Tutu ii - Ka'an ia Dios nuu ndi'i ñayiu

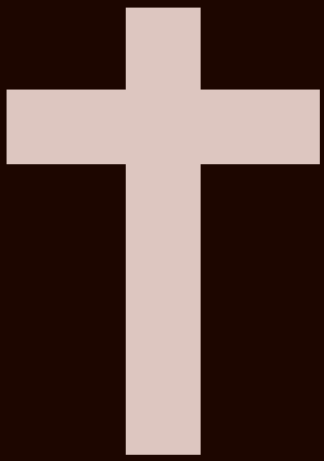

Mixtec, Northern Tlaxiaco: Tutu ii - Ka'an ia Dios nuu ndi'i ñayiu New Testament+

Tutu ii - Ka'an ia Dios nuu ndi'i ñayiu

Mixtec, Northern Tlaxiaco: Tutu ii - Ka'an ia Dios nuu ndi'i ñayiu New Testament+

La Santa Biblia en el mixteco del norte de Tlaxiaco

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Northern Tlaxiaco

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
1d46d274-fabd-5c6b-bfec-c3e776510466

Contents

San Mateo 1
San Marcos 58
San Lucas 95
San Juan 158
Hechos 204
Romanos 264
1 Corintios 289
2 Corintios 314
Gálatas 330
Efesios 339
Filipenses 348
Colosenses 354
1 Tesalonicenses . . . 360
2 Tesalonicenses . . . 365
1 Timoteo 368
2 Timoteo 375
Tito 380
Filemón 383
Hebreos 385
Santiago 403
1 Pedro 410
2 Pedro 417
1 Juan 421
2 Juan 427
3 Juan 428
Judas 429
El Apocalipsis 431
Salmos 458

Tno'o va'a ia Dios ja ni tee Mateo

1 Ya'a ka kuu sivi ndi'i ñayiu
jana'a ja ka okuu tatatno'o Je-
sukristu ja ka kuu ndikin tata
ndee David vi ndee ndikin tata
Abraham.
2 Abraham ni okuu yua Isaac, te
Isaac ni okuu yua Jacob, te Jacob
ni okuu yua Judá jin sava ka ñani
de.
3 Te Judá ni okuu yua Fares vi
Zara, te nana nduu tee ya'a ni
okuu Tamar. Te Fares ni okuu
yua Esrom, te Esrom ni okuu yua
Aram.
4 Te Aram ni okuu yua Ami-
nadab, te Aminadab ni okuu yua
Naasón. Te Naasón ni okuu yua
Salmón.
5 Te Salmón ni okuu yua Booz.
Nana tee ya'a ni okuu Rahab. Te
Booz ya'a ni okuu yua Obed. Nana
tee ya'a ni okuu Rut. Te Obed ya'a
ni okuu yua Isaí.
6 Te Isaí ni okuu yua rey David.
Te rey David ya'a ni okuu yua
Salomón ja ni oo se'e de jin ñasi'i
tee ni onani Urías.
7 Te Salomón ni okuu yua
Roboam. Te Roboam ni okuu yua
Abías. Te Abías ni okuu yua Asa.
8 Te Asa ni okuu yua Josafat.
Te Josafat ni okuu yua Joram. Te
Joram ni okuu yua Uzías.
9 Te Uzías ni okuu yua Jotam. Te
Jotam ni okuu yua Acaz. Te Acaz
ni okuu yua Ezequías.
10 Te Ezequías ni okuu yua Ma-
nasés. Te Manasés ni okuu yua
Amón. Te Amón ni okuu yua
Josías.
11 Te Josías ni okuu yua Jeconías
vi sava ka ñani de. Te ka oo
de kuia ni ka tnii ña ñayiu ñuu
Babilonia ja kua'ankuei jin de.
12 Te nuu ka oo de ñuu Babilonia
yun, te yun ni jinkoo ndikin tata
de. Te Jeconías ni okuu yua
Salatiel, te Salatiel ni okuu yua
Zorobabel.
13 Te Zorobabel ni okuu yua
Abiud. Te Abiud ni okuu yua
Eliaquim. Te Eliaquim ni okuu
yua Azor.
14 Te Azor ni okuu yua Sadoc.
Te Sadoc ni okuu yua Aquim. Te
Aquim ni okuu yua Eliud.
15 Te Eliud ni okuu yua Eleazar.
Te Eleazar ni okuu yua Matán. Te
Matán ni okuu yua Jacob.
16 Te Jacob ni okuu yua José yii
María. Ña'a yun ni okuu nana
Jesús, ia nani Kristu.
17 Yun te ni jinkondee Abraham
guaa ndee David kuu uxi kuun
tata. Te guaa ndee David vi guaa
ndee nuu ni ka jiso ña ñayiu
Babilonia kuu uxi kuun ka tata.
Te guaa ndee nuu ni ka oo de ñuu
Babilonia vi guaa ndee nuu ni kii
Kristu kuu inka uxi kuun tata.

Ni kaku Jesukristu

18 Sua'a ni kuu nuu ni kaku
Jesukristu. Nana ya María, ja ni
ndita nda'ui ja vi tnanda'i jin José,
su ama ka ja vi tnanda'i, te ja ni
ni'i lului ni sa'a Espíritu ia Dios.
19 Su José yii María, chi tee ndaa
kuu de, te tu ni kuini de ja kuña'a
de jakanoo ña, te ni ndakani ini
de ja xndendoo ña de sua'a ni, ja
tu na in kuni.
20 Yun ndakani ini de, te ni kixin
de, te ni skuni ña in ia jinokuechi
nuu maa Dios, te jiña'a ya:

—José, ndikin tata ndee David,
ma koyu'u ron ja tnanda'a ron jin
María ja kokuu ñasi'i ron, chi lulu
ña ja ñu'u jian, maa Espíritu ia
Dios ni sa'a.
21 Te koo in seyii ña, te vi
xnani ron jin Jesús, chi sui skaku
ni'nu ñayiu ñui nuu yika kuechi
—jiña'a ya sua'a.
22 Ndi'i ya'a ni kuu nagua ja na
skunkuu tno'o maa ia Dios ja ni
ka'an tee ni ndakani tno'o ya ndee
jana'a nuu jiña'a de:

23 Ya'a oo in ña'a lule ja chia'an ka
kuni sa'un ña teyii,
te jinku'un lulu ña, te kakui, te vi
xnani ron jin Emanuel.
Sivi ya'a junkui'nu inio ja ia Dios
oo jion.
24 Te nuu ni ndoto José ja ni
kixin de, te ni sa'a de nagua ni
tatnuni ia jinokuechi nuu maa ia
Dios, te ni ka tnanda'a de jin ña.
25 Su tu ni nitna'a de jin ña guaa
ndee nuu ni kaku se'e ña, te ni
xnani de jin Jesús.

2

Ni ka jinkoto ña tee ndichi jin Jesús

1 Te kuia ni otatnuni rey
Herodes, ni kaku Jesús ñuu Belén
ja tnii Judea, te ni kikuei tee
ndichi ja ni ka oskua'a de siki
kimi, vajikuei de ichi nuu kana
nikandii, te ni jinokuei de ñuu
Jerusalén.
2 Te ka jikan tno'o de:
—¿Ndenu ni kaku in suchi lu-
luu ja kokui rey kotatnuni nuu
ñayiu judio? Chi ni ka jini san
kimi ndee ichi nuu kana nikandii,
te vajikuei san ja vi chiñu'u san
lulu yun —ka jiña'a de sua'a.
3 Te nuu ni jini so'o rey Herodes,
te ni kunini ndeva'a ini de, saa
ni ndi'i ñayiu ñuu Jerusalén ni ka
kunini ini.
4 Yun te ni ndaxtutu de ndi'i
sutu ka kuu nija'nu jin sava tee
ka kaxtno'o Ley Moisés nuu ñayiu
ñuu yun, te ni jikan tno'o ña
Herodes ndenu kokuu ja kaku
Kristu.
5 Te ka jiña'a tee yun:
—Ñuu Belén ja tnii Judea kuu
nuu kakui, chi saa ndee nuu tutu
ni tee tee ni ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a nuu ka'an sua'a:
6 Maa ron, ñuu Belén, ja tnii Judá,
masu in ñuu lule sa'un ka kuu ron
ne'u ñuu na'nu Judá,
chi nuu ron kee in tee kotatnuni
te koto de ndi'i ñuu rin Israel,
ka'an sua'a —ka jiña'a de.
7 Yun te ni ka'an yu'u ña
Herodes jin tee ndichi yun, te ni
jikan tno'o ndaa de na mamaa
kiuu ni tuu kimi yun.
8 Yun te ni tetniuu ña de
kua'ankuei tee yun ñuu Belén, te
jiña'a de:
—Kua'ankuei ni te vi kakan
tno'o ndandaa ni siki lulu yun,
te nuu ni ka ndani'i ni jin, te vi
kaxtno'o ni, na kuni san nagua
suni na ki'in san ja chiñu'u san jin
—jiña'a de sua'a.
9 Yun te nuu ni ndi'i ni ka
onini de tno'o ni ka'an rey yun,
te kua'ankuei de. Yun te ni ka
ndakuni de kimi ni ka jini de
guaa ndee nuu ni kekuei de ichi
nuu kana nikandii. Yun te ni
nukoxtno'o ti nuu de vi guaa ndee
nuu ni kentakuei de nuu oo lulu
yun, te ni junkuiin ti.
10 Te nuu ni ka jini de ja ni
jinkuiin kimi yun, te ni ka kusii
ndeva'a ini de.
11 Yun te ni kiukuei de ve'e yun,
te ni ka jini de lulu yun jin nanai
María, te ni ka jinkuiin jiti de, te
ni ka chiñu'u de lulu yun, te ni ka
june de nuu ka nee de ja vi skuta'u
de lulu yun. Ni ka jiña'a de oro vi
suja vixin vi inka suja nani mirra.
12 Yun te ni skuni ña jani ja ma
vi ndajiokuiin de nuu oo Herodes,
te ni ka ndajiokuiin de inka ichi
kuano'okuei de ñuu de.

Ni ka jino yu'u José kua'ankuei de Egipto

13 Te nuu kuano'okuei tee ndichi
yun, te ni kixin José, te ni skuni
ña in ia jinokuechi nuu ia Dios,
te jiña'a ya: “Ndakoo te kuaka
lulu jian jin nanai, te vi kunu yu'u
kua'ankuei Egipto. Te yun ni vi
koo ron guaa ndee na kaxtno'o
maa rin, chi ndanduku Herodes
lulu jian ja ka'ni de jin”, jiña'a ya.
14 Yun te ni ndoto de, te ni jaka
de lulu yun jin nanai nuu jakuaa
yun, te kua'ankuei de Egipto.

15 Te yun ni ka oo de guaa ndee
nuu ni ji'i Herodes, nagua ja na
skunkuu tno'o maa ia Dios ja ni
ka'an tee ni ndakani tno'o ya ndee
jana'a nuu jiña'a ya sua'a: “Ndee
Egipto ni ndakana rin se'e rin”.

Ni tatnuni Herodes ja ni ka ja'ni suchi yii kueli

16 Su ama ka ja kuu Herodes, te
ni jini de ja ni ka xnda'u ña tee
ndichi yun, guaa ni kiti ndeva'a
ini de. Te ni tetniuu de ni ka
ja'ni ndindi'i suchi yii kueli, suchi
uu kuia, vi suchi kueli ka ja ka
oo ñuu Belén vi ndi'i ñuu yatni
yun, nagua kiuu ni ka kaxtno'o tee
ndichi yun ja ni ka jini de kimi.
17 Saa te ni skunkuu tno'o ni
ka'an Jeremías, tee ni ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a nuu
jiña'a de sua'a:
18 Ni ka jini so'o ndi'i ñayiu ñuu
Ramá
ja ni ka nda'i ni ka kana, te vi saa
ndee ka kaki'i ni ka ja ka
tna'u ndeva'a ini,
chi ni ka nda'i ndikin tata Raquel
ja ja'a se'e ña,
te ña ni ka kachi ña ja vi ndusii
ini ña, chi ni ka ji'i se'e ña.
19 Su nuu ni ya'a kiuu ni ji'i
Herodes, te oo José Egipto, kixin
de nuu ni skuni ña ia jinokuechi
nuu maa Dios,
20 te jiña'a ya sua'a: “Ndakoo
te ndakuaka suchi luluu jian vi
nanai, te kuano'okuei nuu ñuu
ron Israel, chi ja ni ka ji'i ñayiu
ni ka oka'an ja vi ka'ni jin”.
21 Yun te ni ndakoo de, te ni
ndakuaka de suchi luluu yun jin
nanai, te mandii de nuu ñuu de
Israel.
22 Su nuu ni jini so'o de ja
Arquelao tatnuni nuu tniuu ndi
yua de nuu ñuu Judea, te ni yu'u
de ja no'o de yun. Te ni chindetu
gua'a ña Dios nuu jani ja ma no'o
de yun, guaa kuano'okuei de in
ñuu ja tnii Galilea.
23 Yun te ni ndajinokuei de ja
ni ka oo de ñuu Nazaret, nagua
ja na skunkuu tno'o maa Dios
ja ni ka'an tee ni ndakani tno'o
ya ndee jana'a nuu jiña'a de ja
konani suchi luluu yun “tee ñuu
Nazaret”.

3

Ni kaxtno'o Juan skuandute tno'o va'a ia Dios

1 Te kiuu yun ni jino Juan, tee
skuandute nuu ñu'u te'a Judea
kaxtno'o de nuu ñayiu ni ka ku-
tutu yun.
2 Te jiña'a de sua'a:
—Vi ndatna'u ini ni, te kiukuei
ni ichi ia Dios, chi ja oo yatni ja kii
ya ja tatnuni ya.
3 Te suu siki Juan ya'a ni ka'an
Isaías, tee ni ndakani tno'o maa ia
Dios ndee jana'a nuu ni ka'an de
sua'a:
Koo in tee kana jaa ndee nuu ñu'u
te'a, te kachi de:
“Vi sava'a ni ichi nuu vaji Jito'o,
te vi ndasa'a ndaa ni ichi, chi vaji
ya”,
ni tee Isaías sua'a.
4 Te ni oni'nu Juan sa'ma ni
kuva'a jin ixi kameyu, te ni onu'ni
chii de in sinchu ñii, te ni ojaa de
tika langosta vi nduxi yuku.
5 Yun te ni ka kututu ñayiu ñuu
Jerusalén vi ñayiu ndi'i ñuu ja tnii
Judea vi ñayiu ka oo yatni yu'u
yute Jordán nuu oo de.
6 Te ni ka na'mai yika kuechi
nuu ia Dios, te ni skuandute ña
Juan yute Jordán yun.
7 Su nuu ni jini de ja vajikuei
kua'a ñayiu fariseo vi ñayiu sa-
duceo ja vi kuandute, te jiña'a de
sua'a:
—Se'e tatatno'o koo, ¿na in ni
kaxtno'o ja kuu vi kaku ni'nu
ni nuu tnundo'o ja oo yatni ja
tetniuu ia Dios?
8 Vi sa'a ndaa ni na kuinio in
yutnu gua'a ja kuun javixin, te vi
ndatna'u ini ni, te kiukuei ni ichi
ia Dios.

9 Te ma vi kokuu teyii ni ja
vi kondakani ini ni: “Tatatno'o
Abraham ka kuo”, chi ka'an ndaa
san ja ia Dios, chi kuu ndasa'a
ya guaa ndee yuu ya'a ja kokuu
tatatno'o Abraham.
10 Chi ja oo tua'a ia Dios jin kaa
ja ka'nde ya yo'o yutnu yun, te
yun kuu ja ndi'i yutnu ja tu na kiti
vixin kuun, te ka'nde ya, te tnaa
ya nuu ñu'u.
11 Su sein, chi ja ndaa ja jin
ndute uun ni skuandute san ñayiu
ka ndatna'u ini, te kiukuei ichi
ia Dios. Su yun te kii tee kuu
ka'nu ka saa maa san ja vini masu
nagua kuu sa'un san ja kuu konee
san ndijan de. Su maa de kuu
ia ja skuandute ña jin Espíritu ia
Dios, te suni teñu'u ya ñayiu tu ka
kandija.
12 Chi nee ya arkia ya ja xtechi
ya triu. Te tava'a siin ya triu
nuu saka, te teñu'u ya paja nuu
kokai ja ma nda'va nikuii nikani.
Saa kokuu jin ñayiu —jiña'a Juan
sua'a.

Ni jandute Jesús

13 Yun te ni kee Jesús Galilea,
te kua'an ya nuu oo Juan yute
Jordán, te ni jino ya ja skuandute
ña de.
14 Su tu kuini Juan, chi jiña'a de
sua'a:
—Ru'un, chi sua'a kuini rin ja
skuandute ña ron, te ¿nau ja saa
maa ron vaji ja skuandute ña rin?
15 Su yun te jiña'a Jesús:
—Kuandetu, chi saa te vi
skunkuo nagua kuini maa ia Dios
ja oo ndaa.
Yun te ni skuandute ña de.
16 Te nuu ni jandute Jesús, te
nuu ni nana ya nuu ndute, te vi
ore saa ni ndanune andivi. Yun
te ni ndia'a ya ja makuun Espíritu
ia Dios na kuinio in sata, te ni
jinkoxnee siki ya.
17 Yun te ni ka'an in tno'o ndee
andivi, te jiña'a sua'a:
—Suchia'a kuu se'e rin ja kutoo
ndeva'a rin, te kusii ini rin jin
—jiña'a tno'o yun.

4

Ni jito tnuni ña Tachi jin Jesús

1 Yun te ni jaka ña Espíritu jin
Jesús ja kua'an ya nuu ñu'u te'a,
nagua ja koto tnuni ña Tachi.
2 Te ni ondite ya uu xiko kiuu vi
uu xiko jakuaa, yun te ni kokin ya.
3 Te ni jino Tachi ja koto tnuni
ña jin ya, te jiña'a sua'a:
—Nuu ndija ron ja Se'e ia Dios
kuu ron, te tatnuni nuu yuu ya'a
ja na vi nduu xtaa —jiña'a.
4 Yun te jiña'a ya sua'a:
—Yoso nuu tutu ii ja masu
maintno'o xtaa kuu ja koteku
ñayiu, chi suni ndi'i tno'o ka'an ia
Dios kuu ja tekui.
5 Yun te ni jaka ña Tachi ja
kua'ankuei ya ñuu ii Jerusalén, te
ni skaa ña ndee nuu sukun siki
veñu'u ka'nu.
6 Yun te jiña'a sua'a:
—Nuu ja ndija ron ja Se'e ia Dios
kuu ron, te ndagua makee ndee
nuu ñu'u, chi yoso nuu tutu ii, te
ka'an sua'a: “Maa Dios tetniuu ia
ka jinokuechi nuu ya ja vi koto
ña jin ron, te vi kotnii nda'a ron
nagua ja ma kachi ja'a ron jin ni
in yuu”, —jiña'a.
7 Yun te jiña'a tuku Jesús:
—Suni yoso nuu tutu ii ja ma
koto tnuni ron Jito'o ron Dios.
8 Yun te ni jaka tuku ña Tachi
yun jin ya in yuku sukun sukun,
te ni xne'e ndikuiti ñuu ka oo nii
ñuyiu nuu ka tatnuni ñayiu kuika
vi ndikuiti ja sii ini oo ñuyiu ya'a.
9 Yun te jiña'a sua'a:
—Ndi'i ya'a taa rin nuu ron nuu
ja junkuiin jiti ron nuu rin, te
chiñu'u ña ron —jiña'a.
10 Yun te jiña'a Jesús sua'a:
—Kua'an, vi Tachi, chi yoso nuu
tutu ii ja maintno'o Jito'o ron Dios
kuu ia chiñu'u ron, te kunukuechi
ron nuu maintno'o ya.

11 Yun te ni xndoo ña Tachi,
te kua'an. Te ni kekuei ia ka
jinokuechi nuu maa ia Dios, te ni
ka chituu ña jin Jesús.

Ni keja'a Jesús kaxtno'o ya tno'o ia Dios nuu ñayiu ñuu Galilea

12 Te nuu ni jini so'o Jesús ja
ni ndesi Juan vekaa, te ni nda-
jiokuiin ya Galilea.
13 Su ni xndoo ya ñuu ya
Nazaret, te ni ja'an ya ja koo ya
ñuu Capernaúm, yatni yu'u ndute
mar nuu ka oo tatatno'o Zabulón
jin Neftalí.
14 Saa nagua ja na skunkuu
tno'o ni ka'an Isaías, tee ni
ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a
nuu jiña'a de sua'a:

15 Ñuu nuu ka oo tatatno'o Zab-
ulón vi tatatno'o Neftalí,
ichi ja kua'an ndute mar inka jioo
yute Jordán
ja kuu Galilea nuu ka oo ñayiu
sava ka tatatno'o,
16 ñayiu ka oo nuu nee, te vi kuni
ja ye'e ni'nu.
Chi ndi'i ñayiu ka sa'a jakue'e ja
ka oi nuu kati ja vi kui,
vi kuni ja ndaye'e ni'nu in ñu'u ja
tetniuu maa ia Dios,
ni ka'an de sua'a.

17 Te ndee kiuu yun ni jinkondee
Jesús kaxtno'o ya, te jiña'a ya
sua'a:
—Vi ndatna'u ini ni, te kiukuei
ni ichi ia Dios, chi oo yatni ja
tatnuni ya.

Ni kana Jesús kuun tee ka tau chiaka

18 Te jika Jesús yatni yu'u ndute
mar Galilea, te ni jini ya uu ñani,
in de kuu Simón ja suni nani de
Pedro, vi inka de nani Andrés.
Te ka oo de ka skee de ñunu de
nuu ndute mar yun, chi tee ka tau
chiaka ka kuu de.
19 Te jiña'a ya sua'a:
—Ne'ekuei ni vi kondikin ña ni,
te na kaxtno'o san ja vi kokuu ni
tee vi tau ñayiu nuu ichi kue'e,
nagua ka tau ni chiaka.
20 Te vini ni ka xndoo tee yun
ñunu de, te ni ka jata ndikin ña
de jin ya.
21 Te nuu ni ka ya'a de jin ya
yun, te ni jini ya uu ka ñani, in de
kuu Jacobo, te inka de kuu Juan,
se'e Zebedeo, te ka oo de jin yua
de nuu barco ka ndakiku de ñunu
de. Te ni kana ña ya jin nduu de
ja vi kondikin ña de.
22 Te vini ni ka xndoo tee
yun yua de nuu barco yun, te
kua'ankuei de jin ya.

Ni kaxtno'o Jesús nuu kua'a ñayiu vi ni ndasa'a ya ñayiu ka ku'u

23 Yun te kua'an Jesús ja ni jika
nuu ya nii Galilea ja kaxtno'o ya
taka ve'e nuu ka skua'a ja kuu ve'e
ii sinagoga ja ka oo in in ñuu yun.
Te ni kaxtno'o ya tno'o va'a naxa
tatnuni ia Dios, te ni ndasa'a ya
ndi'i ñayiu ka ku'u kue'e vi ndi'i
ja ka jatui.
24 Yun te ni jitenuu ndi'i jaka'nu
ni sa'a ya nii ñuu ja tnii Siria. Te
ni kikuei jin ñayiu ka ku'u ndinuu
nuu kue'e na kuinio ñayiu ka jatu
ka jani'ni vi ñayiu ka ñu'u ña
tachi, vi ñayiu ka ji'i yi'i vi ñayiu
ka ndutuchiin ja ña kuu vi kaka,
te ni ndasa'a ña ya.
25 Te ni ka jata ndikin ña
kua'a ndeva'a ñayiu Galilea vi
saa ni ñayiu Decápolis, vi ñayiu
Jerusalén, saa ni ñayiu Judea vi
ñayiu ka oo jioo yute Jordán jin
Jesús.

5

Ni kaxtno'o Jesús nuu ñayiu guaa ndee in nuu yuku

1 Te nuu ni jini Jesús kua'a
ndeva'a ñayiu, te ni kaa ya in nuu
yuku, te ni jinkoo ya. Te yun ni ka
nutna'a ña tee ka skua'a jin ya.
2 Te ni jinkondee ya kaxtno'o ya
sua'a:
3 —Na ta'u na ndetu ñayiu ka
sa'a nda'u ka sa'a kei mai nuu ia
Dios, chi vi koi nuu tatnuni ya.

4 ’Na ta'u na ndetu ñayiu ka
kusuchi ini, chi ndasa'a sii ini ña
maa ia Dios.
5 ’Na ta'u na ndetu ñayiu ka sa'a
nda'ui mai, chi vi kuta'ui ñunde'i
nuu ia Dios ja vi koi.
6 ’Na ta'u na ndetu ñayiu ja
ka yichi ka kokin ja vi sa'a ndai
nagua kuini maa ia Dios, chi chi-
tuu ña maa ya ja vi sa'i nagua ka
kuini.
7 ’Na ta'u na ndetu ñayiu ka jini
ja ka kunda'u ini sava ka ñayiu,
chi vi ndani'i ja kunda'u ini ña ia
Dios jin mai.
8 ’Na ta'u na ndetu ñayiu ka oo
vii ini anui, chi vi kuni ia Dios.
9 ’Na ta'u na ndetu ñayiu ka
nduku ja vi koo mani jin ndi'i
ñayiu, chi vi konani se'e ia Dios.
10 ’Na ta'u na ndetu ñayiu ka
tna'a tnundo'o nuu ka sondikin ña
jin ja ka sa'i tniuu ndaa, chi vi ni'i
ja vi koi nuu tatnuni maa ia Dios
ndee andivi.
11 ’Nase inu ta'u inu ndetu ni
nuu ja ja ja'a san na vi nani vi
ndujin ña ñayiu jin ni, te vi ka'an
u'u ña jin ni, vi vi xtavi kuechi ña
nani kuu kuechi.
12 Su vi kokusii ndeva'a ini ni,
chi ka'nu in ja vi kuta'u ni nuu
jinokuei ni nuu ia Dios oo ndee
andivi, chi suni saa kua'a jakue'e
ni ka sa'a ñayiu yun jin tee ni ka
ndakani tno'o maa ia Dios ndee
jana'a.

Ni skintna'a Jesús ñii vi ñu'u ja ye'e jin ñayiu ka skua'a

13 ’Maa ni ka kuu na kuinio ñii
ñuyiu ya'a. Te nuu ja ñii yun na
nduu uun, te tu naxa sa'a kao ja
nduu axe. Chi tu nagua jiniu'u
sa'un ka, chi nani ja kateo kuu, te
vi kuain ni'nu ñayiu.
14 ’Maa ni ka kuu na kuinio ñu'u
ja ye'e ni'nu nuu ñuyiu ya'a. Te
in ñuu ka'nu oo in nuu tinduu ma
kuu tayu'u maa.
15 Ni ma xnuo in lámpara te sa'o
chii jatnu, chi sua'a sonee sukuon
nagua ja koye'e ni'nu nuu ndi'i
ñayiu ka oo ve'e yun.
16 Te saa vi koye'e ni'nu ni nuu
ñayiu ñuyiu ya'a, nagua ja na vi
kuni ndi'i tniuu gua'a ka sa'a ni,
te suni vi ndakuanta'ui nuu Tata
Dios oo ndee andivi.

Ni kaxtno'o Jesús ja vaji ya ja skunkuu ya Ley Moisés

17 ’Ma vi koka'an ni ja vaji san ja
xnaa san Ley ni jiña'a ia Dios nuu
Moisés, ni nagua ni ka okaxtno'o
tee ni ka ndakani tno'o maa ia
Dios ndee jana'a, chi masu vaji
san ja xnaa san, chi vaji san ja
skunkuu san nagua yoso.
18 Vi ka'an ndandaa san ja visi
na naa ñuyiu ya'a vi andivi, su ni
in puntu ni in letra ja yoso nuu
Ley ma naa guaa ndee ndikuiti
skunkuu.
19 Te yun guaa na in tu jantno'o
nagua tatnuni Ley yun, visi in
tno'o luluu tu jantno'o de, te saa
kaxtno'o de nuu ñayiu, te in tee
luluu ni kokuu de nuu tatnuni
ia Dios oo ndee andivi. Su na
in jantno'o te kaxtno'o tno'o yoso
nuu Ley yun, te kokuu de in tee
ka'nu nuu tatnuni ya.
20 Ka'an ndaa ndija san ja nuu
ma vi koo gua'a ka ni saa tee
ka kaxtno'o Ley Moisés vi saa ni
ñayiu fariseo, te ma kuu ndiukuei
ni nuu tatnuni ia Dios oo ndee
andivi.

Kaxtno'o Jesús nuu ñayiu ja ma vi kokiti ini

21 ’Ja ni ka onini ni ja ni ka
oka'an ndee jana'a ja ma ka'ni ni
ñayiu, chi na in ja'ni ndiyi, te ki'in
nuu tee netniuu ja tniuya'ui yika
kuechi.
22 Su sein, chi ka'an san ja na
in kiti ini nuu ñani, te ki'in nuu
nda'a tee netniuu. Te na in nani
ñani, te ki'in nuu nda'a tee ka
netniuu na'nu ka. Te na in ka'an
ja xtau tnia'a ñani, te kendoi nuu
ñu'u ja kokai nikuii nikani.
23 ’Yun guaa nuu ja kua'an ni
soko ni nuu ia Dios, te yun ni

ndaka'an ni ja skiti ini tna'a ni jin
ñani ni,
24 te xndendoo ni ja soko ni
nuu ya, te kua'an ni xtnañu'u ka
ndakanta'u ni nuu ñani ni. Yun te
saa ndajiokuiin ni soko ni.
25 'Nuu ja na in kuini ja tnaa
ña nuu tee ja'nde kuechi jin ni, te
ñama koo ni ja vi sa'a ndaa ni jin
de ichi nuu kua'ankuei ni, nagua
ja ma tnaa ña de nuu tee ja'nde
kuechi yun, te tee yun tatnuni de
nuu ndaja'a de, te vi kasi ña vekaa
jin ni.
26 Te ka'an ndaa ndija san ja
ma kee ni vekaa yun guaa ndee
tniuya'u ndi'i ni ja tavi ni.

Kaxtno'o Jesús ja ma vi skindee tna'a ñayiu

27 'Ja ni ka onini ni nagua ni
ka oka'an ndee jana'a ja ma vi
skindee tna'a ni.
28 Su ka'an ndaa ndija san ja na
in tee jio'o inka ñasi'i ja ni xtau
kuechi de anu de ja ja'a ñasi'i yun.
29 'Nuu saa, te nuu ja nduchi
nuu kua'a ni sa'a ja kanakau ni
nuu kuechi, te tau ni, te skana ni,
chi gua'a ka kuu ja skunaa ni in
nuu ni masu ja ki'in ndi'i ni jin
yiki kuñu ni nuu andeya.
30 Axi nuu ja nda'a kua'a ni
sa'a ja kanakau ni nuu kuechi, te
ka'nde ni, te skana ni, chi gua'a
ka kuu ja skunaa ni in nda'a ni,
masu ja ki'in ndi'i ni jin yiki kuñu
ni nuu andeya.

Kaxtno'o Jesús siki ñayiu ka xndendoo tna'a

31 'Suni ni ka oka'an ndee jana'a
ja na in tee xndoo tna'a jin ñasi'i
de, te na kuña'a de in tutu ja
kendoo ña.
32 Su sein, chi ka'an san: Na in
tee xndoo tna'a de jin ñasi'i de,
te jini de ja masu yitna'a ña jin
inka teyii, te masu vatuka sa'a de,
chi june de ichi ja sa'a ña kuechi
ñuyiu jin inka teyii. Te na in
ndakuaka tna'a jin ña'a ni kendoo
yun, te skindee de yii xtnañu'u ña.

Kaxtno'o Jesús ja tu va'a ja kee yu'u ñayiu

33 'Te suni ja ni ka oo nini ni ja
ni ka oka'an ndee jana'a: "Ma vi
kee yu'u ni nuu ia Dios sua'a ni,
chi vi skunkuu ni na tno'o ni ka
ka'an ni nuu ya".
34 Su sein, chi ka'an san sua'a:
Ma vi kee yu'u ni ja vi ka'an
ni: "¡Mañu'u tikayi san!" ni ichi
andivi, chi nuu tatnuni ia Dios
kuu,
35 te ni nuu ñuyiu, chi nuu jain
ni'nu ya kuu, ni nuu Jerusalén, chi
ñuu nuu tatnuni maa ya kuu.
36 Ni ma vi kee yu'u ni jin xini
ni, chi ma kuu vi ndasa'a kuijin ni
axi vi ndasa'a nde'i ni ni invaa ixi
xini ni.
37 Su vi koka'an ni: "Saa", nuu
ja saa kuu, axi "ña'a", nuu ja ña'a.
Chi nagua ka ndasonee ka ni, te
jakue'e kuu.

Vi ka'an too ni ñayiu ka ka'an u'u ña jin ni

38 'Te ja ni ka onini ni ja ni ka
oka'an ndee jana'a: "Nuu ja in
ñayiu jaxin tna'a, te tau nduchi
nuu inka ñayiu, te suni vi ndatau
nduchi nui, axi nuu ja in ñayiu
kene'e no'o inka ñayiu, te suni vi
ndene'e no'i".
39 Su sein, chi ka'an san sua'a:
Ma vi kondajione'e ni na jakue'e
ka sa'a ña ñayiu. Chi nuu ja na
in kani jiki nuu kua'a ni, te suni
jione'e ni inka jiki nuu ni, te na
kani.
40 Te na in sa'a tno'o kiti ini
ja kindee su'nu ni'nu ni, te suni
kuña'a ni ndee soo su'nu ni'nu ni.
41 Te na in tenini ña ja kuiso ni
ndatniuu de sagua ore, te majin-
sia'a ni in ore.
42 Na in jikan nagua jiniu'i, te
kuña'a ni. Te na in kinuu na in
guaa kuu, te kuña'a ni, ma kokuu
xii ni.
43 'Te suni ja ni ka onini ni ja ni
ka oka'an ndee jana'a: "Ka'an too

ni ñayiu ka kuu tna'a kuikin ni, te
skexiko ni ñayiu ka jini u'u tna'a
jin ni”.
44 ’Su sein, chi ka'an san sua'a:
Ka'an too ni ñayiu ka jini u'u ña
jin ni, te ndakuanta'u ni nuu ia
Dios ja ja'a ñayiu ka xtau tnia'a
ña, te vi sa'a va'a ni jin ñayiu
ka skexiko ña, vi ndakuatu ni ja
ja'a ñayiu ka sondikin ña ja vi sa'i
jakue'e jin ni,
45 nagua ja vi kokuu ni se'e Tata
Dios, ia oo ndee andivi, chi maa
ya sa'a ja kana nikandii siki ñayiu
kue'e vi ñayiu gua'a, vi skuun ya
sau nuu ka oo ñayiu ka sa'a nagua
kuini ya vi ñayiu tu ka sa'a gua'a.
46 Chi nuu ja ka'an too ni na in
ñayiu ka'an too ña jin ni, te ma
vi ni'i ya'u ni, chi suni saa ka sa'a
ñayiu kue'e ja ka tno'o ña xu'un
kuano'o ñuu Roma.
47 Axi nuu ja na maa ni tna'a
ni ndakan tno'o ni naxa kui, te
nagua kuu jagua'a ka ka sa'a ni,
te suni saa ni ka sa'a ñayiu sava
ka tatatno'o ja tu ka jini ia Dios.
48 Te yun guaa vi kokuu ni ñayiu
ndaa, nagua oo maa Tata Dios
ndee andivi, ja ia ndaa kuu ya.

6

Ni kaxtno'o Jesús naxa sa'o nuu skuta'uo ñayiu ka kunda'u

1 ’Vi koto ni maa ni, te ma vi
skata ni maa ni nuu ka oo kua'a
ñayiu jagua'a ka sa'a ni ja vi kuni,
chi nuu saa na vi sa'a ni, te ma
vi ni'i ya'u ni nuu Tata Dios, ia oo
ndee andivi.
2 ’Te nuu ka skuta'u ni ñayiu ka
kuu nda'u, ma vi xta'i ni trompeta,
nagua ka sa'a ñayiu inu jani ini ja
ka xtundosoi mai nuu chitu kua'a
ñayiu ve'e ii sinagoga axi taka nuu
ya'u, nagua ja vi ndasa'a ka'nu ña
ñayiu, ka ka'in. Su sein, chi ka'an
ndaa san ja ñayiu yun, chi ja ni ka
ni'i ya'ui.
3 Su maa ni, nuu ka skuta'u
ni ñayiu ka kuu nda'u, ma kuni
nda'a satni ni nagua sa'a nda'a
kua'a ni,
4 nagua ja ni in ñayiu ma vi
kuni nagua ni skuta'u ni ñayiu ka
kuu nda'u, chi Tata Dios ja ndia'a
ña ya nagua sa'a ni nuu tu na in
jini, te tniuya'u ña ya nuu vi kuni
kua'a ñayiu.

Ni kaxtno'o Jesús naxa vi ndakuatuo

5 ’Te nuu ka ndakuatu ni, ma
vi sa'a inuu ni jin ñayiu inu jani
ini, chi ka kutoo ndeva'i ja ka
nukuiin, te ka ndakuatui ini ve'e
ii sinagoga vi saa ni taka nuu
ya'u nagua ja vi kuni kua'a ñayiu
jagua'a ka ndakuatui. Su sein, chi
ka'an ndaa san ja ñayiu yun, chi
ja ni ka ni'i ya'ui.
6 Su maa ni, nuu vi ndakuatu
ni, mandiukuei ni ini ve'e ni, te vi
ndakasi ni ye'e ni, te vi ndakuatu
ni nuu Tata Dios nuu oo maa ni
ya jin ni. Te Tata Dios ja ndia'a ña
ya ja siun ka ndakuatu yu'u ni, te
tniuya'u ña ya nuu vi kuni kua'a
ñayiu.
7 ’Te nuu ka ndakuatu ni, ma
vi kondajiokuiin ni vi koka'an ni
tno'o tu jiniu'u, nagua ka sa'a
ñayiu sava ka tatatno'o ja tu ka
jini ia Dios, ja ka ka'in ja kua'a
tno'o ka jikain, te ñama ka konini
Dios.
8 Ma vi kosa'a ni nagua ka sa'a
tee yun, chi ja jini maa Tata Dios
nagua kuu ja ja'ni ña jin in in ni
ndee nuu chia'an ka ja vi kakan
ni.
9 Sua'a vi ndakuatu ni:
Tata Dios ja oo ni andivi,
ka chiñu'u san sivi ni, chi ia ii kuu
ni.
10 Ja na kii ni tatnuni ni,
te sa'a ni nagua kuini ni ja na koo
ñuyiu ya'a,
nagua oo andivi.
11 Ka'an mani ña ni ja na koo ja vi
kokaa san ndi'i ni kiuu.
12 Te kuaka'nu ini ni ndi'i jakue'e
ka sa'a san

nagua ka jaka'nu ini san jakue'e
ka sa'a ña ñayiu jin san.
13 Te ma kuandetu ni ja junkau
san nuu jakue'e,
chi sua'a skaku ni'nu ña ni nuu
jakue'e yun.
Chi maa ni kuu ia tatnuni vi ia
ka'nu ndeva'a,
vi ye'e tajan ni nikuii nikani.
Saa na kokuu.
Sua'a vi ndakuatu ni.
14 'Chi nuu ja ka jaka'nu ini ni
jakue'e ka sa'a ña ñayiu jin ni, te
suni kuaka'nu ini Tata Dios, ia oo
ndee andivi, jakue'e ka sa'a ni.
15 Su nuu ja ma vi kuaka'nu ini
ni jakue'e ka sa'a ñayiu, te suni
Tata Dios, chi ma kuaka'nu ini ya
jakue'e ka sa'a ni —jiña'a ya.

Kaxtno'o Jesús naxa vi sa'o nuu ka onditeo

16 'Te nuu ka oo ndite ni, ma vi
skata ni maa ni ja ka kusuchi ini
ni, nagua ka sa'a ñayiu inu jani
ini. Chi ka xne'i mai ja ka kusuchi
ini, nagua ja vi kuni ñayiu ja ka
oo nditei. Su sein, chi ka'an ndaa
ndija san ja ñayiu yun, chi ja ni ka
ni'i ya'ui.
17 Su maa ni, nuu ka ondite ni,
vi ndachi'i ni tatna xini ni, te vi
ndakate ni nuu ni,
18 nagua ja ma vi xne'e ni maa
ni nuu ñayiu ja ka ondite ni. Chi
maintno'o maa Tata Dios, ia oo
yu'u, na kuni. Te maa Tata Dios,
ia ndia'a yu'u ña, na tniuya'u ña
ya nuu vi kuni kua'a ñayiu.

Ni kaxtno'o Jesús naxa vi koo kuikao ndee andivi

19 'Ma vi ndioo ini ni ja vi tava'a
ni kua'a jakuika oo ñuyiu ya'a ja
vi koneva'a ni, chi kiuu tikixin
vi kuxi te junaa, te suni kiukuei
kui'na te vi su'u.
20 Chi andivi kuu nuu vi tatutu
ni ja vi koneva'a ni, chi yun kuu ja
ma kiuu tikixin, te ni ma kuxi ja
junaa, ni kui'na ma kiuu ja su'u.
21 Chi nuu oo jakuika ka neva'a
ni, te suni yun vi koo anu ni.

Ni kaxtno'o Jesús ja nduchi nuo kuu ja ye'e nii nuu yiki kuñuo

22 'Nduchi nuu ni kuu in
lámpara ja ye'e nii nuu yiki kuñu
ni. Yun guaa nuu ja ka oo va'a
nduchi nuu ni, te ye'e nii nuu yiki
kuñu ni.
23 Su nuu ja tu ka oo va'a nduchi
nuu ni, te nii yiki kuñu ni oo nuu
ñunee. Yun guaa nuu ja nduchi
nuu ni tu ye'e, te oo ni jin ñunee,
te ¡nase nenee janee oo jin ni!

Ma kuu vi kunukuechio nuu ia Dios vi nuu jakuika

24 'Te ni in ni ma kuu vi
kunukuechi ni nuu uu jito'o ni, chi
vi skexiko ni in de, te vi ka'an too
ni inka de. Axi vi ka'an va'a ni
nuu in de, te vi ka'an u'u ni nuu
inka de. Suni saa ni maa ni, chi
ma kuu vi kunukuechi ni nuu ia
Dios vi nuu xu'un.

Tu jiniu'u ja vi kondi'ni ndeva'o

25 'Te yun guaa sein, chi ka'an
san sua'a: Ma vi kondi'ni ni nagua
kuu ja vi kaa ni ja vi ko'o ni ja vi
koteku ni. Te ni ma vi kondi'ni ni
jin yiki kuñu ni, nagua vi kui'nu
ni. Chi ka ndee ka ja ka teku ni
saa ja vi kaa ni. Te suni ndee ka
yiki kuñu ni saa sa'un vi kui'nu ni.
26 Te vi kondia'a ni tisala ka
ndagua andivi ya'a ja ni tu ka jitu
ti, ni tu ka ndaxtutu ti ja vi kaa
ti, ni tu ka neva'a ti yaka ti. Te
visi ni saa, te maa Tata Dios, ia oo
ndee andivi, jiña'a ja ka jaa ti. Te
vi'i ka tu maa ni, te ka ndee ya'u
ka ni nuu ia Dios saa kiti ndagua
yun.
27 Te visi na vi kondi'ni ndeva'a
ni, su ma kuu vi ndaskua'nu ni
yiki kuñu ni ni in yiki.
28 'Te ¿nau ja ka ndi'ni ndeva'a
ni jin sa'un vi kui'nu ni? Vi
kondia'a ni naxa ka ja'nu ita yuku
ja luu ka ndaa, te tu ka satniuu ni
tu ka kunu.
29 Su sein, chi ka'an san sua'a:
Ja ni Salomón jin ndi'i javii ni
oneva'a de, te ni tu ni oni'nu de
nagua luu ka ndaa ita yun.

30 Chi nuu ja saa skui'nu ia Dios
ita yuku yun ja vitna ka oi te xtnee
kekuei nuu ñu'u ja vi kai, te vi'i ka
tu maa ni ja ma skui'nu ña ya, visi
ñayiu tu ka kandija gua'a ka kuu
ni.
31 Yun guaa ma vi kondi'ni ni ja
vi koka'an ni: “¿Nagua kuu ja vi
kao? ¿Nagua kuu ja vi ko'o vi na
sa'un vi kui'nuo?”
32 Chi ndi'i ya'a ka nduku ñayiu
ñuyiu ja tu ka kandija. Su Tata
Dios, ia oo ndee andivi, ja jini ya
ndi'i ya'a kuu ja ka ja'ni ña jin ni.
33 Su xtnañu'u ka vi nduku ni ja
vi koo ni nuu tatnuni ia Dios, te vi
sa'a ni nagua kuini ya, te na'a maa
ya ja taa ya ndi'i nagua ka ja'ni ña
jin ni.
34 Yun guaa ma vi kondioo ini ni
nagua kokuu kiuu xtnee, chi kiuu
tnee suni koo tno'o ndi'ni, chi in
in kiuu ka ndiso mamai jakue'e.

7

Ma vi xtavi kuechi ni inka ñayiu

1 ’Ma vi xtavi kuechi ni inka
ñayiu, nagua ja ma xtavi kuechi
ña ia Dios jin maa ni.
2 Chi na in xtavi kuechi ñayiu,
te suni ndaxtavi kuechi ña ia Dios
jin. Chi nagua ka chikua'a ni, te
saa ni vi nukikua'a maa ni.
3 ¿Te nau ja ka ndia'a ni mi'i
inee nuu in ñani in tna'a ni, te
nuu maa ni, te tu ka ndakondia'a
ni vitu ja ndesi nuu maa ni?
4 ¿Te naxa kuu vi kuña'a ni nuu
in ñani in tna'a ni: “Kuandetu ni
na tau san joo mi'i inee nuu ni”, te
saa in vitu ndesi nduchi nuu maa
ni?
5 Se'e ndijani ini, xtnañu'u ka
vi xtajioo ni vitu ja ndesi nduchi
nuu maa ni jian, nagua ja kuu vi
kondia'a gua'a ni ja vi tau ni mi'i
inee nuu in ñani in tna'a ni.
6 ’Te ma vi kuña'a ni in ja ii nuu
ti'ina, chi kana saa ndiokuiin ti
siki maa ni, te skuechi ña ti jin ni.
Ni ma vi kuña'a ni ja ii ja kuu na
kuinio yuu vii ndeva'a nuu kini,
chi vatuni kuain ni'nu ti.

Vi kakaon nuu ia Dios, te vi ni'o

7 ’Vi kakan ni nuu ia Dios, te na
taa ya. Vi nduku ni, te vi ndani'i
ni. Vi kana ni, te na ndakune ia
Dios ye'e.
8 Chi ndi'i ñayiu jikan, te ni'i. Te
na in nduku, te ndani'i. Te na in
kana, te ndakune ia Dios ye'e.
9 ’Axi na in maa ni nuu ja jikan
se'e ni xtaa, te ¿a kuña'a ni in
yuu?
10 Axi nuu ja jikain in chiaka, te
¿a kuña'a ni in koo ja kai?
11 Su nuu ja maa ni ja ka kuu ni
ñayiu kue'e, te ka jini ni vi kuña'a
ni jagua'a nuu se'e ni, te vi'i ka tu
maa Tata Dios, ia oo ndee andivi,
chi taa ya jagua'a nuu ja vi kakan
ni nuu ya.
12 ’Te ndi'i nagua ka ka'an ni ja
vi sa'a ñayiu jin ni, te suni saa ni
vi sa'a ni jin mai, chi nuu ja siun
ka sa'a ni, te ka skunkuu ni Ley
vi saa ni tno'o ni ka tee tee ni ka
ndakani tno'o maa ia Dios ndee
jana'a.

Na kiukueio ichi ye'e kuiñi

13 ’Vi nduku ndee ni ja kiukuei
ni ye'e kuiñi, chi jite ye'e vi nune
ndeva'a ichi ja jaka ña nuu vi ju-
naa ñayiu, te kua'a ndeva'a ñayiu
kua'ankuei ichi yun.
14 Su kuiñi ye'e vi kuiñi ichi ja
jaka ña nuu vi koteku ni, te joo ni
ñayiu ka ndani'i ichi yun.

Jin ja sa'a maa ñayiu, te kunio na ñayiu kui

15 ’Vi koto gua'a ni maa ni,
chi kikuei ñayiu vi xnda'u ña
ja vi ka'in ja tno'o ia Dios ka
ndakani. Chi vi koka'on ja na
kuinio ndikachi ka kui, su ini
anui, chi xnda'u ña na kuinio va'u
lobo ja kaa ña ti.
16 Su ndi'i nagua ka sa'i, te vi
kuni ni na ñayiu ka kui. Chi ma
kuu vi ndaxtutu ni uva nuu tnu

iñu na'nu, axi tichi iuu nuu tnu
iñu kanchu.
17 Chi ndi'i yutnu gua'a kuun
kiti vixin gua'a, te ndi'i yutnu
kue'e kuun kiti kue'e.
18 Chi ma kuu kuun in kiti kue'e
nuu yutnu gua'a, te suni ma kuu
kuun in kiti vixin gua'a nuu yutnu
kue'e.
19 Ndi'i yutnu ja tu kuun kiti
vixin gua'a, te'nde tnu, te kee tnu
nuu ñu'u.
20 Te saa ni kuu jin ñayiu yun,
chi jin tniuu sa'i, te vi kuni ni na
ñayiu kui.

Masu ndi'i ñayiu kiukuei andivi

21 'Masu ndi'i ñayiu ka ka'an
jin san: "Jito'o maa san kuu ni",
kiukuei nuu tatnuni ia Dios ndee
andivi, chi maa ni ñayiu ka sa'a
nagua kuini maa Tata Dios, ia oo
ndee andivi, ka kuu ja kiukuei.
22 Chi kua'a ndeva'a ñayiu vi
ka'an jin san kiuu yun: "Jito'o, jin
sivi maa ni ni ka okaxtno'o san
nuu ñayiu nagua kokuu, te suni
jin sivi ni ni ka oskunu san tachi,
te suni jin sivi ni ni ka osa'a san
kua'a javii java'a", vi kachi.
23 Yun te kuña'a san: "Tu jini
sa'un ña san. Vi kujioo ni nuu san,
chi ni no'o ni jakue'e ka sa'a ni."

Ni kaxtno'o Jesús ja ja'a uu ve'e

24 'Te nani kuu ñayiu ka nini
tno'o ka'an san ya'a, te ka
skunkui, skintna'a inuu san jin
in tee ndichi ja ni sa'a de ve'e de
siki kava.
25 Te ni kuun sau vi ni kee
teñu'u, te ni jinki'i tachi, te ni tee
sua'a tee sua'a jin ve'e yun, te tu
ni junkau, chi nukuiin gua'a siki
kava yun.
26 Su nani kuu ñayiu ka nini
tno'o ka'an san ya'a, te tu ka
skunkui, skintna'a inuu san jin in
tee vasa ja ni sa'a de ve'e de siki
ñuti.
27 Te ni kuun sau vi ni kee
teñu'u, te ni jinki'i tachi, te ni tee
sua'a tee sua'a jin ve'e yun, te
ni ndonso, te vi yun ni naa ndi'i
—jiña'a Jesús sua'a.
28 Te nuu ni ndi'i ni ka'an ya
tno'o ya'a, te ni ka sa'u kuii kuiti
ini ñayiu yun ja ka ndakani ini
tno'o ni kaxtno'o ya.
29 Chi ni kaxtno'o ya nagua
ka'an in tee tatnuni, masu nagua
ka ka'an tee ka kaxtno'o Ley.

8

Ni ndasa'a Jesús in tee ku'u kue'e ndi'yi te'i

1 Te nuu ni nuu Jesús nuu yuku
yun, te ka ndikin ña kua'a ndeva'a
ñayiu.
2 Yun te ni jino in tee ku'u kue'e
ndi'yi te'i, te ni jinkuiin jiti de nuu
ya, te jiña'a de:
—Jito'o san, nuu ja kuini ni,
te kuu ndasavii ña ni joo ja na
nduva'a san.
3 Yun te ni sonee ya nda'a ya siki
de, te jiña'a ya:
—Kuini san, te nduvii ni.
Yun te vi ore saa kua'an kue'e
yun.
4 Te jiña'a Jesús:
—Masu ja koka'an ni nuu ni in
ñayiu ja ni ndasa'a ña san. Kua'an
ni te xne'e ni maa ni nuu sutu,
te suni soko ni nagua ni tatnuni
Moisés, nagua ja vi kuni ñayiu ja
ni nduva'a ni jin kue'e ni —jiña'a
ya.

Ni ndasa'a Jesús tee jinokuechi nuu in tee kuu capitán

5 Nuu ni ndiuu Jesús Caper-
naúm, te ni jino in tee kuu capitán
tatnuni nuu soldado Roma, te ni
jikanta'u de nuu ya,
6 te jiña'a de:
—Jito'o san, ve'e san oo in tee
jinokuechi nuu san, te ku'u de
kue'e ndutuchiin, te ka'u ndeva'a
ku'u de.
7 Yun te jiña'a Jesús sua'a:
—Ki'in san, te ndasa'a san de.
8 Yun te jiña'a tee kuu capitán
yun:

—Jito'o san, masu na in guaa
kuu sa'un san ja kiuu ni ini ve'e
san. Sua'a ni ka'an ni, te na
nduva'a tee jinokuechi nuu san.
9 Chi suni oo in tee tatnuni nuu
san, te suni neva'a san soldado
ja tatnuni san nuu de. Te nuu
ka'an san nuu in de "kua'an ni
yun", te ki'in de. Te nuu ka'an
san jin inka de "ne'e ni", te kii
de. Axi nuu tatnuni san nuu tee
jinokuechi nuu san ja na sa'a de
jaya'a, te sa'a de —jiña'a capitán
yun.
10 Te nuu ni onini Jesús, te vini
sa'u kuii kuiti ini ya, te jiña'a ya
nuu ñayiu ka ndikin ña:
—Ka'an ndaa san ja nii ñuu mao
Israel, tu jinku'un san ni in ñayiu
ja kandija ia Dios nagua kandija
capitán ya'a.
11 Te ka'an san nuu ndi'i ni
ja kikuei kua'a ñayiu sava ka
tatatno'o ichi kana nikandii, te
suni ichi kee ya, te vi jinkoi jin
Abraham vi Isaac vi Jacob nuu
tatnuni ia Dios ndee andivi.
12 Te se'e ñuo Israel, chi
ki'inkuei ndee ye'e nuu nee, te
ma kiukuei nuu tatnuni ia Dios.
Te yun kuu nuu vi nda'i vi kanai,
te vi ndaka'ñi no'i.
13 Yun te jiña'a Jesús nuu
capitán yun:
—Kuano'o ni ve'e ni, te vi nagua
ni kandija maa ni, saa kokuu.
Te vi ore saa ni nduva'a tee
jinokuechi nuu de.

Ni ndasa'a Jesús nana xiso Pedro

14 Te nuu ni jino Jesús ve'e
Pedro, te ni jini ya ja ku'u ka'u
ndeva'a nana xiso de, katuu ña
nuu jito jin kue'e kiji.
15 Te ni tnii ya nda'a ña, te vi
ore saa ni nduva'a ña. Yun te ni
ndakoo ña, te ni jiña'a ña ja ni ka
jaa ya.

Ni ndasa'a Jesús kua'a ñayiu ka ku'u

16 Yun te nuu ni kunee, te ni ka
kisia'a ñayiu nuu ya kua'a ñayiu
ka ñu'u ña tachi, te vi ja tno'o
ka'an ni ya, te ni skunu ya tachi
yun. Te ndi'i ñayiu ka ku'u sava
ka kue'e ni ndasa'a ya.
17 Te ndi'i ya'a ni kuu nagua ja
skunkuu tno'o ni ka'an Isaías, tee
ni ndakani tno'o maa ia Dios ndee
jana'a, nuu jiña'a de sua'a: "Te
vi maa ya ni ndake'en ndi'i kue'o
vi ni ndakuiso ya ja ka jatu ka
jani'nio".

Ka kuini ñayiu ja vi kondikin Jesús

18 Te nuu ni jini Jesús ja ni ka
jionduu ña kua'a ndeva'a ñayiu,
te ni tatnuni ya ja vi ya'a de inka
jioo yu'u ndute mar.
19 Te ni jintna'a ña in tee
kaxtno'o Ley, te jiña'a de:
—Mastru, kondikin ña san jin ni
ndee ni nuu ni kuu ja ki'in ni.
20 Yun te jiña'a Jesús:
—Ñukuii, chi ka oo kava ve'e ti,
saa ni kiti ndagua, chi ka oo taka
ti. Su sein ja kuu san Se'e Teyii, chi
vini nuu kakintuu san xini san, tu
nagua neva'a san.
21 Yun te ni jino inka tee ka
skua'a jin ya, te jiña'a de sua'a:
—Jito'o san, kuandetu ni na
ki'in san xtnañu'u ka na tayu'u
san tata yua san, te saa na
kondikin ña san.
22 Yun te jiña'a Jesús:
—Kondikin ña ni, te xndoo ni
ndiyi yun na vi tayu'u tna'a ndisa
ndiyi maa —jiña'a ya.

Ni junkani Jesús tikacha vi ola ndute mar

23 Yun te ni ndee ya nuu barco,
te ka ndikin ña tee ka skua'a jin
ya.
24 Yun te ni jinki'i in tikacha ni'i
ndeva'a nuu ndute yun, te ndakoo
sukun de, te ni ka ja'nu ndeva'a
ola ndute yun ja ni jinonta ndee
nuu barco yun. Su Jesús, chi kixin
ni ya.
25 Yun te ni jinokuei tee ka
skua'a jin ya, te ni ka xtoto ña de
jin ya, te ka jiña'a de:

—Jito'o san, skaku ni'nu ña ni,
chi vi sa'uo nuu ndute ya'a.
26 Yun te jiña'a ya:
—¿Nau ja ka yu'u ni, se'e tee tu
ka kandija gua'a?
Yun te ni ndakoo ya, te ni tat-
nuni ya nuu tikacha yun jin ola
ndute yun, te ni jinkuiin ndi'i.
27 Yun te vini ka sa'u kuii kuiti
ini de, te ka ndatno'o tna'a de:
—¿Na in kuu tee ya'a ja vi
ndee tikacha vi ndute mar ya'a ka
jantno'o ña jin de?

Ni ndasa'a Jesús uu tee ka ñu'u ña tachi ja ka oo de yuku ja tnii Gadara

28 Te nuu ni ka ndejioo ya inka
yu'u ndute yun nuu kuu ñu'u
ñayiu gadara, te ni ka nditna'a ña
uu tee ka ñu'u ña tachi, ja ni ka
oo de nuu ka yiyu'u ndiyi. Tee
xeen ka kuu de ja ni in ñayiu ña
ni okuu ja vi ya'a ichi nuu ka oo
de yun.
29 Te ni ka kana jaa tachi yun
ndee anu de, te ka jiña'a:
—¿Nagua kuini ron ja vaji ron
nuu ka oo rin, vi Se'e Dios? ¿A vaji
ron ja taa ron tnundo'o vi tna'a
rin ama ka ja jino kiuu sandi'i?
30 Te ndee jika nuu ka oo ya yun
ka ñu'u kua'a kini ka jaa ti.
31 Te ni ka jikanta'u tachi ndee
anu tee yun, te ka jiña'a:
—Nuu ja skunu ña ron, te kuan-
detu na ndekuei rin chii kini ka
ñu'u yun.
32 Yun te jiña'a ya:
—Kua'ankuei nuu saa.
Te kua'ankuei, te ni ndekuei
chii kini yun. Yun te ni ka jino
ndi'i kini yun kua'ankuei ti, te oo
ndeyi ja ni kentakuei ti ndee nuu
ndute mar yun. Te ni ka tnaa ti
maa ti, te ni ka ji'i ti.
33 Yun te ni ka jino tee ni ka ojito
kini yun, te kuano'okuei de maa
ñuu, te ni ka ndakani de ndi'i ja
ka jini de vi naxa ni ka ndo'o tee
ni ka ñu'u ña tachi yun.
34 Te ndi'i ñayiu ñuu yun ni
kekuei ni ka jintna'a ña jin Jesús.
Te nuu ni ka jini ña, te ni ka
jikanta'u ja na kujioo ya ñuu yun.

9

Ni ndasa'a Jesús in tee ni ndutuchiin

1 Yun te ni ndee Jesús nuu barco
yun, te ni ndaya'a ya inka jioo
ndute mar yun, te ni ndajino ya
ñuu ya.
2 Yun te ni ka jinsia'a ñayiu in
tee ku'u kue'e ndutuchiin, katuu
de nuu jito de. Te nuu ni jini Jesús
ja ka kandija gua'a tee yun, te
jiña'a ya nuu tee ndutuchiin yun:
—Koyutnu anu ron, vi Se'e, chi
ja ni jaka'nu ini rin yika kuechi
ron.
3 Yun te sava tee ka kaxtno'o
Ley yun ka ndakani ini de: “Tno'o
ka'an tee ya'a, chi kane'e de jin ia
Dios”.
4 Yun te nuu ni jini Jesús ja siun
ka ndakani ini de, te jiña'a ya:
—¿Nau ja ka ndakani kue'e ini
ni jin anu ni?
5 ¿Nagua kuu vijin ka ja ka'an
san jin tee ya'a? ¿A “ja ni jaka'nu
ini san yika kuechi ni”, axi kuña'a
san: “Ndakoo, te kaka ron”?
6 Su vitna te vi kuni ni ja Se'e
Teyii, chi suni neva'a jaka'nu ja
tatnuni nuu ñuyiu ya'a, te kuu
kuaka'nu ini yika kuechi ñayiu.
Yun te jiña'a ya nuu tee ndu-
tuchiin yun:
—Ndakoo, te ndakuiso ron jito
ron, te kuano'o ve'e ron.
7 Yun te ni ndakoo de kuano'o
de ve'e de.
8 Te nuu ni ka jini ñayiu ja siun
ni sa'a ya, te ni ka yu'i, vi ni ka
chiñu'i ia Dios ja ni jiña'a ya in
jaka'nu ya nuu ñayiu.

Ni kana ña Jesús jin Mateo

9 Te nuu ni ya'a Jesús yun, te
ni jini ya in tee nani Mateo ja
nukoo de ki'in de xu'un impuestu

ka tniuya'u ñayiu ja ndakan ñuu
Roma, te jiña'a Jesús:
—Kondikin ña ni na ki'on.
Yun te ni ndakoo de, te ni jata
ndikin ña de kua'ankuei de.
10 Yun te ni jinokuei ya ve'e de,
te ni ka jinkoo ya ka jaa ya xtaa.
Te suni ni jinokuei kua'a tee ka
xtutu xu'un impuestu vi ñayiu ka
sa'a jakue'e, te ni ka jinkoo ndi'i
de in ni nuu mesa jin Jesús vi tee
ka skua'a jin ya.
11 Te nuu ni ka jini tee ka kuu
fariseo yun, te ni ka jikan tno'o de
nuu tee ka skua'a jin ya:
—¿Nau ja vi in ni ka jaa mastru
ni xtaa jin tee ka xtutu xu'un
impuestu vi ñayiu ka sa'a jakue'e?
—ka jiña'a de.
12 Te nuu ni onini Jesús, te jiña'a
ya:
—Ñayiu ka oo va'a, chi tu ka
jiniu'u tee tatna, chi maa ni ñayiu
ka ku'u kuu ja ka jiniu'u.
13 Kua'ankuei ni te vi jinkui'nu
ini ni naxa kei tno'o ya'a ja yoso
nuu tutu ii: “Ja kuini rin kuu ja
vi kunda'u ini ron ñayiu, masu ja
vi soko ron nuu rin”. Chi masu
vaji san ja ndaka'an san ñayiu ka
ndakani ini ja ñayiu va'a ka kuu,
chi vaji san ja ndaka'an san ñayiu
ka ndakuni ja ka oo yika kuechi, te
vi ndatna'u ini nuu yika kuechi.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a ja ka ondite ñayiu

14 Yun te ni kikuei ñayiu ka
skua'a jin Juan, tee skuandute, te
ka jiña'a de:
—¿Nau ja sein vi tee ka kuu
fariseo ka ondite san kua'a jichi,
su tee ka skua'a jin ni, chi tu ka
ondite de? —ka jiña'a de.
15 Yun te jiña'a Jesús:
—Te ¿a kuu vi kondite ñayiu ka
oo viko tnanda'a ja siun vi ka oi jin
tee tnanda'a yun? Ña'a, ma kuu vi
kondite ñayiu ja siun vi ka oi jin
maa tee tnanda'a yun.
16 Chi ni in ñayiu tu ndatnaa
in pedasu sa'un jaa nuu in xioo
tu'u, chi ndandiyi sa'un jaa yun,
te ka'nde ña jin sa'un tu'u yun, te
saa sua'a te'nde gua'a ka.
17 Suni ni in ñayiu ma vi tnai
vinu jaa nuu in itni ñii tu'u, chi
ka'ndi ñii yun, te kati vinu yun, te
suni junaa jin ñii yun. Yun guaa
vi tnaa ni vinu jaa nuu itni ñii jaa
nagua ja saa te koo va'a nduu.

Ni ndasa'a Jesús ña'a ni oku'u vi sesi'i Jairo

18 Te vi nini ka'an ka ya siun,
te ni jino in tee kuu nija'nu nuu
ve'e ii sinagoga, te ni jinkuiin jiti
de nuu ya, te jiña'a de:
—Vi inka ni ji'i sesi'i san. Su
ki'inkueio, te sonee ni nda'a ni
siki, te na ndatekui —jiña'a de.
19 Yun te ni ndakoo Jesús vi ndi'i
tee ka skua'a jin ya, te ni ka jata
ndikin ña ya kua'ankuei ya jin de.
20 Yun te ni kuyatni in ñasi'i ja
ku'u kue'e ta'u ña ndee ja oo uxi
uu kuia ichi yata Jesús, te ni tnii
ña yu'u sa'un ichi yata ya.
21 Chi ni ndakani ini maa ña:
“Nuu ja na tnio visi ja sa'un yata
ya, te nduva'o”.
22 Yun te ni jiokuiin Jesús, te ni
jini ya ñasi'i yun, te jiña'a ya:
—Sesi'i, koyutnu anu ni, chi ni
kandija ña ni jin san, te ni nduva'a
ni.
Te vi ore saa ni nduva'a ña.
23 Yun te ni jinokuei ya ve'e tee
netniuu yun, te ni jini ya ñayiu ka
tiuu yaa vi ñayiu ka nda'i ka kana.
24 Te jiña'a ya:
—Vi kujioo ni, chi masu ni ji'i
suchi si'i ya'a, chi sua'a ni kixin.
Te ni ka jaku ndee ña ñayiu yun
jin ya.
25 Su nuu ni kene'e ndi'i ya
ñayiu yun ye'e, te ni kiuu ya ini
ve'e yun, te ni tnii ya nda'a suchi
si'i yun, te ni ndakoi.
26 Yun te ni jitenuu tno'o ndi'i
ñuu yun ja siun ni sa'a ya.

Ni ndasa'a Jesús uu tee ka ku'u nuu

27 Te nuu ni ya'a Jesús yun, te ni
ka jata ndikin ña uu tee ka ku'u
nuu, ka kana jaa de, te ka jiña'a
de:
—Kunda'u ini ña ni jin san, vi
ndikin tata ndee David.
28 Yun te ni jinokuei ya in ve'e,
te ni ka jintna'a ña tee ka ku'u nuu
yun, te ni jikan tno'o ña Jesús:
—¿A ka kandija ni ja kuu
ndasa'a ña san?
Yun te ka jiña'a de:
—Kuu sa'a ni, vi Jito'o san.
29 Yun te ni tetuu ya nda'a ya
nduchi nuu nduu tee yun, te jiña'a
ya:
—Vi nagua ka kandija maa ni, te
vi saa kokuu.
30 Te ni ka ndanune nduchi nuu
tee yun, te ni tatnuni Jesús, te
jiña'a ya:
—Vi kondia'a gua'a ni ja ni in
ñayiu ma vi kuni ja ni ndasa'a ña
san.
31 Su nuu ni kekuei de
kua'ankuei de, te ni ka ndakani
de nuu ñayiu ndi'i ñuu ja ka oo
yun ja siun ni ndasa'a ña ya jin
de.

Ni ndasa'a Jesús in tee kuu ñi'i

32 Te nuu ni ndekuei tee ni ka
oku'u nduchi nuu yun kua'ankuei
de, te ni ka jinsia'a ñayiu in tee
kuu ñi'i, ñu'u ña tachi, nuu Jesús.
33 Su nuu ni skunu ya tachi yun,
te ni kuu ni ndaka'an tee kuu ñi'i
yun. Te ni ka sa'u kuii kuiti ini
ñayiu yun, te ka ka'in:
—¡Ni in kiuu tu ka jinio ja na in
sa'a sua'a ñuo Israel!
34 Su tee ka kuu fariseo yun ka
jiña'a sua'a:
—Kuu skunu tee ya'a tachi, chi
maa tachi kuu ka'nu yun ni jiña'a
tniuu ka'nu ja kuu sa'a de.

Joo ni ñayiu ka satniuu nuu tniuu ia Dios

35 Te ni jiondita Jesús nii ñuu
na'nu vi ñuu kueli kaxtno'o ya
taka ve'e ii sinagoga tno'o va'a
naxa tatnuni ia Dios vi ni ndasa'a
ya ñayiu ka ku'u ndi'i nuu kue'e
vi ndi'i ja ka jatu ka jani'ni ñayiu.
36 Te nuu ni jini ya ja kua'a
ñayiu ka kuu, te ni kunda'u ini ña
ya, chi ni ka kuita ñayiu yun, te ka
ndii nda'u nui na kuinio ndikachi
ja tu na in jito ña.
37 Yun te jiña'a ya nuu tee ka
skua'a jin ya:
—Vi ja ndaa ndija ja oo kua'a
ja ndaxtutuo, su joo ni ñayiu ka
satniuu ka oo ja vi ndaxtutui.
38 Vi kakanta'u ni nuu Jito'o xiin
tniuu ya'a ja na tetniuu ka ya
ñayiu vi satniuu —jiña'a ya.

10

Ni kaji Jesús uxi uu tee ni chitniuu ya

1 Yun te ni ndakana Jesús uxi uu
tee ka skua'a jin ya, te ni jiña'a
ya in jaka'nu ja vi tatnuni de nuu
tachi ka ñu'u ña jin ñayiu, te vi
skunu de, te vi ndasa'a de ndi'i
ñayiu ka ku'u sava ka nuu kue'e
vi ja ka jatu ka jani'ni.
2 Te sua'a ka nani ndi uxi uu
tee ni chitniuu ya. Tee xtnañu'u
kuu Simón, ja suni nani de Pedro,
vi ñani de Andrés, Jacobo vi ñani
de Juan, nduu de ka kuu seyii
Zebedeo,
3 vi Felipe, vi Bartolomé, vi
Tomás, vi Mateo, tee ni oo xtutu
xu'un impuestu, vi Jacobo se'e
Alfeo, vi Lebeo ja ka xnani ña jin
de Tadeo,
4 vi Simón, tee yinduu nuu
ñayiu ka kuu cananista, jin Judas
Iscariote tee ni xtuu ña jin Jesús.

Ni tetniuu Jesús tee ni chitniuu ya ja vi kaxtno'o de tno'o ya

5 Tee ya'a ka kuu uxi uu de ja
ni tetniuu Jesús, te ni xteku ña ya
nagua kuu ja vi sa'a de, te jiña'a
ya:
—Ma ki'inkuei ni nuu ka oo
ñayiu sava ka tatatno'o, ni in ñuu
ñayiu Samaria, ma kiukuei ni.

6 Chi kua'ankuei ni nuu ñayiu
ve'o Israel ja ka kui na kuinio
ndikachi ni ka ndoñu'u.
7 Kua'ankuei ni te sua'a vi
kaxtno'o ni: “Ja oo yatni ja tatnuni
ia Dios ñuyiu ya'a”.
8 Te vi ndasa'a ni ñayiu ka ku'u,
te vi ndasavii ni ñayiu ka ku'u
kue'e te'i, te vi ndaxteku ni ñayiu
ni ka ji'i, te vi skunu ni tachi.
Sua'a ni vi sa'a ni, ma vi ke'en ni
xu'un, chi sua'a ni ni ka kuta'u ni.
9 ’Te ma vi chindee ni itni xu'un
kuu oro ni plata ni cobre nuu
kanchii ka ndikin chii ni.
10 Ni ma vi kinda'a ni ñunu xtaa
ni ichi ki'inkuei ni, ni inka sa'un vi
ndasama ni, ni inka ndijan ni, ni
ma vi kinda'a ni yutnu ja vi kotuu
ni. Chi in tee satniuu, te kanuu ja
nuu satniuu de, yun vi skaa ña jin
de.
11 ’Te nuu kentakuei ni in ñuu
ka'nu axi in ñuu lule, te vi nduku
tno'o ni ndenu oo in ñayiu va'a,
te vi ndoo ni ve'e ñayiu yun, guaa
ndee nuu ki'inkuei ni inka ñuu.
12 Te nuu kiukuei ni ve'e yun,
te vi ndakantno'o ni ñayiu yun a
kuya'a kukueni ka oi.
13 Te nuu ja ñayiu gua'a oo ve'e
yun, te koi jin javii java'a, su
nuu ja masu ñayiu gua'a kui, te
ndajiokuiin javii java'a ni ka ka'an
ni yun vi koo jin maa ni.
14 Su nuu ja oo ñayiu ja ña jain
ja vi kuanta'u ñai, ni ja vi konini
tno'o ka ka'an ni, te ndekuei ni
ve'e yun axi ñuu yun, te vi kisi
ni ñuyaka ka ndaa si'in ni ja na
kokuu in seña ja tu ni ka janta'ui.
15 Chi ka'an ndandaa san ja kiuu
sandaa ia Dios kuechi, te kua'a ka
tnundo'o kii siki ñayiu ñuu yun,
saa nagua ni ka ndo'o ñayiu ñuu
Sodoma vi Gomorra.

Ni kaxtno'o Jesús ja vi sondikin ña ñayiu nuu kuee ka

16 ’Vi kondia'a gua'a ni, chi tet-
niuu ña san ja ki'inkuei ni na
kuinio ndikachi ne'u va'u lobo. Te
vi kondichi ini ni na kuinio koo,
te vi kokunda'u vi kokukee ni na
kuinio sata.
17 Te vi koto ni maa ni, chi
vi tnaa ña de nuu nda'a tee ka
netniuu, te vi kani ña de jin ni ini
ve'e ii sinagoga.
18 Te suni vi ndasia'a ña de guaa
ndee nda'a tee ka netniuu sava ka
ñuu vi nuu nda'a tee ka kuu rey
ja ja'a sein. Saa te kuu vi ndakani
ni tno'o san nuu de vi nuu ñayiu
sava ka tatatno'o.
19 Su nuu vi ndasia'a ña de nuu
tee ka netniuu, ma vi kondi'ni ni
na tno'o vi ka'an ni axi naxa vi
kuña'a ni, chi ore ja vi ka'an ni,
te maa ia Dios taa tno'o vi ka'an
ni.
20 Chi masu maa ni kuu ja vi
ka'an, chi Espíritu maa Tata Dios
kuu ja ka'an jin yu'u ni.
21 ’Chi vi maa ñani xtuu inka
ñani ja kuu de, te suni in yua xtuu
se'e ja kui, te se'e vi ndakoo siki
yua, te vi sa'a ja vi ka'ni ña.
22 Te ndi'i ñayiu vi kuni u'u ña
jin ni ja ja'a sein, su na in kundee
ini ja koyutnui guaa ndee kiuu
sandi'i, te ñayiu yun kuu ja kaku
ni'nui.
23 Su nuu ka sondikin ña ñayiu
jin ni in ñuu, te vi kunu ni
kua'ankuei ni inka ñuu. Chi ka'an
ndandaa san ja ma vi kundee ni vi
kiondita ni ninii ñuo Israel ama ka
ja ndii san ja kuu san Se'e Teyii.
24 ’Chi in tee skua'a, masu kuu
ka'nu ka de saa mastru de, te ni
in tee jinokuechi, masu kuu ka'nu
ka de saa lamu de.
25 Te na kendoo va'a ini tee
skua'a yun ja kenta de kokuu de
na kuinio mastru de, te saa ni
tee jinokuechi yun ja na kenta
de kokuu de na kuinio lamu de.
Chi nuu tee xiin ve'e, ni ka xnani
ña jin de Beelzebú ja kuu tachi
ka'nu ka, te ¿nagua kuu ka sava
ka ñayiu ve'e yun ja ma vi xnani
ña siun?

Ni kaxtno'o Jesús na xiin nuu vi koyu'o

26 ’Te yun guaa ma vi koyu'u
ni ñayiu, chi tu na in guaa kuu

ja koyu'u ja ma tuu ndijin, te ni
in ma kuu ja kiyu'u, chi ndi'i tuu
ndijin, te vi kuni ñayiu.
27 Te na tno'o ka'an san nuu tu
ka jini ñayiu, te vi xtuu ni nuu vi
konini kua'a ñayiu. Te na tno'o
ni ka'an yu'u san nduso'o ni, te vi
kana jaa ni ndee siki ve'e.
28 Te ma vi koyu'u ni jin ñayiu
ja'ni, chi yiki kuñu ja'ni, su anuo
chi ma kuu ka'ni. Chi ja vi koyu'u
ni kuu ia Dios, chi kuu tetniuu ya
anu ni vi yiki kuñu ni nuu andeya.
29 ’Chi ka xiko ñayiu uu tisala
kueli jin invaa ni xu'un kaa luluu.
Su vini saa, te tu ka ji'i ti nuu ja
ma kuandetu maa Tata Dios.
30 Te ja in in maa ni, chi vi ndee
ixi xini ni ndi'i ka'u ya guaa jini
ya nasaa ka oo.
31 Te yun guaa ma vi koyu'u ni,
chi ka ndee ka ni nuu ya saa kua'a
tisala kueli yun.

Vi ndaa yu'o nuu ñayiu ja ka kandijao Jesús

32 ’Te nani kuu ñayiu ndaa yu'u
ja kandija ñai jin san nuu ñayiu
ñuyiu ya'a, te suni ndaa yu'u san
nuu Tata Dios, ia oo ndee andivi,
ja kandija ñai jin san.
33 Su na ñayiu tu ndaa yu'u
ja kandija ñai jin san nuu ñayiu
ñuyiu ya'a, te suni ma ndaa yu'u
san nuu Tata Dios, ia oo ndee
andivi, ja kandija ñai jin san.

Ka sa'a siin tna'a ñayiu ja ja'a Jesús

34 ’Te ma vi koka'an ni ja vaji
san jin tno'o mani ñuyiu ya'a, chi
masu vaji san jin in jamani, chi
vaji san ja skaxin tna'a ña san.
35 Chi vaji san ja sa'a siin ña san,
te ndakoo in se'e siki yua, te in
sesi'i ndakoo siki nanai, te suni in
janu ndakoo siki nana xiso.
36 Te vi ndakuni u'u tna'a ndisa
ve'e maa.
37 ’Te na in kutoo gua'a ka yuai
vi si'i saa sein, te tu oo tu kai ja
koo san jin. Te suni na in kutoo
gua'a ka seyii vi sesi'i saa sein, te
suni tu oo tu kai ja koo san jin.
38 Te na in tu kuini ja kuiso cruz
ja kuu tnundo'o, te kondikin ñai
jin san, te suni tu oo tu kai ja koo
san jin.
39 Chi na in nduku ja skaku
ni'nu ja tekui nuu tnundo'o, te
skunai mai. Su na in skunaa mai
ja ja'a sein, te kaku ni'nui.

Vi kuta'uo in jagua'a nuu ia Dios

40 ’Chi na in janta'u ña jin ni, te
suni janta'u ña jin san. Te na in
janta'u ña jin san, te suni janta'u
ñai jin ia ni tetniuu ña jin san.
41 Te suni na in janta'u in tee
ndakani tno'o ia Dios, ja tee ji-
nokuechi nuu Dios kuu de, te
suni ndani'i ya'ui nagua ni'i tee
ndakani yun. Te na in janta'u in
tee ndaa, te ja siun tee ndaa kuu
de, te suni ndani'i ya'ui nagua ni'i
tee ndaa yun.
42 Te na in jiña'a in yajin ndute
vijin nuu in in tee kueli ya'a ja
ka ndikin ña de jin san, te suni
ka'an ndaa ndija san ja ndani'i
ya'ui nuu ia Dios —jiña'a Jesús.

11

Ni tetniuu Juan uu tee ka skua'a jin de ja vi kakan tno'o de Jesús

1 Te nuu ni ndi'i ni xteku ña
Jesús jin ndi uxi uu tee ka skua'a
jin ya, te kua'an ya ja kaxtno'o
ya vi ndakani ya tno'o ndaa nuu
ñayiu ka oo taka ñuu yun.
2 Te yi'i Juan vekaa. Te yun ni
ni'i tno'o de tniuu na'nu ja sa'a
Jesukristu. Yun te ni tetniuu de uu
tee ka skua'a jin de
3 ja vi kakan tno'o ña de:
—¿A maa ni kuu ia ni tetniuu
Dios ja kii, axi vi kondetu san
inka? —ka jiña'a de.
4 Yun te jiña'a Jesús:
—Kua'ankuei ni te vi ndakani ni
nuu Juan nagua ni ka jini ni ja sa'a
san vi na tno'o ni ka onini ni.

5 Ñayiu ka ku'u nuu te ka
ndaye'e nduchi nui. Ñayiu ka
ku'u si'in, te kuu ka ndakakai. Te
ñayiu ka ku'u kue'e ndi'yi te'i, te
ka nduvii. Te ñayiu ka ndesi so'o,
te ka ndanune so'i. Te ñayiu ni
ka ji'i, te ni ka ndatekui. Te ñayiu
ka kunda'u, ni ka jini tno'o va'a ia
Dios.
6 Te na ta'u na ndetu ñayiu tu ka
chiyata ña jin san. Sua'a vi kuña'a
ni nuu Juan —jiña'a ya.
7 Te nuu ni ka ndaya'a tee ka
skua'a jin Juan kuano'okuei de, te
ni jinkondee Jesús ndakani ya ja
ja'a Juan nuu ñayiu, te jiña'a ya:
—¿Na in ni ka jinkoto ni nuu
ñu'u te'a yun? ¿A ni ka jinkoto
ni in tee na kuinio in ndoo ja ni
skanda skanda ña tachi?
8 Axi nuu ja ña'a, te ¿nagua kuu
ja ni ka ndia'a ni? ¿A in tee ni'nu
sa'un luu ndeva'a? Ña'a, chi tee
ka ni'nu sa'un luu ndeva'a ka kuu
tee ka oo ve'e tee ka kuu rey.
9 Su ¿nagua kuu ja ni ka jinkoto
ni? ¿A in tee ndakani tno'o ia
Dios? Vatuka, chi in tee kuu ka'nu
ka saa tee ndakani tno'o ia Dios
kuu tee ni ka jini ni.
10 Chi ja ja'a Juan ya'a kuu ja
yoso nuu tutu ii:
Ya'a tetniuu rin in tee ndakani
tno'o rin ja kokoxno'o de
nuu ron,
te kosava'a de ichi nuu ki'in ron,
ka'an sua'a.
11 Te ka'an ndaa san ja ne'u ñayiu
ni ka kaku ñuyiu ya'a, tu na in kuu
ka'nu ka saa Juan, tee skuandute.
Su visi ni saa, te na ñayiu kuu
lule ka nuu tatnuni ia Dios ndee
andivi, te kuu ka'nu kai saa Juan.
12 ’Chi guaa ndee kiuu ni kenta
Juan, tee skuandute, vi guaa
ndee kiuu vitna, ka nduku ndee
ndeva'a ñayiu ja kiukuei nuu tat-
nuni ia Dios. Te ñayiu inu ni'i
ini ka kuu ñayiu ka kindee nuu
tatnuni ya.
13 Chi ndi'i tee ni ka ondakani
tno'o ia Dios ndee jana'a vi tno'o
yoso nuu Ley Moisés, ni ka on-
dakani ja ja'a nuu tatnuni ia Dios
guaa ndee kiuu ni kenta Juan.
14 Te nuu ja ka kuini ni vi
kuanta'u ni ndi'i ya'a, te suu Juan
kuu Elías ja kii.
15 Te na in oo so'o ja konini, te
na konini.
16 ’¿Te nagua kuu ja skintna'a
inuu san jin ñayiu ka oo tiempu
vitna? Skintna'a inuu san jin
nagua ka sa'a suchi kueli ja ka
jinkoi ka kasiki nuu ya'u, te ka
kanai nuu tna'i.
17 Te ka jiña'i: “Ni ka tiuu li in
yaa jin tnu yoo, su tu ni ka jita ja'a
lo. Ni ka jita li in yaa nda'u, su tu
ni ka nda'i lo.”
18 Chi ni kii Juan, te tu ni ojaa
va'a de ni tu ni oji'i de vinu, te ka
kachi ñayiu: “Ñu'u ña Tachi jin
de”.
19 Te ni kee maa san ja kuu
san Se'e Teyii, te jaa vi ji'i san,
te ka ka'an ñayiu: “Ya'a oo in
tee jaa ndeva'a vi ji'i de vinu, te
ka ndeka tna'a gua'a de jin tee
ka xtutu xu'un impuestu vi tee ka
sa'a jakue'e”. Su vi kuni ñayiu ja
oo ndaa tno'o ndichi ia Dios nuu
vi kuni naxa ka sa'a ñayiu ka oo
jin maa ya —jiña'a ya.

Ni ka'an xeen Jesús jin ñayiu tu ka kandija

20 Yun te ni jinkondee Jesús
ka'an xeen ya jin ñayiu taka ñuu
nuu ni sa'a ya kua'a tniuu na'nu.
Chi vini saa, te tu ni ka kuini ñayiu
ja vi ndatna'u ini te kiukuei ichi ia
Dios. Te jiña'a ya:
21 —¡Nda'u ni ka roon ñayiu
ñuu Corazín vi nda'u ni ka roon
ñayiu ñuu Betsaida! Chi vaa nuu
sua'a, te nuu ñayiu ñuu Tiro axi
Sidón ni kuva'a in tniuu ka'nu
ja ni sa'a rin nuu ndi'i maa ron,
vaa vi ndee nona kiuu ja ni ka
kekui'nui sa'un ndayi vi ni ka
jinkoi nuu yaa ñu'u ja ka ndatna'u
ini nuu yika kuechi.

22 Su ka'an rin ja kiuu tetniuu
ia Dios tnundo'o, te kua'a ka
tnundo'o vi tna'a ron saa ñayiu
ñuu Tiro vi Sidón.
23 Te maa ron, ñayiu ñuu Caper-
naúm, ja ka ka'an ron ja ndiukuei
ron ndee andivi, su saa sua'a
kekuei ron ndee ñuu ji'i. Chi nuu
sua'a te nuu ñayiu ñuu Sodoma
ni sa'a rin tniuu na'nu ja sa'a rin
nuu ndi'i maa ron, vaa vi ka teku
ni ñayiu yun ndee kiuu vitna nuu
siun.
24 Su ka'an rin ja kiuu tetniuu
ia Dios tnundo'o, te kua'a ka
tnundo'o vi tna'a ron, saa ñayiu
ñuu Sodoma.

Ki'inkueio nuu maa Jesús te vi ndatatuo

25 Te kiuu yun ni ndakuatu
Jesús, te jiña'a ya:
—Ndakuanta'u san nuu ni, vi
Tata Dios, ja kuu ni Jito'o andivi
vi ñuyiu, chi ni tayu'u ni taka
ya'a nuu ñayiu ndichi vi ñayiu
jinkui'nu gua'a ini, te ni ndaxne'e
ni nuu ñayiu ka kuu na kuinio
suchi kueli.
26 Saa ni sa'a ni, vi Tata, chi saa
jinkuaan ini maa ni.
27 ’Te ndi'i ya'a ni ni'i san nuu
Tata Yua san. Te ni in ñayiu, tu
na in jini gua'a Se'e ia Dios, chi
maintno'o maa Yua, guaa jini ya.
Te ni in ñayiu, tu na in jini gua'a
Yua, chi maintno'o maa Se'e ya,
guaa jini, te nani kuu nuu ñayiu
ka'an maa Se'e ia Dios ja vi kuni,
te xne'e ya.
28 Ne'ekuei ndi'i maa ni ja ni ka
kuita ni jin tniuu ka sa'a ni vi jin
javee ndeva'a ka ndiso ni, te maa
san sa'a ja vi ndatatu ni.
29 Vi kuiso ni yuvu san, te vi
kutua'a ni nagua oo maa san, ja
in tee tu yachi ini kuu san, vi sa'a
nda'u sa'a kee ni san, te vi ni'i ni
nuu vi ndatatu anu ni.
30 Chi ñama yuvu san, vi ñama
ja ndiso san, te masu vee ja vi
kondiso ni —jiña'a Jesús.

12

Ka tno'o tee ka skua'a jin Jesús yoko triu in kiuu ndatatu

1 Te in kiuu ndatatu ni ka ya'a
Jesús jin tee ka skua'a jin ya in
nuu kaa triu. Te ni ka kokin tee
yun, te ni ka tno'o de yoko triu
yun, te ni ka sa'a vii de, te ni ka
jaa de.
2 Su ni ka jini tee ka kuu fariseo,
te ka jiña'a de:
—Kondia'a ni ñayiu ka skua'a
jin ni ja ka sa'a de in ja oo ii ja
ma kuu sa'o kiuu ndatatu.
3 Yun te jiña'a ya:
—¿A tu ka ka'u ni nuu tutu ii
naxa ni sa'a David vi tee ka oo jin
de nuu ni ka kokin de,
4 naxa ni kiuu de ve'e maa ia
Dios, te ni ka jaa de xtaa vixin ii,
ja oo ii ja ma kuu vi kaa de, ni
maa de, te ni tee ka oo jin de, chi
maintno'o sutu guaa kuu vi kaa?
5 ¿Axi tu ka ka'u ni nuu Ley
Moisés naxa ka'an ja vi kuantniuo
kiuu ndatatu? Su sutu, chi ka
satniuu ni de kiuu yun ini veñu'u,
te tu na kuechi ka tavi de.
6 Su sein, chi ka'an san ja ya'a
oo in tee ka'nu ka saa veñu'u.
7 Su nuu sua'a te vi jinkui'nu
ini ni naxa kee ka'an tno'o ya'a:
“Ja kuini rin kuu ja vi kunda'u ini
ron ñayiu, masu ja vi soko ron kiti
nuu rin”, kachi ya. Nuu saa te ma
vi ka'an kuechi ni siki ñayiu tu na
kuechi.
8 Chi maa san ja kuu Se'e Teyii
kuu san Jito'o ja ndiso tniuu san
ja tatnuni san siki kiuu ndatatu
—jiña'a ya.

Ni ndasa'a Jesús in tee ni yichi nda'a kiuu ndatatu

9 Te nuu ni ya'a ya yun, te ni jino
ya ve'e ii sinagoga nuu ka skua'a
ñayiu judio.
10 Te yun oo in tee ni yichi nda'a.
Te ni ka jikan tno'o ña tee ka kuu
fariseo yun jin Jesús, nagua ja kuu
vi ka'an kuechi de siki ya, te ka
jiña'a de:

—¿A tu oo ii ja ndasa'o in ñayiu
ku'u kiuu ndatatu?
11 Yun te jiña'a ya:
—Ndee in tee kuu ja ka oo jin ni
ya'a, nuu ja neva'a de in ndikachi,
te kanakau ti in yau kiuu ndatatu,
te ¿a ma ki'in de te ndatau de ti?
12 ¿Te a masu ndee ka in ñayiu
saa in ndikachi? Su yun guaa
masu ii kuu ja sa'o java'a kiuu
ndatatu.
13 Yun te jiña'a ya nuu tee ku'u
yun:
—Skaa ni nda'a ni.
Te ni skaa de nda'a de, te ni
nduva'a nagua oo inka nda'a de.
14 Yun te ni ndekuei tee ka kuu
fariseo yun, te ni ka ndatno'o de
naxa vi ka'ni de Jesús.

Ni skunkuu tno'o ni ka'an Isaías

15 Su nuu ni jini Jesús, te ni kee
ya kua'an ya. Te ni ka jata ndikin
ña kua'a ñayiu, te ni ndasa'a ya
ndi'i ñayiu ka ku'u.
16 Te ni tatnuni ya ja ma vi xtuu
ña ñayiu na in kuu ya.
17 Saa te ni skunkuu nagua ni
ka'an Isaías, tee ni ndakani tno'o
ia Dios ndee jana'a nuu ni jiña'a
de:
18 Ya'a oo in tee jinokuechi nuu rin
ja ni kaji rin de.
Te kutoo rin de vi osii ini rin jin
de,
te kuña'a rin Espíritu rin nuu de,
te kaxtno'o de tno'o ndaa rin nuu
ñayiu sava ka tatatno'o.
19 Te ni ma tee tna'a de jin ñayiu,
ni ma kana jaa de,
te ni in ñayiu ma vi kuni ja ka'an
ni'i de taka ichi.
20 Te ni ma ka'nu de in ndoo ja ni
taxin,
te ni ma nda'va de ni in yua'a
ja inka ni jinkondee kana
ñua'a ja kai,
vi guaa ndee na kundee de ja
kotatnuni ndaa de.
21 Te vi kokukanu ini ña ñayiu
sava ka tatatno'o jin de,
ni ka'an Isaías.

Ka xtavi kuechi de Jesús ja oo ya jin jaka'nu maa Tachi

22 Yun te ni ka kisia'a ñayiu in
tee ñu'u ña tachi ja ku'u nuu de
vi ñi'i kuu de nuu Jesús. Te ni
ndasa'a ña ya ja ni ndaye'e nduchi
nuu de vi ni ndaka'an de.
23 Te ndi'i ñayiu ni ka sa'u kuii
kuiti ini, te ka ndatno'i:
—¿A masu tee ya'a kuu ndikin
tata ndee David ja tetniuu ia Dios?
24 Su nuu ni ka onini tee ka kuu
fariseo, te ka jiña'a de:
—Tee ya'a, chi skunu de tachi
jin jaka'nu maa Beelzebú, ja kuu
tachi ka'nu ka, ja ñu'u ña jin de.
25 Te ni jini Jesús ja siun ka
ndakani ini de, te jiña'a ya:
—Ndi'i tee ka netniuu ja ka sa'a
siin tna'a de ka jaxin tna'a ndisa
maa de, te ka xnaa tna'a maa de.
Te ndi'i ñuu axi ve'e ja ka sa'a siin
tna'a, te suni ma kuu vi koo.
26 Te suni saa ni tachi kuu ka'nu,
nuu ja maa skunu tachi kueli yun,
te jaxin tna'a maa jin maa, te
¿naxa kuu koo gua'a nuu tatnuni
nuu saa?
27 Su ka ka'an maa ni ja jin
jaka'nu tachi kuu ka'nu kuu ja
skunu san tachi kueli. Te nuu
ja saa kuu, te ¿na in ni jiña'a in
jaka'nu nuu ñayiu ka ndikin ña
jin maa ni ja ka skunu de tachi? Te
ja ja'a tee yun vi kuni ni ja masu
vatuka ka ka'an ni.
28 Su nuu ja jin Espíritu ia Dios
kuu ja skunu san tachi, te jin yun
kei ja ni kee ia Dios nuu ka oo maa
ni ja tatnuni ya.
29 ’Chi ma kuu kiuu in tee ve'e
in tee ndakui, te su'u de nagua
neva'a tee yun. Chi xtnañu'u ka
ku'ni ña de, te saa kuu ja su'u de
ve'e tee yun.
30 ’Te na in tu chituu ña jin san,
te siki san oo de. Te na in tu ka
ndaxtutu jin san, te sa'a de ja ka
jitenuu ñayiu.
31 ’Te yun guaa ka'an san ja
kuaka'nu ini ia Dios ndi'i yika
kuechi ñayiu vi ja ka ka'an ne'i

siki ya. Su na in kane'e siki
Espíritu ia Dios, chi ma kuaka'nu
ini ya.
32 Te na in kuu ja kane'e siki Se'e
Teyii, te kuaka'nu ini ia Dios. Su
na in kane'e siki Espíritu ia Dios,
te ma kuaka'nu ini ya, ni ja ñuyiu
ya'a, te ni ja vaji nuu kuee ka.

Jin ndia'a tnu te vi kunio na yutnu kuu tnu

33 'Vi kokuu ni na kuinio in
yutnu gua'a, ja kuun ndia'a gua'a
nuu tnu, axi vi kokuu ni na kuinio
in yutnu kue'e ja kuun ndia'a
kue'e nuu tnu. Chi nagua kuun
nuu tnu, te kunio na yutnu kuu
tnu.
34 ¡Tatatno'o koo! ¿Naxa kuu vi
ka'an ni tno'o va'a, te ñayiu kue'e
ka kuu ni? Chi nagua oo chitu
anuo, te yun guaa ka'an yu'o.
35 Chi in tee gua'a tava'a de
java'a anu de ja ka'an de tno'o
va'a. Te in tee kue'e tava'a de
jakue'e anu de, ja ka'an de tno'o
kue'e.
36 Su sein, chi ka'an ndaa san
ja ndi'i ñayiu ja ka ka'in tno'o tu
jiniu'u, vi ndakuña'i kuenta nuu
ia Dios kiuu sandi'i ja sa'a ndaa
ya kuechi.
37 Chi jin tno'o ka ka'an ni, te
kekuei ni ja ñayiu ndaa ka kuu
ni. Te suni jin tno'o ka ka'an ni,
te vi xtavi kuechi ni maa ni ja vi
tniuya'u ni yika kuechi ni —jiña'a
Jesús.

Ka jikan ñayiu kue'e ja na sa'a Jesús in tniuu ka'nu

38 Yun te ka jiña'a sava tee ka
kaxtno'o Ley vi tee ka kuu fariseo:
—Mastru, ka kuini san ja sa'a ni
in tniuu ka'nu.
39 Yun te jiña'a ya:
—Ñayiu ya'a, chi inu kue'e
ndeva'i, te tu ka janta'u kuiti ia
Dios, ka jikan ja na sa'a san in
tniuu ka'nu. Su tu ka na tniuu
ka'nu sa'a san, chi maa ni nagua
ni ndo'o Jonás, tee ni ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a.
40 Chi nagua ni inee Jonás chii
chiaka ka'nu uni kiuu vi uni
jakuaa, te saa ni sein ja kuu san
Se'e Teyii, chi kuinee san uni kiuu
vi uni jakuaa chii ñu'u.
41 Te vi ndakoo ñayiu ñuu
Nínive kiuu sandaa ia Dios kuechi,
te vi xtavi kuechi ñai jin ñayiu
ka oo tiempu vitna, chi ni ka
ndatna'u ini ñayiu ñuu Nínive
yun, te ni kiukuei ichi ia Dios, nuu
ni ka onini tno'o va'a ia Dios ja ni
kaxtno'o Jonás. Te ka'nu ka kuu
maa san ja oo san ya'a, saa Jonás.
42 Te suni ndakoo in ña'a ni
okuu reyna ni otatnuni ichi sur,
kiuu sandaa ia Dios kuechi, te
xtavi kuechi ña jin ñayiu ka oo
tiempu vitna, chi jika ndeva'a ñuu
ña'a yun, su ni kii ña ni onini ña
tno'o ndichi ni ka'an rey Salomón.
Te ka'nu ka kuu maa san ja oo san
ya'a, saa rey Salomón.

Ni ndajiokuiin tachi kue'e ini anu in ñayiu

43 'Te nuu kana in tachi kue'e
ni ñu'u ña jin in ñayiu, te kua'an
jiondita in nuu ñu'u yichi nduku
ndenu ndatatu. Su nuu tu ni'i,
44 yun te ka'an: "Na nda-
jiokuion ve'e nuu ni keo ja vajio",
kachi. Te nuu ndajiokuiin tachi
yun, te nuku'un ini anu ñayiu yun
na kuinio in ve'e ja tu na in oo, te
ni ka ndaxtaa vi ni ka ndaskutu
vii.
45 Yun te ki'in junkuaka uja
tachi kue'e ndeva'a ka saa maa,
te ndajinokuei, te kiukuei ja vi
koo ini anu ñayiu yun. Nuu saa,
te kue'e ndeva'a ka ñayiu kokui
saa jaxtnañu'u. Te suni saa vi
ndo'o ñayiu ka oo tiempu vitna,
chi ñayiu kue'e ndeva'a ka kui
—jiña'a ya.

Ni jinokuei nana Jesús vi ñani ya

46 Te vi nini ka'an ka ya jin
ñayiu yun, te ni jinokuei nana ya
vi ñani ya ka ndetu ña ye'e yun ja
vi ka'an jin ya.

47 Te jiña'a in tee nuu ya:
—Yun ka ndetu ña nana ni vi
ñani ni ye'e yun, te ka ka'an ja vi
ka'an jin ni.
48 Yun te jiña'a ya nuu tee ni
ka'an yun:
—¿Na in kuu nana san, te na in
ka kuu ñani san?
49 Yun te ni xnenda'a ya nuu ka
oo ñayiu ka skua'a jin ya, te jiña'a
ya:
—Ya'a oo nana san vi ya'a ka oo
ñani san.
50 Chi ndi'i ñayiu ka sa'a nagua
kuini Tata san, ia oo ndee andivi,
te ñayiu yun ka kuu ñani san, vi
kua'a san vi nana san —jiña'a ya.

13

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in tee siagua ndikin tata

1 Te kiuu yun ni kee Jesús ve'e,
te kua'an ya ja ni jino ya yu'u
ndute mar, te yun ni jinkoo ya.
2 Yun te ni ka kututu kuakua'a
ñayiu, guaa ni kaa ya nuu in
barco, te ni jinkoo ya. Te ndi'i
ñayiu ka oo yu'u ndute yun.
3 Yun te ni ka'an ya kua'a tno'o
jioni'ni, te jiña'a ya:
—In kiuu ni kee in tee kua'an ja
siagua de ndikin tata.
4 Te nini siagua de, te sava
ndikin tata yun ni junkuei yu'u
ichi, te ni kikuei tisala, te ni ka jaa
ti.
5 Te sava ni junkuei nuu ñu'u
yuu, nuu tu na ñu'u oo gua'a, te
vi yachi ni jite, chi tu ni jinkisa'u
kokin ñu'u.
6 Su nuu ni jinonta nikandii, te
ni teñu'u ña, te ni yichi, chi tu oo
kunu yo'o.
7 Te sava ndikin tata yun ni
junkuei nuu tnu iñu, te ni ka ja'nu
tnu iñu yun, te ni ka chikati ña.
8 Te sava ni junkuei nuu ñu'u
gua'a ñu'u kokin nuu ni kee in
ciento ja invaa ndikin tata vi sava
uni xiko vi sava oko uxi.
9 Te na in oo so'o ja konini, te na
konini —jiña'a ya.

Ni kaxtno'o Jesús naxa kei tno'o jioni'ni yun

10 Yun te ni ka kuyatni tee ka
skua'a jin ya, te ka jiña'a de:
—¿Su nau ja nino'o tno'o
jioni'ni ka'an ni?
11 Yun te jiña'a ya:
—Su nuu maa ni, chi kaxtno'o
kaji ia Dios tno'o yiyu'u naxa tat-
nuni ya ndee andivi, su nuu tee
yun, chi tuu.
12 Chi na in neva'a, te ni'i kua'a
kai ja koneva'a kua'i. Te na in tu
nagua neva'a, te vi ndee joo luluu
ja neva'i, te ndondee.
13 Te yun kuu ja ka'an san tno'o
jioni'ni. Chi visi ka ndia'a de te
ma vi kuni de, te visi ka nini de
jin so'o de, te ma vi jinkui'nu ini
de.
14 Saa ni ka ndo'o de, nagua
ja skunkuu tno'o ni ka'an Isaías,
tee ni ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a, nuu jiña'a de:
Su visi na vi konini ron jin so'o
ron, su ma vi jinkui'nu ini
ron.
Te visi na vi kondia'a ron jin nuu
ron, su ma vi kuni sa'un
ron.
15 Chi ni ka kundee ndeva'a ini
anu ñayiu ñuu ya'a,
te ña ka jaan vi konini gua'a,
te ni ka jasi nduchi nuu,
nagua ja ma vi kuni jin nduchi
nuu,
te ma vi konini jin so'o,
te ma vi jinkui'nu ini jin anu,
te ma vi ndatna'u ini te ndasa'a
rin jin.
Ni tee Isaías.
16 ’Su na ta'u na ndetu maa ni,
chi ka neva'a ni nduchi nuu ni ja
ka ndia'a ni, vi so'o ni ja ka nini
ni.
17 Chi ka'an ndaa ndija san ja
kua'a tee ni ka ndakani tno'o ia
Dios ndee jana'a vi ñayiu ka sa'a
ndaa, chi ni ka ndioo ini de ja vi
kondia'a de nagua ka ndia'a ni,
su tu ni kuu vi kondia'a de. Te
suni ka ndioo ini de ja vi konini

de nagua ka nini ni, su tu ni kuu
vi konini de.
18 ’Nuu saa te vi konini ni naxa
kei tno'o jioni'ni ja ja'a tee siagua
ndikin tata yun.
19 Na ñayiu nini tno'o va'a naxa
tatnuni ia Dios, te tu jinkui'nu ini,
te ñayiu ya'a kuu na kuinio ndikin
tata ja ni junkuei yu'u ichi. Chi ni
kii Tachi, te ni xtajioo tno'o va'a ia
Dios ja ni ka skute ini anui.
20 Te ndikin tata ni junkuei nuu
ñu'u yuu, kuu ñayiu nini tno'o
va'a ia Dios, te kusii ndeva'a ini
janta'ui.
21 Su masu kunu oo yo'o maa, te
joo ni te yichi. Yun kuu ñayiu nuu
tna'i tnundo'o axi ka ka'an u'u ña
ñayiu jin ja ja'a tno'o ia Dios, te
ndakaka yatai.
22 Te ndikin tata ni junkuei nuu
tnu iñu, kuu ñayiu nini tno'o va'a
ia Dios, su ndioo ndeva'a ini ja
oo ñuyiu ya'a vi xnda'u ña ja kuu
kuikai. Te ndi'i ya'a kuu ja ni
chikati ña tno'o ya'a, te ni sa'a
ña'mai.
23 Su ndikin tata ni junkuei nuu
ñu'u gua'a ñu'u kokin, kuu ñayiu
nini tno'o va'a ia Dios, te jinkui'nu
ini. Te ñayiu ya'a kuu na kuinio in
ndikin tata ja kee in ciento vi sava
uni xiko vi sava oko uxi ja invaa
ni ndikin tata yun —jiña'a ya.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a yuku kue'e ja ni nana ne'u triu

24 Yun te ni ka'an Jesús inka
tno'o jioni'ni, te jiña'a ya:
—Nuu tatnuni ia Dios ndee an-
divi kuu ja skintna'a san jin in
tee jate ndikin tata gua'a nuu ñu'u
maa de.
25 Su nuu ni ka kixin ndi'i tee ka
satniuu jin de, te ni kii tee jaxin
tna'a jin de, te ni jate de ndikin
yuku kue'e ja kaa inuu jin triu, te
kua'an.
26 Su nuu ni jite triu yun, te ni
kuu yoko, te suni ni ja'nu yuku
kue'e yun.
27 Yun te ni ja'ankuei tee ka
satniuu yun nuu tee xiin triu yun,
te ka jiña'a de: “Jito'o san, ¿xaan
masu ni jate ni triu tata gua'a nuu
ñu'u ni? ¿Te nau ja saa yuku kue'e
oo?”
28 Te jiña'a tee xiin triu yun:
“Ndee in tee ka jaxin tna'a jin san
ni sa'a siun”. Te ka jiña'a tee
ka satniuu yun: “¿A kuini ni ja
ki'inkuei san, te na vi tno'o san
yuku kue'e yun?”
29 Yun te jiña'a tee xiin triu yun:
“Ña'a, chi kana saa nuu ka tno'o
ni yuku kue'e yun, te kuu sanaa
saa triu yun vi tno'o ni.
30 Gua'a ka kuu ja vi kuandetu
ni na vi kua'nu nduu mai saa ndee
kiuu te'nde triu, saa na tetniuu
san tee ka satniuu nuu san ja vi
ka'nde de xtnañu'u ka yuku kue'e
yun, te vi xtutu de, te vi sa'a nu'ni
de, te vi teñu'u de. Saa te vi
ndaxtutu de triu san, te vi tava'a
de nuu koo va'a”, jiña'a tee xiin
triu yun —jiña'a Jesús.

Ni kaxtno'o Jesús naxa sa'a in ndikin yuku stancia

31 Yun te ni ka'an jioni'ni Jesús,
te jiña'a ya:
—Nuu tatnuni ia Dios ndee an-
divi kuu ja skintna'a san jin in
ndikin yuku stansia ja ni skute in
tee nuu ñu'u de.
32 Vi ja ndaa ja in ndikin luluu
ni kuu nuu sava ka ndikin yuku.
Su nuu kuu ka'nu, te ja'nu ka saa
sava ka yuku kuii. Te kuu in yutnu
ka'nu nuu jinokuei tisala, te ka
tnaa ti taka ti nuu nda'a tnu yun
—jiña'a ya.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a levadura

33 Yun te ni ka'an jioni'ni tuku
ya inka tno'o, te jiña'a ya:
—Nuu tatnuni ia Dios ndee an-
divi kuu ja skintna'a inuu san jin
levadura ja ni ki'in in ñasi'i, te ni
saka ña nuu uni tija'an yujan triu,
vi guaa ndee ni kiuu ndo'o ndi'i
yujan yun.

Ni kaxtno'o Jesús nino'o tno'o jioni'ni

34 Ndi'i tno'o ya'a ni ka'an
jioni'ni Jesús nuu ñayiu. Te ndi-
maa ni tno'o jioni'ni ni okaxtno'o
ya nuu ñayiu,
35 nagua ja skunkuu tno'o ni
ka'an tee ni ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a nuu jiña'a de:
Ka'an rin tno'o jioni'ni,
te kaxtno'o rin ndi'i ja ni oyu'u,
guaa ndee nuu ni jinkoo ñuyiu
ya'a,
kachi tutu ii.

Ni kaxtno'o Jesús naxa kei tno'o jioni'ni ja ni ka'an ya ja ja'a yuku kue'e

36 Yun te ni ndakuanta'u Jesús
ñayiu yun ja kuano'okuei, te ni
kiuu ya ve'e yun. Te ni ka kuyatni
tee ka skua'a jin ya, te ka jiña'a
de:
—Kaxtno'o ni naxa kei tno'o
jioni'ni ni ka'an ni jin yuku kue'e
ja oo nuu ñu'u jitu yun.
37 Te jiña'a ya:
—Tee jate ndikin tata gua'a kuu
maa san ja kuu san Se'e Teyii.
38 Te ñu'u yun kuu ñuyiu ya'a.
Te ndikin tata gua'a yun ka kuu
ñayiu ka jantno'o naxa tatnuni ia
Dios. Te yuku kue'e yun ka kuu
ñayiu ka ndikin jakue'e ja kuu
Tachi.
39 Te ja jaxin tna'a jin tee jitu
yun, kuu ja ni jate ndikin kue'e,
te suu kuu Tachi. Te kiuu ndututu
triu yun kuu kiuu ndi'i ñuyiu ya'a.
Te tee ni ka ja'nde yun ka kuu ia
ka jinokuechi nuu maa ia Dios.
40 Te vi nagua ka sa'a ja ka tno'o
yuku kue'e yun, te ka tnaa nuu
ñu'u, saa kokuu kiuu ndi'i ñuyiu
ya'a.
41 Chi tetniuu maa san ja kuu
san Se'e Teyii, ia ka jinokuechi
nuu san, te vi ndaxtutu nuu tat-
nuni san ndi'i ñayiu ka sa'a ja
junkuei sava ka ñayiu nuu yika
kuechi vi ndi'i ñayiu ka sa'a
jakue'e.
42 Te vi tnaa ña ya nuu jitnu ja vi
kai koko koko. Te yun vi konda'i
vi kokana, te vi ndaka'ñi no'o.
43 Yun te vi ye'e ndi'i ñayiu ka
sa'a ndaa, na kuinio nikandii nuu
tatnuni Tata Dios. Na in oo so'o ja
konini, te na konini.

Ni skintna'a Jesús in jatnu xu'un ja yiyu'u

44 ’Suni nuu tatnuni ia Dios
ndee andivi kuu inuu jin in jatnu
xu'un ja yiyu'u chii ñu'u in nuu
ñunde'i. Te ni ndani'i in tee, te ni
ndatayu'u ii ni de. Te vi ja kusii
ini de, te ni ja'an de ni xiko ndi'i
de nagua neva'a de, te ni ndaki'in
de ñunde'i yun.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in yuu ya'u ndeva'a

45 ’Te suni nuu tatnuni ia Dios
ndee andivi kuu inuu jin in tee
ki'in ndatniuu vi ndaxiko de, te
nduku de yuu ya'u nani perla.
46 Te nuu ni ni'i de in yuu ya'u
ndeva'a yun, te ni ja'an de, te ni
ndaxiko ndi'i de ja neva'a de, te ni
ndaki'in de yuu ya'u ndeva'a yun.

Ni ka'an jioni'ni Jesús in ñunu ja ka tau chiaka

47 ’Te nuu tatnuni ia Dios ndee
andivi kuu inuu jin in ñunu ja ka
skee tee nuu ndute mar, te ka tau
de ndinuu nuu chiaka.
48 Te nuu ni chitu ñunu yun, te
ka ndatau de yu'u ndute. Yun te
ka jinkoo de ka ndakaji de ti. Te
kiti gua'a ka tnaa de nuu chika, te
kiti ja tu oo gua'a, ka skana de ti.
49 Saa kokuu kiuu ndi'i ñuyiu
ya'a. Chi kikuei ia ka jinokuechi
nuu maa Dios, te vi ndakaji ya
ñayiu kue'e ne'u ñayiu gua'a.
50 Te vi tnaa ya ñayiu kue'e
yun nuu jitnu kai koko koko, te
yun vi konda'i vi kokanai, te vi
kondaka'ñi no'i —jiña'a ya.

Ni skintna'a Jesús in ja jaa vi in ja tu'u

51 Yun te jikan tno'o ña Jesús:

—¿A ka jinkui'nu ini ni ndi'i
tno'o ya'a?
Te ka jiña'a tee ka skua'a jin ya:
—Ka jinkui'nu ini san, vi Jito'o
san.
52 Yun te jiña'a ya:
—Ndi'i tee ka kaxtno'o Ley ja ni
ka kutua'a gua'a de naxa tatnuni
ia Dios ndee andivi, kuu inuu de
jin in tee xiin ve'e ja jini de kene'e
de ne'u jaya'u neva'a de ndeja kuu
ja jaa vi ja tu'u —jiña'a ya.

Ni ndajino Jesús ñuu ya Nazaret

53 Te nuu ni ndi'i ni ka'an Jesús
tno'o jioni'ni, te ni kee ya kua'an
ya.
54 Te nuu ni ndajino ya ñuu
ya, te ni kaxtno'o ya ini ve'e ii
sinagoga nuu ñayiu. Yun te vi ni
ka sa'u kuii kuiti ini ñayiu, te ka
ndatno'o tna'i:
—¿Ndenu ni kutua'a suchi ya'a
tno'o ndichi ja ka'in ya'a vi tniuu
na'nu ja sa'i?
55 ¿A masu se'e tee kuu carpin-
teru kuu suchi ya'a? Te ¿a masu
nanai kuu María? Te ñani ka kuu
Jacobo, José, Simón vi Judas.
56 ¿A masu ka oo ndi'i kua'i jion?
Te ¿ndenu ni ni'i tno'o ndichi
ya'a? —ka kachi.
57 Saa te tu ni ka kuini ja vi
kandija ñai jin ya. Su yun te jiña'a
Jesús:
—Ndi'i ni nuu ka nee yiñu'u
ñayiu nuu in tee ndakani tno'o ia
Dios. Su ñayiu ñuu maa de vi
ñayiu ve'e de, chi tu ka nee yiñu'u
nuu de —jiña'a ya.
58 Yun guaa tu ni sa'a kua'a ya
tniuu na'nu yun, chi siun tu ni ka
kandija ña ñayiu yun jin ya.

14

Ni ji'i Juan, tee ni oskuandute

1 Te tiempu yun ni jini so'o
Herodes, tee tatnuni ñuu ja tnii
Galilea, ndi'i tniuu na'nu sa'a
Jesús.
2 Te jiña'a de nuu tee ka ji-
nokuechi nuu de:
—Tee yun kuu ndi Juan, tee ni
oskuandute, te ni ndateku de ne'u
ndiyi, yun guaa neva'a de jaka'nu
ja sa'a de tniuu na'nu —jiña'a
Herodes.
3 Chi maa de ni tatnuni ja ni
ka kakuiko ña jin Juan, te ni ju'ni
ña de jin cadena, te ni jasi ña de
vekaa ja ja'a Herodías, ñasi'i ñani
de Felipe.
4 Chi ni oka'an Juan nuu
Herodes:
—Masu vatuka kuu nuu Ley ja
kondeka ni ña.
5 Te yun kuu ja ni okuini
Herodes ja ka'ni ña de, su ni oyu'u
de ja vi kiti ini ñayiu ñuu nuu de,
chi ni ka okandijai ja Juan kuu in
tee ndakani tno'o ia Dios.
6 Su nuu ni ndajino Herodes
kuia de, te ni ka ndasa'a viko de,
te ni kiuu sesi'i Herodías ni jita
ja'i nuu ka oo de jin ñayiu ni ka
kututu yun, te ni jinkuaan ndeva'a
ini Herodes.
7 Te yun kuu ja ni kee yu'u de ja
kuña'a de ndi'i nagua kakain.
8 Su yun te ni ja'in ni jikan tno'i
nanai, te saa ni ndajinoi, te jiña'i:
—Taa ni yiki xini Juan, tee
skuandute, na ku'un nuu in tija'an
ya'a —jiña'i.
9 Yun te ni kusuchi ini rey yun,
su ja siun ni kee yu'u de ja kuña'a
de nagua jikain jin nuu tee ka
nukoo jin de nuu mesa yun, te ni
tatnuni de ja vi kuña'a.
10 Yun te ni tatnuni de ja vi
ka'nde de yiki xini Juan ini vekaa
yun.
11 Te ni ka sonee de in nuu
tija'an yiki xini Juan, te ni ka
jiña'a de nuu suchi si'i yun, te
suchi yun ni nusia'i nuu nanai.
12 Yun te ni ja'ankuei tee ni ka
oskua'a jin Juan, te ni ka ndakuiso
de yiki kuñu yun, te ni ja'ankuei
de ni ka tayu'u de. Yun te saa ni
ja'ankuei de ni ka kaxtno'o de nuu
Jesús ja siun ni kuu.

Ni jiña'a Jesús ja ni ka jaa u'un mil teyii

13 Te nuu ni jini Jesús ja siun
ka ndakani de, te ni kee siin
maintno'o ni ya jin in barco
kua'an ya in nuu tu na ñayiu oo.
Su nuu ni ka jini kua'a ñayiu ja
ni kee ya kua'an ya, te ni kekuei
ñayiu taka ñuu ja kua'ankuei ka
jika ja'i guaa ndee nuu jino ya.
14 Te nuu ni nana Jesús nuu
barco yun, te ni jini ya kua'a
ndeva'a ñayiu, te ni kunda'u ini
ña ya jin ñayiu yun, te ni ndasa'a
ya taka ñayiu ka ku'u.
15 Su nuu makukuii ñuyiu, te ni
jinokuei tee ka skua'a jin ya, te ka
jiña'a de:
—Ja mañini, te tu na ve'e ka
oo yatni ya'a. Ndaxtute ni ñayiu
kua'a ya'a, na ki'inkuei ndee in in
ñuu kueli, te na vi kuain ja vi kai.
16 Yun te jiña'a Jesús:
—Tu na tniuu ñayiu ja ki'inkuei.
Vi kuña'a maa ni ja vi kai.
17 Yun te ka jiña'a de:
—Tu nagua ka neva'a san, chi
nani u'un vi xtaa, te uu nuu chi-
aka.
18 Yun te jiña'a ya:
—Vi kisia'a ni nuu saa.
19 Yun te jiña'a ya ja vi junkoo
ndi'i ñayiu nuu yuku yun. Te
ni tnii ya u'un xtaa yun vi uu
chiaka yun, te ni ndakondia'a ya
ichi andivi, te ni jikanta'u ya nuu
ia Dios, te saa ni ja'nde ya xtaa
yun. Te ni jiña'a ya nuu tee ka
skua'a jin ya, te tee yun ni ka
skaka nuu ñayiu kua'a yun.
20 Te ndi'i ñayiu ni ka jaa vi
ndee ni ka ndutu chii. Te saa ni
ka ndaxtutu pedasu ja ni ndoo, te
ni ndachitu uxi uu chika.
21 Te tee ni ka jaa yun ka kuu
vaa u'un mil teyii, te tu ni ka ka'u
ñasi'i vi chikueli.

Jika Jesús siki ndute mar

22 Yun te ni ka'an Jesús jin tee
ka skua'a jin ya ja kakuei de
nuu barco, te vi kokakoxno'o de
koki'inkuei de ndee inka jioo yu'u
ndute yun nini ndaxtute ya ñayiu
kua'a yun.
23 Te nuu ni ndaxtute ya ñayiu
kua'a yun, te ni kaa ya in
nuu tinduu, te yun ni ndakuatu
maintno'o ni ya. Te nuu ni kuaa,
te oo maintno'o ni ya yun.
24 Su barco yun, chi ja ni kuu
sagua nuu ndute kua'an, te uun
sua'a uun sua'a ni ka kua'an sa'a
ola ndute yun, chi sua'a manana
nuu tachi ni'i yun.
25 Su nuu makundikin ja matuu,
te jika ja'a Jesús siki ndute kua'an
ya nuu ka oo de.
26 Te nuu ni ka jini ña tee ka
skua'a jin ya ja jika ja'a ya siki
ndute vaji ya, te ni ka yu'u de, te
ni ka kana jaa de, te ka jiña'a de:
—¡In anu kuu!
27 Su yun te ni ka'an Jesús, te
jiña'a ya:
—Vi koo anu ni, ma vi yu'u ni,
chi maa san kuu.
28 Yun te jiña'a Pedro:
—Jito'o san, nuu ja maa ni kuu,
te tatnuni ni ja kuu kaka san
siki ndute ya'a jaa san nuu oo ni
—jiña'a de.
29 Yun te jiña'a ya:
—Ne'e ni.
Yun te ni nuu Pedro nuu barco
yun, te ni jika de siki ndute yun
kua'an de nuu oo ya.
30 Su nuu ni jini de ja yi'i tachi
ni'i nuu ndute yun, te ni yu'u de.
Te ni jinkondee de makee de nuu
ndute yun kua'an de. Te ni kana
de, jiña'a de:
—Jito'o san, ¡skaku ni'nu ña ni!
31 Yun te vi nuu saa ni skaa
Jesús nda'a ya, te ni ndatnii ña ya,
te jiña'a ya:
—Tee tu kandija gua'a kuu ni.
¿Nau ja ni ndakani ini ni?
32 Te nuu ni ndakuei ya nuu
barco yun, te ni jinkuiin tachi yun.
33 Yun te ni ka jinkuiin jiti tee ka
ñu'u nuu barco yun nuu ya, te ni
ka chiñu'u ña de, te ka jiña'a de:

—Vi ja ndaa ndija ja Se'e ia Dios
kuu ni —ka jiña'a de.

Ni ndasa'a Jesús ñayiu ka ku'u ñuu Genesaret

34 Te nuu ni ka ya'a ya ndute
yun, te ni jinokuei ya nuu nani
Genesaret.
35 Te nuu ni ka ndakuni ña
ñayiu ñuu yun, te ni ka xtutenui
tno'o nuu ndi'i ñuu yatni yun ja ni
jino ya, te ni ka kisia'i ndi'i ñayiu
ka ku'u nuu ya.
36 Te ni ka jikanta'ui ja na kuan-
detu ya vi tnii ñayiu, visi ja joo
luluu, yu'u sa'un ya. Te ndi'i
ñayiu ni ka ke'e sa'un ya ni ka
nduva'i.

15

Ni kaxtno'o Jesús nagua sa'a tne'e ña jin ñayiu

1 Yun te ni ka jintna'a ña tee
ka skua'a Ley Moisés vi tee ka
kuu fariseo ja vajikuei de ndee
Jerusalén jin Jesús, te ka jiña'a de:
2 —¿Nau ja tu ka jantno'o tee
ka skua'a jin ni, ja vi tava'a de
nagua costumbre ja ni ka jakin
ndi nija'nuo? Chi tu ka skunkuu
de costumbre ja vi nda'a de, te saa
vi kaa de xtaa —ka jiña'a de.
3 Yun te ni jikan tno'o ña ya:
—¿Te nau ja suni ka jisokava
maa ni nagua ni tatnuni ia Dios,
te saa costumbre maa ni ka ndikin
ni?
4 Chi tatnuni ia Dios, te kachi ya:
"Kuanyu'u kuandetu nuu tata ron
vi nuu nana ron", te "Na in ka'an
ne'e jin tatai axi nanai, te vi na
kui" kachi ia Dios.
5 Su maa ni, chi ka ka'an ni:
"Ja kuu ka'an in se'e nuu tata de
axi nuu nana de: Ma kuu chituu
ña san, chi ja ni soko san ndi'i ja
neva'a san nuu ia Dios".
6 Te ñayiu ka'an siun, chi tu
janyu'u jandetu kai nuu tatai ni
nuu nanai. Te ja siun ka sa'a ni,
te ka jisokava ni tno'o ni tatnuni
ia Dios jin costumbre ni.
7 Se'e ndijani ini, nase gua'a ni
ka'an Isaías ja ja'a ni ndee jana'a
nuu ni ka'an de:
8 Ñayiu ñuu ya'a, chi jin yu'i ka
chiñu'u ñai,
su anui, chi jika ndeva'a ka oo nuu
rin.
9 Te tu jiniu'u ja ka chiñu'u ñai,
chi ka kaxtno'i nino'o ni tno'o ja
ka tatnuni ñayiu ñuyiu,
kachi ia Dios —jiña'a ya.
10 Yun te ni ndakana ya ñayiu
kua'a yun, te jiña'a ya:
—Vi konini ni, te jinkui'nu ini
ni.
11 Chi masu ja makee yu'u in tee
kuu ja sa'a tne'e ña, chi ja makana
yu'u de kuu ja sa'a tne'e ña jin de.
12 Yun te ni ka nutna'a ña tee ka
skua'a jin ya, te ka jiña'a de:
—¿A jini ni ja ni ka kiti ini tee
ka kuu fariseo nuu ni ka onini de
ja siun ni ka'an ni? —ka jiña'a de.
13 Yun te jiña'a ya:
—Ndi'i yutnu kuii ja masu maa
Tata Dios san, ia oo ndee andivi,
ni xtee tnu, te vi tno'o tnu jin ndee
yo'o tnu.
14 Te yun kuu ja vi kokuu maa
maa de, chi tee kuaa ka kuu de ja
ka ndikin ña sava ka tee kuaa. Chi
nuu na in tee kuaa kondikin ña jin
inka tee kuaa yun, te vi in ni nuu
yau vi junkuei nduu de —jiña'a
ya.
15 Yun te jiña'a Pedro nuu ya:
—Kaxtno'o kaji ni joo naxa kei
tno'o jioni'ni ni ka'an ni yun
—jiña'a de.
16 Yun te jiña'a Jesús:
—¿A vi suni tu ka jinkui'nu ini
maa ni?
17 ¿A tu ka jinkui'nu ini ni ja
ndi'i ja makee yu'o, te ya'a kua'an
ndee jiti ka'nu, te saa kee kua'an
ja kuu siin nuu yiki kuñuo?
18 Te ja tno'o ka'on jin yu'o, chi
makana ndee anuo, te ya'a kuu ja
sa'a tne'e ña jion.
19 Chi ndee anu ñayiu makana
ja ndakani kue'e ini vi ja ka'ni
ndiyi, vi ja skindee tna'i, vi ja kuu

kuechi jin inka ñayiu, vi ja su'i, vi
ja ka'in tno'o tno'o siki ñayiu, vi
ja nani ñayiu.
20 Te ndi'i ya'a kuu ja sa'a
tne'e ña jin ñayiu, su masu ja
tu skunkui ja nda'i nuu jai xtaa.
Yun chi tu sa'a tne'e ña jin ñayiu
—jiña'a ya.

Ni kandija gua'a in ña'a ñuu Canaán

21 Yun te ni kee Jesús, te kua'an
ya nuu ñu'u ja tnii ñuu Tiro vi ñuu
Sidón.
22 Te yun ni kenta in ña'a
tatatno'o Canaán ja ni kee ña
kua'an ña nuu kua'an Jesús, te
kana jaa ña jiña'a ña:
—Jito'o san, ndikin tata ndee
David, kunda'u ini ña ni jin san,
chi ñu'u ña tachi jin sesi'i san, te
ka'u ndeva'a sa'a ña.
23 Su Jesús, chi tu ni ka'an sa'un
ya ja kana ña. Yun te ni ka
kuyatni tee ka skua'a jin ya, te ka
jikanta'u de:
—Kuña'a ni ña'a yun na no'o
ña, chi kana kana ña ndikin ña ña
vaji ña.
24 Te jiña'a ya nuu ñasi'i yun:
—Dios ni tetniuu ña jin san
ja vaji san nuu maintno'o ni
ñayiu Israel, chi ka kui na kuinio
ndikachi ni ka ndoñu'u.
25 Yun te ni jintna'a ña jin ya, te
ni jinkuiin jiti ña nuu ya, te jiña'a
ña:
—Jito'o san, tanunda'a ni chituu
ña ni.
26 Yun te ni ka'an jioni'ni ya, te
jiña'a ya:
—Masu vatuka kuu ja kindeo
xtaa nuu se'o, te kuña'o nuu ti'ina
kueli.
27 Yun te jiña'a ña:
—Vatuka kuu, vi Jito'o san. Su
vi ndee ti'ina kueli yun, te ka jaa
ti yuchi xtaa ja junkuei chii mesa
jito'o ti.
28 Yun te jiña'a Jesús:
—Nase guagua'a kandija ni, vi
xixi. Te saa na kokuu nagua jikan
maa ni.
Te vi maa ore saa ni nduva'a
sesi'i ña.

Ni ndasa'a Jesús kua'a ñayiu ka ku'u

29 Yun te ni ya'a Jesús yun, te
kua'an ya ja ni jino ya yu'u ndute
mar Galilea. Te ni kaa ya in nuu
tinduu, te ni jinkoo ya yun.
30 Yun te ni jinokuei kua'a ñayiu
ja ni ka jinsia'a ñayiu ka ku'u si'in
vi ñayiu ka ku'u nuu vi ñayiu
ka kuu ñi'i vi ñayiu chikundu vi
ñayiu ka ku'u sava ka nuu kue'e.
Te ni ka jinsia'a ñayiu yun nuu
Jesús, te ndi'i ni ndasa'a ña ya.
31 Te vi ni ka sa'u kuii kuiti ini
ñayiu yun ka ndia'a ja ni kuu ka
ndaka'an ñi'i, vi ni ka nduva'a
ñayiu tikundu, vi ni ka ndakaka
ñayiu ña ni okuu vi kaka, vi ni
kuu ka ndia'a ñayiu tu ni okuu vi
kondia'a. Te ndi'i kuiti ñayiu ni
ka ndakuanta'u nuu ia Dios ñayiu
Israel.

Ni jiña'a Jesús ja ni ka jaa kuun mil teyii

32 Yun te ni ndakana Jesús tee
ka skua'a jin ya, te jiña'a ya:
—Kunda'u ini san ñayiu ya'a,
chi ja ni kuu uni kiuu ka oi jion
ya'a, te tu nagua ka neva'i ja vi
kai. Te tu kuini san ja ndatetniuu
san jin ja no'okuei, chi tu nagua
ka jai, te kana saa vi kuitai ichi
no'okuei —jiña'a ya.
33 Yun te ka jiña'a tee ka skua'a
jin ya:
—¿Su ndenu vi ni'o xtaa ja vi
kaa ñayiu ya'a? Te tu na ve'e oo
nuu ka oo ya'a, vi kua'a ndeva'i ka
kuu.
34 Yun te ni jikan tno'o ña ya:
—¿Nasaa xtaa ka neva'a ni?
Te ka jiña'a de:
—Uja ni xtaa, te ndee saa ni
chiaka kueli.
35 Yun te ni jiña'a ya nuu ñayiu
kua'a yun ja vi jinkoi nuu ñu'u
yun.
36 Te ni tnii ya uja xtaa yun
vi ndee saa chiaka yun, te ni

ndakuanta'u ya nuu ia Dios, te ni
ja'nde ya xtaa yun, te ni jiña'a ya
nuu tee ka skua'a jin ya, te maa de
ni ka skaka nuu ñayiu kua'a yun.
37 Te ndi'i ñayiu ni ka jaa vi
ndee ni ka ndutu chii. Te ka
ndaxtutu de yu'u xtaa ja ni ndoo,
te ni ndachitu uja chika.
38 Te tee ni ka jaa yun ka kuu
kuun mil teyii, te tu ni ka ka'u de
ñasi'i vi chikueli.
39 Yun te saa ni ndaxtute ya
ñayiu yun, te ni ndee ya nuu in
barco, te kua'an ya taka ñuu ja tnii
Magdala.

16

Ka jikan ñayiu ja na sa'a Jesús in tniuu ka'nu

1 Yun te ni jinokuei tee ka kuu
fariseo vi tee ka kuu saduceo ja vi
koto tnuni ña de jin Jesús, te ni
ka jikan de ja na sa'a ya in tniuu
ka'nu ja kokuu in seña ja vaji ndee
andivi.
2 Su yun te jiña'a ya:
—Nuu mañini, te ka ka'an maa
ni sua'a: "Gua'a kiuu kokuu, chi
nde'e ni ndukua'a andivi".
3 Te tno'o ne'e ka ka'an ni:
"Kuun ndeva'a sau vitna, chi ni
ndukua'a andivi vi ni ndachitu
viko", ka kachi ni. ¡Se'e ndijani
ini! ¿Nagua kuu seña ja oo ichi
andivi ja ka jinkui'nu ini ni, su
tu ka jinkui'nu ini ni ja sa'a san
tiempu vitna?
4 Tatatno'o kue'e ja tu ka
kandija ia Dios, ka jikan in
tniuu ka'nu, su ma sa'a san, chi
maintno'o ni tniuu ka'nu nagua ni
ndo'o Jonás, tee ni ndakani tno'o
ia Dios ndee jana'a, kuu ja xne'e
san —jiña'a ya, te kua'an ya.

Skintna'a Jesús tno'o ka kaxtno'o fariseo jin levadura

5 Yun te ni ka ya'a tee ka skua'a
jin ya inka jioo yu'u ndute mar
yun, te ni ka naa ini de ja vi
kinda'a de xtaa vixin.
6 Yun te jiña'a Jesús:
—Vi koto va'a ni maa ni jin
levadura tee ka kuu fariseo vi tee
ka kuu saduceo.
7 Su yun te ka ndatno'o tna'a de:
—Yun ka'an de, chi chia tu ni ka
yinda'o xtaa vixin.
8 Te ni jini Jesús, te jiña'a ya:
—Tee tu ka kandija gua'a ka kuu
ni. ¿Nau ja ka ndatno'o tna'a ni ja
tu na xtaa vixin ka yinda'a ni?
9 ¿A tu ka jinkui'nu ini ni? ¿Axi
tu ka na'a ni ja u'un vi xtaa vixin,
te ni ka jaa u'un mil teyii, te nasaa
ka chika ni ka ndaxtutu ni?
10 ¿A vini tu ka na'a ni ja uja
ni xtaa vixin, te ni ka jaa kuun
mil teyii, te nasaa ka chika ni ka
ndaxtutu ni?
11 ¿Su nau ja tu ka jinkui'nu ini
ni ja masu xtaa vixin yun ka'an
jin san? Chi ka'an san ja vi koto
va'a ni maa ni jin levadura tee ka
kuu fariseo vi tee ka kuu saduceo
—jiña'a ya.
12 Yun te saa ni ka jinkui'nu ini
de ja masu ka'an ya ja vi koto va'a
de maa de jin levadura xtaa vixin,
chi ja vi koto va'a de maa de jin
tno'o ja ka kaxtno'o tee ka kuu
fariseo vi tee ka kuu saduceo.

Ni ka'an kaji Pedro ja Jesús kuu ia ni tetniuu Dios

13 Yun te nuu ni jinokuei Jesús
taka ñuu ka oo Cesarea Filipo, te
ni jikan tno'o ya tee ka skua'a jin
ya, te jiña'a ya:
—¿Naxa ka ka'an ñayiu na in
kuu sein ja kuu san Se'e Teyii?
14 Te ka jiña'a de:
—Sava ñayiu ka ka'an ja Juan,
tee ni oskuandute kuu ni, te savai,
chi Elías, te sava kai ka ka'an
ja Jeremías axi ndee inka tee ni
ondakani tno'o ia Dios ndee jana'a
kuu ni —ka ka'an de.
15 Te jiña'a ya:
—Te maa ni, ¿naxa ka ka'an ni,
na in kuu san?
16 Yun te jiña'a Simón Pedro:
—Maa ni kuu Kristu, ia ni tet-
niuu Dios, vi Se'e ia Dios teku kuu
ni —jiña'a de.

17 Yun te jiña'a Jesús:
—Na ta'u na ndetu ni, vi Simón se'e Jonás, chi ni in ñayiu tu na in ni ndaxtuu nuu ni, chi maintno'o maa Tata Dios san, ia oo ndee andivi, kuu ia ni ndaskuni ña jin ni.
18 Te suni sein ka'an san ja Pedro kuu ni, te kuu ni na kuinio in kava, te siki kava ya'a sa'a san veñu'u san ja ka kuu ñayiu ka kandija ña jin san, te ni in jakue'e vaji nuu nee ma kundee siki ni ni siki ñayiu ka kandija.
19 Te taa san ndakaa nuu tatnuni ia Dios ndee andivi ja kuu in tniuu ka'nu nuu ni, te ndi'i na in ju'ni ni nuu ñuyiu ya'a, te vi saa ni vi konu'ni ndee andivi, te ndi'i na in ndajin ni nuu ñuyiu ya'a, te vi saa ni vi ndajin ndee andivi —jiña'a ya.
20 Yun te ni tatnuni ya nuu tee ka skua'a jin ya ja ma vi koka'an de nuu ni in ñayiu ja maa ya kuu Kristu, ia ni tetniuu Dios.

Ni kaxtno'o Jesús ja kuu ya te ndateku ya

21 Ndee kiuu yun ni jinkondee Jesús kaxtno'o ya nuu tee ka skua'a jin ya ja nini kuu ja no'o ya Jerusalén, te tna'a ya kua'a ndeva'a tnundo'o, chi vi ndakoo tee ka kuu nija'nu nuu ñuu, vi tee ka kuu nija'nu nuu sutu, vi tee ka kaxtno'o Ley, te vi ka'ni ña de jin ya, su nuu uni kiuu, te ndateku ya.
22 Yun te ni kene'e siin ña Pedro jin ya, te kuxeen de nuu ya, jiña'a de:
—¿Nau ja siun ka'an ni, vi Jito'o san? Te ma kuandetu sa'un ia Dios ja siun ndo'o ni —jiña'a de.
23 Su ni jiokuiin ya, te jiña'a ya nuu Pedro:
—Kujioo ni nuu san, vi Tachi, ma kasi ni ichi ki'in san. Chi tu ndakani ini ni nagua ndakani ini ia Dios, chi na ni ka ndakani ini ñayiu ñuyiu ya'a ndakani ini ni.
24 Yun te jiña'a Jesús nuu tee ka skua'a jin ya:
—Nuu na in kuini ja kondikin ña jin san, te na skunai mai, te kuisoi siki cruz ja kuu tnundo'o, te na kondikin ñai jin san.
25 Chi na in ka'an ja skaku ni'nui mai, te junai. Te na in skunaa mai ja ja'a sein, te ndani'i ja kotekui.
26 Chi ¿nagua ni'i ñayiu visi na koneva'i ndi'i ja oo ñuyiu ya'a, te skunai anui? ¿Axi nagua kuu ja tniuya'u ñayiu ja skaku ni'nui anui?
27 Chi sein ja kuu san Se'e Teyii, ndii san jin jaye'e jatajan maa Tata Dios vi ia ka jinokuechi nuu ya. Te yun kuu nuu tniuya'u ña ia Dios jin in in ñayiu na kuu na kuu nagua ni ka sa'i.
28 Te ka'an ndaa ndija san ja oo ndee in maa ni ja ka oo ni ya'a, ma vi kuu ni guaa ndee vi kuni ni jin sein ja kuu san Se'e Teyii ja ndii san ja tatnuni san —jiña'a ya.

17

Ni ndasama naxa kaa Jesús

1 Nuu ni ya'a iñu kiuu, te ni jaka ña Jesús jin Pedro vi Jacobo vi ñani de Juan, te kua'ankuei ya in yuku sukun.
2 Te yun ni ndasama ya jin nuu tee yun, chi ni ndaye'e nuu ya na kuinio nikandii, te ni nduyaa sa'un ni'nu ya na kuinio nuu ye'e tajan.
3 Te sanaa ni ka ndatuu Moisés vi Elías ka ndatno'o jin ya.
4 Yun te jiña'a Pedro nuu Jesús:
—Jito'o san, nase gua'a kuu ja ya'a ka oo san. Te nuu ja kuini ni, te na vi sa'a san uni ve'e kuii ya'a, in koo maa ni, vi in koo Moisés, vi inka koo Elías.
5 Te vi nini ka'an de, te ni ye'e in viko, te ni chisa'u ña jin de, te ni ka jini so'o de in tno'o ka'an nuu viko yun, te jiña'a:
—Suchia'a kuu se'e maa rin ja kutoo ndeva'a rin, te kusii ini rin jin. Te vi konini tno'o ka'in —jiña'a tno'o yun.

6 Su nuu ni ka jini so'o tee ka
skua'a yun, te ni ka chindei de
nuu de ndee nuu ñu'u, chi ni ka
yu'u ndeva'a de.
7 Yun te ni kuyatni Jesús nuu ka
oo de, te ni tnii ña ya, te jiña'a ya:
—Vi ndakoo ni, ma vi yu'u ni.
8 Te nuu ni ka ndane'e nuu de,
te tu nagua ni ka jini ka de, chi
maintno'o ni ka maa Jesús.
9 Te nuu manukuei ya nuu yuku
yun, te ni tatnuni Jesús, te jiña'a
ya:
—Ma vi koka'an sa'un ni nuu ni
in ñayiu ja siun ni ka jini ni vi
guaa ndee na ndateku sein ja kuu
san Se'e Teyii ne'u ndiyi —jiña'a
ya.
10 Yun te ni ka jikan tno'o ña tee
ka skua'a jin ya, te ka jiña'a de:
—¿Nau ja ka ka'an tee ka
kaxtno'o Ley Moisés ja vi nini kuu
ja xtnañu'u ka Elías ndii, te saa kii
Kristu? —ka jiña'a de.
11 Yun te jiña'a Jesús:
—Ja ndaa ja xtnañu'u ka Elías
ndii, te suu de ndasava'a ndi'i.
12 Su ka'an san ja Elías, chi ja
ni kii de, te tu ni ka ndakuni ña
ñayiu ja suu de kuu. Chi saa sua'a
ndeva'a ndetnuni ni ka sa'a ña jin
de, nagua ka kuini mai. Te suni
saa vi sa'a ña de jin sein ja kuu
san Se'e Teyii, chi tna'a san kua'a
tnundo'o nuu nda'a de —jiña'a ya.
13 Yun te saa ni ka jinkui'nu ini
tee ka skua'a jin ya ja siki Juan, tee
ni oskuandute, ka'an ya.

Ni ndasa'a Jesús in suchi yii ku'u kue'e jiyi'i

14 Nuu ni ndentakuei ya nuu ka
oo kua'a ñayiu, te ni jintna'a ña
in tee jin Jesús, te ni jinkuiin jiti
de nuu ya, te jiña'a de:
15 —Jito'o san, kunda'u ini ni
seyii san, chi ku'i kue'e jiyi'i, te
ka'u ndeva'a sa'a ña, chi kua'a
jichi kei nuu ñu'u vi nuu ndute.
16 Te ni kisia'a san jin nuu tee
ka skua'a jin ni, su tu ni kuu vi
ndasa'a ña de jin —jiña'a de.
17 Yun te jiña'a Jesús:
—Tatatno'o kue'e ja tu ka
kandija, ¿nasaa ka kiuu kuu ja
koo san jin ni? ¿Nasaa ka kiuu
guaa kuandee ini san jin ni? Vi
kisia'a ni jin ya'a nuu saa —jiña'a
ya.
18 Te ni kuxeen Jesús nuu tachi,
te ni kana ña jin suchi ku'u yun,
te vi ore saa ni nduva'i.
19 Yun te saa ni ka nutna'a ña
tee ka skua'a jin ya, te ni ka jikan
tno'o siin ña de:
—¿Nau ja tu ni kuu vi tau sein
tachi yun? —ka jiña'a de.
20 Te jiña'a Jesús:
—Saa chi tu ka kandija gua'a
ni. Chi ka'an ndaa ndija san ja
nuu na vi kandija ni visi ja in ta'u
luluu nagua luluu in ndikin yuku
stancia, te vi kuña'a ni nuu tinduu
ya'a: "Kujioo te ndaya'a ron ndee
yun", te vitna ñu'ni ndaya'a ki'in.
Chi tu na in tniuu kachio ja ma
kuu vi sa'a ni.
21 Su in tachi kaa siun, chi ma
kee sa'un ki'in nuu ja ma konditeo
vi ma ndakuatuo —jiña'a ya.

Ni kaxtno'o tuku Jesús inka jichi ja kuu ya

22 Te nuu ka otutu de Galilea, te
jiña'a Jesús:
—Sein, ja kuu san Se'e Teyii, chi
vi sinotuu ña jin san nuu nda'a
ñayiu
23 te vi ka'ni ña, su nuu uni
kiuu, te ndateku san ne'u ndiyi
—jiña'a ya.
Te ni ka kusuchi ndeva'a ini de
ja siun ni ka'an ya.

Ni ka jikan tno'o ña tee ka xtutu xu'un impuestu jin Pedro

24 Te nuu ni ndentakuei Jesús
jin tee ka skua'a jin ya ñuu Caper-
naúm, te ni ja'ankuei tee ka xtutu
xu'un impuestu ja vi kuantniuu
nuu veñu'u nuu oo Pedro, te ka
jiña'a de:
—¿A tu tniuya'u mastru ni
xu'un impuestu ja vi kuantniuu
nuu veñu'u? —ka jiña'a de.

25 —Tniuya'u de —jiña'a Pedro.
Su nuu ni ndiuu de ve'e, te
xtnañu'u ka maa Jesús jiña'a:
—¿Naxa ka'an tna maa ni, vi
Simón Pedro? ¿Na xiin nuu ka
jikan tee ka kuu rey ñuyiu ya'a
xu'un impuestu vi xu'un ja vi
kuantniuu maa de nuu ñuu? ¿A
nuu se'e maa de axi nuu sava ka
ñayiu?
26 Yun te jiña'a Pedro:
—Nuu sava ka ñayiu.
Te jiña'a Jesús:
—Nuu saa te se'e de, chi tu na
tniui ja vi tniuya'ui.
27 Su ja ma vi nduxii ini de jion,
te kua'an ni yu'u ndute mar, te
skee ni kaa tikanchu ni, te chiaka
xtnañu'u ja tau ni, tnii ni ti, te
kune ni yu'u ti, te yun ndani'i ni
in xu'un ja kenta ja tniuya'u ni
impuestu nduo —jiña'a ya.

18

Ni kaxtno'o Jesús na in kuu ka'nu ka

1 Te vi maa kiuu yun ni jinokuei
tee ka skua'a jin Jesús, te ni ka
jikan tno'o ña de jin ya:
—¿Na in kuu ka'nu ka nuu
tatnuni ia Dios ndee andivi?
2 Yun te ni kana Jesús in suchi
luluu, te ni jani ña ya ma'ñu ndi'i
de.
3 Te jiña'a ya:
—Ka'an ndaa ndija san ja nuu
ma vi ndasama ni maa ni, te vi
sa'a ni na kuinio suchi kueli, te ma
kuu kiukuei ni nuu tatnuni ia Dios
ndee andivi.
4 Te yun guaa na in sa'a nda'u
mai na kuinio suchi luluu ya'a,
te sui kuu ja kokuu ka'nu nuu
tatnuni ia Dios ndee andivi.
5 Te na ñayiu janta'u in suchi
luluu ja ja'a san na kuinio suchi
ya'a, te janta'u ñai jin maa san.

Ma vi sa'o ja junkuei ñayiu nuu yika kuechi

6 ’Su nani kuu ñayiu sa'a ja in
suchi luluu ja kandija ña jin san,
kanakaui nuu yika kuechi, te vi
gua'a ka kokuu ja vi ku'ni in yoso
ka'nu molinu sukuin, te na vi tnaa
ña ndee nuu kunu ka ka'a ndute
mar.
7 Su nda'u ni ka ñuyiu ya'a,
chi oo kua'a jakue'e ja skanakau
ñayiu nuu yika kuechi. Te nini
kuu ja saa kokuu. Su nda'u ni ka
tee sa'a ja kanakau sava ka ñayiu
nuu yika kuechi.
8 ’Te yun guaa nuu ja nda'a ni
axi si'in ni sa'a ja kanakau ni nuu
yika kuechi, te gua'a ka kuu ja
ka'nde ni te skana ni, chi kuu ka
ja skunaa ni in nda'a ni axi in
si'in ni, te ndiuu ni nuu koteku
ni nikuii nikani, masu ja koo va'a
nduu nda'a nduu si'in ni, te ki'in
ni nuu kokai kojinjin ni nikuii
nikani.
9 Axi nuu ja nduchi nuu ni sa'a
ja kanakau ni nuu yika kuechi,
te tau ni, te skana ni. Chi gua'a
ka kuu ja invaa nduchi nuu ni
te ndiuu ni nuu koteku ni nikuii
nikani, masu ja koo nduu nduchi
nuu ni, te ki'in ni nuu kokai kojin-
jin ni nuu andeya.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in ndikachi ni ndoñu'u

10 ’Vi kondia'a gua'a ni, te ma vi
skexiko ni ndee in suchi kueli, chi
ka'an san ja ia ka jinokuechi nuu
Dios ja ka jito jin suchi kueli ya'a,
chi siun ni ka oo ya nuu maa Tata
Dios oo ndee andivi.
11 Chi maa san ja kuu san Se'e
Teyii, vaji san ja skaku ni'nu san
ñayiu ka ndoñu'u nuu ia Dios.
12 ’¿Naxa ka ndakani ini tna
ni? Nuu in tee neva'a in ciento
ndikachi, te na ndoñu'u in ti, ¿a
ma xndoo de kuun xiko xa'un
kuun ti yuku yun, te ki'in de
nunduku de kiti ni ndoñu'u yun?
13 Su nuu ja na ndani'i de ti, te
ka'an ndaa ndija san ja kusii ini
ka de jin kiti ni ndani'i de yun, saa
nuu kuun xiko xa'un kuun kiti tu
ni ka ndoñu'u yun.
14 Te suni saa ni Tata Dios, ia
oo ndee andivi, chi tu kuini ya

ja ndee in suchi kueli ya'a vi
ndoñu'u.

Vi kuaka'nu ini ni nuu ñayiu ka skua'a jin ni

15 ’Te nuu ja in ñayiu ka skua'a
jin ni sa'a jakue'e siki ni, kua'an
ni, te ka'an ni nui ja masu vatuka
sa'i nuu ka oo maa ni ni jin. Te
nuu ja ni onini tno'o ni ka'an ni,
te ja ni kundee ni ndani'i ni jin.
16 Su nuu ja tu ni onini tno'o
ka'an ni, te kana ni ndee in axi uu
ka ñayiu nagua ja tno'o yu'u uu
axi uni testiu, te kokuu ndaa ja vi
ndatno'o ni.
17 Su nuu ja tu nini tno'o ka
ka'an ñayiu yun, te kaxtno'o ni
nuu sava ka ñayiu ka skua'a jin
ni, te ñayiu yun na vi ka'an. Su
nuu tu nini tno'o ka ka'an ñayiu
yun, te vi koneva'a ni jin na kuinio
in ñayiu tu kandija ia Dios axi na
kuinio tee xtutu xu'un impuestu.
18 ’Chi ka'an ndaa ndija san ja
ndi'i ja ka ju'ni ni ñuyiu ya'a, te
suni vi konu'ni ndee andivi, te
ndi'i ja ka ndajin ni ñuyiu ya'a, te
vi ndajin ndee andivi.
19 ’Te suni inka jichi ka'an ndaa
san ja nuu ja uu ni vi ndatno'o
tna'a ni nagua kuu ja ka kuini
ni nuu ñuyiu ya'a, te inuu vi
kakan ni nuu Tata Dios, ia oo ndee
andivi, te taa ya.
20 Chi nuu ka ndututu uu axi uni
ñayiu ka ndakakune'e ña jin maa
san, te vi yun oo san ma'ñu sagua
nuu ka oi yun.
21 Yun te ni kuyatni Pedro, te
jiña'a de:
—Jito'o san, ¿nasaa jichi
kuaka'nu ini san nuu in ñani in
tna'a san ja sa'a de jakue'e siki
san? ¿A vi ndee uja jichi? —jiña'a
de.
22 Yun te jiña'a Jesús:
—Masu ka'an san ja uja jichi,
chi guaa ndee uni xiko uxi jichi ja
uja.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a uu tee ka ndita xu'un

23 ’Te yun guaa nuu tatnuni ia
Dios ndee andivi kuu inuu jin
in rey. Te ni jinkondee de sa'a
de kuenta ja ka ndita tee ka ji-
nokuechi nuu de.
24 Su ni jinkondee de sa'a de
kuenta, te ni ka jinsia'a in tee
ndita kua'a ndeva'a xu'un de.
25 Su tee jinokuechi yun, chi tu
nagua neva'a de ja tniuya'u de, te
ni tatnuni rey yun ja vi xiko ña
jin maa de vi ñasi'i de vi se'e de
vi ndi'i nagua kuu ja neva'a de,
nagua ja junkunya'u ndi'i ja ndita
de.
26 Yun te ni jinkuiin jiti tee
jinokuechi yun nuu rey, te ni
jikanta'u de jiña'a de: “Jito'o san,
koneka'nu ini ni jin san, te vi oo
san ja tniuya'u ndi'i san”.
27 Te rey yun, chi ni kunda'u ini
ña de, te ni siaa ña de vi ni jaka'nu
ini de ja ndita tee jinokuechi yun.
28 Su nuu kuano'o tee ji-
nokuechi yun, te ni ka nukuntna'a
de jin inka tee ka jinokuechi jin
de. Te tee yun, chi ndita de joo
ni xu'un nuu maa de, te ni tnii
de sukun tee yun, te ni skue'ne ña
de, te jiña'a de: “Tniuya'u ja ndita
ron nuu rin”.
29 ’Su tee yun, chi ni jinkuiin jiti
de nuu de, te ni jikanta'u de jiña'a
de: “Koneka'nu ini ni jin san, te vi
oo san ja tniuya'u ndi'i san”.
30 Su tu ni kuini de, chi ni ka'an
kuechi de, te ni tnaa ña de vekaa
vi guaa ndee na tniuya'u inka tee
yun ja ndita de.
31 Te nuu ni ka jini sava ka
tee ka jinokuechi jin de, te ni ka
kusuchi ndeva'a ini de ja siun ni
kuu, te ni ja'ankuei de, te ni ka
ndakani de nuu rey yun ndi'i ja
ni sa'a tee yun.
32 Yun te ni kana ña rey yun,
te jiña'a de: “Masu tee jinokuechi
va'a kuu ron, se'e tee ña kanoo.
¿Nagua kuu ru'un ja ni jikanta'u
ron nuu rin, te ni jaka'nu ini rin
ndi'i ja ndita ron?

33 ¿A ma kuu kunda'u ini ron
tee ka jinokuechi jin ron, nagua
ni kunda'u ini rin jin maa ron?”,
jiña'a de.
34 Yun te ni kiti ini ndeva'a rey
yun, te ni tatnuni de ja ni ka jasi
ña vekaa vi guaa ndee na tniuya'u
ndi'i de ja ndita de.
35 ’Te suni saa ni sa'a Tata san,
ia oo ndee andivi, jin ndi'i maa
ni nuu ja ma vi kuaka'nu ini ndi'i
ni jin anu ni nuu in ñani in tna'a
ni ja ka sa'a ña jakue'e —jiña'a
Jesús.

19

Kaxtno'o Jesús ja ma vi xndendoo tna'a teyii jin ñasi'i de

1 Yun te nuu ni ndi'i ni ka'an
Jesús tno'o ya'a, te ni kee ya
Galilea kua'an ya ja ni jino ya nuu
tnii Judea ja oo jioo yute Jordán.
2 Te kua'a ndeva'a ñayiu ka
ndikin ña jin ya, te yun ni ndasa'a
ya ñayiu ka ku'u.
3 Yun te ni jinokuei tee ka kuu
fariseo ja vi koto tnuni ña de jin
ya, te ka jiña'a de:
—¿A kuu ja xndendoo tna'a in
tee jin ñasi'i de nani guaa ni kuu?
4 Yun te jiña'a ya:
—¿A tu ka ka'u ni nuu tutu
ii naxa ni sa'a ia Dios ndee
jaxtnañu'u ja ni sa'a ya teyii jin
ñasi'i?
5 Te suni ni ka'an ya:
—Yun kuu ja xndoo teyii tata de
vi nana de, te nitna'a de jin ñasi'i
de, te ndi nduu de vi kokuu invaa
ni ka ñayiu.
6 Yun kuu ja masu uu ka kuu,
chi invaa ni ka ñayiu. Te tu na
tniuu in tee ja sa'a siin de nagua
ni xtnitna'a ia Dios —jiña'a ya.
7 Yun te ka jikan tno'o ña tee
yun:
—¿Su nau ja ni tatnuni Moisés
ja vi kuña'a teyii in tutu nuu ñasi'i
de ja vi xndendoo tna'a de, te
ndoo ña?
8 Yun te jiña'a Jesús:
—Vi ja inu ndee ini anu ni, guaa
ni jandetu Moisés ja vi xndendoo
tna'a ni jin ñasi'i ni. Su ndee
jaxtnañu'u, chi masu saa ni kuu.
9 Su sein, chi ka'an san ja nani
kuu teyii ja xndendoo tna'a de jin
ñasi'i de ja masu jini ne'e ña ña
jin de, te ndakuaka tna'a de jin
inka ña'a, te skindee de ña. Te
na in ndakuaka tna'a jin ña'a ni
ndoo yun, te suni skindee ña yii
xtnañu'u ña.
10 Yun te ka jiña'a tee ka skua'a
jin ya:
—Nuu ja siun kaa ja ma kuu
xndendoo tna'a teyii jin ñasi'i de,
vi gua'a ka kuu ja ma kuaka tna'a
ñayiu.
11 Su yun te jiña'a Jesús:
—Masu ndi'i ni vi jinkui'nu ini
tno'o ya'a, chi nani ñayiu ka ni'i
nuu Dios ja vi jinkui'nu ini.
12 Su sava tee, chi saa ni kaku
maa de ja ma kuu tnanda'a de.
Te sava de, chi maa ñayiu ni ka
sa'a ja ma kuu vi tnanda'a de. Te
sava de, chi tu ka kuini maa de
ja vi tnanda'a de, nagua ja kuu vi
kunukuechi gua'a de nuu tatnuni
ia Dios. Na in kuini ja kuanta'u
tno'o ya'a, te na kuanta'ui —jiña'a
ya.

Ni jikanta'u Jesús ja ja'a suchi kueli

13 Yun te ni ka junsia'a ñayiu
suchi kueli nuu Jesús, nagua ja
sonee ya nda'a ya siki, te na
ndakuatu ya ja ja'i. Su ni ka
kuxeen tee ka skua'a jin ya nuu
ñayiu ka junsia'a suchi kueli yun.
14 Su jiña'a Jesús:
—Vi kuandetu ni na kikuei maa
suchi kueli jian nuu san, te ma
vi kasi ni'nu ni ja kikuei, chi nuu
tatnuni ia Dios ndee andivi kuu
nuu vi koo ñayiu ka kuu na kuinio
suchi kueli ya'a —jiña'a ya.
15 Te ni sonee ya nda'a ya siki
suchi kueli yun ja ni jikanta'u ya
ja ja'i, te ni kee ya kua'an ya.

Ka ndatno'o in tee kuika jin Jesús

16 Yun te ni jino in tee kuechi nuu oo ya, te jiña'a de:

—Tee gua'a kuu ni, Mastru. ¿Nagua kuu jagua'a sa'a san ja koteku san nikuii nikani?

17 Te jiña'a Jesús:

—¿Nau ja xnani ña ni tee gua'a? Te tu na tee gua'a oo, chi maintno'o Dios kuu ia gua'a. Su nuu ja kuini ni ja koteku ni nikuii nikani, te kuantno'o ni tno'o tatnuni ia Dios —jiña'a ya.

18 Te jiña'a de:

—¿Ndeja kuu?

Yun te jiña'a Jesús:

—Ma ka'ni ni ndiyi. Ma koskindee tna'a ni. Ma su'u ni. Ma ka'an tno'o ni siki ñayiu.

19 Te kuanyu'u kuandetu ni nuu tata ni vi nuu nana ni, te ka'an too ni in ñani in tna'a ni nagua kutoo ni maa ni.

20 Yun te jiña'a tee kuechi yun:

—Ndi'i ya'a skunkuu san ndee lule san. ¿Nagua kuu ka ja ja'ni ña jin san?

21 Yun te jiña'a Jesús:

—Nuu ja kuini ni ja kokuu ni tee ndaa, kua'an ni te xiko ni ndi'i ja neva'a ni, te kuña'a ni nuu ñayiu ka kunda'u, chi saa te koneva'a kua'a ni ndee andivi. Yun te saa kii ni, te kondikin ña ni —jiña'a ya.

22 Te nuu ni jini so'o tee kuechi yun ja siun ni ka'an Jesús, te ni kusuchi ndeva'a ini de kua'an de, chi tee kuika ndeva'a kuu de.

23 Yun te jiña'a Jesús nuu tee ka skua'a jin ya:

—Ka'an ndaa ndija san ja vijin ndeva'a kuu ja kiuu in tee kuika nuu tatnuni ia Dios ndee andivi.

24 Te ka'an tuku san inka jichi ja ñama ka kiuu in cameyu yau in yiki tiku, saa ja kiuu in ñayiu kuika nuu tatnuni ia Dios.

25 Te nuu ni ka onini tee ka skua'a jin ya, te ni ka sa'u kuii kuiti ini de, te ka kachi de:

—¿Na in kuu ja kaku ni'nu nuu saa?

26 Te ni ndia'a ña Jesús, te jiña'a ya:

—Ja nuu ñayiu ñuyiu ya'a, chi vijin kuu, su ja nuu ia Dios, chi ndi'i ni ja kuu sa'a ya.

27 Yun te jiña'a Pedro:

—Su sein, chi vi ni ka xndoo san ndi'i ja ka neva'a san, te ka ndikin ña san, te ¿nagua kuu ja vi ni'i san?

28 Te jiña'a Jesús:

—Ka'an ndaa san ja nuu kenta kiuu ja nduu jaa ñuyiu ya'a, te nukoo maa san ja kuu san Se'e Teyii nuu ye'e tajan nuu mesa ja tatnuni san, te suni vi jinkoo maa ni ja ka ndikin ña ni jin san nuu ndi uxi uu mesa, te vi ka'nde ni kuechi ndi uxi uu tatatno'o Israel.

29 Te ndi'i ñayiu ja ka xndendoi ve'i a ñani a kua'i a tatai a nanai a ñasi'i a se'i axi ñu'i ja ja'a sein, te vi ndani'i in ciento jichi kua'a ka, te suni vi ni'i ja vi kotekui nikuii nikani.

30 Su kua'a ñayiu ka kuu na'nu vitna vi nduu lulei, te kua'a ñayiu ka kuu lule vitna vi nduu na'nui —jiña'a ya.

20

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a tee ka satniuu nuu uva

1 Te jiña'a Jesús:

—Nuu tatnuni ia Dios ndee andivi kuu inuu jin in tee kuu lamu ja jitu de nuu ñu'u. Te ne'e ndeva'a ni kee de kua'an de nduku de ñayiu ja vi satniuu nuu uva de.

2 Te ni ka ndatno'o de jin tee vi satniuu yun ja tniuya'u de nagua ya'u in kiuu. Te ni tetniuu ña de kua'ankuei tee yun vi satniuu de nuu uva de.

3 Yun te ni kee tuku de kua'an de nuu ka iin ne'e, te ni jini de tee ka oo uun nuu ya'u yun.

4 Te jiña'a de: “Suni kua'ankuei maa ni vi satniuu ni nuu uva san,

te tniuya'u san ya'u ndaa”, jiña'a
de, te kua'ankuei tee yun.
5 Yun te ni kee tuku de nuu sau
nduu, te inka jichi nuu ka uni ja
ñini, te inuu ni ni sa'a de jin sava
tee yun.
6 Te nuu ka u'un ja ñini, te ni
ja'an tuku de nuu ya'u yun, te ni
jini de ka oo tuku tee tu na tniuu
ka sa'a, te jiña'a de: “¿Nau ja vini
nduu ni ka oo ni ya'a, tu na tniuu
ka sa'a ni?”
7 Te ka jiña'a tee yun: “Saa,
chi tu na in tatu ña jin san ja vi
satniuu san”. Yun te jiña'a de:
“Suni kua'ankuei ni vi satniuu ni
nuu uva san, te vi ni'i ni ya'u
ndaa”, jiña'a de.
8 ’Te nuu ni kunee, te jiña'a
tee kuu lamu yun nuu tee yinda'a
tee ka satniuu yun: “Ndakana ni
tee ka satniuu jian, te tniuya'u ni
de. Jinkondee ni xna ka tee ni
kiukuei sandi'i, te xndi'i ni jin tee
ni kiukuei xtnañu'u”, jiña'a de.
9 Yun te ni jinokuei tee ni
kiukuei saa ka u'un ni ka yun, te
vi ni ka ni'i ndi'i de nagua ya'u in
kiuu.
10 Te sandi'i saa ni jinokuei tee
ni kiukuei xtnañu'u yun, te ni ka
ka'an de ja kua'a ka vi ni'i de, su
ni ka ni'i in in de nagua ya'u ja
kuu in kiuu.
11 Te nuu ni ka ni'i de xu'un de,
te ni ka keja'a de ka ka'an kuechi
de siki tee kuu lamu yun.
12 Te ka jiña'a de: “Tee ni
kiukuei sandi'i ya'a vi invaa in
tno'o ni ore ni ka satniuu de, te
inuu ni tniuya'u ni de jin in in sein
nda'u ja ni ka jandee ini san ni
ka inee san ni nduu ni nduu nuu
ka'ni”, ka jiña'a de.
13 Yun te ni ka'an lamu yun
nuu in tee yun: “Amigo, tu na in
jakue'e sa'a ña san jin ni. ¿A masu
ni ka ndatno'o nagua ya'u in kiuu?
14 Tnii ni nagua kuu ya'u ni, te
kua'an ni, chi kuini san ja inuu ni
tniuya'u san tee ni kiukuei kuee
jin maa ni.
15 ¿Axi ma kuu sa'a san nagua
kuini maa san jin xu'un san? ¿A
kukuasun ini ni ja tee va'a ini kuu
san?” jiña'a de.
16 Te yun guaa ñayiu xtnañu'u
vitna vi kokui jasandi'i, te ñayiu
sandi'i vi nduu ñayiu xtnañu'u.
Chi kua'a ñayiu kana ia Dios, su
joo ni ñayiu ndakaji ya —jiña'a
Jesús.

Ni kaxtno'o tuku Jesús inka jichi ja kuu ya te ndateku ya

17 Te nuu mandakuei Jesús maa
Jerusalén, te ni kene'e siin ya ndi
uxi uu tee ka skua'a jin ya nuu ichi
yun, te jiña'a ya:
18 —Vitna ja mandakueio
Jerusalén, te vi xtuu ña ñayiu
jin sein ja kuu san Se'e Teyii nuu
nda'a tee ka kuu nija'nu nuu sutu
vi nuu tee ka kaxtno'o Ley Moisés,
te vi ka'an de ja na kuu san.
19 Te vi ndasia'a ña de nda'a tee
inka ñuu, nuu vi koskindee ña de,
vi vi kani ña de, te vi katakaa ña
de nuu nda'a cruz. Su nuu uni
kiuu, te ndateku san —jiña'a ya.

Ni jikan nana Jacobo vi Juan in jandiuxi nuu Jesús

20 Yun te ni jino ñasi'i Zebedeo
jin nduu seyii ña, te ni ka jinkuiin
jiti ña nuu Jesús, te ni jikan ña in
jandiuxi nuu ya.
21 Te jiña'a ya:
—¿Nagua kuini ni?
Yun te jiña'a ña:
—Kuandetu ni joo kiuu tatnuni
ni ja na vi jinkoo nduu seyii san
jin ni, in nda'a kua'a ni, te inkai
nda'a satni ni.
22 Yun te jiña'a Jesús:
—Tu ka jini ni nagua kuu ja ka
jikan ni. ¿A kuu vi ko'o ni nuu
vasu ja ko'o san ja kuu tnundo'o
xeen ja tna'a san? ¿Te a kuu vi
kuandute ni jin tnundo'o nagua
kii siki san? —jiña'a ya.
—Kuu —ka jiña'a de.
23 Yun te jiña'a ya:

—Ja ndaa ja kuu vi ko'o ni nuu vasu ja ji'i san, te vi kuandute ni jin tnundo'o nagua ni jandute san, su ja vi jinkoo ni nda'a kua'a san vi nda'a satni san, chi masu maa san kuu ja taa, chi ja ni sa'a tua'a maa Tata Dios na ñayiu ka kuu ja vi ni'i —jiña'a ya.

24 Su nuu ni ka jini uxi ka tee ka skua'a jin ya tno'o ya'a, te ni ka kiti ini de nuu nduu ñani yun.

25 Yun te ni ndakana ña Jesús, te jiña'a ya:

—Ja ka jini maa ni ja tee ka tatnuni nuu sava ka ñuu, chi ka tatnuni xeen de nuu ñayiu ñuu de. Te tee ka kuu nija'nu ka nuu sava ñayiu, chi ka xtaku ni'i de tniuu nagua ka kuini maa de.

26 Su ne'u maa ni, chi masu saa kokuu, chi na in ka'an ja kokuu ka'nu ne'u ni, te kuini ja kunukuechi nuu sava ka ni.

27 Te na in ka'an ja kokuu ñayiu kuka'nu ne'u ni, te kuini ja kokunukuechi nuu ni.

28 Te suni saa ni sein ja kuu san Se'e Teyii, chi masu vaji san ja vi kunukuechi ñayiu nuu san, chi vaji san ja kunukuechi san nuu ñayiu, te soko san maa san ja junku'un ya'u nagua ja kua'a ñayiu ndatau san nuu jakue'e —jiña'a ya.

Ni ndasa'a Jesús uu tee ka ku'u nuu

29 Te nuu ni ndekuei ya ñuu Jericó, te kua'a ndeva'a ñayiu ka ndikin ña jin ya.

30 Te yu'u ichi yun ka nukoo uu tee ka ku'u nduchi nuu. Te nuu ni ka onini de ja ya'a Jesús, te ni ka kana jaa de:

—Jito'o san, ndikin tata ndee rey David, kunda'u ini ña ni jin san —ka jiña'a de.

31 Te ni ka kuxeen ñayiu yun nagua ja na vi kasi yu'u de. Su saa sua'a ni ka kana jaa ka de, ka jiña'a de:

—Jito'o san, Se'e ndee David, kunda'u ini ña ni jin san.

32 Yun te ni jinkuiin Jesús, te ni kana ña ya, te ni jikan tno'o ña ya:

—¿Nagua ka kuini ni ja sa'a san jin ni?

33 Te ka jiña'a de:

—Jito'o san, ka kuini san ja na vi ndanune nduchi nuu san.

34 Yun te ni kunda'u ini ña Jesús, te ni ke'e ya nduchi nuu de, te vi ore saa ni ka ndanune nduchi nuu nduu de, te ni ka jata ndikin ña de jin ya kua'ankuei de.

21

Ni ndiuu Jesús na kuinio in rey ja ni kundee maa Jerusalén

1 Te nuu ni ka kuyatni Jesús Jerusalén, te ni jinokuei ya ñuu Betfagé yatni yuku nani Olivos, te ni tetniuu ya uu tee ka skua'a jin ya.

2 Te jiña'a ya:

—Kua'ankuei ni ñuu luluu ja kaa ichi nuu ni sua'a, te yun vi junku'un ni in mentu si'i nu'ni ti jin in mentu luluu, te vi ndajin ni ti, te kikuei ni jin ti.

3 Te nuu na in ka'an, te vi kuña'a ni sua'a: “Maa Jito'o jiniu'u ti, su vini ndatetniuu ya ti” vi kuña'a ni —jiña'a ya.

4 Te saa ni kuu ndi'i ya'a, nagua skunkuu tno'o ni ka'an tee ni ndakani tno'o maa Dios ndee jana'a nuu tee de nuu tutu ii:

5 Vi kuña'a ni nuu ñayiu ñuu Sión:
“Vi kondia'a, chi ya'a vaji nda'u
vaji kee rey ron,
yoso de in mentu, in mentu luluu,
se'e mentu si'i kiti jiso”.

6 Yun te ni ja'ankuei tee ka skua'a jin ya, te ni ka sa'a de nagua ni tatnuni ya.

7 Ni kekuei de jin mentu si'i yun vi se'e ti, te ni ka sonee de sa'un de yata ti, te ni ka koso Jesús ti.

8 Te ka oo kua'a ndeva'a ñayiu yun, te savai ka skai sa'uin ini ichi yun, te savai ka ja'nde nda'a

yutnu kuii yun, te ka tanduei ini
ichi yun.
9 Te ñayiu ka yoxno'o vi ñayiu
ka intandikin ka kana jai:
—¡Ka'nu kuu maa ni, ndikin
tata ndee David! ¡Na ta'u na
ndetu ia vaji jin jaka'nu maa Jito'o
Dios ja kotatnuni ya! Ka'nu kuu
maa ni ja vaji ni ndee sukun.
10 Te nuu ni kiuu ya maa
Jerusalén, te ndi'i ñayiu ñuu yun
ni ka kuvaa, te ni ka jikan tno'o
tna'i:
—¿Na in kuu tee ya'a?
11 Te ka jiña'a sava ñayiu:
—Tee ya'a kuu Jesús, tee
ndakani tno'o maa ia Dios, tee
ñuu Nazaret ja tnii Galilea —ka
jiña'i.

Ni ndasavii Jesús maa veñu'u ka'nu

12 Te ni kiuu Jesús nuu veñu'u
maa ia Dios, te ni kene'e ya ndi'i
ñayiu ka xiko vi ñayiu ka ki'in
nuu veñu'u yun, te ni xndonso ya
mesa ñayiu ka sama xu'un vi tei
nuu ka nukoo ñayiu ka xiko sata.
13 Te jiña'a ya:
—Yoso nuu tutu ii: "Ve'e rin,
chi ve'e nuu ka ndakuatu ñayiu
konani", kachi ia Dios. Su maa
ni, chi ka sa'a ni na kuinio in yau
kava kui'na —jiña'a ya.
14 Yun te ni jinokuei ñayiu ka
ndesi nduchi nuu vi ñayiu ka ku'u
si'in nuu oo ya veñu'u yun, te ni
ndasa'a ña ya.
15 Su nuu ni ka jini tee ka
kuu nija'nu nuu sutu vi tee ka
kaxtno'o Ley Moisés, ndi'i javii
java'a sa'a ya, vi ja ka kana suchi
kueli nuu veñu'u yun, ka jiña'i:
"¡Ka'nu kuu maa ni, ndikin tata
ndee David!", te ni ka kiti ini de.
16 Te ka jiña'a de nuu ya:
—¿A nini ni ja ka ka'an suchi
kueli yun?
Te jiña'a Jesús:
—Nini san. ¿Su a tu ka ka'u
sa'un maa ni nuu tutu ii nuu ka'an
sua'a: "Ni sa'a va'a ni yu'u suchi
kueli vi yu'u suchi ka jaxin ja vi
katai yaa ja ka ndakuanta'ui nuu
ni"?, kachi tutu ii —jiña'a ya.
17 Yun te ni xndoo ña ya, te ni
kee ya kua'an ya ñuu Betania, te
yun ni ndoo ya jakuaa yun.

Ni xtau tnia'a Jesús tnu tichi iuu

18 Te nuu matuu inka kiuu, te
kuano'o ya maa ñuu Jerusalén.
Yun te ni kokin ya.
19 Te ni jini ya in tnu tichi iuu
ja oo yatni yu'u ichi yun, te ni
ja'an ya nuu tnu, te tu nagua ni
ni'i sa'un ya, chi nani nda'a kuii
tnu ka oo. Te jiña'a ya nuu tnu
tichi iuu yun:
—Vini in ka kiti vixin ma kuun
nuu ron.
Te vi ore saa ni yichi tnu tichi
iuu yun.
20 Te ni ka jini tee ka skua'a jin
ya ja siun ni kuu, te ni ka sau kuii
ini de, te ni ka jikan tno'o ña de
jin ya:
—¿Naxa ni sa'a ni ja vi ñama
kuiti ni yichi tnu tichi iuu ya'a?
—ka jiña'a de.
21 Te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndaa ndija san ja nuu
ja vi kandija ni, te ma vi ndakani
ini ni a saa axi ña'a, te masu
maintno'o siki tnu tichi iuu ya'a
kuu vi sa'a ni, chi suni nuu ja
vi kuña'a ni nuu tinduu ya'a:
"Kujioo te makee ndee nuu ndute
mar yun", te vi saa kokuu.
22 Chi ndi'i nagua ka jikan ni
nuu ia Dios nuu ka ndakuatu ni,
nuu ja ka kandija ni, te ndi'i vi ni'i
ni —jiña'a ya.

Ndiso Jesús in tniuu ka'nu

23 Yun te ni ndiuu Jesús nuu oo
veñu'u. Te nini kaxtno'o ya tno'o
ia Dios nuu ñayiu, te ni jinokuei
tee ka kuu nija'nu nuu sutu vi tee
ka kuu nija'nu ñuu yun nuu oo ya,
te ka jiña'a de:
—¿Na in tatnuni ja sa'a ni tniuu
ya'a, axi na in ni chitniuu ña ja
sa'a ni ya'a? —ka jiña'a de.

24 Te jiña'a Jesús:
—Suni sein na kakan tno'o ña
san in tno'o jin ni. Te nuu ja vi
ka'an ni, te suni ka'an san na in
tatnuni ja sa'a san tniuu ya'a.
25 ¿Na in ni tatnuni ja oskuan-
dute Juan? ¿A maa ia Dios oo
ndee andivi, axi ñayiu ñuyiu ya'a?
—jiña'a ya.
Yun te ni ka jinkondee de ka tee
tna'a de, te ka ka'an de:
—Nuu ja vi kuña'o ja ia Dios ni
tatnuni, te kachi de: "¿Te nau ja
tu ni ka kandija ni nuu saa?"
26 Te nuu ja na vi kuña'o ja
ñayiu ñuyiu ni ka tatnuni, te ka
yu'o ñayiu ñuo ja vi kiti ini nuo,
chi ndi'i ka kandija ja Juan, chi tee
ni ondakani tno'o ia Dios ni okuu
de —ka kachi de.
27 Te ka jiña'a de nuu Jesús:
—Tu ka jini san.
Te jiña'a ya:
—Nuu saa te suni sein ma
kaxtno'o san na in tatnuni ja sa'a
san tniuu ya'a —jiña'a ya.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a uu seyii

28 Yun te ni jikan tno'o ña Jesús:
—¿Naxa ka kachi tna ni? Oo in
tee neva'a uu seyii de, te ni jino de
nuu se'e xtnañu'u de, te jiña'a de:
"Kua'an vitna, vi seyii, te satniuu
ron nuu uva rin".
29 Te jiña'a seyii de yun: "Tu
ka'an san ki'in san", jiña'i. Su
nuu kuee ka, te ni ndatna'u ini, te
kua'in.
30 Yun te ni jino de nuu inka
seyii de yun, te inuu ni ni ka'an de
jin suchi yun. Te jiña'i: "Vatuka,
vi jito'o san, ki'in san", jiña'i. Su
tu ni ja'in.
31 ¿Te ndee suchi ya'a ni sa'a
nagua kuini tatai? —jiña'a ya.
Te ka jiña'a tee yun:
—Suchi xtnañu'u yun.
Yun te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndaa ndija san ja tee ka
xtutu xu'un impuestu vi ñasi'i ka
xiko maa, ka kuu ja kiukuei xna
ka nuu tatnuni ia Dios saa in in
maa ni.
32 Chi ni kii Juan nuu maa ni,
te ni kaxtno'o de ichi ndaa, nagua
kuini ia Dios, te tu ni ka kandija
ni. Su tee ka xtutu xu'un impuestu
vi ña'a ka xiko maa, chi ni ka
kandija. Su maa ni, chi visi ka
ndia'a ni ya'a, te tu ka ndatna'u
ini ni ja naxa vi kandija ni.

Ni ka'an jioni'i Jesús ja ja'a tee kue'e ndeva'a

33 'Vi konini ni na ka'an san inka
tno'o jioni'i. Ni oo in tee neva'a
ñunde'i, te ni xtee de tnu uva de,
te ni jasi de tnu vi ni sava'a de
in nuu koku'ni de nduxi uva de,
te ni sa'a de in ve'e sukun nuu vi
koxnee sukun ñayiu, nagua kuu
vi kokotoi ndi'i ja neva'a de, te
ni jiña'a nuu de ñunde'i de nuu
sava tee ja vi kokutu de, te vi
tniuya'u de ñunde'i yun, te ni kee
de kua'an jika de.
34 Te nuu ni kuyatni kiuu ja
ndututu uva yun, te ni tetniuu
de tee ka jinokuechi nuu de ja vi
nuki'in tee yun uva ja ndani'i maa
de nuu tee ka jitu ñunde'i yun.
35 Su tee ka jitu ñunde'i yun, chi
ni ka tnii de tee ka jinokuechi yun,
te in de ni ka kani de, te inka de ni
ka ja'ni de, te inka de ni ka kuun
ña de yuu.
36 Yun te ni tetniuu tuku de
kua'a ka tee ka jinokuechi nuu de
saa jaxtnañu'u, te inuu ni ka sa'a
ña de.
37 'Te sandi'i, te ni tetniuu de
se'e de, chi ni ndakani ini de: "Vi
konee yiñu'u de nuu seyio".
38 Su tee ka jitu nuu ñunde'i
yun, chi nuu ni ka jini de seyii
tee xiin uva yun, te ni ka ndatno'o
tna'a de: "Suchi ya'a kuu suchi
sa'a jajin uva ya'a. Na ki'inkueio
te vi ka'nio jin, te na vi sa'a jajin
mao uva ya'a", ka kachi de.
39 Te ni ka kakuiko ña de jin, te
ni ka kene'e ña de yu'u nuu oo uva
yun, te ni ka ja'ni ña de —jiña'a
ya.

40 Yun te jikan tno'o ña ya:
—Te nuu na ndii maa jito'o uva
yun, ¿naxa sa'a ña de jin tee ka
jitu yun? —jiña'a ya.
41 Yun te ka jiña'a de:
—Ni ma kunda'u ini ña de, chi
ka'ni ña de jin tee kue'e ndeva'a
yun, te kuña'a nuu de ñunde'i de
yun nuu sava ka tee ja vi kutu de,
te vi ndakuña'a de uva ja kokuu
kuenta maa de, nagua yoo kee
maa ti —ka jiña'a de.
42 Te jiña'a Jesús:
—¿A tu ka ka'u sa'un ni nuu
tutu ii nuu ka'an sua'a:
Kava ja ni ka skexiko tee ka sa'a
ve'e,
ni nduu kava ka'nu ja yituu skina
ve'e,
te maa Jito'o Dios ni sa'a yun,
te vi ka sa'u kuii kuiti inio ka
ndia'o?
Kachi tutu ii.
43 'Te yun guaa ka'an san ja
ndakindee ia Dios nuu tatnuni ya
nuu ni, te kuña'a ya nuu ñayiu ja
vi satniui nagua kuini maa ya.
44 Te na ñayiu kanakau siki kava
yun, te vi kuechi kueli. Te na
ñayiu xiin siki kanakau kava yun,
te vi sa'a yuchi ña —jiña'a Jesús.
45 Te nuu ka onini tee ka kuu
nija'nu nuu sutu vi tee ka kuu
fariseo ja ka'an jioni'i ya, te ni
ka jinkui'nu ini de ja siki maa de
ka'an ya.
46 Su nuu ni ka nduku de naxa
vi kakuiko ña de, te ni ka yu'u de
ja vi kiti ini ñayiu ñuu nuu de, chi
ka kandijai ja in tee ndakani tno'o
maa ia Dios kuu ya.

22

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a viko tnanda'a

1 Yun te ni ka'an tuku Jesús inka
jichi tno'o jioni'ni, te jiña'a ya:
2 —Nuu tatnuni ia Dios ndee
andivi kuu inuu jin in rey ja ni
sa'a de in viko ja tnanda'a seyii de.
3 Te ni tetniuu de tee ka ji-
nokuechi nuu de ja vi junkuaka
de ñayiu ni kana maa de ja vi koo
nuu viko yun, su tu ni ka kuini
ñayiu yun ja ki'inkuei.
4 Yun te ni tetniuu tuku de
sava ka tee ka jinokuechi nuu
de, te jiña'a de: "Kua'ankuei te
vi kuña'a ron nuu ñayiu ni ka
kana rin ja vi koo nuu viko ya'a:
Ne'ekuei ni, chi ja ni sava'a san
ndei, te ni tatnuni san ni ka ja'ni
isndiki vi kiti inu ndatnu ka, te
ndi'i ja oo tua'a. Te yun guaa
ne'ekuei ni viko tnanda'a ya'a, vi
kuña'a ron", jiña'a de.
5 Su tu ni ka chikuenta ña ñayiu
yun. Te savai kua'an nuu jitui vi
savai kua'an nuu xikoi.
6 Te sava kai, ni ka kakuiko
ña jin tee ka jinokuechi yun, te
ndeva'a ndetnuni ni ka sa'a ñai vi
ndee ni ka ja'ni ñai.
7 Su nuu ni jini tee kuu rey yun,
te ni kiti ini ndeva'a de. Te ni
tetniuu de soldado de ja ni ka ja'ni
de ñayiu ka ja'ni ndiyi yun vi ni ka
teñu'u de ñuu yun.
8 Yun te jiña'a de nuu tee ka
jinokuechi nuu de: "Vi ja ndaa
ja ndi'i ja oo tua'a ja koo viko
tnanda'a ya'a, su tu ka oo tu ka
ndaa ñayiu ni kana rin yun ja
kikuei.
9 Su kua'ankuei taka ichi na'nu,
te vi kana ron nani kuu ni ñayiu vi
jinkuntna'a jin ron na kikuei viko
tnanda'a ya'a", jiña'a de.
10 Yun te ni kekuei tee ka ji-
nokuechi yun kua'ankuei de taka
ichi, te ni ka xtutu de ndi'i ñayiu
va'a vi ñayiu kue'e ja ni ka
jinkuntna'a jin de, te ni ka chitu
ñayiu ve'e viko yun.
11 'Yun te ni ndiuu tee kuu rey
yun ja kondia'a de ñayiu ka oo
viko yun, te ni jini de in tee ja tu
ni'nu de sa'un viko tnanda'a yun.
12 Te jiña'a de: "Amigo, ¿naxa
ni kiuu ni ya'a ja tu na sa'un viko
tnanda'a ni'nu ni?", jiña'a de. Te
tu ni ka'an sa'un ni tee yun.
13 Yun te jiña'a tee kuu rey yun
nuu tee ka jinokuechi yun: "Vi

ku'ni nda'a de vi si'in de, te vi sia'a
de ndee ye'e nuu nee yun, te yun
na konda'i kokana maa de vi na
ndaka'ñi no'o de”, jiña'a rey.
14 Chi kua'a ñayiu kana ia Dios,
su joo ni ñayiu kaji ya —jiña'a
Jesús.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a xu'un impuestu

15 Yun te kua'ankuei tee ka kuu
fariseo yun, te ni ka ndatno'o
tna'a de naxa vi sa'a de ja
kanakau Jesús jin tno'o ka'an ya
ja vi xtavi kuechi ña de.
16 Te ni ka tetniuu de tee ka
skua'a jin de vi tee ka yinduu nuu
Herodes, te ka jiña'a tee yun nuu
Jesús:
—Mastru, ka jini san ja tee
ka'an ndaa kuu ni, chi kaxtno'o
ndaa ni ichi ia Dios, te tu ndi'ni
ni nagua ka ka'an ñayiu, chi tu
ndia'a ni naxa ka oo ka ndaa
ñayiu, chi inuu ni kuu ndi'i ñayiu
nuu maa ni.
17 Te na kachi tna ni, ¿a vatuka
kuu ja vi kuña'a san xu'un im-
puestu nuu César, tee tatnuni ñuu
Roma, axi ña'a? —ka jiña'a de.
18 Su Jesús, chi ja ni jini ya ja
masu ka ndakani va'a ini de, te
jiña'a ya:
—Se'e ndijani ini, ¿nau ja ka
ki'in vijin ña ni?
19 Vi xne'e ni in xu'un ja
jinkunya'u ja impuestu —jiña'a
ya.
Te ni ka jiña'a de in xu'un kaa
nuu ya.
20 Te jiña'a ya:
—¿Na in xiin yunuu kuu ja ndee
ya'a, vi na xiin sivi kuu ja yoso
ya'a? —jiña'a ya.
21 Te ka jiña'a de:
—Yunuu César, tee tatnuni ñuu
Roma kuu.
Yun te jiña'a ya:
—Nuu saa te vi kuña'a ni nuu
César nagua kuu kuenta maa
César, te nuu ia Dios ja kuu kuenta
maa ya.
22 Te nuu ni ka onini de ja siun
jiña'a ya, te vi ni ka sa'u kuii kuiti
ini de. Te ni ka xndoo ña de jin
ya, te kua'ankuei de.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a ja ndateku ndiyi

23 Te vi maa kiuu yun, ni ji-
nokuei tee ka kuu saduceo nuu
oo Jesús. Te tee yun, chi tu ka
kandija de ja vi ndateku ndiyi, te
ni ka jikan tno'o de ya,
24 te ka jiña'a de:
—Mastru, ni ka'an Moisés ja
nuu na in tee oo ñasi'i na kuu, te
tu na se'e de oo jin ña, kuini ja
ñani de ndatnanda'a jin ñasi'i de,
nagua ja koo se'e ña jin tee yun,
te nukuiin nuu tniuu ndi ñani de
ni ji'i yun.
25 Nuu saa te ni ka oo uja ñani
ne'u san. Te tee xtnañu'u yun ni
tnanda'a de jin ñasi'i de, te ni ji'i
de, su tu na se'e de ni oo jin ña, te
ni xndendoo de ñasi'i de nuu ñani
kuu uu de.
26 Te suni saa ni ndo'o tee kuu
uu yun vi tee kuu uni vi guaa ndee
ni kenta ndi uja de.
27 Te nuu ni ndi'i de ni ka ji'i, te
suni ni ji'i ñasi'i yun.
28 Su nuu vi ndateku ndiyi yun,
¿ndee de kuu ja kondeka ña ja
siun vi ndi uja de ni ka tnanda'a
jin ña? —ka jiña'a de.
29 Yun te jiña'a Jesús:
—Masu vatuka ka ka'an ni, chi
tu ka jinkui'nu ini ni naxa ka'an
nuu tutu ii, te ni jaka'nu sa'a ia
Dios.
30 Chi nuu vi ndateku ndiyi, ma
vi kuaka tna'i, ni ma vi kuña'i
se'i ja vi tnanda'i, chi vi kokui na
kuinio ia ka jinokuechi nuu maa
Dios oo ndee andivi.
31 Su ja ka ka'on ja vi ndateku
ndiyi, ¿a tu ka ka'u ni nuu tutu ii
naxa ka'an ia Dios nuu jiña'a ya:
32 “Maa rin kuu Dios Abraham
vi Dios Isaac vi Dios Jacob”? Chi ia
Dios, masu Dios ñayiu ka ji'i kuu
ya, chi ia Dios ñayiu ka teku kuu
ya —jiña'a ya.

33 Te nuu ni ka onini ñayiu yun,
te ni ka sa'u kuii kuiti ini tno'o
kaxtno'o ya.

Ya'a kuu tno'o ka'nu ka ja tat-
nuni ia Dios

34 Yun te nuu ni ka jini tee ka
kuu fariseo ja ni skasi yu'u ya tee
ka kuu saduceo, te ni ka ndututu
de ja ni ka ndatno'o tna'a de.
35 Te ne'u de ni kee in tee
kaxtno'o Ley, te jikan tno'o vijin
ña de jin ya, chi kuini de ja koto
tnuni ña de, te jiña'a de:
36 —Mastru, ¿ndee tno'o kuu
tno'o ka'nu ka ja tatnuni nuu tutu
Ley? —jiña'a de.
37 Te jiña'a Jesús:
—"Kutoo ni Jito'o Dios jin ndi'i
ndee ini ndee anu ni vi jin ndi'i
jajintnuni ni".
38 Te tno'o ya'a kuu tno'o
xtnañu'u vi tno'o ka'nu ka ja tat-
nuni nuu tutu Ley.
39 Te tno'o kuu uu, chi vi
kintna'a inuu ni, te ka'an: "Ka'an
too ni in ñani in tna'a ni nagua
kutoo ni maa ni".
40 Chi nuu ndi nduu tno'o tat-
nuni ya'a ni kekuei ndi'i tno'o
yoso nuu Ley Moisés vi tno'o ja
ni ka kaxtno'o tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a —jiña'a
ya.

Ndikin tata David kuu Kristu

41 Te vi nini ka oo tutu ka tee ka
kuu fariseo yun, te ni jikan tno'o
ña Jesús,
42 te jiña'a ya:
—¿Naxa ka ndakani tna ini ni
jin Kristu? ¿Na xiin ndikin tata
kuu? —jiña'a ya.
Te ka jiña'a de:
—Ndikin tata ndee David kuu.
43 Yun te jiña'a ya:
—Nuu saa te ¿naxa kuu ja David
ni xnani de Jito'o de ni sa'a
Espíritu ia Dios? Chi ni ka'an
David:
44 Ni ka'an Jito'o Dios nuu Jito'o
san:
"Junkoo ichi nda'a kua'a rin
vi guaa ndee na sa'a rin ja ka
ka'an u'u ña jin ron ndee
chii ja'a ron", kachi ia Dios,
ni tee David sua'a.
45 ¿Te naxa kuu kokuu ndikin tata
ña David jin ia ni tetniuu Dios
nuu ja David xnani ña Jito'o de?
—jiña'a ya.
46 Te ni in de, ña ni ka ni'i ka
de ni in tno'o ja vi ka'an de. Te
ndee kiuu yun ni in ka de ña ni
ka kundee ini de ja vi kakan tno'o
ka ña de jin ya.

23

Ni ka'an kuechi Jesús siki tee ka
kuu fariseo vi tee ka kaxtno'o Ley
Moisés

1 Yun te ni ka'an Jesús jin ñayiu
vi tee ka skua'a jin ya, te jiña'a ya:
2 —Tee ka kaxtno'o Ley vi tee
ka kuu fariseo ka kuu tee ka
netniuu ja ka kaxtno'o de naxa
ka jinkui'nu ini de nuu Ley ni tee
Moisés.
3 Nuu saa te vi kuantno'o ni
tno'o ka ka'an de, te vi sa'a ni ndi'i
nagua ka kaxtno'o de. Su ma vi
sa'a ni nagua ka sa'a de, chi ka
ka'an de, su tu ka skunkuu de ja
vi sa'a de.
4 Chi jin tno'o ka kaxtno'o de ka
ju'ni de in javee, ja vijin kuu ja
vi skunkuu ñayiu. Te ka sonee
de nuu soko ñayiu, te maa de, chi
vini in xinda'a de tu ka kuini de
ja vi skanda de ja vi skunkuu de
tno'o ka kaxtno'o de.
5 Te ndi'i ka sa'a de nagua ja na
vi kuni ñayiu, chi ka sa'a na'nu
ka de jatnu nuu ka ñu'u tutu ii ka
ndee tnee de vi sukun nda'a de,
te suni ka sa'a nani ka de tivolo
yua'a yu'u sa'un de saa sava ka
ñayiu nuu ka ndakuatu de.
6 Te ka kutoo de vi jinkoo de
nuu tei yiñu'u ka nuu ka jaa de
xtaa vi nuu tei yiñu'u ka ini ve'e
ii sinagoga.
7 Te ka junkuaan ini de ja vi
ka'an yiñu'u ñayiu nuu ka ndakan

tno'o ñai jin de nuu ya'u, te na vi
xnani ñai mastru.
8 ’Su maa ni, ma vi kondioo
ini ni ja vi xnani ña ñayiu jin ni
mastru, chi ndi'i ni ka kuu ñani,
te invaa ni mastru ka neva'a ni, te
suu ya kuu Kristu.
9 Te ma vi xnani ni “tata yua
san” ni in tee ñuyiu ya'a, chi invaa
ni ia kuu tata yuao, te suu ya oo
ndee andivi.
10 Ni ma vi nduku ni ja vi sa'a
na'nu ña ñayiu ja vi kokuu ni
mastru, chi invaa ya kuu ka'nu, te
suu ya kuu Kristu.
11 Te na in kokuu ka'nu ne'u ni,
te na kokunukuechi de nuu sava
ka ni.
12 Chi na in sa'a ka'nu maa, te
kokuu lule. Te na in sa'a lule maa,
te kokuu ka'nu —jiña'a ya.

Nda'u ni ka tee ka kaxtno'o Ley Moisés vi tee ka kuu fariseo

13 ’¡Su nda'u ni ka maa ni, tee ka
kaxtno'o Ley vi tee ka kuu fariseo,
se'e ndijani ini! Chi ka jasi ni
ichi ja kiukuei ñayiu nuu tatnuni
ia Dios andivi, te vini maa ni, tu
kiukuei ni, te ni tu ka jandetu
ni ja kiukuei ñayiu ka nduku ja
kiukuei.
14 ’¡Nda'u ni ka maa ni, tee ka
kaxtno'o Ley vi tee ka kuu fariseo,
se'e ndijani ini! Chi ka kindee
ni ve'e ña'a ni ka ndonda'u, te
vi ja ma vi kuni ñayiu, te kani
ndeva'a ka ndakuatu ni. Te yun
guaa kua'a ka tnundo'o kii siki ni.
15 ’¡Nda'u ni ka maa ni, tee ka
kaxtno'o Ley vi tee ka kuu fariseo,
se'e ndijani ini! Chi ka jiondita
ni nuu mar vi nuu ñu'u yichi, ka
nduku ni ñayiu vi kandija ña. Te
nuu ka kandijai tno'o ka kaxtno'o
ni, te ka sa'a ni ja ñayiu yun vi
ndee uu jichi kua'a ka tnundo'o kii
siki nuu andeya, saa maa ni ja ka
kaxtno'o ni.
16 ’¡Nda'u ni ka ni, chi tee kuaa
ka kuu ni nuu ñayiu ka ndikin ña!
Chi ka ka'an ni: “Nuu ja na in
ñayiu kee yu'u nuu veñu'u ka'nu,
te masu nagua kuu, su nuu ja na
in kee yu'u nuu oro oo veñu'u
yun, te kanuu ja skunkui”.
17 ¡Tee vasa vi tee kuaa ka kuu
ni! Chi ¿ndee ja kuu ka'nu ka, a
oro axi veñu'u ja sa'a ii oro yun?
18 Te suni ka ka'an ni: “Nuu
na in ñayiu kee yu'u nuu altar,
te masu nagua kuu, su nuu ja na
in kee yu'u nuu ja ni ka soko ja
yoxnee nuu altar yun, te kanuu ja
skunkui”.
19 ¡Tee vasa vi tee kuaa ka kuu
ni! Chi ¿ndee ja kuu ka'nu ka, a
ja ni soko axi altar ja sa'a ii ja ni
soko yun?
20 Chi na ñayiu kee yu'u nuu
altar, te masu maintno'o nuu altar
yun kee yu'i, chi nuu ndi'i ja
ndondoso yun.
21 Te na in kee yu'u nuu veñu'u
ka'nu, te masu maintno'o nuu
veñu'u kee yu'i, chi suni nuu Dios,
ia oo ini veñu'u yun.
22 Te na in kee yu'u andivi, te
kee yu'i nuu mesa nuu tatnuni ia
Dios vi ndee nuu maa ia Dios ja
nukoo ya nuu mesa yun.
23 ’¡Nda'u ni ka maa ni, tee ka
kaxtno'o Ley vi tee ka kuu fariseo,
se'e ndijani ini! Chi ka sa'a siin
ni uxi ja ciento menta vi anís vi
cominu, te ka soko ni nuu ia Dios.
Su ka xndoo ni jaka'nu ka nuu Ley
ja vi sa'a ndaa ni, te vi kunda'u ini
ni ñayiu, te vi kandija ni. Ya'a kuu
ja kanuu ka ja vi sa'a ni, te suni
maa vi xndoo ni ja vi soko ni.
24 ¡Tee kuaa ja ka ndikin ña
ñayiu ka kuu ni, chi ka skunkuu
ni in ja luluu, te ka xndoo ni
tniuu ka'nu, na kuinio ja ka sijin
ni chiukun kueli, te ka koko ni
cameyu!
25 ’¡Nda'u ni ka maa ni, tee ka
kaxtno'o Ley vi tee ka kuu fariseo,
se'e ndijani ini! Chi ka kuu ni
na kuinio in vasu vi ko'o ja ka
ndakate ni yata juera, te anu ni,
chi ka oo chitu jin jakui'na vi
jane'e jayichi.

26 ¡Tee kuaa ka kuu maa ni, tee
ka kuu fariseo! Vi ndakate ni xna
ka ini vasu vi ini ko'o, nagua ja saa
ni na koo vii yata juera.
27 ’¡Nda'u ni ka maa ni, tee ka
kaxtno'o Ley vi tee ka kuu fariseo,
se'e ndijani ini! Chi ka kuu ni na
kuinio ve'e ndiyi ja yayaa ichi yata
juera, te luu ndeva'a kaa, su ichi
ini, chi ñu'u chitu jin yiki ndiyi vi
ndi'i jane'e jayichi.
28 Te suni saa ni ka kuu maa
ni, chi ka xne'e ni maa ni ja tee
ndaa ka kuu ni, su ndee ini anu ni
ka xnda'u ni ñayiu vi ka ndakani
kue'e ini ni.
29 ’¡Nda'u ni ka maa ni, tee ka
kaxtno'o Ley vi tee ka kuu fariseo,
se'e ndijani ini! Chi ka sa'a ni ve'e
nuu ka yiyu'u tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a, vi ka
ndasa'a kutu ni yu'u ñaña tee ni
ka sa'a ndaa.
30 Te ka ka'an ni: “Nuu sua'a te
ni ka oo yoon kiuu ni ka oteku
ndi yuao ndee ama ka, chi ma
vi chituo de ja vi ka'nio tee ni
ka ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a”, ka kachi ni.
31 Te jin tno'o ka ka'an ni maa
ni, ka ndakani ni siki ni ja se'e tee
ni ka ja'ni tee ni ka ndakani tno'o
ia Dios ndee jana'a ka kuu ni.
32 Nuu saa te vi xndi'i ni vi sa'a
ni jakue'e ni ka jinkondee jin ndi
yua ni.
33 ’¡Se'e koo vi tatatno'o koo ka
kuu ni! ¿Naxa kuu vi kaku ni'nu
ni nuu tnundo'o oo nuu andeya?
34 Te yun guaa sein, chi tetniuu
san tee vi ndakani tno'o ia Dios vi
tee ndichi vi tee vi kaxtno'o Ley
nuu ndi'i ni. Su sava de vi ka'ni
ni; te sava de, vi katakaa ni nuu
nda'a cruz; te sava de vi kani ni ini
ve'e ii sinagoga; te sava de vi kunu
yu'u, te vi sondikin ni de ñuu ñuu.
35 Te yun guaa siki ndi'i maa
ni nanakau kuechi ja ni ka ja'ni
ndi tata ni ñayiu tu na inu kuechi.
Ni ka keja'a de ni ka ja'ni de
ndee Abel, tee ndaa, vi guaa ndee
Zacarías, se'e Berequías, tee ni ka
ja'ni de ne'u altar jin veñu'u.
36 Te ka'an ndaa ndija san ja
ndi'i kuechi ya'a nanakau siki
ñayiu ka oo kiuu vitna —jiña'a ya.

Ni kusuchi ndeva'a ini Jesús ja ja'a ñuu Jerusalén

37 Yun te ni ka'an Jesús jin ñuu
Jerusalén:
—Jerusalén, Jerusalén, roon ja
ja'ni ron tee ka ndakani tno'o ia
Dios vi kani yuu ron tee ni tetniuu
ya, ¡nasaa jichi ni kuini rin ja
ndaxtutu rin se'e ron na kuinio
chiuun ja ndachindijin ti se'e kueli
ti, su tu ni kuini ron!
38 Su kona'a ron ja kendoo nda'u
kendoo kee ve'e ron.
39 Chi ka'an ndaa ndija rin ja
ndee vitna, te ma vi kuni uun ka
ña ron vi guaa ndee na kenta kiuu
vi kachi ñayiu: “¡Na ta'u na ndetu
ia vaji jin jaka'nu maa Jito'o Dios
ja kotatnuni ya!”, vi kachi —jiña'a
ya.

24

Ni kaxtno'o Jesús ja naa veñu'u ka'nu

1 Yun te nuu ni ndee Jesús
veñu'u ka'nu yun, te nini jika ya
kua'an ya, te ni ka kuyatni tee ka
skua'a jin ya. Te ni ka xne'e de
ndi'i naxa oo veñu'u ka'nu yun.
2 Te jiña'a ya:
—Ndi'i ja ka ndia'a ni ya'a,
ka'an ndaa ndija san, jaya'a, chi
ma kendoo ni in kava siki inka
kava, chi ndi'i tnani —jiña'a ya.

Seña ya'a koo nuu kuyatni ja naa ñuyiu

3 Yun te kua'ankuei ya yuku
Olivos, te nuu ni jinkoo ya, te ni
jinokuei tee ka skua'a jin ya, te ni
ka jikan tno'o siin ña de jin ya, te
ka jiña'a de:
—Kaxtno'o ni na kiuu skunkuu
ndi'i tno'o ni ka'an ni ya'a, vi
nagua kokuu seña nuu kuyatni

kiuu ja ndii ni vi nuu naa ndi'i
ñuyiu ya'a —ka jiña'a de.
4 Yun te jiña'a Jesús:
—Vi koto gua'a ni maa ni ja tu
na in xnda'u ña jin ni.
5 Chi kikuei kua'a tee jin sivi
san, te vi kachi de: “Maa san kuu
Kristu, ia ni tetniuu Dios”, te vi
xnda'u de kua'a ñayiu.
6 Te vi konini ni ka ka'an ja ka
jaxin tna'a ñayiu, vi ya'a yun vi
ka'an ja vi kaxin tna'a. Su vi koto
ni maa ni ja ma vi yu'u ni, chi nini
kuu ja saa kokuu. Su masu yun
kuu ja naa ñuyiu.
7 Chi vi ndakoo ñuu na'nu ja vi
kaxin tna'a jin sava ka ñuu na'nu.
Te suni tee netniuu vi kaxin tna'a
de jin sava ka tee ka netniuu. Te
koo kue'e xeen vi tnama vi ñutnaa
taka ñuu.
8 Te ndi'i ya'a kuu ja vi inka ni
jinkondee tnundo'o.
9 ’Yun te vi xtuu ña ñayiu jin ni
ja vi ndeva'a ndetnuni vi sa'a ñai,
te vi ka'ni ñai, te vi kuni u'u ña
ndi'i ñayiu ja ja'a sein.
10 Te kiuu yun, chi kua'a ñayiu
ka kandija vi ndajiokuiin, te vi
ndaxtuu tna'a in in mai nuu tee
netniuu, vi suni vi ndakuni u'u
tna'i.
11 Te kua'a tee tno'o vi ndakoo
vi kachi ja tee ka ndakani tno'o
ia Dios ka kuu de, te vi xnda'u de
kua'a ñayiu.
12 Te kaya kua'a ndeva'a
jakue'e, te kua'a ñayiu ma vi
ka'an nda'u tna'a kai.
13 Su na ñayiu oo yutnu guaa
ndee kiuu sandi'i, te sui kuu ja
kaku ni'nu.
14 Te kutenuu tno'o va'a naxa
tatnuni ia Dios ninii ñuyiu ya'a,
nagua ja ndi'i ñayiu na vi kuni,
yun te saa ndi'i ñuyiu.
15 ’Te yun guaa nuu na vi kuni
ni ini veñu'u ka'nu Jerusalén ja
ka sa'a de jane'e jayichi ja ndoo
nda'u veñu'u yun nagua ni ka'an
Daniel, tee ni ndakani tno'o ia
Dios ndee jana'a. Na in ka'u, te
na jinkui'nu ini.
16 Nuu saa te na ñayiu ka oo
Judea na vi kunu yu'i ki'inkuei
guaa ndee nuu yuku.
17 Te na in oo yata ve'e, te ma
nui ja kene'i ndatniuu oo ini ve'e.
18 Te na in oo yuku nuu satniui,
te ma ndiokuiin ja nuki'in sa'uin.
19 Su ¡nda'u ni ka ña'a ka ñu'u
lulu vi ña'a ka jaxin se'e kiuu yun!
20 Vi ndakuatu ni nuu ia Dios
ja kiuu vi kunu yu'u ni yun, ma
kokuu in yoo kuun yua'a ni in
kiuu ndatatu.
21 Chi kiuu yun koo kua'a
ndeva'a tnundo'o ja ni tu na in
jini ndee nuu ni jinkoo ñuyiu vi
guaa ndee kiuu vitna, te ni ma koo
sa'un ka.
22 Su kiuu kii tnundo'o yun, chi
sa'a ia Dios ja joo ni kiuu kokuu,
chi nuu ja masu saa sa'a ya, te tu
na in kaku ni'nu. Su ja ja'a ñayiu
ni kaji ya kuu ja joo ni kiuu kokuu.
23 ’Su kiuu yun nuu ja ndee
ñayiu ka'an: “Vi kondia'a ni,
chi ya'a oo Kristu”, axi “Yun oo
Kristu”, te ma vi kandija ni.
24 Chi vi ndakoo tee tno'o vi
kachi ja Kristu ka kuu, vi tee tno'o
vi kachi ja tee ka ndakani tno'o
ia Dios ka kuu, te vi sa'a de kua'a
jana'nu vi javii, nagua ja vi xnda'u
de ñayiu. Te nuu ja kuu, chi vi
guaa ndee ñayiu ni kaji maa ia
Dios vi xnda'u de.
25 Te ja kaxtno'o san ndee vitna
nagua ja vi kokuni ni naxa kokuu.
26 Te yun guaa nuu ja ka ka'an
ñayiu: “Vi kondia'a ni ya, chi
nuu ñu'u te'a yun oo ya”, te ma
ki'inkuei ni. Axi vi kachi ñayiu:
“Vi kondia'a ni ya, chi ini ve'e ya
oyu'u ya”, te ma vi kandija ni.
27 Chi vi kuni ndi'i ñayiu kiuu
ndii sein ja kuu san Se'e Teyii,
chi kokuu na kuinio nuu ye'e kani
tajan ichi kana nikandii, te ye'e
ichi nuu makee.
28 Chi vini kunio ndee ni nuu ni
kuu ja nduei kiti ni ji'i, chi yun ka
kututu chioko lasanko.

Kaxtno'o Jesús naxa kokuu nuu ndii ya

29 ’Su nuu ya'a kunu kiuu tnundo'o yun, te kunee nuu nikandii vi ma ye'e ka yoo, te junkuei kimi ka oo andivi vi kisi jandakui oo andivi.
30 Te yun vi kuni ñayiu seña ndee andivi ja mandii sein ja kuu san Se'e Teyii. Te taka ñayiu ñuyiu vi kusuchi ini, te vi nda'i vi kana nuu vi kuni ña jin sein ja kuu san Se'e Teyii, ja mandii san nuu viko ndee andivi jin jaka'nu vi jaye'e tajan.
31 Te tetniuu san ia ka jinokuechi nuu maa Dios nuu vi xnda'i jajaa ya trompeta ndee ndi kuun lado ñuyiu ja vi ndaxtutu ya ñayiu ni kaji ia Dios, te vi ndee in lado nuu jinkituu andivi jin ndee inka lado.
32 ’Vi kutua'a ni tno'o jioni'i ka'an san jin tnu tichi iuu. Nuu jinkondee nduyute tnu, te ndata'u nda'a kueli tnu, yun kuu ja ka jini ni ja ni kuyatni yoo i'ni.
33 Te suni nuu ni ka jini ni ndi'i tno'o ya'a, te vi jinkui'nu ini ni ja ja oo yatni san yuye'e ja ndii san.
34 Te ka'an ndaa san ja ndi'i tno'o ya'a skunkuu nuu ñayiu vi tna'a tnundo'o ya'a ama ka ja vi kui.
35 Ñuyiu ya'a vi andivi, chi ja naa ni kuu. Su tno'o ka'an san, ma naa, chi ndi'i skunkuu.
36 ’Su ja kiuu vi ore ja ndii san, tu na in jini, ni ia ka jinokuechi nuu maa Dios ja ka oo ndee andivi, te ni maa san ja kuu san Se'e ia Dios, tu jini san, chi maintno'o maa Tata Dios guaa jini ya.
37 ’Su nagua ni kuu kiuu nuu ni oo Noé, saa kokuu kiuu ja ndajiokuiin sein ja kuu san Se'e Teyii.
38 Chi kiuu chia'an ka ja ndaa ndute ñuyiu, ka jaa ka ji'i ñayiu, vi ka jaka tna'i vi ka xtnanda'i se'i guaa ndee kiuu nuu ni kiukuei Noé ini arca.
39 Te tu ni ka kandija ñayiu ja kuun sau xeen vi guaa ndee nuu ni ndaa ndute yun, te ni jiso ña jin ndi'i. Te suni saa ni kokuu nuu ndajiokuiin Se'e Teyii ñuyiu ya'a.
40 Te kiuu saa vi koo uu tee nuu ka satniuu de, te in de ndakuaka ña ya, te inka de kendoo.
41 Uu ñasi'i ka ndiko in ni nuu molinu, te in ña ndakuaka ña ya, te inka ña kendoo.
42 ’Nuu saa te vi ku'un ini ni, chi tu ka jini ni na ore kuu ja ndii Jito'o ni.
43 Su vi kuni ni ya'a, nuu ja in tee xiin ve'e ja jini de na ore kii kui'na, te kondito de, ma kuandetu de ja kiuu kui'na yun ja su'u ndatniuu ve'e de.
44 Te yun guaa suni vi kotua'a maa ni, chi ndii Se'e Teyii ore ja tu ka nee tu ka kuu ini ni.

Ni ka'an jioni'i Jesús ja ja'a uu tee ka jinokuechi

45 ’¿Ndee tee kuu tee jinokuechi ndaa vi jinkui'nu gua'a ini de ja ni chitniuu ña jito'o de ja kokoto de ñayiu ve'e tee yun, nagua ja kuña'a de ja vi kaa sava ka tee ka jinokuechi yun ore ka kokin de?
46 Na ta'u na ndetu tee jinokuechi yun ja nuu ndii jito'o de, te nuku'un ña de ja skunkuu gua'a de ndi'i tniuu ni teku tniuu de.
47 Chi ka'an ndaa san ja chitniuu ña jito'o de yun ja suu de kotatnuni nuu ndi'i ja neva'a tee yun.
48 Su nuu ja tee kue'e kuu tee jinokuechi yun, te ndakani ini de jin anu de: “Ma ndajiokuiin yachi jito'o”,
49 te jinkondee de kani de sava ka tee ka jinokuechi yun, te kaa de vi ko'o de jin tee ka jini yun.
50 Te vi sanaa ni, te ndajino jito'o de kiuu tu nee tu kuu ini de vi ore ja tu jini de.
51 Te kani ndeva'a ña tee yun, te tnaa ña de nuu vi tniuya'u tee

kue'e yun yika kuechi de jin tee
inu jani ini. Te yun vi konda'i vi
kokana de, te vi ndaka'ñi no'o de.

25

Ni ka'an jioni'i Jesús ja ja'a uxi suchi si'i kuechi

1 Yun te jiña'a Jesús:

—Nuu tatnuni ia Dios ndee an-
divi kokuu inuu jin uxi suchi si'i
kuechi ja ni ka ki'in lámpara, te
kua'ankuei ja mavinutna'i jin in
suchi yii tnanda'a.
2 Te u'in ka kuu suchi ka
ndakaji, te u'in ka kuu suchi vasa.
3 Te suchi vasa yun ni ka ki'in
lámpara, su tu ni ka yinda'i
texe'en olivo ja vi ndachitui
lámparai.
4 Te suchi ka ndakaji yun, chi
ni ka ki'in lámpara vi tindo'o nuu
ñu'u texe'en olivo ja vi ndachitui
lámparai.
5 Te ja siun ni kukuee suchi yii
tnanda'a yun, te ni kii ñua'na nui,
te ndi'i ni ka kixin.
6 Su nuu sau ñuu jakuaa, te ni
ka onini ja ka kana jaa: "Ya'a vaji
suchi tnanda'a, te vi ndakoo, vi
nutna'a ron jin".
7 Yun te ka ndakoo ndi'i suchi
si'i kuechi yun, te ni ka ndasava'i
lámparai.
8 Su yun te ka jiña'a ndi u'un
suchi vasa yun nuu ndi u'un suchi
ka ndakaji yun: "Vi taa joo texe'en
olivo ron, na ndee nuu lámpara
rin, chi nda'va, ka'an", ka jiña'i.
9 Yun te ka jiña'a suchi ka
ndakaji yun: "Ña'a, chi kana saa
ma kenta vi kuantniuu maa rin
vi ja vi kuantniuu ron. Te gua'a
ka kua'ankuei nuu ka xiko, te vi
kuaan ron ja vi kuantniuu maa
ron", ka jiña'i.
10 Su vi nini kua'ankuei suchi
vasa yun ja vi kuain texe'en olivo,
te ni ndenta ni suchi yii tnanda'a
yun. Te suchi si'i ka otua'a yun,
chi ni kiukuei ni jin suchi yii
tnanda'a yun maa ve'e viko, te ni
ndandesi ni ye'e yun.
11 Te ndee nuu kuee ka saa ni
jinokuei u'un ka suchi vasa yun,
te ka jiña'i: "Jito'o san, ndakune
ni ye'e na kiukuei san", ka jiña'i.
12 Yun te jiña'a tee tnanda'a
yun: "Ka'an ndaa ndija rin ja tu
jini ña rin", jiña'a de.
13 'Yun kuu ja vi ku'un ini ni, chi
tu ka jini ni na kiuu vi na ore kuu
ja ndii sein ja kuu san Se'e Teyii
—jiña'a Jesús.

Ni ka'an jioni'i Jesús ja ja'a xu'un

14 'Chi nuu tatnuni ia Dios ndee
andivi kuu inuu jin in tee ja oo ja
ki'in jika de inka ñuu. Te ama ka
ja ki'in de, te ni kana de tee ka
jinokuechi nuu de, te ni jiña'a de
xu'un de ja vi satniuu jin tee yun.
15 'Te nuu in de ni jiña'a de u'un
mil xu'un kaa, te nuu inka de ni
jiña'a de uu mil, te nuu inka de in
mil, na kuu na kuu naxa kuu vi
satniuu jin in in maa de. Yun te
ni kee de kua'an jika de.
16 Te tee ni ni'i u'un mil xu'un
kaa yun, ni satniuu de jin xu'un
yun, te ni ndani'i de inka u'un mil
se'e xu'un yun.
17 Suni saa ni ni sa'a tee ni ni'i
uu mil xu'un kaa yun, te ni ndani'i
de inka uu mil se'e xu'un yun.
18 Su tee ni ni'i in mil xu'un kaa
yun, chi ni jate de nuu ñu'u, te ni
chiyu'u de xu'un lamu de.
19 'Su nuu ni ya'a kua'a kuia,
te ni ndajiokuiin lamu tee ka ji-
nokuechi yun, te ni ndakan tno'o
ña de naxa ka kuu de jin xu'un
yun.
20 Yun te ni jino tee ni ni'i u'un
mil xu'un kaa yun, te nee de inka
u'un mil se'e xu'un yun, te jiña'a
de: "Jito'o san, ya'a oo u'un mil
xu'un kaa ja ni taa ni, te suni ya'a
oo inka u'un mil se'e xu'un ja ni
kundee san ja ja'a xu'un ni taa ni",
jiña'a de.

21 Te jiña'a lamu de: “Vatuka,
tee jinokuechi gua'a vi tee ndaa
kuu ron. Te ja siun ni satniuu
ndaa ron jin joo luluu ja ni taa rin
nuu ron, te skuiso siki ña rin siki
kua'a ka tniuu na'nu. Ne'e te kosii
ini ron jin rin.”
22 Yun te suni ni jino tee ni ni'i
uu mil xu'un kaa, te nee de inka
uu mil se'e xu'un yun, te jiña'a
de: “Jito'o san, ya'a oo uu mil
xu'un kaa ja ni taa ni, te suni ya'a
oo inka uu mil se'e xu'un ja ni
kundee san ja ja'a xu'un ni taa ni”.
23 Te jiña'a lamu de: “Vatuka,
tee jinokuechi gua'a vi tee ndaa
kuu ron. Te ja siun ni satniuu
ndaa ron jin joo luluu ja ni taa rin
nuu ron, te skuiso siki ña rin siki
kua'a ka tniuu na'nu. Ne'e te kosii
ini ron jin rin.”
24 Yun te suni ni jino tee ni ni'i
in mil xu'un kaa, te jiña'a de:
“Jito'o san, ja jini san ja tee ndee
ini kuu ni, chi ndaxtutu ni nuu tu
ni jate ni, te kua'a ka ndakan ni
saa ja ni jiña'a ni.
25 Te yun kuu ja ni yu'u san, te
ni ja'an san ni tayu'u san xu'un
ni chii ñu'u, su ya'a oo nagua kuu
xu'un maa ni”, jiña'a de.
26 Yun te jiña'a lamu de: “Masu
tee jinokuechi gua'a kuu ron, vi
se'e tee ku'ndu. Nuu ja jini ron ja
ru'un, chi ndaxtutu rin nuu tu jate
rin, te kua'a ka ndakan rin saa ja
jiña'a rin,
27 te ¿nau ja tu ni jinsia'a ron
xu'un rin nuu banku nagua ja
kiuu ndajiokuiin rin, te ndani'i
rin xu'un rin jin se'e nuu siun?”,
jiña'a de.
28 Yun te jiña'a lamu nuu sava
ka tee ka jinokuechi yun: “Vi
ndakindee xu'un jian, te vi kuña'a
ron nuu tee neva'a uxi mil.
29 Chi na in neva'a, te ndani'i ja
koneva'a kua'a kai. Su na in tu
nagua neva'a, te vi ndee joo luluu
ja neva'i, te ndondee.
30 Su tee tu jiniu'u jian, vi kene'e
de ndee ye'e nuu nee juera, te yun
na konda'i kokana de vi ndaka'ñi
no'o de”, kachi lamu yun —jiña'a
Jesús.

Ka'nde ndaa ia Dios kuechi ñayiu taka ñuu

31 Yun te jiña'a tuku ya:

—Nuu ndajiokuiin sein ja kuu
san Se'e Teyii jin jaye'e tajan san,
vi jin ndi'i ia ka jinokuechi nuu
san, yun te junkoo san nuu ye'e
tajan ja tatnuni san.
32 Te ndi'i ñayiu ñuyiu vi ndu-
tutu nuu san, te sa'a siin san jin in
in nagua sa'a siin in tee jito kiti ja
sa'a siin de ndikachi de vi ndixi'u
de.
33 Te sa'a siin san ñayiu gua'a
ja ka kuu na kuinio ndikachi ichi
nda'a kua'a san. Te sa'a siin san
ñayiu kue'e ja ka kuu na kuinio
ndixi'u ichi nda'a satni san.
34 Te nuu kokuu san rey, kuña'a
san nuu ñayiu ka oo ichi nda'a
kua'a san: “Ne'ekuei ron ja ni sa'a
vii sa'a va'a ña tata rin Dios, te
kiukuei ron nuu tatnuni rin nuu ja
oo tua'a guaa ndee nuu ni jinkoo
ñuyiu ya'a.
35 Chi ni okokin rin, te ni ka taa
ron ja ni jaa rin; vi ni oyichi rin, te
ni ka taa ron ndute ni ji'i rin. Ni
jikanuu nda'u rin, te ni ka taa ron
ve'e ron ni ndoo rin.
36 Te ni ja'ni ña sa'un rin, te
ni ka skuta'u ña ron. Ni oku'u
rin, te ni ka jakoto ña ron. Ni oo
rin vekaa, te suni ni ka jakoto ña
ron.”
37 Yun te vi ndakantno'o ña
ñayiu ndaa yun: “Jito'o san, ¿na
kiuu ni ka jini ña san kokin ni, te
ni ka taa san ja ni jaa ni? ¿Vi na
kiuu ni ka jini ña san ja yichi ni,
te ni ka taa san ndute ni ji'i ni?
38 ¿Axi na kiuu ni ka jini ña san
ja jikanuu nda'u ni, te ni ka taa
san ve'e san ni ndoo ni? ¿Axi na
kiuu ni ja'ni ña sa'un jin ni, te ni
ka skuta'u ña san?

39 ¿Axi na kiuu ni ka jini san ja
ku'u ni axi oo ni vekaa, te ni ka
jakoto ña san?”
40 Yun te kuña'a san nuu kokuu
san rey: “Ka'an ndaa ndija rin ja
nuu ni ka sa'a ron jin in in ñani
rin, visi ñayiu nda'u ndeva'a ka
kui, te ja ja'a maa rin ni ka sa'a
ron”.
41 ’Yun te kuña'a san ja kuu san
rey nuu ñayiu ka oo ichi nda'a
satni san: “Vi kujioo nuu oo rin,
roon ja ni ka ni'i ta'u ron, te
ki'inkuei ron nuu ñu'u nuu vi
kokai ron nikuii nikani, nuu oo
tua'a ja ki'in Tachi jin tachi kueli
ja ka jinokuechi nuu.
42 Chi ni okokin rin, su tu ni ka
taa ron ja kaa rin. Te ni oyichi rin,
su tu ni ka taa ron ndute ko'o rin.
43 Te ni jikanuu nda'u rin, su tu
ni ka taa ron ve'e ron ja ndoo rin.
Vi ni ja'ni ña sa'un jin rin, su tu
ni ka skuta'u ña ron. Te ni oku'u
rin vi ni oo rin vekaa, su tu ni ka
jakoto ña ron.”
44 Yun te suni vi kakan tno'o ña
ñayiu yun: “Jito'o san, ¿na kiuu ni
ka jini ña san ja kokin ni, axi yichi
ni, axi jikanuu nda'u ni, axi ja'ni
ña sa'un ni, axi ku'u ni, axi oo ni
vekaa, te tu ni ka chituu ña san?”
45 Yun te kuña'a san ja kuu san
rey: “Ka'an ndaa ndija rin ja nuu
tu ni ka sa'a ron siun jin in ñayiu
ya'a, visi ñayiu nda'u ndeva'a kui,
te suni tu ni ka sa'a ron siun ja ja'a
maa rin”, kuña'a san.
46 Te ki'inkuei ñayiu yun nuu vi
tniuya'ui nikuii nikani. Te ñayiu
ndaa, vi ni'i ta'ui ja vi kotekui
nikuii nikani —jiña'a Jesús.

26

Ni ka skaka tna'a de ja vi kakuiko de Jesús

1 Yun te nuu ni ndi'i ni ka'an
Jesús ndi'i tno'o ya'a, te jiña'a ya
nuu tee ka skua'a jin ya:
2 —Ja ka jini maa ni ja nuu uu ni
ka kiuu, te koo viko pascua ñayiu
ñuo, te vi xtuu ña ñayiu jin sein
ja kuu san Se'e Teyii, te vi katakaa
ña nuu nda'a cruz —jiña'a ya.
3 Yun te ni ka ndututu tee ka
kuu nija'nu nuu sutu vi tee ka
kaxtno'o Ley vi tee ka kuu nija'nu
nuu ñayiu ñuu Israel nuu oo ve'e
tniuu sutu kuu nija'nu ka nani
Caifás.
4 Te ni ka ska'an tna'a de naxa vi
kakuiko de Jesús jin nino'o tno'o
tno'o, te vi ka'ni ña de.
5 Su ni ka kachi de:
—Ma vi kakuiko de kiuu viko
ya'a, chi nuu ña'a, te vi sa'a ni'i vi
sa'a ioo ñayiu ñuo —ni ka kachi
de.

Ni joso in ñasi'i tatna xiko xini Jesús

6 Te oo Jesús ñuu Betania, ve'e
Simón, tee ni oku'u kue'e ndi'yi
te'i.
7 Te yun ni jino in ñasi'i nuu
oo ya, nee ña in tindo'o yuu vii
ndeva'a ñu'u chitu tatna xiko ja
ndee ya'u ndeva'a. Te ni joso ña
xini ya nuu nukoo ya nuu mesa
jaa ya xtaa.
8 Su nuu ni ka jini tee ka skua'a
jin ya, te ni ka kiti ini de, te ka
jiña'a de:
—¿Nau ja skunaa ña'a ya'a
tatna xiko ya'a?
9 Gua'a ka kuu ni xiko ña, te
ni'i ña kua'a xu'un, te skuta'u ña
ñayiu ka kuu nda'u nuu siun —ka
kachi de.
10 Su nuu ni jini Jesús ja siun ka
ka'an de, te jiña'a ya:
—¿Nau ja ka xna'a ni ña'a ya'a?
Te in tniuu gua'a ni sa'a ña jin san.
11 Kuu ka ñayiu ka kunda'u, chi
ndi'i ni kiuu ni vi koo ni jin, su
sein, chi masu ndi'i kiuu vi koo.
12 Chi ja ni joso ña ña'a ya'a
tatna xiko ya'a nuu yiki kuñu san
kuu ja ni sa'a tua'a ña jin san ja
jinkoyu'u san.
13 Te ka'an ndaa ndija san ja
ndee ni nuu ni kuu ja ka kaxtno'o
ñayiu tno'o va'a ia Dios ninii
ñuyiu ya'a, te suni vi ndakani ja

ni sa'a ña'a ya'a nagua vi kondaka'an ña ñayiu jin ña —jiña'a ya.

Nduku Judas ja xtuu de Jesús

14 Yun te kua'an Judas Iscariote, in tee ne'u ndi uxi uu tee ka skua'a jin ya, ja vi ndatno'o tna'a de jin sutu ka kuu nija'nu.

15 Te jiña'a de:

—¿Nasaa ka kuini ni ja vi tniuya'u ña ni, te na xtuu san Jesús nuu ni?

Te ni ka tniuya'u ña tee yun oko uxi xu'un kaa kuu plata.

16 Te vi ndee ore saa ni keja'a de nduku de naxa kuu ja xtuu de Jesús nuu sutu ka kuu nija'nu yun.

Ni ka jaxini Jesús jin tee ka skua'a jin ya

17 Yun te kiuu xtnañu'u ja ni keja'a viko yun nuu ka jaa ñayiu xtaa vixin uun ja tu na levadura yi'i, ni ka juntna'a tee ka skua'a jin Jesús, te ka jiña'a de:

—¿Ndenu kuini ni ja vi sava'a san lelu nuu vi kaxinio viko pascua ya'a? —ka jiña'a de.

18 Yun te jiña'a ya:

—Kua'ankuei ni ndee maa ñuu, ve'e in tee ka jini tna'a jin san, te vi kuña'a ni: "Ka'an Mastru sua'a: Ja oo yatni kiuu ja kuu san, te ve'e ni kuini san ja vi sa'a san viko pascua jin tee ka skua'a jin san", vi kuña'a ni —jiña'a ya.

19 Yun te ni ka sa'a tee ka skua'a jin ya nagua ni tatnuni ya, te ni ka sava'a de ja vi kaxini ya jin de viko pascua yun.

20 Te nuu ni kunee, te ni ka junkoo ya jin ndi uxi uu tee ka skua'a jin ya.

21 Te nini ka jaxini ya jin de, te jiña'a ya:

—Ka'an ndaa ndija san ja in maa ni xtuu ña jin san —jiña'a ya.

22 Te ni ka kusuchi ndeva'a ini in in de, te ni ka jinkondee de ka jikan tno'o ña de:

—¿A sein kuu, vi Jito'o san?

23 Yun te jiña'a ya:

—Na in ka jaa jin san in ni nuu ko'o, te suu kuu ja xtuu ña jin san.

24 Te sein ja kuu san Se'e Teyii, chi vi ja ndaa ja ndo'o san nagua yoso nuu tutu ii. Su nda'u ni ka maa tee xtuu ña jin san, chi vi gua'a ka kuu ja ma kaku de ja koo de ñuyiu ya'a nuu siun —jiña'a ya.

25 Yun te jiña'a Judas, tee nduku ja xtuu ña jin ya:

—¿A sein kuu, Mastru?

—Suu ni ka'an maa ni —jiña'a ya.

26 Te vi nini ka jaa de jin ya xtaa, te ni tnii ya xtaa vixin yun, te ni ndakuanta'u ya nuu ia Dios, te ni ta'u ya, te ni jiña'a ya nuu tee ka skua'a jin ya, te jiña'a ya:

—Vi tnii ni te vi kaa ni, chi ya'a kuu yiki kuñu san.

27 Yun te ni tnii ya vasu nuu ñu'u vinu, te ni ndakuanta'u ya nuu ia Dios, te ni sia'a ya vasu yun, te jiña'a ya:

—Ndi'i ni vi ko'o vinu ñu'u nuu vasu ya'a.

28 Chi ya'a kuu niñi san ja soko san ja kokuu in tratu jaa, te kati ja ja'a kua'a ñayiu nagua ja koneka'nu ini ia Dios yika kuechi.

29 Su ka'an san ja vi ndee ore vitna, te ma ko'o ka san nduxi uva ya'a guaa ndee kiuu vi ko'o tukuo vinu jaa nuu tatnuni ia kuu Tata san.

30 Te nuu ni ndi'i ni ka jita ya in yaa vaji nuu Salmo, te kua'ankuei ya yuku Olivos.

Ni kaxtno'o Jesús ja ndayu'u Pedro ja jini ña de jin ya

31 Yun te jiña'a Jesús:

—Ndi'i ni vi ndayu'u ja ja'a tnundo'o kii siki san jakuaa vitna, chi yoso nuu tutu ii: "Xtuji rin tee jito ndikachi, te ya'a yun ni ka vi kutenuu ti", kachi tutu ii.

32 Su nuu na ndateku san, te kokoxno'o san kono'o san Galilea, te saa ndajakuei ni —jiña'a ya.

33 Yun te jiña'a Pedro:

—Visi ndi'i de na vi ndayu'u, su sein, chi ma ndayu'u sa'un san.
34 Te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndaa ndija san ja jakuaa vitna, te uni jichi ka'an ni ja tu jini ña ni jin san ama ka ja kana li'li.
35 Yun te jiña'a Pedro:
—Visi na kuu san jin ni, su ma ka'an san ja tu jini ña san —jiña'a de.
Te vi suni saa ni ka jiña'a ndi'i tee ka skua'a jin ya.

Ndakuatu Jesús nuu ka oo xtnuu kuii Getsemaní

36 Yun te kua'ankuei ya jin tee ka skua'a jin ya, te ni jinokuei ya in nuu nani Getsemaní, te jiña'a ya:
—Vi jinkoo ni ya'a nini ki'in san yun na ndakuatu san —jiña'a ya.
37 Te ni jaka ya Pedro vi nduu seyii Zebedeo, te ni jinkondee ya ni kusuchi ini ya vi ni tna'u ndeva'a ini ya.
38 Yun te jiña'a ya:
—Kusuchi ndeva'a ini san vi ndee na kuu san. Vi kendoo ni ya'a ni, te vi kondito ni jin san.
39 Yun te ni kuu jika ya joo, te ni jinkuiin jiti ya vi ndee ni kunjino tnee ya nuu ñu'u, te ni ndakuatu ya, jiña'a ya:
—Tata maa san, nuu ja sua'a te kuu, te xtajioo ni tnundo'o vaji siki san. Su ma kokuu nagua ka'an maa san, chi na kokuu nagua kuini maa ni —jiña'a ya.
40 Te vini ni ndajiokuiin ya ni ndajino ya nuu ka oo tee ka skua'a jin ya, te ni nuku'un ña ya ja ka kixin de. Te jiña'a ya nuu Pedro:
—¿A vini in ore, tu ni ka kundee ini ni ja vi kondito ni jin san?
41 Vi kondito ni, te vi ndakuatu ni nuu ia Dios nagua ja ma koto tnuni ña jakue'e, chi ja ndaa ja anu ni oo tua'a ja kuantno'o nuu ia Dios, su yiki kuñu ni, chi vita kuu —jiña'a ya.
42 Yun te kua'an tuku ya ja kuu uu ja ni ndakuatu ya, te jiña'a ya:
—Tata maa san, nuu ja ma kuu ja xtajioo ni tnundo'o ya'a ja tna'a san, te sa'a ni nagua kuini maa ni —jiña'a ya.
43 Te ni ndajino ya inka jichi, te ni nuku'un ña ya ja ka kixin tuku de, chi tu ka kundee ka nduchi nuu de jin ñua'na.
44 Te ni xndoo tuku ña ya, te kua'an ya ja ndakuatu ya jichi kuu uni, te inuu ni tno'o ni ka'an ya.
45 Yun te ni ndajino ya nuu ka oo tee ka skua'a jin ya, te jiña'a ya:
—¿A vi ka kixin ni ni vi ka ndatatu ni? Te ja ni jino ore ja vi kakuiko ña ñayiu ka sa'a yika kuechi jin sein ja kuu san Se'e Teyii.
46 Vi ndakoo ni na ki'on, chi ja makuyatni tee xtuu ña jin san —jiña'a ya.

Ni ka kakuiko de Jesús

47 Te vi nini ka'an ka ya, te ni jino ni Judas, in tee ne'u ndi uxi uu tee ka skua'a jin ya, ndeka de kua'a tee ka nee yuchi kani vi tee ka nee yutnu ja ni ka tetniuu ña tee ka kuu nija'nu nuu sutu vi tee ka kuu nija'nu nuu ñuu.
48 Te ja ni kaxtno'o Judas, tee ni xtuu ya, nagua kokuu in seña, te jiña'a de:
—Na xiin nuu tetuyu'u san, te tee yun kuu tee vi kakuiko ni —jiña'a de.
49 Yun te ni jintna'a de Jesús, te jiña'a de:
—Oo va'a ni, Mastru.
Te ni tetuyu'u de nuu ya.
50 Te jiña'a Jesús:
—Amigo, sa'a ni na tniuu vaji ni.
Yun te ni ka jintna'a ña sava ka tee yun, te ni ka kakuiko ña de jin ya.
51 Su in tee ka oo jin Jesús, ni kene'e de yuchi kani de, te ni

ja'nde de so'o in tee jinokuechi
nuu sutu kuu nija'nu ka.
52 Yun te jiña'a Jesús:
—Ndatava'a ni yuchi kani ni
nuu ñu'u maa, chi ndi'i tee jaxin
tna'a jin yuchi kani, te suni jin
yuchi kani yun kuu de.
53 ¿Chi a tu jini ni ja kuu
kakanta'u san nuu Tata san, te
vitna ñu'ni tetniuu ya vi'i ka uni
xiko uxi uu mil ia ka jinokuechi
nuu ya ja vi skaku ni'nu ña jin
san?
54 Su nuu ja saa sa'a san, ¿te
naxa skunkuu nagua yoso nuu
tutu ii nuu ka'an ja nini kuu ja saa
ndo'o san? —jiña'a ya.
55 Te vi ore saa jiña'a Jesús nuu
tee yun:
—¿Nau ja ka nee ni yuchi kani
vi yutnu vajikuei ni ja vi kakuiko
ña ni jin san na kuinio ja kui'na
kuu san? Te in in kiuu ni ka
oo in nio nuu veñu'u ka'nu ja ni
okaxtno'o san tno'o ia Dios, te tu
ni ka kakuiko ña ni.
56 Su saa kokuu ndi'i ya'a, nagua
ja skunkuu nagua yoso nuu tutu ii
ja ni ka ka'an tee ni ka ndakani
tno'o maa ia Dios ndee jana'a
—jiña'a ya.
Yun te maintno'o ni ka ya, ni ka
xndoo ña tee ka skua'a jin ya, te
ni ka jino yu'u de kua'ankuei de.

Ni ka junsia'a de Jesús nuu ni ka ndututu tee ka kuu nija'nu

57 Yun te ni ka jaka ña tee ni
ka kakuiko ña jin Jesús nuu sutu
kuu nija'nu ka nani Caifás nuu ka
otutu tee ka kaxtno'o Ley vi tee ka
kuu nija'nu nuu ñuu.
58 Su Pedro, chi jika ni ndikin ña
de kua'an de guaa ndee ini nuu
oo ve'e tniuu sutu kuu nija'nu ka
yun. Te ni kiuu de, te ni jinkoo de
nuu ka nukoo ndaja'a yun, nagua
ja kuni de naxa vi sa'a ña de jin
Jesús.
59 Su tee ka kuu nija'nu nuu
sutu vi tee ka kuu nija'nu nuu
ñuu vi ndi'i tee ka netniuu nuu
ka ndututu yun, ka nduku de in
ja ka'an tno'o siki Jesús, nagua ja
kuu vi xtavi kuechi ña de ja kuu
ya.
60 Su tu ni ka ni'i de kuechi ya,
visi kua'a tee tno'o ni jinokuei ja
ka ka'an kuechi de siki ya. Yun
te saa ndi'i ni ka, ni jinokuei uu
testiu ja vi ka'an tno'o siki ya.
61 Te ka jiña'a de:
—Tee ya'a ni ka'an de: “Kuu
kani san veñu'u ia Dios, te nuu
uni kiuu, te ndasa'a san”, kachi de
—ka jiña'a de.
62 Yun te ni ndakoo tee kuu
nija'nu nuu sutu yun, te jiña'a de
nuu Jesús:
—¿Nau ja tu ka'an sa'un ron?
¿Na tno'o kuu ja siun ka ka'an tee
jian siki ron? —jiña'a de.
63 Su Jesús, chi tu ni ka'an sa'un
ya. Yun te jiña'a tee kuu nija'nu
nuu sutu yun:
—Ya'a oo maa ia Dios teku, te
tatnuni rin ja ka'an ndaa ron, te
ka'an a suu ron kuu Kristu, Se'e
ia Dios —jiña'a de.
64 Te jiña'a Jesús:
—Suu san kuu ka'an maa ni. Te
suni ka'an san ja ndee vitna, te vi
kuni ni Se'e Teyii ja konukoo ichi
nda'a kua'a maa Dios, ia ka'nu
ndeva'a, te ndii ndee nuu viko ichi
andivi —jiña'a ya.
65 Yun te ni ndata sutu kuu
nija'nu ka yun sa'un de, ja kuu in
seña ja kiti ini de, te jiña'a de:
—Ni kane'e tee ya'a jin ia Dios.
¿Te nagua vi kokuu kao testiu ja
vi ka'an kuechi siki de? Te vitna
ja ni ka onini maa ni ja kane'e de
jin ia Dios.
66 ¿Naxa ka ka'an tna ni?
—jiña'a sutu kuu nija'nu ka yun.
Te ka jiña'a sava ka tee yun:
—Tee oo kuechi kuu de, te na
kuu de.
67 Yun te ni ka tiusii de nuu ya
vi ni ka kani ña de jiki, te sava de
ni ka katu tikatu nuu ya.
68 Te ka jiña'a de:

—Nuu ja maa ron kuu Kristu,
ia netniuu Dios, te ka'an, na ndee
tee kuu ja ni kani ña jin ron —ka
jiña'a de.

Ni tayu'u tno'o Pedro ja jini de Jesús

69 Te Pedro, chi ye'e juera ni
yun nukoo de. Te ni jino in ñasi'i
jinokuechi nuu sutu yun, te jiña'a
ña:
—Maa ni, chi suni ni ka oo ni jin
Jesús, tee Galilea —jiña'a ña.
70 Su Pedro, chi ni tayu'u tno'o
de nuu ndi'i ñayiu ka oo yun, te
jiña'a de:
—Tu jini san na tno'o ka'an ni.
71 Te vi inka ni ndee de ye'e yun,
te ni jini ña inka ña'a jinokuechi
yun, te jiña'a ña nuu sava ka
ñayiu ka oo yun:
—Tee ya'a, chi suni ni ka oo de
jin Jesús, tee Nazaret —jiña'a ña.
72 Su ni tayu'u tno'o tuku de, te
jiña'a de:
—Ka'an ndaa san nuu ia Dios ja
tu jini san na ndee tee kuu tee yun
—jiña'a de.
73 Te nunuu ka joo, te ni ka
jintna'a ña ñayiu ka oo yun, te ka
jiña'i nuu Pedro:
—Vi ja ndaa ja suu ni kuu in
tee ka ndeka tna'a jin tee yun, chi
vi ndee tno'o ka'an ni ndaxtuu ña
—ka jiña'i.
74 Yun te ni jinkondee de ni
kane'e de vi kee yu'u de jin sivi
ia Dios, te jiña'a de:
—Tu jini san tee yun.
Te vi nuu saa ni kana in li'li.
75 Yun te ni ndaka'an Pedro
tno'o ni ka'an Jesús nuu jiña'a ya:
“Ama ka ja kana li'li, te uni jichi
ka'an ni ja tu jini ña ni jin san”.
Yun te ni ndee de kua'an de, te ni
nda'i ni kana de ja tna'u ndeva'a
ini de.

27

Ni ka junsia'a de Jesús nuu Pilato

1 Yun te nuu ni tuu inka kiuu, te
ndi'i tee ka kuu nija'nu nuu sutu
vi tee ka kuu nija'nu nuu ñuu ni
ka ndatno'o tna'a de naxa vi sa'a
de ja vi ka'ni ña jin Jesús.
2 Te ni ka ju'ni ña de jin ya, te
kua'ankuei de ja ni ka ndasia'a ña
de nda'a Poncio Pilato, tee Roma,
ja tatnuni de nuu ñuu Jerusalén.

Ni ji'i Judas

3 Su nuu ni jini Judas, tee ni
xtuu ña jin Jesús, ja ni kuu ni'i ja
vi ka'ni ña jin ya, te ni ndatna'u
ini de, te ni nusia'a de oko uxi
xu'un kaa ja kuu plata yun nuu
sutu ka kuu nija'nu vi nuu tee ka
kuu nija'nu nuu ñuu.
4 Te jiña'a de:
—Ni tavi kuechi san ja ni xtuu
san in tee tu na kuechi —jiña'a de.
Su ka jiña'a tee yun:
—Jayun tu ka ndi'ni san, chi ja
ni sa'a maa ni kuu —ka jiña'a de.
5 Yun te ni ndaskunta de xu'un
ini veñu'u, te ni ndee de kua'an
de, te ni ndaskue'ne de maa de.
6 Te ni ka ndaxtutu tee ka kuu
nija'nu nuu sutu xu'un yun, te ni
ka ka'an de:
—Masu vatuka kuu ja vi tnao
xu'un ya'a nuu jatnu ñu'u xu'un
ja ka soko ñayiu veñu'u, chi xu'un
ya'u niñi kuu —ka kachi de.
7 Yun te ni ka ndatno'o tna'a de,
te ni ka ndaki'in de in ñu'u kixin
ja ka sa'a kisi jin xu'un yun, nagua
ja yun vi kojinkoyu'u ñayiu inka
ñuu.
8 Te yun kuu ja nani ñu'u yun
guaa ndee kiuu vitna ñu'u niñi.
9 Saa te ni skunkuu tno'o ni
ka'an Jeremías, tee ni ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a nuu ni
kachi de: “Ni ka ki'in de oko uxi
xu'un kaa kuu plata, nagua ya'u
ni ka jani ñayiu Israel ja ndee ya.
10 Te jin xu'un yun ni ka
ndaki'in de ñu'u kixin ka sa'a kisi,
nagua ni tatnuni maa Jito'o Dios
nuu san”, ni kachi Jeremías.

Ni xtichi ña Pilato jin Jesús

11 Yun te ni ka ndasia'a de
Jesús nda'a Pilato, tee tatnuni ñuu
Jerusalén, te ni jikan tno'o ña de
jin ya:
—¿A suu ron kuu rey ñayiu
judio? —jiña'a de.
Te jiña'a Jesús:
—Suu san kuu ka'an maa ni.
12 Te vi ka ka'an kuechi tee ka
kuu nija'nu nuu sutu vi tee ka kuu
nija'nu nuu ñuu siki ya, su tu ni
ka'an sa'un ya.
13 Yun te jiña'a Pilato:
—¿A tu nini ron ndi'i kuechi ka
xtavi ñayiu jian siki ron? —jiña'a
de.
14 Su Jesús, chi vi ni in tno'o tu
ni ka'an ya. Te vi ni sa'u kuii kuiti
ini tee tatnuni yun ja siun tu ka'an
ya.

Ja ni kundaa ja kuu Jesús

15 Te nuu kuia nuu kuia nuu
viko yun, ni osiaa tee tatnuni in
tee yi'i vekaa, na in ka ndakan
maa ñayiu ñuu.
16 Te kuia yun ni oo in tee teku
tno'o nani Barrabás, ja yi'i de
vekaa.
17 Te nuu ka otutu ndi'i ñayiu,
te ni jikan tno'o ña Pilato:
—¿Na tee ka kuini ni ja siaa san
vitna? ¿A Barrabás axi Jesús, tee
ka xnani maa ni Kristu?
18 Chi ja jini de ja tno'o kuasun
kuu ja ni ka tnaa ña tee ka kuu
nija'nu yun jin Jesús.
19 Su nuu nukoo Pilato nuu
mesa ja ja'nde de kuechi, te ni
ndani'i de in tno'o ja ni tetniuu
ñasi'i de nuu jiña'a ña:
—Ma kiunduu ni ja xtavi kuechi
ni tee ndaa jian, chi ioo ndeva'a
ni jani san nuu jakuaa ja ja'a de
—jiña'a ña.
20 Su tee ka kuu nija'nu nuu sutu
vi tee ka kuu nija'nu nuu ñuu, ni
ka xtija de ndi'i ñayiu ja vi ndakan
ñai jin Barrabás, te na kuu Jesús.
21 Te ni jikan tno'o tuku ña
Pilato jin ñayiu yun:
—¿Na ndee tee ya'a ka kuini ni
ja siaa san?
Te ka jiña'i:
—Siaa ni Barrabás.
22 Te ni jikan tno'o ña Pilato:
—¿Nuu saa, te naxa sa'a san jin
Jesús, tee ka xnani maa ni Kristu?
Te ndi'i ni ka kana:
—Katakaa ni de yika cruz.
23 Yun te jiña'a Pilato:
—¿Te na kuechi ni sa'a de nuu
saa? —jiña'a de.
Su vi saa vi'i ka ni ka kana jaa
ñayiu, ka jiña'i:
—Katakaa ni de yika cruz.
24 Te nuu ni jini Pilato ja ña kuu
nagua sa'a de, chi vi saa sua'a vi'i
ka ka kuvaa ñayiu, te ni jikan de
ndute, te ni nda'a de jin nuu ñayiu
yun, te jiña'a de:
—Ma kotavi kuechi san ja kuu
tee ndaa ya'a. Te vi kotavi kuechi
maa ni —jiña'a de.
25 Te ndi'i ñayiu yun ni ka ka'an:
—Na kanakau kuechi siki ndi'i
maa san vi siki se'e san ja kuu de
—ka jiña'i.
26 Yun te ni siaa ña Pilato jin
Barrabás, te ni tatnuni de ja ni ka
kani ña soldado jin Jesús, te jiña'a
de ya nuu soldado ja vi katakaa ña
de yika cruz.
27 Yun te ni ka jaka ña soldado
tee tatnuni yun jin Jesús nuu ve'e
tniuu, te yun ni ka ndututu ndi'i
de nuu oo ya.
28 Te ni ka tau de sa'un ni'nu ya,
te ni ka skekui'nu ña de in sa'un
kua'a tikani.
29 Te ni ka kiku de in corona
iñu, te ni ka tnaa de corona yun
xini ya. Te ni ka chi'i de in ndoo
nda'a kua'a ya, te ni ka junkuiin
jiti de nuu ya, te ka kane'e ña de,
ka jiña'a de:
—¡Ka'nu kuu rey ñayiu judio!
30 Te ka tiusii de nuu ya vi ka
tnii de ndoo yun, te ka kuun de
xini ya.
31 Te nuu ni ndi'i ni ka sa'a ne'e
ka sa'a yichi de jin ya, te ni ka
xtajioo de sa'un kua'a yun, te ni
ka ndaskekui'nu ña de sa'un maa

ya, te kua'ankuei de jin ya ja vi
katakaa ña de yika cruz.

Ni ka jatakaa de Jesús yika cruz

32 Te nuu ni kekuei de
kua'ankuei de, te ni ka jukun tna'a
de jin in tee ñuu Cirene ja nani de
Simón, te ni ka tenini ña de ja ni
jiso tee yun cruz Jesús.
33 Te nuu ni jinokuei de in nuu
nani Gólgota ja kee ka'an nuu ka
nduei yiki xini ndiyi,
34 te ni ka jiña'a de vinu ja saka
tna'a jin kagua ja ko'o ya, nagua
ja ma jatu ndeva'a ya. Su nuu ni
jito tnuni ya, te tu ni ji'i ya.
35 Te nuu ni ka jatakaa de Jesús
nuu cruz, te ni ka ndaka'nde sol-
dado yun sa'un ya, te siki inka
sa'un ya ni ka jitotnuni de, kon-
dio'ni na ndee de kuu ja kendoo
jin. Saa te ni skunkuu tno'o
ni ka'an tee ni ndakani tno'o ia
Dios ndee jana'a nuu jiña'a de:
"Ni ka ndaka'nde de sa'un rin, te
ni ka jitotnuni de siki sa'un rin,
kondio'ni na ndee de kendoo jin",
kachi tutu ii.
36 Te ni ka jinkoo de ka jito de
ya.
37 Te ichi xini ya ni ka tetuu de
in tno'o ja ka'an na kuechi kuu
ja ni ka jatakaa ña de, te kachi
tno'o yun: "Tee ya'a kuu Jesús,
rey ñayiu judio".
38 Te suni ni ka jatakaa de uu ka
tee kui'na nuu cruz jin ya, in de
nda'a kua'a ya, te inka de nda'a
satni ya.
39 Te ñayiu ka ya'a ichi yun, ka
kane'e jin ya, te ka skuiko xini.
40 Te ka jiña'a:
—Roon ja ka'an ron ja xnani ron
veñu'u ka'nu, te nuu uni kiuu, te
ndasa'a ron, skaku ni'nu maa ron.
Te nuu ja Se'e ia Dios kuu ron, te
manuu nuu cruz jian —ka jiña'i.
41 Te vi suni tee ka kuu nija'nu
nuu sutu vi tee ka kaxtno'o Ley vi
tee ka kuu fariseo vi tee ka kuu
nija'nu nuu ñuu ka kane'e ña de
jin ya, te ka ka'an de:
42 —Ni skaku ni'nu de inka
ñayiu, su ja vi maa de, chi ma kuu
skaku ni'nu de maa de. Su nuu ja
rey ñayiu Israel kuu de, te na nuu
de vitna ñu'ni nuu cruz yun, te vi
kandijao de.
43 Ni kukanu ini de ia Dios, te
na skaku ni'nu ña ia Dios jin de
vitna, nuu ja ndija ja kutoo ña ya,
chi ni ka'an de ja Se'e ia Dios kuu
de —ka ka'an de.
44 Te vi ndee tee kui'na ja ka
intakuei jin ya nuu cruz, ni ka
kane'e ña jin ya.

Ni ji'i Jesús

45 Yun te nuu ka uxi uu ni kunee
ñuyiu, te vi ndee nuu ka uni
jañini.
46 Te nuu ka uni yun ni kana jaa
Jesús, jiña'a ya:
—Elí, Elí, ¿lama sabactani?
Tno'o yun kuu: Dios maa san,
Dios maa san, ¿nau ja ni xnden-
doo maintno'o ña ni jin san?
47 Te sava tee ka oo yun, ni ka
onini de ja siun kana ya, te ni ka
ka'an de:
—Elías kana tee ya'a.
48 Te vi nuu saa ni jino in tee
ka oo jin de yun, te ni tnii de
in tivolo kachi, te ni tnandajin de
nuu vinagre, te ni chindee de xtuu
in ndoo, te ni tetuu de yu'u ya ja
na ko'o ya.
49 Su sava ka de, chi ka jiña'a de:
—Kokuu mamaa de, te vi kon-
dia'o kondio'ni a kii Elías ja skaku
ni'nu ña de —ka jiña'a de.
50 Yun te kana jaa Jesús inka
jichi, te ni kana anu ya.
51 Te vi nuu saa ni ndata sagua
sa'un ndesi ini ve'e ii veñu'u
ka'nu vi ndee xini, te ni kunjino
ndee ja'a, te ni tnaa ñuyiu vi ni ka
ta'u kava na'nu.
52 Te ni ka ndanune yau ñaña,
te kua'a ñayiu ni ka ji'i ja ni ka
kandija ia Dios, ni ka ndateku.
53 Te nuu ni ndateku Jesús, te
ni ndekuei yau ñaña yun, te ni

ndiukuei ñuu ii Jerusalén, nuu ni
ka jini ña kua'a ñayiu.
54 Te nuu ni ka jini capitán vi
ndi'i tee ka oo jin de ja ka jito de
Jesús, ja ni tnaa vi ndi'i ja ni kuu,
te ni ka yu'u ndeva'a de, te ni ka
ka'an de:
—Jandaa ndija ja Se'e ia Dios ni
okuu tee ya'a.
55 Te suni yun ka oo kua'a ñasi'i
ka ndia'a jika ña, ja ni ka ondikin
ña Jesús guaa ndee Galilea, ja ni
ka ochituu ña jin ya.
56 Te ne'u ña'a yun ka oo María
Magdalena vi María nana Jacobo
vi José vi nana seyii Zebedeo.

Ni jinkoyu'u Jesús

57 Te nuu ni kunee, te ni jino in
tee kuika ñuu Arimatea ja nani de
José, ja suni ni ka oskua'a de jin
Jesús.
58 Ni ja'an de nuu Pilato, te ni
ndakan de yiki kuñu Jesús, te ni
tatnuni Pilato ja vi ndakuña'a.
59 Te ni tnii José yiki kuñu ya,
te tniusuu de in sa'un kuijin vii
ndeva'a.
60 Te ni tava'a de ini in yau ñaña
jaa ja vi inka ni sino de ja ni kaan
de in yika kava. Yun te ni xtuu de
in kava ka'nu ja ni jasi de yu'u yau
yun, te kua'an de.
61 Te yun ka oo María Mag-
dalena vi inka María, ka nukoo ña
nuu oo yau ñaña yun.

Ka jito soldado yau ñaña Jesús

62 Te inka kiuu ja kuu kiuu
ndatatu, ni ka ndututu tee ka kuu
nija'nu nuu sutu vi tee ka kuu
fariseo nuu oo Pilato.
63 Te ka jiña'a de:
—Ka ndaka'an san, vi jito'o san,
ja nuu ni oteku tee tno'o yun,
ni ka'an de ja nuu uni kiuu, te
ndateku de.
64 Te yun kuu ja tatnuni ni na vi
sa'a kutu gua'a de yau ñaña yun,
guaa ndee nuu uni kiuu, kana saa
ki'inkuei tee ka skua'a jin de, te vi
ndasu'u yiki kuñu de tno'o jakuaa,
te vi kuña'a nuu ñayiu ñuu ja ni
ndateku de ne'u ndiyi. Te vi'i ka
kokuu ja vi xnda'u de ñayiu saa
jaxtnañu'u —ka jiña'a de.
65 Yun te jiña'a Pilato:
—Kua'ankuei ni, te vi kuaka ni
nasaa soldado ka kuini maa ni, te
vi sa'a kutu ni nagua ka jini maa
ni —jiña'a de.
66 Yun te kua'ankuei de, te ni ka
sa'a kutu gua'a de yau ñaña yun,
te ni ka jasi de jin ñuma jioo jioo
xiin kava yun ja kuu seyu, te ni ka
xndoo de soldado ja vi kokoto de.

28

Ni ndateku Jesús

1 Yun te nuu ni ya'a kiuu
ndatatu, te nuu matuu domingu,
kiuu xtnañu'u ja ndaki'in semana,
kua'ankuei María Magdalena vi
inka María ja vi kondia'a ña yau
ñaña nuu yiyu'u Jesús.
2 Te vi sanaa ni, te ni tnaa
xeen ndeva'a, chi ni kunjino in ia
jinokuechi nuu maa Jito'o Dios ja
ni kuun ya ichi andivi, te ni jino ya
nuu oo yau ñaña yun, te ni xtajioo
ya kava ndesi yun, te ni jinkoo ya
siki.
3 Te yeye'e ya na kuinio tajan,
te yayaa sa'un ni'nu ya na kuinio
yua'a.
4 Te nuu ni ka jini ña tee ka jito
yau ñaña yun, te vi sua'a ka kisi
de ja ka yu'u ndeva'a de. Te ni ka
kendoo de na kuinio ndiyi.
5 Te jiña'a ia jinokuechi nuu
Dios nuu ñasi'i yun:
—Ma vi yu'u ron, chi ja jini rin
ja ka ndanduku ron Jesús, ia ni
intakaa yika cruz.
6 Te tu ka ya oo ya'a, chi ja ni
ndateku ya, nagua ni oka'an ya.
Ne'ekuei te vi kondia'a ron nuu ni
okatuu ya.
7 Te kua'ankuei ñama te vi
kaxtno'o ron nuu tee ni ka oo
skua'a jin ya ja ni ndateku ya ne'u
ndiyi. Te kokoxno'o ya koki'in ya
Galilea, te yun vi ndakuni ron ya.

Ya'a ni kuu tno'o ja vaji rin ja
kaxtno'o rin —jiña'a ya.
8 Yun te ni ndekuei ñama ña
yau ñaña yun, te vi joo ka yu'u
ña vi ka kusii ndeva'a ini ña. Te
ni ka jino ña kuano'okuei ña ja vi
kaxtno'o ña nuu tee ni ka oskua'a
jin Jesús. Te vi nini kuano'okuei
ña ja vi kaxtno'o ña nuu de,
9 te sanaa ni ka nukuntna'a ña
jin Jesús. Te jiña'a ya:
—Ka oo va'a ni, kua'a.
Yun te ni ka jintna'a ña ña jin
ya, te ni ka kanu ni'nu ña si'in ya,
te ni ka chiñu'u ña jin ya.
10 Yun te jiña'a Jesús:
—Ma vi yu'u ron. Kua'ankuei
te vi kaxtno'o ron nuu ñani rin ja
na ki'inkuei de Galilea, te yun vi
ndakuni ña de —jiña'a ya.

Ni ka jiña'a tee ka kuu nija'nu kua'a xu'un nuu soldado

11 Te vi nini kuano'okuei ñasi'i
yun, te kuano'okuei sava soldado
ja ka jito yun maa ñuu, ja ni ka
ndakani de ndi'i nagua ni kuu nuu
sutu ka kuu nija'nu.
12 Te ni ka ndututu de jin tee
ka kuu nija'nu nuu ñuu, te ni ka
ndatno'o tna'a de naxa vi sa'a de.
Te ni ka jiña'a de kua'a xu'un nuu
soldado ka jito yau ñaña yun.
13 Te ka jiña'a de:
—Vi kuña'a ni ja nini ka kixin
ni nuu jakuaa, te ni jakuei tee ni
ka oskua'a jin de, te ni ka ndasu'u
de yiki kuñu yun.
14 Te nuu ja na kuni Pilato tno'o
ya'a, te vi xndija maa san de ja ma
vi tna'a ni tnundo'o —ka jiña'a de.
15 Te ni ka tnii soldado yun
xu'un vi ni ka sa'a de nagua ni ka
ka'an tee yun. Te ni jitenuu tno'o
ya'a ja ni kendoo ka ka'an ñayiu
judio guaa ndee kiuu vitna.

Ni skuiso siki ña Jesús jin ndi uxi in tee ka skua'a jin ya in tniuu ka'nu

16 Yun te kua'ankuei ndi uxi in
tee ni ka oskua'a jin Jesús Galilea,
te ni jinokuei de yuku nuu ja ni
tatnuni ya ja vi nukuntna'a de jin
ya.
17 Su nuu ni ka jini ña de, te ni
ka chiñu'u ña de. Su sava de, chi
tu ni ka kandija gua'a de ja maa
ya kuu.
18 Yun te ni kuyatni Jesús, te
jiña'a ya:
—Ja ni taa ia Dios tniuu ka'nu ja
tatnuni rin andivi vi nuu ñuyiu.
19 Yun kuu ja kua'ankuei ninii
ñuyiu, te vi kaxtno'o ron tno'o
va'a rin nuu ñayiu ja na vi
koskua'i, te vi skuandute ron jin
sivi Tata Dios vi jin Se'e ya vi jin
Espíritu ya.
20 Te vi kaxtno'o ron ja na vi
kuantno'i ndi'i tno'o ni tatnuni
rin. Te koo maa rin jin ron ndi'i ni
kiuu vi guaa ndee na ndi'i ñuyiu
—jiña'a ya.
Saa na kokuu.

Tno'o va'a ia Dios ja ni tee Marcos

1 Ya'a keja'a tno'o va'a Jesús,
Se'e ia Dios, ja kuu Kristu, ia ni kii
ja skaku ni'nu ña ya jion,
2 nagua yoso nuu tutu ii ni tee
Isaías, tee ni ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a, nuu ka'an sua'a:
Tetniuu rin in tee ndakani tno'o
rin kokoxno'o de nuu ron
ki'in de,
nagua ja kosava'a de ichi nuu ki'in
ron.
3 Te tee yun, chi kana jaa de ndee
nuu ñu'u te'a,
te kachi de:
"Vi sava'a ni ichi nuu vaji Jito'o,
te vi ndasa'a ndaa ni ichi,
chi vaji ya",
kachi Isaías.
4 Ni oo in tee ni onani Juan,
te ni jino de ndee nuu ñu'u te'a
skuandute de ñayiu, te kaxtno'o
de ja na vi ndatna'u ini ñayiu
yika kuechi, te na vi kuandutei
nagua ja kuaka'nu ini ia Dios yika
kuechi.
5 Te vajikuei ndi'i ñayiu
Jerusalén vi ndi'i ñayiu sava ka
ñuu ja tnii Judea ja vi konini
tno'o ka'an de. Te ni ka na'mai
yika kuechi nuu ia Dios, te ni
skuandute ña Juan nuu yute
Jordán.
6 Te sa'un ni oni'nu Juan kuu ja
ni kuva'a jin ixi kameyu, te ni oyi'i
de in sinchu ñii, te ni ojaa de tika
langosta vi nduxi yoko.
7 Te ni okaxtno'o de nuu ñayiu,
te jiña'a de:
—Yata sein te vaji in tee kuu
ka'nu ka saa sein, ja vini masu
nagua kuu sa'un san ja kuu
junkuindei san ja ndajin san ko-
rria ndijan de.
8 Su sein, chi ja ndaa ja jin ndute
uun ni skuandute ña san jin ni, su
maa de, chi skuandute ña de jin
Espíritu ia Dios —jiña'a Juan.

Ni jandute Jesús

9 Te in kiuu yun ni kee Jesús ñuu
Nazaret, ja tnii Galilea, te kua'an
ya ja ni skuandute ña Juan jin ya
nuu yute Jordán.
10 Te nuu ni nana ya nuu ndute
yun, te ni jini ya ja ni ndanune
andivi, te makuun Espíritu ia Dios
na kuinio in sata, te ni jinkoxnee
siki ya.
11 Yun te ni kana in tno'o ka'an
ndee andivi, te jiña'a sua'a:
—Maa ron kuu seyii rin ja kutoo
ndeva'a ña rin, te kusii ini rin jin
ron —jiña'a tno'o yun.

Ni jito tnuni ña Tachi jin Jesús

12 Yun te ni jaka ña Espíritu yun
jin Jesús kua'an ya nuu ñu'u te'a
nuu tu na ve'e oo.
13 Te ni oo Jesús nuu ñu'u te'a
yun uu xiko kiuu ne'u kiti xeen,
te ni jito tnuni ña Tachi jin ya. Su
ni ja'ankuei ia ka jinokuechi nuu
Dios, ni ka chituu ña jin ya.

Ni keja'a Jesús ndakani ya tno'o ia Dios nii ñuu ja tnii Galilea

14 Te nuu kuee ka ja ni ka jasi
ña jin Juan vekaa, te ni ndenta
Jesús ñuu ja tnii Galilea, ndakani
ya tno'o va'a naxa tatnuni ia Dios.
15 Te jiña'a ya:
—Ja ni jino kiuu, te ja ni kuyatni
ja tatnuni ia Dios. Vi ndatna'u ini
ni nuu yika kuechi ni, te vi kandija
ni tno'o va'a ia Dios —jiña'a ya.

Ni kana Jesús kuun tee ka tau chiaka

16 Jika Jesús yu'u ndute mar
Galilea kua'an ya, te ni jini ya
Simón jin ñani de Andrés. Ka oo
de ka skee de ñunu de nuu ndute
mar yun, chi tee ka tau chiaka ka
kuu de.
17 Te jiña'a Jesús sua'a:
—Ne'ekuei ni vi kondikin ña ni,
te na kaxtno'o san ja vi kokuu ni
tee vi tau ñayiu nuu ichi kue'e,
nagua ka tau ni chiaka —jiña'a ya.

18 Te vini ni ka xndoo tee yun
ñunu de, te ni ka jata ndikin ña
de jin ya kua'ankuei de.
19 Te nuu ni ka ya'a de jin ya
joo ka kua'ankuei de, te ni jini
ya Jacobo jin ñani de Juan, se'e
Zebedeo, ka ñu'u de nuu barco de
ka ndasa'a de ñunu de.
20 Yun te ni kana ya nduu de, te
ni ka xndoo de tata de Zebedeo jin
musu de nuu barco yun, te ni ka
jata ndikin de jin ya kua'ankuei
de.

Ni tau Jesús espíritu tachi ja ni ñu'u ña jin in tee

21 Te ni jinokuei ya jin de ñuu
Capernaúm, te in kiuu ndatatu ni
kiuu Jesús ve'e ii sinagoga, te ni
jinkondee ya kaxtno'o ya tno'o ia
Dios.
22 Te ni ka sa'u kuii kuiti ini
ñayiu yun ka nini tno'o kaxtno'o
ya, chi kaxtno'o ya na kuinio in
tee ndiso tniuu, te masu nagua ka
ka'an tee ka kaxtno'o Ley.
23 Te ve'e ii sinagoga ñayiu ñuu
yun oo in tee ñu'u ña espíritu
tne'e ja kuu espíritu tachi, te ni
jinkondee de kana jaa de.
24 Te jiña'a de:
—¿Nagua kuini ron ja vaji ron
nuu ka oo rin, vi Jesús, tee ñuu
Nazaret? ¿A vaji ron ja xnaa ña
ron jin rin? Te ja jini ña rin jin
ron, chi ia ni tetniuu Dios kuu ron
—jiña'a.
25 Su ni ka'an xeen Jesús nuu
espíritu tachi yun, te jiña'a ya:
—Kasi yu'u te kee kua'an. Ma
koo ka ron anu tee ya'a —jiña'a
ya.
26 Te espíritu tachi yun, chi ni
sa'a ja vi jiotutuu ni ka tee yun ja
ji'i yi'i de, te vi ni kana ko'o, te ni
kee ini anu de kua'an.
27 Te ndi'i ñayiu ni ka sa'u kuii
kuiti ini, te ni ka jinkondei ka
ndatno'o tna'i:
—¿Nagua kuu jaya'a? ¿A in
tno'o jaa kuu ja kaxtno'o tee ya'a?
Chi ndiso tniuu de ja tatnuni de,
yun guaa vi ndee tachi kue'e
ka jantno'o nuu de, te kekuei
kua'ankuei —ka kachi.
28 Te ñama kuiti ni jitenuu tno'o
ja ni sa'a Jesús, te ni ka jini ñayiu
ka oo nii ñuu ja tnii Galilea.

Ni ndasa'a Jesús nana xiso Simón Pedro

29 Te nuu ni ndekuei ya ve'e
ii sinagoga, te kua'ankuei ya jin
Jacobo vi Juan, ve'e Simón jin
Andrés.
30 Te nana xiso Simón, chi kaa
ña jin kue'e kiji, te ni ka ndakani
de nuu Jesús ja ku'u ña.
31 Yun te ni jintna'a yatni Jesús
nuu katuu ña, te ni tnii ya nda'a
ña, te ni ndone'e ña ya, te vi ore
saa ni kee ña kiji yun jin ña, te
ni jinkondee ña jinokuechi ña nuu
ya.

Ni ndasa'a Jesús kua'a ñayiu ka ku'u

32 Nuu ni kee nikandii te ni
kuaa, te ni ka kisia'a ndi'i ñayiu
ka ku'u vi ñayiu ka ñu'u ña tachi
nuu Jesús.
33 Te ndi'i ñayiu ñuu yun ni ka
kututu ye'e yun.
34 Te ni ndasa'a Jesús kua'a
ñayiu ka ku'u ndinuu nuu kue'e,
te ni tau ya kua'a tachi ka ñu'u ña
jin ñayiu ka ku'u kue'e yun. Te tu
ni jandetu ya ja vi ka'an tachi yun,
chi ja ka jini na ia kuu ya.

Kaxtno'o Jesús tno'o ia Dios nuu ñayiu Galilea

35 Ne'e ndeva'a ni ndakoo ya, vi
inee gua'a ka, te ni kee ya kua'an
ya in nuu tu na ñayiu oo, te yun
ni ndakuatu ya.
36 Te kua'ankuei Simón jin tee
ka ndeka tna'a jin de ja ka ndan-
duku ña de jin ya.
37 Te nuu ni ka ndani'i ña de, te
ka jiña'a de:
—Ndi'i ñayiu ka ndanduku ña
jin ni —ka jiña'a de.
38 Su jiña'a ya:

—Na ki'inkueio sava ka ñuu
yatni ya'a, nagua ja suni yun na
kaxtno'o san tno'o ia Dios, chi
tniuu ya'a guaa ja vaji san —jiña'a
ya.
39 Saa te ni jikanuu Jesús nii ñuu
ja tnii Galilea, ni kaxtno'o ya tno'o
ia Dios nuu ve'e ii sinagoga ja ka
oo taka ñuu yun, te ni tau ya tachi
ka ñu'u ña jin ñayiu.

Ni ndasa'a Jesús in tee ku'u kue'e ndi'yi te'i

40 Yun te ni jino in tee ku'u kue'e
ndi'yi te'i, te ni jinkuiin jiti de nuu
ya, te jiña'a de:
—Nuu ja kuini ni, te kuu
ndasavii ña ni joo ja na nduva'a
san —jiña'a de.
41 Te ni kunda'u ini ña Jesús jin
de, te ni sonee ya nda'a ya siki de,
te jiña'a ya:
—Kuini san, te nduvii ni
—jiña'a ya.
42 Te vi ore saa kua'an kue'e de,
te ni nduva'a de.
43 Yun te ni ndatetniuu ña ya
kuano'o de, su ni xteku gua'a ña
ya,
44 te jiña'a ya:
—Kua'an ni te ma koka'an kuiti
ni nuu ni in ñayiu ja ni ndasa'a
ña san. Su kua'an ni te xne'e ni
maa ni nuu sutu, te suni soko ni
nuu ia Dios ja ni nduvii ni, nagua
ni tatnuni Moisés, saa te vi kuni
ñayiu ja ni nduva'a ni jin kue'e ni
—jiña'a ya.
45 Su tee yun, chi vi nuu ni ndee
de kua'an de, te ni jinkondee de
ndakani de nuu ndi'i ñayiu naxa
ni ndo'o de ja ni nduva'a de. Te
yun guaa ña ni kuu ka kiuu ndijin
Jesús nuu ni in ka ñuu yun, chi
chitu ndeva'a ñayiu nuu ya, te ni
kee ya ni ojika ya nuu tu na ñayiu
ka oo, su ni oja'ankuei ñayiu taka
ñuu nuu oo ya.

2

Ni ndasa'a Jesús in tee ni ndutuchiin

1 Nuu ni ya'a ndee saa kiuu, te ni
ndajiokuiin tuku Jesús ni ndajino
ya ñuu Capernaúm. Te nuu ni ka
jini ñayiu ja oo ya in ve'e,
2 te ñama kuiti ni ka kututu
kua'a ñayiu ja vini ye'e tu ka ka
kakui ja vi koi, te ni kaxtno'o ya
tno'o ia Dios nui.
3 Yun te ni jinokuei kuun tee
ka ndiso in tee ku'u kue'e ni
ndutuchiin nuu oo Jesús.
4 Su ja siun ka oo kua'a ndeva'a
ñayiu, te ña kuu ja kentakuei de
ndee nuu oo ya, te ni ka skaa de
tee ku'u yun ichi xtuu ve'e, te ni
ka june de yata ve'e mamaa nuu
oo Jesús, te ni ka skee de jito nuu
katuu tee ni ndutuchiin yun.
5 Te nuu ni jini ya ja ka kandija
gua'a tee yun, te jiña'a ya nuu tee
ni ndutuchiin yun:
—Se'e, ja ni jaka'nu ini rin yika
kuechi ron —jiña'a ya.
6 Su yun ka nukoo sava tee ka
kaxtno'o Ley Moisés, te nuu ni ka
onini de tno'o ka'an Jesús, te ka
ndakani ini de:
7 "¿Nau ja siun ka'an tee ya'a?
Te kane'e de jin ia Dios ja siun
ka'an de, chi tu sa'un na inka kuu
ja kuaka'nu ini yika kuechi, chi
maintno'o ni ia Dios."
8 Te vini ni jini Jesús ja siun ka
ndakani ini de jin anu de, te jiña'a
ya:
—¿Nau ja ka ndakani ini ni siun
jin anu ni?
9 ¿Nagua kuu vijin ka ja ka'an
san nuu tee ku'u ya'a? ¿A ni
jaka'nu ini san yika kuechi de axi
kuña'a san: "Ndakoo te ndaki'in
ron jito ron te kaka"?
10 Nuu saa te vitna te vi kuni ni
ja Se'e Teyii, chi ndiso tniuu nuu
ñuyiu ya'a ja kuaka'nu ini yika
kuechi ñayiu.
Yun te jiña'a ya nuu tee ni
ndutuchiin yun:
11 —Nuu maa ron ka'an rin,
ndakoo te ndakuiso ron jito ron,
te kuano'o ve'e ron —jiña'a ya.

12 Yun te ni ndakoo tee ni oku'u
yun, te ni ndakuiso de jito de, te vi
jin nuu ndi'i ñayiu, te ni ndee de
kua'an de. Yun guaa ndi'i ñayiu
ni ka sa'u kuii kuiti ini ka ndia'i,
te ni ka chiñu'i ia Dios, te ka kachi:
—Tu sa'un na ama ka jinio ja
sia'a kokuu.

Ni kana ña Jesús jin Leví

13 Yun te saa ni kee tuku Jesús
kua'an ya ndee yu'u ndute mar, te
ndi'i ñayiu ni ja'ankuei nuu oo ya,
te ni kaxtno'o ya nui.
14 Te nuu ni ya'a Jesús yun
kua'an ya, te ni jini ya Leví se'e
Alfeo ja nukoo de jikan de xu'un
impuestu, te jiña'a ya:
—Kondikin ña ni na ki'on.
Yun te ni ndakoo de, te ni jata
ndikin ña de kua'ankuei de jin ya.
15 Yun te ni jinokuei ya ve'e de, te
ni ka jinkoo ya ka jaa ya xtaa. Te
suni jinokuei kua'a tee ka xtutu
xu'un impuestu vi ñayiu ka sa'a
jakue'e, te ni ka jinkoo ndi'i de
in ni nuu mesa jin Jesús vi tee
ka skua'a jin ya, chi ka oo kua'a
ñayiu ja ka ndikin ña jin ya.
16 Su nuu ni ka jini tee ka kaxtno'o
Ley Moisés vi tee ka kuu fariseo ja
in ni ka jaa ya xtaa jin tee ka xtutu
xu'un impuestu vi ñayiu ka sa'a
jakue'e, te ka jiña'a de nuu tee ka
skua'a jin ya:
—¿Na tno'o kuu ya'a ja vi in ni
ka jaa ka ji'i mastru ni jin tee ka
xtutu xu'un impuestu vi ñayiu ka
sa'a jakue'e? —ka jiña'a de.
17 Te nuu ni onini Jesús, te jiña'a
ya:
—Ñayiu ka oo va'a, chi tu ka
jiniu'u tee tatna, chi ñayiu ka ku'u
kuu ja ka jiniu'u. Te sein, chi
masu vaji san ja ndaka'an san
ñayiu ka ndakani ini ja ñayiu va'a
ka kuu, chi vaji san ja ndaka'an
san ñayiu ka ndakuni ja ka oo
yika kuechi —jiña'a ya.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a ja ka ondite ñayiu

18 Te in kiuu ka ondite tee ka
skua'a jin Juan skuandute vi tee
ka kuu fariseo, te ni ja'ankuei siin
ka tee ni ka jikan tno'o de Jesús,
te ka jiña'a de:
—¿Nau ja ka ondite tee ka
skua'a jin Juan vi tee ka kuu
fariseo? Te ndia tee ka skua'a jin
maa ni, chi tu ka ondite de —ka
jiña'a de.
19 Te jiña'a Jesús:
—Te ¿a kuu vi kondite ñayiu ka
oo viko tnanda'a ja siun vi ka oi jin
tee tnanda'a yun? Ña'a, ma kuu vi
kondite ñayiu ja siun vi ka oi jin
maa tee tnanda'a yun.
20 Su kenta in kiuu ja naa
ndoñu'u tee tnanda'a yun, te kiuu
yun guaa vi kondite de.
21 ’Chi ni in ñayiu tu ndatnaa
in pedasu sa'un jaa nuu in xioo
tu'u, chi ndandiyi sa'un jaa yun,
te ka'nde ña jin sa'un tu'u yun, te
saa sua'a te'nde gua'a ka.
22 Te ni in ñayiu tu ka tnai vinu
jaa nuu in itni ñii tu'u, chi nuu
ndasaka vinu yun, te ka'ndi ñii
tu'u yun, te kati vinu yun, te suni
junai jin ñii yun. Yun guaa vi tnaa
ni vinu jaa nuu itni ñii jaa —jiña'a
ya.

Ka tno'o tee ka skua'a jin Jesús yoko triu in kiuu ndatatu

23 In kiuu ndatatu, ni ka ya'a
Jesús kua'ankuei ya in nuu kaa
triu, te ni ka jinkondee tee ka
skua'a jin ya ka tno'o de yoko triu
yun.
24 Yun te ka jiña'a tee ka kuu
fariseo nuu ya:
—Kondia'a ni, ¿nau ja ka sa'a
tee ka skua'a jin ni in ja oo ii ja
ma kuu sa'o kiuu ndatatu? —ka
jiña'a de.
25 Su jiña'a ya:
—¿A tu ka ka'u sa'un ni nuu
tutu ii naxa ni sa'a David vi tee ka
oo jin de nuu tu na ja vi kaa de, te
ni ka ji'i de soko?
26 Chi ni kiuu de ve'e maa ia
Dios, na ni okuu Abiatar, sutu ni

okuu nija'nu, te ni jaa de xtaa
vixin ja oo ii ja ma kuu vi kaa de,
chi maa ni sutu guaa kuu vi kaa,
te suni ni jiña'a de ni ka jaa tee ni
ka oo jin de.
27 Te suni jiña'a ya nuu de:
—Kiuu ndatatu, chi ni jinkoo ja
ja'a ñayiu nagua ja vi koo va'i, te
masu ni ka jinkoo ñayiu ja koo
gua'a kiuu ndatatu yun.
28 Yun guaa sein ja kuu san Se'e
Teyii kuu san Jito'o ja suni ndiso
tniuu san ja tatnuni san siki kiuu
ndatatu, —jiña'a ya.

3

Ni ndasa'a Jesús in tee ni yichi nda'a kiuu ndatatu

1 Ni kiuu tuku Jesús inka jichi in
ve'e ii sinagoga, te yun oo in tee ni
yichi in nda'a de.
2 Te ka ndia'a yu'u ña tee ka
kuu fariseo jin Jesús kondio'ni
a ndasa'a ya tee ku'u yun kiuu
ndatatu, nagua ja saa te kuu vi
ka'an kuechi de siki ya.
3 Yun te jiña'a Jesús nuu tee ni
yichi nda'a yun:
—Ndakoo ni, te jinkuiin ni
ma'ñu sagua ya'a.
4 Te ni jikan tno'o ña ya jin sava
ka de:
—¿Naxa ka'an Ley nagua kuu ja
kuu vi sa'o kiuu ndatatu? ¿A ja
vi sa'o java'a axi jakue'e? ¿A ja
vi skaku ni'nuo in ñayiu axi ja vi
ka'nio jin? —jiña'a ya.
Su maa de, chi tu ni ka ka'an
sa'un de.
5 Yun te ni kiti ini Jesús ndia'a
ya nii nuu ka oo de, vi ni kusuchi
ini ya ja siun ka sa'a ndee de ini
anu de, te jiña'a ya nuu tee ni
yichi nda'a yun:
—Skaa ni nda'a ni.
Te ni skaa de nda'a de, te ni
nduva'a.
6 Yun te ni ndekuei tee ka kuu
fariseo, te ni ka jinkondee de ka
ndatno'o tna'a de jin tee ka yin-
duu nuu Herodes naxa vi sa'a de
ja vi ka'ni de Jesús.

Ni jinokuei kua'a ñayiu nuu oo Jesús yu'u ndute mar

7 Su kua'ankuei Jesús jin tee ka
skua'a jin ya yu'u ndute mar, te
ni ka jata ndikin ña kua'a ndeva'a
ñayiu Galilea vi ñayiu Judea,
8 vi ñayiu Jerusalén vi ñayiu
Idumea vi ñayiu ka oo nii jioo
yute Jordán vi ñayiu ka oo nii
jionduu ñuu Tiro vi ñuu Sidón,
chi ni ka ni'i tno'o ñayiu yun ja
kua'a javii java'a sa'a ya, te kua'a
ndeva'i ni ja'ankuei nuu oo ya.
9 Te yun guaa ni chindetu ña
Jesús jin tee ka skua'a jin ya ja na
vi kotua'a de jin in barco, nagua
ja ma vi xna'ma ña ñayiu yun, chi
kua'a ndeva'i ka kuu.
10 Chi ni kuu kua'a ndeva'a
ñayiu ndasa'a ya, te ndi'i ñayiu
ka ku'u ndinuu nuu kue'e ka
chinda'a tna'i ja vi ke'i ya, nagua
ja vi nduva'i.
11 Te ñayiu ka ñu'u ña tachi, chi
nuu ka jini ya, te ka jinkuiin jiti
nuu ya, te ka kana ko'i:
—Maa ni kuu Se'e ia Dios —ka
kachi.
12 Su ni ka'an xeen ya jin tachi
yun ja ma vi xtuu ña jin ya na in
kuu ya.

Ni kaji Jesús uxi uu tee ni chit-niuu ya

13 Yun te ni kaa Jesús in nuu
yuku, te ni kana ya na tee kuini
maa ya ja kaji ya, te ni ja'ankuei
de nuu oo ya.
14 Te ni tau ya uxi uu tee ja vi
koo jin ya, nagua ja tetniuu ña ya
ki'inkuei de vi kaxtno'o de tno'o ia
Dios.
15 Te ni jiña'a ya tniuu na'nu ka
ndiso de ja vi ndasa'a de ñayiu ka
ku'u, te vi tava de tachi ka ñu'u ña
jin ñayiu.
16 Tee ya'a ka kuu ndi uxi uu tee
ni kaji ya: Simón tee ni ndaxnani
ya Pedro,
17 vi Jacobo jin ñani de Juan,
nduu de ka kuu seyii Zebedeo, tee

ni ndaxnani ya Boanerges ja kei
ka'an “se'e tajan”,
18 vi Andrés vi Felipe vi Bar-
tolomé vi Mateo vi Tomás vi
Jacobo seyii Alfeo, vi Tadeo vi
Simón, tee yinduu nuu ñayiu ka
kuu cananista,
19 vi Judas Iscariote, tee ni sino-
tuu Jesús nuu kuee ka. Yun te ni
ndajinokuei ya in ve'e jin tee ka
skua'a jin ya.

Ka xtavi kuechi de Jesús ja oo ya jin jaka'nu maa Tachi

20 Te inka jichi ni ka kututu
kuakua'a tuku ñayiu ja vini ña
kuu ja vi kaa ya xtaa jin tee ka
skua'a jin ya.
21 Te nuu ni ka jini ñayiu ve'e
Jesús ja siun kuu, te ni ja'ankuei
de mavinukuaka ña de jin ya, chi
ni ka ka'an de ja ni ndukue'e ya.
22 Te suni saa ni tee ka kaxtno'o
Ley Moisés ja vajikuei de ndee
ñuu Jerusalén, ka kachi de:
—Tee ya'a, chi ñu'u ña Beelzebú
jin de ja kuu maa Tachi ka'nu, te
jin jaka'nu maa Tachi ka'nu yun
skunu de sava ka tachi ka ñu'u ña
jin ñayiu —ka kachi de.
23 Yun te ni kana ña ya jin
tee yun, te ni ka'an ya in tno'o
jioni'ni, te jiña'a ya:
—¿Naxa kuu tau Tachi inka
tachi ja vi maa kuu tachi?
24 Te nuu ja in ñuu ka'nu ka
sa'a siin tna'a ñayiu, te ka jaxin
tna'a ndisa mai, nuu saa te ma
kuu kokuu ka in ñuu.
25 Te nuu ja in ve'e ka sa'a siin
tna'a ñayiu, te ka jaxin tna'a ndisa
mai, nuu saa te ma kuu vi koo kai.
26 Te suni saa ni Tachi, nuu ja
sa'a siin tna'a, te jaxin tna'a ndisa
maa, nuu saa te ma kuu koo ka,
chi ja kuyatni ja naa.
27 ’Te ni in ñayiu ma kuu kiuu
ve'e in tee ndakui ja su'u ndatniuu
neva'a de, chi xtnañu'u ka kuini ja
ku'ni ña in ñayiu ndakui ka, yun
te saa kuu ja su'i nagua neva'a de.
28 ’Chi ka'an ndaa ndija san ja
kuaka'nu ini ia Dios ndi'i yika
kuechi ka sa'a ñayiu, vi nani kuu
tno'o ja ka ka'an ne'i siki ya.
29 Su nani kuu ñayiu ja kane'e
siki Espíritu ia Dios, te ma
kuaka'nu sa'un ini Dios, chi kotavi
kuechi mai nikuii nikani —jiña'a
ya.
30 Saa ni ka'an Jesús, chi ni ka
kachi tee yun ja ñu'u ña espíritu
Tachi jin ya.

Ni jinokuei nana Jesús vi ñani ya

31 Yun te ni jinokuei nana Jesús
jin ñani ya, su ni ka jinkuiin ña
ye'e yun, te ni ka tetniuu ña in
tno'o ja ka kana ña jin ya.
32 Te ñayiu ka nukoo xiin maa
Jesús ka jiña'a nuu ya:
—Nana ni vi ñani ni ka oo ye'e
yun, ka ndanduku ña jin ni —ka
jiña'a de.
33 Te jiña'a ya:
—¿Na in kuu nana san, te na in
kuu ñani san?
34 Te ni ndia'a ya nuu ñayiu ka
nukoo nii nuu oo ya, te jiña'a ya:
—Ñayiu ya'a ka kuu nana san vi
ñani san vi kua'a san.
35 Chi ndi'i ñayiu ka sa'a nagua
kuini ia Dios, te ñayiu yun ka kuu
ñani san vi kua'a san vi nana san
—jiña'a ya.

4

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in tee siagua ndikin tata

1 Ni keja'a tuku Jesús inka jichi
kaxtno'o ya nuu ñayiu yu'u ndute
mar. Te ni ka kututu kuakua'a
ñayiu nuu oo ya, te ja siun kua'a
ndeva'a ñayiu ka kuu, guaa ni kaa
ya nuu in barco ja inee nuu ndute
mar, te yun ni jinkoo ya, te ndi'i
ñayiu ka oo yu'u ndute yun.
2 Yun te ni kaxtno'o ya kua'a
tno'o jin ma'ñu sagua tno'o
jioni'ni, te nuu kaxtno'o ya jiña'a
ya:

3 —Vi konini ni ya'a: In kiuu
ni kee in tee kua'an ja siagua de
ndikin tata.
4 Te nuu siagua de yun, sava
ndikin tata yun ni junkuei yu'u
ichi, te ni kikuei tisala, te ni ka jaa
ti.
5 Te sava ni jinkuei nuu ñu'u
yuu, nuu tu na ñu'u oo gua'a, te vi
yachi ni ni jite, chi tu ni jinkisa'u
kokin ñu'u.
6 Su nuu ni jinonta nikandii, te
ni teñu'u ña, te ja siun tu ni'i yo'o,
te ni yichi.
7 Te sava ndikin tata yun ni
junkuei nuu tnu iñu, te ni ka ja'nu
tnu iñu yun, te ni ka chikati ña, te
tu ni kuva'a.
8 Su sava ka ndikin tata yun,
ni junkuei nuu ñu'u gua'a, ñu'u
kokin. Ni jite te ni ja'nu, te ni
kuva'a vii ndeva'a. Sava ni kee
oko uxi ja invaa ndikin tata, te
sava uni xiko, vi sava in ciento ja
invaa ni ndikin tata —jiña'a ya.
9 Yun te jiña'a ya:
—Na in oo so'o ja konini, te na
konini.

Ni kaxtno'o Jesús naxa kei tno'o jioni'ni yun

10 Yun te nuu ni ndi'i ñayiu ni
ka ndandute, te ni ka ndoo maa
ni Jesús jin sava ka ñayiu ka oo
yatni jin ya vi ndi uxi uu tee ka
skua'a jin ya, te ni ka jikan tno'o
ña de naxa kei tno'o jioni'ni ja ni
ka'an ya yun.
11 Te jiña'a ya:
—Nuu maa ni, chi kaxtno'o kaji
san tno'o yiyu'u naxa tatnuni ia
Dios. Su ñayiu tu ka oo nuu
tatnuni ya, chi ndi'i ni ka'an san
jin tno'o jioni'ni,
12 nagua ja visi ka ndia'i, su ma
vi kuni ja vi ni'i. Te visi ka nini, su
ma vi jinkui'nu ini, nagua ja ma
vi ndatna'u ini ja kuaka'nu ini ia
Dios yika kuechi.
13 Te jiña'a ya:
—Nuu ja tu ka jinkui'nu ini ni
tno'o jioni'ni ja ka'an san ya'a, ¿te
naxa vi jinkui'nu ini ni sava ka
tno'o jioni'ni ja ka'an san?
14 Tee siagua ndikin tata yun
kuu tee xtutenuu tno'o ia Dios.
15 Te ndikin tata ja ni jite yu'u
ichi, ka kuu ñayiu ka nini tno'o ia
Dios, su nuu kuee ka ja ka nini, te
ja'an Tachi, te xtajioo tno'o ia Dios
ja ni jite ini anu ñayiu yun.
16 Te ndikin tata ja ni jite nuu
ñu'u yuu ka kuu ñayiu ka nini
tno'o ia Dios, te vi sii ini kuiti ka
janta'ui.
17 Su masu kunu oo yo'o, te joo
ni, te yichi. Yun ka kuu ñayiu ka
kujioo nuu ichi ia Dios, nuu vaji
tnundo'o axi ka sondikin ña jin ja
ja'a tno'o ya.
18 Te ndikin tata ja ni jite nuu
tnu iñu ka kuu ñayiu ka nini tno'o
ia Dios,
19 su ka ndi'ni ndeva'i ja oo
ñuyiu ya'a, te xnda'u ña ja vi kuu
kuikai, vi ka jio'i ja ndi'i ni ja vi
koneva'i. Te ndi'i ya'a kiuu ini
anu ñayiu ya'a, te chikati tno'o ia
Dios, te tu jandetu ja kuja tno'o ya
ini anui.
20 Te ndikin tata ja ni jite nuu
ñu'u gua'a, ka kuu ñayiu ka nini
tno'o ia Dios, te ka janta'ui, te ka
jijai nuu tno'o ya. Te ñayiu ya'a ka
kuu na kuinio in ndikin tata ja kee
oko uxi vi sava uni xiko vi sava in
ciento ja invaa ni ndikin tata yun
—jiña'a ya.

Ni kaxtno'o Jesús ja ja'a in lámpara

21 Te suni jiña'a Jesús:
—¿A ka nee ñayiu in lámpara ja
vi sa'i chii jatnu axi chii jito? ¿A
masu koxnee sukun lámpara yun
nagua ja koye'e?
22 Chi tu na in guaa oo yu'u ja
ma tuu ndijin, te ni in ja yiyu'u ja
ma vi kuni ñayiu, chi ndi'i ndatuu
ndijin, te vi kuni.
23 Te nuu ja ndee ñayiu ka oo
so'o ja vi konini, te na vi konini
—jiña'a ya.
24 Te suni jiña'a ya:

—Vi kondia'a ni na tno'o ka nini ni, chi naxa ka chikua'a maa ni, te suni saa ni ndachikua'a ia Dios nuu ni, te taa kua'a ka ya nuu maa ni ja ka nini ni tno'o ya.
25 Chi na in neva'a, te kuña'a ka ya, su na in tu nagua neva'a, chi vi ndee joo luluu ja neva'i, ndakindee ya —jiña'a ya.

Ni kaxtno'o Jesús naxa sa'a in yuku ja ja'nu ni maa

26 Te suni jiña'a Jesús:
—Nuu tatnuni ia Dios kuu inuu jin in triu ja jakin in tee.
27 Yun te kixin de tno'o jakuaa, te ndakoo de tno'o ne'e in kiuu in kiuu, te ni ya'a kiuu vi jakuaa, te ni jite triu yun, te ni ja'nu, te ni tu jini de naxa ni kuu.
28 Chi kuva'a ni maa ñu'u yun, xtnañu'u ka kuu yuku, yun te kii yoko, te saa chi'i chitu maa triu yun.
29 Te nuu kuaan triu yun, te ka ja'nde, chi ja ni jino maa kiuu ja te'nde —jiña'a ya.

Ni kaxtno'o Jesús naxa sa'a in ndikin yuku stancia

30 Te suni jiña'a Jesús:
—¿Nagua kuu in ja vi skintna'a inuo jin nuu tatnuni ia Dios, axi na tno'o kuu ja vi skintna'a inuo?
31 Kuu na kuinio in ndikin yuku stancia ja ka skute nuu ñu'u ja kuu in ndikin luluu ka saa nuu ndi'i ndikin ja ka jitu nuu ñu'u.
32 Su nuu ja ni ka jakin, te ja'nu vi kuu na'nu ka saa nuu ndi'i yuku kuii, te ka kuu na'nu nda'a ja vi ndee tisala te kuu vi koo ti kati tnu —jiña'a ya.
33 Te kua'a tno'o jioni'ni ni kaxtno'o Jesús nuu ñayiu, na kuinio tno'o ya'a na kuu naxa kentakuei mai ja ka jinkui'nu ini.
34 Te ndi'i tno'o ni oka'an jioni'ni ya ja ni okaxtno'o ya nuu ñayiu. Su nuu ka oo ni maa ya jin tee ka skua'a jin ya, te ni ondakaxtno'o ndi'i ya.

Ni junkani Jesús tikacha vi ola ndute mar

35 Te nuu ni kunee kiuu yun, te jiña'a ya nuu tee ka skua'a jin ya:
—Na vi ya'o inka jioo ndute mar.
36 Yun te ni ka ndakuanta'u de nuu ñayiu kua'a yun, te ni kekuei de nuu barco nuu ja inee Jesús, te kua'ankuei de jin ya, te suni ka jata ndikin ña sava ka barco kua'ankuei jin de.
37 Su ni jinki'i in tikacha ni'i ndeva'a nuu ndute yun, te ni ndonta sukun ndeva'a ola ndute yun ja ni kee de ndee nuu barco, te machitu de nuu barco yun.
38 Te Jesús, chi ni ya'a ya ichi yata barco yun, te yun ni kixin ya siki in sa'un tikani, te ni ka xndoto ña de jin ya, te ka jiña'a de:
—Mastru, ¿a tu ndi'ni ni ja makekueio nuu ndute ya'a ja vi nao? —ka jiña'a de.
39 Yun te ni ndakoo ya, te ni kuxeen ya nuu tachi yi'i yun, te jiña'a ya nuu ndute mar yun:
—Kasi yu'u, koo titi'i.
Te ni jinkuiin tachi yun, te na in kuiti ni kuu.
40 Yun te jiña'a Jesús:
—¿Nau ja ni ka yu'u ndeva'a ni? ¿A vini tu ka kandija ni ja skaku ni'nu ña san? —jiña'a ya.
41 Su ni ka yu'u ndeva'a de, te ka ndatno'o tna'a de:
—¿Na in kuu tee ya'a ja vi ndee tikacha vi ndute mar, te ka jantno'o ña jin de? —ka kachi de.

5

Ni ndasa'a Jesús in tee ñu'u ña tachi ja oo de yuku ja tnii Gadara

1 Yun te ni jinokuei Jesús inka lado ndute mar nuu kuu yuku ja tnii Gadara.
2 Te vi inka ni nana ya nuu barco yun, te ni jino in tee ñu'u ña tachi ja ni kee de kua'an de nuu ka yiyu'u ndiyi.
3 Te tee yun, chi ni oo de in kava ve'e nuu ka yiyu'u ndiyi, te ni in

tu na in kuu ja ku'ni ña, ni jin cadena.
4 Chi kua'a jichi ni ka oju'ni nda'a de vi si'in de jin cadena, su tuu, chi ndi'i ni oja'nde de vi ni oskuechi kueli de, te ni in tu ni okundee ja ka'nu ña jin de.
5 Te siun ni jika de yuku vi nuu ka yiyu'u ndiyi. Nduu vi ñuu ni kana de vi xtuji de maa de jin yuu.
6 Su vi jika ka vaji Jesús, te ni jini ña de, te ni jino de ni jinkuiin jiti de nuu ya.
7 Te vi ni kana ko'o tachi ndee ini anu de, te jiña'a:
—¿Nagua kuini ron ja vaji ron nuu oo rin, vi Jesús, Se'e ia Dios oo ndee sukun yun? Te jikanta'u rin nuu ia Dios ja ma taa ron tnundo'o koo rin —jiña'a.
8 Yun ni ka'an tachi yun, chi ja jiña'a Jesús:
—Espíritu tachi, kee ini anu tee ya'a te kua'an.
9 Te ni jikan tno'o ña ya:
—¿Naxa nani ron?
Te jiña'a:
—Legión ka nani rin, chi kua'a rin ka kuu —jiña'a.
10 Te ni ka jikanta'u ndeva'a nuu ya ja ma kene'e ña ya yuku yun ja ki'inkuei.
11 Te yatni yuku yun ka ñu'u kua'a kini ka jaa ti.
12 Te ndi'i tachi yun ni ka jikanta'u nuu ya ndee anu tee yun, te ka jiña'a:
—Tetniuu ña na ki'inkuei rin nuu ka oo kini yun. Te kuandetu na ndekuei rin chii ti —ka jiña'a.
13 Yun te ni jandetu Jesús, te ni kanakuei espíritu tachi yun ini anu tee ku'u yun, te ni ndekuei chii kini yun, te vaa ndee uu mil ti ka kuu. Yun te ni ka jiko ini ndi'i kini yun, te ni ka jino ti makekuei ti, chi oo ndeyi, te ni kentakuei ti, ni ka tnaa ti maa ti ndee nuu ndute mar, te yun ni ka ji'i ti.
14 Yun te ni ka jino tee ka jito kini yun, kuano'okuei de ja ni ka yu'u de, te ni ka ndakani de nuu ñayiu maa ñuu vi nuu ñayiu ka oo taka nuu yuku, te ni ja'ankuei ñayiu yun, ni ka jinkoto nagua ni kuu.
15 Te nuu ni jinokuei nuu oo Jesús, te ni ka jini ja nukoo tee ni ñu'u ña kuakua'a tachi, ni'nu de sa'un de, te ja ni nuku'un ndaa ini de, te ni ka yu'u ñayiu yun.
16 Te ni ka ndakani tee ni ka ojito kini yun nuu ñayiu naxa ni ndo'o tee ja ni ñu'u ña tachi yun vi naxa ni ka ndo'o kini yun.
17 Yun te ka jinkondei ka jikanta'ui nuu Jesús ja kee ya ki'in ya nuu ñui yun.
18 Te nuu ni ndee ya nuu barco, te ni jikanta'u tee ni ñu'u ña tachi yun ja na kuandetu ya ja ki'inkuei de jin ya.
19 Su tu ni jandetu Jesús, chi saa sua'a jiña'a ya:
—Kuano'o ni ve'e ni nuu ka oo tna'a ni, te ndakani ni ndi'i javii java'a ja ni sa'a Jito'o jin ni, vi naxa ni kunda'u ini ña ya jin ni —jiña'a ya.
20 Te kuano'o de, te ni jinkondee de ndakani de nuu ñayiu taka ñuu ja tnii Decápolis ndi'i javii java'a ni sa'a Jesús jin de. Te ndi'i ñayiu ni ka sa'u kuii kuiti ini.

Ni ndasa'a Jesús ña'a ni oku'u vi sesi'i Jairo

21 Yun te ni ndajiokuiin tuku Jesús kuano'o ya jin barco inka lado ndute mar, te yun ni ka kututu kua'a ndeva'a ñayiu nuu oo ya yu'u ndute mar yun.
22 Te ni jino Jairo, in tee kuu nija'nu nuu ve'e ii sinagoga. Te nuu ni jini ña de jin ya, te ni jinkuiin jiti de nuu ya.
23 Te ni ka'an nda'u ndeva'a de jin ya, te jiña'a de:
—Ja ni kuka'u sesi'i san ja kui. Ne'e ni na ki'on, te sonee ni nda'a ni siki, nagua ja na nduva'i te na kotekui —jiña'a de.

24 Yun te kua'ankuei ya jin de, te
ka jata ndikin ña kua'a ñayiu ja vi
chitu tnui xiin ya kua'ankuei.
25 Te ne'u ñayiu kua'a yun
kua'an in ña'a ja ni kuu uxi uu
kuia ku'u ña kue'e ta'u ña niñi.
26 Te ja ni kuu kani ndeva'a
ndo'o ña, ja ni xnaa ña ndi'i ja
neva'a ña jin kua'a tee tatna, su
tu nagua jiniu'u sa'un ja nduva'a
ña, chi saa sua'a vi'i ka masaka'u.
27 Te nuu ni jini ña ka ka'an
ñayiu ja sa'a Jesús, te ni jintna'a
ña ichi yata ya ne'u ñayiu kua'a
yun, te ni ke'e ña sa'un ya.
28 Chi ni ndakani ini ña: "Visi
ja joo sa'un ya na ni'o ke'o te
nduva'o".
29 Te vi nuu saa ni jinkuiin ja
ta'u ña niñi jin ña, te ni jini ña
ja ni nduva'a ña.
30 Yun te vini ni jini Jesús ja ni
nduva'a in ñayiu jin jaka'nu ya,
te ni jionenuu ya nuu ñayiu kua'a
yun, te ni jikan tno'o ña ya:

—¿Ndee ni ni ke'e sa'un san?

31 Te ka jiña'a tee ka skua'a jin
ya:

—¿Te nau ja jikan tno'o ni na in
ni ke'e ña jin ni? Te ndia'a maa ni
ja ka xna'ma ña ñayiu kua'a ya'a
jin ni —ka jiña'a de.

32 Su maa ya, chi ndia'a ya nii
nuu oo ya, nagua ja kuni ya na in
ni ke'e ña jin ya.
33 Te ña'a yun, chi vi sua'a ni'i
ña ja yu'u ña, chi ja jini ña naxa
ni kuu jin maa ña. Ni jino ña,
te ni jinkuiin jiti ña nuu ya, te
ni ndakani ndaa ña ndi'i naxa ni
ndo'o ña.
34 Te jiña'a ya:

—Sesi'i, ni nduva'a ni, chi ni
kandija ña ni jin san. Kuano'o sii
ini ni, chi ja ni nduva'a ni nuu
kue'e yun —jiña'a ya.

35 Te vi nini ka'an ka ya, te ni
jinokuei ñayiu ka oo ve'e tee kuu
nija'nu nuu ve'e ii sinagoga, te ka
jiña'i nuu de:

—Ja ni ji'i sesi'i ni. Te ma
koxna'a ka ni mastru ya'a —ka
jiña'i.
36 Su Jesús, chi tu ni ndi'ni ni ya
ja siun ka jiña'i, te jiña'a ya nuu
tee kuu nija'nu ve'e ii sinagoga
yun:

—Ma koyu'u ni, chi sua'a ni
kandija ni —jiña'a ya.

37 Te tu ni jandetu ya ja vi
kondikin ka ña ñayiu jin ya, chi
maa ni Pedro jin Jacobo vi ñani de
Juan kua'ankuei jin ya.
38 Te nuu ni jino ya ve'e tee kuu
nija'nu ve'e ii sinagoga, te ni jini
ya ka kuvaa ñayiu, ka nda'i ka
kanai.
39 Ni kiuu ya, te jiña'a ya:

—¿Nau ja ka kuvaa ni vi ka
nda'i ni? Te suchi si'i luluu ya'a,
chi masu ni ji'i, chi sua'a ni kixin
—jiña'a ya.
40 Su ni ka jaku ndee ña ñayiu
jin ya ja siun ni ka'an ya. Yun te
ni kene'e ya ndi'i ñayiu ndee ye'e,
te ni jaka ya tata vi nana suchi
si'i yun vi tee kua'ankuei jin ya,
te ni kiukuei ya nuu katuu suchi
si'i luluu yun.
41 Te ni tnii ya nda'i, te jiña'a ya:

—¡Talita kumi! —ja kei ka'an:
Suchi si'i, nuu maa ron ka'an rin,
ndakoo.
42 Te vi nuu saa ni ndakoi, te ni
jikai, chi ja oi uxi uu kuia. Te ni
ka yu'u ndeva'a ñayiu yun ja ni
ndatekui.
43 Su ni tatnuni ni'i ya ja ma vi
koka'an nuu ni in ñayiu ja vi kuni
ja siun ni sa'a ya, te ni tatnuni ya
ja na vi kuña'a ja kaa suchi si'i
yun.

6

Ni ndajino Jesús ñuu ya Nazaret

1 Ni ndee Jesús yun, te ni nda-
jino ya ñuu ya, ka ndeka tna'a ya
jin tee ka skua'a jin ya.
2 Te nuu ni jino kiuu ndatatu, te
ni jinkondee ya kaxtno'o ya nuu

ñayiu ve'e ii sinagoga. Te kua'a
ñayiu ka nini, te ni ka sa'u kuii
ini, te ka ndatno'o tna'i:
—¿Ndenu ni kutua'a suchi ya'a
tno'o ya'a? ¿Te ndenu ni'i tno'o
ndichi ja ka'in vi tniuu na'nu ja
sa'i jin nda'i ya'a?
3 ¿Te a masu suchi ya'a kuu
carpinteru seyii María, te ñani
ka kuu Jacobo vi José vi Judas vi
Simón? ¿Te a masu suni ya'a ka
oo jin kua'i? —ka kachi.
Te ni ka kunini ndeva'a ini ja
ja'a ya.
4 Su jiña'a Jesús:
—Ndi'i ni nuu ka nee yiñu'u
ñayiu nuu in tee ndakani tno'o ia
Dios. Su ñayiu ñuu maa de vi
ñayiu ka kuu tna'a de vi ñayiu
ve'e de, chi tu ka nee yiñu'u nuu
de —jiña'a ya.
5 Te tu ni kuu sa'a ya in tniuu
na'nu, chi ndee saa ni ñayiu ka
ku'u ni sonee ya nda'a ya siki, te
ni ka nduva'i.
6 Te vi ni sa'u kuii ini ya ja tu ka
kandija ñayiu yun. Te ni jika nuu
ya ñuu kueli ka oo yatni yun, ni
kaxtno'o ya tno'o ia Dios.

Ni tetniuu Jesús ndi uxi uu tee ka skua'a jin ya ja vi kaxtno'o de tno'o ia Dios

7 Yun te ni ndakana Jesús ndi
uxi uu tee ka skua'a jin ya, te ni
jinkondee ya ni tetniuu ya ndi uu
ndi uu de ja ki'inkuei de. Te ni
jiña'a ya jaka'nu maa ya, nagua ja
vi tau de espíritu tachi ja ka ñu'u
ña jin ñayiu.
8 Te ni tatnuni ya ja ma vi
kinda'a sa'un de nagua kokuu nuu
ichi, ni ñunu, ni xtaa, ni ma vi
chindee de xu'un nuu kanchii de,
chi maintno'o yutnu ka tuu de,
guaa vi kinda'a de.
9 Te na vi ki'i de ndijan nda'u
ni, te ma vi kinda'a de sa'un ja vi
ndasama de, chi maa ni sa'un ka
ni'nu de.
10 Te suni jiña'a ya nuu de:
—Nuu kiukuei ni in ve'e, te yun
ni vi kondoo ni guaa ndee nuu
ki'inkuei ni inka ñuu.
11 Te nuu ja in ñuu tu ka janta'u
ña ñayiu jin ni, te ni tu ka kuini
ja vi konini tno'o ka ka'an ni,
ndekuei ni yun, te vi kisi ni
ñuyaka ka ndaa si'in ni ja kokuu
in seña ja ka tavi kuechi ja tu ni ka
janta'ui. Chi ka'an ndandaa san ja
kiuu sandaa ia Dios kuechi ñayiu
ñuyiu, te kua'a ka vi tniuya'u
ñayiu ñuu yun saa ñayiu ñuu
Sodoma vi Gomorra —jiña'a ya.
12 Te ni kekuei de kua'ankuei de
ka kaxtno'o de nuu ñayiu ja na
vi ndatna'u ini yika kuechi, te na
kiukuei nuu ichi ia Dios.
13 Te ni ka tau de kua'a tachi ka
ñu'u ña jin ñayiu. Te kua'a ñayiu
ka ku'u ni ka chi'i de texe'en, te ni
ka nduva'i.

Ni ji'i Juan, tee ni oskuandute

14 Yun te ni jini so'o rey Herodes
ndi'i jana'nu sa'a Jesús, chi nii
ñuu ka ka'an taka tniuu na'nu sa'a
ya, te jiña'a de:
—¡Ni ndateku Juan, tee ni os-
kuandute ne'u ndiyi, yun guaa
sa'a de tniuu na'nu ya'a! —jiña'a
de.
15 Su sava ka ñayiu ka jiña'a:
—Elías kuu de.
Te sava kai ka jiña'a:
—Inka tee ndakani tno'o ia Dios
kuu de, axi ndee in tee ni on-
dakani tno'o ia Dios ndee jana'a
kuu de —ka jiña'i.
16 Te nuu ni onini Herodes ja
siun ka ka'an, te jiña'a de:
—Tee ya'a kuu Juan ja ni tat-
nuni rin ja ni ka kindoso yiki
xini de, te vitna te ni ndateku de
—jiña'a de.
17 Chi ama ka ni tatnuni
Herodes ja ni ka jasi ña jin
Juan vekaa, te ni ka ju'ni ña de
jin in cadena, ja ja'a Herodías,
ñasi'i ñani de Felipe. Chi nuu ni
ndakuaka tna'a Herodes jin ña,
18 te jiña'a Juan nuu Herodes:

—Masu vatuka kuu nuu Ley ia
Dios ja kondeka ni ñasi'i ñani ni
—jiña'a de.
19 Te yun guaa ni oka'an u'u
Herodías nuu Juan, te ni ondioo
ini ña ja ka'ni ña jin de, su tu ni
kuu ja sa'a ña.
20 Chi ni oyu'u Herodes ja ka'ni
de Juan, chi jini de ja tee ndaa
vi tee vii tee va'a kuu Juan, te
ni oskaku ni'nu ña de nuu nda'a
Herodías. Te visi jinonuu ini
Herodes, su tu jini de nagua sa'a
de, su ndi'i de jin anu de ni onini
de tno'o ni oka'an Juan.
21 Su ni kenta in kiuu ja ni
kundee Herodías, nuu ni sa'a
Herodes in viko ja ndajino kuia
de, te ni jiña'a de ja ni ka jaxini tee
ka netniuu jin de, vi tee ka tatnuni
nuu soldado de vi tee ka kuu
nija'nu nuu ñuu ja tnii Galilea.
22 Te ni kiuu sesi'i Herodías ni
jita ja'i nuu viko yun. Te junkuaan
ini Herodes jin tee ka jaxini jin de
ja ni jita ja'i yun. Te jiña'a rey
Herodes nuu suchi si'i yun:
—Kakan nani guaa kuu ja kuini
ron, te na taa rin —jiña'a de.
23 Te ni kee yu'u de nui:
—Nani guaa kuu ja kakan ron
nuu rin te taa rin, visi ndee sagua
ñuu nuu tatnuni rin —jiña'a de.
24 Te ni kei kua'in, te ni jikan
tno'i nanai:
—¿Nagua kuu ja kakan san nuu
de?
Te jiña'a ña:
—Kakan yiki xini Juan, tee
skuandute, nuu de —jiña'a ña.
25 Yun te vini ni ndiui nuu oo
rey, te jiña'i:
—Kuini san ja vitna ñu'u ni, taa
ni yiki xini Juan, tee skuandute,
na ku'un nuu in tija'an —jiña'i.
26 Yun te ni kusuchi ndeva'a ini
rey, su ja siun ni kee yu'u de ja
kuña'a de nagua jikain, te ni ka
onini tee ka oo jin de nuu mesa
yun, te tu nagua ni kendoo ka
jin de, chi ni skunkuu de tno'o ni
ka'an de.
27 Te vi nuu saa ni tetniuu de in
soldado, te ni tatnuni de ja jinki'in
tee yun yiki xini Juan.
28 Te ni ja'an soldado yun ini
vekaa, te ni kindoso de yiki xini
Juan, te ni sonee de yiki xini yun
nuu in tija'an ni ndajino jin de,
te ni jiña'a de nuu suchi si'i yun,
te suchi si'i yun ni ndakuña'i nuu
nanai.
29 Te nuu ni ka jini tee ni ka
oskua'a jin Juan ja siun ni kuu, te
ni ja'ankuei de ni ka ndane'e de
yiki kuñu Juan, te ni ka tayu'u de.

Ni jiña'a Jesús ja ni ka jaa u'un mil teyii

30 Yun te ni ndajinokuei tee ni
chitniuu Jesús nuu oo ya, te ni ka
ndakani de ndi'i ja ni ka sa'a de vi
tno'o ja ni ka kaxtno'o de.
31 Te jiña'a ya:
—Ne'ekuei ni na ki'inkueio in
nuu tu na ñayiu ka oo, te na vi
ndatatuo joo luluu —jiña'a ya.
Chi kua'a ndeva'a ñayiu
kua'ankuei vi vajikuei nuu ya, te
ni tu ka nune nuu ya ja vi kaa ya
xtaa jin de.
32 Yun te kua'ankuei maa ni
Jesús jin tee ka skua'a jin ya nuu
in barco in nuu tu na ñayiu ka oo.
33 Su kua'a ñayiu ni ka jini ja
kua'ankuei ya, te ni ka ndakuni
ñai jin Jesús. Te ñama ni ka jika
ja'a ñayiu yun kua'ankuei ja ni ka
ya'i ndi'i ñuu yun, te vi xtnañu'u
kai ni kentakuei saa maa ya.
34 Te nuu ni nana Jesús nuu
barco yun, te ni jini ya kua'a
ndeva'a ñayiu, te ni kunda'u ini
ña ya jin ñayiu yun, chi ka kui
na kuinio ndikachi ja tu na jito'o
ti. Te yun guaa ni jinkondee ya ni
kaxtno'o ya kua'a tno'o nuu ñayiu
yun.
35 Te nuu ja mañini sa'un, te ni
ka jintna'a ña tee ka skua'a jin ya,
te ka jiña'a de:
—Ja ni ñini, te tu na ve'e ka oo
ya'a.

36 Ndaxtute ni ñayiu ya'a nagua
ja na ki'inkuei ve'e ka oo yuku
ya'a vi ñuu kueli ka oo yatni ya'a,
te na vi kuain xtaa vi kai, chi tu
nagua ka nei ja vi kai —ka jiña'a
de.
37 Su jiña'a ya:
—Vi kuña'a maa ni ja vi kaa
ñayiu ya'a —jiña'a ya.
Te ka jiña'a de:
—¿A ki'inkuei san te vi kuaan
san ya'u ja uu ciento kiuu xtaa, te
vi kuña'a san ja vi kaa ñayiu ya'a?
—ka jiña'a de.
38 Te jiña'a ya:
—¿Nasaa xtaa ka neva'a ni?
Kua'ankuei ni vi kondia'a ni
—jiña'a ya.
Te nuu ni ka jini de, te ka jiña'a
de:
—U'un ni xtaa te uu chiaka,
—ka jiña'a de.
39 Yun te ni tatnuni ya ni ka
ka'an ja ni ka jinkoo kuenta grupo
ñayiu nuu yuku kuii yun.
40 Te ni ka jinkoo siin in ciento
in ciento ñayiu jin uu xiko uxi, uu
xiko uxi.
41 Yun te ni tnii ya ndi u'un
xtaa jin nduu chiaka yun, te ni
ndakondia'a ya ichi andivi, te ni
jikanta'u ya nuu ia Dios, te ni
ja'nde ya xtaa yun, te ni jiña'a ya
nuu tee ka skua'a jin ya, te ni ka
skaka de nuu ñayiu kua'a yun. Te
suni ni ja'nde ya nduu chiaka yun
nuu ndi'i ñayiu.
42 Te ndi'i ñayiu ni ka jaa vi
ndee ni ka ndutu chii.
43 Te ni ka ndaxtutu de yu'u
xtaa jin chiaka ja ni ndoo, te ni
ndachitu uxi uu chika.
44 Te tee ni ka jaa yun, chi u'un
mil de ka kuu.

Jika Jesús siki ndute mar

45 Yun te jiña'a Jesús ja kakuei
tee ka skua'a jin ya nuu barco,
te vi kokakoxno'o de nuu ya
koki'inkuei de ndee inka jioo yun,
ñuu Betsaida, nini ndaxtute ya
ñayiu kua'a yun.
46 Te nuu ni ndaxtute ya ñayiu
yun, te ni kaa ya in nuu tinduu, ni
ndakuatu ya.
47 Nuu ni kuaa, te ja kua'an
barco yun ndee sagua nuu ndute
mar, te maintno'o ni ka ya oo nuu
ñu'u yichi.
48 Te ni jini ya ja tnundo'o
ndeva'a ka skaka de barco yun,
chi sua'a manana nuu yi'i tachi.
Te nuu ja makundikin ja matuu,
te jika ja'a Jesús nuu ndute mar,
kua'an ya nuu ka oo de, te vi ja oo
ya ja ya'a jioo ya ki'in ya.
49 Te ni ka jini de ja jika ja'a ya
nuu ndute mar, te ni ka ndakani
ini de ja anu kuu, te ni ka kana jaa
de.
50 Chi ndi'i de ni ka jini, te ni ka
yu'u de. Su yun te ni ka'an ya jin
de, te jiña'a ya:
—Vi koo anu ni, ma vi yu'u ni,
chi maa san kuu —jiña'a ya.
51 Te ni kaa ya nuu barco nuu ka
ñu'u de yun, te ni jinkuiin tachi, te
vi ni ka sa'u kuii ini de.
52 Chi ni tu ka jinkui'nu ini de
jaka'nu ni sa'a ya jin xtaa yun, chi
ka sa'a ndee ni de ini anu de.

Ni ndasa'a Jesús ñayiu ka ku'u ñuu Genesaret

53 Te nuu ni ka ya'a ya ndute
yun, te ni jinokuei ya ñuu ja tnii
Genesaret. Te ni ka ju'ni de barco
yu'u ndute yun.
54 Te nuu ni nanakuei ya nuu
barco yun, te vini ni ka ndakuni
ña ñayiu jin ya.
55 Te ñama kua'ankuei ndi'i
ñayiu ñuu kueli ka oo yatni yun,
ni ka jinkondei ka jinsia'i ñayiu ka
ku'u ka yoxnei nuu jito, ndee ni
nuu ka ni'i tno'i ja oo ya.
56 Te ndee ni nuu ni kuu ja kiuu
ya a ñuu kueli a ñuu na'nu axi
nuu ñu'u nuu ka jitu ñayiu, te ka
jakin tui ñayiu ka ku'u nuu ichi,
te ka jikanta'ui nuu Jesús ja na
kuandetu ya ja vi ke'i visi ja joo
yu'u sa'un ya. Te ndi'i ñayiu ni ka
ke'e sa'un ya ni ka nduva'a.

7

Ni kaxtno'o Jesús nagua sa'a tne'e ña jin ñayiu

1 Yun te ni ka jintna'a ña fariseo
vi sava tee ka kaxtno'o Ley Moisés
jin Jesús, ja vajikuei de ndee ñuu
Jerusalén.
2 Te ni ka jini tee yun ja sava
tee ka skua'a jin Jesús ka otne'e
nda'a de, te ka jaa de xtaa, chi tu
ka skunkuu de jin costumbre ja vi
nda'a de xnaa ka saa vi kaa de, te
yun guaa ka ka'an kuechi tee yun.
3 Chi tee ka kuu fariseo vi sava
ka ñayiu judio ka ndee ka ndikin
de jin costumbre tee nija'nu, te tu
ka jaa de nuu ja tu ka nda'a de.
4 Te nuu ndajinokuei de ja
ja'ankuei de nuu ya'u, te tu ka jaa
de nuu ja tu ka nda'a de. Te ka oo
kua'a ka costumbre ja ka ndikin
de, na kuinio ja ndundoo vasu ja
ka ji'i de vi tindo'o vi ndatniuu ja
ka kuu kaa vi jito de.
5 Yun te ni ka jikan tno'o ña
fariseo vi tee ka kaxtno'o Ley
Moisés jin Jesús:
—¿Nau ja tu ka ndikin tee
ka skua'a jin ni costumbre ndi
nija'nuo? Chi tu ka ndasavii de
nda'a de nagua oo costumbre, te
ka jaa de xtaa —ka jiña'a de.
6 Te jiña'a ya:
—Se'e ndijani ini, nase gua'a ni
ka'an Isaías ja ja'a ni ndee jana'a
nuu ni tee de sua'a:
Ñayiu ñuu ya'a, chi jin yu'i ka
chiñu'u ñai,
su anui, chi jika ndeva'a ka oo nuu
rin.
7 Te tu nagua jiniu'u ja ka chiñu'u
ñai,
chi ka kaxtno'i nino'o ni tno'o ja
ka tatnuni ñayiu ñuyiu.
Kachi ia Dios ja ni tee Isaías.
8 Chi ka xndendoo ni tno'o tatnuni
ia Dios, te ka ndee ka ndikin ni
costumbre ja ka jakin ñayiu, ja
kuu ja ndundoo tindo'o vi vasu ja
ka ji'i ni, vi kua'a ka ja ka sa'a ni ja
kintna'a inuu jin ya'a —jiña'a ya.
9 Te suni jiña'a ya:
—Ka jiso kava ni tno'o tatnuni
ia Dios nagua ja vi kondikin ni
costumbre ni.
10 Chi ni ka'an Moisés:
"Kuanyu'u kuandetu nuu tata ron
vi nuu nana ron, te na in xtau
tnia'a tata axi nana, te na kuu",
kachi Moisés.
11 Su maa ni, chi ka kachi ni ja
kuu ka'an in tee nuu tata de axi
nuu nana de: "Ma kuu chituu ña
san, chi ndi'i ja neva'a san kuu
Corbán" (ja kei ka'an ja ni soko
ndi'i san nuu ia Dios).
12 Te nuu ja saa ka'an de, te ka
ka'an maa ni ja tu ka na tniuu de
ja chituu de tata de axi nana de.
13 Te ka jiso kava ni tno'o ia Dios
jin costumbre ja ka jakin ni nuu in
in ni. Vi kua'a ka ja kintna'a inuu
jin ya'a ka sa'a ni —jiña'a ya.
14 Yun te ni ndakana ya ndi'i
ñayiu kua'a yun, te jiña'a ya:
—Vi konini ndi'i ni, te vi
jinkui'nu ini ni.
15 Tu sa'un nagua sa'a ja makee
ini ñayiu ja kosa'a tne'e ña nuu ia
Dios. Su ja makana ini anu ñayiu
kuu ja sa'a tne'e ña.
16 Te nuu ja ndee ni ka oo so'o ja
vi konini ni te vi konini ni —jiña'a
ya.
17 Te nuu ni xndoo Jesús ñayiu
kua'a yun, te ni kiuu ya ve'e. Yun
te ni ka jikan tno'o ña tee ka
skua'a jin ya siki tno'o jioni'ni ja
ni ka'an ya.
18 Te jiña'a ya:
—¿A vi ni maa ni tu ka jinkui'nu
ini ni? ¿A tu ka jinkui'nu ini ni ja
ndi'i ja makee ini ñayiu, chi ma
kuu sa'a tne'e ña nuu ia Dios?
19 Chi masu anu makee, chi
kua'an chii, te ndejioo ni nuu yiki
kuñu kua'an —jiña'a ya.
Te jin tno'o ni ka'an ya yun
kaxtno'o ya ja ni ndasavii ya ndi'i
ja ka jaa ñayiu.
20 Te jiña'a ka ya:
—Ja makana ini anu ñayiu, yun
kuu ja sa'a tne'e ña nuu ia Dios.

21 Chi ndee ini anu ñayiu,
makana ja ndakani kue'e ini, ja
skindee tna'i, ja sa'i kuechi ñuyiu
nuu kuini ka tnanda'i, ja ka'ni
ndiyi,
22 ja su'i, ja jio'i ja koneva'i
kua'a xu'un, ja sa'i jakue'e, ja
xnda'ui ñayiu, ja sa'i jane'e
jayichi, ja kuu kuasun ini, ja ka'an
kue'i siki inka ñayiu, ja sa'a teyii
ndeva'i mai, ja tu ñu'u ndaa ini.
23 Ndi'i jakue'e ya'a makana
ndee ini anu ñayiu, te sa'a tne'e
ña jin nuu ia Dios —jiña'a ya.

Ni kandija gua'a in ña'a inka ñuu jin Jesús

24 Yun te ni kee Jesús kua'an ya
ñuu Tiro vi ñuu Sidón. Te ni kiuu
ya in ve'e, te tu kuini ya ja ndee
in ñayiu vi kuni ja oo ya yun, su
tu ni kuu ja kuyu'u ya.
25 Chi vini ni ni'i tno'o in ña'a
neva'a sesi'i ja ñu'u ña tachi ja
yun oo Jesús, ni jino ña te ni
junkuiin jiti ña nuu ja'a ya.
26 Te ña'a inka tatatno'o kuu ña,
chi Sirofenicia tnii ñuu ña. Te ni
jikanta'u ña nuu ya ja na tau ya
tachi ñu'u ña jin sesi'i ña.
27 Su jiña'a Jesús:
—Kuandetu ni xtnañu'u ka na
vi kaa se'e Israel guaa ndee na
vi ndutu chii, chi masu vatuka
kuu ja kindee san xtaa se'e Israel,
te kuña'a san nuu ti'ina kueli
—jiña'a ya.
28 Yun te jiña'a ña:
—Vatuka ka'an ni, vi Jito'o san,
su ti'ina kueli yun, chi suni ka
jaa ti yuchi xtaa junkuei chii mesa
se'e Israel —jiña'a ña.
29 Yun te jiña'a ya:
—Kuano'o ni, chi jin tno'o ni
ka'an ni ya'a, te ja ni kana tachi
ñu'u ña jin sesi'i ni —jiña'a ya.
30 Te nuu ni ndajino ña ve'e ña,
te ni nuku'un ña sesi'i ña katui
nuu jitoi, chi ja ni kana ña tachi
ni ñu'u ña jin.

Ni ndasa'a Jesús in tee kuu ñi'i vi so'o de

31 Yun te ni kee tuku Jesús ñuu
ja tnii Tiro, te kua'an ya ñuu Sidón
vi ni ya'a ya taka ñuu ja tnii
Decápolis, te ni kenta ya ndute
mar Galilea.
32 Te yun ni ka junsia'a in tee
kuu ñi'i vi so'o de nuu ya, te ni
ka jikanta'u nuu ya ja na sonee ya
nda'a ya siki de.
33 Yun te ni jaka siin ña ya nuu
tu na ñayiu ka ndia'a, te ni chi'i
ya xinda'a ya so'o de, te ni chi'i ya
teyu'u ya xinda'a ya, te ni ke'e ya
yaa de.
34 Yun te ni ndakondia'a ya ichi
andivi, te ni jaka ini ya, te jiña'a
ya:
—¡Efata! —ja kei ka'an ¡Nda-
nune!
35 Te vi ore saa ni ndanune so'o
de, te ka yaa tuchi kueli ka tnii yaa
de, te ni kuu ni ka'an gua'a de.
36 Te ni tatnuni ya nuu ñayiu
yun ja ma vi koka'an de nuu ni
in ñayiu. Su visi tatnuni gua'a ya
ja ma vi koka'an de, su vi saa vi'i
ka kua'ankuei de ka xtutenuu de
tno'o.
37 Te vi ni ka sa'u kuii kuiti ini
ñayiu, te ka kachi:
—Gua'a sa'a de ndi'i ya'a, chi
sa'a de ja vi ndee tee so'o ka nda-
nune so'o vi ñi'i kuu ka ndaka'an
—ka kachi.

8

Ni jiña'a Jesús ja ni ka jaa kuun mil teyii

1 Te kiuu yun ni ka kututu kua'a
ndeva'a ñayiu, te tu sa'un nagua
ka neva'i ja vi kai. Yun te ni
ndakana Jesús tee ka skua'a jin ya,
te jiña'a ya:
2 —Kunda'u ini san ñayiu ya'a,
chi ja ni kuu uni kiuu ka oi jion,
te tu nagua ka neva'i ja vi kai.
3 Te nuu ja na ndatetniuu ndite
san jin ja no'okuei ve'i, te vatuni
vi kuitai ichi kuano'okuei, chi
savai, chi jika vajikuei —jiña'a ya.
4 Su ka jiña'a tee ka skua'a jin
ya:

—Su ¿ndenu vi ni'o xtaa ja vi
kaa ñayiu kua'a ya'a, te tu na ve'e
oo nuu ka oo ya'a? —ka jiña'a de.
5 Te ni jikan tno'o ña ya:
—¿Nasaa xtaa ka neva'a ni?
Te ka jiña'a de:
—Uja.
6 Yun te ni ka'an ya jin ñayiu
kua'a yun ja ni ka jinkoi nuu ñu'u
yun, te ni tnii ya ndi uja xtaa yun,
te ni ndakuanta'u ya nuu ia Dios.
Yun te ni ja'nde ya, te ni jiña'a ya
nuu tee ka skua'a jin ya, nagua ja
na vi skaka de nuu ñayiu kua'a
yun. Te ni ka skaka de nuu ñayiu
yun.
7 Te suni ka neva'a de ndee saa
chiaka kueli. Te jikanta'u ya, te ni
tetniuu ya ja suni na vi skaka de
nuu ñayiu yun.
8 Te ni ka jaa ñayiu vi ndee ni
ka ndutu chii. Te ni ka ndaxtutu
de yu'u xtaa ja ni ndoo, te ni
ndachitu uja chika.
9 Te tee ja ni ka jaa yun, chi ka
kuu vaa ndee kuun mil de. Te ni
ndaxtute ña ya ja kuano'okuei.
10 Yun te ni ndekuei ya nuu
barco jin tee ka skua'a jin ya,
te kua'ankuei ya ñuu ja tnii Dal-
manuta.

Ka jikan ñayiu ja na sa'a Jesús in tniuu ka'nu

11 Yun te ni jinokuei tee ka kuu
fariseo, te ni ka jinkondee de ka
tee tna'a de jin Jesús. Te ka kuini
de ja vi koto tnuni ña de. Te ni
ka jikan de ja na sa'a ya in tniuu
ka'nu ja vaji ndee andivi.
12 Te ndanda'u ni jaka ini Jesús,
te jiña'a ya:
—¿Nau ja ka jikan ñayiu ya'a
in tniuu ka'nu nuu san? Te ka'an
ndaa san ja ni in tniuu ka'nu ma
xne'e san nuu ñayiu ya'a —jiña'a
ya.
13 Saa te ni xndoo ña ya, te ni
ndee ya nuu barco, te kua'an ya
inka jioo yu'u ndute mar.

Skintna'a Jesús tno'o ka kaxtno'o fariseo jin levadura

14 Te ni ka naa ini tee ka skua'a
jin ya ja vi kinda'a de xtaa vixin,
chi invaa ni xtaa vixin inee nuu
barco yun kua'ankuei de jin ya.
15 Te ni xtaku Jesús nuu de, te
jiña'a ya:
—Vi koto va'a ni maa ni jin
levadura tee ka kuu fariseo vi
levadura Herodes —jiña'a ya.
16 Te ni ka jinkondee de ka
ndatno'o tna'a de, te ka kachi de:
—Yun ka'an de, chi chia tu ni ka
yinda'o xtaa vixin.
17 Te ni jini Jesús ja siun ka
ndatno'o de, te jiña'a ya:
—¿Nau ja ka ka'an ni ja tu na
xtaa vixin ka nee ni? ¿A vi chia'an
ka vi jinkui'nu ini ni ja vi kuni ni
tno'o ka'an san? ¡Nase nde'e inu
ndee ini anu ni!
18 ¿A vi ka oo nduchi nuu ni, te
tu ka ndia'a ni? Te ka oo so'o ni,
te tu ka nini ni. Te ¿a tu ka na'a
ni
19 na ni ja'nde san u'un xtaa ja
ni ka jaa u'un mil teyii? Te ¿nasaa
chika ni ka ndachitu yu'u xtaa ja
ni ka ndaxtutu ni? —jiña'a ya.
—Uxi uu —ka jiña'a de.
20 —Te na ni ja'nde san uja
xtaa ja ni ka jaa kuun mil ñayiu,
¿nasaa chika chitu yu'u xtaa ni ka
ndaxtutu ni? —jiña'a ya.
—Uja —ka jiña'a de.
21 Te jiña'a ya:
—Te ¿nau ja vini saa, te tu ka
jinkui'nu ini ni? —jiña'a ya.

Ni ndasa'a Jesús in tee ku'u nuu ñuu Betsaida

22 Yun te ni kentakuei ya ñuu
Betsaida. Te ni ka jinsia'a ñayiu
in tee ku'u nuu, te ni ka jikanta'ui
nuu ya ja na tetuu ya nda'a ya nuu
de ja na nduva'a de.
23 Yun te ni tnii ya nda'a tee
ku'u nuu yun, te ni kene'e ña ya
ndee yu'u ñuu yun. Te ni skanuu
ya teyu'u ya nduchi nuu de, te ni
tetuu ya nda'a ya. Te ni jikan tno'o
ña ya a kuu ndia'a de joo.
24 Te ni ndia'a de, te jiña'a de:

—Jini san ñayiu ja na ka ndaa yutnu ka ndai, su jini san ja ka jikai —jiña'a de.
25 Yun te ni tetuu tuku ya nda'a ya nduchi nuu de, te ni ndakondia'a gua'a de, te ni nduva'a nduchi nuu de, chi ni jini kaji de ndi'i ja oo ndee jika.
26 Te ni ndatetniuu ña ya kuano'o de ve'e de, te jiña'a ya:
—Ma no'o ni ñuu luluu yun, te ni ma koka'an sa'un ni nuu ni in ñayiu ñuu yun —jiña'a ya.

Ni ka'an kaji Pedro ja Jesús kuu ia ni tetniuu Dios

27 Yun te kua'ankuei Jesús jin tee ka skua'a jin ya taka ñuu ka oo Cesarea Filipo. Te ichi yun ni jikan tno'o ya tee ka skua'a jin ya, te jiña'a ya:
—¿Naxa ka ka'an ñayiu na in kuu san?
28 Te ka jiña'a de:
—Sava ñayiu ka ka'an ja Juan tee ni oskuandute, te savai chi Elías, te savai ka ka'an ja ndee in tee ni ondakani tno'o ia Dios ndee jana'a kuu ni —ka jiña'a de.
29 Yun te jiña'a ya:
—Te maa ni, ¿naxa ka ka'an ni na in kuu san?
Te jiña'a Pedro:
—Maa ni kuu Kristu, ia ni tetniuu Dios —jiña'a de.
30 Su ni tatnuni Jesús ja ma vi koka'an de tno'o ya'a nuu ni in ñayiu.

Ni kaxtno'o Jesús ja kuu ya te ndateku ya

31 Yun te jinkondee ya kaxtno'o ya nuu tee ka skua'a jin ya ja maa ya ja kuu ya Se'e Teyii, chi nini kuu ja tna'a ya kua'a ndeva'a tnundo'o. Te vi skexiko ña tee nija'nu vi sutu ka kuu nija'nu vi tee ka kaxtno'o Ley Moisés, te vi ka'ni ña de jin ya, su nuu uni kiuu te ndateku ya.
32 Te vi ni ka'an kaji kuiti ya tno'o ya'a. Yun te ni kene'e siin ña Pedro, te ni jinkondee de kuxeen de nuu ya.
33 Su ni ndajiokuiin Jesús, te ni ndakoto ya nuu ka oo tee ka skua'a jin ya, te ni kuxeen ya nuu Pedro, te jiña'a ya:
—Kujioo ni nuu san, vi Tachi, chi tu ndakani ini ni nagua ndakani ini ia Dios, chi nagua ka ndakani ini ñayiu ñuyiu ya'a ndakani ini ni —jiña'a ya.
34 Yun te ni ndakana ya tee ka skua'a jin ya jin sava ka ñayiu, te jiña'a ya:
—Nuu na in kuini ja kondikin ña jin san, te na skunai mai, te kuiso siki cruz visi na kui, te na kondikin ñai jin san.
35 Chi na in ka'an ja skaku ni'nui mai, te junai. Te na in skunai mai ja ja'a sein vi ja ja'a tno'o va'a ia Dios, te kaku ni'nui.
36 Chi ¿nagua ni'i ñayiu visi na kundei ni'i ndi'i ja oo ñuyiu ya'a koneva'i, te skunai mai?
37 Chi ma ni'i ñayiu nagua tniuya'ui nuu ia Dios ja skaku ni'nui mai.
38 Chi na in kukanoo jin sein vi jin tno'o san nuu ñayiu ñuyiu ya'a ja inu kue'i vi ka sa'i yika kuechi, te maa san ja kuu san Se'e Teyii, suni kukanoo san jin, nuu ndii san jin jaye'e tajan maa tata san jin ia ja ka jinokuechi nuu ya —jiña'a ya.

9

1 Te suni jiña'a ya:
—Ka'an ndaa san ja sava ni ja ka oo ni ya'a, chi ma vi kuu ni guaa ndee vi kuni ni naxa tatnuni ia Dios ja vaji jin jaka'nu ya —jiña'a ya.

Ni ndasama naxa kaa Jesús

2 Nuu ni ya'a iñu kiuu, te ni jaka ña Jesús jin Pedro vi Jacobo vi Juan, te kua'ankuei ya in yuku sukun, te yun ni ndasama kaa ya jin nuu tee yun.

3 Te vi yeye'e sa'un ni'nu ya
jayaa na kuinio yua'a, ja vi ni in
ñayiu ndakate ñuyiu ya'a, tu na
in kuu ja siun ndasa'a yaa.
4 Te ni ka jini de ja ni ka ndatuu
Elías jin Moisés, ka ndatno'o de
jin Jesús.
5 Yun te jiña'a Pedro nuu Jesús:
—Mastru, gua'a kuu ja ya'a ka
oo san, te na vi sa'a san uni ve'e
kuii, in koo maa ni, te inka koo
Moisés, te inka koo Elías —jiña'a
de.
6 Chi ni ka yu'u de, te tu ni jini
Pedro nagua kuu ja ka'an de.
7 Yun te ni kuun in viko, te ni
chisa'u ña jin de, te ndee nuu viko
yun ni kee in tno'o, te jiña'a:
—Suchia'a kuu se'e maa rin ja
kutoo ndeva'a rin jin, te vi konini
tno'o ka'in —jiña'a tno'o yun.
8 Te nuu ni ka ndakondia'a de
nii nuu ka oo de yun, te tu na in
ni ka jini ka de, chi maintno'o ni
ka Jesús oo.
9 Te nuu manukuei de jin ya nuu
yuku yun, te ni tatnuni ya ja ma
vi ndakani de nuu ni in ñayiu ja
siun ni ka jini de, chi guaa ndee
na ndateku maa ya ja kuu ya Se'e
Teyii ne'u ndiyi.
10 Te yun guaa ni ka tava'a ni
maa de jin anu de ndi'i yun, su
ni ka jikan tno'o tna'a de na tno'o
kuu ja ka'an Jesús ja ndateku ya
ne'u ndiyi.
11 Yun te ni ka jikan tno'o de
Jesús, te ka jiña'a de:
—¿Nau ja ka ka'an tee ka
kaxtno'o Ley Moisés ja vi nini kuu
ja xtnañu'u ka Elías ndii, te saa kii
Kristu? —ka jiña'a de.
12 Te jiña'a ya:
—Jandaa ndija ja xtnañu'u ka
Elías ndii, te suu de ndasava'a
ndi'i. Su nuu saa, ¿te nau ja
yoso nuu tutu ii ja sein ja kuu san
Se'e Teyii, chi tna'a san kuakua'a
tnundo'o, te vi skexiko ña ñayiu?
13 Su ka'an san ja Elías, chi ja
ni kii de, te ni ka sa'a ña de jin
tee yun ndi'i nagua ka kuini maa
de, nagua ka'an nuu tutu ii ja saa
ndo'o de —jiña'a ya.

Ni ndasa'a Jesús in suchi yii ñu'u ña espíritu kue'e

14 Te nuu ni ndentakuei ya nuu
ka oo sava ka tee ka skua'a jin
ya, te ni ka jini ya ja ka oo kua'a
ndeva'a ñayiu ja ni ka jionduu ña
jin tee ka skua'a jin ya. Te suni ka
oo tee ka kaxtno'o Ley Moisés ja
ka tee tna'a jin de.
15 Te nuu ni ka jini ñayiu yun
ja vaji ya, te ndi'i ni ka sa'u kuii
ini, te ni ka jinoi nuu oo ya ja vi
ndakantno'o ñai jin ya.
16 Te ni jikan tno'o ña ya jin tee
ka skua'a jin ya:
—¿Nagua ka tee tna'a ni jin tee
yun? —jiña'a ya.
17 Te ni ka'an in tee oo jin ñayiu
kua'a yun, te jiña'a de:
—Mastru, vaji san nuu ni jin
seyii san ja ñu'u ña espíritu kue'e,
te ni sa'a ñi'i ña jin.
18 Te ndee ni nuu ni kuu ja
ndakaki'i ña, te skana ña nuu
ñu'u, te kisi ña, te jaa ti iñu yu'i vi
ka'ñi no'i, te kua'in makuxii sa'a.
Te ni ka'an san jin tee ka skua'a
jin ni ja na vi tanunda'a de vi tau
de, su tu kuu vi sa'a de —jiña'a de.
19 Yun te jiña'a ya:
—Tatatno'o kue'e ja tu ka
kandija, ¿nasaa ka kiuu guaa koo
san jin ni? ¿Nasaa ka kiuu guaa
kuandee ini san? Vi kisia'a ni jin
ya'a nuu saa —jiña'a ya.
20 Te ni ka jinsia'a de jin nuu
ya. Te nuu ni jini ña espíritu yun
jin Jesús, te ni kisi ndeva'a ña jin
suchi yii yun, te ni ndonsoi ndee
nuu ñu'u, te jiotutuu ni kai vi jaa
ti iñu yu'i.
21 Yun te ni jikan tno'o ña Jesús
jin tatai:
—¿Na kuu saa tiempu ndo'i
sia'a? —jiña'a ya.
Te jiña'a de:
—Ndee nuu lului.

22 Te kua'a jichi tnaa ña nuu
ñu'u vi nuu ndute ja ka'ni ña. Su
nuu ja kuu sa'a ni joo, te kunda'u
ini ña ni jin san, te chituu ña ni
—jiña'a de.
23 Te jiña'a Jesús:
—Nuu ja kuu kandija maa ni,
chi ndi'i ni ja kuu nuu ñayiu
kandija —jiña'a ya.
24 Yun te vi ñama kuiti ni kana
tata suchi yii yun, te jiña'a de:
—Kandija san, te chituu ña ni
na kandija gua'a ka san —jiña'a
de.
25 Te nuu ni jini Jesús ja kua'an
ka kututu kua'a ndeva'a ñayiu,
te ni ka'an xeen ya nuu espíritu
kue'e yun, te jiña'a ya:
—Tatnuni rin nuu ron ja kuu
ron espíritu ñi'i vi so'o ja kana ron
ini anu suchia'a, te ki'in ron, te
ma ndajiokuiin uun ka ron ja ndee
ron nuu anui —jiña'a ya.
26 Yun te ni kana ko'o espíritu
yun, te ni kisi ndeva'a ña jin, te ni
kee kua'an. Te suchi yun, chi vi na
kuinio ja vi ni ji'i sa'uin, te kua'a
ñayiu ni ka ka'an ja ni ji'i.
27 Su ni tnii Jesús nda'i, te ni
ndone'e ña ya, te ni nukuiin.
28 Te nuu ni kiuu Jesús ini ve'e,
te ni ka jikan tno'o ña tee ka
skua'a jin ya nuu ka oo maa ni de
jin ya:
—¿Te nau ja tu ni kuu vi tau
sein espíritu kue'e yun? —ka
jiña'a de.
29 Te jiña'a ya:
—Saa, chi tachi kaa sia'a, chi
nini kuu ja ndakuatuo vi konditeo,
te saa kundeo ja kana —jiña'a ya.

Ni kaxtno'o tuku Jesús inka jichi ja kuu ya

30 Yun te ni ndekuei ya yun,
te kua'ankuei ya ichi ñuu ja tnii
Galilea. Te tu kuini Jesús ja vi
kuni ni in ñayiu.
31 Chi kaxtno'o ya nuu tee ka
skua'a jin ya, te jiña'a ya:
—Sein ja kuu san Se'e Teyii, chi
vi sinotuu ña nuu nda'a ñayiu
ñuyiu, te vi ka'ni ña, su nuu uni
kiuu ja ni ji'i san, te ndateku san
—jiña'a ya.
32 Su tu ni ka jinkui'nu ini de na
tno'o kuu ja siun ka'an ya, su ka
yu'u de ja vi kakan tno'o ña de jin
ya.

Ni kaxtno'o Jesús na in kuu ka'nu ka

33 Yun te ni jinokuei ya ñuu
Capernaúm, te nuu ja ka oo ya in
ve'e, te ni jikan tno'o ña ya jin tee
ka skua'a jin ya:
—¿Nagua ka tee tna'a ni ichi
vajikueio? —jiña'a ya.
34 Su tu ni ka ka'an sa'un de,
chi ichi nuu kua'ankuei de ka
tee tna'a de ndee de guaa kokuu
ka'nu ka.
35 Yun te ni jinkoo ya, te ni kana
ya ndi uxi uu tee ka skua'a jin ya,
te jiña'a ya:
—Nuu ja ndee ni kuini ja kokuu
ni tee xtnañu'u, te kuini ja kokuu
ni tee sandi'i ni ka nuu ndi'i ni, te
kokunukuechi ni nuu ndi'i ni.
36 Yun te ni tnii ya nda'a in suchi
luluu, te ni jani ña ya ma'ñu ndi'i
de, te ni kanundee ña ya jin, te
jiña'a ya:
37 —Na ñayiu janta'u in suchi
luluu ja ja'a maa san na kuinio
suchi ya'a, te janta'u ñai jin maa
san. Te na in janta'u ña jin maa
san, te masu maintno'o maa san
janta'ui, chi suni janta'ui ia ni
tetniuu ña jin san —jiña'a ya.

Na ñayiu tu ndakoo sikio te chituu ñai jion

38 Yun te jiña'a Juan:
—Mastru, ni ka jini san in tee
ja jin sivi ni, te skunu de tachi
ka ñu'u ña jin ñayiu, su tu ni
ka jandetu san ja kosa'a ka de,
chi masu in ni ka skua'o jin de
—jiña'a de.
39 Su jiña'a Jesús:
—Ma vi kasi ni'nu ni, chi tu na
in ñayiu sa'a in tniuu ka'nu jin

sivi san, te yata yun te ka'an kue'e
de siki san.
40 Chi na in tu ndakoo sikio, te
oi chituu ñai jion.
41 Te nani kuu ñayiu ja tai visi
in yajin ndute vi ko'o ni ja ka oo
ni jin san, te ka'an ndandaa san ja
ma skunai, chi ni'i ya'ui.

Ma vi sa'o ja junkuei ñayiu nuu yika kuechi

42 ’Te nani kuu ñayiu sa'a ja in
suchi luluu ja kandija ña jin san,
kanakaui nuu yika kuechi, te vi
gua'a ka kokuu ja na vi ku'ni in
yoso molinu sukuin, te vi tnaa ña
ndee nuu kunu ka ka'a ndute mar.
43 Te nuu ja nda'a ni sa'a ja
kanakau ni nuu kuechi, te ka'nde
ni, chi gua'a ka kuu ja tikundu ni,
te ndiuu ni nuu koteku ni, masu
ja koo va'a nduu nda'a ni, te ki'in
ni nuu andeya, nuu kai ñu'u ja ma
nda'va sa'un,
44 nuu tu ka ji'i tindaku, te ni tu
nda'va sa'un ñu'u.
45 Te nuu ja si'in ni sa'a ja
kanakau ni nuu kuechi, te ka'nde
ni, chi gua'a ka kuu ja tikundu ni,
te ndiuu ni nuu koteku ni, masu ja
koo va'a nduu si'in ni, te ki'in ni
nuu andeya, nuu kai ñu'u ja ma
nda'va sa'un,
46 nuu tu ka ji'i tindaku, te ni tu
nda'va sa'un ñu'u.
47 Te nuu ja nduchi nuu ni sa'a
ja kanakau ni nuu kuechi, te tau
ni, chi gua'a ka kuu ja kiuu ni
nuu tatnuni ia Dios jin invaa ni
nduchi nuu ni, masu ja koo va'a
nduu nduchi nuu ni, te ki'in ni
nuu andeya,
48 nuu tu ka ji'i tindaku, te ni tu
nda'va sa'un ñu'u.
49 Chi ndi'i ni ni sa'a tua'a ña
ia Dios jin ñu'u ja kuu tnundo'o,
nagua ka sava'a ñayiu ndi'i kuñu
ja kai nuu ka sokoi nuu ya ja kuu
axe sa'a ñii.
50 Chi jagua'a kuu ñii, su nuu ja
na nduu uun ñii yun, ¿te naxa vi
sa'a ni ja nduu axe inka jichi? Nuu
saa, te vi kokuu ni ñayiu gua'a
nagua oo gua'a ñii, te vi koo mani
ni jin in in ni —jiña'a ya.

10

Kaxtno'o Jesús ja ma vi xndendoo tna'a teyii jin ñasi'i de

1 Yun te ni ndee ya ñuu Capernaúm, te ni jino ya ñuu ja tnii
Judea ja oo inka jioo yute Jordán.
Te yun ni ka kututu tuku ñayiu
nuu oo ya, te ni kaxtno'o tuku ya
nui, nagua ni kutua'a maa ya sa'a
ya.
2 Te ni ka jintna'a ña sava tee
ka kuu fariseo jin Jesús, ja vi koto
tnuni ña de jin ya. Te ni ka jikan
tno'o ña de:
—¿A vatuka kuu nuu Ley ja vi
xndendoo tna'a in tee jin ñasi'i
de? —ka jiña'a de.
3 Yun te jiña'a ya:
—¿Naxa ni tatnuni Moisés nuu
ni?
4 Te ka jiña'a de:
—Moisés, chi ni jandetu de ja
in tee kuu xndendoo de ñasi'i de,
su kuña'a de nuu ña in tutu nuu
ka'an ja vi xndendoo tna'a de, te
ndoo ña —ka jiña'a de.
5 Yun te jiña'a Jesús:
—Vi ja inu ndee ini anu ni guaa
ni tee Moisés tno'o ya'a.
6 Su ndee jaxtnañu'u, ni sa'a ia
Dios ndi'i ja oo ñuyiu, te “ni sa'a
ya teyii jin ñasi'i.
7 Te yun guaa xndoo teyii tata
de vi nana de, te kuaka tna'a de
jin ñasi'i de.
8 Te nduu vi kokuu na kuinio
invaa ni ka ñayiu”, kachi tutu ii.
Saa te masu uu kai kuu, chi invaa
ni ka ñayiu.
9 Te yun guaa tu na tniuu in tee
ja sa'a siin de nagua ni xtnitna'a
ia Dios —jiña'a ya.
10 Te nuu ja ka oo ya in ve'e, te
ni ka jikan tno'o tuku ña tee ka
skua'a jin ya siki tno'o ya'a.
11 Te jiña'a ya:
—Nani kuu tee ja xndoo de
ñasi'i de, te ndakuaka tna'a de

jin inka ñasi'i, te skindee de ña'a
xtnañu'u.
12 Te nuu ja in ñasi'i xndendoo
ña yii ña, te ndakuaka tna'a ña
jin inka de, te suni skindee ña yii
xtnañu'u ña —jiña'a ya.

Ni jikanta'u Jesús ja ja'a suchi kueli

13 Yun te ni ka junsia'a ñayiu
suchi kueli nuu Jesús, nagua ja
na sonee ya nda'a ya siki, te na
kakanta'u ya ja'i. Su ni ka kuxeen
tee ka skua'a jin ya nuu ñayiu ka
junsia'a suchi kueli yun.
14 Te nuu ni jini Jesús, te ni kiti
ini ya, te jiña'a ya:
—Vi kuandetu ni na kikuei maa
suchi kueli jian nuu san, te ma
vi kasi ni'nu ni ja kikuei, chi nuu
tatnuni ia Dios kuu nuu vi koo
ñayiu ka kuu na kuinio suchi kueli
ya'a.
15 Chi ka'an ndaa san ja na in
ñayiu tu janta'u ja tatnuni ia Dios
nui nagua janta'u in suchi luluu,
te ma kiuu sa'uin nuu tatnuni ya
—jiña'a ya.
16 Te ni kanundee ña ya vi
ni sonee ya nda'a ya siki, te ni
jikanta'u ya ja ja'i.

Ka ndatno'o in tee kuika jin Jesús

17 Te nuu ni ki'in tuku ya ichi
kua'an ya, te ni kenta in tee jino
de, te ni jinkuiin jiti de nuu ya, te
ni jikan tno'o ña de jin ya:
—Tee gua'a kuu ni, Mastru.
¿Nagua kuu jagua'a sa'a san ja
ni'i ta'u san ja koteku san nikuii
nikani? —jiña'a de.
18 Te jiña'a Jesús:
—¿Nau ja xnani ña ni tee
gua'a? Te tu na tee gua'a oo, chi
maintno'o Dios kuu ia gua'a.
19 Ja jini maa ni tno'o tatnuni
ia Dios nuu ka'an sua'a: "Ma
koskindee tna'a ron, ma ka'ni ron
ndiyi, ma su'u ron, ma ka'an tno'o
ron siki ñayiu, ma xnda'u ron
ñayiu, te kuanyu'u kuandetu nuu
yua nuu si'i ron", kachi tutu ii
—jiña'a ya.
20 Yun te jiña'a de:
—Mastru, ndi'i ya'a tava'a san
ndee lule san —jiña'a de.
21 Yun te ni ndia'a ña Jesús jin
de, te ni ka'an too ña ya, te jiña'a
ya:
—Invaa ka ja ja'ni ña jin ni nuu
saa: kua'an ni te xiko ndi'i ni ja
neva'a ni, te kuña'a ni nuu ñayiu
ka kunda'u, te koneva'a kua'a ni
ndee andivi. Yun te saa kii ni,
te kondikin ña ni visi na tna'a ni
kua'a tnundo'o —jiña'a ya.
22 Te ni tna'u ini de nuu ni onini
de tno'o ya'a, te kusuchi ndeva'a
ini de kua'an de, chi tee kuika
ndeva'a kuu de.
23 Yun te ni ndia'a Jesús nii nuu
ka oo ya, te jiña'a ya nuu tee ka
skua'a jin ya:
—Nase nde'e vijin kuu ja kuu
kiukuei ñayiu kuika nuu tatnuni
ia Dios —jiña'a ya.
24 Te ni ka sa'u kuii ini tee ka
skua'a jin ya ja siun ka'an ya. Su
ni ndajiokuiin tuku Jesús jiña'a
ya:
—Ñani, nase nde'e vijin kuu ja
kuu kiukuei ñayiu ka kutoo xu'un
nuu tatnuni ia Dios.
25 Chi ñama ka kiuu in kameyu
yau in yiki tiku saa ja kiuu in
ñayiu kuika nuu tatnuni ia Dios
—jiña'a ya.
26 Te nuu ni ka onini de tno'o
ya'a, te vi'i ka ni ka sa'u kuii kuiti
ini de, te ka jikan tno'o tna'a de:
—¿Na in kuu ja kaku ni'nu nuu
saa? —ka kachi de.
27 Yun te ni ndia'a ña Jesús, te
jiña'a ya:
—Ja ñayiu ñuyiu, chi ma kuu vi
sa'i, su ja ia Dios, chi ndi'i ni ja
kuu sa'a ya —jiña'a ya.
28 Yun te ni jinkondee Pedro
jiña'a de:
—Su sein, chi vi ni ka xndoo san
ndi'i nagua ka neva'a san, te ka
ndikin ña san jin ni —jiña'a de.
29 Te jiña'a Jesús:

—Ka'an ndaa san ja nani kuu
ñayiu ja ka xndoi ve'e a ñani a
kua'i a tatai a nanai a se'i axi ñu'i
ja ja'a sein vi ja ja'a tno'o va'a ia
Dios,
30 te ñayiu yun, chi vi ndani'i
in ciento jichi kua'a ka vitna nuu
ñuyiu ya'a: ve'i vi ñani vi kua'i
vi nanai vi se'i vi ñu'i, visi ka
sondikin ña ñayiu jin. Su inka
ñuyiu ja vaji, te vi ndani'i ja vi
kotekui nikuii nikani.
31 Su kua'a ñayiu kuu na'nu
vitna vi nduu lulei, te kua'a ñayiu
ka kuu lule vitna vi nduu na'nui
—jiña'a ya.

Ni kaxtno'o tuku Jesús inka jichi ja kuu ya te ndateku ya

32 Te nuu ka ñu'u ichi de man-
dakuei de Jerusalén, te yoxno'o
Jesús nuu tee ka skua'a jin ya
kua'ankuei ya. Te vi ni ka sa'u
kuii ini de vi ka yu'u de ka ndikin
ña de jin ya. Yun te ni kene'e siin
ya ndi uxi uu tee ka skua'a jin ya,
te ni jinkondee ya ka'an tuku ya
naxa kaa ja ndo'o ya.
33 Te jiña'a ya:
—Te vitna ja mandakueio
Jerusalén, te vi xtuu ña ñayiu jin
sein ja kuu san Se'e Teyii, nuu
nda'a tee ka kuu nija'nu nuu sutu
vi nuu tee ka kaxtno'o Ley Moisés,
te vi ka'an de ja na kuu san, te vi
ndasia'a ña de nda'a tee inka ñuu,
34 te vi sa'a ne'e vi sa'a yichi ña
de, te vi kani ña de vi vi tiusii de
nuu san, te vi ka'ni ña de. Su nuu
uni kiuu, te ndateku san —jiña'a
ya.

Ka jikan Jacobo jin Juan in jandiuxi nuu Jesús

35 Yun te ni ka jintna'a yatni ña
Jacobo vi Juan, se'e Zebedeo, jin
Jesús, te ka jiña'a de:
—Mastru, ka kuini san ja sa'a ña
ni in jandiuxi ja vi kakan san nuu
ni —ka jiña'a de.
36 Te ni jikan tno'o ña ya:
—¿Nagua ka kuini ni ja sa'a san
jin ni? —jiña'a ya.
37 Te ka jiña'a de:
—Kuandetu ni ja kiuu nduu
ka'nu ndeva'a ni ja tatnuni ni, na
vi jinkoo san xiin ni, in san nda'a
kua'a ni, te inka san nda'a satni ni
—ka jiña'a de.
38 Yun te jiña'a Jesús:
—Tu ka jini ni nagua kuu ja ka
jikan ni. ¿A kuu vi ko'o ni nuu
vasu ja ko'o san ja kuu tnundo'o
xeen ja tna'a san? Te ¿a kuu vi
kuandute ni jin tnundo'o kii siki
san? —jiña'a ya.
39 —Kuu —ka jiña'a de.
Te jiña'a Jesús:
—Ja ndaa ja kuu vi ko'o ni
nuu vasu ja ji'i san, te vi ya'a ni
nuu koto tnuni ña tnundo'o ja vi
kuandute ni jin tnundo'o ja tna'a
san.
40 Su ja vi jinkoo ni nda'a kua'a
san vi nda'a satni san, chi masu
maa san kuu ja taa, chi ja ni sa'a
tua'a maa Tata Dios ndee ñayiu ka
kuu ja vi ni'i —jiña'a ya.
41 Te nuu ni ka jini uxi ka tee ka
skua'a jin ya tno'o ya'a, te ni ka
kiti ini de nuu Jacobo vi nuu Juan.
42 Te ni ndakana ña Jesús, te
jiña'a ya:
—Ja ka jini maa ni ja tee ka
tatnuni nuu sava ka ñuu, chi ka
xtaku ni'i de na kuinio ja vi maa
de ka kuu jito'o. Te tee ka kuu
na'nu ka tatnuni xeen de jin tniuu
ka nee de.
43 Su ne'u maa ni, chi masu
saa kokuu, chi na in ka'an ja
kokuu ka'nu ne'u ni, te kuini ja
kunukuechi nuu sava ka ni.
44 Te na in ka'an ja kokuu
ñayiu kuka'nu ne'u ni, te kuini ja
kunukuechi nuu ndi'i ni.
45 Chi suni saa ni sein ja kuu
san Se'e Teyii, chi masu vaji san
ja vi kunukuechi ñayiu nuu san,
chi vaji san ja kunukuechi san
nuu ñayiu, te soko san maa san
ja junku'un ya'u, nagua ja kua'a
ñayiu ndatau san nuu jakue'e
—jiña'a ya.

Ni ndasa'a Jesús nduchi nuu Bartimeo

46 Yun te ni jinokuei ya ñuu Jericó. Te nuu ni ndekuei ya ñuu yun kua'ankuei ya jin tee ka skua'a jin ya vi jin kua'a ndeva'a ka ñayiu. Te yu'u ichi yun nukoo Bartimeo, in tee ku'u nduchi nuu, se'e Timeo, jikan de xu'un.

47 Te nuu ni jini so'o de ja Jesús, tee ñuu Nazaret, kuu ia kua'an yun, te ni jinkondee de kana jaa de, te jiña'a de:

—Jesús, ndikin tata ndee rey David, kunda'u ini ña ni jin san —jiña'a de.

48 Te kua'a ñayiu ka kuxeen nuu de nagua ja na kasi yu'u de, su vi saa vi'i ka kana jaa de:

—Ndikin tata ndee rey David, kunda'u ini ña ni jin san —jiña'a de.

49 Yun te ni jinkuiin Jesús, te ni ka'an ya ja na vi kana ña jin de. Te ni ka ka'an ña jin tee ku'u nuu yun, te ka jiña'a:

—Koo anu ni, te ndakoo ni ne'e ni, chi kana ña de jin ni —ka jiña'a de.

50 Yun te ni skana de soo su'nu de, te ni ndakoo de ni jintna'a de Jesús.

51 Yun te ni jikan tno'o ña Jesús:

—¿Nagua kuini ni ja sa'a san jin ni? —jiña'a ya.

Te jiña'a tee ku'u yun:

—Mastru, kuini san ja ndanune nduchi nuu san —jiña'a de.

52 Te jiña'a Jesús:

—Kua'an ni nuu saa, chi ja kandija ni, ndasa'a nduchi nuu ni, te ni nduva'a ni —jiña'a ya.

Te vi ore saa ni ndanune nduchi nuu de, te ni jata ndikin ña de kua'ankuei de jin Jesús nuu ichi yun.

11

Ni ndiuu Jesús na kuinio in rey ja ni kundee maa Jerusalén

1 Te nuu ni ka kuyatni Jesús maa ñuu Jerusalén, yatni ñuu Betfagé vi ñuu Betania, nuu oo yuku nani Olivo, te ni tetniuu ya uu tee ka skua'a jin ya,

2 te jiña'a ya:

—Kua'ankuei ni ñuu luluu ja kaa ichi nuu ni sua'a, te nuu kiukuei ni ñuu yun, te yun vi junku'un ni in mentu luluu nu'ni ti, ja chia'an ka sa'un na in tee koso ti. Vi ndajin ni ti, te kikuei ni jin ti.

3 Te nuu ja na in ñayiu ka'an: "¿Nau ja ka sa'a ni sia'a?" Te vi kuña'a ni ja maa Jito'o jiniu'u ti, su vini ndatetniuu ya ti vi ndisia'a ti, vi kuña'a ni —jiña'a ya.

4 Te ni ja'ankuei de, te ni ka junku'un de in mentu luluu yun nu'ni ti yu'u ichi yatni in ye'e, te ni ka ndajin de ti.

5 Te sava tee ka oo yun ka jiña'a de:

—¿Nau ja ka ndajin ni mentu luluu jian? —ka jiña'a de.

6 Yun te ni ka ka'an de nagua ni jiña'a Jesús. Saa te ni ka jandetu tee yun ja kua'ankuei de jin ti.

7 Te ni ndajinokuei de jin mentu luluu yun nuu oo Jesús, te ni ka sonee de sa'un de yata ti, te ni kakoso ya ti.

8 Te suni kua'a ñayiu ka skaa sa'un ini ichi yun, te sava ñayiu ka ja'nde nda'a yutnu kuii yun, te ni ka tanduei ini ichi nuu kua'an ya.

9 Te ñayiu ka yoxno'o vi ñayiu ka intandikin ka kanai, te ka jiña'i:

—¡Ka'nu kuu maa ni! ¡Na ta'u na ndetu ia vaji nuu nda'a Jito'o!

10 Na ta'u na ndetu ia vaji nuu ni otatnuni ndi tata veluo rey David ja kotatnuni. Ka'nu kuu maa ni ja vaji ni ndee sukun —ka kachi.

11 Te ni kiuu Jesús maa Jerusalén, te kua'an ya veñu'u ka'nu, te ni ndia'a ya ndi'i ja oo ninii yun. Te ja siun ja makunee,

te ni ndekuei ya jin ndi uxi uu tee
ka skua'a jin ya, te kua'ankuei ya
ñuu Betania.

Ni xtau tnia'a Jesús tnu tichi iuu

12 Te kiuu tnee sua'a, nuu ni
ndekuei Jesús ñuu Betania, te
kokin ya.
13 Te ndee jika ni jini ya nukuiin
in tnu tichi iuu ja oo nda'a kuii
tnu, te ni ja'an ya ni jinkoto ya
kondio'ni a masu in tichi iuu. Su
nuu ni jino ya, te tu na kiti ni ni'i
sa'un ya, chi nani nda'a kuii tnu
ka oo, chi masu yoo iin ti kuu.
14 Yun te jiña'a Jesús nuu tnu
tichi iuu yun:
—Vitna te ni in ñayiu ma vi kaa
sa'un ka tichi iuu ja kuun nuu ron
—jiña'a ya.
Te ni ka onini tee ka skua'a jin
ya ja siun jiña'a ya.

Ni ndasavii Jesús maa veñu'u ka'nu

15 Yun te ni ndajinokuei ya
Jerusalén. Te nuu ni kiuu Jesús
ini nuu oo veñu'u ka'nu, te ni
jinkondee ya ni kene'e ya ñayiu
ka xiko vi ñayiu ka ki'in nuu
oo veñu'u yun, te ni xndonso ya
mesa ñayiu ka sama xu'un vi tei
nuu ka nukoo ñayiu ka xiko sata.
16 Te tu ni jandetu ya ja na
in ñayiu kiukuei jin ndatniuu ini
nuu oo veñu'u yun.
17 Te ni kaxtno'o ya nuu ñayiu,
te jiña'a ya:
—Yoso nuu tutu ii: "Ve'e rin, chi
ve'e nuu ka ndakuatu ndi'i ñayiu
ñuyiu konani", kachi tutu ii. Su
maa ni, chi ka sa'a ni na kuinio in
yau kava kui'na —jiña'a ya.
18 Te nuu ni ka onini tee ka
kaxtno'o Ley Moisés vi tee ka kuu
nija'nu nuu sutu ja siun ka'an ya,
te ni ka nduku de naxa vi ka'ni de
ya. Su ka yu'u ña de jin ya, chi
ndi'i ñayiu ni ka sa'u kuii kuiti ini
tno'o kaxtno'o ya.
19 Su nuu makunee, te ni
ndekuei ya ñuu yun kua'ankuei
ya.

Ni xtau tnia'a Jesús tnu tichi iuu

20 Nuu ne'e inka kiuu, te ni ka
ya'a ya jin tee ka skua'a jin ya yun,
te ni ka jini de ja ni yichi nii tnu
tichi iuu yun vi ndee yo'o tnu ni
yichi.
21 Yun te ni ndaka'an Pedro, te
jiña'a de:
—Mastru, kondia'a ni tnu tichi
iuu ja ni xtau tnia'a ni yun, vi ja
ni yichi tnu —jiña'a de.
22 Yun te jiña'a Jesús:
—Kandija ni ia Dios, te sa'a ya
nagua jikan ni,
23 chi ka'an ndaa san ja nani
kuu ñayiu ja kuña'a nuu tinduu
ya'a: "Kujioo te makee ndee nuu
ndute mar yun", te ma ndakani
ini jin anui a saa axi ña'a, chi
kandijai ja saa kokuu nagua ka'in,
te vi saa ndija kokuu.
24 Yun kuu ja ka'an san, ja ndi'i
ja ka jikan ni nuu ka ndakuatu ni,
te vi kandija ni ja ni ka ni'i ni, te
vi ni'i ni.
25 Te nuu ka ndakuatu ni, nuu ja
ndee in ñayiu ni skiti ini ña jin ni,
te vi kuaka'nu ini ni jin, nagua ja
suni na kuaka'nu ini Tata Dios, ia
oo ndee andivi, yika kuechi maa
ni.
26 Chi nuu ja ma vi kuaka'nu ini
maa ni, te suni ma kuaka'nu ini
Tata Dios, ia oo ndee andivi, yika
kuechi maa ni —jiña'a ya.

Ndiso Jesús in tniuu ka'nu

27 Yun te ni ndajinokuei ya
Jerusalén, te nuu jiondita Jesús ini
nuu oo veñu'u, te ni jinokuei tee
ka kuu nija'nu nuu sutu vi tee ka
kaxtno'o Ley Moisés vi tee nija'nu
nuu oo ya.
28 Te ka jiña'a de:
—¿Na in tatnuni ja sa'a ni tniuu
ya'a, axi na in ni chitniuu ña ja
sa'a ni ya'a? —ka jiña'a de.
29 Te jiña'a Jesús:
—Suni sein, na kakan tno'o ña
san in tno'o jin ni. Te nuu ja vi
ka'an ni, te suni ka'an san na in
tatnuni ja sa'a san tniuu ya'a.

30 ¿Na in ni tatnuni ja ni oskuan-
dute Juan? ¿A maa ia Dios oo ndee
andivi axi ñayiu ñuyiu ya'a? Vi
ka'an ni, vii —jiña'a ya.
31 Yun te ni ka jinkondee de ka
ndatno'o tna'a de, te ka ka'an de:
—Nuu ja na vi kuña'o ja ia Dios
oo ndee andivi ni tatnuni, te kachi
de: "¿Te nau ja tu ni ka kandija ni
nuu saa?"
32 Te nuu na vi kuña'o ja ñayiu
ni ka tatnuni, te ka yu'o ñayiu
ñuo ja vi kiti ini nuo, chi ndi'i
ka kandija ja Juan, chi tee ni
ondakani ndija tno'o ia Dios ni
okuu de.
33 Saa te ni ka ka'an de jin Jesús,
te ka jiña'a de:
—Tu ka jini san.
Yun te jiña'a Jesús:
—Nuu saa te suni sein, ma
kaxtno'o san na in tatnuni ja sa'a
san tniuu ya'a —jiña'a ya.

12

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a tee kue'e ndeva'a

1 Yun te ni keja'a Jesús ka'an ya
tno'o jioni'ni, te jiña'a ya:
—Ni oo in tee neva'a ñunde'i,
te ni xtee de kua'a tnu uva, te
ni jasi de tnu, vi ni sava'a de in
nuu koku'ni de nduxi uva de, te
ni sa'a de in ve'e sukun nuu vi
koyoxnee sukun ñayiu, nagua ja
kuu vi kokotoi ndi'i ja neva'a de.
'Yun te ni jiña'a nuu de ñunde'i
de nuu sava tee ja vi kokutu de, te
vi kotniuya'u de ñunde'i yun, te ni
kee de kua'an jika de.
2 Te nuu ni kintna'a kiuu ja
ndututu uva yun, te ni tetniuu de
in tee jinokuechi nuu de ja nuki'in
tee yun uva ja ndani'i maa de nuu
tee ka jitu ñunde'i yun.
3 Su tee yun, chi ni ka tnii de
tee jinokuechi yun, te ni ka kani
ña de, te vi sua'a ni nda'a uun
tee yun, ni ka ndatetniuu ña de
kuano'o de.
4 Yun te ni tetniuu tuku de inka
tee jinokuechi nuu de. Su tee ka
jitu yun, chi ni ka kuun ña de yuu,
te ni ka ta'u de xini tee jinokuechi
yun vi ni ka jiña'a de jakanoo tee
yun.
5 Te ni tetniuu tuku de inka tee
jinokuechi nuu de. Su ni ka ja'ni
ña jin de. Yun te ni tetniuu de
kua'a ka tee ka jinokuechi nuu de,
te savai ni ka kani de, te sava kai
ni ka ja'ni de.
6 'Te tee xiin uva yun, chi oo in
seyii de, te kutoo ndeva'a de jin.
Te sandi'i ni ka, te ni tetniuu de
se'e de, chi ni ndakani ini de: "Vi
konee yiñu'u de nuu seyio".
7 Su tee ka jitu nuu ñunde'i yun,
chi ni ka ndatno'o tna'a de: "Suchi
ya'a kuu suchi sa'a jajin uva ya'a.
Na ki'inkueio te vi ka'nio jin, te
na vi sa'a jajin mao uva ya'a" ka
kachi de.
8 Te ni ka kakuiko ña de jin, te
ka ja'ni ña de jin suchi yun, te ni
ka skunta de yiki kuñui yu'u nuu
oo uva yun —jiña'a ya.
9 Yun te ni jikan tno'o ña ya jin
de:
—Nuu saa, ¿te naxa sa'a jito'o
uva yun? Ndii de te ka'ni de tee ka
jitu yun, te kuña'a de ñunde'i de
yun nuu sava ka tee ja vi kokutu
de.
10 'Te ¿a vini tu ka ka'u ni tno'o
nuu tutu ii nuu ka'an sua'a?
Kava ja ni ka skexiko tee ka sa'a
ve'e,
ni nduu kava ka'nu ja yituu skina
ve'e.
11 Maa Jito'o Dios ni sa'a yun,
te vi ka sa'u kuii kuiti inio ka
ndia'o
kachi tutu ii —jiña'a ya.
12 Yun te ni ka nduku de naxa
vi kakuiko de Jesús. Chi ni ka
jinkui'nu ini de ja siki maa de
ka'an ya jin tno'o jioni'ni yun. Su
ka yu'u de ja vi kiti ini ñayiu kua'a
yun, te ni ka xndoo ña de jin ya,
te kua'ankuei de.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a xu'un impuestu

13 Yun te ni ka tetniuu de sava
tee ka kuu fariseo vi tee ka yinduu

nuu Herodes ja vi kakan tno'o
ndichi de Jesús, nagua ja saa, te
ka'an ya in tno'o ja kuu vi ka'an
kuechi de siki ya.
14 Te nuu ni jinokuei de, te ka
jiña'a de:
—Mastru, ka jini san ja tee
ka'an ndaa kuu ni, te tu ndi'ni
ni nagua ka ka'an ñayiu, chi tu
ndia'a ni naxa ka oo ka ndaa
ñayiu, chi inuu ni ka kuu ndi'i
ñayiu nuu maa ni, te kaxtno'o
ndaa ni ichi ia Dios nuu ñayiu. Te
na kachi tna ni, ¿a vatuka kuu ja
vi kuña'a san xu'un impuestu nuu
César, tee tatnuni ñuu Roma, axi
ña'a? ¿A vi kuña'a san axi ma vi
kuña'a san? —ka jiña'a de.
15 Su Jesús, chi ja jini ya ja chia
inu jani ini de, te jiña'a ya:
—¿Nau ja ka ki'in vijin ña ni?
Vi taa ni in xu'un kaa na kondia'a
san —jiña'a ya.
16 Te ni ka jiña'a de in xu'un kaa,
te jiña'a ya:
—¿Na xiin yunuu kuu ja ndee
ya'a vi na xiin sivi kuu ja yoso
ya'a? —jiña'a ya.
Te ka jiña'a de:
—Yunuu César, tee tatnuni ñuu
Roma kuu —ka jiña'a de.
17 Yun te jiña'a Jesús:
—Nuu saa te vi kuña'a ni nuu
César nagua kuu kuenta maa
César, te nuu ia Dios nagua kuu
kuenta maa Dios, —jiña'a ya.
Te vi ni ka sa'u kuii kuiti ini de
ja siun jiña'a ya.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a ja ndateku ndiyi

18 Yun te ni jinokuei sava tee
ka kuu saduceo nuu oo Jesús. Te
tee ya'a, chi tu ka kandija de ja vi
ndateku ndiyi. Te ni ka jikan tno'o
de ya, te ka jiña'a de:
19 —Mastru, Moisés ni tee nuu
tutu ii ja ka neva'o ja nuu ja in tee
na kuu de, te xndendoo de ñasi'i
de, su tu na se'e de oo jin ña, kuini
ja ñani de ndatnanda'a jin ñasi'i
de, nagua ja koo se'e ña jin de,
te nukuiin nuu tniuu ndi ñani de,
kachi tutu ii.
20 Nuu saa te ni oo uja ñani, te
tee xtnañu'u yun ni tnanda'a de
jin ñasi'i de, te ni ji'i de, su tu na
se'e de ni oo jin ña.
21 Te ni ndatnanda'a tee kuu uu
yun jin ña'a ni ndonda'u yun. Te
suni ni ji'i de, su tu na se'e de ni
oo jin ña. Te suni saa ni ndo'o tee
kuu uni.
22 Te vi saa guaa ndee ni kenta
ndi uja de ni ka tnanda'a jin ña'a
yun. Te ni in de tu na se'e de ni
oo jin ña, te sandi'i ni ka, te suni
ni ji'i ña.
23 Nuu saa te nuu vi ndateku
ndiyi kiuu ja vi ndateku de, ¿ndee
de kuu ja kondeka ña ja siun vi
ndi uja de ni ka tnanda'a jin ña?
—ka jiña'a de.
24 Yun te jiña'a Jesús:
—Masu vatuka ka ka'an ni, chi
tu ka jinkui'nu ini ni naxa ka'an
nuu tutu ii, te ni tu ka jini ni
jaka'nu sa'a ia Dios.
25 Chi nuu vi ndateku ndiyi, ma
vi kuaka tna'i, ni ma vi kuña'i
se'i ja vi tnanda'i, chi vi kokui na
kuinio ia ka jinokuechi nuu maa
Dios oo ndee andivi.
26 Su ja ka ka'on ja vi ndateku
ndiyi, ¿a tu ka ka'u ni nuu liuru ja
ni tee Moisés naxa ni ka'an ia Dios
nuu de ndee nuu tnu iñu ndoko
ja ja'nu ja'nu ñu'u?, nuu jiña'a
ya: “Maa rin kuu Dios Abraham
vi Dios Isaac vi Dios Jacob”, jiña'a
ya nuu Moisés.
27 Chi ia Dios, masu Dios ñayiu
ka ji'i kuu ya, chi ia Dios ñayiu
ka teku kuu ya. Yun kuu ja masu
vatu kuiti ka ka kandija ni —jiña'a
ya.

Ya'a kuu tno'o ka'nu ka ja tatnuni ia Dios

28 Yun te ni jino in tee kaxtno'o
Ley Moisés ja ni onini de ja ka tee
tna'a ya jin tee yun, te ni jini de
ja gua'a ni ndajione'e Jesús tno'o
ni ka jikan tno'o ña tee yun, te ni
jikan tno'o de jin ya:

—¿Ndee tno'o kuu tno'o xtnañu'u ja kanuu ka nuu ndi'i tno'o tatnuni ia Dios? —jiña'a de.
29 Te jiña'a Jesús:
—Tno'o xtnañu'u ja kanuu ka nuu ndi'i tno'o tatnuni kuu ya'a: "Ñayiu Israel, vi konini tno'o ka'an Jito'o Dios, chi maintno'o maa ya kuu Jito'o", kachi tutu ii.
30 "Te yun guaa kutoo ni Jito'o Dios jin ndi'i ndee ini ndee anu ni vi jin jajintnuni ni vi jin ndi'i jandakui ni". Te tno'o ya'a kuu tno'o kanuu ka nuu tno'o tatnuni ia Dios.
31 Te tno'o kuu uu, chi vi kintna'a inuu ni: "Ka'an too ni in ñani in tna'a ni nagua kutoo ni maa ni". Te tu na inka tno'o tatnuni ja kuu ka'nu ka saa tno'o ya'a —jiña'a ya.
32 Yun te jiña'a tee kaxtno'o Ley:
—Vatuka ka'an ni, Mastru, chi ndija ni tno'o ka'an ni, ja invaa ni ia Dios oo, te tu na inka ia oo.
33 Te ja kutoo ya ndi'o jin anuo, vi ndi'i jajintnunio vi ndi'i ja ndakuio, vi ja ka'an too in ñani in tna'o nagua kutoo mao, ya'a kuu ja kanuu ka ndija, masu ndi'i ja ka teñu'u kiti vi ja ka soko nuu ya —jiña'a de.
34 Yun te nuu ni jini Jesús ja gua'a ndeva'a ni ndajione'e de tno'o ni ka'an de, te jiña'a ya:
—Ja oo yatni ni ja tatnuni ia Dios nuu ni —jiña'a ya.
Te ni in ka de, tu ni ka kundee ini de ja vi kakan tno'o ña de jin ya.

Ndikin tata David kuu Kristu

35 Te nuu oo Jesús veñu'u ka'nu ja kaxtno'o ya nuu ñayiu, te jiña'a ya:
—¿Nau ja ka ka'an tee ka kaxtno'o Ley ja Kristu, ia ni tetniuu Dios, kuu ndikin tata ndee David?
36 Te maa David ni ka'an jin ma'ñu sagua Espíritu ia Dios:
Ni ka'an Jito'o Dios nuu Jito'o san:
"Junkoo ichi nda'a kua'a rin,
vi guaa ndee na sa'a rin ndi'i ja ka
ka'an u'u ña ndee chii ja'a ron"
kachi tutu ii.
37 Te vi maa David xnani ña Jito'o, te ¿naxa kuu kokuu ndikin tata ña de jin ia ni tetniuu Dios? —jiña'a ya.
Te ka junkuaan ini ñayiu kua'a yun ka nini tno'o ka'an ya.

Ni ka'an kuechi Jesús siki tee ka kaxtno'o Ley Moisés

38 Te jiña'a Jesús nuu kaxtno'o ya:
—Vi koto ni maa ni jin tee ka kaxtno'o Ley Moisés, chi ka junkuaan ini de ja vi kaka de jin sa'un nani ja xne'e ja ka kuu nija'nu de, vi ja vi ka'an yiñu'u ñayiu nuu ka ndakantno'o ñai jin de nuu ya'u.
39 Te ka jintna'a ini de vi jinkoo de nuu tei xtnañu'u ka ini ve'e ii sinagoga vi nuu tei xtnañu'u nuu ka jaxini de.
40 Te ka kindee de ja ka neva'a ña'a ni ka ndonda'u nuu ve'e ña, su vi ja ma vi kuni ñayiu, te kani ndeva'a ka ndakuatu de. Su tee ya'a, chi kua'a ka vi tniuya'u de nuu ia Dios —jiña'a ya.

Xu'un ja ni soko in ña'a ni ndonda'u

41 Te in jichi oo Jesús ini nuu oo veñu'u ka'nu, nukoo ya yatni nuu oo jatnu ka soko xu'un. Te ndia'a ya nasaa xu'un ka tnaa ñayiu ñuu nuu jatnu yun, te kua'a ñayiu kuika ka tnai kua'a xu'un.
42 Yun te ni jino in ña'a kunda'u ja ni ndonda'u ña, te ni tnaa ña uu xu'un kueli nuu jatnu yun.
43 Yun te ni ndakana ya tee ka skua'a jin ya, te jiña'a ya:
—Ka'an ndaa ndija san ja kua'a ka xu'un ni tnaa ña'a nda'u ja ni ndonda'u ya'a, saa nuu ndi'i ñayiu ka soko xu'un nuu jatnu ya'a.
44 Chi ndi'i ñayiu ka tnai xu'un ja ni kendoo ni ka. Su ña'a ya'a,

chi visi kunda'u ña, su ni tnaa
ña ndi'i ja neva'a ña ja ni'i ña ja
koteku ña —jiña'a ya.

13

Ni kaxtno'o Jesús ja naa veñu'u ka'nu

1 Yun te nuu ni ndee Jesús
veñu'u ka'nu, te in tee ka skua'a
jin ya jiña'a de:
—Mastru, kondia'a ni nase lu-
luu kaa veñu'u ka'nu ya'a vi
nase na'nu na'nu kava ni kuva'a,
—jiña'a de.
2 Te jiña'a Jesús:
—Taka ve'e na'nu ja ndia'a ni
ya'a, chi ma kendoo ni in kava siki
inka kava, chi ndi'i tnani —jiña'a
ya.

Seña ya'a koo nuu kuyatni ja naa ñuyiu

3 Yun te kua'ankuei ya yuku
Olivo ja ndia'a tna'a sua'a jin
veñu'u ka'nu. Te nuu ni jinkoo
Jesús yun, te ni ka jikan tno'o ña
Pedro vi Jacobo vi Juan vi Andrés
nuu ka oo maa ni de jin ya:
4 —Kaxtno'o ni na kiuu skunkuu
ndi'i tno'o ni ka'an ni ya'a, te
na seña koo nuu kuyatni kiuu ja
skunkuu ndi'i ya'a —ka jiña'a de.
5 Yun te jiña'a Jesús:
—Vi koto gua'a ni maa ni ja tu
na in xnda'u ña jin ni,
6 chi kikuei kua'a tee jin sivi
san, te vi kachi de: “Maa san kuu
Kristu, ia ni tetniuu Dios”. Te vi
xnda'u de kua'a ñayiu.
7 ’Te nuu vi konini ni ja ka ka'an
ja ka jaxin tna'a ñayiu, vi ya'a yun
vi ka'an ñayiu ja vi kaxin tna'i, te
ma vi yu'u ni, chi nini kuu ja saa
kokuu, su masu yun kuu ja naa
ñuyiu.
8 Chi vi ndakoo ñayiu ñuu na'nu
ja vi kaxin tna'a jin sava ka ñayiu
ñuu na'nu. Te suni tee netniuu
vi kaxin tna'a de jin sava ka tee
netniuu. Te koo ñutnaa nuu kua'a
ñuu vi tnama, te vi kuvaa ndi'i
ñayiu. Te ndi'i ya'a kuu ja vi inka
ni jinkondee tnundo'o.
9 ’Su vi koto ni maa ni, chi vi
tnaa ña ñayiu jin ni nuu nda'a tee
ka netniuu, te vi kani ñai jin ni ini
ve'e sinagoga, te vi ndasia'a ñai
nuu nda'a tee ka tatnuni vi nuu
nda'a rey ja ja'a ja ka kandija ña
ni jin san, te yun koo ichi ja kuu
vi ka'an ni tno'o san nuu de.
10 Chi nini kuu ja kutenuu tno'o
va'a ia Dios nuu ñayiu taka ñuu
ama ka ja ndi'i ñuyiu.
11 Su nuu ka jaka ña de jin ni
ja vi junsia'a ña de nuu nda'a tee
ka netniuu, te ma vi kondi'ni ni na
tno'o vi ka'an ni, ni ma vi ndakani
sa'un ini ni, chi na tno'o taa maa
ia Dios ja vi ka'an ni ore yun, te
tno'o yun vi ka'an ni, chi masu
maa ni ka kuu ja vi ka'an, chi maa
Espíritu ia Dios ka'an.
12 Te in tee xtuu de ñani de ja
vi ka'ni ña, te tata vi xtuu de se'e
de, te vi ndakoo se'e siki tatai, te
vi xtuu ñai ja vi ka'ni ña jin de.
13 Te ndi'i ñayiu ñuyiu vi kuni
u'u ña jin ni ja ja'a sein, su na
ñayiu oo yutnu guaa ndee kiuu
sandi'i, te sui guaa kaku ni'nu.
14 ’Te nuu vi kuni ni in tee ja
sa'a de jatne'e ndeva'a nuu tu
na tniuu ja koo, te yun sa'a ja
ndoo nda'u veñu'u ka'nu, nagua
ni ka'an Daniel, tee ni ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a, na in
ka'u, te na jinkui'nu ini. Nuu saa,
te ñayiu ka oo ñuu Judea na vi
kunu yu'i ki'inkuei guaa ndee nuu
yuku.
15 Te na ñayiu oo yata ve'e ma
ndui ja kene'i nagua oo ve'i.
16 Te na ñayiu oo yuku nuu
satniui, ma ndajiokuiin ja nuki'in
sa'uin.
17 Su ¡nda'u ni ka ña'a ka ñu'u
luluu vi ña'a ka jaxin se'e kiuu
yun!
18 Vi ndakuatu ni nuu ia Dios
ja kiuu vi kunu yu'u ni yun, ma
kokuu in yoo vijin.

19 Chi koo ndeva'a tnundo'o
kiuu yun ja ni tu na in jini guaa
ndee nuu ni jinkoo jaa ñuyiu ja
ni sa'a ia Dios vi guaa ndee kiuu
vitna, te ni ma koo ka tnundo'o
yun.
20 Te nuu ja ma ka'nde Jito'o
ja joo ni kiuu kokuu, te tu na in
ñayiu kaku ni'nu, su ja ja'a ñayiu
maa ya ja ni kaji ya kuu ja ni
ja'nde ya, te joo ni kiuu kokuu.
21 ’Nuu saa te nuu ja na in ñayiu
ka'an: “Vi kondia'a ni, chi ya'a oo
Kristu”, axi “Yun oo Kristu”, te ma
vi kandija ni.
22 Chi vi ndakoo tee tno'o vi
kachi ja Kristu ka kuu, vi tee tno'o
vi kachi ja tee ka ndakani tno'o
ia Dios ka kuu, te vi sa'a de tniuu
na'nu vi javii, nagua ja vi xnda'u
de ñayiu. Te nuu ja kuu, te vi guaa
ndee ñayiu ni kaji maa ia Dios vi
xnda'u de.
23 Su vi kondia'a gua'a ni, chi ja
ni kaxtno'o san ndee vitna nagua
ja vi kokuni ni ndi'i naxa kokuu.

Kaxtno'o Jesús naxa kokuu nuu ndii ya

24 ’Su nuu na ya'a ndi'i kiuu
tnundo'o yun, te kunee nuu
nikandii vi ma ye'e ka yoo,
25 te junkuei kimi vi kisi ndi'i
jandakui oo ndee andivi.
26 Yun te vi kuni ñayiu ja mandii
maa san ja kuu san Se'e Teyii ndee
nuu viko jin jaka'nu vi jaye'e tajan
maa ia Dios.
27 Yun te tetniuu san ia ka
jinokuechi nuu maa Dios ja vi
ndaxtutu ñayiu ni kaji ya ninii ndi
kuun lado ñuyiu vi guaa ndee nuu
jin ndi'i andivi.
28 ’Vi kutua'a ni tno'o jioni'ni
ka'an san jin tnu tichi iuu. Nuu
jinkondee nduyute tnu, te ndata'u
nda'a kueli tnu, yun kuu nuu ka
jini ni ja makuyatni yoo i'ni.
29 Te suni saa ni maa ni, nuu
ka jini ni ndi'i ya'a skunkuu, te vi
jinkui'nu ini ni ja ja oo yatni san
yuye'e ja ndii san.
30 Te ka'an ndaa san ja ndi'i
tno'o ya'a skunkuu nuu ñayiu vi
tna'a tnundo'o ya'a ama ka ja vi
kui.
31 Ñuyiu ya'a vi andivi, chi ja
naa ni kuu. Su tno'o ka'an san,
ma naa, chi ndi'i skunkuu.
32 ’Su ja kiuu vi ore ja ndii san,
tu na in jini, ni ia ka jinokuechi
nuu maa Dios ja ka oo ndee an-
divi, te ni maa san ja kuu san Se'e
ia Dios, tu jini san, chi maintno'o
maa Tata Dios guaa jini ya.
33 ’Nuu saa te vi ku'un ini ni, ma
vi kusun ini ni, te vi kondakuatu
ni, chi tu ka jini ni na ore kokuu.
34 Chi kiuu ja ndii san kuu inuu
jin in tee ja ni kee de kua'an de
ichi jika, te ni xndoo de ve'e de
nuu tee ka jinokuechi nuu de. Te
ni xtaku de tniuu ja vi sa'a in in
maa tee yun. Te ni tatnuni de nuu
tee jito ye'e yun ja na kokoto gua'a
de.
35 Te suni saa ni maa ni, vi ku'un
ini ni, ma vi kusun ini ni, chi tu
ka jini ni na ore ndenta maa san
ja kuu san jito'o ve'e ya'a, a nuu
makunee axi nuu sau ñuu jakuaa
axi nuu ni kana in li'li, a nuu
matuu,
36 nagua ja nuu sanaa ndenta
san, te ma nuku'un ña san ja ka
kixin ni.
37 Te tno'o ka'an san nuu ni,
suni ka'an san nuu ndi'i ñayiu: Vi
ku'un ini ni, te ma vi kusun ini ni
—jiña'a ya.

14

Ni ka skaka tna'a de ja vi kakuiko de Jesús

1 Te kuini ka uu kiuu ja keja'a
viko pascua ñayiu judio, ja ka jai
xtaa vixin ja tu na levadura yi'i.
Te ni ka ska'an tna'a sutu ka kuu
nija'nu jin tee ka kaxtno'o Ley
Moisés naxa vi kakuiko de Jesús
jin tno'o tno'o, te vi ka'ni de jin
ya.
2 Te ka kachi de:

—Ma vi kakuiko de kiuu viko
ya'a, chi ndontakuei vaa ñayiu
sikio —ka kachi de.

Ni joso in ñasi'i tatna xiko xini Jesús

3 Te nuu oo Jesús ñuu Betania,
ve'e Simón, tee ni oku'u kue'e
ndi'yi te'i, te ka nukoo ya nuu
mesa ka jaa ya xtaa, te ni jino in
ñasi'i, nee ña in tindo'o yuu vii
ndeva'a nani alabastro ñu'u chitu
tatna xiko ja kuu ita nardo, in ja
ndee ya'u ndeva'a. Te ni ta'u ña
tindo'o yun, te ni joso ña tatna
xiko yun xini ya.
4 Te ni ka kiti ini sava tee ka oo
yun, te ka ndatno'o tna'a de:
—¿Nau ja skunaa ña'a ya'a
tatna xiko ya'a?
5 Chi kuu xiko ña nuu siun, te
ni'i ña ya'u vi'i ka uni ciento kiuu,
te kuña'a ña xu'un yun nuu ñayiu
ka kuu nda'u —ka kachi de.
Te ni ka kiti ini de nuu ña.
6 Su jiña'a Jesús:
—Kokuu maa maa ña, ¿nau ja
ka xna'a ni ña? Te in tniuu gua'a
kuu ja ni sa'a ña jin san.
7 Chi siun ni vi koo ni jin ñayiu
ka kuu nda'u, te kuu vi sa'a ni jin
java'a na kiuu ka kuini maa ni. Su
sein, chi masu vi siun ni vi koo ni
jin san.
8 Chi ni sa'a ña'a ya'a nagua kuu
ja kuu sa'a ña, chi ni joso ña tatna
xiko yiki kuñu san ja ni sa'a tua'a
ña ña ja jinkoyu'u san.
9 Te ka'an ndaa ndija san ja
ndee ni nuu ni kuu ja ka kaxtno'o
ñayiu tno'o va'a ia Dios ninii
ñuyiu ya'a, te suni vi ndakani ja
ni sa'a ña'a ya'a nagua ja vi kon-
daka'an ña ñayiu jin ña —jiña'a
ya.

Nduku Judas ja xtuu de Jesús

10 Yun te kua'an Judas Iscariote,
in tee ka skua'a jin ya ja kuu ndi
uxi uu de, ja vi ndatno'o tna'a
de jin sutu ka kuu nija'nu naxa
kokuu ja xtuu de Jesús.
11 Te nuu ni ka onini sutu ka kuu
nija'nu yun ja siun jiña'a de, te ni
ka kusii ini de, te ni ka kee yu'u
de ja vi kuña'a de xu'un. Yun te
ni jinkondee Judas nduku de naxa
kuu ja xtuu de Jesús nuu nda'a
sutu ka kuu nija'nu yun.

Ni ka jaxini Jesús jin tee ka skua'a jin ya

12 Yun te kiuu xtnañu'u ja keja'a
viko nuu ka jaa ñayiu judio xtaa
vixin uun ja tu na levadura yi'i,
nuu ka ja'ni lelu ja ka sokoi nuu
ia Dios viko pascua, te ni ka jikan
tno'o ña tee ka skua'a jin ya:
—¿Ndenu kuu nuu kuini ni ja vi
sa'a tua'a san nuu vi kaxinio viko
pascua ya'a? —ka jiña'a de.
13 Te ni tetniuu ya uu tee ka
skua'a jin ya ja ki'inkuei de, te
jiña'a ya:
—Kua'ankuei ni ndee maa ñuu,
te yun vi jinku'un tna'a ni jin
in tee ndiso in kiyi ndute, te vi
kondikin ni de ki'inkuei ni.
14 Te ve'e nuu ndiuu de yun, vi
ka'an ni jin maa tee xiin ve'e yun:
“Kachi Mastru: ¿Ndenu oo ve'e ja
tanuu ni vi kaxini san jin tee ka
skua'a jin san viko pascua ya'a?”,
vi kuña'a ni.
15 Te xne'e maa de in ve'e ka'nu
ja oo ndee sukun nuu ja otua'a.
Te yun vi sava'a ni ja vi kaxinio
—jiña'a ya.
16 Yun te kua'ankuei nduu tee
ka skua'a jin ya, te ni jinokuei
de maa ñuu, te ni ka ni'i de ve'e
nagua ni ka'an ya. Te ni ka sava'a
de ja vi kaxini de jin ya viko
pascua yun.
17 Te nuu ni kunee, te ni jino
Jesús jin ndi uxi uu tee ka skua'a
jin ya.
18 Te nuu ka nukoo ya nuu mesa,
nini ka jaxini ya, te jiña'a ya:
—Ka'an ndaa san ja ndee in
maa ni ja ka jaxini ni jin san xtuu
ña —jiña'a ya.
19 Yun te ni ka jinkondee de ka
kusuchi ini de, te ndi in ndi in de
ka jikan tno'o ña jin ya:

—¿A sein kuu? —jiña'a in de.

—¿A sein? —jiña'a inka de.

20 Te jiña'a ya:

—In tee ne'u ndi uxi uu maa ni, tee ka xtajin jin san xtaa vixin in ni nuu ko'o, kuu de.

21 Te jandaa ja sein ja kuu san Se'e Teyii, chi ndo'o san nagua yoso nuu tutu ii, su nda'u ni ka maa tee xtuu ña jin san ja kuu san Se'e Teyii, chi vi gua'a ka kuu ja ma kaku de ñuyiu ya'a nuu siun —jiña'a ya.

22 Te vi nini ka jaxini de jin ya, te ni tnii ya xtaa vixin, te ni ndakuanta'u ya nuu ia Dios, te ni ta'u ya, te ni jiña'a ya nuu tee ka skua'a jin ya, te jiña'a ya:

—Vi tnii ni te vi kaa ni, chi ya'a kuu yiki kuñu san.

23 Yun te ni tnii ya vasu nuu ñu'u vinu, te ni ndakuanta'u ya nuu ia Dios, te ni jiña'a ya nuu de, te ndi'i de ni ka ji'i nuu vasu yun.

24 Te jiña'a ya:

—Ya'a kuu niñi san ja soko san ja kokuu in tratu jaa, te kati ja ja'a kua'a ñayiu nagua ja koneka'nu ini ia Dios yika kuechi.

25 Te ka'an ndaa san ja ma ko'o sa'un ka san nduxi uva ya'a, guaa ndee kiuu ja ko'o san nduxi uva jaa nuu tatnuni ia Dios —jiña'a ya.

Ni kaxtno'o Jesús ja ndayu'u Pedro ja jini ña de jin ya

26 Te nuu ni ndi'i ni ka jita ya in yaa nuu ia Dios, te kua'ankuei ya yuku Olivo.

27 Yun te jiña'a Jesús:

—Ndi'i ni vi ndayu'u ja ja'a tnundo'o kii siki san jakuaa vitna, chi saa yoso nuu tutu ii: “Xtuji rin tee jito ndikachi, te ya'a yun ni ka vi kutenuu ti”, kachi tutu ii.

28 Su nuu na ndateku san, te kokoxno'o san kono'o san Galilea, te saa ndajakuei ni —jiña'a ya.

29 Yun te jiña'a Pedro:

—Visi ndi'i de na vi ndayu'u, su sein, chi ma ndayu'u sa'un san —jiña'a de.

30 Te jiña'a Jesús:

—Ka'an ndaa ndija san ja jakuaa vitna, te uni jichi ka'an ni ja tu jini ña ni jin san, ama ka ja kana li'li uu jichi —jiña'a ya.

31 Su ka'an te ka'an ni Pedro, te jiña'a de:

—Visi na kuu san jin ni, su ma ka'an san ja tu jini ña san, —jiña'a de.

Te vi suni saa ni ka ka'an ndi'i tee ka skua'a jin ya.

Ndakuatu Jesús nuu ka oo xtnuu kuii Getsemaní

32 Yun te ni jinokuei ya jin tee ka skua'a jin ya in nuu nani Getsemaní, te jiña'a ya:

—Vi jinkoo ni ya'a nini ki'in san yun na ndakuatu san —jiña'a ya.

33 Yun te ni jaka ya Pedro vi Jacobo vi Juan, te kua'ankuei ya jin de. Te ni jinkondee ya kusuchi ini ya vi tna'u ndeva'a ini ya.

34 Te jiña'a ya:

—Kusuchi ndeva'a ini san ja vi ndee na kuu san. Vi kendoo ni ya'a, te vi kondito ni —jiña'a ya.

35 Yun te ni jika ya joo ni ja'an ya, te ni jinkuiin jiti ya vi ndee ni kunjino tnee ya nuu ñu'u, te ni ndakuatu ya nuu ia Dios ja nuu ja sua'a te na kuu, te ma tna'a ya tnundo'o ja vaji siki ya.

36 Te jiña'a ya:

—Tata maa san, ndi'i ni ja kuu ja sa'a maa ni, xtajioo ni tnundo'o ndeva'a ja vaji siki san. Su ma kokuu nagua ka'an maa san, chi na kokuu nagua kuini maa ni —jiña'a ya.

37 Te vini ni ndajiokuiin ya ni ndajino ya nuu ka oo ndi uni tee ka skua'a jin ya, te ni nuku'un ña ya ja ka kixin de. Te jiña'a ya nuu Simón Pedro:

—Simón, ¿a kixin ni? ¿A vini in ore tu ni ka kundee ini ni ja vi kondito ni?

38 Vi kondito ni, te vi kondakuatu ni nuu ia Dios, nagua ja ma koto tnuni ña Tachi ja junkuei ni nuu jakue'e, chi jandaa ja anu ni, chi oo tua'a ja skunkuu nuu ia Dios, su yiki kuñu ni, chi vita ndeva'a —jiña'a ya.
39 Yun te kua'an tuku ya inka jichi ja ni ndakuatu ya, te inuu ni tno'o ni ka'an ya.
40 Te nuu ni ndajino ya inka jichi, te ni nuku'un ña ya ja ka kixin tuku de, chi tu ka kundee nduchi nuu de jin ñua'na, te tu ka ni'i de na tno'o vi ka'an de nuu ya.
41 Te ni ndajino ya jichi kuu uni nuu ka oo de, te jiña'a ya:
—¿A vi ka kixin ni ni vi ka ndatatu ni? Su ja ni kuu ni, chi ja ni jino ore ja vi kakuiko ña ñayiu ka sa'a jakue'e jin sein ja kuu san Se'e Teyii.
42 Vi ndakoo ni na ki'on, chi ja makuyatni tee xtuu ña jin san —jiña'a ya.

Ni ka kakuiko de Jesús

43 Te vi nini ka'an ka ya, te ni jino ni Judas, in tee ni ka okuu uxi uu tee ka skua'a jin ya, ndeka de kua'a ñayiu ka nee yuchi kani vi ñayiu ka nee yutnu, ja ni ka tetniuu ña sutu ka kuu nija'nu ka vi tee ka kaxtno'o Ley Moisés vi tee ka kuu nija'nu nuu ñuu.
44 Te ja ni kaxtno'o Judas, tee ni xtuu ya, nagua kokuu in seña nuu tee yun, te jiña'a de:
—Tee xiin nuu ja tetuyu'u san kuu tee vi kakuiko ni. Te vi kotnii gua'a ni de ki'inkuei ni, masu ja vi siaa ni de —jiña'a de.
45 Te nuu ni jino de, te ni kuyatni de nuu oo Jesús, te jiña'a de:
—Oo va'a ni, Mastru.
Te ni tetuyu'u de nuu ya.
46 Yun te ka kakuiko ña sava ka tee yun jin ya.
47 Su in tee ka oo jin ya ni kene'e de yuchi kani de, te ni ja'nde de so'o in tee jinokuechi nuu sutu kuu nija'nu ka.
48 Yun te jiña'a Jesús nuu ñayiu yun:
—¿Nau ja ka nee ni yuchi kani vi yutnu vajikuei ni ja vi kakuiko ña ni jin san na kuinio ja kui'na kuu san?
49 Te in in kiuu ni ka oo in nio nuu veñu'u ka'nu ja ni okaxtno'o san tno'o ia Dios, te tu ni ka kakuiko ña ni. Su saa kokuu nagua ja skunkuu nuu tutu ii —jiña'a ya.
50 Yun te ni ka xndoo ña ndi'i tee ka skua'a jin ya, te ni ka jino yu'u de kua'ankuei de.

Ni jino yu'u in tee kuechi

51 Su ni jata ndikin ña in tee kuechi jin ya, ndii de in sa'un kuijin kua'an de, te ni ka kakuiko ña tee yun jin de.
52 Su ni xndoo de sa'un de yun, te vi sua'a vichi tia'a de, te ni jino yu'u de kua'an de.

Ni ka junsia'a de Jesús nuu ni ka ndututu tee ka kuu nija'nu

53 Yun te ni ka junsia'a de Jesús nuu sutu kuu nija'nu ka. Te yun ni ka ndututu ndi'i sutu ka kuu nija'nu vi tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu ñuu vi tee ka kaxtno'o Ley Moisés.
54 Te Pedro, chi ndikin jika ni ña de kua'an de guaa ndee ini nuu oo ve'e sutu kuu nija'nu ka yun, te ni jinkoo de nuu ka nukoo ndaja'a ja ka ndasaa de yu'u ñu'u yun.
55 Te sutu ka kuu nija'nu vi ndi'i tee ka netniuu nuu ka ndututu de yun, ka nduku de tee vi ka'an tno'o siki ya, nagua ja kuu vi xtavi kuechi ña de ja kuu ya. Su tu ka ni'i de na kuechi vi xtavi ña de.
56 Chi kua'a de ka ka'an tno'o tno'o siki ya, su tu kintna'a tno'o ka ka'an de.
57 Yun te ni ka ndakoo sava de, te ni ka ka'an kuechi de siki ya jin tno'o tno'o, te ka jiña'a de:
58 —Maa san, chi ni ka onini san tno'o ni ka'an de: “Sein chi kani san veñu'u ya'a ja ni ka sa'a ñayiu jin nda'i, te nuu uni kiuu, te

ndasa'a san inka veñu'u ja masu
ka sa'a ñayiu jin nda'i”, kachi de
—ka jiña'a de.
59 Su visi ni saa, te tu kintna'a
tno'o ja ka ka'an de siki ya.
60 Yun te ni ndakoo sutu kuu
nija'nu ka ma'ñu ndi'i ñayiu yun,
te ni jikan tno'o de Jesús:
—¿Nau ja vi tu ka'an sa'un ron
ja ka ka'an tee ya'a siki ron?
—jiña'a de.
61 Su Jesús, chi ni jasi yu'u ya,
te tu ni ndajione'e sa'un ya ni in
tno'o. Yun te ni jikan tno'o tuku
ña sutu kuu nija'nu ka yun, te
jiña'a de:
—¿A suu ron kuu Kristu vi Se'e
Dios, ia vii ia va'a? —jiña'a de.
62 Te jiña'a Jesús:
—Suu san kuu. Te vi kuni ni
Se'e Teyii ja konukoo ichi nda'a
kua'a maa ia Dios jin jaka'nu ya,
te ndii ndee nuu viko ichi andivi
—jiña'a ya.
63 Yun te ni ndata sutu kuu
nija'nu ka yun sa'un de ja kuu in
seña ja kiti ini de, te jiña'a de:
—Tu ka jiniu'u kao testiu ja vi
ka'an kuechi siki de.
64 Chi ja ka onini maa ni ja
kane'e de jin Dios. ¿Te naxa ka
ka'an tna ni? —jiña'a de.
Te ndi'i de ni ka ka'an:
—Na kuu de.
65 Te ni ka jinkondee sava de ka
tiusii ña de, vi ni ka jasi de nuu
ya, te ni ka kani de ya jiki, te ka
jiña'a de:
—Ka'an na in ni kani ña jin ron,
—ka jiña'a de.
Te ka katu ndaja'a yun tikatu
nuu ya.

Ni tayu'u tno'o Pedro ja jini de Jesús

66 Te Pedro, chi oo de ndee ndi'i
nuu oo ve'e yun. Te ni jino in ña'a
satniuu ve'e sutu kuu nija'nu ka.
67 Te nuu ni jini ña ja oo Pedro
yu'u ñu'u yun ndasaa de, te ni
ndia'a guagua'a ña nuu de, te
jiña'a ña:
—Maa ni, chi suni ni ka oo ni
jin Jesús, tee ñuu Nazaret —jiña'a
ña.
68 Su ni tayu'u tno'o Pedro, te
jiña'a de:
—Tu jini san ndee tee kuu de,
te ni tu jini san na tno'o ka'an ni
—jiña'a de.
Te ni ndee de ye'e yun, te ni
kana ni in li'li.
69 Te jini tuku ña ña'a satniuu
yun ja oo de yun, te ni jinkondee
ña ka'an ña jin ñayiu ka oo yun:
—Tee ya'a, chi suni tee ni ka oo
jin tee yun kuu de —jiña'a ña.
70 Su ni tayu'u tno'o tuku de
inka jichi. Te nunuu ka, te ka
jiña'a tuku ñayiu ka oo yun nuu
Pedro:
—Vi jandaa ndija ja suni tee ka
oo jin tee yun kuu ni, chi tee ñuu
Galilea kuu ni, te tno'o ka'an ni,
chi inuu ka ka'an ni jin de —ka
jiña'i.
71 Yun te ni jinkondee de xtau
tnia'a de maa de, te ni kee yu'u
de, te jiña'a de:
—Tu jini sa'un san tee yun ndee
tee kuu ja ka ka'an ni —jiña'a de.
72 Te vi ore saa ni kana li'li jichi
kuu uu. Yun te ni ndakanka'an
Pedro tno'o ni ka'an Jesús: “Ama
ka ja kana li'li uu jichi, te tayu'u
tno'o ni uni jichi ja tu jini ña ni”.
Te nuu ni ndakani ini de tno'o
yun, te ni kana nda'i de, te ni jaku
ndeva'a de.

15

Ni ka junsia'a de Jesús nuu Pilato

1 Te nuu ni tuu inka kiuu, te
ni ka ndatno'o tna'a tee ka kuu
nija'nu nuu sutu vi tee ka kuu
nija'nu nuu ñuu vi tee ka kaxtno'o
Ley Moisés vi ndi'i tee ka netniuu
nuu ka ndututu yun. Te ni ka ju'ni
de Jesús, te ni ka ndasia'a ña de
nda'a tee netniuu ja nani Pilato.
2 Te ni jikan tno'o ña Pilato jin
ya:

—¿A suu ron kuu rey ñayiu judio? —jiña'a de.

Te jiña'a Jesús:

—Saa ka'an maa ni.

3 Te kuakua'a kuechi ka xtavi ña tee ka kuu nija'nu nuu sutu jin Jesús.

4 Te inka jichi ni jikan tno'o ña Pilato jin ya, te jiña'a de:

—¿Nau ja vi tu ka'an sa'un ron? Te kondia'a nasaa kuechi ka xtavi ña tee ya'a jin ron —jiña'a de.

5 Su Jesús, chi tu ni ka'an ya ni in tno'o. Te yun guaa vi ni sa'u kuii kuiti ini Pilato.

Ja ni kundaa ja kuu Jesús

6 Te in in viko pascua ni osiaa Pilato in tee yi'i vekaa, na tee ka ndakan maa ñayiu ñuu yun.

7 Te oo in tee nani Barrabás ja ka yi'i de vekaa jin sava ka tee ni ndontakuei jin de siki tee ka netniuu, te ni ka ja'ni de ñayiu.

8 Te nuu ni jinokuei ñayiu kua'a yun, te ni ka jinkondei ka jikain nuu Pilato ja na sa'a de nagua ka sa'a de nuu kuia nuu kuia.

9 Te ni jikan tno'o ña Pilato:

—¿A ka kuini ni ja siaa san tee kuu rey maa ni ja ka kuu ni ñayiu judio? —jiña'a de.

10 Sua'a ni ka'an de, chi ja jini de ja tno'o kuasun kuu ja ni ka tnaa ña tee ka kuu nija'nu jin ya.

11 Su tee ka kuu nija'nu nuu sutu ni ka xtija de ñayiu kua'a yun nagua ja vi kakain ja na siaa ña Pilato jin Barrabás.

12 Yun te ni jikan tno'o tuku ña Pilato inka jichi, te jiña'a de:

—Nuu saa, ¿te naxa ka ka'an ni ja sa'a san jin tee ka xnani maa ni rey ñayiu judio? —jiña'a de.

13 Te ni ka kana jaa ñayiu yun:

—Katakaa ni de yika cruz —ka jiña'i.

14 Te jiña'a Pilato:

—¿Te na kuechi ni sa'a de nuu saa?

Su vi'i ka ni ka kana ko'o ñayiu ka oo yun:

—Katakaa ni de yika cruz —ka jiña'i.

15 Te Pilato, chi ni kuini de ja kendoo va'a de jin ñayiu, te ni siaa de Barrabás, te ni tatnuni de ja ni ka kuun ka kani ña soldado jin Jesús, te ni jiña'a de ya ja vi katakaa ña yika cruz.

16 Yun te ni ka jaka ña soldado yun jin Jesús ini ve'e tniuu. Te yun ni ka ndaxtutu tna'a ndi'i de.

17 Te ni ka skekui'nu ña de jin ya in sa'un kua'a nditnuu, te ni ka kiku de in corona iñu, te ni ka tnaa de xini ya.

18 Yun te ni ka jinkondee de ka ka'an kuasun ña de jin ya:

—¡Ka'nu kuu rey ñayiu judio! —ka jiña'a de.

19 Te ka kuun de in ndoo xini ya vi ka tiusii ña de, te ka junkuiin jiti de nuu ya vi ka sa'a de ja ka chiñu'u de ya.

20 Te nuu ni ndi'i ni ka sa'a ne'e ka sa'a yichi ña de jin ya, te ni ka tau de sa'un kua'a nditnuu yun, te ni ka ndaskekui'nu ña de sa'un maa ya, te ni ka kene'e ña de kua'ankuei de ja vi katakaa de ya yika cruz.

Ni ka jatakaa de Jesús yika cruz

21 Te ichi kua'ankuei de yun ni ka nukuntna'a de jin Simón, tee ñuu Cirene, tata Alejandro vi Rufo, ja mandii de ni ja'an de yuku. Te nuu ni ndaya'a de yun, te ni ka tenini ña soldado ja ni jiso de cruz Jesús.

22 Te kua'ankuei de jin ya in nuu nani Gólgota nuu oo tinduu kaa naxa kaa yiki xini ndiyi.

23 Te ni ka jiña'a de nduxi uva ja saka tna'a jin suja ugua ja nani mirra ja ko'o ya, su tu ni ji'i ya.

24 Te nuu ni ka jatakaa de jin ya yika cruz, te ni ka jitotnuni soldado yun nuu ni ka ndaka'nde de sa'un ya, nagua ja saa, te vi kuni de na ndee sa'un ki'inkuei jin in in de.

25 Te ja oo ka iin ne'e nuu ni ka
jatakaa de ya yika cruz.
26 Te ichi xini ya ni ka tetuu de
in tno'o ja ka'an na kuechi tavi ya
ja oo ya yun, te ka'an sua'a: “Tee
ya'a kuu rey ñayiu judio”.
27 Te suni ni ka jatakaa de uu
tee kui'na nuu uu ka cruz, in de
ichi nda'a kua'a ya, te inka de ichi
nda'a satni ya.
28 Saa te ni skunkuu tno'o yoso
nuu tutu ii ja ka'an: “Te ni oo ya
ne'u tee ka sa'a jakue'e”.
29 Te ñayiu ka ya'a yun ka
kane'e ña jin ya vi ka skuiko xini,
te ka jiña'i:
—Janjaan, roon ja ka'an ron ja
xnani ron veñu'u ia Dios, te nuu
uni kiuu, te ndasa'a ron,
30 skaku ni'nu maa ron, te
manuu nuu cruz jian —ka jiña'a.
31 Te suni saa ni tee ka kuu
nija'nu nuu sutu vi tee ka
kaxtno'o Ley Moisés, ka sa'a ne'e
ña de jin ya, te ka ndatno'o tna'a
maa de:
—Ni skaku ni'nu de inka ñayiu,
su ja vi maa de, chi ma kuu
ndaskaku ni'nu de maa de.
32 Su nuu ja vi kunio ja nuu
Kristu, ia tetniuu Dios ja kokuu ya
rey ñayiu Israel, vitna ñu'ni nuu
cruz yun, te vi kandijao de —ka
kachi de.
Te vi ndee tee intakuei jin ya
nuu uu ka cruz ka kane'e ña jin
ya.

Ni ji'i Jesús

33 Te nuu ni jino ka uxi uu, te
ni kunee ñuyiu, te vi ndee nuu ka
uni jañini, te saa ni nduu ndijin.
34 Te nuu ka uni yun ni kana jaa
Jesús, te jiña'a ya:
—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?
—jiña'a ya.
Ja kei ka'an: Dios maa san, Dios
maa san, ¿nau ja ni xndendoo
maintno'o ña ni jin san?
35 Te nuu ni ka onini sava ñayiu
ka oo yun, te ka ndatno'i:
—Vi konini ni, chi Elías, tee ni
ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a,
kana tee ya'a —ka kachi.
36 Te ni jino in tee ka oo jin de
yun, te ni tnii de in tivolo kachi,
te ni tnandajin de nuu vinagre, te
ni chindee de xtuu in ndoo, te ni
tetuu de yu'u ya ja na ko'o ya, te
jiña'a de:
—Vi kondia'o kondio'ni a kii
Elías ja nune'e de tee ya'a nuu
cruz.
37 Su ni kana jaa Jesús, te ni
kana anu ya.
38 Yun te ni ndata sagua sa'un
ndesi ini ve'e ii veñu'u ka'nu vi
ndee xini, te ni kunjino ndee ja'a.
39 Te nukuiin tee kuu capitán
ichi nuu Jesús ndia'a de ja vi nani
ni kana jaa ya, te ni kana anu ya,
te ni kachi de:
—Jandaa ndija ja Se'e ia Dios ni
okuu tee ya'a —ni kachi de.
40 Te vi suni ka oo sava ñasi'i
ka ndia'a jika ña, te ne'u ña'a yun
ka oo María Magdalena vi María
nana José jin Jacobo, tee lule ka,
vi ña'a nani Salomé.
41 Te ña'a ya'a ni ka ondikin
ña jin Jesús vi ni ka ojinokuechi
ña nuu ya nuu ni oo ya Galilea.
Te suni ka oo kua'a ña'a ja ni
ndakuei jin ya Jerusalén.

Ni jinkoyu'u Jesús

42 Te nuu makunee, te ja siun
kiuu ka sava'a kuu, chi ja ni
kuyatni ja ndaki'in kiuu ndatatu,
43 te ni jino José tee ñuu Ari-
matea, ja kuu de in tee kuu nija'nu
nuu ka ndututu tee ka ndanuu, te
suni ndetu ka'nu de ja tatnuni ia
Dios ñuyiu. Te vi ni ini ni anu
de ni kiuu de nuu oo Pilato, te
ni ndakan de yiki kuñu Jesús ja
tayu'u de.
44 Te Pilato, chi vi ni sa'u kuii ini
de ja vi ja ni ji'i ya. Te ni kana de
tee kuu capitán, te ni jikan tno'o
ña de a ndija ja ja ni ji'i ya.
45 Te nuu ni kaxtno'o capitán
yun ja ja ni ji'i ya, te ni jandetu

Pilato ja ni ndaki'in José yiki kuñu
ya.
46 Te ni jaan José in sa'un kuijin
vii ndeva'a, te ni nune'e de yiki
kuñu ya, te ni tniutuu de sa'un
yun. Te ni ja'an de ni tayu'u ña de
in yau ñaña ja ni kaan de in yika
kava ndee ja oo kiuu, te ni jasi de
in kava ka'nu yu'u yau yun.
47 Te ka ndia'a María Magdalena
vi María nana José ndenu ni
tayu'u de ya.

16

Ni ndateku Jesús

1 Te nuu ni ya'a kiuu ndatatu,
te ni ka jaan María Magdalena,
María nana Jacobo, vi Salomé
tatna xiko ja ki'inkuei ña vi chi'i
ña yiki kuñu ya.
2 Te ne'e domingu, kiuu
xtnañu'u ja ndaki'in semana,
kua'ankuei ña nuu yiyu'u ya nuu
vi inka ni jinonta nikandii.
3 Te ka ndatno'o tna'a ña:
—¿Na in xtajioo kava ndesi yu'u
yau ñaña yun?, ka kachi ña.
4 Su nuu ni jinokuei ña ka ndia'a
ña, te ni ka jini ña ja ni kujioo
kava ka'nu ndesi yu'u yau ñaña
yun.
5 Te nuu ni kiukuei ña ini yau
ñaña yun, te ni ka jini ña in tee
kuechi, nukoo de ichi nda'a kua'a
sua'a, ni'nu de in sa'un kuijin
kani, te ni ka yu'u ña.
6 Su jiña'a de:
—Ma vi yu'u ron, chi ka ndan-
duku ron Jesús ñuu Nazaret, ia
ni intakaa yika cruz. Te tu ka
ya oo ya'a, chi ja ni ndateku ya.
Vi kondia'a maa ron nuu ni ka
jakintuu ya.
7 Su kuano'okuei te vi kaxtno'o
ron nuu Pedro vi nuu sava ka tee
ka skua'a jin ya ja kokoxno'o ya
nuu ron koki'in ya Galilea, te yun
vi ndakuni ron ya, nagua ja ni
oka'an ya ndee ama ka —jiña'a
de.
8 Yun te ni ndekuei ñama ña
yau ñaña yun, te ni ka jino yu'u
ña kuano'okuei ña, chi vi sua'a ka
kisi ña ja ka yu'u ña. Te tu ni ka
ka'an sa'un ña nuu ni in ñayiu,
chi ka yu'u ña.

Ni ndenta Jesús nuu María Magdalena

9 [Te ne'e kiuu xtnañu'u ja
ndaki'in semana, ni ndateku
Jesús, te ni ndenta ya xtnañu'u
ka nuu María Magdalena, ña'a ni
tau ya uja tachi.
10 Te ni ja'an ña ni kaxtno'o ña
nuu tee ni ka oskua'a jin ya ja ni
ndenta ya nuu ña, ja ka oo de ka
kusuchi ini de vi ka nda'i de.
11 Su nuu ni ka onini de tno'o
ndakani ña ja teku ya, chi ni jini
ña jin ya, te tu ni ka kandija de
tno'o ka'an ña.

Ni ndenta Jesús nuu uu tee ka skua'a jin ya

12 Yun te ni ndenta Jesús nuu uu
tee ni ka oskua'a jin ya, su ni sama
ya, te tu ni ka ndakuni ña de nuu
ka jika de kua'ankuei de nuu oo
ñunde'i nuu ka jitu de.
13 Te nuu ni ka ndakuni ña de, te
ni ka ndajiokuiin de ni ka ndakani
de nuu sava ka de. Su visi ni saa,
te tu ni ka kandija de tno'o ka
ka'an nduu tee yun.

Ni skuiso siki ña Jesús jin ndi uxi in tee ka skua'a jin ya in tniuu ka'nu

14 Te sandi'i ni ka, te ni ndenta
ya nuu ndi uxi in tee ka skua'a jin
ya, nuu ka nukoo de nuu mesa ka
jaa de xtaa. Te ni kuxeen ya nuu
de ja tu ka kandija de vi ja inu
ndee ini anu de, ja tu ni ka kandija
de tno'o ni ka ndakani ñayiu ni ka
jini ña jin ya ja ni ndateku ya.
15 Te jiña'a ya:
—Kua'ankuei ninii ñuyiu, te vi
kaxtno'o ron tno'o va'a rin nuu
ndi'i ñayiu.
16 Te na ñayiu kandija, te jan-
dutei, te kaku ni'nui. Su ñayiu

ja tu kandija, chi tna'a ndeva'i
tnundo'o ja tniuya'ui yika kuechi.
17 Te ya'a kokuu seña ja vi koo
jin ñayiu ka kandija: Jin sivi rin
vi taui tachi ka ñu'u ña jin ñayiu,
te vi ka'in inka sa'an jaa ja tu ka
ka'in.
18 Te vi tnii koo jin nda'i, te
nuu ja vi ko'i joo menenu, te ma
sa'a kue'e ña jin. Vi sonei nda'i
siki ñayiu ka ku'u, te vi nduva'a
—jiña'a ya.

Mandaa Jesús kuano'o ya andivi

19 Te nuu ni ndi'i ni ka'an Jito'o
Jesús jin tee ka skua'a jin ya, te
mandaa ya andivi kuano'o ya, te
ni jinkoo ya ichi nda'a kua'a maa
ia Dios.
20 Te ni kekuei tee ni ka oskua'a
jin ya, te ni ka kaxtno'o de tno'o
va'a ya ninii ñuyiu. Te ni chituu
ña maa Jito'o ja ka kaxtno'o de, te
tniuu na'nu ja ka oo jin de xne'e
ja oo ndaa tno'o ka kaxtno'o de.
Saa na kokuu.] *

* **16:20 16:20** Masu nuu ndi'i tutu ii ndee jana'a yoso tno'o ya'a.

Tno'o va'a ia Dios ja ni tee Lucas

1 Kua'a ñayiu ni ka nduku ndee
de ni ka tee yukun de taka tno'o
ndakani naxa ni kuu kiuu nuu ni
kii Jesús tiempu yoon. Te oo ndaa
2 nagua ka kaxtno'o ñayiu nuo,
nagua ni ka jini de jin nuu de naxa
ni kuu ndee jaxtnañu'u, jin ja ni
ka chituu de ja ni jitenuu tno'o ya.
3 Te suni saa ni maa san, vi
Tata ñani Teófilo, chi ni nduku
tno'o gua'a san naxa ni kuu ndee
jaxtnañu'u, te ni jini san ja oo
ndaa, guaa tee yukun san tno'o
ya'a nuu ni,
4 nagua kutnuni ndaa ini ni ja
oo ndaa nagua ni ka kaxtno'o
ñayiu nuu ni.

Ni kaxtno'o ia jinokuechi nuu Dios ja kaku Juan, tee skuandute

5 Te tiempu na ni okuu Herodes
rey ja ni otatnuni de ndi'i ñuu
ja tnii Judea, saa ni oo in sutu
ni onani Zacarías. Ni yinduu de
nuu grupo sutu ni onani Abías.
Te ñasi'i de ni onani Elisabet,
tatatno'o sutu ni onani Aarón kuu
ña.
6 Te nduu ña jin Zacarías ni
ka okuu ñayiu ndaa nuu ia Dios,
ni ka oskunkuu ña jin de nagua
tatnuni ia Jito'o Dios, te ni in tu
na kuu ja xtavi ña in kuechi.
7 Su tu na se'e de jin ña, chi tu
ni kuu koo se'e ña, te ja ni ka kuu
nija'nu sa'un nduu de.
8 Te ni oo in kiuu ni kiukuei
tee nuu yinduu Zacarías ja vi
kunukuechi de nuu veñu'u,
9 nagua costumbre ka neva'a
ndisa sutu maa de. Te ni kanakau
Zacarías ja suu de kuu ja kiuu ini
ve'e ii nuu xika maa ia Jito'o Dios
ja teñu'u de suja ii.
10 Te vi nini yinee de teñu'u de
suja ii yun, te ka ndakuatu ndi'i
ñayiu ka oo ye'e veñu'u yun.
11 Yun te ni jini de ja sanaa ni
jinkuiin in ia jinokuechi nuu ia
Dios nukuiin ya ichi nda'a kua'a
nuu oo altar nuu kai suja ii yun.
12 Te nuu ni jini Zacarías, te vi
tu ni ni'i ini de naxa sa'a de ja ni
yu'u ndeva'a de.
13 Su yun te ni ka'an ia ji-
nokuechi yun:
—Zacarías, ma yu'u ron, chi
vaji rin kaxtno'o rin ja ia Dios, chi
ni onini ya tno'o ndakuatu ron,
guaa koneva'a ñasi'i ron in se'e ña
jin ron, te xnani ron jin Juan.
14 Kokusii ini ron vi kua'a ñayiu
vi kokusii ini kiuu na kakui,
15 chi in suchi kanuu ja
kunukuechi nuu ia Dios kokui.
Ma ko'i ni vinu te ni ndixi, te ja
kochitui jin Espíritu ia Dios ndee
nuu ñu'i chii si'i.
16 Te sa'i ja kua'a ñayiu ñui
Israel vi ndajiokuiin te kiukuei
ichi ia Dios.
17 Te koxno'i ja kunei ichi ki'in
ia Jito'o, chi koneva'i Espíritu vi
jaka'nu ni oneva'a Elías, tee ni
ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a,
nagua sa'i ja vi koo jamani yua
jin se'e, te vi kuantno'o ñayiu inu
so'o, nagua sa'a tua'i taka ñayiu
ja vi kotua'i kiuu na kenta ia Jito'o
—sua'a ni ka'an ia jinokuechi yun.
18 Te ni jikan tno'o Zacarías:
—¿Te naxa kuu kukanu ini san
tno'o ka'an ni ya'a? Te ja ni kuu
nija'nu san vi ja ni kuu nija'nu
ñasi'i san —jiña'a de.
19 Te jiña'a ia jinokuechi yun:
—Maa rin kuu Gabriel, ja ji-
nokuechi rin nuu ia Dios, te maa
ya ni tetniuu ña ja vaji rin ja
kaxtno'o rin java'a sa'a ya jin ron.
20 Su ja siun tu kandija ron, guaa
vitna te nduu ñi'i ron, te ma kuu
ka ka'an ron vi ndee na skunkuu
tno'o ni ka'an rin —jiña'a Gabriel
yun.
21 Yun te ni kuu na'a ka oo
ñayiu ka ndetui Zacarías, guaa ni
ka jinkondei ka ndatno'i nagua ni
kuu ja kuu kuekuee de ini ve'e ii.

22 Su nuu ni ndee de, te tu ni kuu
ka ka'an de. Yun te ni ka kutnuni
ini ja ia Dios ni skuni ña jin de, chi
vi maa ni ka seña sa'a de, te vi saa
ni okuu de. Tu ni kuu ka ka'an de.
23 Te nuu ni ndi'i kiuu ja ni
jinokuechi de nuu veñu'u, te ni
ndajiokuiin de kuano'o de ve'e de.
24 Te nuu kuee ka ja ni ndo'o de
siun, te ni jinku'un lulu ñasi'i de,
guaa u'un yoo tu ni kee ña ve'e ña.
Te ni ka'an ña:
25 —Maa ia Jito'o ni sa'a ña sia'a,
nagua ma vi skexiko ka ña ñayiu
ja tu na se'o —ni ka'an ña sua'a.

Ni kaxtno'o ia jinokuechi nuu Dios ja kaku Jesús

26 Yun te nuu iñu yoo, te ni
tetniuu Dios ia jinokuechi nuu ya
nani Gabriel, ja ni ja'an ya in ñuu
nani Nazaret ja tnii Galilea,
27 ja ni jinkoto ya in suchi lule
nani María, ja kui in suchi si'i
ndutu, suchi ja ni kee yu'u ja vi
tnanda'i jin in tee nani José ja kuu
de tatatno'o ndee rey David.
28 Ni kiuu ya nuu oo María, te
ni ndakantno'o ña ya, te jiña'a ya:
—Na ta'u na ndetu ni kuu ron
nuu ndi'i ñasi'i, chi oo ia Dios jin
ron, ia kuu Jito'o ron —jiña'a ya.
29 Su nuu ni jini María ia
Gabriel, te ni kiyu'i jin tno'o ni
ka'an ya, te ni jinkondei ndakani
ini naxa kei tno'o yun.
30 Te ni ka'an ia Gabriel:
—María, ma yu'u ron, chi in
java'a sa'a ña ia Dios.
31 Vitna chi jinku'un lulu ron, te
kiuu na kakui, xnani ron jin Jesús.
32 In ja kanuu kokui nuu ia Dios,
guaa se'e maa ia Dios oo ndee
sukun vi xnani ña ñayiu. Te
maa ya ja kuu ya Dios sa'a ya ja
kokui rey nagua ni sa'a ya jin ndee
tatatno'i rey David,
33 nagua tatnuni nuu ñayiu ñuu
maa ron ja ka kui ñayiu Israel
ja na koo java'a. Te tniuu konei
ma skundi'i, chi kotatnuni nikuii
nikani —jiña'a ya.
34 Te ni jikan tno'o María:
—¿Su naxa kokuu siun, te masu
na teyii oo jin san? —jiña'i.
35 Te ni ka'an ya:
—Kii Espíritu ia Dios siki ron, te
jaka'nu maa ya ja oo ndee sukun
jinkoo siki ron, na kuinio in viko,
te yun sa'a ja jinku'un lulu ron. Te
suchi kaku jian kokui suchi ii, te vi
xnani ñayiu jin Se'e maa ia Dios.
36 Te suni saa tna'a ron Elisabet,
chi koo in se'e ña visi ja ni kuu
nija'nu ña, in ña'a ka kachi ñayiu
ja ma kuni ña ja koo se'e ña. Su
vitna ja ni kuu iñu yoo ñu'u lulu
ña.
37 Chi tu nagua vijin kuu nuu ia
Dios ja ma kuu sa'a ya —jiña'a ia
Gabriel.
38 Yun te jiña'a María:
—Sein, chi in ña'a jinokuechi
ni nuu ia Dios kuu san, guaa na
sa'a ña maa ya nagua ni ka'an ni
—jiña'i.
Yun te kuano'o ia Gabriel.

Ni jinkoto ña María jin Elisabet

39 Te yatni kiuu saa ni kee María
kua'in in ñuu kaa ne'u yuku ja tnii
ñuu Judea ja majinkotoi Elisabet.
40 Te nuu ni jinoi, te ni kiui ve'e
Zacarías, te ni ndakantno'i ñasi'i
de.
41 Te nuu ni onini Elisabet ja
ndakantno'o ña María jin ña, te
vi ndee lulu ña ni kanta ini chii
ña, te vi ni chitu ña jin Espíritu ia
Dios.
42 Yun te ni ka'an jaa ña:
—Na ta'u na ndetu ni ne'u sava
ka ñasi'i ji'on, vi na ta'u na ndetu
chiluluu skaku ni.
43 Te ¿na in kuu sein ja kokikoto
ña nana maa ia Jito'o san?
44 Chi vi nuu ni ka'an ni ja ni
ndakantno'o ña ni, te ni kanta lulu
san ini chii san ja kusii ndeva'a
ini.
45 Na ta'u na ndetu ni ja ni
kandija ni, chi skunkuu tno'o ni
ka'an ia Dios —jiña'a ña.
46 Te jiña'a María:

Ndee ini anu san sa'a ka'nu san ia Dios,
47 te kusii ini anu san nuu ya ja kuu ya Dios, ia skaku ni'nu ña jin san,
48 chi ni ndia'a ya ja ña'a kunda'u kukee ja jinokuechi nuu ya kuu san.
Te ndee vitna jin kiuu kua'on vi kachi ñayiu ja na ta'u na ndetu san,
49 chi maa Dios, ia ka'nu ndeva'a, ni sa'a ña in jaka'nu jin san, te ja ii kuu sivi ya.
50 Te ndi'i ni kiuu kunda'u ini ña ia Dios jin ñayiu ka yu'u ni'nu ña jin ya.
51 Ni sa'a ya tniuu na'nu jin jaka'nu ya.
Te ni kindee ya taka tniuu kue'e ka ndakani ini ñayiu inu teyii ndeva'a.
52 Vi xtajioo ya ñayiu ka kuu rey ja ka tatnuni,
te sa'a ka'nu ya ñayiu ka sa'a nda'u maa.
53 Ni jiña'a kua'a ya ja vi kaa ñayiu ka ji'i soko,
te sa'a jioo ya ñayiu kuika kua'in jin nda'a iyui.
54 Chituu ya yoon ja ka kuo ñayiu Israel ja ka jinokuechio nuu ya,
te tu ndunaa ya ja kunda'u ini ña ya,
55 chi saa ni ka'an ya nuu ndi tata veluo Abraham
vi nuu ñayiu tatatno'o de kikuei nuu kuee ka,
jiña'i.
56 Yun te ni kendoi ja ni ka oi jin Elisabet uni yoo, te saa ni ndajiokuiin ja kuano'i ve'i.

Ni kaku Juan, tee skuandute

57 Nuu ni kintna'a kiuu ja kaku lulu Elisabet, te ni skaku ña in suchi yii.
58 Te ndi'i ñayiu ka oo yatni jin ña vi ñayiu ka kuu tna'a ña, ni ja'ankuei ni ka jinkoto ña, te ni ka kusii ini jin ña nuu ni ka ni'i tno'i ja ni kunda'u ini ña ia Dios ja ni kaku lulu ña.
59 Te nuu una kiuu ja ni kaku lulu yun, ni ja'ankuei ñayiu ni ka chitnuni nuu yiki kuñui nagua yoso nuu Ley. Te ni ka kuini ja konani Zacarías nagua nani tatai.
60 Su yun te jiña'a nanai:
—Ña'a, chi Juan konani —jiña'a ña.
61 Te ka jiña'a ñayiu yun:
—¿Nau? Te ni in ñayiu ve'e ni, tu na in nani Juan —ka jiña'i.
62 Yun te jin seña ni ka jikan tno'o ñayiu yun maa Zacarías na sivi kuini de ja konani se'e de.
63 Te ni jikan de in yutnu jite luluu, te ni tee de ja Juan konani. Te ndi'i ñayiu ni ka sa'u kuii ini ja siun ni tee de.
64 Yun te vi nuu saa ni kuu ni ndaka'an Zacarías, te ni ndakuanta'u de nuu ia Dios.
65 Te vi ndi'i ñayiu ni ka sa'u kuii ini ja ni kuu ni ndaka'an de vi ni ka ndakani ja siun ni kuu. Te ni jitenuu tno'o nii ñuu ka ndaa ne'u yuku ja tnii Judea yun.
66 Te vi ndi'i ñayiu ka nini yun ka ndakani ini jin anui, te ka jikan tno'o tna'i:
—¿Nagua kokuu lulu ya'a kiuu na kua'nui ja sia'a ni kuu? —ka kachi de.
Chi oo maa ia Dios jin suchi luluu yun.

Tno'o vii tno'o va'a ja ni ka'an Zacarías

67 Yun te ni chitu ña Espíritu ia Dios jin yuai Zacarías, te ni ka'an de nagua ni skuni ña ia Dios:
68 Ka'nu kuu Jito'o, ia kuu Dios ñayiu ñuo Israel,
chi vitna te ni kee ya ja ndatau ya ñayiu ñuu ya nuu yika kuechi,
69 chi ni tetniuu ya in ia ndiso tniuu ka'nu ja skaku ni'nu ña ya,
in ia kuu tatatno'o rey David, tee ni ojinokuechi nuu maa ia Dios.

70 Ya'a kuu ja ni ka'an ya jin ma'ñu
sagua tee ni ka ndakani
tno'o ya ndee jana'a nuu ni
ka'an ya
71 ja skaku ni'nu ya ñuo nuu
ñayiu ka ka'an u'u ña vi
nuu ñayiu ka skexiko ña.
72 Chi ni kunda'u ini ya tatatno'o
ndee jana'a,
te tu ni ndunaa ini ya tno'o ja ni
kee yu'u ya.
73 Te ya'a kuu tno'o ni kee yu'u
ia Dios nuu ndi nija'nuo
Abraham,
74 ja ni taa ya in ja skaku ni'nu ña
nuu ñayiu ka ka'an u'u ña
jion,
te ma vi koyu'o ja vi kunukuechio
nuu ya.
75 Te vi kokuo ñayiu vii ñayiu va'a
vi ñayiu ndaa ndi'i ni kiuu
ja vi koo nuu ya.
76 Te ja maa ron, vi se'e yii luluu
rin, chi kokuu ron in tee
ndakani tno'o maa ia Dios
oo ndee sukun,
chi koxno'o ron nuu ia Jito'o ja
kosava'a ron ichi ki'in ya,
77 nagua ja kaxtno'o ron nuu
ñayiu ñuu ya ja Dios, chi
oo ndaa ja koneka'nu ini ya
nuu yika kuechi,
te skaku ni'nu ña ya jin.
78 Chi ni kunda'u ndeva'a ini ña ia
Dios jion,
guaa vaji ya ndee sukun ja
makikoto ña ya,
na kuinio nikandii ja ye'e nda'a
nuu ndeja'a in kiuu jaa,
79 nagua ja xnuu nuu na saa na
tu'u ñayiu ka jika ichi nee
ichi nuu ki'on ja kuo, nagua
ja vi ni'o ichi ki'inkueio nuu
oo jamani
ni kachi Zacarías.
80 Yun te nuu ni ja'nu Juan, te ni
kuu yutnui jin Espíritu ia Dios. Te
ni oi in ñu'u te'a nuu tu na ve'e oo.
Te yun ni oi ndee ni kenta kiuu ja
ni xtui mai nuu ñayiu Israel.

2

Ni kaku Jesús

1 Te tiempu saa ni tatnuni rey
Augusto, tee ni onetniuu Roma,
ja vi nukoso sivi ñayiu taka ñuu,
guaa ni ka'an de ja no'okuei ndi'i
ñayiu vi nukoso sivi.
2 Te ja ni ka nukoso sivi ya'a
kuu jaxtnañu'u ja ni kuva'a na ni
onetniuu tee ni onani Cirenio ja ni
otatnuni de ñuu ja tnii Siria.
3 Te ndi'i ñayiu ni no'okuei ñuu
maa mai ja ni ka nukoso sivi nuu
censo yun.
4 Te yun guaa ni ndee José
ñuu Nazaret ja tnii Galilea, te
kuano'o de ñuu Belén ja tnii
Judea, ñuu nuu ni kaku rey David,
chi tatatno'o rey David kuu José,
5 nagua ja yun vi nukoso sivi de
jin María, suchi ndita nda'u jin de.
Te ja ni kuatu ndia'a maa ia Dios
ja ja ñu'u lului.
6 Te vi nini ka oo de jin ñuu
Belén, te ni kintna'a kiuu ja kaku
lului.
7 Te tu ni ni'i nuu de ve'e nuu vi
koo de jin, guaa in nuu ka nu'ni
kiti yun, ni kaku lului. Te yun ni
kaku se'e xnañu'i, te ni tniusuku
ñai jin in sa'un, te ni jakintuu ñai
nuu in tnundoo ja kee ja ka jaa
kiti.

Ni kentakuei ia ka jinokuechi nuu Dios nuu ka oo tee ka jito kiti

8 Yatni ñuu Belén ka oo tee
ka jito ndikachi ja ka ndee de ti
jakuaa yun.
9 Te vi sanaa ni kenta in ia
jinokuechi nuu ia Dios, te ninii
nuu ka oo de ni ye'e ni'nu, te ni
ka yu'u ndeva'a de.
10 Su yun te jiña'a ia jinokuechi
yun:
—Ma vi yu'u ron, chi vaji rin
ndakani rin in ja vi kusii ndeva'a
ini ndi'i ñayiu ñuu vitna,
11 chi ni kaku in lulu ñuu David,
in suchi skaku ni'nu ñayiu, te sui
kuu Kristu, ia ni tetniuu Dios ja
kui Jito'o.

12 Te ya'a kaxtno'o naxa vi
ndani'i ron jin: Vi kuni ron jin
ja ñusukui in sa'un, te katui in
nuu tnundoo nuu kee ja ka jaa kiti
—jiña'a ya.
13 Te vi nuu saa ni kentakuei
kua'a ka ia ka jinokuechi nuu Dios
ja ka sa'a ka'nu ya ia Dios, te ka
jiña'a ya:
14 Ka'nu ndeva'a kuu ia Dios ndee
sukun yun,
te nuu ñuyiu ya'a na koo jamani
ya nuu ñayiu ja junkuaan
ini ña ya,
ka kachi ya.
15 Te nuu ni ka ndajiokuiin ia ka
jinokuechi yun ja kuano'okuei ya
andivi, te ni ka jinkondee tee ka
jito ndikachi ka ndatno'o de:
—Ki'inkueio Belén na vi kon-
dia'o nagua ni kuu ja sia'a ni skuni
ña ia Dios jion —ka ndatno'o de.
16 Yun te kekuei ñama de
kua'ankuei de, te nuu ni jinokuei
de, te ni ka jini de María jin José
jin lulu yun katui nuu in tnundoo
kee ja ka jaa kiti.
17 Te nuu ni ka jini de jin, te ni
ka ndakani de tno'o ni ka'an ia
jinokuechi nuu Dios, ja ja'a lulu
yun.
18 Te ndi'i ñayiu ni ka onini
yun ni ka sa'u kuii ini ja siun ka
ndakani tee ka jito ndikachi yun.
19 Te ni tava'a María ndi'i tno'o
ya'a ini anui vi ndakani ini siki
tno'o ya'a.
20 Yun te nuu ni ka nda-
jiokuiin tee ka jito ndikachi
ya'a ja kuano'okuei de, te ka
ndakuanta'u de nuu Dios, vi ka
sa'a ka'nu de ya, chi ndi'i ja ni
ka onini de ni ka jini de oo ndaa,
nagua ni ka'an ia jinokuechi nuu
ya.

Ni ka xne'e de Jesús nuu ia Dios nuu maa veñu'u ka'nu

21 Te nuu una kiuu ja ni kaku
lulu yun, te ni ka chitnuni de
nuu yiki kuñui, te ni ka xnani
de jin Jesús, nagua ni ka'an ia
jinokuechi nuu Dios nuu maa
María ama ka ja jinku'un lulu ña.
22 Te nuu ni kintna'a kiuu ja
vi skunkuu de costumbre ja vi
nduvii de nagua ka'an tno'o ni
tee Moisés ja ni tatnuni maa ia
Dios, te ni ja'ankuei de jin lulu yun
veñu'u Jerusalén ja vi xne'e de jin
nuu ia Dios.
23 Chi saa ka'an tno'o yoso nuu
Ley Jito'o: “Ndi'i suchi yii ka kaku
xtnañu'u vi kokui se'e vii maa ya
ja vi kunukuechi nuu ya”.
24 Te yun guaa ni ja'ankuei de
jin ja ni ka soko de nagua yoso
nuu Ley maa Jito'o: uu kuku axi
uu sata.
25 Te tiempu saa ni oo in tee ni
onani Simeón maa ñuu Jerusalén.
In tee ndaa ja ni ochiñu'u ia Dios
kuu de, te ni ondetu ka'nu de ja
koo in kiuu, te skaku ni'nu ya
ñayiu ñuu de Israel. Te oo de jin
Espíritu maa ia Dios.
26 Te ni oo in kiuu ni skuni ña
Espíritu ia Dios ja maa kuu de
ama ka ja kuni nuu de ia tetniuu
maa Jito'o ja skaku ni'nu ya ñayiu.
27 Te ni jaka ña Espíritu ia Dios
ja kua'an de veñu'u. Te yun,
ja ka oo María jin José jin suchi
yikin nani Jesús, ja vi skunkuu ña
nagua tatnuni maa Ley.
28 Te nuu ni jino Simeón, te
ni kanundee de lulu ya'a, te ni
ndakuanta'u de nuu ia Dios, te
jiña'a de:
29 Vitna, vi Jito'o san, te ni
skunkuu ni tno'o ni kee
yu'u ni,
te ja kuu kuandetu ni ja kuu sii ini
san ja jinokuechi san nuu
ni,
30 chi ja ni jini san jin nuu san ia
skaku ni'nu ña.
31 Chi ni sa'a tua'a ni ja vi kuni ña
ndi'i ñayiu ñuyiu.
32 Chi maa ya kuu ñu'u ja sie'e nuu
ñayiu sava ka tatatno'o,
te sa'a ya ja koo jayiñu'u nuu
ñayiu ñuu ni Israel
ni kachi Simeón.

33 Te vi ni ka sa'u kuii kuiti ini
María jin José ja siun ni ka'an de
siki lulu yun.
34 Yun te ni jikanta'u ña Simeón
nuu ia Dios, te ni ka'an de nuu
María:
—Kona'a ni ja lulu ya'a, chi ni
chitniuu ña ia Dios ja sa'i ja kua'a
ñayiu ñuo Israel vi kanakau nuu
tu ka kandija ña jin, te kua'a
ñayiu vi koo gua'a nuu ia Dios, chi
vi kandija tno'o ka'in. Te kokui in
seña ja kua'a ñayiu vi kane'e siki.
35 Te yun saa vi jinotuu ñayiu
naxa ka ndakani ini jin anui, su
maa ni guaa kua'a tnundo'o kuni
ni, chi tna'a ndeva'a ni tno'o suchi
ini —jiña'a Simeón.
36 Te suni yun oo in ña'a nija'nu
ni onani Ana, se'e si'i Fanuel
tatatno'o Aser, te suni in ña'a ni
ondakani tno'o ia Dios kuu ña. Te
lule sa'un ña ni tnanda'a ña ja ni
ka ondekatna'a ña jin yii ña uja
kuia.
37 Su tiempu saa, ja oo kuun
xiko kuun kuia ja ni ndonda'u
ña, te vi nduu vi ñuu oo ña nuu
veñu'u jinokuechi ña nuu ia Dios.
Te vi ondite ña vi ndakuatu ña
nuu ya.
38 Te vi suni ore saa, ni jino
ña ndakuanta'u ña nuu ia Dios,
te ka'an ña tno'o ja ja'a lulu yun
nuu ndi'i ñayiu ka ndetu ka'nu
ja skaku ni'nu ia Dios ñayiu ñuu
Jerusalén.

Ni ka ndajiokuiin María ñuu Nazaret

39 Te nuu ni ndi'i ja ni ka
skunkuu José jin María ndi'i
nagua tatnuni Ley ia Dios, te ni ka
ndajiokuiin ña kuano'okuei ña jin
de ñuu Nazaret ja tnii Galilea.
40 Yun te makua'nu suchi luluu
yun, te ni kuu yutnui vi ni kuu
ndichi ndeva'i, chi ni chindee ni
chituu ña maa ia Dios.

Oo Jesús nuu veñu'u ka'nu

41 Te vi nuu kuia nuu kuia,
ni ono'okuei José jin María viko
pascua ñayiu judio maa ñuu
Jerusalén.
42 Te nuu ni jino Jesús uxi uu
kuia, te ni no'okuei de jin viko
yun, nagua ka sa'a de nuu kuia
nuu kuia.
43 Su nuu ni ndi'i ja ni oo
viko yun, te kuano'okuei de ve'e
de. Su Jesús, chi ni kendoi maa
Jerusalén, su tu ni ka jini de ja ni
ndoi.
44 Te ka ka'an de ja ndikin
ñai kuano'i ne'u nuu kuano'okuei
kua'a ñayiu, te tu ni ka ndanduku
yachi ña de. Su nuu ni kuu in kiuu
ja ka jika de, te ni ka ndanduku ña
de ne'u ndi'i ñayiu ka kuu tna'a de
vi ne'u ñayiu ka jini tna'a jin de.
45 Su ja siun, tu ni ka ndani'i
ña de, te ni ka ndajiokuiin
de kuano'okuei tuku de ndee
Jerusalén ja vi ndanduku ña de.
46 Te ndee nuu uni kiuu, saa ni
ka ndani'i ña de nukoi ini veñu'u
yun, ne'u tee ka kaxtno'o Ley
Moisés ja nini tno'o ka ka'an de vi
jikan tno'o ñai jin de naxa tatnuni
ia Dios.
47 Te ndi'i ñayiu ka nini yun,
ni ka sa'u kuii kuiti ini ja ndichi
ndeva'a ini, te ndi'i tno'o ka jikan
tno'o ña de kaxtno'i naxa oo.
48 Te nuu ni ka jini ña María jin
José, ni ka sa'u kuii kuiti ini ña, te
jiña'a ña:
—Se'e, ¿nau ja sia'a kaa ja ni
sa'a ña ron? Te ru'un jin tata ron,
chi ni ka kusuchi ndeva'a ini rin ja
ka ndanduku ña rin —jiña'a ña.
49 Te jiña'a Jesús:
—¿Nau ja ka ndanduku ña ni?
¿A tu ka jini ni ja nini kuu ja
skunkuu san tniuu ja ni tatnuni
tata yua san nuu san? —jiña'i.
50 Su tu ni ka jinkui'nu ini ña jin
de nau ja siun ni ka'in.
51 Yun te kuano'okuei de jin
ñuu Nazaret, te ni ojanyu'u ni
ojandetui tno'o ni ka oka'an de. Te
ni tava'a María ndi'i ya'a ini anu
ña.

52 Te Jesús, chi kuu sukuin vi
ni kuu ndichi kai, chi ni chindee
chituu ña ia Dios, te kusii ndeva'a
ini ya jin, vi ka kusii ini ñayiu jin.

3

Ni kaxtno'o Juan, tee skuandute, ndee ñu'u te'a

1 Kuia xa'un ja ni onetniuu rey
Tiberio ñuu ka'nu Roma, te saa
kuu ja ni onetniuu Poncio Pilato
ñuu ja tnii Judea, te Herodes ni
onetniuu ñuu ja tnii Galilea, te
ñani de Felipe ni onetniuu ñuu
ja tnii Iturea jin ñuu ja tnii Tra-
conite, te Lisanias ni onetniuu
ñuu ja tnii Abilinia.
2 Te Anás jin Caifás ka kuu uu
sutu ni ka okuu nija'nu nuu sava
ka sutu ñuu Israel. Te tiempu saa,
ni ka'an ia Dios nuu Juan, se'e tee
nani Zacarías, nuu ñu'u te'a, nuu
tu na ve'e oo.
3 Te ni kee Juan ja ni jiondita de
taka nuu ka oo ñayiu yatni yute
Jordán. Te ni kaxtno'o de ja na
vi ndatna'u ini ñayiu, te na vi
kuandutei nagua koneka'nu ini ia
Dios nuu yika kuechi.
4 Saa ni kuu nagua ja skunkuu
tno'o ni tee Isaías, tee ni ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a, nuu
ka'an sua'a:
Kii in tee kana jaa ndee nuu ñu'u
te'a, te kachi de:
"Vi sava'a ni ichi nuu vaji Jito'o.
Te vi ndasa'a ndaa ni ichi.
5 Te na ndachitu ndi'i chiko'i,
te na ndundaa ndi'i taka yuku
sukun vi tinduu.
Te ndi'i ichi yakua vi ndundaa,
jin na ndundii nuu ñu'u ni ndayi
ndayi.
6 Te ndi'i ñayiu vi kuni ja tetniuu
ia Dios in ia ja skaku ni'nu
ña"
kachi tno'o yoso yun.
7 Yun te nuu jinokuei ñayiu ja
skuandute ña Juan, te ni kana
xeen de:
—Tatatno'o koo, ¿na in ni
kaxtno'o ja kuu vi kaku ni nuu
tnundo'o ja oo yatni ja vaji?
8 Vitna, te vi sa'a ni java'a ja ni
ka ndata'u ini ndija ni. Te ma vi
sa'a teyii ni maa ni ja tatatno'o
Abraham ka kuu ni, chi ka'an
ndaa san ja ia Dios, chi vi ndee
yuu ya'a te kuu ndasa'a ya ja vi
ndui tatatno'o Abraham.
9 Te suni kaa xeen, chi ja oo
tua'a ja ka'nde ndee yo'o yutnu.
Te yun guaa ndi'i yutnu ja tu kuun
kiti vixin gua'a, te te'nde tnu, te
kee tnu ja kai tnu nuu ñu'u —ni
kachi de.
10 Yun te ni ka jikan tno'o ña
ñayiu:
—Kaxtno'o ni joo, ¿nagua kuu
ja vi sa'a san? —ka jiña'i.
11 Te jiña'a Juan:
—Na in neva'a uu sa'un, te na
kuña'i in kui'nu ñayiu tu na sa'un
neva'a. Te ñayiu neva'a ja kai, te
na kuña'i joo na kaa ñayiu tu ni'i
ja kai —jiña'a de.
12 Yun te suni ni ka jintna'a ña
tee ka xtutu xu'un impuestu ja vi
kuandute de. Te ni ka jikan tno'o
de Juan:
—Mastru, te sein, ¿nagua kuu ja
vi sa'a san? —ka jiña'a de.
13 Te jiña'a Juan:
—Vi xtutu ndaa ni xu'un im-
puestu, te ma vi kakan kua'a ka
ni —jiña'a de.
14 Yun te suni ni ka jikan tno'o
ña sava tee ka kuu soldado:
—Te sein, ¿nagua kuu ja vi sa'a
san? —ka jiña'a de.
Te jiña'a Juan:
—Ma vi kindee ni ndatniuu ni in
ñayiu ja vi skoto ioo ni jin, te ni ja
vi xtavi uun ni jin in kuechi ja tu
ni sa'i. Te vi kuandee ini ni jin joo
xu'un ja ka jinkunya'u ni —jiña'a
de.
15 Te ndi'i ñayiu ka ndetu ja
tetniuu Dios in ia kii ja skaku
ni'nu ña, guaa ka ndakani ini jin
anui axi saa suu kuu Juan.

16 Yun te jiña'a Juan nuu ndi'i
ñayiu yun:
—Sein, chi ja ndaa ja jin ndute
uun skuandute san ñayiu, su yata
sein vaji in tee kuu ka'nu ka saa
sein ja vini masu nagua kuu sa'un
san ja ndajin san korria ndijan de.
Te suu de guaa skuandute ña jin
Espíritu ia Dios, te suni teñu'u ya
ñayiu tu ka kandija.
17 Chi kuu de na kuinio in tee ja
ndasavii era ja xtechi de triu, te
tava'a siin de nuu saka triu yun,
te teñu'u de paja nuu kokai ja ma
nda'va nikuii nikani. Saa kokuu
jin ñayiu —jiña'a Juan.
18 Te jin kuakua'a ka tno'o ni
ka'an de ja ni xteku de ñayiu nuu
ni kaxtno'o de tno'o va'a ia Dios.
19 Te ni oo in kiuu ni kuxeen
Juan nuu Herodes, tee tatnuni
nuu ñuu yun, ja masu vatuka sa'a
de ja ni ndakuaka tna'a de jin
Herodías, ñasi'i ñani de Felipe, vi
jin kuakua'a ka jakue'e ni sa'a de.
20 Su visi kua'a kuechi Herodes
oo, su ni sa'a de inka jakue'e, chi
ni tnii de Juan, te ni jasi ña de
vekaa.

Ni jandute Jesús

21 Te in kiuu ni jinokuei ñayiu ja
skuandute ña Juan ama ka ja ki'in
de vekaa. Te suni ni jandute Jesús.
Te nuu ni jinkondee ya ndakuatu
ya, te ni ndanune andivi.
22 Te ni kunjino ndijin Espíritu
ia Dios siki ya na kuinio in sata.
Te ni ka'an in tno'o ndee andivi
nuu jiña'a sua'a:
—Maa ron kuu seyii rin ja kutoo
ndeva'a ña rin, te kusii ini rin jin
ron —jiña'a tno'o yun.

Ndakani naxa vaji tatatno'o Jesús

23 Nuu ni jinkondee Jesús ja
kaxtno'o ya nuu ñayiu, chi vaa
ndee oko uxi kuia oo ya. Te ka
ndakani ini ñayiu ja se'e José kuu
ya. Te José, chi se'e tee ni onani
Elí kuu de.
24 Te Elí, chi se'e Matat kuu de,
te Matat kuu se'e Leví, te Leví kuu
se'e Melqui, te Melqui kuu se'e
Jana, te Jana kuu se'e José.
25 Te José kuu se'e Matatías, te
Matatías kuu se'e Amós, te Amós
kuu se'e Nahúm, te Nahúm kuu
se'e Esli, te Esli kuu se'e Nagai.
26 Te Nagai kuu se'e Maat,
te Maat kuu se'e Matatías, te
Matatías kuu se'e Semei, te Semei
kuu se'e José, te José kuu se'e
Judá.
27 Te Judá kuu se'e Joana, te
Joana kuu se'e Resa, te Resa kuu
se'e Zorobabel, te Zorobabel kuu
se'e Salatiel, te Salatiel kuu se'e
Neri.
28 Te Neri kuu se'e Melqui, te
Melqui kuu se'e Adi, te Adi kuu
se'e Cosam, te Cosam kuu se'e
Elmodam, te Elmodam kuu se'e
Er.
29 Te Er kuu se'e Josué, te Josué
kuu se'e Eliezer, te Eliezer kuu
se'e Jorim, te Jorim kuu se'e Matat.
30 Te Matat kuu se'e Leví, te Leví
kuu se'e Simeón, te Simeón kuu
se'e Judá, te Judá kuu se'e José, te
José kuu se'e Jonán, te Jonán kuu
se'e Eliaquim.
31 Te Eliaquim kuu se'e Melea, te
Melea kuu se'e Mainán, te Mainán
kuu se'e Matata, te Matata kuu
se'e Natán.
32 Te Natán kuu se'e David, te
David kuu se'e Isaí, te Isaí kuu se'e
Obed, te Obed kuu se'e Booz, te
Booz kuu se'e Salmón, te Salmón
kuu se'e Naasón.
33 Te Naasón kuu se'e Ami-
nadab, te Aminadab kuu se'e
Aram, te Aram kuu se'e Esrom, te
Esrom kuu se'e Fares, te Fares kuu
se'e Judá.
34 Te Judá kuu se'e Jacob, te
Jacob kuu se'e Isaac, te Isaac kuu
se'e Abraham, te Abraham kuu
se'e Taré, te Taré kuu se'e Nacor.
35 Te Nacor kuu se'e Serug, te
Serug kuu se'e Ragau, te Ragau
kuu se'e Peleg, te Peleg kuu se'e
Heber, te Heber kuu se'e Sala.

36 Te Sala kuu se'e Cainán, te
Cainán kuu se'e Arfaxad, te Ar-
faxad kuu se'e Sem, te Sem kuu
se'e Noé, te Noé kuu se'e Lamec.
37 Te Lamec kuu se'e Matusalén,
te Matusalén kuu se'e Enoc, te
Enoc kuu se'e Jared, te Jared kuu
se'e Mahalaleel, te Mahalaleel kuu
se'e Cainán.
38 Te Cainán kuu se'e Enós, te
Enós kuu se'e Set, te Set kuu se'e
Adán, te Adán kuu se'e ia Dios.

4

Ni jito tnuni ña Tachi jin Jesús

1 Nuu ni nana Jesús ini yute
Jordán ja ni jandute ya, te ni chitu
ña Espíritu ia Dios jin ya, te ni
jaka ña Espíritu yun ja kua'an ya
ndee nuu ñu'u te'a.
2 Te yun ni oo ya uu xiko kiuu ja
ni jito tnuni ña Tachi, te tu sa'un
nagua ni jaa ya ndi'i kiuu yun, te
nuu kuee ka, te ni keja'a ya kokin
ya.
3 Yun te jiña'a Tachi yun:
—Nuu ja Se'e Dios kuu ron, te
tatnuni nuu yuu ya'a ja na nduu
xtaa, te kaa ron —jiña'a.
4 Te jiña'a Jesús:
—Yoso nuu tutu ii: "Masu
maintno'o xtaa kuu ja koteku
ñayiu, chi suni jin ndi'i tno'o ia
Dios kuu ja tekui" —jiña'a ya.
5 Yun te ni jaka ña Tachi yun
nuu in yuku sukun ndeva'a, te vi
nunuu sua'a ni, te ni xne'e ndi'i
ñuu oo ninii ñuyiu.
6 Te jiña'a Tachi yun:
—Taa rin ndi'i jaka'nu ya'a nuu
ron vi ndi'i jayiñu'u oo nui, chi
maa rin ni ni'i ndi'i, te kuña'a rin
nuu na ñayiu kuini maa rin ja
kuña'a rin.
7 Nuu ja na jinkuiin jiti ron
nuu rin, te chiñu'u ña ron, te taa
rin ndi'i koo nuu nda'a maa ron
—jiña'a.
8 Te jiña'a Jesús:
—Kujioo kua'an, vi Tachi, chi
yoso nuu tutu ii: "Maintno'o nuu
ia Jito'o Dios ron kuu ja chiñu'u
ron, te maintno'o nuu maa ya
guaa kunukuechi ron".
9 Yun te ni jaka ña Tachi yun ja
kua'an ya Jerusalén, te ni skaa ña
ndee xtuu veñu'u ka'nu, te jiña'a:
—Nuu ja ndija ron ja Se'e Dios
kuu ron, te ndagua ya'a makee
ndee nuu ñu'u,
10 chi suni yoso nuu tutu ii:
"Tetniuu Dios ia ka jinokuechi
nuu ya ja vi koto ña jin ron",
11 te "vi kotnii nda'a ron, nagua
ja ma kachi ja'a ron jin ni in yuu",
—jiña'a.
12 Te jiña'a Jesús:
—Kachi nuu tutu ii: "Ma koto
tnuni ron Jito'o Dios ron" —jiña'a
ya.
13 Te nuu ni ndi'i ja ni jito tnuni
ña Tachi yun jin Jesús, te ni kujioo
ndee saa tiempu.

Ni keja'a Jesús kaxtno'o ya tno'o ia Dios nuu ñayiu ñuu ja tnii Galilea

14 Yun te ni ndajiokuiin Jesús
ñuu ja tnii Galilea jin jaka'nu
Espíritu maa ia Dios. Te ni jitenuu
tno'o ja teku tno'o ya nii ñuu yun.
15 Saa te ni jikanuu ya taka
ve'e ii sinagoga nuu ka ndututu
ñayiu judio, te ni kaxtno'o ya
tno'o ia Dios, te vi ndi'i ñayiu ni ka
ndakuantno'o ña ja luu kaxtno'o
ya.
16 Yun te kuano'o ya ñuu
Nazaret nuu ni ja'nu ya. Te in
kiuu ndatatu ni kiuu ya ve'e ii
sinagoga, nagua ni osa'a ya. Te ni
ndakoo ya ja ka'u ya tutu ii.
17 Te ni ka jiña'a de tutu ii ja ni
tee Isaías, tee ni ndakani tno'o ia
Dios ndee jana'a. Te nuu ni jani
ya tutu yun, te ni jinku'un ya nuu
ka'an sua'a, te ni ka'u ya:
18 Espíritu maa ia Dios oo jin san,
chi ni sa'a siin ña ya,
nagua ja ndakani san tno'o va'a ya
nuu ñayiu ka kunda'u.
Te ni tetniuu ña ya vaji san
ja ndasa'a san ñayiu ka

ndatna'u ini nuu yika kuechi,
vi kana ndoso san ja na vi yaa ñayiu ka oo nuu nda'a ñayiu inka ñuu,
vi ndasa'a san ñayiu ka ndesi nuu
vi siaa san ñayiu ka ka'an u'u ña tna'i.
19 Te kaxtno'o san ja vitna kuu kuia ja chindee chituu ña ia Dios jin ñayiu
kachi tutu ni ka'u ya.

20 Te ni ndaxtuu ya tutu yun, te ni ndakuña'a ya nda'a in tee jinokuechi nuu ve'e ii yun, te ni jinkoo ya. Yun te vi tu ka ya'a nuu ña ndi'i ñayiu ka oo yun.

21 Te ni jinkondee ya ka'an ya:

—Vitna te ni skunkuu tno'o yoso nuu tutu ii ya'a ja ni ka onini ndi'i ni —jiña'a ya.

22 Te ndi'i ñayiu ni ka ka'an va'a ja ja'a ya, te vi ni ka sa'u kuii kuiti ini ja luu ndeva'a kaxtno'o ya. Su ka jikan tno'o tna'i:

—¿A masu se'e José kuu suchi ya'a? —ka kachi.

23 Te jiña'a Jesús:

—Vatuni vi ka'an ni tno'o ya'a jin san: "Roon ja tee tatna kuu ron, ndasa'a tatna maa ron, vi sa'a ñuu maa ron ya'a ja ni sa'a ron Capernaúm ka ka'an ñayiu, te vi kandija ña rin", vi kachi ni sua'a.

24 Te jiña'a ka ya:

—Ka'an ndaa san ja ni in tee ndakani tno'o ia Dios, tu ka janta'u ña ñayiu ñuu maa de.

25 Te ka'an ndaa san, ja tiempu ni oo Elías, tee ni ndakani tno'o ia Dios, ni ka oo kua'a ña'a ni ka ndonda'u ñuu mao Israel ya'a, na tu ni kuun sa'un sau nuu uni kuia yosava, te ni oo ndeva'a tnama,

26 su tu ni tetniuu ña ia Dios jin Elías ja kii de chituu de ña'a ñuu mao Israel, chi saa sua'a ña'a inka ñuu ja ni oo ñuu Sarepta ja tnii Sidón, yun ni ja'an de ni chituu ña de.

27 Suni saa ni tiempu na ni oo Eliseo, tee ni ndakani tno'o ia Dios, suni ni ka oo kua'a ñayiu ñuu mao ni ka oku'u kue'e ndi'yi te'i. Te vini in tu ni nduva'a, chi saa sua'a in tee ñuu Siria nani Naamán kuu ja ni nduva'a —jiña'a Jesús.

28 Te nuu ni ka onini tno'o ya'a, te ni ka kiti ini ndi'i ñayiu ni ka ndututu ve'e ii sinagoga yun.

29 Te ni ndontakuei ja ni ka kene'e nda'a ñai. Te kua'ankuei jin ya ndee xtuu yuku nuu kaa maa ñuu yun, ja vi skanakau ñai.

30 Su tuu, chi vi ne'u ndi'i ñayiu yun ni ya'a ya, te kua'an ya.

Ni ndasa'a Jesús in tee ñu'u ña espíritu kue'e

31 Yun te kua'an Jesús ñuu Capernaúm ja tnii Galilea. Te ni okaxtno'o ya tno'o ia Dios nuu ñayiu kiuu ndatatu.

32 Te vi ni ka sa'u kuii kuiti ini ñayiu ka nini tno'o kaxtno'o ya, chi ka'an ya jin tno'o ja ndiso tniuu ya.

33 Te ini ve'e ii sinagoga yun oo in tee ñu'u ña espíritu tne'e ja kuu espíritu tachi, te vi sanaa ni kana jaa,

34 te jiña'a:

—Xndendoo ña. ¿Nagua kuini ron ja vaji ron nuu ka oo rin, vi Jesús, tee ñuu Nazaret? ¿A vaji ron ja xnaa ña ron jin rin? Te ja jini ña rin jin ron, chi ia ni tetniuu Dios kuu ron —jiña'a sua'a.

35 Te ni ka'an xeen Jesús nuu espíritu tachi yun, te jiña'a ya:

—Kasi yu'u, te kee kua'an —jiña'a ya.

Yun te ni xndonso ña espíritu tachi jin tee yun jin nuu ndi'i ñayiu yun, te ni kee kua'an. Te tu ka nagua ni sa'a ña.

36 Te ndi'i ñayiu ni ka sa'u kuii kuiti ini ja siun ni kuu, te ni ka jinkondei ka jikan tno'o tna'i:

—¿Na tno'o kuu tno'o ya'a ja vi jin tniuu nee tee ya'a vi jin jaka'nu

tatnuni de nuu espíritu tachi ja
na kujioo, te ni kee kua'an? —ka
kachi.
37 Te ni jitenuu tno'o ja teku
tno'o Jesús ndi'i ni ñuu yatni yun.

Ni ndasa'a Jesús nana xiso Simón Pedro

38 Yun te ni ndee Jesús ve'e ii
sinagoga, te kua'an ya ja ni kenta
ya ve'e Simón. Te katuu nana xiso
de ku'u ka'u ndeva'a ña jin kue'e
kiji, te ni ka ka'an nda'u de ja na
chituu ya jin ña.
39 Yun te ni chindei ya xini ya
ichi nuu katuu ña, te ni ka'an
xeen ya jin kue'e yun ja na kujioo.
Te vi ore saa, ni nduva'a ña, te ni
ndakoo ña ni sa'a ña ja ni ka jaa
ya.

Ni ndasa'a Jesús kua'a ñayiu ka ku'u

40 Te nuu ni jinkoxnee nikandii,
vi nasaa natu'u ñayiu ni jinokuei
jin ñayiu ku'u ndi'i nuu kue'e, te
ni sonee ya nda'a ya siki in in, te
ni ndasa'a ña ya.
41 Te suni ni kanakuei ña
espíritu tachi jin kua'a ñayiu, te
ni ka jinkondee ka kana:
—Roon, chi Se'e Dios kuu ron
—ka jiña'a.
Su ni ka'an xeen Jesús, te tu ni
jandetu ya ja vi ka'an, chi ja ka jini
ja maa ya kuu Kristu, ia ni tetniuu
Dios.

Ni jiondita Jesús kaxtno'o ya nuu ñayiu nii ñuu ja tnii Galilea

42 Yun te nuu ni tuu inka kiuu,
te ni kee ya kua'an ya nuu tu na
ñayiu ka oo. Su ni ka ndanduku
ña ñayiu, te nuu ni jinokuei nuu
oo ya, te ni ka junkani ñai ja ma
ki'in ya.
43 Su yun te jiña'a ya:
—Tuu, chi suni nini kuu ja ki'in
san sava ka ñuu ja kaxtno'o san
nuu ñayiu naxa tatnuni ia Dios,
chi tniuu yun ni tetniuu ña ya ja
vaji san —jiña'a ya sua'a.
44 Te kua'an ya ja ni jiondita ya
taka ve'e ii sinagoga ka oo nii ñuu
ja tnii Galilea, te ni kaxtno'o ya
nuu ñayiu.

5

Ni ka ni'i kua'a Simón Pedro chiaka ni sa'a Jesús

1 In kiuu ni oo Jesús yatni yu'u
ndute mar Genesaret, te ni ka
kututu kua'a ndeva'a ñayiu ja vi
konini tno'o ia Dios, te vi sua'a ni
ka jexin ni'nu tna'i.
2 Te ni jini ya uu barco ka
nukuiin yu'u ndute mar yun, chi
ja ni nanakuei tee ka jika ja ka
nduku chiaka ka ndakate de ñunu
de.
3 Te ni kaa ya nuu in barco ja
kuu kuenta Simón Pedro, te ni
ka'an ya jin de ja ndaskaka yata
ka de joo. Yun te ni jinkoo ya, te
ni kaxtno'o ya nuu ñayiu.
4 Te nuu ni ndi'i ni kaxtno'o
ya nuu ñayiu, te jiña'a ya nuu
Simón:
—Skaka ni barco ya'a na
ki'inkueio ndee nuu ñu'u kunu
ka ndute yun, te vi skee ni ñunu
jian, te vi tau ni chiaka —jiña'a ya
sua'a.
5 Te jiña'a Simón Pedro:
—Mastru, ja ni kuu in jakuaa ka
oo san ya'a ka satniuu san, te tu
ka ni'i sa'un san ti. Su jin tno'o
ja ka'an maa ni, te na ki'inkueio,
te na vi skee tuku san ñunu ya'a
—jiña'a de.
6 Te nuu ni ka skee de ñunu
yun, te ni ka ni'i de kua'a ndeva'a
chiaka, te vi ndee ñunu yun ni
jinkondee te'nde.
7 Yun te ni ka kaja nda'a de
sava ka tna'a de ka ñu'u nuu inka
barco yun ja na ki'inkuei de vi
chituu ña de. Te ni jinokuei tee
yun, te vini ka chitu xini de nduu
barco yun, te vi saa ndee ni ka ja
kee ndute ja vi sa'u.
8 Te nuu ni jini Simón Pedro ja
siun ni kuu, te ni jinkuiin jiti de
nuu Jesús, te jiña'a de:

—Jito'o san, kujioo ni, chi tee
oo ndeva'a yika kuechi kuu san
—jiña'a de.
9 Chi ni ka yu'u ndeva'a de ja
siun kua'a ndeva'a chiaka ni ka
tnii de.
10 Suni saa Jacobo jin Juan se'e
Zebedeo tee ka satniuu jin Simón
Pedro, suni ni ka yu'u de ja siun
ni kuu. Su yun te jiña'a Jesús nuu
Simón Pedro:
—Ma koyu'u ni, chi vitna te
ñayiu tnii ni ja kiukuei ichi ia Dios
masu ka chiaka tnii ni —jiña'a ya.
11 Yun te ni ka ndene'e jioo de
barco yun yu'u ndute, te ni ka
xndoo ndi'i de, te ni ka jata ndikin
de Jesús, te kua'ankuei de jin ya.

Ni ndasa'a Jesús in tee ku'u kue'e ndi'yi te'i

12 In kiuu oo Jesús in ñuu, te ni
jino in tee ku'u kue'e ndi'yi te'i,
te ni jinkuiin jiti de nuu ya, te ni
jikanta'u de:
—Jito'o san, nuu ja kuini ni,
te kuu ndasavii ña ni joo ja na
nduva'a san —jiña'a de.
13 Yun te ni skaa Jesús nda'a ya,
te ni ke'e ña ya, te jiña'a ya:
—Kuini san, te nduvii ni
—jiña'a ya.
Te vi ore saa kua'an kue'e yun.
14 Yun te ni tatnuni Jesús ja ma
ndakani de nuu ni in ñayiu ja suu
ya ni ndasa'a ña. Te jiña'a ya:
—Kua'an ni, te xne'e ni maa ni
nuu sutu, te soko ni nuu ia Dios
nagua ni tatnuni Moisés, nagua ja
na vi kuni ñayiu ja ni nduva'a ni
—jiña'a ya sua'a.
15 Su vini saa, te ni jitenuu ja
teku tno'o ya ja ndasa'a ya ñayiu
in kiuu in kiuu ka. Te ni ka
kututu kua'a ñayiu ja vi konini
tno'o kaxtno'o ya vi ja ndasa'a ña
ya nuu kue'e ja ka ku'i.
16 Te ni okujioo ya nuu tu na
ñayiu oo ja ni ondakuatu ya.

Ni ndasa'a Jesús in tee ni ndutuchiin

17 Te in kiuu oo Jesús kaxtno'o
ya nuu ñayiu. Te yun ka nukoo
sava tee ka kuu fariseo vi tee ka
kaxtno'o Ley Moisés ja vajikuei de
taka ñuu ja tnii Galilea vi Judea vi
Jerusalén. Te oo Jesús jin jaka'nu
maa Dios, yun guaa ndasa'a ya
kua'a ñayiu ka ku'u.
18 Yun te ni jinokuei tee ka ndiso
jito nuu yoxnee in tee ku'u kue'e
ni ndutuchiin. Te ni ka kuini
de ja kiukuei de ini ve'e yun, te
vi kakintuu de tee ku'u yun nuu
Jesús.
19 Su tu ni kuu ja kiukuei de, chi
ka oo kua'a ndeva'a ñayiu. Yun
te ni kakuei de ichi xtuu ve'e, te
ni ka june de xnuu yaxin ndesi
yata ve'e, te ni ka skee de jito yun
ma'ñu ñayiu nuu oo Jesús.
20 Te nuu ni jini ya ja ka kandija
gua'a tee yun, te jiña'a ya nuu tee
ni ndutuchiin yun:
—Ñani, ja ni jaka'nu ini san
yika kuechi ni —jiña'a ya.
21 Yun te ni ka kiti ini tee ka
kaxtno'o Ley Moisés vi tee ka kuu
fariseo ja siun ni ka'an ya, te ni ka
jinkondee de ka ndakani ini de:
—¿Na in kuu tee ya'a ja kane'e
de jin ia Dios? Te tu na in kuu
koneka'nu ini yika kuechi, chi
maintno'o maa ia Dios guaa kuu
koneka'nu ini ya —ka ndakani ini
de.
22 Su Jesús, chi ni jini ya ja siun
ka ndakani ini de. Yun te ni jikan
tno'o ña ya, te jiña'a ya:
—¿Nau ja siun ka ndakani ini
ni?
23 ¿Nagua kuu ja vijin ka ja
ka'an san? ¿A vijin ka ja kuña'a
san ja ni oneka'nu ini san yika
kuechi tee ya'a, axi vijin ka ja
kuña'a san ja na ndakoo de te na
kaka de?
24 Te vitna te na xne'e san nuu
ndi'i ni nagua ja vi kuni ni ja
sein ja kuu san Se'e Teyii, chi
ndiso tniuu san nuu ñuyiu ja kuu
koneka'nu ini san yika kuechi.

Yun te jiña'a ya nuu tee ni
ndutuchiin yun:
—Nuu maa ni ka'an san, ndakoo
ni ndaki'in ni jito ni, te kuano'o ni
ve'e ni —jiña'a ya.
25 Te vi nuu saa, ni ndakoo
de, te ni ndaki'in de jito nuu ni
okatuu de, te kuano'o de ve'e de,
ndakuanta'u de nuu ia Dios ja ni
nduva'a de.
26 Te ndi'i ñayiu ni ka sa'u kuii
kuiti ini ja siun ni kuu, te ka
sa'a ka'nui ia Dios, te vi ka yu'u
ndeva'i, te ka ka'in:
—Vitna te ni ka jinio in tniuu vii
ndeva'a —ka kachi.

Ni kana ña Jesús jin Leví

27 Te nuu ni ya'a ndi'i yun, te
ni kee Jesús kua'an ya, te yun ni
jini ya in tee nani Leví ja xtutu de
xu'un impuestu, te nukoo de nuu
ka tniuya'u xu'un yun, te jiña'a
Jesús:
—Kondikin ña ni na ki'on
—jiña'a ya sua'a.
28 Yun te ni xndoo ndi'i de, te ni
ndakoo de ja ni jata ndikin ña de
jin ya kua'an de.
29 Yun te ni sa'a de in viko ka'nu
ve'e de ja kusii ini de jin Jesús. Te
kua'a tee ka xtutu xu'un impuestu
ka oo jin sava ka ñayiu ja ka nukoi
in ni nuu mesa jin Jesús, ja ka jai
xtaa jin ya.
30 Yun te ni ka jinkondee tee ka
kuu fariseo vi tee ka kaxtno'o Ley
Moisés ja ka ka'an ndee de tee ka
skua'a jin Jesús, te ka jiña'a de:
—¿Nau ja vi in ni ka jaa ni vi
ka ji'i ni jin ñayiu ka xtutu xu'un
impuestu vi ñayiu ka sa'a yika
kuechi? —ka jiña'a de.
31 Yun te jiña'a Jesús:
—Ñayiu ka oo va'a, chi tu ka
jiniu'u tee tatna, chi maa ni ñayiu
ka ku'u kuu ja ka jiniu'u.
32 Te suni saa kuu jin sein, chi
masu vaji san ja ndaka'an san
ñayiu ka ndakani ini ja ñayiu va'a
ka kuu, chi vaji san ja ndaka'an
san ñayiu ka ndakuni ja ka oo
yika kuechi, te vi ndatna'u ini nuu
yika kuechi —jiña'a ya.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a ja ka ondite ñayiu

33 Yun te ni ka jikan tno'o de
Jesús:
—¿Nau ja tee ka skua'a jin Juan
vi tee ka skua'a jin tee ka kuu
fariseo, ka ondite de kua'a jichi, vi
kua'a jichi ka ndakuatu de, su tee
ka skua'a jin ni, chi vi siun ni ka
jaa ka ji'i de? —ka jiña'a de.
34 Te jiña'a Jesús:
—¿A kuu vi tenini ni ñayiu ka
oo in viko tnanda'a ja vi kon-
dite kiuu ja vi ka oi jin maa tee
tnanda'a yun? Maa kuu.
35 Su koo in kiuu ja naa ndoñu'u
tee tnanda'a yun, saa guaa vi
konditei, chi vi koi jin tno'o suchi
ini —jiña'a ya.
36 Yun te suni ni ka'an ya in
tno'o jioni'ni, te jiña'a ya:
—Ni in ñayiu tu ja'nde in
pedasu sa'un jaa, te ndatnaa nuu
in sa'un tu'u, chi nuu ja saa na
sa'a, te junaa sa'un jaa yun. Te
inka kuu ja pedasu sa'un jaa yun,
chi ma kona'a va'a ja ndee nuu in
sa'un tu'u.
37 Suni ma kuu tnaa ñayiu vinu
jaa nuu in ñii tu'u, chi nuu ja saa
na sa'a, te ore ndasaka vinu yun,
te ka'ndi ñii tu'u, te ja saa chi
junaa vinu vi junaa ñii yun.
38 Te yun guaa tnaa ñayiu vinu
jaa nuu ñii jaa nagua ja ma junaa.
39 Te ni in ñayiu ja ji'i vinu ava
tu kuini ja ko'i vinu jaa, chi ja ava
kuu ja asin ka, ka kachi —jiña'a
Jesús.

6

Ka tno'o tee ka skua'a jin Jesús yoko triu in kiuu ndatatu

1 In kiuu ndatutu ni ya'a Jesús
in nuu kaa triu, te ni ka tno'o tee
ka skua'a jin ya yoko triu yun, ni
ka yokin de nuu nda'a de, te ni ka
jaa de.

2 Te ka jiña'a sava tee ka kuu
fariseo:
—¿Nau ja ka sa'a ni tniuu? Te
oo ii ja sa'o kiuu ndatatu —ka
jiña'a de.
3 Te jiña'a Jesús:
—¿A vini tu ka ka'u ni nuu tutu
ii naxa ni sa'a David in kiuu ka
kokin de jin tee ka jika jin de?
4 Te ni kiuu de ve'e maa Dios, te
ni ki'in de xtaa vixin ii ni ka jaa
de ja oo ii ja ma kuu vi kaa de, ni
maa de, te ni tee ka oo jin de, chi
maintno'o sutu guaa kuu vi kaa.
5 Te jiña'a ka ya:
—Maa san ja kuu san Se'e Teyii
kuu san Jito'o ja ndiso tniuu san
ja tatnuni san siki kiuu ndatatu
—jiña'a ya.

Ni ndasa'a Jesús in tee ni yichi nda'a kiuu ndatatu

6 Suni in kiuu ndatatu kuu tuku
na ni kiuu Jesús ve'e ii sinagoga,
te ni kaxtno'o ya nuu ñayiu. Te
yun oo in tee ni yichi nda'a kua'a
de.
7 Te ka ndia'a yu'u tee ka
kaxtno'o Ley Moisés vi tee ka kuu
fariseo, kondio'ni a ndasa'a ya
ñayiu kiuu ndatatu, nagua ja kuu
vi ka'an kuechi de ja ja'a ya.
8 Su ni jini Jesús ja siun ka
ndakani ini de, te jiña'a ya nuu tee
ku'u nda'a yun:
—Ndakoo ni te junkuiin ni
ma'ñu sagua ya'a —jiña'a ya.
Te ni ndakoo tee yun, te ni
jinkuiin de.
9 Te jiña'a ya nuu sava ka tee
yun:
—In ja jikan tno'o ña san jin
ndi'i ni, ¿nagua kuu ja kuu sa'o
kiuu ndatatu? ¿A java'a axi
jakue'e? ¿A ja skaku ni'nuo in
ñayiu axi ja ka'nio jin? —jiña'a
ya.
10 Yun te ni ndakoto ya nuu ndi'i
ñayiu ni ka jionduu ña jin ya, te
jiña'a ya nuu tee ku'u nda'a yun:
—Skaa ni nda'a ni —jiña'a ya.
Te ni skaa de nda'a de, te ni
nduva'a.
11 Su ni ka kiti ndeva'a ini tee ka
ndia'a yu'u yun, te ni ka jinkondee
de ka ndatno'o de naxa vi sa'a de
ja vi ka'an kuechi de siki Jesús.

Ni kaji Jesús uxi uu tee ni chitniuu ya

12 Te yatni kiuu saa ni kee Jesús
kua'an ya in yuku ja ndakuatu
ya. Te yun ni oo ya in jakuaa
ndakuatu ya nuu ia Dios.
13 Te nuu ni tuu inka kiuu, te ni
ndakana ya tee ka skua'a jin ya, te
ni kaji ya uxi uu de ja ni chitniuu
ña ya ja vi xtutenuu de tno'o ya.
14 Te tee ya'a ka kuu de: Simón,
tee ni xnani ya Pedro, vi ñani
de Andrés, vi Jacobo vi Juan, vi
Felipe vi Bartolomé,
15 Mateo vi Tomás jin inka Ja-
cobo se'e Alfeo, jin inka Simón tee
yinduu nuu ñayiu ka kuu Zelote,
16 Judas ñani Jacobo, vi Judas
Iscariote tee ni sinotuu Jesús nuu
kuee ka.

Ni kaxtno'o Jesús nuu kua'a ñayiu vi ni ndasa'a ya ñayiu ka ku'u

17 Yun te ni nukuei Jesús yuku
yun jin ndi'i de, te ni ndajakuei ya
in yoso. Te yun ni ka kututu kua'a
ñayiu ka skua'a jin ya, vi ñayiu
vajikuei ndi'i ñuu ja tnii Judea vi
Jerusalén, vi ñayiu vajikuei ichi
ñuu ka oo yatni yu'u ndute mar,
ñuu nani Tiro vi ñuu nani Sidón.
Te ndi'i ñayiu yun ni jinokuei ja
vi konini tno'o kaxtno'o ya vi ja
ndasa'a ya ñayiu ka ku'u.
18 Te taka ñayiu ka ñu'u ña
espíritu kue'e ni ka nduva'i.
19 Te vi ndi'i ñayiu ni ka nduku
ja vi ke'e ñai jin ya, chi ni ka jini ja
oo jaka'nu ya ja ndasa'a ya ñayiu.

Ni kaxtno'o Jesús naxa vi ndo'o vi tna'a ñayiu

20 Yun te ni ndakondia'a Jesús
nuu tee ka skua'a jin ya, te jiña'a
ya:

—Na ta'u na ndetu maa ni ja
ka kunda'u ni, chi vi koo ni nuu
tatnuni ia Dios.
21 ’Na ta'u na ndetu maa ni ja ka
ji'i ni soko vitna, chi koo in kiuu te
vi ku'un chitu chii ni.
’Na ta'u na ndetu maa ni ja ka
kusuchi ini ni vitna, chi koo in
kiuu vi kuakusii ni.
22 ’Na ta'u na ndetu maa ni nuu
ka ka'an u'u ña ñayiu ja ja'a sein
ja kuu san Se'e Teyii nuu vi kene'e
nda'a ñai, te vi nani ñai jin ni, te
vi skexiko ñai jin ni na kuinio ja
ñayiu kue'e ka kuu ni.
23 Su vi kosii ndeva'a ini ni kiuu
saa, chi ka'nu in ja vi kuta'u ni
nuu jinokuei ni nuu ia Dios oo
ndee andivi, chi suni siun ni ka
sa'a ndi tata velu ñayiu yun jin tee
ni kikuei ja ni ka ndakani tno'o ia
Dios ndee jana'a.
24 ’Su nda'u ni ka maa ni, ñayiu
kuika. ¡Naka tnundo'o vi kuni ni!
Chi ja ni ka ni'i ni jasii ini nuu
ñuyiu ya'a.
25 ’Nda'u ni ka maa ni, ñayiu ja
ka ñu'u chitu chii vitna, chi koo in
kiuu vi kusoko ni.
’Nda'u ni ka maa ni, ñayiu ka
jakusii vitna, chi koo in kiuu vi
kana vi nda'i ni.
26 ’Nda'u ni ka maa ni nuu ka
ka'an vii ka ka'an va'a ndi'i ñayiu
ja ja'a ni vitna. ¡Naka tnundo'o vi
kuni ni! Chi suni saa ni ka oka'an
ndi tata velu ñayiu yun jin tee
tno'o ja ka ka'an ja tno'o ia Dios
ka ndakani.

Vi ka'an too ni ñayiu ka ka'an u'u ña jin ni

27 ’Te maa ni ja ka nini ni tno'o
kaxtno'o san, te na kachi san: Vi
ka'an too ni ñayiu ka ka'an u'u ña
jin ni. Te vi sa'a va'a ni jin ñayiu
ka skexiko ña jin ni.
28 Vi ka'an vii vi ka'an va'a ni
jin ñayiu ka xtau tnia'a ña. Vi
ndakuatu ni nuu ia Dios ja ja'a
ñayiu ka nani ña.
29 Te nuu ja na in ñayiu na kani
in lado jiki nuu ni, te kuña'a ni
inka lado na kani; axi nuu ja na in
ñayiu kindee soo su'nu ni, te suni
kuña'a ni ndee su'nu ni na ki'in
jin.
30 Te nani kuu ñayiu jikan na in
guaa kuu, te kuña'a ni. Te nuu ja
na in kindee ja neva'a ni, te ma
ndakan ni ja ndajione'i.
31 Vi sa'a ni java'a jin ñayiu, nuu
ja ka kuini ni ja vi sa'i java'a jin ni.
32 ’Chi nuu ja ka ka'an too ni
maa ni ñayiu ka ka'an too ña jin
ni, ja saa, ¿ndenu oo java'a ka sa'a
ni? Chi vi ndee ñayiu ka sa'a yika
kuechi ka sa'a siun.
33 Te nuu ja ka sa'a va'a ni jin
maa ni ñayiu ka sa'a va'a ña jin
ni, ja saa, ¿ndenu oo java'a ka sa'a
ni? Chi vi ndee ñayiu ka sa'a yika
kuechi ka sa'a siun.
34 Te nuu ja ka jiña'a nuu ni
nuu maa ni ñayiu ka jini ni ja
ndatniuya'ui, ja saa, ¿ndenu kuu
nuu oo java'a ka sa'a ni? Chi vi
ndee ñayiu ka sa'a yika kuechi
ka jiña'a nui nuu inka ñayiu sa'a
yika kuechi, nagua ja ndani'i ja ni
jiña'i yun.
35 Su maa ni, ma vi sa'a ni siun.
Chi vi ka'an too ni ndee ñayiu ka
ka'an u'u ña jin ni. Vi sa'a ni
java'a, te vi kuña'a nuu ni, su ma
vi kondetu ni ja nagua vi ndani'i
ni. Chi ka'nu in ja vi kuta'u ni, te
vi kokuu ni se'e ia Dios oo ndee
sukun, chi kunda'u ini ya ndee
ñayiu tu ka jini ja vi ndakuanta'u
nuu ya vi ñayiu kue'e.
36 Te vi kokuu ni ñayiu nda'u ini
nagua nda'u ini Tata Dios.

Ma vi xtavi kuechi ni inka ñayiu

37 ’Te ma vi xtavi kuechi ni inka
ñayiu nagua ja ma xtavi kuechi ña
ia Dios jin maa ni. Ma vi ka'an
kuechi ni ja ja'a ñayiu, nagua ja
ma ka'an kuechi ia Dios ja ja'a in
in maa ni. Vi koneka'nu ini ni,
nagua ja na koneka'nu ini ia Dios
ja ja'a ni.
38 Vi kuña'a ni nuu inka ñayiu,
te na ndataa ia Dios nuu maa ni,

chi taa ya in kostal ja ni chitu
gua'a, te kisi ya ja vi ñu'u tnutnuu,
te vi chitu xini xini taa ya nuu ni.
Chi vi nagua ka chikua'a maa ni,
suni saa ni ndachikua'a ia Dios ja
ndataa ya nuu ni, —jiña'a Jesús.
39 Yun te ni ka'an ya in tno'o
jioni'ni, te jiña'a ya:
—In tee ku'u nuu, ¿a kuu
koxno'o de ja kondeka de inka tee
ku'u nuu? ¿Te a masu vi nduu de
vi kanakau nuu in yau?
40 Te suni saa nuu ja in tee ja
vi inka ni keja'a de skua'a de, ma
kuu kokuu ka'nu ka de nuu tee
kaxtno'o nuu de. Su nuu na xndi'i
de skua'a guagua'a de, te kokuu
inuu de jin tee ni kaxtno'o nuu de.
41 '¿Te nau ja ka ndia'a ni mi'i
inee nuu in ñani in tna'a ni? Te
tu ka ndakondia'a ni vitu ja ndesi
nuu maa ni.
42 Te ¿naxa kuu vi kuña'a ni
nuu in ñani in tna'a ni: "Ñani,
kuandetu ni na tau san joo mi'i
inee nuu ni", te tu ka ndakondia'a
ni vitu ja ndesi nduchi nuu maa
ni? Se'e ndijani ini, xtnañu'u ka
vi xtajioo ni vitu ja ndesi nduchi
nuu maa ni jian, nagua ja kuu vi
kondia'a gua'a ni ja vi tau ni mi'i
inee nuu in ñani in tna'a ni.

Jin ja sa'a maa ñayiu, te kunio na ñayiu kui

43 'Tu na in yutnu gua'a ja kuun
kiti vixin kue'e, te ni tu na yutnu
kue'e ja kuun kiti vixin gua'a.
44 Chi jin kiti vixin mamaa tnu,
te kunio na yutnu kuu tnu. Chi tu
kuun tichi iuu nuu tnu iñu, te ni
uva ma vi ndaxtutuo nuu tnu iñu
kanchu.
45 Te suni saa ni kuu jin in tee
va'a: Ndimaa tno'o va'a ka'an
de, chi oo java'a ini anu de.
Su tee sa'a jakue'e, chi maa
ni tno'o kue'e ka'an de, chi ni
kaya ndeva'a jakue'e ini anu de.
Chi nagua kaya ini anu ñayiu,
te makana yu'i ja ka'in —jiña'a
Jesús.

Ni kaxtno'o Jesús ja ja'a uu ve'e

46 Yun te jiña'a ya:
—¿Nau ja Jito'o ka xnani ña ni
jin san, te tu ka skunkuu ni tno'o
ka'an san?
47 Na ka'an san na in kintna'a
inuu jin ndi'i ñayiu vajikuei ka
nini tno'o kaxtno'o san, te ka
skunkui.
48 Ka kintna'a inui jin in tee ni
sa'a in ve'e. Xtnañu'u ka ni jate
kunu de ndee ni katuu yuu kaji, te
yun ni sama de ja ni sonee de ve'e
de. Te nuu ni ndachitu ndute, te ni
tee sua'a ni tee sua'a de ve'e yun,
su tu ni skanda ña de, chi nukuiin
gua'a siki kava.
49 Su ñayiu ni onini tno'o
kaxtno'o san, te tu ni skunkui, chi
kintna'a inui jin in tee ni sonee
in ve'e nuu ñu'u vita, te tu ni
sama de ja'a ve'e yun. Te nuu ni
ndachitu ndute, te ni tee sua'a ni
tee sua'a de ve'e yun. Yun te ni
ndonso, te ni naa ndi'i ve'e yun
—jiña'a ya.

7

Ni ndasa'a Jesús tee jinokuechi nuu in tee kuu capitán

1 Nuu ni ndi'i ni ka'an Jesús
jin ñayiu yun, te kua'an ya ñuu
Capernaúm.
2 Te ñuu yun oo in tee kuu
capitán tatnuni de nuu soldado
Roma, neva'a de in tee jinokuechi
nuu de ja ka'an mani ndeva'a de,
te ku'u tee yun ja vi ja oo de ja kuu
de.
3 Te nuu ni jini capitán yun ja
ka ka'an ñayiu ja ja'a Jesús, te ni
tetniuu de sava tee ka kuu nija'nu
nuu ñayiu judio ja na vi kakanta'u
de nuu Jesús ja tanunda'a ya ki'in
ya ndasa'a ya tee jinokuechi nuu
de.
4 Yun te kua'ankuei tee yun nuu
oo Jesús, te ni ka jikanta'u de nuu
ya, te ka jiña'a de:
—Tanunda'a ni chituu ni joo tee
kuu capitán, chi tee gua'a kuu de,

5 chi ka'an mani de ñayiu ñuo
Israel, te maa de ni tatnuni ja ni
ka sa'a in ve'e ii sinagoga nuu ka
ndakuatuo —ka jiña'a de.
6 Yun te kua'ankuei de jin Jesús.
Su nuu ni ka kuyatni ya nuu oo
ve'e tee kuu capitán yun, te ni
tetniuu de sava tee ka ndeka tna'a
gua'a ka jin de ja vi kuña'a de:
—Ma kondi'ni ni, vi Jito'o san,
chi tu oo tu kaa san ja kiuu ni ve'e
san.
7 Te yun guaa ni tu ni kii ini san
ja kii maa san nuu oo ni. Sua'a
ni tatnuni ni nuu kue'e ja na ki'in,
te na nduva'a tee jinokuechi nuu
san.
8 Chi suni oo in tee tatnuni nuu
san, te suni neva'a san soldado
ja tatnuni san nuu de. Te nuu
ka'an san nuu in de "kua'an ni
yun", te ki'in de. Te nuu ja ka'an
san jin inka de "ne'e ni", te kii
de. Axi nuu tatnuni san nuu tee
jinokuechi nuu san ja na sa'a de
jaya'a, te sa'a de, kachi capitán
—ka jiña'a de.
9 Te nuu ni onini Jesús tno'o ni
tetniuu capitán yun, te vi ni sa'u
kuii kuiti ini ya, te ni ndakondia'a
ya nuu ka oo ñayiu ka ndikin ña
jin ya, te jiña'a ya:
—Ka'an ndaa san ja vi nii ñuu
mao Israel tu jinku'un san ni in
ñayiu ja kandija ia Dios nagua
kandija capitán ya'a —jiña'a ya.
10 Te nuu ni ndajinokuei tee
ni tetniuu capitán yun, te ni ka
jini de ja vi ja ni nduva'a tee
jinokuechi yun.

Ni ndaxteku Jesús seyii in ña'a ni ndonda'u

11 Te nuu ni ya'a ndi'i yun, te
kua'ankuei Jesús jin tee ka skua'a
jin ya vi kua'a ndeva'a ka ñayiu in
ñuu nani Naín.
12 Te nuu ni ka kuyatni ya
ye'e ñuu yun, te ni jini ya ja
kua'ankuei kua'a ñayiu ñuu yun
jin in ndiyi ja vi tayu'u ñai. Te vi
invaa suchi ni ji'i yun kuu se'e in
ña'a ni ndonda'u.
13 Te nuu ni jini ña ya, te ni
kunda'u ini ña ya jin ña'a yun, te
jiña'a ya:
—Ma kuaku ni —jiña'a ya.
14 Te nuu ni jintna'a ya, te ni
ke'e ya jatnu yun, te ni ka jinkuiin
tee ka ndiso jatnu yun. Te jiña'a
ya nuu ndiyi yun:
—Sajin, nuu maa ron ka'an rin
ja ndakoo —jiña'a ya.
15 Yun te ni ndakoo ndiyi yun,
te ni jinkondei ndaka'in. Te ni
ndakuña'a Jesús suchi ya'a nuu
nanai.
16 Te nuu ni ka jini ñayiu ja siun
ni kuu, te ni ka yu'u ndeva'i, te ni
ka chiñu'i ia Dios, te ka jiña'i:
—Vitna te ni ka jinio in tee
ka'nu ndeva'a ja ndakani tno'o ia
Dios. Te ni kii ia Dios ja ni chituu
ña ya jion ja ka kuo ñayiu ñuu ya
—ka kachi sua'a.
17 Yun te ni jitenuu ja teku tno'o
Jesús nii ñuu ja tnii Judea vi sava
ka ñuu netna'a jin ja siun ni sa'a
ya.

Ni tetniuu Juan uu tee ka skua'a jin de ja vi kakan tno'o de Jesús

18 Te Juan chi vekaa ja yi'i de
tiempu saa, su ni ka ndakani tee
ka skua'a jin de ndi'i tniuu ja sa'a
Jesús. Yun te ni kana de uu tee ka
skua'a jin de,
19 te ni tetniuu de tee yun ja vi
kakan tno'o de Jesús, te vi kuña'a
de sua'a: "¿A maa ni kuu ia ni
tetniuu Dios ja kii, axi vi kondetu
san inka?"
20 Te nuu ni jinokuei de, te ka
jiña'a de:
—Ni tetniuu ña Juan vajikuei
san ja vi kakan tno'o ña san: ¿A
maa ni kuu ia ni tetniuu Dios ja
kii, axi vi kondetu san inka? —ka
jiña'a de.
21 Te vi ore saa ni ndasa'a Jesús
kuakua'a ñayiu ka ku'u nasaa nuu
kue'e, te ni ka nduva'a ñayiu ka
ñu'u ña tachi vi ñayiu ka ku'u
nuu.

22 Yun te jiña'a Jesús nuu tee ni
tetniuu Juan:
—Kua'ankuei ni te vi ndakani ni
nuu Juan ndi'i ja ni ka jini ni vi
ni ka onini ni, ja ni ka nduva'a
ñayiu ka ku'u nuu, vi ñayiu ka
ku'u si'in, vi ñayiu ka ku'u kue'e
te'i, vi ñayiu ka ndesi so'o vi ni ka
ndateku ñayiu ni ka ji'i. Te vaji
san kaxtno'o san tno'o ia Dios nuu
ñayiu ka kunda'u.
23 Te na ta'u na ndetu ñayiu tu
ka chiyata ña jin san, vi kuña'a ni
nuu Juan —jiña'a ya.
24 Te yata ja kuano'okuei tee ni
tetniuu Juan, te ni jinkondee Jesús
ka'an ya siki Juan nuu ñayiu yun,
te jiña'a ya:
—¿Nagua kuu ja ni ka jinkoto
ni nuu ñu'u te'a yun? ¿A in ndoo
kuiñi ja unsua'a unsua'a kagua ña
tachi ni ka jini ni?
25 ¿Axi nagua kuu ja ni ka
jinkoto ni? ¿A in tee ni'nu sa'un
gua'a? Ña'a, chi in tee ni'nu sa'un
gua'a, chi oo de ve'e rey ja kusii
ini de jin yiki kuñu de.
26 Nusaa ¿te nagua kuu ja ni ka
jinkoto ni? ¿A in tee ndakani tno'o
ia Dios? Ja ndaa ndija ja in tee
ndakani tno'o ia Dios kuu de, vi
suni ndiso de in tniuu ka'nu ka.
27 Chi ja ja'a Juan ya'a kuu ja
yoso nuu tutu ii:
Ya'a tetniuu rin in tee ndakani
tno'o rin ja kokoxno'o de
nuu ron,
te kosava'a de ichi nuu ki'in ron
ka'an sua'a.
28 'Te ka'an ndaa san ja ne'u
ndi'i ñayiu, tu na tee ndakani
tno'o ia Dios ja kuu ka'nu ka de
saa Juan, tee skuandute. Su visi ni
saa, te na ñayiu kuu lule ka nuu
tatnuni ia Dios, te kuu ka'nu kai
saa Juan —jiña'a ya sua'a.
29 Te nuu ni ka onini ja siun ni
ka'an ya, te vi ndi'i ñayiu vi ndee
ñayiu ka xtutu xu'un impuestu ni
ka ka'in ja sa'a ndaa ia Dios, te
kua'ankuei ja vi kuandutei, nagua
ni kaxtno'o Juan.
30 Su tee ka kuu fariseo vi tee
ka kaxtno'o Ley Moisés, tu ni ka
jandute de, chi ni ka skexiko de
tniuu ni kuini ia Dios ja sa'a ya jin
de.
31 Yun te jiña'a Jesús:
—¿Nagua kuu ja skintna'a inuu
san jin ñayiu ka oo tiempu vitna?
¿Nagua kuu ja sa'a nagua ka sa'i?
32 Ka kui na kuinio suchi kueli
ka ndututu nuu ya'u ja vi kosiki,
te ka kana nuu tna'i, te ka jiña'i:
"Ni ka tiuu li in yaa jin tnu yoo, su
tu ni ka jita ja'a lo. Ni ka jita li in
yaa nda'u, su tu ni ka nda'i lo", ka
jiña'i. Te saa ka kuu maa ni ja ka
oo ni tiempu vitna.
33 Chi ni kii Juan, tee skuandute,
te kua'a jichi ni ondite de, te tu ni
ojaa de xtaa ni tu ni oji'i de vinu.
Su ka ka'an kuechi ni, te ka jiña'a
ni ja ñu'u ña tachi jin de.
34 Te vitna ni kee maa san ja
kuu san Se'e Teyii, te jaa vi ji'i
san, te suni ka ka'an kuechi ni,
te ka kachi ni: "Vi nino'o ni ja
jaa ndeva'a de vi ji'i de vi ka
ndeka tna'a gua'a de jin tee ka
xtutu xu'un impuestu vi tee ka
sa'a jakue'e".
35 Su vi kuni ñayiu ja oo ndaa
tno'o ndichi ia Dios nuu vi kuni
naxa ka sa'a ñayiu ka oo jin maa
ya —jiña'a ya.

Ni jino Jesús ve'e Simón, tee kuu fariseo

36 Yun te ni ka'an ña in tee kuu
fariseo ja kua'an ya ve'e de ja vi
kaa ya xtaa. Te nuu ni kiuu ya ve'e
de, te ni jinkoo ya nuu mesa.
37 Te ñuu yun oo in ña'a sa'a
ndeva'a yika kuechi. Te nuu ni
jini ña ja ni jino Jesús ve'e tee
kuu fariseo yun, te ni ki'in ña in
tindo'o vii ndeva'a ja ñu'u tatna
xiko, te kua'an ña nuu oo ya.
38 Te nuu ni jino ña, te ni
jinkuiin jiti ña nuu ja'a Jesús, te
ni jinkondee ña jaku ña, te joso
ña ndute nuu ña siki ja'a ya. Yun
te ndasa'a yichi ña jin ixi xini ña,

te tetuyu'u ña ja'a ya, te ni chi'i ña
tatna xiko nee ña yun.
39 Te ndia'a tee kuu fariseo yun,
te ni ndakani ini de: “Nuu ja ndija
ja tee ndakani tno'o ia Dios kuu
tee ya'a, chi kuni de na ña'a kuu
ña'a ya'a ja tnii ña ja'a de, chi
in ña'a sa'a yika kuechi kuu ña”,
ndakani ini de.
40 Yun te jiña'a Jesús:
—Simón, oo in tno'o kuini san
ja ka'an san jin ni —jiña'a ya.
Te jiña'a de:
—Ka'an ni, Mastru.
41 Te jiña'a Jesús:
—Uu tee ka ndita xu'un nuu in
tee ni jiña'a nuu. In de ndita u'un
ciento xu'un kaa kuu denario, te
inka de ndita uu xiko uxi.
42 Te tu ka kundee de vi ndat-
niuya'u de, te ni oneka'nu ini tee
xiin xu'un nuu nduu de. Te na
kachi tnaa ni, ¿ndee nduu tee yun
kuu ja ka'an too ka tee xiin xu'un
yun? —jiña'a ya.
43 Te jiña'a Simón:
—Ja sein, chi ndakani ini san ja
ni ka'an too ka de tee ni ondita
java'a ka, chi nuu tee yun kuu ja
ni oneka'nu ka ini de —jiña'a de
sua'a.
Te jiña'a Jesús:
—Vatuka ka'an ni.
44 Te ni ndakondia'a ya nuu ña'a
yun, te jiña'a ya nuu Simón:
—¿A ndia'a ni ña'a ya'a? Ja vi
ndute nuu ña ni ndakate ña ja'a
san, te vi ixi xini ña ni ndasa'a
yichi ña. Te maa ni, chi vi ndee
nuu ni kiuu san ve'e ni ndee vitna,
tu taa ni joo ndute ja ndakate san
ja'a san.
45 Te ni tu ni tetuyu'u ni nuu
san, nagua costumbre ka neva'o.
Su ndia ña'a ya'a, chi vi ndee nuu
ni kiuu san ve'e ni, tu jinkuiin ña
tetuyu'u ña ja'a san.
46 Te ni tu ni chi'i ni texe'en xini
san. Su ndia ña'a ya'a, chi ni chi'i
ña tatna xiko ja'a san.
47 Yun guaa ka'an san ja ña'a
ya'a, chi ja ni jaka'nu ini ia Dios
visi kua'a kuechi ni sa'a ña, chi
kutoo ndeva'a ña ia Dios. Su
ñayiu ja joo ni jaka'nu ini ya, chi
joo ni xne'i ja kutoi ya —jiña'a
Jesús.
48 Yun te jiña'a ya nuu ña'a yun:
—Ja ni jaka'nu ini san yika
kuechi ni —jiña'a ya.
49 Yun te ni ka jinkondee tee
ka nukoo jin ya nuu mesa ka
ndatno'o de:
—¿Na in kuu jaya'a ja vi suni
jaka'nu ini yika kuechi ñayiu?
—ka ndatno'o de sua'a.
50 Su yun te jiña'a tuku Jesús
nuu ña'a yun:
—Vi ja ni kandija ni, te ni kaku
ni'nu ni. Te kuano'o sii ini ni
—jiña'a ya sua'a.

8

Ña'a ni ka chituu jin Jesús

1 Nuu kuee ka te ni jika nuu
Jesús ñuu na'nu vi ñuu kueli ja
ni kaxtno'o ya tno'o va'a nuu
ñayiu naxa tatnuni ia Dios. Ni ka
jika nuu ya jin ndi uxi uu tee ni
chitniuu ya,
2 vi suni ni ka ondikin ña
sava ña'a ni ndasa'a ya ja ni
tau ya espíritu tachi vi ña'a ni
ndasa'a ya nuu sava ka kue'e.
Te ne'u ña'a yun kua'an María
Magdalena, ña'a ni tau ya uja
espíritu tachi,
3 vi Juana, ñasi'i Chusa, tee ni
onetniuu nuu Herodes, vi inka
ña'a nani Susana vi sava ka ña'a
ni ka ochituu ña jin ya jin ja ka
neva'a ña.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in tee siagua ndikin tata

4 Te kuakua'a ñayiu ni kekuei
taka ñuu ja vi konini tno'o ni
kaxtno'o Jesús, te ni skintna'a ya
tno'o ia Dios jin in tee jitu nuu
ñunde'i. Yun te jiña'a ya:
5 —In kiuu ni kee in tee kua'an
ja siagua de ndikin tata. Su nuu ni
siagua de, te sava ni jino yu'u ichi,
te ni ka kachi ja'a ñayiu, te ni ka
ndachii tisala.

6 Te sava ni jino ne'u yuu, te ni
jite. Su ndee saa ni kiuu, te ni
yichi, chi tu na ko'yo ni ni'i.
7 Te sava ni jino ne'u tnu iñu,
guaa nuu ni jite, te tu ni kundee
kua'nu, chi ni sa'a yoo ña tnu iñu
yun.
8 Su sava ka ja ni jino nuu ñu'u
gua'a, chi ni ja'nu vi ni kuva'a,
te vi u'un xiko ni kee nuu in
in ndikin tata ya'a —jiña'a Jesús
sua'a.
Te nuu ni ndi'i ni ka'an ya, te ni
kana jaa ya:
—Na in oo so'o ja konini, te na
konini —jiña'a ya.
9 Yun te ni ka jikan tno'o ña tee
ka skua'a jin ya naxa kei tno'o ni
ka'an ya.
10 Te jiña'a ya:
—Nuu maa ni, chi xne'e ia Dios
tno'o yiyu'u naxa tatnuni ya. Su
nuu sava ka ñayiu, chi ka'an san
jin tno'o jioni'ni, nagua ja visi
ka ndia'i, su ma vi kuni; te visi
ka nini, su ma vi jinkui'nu ini
—jiña'a ya.
11 'Te sua'a kei ka'an tno'o
jioni'ni yun: Ndikin tata yun kuu
tno'o ia Dios.
12 Te ndikin tata ni junkuei yu'u
ichi yun ka kuu ñayiu ka nini
tno'o ya. Su kiuu tachi, te xtajioo
tno'o ni kee ini anu ñayiu, nagua
ja ma vi kandijai ja vi kaku ni'nui
nuu tnundo'o.
13 Te ndikin tata ja ni junkuei
ne'u yuu ka kuu ñayiu ka nini
tno'o ia Dios, te ka kusii ini ja ni ka
jini tno'o ya, su tu kuu kutu tno'o
ya ini anui. Te ka kandijai ndee
saa ni tiempu, su kiuu ka tna'i
tnundo'o, te ka kujioi nuu tno'o
ya.
14 Te ndikin tata ja ni junkuei
ne'u tnu iñu ka kuu ñayiu ka nini
tno'o ia Dios, su ndee saa ni kiuu,
te ka kujioi, chi ka kutneñui jin ja
ka ndakani ini, vi ja vi kuu kuikai,
vi ja vi kusii ini nuu ñuyiu ya'a, te
tu ka xtutenui tno'o ya nuu sava
ka ñayiu.
15 Te ndikin tata ja ni junkuei
nuu ñu'u gua'a ka kuu ñayiu ka
kandija tno'o ia Dios jin ndee ini
ndee anui, te ka oo ini ja vi konini,
te vi koyutnui nuu tno'o ya ja
vi xtutenui nuu sava ka ñayiu
—jiña'a Jesús.

Ni kaxtno'o Jesús ja ja'a in lámpara

16 Te jiña'a Jesús:
—Tu na in ñayiu ka jinio ja
xtnui in lámpara, te chisa'ui jin in
kisi, axi chinee chii jito, chi sua'a
sonee sukuin nagua ja kondijin
kiukuei ñayiu ini ve'i.
17 Te suni tu nagua kuu ja
koyu'u ja ma ndajinotuu, axi in
ja yiyu'u ja ma vi kuni ñayiu, chi
ndi'i ndatuu ndijin.
18 Te yun guaa vi konini gua'a
ni, chi ndi'i ñayiu ka neva'a, te
kuña'a ka ia Dios. Su ndi'i ñayiu
tu nagua ka neva'a, chi vi ndee
joo luluu ja ka ndakani ini ja
ka neva'i, ndakindee ya —jiña'a
Jesús.

Ni jinokuei nana Jesús vi ñani ya

19 Yun te ni jinokuei nana Jesús
vi ñani ya, su tu ni kuu ja vi
jintna'a ña ndee nuu oo ya, chi ka
oo kua'a ndeva'a ñayiu.
20 Te ni ka kaxtno'o nuu ya, te
ka jiña'a:
—Nana ni vi sava ka ñani ni, chi
ye'e yun ka oo ña, te ka kuini ña
ja vi ka'an ña jin ni —ka jiña'i.
21 Te jiña'a Jesús:
—Ñayiu ka nini tno'o ia Dios, te
ka skunkui, ka kuu nana san vi
ñani san —jiña'a ya.

Ni junkani Jesús tikacha vi ola ndute mar

22 Ni oo in kiuu ni kekuei Jesús
jin tee ka skua'a jin ya nuu in
barco, te jiña'a ya:
—Ki'on na vi ya'o inka jioo
ndute mar —jiña'a ya.
Yun te kua'ankuei de jin ya.

23 Su nini ka skaka de barco
yun, te ni kixin ya. Te vi ore saa
ni jinki'in sanaa in tachi ni'i, te
ni kuu tikacha nuu ndute, te ni
keja'a de makee de nuu barco yun,
te nuu ja na chitu de, te kee ki'in.
24 Yun te ni jinokuei de ja ni ka
xndoto de Jesús, te ka jiña'a de:
—Mastru, Mastru, ndoto ni, chi
makekueio nuu ndute ya'a —ka
jiña'a de.
Yun te ni ndakoo Jesús, te ni
tatnuni ya nuu ndute mar vi nuu
tachi yi'i yun, te ni ka jinkuiin.
25 Yun te jiña'a ya nuu tee ka
skua'a jin ya:
—¿Nau ja tu ka kandija ni?
—jiña'a ya.
Su ni ka yu'u ndeva'a de vi ni ka
sa'u kuii ini de ka ndia'a de ja siun
ni sa'a Jesús, te ni ka jinkondee de
ka ndatno'o de:
—¿Na in kuu tee ya'a ja vi ndee
nuu tikacha vi nuu ndute mar
tatnuni de, te ka jantno'o tno'o
ka'an de? —ka ndatno'o de sua'a.

Ni ndasa'a Jesús in tee ñu'u ña tachi ja oo de yuku ja tnii Gadara

26 Yun te ni jinokuei ya yuku ja
tnii Gadara, ñuu ja kaa inka jioo
ndute mar Galilea.
27 Te vi inka ni nuu Jesús nuu
barco yun, te ni kenta in tee
ndukue'e oo yuku yun, chi ñu'u
ña tachi jin de. Te ja ni kuu
na'a ndeva'a ndo'o de siun, te vini
sa'un ka de tu nagua ni'nu de. Te
ni masu ka oo de ve'e de, chi ne'u
nuu ka yiyu'u ndiyi oo de.
28 Te nuu ni jini tee ya'a Jesús,
te ni kana jaa de, te ni jinkuiin jiti
de nuu ya, te ni kana jaa tachi yun
ndee anu de:
—¿Nagua kuini ron, vi Jesús,
Se'e ia Dios oo ndee sukun, ja vaji
ron nuu oo rin? Jikanta'u rin ja
ma sa'a ndeva'a ña ron —jiña'a.
29 Saa ni ka'an, chi ja ni tatnuni
Jesús nuu tachi xeen yun ja na
kana nuu anu tee yun. Chi ja ni
kuu na'a ndeva'a ñu'u ña tachi
yun jin de. Te visi ka ju'ni ña
ñayiu jin cadena, nagua ja ma
ki'in ka de, su ni oja'nde tachi yun
cadena, te ni oskunu ña taka nuu
tu na ve'e oo.
30 Yun te ni jikan tno'o ña Jesús:
—¿Naxa nani ron?
Te jiña'a:
—Legión ka nani rin, chi kua'a
rin ka ñu'u nuu anu tee ya'a
—jiña'a.
31 Te ni ka jikanta'u tachi yun
nuu Jesús ja ma tnaa ña ya ndee
kunu ka nuu ñuu ji'i.
32 Te yatni yun ka jiondita kua'a
kini ka jaa ti nuu yuku yun. Te ni
ka jikanta'u ja na kuandetu Jesús
ja kekuei ini kini yun ja vi koo, te
ni jandetu ya.
33 Te ni kanakuei anu tee yun,
te ni kekuei ini kini yun. Te ni ka
jiko ini ti, te ni ka jino ti, ni kekuei
ti in nuu oo ndeyi, te ni ka tnaa ti
maa ti nuu ndute mar, te ni ka ji'i
ti.
34 Te nuu ni ka jini tee ka jito
kini yun ja siun ni kuu, te ni ka
jino de kuano'okuei de ja ni ka
kaxtno'o de nuu ñayiu ñuu de vi
nuu ñayiu ka oo taka nuu yuku ja
siun ni sa'a Jesús.
35 Yun te ni kekuei ñayiu ja
mavijinkotoi. Te nuu ni jinokuei
nuu oo Jesús, te ni ka jini ja yun
oo tee ni ondukue'e yun, ni'nu de
sa'un de, nukoo de nuu oo Jesús,
te vija ni nuku'un ndaa ini de,
guaa ni ka yu'u ndeva'a ñayiu
yun.
36 Su ni ka ndakani tee ka
jito kini yun naxa ni kuu ja ni
kanakuei tachi yun, te ni nduva'a
tee ni ondukue'e yun.
37 Te vija siun ni kuu, te ndi'i
ñayiu ñuu ja tnii Gadara ni ka
jikanta'ui nuu Jesús ja na kujioo
ya, chi ka yu'u ndeva'i. Yun te ni
ndekuei Jesús nuu barco yun, te
kuano'okuei ya Galilea.
38 Te tee ni kanakuei ña tachi
xeen, chi ni jikanta'u de nuu Jesús

ja na kondeka ña ya ki'inkuei de.
Su tu ni kuini Jesús, chi ni tatnuni
ya ja na ndoo de, te jiña'a ya:
39 —Kuano'o ni ve'e ni, te
ndakani ni ndi'i javii java'a ni sa'a
ia Dios jin ni, te ni nduva'a ni
—jiña'a ya.
Yun te kuano'o de ja ni ndakani
de nuu ndi'i ñayiu ñuu yun naxa
ni sa'a ña Jesús ja ni nduva'a de.

Ni ndasa'a Jesús ña'a ni oku'u vi sesi'i Jairo

40 Nuu ni ndajino Jesús inka jioo
ndute mar Galilea, te ni ka kusii
ndeva'a ini ñayiu, chi ka oo kua'i
ka ndetui ja ndajino ya.
41 Yun te ni jino in tee nani
Jairo, tee kuu nija'nu nuu ve'e ii
sinagoga. Te ni jinkuiin jiti de
nuu Jesús, te ni jikanta'u de ja na
ki'inkuei de jin ya ve'e de.
42 Chi oo invaa se'e si'i de ja oi
ndee uxi uu kuia, te vija oi ja kui,
jiña'a de.
Yun te ni kee Jesús kua'an ya, te
ni ka jata ndikin ña kua'a ndeva'a
ñayiu, guaa vi sua'a ka jexin ni'nu
ñai ichi kua'an ya.
43 Te ne'u ñayiu kua'a yun
kua'an in ña'a ja ni kuu uxi uu
kuia ku'u ña kue'e ta'u ña niñi. Te
ja ni ndi'i ja neva'a ña xiko ña ja
tniuya'u ña tee tatna, te vi ni in de
tu kundee ja nduva'a ña.
44 Yun te ni jintna'a ña ichi yata
Jesús, te ni ke'e ña yu'u sa'un
ni'nu ya, te vi nuu saa ni jinkuiin
ja ta'u ña niñi jin ña.
45 Yun te ni jikan tno'o Jesús:
—¿Ndee ni kuu ja ni ke'e ña?
—jiña'a ya.
Te ndi'i ñayiu ka jiña'a ja tu ka
jini. Yun te jiña'a Pedro:
—Mastru, ndi'i ñayiu ya'a ka
jexin ni'nu ña jion vi katu nda'a
ña, te ¿nau ja jikan tno'o ni ja ndei
ni ke'e ña? —jiña'a de.
46 Su jiña'a Jesús:
—Oo ndee in ñayiu ni ke'e ña jin
san, chi ni jini san ja ni nduva'a
in ñayiu jin jaka'nu ndiso san
—jiña'a ya sua'a.
47 Te nuu ni jini ña'a yun ja ma
kuu kuyu'u ña, te vi sua'a kisi ña
ja yu'u ña, te ni jinkuiin jiti ña
nuu Jesús, te ni kaxtno'o ña jin
nuu ndi'i ñayiu nau ja ni ke'e ña
sa'un ya, te vi nuu saa ni nduva'a
ña.
48 Yun te jiña'a Jesús:
—Sesi'i, ni nduva'a ni, chi ni
kandija ña ni jin san. Te kuano'o
sii ini ni —jiña'a ya.
49 Vi yun ka'an ka Jesús nuu
ni jino in tee ni kaxtno'o nuu
Jairo, tee kuu nija'nu nuu ve'e ii
sinagoga, te jiña'a de:
—Ja ni ji'i sesi'i ni, te makii
kaxtno'o san ja ma koxna'a ka
ni mastru yun ja ki'in de ve'e ni
—jiña'a de.
50 Su nuu ni onini Jesús tno'o
yun, te jiña'a ya:
—Ma koyu'u ni. Sua'a ni
kandija ni, te nduva'a sesi'i ni
—jiña'a ya.
51 Te nuu ni jino ya ve'e Jairo, te
tu ni jandetu ya ja kiukuei ñayiu
jin ya, chi maa ni tee ni kiukuei
ka kuu Pedro vi Jacobo vi Juan vi
tata vi nana suchi si'i yun.
52 Te ndi'i ñayiu ve'e yun ka
jaku vi ka nda'i ka kanai ja ja'a
suchi si'i yun, su jiña'a Jesús:
—Ma vi kuaku ni, chi kixin,
masu ni ji'i —jiña'a ya.
53 Te ni ka jaku ndee ña ñayiu
ja siun ni ka'an ya, chi ja ka jini ja
ni ji'i suchi si'i yun.
54 Yun te ni tnii Jesús nda'i, te ni
ka'an jaa ya:
—Xiku, ndakoo —jiña'a ya.
55 Yun te ni ndatekui, te vini ni
ndakoi. Te ni tatnuni Jesús ja na
vi kuña'a ja kai.
56 Te vi ka sa'u kuii kuiti ini tatai
vi nanai, su ni tatnuni Jesús ja ma
vi ka'an de nuu ni in ñayiu ja siun
ni kuu.

9

Ni tetniuu Jesús ndi uxi uu tee ka skua'a jin ya ja vi kaxtno'o de tno'o ia Dios

1 Yun te ni ndaxtutu Jesús ndi uxi uu tee ka skua'a jin ya, te ni skuiso tniuu ña ya, vi ni jiña'a ya jaka'nu ya ja vi tau de tachi ka ñu'u ña jin ñayiu, vi ja vi ndasa'a de ñayiu ka ku'u.

2 Te ni tetniuu ña ya kua'ankuei de ja vi kaxtno'o de tno'o naxa tatnuni ia Dios vi ja vi ndasa'a de ñayiu ka ku'u.

3 Te jiña'a ya:

—Ma vi konee ni ni in ndatniuu ja vi kuantniuu ni nuu ichi, ni yutnu katuu ni, te ni ñunu ni, te ni xtaa, ni xu'un, te ni sa'un ja vi ndasama ni.

4 Te ndee ni ñayiu xiin ve'e jinokuei ni, yun ni vi koo ni ndee ndekuei ni ja ki'inkuei ni inka ñuu.

5 Te nuu ja ndee in ñuu tu ka kuini ñayiu ja vi kuanta'u ñai, te ndekuei ni ñuu yun, te vi kisi ni ñuyaka si'in ni, nagua ja na kokuu in seña ja koka'an kuechi siki ñayiu ñuu yun —jiña'a ya.

6 Yun te ni kekuei de ja kua'ankuei de taka ñuu ja ka kaxtno'o de tno'o va'a ia Dios nuu ñayiu, vi ni ka ndasa'a de ñayiu ka ku'u.

Ni ji'i Juan, tee ni oskuandute

7 Te nuu ni ni'i tno'o Herodes, tee ni onetniuu ñuu yun, ndi'i ja sa'a Jesús, te tu ni'i de nagua ndakani ini de, chi ka ka'an sava ñayiu: “Ni ndateku Juan ne'u ndiyi”.

8 Te sava ka ñayiu ka ka'an ja ni ndenta ndi Elías, te sava kai ka ka'an ja ndee in tee ni ondakani tno'o ia Dios ndee jana'a kuu ja ni ndateku.

9 Yun te jiña'a Herodes:

—Maa san ni tatnuni ja ni ka kindoso yiki xini Juan. ¿Te na in kuu tee ya'a ja ka ka'an ñayiu siun? —ni ka'an de sua'a.

Te yun guaa ni nduku ndee de ja kuni de Jesús.

Ni jiña'a Jesús ja ni ka jaa u'un mil teyii

10 Nuu ni ka ndajiokuiin tee ni chitniuu Jesús, te ni ka ndakani de nuu ya ndi'i ja ni ka sa'a de ñuu nuu ni ja'ankuei de yun. Yun te ni kene'e siin Jesús ndi uxi uu de, te kua'ankuei ya jin de in nuu tu na ve'e oo ja tnii ñuu Betsaida.

11 Su nuu ni ka jini ñayiu ja kua'ankuei ya, te ni ka jata ndikin ñai. Te nuu ni jinokuei, te ni janta'u ña ya, te ni kaxtno'o ya naxa tatnuni ia Dios nui vi ni ndasa'a ya ñayiu ka ku'u.

12 Te nuu mañini, te ni ka jintna'a ña ndi uxi uu tee ka skua'a jin ya, te ka jiña'a de:

—Ndaxtute ni ñayiu ya'a na ki'inkuei taka ñuu kueli ka oo yatni ya'a, te na vi ndukui ja vi kai vi nuu vi ndoi, chi sia'a tu sa'un nagua oo nuu ka oo ya'a —ka jiña'a de.

13 Te jiña'a Jesús:

—Vi kuña'a maa ni ja vi kaa ñayiu ya'a.

Te ka jiña'a de:

—Tu nagua ka neva'a san, chi ndee u'un vi ni xtaa jin uu chiaka, te visi na tetniuu ña ni ja ki'inkuei san ja vi kuaan san ja vi kaa ndi'i ñayiu kua'a ya'a, te ma kuu —ka jiña'a de.

14 Te vaa ndee u'un mil teyii ka kuu. Su jiña'a Jesús nuu tee ka skua'a jin ya:

—Vi juntaa siin ni uu xiko uxi, uu xiko uxi ñayiu na vi jinkoi —jiña'a ya.

15 Te ni ka sa'a de nagua ni tatnuni Jesús ja ni ka jinkoo ndi'i ñayiu.

16 Yun te ni tnii ya ndi u'un xtaa jin nduu chiaka yun, te ni ndanenuu ya ichi andivi ja ni ndakuanta'u ya nuu ia Dios. Te ni

ta'u ya xtaa yun, te ni jiña'a ya ja
ni ka skaka tee ka skua'a jin ya, te
ni ka jaa ñayiu.
17 Te ndi'i ñayiu ni ka jaa gua'a
ndee ni ka ndutu chii, te ni ka
ndaxtutu tee ka skua'a jin ya, te ni
ndachitu uxi uu chika yu'u xtaa ja
ni kendoo yun.

Ni ka'an kaji Pedro ja Jesús kuu ia ni tetniuu Dios

18 Te in kiuu ni kuu siin Jesús ja
ndakuatu maa ni ya, te ka oo ya
jin tee ka skua'a jin ya, te ni jikan
tno'o ña ya:
—¿Naxa ka ka'an ñayiu na in
kuu san? —jiña'a ya.
19 Te ka jiña'a de:
—Sava ñayiu ka ka'an ja Juan,
tee ni oskuandute, kuu ni. Te sava
kai ka ka'an ja ndi Elías kuu ni, vi
sava kai ka ka'an ja kuu ni ndee
inka tee ni ondakani tno'o ia Dios
ndee jana'a, te ni ndateku ni vitna,
ka ka'in —ka jiña'a de.
20 Te ni jikan tno'o ña ya:
—Te maa ni, ¿naxa ka ka'an ni,
na in kuu san? —jiña'a ya.
Te jiña'a Pedro:
—Maa ni kuu Kristu, ia ni tet-
niuu Dios ja skaku ni'nu ni ñayiu
—jiña'a de.

Ni kaxtno'o Jesús ja kuu ya te ndateku ya

21 Su ni tatnuni Jesús ja ma vi
koka'an de tno'o yun nuu ni in
ñayiu.
22 Te jiña'a ya:
—Sein, ja kuu san Se'e Teyii,
chi nini kuu ja tna'a san kuakua'a
tnundo'o, chi vi skexiko ña tee ka
kuu nija'nu nuu ñuo, vi sutu ka
kuu nija'nu, vi tee ka kaxtno'o Ley
Moisés, te vi ka'ni ña de jin san,
su nuu uni kiuu, te ndateku san
—jiña'a ya.
23 Yun te ni ka'an ya jin ndi'i
ñayiu:
—Nuu ja ndee in ñayiu kuini ja
kondikin ña jin san, te na skunai
mai, te kuiso siki cruz ja kuu
tnundo'o in kiuu in kiuu ka, te na
kondikin ñai jin san.
24 Chi ndi'i ñayiu kuini ja skaku
ni'nu mai, te junai. Su ndi'i ñayiu
ja skunai mai ja ja'a sein, te kaku
ni'nui.
25 ¿Chi nagua jiniu'u nuu ñayiu
visi na kundee ni'i ndi'i ja oo
ñuyiu, te ndoñu'i axi skunai mai?
26 Chi ñayiu kukanoo nuu san
vi nuu tno'o san, te suni kukanoo
maa san ja kuu san Se'e Teyii nui,
kiuu na ye'e ni'nu ja ndenta san
jin ja ye'e ni'nu Tata san vi ia ka
jinokuechi nuu ya.
27 Su ka'an ndandaa san ja ka oo
ndee saa ñayiu ka oo ya'a ja ma
vi kui guaa ndee na vi kuni nuu
tatnuni ia Dios —jiña'a ya sua'a.

Ni ndasama naxa kaa Jesús

28 Te nuu una kiuu ja ni ka'an
ya tno'o ya'a, te ni jaka ya Pedro
vi Jacobo vi Juan, te ni kakuei ya
jin de in yuku ja ni ndakuatu ya.
29 Te vi nini ndakuatu ya, te ni
ndasama yunuu ya, te sa'un ni'nu
ya ni nduyaa, te vi yeye'e nukuiin
ya.
30 Te vi sanaa ni ka jini de ja ni
ka jinkuiin uu tee ni ka oo ndee
jana'a ja ka ndatno'o de jin ya.
In de kuu Moisés te inka de kuu
Elías.
31 Vi ka ye'e ni'nu kuiti tee yun
ka nukuiin de, ka ndatno'o de siki
taka tnundo'o kuni Jesús kiuu kuu
ya Jerusalén.
32 Te vi kusun ndeva'a Pedro jin
uu ka tee yun ka ka'an de, su ni
ka jandee ini de ni ka ondito de,
te ni ka jini de ja ka ye'e ka tajan
Jesús ka nukuiin ya jin uu ka tee
yun.
33 Te nuu ni ka kujioo tee yun
nuu oo Jesús, te jiña'a Pedro:
—Mastru, gua'a kuu ja ya'a ka
oo san. Te na vi sa'a san uni
ve'e kuii, in koo maa ni, te in koo
Moisés te inka koo Elías —jiña'a
de. Su tu ni jini de nau ja siun ni
ka'an de.

34 Te vi nini ni ka'an de siun, te
sanaa ni kii in viko, te ni chisa'u
ña jin de, te ni ka yu'u ndeva'a de
ja ka oo de ne'u viko yun.
35 Te ndee nuu viko yun ni ka'an
in tno'o, te jiña'a:
—Suchia'a kuu se'e maa rin ja
kutoo ndeva'a rin jin, te vi konini
tno'o ka'in —kachi tno'o yun.
36 Vi nuu ni ndi'i ja ni ka'an
tno'o yun, te ni ka jini de ja
maintno'o ni ka Jesús nukuiin. Su
ni ka tava'a de tno'o yun ini anu
de. Te tu ni ka ka'an de kiuu yun
nuu ni in ñayiu ja siun ni ka jini
de.

Ni ndasa'a Jesús in suchi yii ñu'u ña espíritu kue'e

37 Te kiuu tnee sua'a, nuu ni
nukuei ya nuu yuku yun, te ni
kekuei kua'a ndeva'a ñayiu, ni ka
nutna'a ña jin Jesús.
38 Te ne'u ñayiu yun ni kana jaa
in tee, te jiña'a de:
—Mastru, tanunda'a ni kon-
dia'a ni joo se'e san ja sia'a ndo'i,
chi invaa suchi ya'a neva'a san.
39 Chi in espíritu kue'e kakuiko
ña jin, te vi sanaa ni te sa'a
ja kanai, vi kisi ndeva'a ña, te
skunee ña, te kee ti'iñu yu'i, te tu
kuini espíritu kue'e ja siaa ña.
40 Te ja ni jikanta'u san nuu
sava ka tee ka skua'a jin ni ja vi
tanunda'a de vi tajioo de espíritu
kue'e ñu'u ña jin se'e san, su tu ni
kuu ja vi sa'a de —jiña'a de.
41 Yun te jiña'a Jesús:
—Ñayiu kue'e ja tu ka kandija
ka kuu ni. ¿Nasaa ka kiuu guaa
kundee ini san ja vi koo? Nuu saa
te kisia'a ni se'e ni ya'a —jiña'a ya.
42 Te nuu makuyatni suchi ku'u
yun nuu oo Jesús, te ni xndonso
ña tachi yun ja ni skunee tuku
ña. Su ni ka'an xeen Jesús jin
espíritu tachi yun, te ni kujioo.
Saa te ni nduva'a suchi yii yun, te
ni ndakuña'a ña ya jin nuu tatai.
43 Te ndi'i ñayiu ni ka sa'u kuii
kuiti ini nuu ni ka jini jaka'nu
ndeva'a tniuu sa'a ia Dios.

Ni kaxtno'o tuku Jesús inka jichi ja kuu ya

Te nuu ni ka sa'u kuii kuiti ini
ndi'i ñayiu ka ndia'i ja siun ni
sa'a Jesús, te jiña'a ya nuu tee ka
skua'a jin ya:
44 —Vi konini gua'a ni tno'o
ka'an san, te ma vi ndunaa ini
ni, chi kanakau sein ja kuu san
Se'e Teyii nuu nda'a ñayiu ñuyiu
—jiña'a ya.
45 Su tu ni ka jinkui'nu ini de
tno'o ya'a, chi ni jasi ia Dios jajint-
nuni de nagua ja ma vi jinkui'nu
ini de. Te ka yu'u de ja vi kakan
tno'o de Jesús ja kaxtno'o ya siki
tno'o ya'a.

Ni kaxtno'o Jesús na in kuu ka'nu ka

46 Yun te ni ka jinkondee tee ka
skua'a jin Jesús ka tee tna'a de
ndee de kuu ja kokuu ka'nu ka.
47 Te ni jini ya ja siun ka
ndakani ini de, te ni tnii ya in
suchi luluu, te ni jani ya jin nuu
oo ya.
48 Te jiña'a ya:
—Nani kuu ñayiu janta'u in
suchi luluu ja ja'a maa san na
kuinio suchi ya'a, te janta'u ñai
jin maa san. Te nani kuu ñayiu
janta'u ña jin maa san, te janta'ui
ia ni tetniuu ña jin san. Chi ñayiu
kuu lule ka ne'u ndi'i maa ni, kuu
ñayiu kuu ka'nu ka —jiña'a ya.

Na ñayiu tu ndakoo sikio te chituu ñai jion

49 Yun te ni ka'an Juan, te jiña'a
de:
—Mastru, ni ka jini san in tee
ja jin sivi ni, te skunu de tachi
ka ñu'u ña jin ñayiu. Su tu ni
ka jandetu san ja kosa'a ka de,
chi masu in ni ka skua'o jin de
—jiña'a Juan.
50 Te jiña'a Jesús:

—Ma vi kasi ni'nu ni ja sa'a de, chi ñayiu ja tu ndakoo sikio, te chituu ñai jion —jiña'a ya.

Ni kuxeen Jesús nuu Jacobo vi Juan

51 Te nuu ni kuyatni kiuu ja no'o Jesús andivi, te ni sa'a ndee ya ini anu ya, te ni kee ya ja kua'an ya Jerusalén.
52 Te ni tetniuu ya tee ka yoxno'o nuu ya ja kua'ankuei de in ñuu ja tnii Samaria ja vi nduku de ve'e nuu ndoo ya.
53 Su tu ni ka kuini ñayiu Samaria yun ja vi kuanta'u ñai, chi ni ka jini ja ichi ñuu Jerusalén kuano'o ya.
54 Te nuu ni ka jini Jacobo vi Juan, tee ka skua'a jin ya, ja siun ni kuu, te ka jiña'a de:

—Jito'o san, ¿a kuini ni ja vi tatnunio ja na kuun ñu'u ichi andivi, naxa ni sa'a Elías, te na xnaa ñayiu ñuu ya'a? —ka jiña'a de.
55 Su ni jiokuiin Jesús, te ni kuxeen ya nuu de, te jiña'a ya:

—Tu ka jini ni na tno'o ka ka'an ni.
56 Chi sein ja kuu san Se'e Teyii, chi masu vaji san ja xnaa san ñayiu, chi vaji san ja skaku ni'nu san jin —jiña'a ya.

Te kua'ankuei ya jin de inka ñuu.

Ka kuini ñayiu ja vi kondikin Jesús

57 Te ichi nuu kua'ankuei ya, ni ka'an in tee, te jiña'a de:

—Jito'o san, kondikin ña san jin ni ndee ni nuu ni kuu ja ki'in ni.
58 Yun te jiña'a Jesús:

—Ñukuii, chi ka oo kava ve'e ti, saa ni kiti ndagua, chi ka oo taka ti. Su sein ja kuu san Se'e Teyii, chi vini nuu kakintuu san xini san, tu nagua neva'a san —jiña'a ya.
59 Te jiña'a ya nuu inka de:

—Kondikin ña ni na ki'inkueio.

Te jiña'a tee yun:

—Jito'o san, kondetu ni xtnañu'u ka na tayu'u san tata yua san, te na ki'inkueio —jiña'a de.
60 Te jiña'a Jesús:

—Xndoo ni ndiyi yun na vi tayu'u tna'a ndisa ndiyi maa. Te maa ni, kua'an ni te kaxtno'o ni nuu ñayiu tno'o naxa tatnuni ia Dios —jiña'a ya.
61 Te suni jiña'a inka de:

—Jito'o san, sein chi kuini san ja kondikin ña san, su kondetu ni na ki'in san xtnañu'u ka vi ndakuanta'u nuu tna'a san jin ñayiu ve'e san, te na kii san —jiña'a de.
62 Te jiña'a Jesús:

—Ni in ñayiu ja vi ja ni tnii ndo'o arado, te jionenui ichi yatai, chi tu jiniu'i ja koi nuu tatnuni ia Dios —jiña'a ya.

10

Ni tetniuu Jesús uni xiko uxi ka teyii

1 Te nuu ni ya'a ja ni ka'an Jesús tno'o ya'a, te ni kaji tuku ya uni xiko uxi ka de, te ni tetniuu ya ndi uu ndi uu de ka yoxno'o de kua'ankuei de taka ñuu vi taka ichi nuu ya'a ya ja ki'in ya.
2 Te jiña'a ya:

—Ja ndaa ndija ja oo kua'a ndeva'a tniuu ja ndututu, te joo ni ñayiu vi satniuu ka oo. Yun guaa vi kakan ni nuu Jito'o Dios, maa ia xiin nuu tniuu ya'a, nagua ja na tetniuu ka ya ñayiu vi satniuu.
3 Te tetniuu ña san ja ki'inkuei ni na kuinio lelu ja kiukuei ne'u va'u.
4 Te ma vi kinda'a ni ñunu xtaa, te ni itni xu'un, te ni ndijan, te ni ma vi jinkuiin ni ja vi ndakantno'o ni, ni in ñayiu nuu ichi kua'ankuei ni.
5 Te nani kuu ve'e nuu jinokuei ni, te xtnañu'u ka vi kuña'a ni: “Na koo jamani ia Dios nuu ve'e ya'a”, vi kuña'a ni.

6 Te nuu ja ñayiu mani ini oo
ve'e yun, te koi jin jamani ia Dios.
Axi nuu ja ña'a, te ndajiokuiin
jamani ya, ja vi koo jin maa ni.
7 Te ma vi kokaka ni ve'e ve'e,
chi vi koo ni maa ve'e nuu ji-
nokuei ni yun. Te yun vi kaa vi
ko'o ni nagua vi taa ñayiu yun, chi
in tee satniuu kanuu ja ni'i ya'u
de.
8 Te nani kuu ñuu nuu jinokuei
ni, te ka janta'u ña ñayiu ja vi koo
ni, te vi kaa ni nani kuu ja ka taa
ñayiu yun.
9 Te vi ndasa'a ni ñayiu ka ku'u
ja ka oo ñuu yun, te vi kuña'a ni:
"Ja ka ndia'a ni ya'a ka jini ni ja
oo ia Dios tatnuni ya ne'u ni", vi
kuña'a ni.
10 Su nani kuu ñuu nuu jinokuei
ni, ja tu ka janta'u ña ñayiu, te
ndekuei ni ñuu yun, te vi kuña'a
ni:
11 "Vi ndee ñuyaka ñu'u ñuu ni
ja ni ka jiso ja'a san na vi skuei
san ja kokuu in seña ja koka'an
kuechi siki ni. Su vi kona'a ni ja ja
ka ndia'a ni ja oo ia Dios ja tatnuni
ya", vi kuña'a ni.
12 Te ka'an san ja kiuu tetniuu
ia Dios tnundo'o, chi kuakua'a ka
tnundo'o vi tna'a ñayiu ñuu yun,
masu ñayiu ñuu Sodoma —jiña'a
Jesús.

Ni ka'an xeen Jesús jin ñayiu tu ka kandija

13 Yun te jiña'a Jesús:
—¡Nda'u ni ka ron ñayiu ñuu
Corazín vi nda'u ni ka ron ñayiu
ñuu Betsaida! Chi vaa nuu sua'a,
te nuu ñayiu ñuu Tiro axi Sidón
ni kuva'a in tniuu ka'nu ja ni
sa'a rin nuu ndi'i maa ron, vaa vi
ndee nona kiuu ja ni ka kekui'nui
sa'un ndayi vi ni ka jinkoi nuu yaa
ñu'u ja ka ndatna'u ini nuu yika
kuechi.
14 Su kiuu ja tetniuu ia
Dios tnundo'o, chi kuakua'a ka
tnundo'o vi tna'a ron saa ñayiu
ñuu Tiro vi Sidón.
15 Te roon ñayiu ñuu Caper-
naúm, ¿a ka ka'an ron ja suu ron
ka kuu ja ndakuei ndee andivi?
Su ña'a, chi suu ron ka kuu ja vi
kanakau ndee ñuu ji'i —jiña'a ya.
16 Yun te jiña'a ya nuu tee ni
tetniuu ya:
—Na ñayiu ka nini tno'o ka
ka'an ni, te suni ka nini tno'o
ka'an san. Te na ñayiu ka skexiko
ña jin ni, te suni ka skexiko ñai
jin san. Te na ñayiu ka skexiko ña
jin san, te suni ka skexikoi ia ni
tetniuu ña jin san —jiña'a ya.

Ni ka ndajiokuiin ndi uni xiko uxi tee ni tetniuu ya

17 Te sii ini ndeva'a ni ka nda-
jiokuiin ndi uni xiko uxi tee ni
tetniuu Jesús, te ka jiña'a de:
—Jito'o san, vi guaa ndee tachi
xeen ni ka jantno'o ña nuu ni
ka ndakakune'e san sivi ni —ka
jiña'a de.
18 Te jiña'a Jesús:
—Ni jini san ja ni kanakau Tachi
ichi andivi na kuinio in tajan,
19 chi maa san ni taa jaka'nu ja
vi kuain ni'nu ni siki koo vi siki
ndilo'lo. Te vi kundee ni siki ndi'i
ja ka ka'an u'u ña jin ni, te tu
nagua vi ndo'o ni.
20 Su ma vi kusii ini ni ja ni ka
jantno'o ña tachi xeen jin ni, chi
vi kusii ini ni ja ni ka jinkoso sivi
ni andivi —jiña'a ya.

Ni kusii ini Jesús

21 Te vi maa nuu saa, ni kusii
ndeva'a ini Jesús ni sa'a Espíritu
maa ia Dios, te jiña'a ya:
—Ndakuanta'u san nuu ni, vi
Tata Dios, ja kuu ni Jito'o andivi
vi ñuyiu, chi ni tayu'u ni taka
ya'a nuu ñayiu ndichi vi ñayiu
jinkui'nu gua'a ini, te ni ndaxne'e
ni nuu ñayiu ka kuu na kuinio
suchi kueli. Saa, vi Tata, chi saa
junkuaan ini maa ni —jiña'a ya.
22 Te ni ka'an ka ya nuu ñayiu:
—Ndi'i ya'a ni ni'i san nuu Tata
Yua san. Te ni in ñayiu tu na

in jini na in kuu Se'e ia Dios, chi
maintno'o maa Yua, guaa jini ya.
Te ni in ñayiu, tu na in jini na
in kuu Yua, chi maintno'o maa
Se'e ya, guaa jini, te nani kuu nuu
ñayiu ka'an maa Se'e ia Dios ja vi
kuni, te xne'e ya na in kuu Tata
Dios —jiña'a Jesús.
23 Yun te ni jionenuu ya nuu tee
ka skua'a jin ya, te ni ka'an ya nuu
maa ni maa de:
—Na ta'u na ndetu ñayiu ka
ndia'a ndi'i ja ka ndia'a ni vitna.
24 Chi ka'an san ja kuakua'a tee
ni ka ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a vi tee ka kuu rey ni ka
ndioo ini de ja vi kuni de ja ka
ndia'a ni vitna, su tu ni ka jini de.
Vi ni ka ndioo ini de ja vi konini
de tno'o ka nini ni vitna, su tu ni
kuu vi konini de —jiña'a ya.

Ni ka'an Jesús in tno'o jioni'ni ja ja'a in tee gua'a ñuu Samaria

25 Yun te ni ja'an in tee kaxtno'o
Ley Moisés, ja ni ka ndatno'o de
jin Jesús, te ni kuini de ja ki'in
vijin ña de, te ni jikan tno'o ña de:
—Mastru, ¿nagua kuu ja sa'a
san ja ni'i ta'u san ja koteku san
nikuii nikani? —jiña'a de.
26 Te jiña'a Jesús:
—¿Naxa yoso nuu Ley? ¿Naxa
ka'an nuu ka'u ni? —jiña'a ya.
27 Te jiña'a tee yun:
—Kachi: "Kutoo ron ia Jito'o
Dios jin ndi'i ndee ini ndee anu
ron, vi jin ndi'i jandakui ron, vi
jin ndi'i jajintnuni ron, te ka'an
too ron in ñani in tna'a ron nagua
ka'an too ron maa ron", ka'an
sua'a —jiña'a de.
28 Te jiña'a Jesús:
—Vatuka ka'an ni. Saa sa'a ni,
te ni'i ta'u ni ja koteku ni —jiña'a
ya.
29 Te vi ja kuini de ja kendoo
va'a de nuu ya, te ni jikan tno'o
tuku ña de:
—Te ¿na in kuu in ñani in tna'a
san? —jiña'a de.
30 Te jiña'a Jesús:
—In kiuu ni kee in tee ñuu
Jerusalén ja kua'an de ñuu Jericó,
te nuu ichi kua'an de yun, ni ka
jinku'un ña kui'na, te ni ka kindee
ndi'i ja nee de vi ndee sa'un ni'nu
de ni ka kindee. Te ni ka kani
ña vi ndee ni ka xtuji ña, te vi
saa ndee ni ka ja vi ka'ni ña, te
kua'ankuei.
31 Yun te ni kenta in tee kuu
sutu, ja kua'an de ichi yun, su nuu
ni jini ña de, te ni jiko de, te ni ya'a
jioo ni de kua'an de.
32 Te suni ichi yun ni kenta in
tee jinokuechi nuu veñu'u, te suni
nuu ni jini ña de, te ni jiko de, te
ni ya'a jioo ni de kua'an de.
33 Su yun te ni kenta in tee ñuu
Samaria ja suni ichi yun kua'an
de. Te nuu ni jini ña de, te ni
kunda'u ini ña de.
34 Te ni jintna'a ña de, te ni sa'a
tatna ña de. Ni chi'i de texe'en
vi vinu nuu ni tuji tee yun. Te
ni tniutuu de in sa'un vita, te ni
sonee de tee yun siki kiti ndeka
de, te kua'ankuei de. Te nuu ni
jinokuei de in ve'e, te yun ni jito
ña de.
35 Te kiuu tnee sua'a nuu ni
kuu yatni ja ki'in de, te ni jiña'a
de uu xu'un kaa ja kuu denario
nda'a tee xiin ve'e yun, te jiña'a
de: "Tanunda'a ni koto ni tee ya'a,
te nuu ja ka'ni ka ña xu'un ja
ja'a de, te ndatniuya'u san kiuu ja
ndajiokuiin san", jiña'a de.
36 Te naxa ka'an tnaa ni, ¿ndee
ndi uni tee yun guaa kuu de ñani
tna'a tee ni ka su'u ña kui'na yun?
—jiña'a ya.
37 Te jiña'a tee yun:
—Tee ni kunda'u ini ña jin tee
ni tuji yun.
Yun te jiña'a Jesús:
—Vatuka ka'an ni. Kua'an ni,
te sa'a ni nagua ni sa'a tee yun
—jiña'a ya.

Ni jinkoto ña Jesús jin María vi Marta

38 Yun te ni kee tuku Jesús
kua'an ya ja ni jino ya in ñuu

luluu. Te yun ni ka'an ña in ña'a
nani Marta ja ni jino ya ve'e ña.
39 Te oo in ku'u Marta ya'a, nani
María. Te ni jinoi ni jinkoi nuu oo
Jesús, nini tno'o kaxtno'o ya.
40 Su Marta, chi vi kutneñu
ndeva'i jin tniuu sa'i. Te ni jintna'i
nuu oo Jesús, te jiña'i:
—Jito'o san, ¿a vi tu ndi'ni kuiti
ni ja maintno'o ni san ni xndoo
ña ku'u san jin ndi'i tniuu ya'a?
Ka'an ni nui ja na chituu ñai
—jiña'i.
41 Yun te jiña'a Jesús:
—Marta, ndi'ni ndeva'a ni vi
kutneñu ni jin kua'a tniuu sa'a ni.
42 Su oo invaa ni tniuu ja kanuu
ka, te tniuu kanuu ka yun ni kaji
María, te ni in tu na in kuu ja
kindee —jiña'a ya sua'a.

11

Ni kaxtno'o Jesús naxa vi ndakuatuo

1 Ni oo in kiuu oo Jesús in nuu
ndakuatu ya. Te nuu ni ndi'i
ni ndakuatu ya, te jiña'a in tee
skua'a jin ya:
—Jito'o san, kaxtno'o ni naxa vi
ndakuatu san nagua ni sa'a Juan,
tee ni oskuandute, ja ni kaxtno'o
de naxa vi ndakuatu tee ni ka
oskua'a jin de —jiña'a de.
2 Te jiña'a Jesús:
—Sua'a vi kuña'a ni nuu ka
ndakuatu ni:
Tata Dios, ja oo ni andivi,
ka chiñu'u san sivi ni, chi ia ii kuu
ni,
ja na kii ni tatnuni ni.
Te sa'a ni nagua kuini ni ja na koo
ñuyiu ya'a,
nagua oo andivi.
3 Ka'an mani ña ni ja na koo ja vi
kokaa san ndi'i ni kiuu.
4 Te kuaka'nu ini ni nuu yika
kuechi san,
chi suni ka jaka'nu ini san nuu
ndi'i ñayiu ka sa'a ña
jakue'e.
Te ma kuandetu ni ja junkau san
nuu jakue'e,
chi sua'a skaku ni'nu ña ni nuu
jakue'e yun
—jiña'a Jesús.
5 Te suni jiña'a ka ya:
—Vi koka'on ja ndee in maa ni
oo in ñayiu ja ndeka tna'a gua'a
jin ni. Te nuu sau ñuu jakuaa,
ki'in ni ve'e de, te kuña'a ni:
“Ñani, tanuu ni uni xtaa ni, na
kaa in tee jini tna'a jin san,
6 chi vi inka ni kee de ve'e san
ja vaji jika de, te tu sa'un na xtaa
ka neva'a san ja kaa de”, kuña'a
ni.
7 Te kachi tee yun ndee kunu
ini ve'e de: “Ma koxna'a ña ni,
chi ja ndesi gua'a ye'e san, te ja
katuu va'a san jin suchi kueli san,
te ma kuu ja ndakoo san ja taa
san”, kachi de.
8 Te ka'an san ja visi ma ndakoo
de ja ndeka tna'a gua'a ni jin de,
su vija tu kuini de ja nunuu nunuu
koxna'a ni de, guaa ndakoo de te
taa de ndi'i nagua ja'ni ña jin ni.
9 Te yun guaa suni ka'an san: Vi
kakan ni nuu ia Dios, te na taa ya.
Vi nduku ni, te vi ni'i ni. Vi kana
ni, te na ndakune ia Dios ye'e.
10 Chi ndi'i ñayiu jikan, te ni'i.
Te na in nduku, te ndani'i. Te na
in kana, te ndakune ia Dios ye'e.
11 ’Axi nuu ja ndee in maa ni
kuu tata, te nuu ja jikan se'e ni in
xtaa, ¿te a kuña'a ni in yuu? Axi
nuu ja jikain in chiaka, te ¿a kuu
ini ni ja kuña'a ni in koo ja kai?
12 Axi nuu jikain in ndiuu, te ¿a
kuña'a ni in ndilo'lo ja kai?
13 Su nuu ja maa ni ja ka kuu ni
ñayiu kue'e, te ka jini ni vi kuña'a
ni jagua'a nuu se'e ni, te vi'i ka tu
maa Tata Dios oo ndee andivi, chi
taa ya Espíritu maa ya nuu ja na
vi kakan ni —jiña'a Jesús.

Ka xtavi kuechi de Jesús ja oo ya jin jaka'nu maa Tachi

14 Ni tau Jesús tachi xeen ja ni
ndasa'a ñi'i in tee. Te nuu ni

kana tachi xeen yun, te ni kuu ni
ndaka'an tee yun, te vi ndi'i ñayiu
ni ka sa'u kuii kuiti ini ja siun ni
kuu.
15 Su sava ñayiu ni ka ka'an:

—Jin jaka'nu maa tachi ka'nu
nani Beelzebú tau tee ya'a sava ka
tachi xeen yun.

16 Te sava ka ñayiu ni ka kuini
ja vi koto tnuni ña jin ya, te ni ka
jikain ja na sa'a ya in tniuu ka'nu
ja vaji ichi andivi.
17 Su Jesús, chi ni jini ya ja siun
ka ndakani ini ñayiu yun, te jiña'a
ya:

—Ndi'i ñuu nuu ka sa'a siin
tna'a ñayiu, ka jinkondei ka jaxin
tna'a, te ndisa maa ni mai ka xnaa
tna'i. Te ñayiu in ve'e ja ka sa'a
siin tna'i, chi ka jaxin tna'i, te ma
kuu ka ja vi koo nika'nui.
18 Te suni saa kuu jin Tachi,
chi nuu ja na jinkondee ja vi
kaxin tna'a ndisa maa, ¿te naxa
kuu kotatnuni ka? Ka'an san
tno'o ya'a, chi ka ka'an maa ni ja
jin jaka'nu maa tachi ka'nu nani
Beelzebú, tau san sava ka tachi ini
anu ñayiu.
19 Su nuu ja jin ma'ñu sagua
tachi ka'nu skunu san sava ka
tachi, te ¿na in ni jiña'a jaka'nu
nuu tee ka skua'a jin maa ni, ja ka
tau de tachi? Te tee yun ka kuu ja
vi ka'nde ndaa kuechi ni.
20 Su nuu ja jin jaka'nu maa ia
Dios, tau san Tachi, te yun kei
ka'an ja oo ya tatnuni ya nuu ka
oo maa ni ya'a.

21 ’Te nuu ja in tee ndakui ja jito
ve'e maa de oo de jin kua'a yuchi
jin machete, te kukanu ini de ja tu
sa'un nagua ndoñu'u ve'e de.
22 Su nuu na kii inka tee ndakui
ka saa maa de, te kundee tee yun
siki de, te kindee ndi'i tee yun ja
kukanu ini de, te sa'a maa tee yun
nagua kuini de, te vi ndaka'nde de
ndatniuu ve'e yun.

23 ’Chi ñayiu ja tu chituu ña
jin san, chi ndakoi siki san. Te
ñayiu ja tu ka ndaxtutu jin san,
chi jatenui ñayiu vaji nuu san.

Ni ndajiokuiin tachi kue'e ini anu in ñayiu

24 ’Te nuu kana in tachi kue'e
ni ñu'u ña jin in ñayiu, te kua'an
jiondita in nuu ñu'u yichi nduku
ndenu ndatatu. Su nuu tuu, te
ka'an: “Na ndajiokuion ve'e nuu
ni keo ja vajio”, kachi.
25 Te nuu ndajiokuiin tachi yun,
te nuku'un ini anu ñayiu yun na
kuinio in ve'e ja ni ka ndaxtaa vi
ni ka ndaskutu vii.
26 Yun te ki'in jinkuaka uja tachi
kue'e ndeva'a ka saa maa, te
ndajinokuei te kiukuei te vi koo
ini anu ñayiu yun. Nuu saa, te
kue'e ndeva'a ka ñayiu kokui saa
jaxtnañu'u —jiña'a ya.

Na ta'u na ndetu ñayiu nini tno'o ia Dios

27 Vi nini ka'an ya tno'o ya'a, te
ni kana jaa in ña'a oo ne'u ñayiu
ni ka kututu yun, te jiña'a ña:

—Na ta'u na ndetu ña'a ni
skaku ña vi ni skaxin ña jin ni
—jiña'a ña.
28 Te jiña'a ya:

—Su na ta'u na ndetu ka maa
ñayiu nini tno'o ia Dios, te
skunkui —jiña'a ya.

Ka jikan ñayiu kue'e ja na sa'a Jesús in tniuu ka'nu

29 Te nuu ni ka kututu ka ñayiu,
te jiña'a Jesús:

—Ñayiu ka oo tiempu vitna, chi
inu kue'e ndeva'i, chi ka jikain ja
na sa'a san in tniuu ka'nu, su tu ka
na tniuu ka'nu sa'a san, chi maa ni
nagua ni ndo'o Jonás ndee jana'a.
30 Chi nagua ni okuu Jonás in
seña ja ni ka jini ñayiu ñuu
Nínive, te suni saa ni kokuu jin
sein, ja kuu san Se'e Teyii, chi
kokuu san in seña nuu ñayiu ka
oo tiempu vitna.
31 Te suni ndakoo in ña'a ni
okuu reyna ni otatnuni ichi sur,
kiuu sandaa ia Dios kuechi, te

xtavi kuechi ña jin ñayiu ka oo
tiempu vitna, chi jika ndeva'a ñuu
ña'a yun, su ni kii ña ni onini ña
tno'o ndichi ni ka'an rey Salomón.
Te ka'nu ka kuu maa san ja oo san
ya'a, saa rey Salomón.
32 Te vi ndakoo ñayiu ñuu
Nínive kiuu sandaa ia Dios kuechi,
te vi xtavi kuechi ñai jin ñayiu
ka oo tiempu vitna. Chi ni ka
ndatna'u ini ñayiu ñuu Nínive
yun, te ni kiukuei ichi ia Dios nuu
ni ka onini tno'o va'a ia Dios ja ni
kaxtno'o Jonás. Te ka'nu ka kuu
maa san ja oo san ya'a, saa Jonás
—jiña'a Jesús.

Ni kaxtno'o Jesús ja nduchi nuo kuu ja ye'e nii nuu yiki kuñuo

33 Te suni jiña'a ka ya:
—Tu na in ñayiu ka jinio ja
xtnui in lámpara, te tayu'i axi
chi'i chii in jatnu, chi sua'a sonee
sukuin nagua ja kondijin kiukuei
ñayiu ini ve'i.
34 Te nduchi nuu ni kuu in
lámpara ja ye'e nii nuu yiki kuñu
ni. Te nuu ja ka oo va'a nduchi
nuu ni, te ye'e nii nuu yiki kuñu
ni. Su nuu ja tu ka oo va'a nduchi
nuu ni, te nii yiki kuñu ni oo nuu
ñunee.
35 Te koto va'a ni maa ni ja
ndakani gua'a ini ni, te koo ni
nuu ye'e ni'nu ndija, nagua ja ma
ndakani kue'e ini ni ja koo ni nuu
nee.
36 Chi nuu ja ye'e nii nuu yiki
kuñu ni, te ma kuu sa'a ni jakue'e,
chi kuni kaji kuiti ni ja sa'a ni
java'a, na kuinio in lámpara ja
ye'e ni'nu —jiña'a Jesús.

Ni ka'an kuechi Jesús siki tee ka kuu fariseo vi tee ka kaxtno'o Ley Moisés

37 Nuu ni ndi'i ni ka'an Jesús,
te ni ka'an ña in tee kuu fariseo
ja ki'inkuei ya ve'e de, vi kaa ya
xtaa. Te nuu ni jinokuei ya, te ni
ka jinkoo ya nuu mesa.
38 Te nuu ni jini tee kuu fariseo
yun ja tu ni ndanda'a ya ama ka
ja kaa ya xtaa, te vi ni sa'u kuii
ini de ja tu skunkuu ya nagua oo
costumbre.
39 Su yun te jiña'a Jito'o Jesús
nuu de:
—Maa ni ja ka kuu ni tee
fariseo, chi ka ndakate ni yata
vasu jin yata ko'o, su ichi ini oo
chitu jin jatne'e. Te suni saa ka
kuu maa ni, chi ka oo chitu ni jin
tniuu kui'na vi jane'e jayichi.
40 ¡Se'e tee vasa! ¿A tu ka jini ni
ja ia ni sa'a ichi yata kuu ia ni sa'a
ichi ini?
41 Vi skuta'u ni nagua ka neva'a
ni nuu ñayiu ka kunda'u jin ndee
ini ndee anu ni, nagua ja vi nduvii
ni.
42 ’¡Nda'u ni ka maa ni, tee
fariseo! Chi ka soko ni nuu ia Dios
uxi ja ciento menta vi ruda vi ndi'i
nuu yuku kuii ja ka jitu ni, nagua
ni tatnuni ia Dios nuu Moisés ja vi
sa'o. Su tu ka skunkuu ni ja vi sa'a
ndaa ni jin ja vi kutoo ni ia Dios.
Chi ya'a kuu ja kanuu ka ja vi sa'a
ni, te suni ma vi xndendoo ni ja vi
soko ni nuu ya.
43 ’¡Nda'u ni ka maa ni, tee
fariseo! Chi ka junkuaan ini ni
ja vi jinkoo ni nuu oo jayiñu'u ini
ve'e ii sinagoga, vi suni ka kuini ni
ja vi ka'an yiñu'u ndeva'a ñayiu
jin ni nuu ka nukuntna'a ni jin
nuu ya'u.
44 ¡Nda'u ni ka maa ni, tee ka
kaxtno'o Ley Moisés vi tee ka kuu
fariseo, se'e ndijani ini! Chi ka
kuu ni na kuinio yau ñaña ja tu
ndijin oo, te ka ya'a ñayiu siki, su
tu ka jini nagua oo yun —jiña'a ya.
45 Te ni ka'an in tee kaxtno'o Ley
Moisés, te jiña'a de:
—Mastru, nuu ka'an ni siun, te
suni kane'e ña ni jin ndee sein
—jiña'a de.
46 Te jiña'a ya:
—¡Nda'u ni ka maa ni, tee ka
kaxtno'o Ley Moisés! Chi ka
skuiso ni ñayiu in ja vee ndeva'a
ja ma vi kundei vi kondisoi. Su tu
ka chituu sa'un ni jin.

47 ¡Nda'u ni ka maa ni! Chi ka
sa'a ni ve'e siki yau ñaña tee ni ka
ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a,
ja ni ka ja'ni ndi nija'nu maa ni.
48 Su ja ka sa'a ni siun jinkui'nu
inio ja ka ka'an ni ja vatuka ni ka
sa'a ndi nija'nu ni, chi suu de ni
ka ja'ni ña, te maa ni ka sa'a ve'e
siki yau ñaña yun.
49 ’Te yun guaa ndee jana'a ja
ni ka'an ia Dios in tno'o ndichi,
te jiña'a ya: “Tetniuu rin tee vi
ndakani tno'o rin vi tee chitniuu
rin ja vi xtutenuu de tno'o rin, su
sava de vi ka'ni ña ñayiu vi sava
de vi sondikin ñai”, jiña'a ya.
50 Te yun guaa nuu ñayiu ka oo
tiempu vitna ndakan tno'o ia Dios
siki ndi'i tee ni ka ndakani tno'o
ia Dios ja ni ka ja'ni ndi nija'nu ni
ndee kiuu nuu ni jinkoo jaa ñuyiu.
51 Keja'a jin ndee Abel, te kenta
jin ndee Zacarías, tee ni ka ja'ni
ñayiu ma'ñu sagua altar ne'u ve'e
ii maa veñu'u ka'nu. Te yun guaa
ka'an san jin ni ja nuu ñayiu ka oo
tiempu vitna ndakan tno'o ia Dios
taka kuechi yun.
52 ’¡Nda'u ni ka maa ni, tee ka
kaxtno'o Ley Moisés! Chi ka jasi
ni ichi ja vi jinkui'nu ini ñayiu
tno'o ia Dios, te vini maa ni tu
ka jinkui'nu ini ni, te ni ja tu ka
jandetu ni ja vi jinkui'nu ini ñayiu
—jiña'a Jesús.
53 Te nuu ni ka'an ya tno'o ya'a,
te ni ka kiti ini ndeva'a tee ka
kaxtno'o Ley Moisés vi tee ka kuu
fariseo, te ni ka jinkondee de ka
xtichi ña de jin kua'a tno'o vijin.
54 Chi ka kuini de ja na kanakau
ya jin tno'o ka'an ya, nagua ja kuu
vi ka'an kuechi de siki ya.

12

Ni kaxtno'o Jesús naxa vi koto ñayiu mai

1 Te vi nini siun kuu, te ni ka
kututu kua'a ndeva'a ñayiu, te vi
sua'a ka jexin ni'nu tna'i ja kua'a
ndeva'i kuu. Te ni jinkondee Jesús
ka'an ya xtnañu'u ka nuu tee ka
skua'a jin ya, te jiña'a ya:
—Vi koto gua'a ni maa ni, te ma
vi sa'a ni nagua ka sa'a tee ka kuu
fariseo, ja tu ka skunkuu de nagua
ka kaxtno'o de.
2 Chi tu na in guaa kuu ja koyu'u
ja ma tuu ndijin, te ni in maa kuu
ja kiyu'u, chi ndi'i tuu ndijin, te vi
kuni ñayiu.
3 Te yun guaa ndi'i tno'o ja
ka ka'an yu'u ni nuu nee, kejioo
ndijin ja vi kuni taka ñayiu. Te
ndi'i tno'o ja ka ka'an yu'u ni
nduso'o inka ñayiu ja oo ini ve'e,
ndi'i tno'o yun kejioo ja vi kana
jaa ñayiu ndee siki ve'e —jiña'a
Jesús.
4 Yun te jiña'a ka ya:
—Ka'an san nuu maa ni, vi
amigo, ja ma vi koyu'u ni ja ja'ni
ña jin ni, chi tu nagua kuu ja sa'a
ka.
5 Su kaxtno'o san na xiin nuu
guaa vi koyu'u ni: Vi koyu'u ni
nuu ia Dios, chi maa ya guaa kuu
ndakindee ya ja ka teku ni, te suni
ndiso tniuu ya ja tnaa ña ya nuu
andeya. Te nuu maa ya guaa vi
koyu'u ni.
6 ’Su vi kondia'a ni ja tisala, chi
tu ka ndee ya'u ti, chi ndee u'un ti
ja uu pesu. Te vini saa, te ni in ti,
tu ndunaa ini ia Dios ja jito ya ti.
7 Te ¿ndee ka maa ni ja ndunaa
ini ña ia Dios? Te ndee ixi xini ni
na'a ya nasaa ka kuu. Te ma vi
koyu'u ni, chi ka ndee ya'u ka maa
ni saa taka tisala kueli yun.

Vi ndaa yu'o nuu ñayiu ja ka kandijao Jesús

8 ’Te ka'an san ja ndi'i ñayiu ka
ndaa yu'u nuu sava ka ñayiu ja ka
kandija ñai jin san, te suni sein, ja
kuu san Se'e Teyii, chi suni ndaa
yu'u san nuu ia ka jinokuechi nuu
Tata Dios ja ka kandija ñai jin san.
9 Su na ñayiu tu ndaa yu'u ja
kandija ñai jin san nuu ñayiu
ñuyiu ya'a, te suni ma ndaa yu'u

san nuu ia ka jinokuechi nuu Dios
ja ka kandija ñai jin san.
10 Kuaka'nu ini ia Dios jin ñayiu
kane'e ña jin sein, ja kuu san Se'e
Teyii, su ma kuaka'nu ini ya jin
ñayiu kane'e ña jin Espíritu ya.
11 Nuu ka jaka ña ja ka kanakau
ni nuu nda'a tee ka tatnuni nuu
ve'e ii sinagoga, axi nuu nda'a tee
ka ja'nde kuechi, axi nuu nda'a
tee ka netniuu, te ma vi kondi'ni
ni naxa vi ka'an ni'nu ni ja ja'a ni,
axi naxa vi kuña'a ni.
12 Chi nuu kuyatni ja vi ka'an ni,
te kaxtno'o maa Espíritu ia Dios
na tno'o kuu ja vi ka'an ni —jiña'a
Jesús.

Ma vi kondioo inio ja vi kuu kuikao

13 Te ne'u ñayiu yun ni kee in
tee, te jiña'a de nuu Jesús:
—Mastru, ka'an ni nuu ñani san
ja na ka'nde de ja ni'i san ja sa'a
jajin san —jiña'a de.
14 Te jiña'a Jesús:
—Ñani, tu na in ni jani ña jin
san ja koka'nde san kuechi axi ja
koka'nde san nagua ka neva'a ni
—jiña'a ya.
15 Yun te jiña'a ya nuu ndi'i
ñayiu yun:
—Vi koto va'a ni maa ni ja ma
vi ndioo ini ni ja vi koneva'a
kua'a ni, chi masu nuu kua'a ja
ka neva'a ñayiu vaji ja ka tekui
—jiña'a ya.
16 Yun te ni ka'an jioni'ni ya, te
jiña'a ya:
—Ni oo in tee kuika ja ni kuva'a
vii ndeva'a nuu ñunde'i de.
17 Te ni ndakani ini de jin anu
de: “¿Naxa sa'o, te tu ndee nune
ja tava'o ja ni kee nuu ñunde'io?”
kachi de.
18 Yun te ni ndakani gua'a ini de,
te ni kachi de: “Sua'a na sa'o: na
kanio yaka ya'a, te na ndasa'o ja
na'nu ka, nagua ja yun tava'o ndi'i
ja ni kee nuu ñunde'io vi taka ja
neva'o.
19 Yun te na ndatatuo, chi ja ni
tava'a kua'o nagua ja kokao kua'a
kuia, te na kaa na ko'o vi na kusii
inio, chi tu nagua ja'ni ka ña jion”,
kachi de.
20 Su yun te jiña'a ia Dios: “Tee
vasa, vi jakuaa vitna kuu ron, te
¿na in kuu ja kendoo jin ndi'i ja
ni tava'a ron jian?” —jiña'a ya—.
21 Te saa kuu jin taka ñayiu ka
ndioo ini ja vi kuu kuikai ñuyiu
ya'a, su ka kunda'ui nuu ia Dios
—jiña'a Jesús.

Tu jiniu'u ja vi kondi'ni ndeva'o

22 Yun te jiña'a Jesús nuu tee ka
skua'a jin ya:
—Ma vi kondi'ni ni nagua kuu
ja vi kaa ni ja vi koteku ni, axi
nagua vi kui'nu ni.
23 Chi ja ndee ya'u ka kuu anuo
masu ndei jao, te suni ndee ya'u
ka yiki kuñuo masu sa'un ni'nuo.
24 Vi kondia'a ni tikaka, ja ni tu
ka jitu ti, ni tu ka ndaxtutu ti ja vi
kaa ti, ni tu ka neva'a ti yaka ti.
Su visi ni saa, te jiña'a ia Dios ja
ka jaa ti. Te vi'i ka tu maa ni, te
ka ndee ya'u ka ni nuu ia Dios saa
kiti ndagua yun.
25 Te visi na vi kondi'ni ndeva'a
ni, su ma kuu vi ndaskua'nu ni
yiki kuñu ni ni in yiki.
26 Te nuu ja vi ni in tniuu luluu
ma kuu vi sa'a ni, te ¿nau ja ka
ndi'ni ni ja ja'a sava ka ndatniuu?
27 ’Vi kondia'a ni naxa ka ja'nu
ita yuku ja luu ka ndaa, te ni tu
ka satniuu, ni tu ka kunu. Su sein
chi ka'an san sua'a: Ja ni Salomón
jin ndi'i javii ni oneva'a de, te ni
tu ni oni'nu de nagua luu ka ndaa
ita yun.
28 Chi nuu ja saa skui'nu ia Dios
jin yuku yun ja vitna oi, te xtnee
vija kei nuu ñu'u ja kai, te vi'i ka
tu maa ni ja ma skui'nu ña ya, visi
tu ka kandija gua'a ni.
29 Yun guaa maa vi kondi'ni ni
nagua kuu ja vi kaa ni, vi ja vi ko'o
ni, te ni ma vi koyu'u ni.

30 Chi ndi'i ya'a kuu ja ka nduku
ñayiu ñuyiu. Su Tata Dios, chi ja
jini ya nagua kuu ja ka ja'ni ña jin
ni.
31 Te gua'a ka kuu ja vi nduku ni
ja vi koo ni nuu tatnuni ia Dios, te
na'a maa ya ja taa ya ndi'i nagua
ka ja'ni ña jin ni —jiña'a Jesús.

Ni kaxtno'o Jesús naxa vi koo kuikao ndee andivi

32 ’Ma vi koyu'u ni, ja ka kuu ni
na kuinio in taju luluu ndikachi
san, chi ni junkuaan ini Tata Dios
ja taa ya nuu tatnuni ya vi koo ni.
33 Vi xiko ni ja ka neva'a ni, te
vi kuña'a ni xu'un nuu ñayiu ka
kunda'u. Vi sa'a ni na kuinio in
itni ja tu kuu tu'u, te vi skaya ni
jakuika vi koneva'a ni guaa ndee
andivi, nuu ma kuu ja kiuu kui'na,
te ni ma kiuu tikixin ja xnaa ti.
34 Chi nuu oo jakuika ka neva'a
ni, te suni yun vi koo anu ni.

Na vi kotua'o kiuu ndenta Jesús

35 ’Vi kotua'a ni, te vi ndaxnuu
ni lámpara ni.
36 Te vi kokuu ni na kuinio
in tee jinokuechi ja ndetu de ja
ndajiokuiin jito'o de, ja kua'an tee
yun in viko tnanda'a. Te vija oo
tua'a de ndetu de nagua ja nuu
na kana tee yun ye'e, te ñama
ndakune de.
37 Na ta'u na ndetu tee ji-
nokuechi yun nuu ja ndito de
nuku'un ña jito'o de nuu ndajino
tee yun. Te ka'an ndandaa san
ja juntaa ña maa jito'o yun nuu
mesa, te vi maa de kunukuechi ja
jione'e de ndei kaa tee jinokuechi
yun.
38 Te na ta'u na ndetu tee ji-
nokuechi nuu ja ndito de nuku'un
ña jito'o de, visi vi ñuu sagua axi
nuu makundikin ndenta jito'o de.
39 Su vi kuni maa ni tno'o ya'a:
ja nuu ja siun, te jini in tee xiin
ve'e na ore kenta kui'na, chi kon-
dito de, te ma kuandetu de ja kiuu
kui'na yun ve'e de ja su'u.
40 Te suni saa ni maa ni, vi
kotua'a ni, chi ore ja tu ka nee ini
ni, te ndenta sein, ja kuu san Se'e
Teyii —jiña'a Jesús.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a uu tee ka jinokuechi

41 Yun te ni jikan tno'o Pedro:
—Jito'o san, ¿a nuu maa sein ja
ka skua'o ka'an ni tno'o jioni'ni
ya'a, axi nuu ndi'i ñayiu ka'an ni?
—jiña'a de.
42 Te jiña'a Jito'o Jesús:
—¿Ndee tee kuu tee jinokuechi
ndaa nuu jito'o de, te jinkui'nu
gua'a ini de ja chitniuu ña jito'o
de ja na kokoto de ve'e tee yun, te
na kokuña'a de ja vi kokaa sava ka
ñayiu ka jinokuechi yun jin ore?
43 Na ta'u na ndetu tee ji-
nokuechi yun ja nuu ndii jito'o de,
te nuku'un ña de ja skunkuu gua'a
de ndi'i tniuu ni teku tniuu de.
44 Chi ka'an ndaa san ja chitniuu
ña jito'o de yun ja suu de kotat-
nuni nuu ndi'i ja neva'a tee yun.
45 Su nuu na ndakani ini
tee jinokuechi yun jin anu de:
“Ma ndajiokuiin yachi jito'o”, te
jinkondee de kani de sava ka
tee vi ña'a ka jinokuechi yun, te
jinkoo de kaa de vi ko'o de vi jini
de.
46 Te sanaa ni, te ndajino jito'o
de kiuu tu nee tu kuu ni ini de vi
ore ja tu jini de. Te kani ndeva'a
ña tee yun, te tnaa ña de nuu vi
tniuya'u tee kue'e yun yika kuechi
de jin ñayiu tu ka kandija.
47 ’Chi tee jinokuechi ja jini de
naxa junkuaan ini jito'o de, te tu
sa'a tua'a de ja skunkuu de, tee
yun, chi kua'a ka jichi kani ña
jito'o de.
48 Su tee jinokuechi ja tu jini de
ja jakue'e kuu ja sa'a de, chi joo
ni kani ña jito'o de. Chi ñayiu
xiin nuu ni jiña'a kua'a ka Jito'o,
te suni kua'a ka ndakan de nui.
Te ñayiu ja kukanu gua'a ka ini
ña de, chi kua'a ka kakan de nui
—jiña'a ya.

Ka sa'a siin tna'a ñayiu ja ja'a Jesús

49 Te jiña'a ka Jesús:

—Sein, chi vaji san ja skuikin
san ñu'u nuu ñuyiu ya'a, te kuini
san ja sua'a, te vi uun ni ni na
kanda'a ñu'u.
50 Su tna'a san kua'a tnundo'o,
te yun guaa kusuchi ndeva'a ini
san, guaa ndee na skunkuu.
51 Ka ndakani ini ni ja ni kee san
ja vi koo mani ni jin ñayiu. Su
ka'an san ja ña'a, chi saa sua'a ja
vi sa'a siin tna'a ñayiu.
52 Chi ndee vitna jin kiuu
kua'on, vi jinkondee ñayiu in ve'e
vi kuu siin ja ja'a san. Te vi
ndakoo uni siki ui, te ui siki uni.
53 Te vi sa'a siin tna'a yua jin
se'e, vi se'e jin yua, vi si'i jin se'e
si'i, te se'e si'i jin nanai, vi janu
jin nana xiso, vi nana xiso jin janu
—jiña'a Jesús.

Ni kaxtno'o Jesús ja ja'a seña andivi

54 Te suni jiña'a Jesús nuu ñayiu
kua'a yun:

—Nuu ka jini maa ni ja ndututu
viko ichi nuu kee nikandii, te ka
ka'an ni ja kuun sau, te vi saa
ndija kuu.
55 Te nuu jinki'i tachi nana nuu
ichi sur, te ka ka'an ni ja sa'a i'ni,
te vi saa ndija kuu.
56 ¡Se'e ndijani ini! ¿Naxa kuu
taka seña andivi vi nuu ñu'u ja
ka jinku'un ini ni, te naxa kuu
seña ja sa'a maa san vitna ja tu
ka jinkui'nu ini ni? —jiña'a ya.

Vi sa'a ndaa ni kuechi ni jin ñayiu ka skiti ini tna'a jin ni

57 Te jiña'a ka Jesús:

—¿Te nau ja tu ka sa'a ndaa
maa ni kuechi ni ja kuu ndaa?
58 Chi nuu na in ñayiu ka'an
kuechi siki ni, te konuu ini ni ja
sa'a ndaa ni jin ñayiu yun nuu ichi
kua'ankuei ni, ama ka ja kanakau
ni nuu nda'a tee netniuu. Chi
nuu tuu, te ndasia'a ña de nuu
nda'a tee ja'nde kuechi, te tee
ja'nde kuechi yun ndasia'a ña de
nda'a ndaja'a, te vi kasi ña tee yun
vekaa jin ni.
59 Te ja saa, chi ka'an san ja ma
yaa ni yun vi guaa ndee tniuya'u
ndi'i ni ja ndita ni —jiña'a Jesús.

13

Kanuu ja vi ndatna'u ini ñayiu

1 Te vi maa kiuu saa ni jinokuei
sava tee ni ka ndakani nuu Jesús
naxa ni sa'a Pilato jin ndee saa tee
ñuu Galilea, ja vi maa ore ka ja'ni
de kiti ja vi soko de nuu ia Dios, te
ni ja'ankuei soldado Pilato, te ni
ka ja'ni de tee Galilea yun.
2 Te jiña'a Jesús:

—¿A ka ndakani ini ni ja ka
oo ndeva'a ka kuechi tee yun saa
sava ka ñayiu ñuo, yun guaa siun
ni ka ndo'o de?
3 Su ka'an san ja ña'a. Su nuu
ja ma vi ndatna'u ini ni nuu yika
kuechi ni, te suni saa ni vi kuu ni.
4 ¿Axi ka ndakani ini ni ja xa'un
uni ñayiu ni ka ji'i ja ni tavi ña
torre Siloé, chi ka oo ndeva'a ka
kuechi saa sava ka ñayiu ñuu
Jerusalén, yun guaa siun ni ka
ndo'i?
5 Su ka'an san ja ña'a. Su nuu
ja ma vi ndatna'u ini ni nuu yika
kuechi ni, te suni saa ni vi kuu ni
—jiña'a Jesús.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a tnu tichi iuu

6 Yun te ni ka'an jioni'ni Jesús,
te jiña'a ya:

—Ni oo in tee ni oneva'a in tnu
tichi iuu, nukuiin ma'ñu sagua
nuu ka oo xtnuu kuii de. Te ni
ja'an de ni nduku de kiti vixin nuu
tnu, su tu nagua ni ni'i de.
7 Yun te jiña'a de nuu tee jito
xtnuu kuii de yun: “Vitna jino uni
kuia ja kii kutu san ja ndaxtutu
san tichi iuu, te vini ja in jichi tu
ni'i san ti. Te yun guaa ka'nde ni
tnu, nagua ja ma kosa'a tneñu uun
tnu nuu ñu'u san”, jiña'a de.

8 Yun te jiña'a tee jito xtnuu kuii
yun: “Xndoo ni tnu, visi ja kuia
ya'a, te na xtaya san ndu'u tnu vi
na tnaa san ja'an.
9 Kondio'ni axi sasaa te kuun
kiti vixin tnu, axi nuu ja tuu,
te ka'nde ni tnu”, jiña'a de —ni
ka'an Jesús.

Ni ndasa'a Jesús in ña'a ku'u kiuu ndatatu

10 In kiuu ndatatu oo Jesús
ve'e ii sinagoga, kaxtno'o ya nuu
ñayiu.
11 Te yun oo in ña'a ni ndutoso
yata, te ja ni kuu xa'un uni kuia
ku'u ña ni sa'a espíritu tachi, te tu
ni kuu sa'un ja ndundaa yata ña.
12 Te nuu ni jini Jesús jin ña,
te ni kana ña ya ja ni jino ña, te
jiña'a ya:
—Xixi, ja ni kujioo kue'e ni
—jiña'a ya.
13 Te ni sonee ya nda'a ya siki
ña. Te vi nuu saa ni ndun-
daa yata ña, te ni jinkondee ña
ndakuanta'u ña nuu ia Dios ja ni
nduva'a ña.
14 Su ni kiti ini tee kuu nija'nu
nuu ve'e ii sinagoga yun ja siun
ni ndasa'a Jesús ña'a yun kiuu
ndatatu, te jiña'a de nuu ñayiu ka
oo yun:
—Iñu kiuu ka neva'o ja vi sat-
niuo, te kiuu yun kikuei ni ja vi
kutatna ni. Su kiuu ndatatu, chi
ma kuu —jiña'a de.
15 Yun te jiña'a Jesús:
—¡Se'e ndijani ini! ¿A tu ka
ndajin in in maa ni isndiki ni axi
mentu ni kiuu ndatatu ja ki'inkuei
ni jin ti ja vi ko'o ti ndute?
16 Te ña'a ya'a ja suni in ndikin
tata Abraham kuu ña, te ja ni kuu
xa'un uni kuia nu'ni ña nuu kue'e
ni sa'a Tachi. Te ¿a masu vatuka
kuu ja ndajin san ña, visi kiuu
ndatatu kuu vitna? —jiña'a ya.
17 Te nuu ni ka'an ya tno'o ya'a,
te ni ka kukanoo ndi'i tee ka ka'an
u'u ña jin ya. Su kua'a ñayiu ni ka
kusii ini nuu ni ka jini ja ni sa'a ya
in tniuu vii ndeva'a.

Ni kaxtno'o Jesús naxa sa'a in ndikin yuku stancia

18 Te jiña'a Jesús:
—¿Nagua kuu ja kintna'a inuu
jin naxa tatnuni ia Dios, te nagua
kuu ja skintna'a inuu jin san?
19 Naxa tatnuni ia Dios kuu inuu
jin ndikin yuku stancia, ja ni ki'in
in tee, te ni skute de nuu ñunde'i
de. Ni jite te ni ja'nu, te ni kuu
in yutnu ka'nu, te vi ndee kiti
ndagua ka tnaa ti taka ti nuu
nda'a tnu.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a levadura

20 Te jiña'a ka Jesús:
—¿Nagua kuu ja kintna'a inuu
jin naxa tatnuni ia Dios?
21 Naxa tatnuni ya kuu inuu jin
levadura, ja ni ki'in in ñasi'i, te ni
saka ña nuu uni tija'an yujan triu,
vi guaa ndee ni kiuu ndo'o ndi'i
yujan yun —jiña'a Jesús.

Na kiukueio ye'e kuiñi

22 Te nuu ñu'u ichi Jesús ja
kua'an ya Jerusalén, ni kaxtno'o
ya tno'o ia Dios nuu ñayiu ñuu
na'nu vi ñuu kueli.
23 Te ni oo in tee ni jikan tno'o
ña jin ya, te jiña'a de:
—Jito'o san, ¿a joo ni ñayiu
skaku ni'nu ia Dios? —jiña'a de.
Te jiña'a Jesús:
24 —Vi nduku ndee ni ja kiukuei
ni ye'e kuiñi, chi ka'an san ja
kua'a ñayiu vi kuini ja kiukuei, su
ma kuu kiukuei.
25 Chi kiuu na ndakoo tee xiin
ve'e ja ndakasi de ye'e, te maa
ni, nuu ja vi kendoo ni ye'e, te
vi jinkondee ni vi kana ni yuye'e:
“Jito'o san, ndakune ni ye'e, na
kiukuei san”, vi kuña'a ni. Su
kachi de: “Tu jini ña san na ñayiu
ka kuu ni”, kachi de.
26 Yun te vi jinkondee ni vi ka'an
ni: “Jito'o san, maa san ka kuu ja
vi in ni ni ka jaa ni ka ji'o, vi nuu

ya'u ñuu san ni kaxtno'o ni tno'o
ni”, vi kuña'a ni.
27 Su yun te kachi de: “Ja ni
ka'an san ja tu jini ña san na
ñayiu ka kuu ni. Vi kujioo ni nuu
san, chi ñayiu ka sa'a jakue'e ka
kuu ndi'i ni”, kachi de.
28 Te yun vi nda'i vi kana ni, te
vi ndaka'ñi no'o ni nuu vi kuni ni
Abraham vi Isaac vi Jacob jin ndi'i
tee ni ka ndakani tno'o ia Dios, ja
ka oo de nuu tatnuni ia Dios. Te
maa ni, chi vi kendoo ni ye'e.
29 Chi kikuei ñayiu ichi nuu
kana nikandii, vi ñayiu ichi nuu
kee ya, vi ñayiu ichi norte jin ichi
sur ja vi jinkoi nuu mesa ja vi kai
xtaa nuu tatnuni ia Dios.
30 Te sava ñayiu ja vitna ka kui
ñayiu sandi'i, te sui vi nduu ñayiu
xtnañu'u ja kiukuei nuu tatnuni ia
Dios. Te ñayiu xtnañu'u vitna, vi
ndui ñayiu sandi'i ja kiukuei nuu
tatnuni ya —jiña'a Jesús sua'a.

Ni kusuchi ndeva'a ini Jesús ja ja'a ñuu Jerusalén

31 Te vi maa kiuu saa, ni jinokuei
tee ka kuu fariseo, te ka jiña'a de
nuu Jesús:
—Kee ni ya'a, te kua'an ni, chi
kuini Herodes ja ka'ni ña de —ka
jiña'a de.
32 Te jiña'a Jesús:
—Kua'ankuei ni te vi kuña'a ni
nuu va'u jian ja koo san ya'a vitna
vi xtnee ja tau san tachi vi ndasa'a
san ñayiu ka ku'u, te kiuu kuu uni
te xndi'i san tniuu sa'a san.
33 Chi nini kuu ja kiondita san
vitna vi xtnee vi isa, te saa ndenta
san Jerusalén, chi tu na in tee
ndakani tno'o ia Dios ja kuu de
inka lado, chi maa ni Jerusalén ka
ji'i de —jiña'a ya.
34 Yun te jiña'a ya nuu ñuu
Jerusalén:
—Jerusalén, Jerusalén, roon ja
ja'ni ron tee ka ndakani tno'o ia
Dios, vi kani yuu ron tee ni tetniuu
ya, ¡nasaa jichi ni kuini rin ja
ndaxtutu rin se'e ron na kuinio in
chiuun ja ndachindijin ti se'e kueli
ti, su tu ni kuini ron!
35 Su kona'a ron ja kendoo nda'u
kendoo kee ve'e ron. Te ka'an
rin ja ma kuni uun ka ña ron
guaa ndee na kenta kiuu vi kachi
ñayiu: “Na ta'u na ndetu ia vaji
jin jaka'nu maa Jito'o Dios ja ko-
tatnuni ya”, vi kachi —jiña'a ya.

14

Ni ndasa'a Jesús in tee ku'u kue'e yi'i ña kuiñu kiuu ndatatu

1 In kiuu ndatatu ni ja'an Jesús
ve'e in tee kuu nija'nu nuu tee ka
kuu fariseo, ja ni jaa ya xtaa. Te
ka oo sava ka tee ka kuu fariseo
ka ndia'a yu'u ña de.
2 Te suni yun oo in tee ni chitu
ña kuiñu nukoo de nuu oo Jesús.
3 Yun te ni jikan tno'o ya tee ka
kaxtno'o Ley Moisés vi tee ka kuu
fariseo, te jiña'a ya:
—¿A ka'an nuu Ley ja kuu
ndasa'o in ñayiu ku'u kiuu
ndatatu, axi ña'a? —jiña'a ya.
4 Su tu ni ka ka'an sa'un de. Yun
te ni tnii ya tee ku'u yun, te ni
ndasa'a ña ya, te ni ndatetniuu ña
ya ja na no'o de.
5 Te jiña'a ya nuu tee ka kuu
fariseo yun:
—Ndee ni guaa ma ndatau ni
se'e ni axi isndiki ni nuu ja na
kanakaui in poso, ¿te a masu vi
jino ndaa ni ndatau ni jin, visi
kiuu ndatatu kuu? —jiña'a ya.
6 Te tu ni kuu vi ndajione'e de ni
in tno'o.

Ñayiu ka oo nuu in viko tnanda'a

7 Nuu ni jini Jesús ja vi ndi'i tee
ni ka kututu yun ka kaji de nuu
na'a yiñu'u ka ja vi konukoo de,
te ni ka'an jioni'ni ya, te jiña'a ya
nuu de:
8 —Nuu ka'an ña in ñayiu ja
ki'in ni in viko tnanda'a, ma jino
ni te jinkoo ni nuu na'a gua'a ka,
chi kana saa jaa in tee kuu ka'nu
ka saa maa ni.

9 Te ja saa, chi jaa maa tee ni
ka'an ña jin nduu ni ja vi koo
ni nuu viko yun, te kachi de:
“Tanunda'a ni ndakoo ni, chi jian
konukoo tee ni kee ya'a”, kachi de.
Te ja saa, chi kukanoo ni, te ki'in
ni jinkoo ni ndee jasandi'i ni ka.
10 Su nuu ja nuu ka'an ña in
ñayiu ja ki'in ni in viko tnanda'a,
kua'an ni te jinkoo ni ndee sandi'i
ni ka, nagua ja nuu jaa tee ni ka'an
ña yun, te kachi de: “Ñani, ya'a
ni nuu oo gua'a ka ya'a konukoo
ni”, kachi de. Te ja saa, chi ni'i
ni ja yiñu'u nuu sava ka ñayiu ka
nukoo jin ni viko yun.
11 Chi nani kuu ñayiu ja sa'a
ka'nui mai, te vi sa'a lule ña jin.
Te ñayiu ja sa'a luluu mai, te vi
sa'a ka'nu ña jin —jiña'a Jesús.
12 Yun te jiña'a ya nuu tee ni
jaka ña ja kaa ya xtaa:
—Kiuu kuini ni ja sa'a ni in viko
ja vi kaxe'in ñayiu axi vi kaxini,
ma ka'an ni ñayiu ka jini tna'a jin
ni, te ni ñayiu ka kuu tna'a ni, te
ni ñani ni, te ni ñayiu kuika oo
yatni jin ni, chi ñayiu yun suni vi
ndaka'an ñai kiuu na vi sa'i viko,
te ndani'i ni ja ni skuta'u ni jin.
13 Te ña'a, nuu ja sa'a ni in
viko, te ka'an ni ñayiu ka kunda'u,
vi ñayiu ku'u nuu, vi ñayiu ku'u
nda'a, vi ñayiu ku'u si'in.
14 Te na ta'u na ndetu ka maa
ni, chi ñayiu yun ma vi ni'i ja vi
ndajione'i. Su kiuu na vi ndateku
ndiyi ja ni ka sa'a ndaa nuu ia
Dios, te ndani'i maa ni —jiña'a
Jesús.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in viko ja vi kaxini

15 Te nuu ni ka'an ya siun, te ni
ka'an in tee ka nukoo jin ya nuu
mesa:
—¡Na ta'u na ndetu ñayiu kiuu
ja kai xtaa nuu tatnuni ia Dios!
—jiña'a de.
16 Yun te jiña'a Jesús:
—Ni oo in tee ni sa'a in viko
ka'nu ndeva'a ja vi kaxini ñayiu,
te ni kana de kua'a ñayiu ja
ki'inkuei viko yun.
17 Te nuu ni jino ore ja kiukuei
ñayiu vi kaxini, te ni tetniuu
de in tee jinokuechi nuu de ja
jinkuaka tee yun ñayiu, te kuña'a
de: “Ne'ekuei ni na ki'on, chi ja ni
kuva'a ndi'i ja kaxinio”, jiña'a de.
18 Su yun te ndi'i de ni ka
ka'an ja na koneka'nu ini tee yun,
chi ma ki'inkuei de. Te jiña'a
tee xtnañu'u: “Koneka'nu ini ni
ja ma ki'in san, chi vi inka ni
ndakuaan san in ñu'u san, te ki'in
san jinkoto san”, jiña'a de.
19 Te jiña'a inka de: “Sein, chi
suni ma ki'in san, chi vi inka ni
ndakuaan san u'un yunta isndiki
san, te kuini san ja koto tnuni san
ti, te jikanta'u san ja koneka'nu ini
ni”, jiña'a de.
20 Te jiña'a inka de: “Koneka'nu
ini ni, chi vi inka ni tnanda'a san,
te ma nune san ja ki'in san”, jiña'a
de.
21 ’Yun te ni ndajiokuiin tee
jinokuechi yun, te ni ndakani ndi'i
de nuu jito'o de ja siun ka jiña'a
tee yun. Te ni kiti ini jito'o de
yun, te jiña'a de: “Kua'an ñama
ni taka ichi na'nu vi ichi kueli ka
oo ñuu ya'a, te kuaka ni ñayiu ka
kunda'u, vi ñayiu ka ku'u nda'a,
vi ñayiu ka ku'u si'in, vi ñayiu ka
ku'u nuu, na kikuei vi koo viko
ya'a”, jiña'a de.
22 Yun te nuu kuee ka, te jiña'a
tee jinokuechi yun nuu jito'o de:
“Ja ni sa'a san nagua ni tatnuni ni,
su vini saa, te nune kua'a ka nuu
vi konukoo ñayiu”, jiña'a de.
23 Yun te jiña'a jito'o nuu tee
jinokuechi yun: “Kua'an tuku ni
sava ka ichi na'nu vi ichi kueli ja
ka oo jika, te tenini ni ñayiu na
kikuei nagua na chitu ve'e san.
24 Chi ka'an san ja ni in ñayiu
ni ka'an xtnañu'u san, ma kiukuei
kai ve'e san ja vi kai xtaa”, kachi
de —jiña'a Jesús.

Kanuu ja ndakani gua'a inio te

kondikion Jesukristu

25 Te kuakua'a ñayiu ni ka jata
ndikin Jesús, te ni jionenuu ya, te
jiña'a ya:
26 —Nuu ja na in ñayiu kuini ja
kondikin ña jin san, te tu kutoo
gua'a ka ñai saa nagua kutoi yuai
vi si'i, vi ñasi'i vi se'i, vi ñani vi
kua'i, vi nagua kutoi mai, te ma
kuu ja kondikin ñai ja vi skua'a
san jin.
27 Chi na ñayiu tu kuini ja
kondikin ña jin san ja kuni
tnundo'o, te tu jiniu'i ja kokui
ñayiu vi koskua'a jin san.
28 ’Vi koka'on ja ndee in ni kuini
ja sa'a ni in torre, te ¿a masu
xtnañu'u ka jinkoo ni ndakani
gua'a ini ni nuu ja kenta xu'un ni,
te jinkondee ni sa'a ni?
29 Chi kana saa vi inka skuja ni
nuu kavai yun, te ma sino ni, ja
saa, chi ndi'i ñayiu ka ndia'a vi
kuaku ndee ña jin ni.
30 Te vi kachi: “Tee ya'a, chi
ni jinkondee de sa'a de, te tu ni
kundee de sino de”, vi kachi.
31 ’Axi vi koka'on ja in rey kuini
de ndakoo de ja vi kaxin tna'a de
jin inka rey, te ¿a masu xtnañu'u
ka jinkoo de ndakani gua'a ini de
a kuu ja sa'a de jin uxi mil soldado
de, ja vi kaxin tna'a de jin tee vaji
jin oko mil soldado?
32 Te nuu ja jini de ja ma kuu
sa'a de, te ama ka ja vi kitna'a
ña tee yun ja vi kaxin tna'a de, te
tetniuu de tee vi ka'an ja jikan de
ja vi ndatno'o mani de.
33 Te suni saa ni ka kuu maa ni,
chi nuu ja ma vi ndakani gua'a ini
ni ja vi xndoo ni ndi'i ja ka neva'a
ni, te ma kuu vi kondikin ña ni ja
vi koskua'o.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a ñii

34 ’Ka jini ni ja ñii, chi ja gua'a
kuu, su nuu ja na nduu uun, te ma
kuu ndajiokuiin ja nduu axe tuku.
35 Te ni tu jiniu'u ja kee nuu
ñu'u, te ni ja nduu ja'an, chi vi
nani ja kate ñayiu kuu. Te na in oo
so'o ja konini, te na konini —jiña'a
Jesús.

15

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in ndikachi ni ndoñu'u

1 Ndi'i ñayiu ni ka oxtutu xu'un
impuestu ja kuano'o Roma jin
sava ka ñayiu ka sa'a yika kuechi,
ni ka jintna'a ja vi konini tno'o
kaxtno'o Jesús.
2 Te yun guaa ni ka ka'an ndee
ña tee ka kuu fariseo vi tee ka
kaxtno'o Ley Moisés, te ka jiña'a
de:
—Tee ya'a, chi janta'u de ñayiu
ka sa'a yika kuechi, vi in ni ka jaa
de xtaa —ka kachi de sua'a.
3 Yun te ni ka'an jioni'ni Jesús,
te jiña'a ya:
4 —Vi koka'on ja ndee in ni
neva'a in ciento ndikachi, te ni
ndoñu'u in ti. ¿A masu xndoo
ni kuun xiko xa'un kuun kiti yun
yuku, te ki'in ni nunduku ni kiti ni
ndoñu'u yun ndee ndani'i ni ti?
5 Te nuu ndani'i ni ti, te ¿a masu
vi ndasonee ni ti nuu soko ni, te
kuano'o sii ini ni?
6 Te nuu ndajino ni ve'e ni, te
ndaxtutu ni ñayiu ka ndeka tna'a
gua'a jin ni vi ñayiu ka oo yatni
jin ni, te kuña'a ni: “Vi kusii ini
ni na vi kusii inio, chi ni ndani'i
san ndikachi san kiti ni ndoñu'u”,
kuña'a ni.
7 Te ka'an san ja suni siun kuu
ichi andivi nuu oo ia Dios, chi oo
ka jasii ini ja in ñayiu sa'a jakue'e
ndatna'u ini, te kiui ichi ia Dios,
saa kuun xiko xa'un kuun ñayiu
ndaa ja tu ja'ni ña ja ndatna'u ini.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in xu'un kaa ja ni ndoñu'u

8 ’Axi vi koka'on ja in ña'a
neva'a ña uxi xu'un kaa, te ni
ski'in ña in, ¿a masu vi xnuu ña
iti, te ndaxtaa vii ña ve'e ña, te
ndanduku vivii ña xu'un ña guaa
ndee ndani'i ña?

9 Te nuu ndani'i ña, te ndaxtutu
ña ñayiu ka ndeka tna'a gua'a jin
ña vi ña'a ka oo yatni jin ña, te
kuña'a ña: “Vi kusii ini ni na vi
kusii inio, chi ni ndani'i san xu'un
san ja ni ndoñu'u”, kuña'a ña.
10 Te ka'an san ja suni siun kusii
ini ia Dios vi ia ka jinokuechi nuu
ya ja in ñayiu ndatna'u ini, te kiui
ichi ia Dios —jiña'a Jesús.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in suchi ni ndoñu'u

11 Yun te jiña'a tuku Jesús:
—Ni oo in tee ni oneva'a uu
seyii.
12 Te jiña'a suchi lule yun nuu
tatai: “Tata, ka'nde ni ja ni'i san
ja kuta'u san, chi kuini san ja
koneva'a maa san”, jiña'i. Yun
te ni ja'nde tee kuu yua yun nuu
nduu se'e de.
13 Su ndee saa ni kiuu, te ni
xiko ndi'i suchi lule yun, te ni ni'i
xu'un ja kua'in inka ñuu jika, te
yun ni xnaa ndi'i xu'in jin jane'e
jayichi ni sa'i.
14 Te nuu ni ndi'i xu'in ja ni
xnai, te ni kenta in tnama xeen
ndeva'a ñuu yun. Te ni keja'a
kumani ndeva'a ja kai.
15 ’Yun te ni ja'in ni ndukui in
tniuu sa'i nuu in tee ñuu yun. Te
ni tetniuu ña tee yun ja kua'in ja
kokotoi kini de.
16 Te vi jio'i ja kai ja ka jaa kini
yun nagua ja chitu chii, su tu na
in jiña'a ja kai.
17 Yun te ni jinkoi, te ni ndakani
gua'a ini, te ni kachi: “Na yatni
ñayiu ka jinokuechi nuu tatao, te
tu ndoñu'u ja vi kai, te yoon ji'i
soko ya'a.
18 Na no'o ve'e tatao, te na
kuña'o: Tata, ni sa'a san yika
kuechi nuu ia Dios vi nuu maa ni,
ja kuu ni yua san.
19 Te vi tu oo tu kaa ka san ja
kokuu san se'e ni. Su sa'a ña ni
na ni kuinio in tee ka satniuu nuu
ni, na kuña'o”, ni kachi.
20 ’Te ni ndaki'in ichi kuano'i
ve'e tatai, su vi jika ka kuano'i, te
ni ndakuni ña tatai, te ni kunda'u
ini ndeva'a ña de. Yun te ni jino
de ni nutna'a ña de, te ni ndakanu
ni'nu ña de vi ni chitu de jiki nuu
se'e de yun.
21 Te jiña'a se'e de yun: “Tata, ni
sa'a san yika kuechi nuu ia Dios vi
nuu maa ni, ja kuu ni yua san. Te
vi tu oo tu kaa ka san ja kokuu san
se'e ni”, jiña'i.
22 Su yun te ni tatnuni tee kuu
yua yun nuu tee ka jinokuechi
nuu de: “Vi kene'e ñama sa'un
gua'a ka, te vi skui'nu ron se'e rin,
te vi tnaa ron in xe'e nda'i, te vi
chi'i ron ndijan ja'i.
23 Te mavijinkuaka in chikeru
rin, kiti ndatnu ka yun, te vi ka'ni
ron ti, te na vi sa'o viko ja ni
ndajaa se'e rin.
24 Chi na kuinio ja ni ji'i, te
ni ndatekui, chi ja ni ndoñu'i, te
ni ndentai vitna”, jiña'a tata yun.
Yun te ni ka jinkondee de ka sa'a
de viko ja ka kusii ini de.

25 ’Te seyii jakua'a de yun, chi
yuku oo de. Te nuu ni nduyatni
de ja ni ndajiokuiin de ve'e de, te
ni jini de ja ka tee yaa vi ka jita
ja'a ñayiu.
26 Yun te ni kana de in tee ji-
nokuechi ve'e de, te ni jikan tno'o
ña de nagua ni kuu.
27 Te jiña'a tee jinokuechi yun:
“Ni ndajaa ñani ni, te ni ja'ni tata
ni in chikeru de, kiti ndatnu ka,
ja sa'a de viko, chi kusii ini de ja
ni ndajiokuiin va'a ñani ni”, jiña'a
tee yun.
28 Su ni kiti ini ndeva'a tee
jakua'a yun, te tu ni kuini de ja
ndiuu de ve'e. Yun te ni kee tata
de, te ni ka'an nda'u de ja na
ndiuu se'e de yun.
29 Su jiña'a seyii jakua'a de:
“Tata, na kuyatni kuia jinokuechi
san nuu ni, te ni tu na ama kuso'o
san nuu ni. Te ni ja tu na in kiuu,
te taa ni vi sija in ndixi'u ni ja sa'a
san in viko jin ñayiu ka jini tna'a
jin san.

30 Su vitna ja ni ndajaa se'e ni
ja ni ja'in ni xnaa uin xu'un ne'u
jasi'i ka inee ichi yun, te vi in
chikeru ndatnu ka ja'ni ni ja sa'a
ni viko”, jiña'a de.
31 Yun te jiña'a tee kuu yua yun:
“Se'e, roon, chi siun ni oo ron jin
rin, te ndi'i ja ka neva'o ya'a, chi
kuenta maa ron kuu.
32 Su nini kuu ja vi sa'o viko,
te na vi kusii inio, chi na kuinio
ja ni ji'i ñani ron, te ni ndatekui,
chi ja ni kuu na'a ni ndoñu'i, te
ni ndentai vitna”, jiña'a tata yun
—ni ka'an Jesús.

16

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in tee tu jinokuechi ndaa

1 Yun te suni jiña'a Jesús nuu tee
ka skua'a jin ya:
—Ni oo in tee kuika ni oneva'a
de in tee jinokuechi ja kuu nija'nu
ndeka sava ka tee ka jinokuechi
nuu de. Te ni ja'ankuei tee ka
jinokuechi yun, ni ka ka'an kuechi
de ja ndeva'a xnaa tee kuu nija'nu
yun ndatniuu tee kuika yun.
2 Yun te ni kana ña de, te jiña'a
de: “¿Na tno'o kuu ja ka ka'an
kuechi sava ka tee ya'a siki ni?
Vitna te ndakua'a ni kuenta ndi'i
ndatniuu yinda'a ni, chi ma kuu
ka ja kondiso tniuu ni ja kotatnuni
ni nuu tee ka jinokuechi nuu san”,
jiña'a de.
3 ’Te ni jinkondee tee yun
ndakani ini de: “¿Naxa sa'o vitna,
te ma taa ka lamuo tniuu sa'o? Te
tu oo ndakuio ja kutuo nuu ñu'u,
te vitna kukanoo ja ki'on kakan
uon ja kao.
4 Ja jinio naxa sa'o nagua ja
koneva'o ñayiu vi kuanta'u ña ve'i
ja vi koto ñai kiuu na keo ja ma
kosatniuu kao”, ni kachi de.
5 ’Yun te ni kana de ndi in ndi
in ñayiu ka ndita nuu tee xiin nuu
jinokuechi de, te ni jikan tno'o de:
“¿Nasaa ndita ni nuu tee xiin nuu
jinokuechi san?”, jiña'a de nuu tee
xtnañu'u.
6 ’Te jiña'a tee yun: “In ciento
barril texe'en ndita san”, jiña'a
de. “Ya'a oo inka tutu ya'a, te
jinkoo ni, te ndasoo ni ja uu xiko
uxi ni barril ndita ni”, jiña'a de.
7 Yun te ni jikan tno'o de inka
tee: “Te maa ni, ¿nasaa ndita ni
nuu tee xiin nuu jinokuechi san?”,
jiña'a de. Te jiña'a tee yun: “In
ciento cajón triu ndita san”, jiña'a
de. “Ya'a oo inka tutu ya'a, te
ndasoo ni ja kuun xiko ni cajón
ndita ni”, jiña'a de.
8 ’Yun te ni ndakuantno'o ña tee
kuika yun jin tee jinokuechi nuu
de, ja visi tee kue'e ndeva'a kuu
de, su ndichi de naxa ni'i de ñayiu
chituu ña. Chi ñayiu ka nduku ja
vi koo gua'i ñuyiu ya'a, chi ndichi
ka ini jin ñayiu ka jini tna'a jin saa
ñayiu ka oo nuu ye'e ia Dios.
9 ’Te yun guaa ka'an san nuu ni
ja vi kuantniuu ni ja ka neva'a ni
ñuyiu ya'a nuu oo jakue'e, nagua
ja vi ni'i ni ñayiu vi koka'an va'a
ña jin ni, nagua ja nuu na ndi'i
ja ka neva'a ni, te vi koo ñayiu ja
vi ndakuanta'u ña ja vi koo ni jin
nikuii nikani.
10 ’Chi ñayiu sa'a ndaa jin in
tniuu luluu, te suni sa'a ndai jin
in tniuu ka'nu ka. Te ñayiu tu sa'a
ndaa jin in tniuu luluu, te suni ma
sa'a ndai jin in tniuu ka'nu ka.
11 Te nuu ja tu ka sa'a ndaa ni jin
xu'un ja ka neva'a ni ñuyiu ya'a
nuu oo jakue'e, te ma taa ia Dios
jagua'a ka ja oo andivi nuu ni.
12 Te nuu ja tu ka sa'a ndaa ni
jin kuenta inka ñayiu nuu ñuyiu
ya'a, te ¿na in taa ja kokuu kuenta
maa ni, nuu saa?
13 ’Te ni in ni ma kuu vi
kunukuechi ni nuu uu jito'o ni, chi
vi skexiko ni in de, te vi ka'an too
ni inka de. Axi vi ka'an va'a ni
nuu in de, te vi ka'an u'u ni nuu
inka de. Suni saa ni maa ni, chi
ma kuu vi kunukuechi ni nuu ia
Dios vi nuu xu'un —jiña'a Jesús.

14 Te suni ka nini tee ka kuu
fariseo, te vi ndimaa tee ka kutoo
xu'un ka kuu de, guaa ni ka jaku
ndee de Jesús nuu ni ka'an ya
siun.
15 Yun te jiña'a ya:
—Maa ni, chi ka sa'a ni ja
ñayiu ndaa ka kuu ni, vi ja na
vi ndakuantno'o ña ñayiu. Su ia
Dios, chi jini ya naxa ka oo anu
ni. Chi nagua ka ndakuantno'o
ñayiu, te skexiko ia Dios.

Ni kaxtno'o Jesús ja ja'a Ley vi naxa tatnuni ia Dios

16 'Tno'o ja yoso nuu Ley vi
tno'o ja ni ka ka'an tee ni ka
ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a,
ni oo guaa ndee nuu ni kenta
Juan ja skuandute de. Te ndee
saa ni keja'a ja ni jitenuu tno'o
naxa tatnuni ia Dios, te ndi'i ñayiu
ka nduku ndee ja kiukuei nuu
tatnuni ya.
17 Su vijin ka kuu ja xnaa ia Dios
in vaa letra ja yoso nuu Ley ya, saa
ja xnaa ya andivi jin ñuyiu.

Kaxtno'o Jesús ja ma vi xndendoo tna'a teyii jin ñasi'i de

18 'In tee kuini ja xndendoo de
ñasi'i de, te ndakuaka tna'a de jin
inka ña'a, te sa'a de kuechi, chi
skindee de ña. Te suni saa ni tee
ndakuaka tna'a jin ña'a ni ndoo
yun sa'a de kuechi, chi skindee de
ña —jiña'a Jesús.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in tee kuika vi in tee kunda'u

19 Yun te ni ndakani ya in
kuentu, te jiña'a ya:
—Ni oo in tee kuika ja ni
oni'nu de in sa'un kua'a nditnu vii
ndeva'a, te ndi'i kiuu ni osa'a de
in viko ka'nu.
20 Te suni ni oo in tee kunda'u,
ni onani Lázaro, ja ni oku'u de
kue'e ndi'yi te'i. Te ni ojinkoo de
nuu ñu'u yuye'e tee kuika yun.
21 Te tee kunda'u yun, chi vi
kuini de ja ndutu chii de jin ja
junkuei chii mesa tee kuika yun,
su tu ni ni'i de. Te vi ndee ti'ina
jinokuei ti ka yundee ti nuu ndi'yi
tee nda'u yun.
22 Yun te ni oo in kiuu ja ni
ji'i tee kunda'u yun. Te ni ka
ndikuaka ña ia ka jinokuechi nuu
Dios ja vi koo de jin tata Abraham.
Yun te ni ji'i tee kuika yun, te ni
jinkoyu'u de.
23 Te nuu andeya ni tna'a
ndeva'a de tnundo'o. Te ndee yun
ni ndanenuu de, te ni jini de ja
ndee jika yun ka oo tata Abraham
jin Lázaro.
24 Yun te ni kana de: "Tata Abra-
ham, kunda'u ini ña ni. Tetniuu
ni Lázaro na xndajin de xinda'a
de nuu ndute jian, te na kii de
na tnaa de joo yu'u san, visi ja
yaa san na ndandajin, chi tna'a
ndeva'a san tnundo'o nuu ñu'u
ya'a", jiña'a de.
25 Su yun te jiña'a tata Abra-
ham: "Se'e, ndaka'an ja roon, chi
ni kee va'a ron nuu ni oo ron
ñuyiu, te Lázaro, chi ni jini de
tnundo'o. Su vitna te ndani'i de
ja sii ini ya'a, te roon tna'a ron
tnundo'o jian.
26 Te inka kuu ja ñune'u in
ndua'a kunu ndeva'a nuu ka oo
ya'a. Te yun guaa vi ni ñayiu ka
oo ya'a ma kuu ya'i ja jai jian, te
ni ñayiu oo jian ma kuu ya'i ja kii
ya'a", jiña'a tata Abraham.
27 Yun te jiña'a tee kuika yun:
"Nuu saa te jikanta'u san nuu ni,
vi tata, ja tanunda'a ni tetniuu ni
Lázaro na ndajiokuiin de ve'e tata
san,
28 chi ka oo u'un ka ñani san, te
na kaxtno'o de joo ja na vi kandija
ñani san tno'o ia Dios, nagua ja
ma kikuei de nuu oo tnundo'o
ya'a", jiña'a de.
29 Su yun te jiña'a tata Abra-
ham: "Ja ka neva'a de tno'o ni tee
Moisés jin tno'o ni ka tee sava ka
tee ni ka ndakani tno'o ia Dios,
te na vi kandija de", jiña'a tata
Abraham.
30 Te jiña'a tuku tee kuika yun:
"Ña'a, vi tata Abraham, chi nuu

ja in ndiyi na ndateku, te ki'in
kaxtno'o, chi vi ndatna'u ini de, te
ma vi sa'a ka de jakue'e”, jiña'a
de.
31 Su yun te jiña'a tata Abra-
ham: “Nuu vini tno'o ni tee
Moisés jin tno'o ni ka tee sava ka
tee ni ka ndakani tno'o ia Dios, tu
ka kuini de vi kandija de, ndee ka
kuu in ndiyi ja ndateku te ka'an
ja vi kokandija de”, jiña'a tata
Abraham —ni ka'an Jesús.

17

Ma vi sa'o ja junkuei ñayiu nuu yika kuechi

1 Yun te jiña'a Jesús nuu tee ka
skua'a jin ya:
—Ñuyiu ya'a chi vi siun ni koo
ja ska'an ñayiu ja sa'i jakue'e, su
nda'u ni ka ñayiu sa'a ja kanakau
inka ñayiu nuu yika kuechi.
2 Vi gua'a ka kuu ja na vi ku'ni
in yoso molinu sukun ñayiu yun,
te na vi tnaa ña nuu ndute mar,
masu ja sa'i ja kanakau in ñayiu
vi inka ni kiunduu jaa ichi ia Dios
nuu yika kuechi.
3 Su vi koto gua'a ni maa ni, te
nuu ja na in ñayiu sa'a jakue'e siki
ni, te kuxeen ni nui. Te nuu ja
ndatna'u ini, te koneka'nu ini ni
jin.
4 Te visi uja jichi na sa'i jakue'e
siki ni ja in kiuu, te koneka'nu
ini ni nuu ja vi ndi uja jichi
ndajiokuiin nuu ni, te kachi ja
ndatna'u ini, te ma sa'a ka ñai
jakue'e —jiña'a Jesús.

Ja kandijao ndiso in tniuu ka'nu

5 Yun te ka jiña'a tee ka skua'a
jin Jesús:
—Jito'o san, chituu ña ni na vi
kandija gua'a ka san —ka jiña'a
de.
6 Yun te jiña'a ya:
—Nuu ja ka kandija ni visi ja joo
luluu na kua'a in ndikin yuku, te
kuu vi kuña'a ni nuu yutnu ka'nu
nukuiin ya'a: “Kana ndee yo'o
ron, te kua'an nukuiin ron ndee
nuu ndute mar yun”, vi kuña'a ni,
te vi kuantno'o tnu tno'o vi ka'an
ni —jiña'a ya.

Tniuu sa'a in tee jinokuechi

7 ’Nuu ja ndee in ni neva'a in
tee jinokuechi nuu ni ja vi inka
ni ndajaa kunu de ja ni ja'an de
yuku ni satniuu de axi ni ojito de
kiti ni, te ¿a kuña'a ni: “Ya'a, te
jinkoo ron kaa ron xtaa”?
8 Ña'a, chi saa sua'a kuña'a
ni nuu tee jinokuechi yun:
“Ndasama sa'un ron, te sava'a
ndei ja kaxini rin, te ndee na ndi'i
kaa rin vi ko'o rin, te saa jinkoo
ron ja kaa ko'o ron”, kuña'a ni.
9 Te ni tu ndakuanta'u ni nuu
tee jinokuechi yun ja ni sa'a de
nagua ni tatnuni ni.
10 Te suni saa ni maa ni, nuu
ka skunkuu ni nagua ni tatnuni
ia Dios, te vi kuña'a ni: “Tata
Dios, masu ñayiu ka jinokuechi
gua'a ka kuu san, chi tu na in
tniuu gua'a ka sa'a san, chi maa
ni tniuu ja ni tenuu ña ni jin san”,
vi kuña'a ni —jiña'a Jesús.

Ni ndasa'a Jesús uxi tee ka ku'u kue'e ndi'yi te'i

11 Nuu kua'an Jesús ichi ñuu
Jerusalén, te ni ya'a ya nuu
netna'a ñuu Samaria jin Galilea.
12 Te nuu ni jino ya in ñuu luluu,
te ni kentakuei uxi tee ka ku'u
kue'e ndi'yi te'i, te ni ka jinkuiin
jika de,
13 te ni ka kana jaa de:
—Mastru Jesús, kunda'u ini ña
ni —ka jiña'a de.
14 Te nuu ni jini ña Jesús, te
jiña'a ya:
—Kua'ankuei ni nuu sutu, te vi
xne'e ni maa ni ja ni ka nduva'a
ni —jiña'a ya.
Te vi nini kua'ankuei de nuu
ichi, te yun ni ka nduva'a de.
15 Yun te nuu ni jini in de ja ni
nduva'a de, te ni ndajiokuiin de

nuu ichi yun ndakakune'e jaa de
ia Dios ja ni nduva'a de.
16 Ni jino de, te ni jinkuiin jiti
de nuu Jesús, te ni kune'e xini de
ndee nuu ñu'u ja ndakuanta'u de
nuu ya. Te tee yun, chi in tee ñuu
Samaria kuu de.
17 Yun te jiña'a Jesús:
—¿A masu uxi tee ya'a ka kuu
ja ni ka nduva'a? ¿Te ndenu ka
oo iin ka de
18 ja tu ni ka ndajiokuiin de ja
vi ndakuanta'u de nuu ia Dios?
Chi vi invaa ni tee inka ñuu ya'a
ni ndajiokuiin ja ndakuanta'u de
nuu ia Dios —jiña'a ya.
19 Yun te jiña'a ya nuu tee yun:
—Ndakoo ni te kuano'o ni, chi
ni kandija ni ja ndasa'a ña ia Dios,
guaa ni nduva'a ni —jiña'a ya.

Sanaa ni te ndenta Jesús

20 Te ni ka jikan tno'o ña tee ka
kuu fariseo jin Jesús:
—¿Na kiuu kii ia Dios ñuyiu
ya'a ja tatnuni ya? —ka jiña'a de.
Te jiña'a Jesús:
—Ma xne'e ia Dios ni in seña
ama ka ja kii ya ja tatnuni ya.
21 Te ma vi kachi ja ya'a oo ya
axi yun oo ya, chi ja oo ya ne'u
nuu ka oo maa ni ya'a ja tatnuni
ya —jiña'a ya.
22 Yun te jiña'a ya nuu tee ka
skua'a jin ya:
—Koo in kiuu vi kuini ni ja vi
kuni ni jin sein, ja kuu san Se'e
Teyii, ja tatnuni san. Su ma vi
kuni ka ña ni jin san.
23 Te vi koo ñayiu vi kachi ja
ya'a oo san axi yun oo san, su ma
vi kandija ni tno'o ka ka'in, ni ma
vi kata ndikin ni.
24 Chi kiuu na ndajiokuiin sein,
ja kuu san Se'e Teyii, chi ye'e ni'nu
nii ichi andivi na kuinio ja ye'e in
lado, te kejioo ndee inka lado ja
kuun tajan.
25 Su nini kuu ja xtnañu'u ka
kuni san kua'a ndeva'a tnundo'o,
te vi skexiko ña ñayiu ka oo
tiempu vitna.
26 Chi nagua ni kuu tiempu Noé,
saa kokuu kiuu ja ndajiokuiin
sein, ja kuu san Se'e Teyii.
27 Chi nino'o ni ja ni ka ojaa ni
ka oji'i ñayiu vi ni ka osa'i viko
tnanda'a ndee ni kenta kiuu ja ni
kiuu Noé nuu arca, te ni chitu
ndute ninii ñuyiu ja ni ka naa
ndi'i.
28 Te suni saa ni kuu tuku
tiempu na ni oo Lot. Suni ni ka
ojaa ni ka oji'i ñayiu, vi ni ka ojain
vi ni ka oxikoi, vi ni ka osa'i ve'i,
vi ni ka ojitui nuu ñunde'i.
29 Su kiuu ni kee Lot ja ni kujioo
de ñuu Sodoma, te ni kuun sau
ñu'u ja saka tna'a jin azufre, te ni
ka naa ndi'i ñayiu yun.
30 Te suni saa kokuu kiuu na
ndenta sein, ja kuu san Se'e Teyii.
31 ’Te kiuu saa na in yoxnei siki
ve'i, te ma ndioo ini ja ndiuu kai
ve'i ja kene'i ndatniui. Te na in
ñayiu satniuu nuu yuku, te ma
ndioo ini ja ndajiokuiin kai ve'i.
32 Vi ndaka'an ni naxa ni ndo'o
ñasi'i Lot.
33 Chi ñayiu nduku ndee ja
skaku ni'nui mai, te junai. Su
ñayiu skunaa mai ja ja'a sein, te
kaku ni'nui ja kotekui.
34 ’Te ka'an san ja jakuaa yun,
chi nuu ka kixin uu ñayiu nuu
in jito, te in ndakuaka ia Dios, te
inkai kendoo.
35 Te nuu ka oo uu ña'a ka ndiko
ña, in ña ndakuaka ya, te inka ña
kendoo.
36 Te suni nuu ka oo uu tee ka oo
yuku, in de ndakuaka ya, te inka
de kendoo —jiña'a Jesús.
37 Yun te ni ka jikan tno'o ña de:
—Te ¿ndenu kokuu siun, vi
Jito'o san? —ka jiña'a de.
Te jiña'a ya:
—Nuu katuu in kiti ni ji'i, yun
kuu nuu ka kututu kua'a chioko
—jiña'a ya.

18

*Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in
ña'a ni ndonda'u vi in tee kue'e ja*

ja'nde kuechi

1 Yun te ni ndakani Jesús in
kuentu, te ni ka'an jioni'ni ya
ja ja'a ja nini kuu ja siun ni vi
kondakuatuo, te ma vi kuitao.
2 Te jiña'a ya:
—Ni oo in tee ja'nde kuechi in
ñuu ja vini tu yu'u de Dios, te ni
tu ndi'ni de nagua ka kuu ñayiu.
3 Te suni ñuu yun ni oo in ña'a
ni ndonda'u, te ni oja'an ña ni
oka'an kuechi ña nuu de ja na sa'a
ndaa de siki in ñayiu ka'an u'u jin
ña.
4 Te kua'a jichi tu ni kuini de ja
sa'a ndaa de kuechi yun. Su ni oo
in kiuu, te ni ndakani ini de: "Visi
tu yu'o Dios, te ni tu ndi'nio nagua
ka kuu ñayiu,
5 su ja sia'a ndi nuu ndi kuee kii
ña'a ya'a xna'a ña ña jion, te na
sa'a ndao kuechi yun, chi nuu tuu,
te ma kundee ka inio ja susuu kii
ña", ni kachi de —jiña'a Jesús.
6 Te jiña'a tuku ya ja kuu ya
Jito'o:
—Vi konini ni tno'o ni ka'an tee
kue'e ja ja'nde kuechi yun.
7 Te ndee ka kuu ia Dios ja ma
chituu ya ñayiu ni kaji ya ja vi
nduu vi ñuu ka jikanta'ui nuu ya.
Te ma kokukuee ya ja kuña'a ya
nagua ka jikain.
8 Te ka'an san ja ñama chituu
ña ya jin. Su kiuu na ndajiokuiin
sein, ja kuu san Se'e Teyii, te
¿a nuku'un san ñayiu ka kandija
ñuyiu ya'a? —jiña'a ya.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in tee fariseo vi in tee xtutu xu'un impuestu

9 Yun te ni ndakani ya in kuentu
ja ni ka'an jioni'ni ya ja ja'a in
ñayiu ndakuantno'o mai ja kui
ñayiu ndaa, te skexikoi sava ka
ñayiu, te jiña'a ya:
10 —Ni ka oo uu tee ni ja'ankuei
veñu'u ja ni ka ndakuatu de. In
de kuu fariseo, te inka de kuu tee
xtutu xu'un impuestu.
11 Ni jino tee kuu fariseo ni
jinkuiin de, te ni jinkondee de
ndakuatu de nuu ia Dios, te jiña'a
de sua'a: "Tata Dios, ndakuanta'u
san nuu ni, chi masu nagua ka oo
sava ka de oo san ja ka su'u de,
vi ka sa'a de jane'e jayichi, vi ka
skindee de ñasi'i de, ni tu kaa san
na kaa tee xtutu xu'un impuestu
ya'a.
12 Sein, chi uu jichi ondite san
nuu ni ja in in semana, vi soko san
nuu ni uxi ja in ciento taka ja ni'i
san", jiña'a de.
13 Su tee xtutu xu'un impuestu,
chi ndee jika ni jinkuiin de, te
ni chindei de nuu de, te ni tu
ni ndanenuu de ichi andivi, te
ni jinkondee de katu de pechu
de ja tna'u ini de, te jiña'a de:
"Tata Dios, kunda'u ini ña ni, te
koneka'nu ini ni ja ja'a san, chi tee
sa'a yika kuechi kuu san", jiña'a
de.
14 Te ka'an san ja saa sua'a nuu
tee xtutu xu'un impuestu yun ni
oneka'nu ini ia Dios. Su nuu
tee kuu fariseo yun, chi tu ni
oneka'nu ini ya. Chi ñayiu sa'a
ka'nu mai, te sa'a nda'u ña ya. Te
ñayiu sa'a nda'u mai, te sa'a ka'nu
ña ya —jiña'a Jesús.

Ni jikanta'u Jesús ja ja'a suchi kueli

15 Yun te ni ka junsia'a ñayiu
suchi kueli nuu Jesús, nagua ja
na sonee ya nda'a ya siki, te na
kakanta'u ya ja'i. Su nuu ka jini
tee ka skua'a jin ya, te ni ka
kuxeen de nuu ñayiu ka junsia'a
suchi kueli yun.
16 Yun te ni kana ya suchi kueli
yun, te jiña'a ya:
—Vi kuandetu ni na kikuei maa
suchi kueli jian nuu san, te ma
vi kasi ni'nu ni ja kikuei, chi nuu
tatnuni ia Dios kuu nuu vi koo
ñayiu ka kuu na kuinio suchi kueli
ya'a.
17 Chi ka'an ndaa san ja na in
ñayiu tu janta'u ja tatnuni ia Dios

nui nagua janta'u in suchi luluu,
te ma kiuu sa'uin nuu tatnuni ya
—jiña'a ya.

Ka ndatno'o in tee kuika jin Jesús

18 Yun te ni jikan tno'o in tee
kuu nija'nu jin Jesús, te jiña'a de:
—Tee gua'a kuu ni, Mastru.
¿Nagua kuu ja sa'a san ja ni'i ta'u
san ja koteku san nikuii nikani?
—jiña'a de.
19 Te jiña'a Jesús:
—¿Nau ja xnani ña ni tee
gua'a? Te tu na tee gua'a oo, chi
maintno'o Dios kuu ia gua'a.
20 Ja jini maa ni tno'o tatnuni
ia Dios nuu ka'an sua'a: Ma
koskindee tna'a ron, ma ka'ni ron
ndiyi, ma su'u ron, ma ka'an tno'o
ron siki ñayiu, te kuanyu'u kuan-
detu nuu yua nuu si'i ron, kachi
tutu ii —jiña'a ya.
21 Te jiña'a de:
—Ndi'i ya'a tava'a san ndee lule
san —jiña'a de.
22 Te nuu ni onini Jesús tno'o ni
ka'an de, te jiña'a ya:
—Invaa ka ja ja'ni ña jin ni nuu
saa: Xiko ni ndi'i ja neva'a ni, te
kuña'a ni nuu ñayiu ka kunda'u,
te koneva'a kua'a ni ndee andivi.
Yun te saa kii ni, te kondikin ña ni
—jiña'a ya.
23 Su nuu ni ka'an ya siun, te
ni kusuchi ndeva'a ini de, chi tee
kuika ndeva'a kuu de.
24 Te nuu ni jini Jesús ja ni
kusuchi ndeva'a ini de, te jiña'a
ya:
—Nase nde'e vijin kuu ja
kiukuei ñayiu kuika nuu tatnuni
ia Dios.
25 Chi ñama ka kiuu in kameyu
yau in yiki tiku saa ja kiuu in
ñayiu kuika nuu tatnuni ia Dios
—jiña'a ya.
26 Yun te ni ka jikan tno'o ña
ñayiu ka nini yun:
—¿Na in kuu ja kaku ni'nu nuu
saa? —ka jiña'a de.
27 Te jiña'a Jesús:
—Ñayiu ñuyiu, chi ma kuu vi
sa'i. Su ia Dios, chi kuu sa'a ya
—jiña'a ya.
28 Yun te jiña'a Pedro:
—Su sein, chi vi ni ka xndoo san
ndi'i ja ka neva'a san, te ka ndikin
ña san —jiña'a de.
29 Te jiña'a ya:
—Ka'an ndaa san ja nani kuu
ñayiu ja ka xndoi ve'i, a tatai vi
nanai, a ñani, a ñasi'i, a se'i ja ja'a
ja koi nuu tatnuni ia Dios,
30 ñayiu yun chi vi ndani'i kua'a
kai nuu ñuyiu ya'a, te nuu inka
ñuyiu ja vaji, vi ni'i ja vi kotekui
nikuii nikani —jiña'a ya.

Ni kaxtno'o tuku Jesús inka jichi ja kuu ya te ndateku ya

31 Yun te ni kene'e siin Jesús
ndi uxi uu tee ka skua'a jin ya, te
jiña'a ya:
—Vitna te ndakueio Jerusalén,
chi yun kuu nuu skunkuu ndi'i
tno'o ni ka tee taka tee ni ka
ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a,
ja ka'an siki san ja kuu san Se'e
Teyii.
32 Chi yun kuu nuu vi xtuu ña
ñayiu nuu nda'a ñayiu inka ñuu,
te vi sa'a ne'e vi sa'a yichi ñai, vi
nani ñai, vi vi tiusii ñai.
33 Te vi kani ndeva'a ñai, yun te
saa vi ka'ni ñai. Su nuu uni kiuu,
te ndateku san —jiña'a ya.
34 Su tu ni ka jinkui'nu sa'un ini
de tno'o ya'a, te ni tu ni ka jini
de na tno'o kuu ja ka'an ya, chi in
tno'o ja tu ka jinkui'nu ini de kuu.

Ni ndasa'a Jesús in tee ku'u nuu ñuu Jericó

35 Te nuu ni jinokuei Jesús ñuu
Jericó, yun nukoo in tee ku'u nuu
yatni yu'u ichi yun jikan de xu'un.
36 Te nuu ni onini de ja ka ya'a
kua'a ndeva'a ñayiu, te ni jikan
tno'o de nagua kuu.
37 Te ka jiña'a ñayiu ja Jesús, tee
ñuu Nazaret, kua'an yun.
38 Yun te ni kana jaa de, te jiña'a
de:

—Jesús, ndikin tata ndee rey
David, kunda'u ini ña ni jin san
—jiña'a de.
39 Te ni ka kuxeen ñayiu ka
yoxno'o yun nuu de ja na kasi
yu'u de. Su vi saa vi'i ka kana jaa
de:
—Ndikin tata ndee rey David,
kunda'u ini ña ni jin san —jiña'a
de.
40 Yun te ni jinkuiin Jesús, te ni
tetniuu ya ja na vi jinkuaka ña jin
de. Te nuu ni jino de, te ni jikan
tno'o ña ya:
41 —¿Nagua kuini ni ja sa'a san
jin ni? —jiña'a ya.
Te jiña'a de:
—Jito'o san, kuini san ja nda-
nune nduchi nuu san —jiña'a de.
42 Te jiña'a Jesús:
—Ndanune nuu ni, chi ja
kandija ni, ndasa'a nduchi nuu
ni —jiña'a ya.
43 Te vi ore saa ni ndanune
nduchi nuu de, te ni jata ndikin
de Jesús, ndakuanta'u de nuu ia
Dios ja ni nduva'a de. Te nuu ni
ka jini ndi'i ñayiu yun, te ni ka
ndakuanta'ui nuu ia Dios.

19

Ni ka ndatno'o Jesús jin Zaqueo

1 Yun te ni kiuu Jesús ñuu Jericó
ja ya'a ya ñuu yun ki'in ya.
2 Te ñuu yun ni oo in tee
kuika ni onani Zaqueo, in tee kuu
nija'nu nuu tee ka xtutu xu'un
impuestu.
3 Te ni kuini de ja kondia'a de na
in kuu Jesús, su tu ni kuu kondia'a
de ya, chi ka oo kua'a ndeva'a
ñayiu, te in tee ndi'i ni okuu de.
4 Yun te ni jino de ni kakoxno'o
de, te ni kaa de nuu in yutnu
sukun nani sicómoro nukuiin
yatni yu'u ichi nuu ya'a ya ja ki'in
ya, nagua ja kuni de ya.
5 Te nuu ni ya'a Jesús yun, te ni
jini ya ja yoxnee de, te jiña'a ya:
—Zaqueo, manuu ñama ni na
ki'on, chi kanuu ja ndoo san ve'e
ni vitna —jiña'a ya.
6 Yun te ñama kuiti ni nuu
Zaqueo, te ni kusii ndeva'a ini de,
te ni jaka de ya, kua'ankuei de jin
ya.
7 Su nuu ni ka jini ñayiu, te ndi'i
ni ka ka'an ndee ña ja ve'e in tee
sa'a yika kuechi ni jino ya ja ndoo
ya.
8 Yun te ni ndakoo Zaqueo, te
jiña'a de nuu Jesús:
—Jito'o san, ka'nde sagua san
ndi'i ja neva'a san, te kuña'a san
nuu ñayiu ka kunda'u. Te nuu
ja na in ñayiu ni su'u san ja ni
jikan java'a ka san xu'un, te na
ndajione'e san kuun ka jichi saa
nagua ni su'u san —jiña'a de.
9 Te jiña'a Jesús:
—Vitna guaa ni kee san ja skaku
ni'nu san ñayiu ve'e ya'a, chi in
ndikin tata Abraham kuu de.
10 Chi vaji sein, ja kuu san Se'e
Teyii, ja ndanduku san vi ja skaku
ni'nu san ñayiu ni ka ndoñu'u
—jiña'a ya.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a tee ni ka satniuu jin xu'un

11 Te ndi'i ñayiu ka nini ja siun
ka'an Jesús. Yun te ni ka'an
jioni'ni ya, chi ja ni kuyatni ja
ndenta ya Jerusalén. Te ñayiu
yun, chi ka ndakani ini ja ni kuy-
atni ja kotatnuni ya ñuyiu ya'a.
12 Te jiña'a ya:
—Ni oo in tee kuu nija'nu ja ni
kee jika de kua'an de inka ñuu ja
ni'i tniuu de ja kotatnuni de, saa
te ndajiokuiin de.
13 Su ama ka ja kee de ki'in de
inka ñuu, te ni kana de uxi tee
ka jinokuechi nuu de, te ni jiña'a
de xu'un kua'a ndeva'a nda'a in
in tee yun. Te jiña'a de: “Ya'a
oo xu'un ya'a, te vi satniuu jin ni
ndee na ndajiokuiin san”, jiña'a
de.
14 Su ñayiu ñuu de, chi ni ka
ka'an u'u ña jin de. Te yata

kua'an de, ni ka tetniui ñayiu ja vi
ka'an: “Tu ka kuini san ja tee ya'a
konetniuu ja kotatnuni ñuu san”,
ka jiña'i.
15 Te visi saa ni ka jiña'a ñayiu
yun, su ni ni'i tniuu de ja kotat-
nuni de, te ni ndajiokuiin de ñuu
de. Te nuu ni ndajino de, te ni
ndakana de ndi'i tee xiin nuu ni
jiña'a de xu'un de, nagua ja kut-
nuni ini de nasaa ni ndakundee ni
ka sa'a in in tee yun.
16 Yun te ni jino tee xtnañu'u,
te jiña'a de: “Jito'o san, ya'a
mandisia'a san xu'un ni taa ni jin
uxi ka jichi ja ni ndakundee nagua
ni taa ni”, jiña'a de.
17 Te jiña'a tee tatnuni yun:
“Vatuka ni sa'a ni. Tee jinokuechi
gua'a kuu ni. Te vi ja gua'a ni
satniuu ni jin joo tniuu ja ni taa
san nuu ni, vitna te chitniuu ña
san ja kotatnuni ni nuu uxi ñuu”,
jiña'a de.
18 Yun te ni jino inka de, te jiña'a
de: “Jito'o san, ya'a mandisia'a
san xu'un ni taa ni jin u'un ka jichi
ja ni ndakundee nagua ni taa ni”,
jiña'a de.
19 Te suni jiña'a tee tatnuni yun:
“Vitna te suni chitniuu ña san ja
kotatnuni ni nuu u'un ñuu”, jiña'a
de.
20 Su ni jino inka de, te jiña'a
de: “Jito'o san, ya'a mandisia'a
san xu'un ni taa ni ja ni ju'ni va'a
san nuu in pañitu.
21 Chi ni yu'u ña san jin ni, chi
jini san ja tee xeen kuu ni, chi
kuini ni ja kua'a ka ndani'i ni saa
ja ni taa ni, te ndaxtutu ni, nuu tu
ni satniuu ni”, jiña'a de.
22 Yun te jiña'a tee tatnuni yun:
“Masu tee jinokuechi gua'a kuu
ni. Nuu saa te jin tno'o ka'an ni
jian, sa'a ndaa san ja'a ni. Nuu
jini ni ja tee xeen kuu san, te kua'a
ka ndani'i san saa ja taa san, te
ndaxtutu san nuu tu ni satniuu
san,
23 te ¿nau ja tu ni chi'i ni xu'un
san banku nagua ja nuu ndajaa
san, te ndataa ni joo se'e xu'un
san?”, jiña'a de.
24 Yun te jiña'a de nuu tee ka
oo jin de yun: “Vi ndakindee
ni xu'un nuu tee jian, te vi
ndakuña'a ni nuu tee neva'a uxi
jian”, jiña'a de.
25 Te ka jiña'a tee yun: “Jito'o
san, su tee ya'a, chi ja neva'a de
uxi ka jichi”, ka jiña'a de.
26 Yun te jiña'a tee tatnuni yun:
“Saa chi ka'an san ja ndi'i ñayiu
neva'a, te vi ni'i kai. Su ñayiu
tu nagua neva'a, chi vi ndee joo
luluu ja neva'i yun, te ndondee.
27 Vitna te kua'ankuei ni mavi-
jinkuaka ni ñayiu ni ka ka'an u'u
ña jin san, ja tu ni ka kuini ja
kotatnuni san, te vi jin nuu san, te
vi ka'ni ni jin”, kachi de —jiña'a
Jesús.

Ni ndiuu Jesús na kuinio in rey ja ni kundee maa Jerusalén

28 Nuu ni ndi'i ni ka'an Jesús
tno'o ya'a, te mandaa ya kua'an ya
maa ñuu Jerusalén.
29 Te nuu ni kuyatni ya ja kiuu
ya ñuu Betfagé jin ñuu Betania
yatni nuu yuku nani Olivos, te ni
tetniuu ya uu tee ka skua'a jin ya,
te jiña'a ya:
30 —Kua'ankuei ni ñuu kaa ichi
nuu ni sua'a. Te nuu kiukuei ni
ñuu yun, te yun vi jinku'un ni in
mentu luluu, nu'ni ti, ja chia'an ka
sa'un na in tee koso ti. Te vi ndajin
ni ti, te kikuei ni jin ti.
31 Te nuu na in ñayiu jikan
tno'o: “¿Nau ja ka ndajin ni ti?”,
te vi kuña'a ni ja maa Jito'o jiniu'u
ti —jiña'a ya.
32 Te kua'ankuei tee ni tetniuu
ya, te vi nagua ni ka'an ya, saa ni
kuu.
33 Chi nuu ni ka jinkondee de
ka ndajin de mentu yun, te ni
kentakuei jito'o ti ka jikan tno'o:
—¿Nau ja ka ndajin ni mentu
luluu jian? —ka jiña'a.
34 Te ka jiña'a de:

—Saa, chi maa Jito'o jiniu'u ti,
guaa ka ndajin san ti —ka jiña'a
de.
35 Yun te kua'ankuei de jin ti.
Te nuu ni ndajinokuei de nuu oo
Jesús, te ni ka sonee de sa'un de
yata ti, te ni ka skaa de ya yata ti,
te kua'ankuei de jin ya.
36 Te vi na kua'an ya, te vi saa ka
tanduei ñayiu sa'uin ini ichi yun.
37 Te nuu ni ka kuyatni ya ja
makekuei ya yuku Olivos, te ni ka
jinkondee ndi'i ñayiu kua'a ja ka
ndikin ña jin ya ka kanai ja ka
kusii ini vi ka ndakuanta'ui nuu
ia Dios ja kua'a javii java'a ni ka
jini ja ni sa'a Jesús.
38 Te ka jiña'i:
—Na ta'u na ndetu rey, ia vaji
jin sivi maa Jito'o Dios, te na koo
jamani jion ichi andivi. Ka'nu kuu
maa Dios, ia oo ndee sukun —ka
kachi.
39 Yun te ka jiña'a sava tee ka
kuu fariseo ka ndikin ne'u ñayiu
kua'a yun:
—Mastru, kuxeen ni nuu ñayiu
ka ndikin ña jin ni na vi kasi yu'i
—ka jiña'a de.
40 Su jiña'a Jesús:
—Ka'an san ja visi na vi kasi
yu'u ñayiu ya'a, su vi ndee yuu,
chi vi kana jai —jiña'a ya.
41 Yun te nuu ni nduyatni ya
Jerusalén, te ni jaku ya ja ja'a
ñayiu ñuu yun.
42 Te jiña'a ya:
—Nuu siun te na vi jinkui'nu ini
maa ni ja kiuu vitna sa'a san ja vi
ndumani tna'a ni jin ia Dios, su oo
yu'u, te tu ka jinkui'nu ini ni.
43 Te koo in kiuu, te vi kuni ni
tnundo'o, chi vi ndakoo ñayiu ka
ka'an u'u ña jin ni, te vi kionduu
ñai ja ma vi kaku ni.
44 Te vi xnaa ndi'i ñuu ni, chi ni
in yuu ma vi xndoo ka siki inka.
Te vi ka'ni ñai jin ndi'i ni, chi tu ni
ka jinkui'nu ini ni kiuu ni kikoto
ña ia Dios ja skaku ni'nu ña ya
—jiña'a Jesús.

Ni ndasavii Jesús maa veñu'u ka'nu

45 Yun te ni kiuu Jesús ye'e
veñu'u, te ni jinkondee ya kene'e
ndi'i ya ñayiu ka xiko vi ñayiu ka
ki'in ye'e veñu'u yun.
46 Te jiña'a ya:
—Yoso nuu tutu ii: “Ve'e rin chi
ve'e nuu ka ndakuatu ñayiu kuu”,
kachi tutu ii. Su maa ni, chi ka
sa'a ni na kuinio yau kava kui'na
—jiña'a ya.
47 Te ndi'i kiuu ni okaxtno'o
Jesús nuu ñayiu ka oo veñu'u yun.
Su tee ka kuu nija'nu nuu sutu,
vi tee ka kuu nija'nu nuu tee ka
kaxtno'o Ley Moisés, vi tee ka kuu
nija'nu nuu ñayiu ñuu yun, ka
nduku de naxa vi sa'a de ja vi
ka'ni de Jesús.
48 Su tu ni ka ni'i de nagua kuu
ja vi sa'a de, chi ndi'i ñayiu ka
tanui ka nini tno'o kaxtno'o ya.

20

Ndiso Jesús in tniuu ka'nu

1 Te in kiuu oo Jesús veñu'u
kaxtno'o ya tno'o va'a Dios nuu
ñayiu. Te ni jinokuei tee ka kuu
nija'nu nuu sutu, vi tee ka kuu
nija'nu nuu tee ka kaxtno'o Ley
Moisés, ka ndeka tna'a de jin tee
ka kuu nija'nu nuu ñayiu ñuu
yun.
2 Te ka jiña'a de nuu Jesús:
—Ka'an ni, ¿na in tatnuni ja sa'a
ni tniuu ya'a axi na in ni chitniuu
ña ja sa'a ni ya'a? —ka jiña'a de.
3 Yun te jiña'a Jesús:
—Suni sein na kakan tno'o ña
san in tno'o, te vi ka'an ni.
4 ¿Na in ni tatnuni nuu Juan ja
ni oskuandute de? ¿A maa ia Dios
oo ndee andivi axi ñayiu ñuyiu
ya'a? —jiña'a ya.
5 Yun te ni ka jinkondee de ka
ndatno'o tna'a de, te ka ka'an de:
—Nuu ja na vi kuña'o ja ia Dios
oo ndee andivi ni tatnuni, te kachi
de: “¿Te nau ja tu ni ka kandija ni
nuu saa?”

6 Te nuu na vi kuña'o ja ñayiu
ni ka tatnuni, te ndi'i ñayiu ya'a
ndontakuei, te vi kuun ñai yuu,
chi ndi'i ka kandija ja Juan, chi tee
ni ondakani ndija tno'o ia Dios ni
okuu de —ka kachi de.
7 Yun te ni ka ka'an de ja tu ka
jini de na in ni tatnuni nuu Juan
ja ni oskuandute de.
8 Yun te jiña'a Jesús:
—Nuu saa te suni sein, ma
kaxtno'o san na in ni tatnuni ja
sa'a san tniuu ya'a —jiña'a ya.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in tee kue'e ndeva'a

9 Yun te ni keja'a Jesús ndakani
ya in kuentu, te ni ka'an jioni'ni
ya, te jiña'a ya:
—Ni oo in tee neva'a ñunde'i,
te ni xtee de kua'a tnu uva. Te
ni jiña'a nuu de ñunde'i de nuu
sava tee ja vi kokutu de, te vi
tniuya'u de ñunde'i yun, te ni kee
de kua'an jika de.
10 Te nuu ni kintna'a kiuu ja
ndututu uva yun, te ni tetniuu
de in tee jinokuechi nuu de ja
manuki'in tee yun uva ja ndani'i
maa de nuu tee ka jitu nuu
ñunde'i yun. Su tee ka jitu
ñunde'i yun, chi saa sua'a ni ka
kuun ka kani de tee jinokuechi
yun, te vi sua'a ni nda'a uun
tee yun ni ka ndatetniuu ña de
kuano'o de.
11 Yun te ni tetniuu tuku de inka
tee jinokuechi nuu de. Su vi inuu
ni ni ka sa'a ña tee yun, chi suni ni
ka nani ña de, vi ni ka kani ña de,
te vi sua'a ni nda'a uun tee yun, ni
ka ndatetniuu ña de kuano'o de.
12 Te ni tetniuu tuku de inka tee
kuu uni ja jinokuechi nuu de. Su
tee ka jitu ñunde'i yun ni ka xtuji
de tee yun, te ni ka skunu ña de.
13 'Yun te ni ndakani ini tee
xiin uva yun: "¿Naxa sa'o? Vitna
te na tetniuu seyio, suchi kutoo
ndeva'o, na ki'in, axi saa vatuni vi
konee yiñu'u de nui", kachi de. Te
ni tetniuu de se'e de.
14 Su nuu ni ka jini ña tee ka
jitu nuu ñunde'i yun, te ni ka
ndatno'o tna'a de: "Suchi ya'a
kuu suchi sa'a jajin uva ya'a. Na
ki'inkueio te na vi ka'nio jin, te
na vi sa'a jajin mao uva ya'a", ka
kachi de.
15 Yun te ni ka kakuiko ña de
jin, te ni ka kene'e ña de yu'u nuu
oo uva yun, te ni ka ja'ni ña de
—jiña'a ya.
Yun te ni jikan tno'o ña ya jin
ñayiu yun:
—Nuu saa, te ¿naxa sa'a jito'o
uva yun?
16 Ndii de te ka'ni de tee ka jitu
yun, te kuña'a de ñunde'i de nuu
sava ka tee ja vi kutu —jiña'a ya.
Te nuu ni ka onini ñayiu yun
tno'o ni ka'an ya, te ka jiña'i:
—¡Ma kuatu ndia'a Dios ja saa
kokuu! —ka jiña'i.
17 Yun te ni ndakoto Jesús nuu
ndi'i, te jiña'a ya:
—Nuu saa te naxa kei tno'o yoso
nuu tutu ii nuu ka'an sua'a:
Kava ni ka skexiko tee ka sa'a ve'e,
ni nduu kava ka'nu ja yituu skina
ve'e
kachi nuu tutu ii.
18 'Te na ñayiu kanakau siki
kava yun, te vi kuechi kueli. Te na
ñayiu xiin siki kanakau kava yun,
te vi sa'a yuchi ña —jiña'a Jesús.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a xu'un impuestu

19 Yun te ni ka nduku ndee tee
ka kuu nija'nu nuu sutu vi tee ka
kaxtno'o Ley Moisés, ja vi kakuiko
de Jesús, chi ni ka kutnuni ini de
ja siki maa de ka'an ya jin tno'o
jioni'ni ka'an ya. Su tu ni kuu vi
tnii ña de ore saa, chi ka yu'u de
ja ndontakuei ñayiu ñuu siki de.
20 Yun te ni ka ki'in vijin ña
de, te ni ka tetniuu de tee ka sa'a
jani ini ja tee ndaa ka kuu de,
nagua ja saa, te kanakau ya jin in
tno'o ka'an ya, ja vi ni'i de kuechi
vi xtavi ña de, te vi sia'a ña de

nda'a tee tatnuni ja ni chitniuu ña
Roma.
21 Yun te ni ka jikan tno'o ña de,
te ka jiña'a de:
—Mastru, ka jini san ja ka'an
ndaa ni nuu kaxtno'o ni, te tu sa'a
siin siin ni in in ñayiu, chi inuu ni
kaxtno'o ndaa ni ichi ia Dios nuu
ndi'i ñayiu.
22 Te na kachi tna ni, ¿a vatuka
kuu ja vi kuña'a san xu'un im-
puestu nuu César, tee tatnuni ñuu
Roma, axi ña'a? —ka jiña'a de.
23 Su Jesús, chi ja ni jini ya ja
chia inu jani ini de, te jiña'a ya:
—¿Nau ja ka ki'in vijin ña ni?
24 Vi xne'e ni in xu'un kaa.
Te ni ka xne'e de. Te jiña'a ya:
—¿Na xiin yunuu kuu ja ndee
ya'a, vi na xiin sivi kuu ja yoso
ya'a? —jiña'a ya.
Te ka jiña'a de:
—Yunuu César, tee tatnuni ñuu
Roma kuu —ka jiña'a de.
25 Yun te jiña'a Jesús:
—Nuu saa te vi kuña'a ni nuu
César nagua kuu kuenta maa
César, te nuu ia Dios nagua kuu
kuenta maa ya —jiña'a Jesús.
26 Te tu ni ka ni'i de naxa
kanakau ya jin tno'o ka'an ya jin
nuu ñayiu ñuu de, ja kuu vi xtavi
kuechi ña de. Chi saa sua'a ni ka
sa'u kuii ini de jin tno'o ka'an ya,
te ni ka jasi yu'u de.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a ja ndateku ndiyi

27 Yun te ni ka jintna'a ña sava
tee ka kuu saduceo jin Jesús. Te
saduceo ya'a, chi tu ka kandija de
ja ndateku ndiyi, su ni ka jikan
tno'o ña de, te ka jiña'a de:
28 —Mastru, ni tee Moisés nuu
tutu ii ja ka neva'o ja nuu ja in tee
na kuu de, te xndendoo de ñasi'i
de, su tu na se'e de oo jin ña, kuini
ja ñani de ndatnanda'a jin ña'a ni
ndonda'u yun, nagua ja koo se'e
ña jin de, te nukuiin de nuu tniuu
ndi ñani de, kachi tutu ii.
29 Nuu saa, te ni oo uja ñani. Te
tee xtnañu'u yun ni tnanda'a de
jin ñasi'i de, te ni ji'i de, su tu na
se'e de ni oo jin ña.
30 Te ni ndatnanda'a tee kuu uu
yun jin ña'a ni ndonda'u yun. Te
suni ni ji'i de, su tu na se'e de ni
oo jin ña.
31 Vi suni ni ndatnanda'a tee
kuu uni jin ña, vi ndee ni kenta
ndi uja de. Su vi ni in de, tu ni
kuu koo se'e de jin ña. Te ni ka
ji'i ndi uja de.
32 Te sandi'i ni ka, te ni ji'i maa
ña.
33 Nuu saa, te nuu vi ndateku
ndiyi, ¿ndee de kuu ja kondeka
ña, ja siun vi ndi uja de ni ka
tnanda'a jin ña? —ka jiña'a de.
34 Yun te jiña'a Jesús:
—Ñuyiu ya'a, chi ka jaka tna'i vi
ka tnanda'i.
35 Su ñayiu ja ka'an maa ia Dios
ja kentakuei vi koi nuu oo ya, te vi
ndatekui ne'u ndiyi, chi tu ka jaka
tna'i ni tu ka tnanda'i.
36 Te ma vi kuu kai, chi vi kokui
na kuinio ia ka jinokuechi nuu
maa Dios. Te se'e maa ia Dios vi
kokui, chi ndaxteku ña ya.
37 Te vi ndee maa Moisés ni
kaxtno'o ja vi ndateku ndiyi nuu
ni ka'an ia Dios nuu yutnu ndoko
ja oo iñu ja ja'nu ja'nu ñu'u. Te
yun ni ka'an maa Jito'o, ja maa ya
kuu Dios Abraham vi Dios Isaac vi
Dios Jacob.
38 Chi ia Dios, masu Dios ñayiu
ka ji'i kuu ya, chi ia Dios ñayiu ka
teku kuu ya. Chi ndi'i ñayiu teku
nuu maa ia Dios —jiña'a Jesús.
39 Yun te ka jiña'a sava tee ka
kaxtno'o Ley Moisés:
—Vatuka ka'an ni, Mastru —ka
jiña'a de.
40 Te tu ni ka kii ka ini de ja vi
kakan tno'o de Jesús.

Ndikin tata David kuu Kristu

41 Yun te ni jikan tno'o Jesús, te
jiña'a ya:
—¿Nau ja ka ka'an ñayiu ja
Kristu kuu ia ni tetniuu Dios,

te suu ya kuu ndikin tata ndee
David?
42 Su vi maa David ka'an de nuu
tutu Salmo ja ni tee de:
Ni ka'an Jito'o Dios nuu Jito'o san:
“Jinkoo ichi nda'a kua'a rin
43 vi guaa ndee na sa'a rin ja ka
ka'an u'u ña ndee chii ja'a
ron” jiña'a Dios,
kachi tutu ii.
44 Te vi maa David xnani ña Jito'o,
te ¿naxa kuu kokuu ndikin tata ña
de nuu saa? —jiña'a ya.

Ni ka'an kuechi Jesús siki tee ka kaxtno'o Ley Moisés

45 Te vi ka nini ndi'i ñayiu, te
jiña'a Jesús nuu tee ka skua'a jin
ya:
46 —Vi koto ni maa ni jin tee
ka kaxtno'o Ley Moisés, chi ka
junkuaan ini de ja vi kui'nu de
sa'un nani nuu ka jiondita de,
ja xne'e ja ka kuu nija'nu de, vi
ja vi ka'an yiñu'u ñayiu nuu ka
ndakantno'o ñai jin de nuu ya'u.
Te ka jintna'a ini de vi jinkoo de
nuu tei xtnañu'u ka ini ve'e ii
sinagoga, vi nuu tei xtnañu'u nuu
ka jaxini de.
47 Te ka kindee de ve'e ña'a
ni ka ndonda'u, su vi ja ma vi
kuni ñayiu, te kani ndeva'a ka
ndakuatu de. Su tee ya'a, chi
kua'a ka vi tniuya'u de nuu ia Dios
—jiña'a ya.

21

Xu'un ja ni soko in ña'a ni ndonda'u

1 Te ndia'a Jesús ja ka tnaa
ñayiu kuika xu'un ka sokoi nuu
jatnu oo maa veñu'u ka'nu yun.
2 Te suni ni jini ya in ña'a
kunda'u ja ni ndonda'u, ja ni tnaa
ña uu xu'un kueli nuu jatnu yun.
3 Yun te jiña'a ya:
—Ka'an ndaa ndija san ja kua'a
ka ni soko ña'a nda'u ja ni
ndonda'u ya'a saa ndi'i ñayiu ka
soko ya'a.
4 Chi ndi'i ñayiu ni ka soko nuu
ia Dios, chi vi ndimaa ni ka xu'un
ni kendoo kuu. Su ña'a ya'a, chi
visi kunda'u ña, su ni soko ña
ndi'i ja neva'a ña ja koteku ña
—jiña'a ya.

Ni kaxtno'o Jesús ja naa veñu'u ka'nu

5 Te nini ya ja ka ndatno'o sava
tee ka skua'a jin ya siki veñu'u
ka'nu ja ni ndukutu jin yuu vii
ndeva'a ja ni kuva'a, vi jin taka ja
ka soko ñayiu, te jiña'a ya:
6 —Koo in kiuu ja vi ndi'i taka ja
ka ndia'a ni ya'a ndonso, chi ma
kendoo ni in kava siki inka kava,
chi ndi'i tnani —jiña'a ya.

Seña ya'a koo nuu kuyatni ja naa ñuyiu

7 Yun te ka jikan tno'o de, te ka
jiña'a de:
—Mastru, ¿na kiuu skunkuu
ndi'i tno'o ni ka'an ni ya'a? ¿Te na
seña koo nuu kuyatni ja skunkuu
ndi'i ya'a? —ka jiña'a de.
8 Te jiña'a Jesús:
—Vi koto gua'a ni maa ni ja
tu na in xnda'u ña jin ni. Chi
kikuei kua'a tee jin sivi san, te vi
kachi de: “Maa san kuu Kristu,
ia ni tetniuu Dios”, te suni “Ja ni
kuyatni kiuu sandi'i”, vi kachi de.
Su ma vi kandija ni ja vi kondikin
ni de.
9 Te nuu vi kuni so'o ni tno'o
ja ka jaxin tna'a ñayiu vi ja ka
ndakoo ñayiu siki tee netniuu, te
ma vi yu'u ni, chi nini kuu ja
xtnañu'u ka saa kokuu, su kuini
ka ja naa ñuyiu —jiña'a ya.
10 Yun te jiña'a ka ya:
—Vi ndakoo ñuu na'nu ja vi
kaxin tna'a jin sava ka ñuu na'nu,
chi ndakoo in ñuu siki inka ñuu.
11 Vi koo ndeva'a ñuu tnaa, vi
ya'a yun ñuu koo tnama vi kue'e
xeen ndeva'a, te koo seña ichi
andivi, te ioo ndeva'a kokuu ja vi
yu'u ndeva'a ñayiu nuu vi kuni.
12 ’Su ama ka ja skunkuu ndi'i
ya'a, te vi ka'an u'u ña ñayiu jin

ni, te vi sondikin ñai, te vi tnaa ñai
nuu nda'a tee ka tatnuni ve'e ii
sinagoga ja vi sa'a ndaa de kuechi
ni, te vi tnaa ña de vekaa. Yun te
vi ndasia'a ña de nuu nda'a tee ka
tatnuni vi nuu nda'a rey ja ja'a ja
ka kandija ña ni jin san.
13 Te yun koo ichi ja kuu vi ka'an
ni tno'o san nuu de.
14 Te ma vi kondi'ni ni ja vi
kondakani ini ni ama ka naxa vi
ka'an ni nuu tee ka netniuu ja vi
ka'an ni'nu ni ja ja'a ni.
15 Chi taa maa san tno'o ndichi
ja vi ka'an ni, nagua ja ni in
ñayiu ka ka'an u'u ña jin ni, ma
vi kundee ini vi kachi ja masu
vatuka ka ka'an ni.
16 Te vi ndee tata ni vi ñani ni
vi tna'a ni vi ñayiu ka oo gua'a ka
jin ni, vi xtuu ña. Te vi ka'ni ñai
jin sava ni.
17 Chi ndi'i ñayiu vi ka'an u'u ña
jin ni ja ja'a san.
18 Su ma jinaa ni in ixi xini ni.
19 Su vi koyutnu ni nagua ja
kentakuei ni vi koo ni nuu oo ia
Dios.
20 ’Te nuu vi kuni ni Jerusalén ja
vi nii ni ka jikonduu soldado inka
ñuu, vi kona'a ni ja ni kuyatni ja
naa.
21 Nuu saa te ñayiu ka oo
Judea, na vi kunu yu'i ki'inkuei
guaa ndee nuu yuku. Te ñayiu
ka oo maa Jerusalén, na kekuei
ki'inkuei. Te ñayiu ka oo yuku
nuu ka satniui, ma vi ndajiokuiin
ñuu ya'a.
22 Chi kiuu saa kokuu kiuu ja tet-
niuu ia Dios tnundo'o xeen, nagua
ja saa, te skunkuu ndi'i tno'o yoso
nuu tutu ii.
23 Su nda'u ni ka ña'a ka ñu'u
lulu vi ña'a ka jaxin se'e kiuu yun,
chi vi nda'i vi kana ñayiu ñuyiu,
chi kiti ini ia Dios, te tetniuu ya
kua'a ndeva'a tnundo'o siki ñayiu
ñuu ya'a.
24 Sava ñayiu vi ka'ni ñai jin
yuchi kani, te sava ka ñayiu vi
kuaka ña ja vi kokunukuechi taka
ñuu. Te kiukuei ñayiu sava
ka tatatno'o ñuo Jerusalén ja vi
sa'i jane'e jayichi, guaa ndee na
skunkuu tiempu ja ni jani ia Dios
ja vi kotatnuni ñayiu yun.

Kaxtno'o Jesús naxa kokuu nuu ndii ya

25 ’Yun te koo seña nuu
nikandii, vi nuu yoo vi nuu kimi.
Te nii ñuyiu ya'a vi kuiko ini
ñayiu, te vi yu'u ndeva'i nuu vi
kuni ja ni'i vi nda'i ko'o nuu ndute
mar vi jiokagua xeen nuu de.
26 Te kua'a ñayiu vi kua'an anui
ja ka yu'u ndeva'i nuu ka ndakani
ini naxa kaa ja kokuu nuu ñuyiu,
chi kisi ndi'i jandakui oo ndee
andivi.
27 Yun te vi kuni ñayiu ja mandii
maa san, ja kuu san Se'e Teyii,
ndee nuu in viko jin jaka'nu vi
jaye'e tajan maa ia Dios.
28 Te vi koo ini vi koo anu ni
nuu keja'a ja skunkuu taka tniuu
ya'a. Te vi kinuu ni ichi andivi, chi
ja oo yatni ja skaku ni'nu ña san
—jiña'a Jesús.
29 Yun te ni ka'an jioni'ni ya, te
jiña'a ya:
—Vi kondia'a ni naxa sa'a tnu
tichi iuu vi sava ka yutnu.
30 Nuu keja'a ja nduyute nda'a
tnu, te ka jini ni ja ja makuyatni
yoo i'ni.
31 Suni saa ni kokuu nuu na vi
kuni maa ni ndi'i tno'o ya'a, te vi
kona'a ni ja ja oo yatni ja tetniuu
ña ia Dios ja tatnuni san.
32 ’Te ka'an ndaa san ja ndi'i
tno'o ya'a skunkuu nuu ñayiu vi
tna'a tnundo'o ya'a ama ka ja vi
kui.
33 Ñuyiu ya'a vi andivi, chi ja
naa ni kuu. Su tno'o ka'an san,
ma naa, chi ndi'i skunkuu.
34 ’Vi koto va'a ni maa ni, te ma
vi sa'a ndee ni ini anu ni ja vi
kaa vi ko'o ndeva'a ni, te ma vi
kondioo ini ni ja oo ñuyiu, nagua
ja ma kanakau sanaa tnundo'o
siki ni kiuu na ndenta san.

35 Chi kiuu saa kokuu na kuinio
nuu ndandesi sanaa in trampa. Te
ñama kii tnundo'o siki na saa na
tu'u ñayiu oo ninii ñuyiu.
36 Vi ku'un ini ni, te siun ni
vi kondakuatu ni nuu ia Dios,
nagua ja vi kaku ni'nu ni nuu taka
tnundo'o ja kii, te vi koo ni nuu
maa san, ja kuu san Se'e Teyii
—jiña'a Jesús.
37 Te tno'o nduu ni oo Jesús maa
veñu'u Jerusalén ja ni okaxtno'o
ya nuu ñayiu, te jakuaa ni oja'an
ya ja ni ondoo ya yuku nani
Olivos.
38 Te ndi'i ñayiu ni oja'ankuei
tno'o ne'e veñu'u yun ja ni ka
onini tno'o ni okaxtno'o ya.

22

Ni ka skaka tna'a de ja vi ka'ni de Jesús

1 Nuu ni kuyatni viko pascua
ñayiu judio, kiuu ka jai xtaa vixin
ja tu na levadura yi'i,
2 te sutu ka kuu nija'nu vi tee ka
kaxtno'o Ley Moisés ni ka nduku
de naxa vi ka'ni de Jesús, chi ka
yu'u de ja vi kiti ini ñayiu ñuu siki
maa de.
3 Yun te ni kee Tachi anu Judas,
tee suni nani Iscariote, ja ni okuu
in tee ne'u ndi uxi uu tee ni ka
oskua'a jin Jesús.
4 Te ni ja'an de ni ka'an de jin
sutu ka kuu nija'nu vi tee ka kuu
nija'nu ka jito veñu'u ja ni ka
ndatno'o tna'a de naxa xtuu de
Jesús.
5 Te ni ka kusii ini tee yun, guaa
ni ka ka'an de ja vi tniuya'u de
Judas.
6 Te ni janta'u de. Yun te ni
jinkondee de nduku de naxa sa'a
de ja xtuu de Jesús nuu tu na
ñayiu ka oo.

Ni ka jaxini Jesús jin tee ka skua'a jin ya

7 Te nuu ni kintna'a maa kiuu
viko ja ka jaa ñayiu judio xtaa
vixin ja tu na levadura yi'i, kiuu
ka ja'ni lelu ja ka jai viko pascua
yun,
8 te ni tetniuu Jesús Pedro vi
Juan, te jiña'a ya:
—Kua'ankuei ni te vi sa'a tua'a
ni ja vi kaxinio viko pascua ya'a
—jiña'a ya.
9 Te ni ka jikan tno'o ña de:
—¿Ndenu kuini ni ja vi sa'a
tua'a san? —ka jiña'a de.
10 Te jiña'a ya:
—Kua'ankuei ni te nuu kiukuei
ni maa ñuu ka'nu yun, te vi
jinkuntna'a ni jin in tee ndiso in
kiyi ndute. Te vi kondikin ni de
ki'inkuei ni ndee na ndiuu de ve'e
nuu oo de yun.
11 Te vi ka'an ni jin maa tee
xiin ve'e yun: “Kachi Mastru ja
¿ndenu oo ve'e ja tanuu ni vi
kaxini de jin tee ka skua'a jin de
viko pascua ya'a?”, vi kuña'a ni.
12 Te xne'e maa de in ve'e ka'nu
oo ndee sukun nuu ja oo tua'a. Te
yun vi sa'a va'a ni ja vi kaxinio
—jiña'a ya.
13 Yun te ni ja'ankuei de, te ni ka
jinku'un de vi nagua ni ka'an maa
Jesús. Te yun ni ka sa'a va'a de
ja vi kaxini de jin ya viko pascua
yun.
14 Te nuu ni jino ore ja vi kaxini
ya, te ni ka jinkoo ya jin tee ni
chitniuu ya nuu mesa.
15 Te jiña'a ya:
—Vi siun ni ndioo ini san ja vi
kaxinio nuu viko pascua ya'a ama
ka ja kuu san.
16 Chi ka'an ndaa san ja ma kaa
ka san nuu viko pascua ya'a guaa
ndee na kenta kiuu ja skunkuu
nagua oo nuu viko ya'a nuu tat-
nuni ia Dios —jiña'a ya.
17 Yun te ni ki'in ya in vasu, te
ni ndakuanta'u ya nuu ia Dios, te
jiña'a ya:
—Vi tnii ni, te vi skaka ni vi ko'o
ni.
18 Chi ka'an ndaa san ja ma
ko'o ka san nduxi uva ya'a guaa
ndee na kenta kiuu ja tatnuni san

nuu ñuyiu ya'a, saa sako'o ka san
—jiña'a ya.
19 Yun te ni ki'in ya in xtaa
vixin ja tu na levadura yi'i, te ni
ndakuanta'u ya nuu ia Dios, te ni
ta'u ya, te ni jiña'a ya ja vi kaa de,
te jiña'a ya:
—Ya'a kuu yiki kuñu san ja soko
san ja ja'a in in maa ni. Te vi kaa
ni nagua ja vi kondaka'an ña ni
—jiña'a ya.
20 Te suni saa ni ni sa'a ya jin
vasu nuu ni ndi'i ni ka jaxini ya.
Ni tnii ya vasu yun, te jiña'a ya:
—Nduxi uva ya'a kuu niñi san,
ja kati ja ja'a in in maa ni, ja kokuu
in tratu jaa ja tniuya'u san yika
kuechi ni.
21 'Su tee ja xtuu ña jin san, chi
ka nukoo jin de nuu mesa ya'a.
22 Ka'an ndaa san ja sein ja kuu
san Se'e Teyii, chi ichi ya'a ni jani
ña ia Dios ja ki'in san. Su nda'u ni
ka tee ja xtuu ña ya'a, chi kanakau
tnundo'o ndeva'a siki de —jiña'a
ya.
23 Yun te ni ka jinkondee de ka
jikan tno'o tna'a de ndee de ka'an
jin ya.

Ka tee tna'a de ndee de guaa kokuu ka'nu ka

24 Te nuu kuee ka, te ni ka tee
tna'a de ndee de kuu ja kokuu
ka'nu ka.
25 Te jiña'a Jesús:
—Tee ka kuu nija'nu ja ka tat-
nuni nuu in in ñuu, chi ka tenini
de ñayiu ja vi sa'i nagua ka kuini
maa de. Te ka ka'an de ja vi xnani
ña ñayiu ja tee ka chituu ñayiu
ñuu ka kuu de.
26 Su ma vi sa'a maa ni saa, chi
in tee kuu ka'nu na sa'a luluu de
maa de, te in tee tatnuni na kokuu
de na kuinio in tee jinokuechi.
27 Chi ¿ndee tee kuu ja kuu
ka'nu ka? ¿A tee jinkoo nuu mesa
ja kaa de xtaa axi tee jinokuechi?
¿A masu tee jinkoo nuu mesa kuu
tee kuu ka'nu ka? Su sein, chi
sua'a jinokuechi san nuu in in
maa ni.
28 'Su maa ni, chi siun ni ka oo
ni jin san nuu tna'a san tnundo'o.
29 Te yun guaa taa san in tniuu
ja vi kotatnuni ni, nagua ni chit-
niuu ña maa Tata Yua san jin san,
30 nagua ja kiukuei ni nuu tat-
nuni san ja vi kaa vi ko'o ni.
Te vi jinkoo ni nuu in in mesa
ja vi ka'ndeo kuechi ndi'i uxi uu
tatatno'o Israel —jiña'a Jesús.

Ni kaxtno'o Jesús ja ndayu'u Pedro ja jini ña de jin ya

31 Yun te jiña'a ya nuu Simón
Pedro:
—Simón, ni jikan ña Tachi nuu
ia Dios ja koto tnuni ña jin ndi'i ni,
te kisi ña na kuinio nuu ka sijin
triu.
32 Su ni jikanta'u san ja ja'a ni
nuu ia Dios, nagua ja ma ndayu'u
ni jin tno'o kandija ni. Te nuu
na ndajiokuiin ni nuu san, te suni
chituu ni sava ka ñayiu ka kandija
ja na vi koyutnui nuu san —jiña'a
ya.
33 Te jiña'a Simón Pedro:
—Jito'o san, sein chi ja ni jakin
san anu san ja kondikin ña san
ki'inkueio vekaa, vi guaa ndee na
kuu san jin ni —jiña'a de.
34 Yun te jiña'a Jesús:
—Pedro, ka'an san ja vi jakuaa
vitna, te uni jichi ka'an ni ja tu jini
ña ni ama ka ja kana li'li —jiña'a
ya.

Vaji tnundo'o

35 Yun te ni jikan tno'o ña Jesús
jin ndi'i de:
—Na ni tetniuu ña san ja ni
ja'ankuei ni, ni ka ndakani ni
tno'o ia Dios, ¿a nagua ni ja'ni ña
jin ni ja siun vini in ñunu xtaa, te
ni in itni xu'un, te ni ndijan ni tu
nagua ni ka yinda'a ni? —jiña'a
ya.
Te ka jiña'a de:
—Tu sa'un nagua ni ja'ni ña.
36 Yun te jiña'a ya:

—Vitna guaa vi sa'a tua'a ni. Vi kondiso ni ñunu xtaa ni vi itni xu'un ni. Te ndee ni tu na yuchi kani neva'a, te vi xiko ni visi soo su'nu ni, te vi kuaan ni in nagua ja vi kinda'a ni.

37 Chi ka'an san ja nini kuu ja skunkuu tno'o yoso nuu tutu ii ja ka'an siki maa san: "Ni ka sa'a ndeva'a ña ñayiu na kuinio in tee kue'e ndeva'a", kachi tutu ii. Te tno'o yun, chi skunkuu ja ja'a san, te saa kokuu —jiña'a ya.

38 Yun te ka jiña'a de:

—Jito'o san, ya'a ka oo uu yuchi kani —ka jiña'a de.

Te jiña'a ya:

—Ja ni kuu saa ni. Ma vi ka'an ka ni.

Ndakuatu Jesús nuu yuku Olivos

39 Yun te ni kee ya kua'an ya yuku Olivos nagua ni osa'a maa ya. Te ni ka jata ndikin ña tee ka skua'a jin ya kua'ankuei de.

40 Te nuu ni jinokuei ya jin de yuku yun, te jiña'a ya:

—Vi ndakuatu ni nuu ia Dios nagua ja ma junkuei ni nuu jakue'e —jiña'a ya.

41 Yun te ni kujioo ya nagua kua'a jika kenta in yuu nda'o. Te ni jinkuiin jiti ya ja ni ndakuatu ya nuu ia Dios,

42 te jiña'a ya:

—Tata Dios, jikanta'u san nuu ni ja nuu ja kuini ni, te skaku ni'nu ña ni nuu tnundo'o ja ma kanakau siki san. Su na kokuu nagua kuini maa ni, masu nagua kuini san —jiña'a ya.

43 Yun te ni kenta in ia jinokuechi nuu ia Dios ja vaji ichi andivi, ja ndakuña'a ka ya jandakui Jesús.

44 Te ja siun kusuchi ndeva'a ini ya, te ni ndakuatu ni'i ya nuu ia Dios. Yun te ni jinkondee tnaa ya junkuei ndee nuu ñu'u na kuinio ja too yuyu niñi.

45 Te nuu ni ndi'i ni ndakuatu ya, te kuano'o ya nuu ka oo tee ka skua'a jin ya, te ni nuku'un ña ya ja ka kixin de, chi ni skuita ña tno'o suchi ini.

46 Yun te jiña'a ya:

—¿Nau ja saa ka kixin ni? Vi ndakoo ni te vi ndakuatu ni nuu ia Dios nagua ja ma junkuei ni nuu jakue'e —jiña'a ya.

Ni ka kakuiko de Jesús

47 Te vi nini ka'an ka Jesús, te ni jinokuei kua'a ñayiu ja vi kakuiko ñai, te yoxno'o tee nani Judas, in tee ne'u uxi uu tee ka skua'a jin ya. Ni kuyatni de nuu oo Jesús ja tetuyu'u ña de.

48 Yun te jiña'a ya:

—Judas, ¿a vi in ja tetuyu'u ña ni kuu ja xtuu ña ni jin san ja kuu san Se'e Teyii? —jiña'a ya.

49 Te ja siun ni ka jini tee ka skua'a jin ya ja ni jinokuei kua'a ñayiu ja vi kakuiko ñai jin ya, te ni ka jikan tno'o ña de:

—Jito'o san, ¿a vi kene'e san yuchi kani, te vi kaxin tna'a san jin ñayiu ya'a? —ka jiña'a de.

50 Yun te ni xtuji in de in tee jinokuechi nuu sutu kuu nija'nu, chi ni kindee de so'o lado kua'a tee yun.

51 Yun te jiña'a Jesús:

—Saa ni, ma vi sa'a ka ni siun —jiña'a ya.

Te ni tetuu ya nda'a ya so'o tee ni tuji yun, te ni nduva'a.

52 Yun te jiña'a ya nuu sutu ka kuu nija'nu vi nuu taka tee ka kuu nija'nu ka jito veñu'u, vi nuu tee ka kuu nija'nu maa ñuu ja ni jinokuei de ja vi tnii ña de jin ya:

—¿Nau ja vi yuchi kani vi yutnu ni kekuei jin ni na kuinio ja kui'na kuu san?

53 Te ndi'i ni kiuu ni ka oo veñu'u ka'nu, te tu ni ka tnii ña ni. Su saa kokuu, chi ya'a kuu ore maa ni, ja tatnuni jaka'nu ja oo ñunee —jiña'a ya.

Ni tayu'u tno'o Pedro ja jini de Jesús

54 Yun te ni ka tnii de ya, te
kua'ankuei de jin ya ve'e sutu kuu
nija'nu ka. Te Pedro, chi ndikin
jika ni de, kua'an de.
55 Te nuu ni jinokuei de, te ni ka
xtna'a de ñu'u ye'e yun, te ni ka
jinkoo de ka ndasaa de. Te suni ni
jintna'a Pedro, te ni jinkoo de ne'u
nuu ka oo tee yun.
56 Su nuu ni jini ña in ña'a
jinokuechi ja nukoo Pedro nuu
yuñu'u yun, te ni ndia'a guagua'a
ña nuu de, te jiña'a ña:
—Tee ya'a, chi suni in tee ka jika
jin Jesús kuu de —jiña'a ña.
57 Su ni tayu'u tno'o Pedro, te
jiña'a de:
—Tu jini san na tee kuu de
—jiña'a de.
58 Vi nunuu ni, te ni jini ña inka
de, te jiña'a de:
—Roon, suni ka jika ron jin tee
yun —jiña'a de.
Te jiña'a tuku Pedro:
—Ña'a, ma suu san kuu —jiña'a
de.
59 Te vaa vi ndee nuu in ore, te
jiña'a tuku inka de:
—Ja ndaa ja tee ya'a, chi suni
in tee ka jika jin Jesús kuu de,
chi suni in tee ñuu Galilea kuu de
—jiña'a tee yun.
60 Te jiña'a tuku Pedro:
—Tu jini san na tee ka ka'an jin
ni —jiña'a de.
Te vi nini ka'an ka Pedro, te ni
kana in li'li.
61 Yun te ni jionenuu Jesús,
ndia'a ya nuu de, te ni
ndakanka'an de tno'o ni ka'an ya
nuu de, ja ama ka ja kana li'li, te
tayu'u tno'o de uni jichi ja tu jini
ña de.
62 Yun te ni ndee de ye'e yun, te
ni jaku ndeva'a de ja tna'u ini de.

Ni ka sa'a ne'e ka sa'a yichi de Jesús

63 Te ndi'i tee ka jito Jesús, ka
jaku ndee de ya vi ka kani ña de.
64 Te ni ka jasi de nduchi nuu
ya, vi ni ka kani de nuu ya, te ka
jiña'a de:
—Ka'an, ndeja kuu ja ni kani ña
—ka jiña'a de.
65 Vi kuakua'a ka tno'o ne'e ni
ka ka'an de jin ya.

Ni ka junsia'a de Jesús nuu ni ka ndututu tee ka kuu nija'nu

66 Te nuu ni tuu, te ni ka ndututu
ndi'i tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu
judio, vi sutu ka kuu nija'nu, vi
tee ka kaxtno'o Ley Moisés, te ni
ka jaka de Jesús kua'ankuei jin de
nuu junta yun, te ka jiña'a de:
67 —Vitna te ka'an, ¿a suu ron
kuu ia ni tetniuu Dios? —ka jiña'a
de.
Te jiña'a ya:
—Visi na ka'an san ja suu san
kuu, su ma vi kandija ni.
68 Te nuu ja na kakan tno'o ña
san in tno'o, te ma vi ka'an ni, te
ni ma vi siaa ña ni.
69 Su ndee ore vitna, te jinkoo
maa san, ja kuu san Se'e Teyii,
ichi nda'a kua'a Dios, ia ndakui
ndeva'a —jiña'a ya.
70 Yun te ka jiña'a ndi'i de:
—Nuu saa, ¿te a Se'e ia Dios kuu
ron? —ka jiña'a de.
Te jiña'a ya:
—Maa ni ka ka'an ja suu kuu
san —jiña'a ya.
71 Yun te ka jiña'a de:
—¿Na testiu ka ka jiniu'o? Te vi
mao ni ka onini tno'o ni ka'an de
jin yu'u de, ja Se'e ia Dios kuu de
—ka kachi de.

23

Ni ka junsia'a de Jesús nuu Pilato

1 Yun te ni ndontakuei ndi'i
ñayiu ni ka oo nuu junta yun. Te
ni ka jinsia'a de Jesús nuu Pilato.
2 Te ni ka jinkondee de ka ka'an
kuechi de siki ya, te ka jiña'a de:
—Ni ka nuku'un san tee ya'a
ja ska'an de ñayiu ñuu san, vi
ka'an de ja ma vi tniuya'u ka san

xu'un impuestu ja ki'in nuu rey
ñuu Roma. Te suni ka'an de ja tee
ni tetniuu Dios kuu de, vi suu de
kuu rey —ka jiña'a de.
3 Yun te ni jikan tno'o ña Pilato:
—¿A suu ron kuu rey ñayiu
judio? —jiña'a de.
Te jiña'a Jesús:
—Saa ka'an maa ni —jiña'a ya.
4 Yun te jiña'a Pilato nuu sutu
ka kuu nija'nu vi nuu ndi'i ñayiu
ni ka ndututu yun:
—Tu sa'un na kuechi ni'i san
siki tee ya'a —jiña'a de.
5 Su vi'i ka ni ka ka'an de, te ka
jiña'a de:
—Tee ya'a, chi ska'an de ñayiu
ñuu san ja ndontakuei vai siki
tee ka netniuu. Te ni keja'a de
kaxtno'o de ndee Galilea, te vitna
ja ni kenta de ndee Judea ya'a
—ka jiña'a de.

Ni ndasia'a ña Pilato jin Jesús nda'a Herodes

6 Te nuu ni onini Pilato ja siun
ni ka ka'an de, te ni jikan tno'o de
a tee Galilea kuu ya.
7 Te nuu ni ka ka'an de ja suu
kuu ya, te ni ndasia'a ña de nda'a
Herodes, tee tatnuni Galilea, chi
Jerusalén ni oo Herodes kiuu saa.
8 Te nuu ni jini ña Herodes jin
Jesús, te ni kusii ini de, chi ndee ja
oo kiuu ni ondioo ini de ja kuni de
ya, chi ja jini de ja ka ka'an ñayiu
jakua'a ja sa'a ya, te ni kuini de ja
kondia'a de in jaka'nu sa'a ya.
9 Yun te ni jikan tno'o ña de
kua'a tno'o, su ni ja in tno'o tu ni
ka'an Jesús.
10 Te sutu ka kuu nija'nu vi tee
ka kaxtno'o Ley Moisés, chi ka oo
de yun ka xtavi ni'i de ya kuechi.
11 Yun te ni ka skexiko ña
Herodes vi soldado de jin Jesús, te
ni ka skui'nu ña in sa'un kani vii
ndeva'a ja ka ni'nu rey, ja ni ka
jaku ndee ña de, vi ni ka sa'a ne'e
ni ka sa'a yichi ña de. Te ni ka
ndatetniuu de ya kuano'o tuku ya
nda'a Pilato.
12 Te vi kiuu saa ni ka ndumani
tna'a Herodes jin Pilato, chi ni ka
ojini u'u tna'a de ama ka.

Ja ni kuu ndaa ja kuu Jesús

13 Yun te ni ndaxtutu Pilato tee
ka kuu nija'nu nuu sutu, vi tee ka
netniuu, vi ñayiu ñuu,
14 te jiña'a de:
—Ya'a oo tee ni ka kisia'a maa
ni nuu san, ja ka xtavi kuechi ni
de, ja ska'an de ñayiu ñuu ja vi
ndakoi siki tee ka netniuu. Su vi
jin nuu ndi'i maa ni ni xndichi
san de, te tu ni nuku'un san ni in
jakue'e ja ka xtavi maa ni de.
15 Te vini Herodes, tu na kuechi
ni jinku'un de, yun guaa ni nda-
sia'a tuku de tee ya'a nda'a san. Te
ja ka jini maa ni ja tu na jakue'e
ni sa'a tee ya'a ja kokuu de.
16 Te yun guaa na tatnuni san ja
na vi kani ña jin de, te siaa san de
—jiña'a Pilato.
17 Te nini kuu ja vi siaa de in tee
yi'i vekaa in in viko pascua.
18 Te vi ndi'i ñayiu ni ka kana
jaa, te ka jiña'i:
—¡Ka'ni ni tee jian, te siaa ni
Barrabás! —ka jiña'i.
19 Te Barrabás, chi yi'i de vekaa
siki ja ni ja'ni de ndiyi, vi ja
ni ndakoo de siki tee ka netniuu
Jerusalén.
20 Su Pilato, chi ni kuini de ja
siaa de Jesús, te ni ka'an tuku de
jin ñayiu.
21 Su vi saa vi'i ka ni ka kana jaa
ñayiu, te ka jiña'i:
—¡Katakaa ni de! ¡Katakaa ni
de yika cruz! —ka jiña'i.
22 Te ni ka'an tuku Pilato jichi
kuu uni, te jiña'a de:
—¿Su na jakue'e ni sa'a tee
ya'a? Tu na kuechi ni'i san siki
de ja kokuu de. Te na tatnuni san
vi kani ña jin de, te siaa san de
—jiña'a Pilato.
23 Su vi vi'i ka ni ka kana ñayiu
ka jikain ja na kuitakaa ya, te jin
tno'o ni ka kana ñayiu yun vi tee

ka kuu nija'nu nuu sutu, ni ka ni'i
ja ka kuini.
24 Yun te ni jino ini Pilato ja sa'a
de nagua ka jikan ñayiu yun.
25 Te ni siaa de tee ja'ni ndiyi vi
ndakoo siki tee ka netniuu. Te ni
sia'a de Jesús nda'a soldado ja vi
sa'a tee yun nagua ka kuini maa
ñayiu.

Ni ka jatakaa de Jesús yika cruz

26 Te nuu ni ka jaka soldado
Jesús ja vi katakaa de ya yika cruz,
ni ka junkuntna'a de jin in tee ñuu
Cirene nani Simón. Mandii tee
yun ja ni ja'an de yuku, te ni ka
tenini ña de ja ni jiso tee yun cruz,
te ndikin de Jesús kua'an de.
27 Te kua'a ndeva'a ñayiu ka
ndikin kua'ankuei, te ka nda'i ka
kana ñayiu si'i kua'ankuei ña ja
ka kuu suchi ini ña ja ja'a Jesús.
28 Su ni jionenuu ya nuu
kua'ankuei ña, te jiña'a ya:

—Maa ni ña'a Jerusalén, ma vi
kuaku ni ja ja'a sein, chi vi kuaku
ni ja ja'a maa ni vi ja ja'a se'e ni.
29 Chi kii in kiuu koo tnundo'o,
te vi kachi ñayiu: “Na ta'u na
ndetu ña'a tu ni jinku'un lulu, vi
na ta'u na ndetu ña'a tu ni jini ja
skaxin ña lulu” vi kachi ñayiu.
30 Yun te vi jinkondee ñayiu
vi kanai jin yuku, te vi kuña'i:
“Kanakau siki rin” te nuu tinduu:
“Chisa'u ña”.
31 Chi nuu ja siun ka sa'a ña
jin yutnu kuii, te vi'i ka kokuu jin
yutnu yichi —jiña'a Jesús.

32 Suni ni ka jaka de uu tee kue'e
ndeva'a ja vi katakaa in ni de jin
Jesús.
33 Te nuu ni jinokuei de nuu
nani yiki xini ndiyi, te ni ka
jatakaa de Jesús jin nduu tee kue'e
yun nuu in in cruz, in de ichi
nda'a kua'a ya, te inka ichi satni
ya.
34 Te nuu ni ka jatakaa de ya, te
jiña'a ya:

—Tata, koneka'nu ini ni jin
ñayiu ya'a, chi tu ka jini nagua ka
sa'i —jiña'a ya.

Yun te ni ka jitotnuni soldado,
kondio'ni ndee sa'un ya kuu ja vi
kendoo jin in in de.
35 Te ka oo kua'a ñayiu ka ndia'i,
te vi ndee tee ka netniuu ka ka'an
kuasun ña jin ya, te ka ndatno'o
de:

—Ni skaku ni'nu de inka ñayiu.
Te vitna na skaku ni'nu de maa de,
nuu ja ja ndaa ndija ja tee ni kaji
Dios ja ni tetniuu ya kuu de —ka
ndatno'o de.
36 Te saa ni tee ka kuu soldado,
chi suni ka sa'a kuasun ña de. Ni
ka jintna'a yatni ña de, te ka jiña'a
de vinu iaa ja ko'o ya.
37 Te ka jiña'a de nuu ya:

—Nuu ja rey ñayiu judio kuu
ron, te skaku ni'nu maa ron —ka
jiña'a de.
38 Te ichi xini ya ni ka tetuu de
in tno'o ja yoso jin sa'an griego,
latín vi hebreo, te ka'an sua'a:
“Tee ya'a kuu rey ñayiu judio”,
kachi tno'o yun.
39 Yun te vi ndee in tee kue'e ka
intakaa jin ya ka'an kuasun ña de,
te jiña'a de:

—Nuu ja tee ni tetniuu Dios kuu
ron, te skaku ni'nu maa ron nagua
ja skaku ni'nu ña ron jin ru'un
—jiña'a de.
40 Yun te ni kuxeen inka tee ka
intakaa jin de, te jiña'a de:

—¿A vini tu yu'u ron ia Dios ja
ka'an ron siun? Te in ni tnundo'o
ka tna'o jin tee ya'a ja vi kuo.
41 Yoon, chi ja ndaa ja ka tna'a
mao tnundo'o, chi ka tniuya'uo jin
jakue'e ni ka sa'o. Su tee ya'a,
chi tu sa'un na jakue'e ni sa'a de
—jiña'a de.
42 Yun te jiña'a de:

—Jesús, ndaka'an ña ni jin san
kiuu na jinkondee ni ja tatnuni ni
—jiña'a de.
43 Te jiña'a Jesús:

—Ka'an ndaa san ja vi vitna kuu ja koo ni jin san andivi in nuu vii ndeva'a —jiña'a ya.

Ni ji'i Jesús

44 Te nuu ni jino ka uxi uu nduu, te ni kunee ninii ñuyiu, te vi ndee nuu ka uni jañini, te saa ni nduu ndijin.
45 Ni kunee nuu nikandii, te ni te'nde sagua sa'un ka'nu ja ndesi nuu ii, ini veñu'u ka'nu Jerusalén.
46 Te yun ni kana jaa Jesús, te jiña'a ya:

—Tata, ndiunda'a maa ni anu san —jiña'a ya.

Te nuu ni ndi'i ni ka'an ya tno'o yun, te ni kana anu ya.

47 Te nuu ni jini tee kuu capitán ja siun ni kuu nuu ni ji'i Jesús, te ni chiñu'u de ia Dios, te jiña'a de:

—Ja ndaa ndija ja tu na kuechi tee ya'a ni oo —ni kachi de.

48 Te ndi'i ñayiu ni ka oo ja ni ka jini tnundo'o yun, ni ka ndajiokuiin ka katui ndikai ja ka tna'u ndeva'a ini.
49 Su ndi'i ñayiu ka jini tna'a jin Jesús vi ña'a ka ndikin ña jin ya, vajikuei ña ndee Galilea, chi jika ni ni ka kendoi ka ndia'i ja siun ni kuu.

Ni jinkoyu'u Jesús

50 Ni oo in tee gua'a, in tee ndaa ñuu Arimatea nani José, in ñuu ja tnii Judea, te suni ni yinduu de nuu tee judio ja ka sa'a junta ka'nu ka.
51 Su tu ni jintna'a ini de tno'o ni ka ndatno'o tee yun nuu junta yun siki Jesús, chi ni kandija de ja koo in kiuu te tatnuni maa ia Dios.
52 Te yun guaa ni ja'an de ni ka'an de jin Pilato ja ni ndakan de yiki kuñu Jesús, te ni jandetu tee yun.
53 Te ni nune'e de yiki kuñu ya nuu cruz, te ni tniutuu de jin in sa'un kuijin vii ndeva'a, te ni tayu'u ña de in yau nuu ni kaan de in yiki kava nuu chia'an ka sa'un na ndiyi kiyu'u.
54 Te kiuu saa kuu ja ka sa'a tua'a ñayiu, chi ja oo yatni ja ndaki'in kiuu ndatatu.
55 Te ñasi'i ja ka ndikin ña jin Jesús ja vajikuei ña ndee Galilea, ni ja'ankuei ña, te ni ka jini ña yau ñaña yun, vi ni ka jini ña naxa ni ka jakintuu de yiki kuñu ya.
56 Yun te ni ka ndajiokuiin ña ve'e ña, te ni ka sa'a tua'a ña tatna xiko asin ja vi koso ña nuu yiki kuñu Jesús. Su ni ka jaan ii ña kiuu ndatatu, nagua tatnuni nuu Ley Moisés.

24

Ni ndateku Jesús

1 Su ne'e ndeva'a domingu, kiuu xtnañu'u ja ndaki'in semana, ni ja'ankuei ñasi'i yun nuu oo yau ñaña ja yiyu'u Jesús. Ka nee ña tatna xiko ja ni ka sava'a ña, te ka ndeka tna'a ña jin sava ka ñasi'i ni jinokuei ña.
2 Te ni ka jini ña ja ni kujioo kava ni ondesi yu'u yau ñaña yun.
3 Te ni kiukuei ña ni ka ndia'a ña, su tu ka na yiki kuñu Jesús oo.
4 Te vi tu ka nii ini ña naxa vi sa'a ña, te vi sanaa ni ka jini ña uu ia ka jinokuechi nuu Dios, ka yeye'e sa'un ka ni'nu ya ka nukuiin ya nuu ka oo ña.
5 Te ni ka yu'u ndeva'a ña, te ni ka chindei ña nuu ña ichi nuu ñu'u. Te ka jiña'a ia yun:

—¿Nau ja saa ne'u ndiyi ka ndanduku ron ia teku?

6 Te masu ya'a oo ya, chi ja ni ndateku ya. Vi ndaka'an naxa ni ka'an ya nuu ni oo ka ya Galilea,
7 nuu ni ka'an ya sua'a: “Sein ja kuu san Se'e Teyii, chi nini kuu ja kanakau san nuu nda'a ñayiu ka sa'a yika kuechi, te vi katakaa ñai yika cruz, su nuu uni kiuu te ndateku san”, ni kachi ya —ka jiña'a ia ka jinokuechi yun.

8 Yun te saa ni ka ndaka'an ña
tno'o ni ka'an Jesús.
9 Te nuu ni ka ndajiokuiin ña, te
ni ka ndakani ña ndi'i ja ni ka jini
ña nuu ndi uxi in tee ni chitniuu
Jesús, vi nuu sava ka ñayiu ka oo
jin de.
10 Te ña'a ni ka ndakani ya'a ka
kuu María Magdalena, vi Juana,
vi María nana Jacobo, jin sava ka
ña'a ka ndikin tna'a jin ña.
11 Su tu ni ka kandija de, chi ni
ka ndakani ini de ja chia ka kuu
kue'e ña.
12 Su vini saa, te Pedro, chi
ni kana kunu de kua'an de, ma-
jinkoto de yau ñaña yun. Te nuu
ni jino de, te ni jito ni'ni de yau
yun, te ni jini de ja maa ni ka sa'un
ni ñutuu ya oo yun. Te vi ni sa'u
kuii ini de ja ndakani ini de ja tu
ka ya oo.

Ni ka ndanitna'a Jesús jin uu tee kua'ankuei ichi Emaús

13 Te vi maa kiuu saa ni
kekuei uu tee ni ka oskua'a jin
Jesús, kua'ankuei de in ñuu nani
Emaús ja oo jika vaa ndee uxi in
kilómetro jin ñuu Jerusalén.
14 Te ka ndatno'o de nuu ichi
yun kua'ankuei de ndi'i ja ni kuu
kiuu saa.
15 Te vi nini ka ndatno'o de vi
ka jikan tno'o tna'a de kua'ankuei
de, te ni jintna'a ña Jesús ja ni ka
jaka tna'a ya jin de kua'ankuei ya.
16 Su visi ka ndia'a de nuu ya,
su oo in ja jasi, te tu ni kuu vi
ndakuni ña de ja maa ya kuu.
17 Yun te ni jikan tno'o ña ya:

—¿Nagua kuu ja ka ndatno'o ni
vajikuei ni ichi ya'a? ¿Te nau ja
ka kusuchi ini ni? —jiña'a ya.
18 Yun saa ni ka'an in tee nani
Cleofas, te jiña'a de:

—¿A vi maa ni ni kuu ja
jiondita Jerusalén ya'a ja tu jini
ni tnundo'o ni kuu kiuu ya'a?
—jiña'a de.
19 Te jiña'a Jesús:

—¿Te nagua ni kuu, nuu saa?
—jiña'a ya.

Te ka jiña'a de:

—Ka ndatno'o san siki Jesús, tee
ñuu Nazaret, ja in tee ni ndakani
tno'o ia Dios ni okuu de. Chi ni
sa'a de tniuu na'nu vi ni ka'an
de tno'o gua'a, te ni janta'u ña ia
Dios, vi ni ka onee yiñu'u ñayiu
nuu de.
20 Su ni ka ndasia'a ña tee ka
kuu nija'nu nuu sutu vi tee ka
netniuu nuu ñuo ja kuu de, te ni
ka jatakaa ña jin de yika cruz.
21 Su sein nda'u, chi ni ka oñu'u
ini san ja suu de kuu ja skaku
ni'nu ñayiu ñuo Israel. Su ndee
nuu oo, te ni ka ja'ni ña jin de, te
vitna, chi ja ni kuu uni kiuu ja ni
ya'a tnundo'o yun.
22 Su ka ndaskani ini ña sava
ñasi'i ka skua'a jin san, chi ne'e
ndeva'a ni ja'ankuei ña nuu ne'e
vitna, ni ka jinkoto ña yau ñaña
yun.
23 Te nuu ni ka ndajiokuiin ña,
te ka kachi ña ja tu ka yiki kuñu
Jesús oo. Vi ka ka'an ña ja ni ka
jini ña uu ia ka jinokuechi nuu
Dios, te ka jiña'a ia yun ja teku
Jesús.
24 Yun te ni ja'ankuei sava tee
ka skua'a jin san, ni ka jinkoto de
yau ñaña yun, te ni ka jini ndija
de nagua ka ndakani ñasi'i yun.
Su tu ni ka jini de maa Jesús —ka
jiña'a de.
25 Yun te jiña'a Jesús:

—¡Nase nde'e u'u ka jinkui'nu
ini ni! Vi ¡nase nde'e kuee ka
kandija ni tno'o ni ka ka'an tee
ni ka ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a!
26 ¿A tu ka jini ni ja nini kuu ja
tna'a ia ni tetniuu Dios tnundo'o
ya'a ama ka ja nduu ka'nu ya?
—jiña'a Jesús.
27 Yun te ni jinkondee ya
ndakani ya tno'o yoso nuu tutu
ii nuu ka'an ja ja'a maa ya. Ni
keja'a ya jin tno'o yoso nuu liuru
ni tee Moisés, te vi saa ni ya'a ya
nuu ndi'i liuru ni ka tee sava ka

tee ni ka ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a.
28 Te nuu ni jinokuei de ñuu nuu
kua'ankuei de yun, te ni sa'a Jesús
ja ya'a ya ki'in jika ya.
29 Su ni ka tenini ña de ja na
ndoo ya, te ka jiña'a de:
—Ndoo ni na vi ndoo, chi ja ni
ñini, te ja nduku ja kunee —ka
jiña'a de.
Yun te ni kiuu Jesús ja vi ndoo
ya jin de.
30 Te nuu ni jinkoo ya nuu mesa
ja vi kaxini ya jin de, ni ki'in ya
xtaa, te ni ndakuanta'u ya nuu ia
Dios, te ni ta'u ya, te ni jiña'a ya
ja vi kaa de.
31 Yun te ni sa'a ia Dios ja ni ka
ndanune nuu de, te ni ka ndakuni
ña de ja maa ya kuu. Su vi nuu
saa ni naa ya kua'an ya.
32 Yun te ka ndatno'o tna'a de:
—Siun yun guaa vi sua'a ka
kanta anuo ja ka kusii inio nuu
vajikueio ichi yun ka ninio tno'o
kaxtno'o ya ja ka'an nuu tutu ii
—ka ndatno'o de.
33 Te vi nuu saa, ni ndekuei de,
te kuano'okuei de maa Jerusalén.
Te vi ja ka oo tutu ndi uxi in tee
ni chitniuu Jesús jin sava ka ñayiu
nuu ni ndajinokuei de.
34 Te ka jiña'a tee ka oo yun:
—Ja ndaa ndija ja ni ndateku
Jito'o Jesús, chi ni ndenta ya nuu
Simón Pedro —ka jiña'a de.
35 Yun te ni ka ndakani nduu
de naxa ni ka ndo'o de ichi nuu
ni ja'ankuei de, vi naxa ni ka
ndakuni de Jesús nuu ni ta'u ya
xtaa.

Ni ndenta Jesús nuu ka oo tee ka skua'a jin ya

36 Vi nini ka ka'an ka de tno'o
yun, te ni jino Jesús, ni junkuiin
ya ma'ñu nuu ka oo de. Te jiña'a
ya:
—¿A kukueni ka oo ron? Te vi
koo jin tno'o mani —jiña'a ya.
37 Su ni ka yu'u ndeva'a de, chi
ni ka ka'an de ja anu ni ka jini de.
38 Yun te jiña'a ya:
—¿Nau ja ka yu'u ron? ¿Te nau
ja siun ka ndakani ini ron?
39 Vi kondia'a nda'a rin vi ja'a
rin, te vi kuni ron ja maa rin kuu.
Vi ke'e ña nagua ja vi kuni ron. In
anu, chi tu na yiki kuñu nagua ka
ndia'a ron ja kaa maa rin —jiña'a
ya.
40 Vi ka'an ya, te ni xne'e ya
nda'a ya vi ja'a ya nuu ni ka yi'i
nduyu kaa.
41 Te vi saa ni tu ka kandija
gua'a de ja ka kusii ini de vi ja ni
ka sa'u kuii ini de ja ni ka ndakuni
de ya. Te jiña'a ya:
—¿A ka neva'a ron joo ja vi kao
ya'a? —jiña'a ya.
42 Yun te ni ka jiña'a de joo
chiaka ja ni kasun nuu ñu'u vi in
jioo nduxi.
43 Te ni tnii ya, te vi jin nuu de
ni jaa ya.
44 Te jiña'a ya:
—Tno'o ya'a kuu ja ni ka'an rin
ndee nuu ni ka oo kao, ja nini kuu
ja skunkuu rin ndi'i tno'o yoso
nuu tutu ii ja ka'an siki maa rin,
tno'o ja ni tee Moisés, vi tno'o
ni ka tee taka tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a, vi tno'o
ja yoso nuu tutu Salmo —jiña'a ya.
45 Yun te saa ni sa'a ya ja ni
ka jinkui'nu ini de tno'o yoso nuu
tutu ii.
46 Te jiña'a ya:
—Saa ka'an nuu tutu ii siki maa
rin, te saa ni kuu, chi nini kuu ja
kuu ia ni tetniuu Dios, te nuu uni
kiuu te ndateku ya ne'u ndiyi.
47 Te na vi keja'a ñayiu vi
kaxtno'i tno'o rin ndee Jerusalén,
te vi saa kutenuu ninii ñuyiu,
nagua ja vi ndatna'u ini ñayiu nuu
jakue'e ka sa'i, te koneka'nu ini ia
Dios yika kuechi ñayiu yun.
48 Te maa ron ka kuu testiu rin
ja siun ni ndo'o rin.
49 Te tetniuu rin Espíritu ia Dios
ja vi kuta'u ron, nagua ni kee yu'u
tata rin ja taa ya. Su vi kondetu
ni ron Jerusalén ya'a ndee na vi

ni'i ron jaka'nu ja vaji ndee andivi
—jiña'a ya.

Mandaa Jesús kuano'o ya andivi

50 Yun te ni kekuei ya jin de
Jerusalén, te kua'ankuei ya jin
ndi'i de ñuu Betania. Te nuu ni
jinokuei ya jin de, te ni kane'e ya
nda'a ya, te ni jikanta'u ya ja ja'a
ndi'i de nuu ia Dios.
51 Te vi nini ka'an ya, te ni
ndusukun ya ja mandaa ya andivi.
52 Yun te nuu ni ndi'i ni ka
chiñu'u de Jesús, te ni ka nda-
jiokuiin de Jerusalén, ka kusii
ndeva'a ini de.
53 Te siun ni ka oo de veñu'u
ka'nu, ka ndakuanta'u de nuu ia
Dios.
Saa na kokuu.

Tno'o va'a ia Dios ja ni tee Juan, tee ni chitniuu ña Jesús

1 Ndee jaxtnañu'u ja ni junkoo
ñuyiu ja oo in tno'o, te tno'o ya'a
oo jin ia Dios, te maa ia Dios kuu
tno'o ya'a.
2 Te tno'o ya'a oo jin ia Dios
ndee jaxtnañu'u.
3 Te jin ma'ñu sagua ia kuu
tno'o, ni junkoo ndi'i ja oo ñuyiu,
te nuu ja tu maa ya, chi ni in ja oo
ñuyiu ma junkoo.
4 Te nuu maa ya oo jateku, te
jateku yun ye'e ni'nu nuu ñayiu.
5 Te maa ya kuu ñu'u ja ye'e
ni'nu nuu janee, te tu ni kundee
ja oo ñunee yun ja nda'va ñu'u ja
ye'e ni'nu.
6 Ni oo in tee ni onani Juan ja ni
tetniuu ia Dios.
7 Ni kii de kuu de testiu ja ni
ndakani de tno'o ye'e ni'nu, nagua
ja jin ma'ñu sagua de, te ndi'i
ñayiu vi kandija tno'o ye'e ni'nu
yun.
8 Te masu ñu'u ja ye'e ni'nu kuu
maa Juan, su ni tetniuu ña Dios
jin de ja ndakani kaji de naxa oo
ia ye'e ni'nu.
9 Te maa ya kuu ñu'u ndaa ndija
ja ye'e ni'nu nuu ndi'i ñayiu, te
vaji ya nuu ñuyiu ya'a.
10 Chi jin ma'ñu sagua maa ya
ni junkoo ñuyiu, te ni oo ya nuu
ñuyiu, su tu ni ka jini ña ñayiu
ñuyiu na in kuu ya.
11 Ni kii ya nuu ñuu maa ya, su
tu ni ka janta'u ña ñayiu ñuu ya
jin ya.
12 Su ndi'i ñayiu ja ni ka janta'u
ya, vi ni ka kandijai ya, ni jiña'a ya
in jaka'nu nui ja ka kui se'e maa
ia Dios.
13 Te masu se'e teyii jin niñi
xikui nuu ni tna'a jin in ñasi'i ka
kui, ni masu ka kui in se'e nagua
ka'an maa teyii, chi maa ia Dios ni
sa'a ja ka kui se'e maa ya.
14 Te tno'o yun ni kuu teyii, te
ni oo ya ne'u yoon, te ni ka jini
san ja ye'e tajan ya, chi nuu maa
Tata Ja'nuo vaji ja ye'e tajan ya,
chi invaa maa ya kuu Se'e ia Dios.
Te nuu maa Se'e ya oo tno'o ndaa
vi ka'an nda'u ka'an kee ña ya, chi
saa oo maa ya.
15 Te ni ndakani Juan ja ja'a maa
ya nuu ni kana jaa de, te jiña'a de:
—Siki tee ya'a kuu ja ni ka'an
san nuu ni kachi san sua'a: "Tee
vaji yata ja vaji san kuu tee
kuu ka'nu ka saa maa san, chi
xtnañu'u ka de oo saa ni kaku
sein".
16 Chi nuu maa ya ni ka ni'o
ndi'i javii java'a ya vi ja ka'an
nda'u ka'an kee ña ya ndi'i ni
kiuu.
17 Chi jin ma'ñu sagua Moisés
vaji Ley ia Dios, su ja ka'an nda'u
ka'an kee ña ya vi jandaa vaji jin
ma'ñu sagua maa Jesukristu.
18 Te tu sa'un na in jini ia Dios,
chi invaa maa Se'e ya, ia oo jin
maa Tata Ja'nu, kuu ia ni ndakani
naxa oo ia Dios.

Ndakani Juan, tee skuandute, ja ja'a Jesús

19 Te ya'a kuu tno'o ni ndakani
Juan na ni ka tetniuu ña tee ka
kuu nija'nu nuu ñayiu judio jin
tee ka kuu sutu vi tee ka kuu
tatatno'o Leví ndee Jerusalén ja vi
kakan tno'o de Juan, te ka jiña'a
de:
—Ka kachi tee ka kuu nija'nu
ñuo ja vi kakan tno'o ña san, ¿na
in kuu maa ni?
20 Te ni ndaa yu'u Juan, tu ni
tayu'u tno'o de, te ni ndakani
ndaa de:
—Masu Kristu, ia ni tetniuu
Dios, kuu san —jiña'a de.
21 Te ni ka jikan tno'o ña tee
yun:
—¿Nuu saa te na in kuu ni? ¿A
ndi Elías kuu ni?
Te jiña'a de:

—Masu kuu san.

—¿A tee ndakani tno'o va'a ia Dios ja ka'an nuu tutu ii ja kii kuu ni? —ka jiña'a de.

—Masu kuu san —jiña'a de.

22 Te ka jiña'a tee yun:

—¿Te na in kuu ni? Kaxtno'o ni nagua ja kuu vi ndakani tno'o san nuu tee ni ka tetniuu ña. ¿Te naxa ka'an ni siki maa ni? —ka jiña'a de.

23 Te jiña'a de:

—Maa san kuu in tee kana nuu ñu'u te'a: "Vi ndasa'a ndaa ni ichi nuu vaji Jito'o", nagua ni ka'an Isaías, tee ni ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a.

24 Te tee ni ja'ankuei yun ka kuu tee ka yinduu nuu fariseo,

25 ni ka jikan tno'o ña de, te ka jiña'a de:

—Nuu saa, te ¿nau ja skuandute ni ñayiu, te nuu masu Kristu, ni masu ndi Elías, ni masu tee ndakani tno'o va'a ia Dios ja ka'an nuu tutu ii ja kii kuu ni? —ka jiña'a de.

26 Te jiña'a Juan sua'a:

—Maa san skuandute ñayiu jin ndute, su ma'ñu sagua maa ni, oo in tee ja tu ka jini ni de.

27 Te tee ya'a kuu tee vaji yata nuu vaji san, su tee kuu ka'nu ka kuu de saa sein, te ni masu nagua kuu sa'un san ja kuu ndajin san corria ndikin ndijan de —jiña'a de.

28 Sua'a ni kuu in nuu nani Betania, jioo yute Jordán, nuu ni oskuandute Juan ñayiu.

Jesús kuu Lelu ia Dios

29 Yun te inka kiuu tnee sua'a, te ni jini ña Juan jin Jesús ja kua'an ya nuu oo de, te jiña'a de:

—Vi kondia'a ni, chi ya'a vaji Lelu ia Dios, ia kindee yika kuechi ñayiu ñuyiu.

30 Te ja ja'a ia ya'a ni ka'an san: "Ja yata vaji san, te kii in tee kuu ka'nu ka saa maa san, chi tee xtnañu'u ka kuu de saa sein".

31 Te tu ni ojini san de, su yun guaa vaji san skuandute san ñayiu jin ndute, nagua ja na vi kuni ña ñayiu Israel na in kuu ya.

32 Te suni ndakani Juan nuu jiña'a de:

—Ni jini san Espíritu ia Dios ja makuun ichi andivi na kuinio in sata, te ni jinkoxnee siki ya.

33 Te tu ni ojini san na in kuu. Su ia ni tetniuu ña jin san ja skuandute san ñayiu jin ndute, kachi ya: "Ndee tee xiin siki kuni ron ja kuun Espíritu, te jinkoxnee siki de, te tee ya'a kuu tee skuandute ñayiu jin Espíritu ia Dios", kachi ya.

34 Te ni jini san, yun guaa ndakani san ja tee ya'a kuu Se'e maa ia Dios.

Ni kana Jesús uu tee xtnañu'u ja vi koskua'a jin ya

35 Te inka kiuu tnee sua'a ka otutu Juan jin uu tee ka skua'a jin de.

36 Te nuu ni jini de Jesús, ja jiondita ya yun, te jiña'a de:

—Tee yun kuu Lelu ia Dios.

37 Te nuu ni ka jini nduu tee ka skua'a jin de ja siun jiña'a de, te ni ka jata ndikin de Jesús.

38 Te nuu ni jionenuu Jesús, te ni jini ya ja ka ndikin ña de, te ni jikan tno'o ña ya:

—¿Na in ka ndanduku ni?

Te ka jiña'a de:

—Rabí —ja kei ka'an "Mastru"— ¿Ndenu oo ni? —ka jiña'a de.

39 Te jiña'a Jesús:

—Ne'ekuei ni te vi kuni ni.

Te ni ja'ankuei de, te ni ka jini de ndenu oo ya. Te ja siun ja oo ndee ka kuun jañini, guaa ni ka ndoo de jin ya kiuu yun.

40 Te Andrés, ñani Simón Pedro, kuu in tee ka ndeka tna'a jin inka de, ja ni ka jata ndikin de Jesús, nuu ni ka onini de tno'o ni ka'an Juan.

41 Yun te ni kee Andrés, ni ndanduku de xtnañu'u ka ñani de

Simón, te nuu ni ndani'i ña de, te
jiña'a de:
—Ni ka nuku'un san Mesías, (ja
kei ka'an "Kristu", ia ni tetniuu
Dios).
42 Te ni junsia'a ña de nuu oo
Jesús. Te nuu ni jini ña Jesús, te
jiña'a ya:
—Maa ni kuu Simón, seyii
Jonás, su nukonani ni Cefas, (ja
kei ka'an Pedro ja kuu kava).

Ni kana Jesús jin Felipe vi Natanael ja vi koskua'a jin ya

43 Te inka kiuu tnee sua'a, te
ni ndakani ini Jesús ja no'o ya
Galilea, te yun ni ka junkuntna'a
ya jin Felipe, te jiña'a ya:
—Kondikin ña ni na ki'inkueio.
44 Te Felipe, chi in tee ñuu Bet-
saida kuu de, te in ni ñuu de jin
Andrés vi Pedro.
45 Ni ndanduku ña Felipe jin
Natanael, te ni ndani'i ña de, te
jiña'a de:
—Ni ka nuku'un san tee xiin ja'a
ni tee Moisés nuu Ley, vi nagua ni
ka ka'an tee ni ka ondakani tno'o
ia Dios ndee jana'a. Te suu de kuu
Jesús, seyii José, tee ñuu Nazaret
—jiña'a de.
46 Yun te jiña'a Natanael:
—¿A ndee ñuu Nazaret kee in
jagua'a?
Te jiña'a Felipe:
—Ne'e ni te kuni ni.
47 Te nuu ni jini ña Jesús jin
Natanael ja ni jino de nuu oo ya,
te jiña'a ya:
—Ya'a vaji in tee Israel ndaa, ja
tu xnda'u ña de —jiña'a ya.
48 Te ni jikan tno'o ña Natanael:
—¿Ndenu ni jini ña ni?
Te jiña'a Jesús:
—Ama ka ja kana ña Felipe, nuu
oo ni ndu'u in tnu tichi iuu, yun ni
jini ña san —jiña'a ya.
49 Yun te jiña'a Natanael:
—Mastru, maa ni kuu Se'e ia
Dios; maa ni kuu rey ñayiu Israel.
50 Yun te jiña'a Jesús:
—Kandija ña ni, chi ka'an san
ja ni jini ña san ndu'u in tnu tichi
iuu, su tniuu na'nu ka saa ya'a
kuni ni.
51 Te jiña'a ka ya:
—Ka'an ndandaa san ja vitna
jin kiuu kua'on yun, vi kuni ni
ja nune andivi, te makunkuei vi
mandakuei ia ka jinokuechi nuu
maa ia Dios nuu oo san ja kuu san
Se'e Teyii —jiña'a ya.

2

Ja xtnañu'u ni sa'a Jesús javii java'a nuu viko tnanda'a ñuu Caná

1 Te nuu uni ka kiuu, te ni ka
sa'a in viko tnanda'a ñuu Caná ja
tnii Galilea, te yun ni oo nana si'i
Jesús nuu viko yun.
2 Te suni ni ka ka'an ña jin Jesús
vi tee ka skua'a jin ya ja vi koo ya
nuu viko tnanda'a yun.
3 Te nuu ni ndi'i vinu viko
tnanda'a yun, te jiña'a nana si'i
Jesús nuu ya:
—Tu ka na vinu ka neva'a ñayiu
ya'a.
4 Te jiña'a Jesús:
—¿Nau ja siun ka'an ni jin san,
vi nana? Te kuini ka ja kenta ore
ja sa'a san tniuu na'nu.
5 Su jiña'a nana ya nuu ñayiu ka
jinokuechi yun:
—Vi sa'a ni ndi'i nagua tatnuni.
6 Te yun ka oo iñu kiyi yuu ja kee
ndute, nagua ka sa'a maa ñayiu
judio ja ka nduvii nuu ia Dios, te
nuu in in kiyi yun ka kakuu kuun
xiko axi in ciento litro ndute.
7 Yun te jiña'a Jesús:
—Vi chitu ni kiyi ya'a ndute.
Te ni ka tnaa chitu de ndute.
8 Yun te jiña'a ya:
—Vi tau ni joo vitna, te mavijun-
sia'a ni nuu tee kuu chatna vinu
—jiña'a ya.
Te ni ka junsia'a de.
9 Te nuu ni jito tnuni tee kuu
chatna vinu ndute yun, te ni jini
de ja ni vinu gua'a ka kuu, su tu ni
jini de ndenu ni kee vinu yun. Su

tee ka jinokuechi yun, chi ka jini
de ja nuu ndute ni ka tau de. Yun
te ni kana de maa tee tnanda'a
yun.
10 Te jiña'a chatna vinu yun:
—Ndi'i ñayiu ka jani xtnañu'u
vinu gua'a ka, te ndee nuu ni kuu
kua'a ka ji'i ñayiu, yun te saa ka
jani vinu nuu ka. Su maa ni, chi ni
tava'a ni vinu gua'a ka, guaa ndee
nuu sandi'i ni ka —jiña'a de.
11 Te tniuu ka'nu ya'a ni sa'a
Jesús jaxtnañu'u ñuu Caná ja tnii
Galilea. Te saa ni kuu ja ni xne'e
ya jaka'nu ya, te ni ka kandija ña
tee ka skua'a jin ya.
12 Te nuu ni ya'a viko yun, te
ni ka nunuu ya ñuu Capernaúm,
maa ya vi nana si'i ya vi ñani ya
vi tee ka skua'a jin ya. Te ndesaa
ni kiuu ni ka oo ya ñuu yun.

Ni ndasavii Jesús maa veñu'u ka'nu

13 Nuu ni kuu yatni viko pascua
nuu ka soko ñayiu judio lelu nuu
ia Dios, te ni ndanuu Jesús maa
ñuu Jerusalén.
14 Te ni nuku'un ya ñayiu ka
xiko isndiki vi ndikachi vi sata vi
ñayiu ka sama xu'un, ka nukoi
ye'e veñu'u yun.
15 Te nuu ni jini ya yun, te
ni kagua ya in yo'o kuiñi, te ni
kene'e ya ndi'i ñayiu jin ndikachi
vi isndiki, te ni siagua ya xu'un
ñayiu ka sama yun vi ni skiondiso
ya mesa nuu ka oi yun.
16 Te jiña'a ya nuu ñayiu ka xiko
sata:
—Vi xtajioo ni ja ya'a, te ma vi
sa'a ni ve'e Tata san na kuinio nuu
ya'u —jiña'a ya.
17 Yun te ni ka ndakanka'an tee
ka skua'a jin ya nagua yoso nuu
tutu ii, nuu ka'an sua'a: “Chi vi
sua'a kai anu san ja ndi'ni ndeva'a
san ja ja'a ve'e ni, vi Tata Dios”,
kachi tutu.
18 Yun te ka jiña'a ñayiu judio:
—¿Na tniuu ka'nu sa'a ni ja
xne'e ja ndiso tniuu ni ja sa'a ni
ya'a nuu saa? —ka jiña'a de.
19 Te jiña'a Jesús:
—Nuu ja vi xnani ni veñu'u
ya'a, te nuu uni kiuu, te ndasa'a
san —jiña'a ya.
20 Te ka jiña'a tuku ñayiu judio:
—Nuu uu xiko iñu kuia ni ka
satniuu san ja ni ka sa'a san
veñu'u ya'a, te maa ni ka'an ni ja
vi nuu uni ni kiuu, te ndasino ni
—ka jiña'a de.
21 Su ka'an ya siki veñu'u ja kuu
yiki kuñu maa ya.
22 Te nuu ni ndateku ya ne'u
ndiyi, te ni ka ndakanka'an tee ka
skua'a jin ya ja sia'a ni ka'an ya, te
ni ka kandija de nagua yoso nuu
tutu ii, vi tno'o ja ni ka'an Jesús ja
ja'a maa ya.

Ja jini Jesús naxa ka oo anu ñayiu.

23 Te nuu oo ya nuu viko pascua
maa ñuu Jerusalén, te kuakua'a
ñayiu ni ka kandija ña jin ya nuu
ni ka jini tniuu na'nu ni sa'a ya.
24 Su Jesús, chi tu ni kukanu ini
ya ñayiu yun, chi ja jini ya na
ñayiu ka kuu ndi'i.
25 Te tu jiniu'u ya ja na in ñayiu
ndakani ja ja'a inka ñayiu, chi ja
jini maa ya naxa ka oo ini anu
ñayiu.

3

Ni ja'an Nicodemo ni jinkoto de Jesús

1 Ni oo in tee fariseo ja ni
onani Nicodemo, in tee kanuu
ne'u ñayiu judio.
2 Te in jakuaa ni ja'an de ni
jinkoto de Jesús, te jiña'a de:
—Mastru, ka jini san ja vaji ni
nuu ia Dios ja kaxtno'o ni, chi tu
na in kuu sa'a tniuu na'nu sa'a
ni ya'a nuu ja tu ia Dios oo jin
—jiña'a de.
3 Yun te jiña'a Jesús:

—Ka'an ndandaa ndija san ja ni
in ñayiu ma kuu kiukuei nuu tat-
nuni ia Dios nuu ja ma vi ndakaku
jai —jiña'a ya.
4 Te jiña'a Nicodemo:
—¿Naxa kuu ndakaku in tee
nuu ja makunija'nu de? ¿A kuu
ndee de inka jichi chii si'i de, te
ndakaku de inka jichi? —jiña'a
de.
5 Te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndandaa ndija san ja na
in ma ndakaku jin ndute vi jin
Espíritu ia Dios, te ma kuu kiui
nuu tatnuni ya.
6 Chi na in kaku jin yiki kuñu, te
ñayiu ñuyiu kui. Te na in kaku jin
Espíritu ia Dios, te ñayiu jaa kui,
chi oi jin Espíritu ya.
7 Te ma sa'u kuii ini ni ja ka'an
san ja nini kuu ja vi ndakaku jaa
ñayiu.
8 Chi tachi, chi yi'i ndee ni nuu
kuini, te jini ni ja jiso yi'i, su tu jini
ni ndenu vaji ni ndenu kua'an. Te
saa ka kuu ndi'i ñayiu ka kaku jin
Espíritu.
9 Yun te ni jikan tno'o tuku ña
Nicodemo, te jiña'a de:
—¿Naxa kuu ndakaku jaa
ñayiu, nuu saa? —jiña'a de.
10 Te jiña'a Jesús:
—Maa ni kuu tee kaxtno'o nuu
ñayiu Israel, ¿te a vi tu jinkui'nu
ini ni tno'o ya'a?
11 Te ka'an ndandaa ndija san ja
ka ka'an san nagua ka jini san, chi
ka ndakani san ja ni ka jini san jin
nuu san, te tu ka janta'u ni tno'o
ka ndakani san.
12 Te vitna ja ka'an san naxa oo
ñuyiu ya'a, te tu ka kandija ni, ¿te
naxa vi kandija ña ni nuu ja na
ka'an san naxa sa'a ia Dios ndee
andivi?
13 'Chi ni in ñayiu tu na kaa
ndee andivi ja kuni naxa oo, chi
maintno'o ni maa san ja makuun
san ndee andivi ja kuu san Se'e
Teyii, guaa jini san, chi ja ni oo san
andivi.
14 Te nagua ni jatakaa sukun
Moisés koo nuu ñu'u te'a, (te nuu
ni ka ondia'a ñayiu ti, te ni ka
onduva'i ja ni ka otekui), suni saa
nini kuu ja kuintakaa Se'e Teyii,
15 nagua ja ndi'i na ñayiu ka
kandija ña jin san, te ma vi junai,
chi vi ni'i ja vi kotekui nikuii
nikani.
16 'Chi ni kutoo ndeva'a ña ia
Dios jin ñayiu ñuyiu, yun guaa ni
jiña'a ya invaa Se'e ya, nagua ja
ndi'i ñayiu ka kandija ña jin ya
ma vi junai, chi vi ni'i ja vi kotekui
nikuii nikani.
17 Chi tu ni tetniuu ia Dios Se'e
ya ñuyiu ja xtavi kuechi ya ñayiu
ñuyiu, chi ni tetniuu ña ya nagua
ja vi kaku ni'nu ñayiu ñuyiu jin
ma'ñu sagua ya.
18 'Chi na ñayiu kandija ña jin
ya, te ma tavi kuechi. Su na ñayiu
tu kandija ya, te ja ni tavi kuechi,
chi tu ni kandijai Kristu, ia kuu
invaa Se'e Dios.
19 Te ya'a kuu nuu ka tavi
kuechi ñayiu, chi ni kii ia ja ni
ye'e ni'nu ya ñuyiu, te ni ka kutoo
ka ñayiu ñunee, masu ja ye'e
ni'nu ya, chi tniuu kue'e ka sa'i.
20 Chi ndi'i na ñayiu ka sa'a
jakue'e, te ka skexikoi ja ye'e ni'nu
ya, te tu kiukuei nuu ye'e ni'nu ya,
nagua ja ma tuu ndijin tniuu kue'e
ja ka sa'i yun.
21 Su ñayiu jika ndaa, chi kiui
nuu ye'e ni'nu ya, nagua ja tuu
ndijin ja tniuu sa'i yun vaji nuu
ia Dios —jiña'a Jesús.

Ni ndakani Juan, tee skuandute,
ja ja'a Jesús

22 Te nuu ni ya'a ja ni ka
ndatno'o ya jin Nicodemo, te ni
ja'ankuei Jesús jin tee ka skua'a
jin ya nuu ñu'u ja tnii Judea, te
yun ni ka oo ya jin de ndee saa
kiuu, te ni ka skuandute ya ñayiu.
23 Te suni oo Juan skuandute
de ñayiu in nuu nani Enón ja
netna'a yatni jin ñuu Salim, chi
yun ni ñu'u kuakua'a ndute, te ni

ja'ankuei ñayiu, te yun ni skuan-
dute ña de.
24 Chi kuini ka ja kanakau Juan
vekaa tiempu saa.
25 Yun te in kiuu ni ka tee tna'a
tee ka skua'a jin Juan jin ndesaa
ka tee judio siki naxa ka sa'a
ñayiu ja ka nduvii nuu ia Dios.
26 Te ni ja'ankuei de nuu oo
Juan, te ka jiña'a de:
—Mastru, tee ni ka oo jin ni
jioo yute Jordán, tee xiin ja'a
ni kaxtno'o ni, vitna te suni oo
de skuandute de, te ndi'i ñayiu
kua'ankuei nuu de —ka jiña'a de.
27 Yun te jiña'a Juan:
—Ma kuu nagua ni'i sa'un
ñayiu nuu ja masu maa ia Dios oo
ndee andivi jiña'a ya nui.
28 Te suni maa ni ka kuu testiu ja
ni kachi san: "Masu maa san kuu
Kristu, ia ni tetniuu Dios, chi sua'a
ni tetniuu ña ia Dios ja yoxno'o
san nuu ya vaji san".
29 Chi nuu ka sa'a ñayiu in viko
tnanda'a, te na in oo jin ñasi'i yun
kuu maa tee tnanda'a, te amigo
de, chi vi xiin tee tnanda'a yun oo
de, te nuu nini de tno'o ka'an tee
tnanda'a yun, te kusii ndeva'a ini
de. Te suni saa ni sein, chi kusii
ndeva'a ini san nini san tno'o
ka'an ya.
30 Chi nini kuu ja kuu ka'nu ya,
te nduu lule sein.
31 'Chi na in vaji ndee sukun, te
suu kuu ka'nu ka nuu ndi'i ja oo
nuu ñuyiu. Te ñayiu ñuyiu, chi
ñuyiu ya'a oi, te nino'o ni tno'o
ñuyiu ka'in, su ia vaji ndee andivi,
chi kuu ka'nu ka ya nuu ndi'i tu'u.
32 Te nagua ni jini ya vi ni onini
ya, yun ndakani ya, te tu na in
janta'u tno'o ndakani ya.
33 Su na in janta'u tno'o ja
ndakani ya, te ka'in ja ia ndaa kuu
Dios.
34 Chi na in ni tetniuu ia Dios,
te tno'o maa Dios ka'in, chi tu
chikua'a ia Dios Espíritu ya ja
jiña'a ya nui.
35 Te Tata Ja'nu, chi kutoo ya
Se'e ya, te ndi'i ni xndendoo ya
nuu nda'a Se'e ya ja kotatnuni.
36 Te na in kandija Se'e ia Dios,
te kotekui nikuii nikani, su na
in tu kuini ja kandija Se'e ya, te
ma kotekui, chi saa sua'a tna'a
ndeva'i tnundo'o ja tetniuu ia Dios
siki —jiña'a Juan.

4

Ni ka ndatno'o Jesús jin in ña'a ñuu Samaria

1 Te nuu ni jini Jito'o Jesús ja ni
ka onini tee ka kuu fariseo ja ka
ka'an ñayiu: "Mavikaya ka tee ka
skua'a jin Jesús vi kua'a ka ñayiu
skuandute de saa Juan", ka jiña'i,
2 visi masu maa ya ni skuandute
ñayiu, chi tee ka skua'a jin ya ni
ka skuandute ña.
3 Yun te ni ndekuei ya ñuu ja tnii
Judea, te kuano'okuei ya inka jichi
Galilea.
4 Te ja no'okuei ya ñuu yun,
chi nini kuu ja vi ya'a ya ñuu
Samaria.
5 Te ni jinokuei ya in ñuu nani
Sicar, ja tnii Samaria, nuu ñunde'i
ndi Jacob ja ni jiña'a de nuu se'e
de José ndee jana'a.
6 Te yun oo in poso ndute ja ni
sava'a ndi Jacob. Yun te ni junkoo
Jesús yu'u poso yun, chi ni kutnuu
ya ja ni ka jika ya. Te ja oo ndee
sau nduu.
7 Te ni jino in ña'a Samaria ja
tau ña ndute, te jiña'a Jesús:
—Kuni mani ña ni joo ndute ni
na ko'o san, vi kua'a —jiña'a ya.
8 Chi kua'ankuei tee ka skua'a
jin ya maa ini ñuu ja vi kuaan de
nagua vi kaa de jin ya.
9 Te jiña'a ña'a Samaria yun:
—¿Nau ja saa nuu sein ja kuu
san in ña'a Samaria jikan ni ndute
ko'o ni, te tee judio kuu ni, vi
kua'a? —jiña'a ña, chi tu ni ka
ondeka tna'a va'a ñayiu judio jin
ñayiu Samaria.
10 Yun te jiña'a Jesús:

—Nuu ja sua'a te kuni ni ja
skuta'u ña ia Dios, te na in kuu tee
ja kachi nuu ni: “Kuni mani ña ni
joo ndute ni na ko'o san”, te kakan
maa ni ndute nuu san, te taa san
ndute taa ja koteku ni —jiña'a ya.
11 Te jiña'a ñasi'i yun:
—Kua'a, tu nagua nee ni ja tau
ni ndute, te poso ya'a, chi kunu,
¿te ndenu ni'i ni ndute taa ja
koteku san?
12 ¿Axi ka'nu ka ni saa ndi tata
ja'nuo Jacob, ja ni xndendoo de
poso ndute ya'a nuu ni oji'i maa
de ndute vi ni ka oji'i se'e de vi
kiti de? —jiña'a ña.
13 Yun te jiña'a Jesús:
—Nani kuu ñayiu ja ka ji'i ndute
ya'a, te vi jiokuiin vi koyichi kai.
14 Su ndia ñayiu vi ko'o ndute ja
kuña'a maa san, chi ma vi koyichi
kai, chi saa sua'a ndute ja kuña'a
san yun junkoo in nuu ka'nu de
ini anu ñayiu, te jinonta nuu de
ja koxteku ña de nikuii nikani
—jiña'a ya.
15 Te jiña'a ñasi'i yun:
—Taa ni joo ndute jian na ko'o
san, vi kua'a, nagua ja ma koyichi
ka san, te ni ma kokii ka san ya'a
ja kotau ka san de —jiña'a ña.
16 Te jiña'a Jesús:
—Kua'an ni manukana ni yii ni,
te kikuei ni ya'a —jiña'a ya.
17 Yun te jiña'a ñasi'i yun:
—Tu na yii san.
Te jiña'a Jesús:
—Vatuka ka'an ni ja tu na yii ni,
18 chi ja ni kuu u'un yii ni oo,
te tee oo jin ni vitna, chi masu yii
ni kuu de, te ka'an ndaa ndija ni
—jiña'a ya.
19 Te jiña'a ñasi'i yun:
—Kua'a, na tno'o ka'an san ja
tee ndakani tno'o ia Dios kuu ni.
20 Te tata ja'nu san, ñayiu
Samaria, chi siun ni ni okikuei
nuu yuku ya'a ja ni ka ochiñu'i ia
Dios, te maa ni ja ka kuu ni ñayiu
judio, chi ka ka'an ni ja Jerusalén
kuu nuu kuini ja chiñu'o ia Dios
—jiña'a ña.
21 Te jiña'a Jesús:
—Kandija ni, vi kua'a, ja ja vaji
ore ja vi chiñu'u maa ni Tata Dios,
su ma kokuu nuu yuku ya'a ni
Jerusalén.
22 Maa ni, chi ka chiñu'u ni ia tu
ka jini ni. Su sein, chi ka chiñu'u
san ia ka jini san, chi ne'u ñayiu
judio vaji ia skaku ni'nu ña.
23 Su ja vaji ore te vitna kuu
nuu vi chiñu'u ndaa ndija ñayiu
Tata Dios jin Espíritu ya, chi suni
nduku Tata Dios ñayiu ja vi ndee
ini ndee anui vi chiñu'i ya.
24 Dios, chi Espíritu kuu ya, te
ñayiu ja ka chiñu'u ya kuini ja vi
chiñu'u ndai ya jin Espíritu ya ja
oo ini anui —jiña'a ya.
25 Te jiña'a ñasi'i yun:
—Ja jini san ja kii Mesías, ia
tetniuu Dios, ja nani ya Kristu. Te
nuu na kenta ya, te kaxtno'o ndi'i
ya nani guaa kuu —jiña'a ña.
26 Te jiña'a Jesús:
—Su ia ka'an ni yun kuu maa
san ja ka ndatno'o jin ni —jiña'a
ya.
27 Te vi maa nuu saa ni nda-
jinokuei tee ka skua'a jin Jesús,
te vi ni ka sa'u kuii kuiti ini de
ja siun ni ka jini de ka ndatno'o
ya jin in ñasi'i, su ni in de ña
ni ka jikan tno'o ya: “¿Nagua
jikan tno'o ni?”, axi “¿nagua ka
ndatno'o ni jin ña?”
28 Yun te ni xndendoo ñasi'i yun
kiyi ña, te kuano'o ña maa ñuu, te
jiña'a ña nuu ñayiu ñuu ña:
29 —Ne'ekuei ni te vi kuni ni in
tee ja vi ni ka'an ndi'i de nagua ni
osa'a san. ¿A masu tee ya'a kuu
Kristu, ia tetniuu Dios? —jiña'a
ña.
30 Yun te ni kekuei ñayiu ñuu
yun, te kua'ankuei nuu oo Jesús.
31 Te vi nini ka kuu saa, te ka
jiña'a tee ka skua'a jin Jesús:
—Mastru, kaa ni xtaa —ka
jiña'a de.

32 Te jiña'a Jesús:

—Neva'a maa san in ja kaa san, in ja tu ka jini ni —jiña'a ya.

33 Yun te ka ndatno'o tna'a tee ka skua'a jin ya:

—¿A na in kisia'a ja kaa de? —ka kachi de.

34 Te jiña'a Jesús:

—Ja kaa san kuu ja sa'a san nagua kuini maa ia ni tetniuu ña jin san, te na xndi'i san tniuu ja ni tenuu ña ya.

35 Chi ka kachi maa ni: "Ja'ni ña kuun ka yoo ja vi ndaxtutuo ja ni ka jituo nuu ñunde'io". Vatuka, su sein, chi ka'an san: "Vi ndanenuu ni te vi kondia'a ni nuu ñunde'i ja vi vivii ja makuaan ja ka jitu ni ja vi ndaxtutu ni nuu ñu'u yun".

36 Te ñayiu ndaxtutu nuu ñunde'i, chi ni'i ya'ui, te ya'ui yun kuu ja ndaxtutui ja kee nuu ñunde'i nagua ja kotekui nikuii nikani, saa nagua ja suni ñayiu jitu nuu ñunde'i jin ñayiu ndaxtutu, inuu ni na vi kokusii ini.

37 Chi saa te kee ndaa ja ka ka'an ñayiu: "In ñayiu jitu nuu ñunde'i, te inkai kuu ja ndaxtutu".

38 Te tetniuu ña san ja vi ndaxtutu ni nuu tu ni ka jitu maa ni, chi inka ñayiu ni ka jitu, te vi ndaxtutu maa ni nagua ni ka jitu ñayiu yun —jiña'a ya.

39 Te kua'a ñayiu ñuu Samaria yun ni ka kandija ña jin ya, jin tno'o ka'an ñasi'i yun ja ndakani ña nuu jiña'a ña sua'a: "Ni ka'an ndi'i de nuu san nagua ni osa'a san", jiña'a ña.

40 Yun te ni jinokuei ñayiu ñuu Samaria nuu oo ya, te ni ka jikanta'ui ja na kendoo ya vi koo ya jin ndee saa kiuu, te ni oo ya ñuu yun uu kiuu.

41 Te kua'a ndeva'a ka ñayiu ni ka kandija ya nuu ni ka onini tno'o ni ka'an ya.

42 Te ka jiña'i nuu ñasi'i yun:

—Masu ka kandija ka san maintno'o tno'o ni ndakani ni, chi vi ni ka onini maa san, te ni ka jini ndaa san ja suu ia ya'a kuu Kristu, ia skaku ni'nu ñayiu ñuyiu —ka jiña'i.

Ni ndasa'a Jesús se'e in tee netniuu nuu rey

43 Te nuu ni ya'a nuu uu kiuu, te ni ndee Jesús ñuu yun, te kuano'o ya ñuu ja tnii Galilea.

44 Chi visi maa Jesús ja ni ka'an ja ni in tee ndakani tno'o ia Dios, tu ka nee yiñu'u ñayiu ñuu maa de nuu de.

45 Su nuu ni ndenta ya ñuu ja tnii Galilea, te ni ka janta'u gua'a ña ñayiu ñuu yun jin ya, chi ja ni ka jini nui ndi'i ja ni sa'a maa ya ñuu ka'nu Jerusalén nuu ni oo viko pascua, chi suni ni ja'ankuei ñayiu yun nuu viko.

46 Ni ja'an tuku Jesús inka jichi ñuu Caná ja tnii Galilea nuu ni ndasa'a ya ndute ja ni nduu vinu. Te yun ni oo in tee ñuu Capernaúm ja nee de tniuu ka'nu nuu rey, te oo in se'e de ja ku'i.

47 Te nuu ni onini de ja ni ndajiokuiin Jesús ndee Judea, te kuano'o ya Galilea, ni ja'an de nuu oo ya ja kakanta'u de nuu ya ja na ndenuu ya ñuu de ndasa'a ya se'e de, chi vi ja oi ja kui.

48 Yun te jiña'a Jesús:

—Nuu ja sua'a, te ma vi kuni ni seña vi jaka'nu sa'a san, chi ma vi kandija ni —jiña'a ya.

49 Te jiña'a tee nee tniuu ka'nu nuu rey:

—Jito'o, tanunda'a ni, ki'inkueio joo ama ka ja kuu se'e san —jiña'a de.

50 Te jiña'a Jesús:

—Kuano'o ni, chi ja ni nduva'a se'e ni —jiña'a ya.

Te ni kandija tee yun tno'o ni ka'an Jesús nuu de, te kuano'o de.

51 Te nuu mandenuu de ñuu
de, te ni ka nutna'a ña tee ka
jinokuechi nuu de, te ka jiña'a de:
—Ni nduva'a se'e ni, vi Jito'o
—ka jiña'a de.
52 Yun te ni jikan tno'o ña de:
—¿Na ore ni keja'i ja ni
nduva'i?
Te ka jiña'a de:
—Nuu ka in iku ni kee ña kiji jin
—ka jiña'a de.
53 Yun te ni jinkui'nu ini de
ja ore saa kuu nuu jiña'a Jesús:
"Ja ni nduva'a se'e ni", te ni ka
kandija ndi'i de jin ñayiu ve'e de.
54 Te ya'a kuu tniuu ka'nu kuu
uu ja ni sa'a Jesús nuu ni nda-
jiokuiin ya Judea ja kuano'o ya
Galilea.

5

*Ni ndasa'a Jesús in tee ndu-
tuchiin*

1 Yun te nuu ni ya'a ndee saa
kiuu, te ni ndanuu Jesús maa ñuu
Jerusalén, chi ni oo in viko ñayiu
judio.
2 Te maa Jerusalén oo in pila
ndute yatni ye'e ndikachi, ja nani
jin sa'an hebreo Betesda ja neva'a
u'un yuve'e kani.
3 Te yun ka nduei kuakua'a
ñayiu ka ku'u, ñayiu ka ku'u nuu
vi ñayiu ka ku'u si'in vi ñayiu ni
ka ndutuchiin, ka ndetui ja kanda
ndute yun.
4 (Chi in ia jinokuechi nuu Dios
ni okuun in in jichi nuu pila ndute
yun, te ni okagua de. Te ñayiu
xtnañu'u ka ja ni okee nuu ni
kagua ndute yun, te ni onduva'i
nuu nani kuu ni nuu kue'e ja ku'i.)
5 Te yun ni oo in tee ja ni oku'u
vaa ndee oko xa'un uni kuia.
6 Te nuu ni jini ña Jesús ja
katuu de, te ni jini ya ja ni kuna'a
ndeva'a ku'u de, te ni jikan tno'o
ña ya:
—¿A kuini ni nduva'a ni?
—jiña'a ya.
7 Te jiña'a tee ku'u yun:
—Sajin, tu na in oo ja chituu ña
jin san ja tnaa ña nuu pila ndute
ya'a nuu ka kagua ndute ya'a, te
vi nini kua'an san ja kee san, te
inka ñayiu ja makee xtnañu'u ka
saa sein —jiña'a de.
8 Te jiña'a Jesús:
—Ndakoo ni te ndaki'in ni jito
ni, te kaka ni —jiña'a ya.
9 Te vi nuu saa ni nduva'a tee
yun, te ni ndaki'in de jito de, te ni
jikanuu de. Te kiuu ndatatu kuu
kiuu yun.
10 Yun te ni ka ka'an tee ka
kuu nija'nu nuu ñayiu judio, te ka
jiña'a de nuu tee ni nduva'a yun:
—Vitna kuu kiuu ndatatu, te oo
ii ja kondiso ni jito ni —ka jiña'a
de.
11 Te jiña'a tee ni nduva'a yun:
—Tee ni ndasa'a ña kuu tee
kachi: "Ndaki'in ni jito ni, te kaka
ni".
12 Yun te ni ka jikan tno'o ña de:
—¿Ndee tee kuu tee ka'an nuu
ni ja ndaki'in ni jito ni, te kaka ni?
—ka jiña'a de.
13 Su tee ni nduva'a yun, chi tu
jini de ndee tee kuu ja ni ndasa'a
ña, chi ja ni kujioo Jesús nuu ka
oo kua'a ñayiu yun.
14 Su nuu kuee ka, te ni nuku'un
ña Jesús nuu veñu'u, te jiña'a ya:
—Kondia'a ni vitna ja ni
nduva'a ni, te ma sa'a ka ni yika
kuechi, nagua ja ma ndo'o kue'e
ka ni —jiña'a ya.
15 Yun te ni ja'an tee yun, ni
ndakani de nuu tee ka kuu nija'nu
nuu ñayiu judio ja Jesús kuu tee ni
ndasa'a ña jin de.
16 Te yun guaa ni ka oka'an u'u
ña de jin Jesús, te ni ka nduku
ndee de ja vi ka'ni ña de, chi sia'a
ni osa'a ya kiuu ndatatu.
17 Yun te jiña'a Jesús:
—Tata san, chi satniuu ya ndee
kiuu vitna, te suni sein, chi sat-
niuu san —jiña'a ya.
18 Te yun guaa vi'i ka ka nduku
ndee tee ka kuu nija'nu yun ja vi

ka'ni de Jesús, chi masu nani ja
jisokava ya kiuu ndatatu, chi vi
suni ka'an ya ja tata maa ya kuu
ia Dios, te sa'a inuu ya maa ya jin
ia Dios.

Ndiso maa Se'e ia Dios tniuu ka'nu

19 Yun te jiña'a Jesús:

—Ka'an ndandaa ndija san ja
maa san ja kuu san Se'e ia Dios,
chi ma kuu sa'un nagua sa'a ni
maa san, chi ja ndia'a san ja sa'a
Tata san. Chi ndi'i nagua sa'a Tata
san, te suni saa ni sa'a maa san ja
kuu san Se'e ya.
20 Chi kutoo ña Tata san jin san
ja kuu san Se'e ya, te xne'e ya
ndi'i tniuu sa'a ya, te suni kua'a
ka tniuu na'nu xne'e ya jin ma'ñu
sagua maa san, ja vi vi sa'u kuii
kuiti ini maa ni nuu vi kuni ni.
21 Chi nagua ndaxteku Tata Dios
ndiyi, te jiña'a ya ja ka tekui, te
suni saa ni sein, ja kuu san Se'e
ya, chi kuña'a san ja vi koteku na
ñayiu kuini maa san.
22 Chi ni in ñayiu tu ja'nde Tata
Dios kuechi, chi ndi'i ni taa ya nuu
maa san ja kuu san Se'e ya ja na
ka'nde san kuechi ñayiu.
23 Saa nagua ja ndi'i ñayiu na vi
chiñu'u ña jin san ja kuu san Se'e
ya, nagua ka chiñu'i Tata Dios, chi
na in tu chiñu'u ña jin san ja kuu
san Se'e ya, te tu ka chiñu'i maa
Tata Dios, ia ni tetniuu ña jin san.
24 Te ka'an ndandaa ndija san
ja na in nini tno'o ka'an san, te
kandijai ia ni tetniuu ña jin san, te
kotekui nikuii nikani, te ma kotavi
kuechi, chi ya'i ja kui, te ki'in ja
kotekui.
25 Te ka'an ndandaa ndija san ja
vaji ore, te vitna kuu nuu vi konini
ñayiu ja ka kuu na kuinio ndiyi
tno'o ka'an san ja kuu san Se'e ia
Dios, te na ñayiu nini jin ndee ini
ndee anui, te kotekui.
26 Chi maa Tata Dios jiña'a ja ka
teku ñayiu, te suni saa ni sa'a ya
jin maa san ja kuu san Se'e ya ja
kuña'a san ja vi kotekui.
27 Te suni ni skuiso tniuu ña ya
ja ka'nde san kuechi ñayiu, chi
Se'e Teyii kuu san.
28 Te ma vi sa'u kuii ini ni jin
tno'o ya'a, chi kenta ore nuu ndi'i
ndiyi ja ka oo yau ñaña vi konini
tno'o ka'an san.
29 Te na ñayiu ni ka sa'a java'a,
te vi ndatekui ja vi kotekui nikuii
nikani. Su na ñayiu ni ka sa'a
jakue'e, te vi ndatekui nuu vi
tna'i tnundo'o ja vi tniuya'ui yika
kuechi.

Ya'a xne'e ja ndiso tniuu Jesús

30 ’Ma kuu sa'un nagua sa'a ni
maa san, chi nagua nini san nuu
Tata san, te saa ja'nde san kuechi.
Te oo ndaa ja sa'a san, chi masu
nduku san nagua kuini maa san,
chi sa'a san nagua kuini maa Tata
Dios, ia ni tetniuu ña jin san.
31 Chi nuu ja ndakani san tno'o
ja ja'a maa san, te tu jiniu'u ja
chituu ña jin maa san.
32 Su Dios kuu ia ndakani tno'o
ja ja'a san, te jini san ja ndakani
ndaa ya tno'o ja ka'an ya jin san.
33 Juan, chi ni ndakani ndaa de
nuu ni ka tetniuu maa ni tee ja ni
ka jikan tno'o ña jin de.
34 Su sein, chi tu jiniu'u san ja
na in tee ndakani ja ja'a san, su
ka'an san ya'a nagua ja vi kaku
ni'nu maa ni.
35 Chi Juan kuu na kuinio ñu'u
ja ni oye'e, te ni oye'e ni'nu de, te
ni ka kuini maa ni ja vi kusii ini ni
ndee saa kiuu jin jaye'e ni'nu de.
36 Su sein, chi oo in ja xne'e
kaji ka na in kuu san saa tno'o ni
ndakani Juan, chi tniuu ja ni taa
maa Tata Dios ja skunkuu san kuu
tniuu ka'nu ja sa'a san ya'a. Te
tniuu ya'a kuu ja ndakani ja ja'a
san, ja maa Tata Dios kuu ia ni
tetniuu ña jin san.
37 Te suni ndakani maa Tata
Dios ja ja'a san, ja ni tetniuu ña
ya jin san. Te maa ni, chi tu sa'un

na ama ka nini ni tno'o ka'an ya,
te ni tu ka jini ni na yu'u na nuu
ya,
38 te ni tu oo tno'o ya ini anu ni,
chi tu ka kandija ña ni jin san ja
kuu san ia ni tetniuu ya.
39 Ka skua'a gua'a ndeva'a maa
ni nuu tutu ii, chi yun ka ndakani
ini ni ja vi nuku'un ni ja vi koteku
ni nikuii nikani, te tutu ii yun kuu
ja ndakani ja ja'a san.
40 Su tu ka kuini ni kikuei ni ja
vi koo, nagua ja vi koteku ni.
41 ’Sein, chi tu nduku san ja vi
ka'an yiñu'u ñayiu ñuyiu jin san.
42 Chi ja jini san ja tu ka kutoo
ni ia Dios ndee ini ndee anu ni.
43 Maa san, chi vaji san jin sivi
maa Tata san, te tu ni ka janta'u
ña ni, su nuu ja inka tee na kii de
jin sivi maa de, te tee yun guaa vi
kuanta'u ni de.
44 ¿Te naxa kuu vi kandija maa
ni? Te ka nduku ni ja vi ka'an
yiñu'u ni jin in in maa ni, te masu
ka nduku ni jayiñu'u vaji nuu ia
Dios.
45 Te ma vi ndakani ini ni ja sein
ki'in san ka'an kuechi san ja ja'a
ni nuu Tata Dios. Su oo in tee
ka'an kuechi ja ja'a in in maa ni,
te suu de kuu ndi Moisés, tee ka
kukanu ini maa ni.
46 Chi nuu ja jandaa ndija ja
ka kandija ni Moisés, te suni vi
kandija ña ni jin san, chi ja ja'a
maa san ni ka'an Moisés nuu ni
tee de.
47 Su nuu ja tu ka kandija ni
tno'o ja ni tee Moisés, te ¿naxa
kuu vi kandija ni tno'o ka'an san?
—jiña'a Jesús.

6

Ni jiña'a Jesús ja ni ka jaa u'un mil teyii

1 Te nuu ni ya'a ndi'i yun, te
ni ya'a Jesús inka jioo ndute mar
Galilea ja suni nani Tiberias.
2 Te ka ndikin ña kuakua'a
ñayiu jin ya, chi ni ka jini tniuu
na'nu ni sa'a ya jin ñayiu ka ku'u.
3 Yun te ni kakuei Jesús in nuu
yuku, te yun ni ka junkoo ya jin
tee ka skua'a jin ya.
4 Te saa chi ja ni kuyatni viko
pascua ñayiu judio.
5 Te nuu ni ndanenuu Jesús, te
ni jini ya ja kua'ankuei kuakua'a
ñayiu nuu oo ya, te jiña'a ya nuu
Felipe:
—¿Ndenu vi ni'o xtaa vi ki'on ja
vi kaa ndi'i ñayiu ya'a? —jiña'a
ya.
6 Su ya'a ni ka'an Jesús ja koto
tnuni ña ya, chi ja jini gua'a maa
ya nagua kuu ja sa'a ya.
7 Yun te jiña'a Felipe:
—Ni ya'u uu ciento kiuu ja sat-
niuo ma kenta vi ki'on ja vi kuña'o
in ta'u in ta'u ja vi kaa ñayiu ya'a
—jiña'a de.
8 Te jiña'a Andrés, inka tee ka
skua'a jin ya, ñani Simón Pedro:
9 —Ya'a oo in suchi lule ja nei
u'un xtaa cebada vi uu chiaka
kueli, ¿su nagua na'a kuu ya'a, te
kuakua'a ñayiu ka kuu? —jiña'a
de.
10 Yun te jiña'a Jesús:
—Vi kuña'a ni ñayiu jian na vi
junkoi.
Te oo kuakua'a yuku nuu ka oi
yun, te ni ka junkoo vaa ndee u'un
mil teyii.
11 Te ni tnii Jesús xtaa yun, te
ni ndakuanta'u ya nuu ia Dios, te
ni ja'nde ya ni jiña'a ya nuu tee
ka skua'a jin ya, te tee yun ni ka
skaka nuu ñayiu ka nukoo yun. Te
suni saa ni ni sa'a ya jin chiaka,
te ni ka jai ndee nagua kua'a ka
kuini in in mai.
12 Te nuu ni ka ndutu chii ñayiu
yun, te jiña'a ya nuu tee ka skua'a
jin ya:
—Vi ndaxtutu ni yu'u xtaa ja ni
ndoo ya'a nagua ja ma junaa ni
joo luluu —jiña'a ya.
13 Te nuu ni ka ndaxtutu de, te
ni ka chitu de uxi uu chika yu'u
xtaa ja ni ndoo nuu u'un xtaa
cebada ja ni ka jaa ñayiu yun.

14 Te nuu ni ka jini ñayiu yun
tniuu ka'nu ni sa'a Jesús, te ka
kachi:
—Tee ya'a kuu ndija ndaa kuiti
tee ndakani tno'o ia Dios ja kii nuu
ñuyiu —ka kachi.
15 Su ni jini Jesús ja vi tenini ña
ñayiu vi tnaa ñai ja kokuu ya rey,
te ni kee maintno'o ni ya kua'an
ya in yuku.

Jika Jesús siki ndute mar

16 Te nuu ni kunee, te ni
ja'ankuei tee ka skua'a jin ya yu'u
ndute mar.
17 Te ni kekuei de nuu in barco,
te kua'ankuei de nuu ndute mar
ichi ñuu Capernaúm. Te ja
makunee, te tu na Jesús ndenta ja
vi ndanitna'a ya jin de.
18 Te ni jinkondee jiondiso ndiso
ni ka nuu ndute mar yun ja siun
ni junki'i in tachi ni'i ndeva'a.
19 Te nuu ja ni kuu vaa ndee
u'un kilómetro ka skaka de barco
nuu ndute yun, te ni ka jini de
Jesús jika ya siki ndute mar, te
majuntna'a ya barco yun, te ni ka
yu'u de.
20 Su jiña'a ya:
—Ma vi koyu'u ni, chi maa san
kuu.
21 Yun te sii ini ndeva'a ni ka
janta'u ña de, te ni ndaa ya nuu
barco yun. Te vini ni ndejioo nuu
ñu'u yu'u ndute nuu ka kuini ya
ki'inkuei ya.

Ka ndanduku ña ñayiu jin Jesús

22 Yun te inka kiuu tnee sua'a,
te ni ka jini ñayiu ka oo inka jioo
yu'u ndute mar ja tu na inka barco
oo, chi invaa ni oo, te tu ni kiuu
Jesús nuu barco yun, chi maa ni
tee ka skua'a jin ya kua'ankuei.
23 Su sava ka barco ni jinokuei
ndee Tiberias, yatni nuu ni ka
jaa ñayiu xtaa na ni ndakuanta'u
Jito'o Jesús nuu ia Dios, te ni
ja'nde ya.
24 Su nuu ni ka jini ñayiu yun
ja tu na Jesús oo yun, ni tee ka
skua'a jin ya, te ni ndakuei nuu
barcoi, te kua'ankuei ñuu Caper-
naúm ka ndandukui Jesús.

Ndakani Jesús ja maa ya kuu xtaa ja taa ja tekuo

25 Te nuu ni ka nuku'un ñai inka
jioo yu'u ndute mar, te ka jiña'i:
—Mastru, ¿na ore ni kenta ni
ya'a?
26 Te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndandaa ndija san ja ka
ndanduku ña ni, su masu ja ni ka
jini ni tniuu ka'nu ni sa'a san, chi
chia ni ka jaa ni xtaa guaa ndee ni
ka ndutu chii ni.
27 Ma vi satniuu ni nuu kee ja vi
kaa ni ndee in uu ni kiuu te ndi'i,
chi vi satniuu ni nuu kee ja siun ni
vi kokaa ni ja vi koteku ni nikuii
nikani. Chi ya'a kuu ja taa Se'e
Teyii ja vi kokaa ni, chi yun kuu
ja ni chitniuu ña maa Tata Dios jin
san —jiña'a ya.
28 Yun te ka jiña'a de:
—¿Naxa vi sa'a san ja kuu vi
skunkuu san tniuu kuini ia Dios
ja vi sa'a san? —ka jiña'a de.
29 Yun te jiña'a Jesús:
—Tniuu ia Dios kuu ya'a, ja vi
kandija ña ni jin san ja kuu san ia
ni tetniuu maa ya.
30 Yun te ka jiña'a de:
—¿Nagua kuu jaka'nu sa'a ni ja
vi kuni san, te vi kandija ña san?
¿Te na tniuu kuu ja sa'a ni?
31 Ndi tata veluo, chi ni ka ojaa
de maná nuu ñu'u te'a, nagua
yoso nuu tutu ii: “Ni jiña'a de xtaa
oo ndee andivi ni ka jaa ñayiu”
—ka jiña'a de.
32 Te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndandaa ndija san, ja
masu Moisés kuu tee ni jiña'a xtaa
oo ndee andivi ja ni ka jaa ñayiu,
chi maa Tata san kuu ia taa xtaa
ndaa ndija ja vaji ndee andivi.
33 Chi xtaa maa Dios kuu ia ni
kuun ndee andivi, te jiña'a ya ja
ka teku ñayiu ñuyiu —jiña'a ya.
34 Yun te ka jiña'a de:
—Siun ni kotaa ni xtaa yun ja na
vi kokaa san.

35 Te jiña'a Jesús:
—Maa san kuu xtaa ja taa ja
teku. Te na in kikuei ja vi koo jin
san, te ma vi kokokin sa'un kai,
te na in kandija ña jin san, te ma
koyichi sa'un kai.
36 Su nagua ja ni ka'an san ja
visi ni ka jini ña ni, su tu ka
kandija ña ni.
37 Ndi'i ñayiu ni taa maa Tata
Dios kikuei ja vi koo jin san, te na
in vaji nuu san, te ma skunu san
jin ja ki'in.
38 Chi ndee andivi makuun san,
su masu ja sa'a san nagua kuini
maa san, chi ja sa'a san nagua
kuini maa ia ni tetniuu ña jin san.
39 Te ya'a kuu ja kuini Tata Dios,
ia ni tetniuu ña jin san, ja ndi'i
ñayiu ni taa ya, ma skunaa san
ni in, chi ndaxteku san jin kiuu
sandi'i.
40 Te ya'a kuu ja kuini ia ni tet-
niuu ña jin san, ja ndi'i ñayiu ka
jini ña jin san ja kuu san Se'e ya, te
ka kandija ñai, vi ni'i ja vi kotekui
nikuii nikani, chi ndaxteku san jin
kiuu sandi'i —jiña'a ya.
41 Yun te ni ka jinkondee tee ka
kuu nija'nu nuu ñayiu judio, ka
ka'an kue'e de siki Jesús, chi ni
kachi ya: “Maa san kuu xtaa ja
makuun ndee andivi”.
42 Te ka kachi de:
—¿A masu tee ya'a kuu Jesús,
seyii José? Te ja ka jinio tata de
vi nana de, ¿te nau ja ka'an tee
ya'a: “Ndee andivi makuun san
vaji san”? —ka kachi de.
43 Yun te jiña'a Jesús:
—Ma vi koka'an kue'e ni siki
san.
44 Chi ni in ñayiu ma kuu kikuei
ja vi koi jin san nuu ja ma kana
ña maa Tata san, ia ni tetniuu ña
jin san, te ndaxteku san jin kiuu
sandi'i.
45 Chi yoso nuu tutu ii ja ni ka
tee tee ni ka ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a nuu ka'an sua'a: “Ia
Dios kaxtno'o nuu ndi'i ñayiu”.
Saa te ndi'i ñayiu ja ni ka onini
tno'o Tata Dios, te ni ka kutu'ai
tno'o kaxtno'o ya, te vajikuei ja vi
koi jin san.
46 Su ni in ñayiu tu na in jini nui
Tata Dios, chi maintno'o ia vaji
nuu maa Dios, ia ya'a kuu ia jini
ña jin maa Tata Dios.
47 Te ka'an ndandaa ndija san ja
na in kandija ña jin san, te kotekui
nikuii nikani —jiña'a ya.
48 ’Maa san kuu xtaa ja taa ja
teku.
49 Te ndi tata velu ni, ni ka jaa
maná ja kuu xtaa ni kuun ndee
andivi nuu ñu'u te'a, su ni ka ji'i.
50 Te xtaa ja taa ja teku ja ka'an
san ya'a kuu ia ja makuun ndee
andivi, nagua ja na ñayiu na kaa
xtaa ya'a, te ma kui.
51 Maa san kuu xtaa taa ja teku
ja makuun ndee andivi, te na
ñayiu kaa xtaa ya'a, te kotekui
nikuii nikani. Te xtaa ja kuña'a
san kuu yiki kuñu san, te kuña'a
san nagua ja vi koteku ñayiu
ñuyiu —jiña'a ya.
52 Yun te ni ka jinkondee tee
judio ka tee tna'a maa de, te ka
kachi de:
—¿Naxa kuu taa tee ya'a yiki
kuñu de ja vi kao? —ka kachi de.
53 Te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndandaa ndija san, nuu
ja ma vi kaa ni yiki kuñu Se'e
Teyii, vi ma vi ko'o ni niñi ya, te
ma vi koteku ni.
54 Chi na in jaa yiki kuñu san
vi ji'i niñi san, te kotekui nikuii
nikani, te ndaxteku san jin kiuu
sandi'i.
55 Chi yiki kuñu san kuu jagua'a
ndija ja vi kaa ñayiu, te niñi san
kuu jagua'a ndija ja vi ko'i.
56 Te na in jaa yiki kuñu san vi
ji'i niñi san, te oo ñayiu yun jin
san vi oo san jin.
57 Nagua ni tetniuu ña Tata Dios,
ia teku, te teku maa san jin ma'ñu
sagua Tata Dios, te suni saa ni
na in na kaa ña jin san, te suni
kotekui jin ma'ñu sagua san.

58 Te maa san kuu xtaa ja ni
kuun ndee andivi, su masu nagua
ni ka jaa ndi tata velu ni maná,
te ni ka ji'i de, chi na in kaa
xtaa ya'a, te kotekui nikuii nikani
—jiña'a ya.
59 Tno'o ya'a ni ka'an Jesús nuu
ni kaxtno'o ya nuu ñayiu ve'e ii
sinagoga ja oo ñuu Capernaúm.

Maa Jesús neva'a tno'o ja kotekuo nikuii nikani

60 Yun te nuu ni ka onini ndi'i
ñayiu ka skua'a jin Jesús tno'o ni
kaxtno'o ya, te ka kachi:
—Ndakui ndeva'a tno'o ya'a,
¿na in kundee ini konini? —ka
kachi.
61 Te ni jini maa Jesús ja vi ndee
maa ñayiu ka skua'a jin ya ka
ka'an kue'e siki tno'o ni ka'an ya,
te jiña'a ya:
—¿A ka tunini ni tno'o ni ka'an
san ya'a?
62 Te ¿naxa vi sa'a ni nuu saa,
nuu ja na vi kuni ni Se'e Teyii
ja mandaa ya nuu ni oo ya ndee
jaxtnañu'u?
63 Te Espíritu kuu ia taa ja tekuo,
te yiki kuñuo, chi tu sa'un nagua
ni'o jin. Te tno'o ja ni ka'an san
ya'a kuu tno'o ja vaji nuu maa
Espíritu ia Dios ja taa ja vi kotekuo
nikuii nikani.
64 Su ka oo sava maa ni ja tu ka
kandija ni —jiña'a ya. Chi ja jini
Jesús ndee jaxtnañu'u ndee ñayiu
ka kuu ja tu ka kandija, te ndee tee
kuu ja xtuu ña nuu tee ka netniuu.
65 Te jiña'a ka ya:
—Yun guaa ja ni ka'an san ja ni
in ñayiu ma kuu kikuei ja vi koo
jin san nuu ja ma chindee chituu
ña maa Tata Dios —jiña'a ya.
66 Te ndee kiuu yun ni ka kujioo
kuakua'a ñayiu ni ka oskua'a jin
Jesús, te tu ni ka ondikin ka ñai
jin ya.
67 Yun te jiña'a Jesús nuu ndi
uxi uu tee ka skua'a jin ya:
—¿A suni ka kuini ni ja vi kujioo
ni? —jiña'a ya.
68 Yun te jiña'a Simón Pedro:
—Jito'o, ¿na xiin nuu ki'inkuei
san? Te maa ni guaa neva'a
tno'o ja taa ja vi koteku san nikuii
nikani.
69 Te sein, chi ka kandija ña san
vi ka jini san ja maa ni kuu ia ni
tetniuu Dios vi Se'e maa ia Dios
teku —jiña'a de.
70 Te jiña'a Jesús:
—Maa san ni kaji ndi uxi uu ni,
su in maa ni kuu ni na kuinio in
tachi —jiña'a ya.
71 Ni ka'an ya siki Judas Iscari-
ote, seyii Simón, chi tee ya'a kuu
tee oo ne'u ndi uxi uu de ja xtuu
ña de jin Jesús nuu tee ka netniuu.

7

Tu ni ka kandija ña ñani maa Jesús jin ya

1 Te nuu ni ya'a ndi'i yun,
te ni jinkondee Jesús jikanuu ya
Galilea. Chi tu ni kuini ya ja
kiondita ya Judea, chi ka nduku
ndee tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu
judio ja vi ka'ni ña de jin ya.
2 Te ja ni kuyatni kiuu viko
ñayiu judio ja nani viko ve'e
xtnuu kuii.
3 Yun te ka jiña'a ñani ya:
—Ma koo ka ron ñuo ya'a, te
kuano'o Judea, nagua ja suni na vi
kuni ñayiu ka skua'a jin ron tniuu
sa'a ron.
4 Chi nuu ja na in ka'an ja vi
kuni tniuu sa'i, te ma sa'a yu'i. Te
nuu ja tniuu ya'a sa'a ron, te xne'e
nagua ja na vi kuni ndi'i ñayiu
ñuyiu —ka jiña'a de.
5 Chi vini maa ñani ya, tu ka
kandija ña jin ya.
6 Yun te jiña'a Jesús:
—Ja nuu in in maa ni, chi ndi'i
ni kiuu kuu gua'a, su sein chi
kuini ka ja kenta kiuu ja ki'in san.
7 Te ja ñayiu ñuyiu, chi tu ka
ka'an u'u ña jin ni, su sein chi ka
ka'an u'u ña jin san, chi ndakani
san siki tniuu kue'e ka sa'i.

8 Kuano'okuei maa ni viko yun,
chi ma ndanuu sein ja no'o san,
chi kuini ka ja skunkuu kiuu ja
ki'in san —jiña'a ya.
9 Te saa jiña'a Jesús, te ni
kendoo ya Galilea.

Kua'an Jesús nuu viko ve'e xtnuu kuii

10 Su nuu ja mavindanuu ñani
ya, yun te suni ni ndanuu ya nuu
viko yun, su ni ja'an yu'u ya ja ma
vi kuni ña ñayiu.
11 Te ni ka ndanduku ña tee ka
kuu nija'nu nuu ñayiu judio jin ya
nuu viko yun, te ka kachi de:
—¿Ndenu oo tee yun?
12 Su ni ka ka'an ndeva'a ñayiu
kua'a yun ja ja'a ya, te sava de
ka kachi: "Tee gua'a kuu de". Su
sava ka de ka kachi: "Ña'a, chi
nino'o ni xnda'u de ñayiu ñuo".
13 Su ni in de, tu ni ka'an ndijin
ja ja'a ya, chi ka yu'u de tee ka kuu
nija'nu nuu ñayiu judio.
14 Su nuu ja ni kuu sagua viko
yun, te ni ndanuu Jesús veñu'u, te
yun ni kaxtno'o ya nuu ñayiu.
15 Te vini ka sa'u kuii kuiti ini
tee judio ja ka kuu nija'nu yun ka
nini de, te ka kachi de:
—¿Naxa jini tee ya'a tno'o ka'an
de, te tu na in tee ni kaxtno'o nuu
de? —ka kachi de.
16 Yun te jiña'a Jesús:
—Tno'o ja kaxtno'o san ya'a, chi
masu tno'o maa san kuu, chi tno'o
maa ia ni tetniuu ña jin san kuu.
17 Te na in kuini ja sa'a nagua
kuini ia Dios, te kuni a nuu Dios
vaji tno'o kaxtno'o san ya'a axi
tno'o ka'an ni maa san kuu.
18 Chi na in ka'an tno'o mai,
te java'a mai ndukui. Su na in
nduku java'a na in ni tetniuu ña,
te tee yun kuu tee ndaa, te tu na
tno'o kue'e ka'an de.
19 Ni xndendoo Moisés Ley nuu
in in maa ni, su ni in ni tu
ka skunkuu ni, chi saa sua'a ka
nduku ndee ni ja vi ka'ni ña ni jin
san —jiña'a ya.
20 Yun te ni ka kana ñayiu kua'a
yun, te ka jiña'i:
—Vaa tachi ñu'u ña jin ni, ¿na
in nduku ja ka'ni ña jin ni? —ka
jiña'i.
21 Yun te jiña'a Jesús:
—Invaa tniuu ka'nu ni sa'a san
kiuu ndatatu, te vi ndi'i ni ni ka
sa'u kuii kuiti ini ni.
22 Te jandaa ja Moisés ni ka'an
ja vi chitnunio nuu yiki kuñuo,
su masu Moisés ni jinkondee jin,
chi ndee ndi tata veluo ni ka
jinkondee ka chitnuni nuu yiki
kuñu, te vi ndee kiuu ndatatu ka
chitnuni maa ni nuu yiki kuñu
seyii ni.
23 Chi nuu ja ka chitnuni ni nuu
yiki kuñu in seyii ni kiuu ndatatu,
nagua ja ma vi kuiso kava ni Ley
Moisés, ¿te nau ja ka kiti ini ni
nuu san ja ni ndasava'a san in tee
kiuu ndatatu?
24 Ma vi ndanduku ndichi ni
naxa oo naxa kaa in ñayiu, chi
vi skua'a guagua'a ni nagua kuu
ndaa, te saa vi sa'a ni —jiña'a ya.

Kaxtno'o Jesús ndenu vaji ya

25 Yun te ka jiña'a sava ka tee
maa Jerusalén:
—¿A masu tee ya'a kuu tee ka
ndanduku ja vi ka'ni?
26 Te vi kondia'a ni ja vi ka'an
de jin nuu ndi'i ñayiu, te tu na in
ka'an sa'un, axi saa ni ka ndakuni
ndaa ña tee ka tatnuni nuu ñuo ja
tee ya'a kuu Kristu, ia ni tetniuu
Dios.
27 Su tee ya'a, chi ka jinio na
ndenu kuu ñuu de. Su nuu na
kii Kristu, chi ni in ñayiu tu na in
kuni ndenu kii ya —ka jiña'a de.
28 Yun te ni kaxtno'o Jesús nuu
veñu'u ka'nu, te ni kana jaa ya, te
jiña'a ya:
—¿Nuu saa te a ka jini ña ni vi
a ka jini ni ndenu vaji san? Su
masu vaji san ja ja'a maa san, chi
ia ndaa kuu ia ni tetniuu ña jin
san, te tu ka jini maa ni ya.

29 Su maa san, chi jini san ya, chi
nuu maa ya vaji san, te maa ya ni
tetniuu ña jin san —jiña'a ya.
30 Yun guaa ni ka nduku ndee de
ja vi kakuiko ña de jin ya. Su ni in
de tu ni kakuiko ña, chi kuini ka
ja jino kiuu ja kuu ya.
31 Su visi ni saa, te kua'a ñayiu
ni ka kandija ya, te ka kachi:
—Nuu na kii Kristu, ia tetniuu
Dios, te ¿a sa'a ka ya tniuu na'nu
saa nagua sa'a tee ya'a? —ka
kachi.

Ni ka nduku tee ka kuu fariseo ja vi tnaa ña de vekaa jin Jesús

32 Te nuu ni ka onini tee ka
kuu fariseo ja ka ka'an ñayiu
tniuu na'nu ja sa'a Jesús, te ni ka
ndatno'o tna'a de jin tee ka kuu
nija'nu nuu sutu, te ni ka tetniuu
de ndaja'a de ja vi kakuiko ña jin
ya.
33 Yun te jiña'a Jesús:
—Vi koo nunuu kao ndesaa ka
kiuu, te saa no'o san nuu oo ia ni
tetniuu ña jin san.
34 Te vi ndanduku ña ni jin san,
su ma vi ndani'i ña ni, chi ma kuu
kentakuei ni nuu koo san —jiña'a
ya.
35 Yun te ka ndatno'o tna'a maa
tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu ju-
dio:
—¿Na ndenu ki'in tee ya'a ja ma
vi nuku'on de? ¿A ki'in de nuu ni
ka ndutenuu ñayiu ñuo ne'u sava
ka ñuu, te yun kaxtno'o de nuu
ñayiu sava ka ñuu yun?
36 ¿Axi naxa kei tno'o ka'an de:
“Vi ndanduku ña ni jin san, su
ma vi ndani'i ña ni, chi ma kuu
kentakuei ni nuu koo san”? —ka
kachi de.

Jesús kuu ndute taa ja kotekuo

37 Yun te kiuu sandi'i ja kuu
kiuu ka'nu ka viko yun, ni
junkuiin Jesús, te ni kana jaa ya,
te jiña'a ya:
—Nuu ja ndee ni yichi, ne'e ni
nuu san, te ko'o ni ndute taa san,
38 te na in kandija ña jin san,
te ndee ini ndee anui kaka ndute
ja taa ja kotekui na kuinio yute
nagua ka'an nuu tutu ii —jiña'a
ya.
39 Te tno'o ya'a ni ka'an Jesús ja
ja'a Espíritu ia Dios ja vi ni'i ñayiu
vi kandija ña jin ya, chi kuini ka
ja kii Espíritu ia Dios, chi chia'an
ka ja no'o ya nuu ye'e tajan ya.

Ni ka sa'a siin tna'a ñayiu ja ja'a Jesús

40 Yun te nuu ni ka onini sava
ñayiu kua'a yun tno'o ya'a, te ka
kachi:
—Jandaa ndija ja tee ndakani
tno'o ia Dios kuu tee ya'a —ka
kachi.
41 Te sava ka de ka kachi:
—Kristu, ia ni tetniuu Dios, kuu
tee ya'a.
Su sava ka de ka kachi:
—Ña'a, chi masu ñuu Galilea kii
Kristu.
42 Chi ka'an nuu tutu ii ja Kristu
kokuu tatatno'o David, te kii ya
ñuu Belén nuu ni okuu ñuu maa
rey David —ka kachi de.
43 Yun te ni ka ja'nde tna'a
ñayiu yun ja ja'a Jesús.
44 Te sava de ni ka kuini de ja
vi kakuiko ña de, te vi kasi ña de
vekaa, su ni in de tu ni kakuiko
ña.

Tu ni ka kandija ña tee ka netniuu jin Jesús

45 Yun te ni ndajinokuei ndaja'a
yun nuu ka oo tee ka kuu nija'nu
nuu sutu vi tee ka kuu fariseo, te
ka jiña'a de nuu ndaja'a yun:
—¿Nau ja tu ni kikuei ni jin
Jesús?
46 Yun te ka jiña'a ndaja'a yun:
—Ni in tee tu na ama ka'an
nagua ka'an tee ya'a.
47 Yun te ka jiña'a fariseo yun:
—¿A vi suni ni xnda'u ña tee
yun jin in in ni?
48 Te ¿a ndee tee ka tatnuni nuu
ñuo axi ndee tee ka kuu fariseo ni
ka kandija ña jin de?
49 Su ñayiu ja tu ka jini nagua
yoso nuu Ley, chi ni ka tau tnia'ai
nuu ia Dios —ka jiña'a de.

50 Yun te jiña'a Nicodemo, tee ni
jinkoto ña jin Jesús in jakuaa, ja
suni kuu de fariseo:
51 —¿A xtavi kuechi ña Ley ka
neva'o jin in tee, nuu ja masu
xtnañu'u ka koninio tno'o ka'an
de, te kunio nagua ni sa'a de?
—jiña'a de.
52 Yun te ka jiña'a de:
—¿A suni tee ñuu Galilea kuu
ni? Skua'a gua'a ni nuu tutu ii,
te kuni ni ja tu kee sa'un in tee
ndakani tno'o ia Dios ñuu Galilea
—ka jiña'a de.

Ni ka ka'an kuechi de siki in ña'a sa'a yika kuechi

53 [Yun te kuano'okuei mamaa
de ve'e de.

8

1 Su kua'an Jesús yuku nani
Olivo.
2 Te nuu ni tuu ndii inka kiuu,
te ni ndajino ya veñu'u, te ndi'i
ñayiu ñuu ni jinokuei nuu oo
ya. Yun te ni junkoo ya, te ni
jinkondee ya kaxtno'o ya.
3 Yun te ni jinokuei tee ka
kaxtno'o Ley vi tee ka kuu fariseo
jin in ñasi'i ni ka nuku'un de sa'a
ña kuechi ñuyiu, te ni ka jani ña
de ma'ñu sagua.
4 Te ka jiña'a de:
—Mastru, ni ka nuku'un san
ña'a ya'a mamaa nuu sa'a ña
kuechi ñuyiu.
5 Te nuu Ley Moisés tatnuni ja
vi ka'nio in ña'a sa'a siun jin yuu.
¿Te maa ni, naxa ka'an tna ni?
—ka jiña'a de.
6 Tno'o ya'a ka jiña'a de ja ka
ki'in vijin ña de, nagua ja kuu
vi xtavi kuechi ña de. Su Jesús,
chi ni chindei ya xini ya ichi nuu
ñu'u, te tee ya nuu ñu'u yun jin
xinda'a ya.
7 Su ja siun ka xnuu ña de ja ka
jikan tno'o ña de, te ni ndanenuu
ya, te jiña'a ya:
—Ndee maa ni guaa tu na
yika kuechi, te suu ni kokuu
jaxtnañu'u ja kani yuu ni ña
—jiña'a ya.
8 Te ni chindei tuku ya xini ya
ichi nuu ñu'u, te ni tee ya inka
jichi nuu ñu'u yun.
9 Su nuu ni ka onini de tno'o
ya'a, te ni ka ndakuni de ja suni
ka oo yika kuechi de, te ndi in ndi
in de ni ka ndandute, ni jinkondee
ndee tee nija'nu ka, te vi saa vi
saa ni kenta ndee tee kuechi, te
ni ndoo maintno'o ni ka Jesús jin
ña'a nukuiin sagua yun.
10 Yun te ni ndanenuu Jesús,
te ni in ka ñayiu tu na in oo,
chi maintno'o ni ka ñasi'i yun
nukuiin, te jiña'a ya:
—Kua'a, ¿ndenu ka oo tee ka
ka'an kuechi siki ni? ¿A ni in de
tu ni ka kuun ña de yuu ja vi ka'ni
ña de? —jiña'a ya.
11 Te jiña'a ña:
—Ni in de joo, vi Jito'o san.
Yun te jiña'a ya:
—Ni sein, ma xtavi kuechi ña
san. Kuano'o ni ve'e ni, te ma sa'a
ka ni yika kuechi —jiña'a ya.] *

Jesús kuu ñu'u ja ye'e ni'nu ñuyiu

12 Yun te ni ka'an tuku Jesús, te
jiña'a ya:
—Maa san kuu ñu'u ja ye'e
ni'nu nuu ñuyiu, te na in ndikin
ña jin san, te ma kokakai ñunee,
chi koye'e ni'nu nui, te suu sa'a ja
kotekui nikuii nikani —jiña'a ya.
13 Yun te ka jiña'a tee ka kuu
fariseo:
—Tno'o ka'an ni jian, chi ja ja'a
maa ni ndakani ni, te masu tno'o
jiniu'u kuu ja ndakani ni —ka
jiña'a de.
14 Yun te jiña'a Jesús:
—Visi tno'o ja ja'a maa san
kuu ja ndakani san, su tno'o ja
ndakani san, chi jiniu'u, chi jini
san ndenu vaji san vi ndenu ki'in

* **8:11 8:11** Masu nuu ndi'i tutu ii ndee jana'a yoso tno'o ya'a.

san. Su maa ni, chi tu ka jini ni
ndenu vaji san vi ndenu ki'in san.
15 Maa ni, chi ka ja'nde ni yika
kuechi ñayiu nagua ndakani ini in
ñayiu ñuyiu, su sein, chi tu ja'nde
san yika kuechi ni in ñayiu.
16 Te nuu ja na ndanduku san
kuechi ñayiu, su sa'a ndaa san,
chi masu maintno'o maa san kuu
ja ja'nde san kuechi, chi maa san
vi Tata san, ia ni tetniuu ña jin
san.
17 Chi nuu Ley maa ni yoso ja
nuu ja inuu ka ndakani uu testiu,
te tno'o ndaa kuu.
18 Te nuu ja ka ka'an maa ni ja
ndakani san tno'o ja ja'a maa san,
te suni Tata san, ia ni tetniuu ña
jin san, kuu inka ia ndakani tno'o
ja ja'a san —jiña'a ya.
19 Yun te ka jiña'a de:
—¿Ndenu oo tata ni?
Te jiña'a Jesús:
—Ni maa san, tu ka jini ña ni na
in kuu san, te ni Tata san, chi nuu
ja na vi kuni ña ni jin san, te suni
vi kuni ni Tata san.
20 Te tno'o ya'a ni ka'an Jesús
nuu oo ya nuu veñu'u ka'nu
kaxtno'o ya nuu oo jatnu nuu ka
tnaa ñayiu xu'un ja ka sokoi nuu
ia Dios. Te ni in ñayiu tu ni ka
kakuiko ña ja ki'in ya vekaa, chi
kuini ka ja jino kiuu ja kuu ya.

Ma kuu kiukuei ñayiu andivi jin yika kuechi

21 Yun te jiña'a tuku Jesús inka
jichi:
—Sein, chi ki'in san, te vi ndan-
duku ña ni, su vi kuu maa ni nuu
yika kuechi ni, chi ma kuu kiukuei
ni nuu ki'in san —jiña'a ya.
22 Yun te ka jikan tno'o tna'a tee
ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio:
—¿A ndaka'ni de maa de axi
nau ja ka'an de sia'a: “Ma kuu
kiukuei ni nuu ki'in san”? —ka
ndatno'o tna'a de.
23 Te jiña'a ya:
—Maa ni, chi tee ka oo ndee
ndi'i ya'a ka kuu ni, te sein, chi
ndee sukun yun oo san. Maa ni,
chi ñayiu ñuyiu ya'a ka kuu ni, te
sein, chi masu ñayiu ñuyiu ya'a
kuu san.
24 Te yun guaa kachi san ja vi
kuu maa ni nuu yika kuechi ni,
chi tu ka kandija ña ni ja Maa San
Kuu, te yun guaa vi kuu ni nuu
yika kuechi ni —jiña'a ya.
25 Te ka jiña'a de:
—¿Te na in kuu maa ni?
Yun te jiña'a Jesús:
—Ja ni ka'an san ndee
jaxtnañu'u na in kuu san.
26 Te neva'a kuakua'a san tno'o
ja ka'an san vi ja sa'a ndaa san
kuechi in in ni, su ia ni tetniuu
ña jin san, chi ia ndaa kuu ya.
Te sein, chi tno'o ja ni onini san
nuu ya kuu tno'o ja ka'an san nuu
ñayiu ñuyiu —jiña'a ya.
27 Su tu ni ka jinkui'nu ini ñayiu
yun ja ka'an ya ja ja'a Tata Dios.
28 Te jiña'a ka Jesús:
—Nuu na vi ndane'e sukun ni
Se'e Teyii, yun te saa vi kuni ni
ja sein, chi Maa San Kuu, te tu
sa'a san nagua kuini maa san, chi
ka'an san nagua ni kaxtno'o maa
Tata san.
29 Te maa ya ni tetniuu ña jin
san, chi oo ya jin san, te tu xndoo
maintno'o ña Tata san jin san, chi
siun ni sa'a san nagua junkuaan
ini ya —jiña'a ya.
30 Te nuu ni ka'an ya tno'o ya'a,
te kua'a ñayiu ni ka kandija ña jin
ya.

Kaxtno'o Jesús ja ja'a ñayiu ka jinokuechi nuu yika kuechi

31 Yun te jiña'a Jesús nuu ñayiu
judio ja ni ka kandija ña jin ya:
—Nuu ja siun ni vi koo yutnu ni
nuu tno'o san, te vi kokuu ndaa
kuiti ni tee ka skua'a jin san.
32 Te vi kuni ni tno'o ndaa, te
tno'o ndaa yun siaa ña ja ma vi
kunukuechi ka ni —jiña'a ya.
33 Te ka jiña'a de:
—Ndikin tata Abraham ka kuu
san, te tu na ama ka tenini ña ja vi
kunukuechi san nuu ni in ñayiu.

¿Te nau ja ka'an ni ja vi siaa ña, te ma vi kunukuechi ka san? —ka jiña'a de.

34 Yun te jiña'a Jesús:

—Ka'an ndandaa ndija san ja ndi'i ñayiu sa'a yika kuechi, chi jinokuechi nuu yika kuechi yun.

35 Te ñayiu ja jinokuechi, chi masu siun ni kendoi ve'e jito'i yun, su ndia se'e, chi siun ni oi ve'e tatai.

36 Su nuu ja Se'e ia Dios na siaa uun ña, te jandaa kuiti ja vi yaa ni, te ma vi kokunukuechi ka ni nuu yika kuechi.

37 Ja jini san ja ndikin tata Abraham ka kuu ni, su ka nduku ndee ni ja vi ka'ni ña ni jin san, chi tu ka janta'u ni tno'o ka'an san.

38 Sein, chi ka'an san tno'o ja jini san nuu Tata san, te maa ni, chi ka sa'a ni nagua ni ka onini ni nuu tata ni —jiña'a ya.

39 Yun te ka jiña'a tuku de:

—Tata san kuu ndi Abraham.

Te jiña'a Jesús:

—Nuu ja sua'a te se'e Abraham ka kuu ni, chi vi sa'a ni tniuu ni osa'a ndi Abraham.

40 Su vitna te ka nduku ndee ni ja vi ka'ni ña ni jin san, ja kuu san in tee ja ka'an san tno'o ndaa, nagua ni onini san nuu ia Dios. Te Abraham, chi tu ni sa'a de nagua ka sa'a maa ni.

41 Te maa ni, chi ka sa'a ni tniuu sa'a tata ni —jiña'a ya.

Yun te ka jiña'a de:

—Masu se'e nda'u ka kuu san, chi ka neva'a san invaa tata san ja kuu ia Dios —ka jiña'a de.

42 Yun te jiña'a Jesús:

—Nuu ja sua'a te Dios kuu Tata ni, chi vi koka'an too ña ni jin san, chi nuu ia Dios ni kee san vaji san, te masu vaji san ja ja'a maa san, chi maa ya ni tetniuu ña jin san.

43 ¿Te nau ja tu ka jinkui'nu ini ni nagua ka'an san? Saa, chi tu ka kuini ni vi konini ni tno'o ja kaxtno'o san.

44 Chi tata maa ni kuu Tachi, te ka kuini ni vi sa'a ni nagua junkuaan ini tata ni, chi in ja ja'ni ndiyi kuu ndee jaxtnañu'u. Te tu oo jin tno'o ndaa, chi tu na tno'o ndaa oo nuu. Te nuu ka'an tno'o ja xnda'u ña, te ja ja'a maa ka'an, chi jaxnda'u ña kuu, chi maa kuu yua ndi'i jaxnda'u ña.

45 Te ndia sein, chi chia ka'an san tno'o ndaa, te yun tu ka kandija ña ni.

46 ¿Axi ndee maa ni nuku'un yika kuechi san? Te nuu ja ka'an san tno'o ndaa, ¿te nau ja tu ka kandija ña ni?

47 Chi na in kuu Se'e ia Dios, te nini tno'o ya ndee ini ndee anui. Su maa ni, chi masu Se'e ia Dios ka kuu ni, yun guaa tu ka nini ni tno'o ya —jiña'a ya.

48 Yun te ka jiña'a tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio:

—¿A masu inu ndija san nuu ka ka'an san ja in tee tno'o ñuu Samaria kuu ni, te ñu'u ña tachi jin ni? —ka jiña'a de.

49 Te jiña'a Jesús:

—Tu na tachi ñu'u ña jin san, chi sua'a chiñu'u san Tata san, te maa ni, chi saa sua'a ka skexiko ña ni jin san.

50 Su sein, chi tu nduku san ja vi ka'an yiñu'u ñayiu jin san. Su oo inka ia ja ndi'ni ja vi koo yiñu'u ñayiu nuu san, te sa'a ndaa ya ja ja'a san.

51 Su ka'an ndandaa ndija san, ja na in tava'a tno'o ja kaxtno'o san, te ma kuu sa'uin —jiña'a ya.

52 Yun te ka jiña'a tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio:

—Vitna ndia te ka jini san ja ñu'u ña tachi jin ni, chi Abraham vi tee ni ka ndakani tno'o ia Dios ni ka ji'i de, te maa ni, chi kachi ni ja na in tava'a tno'o ja kaxtno'o ni, te ma kuu sa'uin.

53 ¿Te a ka'nu ka ni saa nuu ndi tata velu san Abraham ja suni ni ji'i de nagua ni ka ji'i tee ni ka

ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a?
¿Te na in ka'an maa ni ja kuu ni,
nuu saa? —ka jiña'a de.
54 Te jiña'a Jesús:
—Nuu ja nduku san jayiñu'u
maa san, te tu nagua jiniu'u sa'un,
chi maa Tata san sa'a ja koo
jayiñu'u nuu san, ia ka ka'an maa
ni ja kuu Dios ni.
55 Su maa ni, chi tu ka jini ni ya,
su ndia sein, chi jini san ya, te nuu
ja na ka'an san ja tu jini san ya, te
chia tno'o san, na kuinio in in maa
ni. Su jini san ya vi skunkuu san
tno'o ya.
56 Su ndi tata velu ni Abraham,
chi ni kusii ini de ja kuni de kiuu
ja kii san. Te nuu ni jini de, te ni
kusii ini de —jiña'a ya.
57 Yun te ka jiña'a tee judio:
—Vaa vini uu xiko uxi kuia
chia'an ka ja koo ni, te kachi ni ja
ni jini ni Abraham —ka jiña'a de.
58 Te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndandaa ndija san ja
ama ka ja koo Abraham, te sein,
chi ja oo san —jiña'a ya.
59 Yun te ni ka kunda'a de yuu
ja vi kuun ña de, su ni tayu'u nuu
Jesús, te ni kee ya nuu veñu'u yun,
te vi ma'ñu sagua ñayiu yun ni
ya'a ya kua'an ya.

9

Ni ndasa'a Jesús in tee ndesi nduchi nuu de ndee nuu ni kaku de

1 Yun te nuu ni ya'a Jesús kua'an
ya, te ni jini ya in tee ndesi nduchi
nuu de ndee nuu ni kaku de.
2 Te ni ka jikan tno'o ña tee ka
skua'a jin ya, te ka jiña'a de:
—Mastru, ¿na in ni sa'a yika
kuechi, a maa tee ya'a axi tata de
vi nana de, ja siun ku'u nuu de ni
kaku de? —ka jiña'a de.
3 Te jiña'a Jesús:
—Ña'a. Ya'a chi masu ja ni sa'a
maa de yika kuechi axi tata de vi
nana de kuu, chi saa nagua ja sa'a
ia Dios in tniuu ka'nu jin tee ya'a.
4 Te nini tuu ka kiuu ya'a, te
nini kuu ja vi sa'o tniuu ni tenuu
ña ia ni tetniuu ña jin san, chi ja
vaji jakuaa nuu ma kuu ka na in
satniuu.
5 Su nini oo ka san ñuyiu, te kuu
san na kuinio ñu'u ja ye'e ni'nu
nuu ñuyiu —jiña'a ya.
6 Te vi siun jiña'a ya, te ni jati
ya teyu'u ya nuu ñu'u, te ni sa'a
ya nde'i jin teyu'u ya, te ni skanuu
ya nde'i yun nduchi nuu tee ku'u
nuu yun.
7 Te jiña'a ya:
—Kua'an ni te ndakate ni nuu
ni nuu pila ndute oo Siloé —jiña'a
ya. (Te Siloé kei ka'an ja ni
tetniuu.)
Yun te ni ja'an tee ku'u nuu yun,
te ni ndakate de nuu de, te ni
ndundijin. Yun te ni ndajiokuiin
de.
8 Yun te ñayiu ndisa yatni de vi
ñayiu ni ka ojini ña jin de ja ni
oku'u nuu de ama ka, ka kachi:
—¿A masu tee ya'a kuu tee ni
ojinkoo nuu ichi ja ni ojikan de
xu'un nuu ñayiu? —ka kachi de.
9 Te sava de ka kachi:
—Suu de kuu.
Te sava de ka ka'an:
—Na tno'o ja siun jito de.
Te jiña'a maa de:
—Maa san kuu.
10 Te ka jiña'a de:
—¿Naxa ni kuu ja ni ka ndundi-
jin nduchi nuu ni?
11 Te jiña'a de:
—Tee nani Jesús ni sa'a de nde'i,
te ni skanuu de nduchi nuu san,
te ni kachi de: “Kua'an ni nuu
pila ndute Siloé, te ndakate ni
nuu ni”, kachi de. Te ni ja'an
san ni ndakate san nuu san, te ni
ndundijin nduchi nuu san —jiña'a
de.
12 Yun te ni ka jikan tno'o ña de:
—¿Te ndenu oo tee yun?
Te jiña'a de:
—Tu jini san.

Ka xtichi ña fariseo jin tee ni oku'u nduchi nuu

13 Te ni ka jaka de tee ni oku'u
nuu yun, ni jinokuei jin de nuu tee
ka kuu fariseo.
14 Te kiuu ndatatu kuu na ni
sa'a Jesús nde'i, te ni ndasa'a ya
nduchi nuu tee ni oku'u nuu yun.
15 Te suni inka jichi ni ka jikan
tno'o ña tee ka kuu fariseo naxa
ni kuu ja ni ndundijin nuu de. Te
jiña'a de:
—Ni skanuu de nde'i nduchi
nuu san, te ni ndakate san, te ni
kuu ndia'a san —jiña'a de.
16 Yun te ka kachi sava tee
fariseo:
—Tee yun chi masu nuu Dios
vaji de, chi tu jaan ii de kiuu
ndatatu —ka kachi de.
Te sava de ka jiña'a:
—¿Naxa kuu sa'a in tee sa'a
yika kuechi in tniuu ka'nu yun?
—ka kachi de.
Te tu ni ka junkuaan nuu tna'a
ini de.
17 Yun te ni ka jikan tno'o tuku
de nuu tee ni oku'u nuu yun:
—Te maa ni, ¿naxa ka'an ni
jin tee ni ndasa'a nduchi nuu ni?
—ka jiña'a de.
Te jiña'a tee ni oku'u nuu yun:
—Tee ndakani tno'o ia Dios kuu
de.
18 Su tu ni ka kandija ña tee
ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio
yun ja ni ondesi nuu tee yun, te
ni ndundijin nuu de. Yun kuu ja
ni ka kana de tata vi nana tee ni
oku'u nuu yun.
19 Te ni ka jikan tno'o ña de:
—¿A tee ya'a kuu seyii ni ja ka
ka'an ni ja ni ondesi nuu de ni
kaku de? ¿Te naxa ni kuu ja vitna
te kuu ndia'a de? —ka jiña'a de.
20 Yun te ni ka ka'an tata de vi
nana de, te ka jiña'a:
—Ka jini san ja seyii san kuu de,
te ni ondesi nuu de ni kaku de.
21 Su ja ni ndundijin nuu de
vitna, chi tu ka jini san naxa ni
kuu, te ni tu ka jini san na in ni
ndakune nduchi nuu de. Su ja oo
maa de kuia de, te vi kakan tno'o
maa ni de, te na ka'an maa de —ka
jiña'a de.
22 Te tno'o yun ka jiña'a tata
de vi nana de, chi ka yu'u ña de
jin tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu
judio, chi ja ni ka ndatno'o tna'a
tee yun ja vi skunu ña de nuu
ve'e ii sinagoga nuu ja ndee in
ñayiu na ndakuni ja Jesús kuu ia
ni tetniuu Dios.
23 Yun guaa ka jiña'a tata de vi
nana de: “Ja oo maa de kuia de, te
vi kakan tno'o ni maa de”.
24 Yun te ni ka ndakana de tee
ni oku'u nuu yun, te ka jiña'a de:
—Ka'an ndaa ni jin nuu ia Dios,
chi ja ka jini san ja tee yun, chi
tee sa'a yika kuechi kuu de —ka
jiña'a de.
25 Yun te jiña'a de:
—Tu jini san a tee sa'a yika
kuechi kuu de axi ña'a, su ja jini
san kuu ja ni oku'u nuu san, te
vitna, chi ni ndundijin —jiña'a de.
26 Te ni ka jikan tno'o tuku de:
—¿Nagua ni sa'a ña de? ¿Naxa
ni sa'a de ja ni ndasa'a de nduchi
nuu ni? —ka jiña'a de.
27 Te jiña'a de:
—Ja ni ka'an san, te tu ka kuini
ni ja vi konini ni, ¿te nau ja ka
kuini tuku ni ja vi konini ni inka
jichi? ¿A suni ka kuini ni ja vi
koskua'a ni jin de? —jiña'a de.
28 Yun te ni ka nani ña de, te ka
jiña'a de:
—Vaa maa ni guaa ka skua'a
ni jin de, su ndia sein, chi tno'o
Moisés ka skua'a san.
29 Chi ka jini san ja ni ka'an ia
Dios jin Moisés, su ndia ja tee ya'a,
chi ni ja tu ka jini san ndenu vaji
de —ka jiña'a de.
30 Te jiña'a tee ni oku'u nuu yun:
—Tu ya'a guaa luu ndeva'a kaa,
ja tu ka jini maa ni ndenu vaji de,
su sein, chi ni ndasa'a de nduchi
nuu san.
31 Chi ndi'o ka jini ja ia Dios, chi
tu nini ya tno'o ka'an in tee sa'a
yika kuechi, su nuu ja in tee yu'u
ni'nu ia Dios kuu de, te sa'a de

nagua kuini maa ya, te yun guaa
nini ya tno'o ka'an de.
32 Chi ndee jaxtnañu'u nuu ni
junkoo ñuyiu, tu na ama ka ni ka
ni'i tno'o ja vi ka'an ñayiu ja ndee
in tee ndasa'a nduchi nuu, in tee
ndesi nuu de ndee nuu ni kaku de.
33 Chi nuu ja masu nuu ia Dios
vaji tee ya'a, te ma kuu nagua sa'a
sa'un de —jiña'a de.
34 Yun te ka jiña'a de:
—Guaa ndee nuu ni kaku ni ja
oo ni jin yika kuechi, ¿te a vaji ni
ja kaxtno'o ni nuu in in san? —ka
jiña'a de. Te ni ka skunu ña de
nuu ve'e ii sinagoga.

Kaxtno'o Jesús naxa oo ini anu ñayiu

35 Te ni jini so'o Jesús ja ni ka
skunu ña jin tee ni oku'u nuu yun.
Te nuu ni ka nukuntna'a ya jin de,
te jiña'a ya:
—¿A kandija ni Se'e ia Dios?
36 Te jiña'a de:
—¿Na in kuu, nagua ja kandija
san jin de?
37 Te jiña'a Jesús:
—Tu vitna te ni jini ni, chi maa
san kuu ja ka ndatno'o jin ni
—jiña'a ya.
38 Te ni junkuiin jiti de ja ni
chiñu'u ña de, te jiña'a de:
—Kandija ña san, vi Jito'o san.
39 Te jiña'a Jesús:
—Vaji san nuu ñuyiu ya'a ja
ka'nde san kuechi ñayiu, nagua ja
ñayiu tu inu ndijin nuu, te kuu vi
kondia'i, te ñayiu ka ndia'a, te vi
ndesi nduchi nui —jiña'a ya.
40 Yun te nuu ni ka onini sava
tee ka kuu fariseo ja ka oo jin
Jesús tno'o ni ka'an ya yun, te ka
jiña'a de:
—¿A vi suni ndee sein inu kuaa
san? —ka jiña'a de.
41 Te jiña'a Jesús:
—Nuu ja sua'a te ka ndesi
nduchi nuu ni, chi ma vi tavi ni
yika kuechi ja ka neva'a ni. Su
vitna ja ka ka'an maa ni ja ka
ndia'a ni, te ka tavi kuechi ni
—jiña'a ya.

10

Jesús kuu ia jito gua'a ndikachi

1 Te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndandaa ndija san, ja
na in tu kiuu ndaa ye'e ko-
rra ndikachi, chi saa sua'a jiso
ndeva'i, ñayiu yun kuu kui'na ja
kindee ndeva'a.
2 Su ndia tee jito ndikachi, chi
kiuu ndaa de ye'e korra.
3 Te tee jito korra yun, chi june
de ye'e korra, te kiuu tee jito
ndikachi yun, te kana sivi de ndi
in ndi in ndikachi de. Te ka
ndakuni ti tno'o ka'an de nuu
kene'e de ti korra ti.
4 Te nuu ndi'i ndikachi de kene'e
de, te kakoxno'o de nuu ti kua'an
de, te ka ndikin ña ti jin de, chi ka
na'a ti tno'o ka'an de.
5 Su inka tee siin, chi ma vi
kondikin ña ti, chi saa sua'a vi
kunu ti ki'inkuei ti, chi tu ka jini
ti tno'o ka'an inka tee yun —jiña'a
ya.
6 Tno'o jioni'ni ya'a ni ka'an
Jesús jin ñayiu, su tu ni ka
junkui'nu ini naxa kei tno'o ni
ka'an ya.
7 Yun te ni ndajiokuiin Jesús ni
ka'an ya, te jiña'a ya:
—Ka'an ndandaa ndija san, ja
maa san kuu na kuinio ye'e korra
nuu ndiukuei ndikachi.
8 Su ndi'i tee ka ka'an ja ni
tetniuu ña ia Dios ja ni kikuei ama
ka saa sein, chi ka kuu de kui'na
vi tee ka kindee ndeva'a, su tu ni
ka onini ndikachi yun tno'o ni ka
ka'an de.
9 Maa san kuu ye'e korra, te na
in kiukuei nuu san, te vi kaku
ni'nui. Te vi kokui na kuinio
ndikachi ja kiukuei ti vi ndekuei
ti, te ka ni'i ti ite ja ka jaa ti.
10 Kui'na, chi nani vaji ja su'u, ja
ka'ni ndiyi vi ja xnaa ñayiu ka kuu
na kuinio ndikachi. Su sein, chi
vaji san ja kuña'a san ja vi kotekui

nikuii nikani, te siun ni vi koo vii
vi koo va'i.
11 Maa san kuu tee jito gua'a
ñayiu ja ka kui na kuinio
ndikachi, te tee jito gua'a
ndikachi, chi soko de maa de, visi
ndee na kuu de ja ja'a ti.
12 Su tee ni'i ya'u sua'a ni, ja
masu jito de ndikachi maa de,
chi nuu jini de ja vaji va'u, te
xndendoo de ndikachi yun, te jino
yu'u de kua'an de. Te jino va'u, te
kakuiko ti ndikachi vi jate nuu ña
ti jin sava ka ndikachi yun.
13 Te tee ni'i ya'u yun, chi jino
yu'u de kua'an de, chi maa ni
nduku de xu'un, te tu ndi'ni de
nagua ka kuu ndikachi yun.

14 ’Maa san kuu tee jito gua'a
ndikachi, te jini gua'a san taka
ñayiu ja ka kuu na kuinio
ndikachi san, te suni ka jini ña
mai jin san.
15 Nagua jini ña maa Tata Dios
jin san, te suni saa ni jini san Tata
Dios, te suni soko san maa san,
visi ndee na kuu san ja ja'a ñayiu
ka kuu na kuinio ndikachi san.
16 Te suni ka oo ka ñayiu ja ka
kuu na kuinio ndikachi ja masu
ka oo nuu korra ya'a. Te suni
kanuu ja junkuaka san ñayiu yun,
te vi konini tno'o ka'an san, te
in ni ka'nu vi koo ndi'i ñayiu ka
kandija, te invaa ni tee jito ña koo.
17 Yun guaa kutoo ña Tata Dios,
chi soko san maa san ja kuu san
ja ja'a ñayiu, te ndateku tuku san.
18 Ni in ñayiu ma kindee ja jichi
ja kanda san, chi maa san guaa
kua'a san tno'o ja kuu san, chi
nuu nda'a maa san oo ja soko san
maa san ja kuu san, te suni ja
ndateku san. Chi ya'a kuu ja ni
tatnuni Tata san nuu san ja sa'a
san —jiña'a ya.

19 Te nuu ni ka onini tee ka kuu
nija'nu nuu ñayiu judio tno'o ya'a,
te tu ni ka junkuaan nuu tna'a
tuku ini de.
20 Te kua'a de ni ka kachi:

—¿Nau ja ka nini ni tno'o ka'an
tee jian? Te tachi ñu'u ña jin de,
te ndukue'e xini de.
21 Su sava ka de, chi ka kachi de:

—In tee ñu'u ña tachi ma kuu
ka'an de nagua ka'an tee ya'a. ¿A
kuu ndasa'a in tee ñu'u ña tachi
jin in tee ku'u nuu? —ka kachi de.

Ni ka skexiko ña tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio jin Jesús

22 Te yoo vijin kuu na ni ka sa'a
ñayiu judio in viko ja nuku'un
kiuu nduvii maa veñu'u ka'nu.
23 Te oo Jesús maa veñu'u yun
jikanuu ya nuu nani yuve'e kani
Salomón.
24 Yun te ni ka jionduu ña tee
ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio jin
ya, te ka jiña'a de:

—¿Nasaa ka kiuu guaa koskunu
nuu ini ña ni? Nuu ja maa ni kuu
ia ni tetniuu ña Dios, te uni in jichi
ni kaxtno'o kaji ni —ka jiña'a de.
25 Te jiña'a Jesús:

—Ja ni ka'an san nuu in in ni, te
tu ni ka kandija ni. Su taka tniuu
ja sa'a san jin jaka'nu maa Tata
san kuu ja xne'e kaji ja maa ya ni
tetniuu ña jin san.
26 Su maa ni, chi tu ka kandija
ña ni, chi masu ndikachi san ka
kuu ni, nagua ja ni ka'an san.
27 Chi ñayiu ka kuu ndikachi
san, chi ka nini tno'o ka'an san,
te jini san jin, vi ka ndikin ñai jin
san.
28 Te kuña'a san ja vi kotekui
nikuii nikani, te ma vi junaa
sa'uin, te tu na in ndakindee ña
jin nuu nda'a san.
29 Chi ni taa maa Tata san nuu
nda'a san, te ka'nu ka kuu maa
ya saa nuu ndi'i, te tu na in
ndakindee ña jin nuu nda'a Tata
san.
30 Maa san jin Tata san, chi in ni
ka kuu san —jiña'a ya.

31 Yun te ni ka kunda'a tuku tee
ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio
yun yuu ja vi kuun ña de.
32 Te jiña'a Jesús:

—Jin ndee jañu'u ka maa Tata
san, te kua'a tniuu gua'a ni sa'a
san jin nuu nasaa maa ni, ¿te na
ndee tniuu ya'a xiin ja'a kuu ja vi
kani yuu ña ni? —jiña'a ya.
33 Te ka jiña'a de:
—Masu ja ja'a tniuu gua'a ni
sa'a ni guaa vi kani yuu ña san,
chi ja ja'a ja kane'e ni siki ia Dios,
chi suni in teyii kuu ni, te sa'a
inuu ni maa ni jin ia Dios —ka
jiña'a de.
34 Yun te jiña'a Jesús:
—Nuu tutu Ley ka neva'a maa
ni yoso: “Ja ni kachi rin ja dios ka
kuu maa ron”, kachi tutu ii.
35 Te ja ka jinio nagua yoso nuu
tutu ii, te ma kuu ja vi kuiso
kavao, chi “dios” ni xnani ña ya
jin ñayiu xiin nuu ni tetniuu ya
tno'o ya.
36 ¿Te nau ja ka ka'an maa ni ja
kane'e san jin Dios nuu ka'an san
ja Se'e ia Dios kuu san? Chi ni sa'a
vii sa'a va'a ña ia Dios jin san, te
ni tetniuu ña ya ja vaji san nuu
ñuyiu.
37 Te nuu ja tu sa'a san tniuu
ka'nu ja sa'a Tata san, nuu saa te
ma vi kandija ña ni jin san.
38 Su nuu ja sa'a san, te visi
ma vi kandija ña ni jin san, su vi
kandija ni tniuu na'nu ja sa'a san,
nagua ja in jichi ni vi kuni ni, te
vi kandija ni ja oo Tata Ja'nu jin
san, te suni oo san jin Tata Ja'nu
—jiña'a ya.
39 Yun te ni ka nduku ndee tuku
de inka jichi ja vi kakuiko de
Jesús, su ni kaku ya nuu nda'a de
kua'an ya.
40 Te kuano'o tuku ya inka jioo
yute Jordán, nuu ni oskuandute
Juan ñayiu ndee jaxtnañu'u, te
yun ni kendoo ya.
41 Te kua'a ñayiu ni ja'ankuei
nuu oo ya, te ka kachi:
—Juan, chi jandaa ja tu ni sa'a
de ni in tniuu na'nu, su ndi'i tno'o
ni ka'an de ja ja'a tee ya'a oo ndaa
kuiti —ka kachi.
42 Te kua'a ñayiu yun ni ka
kandija ña jin Jesús.

11

Ja ni ji'i Lázaro

1 Ni oo in tee ni oku'u ja ni onani
Lázaro. Te maa de jin kua'a de
María vi Marta ka kuu de ñayiu
ñuu Betania.
2 Te María ya'a kuu kua'a
Lázaro tee ni oku'u, te suu ña'a
ya'a ni chi'i tatna xiko si'in Jito'o
Jesús nuu kuee ka, te ni ndasichi
ña jin ixi xini ña.
3 Te nduu kua'a de yun ni ka
tetniuu tno'o kua'an nuu Jesús
nuu ka jiña'a ña:
—Jito'o, ku'u tee ka'an too maa
ni.
4 Te nuu ni jini Jesús tno'o yun,
te jiña'a ya:
—Kue'e ya'a, chi masu kue'e ja
kuu de kuu, chi saa nagua ja vi
kuni ñayiu ja ka'nu ndeva'a kuu
ia Dios, nagua ja jin kue'e ya'a, te
suni xne'e Se'e Dios ja kuu ka'nu
ya —jiña'a ya.
5 Te ni oka'an too ndeva'a ña
Jesús jin Lázaro vi Marta vi jin
ku'u ña.
6 Te nuu ni ni'i tno'o ya ja ku'u
Lázaro, te ni kendoo ka ya uu ka
kiuu nuu ni oo ya yun.
7 Yun te saa jiña'a ya nuu tee ka
skua'a jin ya:
—Na no'okuei tukuo Judea inka
jichi.
8 Te ka jiña'a tee ka skua'a jin
ya:
—Mastru, oo yatni ni kiuu ja
ka nduku tee ka kuu nija'nu nuu
tna'o judio ja vi kuun ña de yuu,
¿te a vi kuini tuku ni ki'in ni yun?
—ka jiña'a de.
9 Te jiña'a Jesús:
—¿A masu uxi uu ore neva'a
in kiuu ja satniuo? Te nuu ja in
ñayiu jika tno'o nduu, te ma kachi
ja'i, chi ndijin ndia'i jin nikandii
oo ñuyiu ya'a.

10 Su na in jika tno'o jakuaa, te
kachi ja'i, chi tu ndijin nui.
11 Yun te jiña'a ka ya:
—Lázaro, tee ka ndeka tna'a
gua'a jion, chi ni kixin de, yun
guaa ki'in san xtoto san de
—jiña'a ya.
12 Yun te ka jiña'a tee ka skua'a
jin ya:
—Jito'o san, nuu ja kixin va'a
maa de, te nduva'a de.
13 Su Jesús, chi tno'o yun ni
ka'an ya ja ni ji'i Lázaro. Te ni ka
ndakani ini tee ka skua'a jin ya ja
ka'an ya siki ja kixin va'a maa de.
14 Yun te ni ka'an kaji Jesús:
—Ja ni ji'i Lázaro.
15 Te kusii ini san ja ja'a in in
maa ni ja tu ni ka oo yun, chi saa
nagua ja vi kandija gua'a ka ni, su
na ki'on nuu oo ndiyi yun —jiña'a
ya.
16 Yun te jiña'a Tomás, tee ka
xnani Kuati, nuu sava ka tee ka
skua'a jin ya:
—¿A suni ki'inkuei yoon, nagua
ja suni vi kuo jin ya? —jiña'a de.

Jesús kuu ia ndaxteku ñayiu, te kuña'a ya ja vi kotekui

17 Te nuu ni kenta Jesús ñuu
Betania, te ni jini ya ja ni kuu
kuun kiuu ni jinkoyu'u Lázaro in
kava ve'e.
18 Te yatni oo ñuu Betania jin
ñuu Jerusalén, vaa ndee yatni uni
kilómetro.
19 Te kua'a ñayiu judio ni ka
junkoto ña jin Marta vi María, ja
ni ka ndakuña'i tno'o ndee ini nuu
ña, ja ni ji'i kua'a ña.
20 Yun te nuu ni ni'i tno'o Marta
ja kua'an Jesús, te ni kee ña ja ni
nutna'a ña jin ya, su María chi ni
ndoo ña ve'e ña.
21 Te jiña'a Marta nuu Jesús:
—Jito'o san, nuu sua'a te ni oo
ni ya'a, chi ma kuu kua'a san nuu
siun.
22 Su visi ni saa, te jini san ja
ndi'i ni ja jikan ni nuu ia Dios, te
taa ya —jiña'a ña.
23 Te jiña'a Jesús:
—Ndateku kua'a ni —jiña'a ya.
24 Te jiña'a Marta:
—Jini san ja ndateku de nuu
vi ndateku ndiyi kiuu sandi'i
—jiña'a ña.
25 Te jiña'a Jesús:
—Maa san kuu ia ndaxteku
ñayiu, te kuña'a san ja vi kotekui
nikuii nikani. Te na in kandija ña
jin san, visi na kui, su kotekui.
26 Te ndi'i ñayiu ja ka teku, te
ka kandija ña jin san, ma vi kui in
jichi ni. ¿A kandija ni tno'o ya'a?
—jiña'a ya.
27 Te jiña'a ña:
—Saa, vi Jito'o san, kandija san
ja maa ni kuu ia ni tetniuu Dios
vi Se'e maa ia Dios, ja vaji ni nuu
ñuyiu ya'a —jiña'a ña.

Ni nda'i Jesús yu'u ñaña Lázaro

28 Te nuu ni ndi'i ni ka'an ya
tno'o yun, te ni ja'an Marta ni
nukana ña ku'u ña María, ni
kaxtno'o yu'u ña, te jiña'a ña:
—Ni kee Mastru ya'a, te kana ña
ya jin lo —jiña'a ña.
29 Te nuu ni jini María tno'o yun,
te vi ñama kuiti ni ndakoo ña, te
kua'an ña nuu oo Jesús.
30 Te chia'an ka ja kiuu Jesús
maa ñuu, chi oo ii ni ya nuu ni
nutna'a ña Marta jin ya.
31 Yun te nuu ni ka jini ñayiu
judio ja ka oo ve'e María ja ka
ndakuña'a tno'o ndee ini nuu ña,
ja ñama kuiti ni ndakoo ña, te ni
kee ña kua'an ña, te ni ka jata
ndikin ña de jin ña, chi ni ka
ndakani ini de ja kua'an ña ja
nda'i ña yu'u ñaña ndi kua'a ña.
32 Te nuu ni kenta María nuu oo
Jesús, te ni junkuiin jiti ña nuu
ja'a ya, te jiña'a ña:
—Jito'o san, nuu sua'a te ni oo
ni ya'a, chi ma kuu kua'a san nuu
siun —jiña'a ña.
33 Yun te nuu ni jini Jesús ja
nda'i María vi suni ka nda'i ñayiu
judio ja ka ndeka tna'a jin ña, te

ni tna'u ini ya, chi ni kunda'u ini
ña ya.
34 Te ni jikan tno'o ya:
—¿Ndenu mamaa ni ka tayu'u
ni de?
Te ka jiña'a ña:
—Jito'o san, ne'e ni ki'on, te
kuni ni.
35 Te ni nda'i Jesús.
36 Yun te ka ndatno'o ñayiu
judio:
—Vi kondia'a ni na kua'a ni
oka'an too ña de —ka kachi.
37 Su sava kai, chi ka jiña'i:
—Tee ya'a ja ni ndasa'a de
nduchi nuu tee ni oku'u nuu yun,
¿a ma kuu suni sa'a de ja ma kuu
Lázaro nuu siun? —ka kachi de.

Ni ndaxteku Jesús jin Lázaro

38 Te ni tna'u ndeva'a tuku ini
Jesús, te ni jino ya yu'u ñaña yun.
Te yau ñaña yun kuu in kava ve'e,
te ye'e kava ve'e yun ndesi in kava
ka'nu.
39 Te jiña'a Jesús:
—Vi xtajioo ni kava jian.
Te jiña'a Marta, kua'a ndiyi yun:
—Jito'o san, ja ni ja'an kue'e,
chi ja ni kuu kuun kiuu yiyu'u de
—jiña'a ña.
40 Te jiña'a Jesús:
—Ja ni ka'an san nuu ni ja nuu
ja kandija ni, te kuni ni jaka'nu ia
Dios —jiña'a ya.
41 Yun te ni ka xtajioo de kava
ja ndesi yu'u yau ñaña yun. Te
ni ndanenuu Jesús ichi andivi, te
jiña'a ya:
—Ndakuanta'u san nuu ni, vi
Tata Yua san, chi nini ni tno'o
ka'an san nuu ndakuatu san.
42 Te ja jini san ja siun ni nini
ni tno'o ka'an san, su ni ka'an san
tno'o ya'a ja kuu java'a maa ñayiu
kua'a ka oo ya'a, nagua ja na vi
kandija ñai ja maa ni ni tetniuu
ña jin san —jiña'a ya.
43 Te nuu ni ndi'i ni ka'an ya
tno'o yun, te ni kana jaa ya:
—Lázaro, ndee ni nuu oo ni jian
—jiña'a ya.
44 Te ni ndee ni tee ni ji'i yun,
ñutuu nda'a de vi si'in de sa'un
nani, te nuu de ñutuu inka sa'un.
Te jiña'a Jesús:
—Vi ndajin ni sa'un ñutuu de
jian, te vi siaa ni de na ki'in maa
de —jiña'a ya.

Ni ka skaka tna'a de ja vi ka'ni de Jesús

45 Yun te kua'a ñayiu judio ja
ka ndeka tna'a jin María ni ka
kandija Jesús, nuu ni ka jini tniuu
ka'nu ni sa'a ya.
46 Su sava de ni ja'ankuei nuu
tee ka kuu fariseo, te ni ka
ndakani de naxa ni sa'a Jesús.
47 Yun te ni ka ndututu tee ka
kuu fariseo jin tee ka kuu nija'nu
nuu sutu in nuu junta, te ni ka
kachi de:
—¿Naxa vi sa'o? Te tee ya'a, chi
sa'a de kua'a tniuu na'nu.
48 Te nuu ja vi kua'o tno'o ja
siun ni kosa'a de, te ndi'i ñayiu vi
kandija ña jin de. Te kikuei tee
ka netniuu Roma, te vi xnaa de
veñu'u ka'nuo vi ñayiu ñuo —ka
kachi de.
49 Yun te in tna'a de nani Caifás,
ja kuu de sutu kuu nija'nu ka kuia
yun, jiña'a de:
—Maa ni, chi tu ka jini sa'un ni.
50 Te ni tu ka ndakani ini ni, ja
gua'a ka kuu ja na kuu in tee ja
ja'a ñayiu ñuo, te masu ja vi ndi'o
vi naa —jiña'a de.
51 Te tno'o yun ni ka'an de, su
masu ja ni jani ini maa de kuu, chi
chia siun sutu kuu nija'nu ka kuu
maa de kuia yun, te yun guaa ni
ndakani de tno'o maa ia Dios ja
kuu Jesús ja ja'a ñayiu ñuu judio.
52 Te masu maintno'o ja ja'a
ñayiu ñuu judio kuu ya, chi suni ja
ndaxtutu ya ndi'i ñayiu ja ka kui
se'e maa ia Dios ja ni ka jitenui
taka ñuu.
53 Te vi guaa ndee kiuu saa ni
junkau tna'a tno'o ni ka ndatno'o
tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio
ja vi ka'ni de Jesús.

54 Te yun guaa tu ni kuu kaka
ndijin ka Jesús ne'u tee ka kuu
nija'nu nuu ñayiu judio. Chi ni
kee ya Judea yun, te kua'an ya
in ñuu nani Efraín, yatni nuu oo
ñu'u te'a, te ñuu yun ni ka kendoo
ya jin tee ka skua'a jin ya.
55 Te ja ni kuyatni ja ñu'u viko
pascua ja ka sa'a ñayiu judio, te
kua'a ñayiu taka ñuu kua'ankuei
Jerusalén ja vi skunkui nagua
ka'an Ley ja vi nduvii nuu ia Dios,
ama ka ja keja'a viko pascua yun.
56 Te ka ndanduku de Jesús nuu
ka oo de nuu veñu'u yun, te ka
jikan tno'o tna'a in in de:
—¿Naxa kachi tna ni? ¿A ma kii
Jesús viko ya'a? —ka kachi de.
57 Te sutu ka kuu nija'nu vi tee
ka kuu fariseo, ni ka xtaku de
tniuu ja nuu ja ndee in ñayiu jini
ndenu oo ya, te na kaxtno'i nagua
ja kuu vi kakuiko ña de jin ya.

12

Ni joso María tatna xiko si'in Jesús

1 Te nuu ja'ni ka ña iñu kiuu
ja kitna'a viko pascua, te ni ja'an
Jesús ñuu Betania nuu oo Lázaro,
tee ni ji'i, te ni ndateku de ne'u
ndiyi.
2 Te ni ka sa'a de in viko ja ni ka
jaxini de jin ya, te ni jani Marta
ko'o xini, te Lázaro kuu in tee ka
nukoo in ni ja ka jaxini jin ya nuu
mesa.
3 Yun te ni kunda'a María sava
litro tatna xiko ja kuu ndimaa ita
nardo ja ndee ya'u ndeva'a, te ni
joso ña si'in Jesús, te ni ndasichi
ña jin ixi xini ña, te vi ninii ini
ve'e ni chitu xiko tatna yun.
4 Yun te jiña'a Judas Iscariote,
seyii Simón, in tee ka skua'a jin
Jesús, tee ni xtuu ña jin ya nuu
kuee ka:
5 —¿Nau ja tu ni ka xiko tatna
xiko ya'a, te vaa ndee uni ciento
kiuu ya'u ja satniuu in ñayiu kuu,
te vi kuña'a nuu ñayiu ka kunda'u
nuu siun? —jiña'a de.
6 Yun ni ka'an de, su masu ja
kunda'u ndija ini de ñayiu ka
kunda'u, chi chia kui'na de, te
maa de ni teku tniuu nee de itni
nuu ñu'u xu'un, te su'u de xu'un
ka tnaa ñayiu nuu itni yun.
7 Yun te jiña'a Jesús:
—Ma koxna'a ni ña, kokuu maa
maa ña, chi ja ni sa'a ña ya'a kuu
ja ni sa'a tua'a ña yiki kuñu san
kiuu jinkoyu'u san.
8 Chi siun ni vi koo ni jin ñayiu
ka kunda'u. Su sein, chi masu
siun ni vi koo —jiña'a ya.

Ni ka skaka tna'a de ja vi ka'ni de Lázaro

9 Te kua'a ndeva'a ñayiu judio
ni ka jini ja oo Jesús ñuu Beta-
nia, te ni ja'ankuei de yun, masu
maintno'o ni ja vi kuni de ya, chi
suni ja vi kuni de Lázaro, tee ni
ndaxteku ya ne'u ndiyi.
10 Yun te ni ka skaka tna'a sutu
ka kuu nija'nu ja suni vi ka'ni de
Lázaro.
11 Chi ja ja'a Lázaro, te ni ka
kujioo kua'a tna'a de judio nuu
ka kaxtno'o de, te ni ka kandijai
Jesús.

Ni ndiuu Jesús na kuinio in rey ja ni kundee maa Jerusalén

12 Te inka kiuu tnee sua'a, te
kua'a ndeva'a ñayiu ja ni jinokuei
viko pascua yun, ni ka ni'i tno'o ja
kua'an Jesús ñuu Jerusalén.
13 Te ni ka ja'ndei nda'a tnu
ñuu, te ni kekuei ja mavinutna'i
ya. Te ni ka kana jai:
—¡Ka'nu kuu maa ni! Na ta'u
na ndetu ia vaji jin sivi maa Jito'o
Dios ja kotatnuni ya, ia kuu rey
ñayiu Israel —ka kachi.
14 Te ni ni'i Jesús in mentu luluu,
te ni ka koso ya ti, nagua yoso nuu
tutu ii:
15 Ma vi koyu'u maa ni ñayiu ñuu
Sión.
Vi kondia'a ni ya'a vaji rey ni,
Yoso ya in mentu luluu

kachi nuu tutu ii.
16 Te tu ni ka jinkui'nu ini tee
ka skua'a jin ya kiuu yun ja siun
kei ka'an nuu tutu ii, su nuu
ni nduka'nu Jesús ja mandaa ya
andivi, yun te saa ni ka ndaka'an
de ja ndi'i tno'o ja yoso yun ka'an
ja ja'a ya, vi nagua ni ka sa'a ña
jin ya.
17 Te ñayiu ja ka oo jin Jesús
ka ndakani nuu sava ka ñayiu
nagua ni ka jini ni sa'a ya, nuu ni
ndakana ya Lázaro nuu ni yiyu'u
de kava ve'e, te ni ndaxteku ña ya.
18 Te yun guaa ni kekuei ñayiu
kua'a ja ni ka nutna'a ña jin ya,
chi ni ka ni'i tno'i ja ni sa'a ya
tniuu ka'nu ya'a.
19 Su yun te ka ndatno'o tna'a
maa tee fariseo:
—Vitna te ni ka jini maa ni ja tu
nagua ka ni'i sa'uon. Chi ka ndia'a
nuu maa ni ja vi ndi'i kuiti ñayiu
kua'ankuei jin de —ka kachi de.

Ka ndanduku ña tee ñuu Grecia jin Jesús

20 Te ne'u ñayiu kua'a yun
ni jinokuei sava tee ñuu Grecia
maa Jerusalén viko pascua ja vi
chiñu'u de ia Dios.
21 Te ni ka jintna'a de Felipe, tee
ñuu Betsaida, ja tnii Galilea, te ni
ka ka'an nda'u de, te ka jiña'a de:
—Ka kuini san ja vi ka'an san
jin Jesús, vi ñani —ka jiña'a de.
22 Yun te ni ja'an Felipe, te ni
ndakani de nuu Andrés, te ndi
nduu de ni ka nukani nuu Jesús.
23 Yun te jiña'a Jesús:
—Ja ni kenta maa kiuu ja
nduka'nu Se'e Teyii.
24 Chi ka'an ndandaa ndija san
ja nuu ja ma junkau in ndikin triu
nuu ñu'u, te kiyu'u, nuu saa te
invaa ni ndikin kokuu, su nuu ja
na jinkiyu'u, te ndee ja ndakaya
kua'a ndeva'a.
25 Chi na ñayiu kutoi ja tekui, te
skunai mai, te na ñayiu tu ndi'ni
ndeva'i ja tekui nuu ñuyiu ya'a, te
tava'i mai ja kotekui nikuii nikani.
26 Te na ñayiu kuini ja
kunukuechi nuu san, te na
kondikin ñai jin san. Te ndee
nuu koo maa san, te suni yun koo
ñayiu jinokuechi nuu san. Te nuu
ja ndee ñayiu kunukuechi nuu
san, te sa'a ka'nu ña Tata san.

Ni kaxtno'o Jesús ja kuu ya

27 Te suni jiña'a Jesús:
—Tna'u ndeva'a ini san vitna,
¿te naxa ka'an san? ¿A kuña'a
san nuu Tata san: “Skaku ni'nu
ña ni nuu tnundo'o ya'a vitna”?
Ña'a, ma kuu, chi ja ja'a ya'a guaa
ni kenta san vitna ja tna'a san
tnundo'o.
28 Tata, xne'e ni maa ni ja ia
ka'nu kuu ni —jiña'a ya.
Yun te ni kenta in tno'o ichi
andivi ja ka'an:
—Ja ni xne'e rin ja kuu ka'nu
rin, te xne'e tuku rin inka jichi
—jiña'a ia Dios nuu tno'o yun.
29 Te ni ka jini ñayiu ka oo yun,
te ka ka'in ja vaa tajan kana, te
sava kai ka ka'an:
—In ia jinokuechi nuu Dios kuu
ia ni ka'an yun.
30 Yun te jiña'a Jesús:
—Masu ja ja'a sein ni ka'an ia
Dios nuu tno'o ya'a, chi ja ja'a maa
ni.
31 Chi vitna kuu ja sa'a ndaa
ia Dios yika kuechi ñayiu ñuyiu.
Te vitna guaa skunu ya jakue'e ja
tatnuni nuu ñuyiu ya'a.
32 Te nuu na ndakoo sukun san
nuu ñu'u ya'a, te sa'a san ja ndi'i
ñayiu kikuei nuu maa san —jiña'a
ya.
33 Te tno'o yun ni ka'an ya ja
kaxtno'o ya naxa ndo'o ya ja kuu
ya.
34 Te ka jiña'a ñayiu yun nuu ya:
—Ka jini san ja ka'an nuu Ley,
ja Kristu, ia tetniuu Dios, chi
koteku ya nikuii nikani. ¿Te nau
ja ka'an ni ja nini kuu ja ndakoo
sukun Se'e Teyii? ¿Te na in kuu
Se'e Teyii yun nuu saa? —ka
jiña'i.

35 Yun te jiña'a Jesús:
—Ndee saa ni ka kiuu vi koo ni
jin ñu'u ja ye'e ni'nu. Te vi kaka
ni vitna ja oo ñu'u ja ye'e ni'nu,
nagua ja ma ki'in ña ñunee. Chi
na in jika ñunee, te tu jini ndenu
kua'in.
36 Te vitna ja ka oo ka ni jin san,
vi kandija ña ni ja kuu san ñu'u
ja ye'e ni'nu, nagua ja vi kokuu ni
se'e ia ye'e ni'nu —jiña'a ya.
Te tno'o yun ni ka'an Jesús, te
kua'an ya ja ni tayu'u nuu ya nuu
ñayiu yun.

Tu ni ka kandija ña ñayiu judio jin Jesús

37 Te visi kua'a tniuu na'nu ni
sa'a Jesús jin nuu ñayiu yun, su
tu ni ka kandija ñai jin ya.
38 Chi saa sua'a nagua ja
skunkuu tno'o ni tee Isaías, tee ni
ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a,
ja ka'an sua'a:
Jito'o san, tu ni ka kandija ñayiu
tno'o ni ka kaxtno'o san,
te tu ni ka kandijai tniuu ka'nu ja
ni xne'e maa Jito'o san,
ja ia ka'nu kuu ni
kachi nuu tutu ii.
39 Te yun guaa tu ni kuu vi
kandija ñayiu, chi suni ni ka'an
Isaías:
40 Ni jasi ia Dios nduchi nui, te ni
ka kundee ndeva'a ini anui,
nagua ja ma vi kuni jin nduchi
nui,
ni ma vi jinkui'nu ini ja vi
ndasamai mai,
te vi kiundui nuu ya,
te ndasa'a ya ndee ini ndee anui
ka'an nuu tutu ii.
41 Te tno'o ya'a ni ka'an Isaías,
nuu ni skuni ña ia Dios jin de ja
kuu ka'nu ndeva'a Jesús, te ja ja'a
ya ni ka'an de.
42 Te visi ni saa, te kua'a ñayiu
judio ni ka kandija ña jin ya, te
vi guaa ndee tee ka tatnuni ni ka
kandija ya. Su ja ka yu'u de tee ka
kuu fariseo, guaa tu ni ka kaxtno'o
de ja ka kandija de ya, nagua ja
ma vi skunu ña jin de nuu ve'e ii
sinagoga.
43 Chi ka ndioo ka ini de ja vi
sa'a ka'nu ña ñayiu, masu ja sa'a
ka'nu ña maa ia Dios.

Xteku ña Jesús jin ñayiu ja vi kandijai tno'o ya

44 Ni kana jaa Jesús, te jiña'a ya:
—Na ñayiu kandija ña jin san,
te masu maintno'o ni maa san
kandijai, chi suni kandijai maa
Tata, ia ni tetniuu ña jin san.
45 Te na ñayiu jini ña jin san, te
suni jini ia ni tetniuu ña jin san.
46 Maa san kuu ñu'u ja ye'e
ni'nu nuu ñayiu, te vaji san nuu
ñuyiu, nagua ja ndi'i ñayiu ja ka
kandija ña jin san, te ma vi koi
ñunee.
47 Su ñayiu ja nini tno'o ka'an
san, te tu jantno'i, masu sein kuu
ja ka'nde yika kuechi ñayiu yun,
chi masu vaji san ja ka'nde san
yika kuechi ñayiu ñuyiu, chi vaji
san ja skaku ni'nu san jin.
48 Su na ñayiu skexiko ña jin
san, te tu janta'ui tno'o ka'an san,
te ja oo na in ka'nde yika kuechi,
chi tno'o ja ka'an san ya'a kuu
ja ka'nde yika kuechi ñayiu kiuu
sandi'i.
49 Chi masu ka'an san nagua
kuini maa san, chi maa Tata Dios,
ia ni tetniuu ña jin san, kuu ia ni
tatnuni na tno'o kuu ja ka'an san,
vi ja kaxtno'o san nuu ñayiu.
50 Te jini san ja tno'o ja tatnuni
Tata san kuu ja sa'a ja vi koteku
ñayiu nikuii nikani. Te yun guaa
tno'o ja ka'an san ya'a, chi ka'an
san nagua tatnuni maa Tata san
—jiña'a ya.

13

Ni ndakate Jesús si'in tee ka skua'a jin ya

1 Te jañini ama ka ja keja'a
viko pascua ñayiu judio, te ja ni
jini kaji Jesús ja ni kenta kiuu ja
xndendoo ya ñuyiu ya'a, te no'o

ya ja ndanitna'a ya jin Tata ya. Te
ja siun ni okutoo ya ñayiu maa
ya ja ka oi nuu ñuyiu, te vi saa
ni kutoo ña ya guaa ndee kiuu
sandi'i.
2 Te nuu ka nukoo ya ja vi kaxini
ya, te suni oo Judas Iscariote, se'e
Simón. Su ja ni kee tachi anu de
ja xtuu ña de jin Jesús.
3 Te ja jini gua'a maa Jesús ja
ni jiña'a Tata ya ndi'i ja oo ya'a
nuu nda'a ya, te nuu maa Dios
vaji ya, te suni nuu maa ia Dios
ndajiokuiin ya no'o ya.
4 Te nuu ka nukoo ya nuu mesa,
ni ndakoo ya, te ni tau ya sa'un
yosoninu ni'nu ya, te ni chindee
ya in toalla xiin chii ya.
5 Yun te ni tnaa ya ndute nuu
in tija'an, te ni jinkondee ya ni
ndakate ya si'in tee ka skua'a jin
ya, te ni ndasichi ya jin toalla ja
yindee xiin chii ya.
6 Yun te nuu ni kenta ya ja
ndakate ya si'in Simón Pedro, te
jiña'a Pedro nuu ya:
—Jito'o san, ¿nau ja saa maa ni
ndakate si'in san? —jiña'a de.
7 Te jiña'a Jesús:
—Ma junkui'nu ini ni ja sa'a
san vitna, su nuu kuee ka, te
junkui'nu ini ni —jiña'a ya.
8 Te jiña'a Pedro:
—Ja maa san, chi ma ndakate
sa'un ni si'in san.
Te jiña'a Jesús:
—Nuu ja ma ndakate san si'in
ni, te ma ni'i ta'u ni ja koo ni jin
san —jiña'a ya.
9 Te jiña'a Simón Pedro:
—Jito'o san, masu maintno'o
ni si'in san ndakate ni, chi suni
ndakate ni nda'a san vi xini san
—jiña'a de.
10 Te jiña'a Jesús:
—Tee ja vi inka ni jichi de, tu
jiniu'u ka ja ndundoo de, maa ni
si'in de, chi ja oo vii nii de. Te maa
ni, chi ja ka oo vii ni, visi masu
ndi'i ni —jiña'a ya.
11 Chi ni jini ya ndee tee kuu ja
xtuu ña jin ya, te yun guaa jiña'a
ya: “Masu ndi'i ni ka oo vii”.
12 Yun te nuu ni kuu ni ndakate
ya si'i ndi'i de, te ni ndaki'in ya
sa'un tikani ja yosoninu ni'nu ya,
te ni nukoo ya nuu mesa, te jiña'a
ya:
—¿A ni ka junkui'nu ini ni
nagua kuu ja ni sa'a san jin ni?
13 Te maa ni chi “Mastru” vi
“Jito'o” ka xnani ña ni, te vatuka
ka ka'an ni, chi suu ndija kuu san.
14 Nuu saa te nuu ja maa san
kuu Mastru vi Jito'o, te ni ndakate
san si'in ni, te suni maa ni, kuini
ja vi ndakate ni si'in in in ni.
15 Chi ya'a kuu in taniñu ja ni
kaxtno'o san, nagua ja suni vi sa'a
ni nagua ni sa'a maa san.
16 Te ka'an ndandaa ndija san
ja in tee jinokuechi, chi masu kuu
ka'nu ka de nuu jito'o de. Te ni
tee ja ni ka tetniuu ña, masu kuu
ka'nu ka de nuu tee ni tetniuu ña
yun.
17 Te nase inu ta'u nase inu
ndetu ni nuu ja ka junkui'nu ini
ni tniuu ya'a, te vi kosa'a ni.
18 Te masu ka'an san ja ja'a ndi'i
ni, chi ja jini maa san na in ni
ndakaji san. Su saa te skunkuu
nagua ka'an nuu tutu ii:
Tee ka jaa in ni jin san xtaa ni
ndakoo de siki san.
Kachi nuu tutu ii.
19 ’Te vi ndee vitna ja ka'an san,
ama ka ja nagua kokuu, nagua ja
nuu na vi xtuu ña, te vi kandija
ña ni ja sein, chi Maa San Kuu.
20 Te ka'an ndandaa ndija san ja
na ñayiu janta'u na in ni tetniuu
san, te maa san janta'ui, te na in
janta'u ña jin maa san, te janta'ui
ia ni tetniuu ña jin san —jiña'a ya.

Ja ni ka'an Jesús ja xtuu ña Judas jin ya

21 Te nuu ni ndi'i ni ka'an Jesús
tno'o ya'a, te ni tna'u ndeva'a ini
ya, te ni kaxtno'o ya, te jiña'a ya:

—Ka'an ndandaa ndija san ja in
maa ni xtuu ña jin san —jiña'a ya.
22 Yun te ni ka jinkondee tee ka
skua'a jin ya ka ndia'a tna'a de, te
tu ni ka kutnuni ini de na xiin ja'a
ka'an ya.
23 Te in tee ka skua'a jin ya ja
ka'an too ka ya, nukondee de xiin
ya nuu mesa ja ka jaxini de jin ya.
24 Te ni sa'a Simón Pedro seña
nuu de ja na kakan tno'o de nuu
ya na ndee de kuu ja ka'an jin ya.
25 Yun te ni jintna'a yatni tee
yun ndika Jesús, te ni jikan tno'o
ña de:
—¿Ndee tee kuu, vi Jito'o san?
—jiña'a de.
26 Te jiña'a Jesús:
—Na xndajin san xtaa triu, te na
tee xiin nuu kuña'a san, te suu tee
yun kuu —jiña'a ya.
Te ni xndajin ya xtaa triu yun,
te ni jiña'a ya nuu Judas Iscariote,
se'e Simón.
27 Te ni jaa de xtaa triu yun, te
ni kee Tachi anu de. Yun te jiña'a
Jesús:
—Nagua kuini ni ja sa'a ni, te
sa'a ñama ni —jiña'a ya.
28 Su vi ni in tee ka jaxini jin ya
nuu mesa yun, tu ni ka junkui'nu
ini de nau ja siun jiña'a ya nuu de.
29 Chi sava de ni ka ndakani ini
ja ni ka'an Jesús jin Judas ja na
kuaan de nagua ka jiniu'u ya nuu
viko yun, axi kuña'a de joo xu'un
nuu ñayiu ka kunda'u, chi maa de
ndiso itni xu'un.
30 Te vi nuu ni jaa de in yu'u
xtaa triu yun, te ni kee ni de
kua'an de, te ja ni kunee.

Ni tatnuni Jesús in tno'o jaa

31 Yun te nuu ni kee Judas
kua'an de, te jiña'a Jesús:
—Vitna te xne'e Se'e Teyii maa
ya ja kuu ka'nu ya. Te ja ja'a maa
ya vi kuni ñayiu naxa kuu ka'nu
ndeva'a ia Dios.
32 Te nuu ja Se'e Teyii xne'e ja
kuu ka'nu ia Dios, te suni ñama
xne'e ia Dios ja kuu ka'nu Se'e ya.
33 Nunuu ni ka vi koo, vi ilu. Te
vi ndanduku ña maa ni, su nagua
ja ni ka'an san nuu tna'o judio, te
yun ka'an san nuu maa ni vitna ja
ma kuu ki'inkuei ni nuu ki'in san.
34 Te taa san in tno'o jaa ja
tatnuni san ja vi kokutoo tna'a in
in maa ni. Chi nagua kutoo ña san
jin in in ni, te suni saa vi kokutoo
tna'a in in maa ni.
35 Chi nuu ja ka kutoo tna'a in in
maa ni, te yun vi kuni ndi'i ñayiu
ja ka kuu ni tee ka skua'a jin san
—jiña'a ya.

Ni kaxtno'o Jesús ja ndayu'u Pedro ja jini ña de jin ya

36 Te jiña'a Simón Pedro:
—¿Ndenu kuu nuu ki'in ni, vi
Jito'o san?
Te jiña'a Jesús:
—Nuu ki'in san, chi ma kuu
kondikin ña ni vitna, su nuu
kuee ka, te kondikin ña ni jaa ni
—jiña'a ya.
37 Te jiña'a Pedro:
—Jito'o san, ¿nau ja ma kuu
kondikin ña san vitna? Te oo anu
san naxa ni na kokuu, visi na kuu
san ja ja'a ni —jiña'a de.
38 Te jiña'a Jesús:
—¿A vi ndija ni ja vi oo anu ni ja
kuu ni ja ja'a san? Ka'an ndandaa
ndija san ja vi ama ka ja kana li'li,
te uni jichi ma ndaa yu'u ni ja jini
ña ni jin san —jiña'a ya.

14

Jesús kuu ichi ja kentao nuu Tata Dios

1 Te jiña'a ka Jesús:
—Ma vi tna'u ini ni, vi kandija
ni ia Dios, te suni vi kandija ña ni
jin maa san.
2 Chi nuu oo Tata san, chi oo
kuakua'a ve'e nuu vi koo ni. Su
nuu sua'a te masu saa oo, chi ja
koka'an san nuu ni. Su no'o san
sava'a san nuu vi koo ni.
3 Te nuu ja no'o san, te sava'a
san in nuu vi koo ni, te ndii tuku
san inka jichi, ndikuaka ña maa

san, nagua ja vi nuu koo san, te
suni yun vi koo ni.
4 Te ja ka jini maa ni ndenu ki'in
san, te suni ka jini ni ichi —jiña'a
ya.
5 Te jiña'a Tomás:
—Jito'o san, tu ka jini san ndenu
ki'in ni, ¿te naxa vi kuni sein ichi
yun? —jiña'a de.
6 Te jiña'a Jesús:
—Maa san kuu ichi gua'a vi
tno'o ndaa, vi maa san jiña'a ja ka
teku ñayiu. Te ni in ñayiu ma kuu
kenta nuu Tata Dios nuu ja masu
jin ma'ñu sagua maa san.
7 Te nuu ja na vi kuni ña ni jin
san, te suni vi kuni ni Tata san. Su
ndee vitna ja ka jini ni ya, chi ja ni
ka jini ña ni jin maa san —jiña'a
ya.
8 Te jiña'a Felipe:
—Jito'o san, xne'e ni tata ni nuu
saa, te yun ni kuu ndi'i —jiña'a de.
9 Te jiña'a Jesús:
—Felipe, ja ni kuna'a ka oo, ¿te
a vi tu jini ña ni jin san? Chi na
in jini ña jin san, te jini Tata san.
¿Te nau ja ka'an ni: "Xne'e ni Tata
ni"?
10 ¿A tu kandija ni ja in ni kuu
san jin Tata san, te Tata san in ni
kuu ya jin san? Te tno'o ja ka'an
san, chi masu tno'o ja ñu'u ini
maa san kuu, chi Tata san, ia oo
jin san, kuu ia sa'a tniuu ja sa'a
san.
11 Kandija ni ja in ni kuu san jin
Tata san, te Tata san in ni kuu ya
jin san, axi nuu tuu, su kandija ña
ni jin san vi jin tniuu sa'a san.
12 Chi ka'an ndandaa ndija san
ja na in kandija ña jin san, te tniuu
na'nu ja sa'a san ya'a suni tniuu
yun sa'i, te vi sua'a tniuu na'nu ka
sa'i, masu ya'a, chi no'o san nuu
oo Tata san.
13 Te ndi'i ja ka jikan ni nuu
Tata san jin sivi san, te sa'a san
nagua ka jikan ni, nagua ja xne'e
san ja kuu san Se'e ya ja kuu ka'nu
ndeva'a Tata san.
14 Chi nuu ja na in guaa kuu ja
ka jikan ni jin sivi san, te sa'a san
nagua ka jikan ni.

Ni kee yu'u Jesús ja tetniuu ya Espíritu ia Dios

15 Te jiña'a ka Jesús:
—Te nuu ja ka kutoo ña ni, te vi
kuantno'o ni tno'o ja tatnuni san.
16 Te kakan ta'u san nuu Tata
san, te tetniuu ya inka ia chindee
chituu ña jin ni, te siun ni koo ya
jin in in ni.
17 Te ia ya'a kuu Espíritu ndaa,
te ma kuu vi kuanta'u ñayiu
ñuyiu, chi tu ka ndia'i ya, ni tu ka
jini ya. Su maa ni, chi ka jini ni
ya, chi oo ya jin ni, te siun ni koo
ya ini anu ni.
18 Te ma xndendoo nda'u ña
san, chi ndajiokuiin san vi koo.
19 Chi joo ni ka koo san, te ma
vi kuni ka ña ñayiu ñuyiu jin san.
Su maa ni, chi vi kuni ña ni, te vi
koteku ni, chi ndateku maa san.
20 Te kiuu yun vi kuni ni ja oo
san jin Tata san, te ka oo maa ni
jin san, te suni oo san jin in in maa
ni.
21 Te na ñayiu tava'a tno'o ja
tatnuni san, te jantno'i, ñayiu yun
kuu ja kutoo ña jin san, te ñayiu
ja kutoo ña jin san, te kokutoo
ña Tata san jin, te suni kokutoo
san jin, te xne'e san maa san nui
—jiña'a ya.
22 Te jiña'a Judas, masu tee kuu
Iscariote:
—Jito'o san, ¿nau ja xne'e ni
maa ni nuu in in sein, te masu nuu
ñayiu ñuyiu? —jiña'a de.
23 Yun te jiña'a Jesús:
—Na ñayiu kutoo ña jin san, te
jantno'i tno'o ka'an san, te koku-
too ña Tata san jin, te kikuei maa
san jin Tata san, te vi koo san jin.
24 Te ñayiu ja tu kutoo ña jin
san, chi tu jantno'i tno'o ka'an
san. Te tno'o ka nini ni ja ka'an
san ya'a, masu tno'o maa san
kuu, chi tno'o maa Tata san, ia ni
tetniuu ña jin san kuu.

25 Te ndi'i tno'o ya'a ka'an san
vitna ja oo ka san jin in in maa ni.
26 Su jin sivi san tetniuu Tata
Dios Espíritu maa ya, nagua ja
chindee chituu ña ya, te kaxtno'o
ya ndi'i nani guaa kuu, chi
ndaska'an ña ya ndi'i tno'o ja ni
ka'an san nuu in in maa ni.
27 Te ja kuu ki'in san, su xn-
dendoo mani ña san, chi taa san
jamani maa san vi koo jin ni, su
maa taa san nagua ka taa ñayiu
ñuyiu. Te yun guaa ma vi kotna'u
ini ni, ni ma vi koyu'u ni.
28 Te ja ni ka onini ni, ja ni ka'an
san: "No'o san, te ndajiokuiin
tuku san inka jichi ja vi koo". Nuu
ja ka kutoo ndija ña ni jin san, te
ka kusii ini ni, chi ni ka jini ni ni
ka'an san ja no'o san nuu oo Tata
san, chi kuu ka'nu ka Tata san saa
maa san.
29 Te ndee vitna ja ka'an san
taka tno'o ya'a, ama ka ja kokuu,
nagua ja kiuu na kokuu, te vi
kandija ni.
30 Ma ka'an kua'a ka san jin ni,
chi ja vaji maa jakue'e ja tatnuni
nuu ñuyiu ya'a, te ma kuu sa'un
nagua sa'a siki san.
31 Su sua'a kokuu nagua ja vi
kuni ñayiu ñuyiu ja kutoo san
Tata san, te sa'a san nagua ni
tatnuni maa ya.

'Vi ndakoo ni, te na ki'on
—jiña'a ya.

15

Jesús kuu na kuinio tnu uva ndaa

1 Yun te jiña'a ka Jesús:

—Maa san kuu na kuinio tnu
uva ndaa, te Tata san kuu na
kunio tee jitu.
2 Te nuu ja ndee in nda'a san
ja tu kuun uva, te ka'nde ya, su
nuu ja kuun ti, te ndasete ya
vi ndasavii ya nagua ja na kuun
gua'a ka ti.
3 Su maa ni, chi ka oo vii anu ni
jin ma'ñu sagua tno'o ni kaxtno'o
san.
4 Te siun ni vi koo ni jin san,
nagua oo san jin in in maa ni. Chi
maa ni maa nda'a yun, te ma kuu
kuun uva nuu ja masu tnii jin maa
yutnu yun. Te suni saa ni maa ni,
chi ma kuu na tniuu gua'a vi sa'a
ni nuu ja masu ka oo ni jin san.
5 'Maa san kuu na kuinio tnu
uva, te maa ni ka kuu nda'a tnu,
te na ñayiu oo jin san, te suni oo
san jin. Te ñayiu yun, guaa kuun
kua'a uva nui, chi nuu ja tu maa
san oo, te ma kuu sa'un nagua vi
sa'a ni.
6 Te ñayiu ja tu oo jin san, te
ka'nde ña Jito'o, te skana ña ya
ndee ye'e, na kuinio nda'a yutnu,
te yun yichi, te vi ndaxtutu, te vi
tnaa nuu ñu'u ja kai.
7 Te nuu ja vi koo ni maa ni jin
san, te vi koo gua'a ni jin tno'o ni
kaxtno'o san, nuu saa te vi kakan
ni ndi'i nagua ka kuini ni, te vi ni'i
ni.
8 Te nuu ka sa'a ni kua'a tniuu
gua'a, te ka kuu ni na kuinio
nda'a nuu kuun kua'a uva, te yun
ni'i Tata san jayiñu'u. Saa te
kentakuei ni ja vi kokuu ni tee
gua'a ja ka skua'a jin san.
9 'Kutoo ña san jin in in ni,
nagua kutoo ña Tata san jin san.
Nuu saa te siun ni vi koo ni jin san,
chi kutoo ña san.
10 Te nuu ja ka jantno'o ni tno'o
ja tatnuni san, te siun ni vi koo
ni jin san ja kutoo ña san, nagua
jantno'o maa san tno'o ja tatnuni
Tata san, te siun ni oo san jin ya
ja kutoo ña ya jin san.
11 Te tno'o ya'a ka'an san nagua
ja vi kokusii ini ni jin san, saa te
vi ndi'i ni jin anu ni vi kosii ini ni.
12 Te tno'o ya'a kuu ja tatnuni
san: Ja vi koka'an too tna'a in in
maa ni, nagua ka'an too ña san jin
in in ni.
13 Chi ni in, tu na in ka'an too
tna'a gua'a ka saa ya'a: ja vi sokoi

mai ja kui ja ja'a amigoi.
14 Te maa ni ka kuu amigo san
nuu ja ka sa'a ni nagua tatnuni
san.
15 Te ma ka'an ka san ja ñayiu
ka jinokuechi ka kuu ni, chi ñayiu
jinokuechi, chi tu jini nagua sa'a
jito'i. Su amigo ka'an san jin ni,
chi ni ka onini ni ja ni ndakani san
ndi'i tno'o ni ka'an Tata san.
16 Chi masu maa ni ni ka kaji ña
jin san, chi sua'a maa san ni kaji
ña jin in in ni, te ni skuiso siki ña
san ja ki'inkuei ni, te vi kaxtno'o
ni nuu kua'a ñayiu ja vi kandijai,
te kuu na kuinio ja kuun kua'a
kiti vixin, te vi koyutnu ñayiu vi
kandija yun. Saa nagua ja ndi'i ni
nagua ka jikan ni nuu Tata Dios
jin sivi san, te taa ya vi ni'i ni.
17 Te ya'a kuu ja tatnuni san: Ja
vi ka'an too tna'a in in maa ni.

Ka ka'an u'u ña ñayiu ñuyiu jin Jesús vi jin ñayiu maa ya

18 ’Te nuu ka ka'an u'u ña ñayiu
ñuyiu jin in in ni, te vi kona'a ni ja
xtnañu'u ka maa san ni ka ka'an
u'u ñai.
19 Chi nuu sua'a te ñayiu ñuyiu
ka kuu ni, chi vi koka'an too ñai
jin ni, nagua ka ka'an too tna'i. Su
maa san ni ndakaji ña jin in in ni
ne'u ñayiu ñuyiu. Te yun guaa ka
ka'an u'u ñai jin ni, chi masu ka
ñayiu ñuyiu ka kuu ni.
20 Te vi kondaka'an ni tno'o ja ni
ka'an san, ja in ñayiu jinokuechi,
chi masu kuu ka'nu kai saa jito'i.
Te nuu ja ka sondikin ña jin san
ja vi sa'a ña jakue'e, te suni maa
ni, chi vi sondikin ña ñayiu ka
ka'an u'u ña jin ni. Te nuu ja
na vi kuantno'i tno'o ni kaxtno'o
san, te suni vi kuantno'i tno'o ka
kaxtno'o ni nui.
21 Te ndi'i ya'a vi sa'a ña ñayiu
jin ni ja ja'a sein, chi tu ka jini ia
ni tetniuu ña jin san.
22 Chi nuu sua'a te tu sein ni kii
ja ka'an san nuu ñayiu, chi ma vi
koo yika kuechi nuu siun. Su ja
vitna, chi ma kuu ka vi ka'in ja tu
na yika kuechi ka tavi.
23 Chi na ñayiu ka'an u'u ña jin
san, te suni ka'an u'ui Tata san.
24 Chi nuu sua'a te tu ni sa'a
san tniuu na'nu ne'u maa ñayiu,
tniuu ja vi ni in tee tu na ama sa'a
de siun, te tu na yika kuechi vi
kotavi ñayiu yun. Su vitna ja ni ka
jini nui tniuu ya'a, te visi ni saa, te
ka ka'an u'u ñai jin san vi suni ka
ka'an u'ui Tata san.
25 Te saa kokuu nagua ja
skunkuu tno'o yoso nuu tutu Ley
ia Dios ja ka neva'i nuu ka'an
sua'a:
Ni ka ka'an u'u ñai jin rin, visi tu
na kuechi rin
kachi tutu ii.
26 ’Su nuu na kenta ia chindee
chituu ña ja tetniuu san ya ndee
nuu Tata san, te ndakani ya tno'o
ja ja'a san. Te suu ya kuu Espíritu
maa ia Dios ja kaxtno'o ya tno'o
ndaa ja vaji nuu maa Tata Dios.
27 Te suni maa ni, chi vi ndakani
ni tno'o ja ja'a san, chi siun ni ka
oo ni jin san ndee jaxtnañu'u nuu
ni jinkondee san kaxtno'o san nuu
ñayiu.

16

1 ’Tno'o ya'a ni ka'an san, nagua
ja ma vi ndayu'u ni nuu na kii
tnundo'o.
2 Chi vi skunu ña jin ni nuu ve'e
ii sinagoga. Te kenta kiuu ja nani
kuu ñayiu ja vi ka'ni ña jin ni, vi
ndakani ini ja tniuu gua'a ka sa'i
nuu ia Dios.
3 Te saa vi sa'i, chi tu ka jini
sa'uin Tata Dios, te ni tu ka jini ñai
jin san.
4 Te ja ni ka'an san tno'o ya'a
nagua ja nuu na kenta maa kiuu
yun, te vi ndaka'an ni ja ja ni
ka'an san.

Tniuu ja sa'a Espíritu ia Dios

’Tu ni ka'an san tno'o ya'a ndee
jaxtnañu'u, chi ni oo maa san jin
in in ni.

5 Su vitna te no'o san ja koo san
jin ia ni tetniuu ña jin san ja vaji
san. Te ni in maa ni, tu ndee ni
jikan tno'o ña jin san: "¿Ndenu
ki'in ni?"
6 Chi saa sua'a ni ka kusuchi
ndeva'a ini ni, ja ni ka'an san
tno'o ya'a.
7 Su sein, chi ka'an ndaa ndija
san ja java'a maa ni kuu ja no'o
san. Chi nuu ja ma no'o san, te
ma kii ia chindee chituu ña ja koo
ya jin in in ni. Su nuu ja no'o san,
te tetniuu san ya kii ya ja koo ya
jin in in ni.
8 Nuu na kenta ya, te xne'e kaji
ya nuu ñayiu ñuyiu ja ñayiu ka oo
yika kuechi ka kui, te suni xne'e
ya ja oo in ichi ndaa ja ki'inkuei,
vi xne'e ya ja ka'nde ndaa ia Dios
yika kuechi ñayiu.
9 Chi xne'e ya ja ka oo yika
kuechi, chi tu ka kandija ñai jin
san.
10 Te suni xne'e ya ja vi kuni mai
ndee ja kuu ichi ndaa, chi no'o san
nuu oo Tata san, te ma vi kuni uun
ka ña ni jin san.
11 Te suni xne'e ya ja vi kuni
mai, ja sa'a ndaa ia Dios kuechi,
chi ja ni xtau tnia'a ya jakue'e ja
tatnuni nuu ñuyiu ya'a ja tniuya'u
jakue'e sa'a.

12 'Te oo kua'a ka tno'o ja kuini
san ka'an san, su ma vi kundee ini
ni ja vi konini ni vitna.
13 Su nuu na kenta maa Espíritu
ja xne'e ya tno'o ndaa, te suu maa
ya kondeka ña ndi'i ichi ndaa, chi
ma ka'an ya nagua kuini maa ya,
chi sua'a ka'an ya ndi'i tno'o ja
nini ya ka'an ia Dios, te kaxtno'o
ya naxa kaa ja kokuu nuu kuee ka.
14 Te sa'a ka'nu ña ya jin san,
chi ni'i ya tno'o maa ia Dios ja vaji
nuu san, te ndakaxtno'o ya nuu in
in ni.
15 Chi ndi'i nagua neva'a Tata
san kuu kuenta maa san, te yun
guaa ni ka'an san ja ni'i Espíritu
tno'o ia Dios ja vaji nuu san, te
kaxtno'o ya nuu in in ni.
16 Chi joo ni ka, te ma vi kuni ka
ña ni jin san, te suni joo ni ka, te vi
ndakuni tuku ña ni, chi no'o san
ndee nuu oo Tata san —jiña'a ya.

Tno'o suchi ini ndasama jin tno'o sii ini

17 Yun te ni ka jikan tno'o tna'a
sava tee ka skua'a jin ya:
—¿Naxa kei tno'o ya'a ja ka'an
ya ja joo ni ka, te ma vi kuni kao
ya, te suni joo ni ka, te vi ndakuni
tukuo ya? ¿Te na tno'o kuu ja no'o
ya ndee nuu oo tata ya?
18 ¿Na tno'o kuu tno'o ka'an ya
"ja joo ni ka"? Tu ka junkui'nu
sa'un inio na tno'o kuu ja ka'an
ya siun —ka kachi de.
19 Yun te ni jini Jesús ja ka kuini
de vi kakan tno'o ña de, te jiña'a
ya:
—¿A ka jikan tno'o tna'a ni siki
tno'o ni ka'an san: "Ja joo ni ka,
te ma vi kuni ka ña ni jin san, te
suni joo ni ka, te vi ndakuni tuku
ña ni"?
20 Chi ka'an ndandaa ndija san
ja maa ni, chi vi nda'i ni, te vi
kokusuchi ini ni, su ndia ñayiu
ñuyiu, chi vi kokusii ini. Su visi
ka kusuchi ini ni, su tno'o suchi
ini yun ndasama jin ja vi kokusii
ini ni.
21 Chi nuu kuyatni ja kaku lulu
in ñasi'i, jatu chii ña, chi ni jino
ore ja kaku lulu ña. Su nuu ja ni
kaku suchi yikin yun, te ni tu ka
na'a ña ja ni jatu ni jani'ni ña, chi
saa sua'a kusii ini ña ja ni kaku in
se'e ña ñuyiu ya'a.
22 Te suni saa ni ka ndo'o maa ni
vitna, chi ka kusuchi ini ni, su nuu
ndajiokuiin san ndikoto ña san, te
vi ndusii ndeva'a ini ni, te ni in
ñayiu ma kindee ja vi kokusii ini
ni.
23 Te kiuu yun, tu sa'un ka
nagua vi kokakan tno'o ña ni jin
san. Te ka'an ndandaa ndija san
ja ndi'i nagua ka jikan ni jin sivi
san nuu Tata san, te taa ya.

24 Chi guaa ndee vitna tu nagua
ka jikan sa'un ni nuu Tata san jin
sivi san. Su vitna te vi keja'a ni vi
kakan ni, te vi ni'i ni nagua ja saa,
te vi kokusii ndeva'a ini ni.

Ni kundee Jesukristu nuu ndi'i jakue'e oo ñuyiu

25 Te jiña'a tuku Jesús:
—Ni ka'an san tno'o ya'a jin
tno'o jioni'ni. Su vaji kiuu ja ma
ka'an ka san tno'o jioni'ni, chi saa
te kaxtno'o kaji kuiti san ja ja'a
Tata san.
26 Te kiuu yun, chi vi kakan ni
nuu Tata san jin sivi san, te masu
nini ka kuu ja kakanta'u san nuu
Tata san ja ja'a in in ni.
27 Chi kutoo ña maa Tata san jin
in in ni. Kutoo ña ya, chi ka kutoo
ña maa ni jin san, te ka kandija ni
ja guaa ndee nuu maa ia Dios vaji
san.
28 Ni kee san guaa ndee nuu
maa Tata san vaji san nuu ñuyiu
ya'a, te vitna te xndendoo san
ñuyiu, te no'o tuku san nuu oo
Tata san —jiña'a ya.
29 Yun te ka jiña'a tee ka skua'a
jin ya:
—Vitna te ka'an kaji kuiti ni, te
tu ka'an jioni'ni ka ni.
30 Vitna te ka jinkui'nu ini san ja
jini ni ndi'i kuiti, te tu jiniu'u ni ja
na in tee kokakan tno'o ña jin ni.
Yun guaa ka kandija san ja vaji ni
guaa ndee nuu maa ia Dios —ka
jiña'a de.
31 Te jiña'a Jesús:
—¿A ndee vitna te ka kandija
ndaa ni?
32 Te vaji kiuu, su vitna te ja
ni kenta kiuu yun, ja vi kutenuu
ni ichi mamaa ni, te vi xndendoo
maintno'o ni ña ni jin san. Su
masu kendoo maintno'o san, chi
oo san jin Tata san.
33 Te ndi'i tno'o ya'a ni ka'an san
nagua ja vi koo ni jin jamani ja ni
taa san. Chi vi tna'a ni tnundo'o
nuu ñuyiu, su vi kondee ini ni, chi
ja ni kundee san nuu jakue'e oo
ñuyiu —jiña'a ya.

17

Ndakuatu Jesús ja ja'a maa ya

1 Te nuu ni ndi'i ni ka'an Jesús
tno'o ya'a, te ni ndakondia'a ya
ichi andivi, te jiña'a ya:
—Tata, ja ni jino kiuu ja tna'a
san tnundo'o. Sa'a ka'nu ni Se'e
ni nuu ñayiu nagua ja suni na sa'a
ka'nu ña Se'e ni jin ni.
2 Chi ni taa ni tniuu ndiso san
nuu ndi'i ñayiu, nagua ja ndi'i
ñayiu ni taa ni nuu san na kuña'a
san ja vi kotekui nikuii nikani.
3 Te ja vi kotekui nikuii nikani
kuu nuu vi kuni ñai jin ni, ja maa
ni kuu invaa ia Dios ndaa, te suni
vi kuni ñai jin san ja kuu san
Jesukristu, ia ni tetniuu maa ni.
4 Ja ni sa'a ka'nu ña san jin ni
nuu ñayiu ñuyiu, chi ja ni xndi'i
san tniuu ni taa ni nuu san ja sa'a
san.
5 Te vitna, vi Tata, sa'a ka'nu
ña ni jin san nuu oo ni, nagua ni
ka okuu ka'nuo ama ka ja junkoo
ñuyiu.

Ndakuatu Jesús ja ja'a ñayiu ka kandija ya

6 ’Ni ndakani san naxa oo naxa
kaa ni, nuu ñayiu ni kaji ni ne'u
ñayiu ñuyiu. Ñayiu maa ni ka
kui, te ni taa ni nuu san, te ni ka
jantno'i tno'o ni.
7 Vitna te ka jini ja ndi'i ja ni taa
ni nuu san vaji ndee nuu maa ni.
8 Chi ni ndakani san nui ndi'i
tno'o ja ni ka'an ni nuu san, te ni
ka janta'ui. Te ni ka jini ndai ja
nuu maa ni ni kee ndija san vaji
san, te ka kandijai ja maa ni ni
tetniuu ña jin san.
9 ’Te jikanta'u san nuu ni ja ja'a
mai. Te tu jikanta'u san ja ja'a
ñayiu ñuyiu, chi ja ja'a maa ni
ñayiu ni ndataa ni nuu san, chi
ñayiu maa ni ka kui.
10 Chi ndi'i nagua kuu kuenta
san, suni kuenta maa ni kuu. Te

nagua kuu kuenta ni, suni kuenta
maa san kuu. Te jin ma'ñu sagua
mai vi kuni ñayiu ja ia ka'nu kuu
san.
11 Sein, chi maa koo ka san nuu
ñuyiu, su ñayiu ni taa ni nuu san,
chi vi koo ni nuu ñuyiu. Te maa
san, chi ja kuu ndajaa san vi koo,
vi Tata Dios, ja kuu ni ia vii. Te jin
jaka'nu maa ni koto ni taka ñayiu
ni taa ni nuu san, nagua ja vi inuu
kuiti na vi koi, nagua oo maa san
jin ni.
12 Chi nuu ni ka oo san jin nuu
ñuyiu ya'a, te ni ojito ñukuun san
jin, jin jaka'nu maa ni. Te ni in
ñayiu ni taa ni, tu ni naa ndoñu'u,
chi maa ni tee ni'i ta'u ja junaa,
nagua ja skunkuu nagua yoso nuu
tutu ii.
13 Su vitna te ja kuu ndajaa san
nuu oo ni, te nini oo ka san nuu
ñuyiu, te ka'an ka san tno'o ya'a,
nagua ja na vi kokusii ndeva'a ini,
nagua kusii ini san.
14 Te ja ni kaxtno'o san tno'o
ni nui, te ni ka skexiko ña ñayiu
ñuyiu jin, chi masu ñayiu ñuyiu
ka kui. Te suni sein, chi masu
ñayiu ñuyiu kuu san.
15 Te masu jikanta'u san nuu ni
ja xtajioo ni jin nuu ñuyiu, chi ja
koto kuni ni jin nuu jakue'e.
16 Chi masu ñayiu ñuyiu ka kui,
te suni sein, chi masu ñayiu ñuyiu
kuu san.
17 Te jin ma'ñu sagua tno'o ndaa
ni, sa'a vii ni jin, chi tno'o maa ni
kuu tno'o ndaa.
18 Te nagua ni tetniuu ña ni
jin san ne'u ñayiu ñuyiu, te suni
saa ni tetniuu san jin ne'u ñayiu
ñuyiu.
19 Te ja ja'a ñayiu ya'a, te sa'a vii
sa'a va'a san jin maa san, nagua
ja suni vi koo vii vi koo va'i jin
ma'ñu sagua tno'o ndaa.
20 ’Te masu maa ni ja ja'a ñayiu
ya'a jikanta'u san, chi suni ja
ja'a ñayiu vi kandija ña jin san
nuu kuee ka ja vi konini tno'o vi
ndakani ñayiu ya'a.
21 Te jikanta'u san ja inuu kuiti
na vi koo ndi'i, nagua ja invaa ni
ñayiu na vi kokui, nagua oo maa
san jin ni, vi Tata, te suni saa ni oo
ni jin san. Te inuu kuiti na vi koi
jion, nagua ja na vi kandija ñayiu
ñuyiu ja maa ni ni tetniuu ña jin
san.
22 Ni sa'a ka'nu san jin, nagua
ni sa'a ka'nu ña maa ni jin san,
nagua ja invaa ni ñayiu na vi
kokui, nagua invaa ni ia ka kuu
mao.
23 Te oo maa san jin, nagua oo
maa ni jin san, nagua ja saa, te
kentakuei ndaa kuiti ja vi kokui
invaa ni ñayiu, te saa nagua ja
vi kuni ñayiu ñuyiu ja maa ni
ni tetniuu ña jin san, te kutoo
ndeva'a ni jin, nagua kutoo ña ni
jin san.
24 ’Kuini san, vi Tata, ja ndenu
koo san, te suni yun na vi koo
ñayiu ja ni taa ni nuu san, nagua
ja na vi kuni naxa kuu ka'nu san
ni sa'a maa ni. Chi ja kutoo ña
ni guaa ndee nuu chia'an ka ja
junkoo ñuyiu vi guaa ndee vitna.
25 Tata Dios, ia ndaa kuu ni, te
ñayiu ñuyiu, chi tu ka jini ñai jin
ni, su sein chi jini ña san. Te ñayiu
ya'a, chi suni ka jini ja maa ni ni
tetniuu ña jin san.
26 Chi ja ni kaxtno'o san na ia
kuu ni, te kokaxtno'o ka san nui,
nagua ja vi nagua kutoo ña ni jin
san, suni saa vi kokutoo tna'a mai,
te koo maa san ini anui —jiña'a
ya.

18

Ni ka kakuiko de Jesús

1 Te nuu ni ndi'i ni ndakuatu
Jesús, te ni kekuei ya jin tee ka
skua'a jin ya kua'ankuei ya jioo
yute Cedrón, in nuu ka oo yutnu
kuii, te ni kiukuei ya jin tee ka
skua'a jin ya.
2 Te suni ja jini Judas, tee xtuu
ña jin ya yun, chi kua'a jichi ni ka
ndututu Jesús jin tee ka skua'a jin
ya yun.

3 Yun te ni jino Judas jin soldado
vi policia ka jito veñu'u, ja ni ka
tetniuu ña sutu ka kuu nija'nu vi
tee ka kuu fariseo, ka ndiso xeen
de, te ka tnuu de linterna vi ñu'u
iti.
4 Su ja jini Jesús ndi'i tnundoo
vaji siki ya, te ni kakoxno'o ya, te
ni jikan tno'o ña ya:
—¿Na in ka ndanduku ni?
5 Te ka jiña'a de:
—Ka ndanduku san Jesús, tee
ñuu Nazaret.
Te jiña'a ya:
—Maa san kuu.
Te suni ka ndeka tna'a tee yun
jin Judas, tee xtuu ña jin ya.
6 Te nuu jiña'a Jesús: "Maa san
kuu", te ni ka ndakaka yata de, te
ni ka ndondiso de ndee nuu ñu'u.
7 Te ni ndakan tno'o tuku ña
Jesús:
—¿Na in ka ndanduku ni?
Te ka jiña'a de:
—Jesús, tee ñuu Nazaret.
8 Te jiña'a Jesús:
—Ja ni ka'an san ja maa san
kuu. Te nuu ja maa san ka
ndanduku ni, te vi kakuiko ña ni
jin maa san, su vi siaa ni tee ya'a
na ki'inkuei maa de.
9 Saa ni kuu nagua ja skunkuu
tno'o ni ka'an ya nuu Tata ya: "Tu
ni ski'in san ni in ñayiu ja ni taa
ni nuu san".
10 Te ndiso Simón Pedro in yuchi
kani, ni tava de nuu ñii ñu'u, te
ni ja'nde de so'o lado kua'a in tee
nani Malco ja jinokuechi de nuu
sutu kuu nija'nu.
11 Yun te jiña'a Jesús nuu Pedro:
—Ndatava'a ni yuchi kani ni
nuu ñii ñu'i, chi nini kuu ja tna'a
san tnundo'o ja ni jandetu Tata
san ja ndo'o ja tna'a san —jiña'a
ya.

Ni jino Jesús nuu sutu kuu nija'nu

12 Yun te ni ka kakuiko ña sol-
dado vi tee kuu capitán vi policia
tee judio jin Jesús, te ni ka ju'ni ña
de jin ya.
13 Te xtnañu'u ka ve'e Anás ni
ja'ankuei de jin ya, chi tee yun ni
okuu tata xiso Caifás, tee ni okuu
nija'nu ka nuu sutu kuia yun.
14 Te suu maa Caifás kuu tee
ni ka'an nuu tee ka kuu nija'nu
nuu ñayiu judio ja gua'a ka kuu
ja invaa ni tee kuu ja ja'a nii ñuu
de.

Ni tayu'u tno'o Pedro ja jini de Jesús

15 Te ka ndikin ña Simón Pedro
vi inka tee ka skua'a jin Jesús
kua'ankuei de. Te inka tee skua'a
yun, chi ka jini tna'a de jin sutu
kuu nija'nu yun, te yun guaa ni
kiukuei de jin Jesús ndee ini patio
ve'e sutu kuu nija'nu ka yun.
16 Su Pedro, chi ni kendoo de
ndee ye'e yun. Yun guaa ni kee
tee skua'a ja jini tna'a jin sutu kuu
nija'nu yun, te ni ka'an de jin ña'a
jito ye'e yun, te ni sia'a ña ña jin
Pedro.
17 Yun te ni jikan tno'o ña'a jito
ye'e yun jin Pedro:
—¿A masu suni in tee ka skua'a
jin tee ya'a kuu ni? —jiña'a ña.
—Ña'a, ma suu san kuu —jiña'a
de.
18 Te ja siun sa'a vijin, guaa tee
ka jinokuechi vi policia yun ni ka
xna'a de ñu'u, te ka ndondee de
yu'u ñu'u yun ka ndasaa de. Te
suni nukuiin Pedro yu'u ñu'u yun
jin tee ka oo yun ka ndasaa de.

Xtichi ña sutu kuu nija'nu ka yun jin Jesús

19 Yun te ni jinkondee sutu kuu
nija'nu yun xtichi de Jesús na tee
ka kuu tee ka skua'a jin ya, vi
nagua kuu ja kaxtno'o ya.
20 Te jiña'a Jesús:
—Sein chi ka'an ndijin san
jin nuu ndi'i ñayiu, te siun ni
kaxtno'o san nuu ñayiu ve'e ii
sinagoga vi veñu'u ka'nu nuu ka
ndututu ndi'i tna'o judio, te ni in
tno'o tu nagua ka'an yu'u san.
21 ¿Te nau ja saa sein jikan tno'o
ña ni? Kakan tno'o ni ñayiu ni ka

onini na tno'o ni ka'an san, te mai
na vi ndakani nagua ni kaxtno'o
san, chi ka jini gua'a mai na tno'o
ni ka'an san.
22 Te nuu ni ka'an Jesús siun,
te in policia nukuiin yatni yun, ni
katu ni in tikatu nuu ya, te jiña'a
de:
—¿A vi ndee siun ka'an ni jin
sutu kuu nija'nu?
23 Te jiña'a Jesús:
—Nuu ja ni ka'an san in tno'o
kue'e, te ka'an ni ndee ja kuu
jakue'e, su nuu ja vatuka ni
ka'an san, ¿te nau ja kani ña ni?
—jiña'a ya.
24 Te vi saa ni nu'ni ya, ni
tetniuu ña Anás ja kua'an ya nuu
Caifás, tee kuu nija'nu ka nuu
sutu.

Tu ni ndaa tuku yu'u Pedro inka jichi ja jini de Jesús

25 Te nukuiin ni Pedro yu'u ñu'u
yun ndasaa de. Te ka jiña'a nuu
de:
—¿A masu in tee ka skua'a jin
tee yun kuu ni?
Te ña ni ndaa yu'u Pedro, te
jiña'a de:
—Ña'a, ma suu san kuu —jiña'a
de.
26 Yun te ni jikan tno'o ña in tee
jinokuechi nuu sutu kuu nija'nu
ka, in tee kuu tna'a tee xiin so'o
ni ja'nde Pedro, te jiña'a de:
—¿A masu ni jini ña san jin ni
ja ka ndeka tna'a ni jin de ne'u
xtnuu kuii yun? —jiña'a de.
27 Te tu ni ndaa tuku yu'u de ja
jini de ya, te vi ore saa ni kana in
li'li.

Ni ka junsia'a de Jesús nuu Pilato

28 Yun te ni ndekuei de jin Jesús
ve'e Caifás, te kua'ankuei de jin
ya nuu ve'e tniuu nuu oo tee ñuu
Roma ja tatnuni. Te ja makundijin
ja matuu, te ñayiu judio, chi tu
ni kiukuei de ini ve'e tniuu yun,
nagua ja ma vi kutne'e de, chi
yoso nuu Ley ja nuu ja kiukuei
de ve'e ñayiu inka tatatno'o, te
vi kutne'e de. Te saa ni ka sa'a
de, nagua ja kuu vi kaxini de viko
pascua maa ñayiu judio.
29 Yun te ni kee Pilato, tee tat-
nuni ñuu yun, ja ka'an de jin
ñayiu yun, te jiña'a de:
—¿Na kuechi ka xtavi ni tee
ya'a?
30 Te ka jiña'a de:
—Nuu sua'a te masu tee sa'a
jakue'e kuu de, chi ma vi kisia'a
san de nuu nda'a ni —ka jiña'a de.
31 Yun te jiña'a Pilato:
—Vi ndakuaka maa ni de, te
vi sa'a ndaa maa ni kuechi de
nagua oo nuu Ley ka neva'a maa
ni —jiña'a de.
Yun te ka jiña'a tee ka kuu
nija'nu nuu ñayiu judio:
—Su sein ñayiu judio, chi ma
kuu vi ka'ni san ni in ñayiu.
32 Saa te ni skunkuu tno'o ni
ka'an Jesús ja kaxtno'o naxa ndo'o
ya nuu kuu ya.
33 Yun te ni ndiokuiin Pilato, ni
ndiuu de ini maa ve'e tniuu, te ni
kana de Jesús, te jiña'a de:
—¿A suu ron kuu rey ñayiu
judio?
34 Te jiña'a Jesús:
—¿A ka'an ni tno'o ya'a ja jini
maa ni axi inka ñayiu ni ka'an
nuu ni ja ja'a san? —jiña'a ya.
35 Yun te jiña'a Pilato:
—¿A ñayiu judio kuu ru'un ja
kuni rin? Te ñayiu ñuu maa ron
vi tee ka kuu nija'nu nuu sutu ka
kuu tee ka tnaa ña jin ron nuu rin.
¿Te nagua ni sa'a ron nuu saa?
—jiña'a de.
36 Te jiña'a Jesús:
—Nuu tatnuni san, chi masu
ñuyiu ya'a oo, chi nuu sua'a te
ñuyiu ya'a oo, vaa vi kaxin tna'a
tee ka jinokuechi nuu san, nagua
ja ma kanakau san nuu nda'a
tna'a san judio nuu siun. Su
nuu tatnuni san, chi masu ya'a oo
—jiña'a ya.
37 Yun te ni jikan tno'o ña Pilato
jin ya:

—Nuu saa te ¿a rey kuu ron? —jiña'a de.

Te jiña'a Jesús:

—Saa ka'an maa ni ja rey kuu san. Te yun guaa ni kaku san, te vaji san nuu ñuyiu ya'a nagua ja ndakani san tno'o ndaa. Te ndi'i ñayiu ka oo jin tno'o ndaa ka nini tno'o ka'an san —jiña'a ya.

38 Te jiña'a Pilato:

—¿Te nagua kuu tno'o ndaa yun?

Ja ni kundaa ja kuu Jesús

Te nuu ni ndi'i ni jikan tno'o ña Pilato jin Jesús, te ni ndee tuku de nuu ka oo ñayiu judio, te jiña'a de:

—Tu sa'un na kuechi nuku'un san siki tee ya'a.

39 Su maa ni, chi ka neva'a ni in costumbre ja siaa uun san in tee yi'i vekaa nuu viko pascua ni, ¿te a ka kuini ni ja siaa uun san rey ñayiu judio? —jiña'a de.

40 Yun te ndi'i ni ka kana jaa tuku, te ka jiña'i:

—Ña'a, ma siaa ni tee jian, chi siaa ni Barrabás —ka jiña'i. Te Barrabás, chi in tee kui'na kuu de.

19

1 Yun te ni kakuiko ña Pilato jin Jesús, te ni tatnuni de ja ni ka kuun ka kani ña jin ya.

2 Te ni ka kiku soldado yun in corona iñu, te ni ka tnaa de xini ya. Te ni ka skui'nu ña de in sa'un kua'a nditnuu tikani jin ya.

3 Te ka jiña'a de:

—Na ta'u na ndetu ni kuu, rey ñayiu judio.

Te ka kani de nuu ya.

4 Yun te ni kee tuku Pilato inka jichi, te jiña'a de:

—Vi kondia'a ni, te na kene'e san de ya'a, nagua ja vi kuni maa ni ja tu na kuechi sa'un nuku'un san siki de.

5 Te ni kee Jesús ni'nu ya in corona iñu jin ndii ya in sa'un kua'a nditnuu, te jiña'a Pilato:

—Ya'a vi kondia'a ni de.

6 Yun te nuu ni ka jini ña sutu ka kuu nija'nu vi policia yun jin ya, te ni ka kana kana de:

—Katakaa ni de yika cruz, katakaa ni de yika cruz —ka jiña'a de.

Te jiña'a Pilato:

—Nuu saa te vi ndakuaka maa ni de, te vi katakaa ni de yika cruz, chi sein, te tu sa'un na kuechi nuku'un san siki de.

7 Te ka jiña'a tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio yun:

—Sein chi ka neva'a maa san in ley, te ley yun, chi ka'an ja kanuu ja kuu de, chi sa'a de ja Se'e ia Dios kuu de.

8 Te nuu ni jini Pilato tno'o ya'a, te vi'i ka ni yu'u de.

9 Te ni ndiuu tuku de inka jichi ini ve'e tniuu yun, te ni jikan tno'o de Jesús:

—¿Ndenu vaji ron?

Su tu ni ka'an sa'un Jesús nuu de.

10 Yun te jiña'a Pilato:

—¿A ma ka'an ron ja ka'an rin? ¿A tu jini ron ja ndiso tniuu rin ja katakaa ña rin yika cruz, te suni ndiso tniuu rin ja kuu siaa ña rin? —jiña'a de.

11 Te jiña'a Jesús:

—Tu na tniuu ndiso ni siki san, nuu sua'a te tu ni taa ia Dios nuu ni. Te yun guaa ka'nu ka kuu yika kuechi ka tavi tee ni ka ndasia'a ña jin san nuu nda'a ni, saa maa ni —jiña'a ya.

12 Te ndee ore saa ni nduku ndee Pilato ja siaa de Jesús, su ñayiu judio, chi ni ka kana jai, ka jiña'i:

—Nuu ja siaa uun ni tee ya'a, te masu amigo César kuu ni, chi ndi'i tee sa'a ja rey kuu maa de, te ndakoo de siki rey César —ka jiña'a de.

13 Yun te nuu ni jini Pilato tno'o yun, te ni tatnuni de ni ka kene'e ña jin Jesús ini ve'e tniuu yun, te ni junkoo de nuu mesa ja ja'nde de kuechi, nuu nani jin sa'an hebreo

"Gabata", te jin sa'an griego nuu
ni ka jakin inuu yuu.
14 Te in kiuu ama ka ja keja'a
kiuu ndatatu maa viko pascua
ñayiu judio, vaa ndee ka uxi uu
kuu. Yun te jiña'a Pilato nuu
ñayiu judio:
—Ya'a oo tee kuu rey maa ni.
15 Su ni ka kana jai:
—¡Na kuu de, na kuu de!
¡Katakaa ni de yika cruz!
Te jiña'a Pilato:
—¿A rey ni katakaa san yika
cruz?
Te ka jiña'a sutu ka kuu nija'nu:
—Tu na rey ka ka neva'a san,
chi maintno'o César.
16 Yun te ni ndakuña'a ña Pilato
jin Jesús ja vi katakaa ña de jin
ya yika cruz. Te ni ka tnii ña de
kua'ankuei de jin ya.

Ni ka jatakaa de Jesús yika cruz

17 Yun te ni kee Jesús ndiso maa
ya cruz, kua'an ya in nuu nani yiki
xini ndiyi, te jin sa'an hebreo nani
Gólgota.
18 Te yun ni ka jatakaa de ya
yika cruz, te xiin ya ni ka jatakaa
de uu tee nuu uu ka cruz, in in
de jioo jioo xiin ya, te maa Jesús
ma'ñu.
19 Te suni ni tee Pilato in tno'o
ja ni ka tetuu xini cruz, ja ka'an
sua'a: "Tee ya'a kuu Jesús ñuu
Nazaret, rey ñayiu judio".
20 Te kua'a ñayiu judio ni ka
ka'u tno'o yun, chi yatni yu'u ñuu
kuu nuu ni ka jatakaa de Jesús
yika cruz, te tno'o yun yoso jin
sa'an hebreo vi jin sa'an griego vi
jin latín.
21 Te sutu ka kuu nija'nu nuu
ñayiu judio ka jiña'a nuu Pilato:
—Ma tee ni ja rey ñayiu judio
kuu de, chi sua'a tee ni ja maa de
ni ka'an ja rey ñayiu judio kuu de
—ka jiña'a de.
22 Te jiña'a Pilato:
—Nagua ni tee san, te saa
kendoo.
23 Te nuu ja ni ka jatakaa ña
soldado yun jin Jesús, te ni ka
ndaxtutu de sa'un ya, te ni ka
ndaka'nde de in in sa'un ya ja ni
ka ndaki'in in in ndi kuun maa
soldado yun. Te suni ni ka ki'in
de in sa'un tikani ni oni'nu ya, te
sa'un yun, chi ni kunu sua'a, masu
ni kiku, te invaa ni oo nika'nu.
24 Yun te ni ka ndatno'o tna'a
soldado yun:
—Ma vi ka'ndeo, chi sua'a na
vi kototnunio kondio'ni ndeo guaa
kendoo jin —ka kachi de.
Saa te ni skunkuu nuu tutu
ii nuu ka'an sua'a: "Ni ka
ndaka'nde de sa'un rin, te ni ka ji-
totnuni de siki sa'un rin kondio'ni
ndee de guaa kendoo jin", ka'an
nuu tutu ii. Te saa ni ka sa'a
soldado yun.
25 Te yatni nuu nukuiin cruz ja
intakaa Jesús, yun ka oo nana ya
vi ku'u ña vi María ñasi'i Cleofas
vi María Magdalena.
26 Te nuu ni jini Jesús nana ya
jin tee ka skua'a jin ya ja kutoo ka
ya, ja ka oo yatni yun, te jiña'a ya
nuu nana ya:
—Nana, jian oo ni jin se'e ni.
27 Yun te jiña'a ya nuu tee ka
skua'a jin ya:
—Ñani, jian oo ni jin nana ni.
Te vi ndee ore saa ni ndakuaka
ña tee skua'a yun jin ña ve'e de ja
ni jito ña de.

Ni ji'i Jesús

28 Te nuu ni ndi'i ya'a, te ni jini
Jesús ja ni ndi'i ni skunkuu ya, te
nagua ja na skunkuu nuu tutu ii,
te jiña'a ya:
—Yichi san.
29 Te yun oo in tindo'o ja ñu'u
chitu vinu iaa. Yun te ni jinokuei
soldado, te ni ka tnii de in tivolo
kachi, te ni ka chi'i de vinu iaa,
te ni ka chindee de xini in nda'a
yutnu nani hisopo, te ni ka tee de
yu'u ya ja na ko'o ya.
30 Te nuu ni ti'vi Jesús vinu iaa
yun, te jiña'a ya:
—Ja ni ndi'i ni skunkuu.

Yun te ni chindei ya xini ya, te
ni kana anu ya.

In soldado ni tuu de lanza de yika Jesús

31 Te nuu ja ni kuyatni ja keja'a
kiuu ndatatu maa viko pascua
ñayiu judio, te tu ka kuini tee ka
kuu nija'nu nuu ñayiu judio ja vi
kendoo ndiyi yun yika cruz kiuu
ndatatu, chi kiuu ndatatu yun kuu
in kiuu ka'nu ndeva'a ka nuu viko
yun. Te yun guaa ni ka ka'an de
jin Pilato ja na tatnuni de vi ka'nu
yiki si'in tee intakuei yika cruz
yun, nagua ja na vi kuu ñama ka
de, te na vi xtajioo yiki kuñu de
yika cruz yun.
32 Yun te ni ja'ankuei soldado,
te ni ka ja'nu de yiki si'in tee
xtnañu'u, te suni saa ni inka tee
intakaa yika cruz xiin Jesús.
33 Su nuu ni ka juntna'a de
Jesús, te ni ka jini de ja ja ni ji'i
ya. Yun guaa tu ni ka ja'nu de yiki
si'in ya.
34 Su in soldado yun ni tuu de
lanza de yika ya, ni june de, te vi
nuu saa ni kee niñi vi ndute.
35 Te maa san ja ni jini san
naxa ni kuu, guaa ndakani san,
te ndakani ndaa san naxa ni kuu,
chi ni jini san, te ka'an ndaa san,
nagua ja suni vi kandija maa ni.
36 Chi saa ni ndo'o ya, nagua ja
skunkuu nuu tutu ii ja ka'an: “Ma
vi ka'nu de ni in yiki ya”.
37 Te suni oo inka tno'o nuu tutu
ii ja kachi: “Te in kiuu vi kuni ron
ia ni ka xtuji ña jin lanza”, kachi
tutu ii.

Ni jinkoyu'u Jesús

38 Te nuu ni ya'a ndi'i ya'a, te
José, tee ñuu Arimatea, ni ja'an de
ni ka'an nda'u de jin Pilato ja na
kuandetu tee yun ndakuiso de yiki
kuñu Jesús, no'o jin de. Te José,
chi tee kandija Jesús kuu de, visi
kandija yu'u de, chi yu'u de tee ka
kuu nija'nu nuu ñayiu judio. Te
ni jandetu Pilato. Yun te ni ja'an
José, ni nune'e de yiki kuñu Jesús,
te ni jiso de kua'an de.
39 Te suni ni jino Nicodemo, tee
ni ja'an nuu oo Jesús in jakuaa,
nee de vaa ndee oko uxi kilo suja
ugua nani mirra saka tna'a jin
yuku nani áloes.
40 Te nduu de ni ka ki'in yiki
kuñu Jesús, te ni ka tniutuu de in
sa'un vii ndeva'a ja ni kiuu tatna
xiko yun, nagua costumbre maa
ñayiu judio nuu ka tayu'i ndiyi.
41 Te nuu ni ka jatakaa de Jesús
yika cruz, oo in nuu ka oo yutnu
kuii, te nuu oo yutnu kuii yun
oo in yau ñaña ni kuva'a jaa,
nuu chia'an ka sa'un ja na ndiyi
kiyu'u.
42 Te yun ni ka tayu'u de yiki
kuñu Jesús, chi yatni oo yau ñaña
yun, te ja ni kuyatni ja keja'a kiuu
ndatatu ñayiu judio.

20

Ni ndateku Jesús

1 Te nuu ne'e domingu, kiuu
xtnañu'u ja ndaki'in semana, te
ne'e ndeva'a vi in tinee ka, kua'an
María Magdalena majinkoto ña
yau ñaña nuu yiyu'u Jesús. Te ni
jini ña ja ni kujioo kava ndesi yu'u
yau ñaña yun.
2 Yun te ni jino ña ni no'o ña
nuu ka oo Simón Pedro jin inka
tee skua'a ja kutoo ka Jesús, te
jiña'a ña:
—Ni ka ndatau yiki kuñu Jito'o
nuu yiyu'u ya, te tu ka jinio ndenu
ni ka ndatayu'u ya —jiña'a ña.
3 Yun te ni kekuei Pedro jin
inka tee skua'a yun kua'ankuei de
mavijinkoto de yau ñaña yun.
4 Te nduu de ka jino inuu de
kua'ankuei de, su ñama ka ni
jino inka tee yun saa Pedro, te
xtnañu'u ka de ni kenta nuu oo
yau ñaña yun.
5 Te jinkuindei de ni ndia'a de,
te ni jini de ja maa ni ka sa'un vii
ndeva'a oo yun, su tu ni kiuu de.

6 Yun te saa ni kenta Simón
Pedro ja ndikin ña de kua'an de,
te ni kiuu de nuu yau ñaña yun, te
ni jini de ja maa ni ka sa'un finu
yun oo.
7 Te suni ni jini de sa'un ni
oñusuku xini Jesús, ja masu in ni
oo jin sa'un vii yun, chi ñutuu siin
maa, te siin nuu katuu.
8 Yun te suni ni kiuu inka tee
skua'a yun ja ni kenta xtnañu'u
nuu yiyu'u ya, te nuu ni jini de ja
siun ni kuu, te ni kandija de ja ni
ndateku ya.
9 Chi chia'an ka ja vi junkui'nu
ini de nagua yoso nuu tutu ii, ja
nini kuu ja ndateku ya ne'u ndiyi.
10 Yun te ni ka ndajiokuiin tee
ka skua'a yun kuano'okuei de ve'e
de.

Ni ndenta Jesús nuu María Magdalena

11 Su María, chi ni ndajino ña
ye'e yau ñaña, te yun ni oo ña
nda'i ña, te vi nda'i ña, te ni jito
ni'ni ña ichi ini yau ñaña yun.
12 Te ni jini ña uu ia ka ji-
nokuechi nuu Dios, ka ni'nu ya
sa'un kuijin kuijin, ka nukoo ya
nuu ni okatuu yiki kuñu Jesús, in
ya nukoo ichi xini, te inka ya ichi
nuu ja'a.
13 Te ni ka jikan tno'o ña ya jin
ña:
—Kua'a, ¿nau ja nda'i ron?
Te jiña'a ña:
—Saa, chi ni ka ndatava yiki
kuñu jito'o san, te tu jini san
ndenu ni ka ndatayu'u ña jin.
14 Te vi inka siun jiña'a ña, te
ni ndajionenuu ña, te ni jini ña
maa Jesús ja oo ya yun, su tu ni
ndakuni ña ja maa ya kuu.
15 Te ni jikan tno'o ña Jesús:
—Kua'a, ¿nau ja nda'i ron? ¿Te
na in ndanduku ron? —jiña'a ya.
Te maa ña, chi ni ndakani ini ña
ja tee jito xtnuu kuii yun kuu ya,
te jiña'a ña:
—Nuu ja maa ni kua'an jin yiki
kuñu de, vi kua'a, te kaxtno'o
ni joo ndenu ni ndachiyu'u ni
de, nagua ja kuu no'o san jin de
—jiña'a ña.
16 Te jiña'a Jesús:
—María.
Yun te ni jionenuu ña, te ni
ka'an ña jin sa'an hebreo:
—Raboni, —ja kei ka'an "Mas-
tru".
17 Te jiña'a Jesús:
—Siaa ña jin rin, chi kuini ka
ja ndaa rin nuu oo Tata rin, su
kua'an nuu ka oo ñani rin, te
kuña'a ron ja ndaa rin nuu oo
Tata rin vi Tata in in ron, nuu oo
ia Dios rin vi ia Dios in in ron.
18 Yun te kua'an María Mag-
dalena majinkaxtno'o ña nuu tee
ka skua'a ja ni jini ña Jito'o, te
maa ya ni ka'an tno'o ya'a jin ña.

Ni ndenta Jesús nuu ka oo tee ka skua'a jin ya

19 Te nuu ni kuaa vi suu kiuu
yun ja kuu kiuu xtnañu'u ja
ndaki'in semana, ni ka ndututu
tee ka skua'a in ve'e, te ni ka
ndakasi gua'a de ye'e, chi ka yu'u
de tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu
judio. Te ni kiuu Jesús, te ni
junkuiin ya ma'ñu nuu ka oo de,
te jiña'a ya:
—¿A kukuee ni ka oo ron? Te vi
koo jin tno'o mani.
20 Te nuu ni ndi'i ni ka'an ya
tno'o yun, te ni xne'e ya nda'a ya
vi yika ya nuu tee ka skua'a jin
ya. Te ni ka kusii ini de ja ni ka
ndakuni de Jito'o Jesús.
21 Yun te jiña'a tuku Jesús:
—¿A kukuee ni ka oo ron? Te
vi koo jin tno'o mani. Te nagua
ni tetniuu ña Tata rin ja vaji rin
ñuyiu, suni saa tetniuu ña rin ja vi
ndakani ron tno'o rin nuu ñayiu
—jiña'a ya.
22 Yun te ni tiutachi ya nuu ka
oo de, te jiña'a ya:
—Vi ni'i ron Espíritu ia Dios.
23 Te taka ñayiu ja ka jaka'nu ini
ron yika kuechi, te koo tno'o ka'nu
ini nuu kuechi. Te ñayiu ja tu

ka jaka'nu ini ron yika kuechi, te
ma koo tno'o ka'nu ini nuu kuechi
—jiña'a ya.

Ni jini Tomás ja ni ndateku Jesús

24 Su Tomás, in tee oo nuu ndi
uxi uu tee ka skua'a ja ka xnani
Kuati, chi tu ni oo de jin sava ka
tee ka skua'a yun na ni ndenta
Jesús.
25 Yun te ka jiña'a sava ka tee ka
skua'a yun nuu de:
—Ni ka jini san Jito'o.
Su jiña'a Tomás:
—Nuu ja ma kuni san jin nuu
san nuu ni ka tuji nda'a ya ja ni
kiukuei nduyu kaa, te chi'i san
xinda'a san nuu ni ka yi'i nduyu
kaa yun, vi chi'i san nda'a san
yika ya, nuu saa te ma kandija
sa'un san —jiña'a de.
26 Yun te saa nuu una kiuu, te
ni ka ndututu tuku tee ka skua'a
yun ini in ve'e, te saa chi ka oo
de jin Tomás. Te ni ka ndakasi
gua'a de ye'e, su ni kiuu Jesús, te
ni junkuiin ya ma'ñu nuu ka oo
de, te jiña'a ya:
—¿A kukuee ni ka oo ron? Te vi
koo jin tno'o mani.
27 Yun te jiña'a ya nuu Tomás:
—Chi'i xinda'a ron ini nda'a rin,
te kondia'a nda'a rin, te chi'i nda'a
ron yika rin, te kuni ron nuu ni
tuji, te kandija; ma kokuu ron in
tee so'o ja tu kandija —jiña'a ya.
28 Yun te jiña'a Tomás:
—Jito'o maa san vi Dios maa san
kuu ni —jiña'a de.
29 Te jiña'a Jesús:
—Kandija ron chi ni jini ña ron,
vi Tomás, su nase ta'u ñayiu ja tu
ni ka jini ñai jin rin, te ka kandijai
—jiña'a ya.

Na ja'a kuu ja ni tee Juan tutu ya'a

30 Te ni sa'a ka Jesús kua'a ka
tniuu vii tniuu va'a jin nuu tee ka
skua'a jin ya, ja tu nagua yoso nuu
tutu ya'a.
31 Su ni tee san tno'o ya'a nagua
ja vi kandija ni ja Jesús kuu Kristu,
ia ni tetniuu Dios, vi Se'e maa Dios
kuu ya. Te jin ja ka kandija ni ya,
te vi ni'i ni ja vi koteku ni nikuii
nikani jin ma'ñu sagua ya.

21

Ni ndenta Jesús nuu uja tee ka skua'a jin ya

1 Yun te nuu ni ya'a ndi'i ya'a,
te ni ndenta tuku Jesús inka jichi
nuu ka oo tee ka skua'a jin ya
yu'u ndute mar Tiberias, te sua'a
ni kuu nuu ni ndenta ya.
2 In ni ka otutu Simón Pedro
jin Tomás, tee ka xnani Kuati,
vi Natanael, tee ñuu Caná ja tnii
Galilea, vi nduu seyii Zebedeo jin
uu ka tee ka skua'a.
3 Te jiña'a Simón Pedro nuu
sava ka de:
—Ki'in san tau san chiaka.
Te ka jiña'a sava ka de:
—Suni vi kondikin ña san,
ki'inkueio nuu saa —ka jiña'a de.
Te kua'ankuei de, yun te ni
kekuei de nuu in barco, su tu
sa'un na kiti ni ka ni'i de jakuaa
yun.
4 Te nuu ja makundijin ja
matuu, te vi sanaa ni ka jini de
Jesús yu'u ndute mar yun, su tu ni
ka ndakuni ña tee ka skua'a yun
ja maa Jesús kuu ya.
5 Te ni jikan tno'o ña ya:
—Amigo, ¿a ni ka ni'i ron chiaka
vi kao?
—Tu sa'un na kiti ka ni'i san
—ka jiña'a de.
6 Te jiña'a Jesús:
—Vi skee ñunu ron ichi lado
kua'a barco jian, te vi ni'i ron ti
—jiña'a ya.
Yun te ni ka skee de ñunu de, te
vi ña kuu ka vi ndatau de ja kua'a
ndeva'a chiaka ni ka ni'i de.
7 Yun te jiña'a tee skua'a ja
kutoo ka ña Jesús nuu Pedro:
—Jito'o kuu ya.
Te vi nuu ni jini Simón Pedro
tno'o yun, ja Jito'o kuu ya, te ni

ndaki'in de sa'un de, chi ni tau
de ja satniuu de, te ni ndagua ni
de nuu ndute mar yun, kua'an de
nuu oo ya.
8 Te sava ka tee ka skua'a yun,
chi ni ka ndene'e jioo de barco
yu'u ndute yun, te vi saa ka ñuu
de ñunu yun ñu'u chitu chiaka,
chi masu jika oo yu'u ndute vaa
ndee u'un xiko ni metro kuu.
9 Te nuu ndekuei jioo de nuu
ñu'u, te ni ka jini de kai ñu'u, te
nuu tikayi ñu'u yun yoxnee xtaa
triu jin in chiaka.
10 Te jiña'a Jesús:
—Vi taa chiaka ni ka tau ron
jian na vi skasuon vi kao —jiña'a
ya.
11 Yun te ni kaa Simón Pedro ini
barco, te ni jiokuita de ñunu yun
guaa ndee nuu ñu'u yichi, te ñu'u
chitu kuiti chiaka na'nu na'nu, in
ciento uu xiko uxi uni ti kuu. Te
visi kua'a ndeva'a ti ñu'u, su tu ni
te'nde ñunu yun.
12 Te jiña'a Jesús:
—Ne'ekuei vi kasii ini ron.
Te ni in tee ka skua'a yun, tu ni
kii ini de ja kakan tno'o ña de na
in kuu ya, chi ka jini de ja maa
Jito'o kuu ya.
13 Yun te ni jintna'a Jesús yu'u
ñu'u, te ni tau ya xtaa triu yun, te
ni jiña'a ya nuu de, te suni saa ni
chiaka yun.
14 Ya'a kuu jichi kuu uni ja ni
ndenta Jesús nuu tee ka skua'a
jin ya, nuu ja ni ndateku ya ne'u
ndiyi.

Ni ka ndatno'o Jesús jin Simón Pedro

15 Te nuu ni ndi'i ni ka jasii ini
de, te ni jikan tno'o ña Jesús jin
Simón Pedro:
—Simón, seyii Jonás, ¿a kutoo
ka ña ron, saa sava ka tee ya'a?
Te jiña'a de:
—Saa, vi Jito'o san, ja jini maa
ni ja kutoo ña san.
Te jiña'a ya:
—Nuu saa te koto ñayiu ka kuu
na kuinio lelu kueli rin —jiña'a ya.
16 Te ni ndiokuiin ya ni jikan
tno'o ña ya inka jichi:
—Simón seyii Jonás, ¿a kutoo
ña ron?
Te jiña'a Pedro:
—Saa, vi Jito'o san, ja jini maa
ni ja kutoo ña san.
Te jiña'a ya:
—Nuu saa te koto ñayiu ka kuu
na kuinio ndikachi rin.
17 Te ni jikan tno'o ña ya jichi
kuu uni:
—Simón seyii Jonás, ¿a kutoo
ña ron?
Te ni kusuchi ini Pedro ja siun
vi uni jichi jikan tno'o ña ya ja a
kutoo de jin ya, te jiña'a de:
—Jito'o san, maa ni chi jini ndi'i
ni, te ja jini maa ni ja kutoo ña
san.
Te jiña'a ya:
—Nuu saa te koto ñayiu ka kuu
na kuinio ndikachi rin.
18 Chi ka'an ndandaa ndija rin,
ja ndee nuu kuechi ka ron, chi ni
ondaku'ni maa ron chii ron, te ni
ojika ron ndee ni nuu kuini maa
ron. Su nuu na yii ron, te skaa ron
nda'a ron, te inka ñayiu ndaku'ni
chii ron, te kuaka ñai ki'in ron
ndenu tu kuini ron ja ki'in ron
—jiña'a ya.
19 Te tno'o ya'a ni ka'an ya ja
kaxtno'o ya naxa ndo'o Pedro nuu
kuu de ja sa'a de ja koo jayiñu'u
nuu ia Dios. Yun te jiña'a ka ya:
—Kondikin ña, te sa'a ron tniuu
nagua ni sa'a maa rin —jiña'a ya.

Tee skua'a ja kutoo ka Jesús

20 Te nuu ni jionenuu Pedro, te
ni jini de ja ndikin ña tee skua'a
ja kutoo ka Jesús, kua'an de. Te
suu de kuu tee ni ondetu ndee
xiin Jesús na ni ka jaxini de jin
ya viko pascua ñayiu judio, te ni
jikan tno'o ña de jin ya: “¿Na
ndee tee kuu ja xtuu ña jin ni, vi
Jito'o san?”
21 Te nuu ni jini ña Pedro jin de,
te ni jikan tno'o de Jesús:
—Jito'o san, ¿te tee ya'a, naxa
ndo'o de?

22 Te jiña'a Jesús:
—Nuu ja kuini maa rin te
koteku ni de guaa ndee kiuu ja
ndajiokuiin rin, te ma kondi'ni
ron. Kondikin ña, te sa'a ron
tniuu nagua ni sa'a rin —jiña'a ya.
23 Yun te ni jitenuu tno'o yun
nuu taka ñayiu ka skua'a, ja tee
skua'a yun, chi ma kuu de. Su
Jesús, chi tu ni ka'an ya ja ma
kuu de. Chi tno'o ni ka'an ya
kuu: “Nuu ja kuini maa rin, te
koteku ni de guaa ndee kiuu ja
ndajiokuiin rin, te ma kondi'ni
ron”.
24 Te suu tee skua'a ya'a kuu
maa san ja ndakani san tno'o ya'a,
te ni tee san taka tno'o ya'a, chi
jini san ja tno'o ndaa ndakani san.
25 Te suni oo kua'a ka tniuu ja
ni sa'a Jesús, te ndakani ini san
ja nuu sua'a te vi ndi in ndi in na
vi tee san, vaa vini ma kenta nii
ñuyiu ja vi ku'un va'a liuru nuu
koyoso ndi'i tniuu ni sa'a ya.
Saa na kokuu.

Tniuu ja ni ka sa'a tee ni chitniuu ña Jesús

Ni kee yu'u Jesús ja tetniuu Dios Espíritu ya

1 Nuu tutu xtnañu'u ja ni tetniuu san nuu ni, vi Tata Teófilo, ni tee san ndi'i ja ni sa'a Jesús vi ja ni kaxtno'o ya ndee kiuu nuu ni keja'a ya

2 vi guaa ndee kiuu mandaa ya andivi. Te ama ka ja no'o ya, ja ni kaxtno'o ya nuu tee ni chitniuu ya ja ka kuu tee ni ndakaji ya ja vi xtutenuu de tno'o maa ya jin ma'ñu sagua Espíritu ia Dios.

3 Te nuu kuee ka ja ni ji'i ya, te ni ndatuu teku ya, te ni xne'e ya maa ya nuu de ja kaxtno'o kaji ya ja ni ndateku ya. Te kua'a jichi ni ka jini ña de jin ya nuu uu xiko kiuu. Te ni kaxtno'o ya naxa tatnuni ia Dios.

4 Te nuu ni ka oo de jin ya ni tatnuni ya ja ma kekuei de Jerusalén, chi jiña'a ya:

—Vi kondetu ni guaa ndee na skunkuu tno'o ni kee yu'u Tata Dios, nagua ni ka onini ni ja ni ka'an san,

5 chi ja ndaa ja Juan ni skuandute ñayiu jin ndute, su maa ni, chi nuu masu kua'a ka kiuu, te vi ni'i ni Espíritu ia Dios ja koo ini anu ni, na kuinio ja ni ka jandute ni jin ya —jiña'a Jesús.

Kuano'o Jesús andivi

6 Te nuu ni ka otutu de jin ya, te ka jiña'a de:

—¿A vitna te ndasa'a siin ni ñuo Israel ja tatnuni mai, vi Jito'o san?

7 Yun te jiña'a ya:

—Ja maa ni, chi masu ka oo ni ja vi kuni ni na kiuu axi naxa kokuu ja skunkuu ia Dios, chi ja na'a maa Tata Dios nagua kuu ja sa'a ya, chi maintno'o maa ya tatnuni.

8 Su nuu na kii Espíritu ia Dios nuu ndi'i ni, te vi ni'i ni jaka'nu, te kekuei ni vi kaka nuu ni vi ndakani ni tno'o ja ja'a san ja ni ka jini ni nuu ñayiu ñuu Jerusalén vi nuu ñayiu nii ñuu tnii Judea vi Samaria vi nii ndee ja'a ñuyiu.

9 Vi yun ni ka ni ka'an ya, te vi ka ndia'a de, te mandaa ya, te ni jinkisa'u ya nuu viko, te tu ni ka jini ka ña de.

10 Te vi ka jito ni'ni guagua'a de ichi andivi ja mandaa ya kua'an ya, te sanaa ni ni ka jini de uu tee ka ni'nu sa'un kuijin.

11 Te ka jiña'a ya:

—Tee Galilea, ¿nau ja ka jito ni'ni ni'ni ni ichi andivi? Te maa Jesús ja ni ka oo jin ni ya'a, mandaa ya andivi, te saa ni ndajiokuiin ya inka jichi nagua ka ndia'a ni ja mandaa ya andivi —ka jiña'a ia ka jinokuechi nuu Dios.

Ni ka kaji de Matías ja nukuiin de nuu tniuu Judas

12 Yun te ni ndekuei de yuku nani Olivos, te kuano'okuei de Jerusalén, chi masu jika kuu nagua oo nuu Ley ja kuu vi kaka de kiuu ndatatu.

13 Nuu ni ndajinokuei de ñuu yun, te ni ndiukuei de in ve'e, te ni ndakuei de ve'e oo ndee sukun nuu ka ndoo de. Te tee yun ka kuu Pedro vi Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo se'e Alfeo, Simón Zelote * vi Judas ñani Jacobo.

14 Ndi'i de ni ka otutu jin sava ka ñani Jesús vi María, nana ya, vi sava ka ñasi'i ja inuu inuu ni ka ondakuatu de vi ni ka ojikanta'u de nuu ia Dios.

15 Te in kiuu yun ni ka kututu ndee ciento oko ñayiu ka kandija Jesús. Yun te ni ndakoo Pedro

* **1:13 1:13** Zelote kei ka'an tee yinduu nuu tee ka ndakoo ja kaxin tna'a ja ja'a ñuu de.

ma'ñu ndi'i ñayiu yun, te jiña'a de:
16 —Nini kuu ja ni skunkuu
tno'o yoso nuu tutu ii, vi ñani vi
kua'a, ja ni ka'an Espíritu ia Dios
jin David ndee jana'a siki Judas,
tee ni ondeka ña jin ñayiu ja ni
ka kakuiko ña jin Jesús.
17 Te Judas, chi in tee ni ka ojika
jin ndi uxi uu san kuu de, te suni
ni chitniuu ña ya jin de ja vi sa'a
san tniuu ya'a.
18 Su ni ja'an de, te ni ndaki'in
de ñu'u jin xu'un ni junkunya'u de
ja ja'a tniuu kue'e ni sa'a de. Yun
te ni kanakau ndei de ichi xini de,
te ni ka'ndi chii de, te ni yagua
ndi'i jiti de.
19 Su nuu ni ka jini ndi'i ñayiu
Jerusalén, te ni ka xnani de ñu'u
yun Acéldama, jin sa'an maa de,
ja kei ka'an ñu'u niñi.
20 Chi sua'a ka'an nuu tutu
Salmo:
Na kendoo nda'u ve'e de
te tu na in koo sa'un ka.
Te suni inka nuu ka'an:
Ja inka ñayiu na sa'a tniuu ni
osa'a de.
21 ’Chi nini kuu ja vi ndandukuo
inka tee nukuiin nuu tniuu de, te
na kokuu in tee ni ka oo jin san
ndi'i kiuu nuu ni oja'ankuei san
vi ni ondikuei san jin Jito'o Jesús,
22 nuu ni jinkondee guaa ndee
nuu ni skuandute ña Juan vi guaa
ndee kiuu ni ndee ya ne'u san ja
mandaa ya andivi. Te tee yun na
kokuu testiu ja vi ndakani jin san
ja ni ndateku Jesús —jiña'a Pedro
sua'a.
23 Yun te ni ka jani de uu tee, in
de kuu José ja nani de Barsabás ja
suni ni ka xnani ña jin de Justo, te
inka de kuu Matías.
24 Te ka ndakuatu de ja ja'a tee
yun, te ka jiña'a de:
—Maa ni, vi Jito'o san, ja jini ni
anu ndi'i ñayiu, xne'e ni ndee tee
ya'a guaa ndakaji ni,
25 nagua ja ndachitniuu ni de ja
xtutenuu de tno'o va'a maa ni ja
ni xndendoo Judas jin yika kuechi
de, te kua'an de nuu ka oo ñayiu
ka sa'a jakue'e —ka jiña'a de.
26 Te ni ka jitotnuni de, te ni
kanakau Matías ja ni kiunduu de
nuu ni ka nduu uxi uu tee ni
chitniuu ña Jesús ja vi xtutenuu
de tno'o va'a ya.

2

Ni kenta Espíritu ia Dios

1 Te nuu ni kenta kiuu viko Pen-
tecostés, te ka otutu ndi'i ñayiu ka
skua'a invaa ni ve'e.
2 Te vi sanaa ni, ni jiso jiso ichi
andivi vaji na kuinio in tikacha
ni'i, te ni chitu nii ini ve'e nuu ka
nukoi yun.
3 Te ni ka jini na kandaa yañu'u
kandaa ja makunkuei ichi xini, te
ni ka junkoo siki in in ñayiu.
4 Te ni kee ña Espíritu ia Dios jin
ndi'i, te ni ka jinkondei ni ka ka'in
siin siin nuu sa'an, na kuu na kuu
naxa ni sa'a maa Espíritu ia Dios
ja vi ka'in.
5 Te kiuu yun ni ka oo tee judio
ja ka chiñu'u de ia Dios maa
Jerusalén ja vajikuei de ndee sava
ka ñuu ja ka oo nii ñuyiu.
6 Te nuu ni jiso jiso, te ni ka
kututu kua'a ndeva'a ñayiu, te vi
ni ka sa'u kuii kuiti ini, chi ni ka
onini ja ka ka'an tee yun sa'an ka
ka'an in in mai.
7 Te vi ka sa'u kuii ini, te tu ka
ni'i ini nagua vi sa'i, te ni ka ka'in:
—Vi kondia'a ni, ¿a masu tee
ñuu ja tnii Galilea ka kuu tee ka
ka'an ya'a?
8 ¿Te nau ja ka ninio ka ka'an de
in in nuu sa'an ka ka'on ñuu nuu
ni ka kakuo?
9 Ya'a, chi ka oo ndee ñayiu
Partia vi Media vi Elam vi
Mesopotamia vi Judea vi Capado-
cia vi Ponto vi ndee Asia,
10 vi Frigia vi Panfilia vi Egipto
vi sava ka ñuu ja tnii Libia yatni
ñuu Cirene vi ñayiu ni ka jinkoo
Roma na kuinio tna'o judio vi tee

ni ka kiunduu ja ka jantno'o Ley Moisés,
11 vi ñayiu Creta vi Arabia ka ninio ka ka'an de sa'an ka ka'an mamao, te ka ka'an de ndi'i javii java'a sa'a ia Dios —ka kachi de.
12 Te vi ka sa'u kuii kuiti ini de, te tu ka ni'i ini de nagua vi ndakani ini de, te ka jikan tno'o tna'a de:
—¿Naxa kei ja sia'a sa'a ia Dios jin tee ya'a?
13 Su sava ñayiu, chi saa sua'a ka ka'an kue'e ñai jin de, te ka kachi:
—Ka jini ndeva'a tee ya'a.

Ni kaxtno'o Pedro nuu kua'a ñayiu

14 Yun te ni ka ndakoo ndichi Pedro jin ndi uxi in tee ni chitniuu ña Jesús, te jiña'a de:
—Maa ni, tee judio, vi ndi'i ni ja ka oo ni Jerusalén ya'a, vi kuni ni tno'o ya'a, te vi konini gua'a ni na ka'an san.
15 Chi masu ka jini tee ya'a, nagua ka jani ini ni, chi vitna ñu'ni te inka ka iin ne'e kuu.
16 Chi ya'a skunkuu nagua ni ka'an Joel, tee ni ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a, nuu ni ka'an de:
17 Kachi ia Dios ja kiuu sandi'i,
tetniuu rin Espíritu rin nuu ndi'i ñayiu,
te se'e yii ron vi se'e si'i ron vi ndakani tno'o rin,
te suchi kuechi, chi skuni rin jin, sua'a ni,
te tee nija'nu, chi vi jani de nuu ka kixin de.
18 Te jandaa ja kiuu yun tetniuu rin Espíritu rin
nuu teyii vi nuu ñasi'i ja ka ji-nokuechi nuu rin,
te vi ndakani tno'o maa rin.
19 Te sa'a rin in ja ioo ndeva'a ichi andivi
vi jaka'nu nuu ñu'u,
te koo kua'a niñi vi ñu'u ja kanda'a vi junkaka ñua'a na kuinio viko.
20 Te kunee nuu nikandii
te nduu kua'a nuu yoo na kuinio niñi
ama ka ja kenta kiuu sandaa Jito'o yika kuechi ñayiu
kiuu ka'nu ndeva'a ja vi kuni ndi'i ñayiu.
21 Te ndi'i ñayiu ka ndakakune'e sivi Jito'o vi kaku ni'nui
sua'a ni tee Joel.
22 ’Maa ni ja ka kuu ni tee Israel, vi konini ni tno'o ya'a: Jesús, ia ni ja'nu Nazaret, kuu ia ni ndakuantno'o Dios nuu ni xne'e ya javii java'a ni sa'a ya vi jaka'nu ya jin ma'ñu sagua Jesús ne'u maa ni, nagua ja ka jini ni.
23 Su nuu ni kanakau ya nuu nda'a ndi'i ni, nagua ja ni chikua'a maa ia Dios ja kokuu, te ni ka kakuiko ni ya, te ni ka ndasia'a ni ya nuu nda'a ñayiu kue'e, te ni ka jatakaa ñai jin ya yika cruz ja ni ka ja'ni ni ya.
24 Te ni ndaxteku ña ia Dios, te ni kindee ya ja jatu vi ja jani'ni ya nuu ni ji'i ya, te ni ndene'e ña ya, chi ma kuu kundee ñuu ji'i ja koneva'a ña jin ya.
25 Chi ni ka'an David ja ja'a ya nuu ni ka'an de sua'a:
Ni ondia'a san Jito'o san ndi'i ni kiuu,
chi oo san nda'a kua'a ya, te tu na in xtajioo ña jin san.
26 Te yun guaa kusii ini san
vi jita sii ini san jin yu'u san nuu ni, vi Dios,
te ndatatu yiki kuñu san, chi ndetu ka'nu ña san jin ni,
27 chi ma xndendoo ña ni yau ñaña,
te ni ma kuandetu ni ja te'i yiki kuñu ia tetniuu ni.
28 Ni kaxtno'o ni ichi nuu koteku san,
te maa ni sa'a ja kusii ndeva'a ini san ja koo san nuu ni
sua'a ni tee David.
29 ’Vi kuandetu ni, vi ñani vi kua'a, ja na ka'an ndaa san ja ja'a ndi nija'nuo David, ja ni ji'i de, te

ni jinkoyu'u de, te yau ñaña de oo
ne'u yoon ndee kiuu vitna.
30 Su ndi David, chi in tee ni
ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a
ni okuu de. Te ni jini de ja ni
kee yu'u ia Dios nuu ni ka'an ya
ja ne'u ndikin tata de kene'e ya
ia kokuu Kristu ja jinkoo ya nuu
mesa ja kotatnuni ya.
31 Te vi na kuinio ja vi ndia'a
ña ndi David, te ni ka'an de: Ja ia
ni tetniuu Dios ndateku ya, te ma
ndoo ya nuu yau ñaña ni ma te'i
yiki kuñu ya.
32 Te ja ndaa ja ia Dios ni ndax-
teku Jesús, te ndi'i san ka jini, te
ka ndakani san tno'o ya.
33 Te kuano'o ya ja ni nukoo ya
nda'a kua'a maa Tata Dios. Te ni
ni'i ya maa Espíritu, nagua ja ni
kee yu'u ia Dios. Te ni tetniuu
ya vitna ja ni ka jini nuu ni vi ka
onini ni.
34 Chi David, visi tu ni kaa de
andivi, su ni ka'an de:
Ni ka'an Jito'o Dios nuu Jito'o san:
"Junkoo nda'a kua'a rin
35 vi guaa ndee na sa'a rin ndi'i
ja ka ka'an u'u ña ndee chii
ja'a ron",
sua'a ni tee de.
36 'Te yun guaa vi kuni ndi'i
ñayiu ñuu Israel ja vi jandaa ja
Jesús, ia ni ka jatakaa ni yika
cruz, kuu ia ni sa'a ka'nu Dios
ja kokuu ya Jito'o vi Kristu —ni
ka'an Pedro.
37 Te nuu ni ka onini ñayiu yun
tno'o ni kaxtno'o Pedro, te ni ka
tna'u ini ndeva'a de. Yun te ka
jikan tno'o de Pedro vi nuu sava
ka tee ni chitniuu ña Jesús, te ka
jiña'a de:
—Tata ñani, ¿nagua kuu ja vi
sa'a san? —ka jiña'a de.
38 Yun te jiña'a Pedro:
—Vi ndatna'u ini ni, te vi kujioo
ni nuu ichi kue'e, te vi kuandute
in in ni jin sivi maa Jesukristu,
nagua ja vi ndondee yika kuechi
ni. Yun te vi kuta'u ni Espíritu ia
Dios.
39 Chi saa ni kee yu'u ia Dios nuu
in in ni, vi nuu se'e ni, vi saa ni
nuu ndi'i ñayiu ka oo jika, vi nuu
na saa ñayiu ja ndakana ña maa
Jito'o Dios —ni ka'an Pedro.
40 Ni ka'an Pedro ndi'i tno'o ya'a
vi kua'a ka tno'o, te xteku ña de:
—Vi kujioo ni nuu ñayiu ka sa'a
jakue'e ka oo vitna —jiña'a de.
41 Te yun guaa ndi'i ñayiu ni ka
kandija tno'o ni ka'an de, te ni ka
jandutei, guaa ni ka kiunduu ndee
uni mil ka ñayiu kiuu yun ja ni ka
kandijai Jesús.
42 Te ndi'i de ni ka jantno'o
gua'a nagua ni ka kaxtno'o tee ni
chitniuu ña Jesús, te ndi'i de ni ka
otutu de ja ni ka ondakuatu de vi
ni ka ojaa de xtaa.

Ni ka otutu ndi'i ñayiu ni ka kandija xtnañu'u

43 Te ni ka yu'u ñayiu vi ni ka
sa'u kuii kuiti ini nuu ni ka jini
jaka'nu vi javii java'a ni ka sa'a
tee ni chitniuu ña Jesús.
44 Te ndi'i ñayiu ka kandija yun
ka otutui, te ka jiña'a nuu tna'i
nagua ka neva'i,
45 vi ni ka oxikoi nagua ka
neva'i, te ni ka oja'ndei xu'un na
kuu na kuu naxa ka ja'ni ña jin in
in.
46 Te ndi'i ni ka ondututu in in
kiuu veñu'u ka'nu maa Jerusalén,
vi in ni tutu ni ka oja'ndei xtaa ni
ka ojai, te ni ka okusii ini vi ni ka
osa'a nda'u ka osa'a kei mai.
47 Te ni ka ondakuanta'ui nuu
ia Dios, te ni ka oka'an gua'a
ndi'i ñayiu ñuu ja ja'a ñayiu ka
kandija yun. Te in kiuu in kiuu
ni ndaskaya Jito'o Dios ñayiu ka
kandija ja ni skaku ni'nu ña ya.

3

Ni nduva'a in tee ku'u si'in

1 Te in kiuu kua'ankuei Pedro vi
Juan veñu'u ka'nu ka uni jañini,
ore ka ndakuatu ñayiu.
2 Te in kiuu in kiuu ni ka ojun-
sia'a ñayiu in tee ku'u si'in ja vi

saa ni kaku de ye'e veñu'u nani
Luu Kaa, ja na kakan de xu'un
nuu ñayiu kiukuei nuu oo veñu'u
yun.
3 Te nuu ni jini tee yun ja
makiukuei Pedro vi Juan nuu oo
veñu'u yun, te ni jatakaa de nda'a
de ja jikan de xu'un.
4 Su Pedro vi Juan, chi sua'a ni
ka ndia'a de nuu tee yun, te jiña'a
Pedro:
—Kondia'a ni nuu nduu san.
5 Yun te ndia'a guagua'a de
nagua kuu ja vi kuña'a tee yun.
6 Su yun te jiña'a Pedro:
—Tu na xu'un kaa ni xu'un oro
nee san ja skuta'u ña san. Su ja
neva'a san, te na taa san. Te jin
jaka'nu maa Jesukristu, ia ni ja'nu
ñuu Nazaret, ka'an san ja ndakoo
ni te kaka ni —jiña'a de.
7 Te ni tnii de nda'a kua'a tee
yun, te ni ndone'e ña de, te vi ore
saa ni kuyutnu si'in de vi sukun
ja'a de.
8 Te vi ni kanta sukun de ja ni
ndakoo de, te ni jika de ni kiukuei
de jin tee yun nuu oo veñu'u
yun. Jika de vi kanta sukun de
ndakuanta'u de nuu ia Dios.
9 Te ndi'i ñayiu ni ka jini ña ja
jika de vi ndakuanta'u de nuu ia
Dios.
10 Yun te ni ka ndakuni ña ja suu
de ni ojunkoo ye'e veñu'u nani
Luu Kaa ja ni ojikan de xu'un, te
ni ka sa'u kuii kuiti ini ñayiu yun
ja ni ka yu'i ja siun ni kuu.

Ni kaxtno'o tuku Pedro nuu ñayiu

11 Te vi tu ni siaa sa'un ña tee ni
nduva'a ja ni oku'u si'in yun jin
Pedro vi Juan. Te yun guaa ndi'i
ñayiu ni ka sa'u kuii kuiti ini, te
ni ka jinoi ni ja'ankuei nuu ka oo
Pedro vi Juan nuu oo veñu'u nuu
nani Yuve'e Salomón ja vi kondia'i
ja siun ni kuu.
12 Te nuu ni jini Pedro, te jiña'a
de nuu ñayiu yun:
—Maa ni ja ka kuu ni ñayiu ñuu
Israel, ¿nau ja vi ni ka sa'u kuii ini
ni ka ndia'a ni ya'a? Te ka ndia'a
ña ni na kuinio ja vi maa san ka
neva'a jaka'nu axi vi maa san ka
kuu tee vii tee va'a ja ni ka ndasa'a
san tee ya'a.
13 Su masu saa, chi ia Dios
ni ochiñu'u ndi tatao Abraham
vi Isaac vi Jacob, vi Dios ndi'i
tatatno'o kuu ia ni sa'a ka'nu ya
se'e ya Jesús, te ia ya'a ni ka
kakuiko ni, te ka ka'an kuechi ni
siki ya nuu Pilato. Te nuu ni kuini
de ja siaa ña de, te tu ni ka jandetu
ni.
14 Chi saa sua'a ni ka skexiko ni
ia vii ia ndaa, te ni ka jikan ni ja
ni yaa in tee ja'ni ndiyi.
15 Te ni ka ja'ni ni ia taa ja
kotekuo, ia ni ndaxteku Dios ne'u
ndiyi. Te sein, chi ka jini san te ka
ndakani san ja saa ni kuu.
16 Te ja ka kandija san jin sivi
Jesús kuu ja ka ndia'a ni, te ka jini
ndi'i ni, ja ni nduva'a tee ya'a, te
jandaa ja sivi ia Jesús kuu ja ni
ndasa'a tee ni oku'u si'in ya'a jin
nuu ndi'i maa ni.
17 ’Su vitna, vi ñani vi kua'a, te
jini san ja tu ni ka jinkui'nu ini
ni jakue'e ni ka sa'a ni, ni tee ka
netniuu, tu ni ka junkui'nu ini de.
18 Su ia Dios, chi sua'a ni sa'a
ya ja skunkuu ya nagua ni ka'an
ya jin ma'ñu sagua ndi'i tee ni ka
ondakani tno'o ya ndee jana'a ja
ia tetniuu ya, chi kuu ya.
19 Te yun guaa vi ndatna'u ini
ni taka jakue'e ka sa'a ni, te vi
ndiokuiin ni ichi ia Dios, nagua ja
na kindee ya yika kuechi ni, te saa
nagua ja sa'a ya ja vi kokusii ini ni.
20 Te na ndatetniuu ya Je-
sukristu, ia ni kaji ya ndee
jaxtnañu'u ja na ndii ya ja ja'a in
in maa ni.
21 Su vi jandaa ja nini kuu ja koo
ya andivi ndee kiuu ndasandaa ia
Dios ndi'i nagua oo ñuyiu, nagua
ni ka'an ya jin ma'ñu sagua tee
vii ja ni ka ndakani tno'o ya ndee
jana'a.

22 Chi Moisés ni ka'an jin ndee
ndi yuao: “Jito'o Dios, chi ndone'e
ya in tee ndakani tno'o ya ne'u
ñanio nagua ni sa'a ya jin san, te
nini kuu ja vi konini ni ndi'i tno'o
ka'an de.
23 Chi ndi'i ñayiu ja tu kuini
ja kandijai tno'o ka'an tee yun ja
ndakani de tno'o ia Dios, te na nai
ne'u ñayiu ñui”, ni ka'an Moisés
sua'a.
24 ’Te ndi'i tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a, guaa
ndee Samuel vi ja vaji ka na saa
ni de, ni ka oka'an de ja ja'a nagua
kokuu kiuu ka oo vitna.
25 Te maa ni ka kuu se'e tee ni
ka ondakani tno'o ia Dios ndee
jana'a, te suni ja ja'a maa ni ni sa'a
ya tratu jin ndi tatao Abraham
nuu jiña'a ya: “Te ja ja'a ndikin
tata ron vi koo vii vi koo va'a ndi'i
ñayiu ñuyiu”.
26 Te nuu ni ndaxteku ña Dios
jin se'e ya, te ni tetniuu ña ya
xtnañu'u ka nuu ndi'i ni ja na
sa'a ña ya javii java'a, nagua ja
ndasama ña ya jin jakue'e ni ka
osa'a in in ni —jiña'a Pedro.

4

Ni junkuei Pedro vi Juan nuu nda'a tee ka netniuu

1 Te vi ka ka'an ka Pedro vi Juan
nuu ñayiu yun, te ni jinokuei tee
ka kuu sutu vi tee ka kuu nija'nu
nuu tee ka jito veñu'u vi tee ka
kuu saduceo.
2 Te ni ka kiti ini de ja ka
kaxtno'o Pedro vi Juan nuu ñayiu
ñuu yun ja ja'a ja vi ndateku
ñayiu ne'u ndiyi, nagua ni ka jini
maa de ja ni ndateku Jesús.
3 Te yun guaa ni ka kakuiko ña
de, te ni ka jasi ña de vekaa guaa
ndee inka kiuu, chi ja mañini kiuu
yun.
4 Su kua'a ñayiu ni ka onini
tno'o ni ka kaxtno'o de ni ka
kandijai, te ni jino vaa ndee u'un
mil ja vi nani teyii.
5 Te inka kiuu tnee ni ka ku-
tutu tee ka tatnuni vi tee ka kuu
nija'nu vi tee ka kaxtno'o Ley
Moisés maa ñuu Jerusalén.
6 Te Anás, tee kuu nija'nu nuu
sutu, vi Caifás vi Juan vi Alejandro
vi sava ka tee ka kuu tna'a sutu ka
kuu nija'nu ni ka oo yun.
7 Te ni ka jani ña de jin Pedro vi
Juan ma'ñu sagua, te ni ka jikan
tno'o ña de:
—¿Na in ni chitniuu ña axi na
xiin sivi ka sa'a ni tniuu ya'a?
—ka jiña'a de.
8 Yun te ni ka'an Pedro, chi oo
de jin Espíritu ia Dios, te jiña'a de:
—Tee ka tatnuni nuu ñuo vi tee
ka kuu nija'nu nuu tna'o Israel,
9 ka kuini ni vi kundaa ini ni ja
ja'a javii java'a ni ndo'o in tee ni
oku'u si'in ya'a vi naxa ni kuu ja
ni nduva'a de.
10 Te vi kuni ndi'i ni vi nii ñuo
Israel ja jin sivi Jesukristu, ia ni
ja'nu ñuu Nazaret, ni sa'a ja ni
nduva'a de, te ya'a oo de jin nuu
ndi'i maa ni, te suu ya kuu ia
ni ka jatakaa ni yika cruz, ia ni
ndaxteku Dios ne'u ndiyi.
11 Te suu Jesús kuu na kuinio in
kava ja ni ka skexiko ni ja ka sa'a
ni ve'e, te suu ya ni nduu kava
ka'nu ja yituu skina ve'e.
12 Chi tu na inka xiin sivi vi ni'o
ja vi kaku ni'nuo, chi tu na inka
sivi ni taa ia Dios nuu ñayiu ñuyiu
ja kuu skaku ni'nu ña jion —jiña'a
Pedro.
13 Yun te ni ka jini tee ka net-
niuu yun ja ka ka'an ndee ini
ndeva'a Pedro vi Juan, te vi ni ka
sa'u kuii ini de ka nini de, chi ka
jini de ja tee tu ni ka skua'a gua'a
ka kuu de vi tee nda'u ka kuu de,
te ni ka ndakuni ña de ja tee ni ka
oo jin Jesús ka kuu de.
14 Te tu ni kuu vi ka'an kuechi
sa'un tee ka kuu nija'nu yun siki
Pedro vi Juan, chi ni ka ndia'a de
ja yun nukuiin tee ni nduva'a si'in
yun.
15 Yun te ni ka tatnuni de ja
ni kekuei Pedro vi Juan nuu ve'e

tniuu yun, te ni ka ndoo maa ni ka
de, ka ndatno'o tna'a de.
16 Te ka kachi de:
—¿Nagua vi sa'o jin tee ya'a?
Te ndi'i ñayiu Jerusalén ka jini ja
ni ka sa'a de in jaka'nu vi javii
java'a, te ma kuu vi ka'on ja masu
ndija.
17 Su ja ma kutenuu ka tno'o
ya'a nuu ñayiu ñuo, te vi skoto ioo
de ja vitna jin kiuu kua'on, te ma
vi ka'an ka de nuu ni in ñayiu sivi
Jesús —ka kachi de.
18 Yun te ni ka ndakana de
Pedro vi Juan, te ni ka tatnuni de
ja tu ka kuini sa'un ka de ja vi
ka'an tee yun sivi Jesús, ni ja vi
kaxtno'o de tno'o ya nuu ñayiu.
19 Su yun te ni ka ka'an Pedro
jin Juan, te ka jiña'a de:
—Vi ndakani gua'a ini maa ni,
¿a vatuka kuu nuu ia Dios ja vi
kuantno'o san xtnañu'u ka nuu
maa ni, te saa nuu ia Dios?
20 Chi ma kuu vi xndoo san ja vi
ka'an san tno'o ni ka jini san vi ni
ka onini san —ka jiña'a de.
21 Yun te ni ka skoto ioo ña tee
ka netniuu yun jin Pedro vi Juan,
te ni ka siaa ña de, chi tu ni ka
ni'i de nagua vi xtavi kuechi ña de
ja ja'a ñayiu ñuu yun, chi ndi'i ka
ndakuanta'u nuu ia Dios ja siun ni
ndasa'a ña ya jin tee ni oku'u si'in
yun.
22 Chi vi'i ka uu xiko kuia oo tee
ni oku'u si'in yun, te ni sa'a ia Dios
in jaka'nu ja ni nduva'a de.

Ka ndakuatu ñayiu ka skua'a nuu ia Dios

23 Nuu ni ka yaa Pedro jin
Juan, te kuano'okuei de nuu ka
oo sava ka ñayiu ka skua'a, te ni
ka ndakani de ndi'i nagua ni ka
ka'an sutu ka tatnuni vi tee ka kuu
nija'nu yun.
24 Yun te nuu ni ka onini de, te
inuu inuu ni ka ndakuatu de nuu
ia Dios, te ka jiña'a de:
—Jito'o Dios, ja tatnuni maa ni
siki ndi'i, maa ni kuu ia Dios ja ni
sa'a ni andivi vi ñu'u vi ndute mar
vi ndi'i ja oo nui,
25 ja jin ma'ñu sagua Espíritu
maa ni, ni jantniuu ni yu'u David,
tee ni jinokuechi nuu ni ndee
jana'a nuu ni ka'an ni:
¿Nau ja vi ndi'i ñayiu ñuyiu ka
kuvai,
te ka ndakani ini, in ja tu jiniu'u?
26 Ni ka ndututu tee ka tatnuni
ñuyiu vi ndi'i tee ka kuu
nija'nu ni ka kututu,
ja ni ndontakuei de siki Jito'o Dios
vi siki Kristu, ia ni kaji ni
ni kachi ni jin ma'ñu sagua David.
27 ’Chi ja ndaa kuiti ja ñuu
ya'a ni ka kututu Herodes vi Pon-
cio Pilato vi ndi'i ñayiu sava ka
tatatno'o vi ñayiu ñuo Israel ja ni
ka ndakoi siki se'e vii ni Jesús, ia
ni ndakaji ni,
28 ja vi sa'a de ndi'i ya'a, nagua
ja ni ndakani ini maa ni ndee ama
ka ja saa kokuu.
29 Te vitna, vi Jito'o san, kon-
dia'a ni ja ka skoto ioo ña de jin
san ja ka jinokuechi san nuu ni, te
ka jikanta'u san ja chindee chituu
ña ni ja ma vi yu'u san vi ka'an
san tno'o va'a ni.
30 Te sa'a ni jaka'nu maa ni ja
na vi nduva'a ñayiu ka ku'u, te na
vi kuni ñayiu kua'a tniuu na'nu vi
javii java'a ja vi sa'a san jin ma'ñu
sagua sivi se'e vii ni Jesús —ni ka
ka'an de.
31 Te nuu ni ndi'i ni ka ndakuatu
de, te ni tnaa nuu ka otutu de yun.
Te ndi'i de ni kee ña Espíritu ia
Dios, te tu ni ka yu'u de ja ni ka
ka'an de tno'o va'a ia Dios.

Ndi'i nagua ka neva'a ñayiu ka skua'a ni ka okuu kuenta ndi'i

32 Ndi'i ñayiu ka kandija yun,
invaa ni anu invaa ni jajintnuni
ka neva'i. Te ni in tu ni sa'a jajin
ndatniuu neva'a mai, chi ni ka
jani ini ja ndatniuu ndi'i ni kuu.
33 Te tee ni chitniuu ña Jesús,
chi jin jaka'nu maa ya ka ndakani
de nuu ñayiu ja ja'a ja ni ndateku

Jito'o Jesús ne'u ndiyi. Te ni
chindee chituu ña ia Dios jin ndi'i.
34 Te ni in ñayiu, tu nagua ni
oja'ni sa'un ña jin. Chi ndi'i ñayiu
ni ka oneva'a ñunde'i axi ve'e ni
ka oxikoi, te ni ka onusia'i xu'un
ni ka oni'i yun
35 nuu tee ni chitniuu ña Jesús.
Te ni ka oja'nde de na kuu na kuu
naxa ka jiniu'u in in ñayiu yun.
36 Te yun ni oo José, tee ni ka
xnani ña tee ni chitniuu ña Jesús,
Bernabé, ja kei ka'an se'e ndasa'a
ndee ini ña, tee tatatno'o Leví ja
ni kaku ñuu Chipre ni okuu de.
37 Tee ya'a, chi ni xiko de in
ñunde'i ni oneva'a de, te ni jiña'a
de xu'un yun nuu tee ni chitniuu
ña Jesús ja vi chituu de sava ka
ñayiu.

5

Ni junkuei Ananías jin Safira nuu yika kuechi

1 Su inka tee nani Ananías jin
ñasi'i de Safira ni ka xiko de
ñunde'i de.
2 Su ni ka ndatno'o tna'a de jin
ñasi'i de, te ni ka tayu'u de sava
xu'un yun, te ndee saa ni ka jiña'a
de nuu tee ni chitniuu ña Jesús,
te ka sa'a ni de ja yun kuu ndi'i
xu'un yun.
3 Te jiña'a Pedro:
—Ananías, ¿nau ja ni kee tachi
anu ni, te ni ka kuini ni ja vi
xnda'u ni Espíritu ia Dios ja ni ka
ja'nde ni sava xu'un ni oo ndee
ñunde'i ni?
4 Te ¿a masu ñunde'i maa ni ni
kuu yun? Te ja siun ja ni xiko
ni, ¿a masu xu'un maa ni ni kuu?
¿Nau ja ni kii ini ni ja siun ni sa'a
ni? Te masu ñayiu ni xnda'u ni,
chi ia Dios ni kuini ni ja xnda'u
ni.
5 Te vi nuu ni onini Ananías
tno'o ya'a, te ni ndonso de ja vi ni
ji'i sa'un de. Te ni ka yu'u ndeva'a
ñayiu nuu ni ka jini ja siun ni
ndo'o de.
6 Yun te ni ja'ankuei suchi
kuechi ka oo yun, te ni ka tniutui
yiki kuñu de, te ni ka jintayu'u
ñai.
7 Te nuu ni ya'a ndee uni ore, te
ni kiuu ñasi'i Ananías, su tu jini
ña ja siun kaa ja ni kuu.
8 Yun te jiña'a Pedro:
—Kaxtno'o ni, ¿a vi jandaa ja
ya'a ni kuu ndi'i xu'un ja ni ka
xiko ni ñunde'i ni yun?
Te jiña'a ña:
—Jandaa ja ya'a ni kuu ndi'i.
9 Te jiña'a Pedro:
—¿Nau ja ni ka ndatno'o tna'a
ni jin yii ni ja vi koto tnuni
ni Espíritu maa Jito'o? Te yun
mandikuei suchi ni ka jintayu'u
yii ni. Te vitna te ki'inkuei ni jin
vi jintayu'u ñai.
10 Te vi ore saa ni ndonso ña
nuu ja'a de, te ni ji'i ña. Te nuu
ni ndiukuei suchi kuechi yun, te
ni ka jini ñai ja ni ji'i ña, te ni ka
jintayu'u ñai xiin nuu yiyu'u yii
ña.
11 Yun te ndi'i ñayiu ka skua'a
vi ndi'i ñayiu ni ka jini yun, ni ka
yu'u ndeva'a ja siun kaa ja ni ka
ndo'o de.

Kua'a javii java'a ni ka sa'a tee ni chitniuu ña Jesús

12 Te jin ma'ñu sagua tee ni
chitniuu ña Jesús, ni sa'a ia Dios
kua'a javii java'a vi tniuu na'nu
ja ni ka jini ñayiu ñuu. Te ndi'i
ñayiu ka kandija, ni ka ondututu
nuu nani Yuve'e Salomón.
13 Te ñayiu tu ka kandija, ni in
tu kikuei ini ja vi nitna'a jin ñayiu
ka skua'a yun, visi ñayiu ñuu yun,
chi ka ka'an gua'a ndeva'a ja ja'a
ñayiu ka skua'a yun.
14 Te ñayiu ka kandija tno'o va'a
Jito'o, chi makaya makaya ni, kuu
teyii kuu ñasi'i.
15 Te ka kene'e ñai jin ñayiu ka
ku'u yu'u ichi, te ni ka jakintuu
ñai nuu jito vi nuu yuu ichi nuu
ya'a Pedro, nagua ja visi ja kati de

na ya'a siki ñayiu ka ku'u yun, te
vi nduva'i.
16 Te saa ni ñayiu ñuu ja netna'a
yatni yun, kua'a ni ja'ankuei
Jerusalén ni ka jinsia'a ñayiu ka
ku'u vi ñayiu ka ñu'u ña tachi, te
ndi'i ni ka nduva'a.

Ni ka tna'a tee ni chitniuu ña Jesús tnundo'o

17 Yun te ni ka ndakoo tee kuu
nija'nu nuu sutu vi ndi'i tee ka oo
jin de ja ka kuu ñayiu ka yinduu
nuu saduceo, chi ka kukuasun
ndeva'a ini de.
18 Te ni ka kakuiko de tee ni
chitniuu ña Jesús, te ni ka jasi ña
de vekaa.
19 Su nuu jakuaa ni ja'an in ia
jinokuechi nuu Jito'o Dios, te ni
ndakune ya ye'e vekaa yun, te ni
kene'e ña ya, te jiña'a ya:
20 —Kua'ankuei veñu'u ka'nu, te
vi ndakani ron nuu ñayiu ñuu
ndi'i tno'o ja kaxtno'o ichi jaa
nuu vi koteku ron nikuii nikani
—jiña'a ya.
21 Te nuu ni ka onini de tno'o
ni ka'an ia yun, te ni kiukuei
de ini nuu oo veñu'u nuu matuu
sua'a, te ni ka jinkondee de ni ka
kaxtno'o de nuu ñayiu.

Te tee kuu nija'nu nuu sutu vi
tee ka oo jin de ni ka ndututu de
ja ni ka kana de ndi'i tee ka kuu
nija'nu nuu tatatno'o Israel ja vi
ka'nde de kuechi. Te ni ka tatnuni
de ja vi jinkene'e ndaja'a de tee ni
chitniuu ña Jesús ja ka oo vekaa
yun.
22 Su nuu ni jinokuei ndaja'a
yun ja vi kene'e ña de, te tu ka
de ka yi'i ini vekaa yun, te ni ka
ndajiokuiin de ni ka kaxtno'o de,
23 te ka jiña'a de:

—Ni ka ndani'i san ndesi gua'a
ye'e vekaa vi ka oo gua'a tee ka
jito yuye'e yun, su nuu ni ka june
san, te ni in de, tu na in oo ini
vekaa yun —ka jiña'a de.
24 Su nuu ni ka onini tee ka kuu
nija'nu nuu sutu vi tee ka kuu
nija'nu nuu tee ka jito veñu'u ja
siun ka jiña'a de, te vi tu ka nii ini
de nagua vi ndakani ini de, te ka
jikan tno'o tna'a de:

—¿Naxa kaa ja kokuu ndi'i ya'a
nuu saa?
25 Su yun te vi nuu saa ni jino in
tee ni kaxtno'o, te jiña'a de:

—Tee ni ka jasi ni vekaa ka
oo de nuu oo veñu'u ka'nu ka
kaxtno'o de nuu ñayiu ñuu.
26 Yun te ni ja'ankuei tee tatnuni
nuu tee ka jito yun jin ndaja'a de,
te ni ka jinkuaka de tee ni chitniuu
ña Jesús jin tno'o mani, chi ka
yu'u de ja vi kani yuu ña ñayiu
ñuu.
27 Te nuu ni jinokuei de jin tee
yun, te ni ka junsia'a ña de nuu ka
oo tee ka ja'nde kuechi yun, nagua
ja kakan tno'o ña tee kuu nija'nu
ka nuu sutu yun.
28 Te jiña'a de:

—¿A masu ja ni ka ka'an kaji
san nuu ni, ja ma kuu vi kaxtno'o
ka ni sivi tee yun? Te vitna vi ja
kuu nii ñuu Jerusalén ka kaxtno'o
ni tno'o Jesús, te ka kuini ni vi
skuiso kuechi ña ni ja suu san ni
ka ja'ni tee yun.
29 Yun te ni ka ka'an Pedro jin
sava ka tee ni chitniuu ña Jesús,
te ka jiña'a de:

—Nini kuu ja vi kuantno'o san
nuu ia Dios xtnañu'u ka, saa nuu
ñayiu.
30 Te Dios ndee ndi yuao ni
ndaxteku Jesús, ia ni ka tatnuni
maa ni ja ni ka jatakaa ña jin ya
yika in yutnu cruz.
31 Su Dios, chi ni ndone'e ña
ya, te ni juntaa ña ya nda'a kua'a
ya, te ni sa'a ka'nu ña ya ja
skaku ni'nu Jesús ñayiu, nagua ja
ñayiu ñuo Israel vi ndatna'u ini
ichi kue'e, te vi ndajiokuiin nuu
ia Dios, te kuaka'nu ini ya yika
kuechi.
32 Te sein, chi testiu ka kuu san
nuu ndi'i tno'o ya'a. Te suni testiu
kuu Espíritu ia Dios ja ni jiña'a ya
nuu ñayiu ka jantno'o nuu ya —ka
jiña'a de.

33 Su nuu ni ka onini tee yun
tno'o ni ka ka'an Pedro, te ni ka
kiti ini ndeva'a de, te vi ni ka kuini
de ja vi ka'ni ña de.
34 Yun te ni ndakoo in tee fariseo
ndisa ka ja'nde de kuechi, tee
nani Gamaliel, in tee kaxtno'o Ley
Moisés ja ka nee yiñu'u ndeva'a
ñayiu nuu de, te ni tatnuni de
ja vi kene'e nunuu ña jin tee ni
chitniuu ña Jesús ye'e.
35 Te nuu ni ka kujioo tee yun,
te jiña'a de:

—Tata ñani Israel, vi kondia'a
gua'o naxa vi sa'o siki tee ya'a.
36 Te vi ndaka'an ni ja ni kuu
kiuu ni ya'o yun, nani ndakoo
Teudas nuu ni ka'an de ja tee
kanuu kuu de, te ni ka kututu
ndee kuun ciento ñayiu ni ka
ondikin ña jin de. Su ni ka ja'ni
ña jin de, te ndi'i tee ni ka ondikin
ña yun ni ka yagua de, te ni naa
ndi'i.
37 Te nuu kuee ka, te ni ndakoo
Judas, tee ñuu Galilea, kiuu ka
nukoso sivi ñayiu nuu tutu, te ni
xtutu kua'a de ñayiu ñuu ja ni ka
ondikin ña jin de. Te suni ni ji'i de,
te ndi'i tee ni ka ondikin ña jin de
ni ka yagua.
38 Te yun guaa vitna ka'an san
ja ma vi kiunduu ni jin tee ya'a, te
vi siaa ni de na vi kokuu mamaa
de, chi nuu ja in ñayiu ñuyiu ya'a
xteku ña ja siun ka sa'a de, te
kua'an saa te naa.
39 Su nuu ja ia Dios jiña'a tniuu
ka sa'a de, te ma kuu ja vi ndakoo
siki de ja vi jinkanio de. Vi
kondia'a gua'o, kana saa vatu ni ia
Dios vi kokaxin tna'a jion —jiña'a
de.
40 Te ni ka junkuaan ini de
nagua ni ka'an tee yun. Ni ka
ndakana de tee ni chitniuu ña
Jesús, te ni ka tatnuni de ja ni ka
kani ndeva'a ña ndaja'a de, vi ni
ka skoto ioo ña de ja ma vi ka'an
sa'un ka de sivi Jesús. Yun te ni
ka siaa ña de.
41 Yun te ni ndekuei de
nuu tee ka ja'nde kuechi yun.
Kuano'okuei de, te ka kusii ini de
ja ni jandetu ia Dios ja ni ka nani
ña ñayiu jin de vi ni ka tna'a de
tnundo'o ja ja'a sivi Jesús.
42 Te vi ndi'i kiuu ni ka
okaxtno'o de nuu ñayiu maa
veñu'u ka'nu vi taka ve'e, ni tu ni
ka kuita de ja vi kaxtno'o de nuu
ñayiu ja Jesús kuu ia ni tetniuu
Dios.

6

Ni ka ndatau uja tee vi chituu tna'a jin tee ni chitniuu ña Jesús

1 Te kiuu yun ni kaya kua'a
ñayiu ka kandija tno'o Jesús. Te
ni ka jinkondee ñayiu ka ka'an
sa'an griego ka ka'an kuechi siki
ñayiu ka ka'an sa'an arameo. Te
ni ka ka'an de ja ña'a ñuu de ni
ka ndonda'u, tu ka ni'i va'a ña ja
vi kaa ña in in kiuu nuu te'nde ja
ka jaa ña.
2 Yun te ndi uxi uu tee ni chit-
niuu ña Jesús ni ka ndaxtutu de
ndi'i ñayiu ka skua'a, te ka jiña'a
de:
—Masu vatuka kuu ja vi junkani
san tno'o va'a ia Dios, ja ma vi
kaxtno'o ka san nuu ñayiu ja vi
kunukuechi san nuu te'nde ja ka
jaa ñayiu.
3 Te yun guaa vi nduku maa ni
ne'u ni uja tee ka oo jin Espíritu
ia Dios, vi tee gua'a vi kokuu de,
te vi koo ndichi de, te na vi skuiso
sikio de tniuu ya'a, vi ñani.
4 Te sein, na vi kondakuatu ni
san nuu ia Dios, te vi kaxtno'o
san tno'o va'a ya nuu ñayiu —ka
jiña'a de.
5 Te ndi'i ñayiu yun ni ka
junkuaan ini tno'o ni ka ka'an de,
te ni ka taui Esteban, tee jantno'o
gua'a vi oo de jin Espíritu ia Dios,
vi Felipe vi Prócoro vi Nicanor vi
Timón vi Parmenas vi Nicolás, tee
ñuu Antioquía ja ni kiunduu de
jantno'o de Ley Moisés.

6 Yun te ni ka junsia'a ña de nuu
tee ni chitniuu ña Jesús, te ni ka
sonee de nda'a de siki tee yun, te
ni ka ndakuatu de.
7 Te jitenuu tno'o va'a Jito'o
Dios, te ni ka kaya kua'a ndeva'a
ñayiu ka skua'a Jerusalén, te suni
kua'a sutu ni ka jantno'o ja ni ka
kiunduu ichi Jesús.

Ni ka kakuiko de Esteban

8 Te Esteban, chi oo de jin
jaka'nu maa ia Dios, te ni chindee
ni chituu ña ya. Ni sa'a de kua'a
javii java'a vi tniuu na'nu nuu
ñayiu ñuu.
9 Yun te ni ka ndakoo tee ka
oo ve'e ii sinagoga nuu nani "tee
ni ka ojinokuechi te ni ka yaa"
ja vajikuei ndee Cirene vi ndee
Alejandría vi ndee ñuu ja tnii
Cilicia vi Asia, te ni ka jinkondee
de ka tee tna'a de jin Esteban.
10 Su tu ni ka kundee de, chi
tno'o ndichi ndeva'a ni ka'an Es-
teban, ni sa'a Espíritu ia Dios.
11 Yun te ni ka tniuya'u de sava
tee ja na vi ka'an de ja ni ka onini
de ja kane'e Esteban siki Moisés vi
siki ia Dios.
12 Siun ni ka sa'a de, te ni
ndontakuei vaa ñayiu ñuu vi tee
ka kuu nija'nu vi tee ka kaxtno'o
Ley Moisés. Ndi'i de ndontakuei
siki Esteban, te ni ka kakuiko ña
de, te ni ka junsia'a ña de nuu tee
ka ja'nde kuechi.
13 Te ni ka jani de tee ka ndakani
tno'o tno'o, te ka jiña'a de:
—Tee ya'a, chi vi ndi'i kiuu
kane'e de siki veñu'u vii ñuo vi
siki Ley Moisés.
14 Chi ka nini san ka'an de ja
Jesús, in tee nija'nu ñuu Nazaret,
xnaa veñu'u ya'a, te ndasama de
nagua vajikueio ka sa'o ja ni xn-
doo Moisés —ka jiña'a de.
15 Yun te ndi'i tee ka nukoo ja
ka ja'nde kuechi yun ni ka ndia'a
guagua'a de nuu Esteban, te ni ka
jini de ja na jito in ia jinokuechi
nuu Dios jito de.

7

Ni ka'an ni'nu Esteban ja ja'a maa de

1 Yun te ni jikan tno'o ña sutu
kuu nija'nu ka jin Esteban:
—¿A inu ndija tee ya'a tno'o ka
ka'an de? —jiña'a de.
2 Yun te jiña'a Esteban:
—Tata ñani, vi konini ni tno'o
ka'an san. Dios, ia ye'e tajan,
ni ka'an ya nuu ndee ndi yuao
Abraham nuu ni oo de in ñuu ja
tnii Mesopotamia, nuu chia'an ka
ja ki'in de ja koo de ñuu Harán,
3 te jiña'a ya: "Xndendoo ñuu
ron vi tna'a kuikin ron, te kua'an
nuu oo inka ñuu ja xne'e jaa rin
nuu ron", jiña'a ya.
4 Yun te ni ndee de ñuu ñayiu
caldeo, te ni jinkoo de ñuu Harán.
Te nuu kuee ka, te ni ji'i tata yua
de, te Dios ni ndisia'a Abraham
ñuu ya'a nuu ka oo vitna.
5 Su tu ni jiña'a ya ndenu sa'a
jajin de ni ja in ta'u luluu ndenu
jinkani ja'a de. Su ni kee yu'u ya
ja kuña'a ya ndee nuu ndi'i ndikin
tata de ja vi koo nuu kuee ka, visi
chia'an ka ja na se'e de koo.
6 Te jiña'a Dios: "Ndi'i ndikin
tata ron vi koo inka ñuu. Te yun vi
kunukuechi nuu ñayiu ñuu yun,
te vi kotna'i tnundo'o nuu kuun
ciento kuia.
7 Te tetniuu rin tnundo'o siki
ñayiu ñuu ja ka sa'a ja vi
kokunukuechi ndikin tata ron,
te nuu ndekuei ñuu yun, te vi
chiñu'u ñai jin rin ñuu ya'a",
jiña'a ya.
8 Yun te ni sa'a ia Dios jin
Abraham in tratu nuu ni kaxtno'o
ya ja kitnuni nuu yiki kuñu. Te
yun guaa nuu una kiuu ja ni kaku
Isaac, se'e Abraham, te ni chitnuni
de nuu yiki kuñui vi suni saa ni
ni sa'a Isaac jin se'e de Jacob, vi
Jacob jin ndi uxi uu seyii de. Te
ndi uxi uu tee yun ni ka kuu tata
yuao ja ni ka jakin de tatatno'o
Israel.

9 ’Te ndi'i se'e Jacob ya'a ni ka
kukuasun ini de jin ñani de José,
te ni ka xiko ña de ja ni ka junsia'a
ña nuu ñayiu ñuu Egipto, su ia
Dios ni oo jin José.
10 Te ni skaku ni'nu ña ya nuu
ndi'i tnundo'o vi ni sa'a ndichi ña
ya, te ni chindee ni chituu ña ya
nuu Faraón, rey ñuu Egipto, ja ni
jani de José ja ni otatnuni de nuu
ñayiu ñuu Egipto vi nuu ñayiu
ve'e maa rey yun.

11 ’Yun te ni kii soko nii ñuu
Egipto vi Canaán ja ni kii kua'a
tnundo'o nuu ñayiu, te ndi yuao,
tu ni ka oni'i ka ja vi kokaa.
12 Su nuu ni ni'i tno'o Jacob ja
oo triu ñuu Egipto, te ni tetniuu
de se'e de ja ka kuu ndi yuao, te
ni ja'ankuei de jaxtnañu'u.
13 Te nuu ni ja'ankuei de jichi
kuu uu, te ni xtuu José mai ja ñani
de kui, te saa ni jini Faraón ja
tatatno'o José ka kuu tee yun.
14 Te nuu kuee ka, te ni kana
José yua de Jacob vi ndi'i tna'a de
ja ka kuu uni xiko xa'un ñayiu ja
ni jinokuei Egipto.
15 Saa ni kuu ja ni jino Jacob nuu
ni oo de ñuu Egipto, te yun ni ji'i
de. Te suni yun ni ka ji'i sava ka
ndi yuao.
16 Te ni ka ndajiokuiin de ni
ka nusia'a de yiki kuñu yun ñuu
Siquem. Te yun ni ka tayu'u de
nuu yau ñaña ni ndaki'in Abra-
ham jin xu'un de nuu se'e Hamor
ñuu Siquem.

17 ’Su nuu ni ya'a kua'a kuia, te
ni kuyatni kiuu ja skunkuu tno'o
ni kee yu'u ia Dios ja ni ka'an
ya jin Abraham, te ni kaya kua'a
ndeva'a ñayiu tatatno'o mao Is-
rael ja ni ka oo ñuu Egipto,
18 vi guaa ndee nuu ni nukonet-
niuu inka rey ñuu Egipto ja tu ni
jini tna'a de jin José.
19 Te rey ya'a ni xnda'u de ñayiu
ñuo, te ni sa'a ndeva'a de ndi
yuao vi ni tatnuni de ja na vi
xndoi se'e kueli inka ka kaku, te
na vi kuu mai.
20 Te kuia saa ni kaku Moisés, te
ni kutoo ndeva'a ña ia Dios jin, te
uni vi yoo ni ka jito ña yuai nuu
ve'e de.
21 Te nuu ni junsia'a ña nanai
ja ni ndoo maintno'o ni, te yun
ndakuaka ña sesi'i Faraón, te ni
skua'nu ñai na kuinio se'e mai.
22 Te ni ka skua'a ña jin Moisés
ndi'i jandichi ka jini ñayiu Egipto,
te suni ni okuu de in tee ka'nu jin
tno'o ka'an de vi tniuu ni osa'a de.
23 ’Te nuu ni jino de nuu uu
xiko kuia, te ni ndakani ini de ja
jinkoto de ñani de ja ka kuu tna'o
Israel.
24 Su nuu ni jini de in tee Egipto
ja sa'a ndeva'a de in tee Israel,
te ni kiunduu de ni kani de tee
Egipto yun vi ndee ni ja'ni ña de.
25 Chi ni ndakani ini de ja vi
junkui'nu ini ñani de yun ja Dios
kuantniuu ña jin de ja skaku ni'nu
ña de nuu tnundo'o. Su tee yun,
chi masu saa ni ka junkui'nu ini
de.
26 Te inka kiuu ni jino Moisés
nuu ka jaxin tna'a uu tee Israel, te
ni ka'an de ja sansa'an ña de, te
jiña'a de: “In ni se'e vi in ni ñani
ka kuu ni, te ¿nau ja ka jaxin tna'a
ni?” jiña'a de.
27 Yun te ni chinda'a ña tee kani
inka tna'a de yun, te jiña'a de:
“¿Na in ni jani ña jin ni ja kokuu
ni tee tatnuni vi tee ja'nde kuechi
ja kee ni koka'an ni ya'a?
28 ¿A ka'an ni ja ka'ni ña ni jin
san nagua ni ja'ni ni tee Egipto
iku?” jiña'a tee yun.
29 Te nuu ni onini Moisés tno'o
ya'a, te ni jino yu'u de ja ni jino de
Madián nuu ni ojika nda'u de. Te
yun ni ka jinkoo uu seyii de.

30 ’Te nuu ni ya'a uu xiko kuia,
te ni ja'an de in nuu ñu'u te'a
yuku Sinaí. Te yun ni kenta in
ia jinokuechi nuu Dios nuu oo in
yutnu ndoko ja oo iñu tnu ja ja'nu
ja'nu yañu'u kai tnu.

31 Yun te nuu ni jini Moisés, te vi
ni sa'u kuii ini de ndia'a de ja siun
ni skuni ña jin de. Te ni kuyatni
de ja kondia'a gua'a ka de, te ni
onini de tno'o ka'an Jito'o:
32 "Maa rin kuu ia Dios ni ka
ochiñu'u ndi yua ron Abraham
vi Isaac vi Jacob", jiña'a ya. Te
Moisés, chi vi ni ni'i de ja ni yu'u
de, te tu ni kii ini de ja kondia'a
ka de.
33 Te jiña'a Jito'o Dios: "Kene'e
ndijan ron, chi nuu ñu'u jain ron
jian, chi ñu'u ii kuu.
34 Ni jini rin ja kua'a tnundo'o
ka tna'a ñayiu ñuu rin ja ka oo
Egipto, te ni onini rin ja ka kana
ka nda'i nuu rin. Te yun guaa vaji
rin ja skaku ni'nu rin. Te vitna
ne'e, chi tetniuu ña rin no'o ron
Egipto", jiña'a ya.
35 'Te suu Moisés ya'a kuu tee ni
ka skexiko de ja ka jiña'a de: "¿Na
in ni jani ña jin ni ja kotatnuni
ni vi koka'nde ni kuechi?" Su tee
ya'a ni tetniuu ia Dios ja tatnuni
de vi skaku ni'nu de tna'o Israel
ja ni ka oo Egipto jin ma'ñu sagua
ia jinokuechi nuu Dios ja ni skuni
ña ya nuu in yutnu ndoko ja oo
iñu.
36 Te suu Moisés ni ndene'e
tatatno'o ñuu Egipto nuu ni sa'a
de kua'a javii java'a vi tniuu na'nu
ñuu Egipto vi nuu ndute mar
kua'a vi nuu ñu'u te'a nuu uu xiko
kuia.
37 Te suu Moisés ya'a kuu tee ni
ka'an nuu tna'o Israel: "Ndone'e
ia Dios in tee ndakani tno'o ya
ne'u ñanio, na kuinio sein, te vi
konini ni tno'o ja ka'an de".
38 Te suu Moisés ya'a kuu tee ja
ni oo de jin ndi'i tna'o Israel ja ni
ka okututui nuu ñu'u te'a, jin ia
jinokuechi nuu ia Dios ja ni oka'an
ya nuu yuku Sinaí, nuu ndee ndi
yuao. Te suu Moisés kuu tee ni
ni'i tno'o teku nuu ia Dios, te ni
ndasia'a de nuo.
39 'Su tu ni ka jantno'o ndi yuao
nuu Moisés, chi saa sua'a ni ka
oskexiko ña de, te ni ka ondakani
ini de ja vi ndajiokuiin de ñuu
Egipto.
40 Te ni ka jiña'a de nuu Aarón:
"Sa'a ni chu'chi ja na vi koxno'o
nuo ki'inkueio, chi Moisés, tee
ni ndene'e ña Egipto, tu ka jinio
nagua ni ndo'o de ja tu de
ndenta".
41 Yun te ni ka sa'a de in isndiki
luluu, te ni ka ja'ni de kiti ni ka
soko de nuu chu'chi yun, vi ni ka
kusii ini ndeva'a de ja ka neva'a
de in chu'chi ja ni ka sa'a de jin
nda'a de.
42 Su yun te ni sa'a jioo ña
ia Dios, te ni xndoo ña ya ja vi
chiñu'u de nikandii vi yoo vi kimi,
nagua yoso nuu tutu ii ja ni ka tee
tee ni ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a nuu ka'an sua'a:

Roon ñayiu Israel,
¿a na in kiuu te ni ka ja'ni ron kiti
ja vi soko ron nuu rin
nuu ni ka oo ron nuu ñu'u te'a
nuu uu xiko kuia?
43 Chi saa sua'a ni ka jiso ron ve'e
chu'chi ron Moloc,
vi kimi chu'chi ron Refán, ja ni ka
sa'a ron
ja vi chiñu'u ron.
Te yun guaa kene'e ña rin
ki'inkuei jika ka ron saa
Babilonia
kachi nuu tutu ii.
44 'Te ni ka oneva'a ndi yuao
ve'e ii nuu xne'e Dios maa ya ja oo
ya jin ñayiu Israel nuu ñu'u te'a
ja ni ka sa'a de nagua ni tatnuni
ia Dios nuu ni ka'an ya jin Moisés
ja vi sa'a de nagua kaa ja ni skuni
ña ya jin de.
45 Te ni ka kiunda'a ndi yuao
ve'e ii yun, te ka ndiso de nuu
ni kiukuei de jin Josué nuu ñuu
ñayiu inka tatatno'o ja ni skunu
ña ia Dios. Te ni jiña'a ya ñu'u
yun nuu ndi yuao, te vi saa ni, ni
ka oo de jin ve'e ii yun guaa ndee
kiuu ni oo ndi rey David.
46 Te ni junkuaan ini ña ia Dios
jin David ja ni jikan de nuu ya ja

sa'a de veñu'u nuu koo ya, ja kuu
ya Dios Jacob.
47 Su Salomón kuu tee ni sa'a
veñu'u ia Dios.
48 Su visi ni saa, te ia Dios oo
ndee sukun, chi tu oo ya veñu'u
ni sa'a teyii jin nda'a de, nagua ni
ka'an tee ni ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a nuu ka'an:
49 Andivi kuu nuu tatnuni rin
te nuu ñuyiu kuu nuu yoxnee ja'a
rin.
¿Nuu saa te na ve'e rin kuu ja vi
sa'a ron?
ka'an Jito'o.
¿Axi ndenu kuu nuu ndatatu rin?
50 Te ndi'i kuu ja ni sa'a rin jin
nda'a maa rin, kachi ia Dios
ni tee de.
51 ’Su maa ni, chi vi saa inu ndee
ini ni, na kuinio ñayiu tne'e ja tu
ka jini ichi Dios ja vi konini, chi
siun ni ka oo ni siki Espíritu ia
Dios, nagua ni ka osa'a ndi yua ni,
te vi saa ni kua'ankuei ni.
52 ¿Axi ndee in tee ni ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a, tu ni ka
sondikin ña ndi yua ni ja vi sa'a
ndeva'a ña de? Su ndi yua ni ni
ka ja'ni tee ni ka oka'an ndee ama
ka ja kii ia ndaa. Su nuu ni kii ya,
te maa ni ni ka xtuu ya nuu nda'a
tee ka netniuu, te ni ka ja'ni ni ya.
53 Visi maa ni ni ka ni'i ni
Ley Moisés jin ma'ñu sagua ia ka
jinokuechi nuu Dios, su tu ni ka
jantno'o ni —jiña'a Esteban.

Ni ji'i Esteban

54 Yun te nuu ni ka onini de
tno'o ya'a, te ni ka kiti ini ndeva'a
de, te vi ni ka ka'ñi no'o de ni
ndontakuei de siki Esteban.
55 Su Esteban, chi ni oo de jin
Espíritu ia Dios, te ni ndakondia'a
de ichi andivi, te ni jini de ja ye'e
tajan nuu oo ia Dios, te ichi nda'a
kua'a ya oo Jesús.
56 Te jiña'a de:
—Vi kondia'a gua'a ni, chi
ndia'a san ja nune ichi andivi vi
oo Se'e Teyii nda'a kua'a maa ia
Dios —jiña'a de.
57 Yun te ni ka jasi tee yun so'o
de ja ma vi konini ka de, te ni ka
kana ko'o de ni ka jino de ni ka
jinkakuiko ña de jin Esteban.
58 Te ni ka kene'e ña de yu'u ñuu
yun, te yun ni ka xndoo tee ni ka
okuu testiu tno'o ni ka'an Esteban
sa'un de ja kokoto in suchi nani
Saulo, nagua ja kuu vi kani gua'a
ña de yuu.
59 Te vi ka kuun ka kani ña de
yuu, te ni jikanta'u Esteban nuu
ia Dios, te jiña'a de:
—Jito'o Jesús, ndiunda'a maa ni
anu san.
60 Te ni junkuiin jiti de, te ni
kana jaa de:
—Jito'o san, ma sa'a ni kuenta
yika kuechi ka sa'a tee ya'a
—jiña'a de.
Te vi ndi'i ni ka'an de tno'o ya'a,
te ni ji'i de.

8

Ni sondikin Saulo ñayiu ka skua'a

1 Te Saulo, chi ni junkuaan
ini de ja ni ka ja'ni de Este-
ban. Te vi kiuu yun ni jinkondee
tnundo'o siki ñayiu ka skua'a ja
ka oo Jerusalén. Te ndi'i ñayiu
ka skua'a yun ni ka ndutenuu
kua'ankuei sava ñuu ja tnii Judea,
vi sava kua'ankuei ñuu ja tnii
Samaria, te nani tee ni chitniuu ña
Jesús ni ka kendoo.
2 Te ni ka oo tee ka chiñu'u ia
Dios ja ni ka tayu'u de yiki kuñu
Esteban, te ni ka nda'i ni ka kana
de ja ni ji'i de.
3 Yun te ni sa'a Saulo ja ni
oo kua'a tnundo'o siki ñayiu ka
skua'a, chi ni jika de ve'e ve'e,
ni okakuiko de ñayiu yun, kuu
teyii kuu ñasi'i, te ni otnaa ña de
vekaa.

Ni kenta tno'o va'a Jesús nuu ñayiu Samaria

4 Su ñayiu ni ka yagua ja
kua'ankuei inka ñuu, chi ndi'i

nuu ñayiu ñuu jinokuei ka
kaxtno'i tno'o va'a Jesús.
5 Yun te makenuu Felipe kua'an
de ñuu ka'nu Samaria, te yun ni
kaxtno'o de nuu ñayiu tno'o va'a
Kristu, ia ni tetniuu Dios.
6 Te ni ka okututu kua'a ñayiu
ka nini guagua'i tno'o ka'an Felipe
yun, ka nini vi ka ndia'i javii
java'a sa'a ia Dios jin ma'ñu sagua
de.
7 Chi kua'a ñayiu ka ñu'u ña
tachi ni ka nduva'a, te vi ka kana
ko'o tachi yun, te kanakuei ña jin
ñayiu yun. Te suni kua'a ñayiu
ni ka ndutuchiin vi ñayiu ka ku'u
si'in ni ka nduva'a.
8 Te yun guaa ni ka kusii
ndeva'a ini ñayiu ñuu yun.
9 Suni ñuu Samaria yun ni oo
in tee nani Simón, tee ni oskua'a
tno'o tasi ndee ama ka, te ni
xnda'u de ñayiu yun ja in tee
ka'nu kuu de.
10 Ndi'i ñayiu ni ka onini gua'a
tno'o ka'an de ndee ñayiu na'nu vi
ndee ñayiu kuechi ka, te ka ka'in:
—Tee ya'a kuu tee ni ni'i tniuu
ka'nu nuu maa ia Dios.
11 Te ni ka onini ñayiu tno'o
ka'an de, chi kua'a ndeva'a kuia
ni oxnda'u ña de jin tniuu tasi ni
osa'a de yun.
12 Su nuu ni kaxtno'o Felipe
tno'o va'a naxa tatnuni ia Dios,
vi tno'o maa Jesukristu, te ni ka
kandija ñayiu, guaa ni ka jandute
teyii vi ñasi'i.
13 Te suni ni kandija maa Simón
yun, te ni jandute de, te ndi'i
kiuu ni ka oo de jin Felipe, vi ni
osa'u kuii ini de ni ondia'a de javii
java'a vi jaka'nu ja ni osa'a tee
yun.
14 Te nuu ni ka onini tee ni
chitniuu Jesús ka oo Jerusalén ja
ñayiu Samaria ni ka kandija tno'o
va'a ia Dios, te ni ka tetniuu de
Pedro jin Juan ja kua'ankuei de
ñuu yun.
15 Su nuu ni jinokuei de, te ni
ka ndakuatu de nuu ia Dios ja ja'a
ñayiu ka kandija ja ka oo ñuu yun,
nagua ja na vi ni'i Espíritu ia Dios.
16 Chi chia'an ka ja kii Espíritu
ia Dios siki ni in ñayiu yun, chi
sua'a ni ni ka jandutei jin sivi
Jesús.
17 Yun te ni ka sonee Pedro jin
Juan nda'a de siki ñayiu yun, te
ni ka ni'i Espíritu ia Dios.
18 Te nuu ni jini Simón ja ni ka
ni'i ñayiu Espíritu ia Dios nuu ni
ka sonee Pedro vi Juan nda'a de,
te ni skanduu Simón xu'un nuu
nduu tee yun ja ndaki'in de tniuu
ka'nu yun.
19 Te jiña'a de:
—Vi taa ni jaka'nu jian na
koneva'a san, nagua ja suni ndee
ni ñayiu xiin siki sonee san nda'a
san, te ni'i Espíritu ia Dios —jiña'a
Simón.
20 Yun te jiña'a Pedro:
—Junaa ni jin xu'un ni, chi ni
ndakani ini ni ja in nagua kuta'uo
nuu ia Dios, te ki'on jin xu'on.
21 Su maa ni, chi tu na tniuu ni ja
nagua ni'i ni, ni ja koneva'a ni nuu
tniuu ka'nu ya'a, chi tu oo ndaa
anu ni nuu ia Dios.
22 Ndatna'u ini ni nuu jakue'e
ya'a, te kakanta'u ni nuu ia Dios
axi saa naxa kuaka'nu ini ya ja
siun ndakani ini ni jin anu ni.
23 Chi ndia'a san ja kukuasun
ndeva'a ini ni, te jasi ña jakue'e
jasua'a jian jin ni —jiña'a Pedro.
24 Yun te jiña'a Simón:
—Vi kakanta'u ni ja ja'a san nuu
Jito'o, nagua ja ma kii tno'o xeen
ni ka'an ni jian siki san —jiña'a
de.
25 Yun te nuu ni ka ndakani
Pedro vi Juan naxa sa'a Jesús vi
tno'o va'a ya, te ni ka ndajiokuiin
de kuano'okuei de Jerusalén. Su
nuu kuano'okuei de, te ni ka
kaxtno'o de tno'o va'a Jesús nuu
ñayiu ka oo kua'a ñuu kueli ja tnii
Samaria.

*Ni kaxtno'o Felipe nuu tee net-
niuu ñuu Etiopía*

26 Yun te in ia jinokuechi nuu
Jito'o ni ka'an jin Felipe, te jiña'a
ya:
—Ndakoo te kua'an ichi ja kee
Jerusalén ja kua'an ñuu Gaza, ja
ya'a kua'an ichi ñu'u te'a.
27 Yun te ni ndakoo Felipe te
kua'an de, te ichi yun ni ka
junkuntna'a de jin in tee Etiopía ja
nee de in tniuu ka'nu, chi yinda'a
de xu'un Candace, ña'a kuu reina
ñuu Etiopía yun, te ni ndajiokuiin
tee yun ja ni oo de Jerusalén nuu
ni chiñu'u de ia Dios.
28 Te nuu ni ndajiokuiin de
kuano'o de ñuu de nukoo de nuu
carreta de, te ka'u de nuu tutu ii
ni tee Isaías, tee ni ndakani tno'o
ia Dios ndee jana'a.
29 Te jiña'a Espíritu ia Dios nuu
Felipe:
—Majintna'a yatni carreta jian.
30 Te nuu ni juntna'a ña Felipe,
te ni onini de ka'u tee Etiopía yun
nuu ni tee Isaías, tee ni ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a, te jiña'a
de:
—¿A jinkui'nu ini ni naxa ka'an
nuu tutu ka'u ni jian?
31 Te jiña'a tee Etiopía yun:
—¿Naxa jinkui'nu ini sein, te tu
na in kaxtno'o?
Yun te ni ka'an de jin Felipe ja
na kaa de nuu carreta de, te na
jinkoo de xiin maa tee yun.
32 Te nuu tutu ii ka'u de yun
yoso sua'a:

Ni ka jaka ña ñayiu jin de na
kuinio in ndikachi ja kuu ti,
vi na kuinio in lelu ja tu nda'i ti
nuu ka sete ti.
Te saa tu ni june de yu'u de ja
ka'an de.
33 Te ni ka sa'a nda'u ndeva'a ña
jin de.
Tu na ni sa'a ndaa siki de.
Te tu na in kondakakune'e ndikin
tata de,
chi ni ka ja'ni ña jin de ja ma koo
ka de nuu ñuyiu ya'a,
sua'a ni tee Isaías nuu ka'u tee
yun.

34 Yun te ni jikan tno'o ña tee
Etiopía yun jin Felipe, te jiña'a de:
—Jikanta'u san ja kaxtno'o ni:
¿Na in ka'an jin tee ni ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a ya'a, a
siki maa de axi siki inka ñayiu?
35 Yun te ni jinkondee Felipe
ndee nuu ka'u maa tee Etiopía
yun, ni kaxtno'o de tno'o va'a
Jesús, ja ja'a maa ya kuu ja ka'an
nuu tutu ii yun, jiña'a de.
36 Te kua'ankuei de ichi yun, te
ni kentakuei de guaa ndee nuu
ñu'u ndute, te jiña'a tee Etiopía
yun:
—Ya'a ñu'u ndute. ¿Nagua kuu
ja ja'ni ña jin san ja kuu kuandute
san?
37 Te jiña'a Felipe:
—Nuu ja kandija ni ndi'i ni jin
anu ni, te kuu kuandute ni.
Te ni ka'an tee Etiopía yun:
—Kandija san ja Jesukristu kuu
Se'e ia Dios.
38 Te ni tatnuni de ja ni ka
junkani carreta yun. Te nduu de
ni kekuei nuu ndute, te ni skuan-
dute ña Felipe jin tee Etiopía yun.
39 Su nuu ni nanakuei de nuu
ndute yun, te vi sanaa ni ni
ndakuaka ña Espíritu Jito'o jin
Felipe, te tu ni jini uun ka ña tee
Etiopía yun. Su kusii ndeva'a ini
de kuano'o de.
40 Su Felipe, chi vi sanaa ni ni
ndenta de ñuu Azoto. Te nuu ni
ya'a de yun, ni kaxtno'o de tno'o
va'a Jesús nuu ñayiu ndi'i ñuu
yun guaa ndee ni ndenta de ñuu
Cesarea.

9

Ni kiunduu Saulo ichi Jesús

1 Te Saulo, chi vi tu jinkuiin de
ja skoto ioo de ja ka'ni de ñayiu ka
kandija tno'o va'a Jito'o Jesús. Te
ni jino de nuu tee kuu nija'nu ka
nuu sutu,
2 te ni jikan de tutu nuu tatnuni
sutu kuu nija'nu ka yun ja ki'in jin
de taka ve'e ii sinagoga ja ka oo
ñuu Damasco. Te yun yoso ja kuu

kakuiko de ñayiu ka kandija ichi
Jesús, kuu teyii kuu ñasi'i, te jun-
sia'a ña de vekaa maa Jerusalén.
3 Su nuu kua'an Saulo ichi yun,
te nuu ni kuyatni de ñuu Dam-
asco, te vi sanaa ni ni jionduu
ña in ñu'u ja ni ye'e ni'nu ndee
andivi jin de.
4 Te ni ndondiso de ndee nuu
ñu'u, te ni onini de in tno'o ja
jiña'a sua'a:
—Saulo, Saulo, ¿nau ja sondikin
ndikin ña ron?
5 Te jikan tno'o de:
—¿Na in kuu ni, vi Jito'o?
Te ni ka'an tno'o yun:
—Maa rin kuu Jesús ja sondikin
ndikin ron. Te xtuji ñukuun ron
maa ron na kuinio isndiki ja jain
yata ti nuu yi'i puya punta kar-
rocha, te xtuji ti maa ti —kachi
tno'o yun. *
6 Te vi sua'a ni'i de ja yu'u de, te
jiña'a de:
—¿Nagua kuini ni ja sa'a san, vi
Jito'o san?
Yun te jiña'a Jito'o:
—Ndakoo te kua'an ñuu jian, te
yun vi kaxtno'o nagua kuu ja sa'a
ron —jiña'a ya.
7 Su tee kua'ankuei jin Saulo
yun, chi vi ni ka sa'u kuii kuiti ini
de ka nini de tno'o ka'an yun, su
tu ni ka jini de na in kuu ja ka'an.
8 Yun te ni ndakoo Saulo nuu
ñu'u yun, te ni ndakune de nuu
de, su tu ni kuu kondia'a sa'un de.
Yun guaa ni ka tnii tee kua'ankuei
jin de nda'a de, te ni ka junsia'a ña
jin de ñuu Damasco.
9 Te yun ni oo de uni kiuu. Te tu
ni kuu kondia'a de, ni tu ni jaa de
xtaa, ni tu ni ji'i de ndute.
10 Te ñuu Damasco yun ni oo in
tee kandija tno'o va'a Jesús nani
Ananías. Te ni skuni ña Jito'o, te
jiña'a ya:
—Ananías.
Te ni ka'an de:
—Ya'a oo san, vi Jito'o.
11 Te jiña'a Jito'o:
—Ndakoo te kua'an kayi nani
Ichi Ndaa, ve'e Judas, te yun ndan-
duku ron in tee nani Saulo, tee
ñuu Tarso, chi yun oo de ndaku-
atu de.
12 Te ja ni skuni rin de ja ni kiuu
in tee nani Ananías, te ni sonee
de nda'a de siki de, nagua ja kuu
ndanune nduchi nuu de —jiña'a
ya.
13 Su yun te jiña'a Ananías:
—Jito'o san, kuakua'a ñayiu ka
ndakani siki tee yun, ja kua'a
ndeva'a jakue'e sa'a de jin ñayiu
ka kandija tno'o maa ni ja ka oo
Jerusalén.
14 Te ni kenta de vitna, chi ni
ka chitniuu ña tee ka kuu nija'nu
ka nuu sutu ja vi kakuiko de ndi'i
ñayiu ka chiñu'u ña jin ni.
15 Te jiña'a Jito'o:
—Kua'an, chi tee ni kaji maa rin
kuu tee yun ja koka'an de tno'o
rin nuu ñayiu sava ka tatatno'o vi
nuu tee ka kuu rey vi nuu ñayiu
Israel.
16 Chi xne'e maa rin nuu de ja
kuni de kuakua'a tnundo'o ja ja'a
rin —jiña'a ya.
17 Te yun guaa kua'an Ananías
ja ni kiuu de ve'e nuu oo Saulo. Te
ni sonee de nda'a de siki tee yun,
te jiña'a de:
—Ñani Saulo, Jito'o Jesús ja ni
skuni ña ya nuu ichi vaji ni, ni
tetniuu ña jin san ja kakanta'u
san, te nduu ndijin nduchi nuu ni,
te koo ni jin Espíritu ia Dios.
18 Te vi nuu saa ni junkuei nuu
Saulo na kuinio in ñii yaxin luluu,
te ni nduu ndijin nduchi nuu de.
Yun te ni ndakoo de ja ni ja'an de
ni jandute de.
19 Te ni jaa de xtaa, te ni ndani'i
ndee de.
Te ni oo de ndee saa kiuu jin
ñayiu ka kandija tno'o Jesús ja ka
oi ñuu Damasco yun.

* **9:5 9:5** Masu ndi'i tutu ii neva'a tno'o ya'a.

Ni kaxtno'o Saulo nuu ñayiu Damasco

20 Yun te ni jinkondee Saulo kaxtno'o de nuu ñayiu taka ve'e ii sinagoga, te jiña'a de ja Jesús kuu Se'e ia Dios.
21 Te ndi'i ñayiu ka nini yun ni ka sa'u kuii kuiti ini ja siun ka'an de, te ka ndatno'o tna'i:
—¿A masu tee ya'a kuu tee sondikin ndikin ñayiu ka kandija tno'o va'a Jesús ñuu Jerusalén? Te ¿a masu tniuu yun ni kee de ya'a ja kakuiko de ñayiu ka kandija Jesús, te ku'ni ña de, te nusia'a ña de nuu tee ka kuu nija'nu nuu sutu? —ka kachi.
22 Su Saulo, chi vi'i ka nduku ndee de kaxtno'o de ja Jesús kuu Kristu, ia ni tetniuu maa Dios. Te ni skunu nuu ini ña de jin ñayiu judio ja ka oo ñuu Damasco yun ja siun kaxtno'o de.

Ni kaku Saulo nuu nda'a tna'a de judio

23 Te nuu ni ya'a kua'a kiuu, te ni ka ska'an tna'a ñayiu judio ja vi ka'ni de Saulo.
24 Su ni ni'i tno'o Saulo ja vi nduu vi ñuu ka jito ñayiu yun ye'e nuu kekuei ñayiu ñuu yun ja vi ka'ni ña jin de.
25 Yun te ni ka kakuiko ñayiu ka kandija tno'o Jesús in chika ka'nu, te ni ka tnaa de Saulo, te ni ka kune'e ña de nuu yo'o siki muro ñuu yun nuu jakuaa, saa te ni kaku Saulo.

Ni jinkoto Saulo ñayiu ka skua'a Jerusalén

26 Te nuu ni ndajino de Jerusalén, te ni nduku de ja vi nitna'a de jin tee ka kandija tno'o va'a Jesús. Su ndi'i ñayiu ka yu'u ña, chi tu ka kandijai ja suni Saulo ni kandija de.
27 Yun te saa ni jaka ña Bernabé, te ni junsia'a ña de nuu ka oo tee ni chitniuu ña Jesús, te ni ndakani de naxa ni skuni ña Jito'o jin Saulo ichi kua'an de ñuu Damasco nuu ni ka'an ya jin de, vi naxa ni kundee ni kuka'nu ini de ja ni ka'an de tno'o va'a Jesús nuu ñayiu ñuu Damasco yun.
28 Te ni kendoo Saulo jin tee ni chitniuu ña Jesús, te in ni ni ka ondeka tna'a de ni ka okaxtno'o de nuu ñayiu ñuu Jerusalén.
29 Ni ka oka'an ndee ini ndeva'a de tno'o maa Jito'o Jesús, vi ni ka otee tna'a de ja ja'a ya jin ñayiu judio ka ka'an sa'an griego, su tee yun, chi ni ka nduku ndee de ja vi ka'ni de Saulo.
30 Su nuu ni ka jini ñayiu ka kandija ja siun kaa, te ni ka junsia'a ña de jin Saulo guaa ndee ñuu Cesarea. Te yun ni ka ndatetniuu ña de ja kuano'o de ñuu Tarso.
31 Yun te ni nukoo tno'o mani nuu ndi'i ñayiu ka skua'a ja ka oo nii Judea vi Galilea vi Samaria. Te ni ka nukundee ini kai, vi ni ka oyu'u ni'nui Jito'o, te ni chindee ni chituu ña Espíritu ia Dios ja ka oo yutnui, te ni ka kaya kua'a kai.

Ni nduva'a Eneas

32 Yun te ni jiondita Pedro ni jinkoto de ndi'i ñayiu ka kandija, te suni ni ja'an de ni jinkoto de ñayiu ka kandija ja ka oo ñuu Lida.
33 Te yun ni jini de in tee ni onani Eneas ja kaa de nuu jito ja ni kuu una kuia ku'u de kue'e ndutuchiin.
34 Te jiña'a Pedro:
—Eneas, Jesukristu ndasa'a ña jin ni. Ndakoo ni te ndasava'a ni jito ni.
Te vi nuu saa ni ndakoo de.
35 Te ndi'i ñayiu ka oo ñuu Lida vi ñuu Sarón ni ka jini ja ni nduva'a Eneas, te ni ka kiundui ni ka kandijai Jito'o Jesús.

Ni ndateku Dorcas

36 Te ñuu Jope oo in ña'a kandija nani Tabita, ja kei ka'an Dorcas † jin sa'an griego. Te ña'a yun, chi

† **9:36 9:36** Dorcas kei ka'an “isu”.

sa'a ña kua'a tniuu gua'a vi chituu
ña ñayiu ka kunda'u.
37 Te tiempu yun ni kee kue'e
ña, te ni ji'i ña. Yun te ni ka
skuchi yiki kuñu ña, te ni ka
ndakin va'a ña ini ve'e oo ndee
sukun.
38 Te Jope, chi yatni oo jin ñuu
Lida nuu oo Pedro, te ni ka ni'i
tno'o tee ka kandija ja yun oo
de, te ni ka tetniuu de uu tee ja
kua'ankuei de mavijunkuaka de
Pedro, te ka jiña'a de:
—Tanunda'a ni, ne'e ñama ni,
ma kokuu kuee ni na ki'on ñuu
Jope —ka jiña'a de.
39 Yun te ni ndakoo Pedro, ni ka
jaka tna'a de kua'ankuei de. Te
nuu ni jino de, te ni ka jaka ña jin
de, ni kiuu de ini ve'e nuu katuu
ndiyi yun. Te ndi'i ña'a ni ka
ndonda'u ni ka jionduu ña ndiyi
yun ka nda'i ña, te ni ka xne'e ña
taka sa'un ni okiku Dorcas nuu ni
oteku ña.
40 Yun te ni ka'an Pedro jin ndi'i
ñayiu ja ni kekuei ye'e, te junkuiin
jiti de, te ni ndakuatu de nuu ia
Dios. Yun te ni ndakoto de nuu
katuu ndiyi yun, te jiña'a de:
—Tabita, ndakoo ni.
Te ni ndakondia'a ña, te nuu ni
jini ña jin Pedro, te ni nukoo ña.
41 Te ni tnii de nda'a ña, te ni
ndone'e ña de. Yun te ni ndakana
de ndi'i ña'a ni ka ndonda'u vi
sava ka ñayiu ka kandija, te ni
xne'e ña de ja ni ndateku ña.
42 Te ni jitenuu tno'o ya'a ja ni
ka jini ndi'i ñayiu ñuu Jope. Te
kua'a ñayiu ni ka kandija Jito'o
Jesús.
43 Te ni kendoo Pedro kua'a kiuu
ñuu Jope yun, ve'e in tee xte'i ñii
nani Simón.

10

Ni skuni ña ia Dios jin Pedro vi jin Cornelio

1 Ni oo in tee ni onani Corne-
lio ñuu ka'nu Cesarea ja kuu de
capitán, tatnuni de nuu in ciento
soldado ka xnani “Italiano”.
2 Te in tee gua'a kuu de, chi yu'u
ni'nu de ia Dios, te ndi'i de jin
ñayiu ve'e de ka chiñu'u de ya,
vi kua'a ja ni oskuta'u de ñayiu
judio ja ka kuu nda'u, vi ndi kiuu
ndakuatu de nuu ia Dios.
3 Te in kiuu ndee nuu ka uni
jañini ni skuni ndaa ña in ia
jinokuechi nuu Dios ja ni jino ya
nuu oo de, te jiña'a ya:
—Cornelio.
4 Te vi ja nunuu ni ondia'a ña
de, te vi yuyu'u anu de, te ni jikan
tno'o ña de:
—¿Nagua kuini ni, vi Jito'o san?
Te ni ka'an ia jinokuechi nuu
Dios:
—Ja jini ia Dios ja ndakuatu ron,
te ni janta'u ya nagua sa'a ron ja
skuta'u ron ñayiu ka kunda'u.
5 Te tetniuu tee na ki'inkuei
vitna ñuu Jope na vi junkuaka de
Simón, tee suni nani de Pedro.
6 Oo de ve'e inka Simón, in
tee xte'i ñii ja oo ve'e de yatni
yu'u ndute mar. Te tee yun kuu
ja ka'an nagua kuu ja sa'a ron
—jiña'a ya.
7 Yun te yata kuano'o ia ji-
nokuechi nuu Dios ja ni ka'an ya
jin Cornelio, te ni kana de uu tee
ka jinokuechi nuu de vi in soldado
ja jito ña jin de ja suni chiñu'u de
ia Dios.
8 Te ni ndakani de ndi'i nagua
ni jini de, te ni tetniuu ña de
kua'ankuei tee yun ñuu Jope.
9 Te kiuu tnee sua'a ka ñu'u ichi
tee yun kua'ankuei de, te vi ja ni
ka kuyatni de ñuu yun, te ni kaa
Pedro ndee siki ve'e ni ndakuatu
de nuu ia Dios ndee nuu ka uxi uu
nduu.
10 Te ni ka'an de ja kaxe'in de,
chi kokin ndeva'a de, su vi nini ka
sava'a ja kaa de, te ni ndakuatu
de, te ni skuni ña ia Dios jin de.
11 Ni jini de ja nune andivi, te
yun makuun na kuinio in sa'un
kuijin ka'nu nu'ni ndii kuun nuu
makuun ichi nuu ñu'u.
12 Te nuu sa'un yun ka ñu'u
ndinuu nuu kiti ja ka oo kuun

nda'a vi kiti ñuu chii nuu ñu'u vi
kiti ndagua.
13 Te ni onini de in tno'o ni
ka'an:
—Pedro, ndakoo, ka'ni ti te kaa
ron ti.
14 Yun te jiña'a Pedro:
—Ña'a, vi Jito'o san, chi ni in
kiuu tu na ama jaa san jatne'e,
nagua kaxtno'o nuu tutu ii ja tu
oo vii, te ma kuu kaa san.
15 Te ni ka'an tuku tno'o yun ja
kuu uu, te jiña'a:
—Nagua ni ndasavii ia Dios ma
xnani ron jatne'e.
16 Te saa ni kuu uni jichi, te
mandaa sa'un ka'nu yun kuano'o
andivi.
17 Te vi nini ndakani ini Pedro
naxa kei ja siun ni skuni ña jin de,
te ni jinokuei tee ni tetniuu Corne-
lio ye'e yun, chi ja ni ka jikan tno'o
de ja yun oo ve'e Simón.
18 Te ni ka kana de ka jikan tno'o
de:
—¿A ya'a oo tee nani Simón ja
suni nani de Pedro? —ka jiña'a
de.
19 Te vi nini ndakani ini Pedro
ja ja'a ja ni skuni ña ia Dios, te ni
ka'an Espíritu ya:
—Kondia'a, chi ya'a ni kekuei
uni tee ka ndanduku ña jin ron.
20 Ndakoo, mandee, te ma
ndakani ini ron ja ki'in ron jin
de, chi maa rin ni tetniuu de ja
vajikuei de —jiña'a ya.
21 Yun te ni ndakoo Pedro, te
mandee de kua'an de, te ni jino de
nuu ka oo tee ni tetniuu Cornelio,
te jiña'a de:
—Ya'a oo san. Maa san kuu tee
ka ndanduku ni. ¿A na in tniuu
kuu ja vajikuei ni? —jiña'a de.
22 Yun te ka jiña'a tee yun:
—Vajikuei san, chi ni tetniuu ña
capitán Cornelio, in tee va'a, tee
yu'u ni'nu ia Dios vi in tee ka
ka'an va'a vi ka ka'an too ña tna'a
ni judio kuu de. Te ni ka'an in
ia jinokuechi nuu Dios jin de, te
jiña'a ya ja kana ña de jin ni ja
ki'in ni ve'e de ja konini de tno'o
ka'an ni.
23 Yun te ni ka'an ña Pedro, te ni
kiukuei tee mavijinkuaka ña yun
ve'e nuu oo de. Te ni jiña'a de nuu
ni ka ndoo tee yun. Te inka kiuu
tnee sua'a, te kua'ankuei de jin
Pedro vi suni ka ndikin ña ndee
saa tee ka skua'a ja ka oo ñuu Jope
jin de.
24 Te inka kiuu tnee saa ni
kentakuei de ñuu Cesarea. Te
Cornelio, chi vi ja ndetu tua'a ña
de, ni ndaxtutu de ndi'i tna'a de vi
ñayiu ka jini tna'a gua'a ka jin de,
ka oo ve'e de ja ka ndetui Pedro.
25 Te nuu ni jino Pedro ve'e yun,
te ni kee Cornelio, te ni junkuiin
jiti de nuu ja'a Pedro ja chiñu'u ña
de.
26 Su ni ndone'e ña Pedro, te
jiña'a de:
—Ndakoo ni. Suni sein, chi
ñayiu kuu san na kuinio maa ni.
27 Te vi nini ka ndatno'o de, te
ni kiuu de ve'e yun, te ni jini de ja
ka otutu kua'a ñayiu.
28 Te ni ka'an de:
—Ka jini ni ja sein, ñayiu judio,
chi in jakue'e kuu ja vi nitna'a
san jin ñayiu inka tatatno'o axi
kiukuei san ve'e ñayiu yun. Su
ni kaxtno'o ia Dios nuu san ja
ma kuu xnani san ñayiu inka
tatatno'o ja ñayiu kue'e axi ñayiu
tne'e ka kui.
29 Te yun guaa vini ka ka'an tee
ya'a ja kii san, te vaji ni san, ni in
tno'o tu ni ka'an san. Te yun guaa
jikan tno'o ña san, ¿nau ja ni ka
kana ña ni jin san? —jiña'a de.
30 Yun te jiña'a Cornelio:
—Ja oo kuun kiuu ndee ore
vitna ni ondite san. Te nuu ka uni
jañini oo san ndakuatu san nuu ia
Dios ve'e san ya'a, te ni jini san ni
junkuiin in tee ni'nu sa'un yeye'e
nuu san.
31 Te kachi ya: “Cornelio, ni
jini ia Dios ja ndakuatu ron, te ni
ndaka'an ya ja sa'a ron ja skuta'u
ron ñayiu ka kunda'u.

32 Te yun guaa tetniuu tee na
ki'inkuei ñuu Jope na vi jinkuaka
de Simón ja suni nani de Pedro, oo
de ve'e inka Simón, tee xte'i ñii,
yatni yu'u ndute mar. Te nuu na
kee de, te maa de guaa ka'an nuu
ron" kachi ya.
33 Te yun guaa vini ni tetniuu
san tee ni ka jakuaka ña jin ni, te
ni sa'a ni in jandiuxi ja vaji ni. Te
vitna ya'a ka otutu ndi'i san nuu
ia Dios ja vi konini san ndi'i nagua
ni tatnuni ya ja ka'an ni —jiña'a
de.

Ni kaxtno'o Pedro nuu ñayiu ve'e Cornelio

34 Yun te ni jinkondee Pedro ni
ka'an de, te jiña'a de:
—Vi jandaa jinkui'nu ini san ja
ia Dios, chi tu sa'a siin siin ya
ñayiu.
35 Chi ñayiu ndi'i ni tatatno'o
junkuaan ini ya nuu ja ka yu'u
ni'nui ya vi ka sa'a ndai.
36 Ni tetniuu ia Dios tno'o ya
nuu ñayiu Israel nuu ni kaxtno'o
ya tno'o va'a Jesús nuu ñayiu yun
ja na vi koo mani jin ma'ñu sagua
ya, te maa ya kuu Jito'o ndi'o.
37 Te ja ka jini gua'a maa ni
nagua ni kuu nuu ni kii Juan
ni kaxtno'o de ja nini kuu ja vi
kuandute ñayiu. Te yatai yun ni
jinkondee Jesús ñuu Galilea vi nii
ñuu Judea ni kaxtno'o ya.
38 Te ka jini ni naxa ni jiña'a
ia Dios Espíritu ya vi tniuu ka'nu
nuu Jesús, ia ni ja'nu ñuu Nazaret,
te ni sa'a ya kua'a java'a, chi Dios
ni oo jin ya. Te ni ndasa'a ya
ñayiu ni ka oku'u kue'e ñu'u ña
tachi.
39 Te sein ka kuu tee ni ka jini
ndi'i ja ni sa'a Jesús nuu ñuu
Judea vi Jerusalén. Te suu ya ni
ka ja'ni ñayiu nuu ni ka jatakaa
ñai in yika yutnu cruz.
40 Te suu ia ya'a ni ndone'e Dios
nuu uni kiuu, te ni sa'a ya ja ni
ndatuu ia ya'a nuu ndi'i san,
41 masu nuu ndi'i ñayiu ñuu, chi
nani nuu sein ja ni ndakaji ña ia
Dios ama ka ja ka kuu san testiu.
Te sein ka kuu ja ni ka jaa vi ni ka
ji'i jin ya nuu ni ndateku ya ne'u
ndiyi.
42 Te ni tatnuni ya ja vi kaxtno'o
san nuu ñayiu, te vi ndakani san
ja suu ya kuu ia ni jani Dios ja
ka'nde ya kuechi ñayiu teku vi
ñayiu ni ji'i.
43 Te suu siki ia ya'a ni ka ka'an
ndi'i tee ni ka ndakani tno'o ia
Dios ndee jana'a nuu ni ka kachi
de ja ndi'i ñayiu ka kandija ya vi
ni'i ja kuaka'nu ini ia Dios yika
kuechi jin ma'ñu sagua sivi ia ya'a
—jiña'a Pedro.

Ni ka ni'i ñayiu inka tatatno'o Espíritu ia Dios

44 Te vi nini ka'an Pedro tno'o
ya'a, te ni kee Espíritu ia Dios
ini anu ndi'i ñayiu ka nini tno'o
kaxtno'o de yun.
45 Te vi ni ka sa'u kuii kuiti ini
tee ka kuu judio ka kandija tno'o
Jesús ja ka ndeka tna'a jin Pedro,
ja suni vi ndee nuu ñayiu inka
tatatno'o ni jino Espíritu ia Dios ja
ni ka kuta'ui.
46 Chi ka nini de ja vi sanaa ni
ka ka'an ñayiu yun siin siin nuu
sa'an vi ka chiñu'u ndeva'i ia Dios.
47 Yun te ni ka'an Pedro:
—Tu na in kuu kindee ja vi
kuandute ñayiu ya'a jin ndute,
chi ni ka kuta'ui Espíritu ia Dios,
nagua ni ka kuta'u mao.
48 Te ni tatnuni de ja vi skuan-
dute ña jin sivi Jito'o Jesús. Yun
te ni ka jikan ta'u ñayiu yun ja
kendoo de ndee saa ka kiuu.

11

Ni ndakani Pedro nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo Jerusalén naxa ni sa'a ia Dios jin ñayiu ve'e Cornelio

1 Yun te ni ka ni'i tno'o sava
ka tee ni chitniuu ña Jesús vi tee
ka kandija ja ka oo Judea, ja suni

ñayiu inka tatatno'o ni ka kandija
tno'o va'a ia Dios.
2 Te nuu mandaa Pedro
Jerusalén, te ni ka tee tna'a sava
tee judio ka kandija ja ka yitnuni
nuu yiki kuñu de jin Pedro.
3 Te ka jiña'a de:
—¿Nau ja ni kiuu ni ve'e tee
inka tatatno'o ja tu yitnuni nuu
yiki kuñu de, te ni ka jaa ni xtaa
jin de?
4 Yun te ni jinkondee Pedro ni
ndakani de yukun yukun ndi'i
naxa ni kuu, te jiña'a de:
5 —Nuu ni oo san ñuu Jope,
ndakuatu san, te ni skuni ña ia
Dios jin san. Ni jini san na kuinio
in sa'un kuijin ka'nu, te nu'ni ndi
kuun nuu makuun ichi andivi, te
ni kunjino nuu oo san.
6 Te nuu ni ndia'a gua'a san, te
ni jini san ka ñu'u kiti kuun nda'a
vi kiti xeen vi kiti ñuu chii nuu
ñu'u vi kiti ndagua.
7 Te ni onini san in tno'o ka'an:
"Pedro, ndakoo, ka'ni ti, te kaa
ron ti".
8 Te jiña'a san: "Ña'a, vi Jito'o
san, chi ni in kiuu tu na ama jaa
san jatne'e nagua kaxtno'o nuu
tutu ii ja tu oo vii, te ma kuu kaa
san".
9 Yun te ndee andivi ni ka'an
tno'o yun ja kuu uu, te kachi:
"Nagua ni ndasavii ia Dios, ma
xnani ron jatne'e", ka'an.
10 Te saa ni kuu uni jichi, te
mandaa ndi'i kuano'o ndee an-
divi.
11 Te vi nuu saa ni kentakuei
uni tee ve'e nuu ni oo san ja ni
kekuei de ndee ñuu Cesarea ja
mavijakuaka ña de jin san.
12 Te ni ka'an Espíritu ia Dios
jin san ja ki'inkuei san jin de,
te ma ndakani ini san. Te suni
ni ja'ankuei san jin iñu ñani ka
kandija jion ya'a, te ni kiukuei san
ve'e in tee nani Cornelio.
13 Te ni ndakani de ndi'i naxa ni
jini de in ia jinokuechi nuu Dios
nuu oo de ve'e de. Ni junkuiin
ya nuu de, te jiña'a ya: "Tetniuu
tee na ki'inkuei ñuu Jope na vi
junkuaka de Simón, tee suni nani
Pedro.
14 Te suu de ka'an naxa sa'a ron
ja vi kaku ni'nu ron jin ndi'i ñayiu
ve'e ron" jiña'a ya sua'a.
15 Te nuu ni jinkondee san ni
ka'an san, te ni kuun Espíritu ia
Dios siki ndi'i ñayiu yun, suni
nagua ni ka ndo'o mao ndee
jaxtnañu'u ja ni ka kuta'uo.
16 Yun te ni ndaka'an san ja ni
oka'an Jito'o Jesús nuu ni ka'an
ya sua'a: "Juan, chi jandaa ja
jin ndute skuandute de ñayiu, su
maa ron, chi jin Espíritu ia Dios vi
kuandute ron".
17 Su nuu ja ia Dios ni jiña'a
ya Espíritu ya nuu ñayiu yun,
inuu ni jin nagua ni taa ya nuu
yoon ja ni ka kandija xtnañu'o
nuu Jito'o Jesukristu, te ¿na in kuu
sein ja kasi ni'nu san nuu ia Dios?
—jiña'a Pedro.
18 Yun te nuu ni ka onini tee ka
kandija maa Jerusalén tno'o yun,
te ndi'i de ni ka jasi yu'u, te ni
ka ka'an yiñu'u ndeva'a de nuu ia
Dios, te ka jiña'a de:
—Nuu saa te suni ñayiu inka
tatatno'o ni jandetu ia Dios ja vi
ndatna'u ini, te vi ndajiokuiin nuu
maa ya ja vi kotekui nikuii nikani
—ka kachi de.

Ni ka jinkoo ñayiu ka skua'a ñuu Antioquía

19 Te kiuu nuu ni ka jino yu'u
ñayiu na ni kii tnundo'o nuu ni
ji'i Esteban, te savai ni kentakuei
guaa ndee ñuu Fenicia vi ñuu
Chipre vi ñuu Antioquía. Te tu ni
ka ka'in tno'o va'a Jesús nuu nani
kuu ñayiu, chi nani nuu ñayiu
judio ni ka ka'in.
20 Te ni kekuei sava tee ne'u
ñayiu Chipre vi Cirene ja ka
kandija kua'ankuei. Te nuu ni
kiukuei de Antioquía, te suni ni
ka ka'an de tno'o va'a Jito'o Jesús
nuu ñayiu sava ka tatatno'o.

21 Te ni chituu ña maa Jito'o jin
de ja ni ka ka'an de, te kua'a ñayiu
ni ka kandija, te ni ka kiundui nuu
ichi Jito'o Jesús.

22 Yun te ni ka ni'i tno'o ñayiu
ka skua'a ka oo Jerusalén ja siun
kuu, te ni ka tetniuu de Bernabé
ja kua'an de ndee ñuu Antioquía.
23 Te nuu ni jino Bernabé, te jini
de ja chindee chituu ña ia Dios
jin ñayiu yun, te ni kusii ndeva'a
ini de, vi ni xteku ña de jin ndi'i
ñayiu ja na vi koo ini vi koo anui,
te na vi kondikin gua'i Jito'o Jesús.
24 Chi tee gua'a vi tee kandija
kuu Bernabé, chi oo de jin
Espíritu ia Dios. Te yun guaa
kua'a ndeva'a ñayiu ni ka kaya
ka kandija Jito'o Jesús jin tno'o ni
kaxtno'o de.

25 Te nuu kuee ka, te kua'an
Bernabé ñuu Tarso, ndanduku de
Saulo. Te nuu ni ndani'i ña de, te
ni ndakuaka ña de ja kua'ankuei
de ñuu Antioquía yun.

26 Te yun ni ka ondututu de
jin ñayiu ka skua'a yun in kuia
mimi'i. Te ni ka okaxtno'o de nuu
kua'a ñayiu. Te Antioquía yun
kuu nuu ni keja'a xtnañu'u ja ni
ka xnani ñayiu ka kandija Jesús
“Kristianu”. *

27 Te kiuu yun ni jinokuei sava
tee ñuu Jerusalén ja ka ndakani
tno'o ia Dios ja mavijinkoto de
ñayiu ka kandija ñuu Antioquía.

28 Yun te ni ndakoo in tee ka
ndeka tna'a jin de nani Agabo,
te ni ka'an de nagua kaxtno'o
maa Espíritu ia Dios nuu de ja
koo ndeva'a tnama nii ñuyiu, te
jandaa ja ni oo tnama yun na kuia
ni otatnuni rey Claudio.

29 Yun te ni ka ndatno'o tna'a
tee ka kandija Jesús ka oo ñuu
Antioquía ja vi chituu de ñayiu ka
skua'a ja ka oo ñuu ja tnii Judea
na kuu na kuu naxa vi ni'i maa
de ja vi kuña'a de.

30 Saa ni ka sa'a de. Te ni kututu
ja ni ka tetniuu de nda'a Bernabé
vi nda'a Saulo ja vi ndakuña'a de
nuu tee ka kuu nija'nu ka oo ñuu
ja tnii Judea.

12

Ni ja'ni ña Herodes jin Jacobo, te ni jasi de Pedro vekaa

1 Te kuia yun ni jinkondee rey
Herodes ni tatnuni de ja ni ka
kakuiko de sava ñayiu ka skua'a
ja sa'a ndeva'a ña de.
2 Te ni tatnuni de ja ni ka ja'ni
Jacobo, ñani Juan, jin in yuchi
kani.
3 Su nuu ni jini de ja ni ka
junkuaan ini ñayiu judio, te suni
ni tatnuni de ja ni ka kakuiko tuku
de Pedro. Te saa ni kuu kiuu viko
pascua ja ka jaa ñayiu judio xtaa
vixin ja tu na levadura yi'i.
4 Te nuu ni kakuiko Herodes
Pedro, te ni jasi ña de vekaa. Te
ni jani de kuun yukun soldado ja
kuun kuun de in in yukun ja na vi
kondee ña de, chi ni ndakani ini
de ja kene'e ña de nuu ñayiu ñuu
ndee nuu na ya'a viko pascua yun.
5 Te yun guaa ka ndee gua'a ña
soldado jin Pedro ini vekaa yun,
su ñayiu ka skua'a, chi vi ni ini
kuiti ka ndakuatui nuu ia Dios ja
ja'a de.

Ni skaku ni'nu ña ia Dios jin Pedro vekaa

6 Te nuu jakuaa saa ni ndakani
ini Herodes ja kiuu tnee kene'e ña
de jin Pedro nuu ñayiu ñuu. Te
jakuaa yun ni kixin Pedro ne'u uu
soldado nu'ni de jin uu cadena, te
sava ka soldado yun ka jito gua'a
de ye'e vekaa yun.
7 Te vi sanaa ni ni jino in ia
jinokuechi nuu Jito'o, te ni ye'e
ni'nu in ñu'u ini vekaa yun, te ni
skanda ya xiin Pedro ja ni xndoto
ña ya, te jiña'a ya:
—Ndakoo ñama.

* **11:26 11:26** Kristianu: kei ka'an “ñayiu ka ndikin Kristu”.

Te vi ore saa ni junkuei cadena
ndikin nda'a de.
8 Te jiña'a ka ia jinokuechi yun:
—Ndaku'ni chii ron, te ndachi'i
ndijan ron.
Te ni ndaku'ni Pedro chii de vi
ni ndachi'i de ndijan de. Te jiña'a
tuku ya:
—Kakondii soo su'nu ron, te
kondikin ña, ki'on —jiña'a ya.
9 Te ni ndee de ndikin de ia yun,
su tu ni jinkui'nu ini de a jandaa
kuu ja sa'a ia jinokuechi yun, chi
ndakani ini de ja sua'a ni ni skuni
ña jin de.
10 Su ni ka ya'a de ye'e xtnañu'u
nuu ka oo tee ka jito yun vi ye'e
kuu uu nuu ka oo sava ka tee ka
jito yun, te nuu ni kentakuei de
ye'e kuu kaa ja kua'an ichi kayi,
te ni ndanune ni maa, te ni kekuei
de ja ni ka ya'a de in kayi. Yun te
ni xndoo ña ia jinokuechi yun jin
de.
11 Yun te ni ndikui'nu ndaa ini
Pedro, te ni ndakani ini de:
—Vitna te jinkui'nu ndaa inio ja
Jito'o ni tetniuu in ia jinokuechi
nuu ya ja ni skaku ni'nu ña ya nuu
nda'a Herodes vi ni kakuo nuu
ndi'i jakue'e ka ka'an ñayiu ñuo
judio ja vi sa'a ñai.
12 Te nuu ni kutnuni ini Pedro ja
ni kee de vekaa yun, te kua'an de
ja ni jino de ve'e María, si'i Juan,
ja suni nani de Marcos, nuu ka
otutu kua'a ñayiu ka ndakuatu.
13 Te nuu ni kana Pedro ye'e
yun, te ni kee in suchi si'i lule nani
Rode ja kondia'i na in kana.
14 Te nuu ni ndakuni ja Pedro
kuu ja kana, te vi ja kusii ndeva'a
ini. Te tu ni junei ye'e yun, chi
sua'a ni jinoi ni junkaxtno'i, te
jiña'i:
—Pedro kuu tee kana ye'e ya'a.
15 Te ka jiña'a ñayiu yun:
—Vaa nduu kue'e ron.
Su suchiun, chi vi ni ini ka'in
ja ni ndakuni gua'i ja suu de kuu.
Yun te ni ka ka'an ñayiu:
—Masu maa de kuu, chi vaa ia
jito ña jin de kuu —ka jiña'i.
16 Su Pedro, chi vi kana ni de
ye'e yun, te nuu ni ka june ñayiu
ye'e yun, te ni ka jini ñai, te vi ni
ka sa'u kuii kuiti ini.
17 Su ni sa'a seña de nda'a de
ja vi kasi yu'u ñayiu yun, te ni
ndakani de naxa ni kene'e ña
Jito'o vekaa jin de, vi jiña'a de:
—Vi kaxtno'o ni tno'o ya'a nuu
Jacobo * vi nuu sava ka ñayiu ka
kandija —jiña'a de.
Te ni kee de kua'an de inka ñuu.
18 Yun te nuu ni tuu sua'a, te ni
ka kuvaa ndi'i soldado ka sa'a ni'i
ka sa'a ioo de, nau ja tu ni ka jini
de ndenu kua'an Pedro.
19 Yun te ni tatnuni Herodes ja
ni ka ndanduku Pedro, su tu ni ka
ndani'i ña de. Su nuu ni ndi'i ni
xndichi de tee ka ojito vekaa yun,
te ni tatnuni de ja ni ka ja'ni ña jin
ndi'i de. Te nuu ni ya'a ja siun ni
kuu, te ni kee Herodes ñuu ja tnii
Judea kua'an de, te ni jino de ñuu
Cesarea, te yun ni oo de.

Ni ji'i Herodes

20 Te rey Herodes, chi kiti ini de
nuu ñayiu ñuu Tiro vi ñayiu ñuu
Sidón, su ja ni ka ndatno'o tna'i
naxa vi kuña'i nuu rey yun. Te
ni ka ka'an nda'ui jin Blasto, in
tee kuu ka'nu ka ja netniuu nuu
rey, ja na chituu ña de vi ka'an
de jin rey ja na koo jamani, chi
ñayiu ñuu Tiro vi ñuu Sidón ka
ke'in ja vi kai nuu ñayiu ndi'i ñuu
nuu tatnuni rey yun.
21 Te ni jani rey yun in kiuu
ni ndakana de ndi'i ñayiu, te ni
ndekui'nu de sa'un vii ndeva'a
ni'nu de ja kuu de rey, te ni jinkoo
de nuu mesa nuu tatnuni de, te
ni ka'an de in tno'o vii nuu ñayiu
yun.
22 Yun te ni ka jinkondee ñayiu
ñuu yun ka kana jai:

* **12:17 12:17** Masu Jacobo ja ni ji'i, chi inka de kuu.

—Masu in tee ñuyiu kuu tee
ka'an ya'a, chi in chu'chi kuu ya
—ka jiña'i.
23 Te vi ore saa ni kee kue'e de,
chi ni sa'a ia jinokuechi nuu Jito'o
Dios ja ni ka jaa ña tindaku jin de,
te ni ji'i de, chi tu ni chiñu'u de ia
Dios.
24 Su tno'o va'a Jito'o Jesús, chi
ni jika ni jitenuu nii nuu ñayiu
taka ñuu.
25 Te Bernabé vi Saulo, chi nuu
ni ka xndi'i de tniuu ni ka sa'a
de Jerusalén, te ni ka ndajiokuiin
de kuano'okuei de Antioquía, te ni
ka jaka de Juan, ja suni nani de
Marcos.

13

Ni sa'a siin ña Espíritu ia Dios jin Pablo vi Bernabé

1 Te ñuu Antioquía yun ni ka
oo tee ka ndakani tno'o ia Dios
vi tee ka kaxtno'o nuu ñayiu ka
skua'a. Te suu de ka kuu Saulo,
Bernabé, Simón ja suni nani de
Niger, vi Lucio tee ñuu Cirene, vi
suni Manaén tee ni ka ja'nu in ni
ve'e jin rey Herodes.
2 Te ka oo tee yun ka chiñu'u de
Jito'o vi ka ondite de, te ni ka'an
Espíritu ia Dios, te jiña'a ya:
—Vi sa'a siin Bernabé vi Saulo
na vi sa'a de tniuu ni kana rin de.
3 Yun te nuu ni ndi'i ni ka
ondite de vi ni ka ndakuatu de ja
ja'a nduu tee yun, te ni ka sonee
de nda'a de siki tee yun, te ni
ka ndakuanta'u nuu tna'a de, te
kua'ankuei nduu tee yun.

Ni ka kaxtno'o Pablo jin Bernabé nuu ñayiu ñuu Chipre

4 Yun te ni tetniuu ña Espíritu
ia Dios, te kua'ankuei de ñuu
Seleucia. Te yun ni ka tnii de in
barco ja kua'ankuei de ñuu ja tnii
Chipre.
5 Te nuu ni jinokuei de ñuu
Salamina ja tnii Chipre yun, te ni
ka kaxtno'o de tno'o va'a ia Dios
nuu ñayiu judio ja ka skua'a nuu
ve'e ii sinagoga. Te ka ndeka tna'a
de jin Juan ja chituu ña de.
6 Te ni ka ya'a de nii ñuu kueli
ka oo ma'ñu ndute mar, te ni ken-
takuei de ndee ñuu Pafos nuu kuu
ñuu sandi'i ni ka ja tnii Chipre.
Te yun ni ka jukun tna'a de jin in
tee nani Barjesús, in tee tasi judio
ja xnda'u ñayiu nuu ka'an de ja
ndakani de tno'o ia Dios.
7 Te tee tasi ya'a ni oo jin Sergio
Paulo, in tee ndichi ja tatnuni nuu
ñuu yun. Te ni kana de Bernabé vi
Saulo, chi ka'an de konini de tno'o
va'a ia Dios.
8 Su tee tasi yun ka xnani Elimas
jin sa'an griego, chi nduku de kasi
ni'nu de ichi ja ma kandija tee
tatnuni ñuu yun tno'o va'a ia Dios.
9 Yun te Saulo, ja suni nani de
Pablo, oo de jin Espíritu ia Dios,
te ni ndia'a guagua'a de nuu tee
tasi yun.
10 Te jiña'a de:
—Se'e tee tno'o ja oo ni jin ndi'i
jakue'e, se'e tachi ja jasi ni'nu ni
ichi ndaa, ¿a vi ma junkuiin ni ja
jasi ni'nu ni ichi ja vi kuni ñayiu
ichi ndaa Jito'o Jesús?
11 Vitna te tetniuu Jito'o
tnundo'o kii siki ni, te ndesi
nduchi nuu ni, ja ma kuni ka ni
nikandii ndee saa tiempu —jiña'a
de.
Te vi ore saa ni ndesi nduchi
nuu Elimas yun, te ni jinkondee
de skaka nda'a de, nduku de na
in tee kotnii nda'a de ja kuni de
na ichi ki'in de.
12 Yun te nuu ni jini tee tatnuni
ñuu yun ja siun ni kuu, te ni
kandija de tno'o va'a Jesús, te vi
ni sa'u kuii kuiti ini de nini de.

Ni jinokuei Pablo jin Bernabé ñuu Antioquía ja tnii Pisidia

13 Yun te ni ka tnii Pablo vi tee
ka ndeka tna'a jin de in barco
ñuu Pafos, te kua'ankuei de Perge,
ñuu tnii Panfilia. Te ñuu yun
ni kuu siin Juan nuu sava ka de,
te ni ndajiokuiin de kuano'o de
Jerusalén.

14 Yun te ni ndekuei de ñuu
Perge kua'ankuei de, ja ni ken-
takuei de inka ñuu nani Antio-
quía, ñuu ja tnii Pisidia, te ni
kiukuei de ve'e ii sinagoga in kiuu
ndatatu, te ni ka jinkoo de.
15 Te nuu ni ndi'i ni ka ka'u nuu
tutu Ley Moisés vi nuu tutu ni ka
tee tee ni ka ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a, yun te ka jiña'a tee ka
tatnuni nuu ve'e ii yun:
—Tata ñani, nuu ja ndee in ni
ka'an ja xteku ni ñayiu ñuu ya'a,
te ka'an ni joo —ka jiña'a de.
16 Yun te ni ndakoo Pablo, te sa'a
seña de nda'a de ja na vi kasi yu'u
ñayiu, te jiña'a de:
—Ñayiu Israel vi ndi'i ñayiu
ja ka yu'u ni'nu nuu ia Dios, vi
konini ni na ka'an san.
17 Ia Dios ñayiu ñuo Israel ni
kaji ya ndee ndi yuao, te ni skaya
ña ya ja ni ka kuu de in ñuu ka'nu,
visi ñayiu ni ka ojika nda'u ni ka
okuu de nuu ñayiu ñuu Egipto. Su
nuu kuee ka, te jin jaka'nu ya ni
ndene'e ña ya ñuu yun.
18 Te ni jandee ni jaka'nu ini ya
ja ni ka osa'a ñayiu yun ndee nuu
uu xiko kuia ja ni ka ojionditai
nuu ñu'u te'a ja tu na ñayiu oo.
19 Te nuu ni kiukuei Canaán, te
ni chituu ya ñayiu yun ja ni ka
xnai uja ñuu na'nu, te ni jiña'a ya
ñu'u ñuu yun nuu ndi tatatno'o ja
ni ka sa'a jajin de.
20 Te ni jani ya ñayiu ni ka
otatnuni ja ni ka oja'nde kuechi
ndee nuu kuun ciento uu xiko
uxi kuia, guaa ndee kiuu ja ni oo
Samuel, tee ni ndakani tno'o ia
Dios ndee jana'a.
21 'Yun te saa ni ka jikan ñayiu
nuu ia Dios in tee kokuu rey. Te
ni jani ya Saúl, se'e Cis, in tee
ni okuu tatatno'o Benjamín ja ni
otatnuni de nuu uu xiko kuia.
22 Te nuu kuee ka, te ni
ndakindee ia Dios tniuu ni onee
Saúl, te ni jiña'a ya nuu David
ja ni okuu de rey, te ni ka'an ya
sua'a: "Ni junku'un rin David, se'e
Isaí, in tee junkuaan ini maa rin,
chi kosa'a de ndi'i nagua kuini
maa rin".
23 Te in ndikin tata maa rey
David ya'a kuu Jesús, ia ni tetniuu
Dios ja skaku ni'nu ya ñayiu Is-
rael, nagua ja ni kee yu'u ya ndee
ama ka.
24 Te ama ka ja keja'a Jesús
kaxtno'o ya nuu ñayiu, te ja ni
kii Juan, ni kaxtno'o de nuu ndi'i
ñayiu ñuo Israel ja na vi ndatna'u
ini nuu yika kuechi, te na vi
kuandutei.
25 Su nuu ni kuyatni ja xndi'i
Juan tniuu sa'a de, te ni ka'an
de: "¿Na in ka ndakani ini ni ja
kuu san? Masu ia ni tetniuu Dios
kuu san, su yata sein, te kii in tee
kanuu ka saa sein ja vi tu kaa tu oo
san ja ndajin san joo luluu korria
yata ja'a de" ni kachi Juan.
26 'Tata ñani, maa ni ja ka kuu
ni tatatno'o Abraham, vi ndi'i ni
ja ka oo ni ya'a ja ka yu'u ni'nu
ni ia Dios, nuu mao ni tetniuu ia
Dios tno'o ya ja naxa skaku ni'nu
ña ya.
27 Chi ñayiu ka oo Jerusalén vi
tee ka tatnuni nuu ñuu yun, tu ni
ka jini de na in kuu Jesús, ni tu
ni ka jinkui'nu ini de naxa ka'an
tno'o yoso nuu tutu ii ja ni ka tee
tee ni ka ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a, nuu ka ka'u de ndi'i
kiuu ndatatu. Te ni ka skunkuu
de tno'o yoso yun nuu ni ka xtavi
kuechi de Jesús, te ni ka ja'ni ña
de.
28 Visi tu ni ka ndani'i de na in
kuechi ya ja kuu ya, su ni ka jikan
de nuu Pilato ja na tatnuni de vi
ka'ni ña jin ya.
29 Te nuu ni skunkuu ndi'i tno'o
yoso nuu tutu ii ja ja'a ya, te ni
ka nune'e yiki kuñu ya yika yutnu
cruz, te ni ka tayu'u ya in yau
ñaña.
30 Su ni ndaxteku ña Dios jin ya
ne'u ndiyi.
31 Te kua'a kiuu ni ndatuu ya
nuu ñayiu, ni ka ondeka tna'a jin

ya ja ni ndekuei ya Galilea, te ni
ndentakuei ya Jerusalén, te ñayiu
yun ka kuu testiu ja ka ndakani
nuu ñayiu ñuo ndee vitna.
32 ’Te suni sein ka xtutenuu san
tno'o va'a Jesús nuu ndi'i ni, tno'o
ni kee yu'u ia Dios nuu ndee ndi
yuao.
33 Te tno'o ya'a ja ni skunkuu ia
Dios nuu yoon ja ka kuo tatatno'o
de. Te yun ni sa'a ya nuu ni
ndaxteku ya Jesús, nagua yoso
nuu Salmo kuu uu nuu ka'an:
Se'e maa rin kuu ron, te maa
rin ni sa'a ka'nu ña jin ron
vitna, ka'an sua'a.
34 ’Te maa Dios, kuu ia ni ka'an
ja ndaxteku ya Jesús, te ma te'i
yiki kuñu ya chii ñu'u, nagua
skunkuu nuu tutu ii nuu ka'an:
Chindee chituu ña rin nagua ni
kee yu'u rin nuu David.
35 ’Yun guaa suni ka'an inka
nuu Salmo:
Ma kuandetu ni, vi Dios, ja te'i yiki
kuñu ia vii ja ni kaji maa ni,
ka'an.
36 ’Chi ja ndaa ja David ni sa'a
de nagua kuini maa ia Dios, te ni
jinokuechi de nuu ñayiu ni ka oo
jin de nuu ni oo de ñuyiu. Te nuu
ni ji'i de, te ni jinkoyu'u de nuu ka
yiyu'u ndi yua de, su ni te'i yiki
kuñu de.
37 Su ia ni ndaxteku Dios, tu ni
te'i yiki kuñu ya.
38 Tata ñani, vi kuni ni ya'a, ja
jin ma'ñu sagua maa Jesús kuu ja
ka kaxtno'o san ja kuaka'nu ini
Dios yika kuechio.
39 Te yun guaa ndi'i ñayiu ja ka
kandija Jesús vi ni'i ja kuaka'nu
ini ia Dios yika kuechi, nuu ña ni
kuu ja vi ni'i nuu Ley Moisés ja
koneka'nu ini ya.
40 Vi koto gua'a ni maa ni ja ma
vi junkuei ni nuu tnundo'o, nagua
ni ka tee tee ni ka ndakani tno'o ia
Dios ndee jana'a nuu ka'an:
41 Te maa ron ja ka jaku ndee
ron tno'o ya'a, vi kondia'a
gua'a,
te vi sa'u kuii kuiti ini ron,
chi vi naa ron nuu sa'a rin in
tniuu ka'nu kiuu ka oo ron
ñuyiu ya'a,
tniuu ja ma vi kandija ron,
visi na in ndakani nuu ron,
ka'an nuu tutu ii —jiña'a Pablo.
42 Te nuu ni ndekuei de ve'e
ii sinagoga ñayiu judio, te ni ka
jikan ñayiu inka tatatno'o ja na vi
kaxtno'o tuku de tno'o ya'a inka
kiuu ndatatu.
43 Te nuu ni ka ndakuanta'u nuu
tna'a ñayiu ni ka kututu ja ka
skua'a yun, te kua'a ñayiu judio
vi ñayiu sava ka tatatno'o ja ni
ka kiunduu ichi ñayiu judio, ni
ka jata ndikin ña jin Pablo vi
Bernabé, te ni ka oxteku ña de ja
vi kondikin ichi ni ka'an nda'u ni
ka'an kee ña ia Dios.
44 Te nuu ni kenta inka kiuu
ndatatu, ni ka kututu ja yatni ndi'i
ñayiu ñuu yun ja vi konini tno'o
va'a ia Dios.
45 Su nuu ni ka jini ñayiu ju-
dio ja kua'a ndeva'a ñayiu ni ka
kututu, te ni ka kukuasun ini de,
te ni ka ka'an kue'e de siki tno'o
kaxtno'o Pablo, ja masu vatuka
ka'an de, vi ni ka nani ña de.
46 Yun te Pablo vi Bernabé ni ka
ka'an ndee ini de, te ka jiña'a de:
—Vi jandaa ja nini kuu ja
xtnañu'u ka nuu ndi'i ni ja ka
kuu ni ñayiu judio vi kaxtno'o san
tno'o va'a ia Dios. Su ja siun tu ni
ka janta'u ni, te yun kuu ja tu ka
oo tu ka ndaa ni ja vi koteku ni
nikuii nikani. Te vitna te ki'inkuei
san nuu ñayiu sava ka tatatno'o.
47 Chi saa ni tatnuni Jito'o nuu
ni ka'an ya:
Ni jani ña rin na kuinio ñu'u ja
koye'e ron nuu ñayiu sava
ka tatatno'o,
ja kaxtno'o ron tno'o rin ja vi
kaku ni'nu ñayiu ka oo
guaa ndee ja'a ñuyiu.
48 Te nuu ni ka onini ñayiu sava
ka tatatno'o tno'o ya'a, te ni ka
kusii ndeva'a ini, vi ni ka ka'an
yiñu'u ndeva'i jin tno'o va'a Jito'o,

vi ni ka kandija ndi'i ñayiu ja
ni chikua'a ña maa ia Dios ja vi
kotekui nikuii nikani.
49 Te ni jitenuu tno'o va'a Jito'o
nii ñuu kueli yun.
50 Su ñayiu judio yun ni ka
ska'in sava ña'a ka ndanuu ja
ka chiñu'u ia Dios vi tee ka kuu
nija'nu nuu ñuu yun, te ni ka
ndakoi siki Pablo vi Bernabé, te ni
ka skunu ñai nuu ñuu yun.
51 Yun te ni ka kisi de ñuyaka
si'in de siki ñayiu ñuu yun, ja kuu
in seña ja tu ni ka janta'ui tno'o
va'a Jesús, te kua'ankuei de ja ni
jinokuei de ñuu Iconio.
52 Su ñayiu ni ka kandija ka oo
ñuu Antioquía yun, ni ka kusii
ini ndeva'i vi ka oi jin Espíritu ia
Dios.

14

Ni ka kaxtno'o Pablo jin Bernabé nuu ñayiu ñuu Iconio

1 Yun te nuu ni jinokuei Pablo
jin Bernabé ñuu Iconio, te ni
kiukuei de ve'e ii sinagoga nuu ka
skua'a ñayiu judio, te ni ka ka'an
de tno'o va'a Jesús. Te yun ni ka
kandija kua'a ndeva'a ñayiu judio
vi saa ni ñayiu sava ka tatatno'o.
2 Su ñayiu judio ja tu ka kandija,
ni ka ska'an de ñayiu sava ka
tatatno'o nagua ja vi ndakoo de
siki ñayiu ka kandija yun.
3 Te yun kuu ja ni ka kendoo
Pablo jin Bernabé kua'a kiuu, ni
ka ka'an ndee ini de nuu ni ka
okaxtno'o de tno'o va'a Jesús nuu
ñayiu. Chi ni ka kukanu ini de
Jito'o, te ni xne'e ya ja oo ndaa
tno'o ka kaxtno'o de nuu ñayiu
yun, chi ni kunda'u ini ña ya, te
ni jiña'a ya jaka'nu ya nuu de, ja
ka sa'a de javii java'a ne'u ñayiu
yun.
4 Su ñayiu ñuu yun ni ka ja'nde
tna'i, savai ka oo jin ñayiu judio
ja tu ka kandija, te savai ka oo jin
tee ni chitniuu ña Jesús.
5 Su ni ka skaka tna'a ñayiu
judio ja ka oo ñuu yun vi ñayiu
sava ka tatatno'o vi tee ka tatnuni
nuu ñuu de, ja ndontakuei de siki
Pablo jin Bernabé, te vi kani yuu
ña de.
6 Su nuu ni ka jini Pablo jin
Bernabé, te ni ka jino yu'u de
kua'ankuei de ñuu Listra vi ñuu
Derbe ja tnii Licaonia, vi sava ka
ñuu kueli ja netna'a yatni jin.
7 Te yun ni ka kaxtno'o de tno'o
va'a Jesús.

Ni ka kani yuu ña jin Pablo ñuu Listra

8 Te ñuu Listra yun nukoo in tee
ku'u si'in. Te ni in kiuu tu ni kuu
kaka de, chi saa ni kaku maa de.
9 Te nini de tno'o ka'an Pablo.
Su ni ndia'a Pablo nuu tee ku'u
yun, te ni jini de ja kandija tee yun
ja kuu nduva'a de.
10 Te ni ka'an jaa Pablo:
—Ndakoo ndichi ndaa ni nuu
si'in ni jian —jiña'a de.
Te vi ni kanta sukun tee ku'u
yun, te ni jika de.
11 Yun te nuu ni ka jini ñayiu ja
siun ni sa'a Pablo, te ni ka kana jai
jin sa'an Licaonia, ka jiña'i:
—¡Dios ni junkuei nuu ka oo
yoon, te vi ka oo ka ndaa na kuinio
teyii!
12 Te Bernabé ni ka xnani de
chu'chi Júpiter, te Pablo chu'chi
Mercurio, chi Pablo kuu tee ka'an.
13 Yun te ni jino sutu jinokuechi
nuu chu'chi nani Júpiter ja oo
veñu'u ichi nuu ndiukuei ñayiu
ñuu yun, ndeka de isndiki vi nee
de in yo'o ni ndukutu ita ja oo
de ndee ye'e ñuu de yun jin ndi'i
ñayiu kua'a yun, chi ka ka'an de
ja vi ka'ni de isndiki yun ja vi soko
de nuu Bernabé vi Pablo.
14 Su nuu ni ka jini Bernabé jin
Pablo ja siun ka ka'an ñayiu yun
vi sa'i, te ni ka ndata de sa'un de ja
kuu in seña ja ka kuu suchi ini de,
te ni kiukuei de ne'u ñayiu yun ni
ka kana jaa de,
15 te ka jiña'a de:

—¿Nau ja sia'a ka sa'a ni? Te suni ñayiu ka kuu sein na kuinio in in maa ni. Te yun kuu ja vajikuei san ka kaxtno'o san ja vi xndoo ni ndi'i ja tu jiniu'u ya'a, te vi kiunduu ni ichi Dios teku, ia ni sa'a andivi vi nuu ñu'u jin ndute mar vi ndi'i ja oo nui.

16 Chi visi ndee kuia jana'a ni jandetu ia Dios ja ndi'i ñayiu ni ka jika nuu ichi mamai,

17 su tu na in kiuu te ni xndoo sa'un ña ya ja ma xne'e ya maa ya nuu nani kuu ñayiu, chi suu maa ya kuu ia sa'a java'a ja tetniuu ya sau andivi, vi sa'a ya ja kuvaa gua'a nuu ñunde'i, vi taa kua'a ya ja vi kao nagua vi kokusii ini anuo —ka jiña'a de.

18 Su visi saa ka jiña'a Pablo jin Bernabé, su vijin ndeva'a ni kuu, saa ni ka jino ini ñayiu ja tu ni ka ja'ni kiti ja vi sokoi nuu de.

19 Yun te ni jinokuei ñayiu judio ka oo ñuu Antioquía vi ñayiu judio ka oo ñuu Iconio ja ni ka ska'an tna'a de jin ñayiu ñuu Listra yun. Te ni ka kuun ka kani ña de yuu jin Pablo. Te ni ka ndakani ini ñayiu yun ja ni ji'i sa'un de, te ka ñuu ñai, ni ka kene'e ñai ndee yu'u ñuu yun.

20 Su nuu ni ka jionduu ñayiu ka kandija tno'o Jesús nuu katuu Pablo, te ni ndakoo de, te ni no'o de ñuu yun. Te inka kiuu sua'a, te ni ndekuei de jin Bernabé ja kua'ankuei de ñuu Derbe.

21 Te nuu ni ndi'i ni ka ndakani de tno'o va'a Jesús nuu ñayiu ñuu yun, te ni ka kundee de ja ni ka kandija kua'a ñayiu tno'o ya, te ni ka ndajiokuiin de ñuu Listra vi Iconio vi saa ni Antioquía.

22 Te ndi'i nuu ñayiu ka kandija ñuu yun ni ka ndakuña'a de tno'o ndee ini vi ni ka xteku ña de ja vi koo yutnui jin ja ni ka kandijai, te suni ka jiña'a de:

—Nini kuu ja kuakua'a tnundo'o vi tna'o, te saa ndiukueio nuu tatnuni ia Dios.

23 Te suni ni ka kaji de tee vi kokuu nija'nu ja na vi kokoto de ñayiu ka skua'a in in veñu'u. Te ni ka ndakuatu de vi ni ka ondite de, te ni ka jikanta'u de nuu Jito'o, ia xiin nuu ni ka kandija de, ja na koto na kuni ña ya jin tee ka kuu nija'nu yun.

Ni ka ndajiokuiin Pablo jin Bernabé kuano'okuei de ñuu Antioquía ja tnii Siria

24 Yun te ni ka ya'a de Pisidia, te ni ndajinokuei de ñuu ja tnii Panfilia.

25 Te yun ni ka kaxtno'o de tno'o va'a Jesús nuu ñayiu ñuu Perge. Yun te saa kuano'okuei de ñuu Atalia.

26 Te yun ni ka ndatnii de in barco kuano'okuei de, te ni ndentakuei de Antioquía, ñuu nuu ni ka jikanta'u ñayiu ka kandija nuu ia Dios ja na ka'an nda'u ka'an kee ña ya jin de ja vi xtutenuu de tno'o va'a maa ya, te vitna ja ni ka xndi'i de tniuu yun.

27 Te nuu ni ndajinokuei de ñuu yun, te ni ka ndaxtutu de ndi'i ñayiu ka skua'a yun, te ni ka ndakani ndi'i de naxa ni chituu ña ia Dios jin de, vi naxa ni june ya ichi ja ni ka kandija ñayiu sava ka tatatno'o.

28 Te ni ka kendoo Pablo vi Bernabé kua'a kiuu jin ñayiu ka kandija Jesús ñuu Antioquía yun.

15

Ni ka ndututu ñayiu ka skua'a maa Jerusalén

1 Yun te ni jinokuei sava tee Judea ni ka kaxtno'o de nuu tee ka kandija ka oo Antioquía ja ma kuu vi kaku ni'nu de nuu ja ma vi chitnuni de nuu yiki kuñu de, nagua ni kaxtno'o Moisés.

2 Yun te ni ka jinkondee Pablo jin Bernabé ni ka ndatno'o de vi ni ka tee tna'a ndeva'a de jin tee yun. Su tu ni ka kundaa ini

de. Te yun ni ka tau de Pablo
jin Bernabé vi ndee saa ka tee
ka kandija ja no'okuei de nuu ka
oo tee ni chitniuu Jesús vi tee
ka kuu nija'nu ka jito ñayiu ka
skua'a ja ka oo Jerusalén, te yun
vi ndatno'o tna'a de ja ja'a tno'o
yun.
3 Yun te ni ka skanu ichi ña
ñayiu ka skua'a ja ka oo ñuu
Antioquía jin de, te kuano'okuei
de ja ni ka ya'a de Fenicia vi
Samaria, ka ndakani de nuu ñayiu
ka kandija yun naxa ni ka kiun-
duu ñayiu sava ka tatatno'o nuu
ichi ia Dios. Te nuu ni ka jini ndi'i
ñayiu ka skua'a tno'o yun, te ni ka
kusii ndeva'a ini.
4 Yun te ni ndajinokuei Pablo jin
Bernabé vi sava ka tee ka ndeka
tna'a jin de maa Jerusalén, te ni
ka janta'u ña ñayiu ka skua'a vi
tee ni chitniuu Jesús vi tee ka kuu
nija'nu. Yun te ni ka ndakani
Pablo jin Bernabé ndi'i naxa ni
sa'a ia Dios jin de nuu ni ka
ndakani de tno'o ya nuu ñayiu.
5 Su sava tee ka kuu fariseo ja ni
ka kandija Jesús, chi ni ka ndakoo
de, te ka jiña'a de:

—Nini kuu ja vi kitnuni nuu yiki
kuñu tee sava ka tatatno'o ni ka
kandija, te vi tatnunio ja na vi
kuaan ii de Ley Moisés.

6 Yun te ni ka ndututu tee
ni chitniuu Jesús vi tee ka kuu
nija'nu ja vi sa'a ndaa de tniuu
ya'a.
7 Te nuu ni kuu kani ndeva'a ka
tee tna'a de, te ni ndakoo Pedro,
te jiña'a de:

—Tata ñani, maa ni chi ja ka jini
ni ja ja oo tiempu ni ndakaji ña
ia Dios jin sein ne'u ni ja kaxtno'o
san tno'o va'a ya nuu ñayiu sava
ka tatatno'o, te ni ka kandijai.
8 Te ia Dios, chi jini ya anu
ñayiu, te ni xne'e ya ja ni janta'u
ya ñayiu yun, chi ni jiña'a ya
Espíritu ya inuu ni jin nagua ni ka
ni'i mao.
9 Te tu ni sa'a siin ya yoon jin
ñayiu yun, chi suni ni ndasavii ya
anu ñayiu yun jin ma'ñu sagua ja
ka kandijai ya.
10 Te vitna, ¿nau ja ka jito tnuni
ni ia Dios, te ka skuiso ni ñayiu
ka kandija yun in javee ja vini ndi
yuao, te ni yoon, tu ni ka kundeo
vi skunkuo?
11 Chi xnaa ka na vi kandijao ja
yoon, chi sua'a ni ka'an nda'u ni
ka'an kee ña Jito'o Jesús ja skaku
ni'nu ña ya jion, te suni saa ni
vi kaku ni'nu ñayiu yun —jiña'a
Pedro.
12 Yun te ndi'i de ni ka jasi yu'u,
te ka nini de tno'o ka ndakani
Bernabé vi Pablo ja kua'a jaka'nu
vi javii java'a ni sa'a ia Dios jin
ma'ñu sagua de ne'u ñayiu sava
ka tatatno'o.
13 Te nuu ni ndi'i ni ka ndakani
de, te jiña'a Jacobo:

—Tata ñani, vi konini ni na
ka'an san joo.

14 Ni ndakani Simón Pedro naxa
ni ka'an nda'u ka'an kee ña ia
Dios jaxtnañu'u jin ñayiu sava ka
tatatno'o, te ni ndakaji ya ñayiu
yun ja vi kokui ñayiu ñuu maa ya.
15 Te ni ndakintna'a tno'o ya'a
jin nagua yoso nuu tno'o ni tee
tee ni ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a nuu ka'an sua'a:
16 Te koo in kiuu, te ndajiokuiin
rin
ndasa'a rin ve'e tatatno'o David ja
ni junkuei,
te ndatee tna'a rin,
te ndasava'a tuku rin,
17 nagua ja sava ka ñayiu na vi
ndandukui Jito'i,
chi ndi'i ñayiu sava ka tatatno'o
ja ka oo jin sivi rin vi ndan-
duku ñai.
18 Sua'a ka'an Jito'o nuu ni xne'e
ya ndi'i ya'a ndee tiempu
jana'a yun.
19 ’Te yun kuu ja ndakani ini san
ja ma vi kuña'o in tniuu vijin nuu
ñayiu sava ka tatatno'o yun ja vi
kiunduu mai ichi ia Dios.

20 Chi gua'a ka sua'a vi teo in
nuu tutu na ki'in, te na koka'an ja
ma vi kaa ñayiu nagua ni ka sokoi
nuu chu'chi, vi ma vi xna'a tna'i
ja vi kuu kuechi jin inka ñayiu,
vi ma vi kai kuñu kiti ni ndani'ni
xnii, ni niñi in kiti ma vi kai.
21 Chi guaa ndee jana'a ka oo
tee ka kaxtno'o Ley Moisés ve'e ii
sinagoga ja ka oo in in ñuu, te ka
ka'u de nuu tutu yun in in kiuu
ndatatu —jiña'a Jacobo.

Ni ka tetniuu de tutu nuu ñayiu sava ka tatatno'o

22 Yun te ni ka junkuaan ini
tee ni chitniuu ña Jesús vi tee ka
kuu nija'nu vi sava ka ñayiu ka
skua'a ja saa vi sa'a de. Te ni ka
kaji de uu tee ne'u de ja na vi
tetniuu ña de ñuu Antioquía, te
vi kondeka tna'a de jin Pablo vi
Bernabé. Te ni ka tau de Judas,
tee ni ka oxnani de Barsabás, vi
Silas, tee ka ndanuu ka ne'u ñani
ka skua'a yun.
23 Te ni ka kiunda'a tee ni ka
teku tniuu yun in tutu nuu ka'an:
"Maa san ka kuu tee ni chitniuu
ña Jesús vi tee nija'nu vi ñani ka
skua'a, te ka ndakan tno'o ña san
a kukueni ka oo ni, vi ñani, ja ka
kuu ni ñayiu sava ka tatatno'o ja
ka skua'a ka oo ñuu Antioquía jin
Siria vi Cilicia.
24 Ni ka ni'i tno'o san ja ni jakuei
sava ñayiu ya'a, te ni ka skunu
nuu ini ña de jin tno'o ka ka'an
de vi ka ndaskani ini ña de nuu ni
ka tatnuni de ja vi chitnuni ni nuu
yiki kuñu ni, te vi tava'a ni Ley
Moisés, su masu sein ni ka tetniuu
de.
25 Te yun kuu ja ni ka ndatno'o
tna'a san, te ni ka junkuaan tna'a
tno'o ni ka ndatno'o san. Te ni ka
tau san uu tee mavijakoto ña ka
ndeka tna'a de jin ñanio ka ka'an
too kao ja ka kuu de Bernabé vi
Pablo,
26 tee ni ka jakin anu nuu
tnundo'o ja vi kunukuechi de ja
ja'a sivi maa Jito'o Jesukristu.
27 Te yun guaa ni ka tetniuu san
Judas vi Silas ja vi jin tno'o yu'u
maa de vi kaxtno'o kaji de ndi'i
tno'o ni ka tee san nuu tutu jian.
28 Chi ni junkuaan ini Espíritu
ia Dios vi saa ni in in sein ja ma
vi tee san ni in tniuu vijin ka, chi
maa ni tniuu kanuu ka kuu ja ka
tee san:
29 Ma vi kaa ni nagua ni ka soko
nuu chu'chi, ni ma vi kaa ni niñi
na in kiti, ni kuñu kiti ndani'ni
xnii ma vi kaa ni, te saa ni ma vi
kuu kuechi ni jin inka ñayiu. Te
nuu ja ka tava'a ni ndi'i tno'o ya'a,
nase gua'a ka sa'a ni. Vi koto kuee
ni, saa ka'on."
Ka'an tutu yun.
30 Yun te ni ka ndakuanta'u nuu
tna'a de, te kua'ankuei de ñuu
Antioquía. Te nuu ni jinokuei de,
te ni ka ndaxtutu de ndi'i ñayiu ka
skua'a, te ni ka ndakuña'a de tutu
yun.
31 Te nuu ni ka ka'u ñayiu ka
skua'a yun, te ni ka kusii ndeva'a
ini ja ndakuña'a tutu yun tno'o
ndee ini.
32 Te suni Judas vi Silas, chi tee
ka ndakani tno'o ia Dios ka kuu
de, guaa ni ka ndakuña'a de tno'o
ndee ini, vi ni ka ndakani yutnu
de ñayiu ka skua'a yun jin kua'a
tno'o ni ka ka'an de.
33 Te nuu ni ya'a ndee saa
tiempu, te ni ka ndakuanta'u ña
ñani ka skua'a yun jin tno'o mani,
nagua ja vi ndajiokuiin de nuu tee
ni ka tetniuu ña jin de.
34 Su Silas, chi ni junkuaan ini
de ja kendoo de yun.
35 Te Pablo jin Bernabé, suni ni
ka kendoo de ñuu Antioquía yun,
ka kaxtno'o de tno'o va'a Jito'o, vi
ka xtutenuu de tno'o ya jin kua'a
ka ñayiu.

Ni ja'an Pablo inka jichi ni kaxtno'o de nuu ñayiu ka oo ñuu jika

36 Te nuu ni ya'a ndee saa kiuu,
te jiña'a Pablo nuu Bernabé:

—Vi ndajiokuion na vi nukoto a
kukueni ka oo ñani ka skua'a ndi'i
ñuu nuu ni ka kaxtno'o tno'o va'a
Jito'o, nagua ja vi kunio naxa ka
kuu de jin tno'o ka kandija de.
37 Te ni kuini Bernabé ja vi
kondeka de Juan, tee suni nani de
Marcos.
38 Su tu ni junkuaan sa'un ini
Pablo ja vi kondeka de in tee ja
ni kuu siin de ndee ñuu Panfilia,
te tu ni ondikin ña de nuu ni ka
satniuu de ja ni ka kaxtno'o de
tno'o va'a Jesús.
39 Te tu ni ka junkuaan nuu
tna'a ini de, guaa ni ka sa'a siin
tna'a in in de. Yun te ni jaka ña
Bernabé jin Marcos, te ni ka tnii
de in barco ja kuano'okuei de ñuu
Chipre.
40 Te Pablo, chi ni kaji de Silas,
te ni ka jikanta'u ñani ka skua'a
ja ja'a de ja na chindee chituu
ña Jito'o jin de, te ni kekuei de
kua'ankuei de.
41 Te ni ka ya'a de ñuu Siria vi
ñuu Cilicia ka ndakani yutnu de
ñayiu ka skua'a.

16

Ni juntna'a ña Timoteo jin Pablo vi Silas

1 Yun te saa ni jinokuei Pablo vi
Silas ñuu Derbe vi Listra, te yun ni
ka jinkuntna'a de jin in tee skua'a
nani Timoteo, se'e in ña'a judio ja
kandija, su yua de, chi tee inka
tatatno'o kuu de.
2 Te ñani ka skua'a ja ka oo ñuu
Listra vi ñuu Iconio ka ka'an ja tee
gua'a kuu Timoteo.
3 Te ni kuini Pablo ja ki'inkuei
de jin Timoteo, guaa ni chitnuni
de nuu yiki kuñu Timoteo, nagua
ja ma vi kiti ini ñayiu judio ka
oo ñuu yun, chi ndi'i de ka jini
ja in tee inka tatatno'o kuu yua
Timoteo.
4 Te ndi'i ñuu nuu ni ka ya'a de,
ni ka ndakani de tno'o ni ka skuiso
siki ña tee ni chitniuu ña Jesús vi
tee ka kuu nija'nu ka oo Jerusalén
ja vi skunkuu ñayiu ka skua'a.
5 Te yun guaa ni ka jinkuiin
yutnu kai jin tno'o ka kandijai, te
in kiuu in kiuu ni ka kaya kua'a
ka ñayiu ka skua'a yun.

Ni jani Pablo ja ni jini de in tee ñuu Macedonia

6 Yun te ni ka ya'a de kua'ankuei
de, su tu ni jandetu Espíritu ia
Dios ja vi kaxtno'o de tno'o va'a
Jesús nuu ñayiu ka oo ñuu tnii
Asia. Te yun guaa ni ka ya'a de
ñuu tnii Frigia vi Galacia.
7 Te nuu ni kentakuei de yu'u
ñuu Misia, te ni ka ndakani ini
de ja ki'inkuei de Bitinia, su tu ni
jandetu Espíritu ia Jesús.
8 Te ni ka ya'a de Misia, te ni ka
ndenuu de ñuu Troas.
9 Te nuu jakuaa ni skuni ña
in tee Macedonia jin Pablo ja
nukuiin de jikanta'u de:
—Ya'a ni Macedonia, te chituu
ña ni jin ndi'i san vi ñayiu ñuu
san —jiña'a de.
10 Te vi nuu ni skuni ña jani
yun jin Pablo, te ni ka nduku
ndee maa san ja kuu san Lucas ja
ki'inkuei san jin Pablo Macedonia,
chi jandaa ja Dios kana ña ja vi
kaxtno'o san tno'o va'a Jesús nuu
ñayiu ñuu yun.

Ni jinokuei san jin Pablo vi Silas ñuu Filipo

11 Yun te ni ka tnii san in
barco ñuu Troas ja kua'an ndaa
ñuu Samotracia, te inka kiuu ni
jinokuei san ñuu Neápolis.
12 Yun te ni ja'ankuei san Fil-
ipo ja tnii Macedonia ja kuu in
ñuu kanuu ja ni ka junkoo ñayiu
Roma. Te yun ni ka oo san ndee
saa kiuu.
13 Te in kiuu ndatatu ni ndekuei
san ye'e ñuu yun, te ni ken-
takuei san in yu'u yute nuu ni
ka ndakani ini san ja yun ka
ndakuatu ñayiu. Te yun ni ka
junkoo san, te ni ka kaxtno'o san

tno'o va'a Jesús nuu ñayiu si'i ni
ka kututu yun.
14 Yun te in ñasi'i nani Lidia,
ña'a xiko sa'un kua'a vii ja ndee
ya'u ndeva'a, in ña'a ñuu Tiatira,
ña'a chiñu'u ia Dios, nini ña tno'o
ka'an Pablo, te ni june Jito'o ini
anu ña ja ni kandija ña tno'o
ka'an de.
15 Te ni ka jandute ndi'i ña jin
ñayiu ve'e ña. Yun te ni ka'an ña
ña, te kachi ña:

—Nuu ja ka jini ni ja jandaa
ja ña'a kandija Jito'o kuu san, te
ki'inkueio ve'e san, te yun vi ndoo
ni —kachi ña. Te ni tenini ña ña,
ja ni ka ndoo san.

16 Te in jichi kua'ankuei san
ja vi ndakuatu san, te ni ka
junkuntna'a san jin in suchi si'i
kuechi ja ñu'u ña espíritu ja jitot-
nuni, te jinokuechi nuu lamui ja
jiña'a kua'i xu'un ja jitotnuni yun.
17 Te suchi ya'a ndikin ñai
jin ndi'i san ja kua'ankuei san
jin Pablo, te kana jai yata nuu
kua'ankuei san, te kachi:

—Tee ya'a ka kuu tee ka ji-
nokuechi nuu ia Dios oo ndee
sukun, te ka ndakani de ichi ja
naxa vi kaku ni'nuo.

18 Te vi sia'a ni ni oo sa'i kua'a
kiuu, vi guaa ndee ni kuxii ini
Pablo, te ni jiokuiin de, te jiña'a
de nuu espíritu ñu'u ña jin:

—Tatnuni rin jin sivi Jesukristu
ja kana ron ini anu suchi jian
—jiña'a de.

Te vi ore saa ni kana ña espíritu
yun, te kua'an.
19 Su ni ka jini lamu suchi yun ja
tu ka nagua vi kondetu de nui ja
vi ni'i de xu'un ja ja'a suchi yun,
te ni ka kakuiko de Pablo vi Silas,
te ni ka junsia'a ña de nuu ya'u
ka'nu, nuu ka oo tee ka netniuu
yun.
20 Te ni ka junsia'a ña de nuu tee
yun ja vi ka'nde de kuechi, te ka
jiña'a de:

—Tee ya'a, chi tee judio ka kuu
de, te ni kekuei de ka skunu nuu
ini de ñayiu ñuo.
21 Te ka kaxtno'o de ja vi sa'o
nagua ka sa'a maa de, te masu
vatuka kuu, chi oo ii nuu ley mao
ja vi sa'o, chi ñayiu Roma ka kuo
—ka jiña'a de.
22 Yun te ni ndontakuei ndi'i
ñayiu siki Pablo vi Silas. Te ni
ka ndata tee ka ja'nde kuechi yun
sa'un nduu de, te ni ka tatnuni de
ja in yutnu xii na vi kani ña jin
nduu de.
23 Te nuu ni ndi'i ni ka kani
ndeva'a ña jin de, te ni ka chi'i
ña de vekaa, te ni ka tatnuni de
nuu tee jito vekaa yun ja na tava'a
gua'a ña de.
24 Te nuu ni jini tee jito yun ja
siun ni ka tatnuni de, te ni chi'i
ña de ndee nuu kunu ka ini vekaa
yun. Te yun ni sa'a kutu de si'in
Pablo vi Silas jin in vitu ka'nu, te
ndiyau tnu nuu ka yi'i si'in de.

25 Su nuu sau ñuu, te ka ndaku-
atu Pablo jin Silas vi ka jita de
yaa nuu ia Dios, te ndi'i tee ka yi'i
vekaa yun ni ka onini de.
26 Yun te vi sanaa ni, ni kii in
ñutnaa guagua'a, te ni kisi ninii
ini vekaa yun. Te vi ore saa ni ka
ndanune ndi'i ye'e vekaa, te ni ka
ndajin cadena ka ndikin ndi'i tee
ka yi'i vekaa yun.
27 Te nuu ni ndoto tee jito vekaa
yun, te ni jini de ja nune ye'e
vekaa yun, te ni kene'e de in yuchi
kani, ja ndaka'ni de maa de, chi ni
ndakani ini de ja ni ndi'i tee ka yi'i
vekaa yun ni ka yagua.
28 Su yun te ni kana jaa Pablo, te
jiña'a de:

—¡Ma sa'a ni in jakue'e maa ni!
Chi ka oo ndi'i san ya'a.

29 Yun te ni jikan tee jito vekaa
yun ja ni ka xnuu ñu'u, te vi jino
ndaa de ni kiuu de, te vi sua'a ni'i
de ja yu'u de, te ni jinkindei de
ndee nuu ñu'u nuu ja'a Pablo vi
Silas.

30 Yun te ni kene'e ña de vekaa
yun, te ni jikan tno'o ña de:
—¿Tata xtoo, nagua kuu ja sa'a
san ja kaku ni'nu san?
31 Yun te ka jiña'a de:
—Kandija ni Jito'o Jesukristu, te
vi kaku ni'nu ni jin ñayiu ve'e ni.
32 Te ni ka kaxtno'o de tno'o va'a
Jito'o nuu de vi nuu ndi'i ñayiu ka
oo ve'e de.
33 Te vi ore saa nuu jakuaa yun,
ni ndakate tee jito vekaa yun nuu
ni ka tuji Pablo jin Silas. Yun te vi
nuu saa, ni ka jandute de jin ndi'i
ñayiu ve'e de.
34 Yun te ni ndakuaka de Pablo
jin Silas ve'e de, te ni juntaa ña de
nuu mesa, te ni jiña'a de ja ni ka
jaa de. Te maa de vi ndi'i ñayiu
ve'e de ni ka kusii ndeva'a ini de
ja ni ka kandija de ia Dios.
35 Te nuu ni tuu ndii inka kiuu,
te ni ka tetniuu tee ka ja'nde
kuechi yun ndaja'a de ja ka jiña'a
de:
—Siaa ni Pablo vi Silas.
36 Yun te ni kaxtno'o tee jito
vekaa yun nuu Pablo, te jiña'a de:
—Ni ka tatnuni tee ka ja'nde
kuechi, te ka ka'an de ja na siaa ña
san. Te yun guaa ja kuu kekuei ni,
te ki'inkuei sii ini maa ni —jiña'a
de.
37 Su yun te jiña'a Pablo nuu
ndaja'a yun:
—Sein ja se'e ñuu Roma ka kuu
san, te ni ka kani ña de jin nuu
ndi'i ñayiu ama ka ja vi sa'a ndaa
tee ka netniuu na kuechi ka tavi
san. Te ni ka jasi ña de vekaa, te
vitna, ¿a ka kuini de ja vi kene'e
yu'u ña de? Su, ña'a. Na kikuei
maa de vi kene'e ña de —jiña'a de.
38 Yun te ni ka ndakani ndaja'a
yun nuu tee ka ja'nde kuechi yun
ja siun jiña'a Pablo. Te ni ka yu'u
de nuu ni ka jini de ja se'e ñayiu
Roma ka kuu Pablo jin Silas.
39 Yun te ni ja'ankuei tee ka
ja'nde kuechi yun, te ni ka
ndakanta'u de nuu Pablo vi Silas,
te ni ka kene'e ña de vekaa yun,
te ni ka ka'an nda'u de jin tee yun
ja na ndekuei de ñuu yun.
40 Yun te nuu ni kekuei de vekaa
yun, te ni ja'ankuei de ve'e Lidia.
Te nuu ni ka jini de ñayiu ka
skua'a, te ni ka ndakuña'a de
tno'o ndee ini, te kua'ankuei de.

17

Ni ndontakuei vaa ñayiu ñuu Tesalónica

1 Ni ka ya'a Pablo jin Silas
kua'ankuei de ñuu Anfípolis vi
Apolonia, te ni kentakuei de ñuu
Tesalónica nuu oo in ve'e ii sina-
goga ñayiu judio.
2 Te Pablo, chi oja'an de ve'e
ii nuu ka skua'a ñayiu judio in
in kiuu ndatatu, chi saa ni osa'a
maa de. Te ni oja'an de uni kiuu
ndatatu ja ni ka otee tna'a de jin
ñayiu yun.
3 Ni okaxtno'o de nagua yoso
nuu tutu ii yun ja oo ndaa ja nini
kuu ja kuu Kristu, te ndateku ya
ne'u ndiyi. Te jiña'a de:
—Suu maa Jesús, ia xiin ja'a
ndakani san ya'a kuu Kristu, ia ni
tetniuu Dios.
4 Te ndee saa ñayiu judio ni
ka kandija Jesús vi suni kua'a tee
sava ka tatatno'o ja ni ka chiñu'u
de ia Dios vi kua'a ña'a ka ndanuu
ja suni ni ka kandija ña, ni ka
nitna'a jin Pablo vi Silas.
5 Yun te ñayiu judio ja tu
ka kandija yun ni ka kukuasun
ndeva'a ini de, guaa ni ka xtutu
de sava ñayiu ka sa'a jakue'e ja tu
na tniuu ka sa'a, te ni ka skunu
nuu ini ñayiu, te ni ndontakuei
vaa ndi'i ñayiu ñuu. Te ni kiukuei
de ve'e in tee nani Jasón ja ka
ndanduku de Pablo vi Silas ja vi
kene'e ña de, te vi ndasia'a ña de
nda'a ñayiu ñuu yun.
6 Su tu ni ka ndani'i ña de ve'e
yun, guaa ni ka jaka de Jasón vi
ndee saa ñani ka skua'a, te ni ka
junsia'a ña de nuu tee ka netniuu
ñuu yun, te ka kana de ka jiña'a
de:

—Tee ya'a ka kuu tee ka skunu
nuu ini ñayiu nii ñuyiu, te ja ni
kentakuei de ñuo.
7 Te ni janta'u ña Jasón ya'a.
Te ndi'i tee ya'a ka jiso kava ley
nagua tatnuni César, tee tatnuni
ndee Roma, chi ka ka'an de ja oo
inka rey ja kuu Jesús —ka jiña'a
de.
8 Te nuu ni ka onini tno'o ya'a,
te ni ka jinonuu ini ñayiu ñuu vi
tee ka netniuu.
9 Su Jasón vi sava ka ñani ka
skua'a, chi ni ka xndoo de joo
xu'un ja kuu vi yaa de. Yun te ni
ka siaa ña tee ka netniuu yun.

Ni jinokuei Pablo jin Silas ñuu Berea

10 Yun te vi ñama kuiti ni ka
ndatetniuu ña ñayiu ka skua'a
nuu jakuaa saa jin Pablo vi Silas
ja kua'ankuei de guaa ndee ñuu
Berea. Te nuu ni jinokuei de
ñuu yun, te ni ja'ankuei de ve'e ii
sinagoga ñayiu judio.
11 Te ñayiu judio ka oo ñuu yun,
chi ñayiu va'a ka ini ka kui saa
ñayiu Tesalónica. Yun guaa vi ni
ini ni anui ni ka onini tno'o va'a
Jesús, te vi ndi'i kiuu ni ka ondia'a
guagua'i nuu tutu ii, nagua ja vi
kuni a jandaa ja saa ka'an nagua
kaxtno'o Pablo.
12 Te yun guaa kua'a maa ñayiu
yun ni ka kandija tno'o va'a Jesús,
vi suni kua'a ñayiu ka ka'an sa'an
griego, ñasi'i ka ndanuu vi suni
kua'a teyii ni ka kandija.
13 Su nuu ni ka ni'i tno'o ñayiu
judio ka oo ñuu Tesalónica ja suni
kaxtno'o Pablo tno'o va'a ia Dios
nuu ñayiu Berea, te ni ja'ankuei
de ñuu yun, te ni ka ska'an de
ndi'i ñayiu yun, guaa ni ndon-
takuei vai siki Pablo.
14 Su vi ñama ni ka ndatetniuu
ña ñayiu ka skua'a jin Pablo ja
kua'an de ichi yu'u ndute mar. Te
Silas jin Timoteo ni ka kendoo de
ñuu yun.
15 Te tee ni ka teku tniuu ja ka
ndeka ña jin Pablo ni ka jaka ña
de guaa ndee ñuu Atenas. Yun
te jiña'a Pablo ja vi kaxtno'o de
nuu Silas jin Timoteo ja ñama na
vi kokuu de, te na ki'inkuei de ja
vi ndanitna'a de jin Pablo. Yun te
kuano'okuei tee yun.

Ni kaxtno'o Pablo nuu ñayiu ñuu Atenas

16 Te nini ndetu ña Pablo jin
Silas vi Timoteo ñuu Atenas, te ni
jini de ja ndi'i ñayiu ñuu yun ka
chiñu'i kua'a nuu chu'chi, te ni
kiti ini de vi ni tna'u ini de ja siun
ka sa'a ñayiu yun.
17 Te yun guaa ni ka otee tna'a
de jin ñayiu judio vi ñayiu sava
ka tatatno'o ja ka chiñu'u ia Dios
ka oo ve'e ii sinagoga vi suni nuu
ñayiu ka kututu nuu ya'u yun in
kiuu in kiuu.
18 Te sava tee ka skua'a tno'o
epicúreo vi sava tee ka skua'a
tno'o estoico yun ka tee tna'a de
jin Pablo, te ka ka'an sava de:

—¿Nagua ka'an ja jian ja kana
kana yu'u?

Te sava de ka ka'an:

—Koka'on ja in tee kaxtno'o
siki chu'chi inka ñuu kuu de
—ka ka'an de ka ndatno'o de, chi
kaxtno'o Pablo tno'o va'a Jesús
vi suni kaxtno'o de ja vi ndateku
ndiyi.
19 Yun te ni ka jaka ña de
jin Pablo nuu in yuku ja nani
Areópago nuu ka ndututu tee ka
kuu nija'nu ja ka ndatno'o tna'a
de, te ka jikan tno'o ña de:

—¿A kuu vi kuni san nagua kuu
tno'o jaa kaxtno'o ni jian ja ka'an
ni nuu in in san?
20 Chi ka'an ni ndimaa tno'o ja
tu ka jini san. Te ka kuini san ja
vi kuni san naxa kei tno'o ja ka'an
ni jian —ka jiña'a de.
21 Chi ndi'i ñayiu ñuu Atenas
yun vi saa ni ñayiu sava ka ñuu
ja ni ka jinkoo ñuu yun, tu nagua
ka ndi'ni kai, chi nino'o ni ja ka
ka'in vi ja ka nini tno'o jaa.

22 Yun te ni ndakoo Pablo ma'ñu
Areópago nuu ni ka kututu ndi'i
ñayiu yun, te jiña'a de:

—Tata ñani ja ka oo ni ñuu
Atenas ya'a, ndia'a gua'a san ja
ndimaa ñayiu ka nduku ja vi
chiñu'u gua'a chu'chi ka kuu ni.

23 Chi nuu jiondita san ñuu ya'a,
te ni jini san nuu ka oo chu'chi
ka chiñu'u ni, te suni ni junku'un
san in altar nuu ndee letra ka'an
sua'a: “Nuu dios ja tu ka jinio”. Te
Dios ja tu ka jini ni, te ka chiñu'u
ni, kuu ia vaji san kaxtno'o san.

24 ’Te suu maa Dios ya'a kuu ia
ni sa'a ñuyiu vi ndi'i ja oo nui.
Maa ya kuu Jito'o andivi vi ñuyiu,
te ma kuu kondesi ya in veñu'u ja
ka sa'a ñayiu jin nda'i.

25 Ni tu jiniu'u ya ja na in
sa'a nagua koo nuu ya axi nagua
ja'ni ña jin ya. Chi suu maa ya
kuu ia taa ja ka teku ndi'o vi ja
ka ndakuantachio vi ndi'i ja ka
neva'o.

26 ’Te invaa ni niñi xikui ni sa'a
ya ndi'i kuiti ñayiu ja na vi koi nii
nuu ñuyiu, vi ja ni chikua'a ña ya
na saa tiempu vi koteku ñayiu, vi
ndenu vi kune'u in in ñuu,

27 nagua ja vi ndanduu ñayiu
ia Dios, a saa vatuni vi ka skaka
nda'a ka skaka nda'i, te vi ndani'i
ya, visi jandaa ja masu jika oo ya
nuu in ion.

28 Chi maa ya sa'a ja ka tekuo vi
ka kandao vi nagua ka oo ka ndao.
Chi saa ka ka'an ñayiu ñuu maa
ni nuu ni ka tee de ja ka'an sua'a:
“Tatatno'o maa ia Dios ka kuo”.

29 ’Te nuu ja tatatno'o ia Dios
ka kuo, te ma kuu vi ndakani
inio ja Dios kuu oro axi plata axi
yuu ja ka ndane'e ñayiu nagua ka
ndakani ini mai.

30 Su ia Dios, chi ni jaka'nu ini
ya ja ka osa'a ñayiu ama ka, chi
tu ni ka ojini nagua ni ka osa'i. Su
vitna tatnuni ya ja vi ndatna'u ini
ndi'i ñayiu ndi'i ñuu, te kiukuei
ichi ya.

31 Chi ia Dios, ja ni jani ya in
kiuu ja ka'nde ndaa ya kuechi
ñayiu ñuyiu ja jin ma'ñu sagua in
tee ni kaji ya. Te ni xne'e ya maa
ya ja oo ndaa nuu ni ndaxteku ña
ya ne'u ndiyi —jiña'a Pablo.

32 Su nuu ni ka onini de ja
ndateku ndiyi, te sava de ni ka
jaku ndee ña vi sava de ni ka
ka'an:

—Saa inka kiuu, te vi konini
san tno'o ka'an ni siki ja ndateku
ndiyi.

33 Saa te ni ndee Pablo ma'ñu
ndi'i tee yun, te kua'an de.

34 Su ndee sai, chi ni ka jata
ndikin ñai jin Pablo, te ni ka
kandijai tno'o va'a Jesús. Te ne'u
ñayiu yun oo Dionisio, ja kuu de
in tee kuu nija'nu nuu tee ka
kututu nuu nani Areópago yun,
vi suni in ña'a nani Dámaris vi
ndesaa ka ñayiu.

18

Ni kaxtno'o Pablo nuu ñayiu ñuu Corinto

1 Te nuu ni ya'a ndi'i yun, te ni
ndee Pablo ñuu Atenas, te kua'an
de ñuu Corinto.

2 Te yun ni ka junkuntna'a de
jin in tee judio nani Aquila, tee
ñuu Ponto, ja vi inka ni nda-
jakuei jaa de jin ñasi'i de Priscila,
mandikuei de nuu ni ka oo de
Italia. Chi ni tatnuni rey Claudio
ja ndi'i ñayiu judio ndekuei ñuu
Roma ja tnii Italia yun. Te ni ja'an
Pablo, ni jinkoto ña de.

3 Te ja siun in ni tniuu ka jini de
ka sa'a de jin Aquila, te ni kendoo
de jin tee yun, ni ka okiku de sa'un
ja ni ka osa'a de ve'e sa'un ja ka
xnani carpa.

4 Te ndi'i kiuu ndatatu ni oja'an
Pablo ve'e ii sinagoga, ni ka otee
tna'a de vi ni onduku de naxa vi
kandija ñayiu judio vi ñayiu sava
ka tatatno'o ja ni ka ondututu yun.

5 Te nuu ni jinokuei Silas vi
Timoteo ñuu Corinto ja vajikuei

de Macedonia, te Pablo, chi vi
ndi'i kiuu ni oo de kaxtno'o de vi
ndakani de nuu maa ñayiu judio
ja Jesús kuu ia ni tetniuu Dios.
6 Su saa sua'a ni ka ndakoo
ñayiu yun siki de vi ni ka nani ñai
jin de. Yun te ni kisi Pablo sa'un
de ja kokuu in seña ja tu ni ka
kandija ñayiu yun, te jiña'a de:

—Kuechi maa ni vi kokuu ja
vi naa ni. Te ma kotavi kuechi
ña san, chi ni kaxtno'o san tno'o
Jesús. Te ndee vitna te kee
san ki'in san nuu ñayiu sava ka
tatatno'o.

7 Te ni ndee de ve'e ii sinagoga
yun, te kua'an de ve'e in tee nani
Justo, tee yu'u ni'nu ia Dios ja
netna'a ve'e de jin sinagoga yun.
8 Te Crispo, tee kuu nija'nu nuu
sinagoga yun, ni ka kandija ndi'i
de jin ñayiu ve'e de Jito'o Jesús,
nuu ni kaxtno'o Pablo tno'o va'a
ya. Te suni kua'a ñayiu ñuu
Corinto yun ni ka onini, te ni ka
kandijai vi ni ka jandutei.
9 Yun te nuu jakuaa ni skuni ña
Jito'o jin Pablo nuu jani, te jiña'a
ya:

—Ma koyu'u ron, kua'an te
kaxtno'o ron tno'o rin, te ma kasi
yu'u ron.
10 Chi oo maa rin jin ron, te tu
na in koxna'a ña ja vi sa'a ñai in
jakue'e jin ron, chi neva'a kua'a
rin ñayiu vi kandija tno'o rin ñuu
ya'a —jiña'a ya nuu jani yun.

11 Te ni kendoo Pablo in
kuia sava ñuu Corinto yun, ni
okaxtno'o de tno'o va'a ia Dios.

12 Su in kiuu ni ka ndatno'o
tna'a ñayiu judio, te ni ndon-
takuei de siki Pablo, ni ka kakuiko
ña de, te ni ka junsia'a ña de
nuu ve'e tniuu nuu oo Galión, tee
tatnuni ndi'i ñuu ja tnii Acaya.
13 Te ka jiña'a de nuu tee net-
niuu yun:

—Tee ya'a, chi nino'o ska'an de
ñayiu ja vi chiñu'i ia Dios, te masu
vatuka kuu nuu ley maa san.
14 Te nuu ni ndakoo Pablo ja
ka'an de, te jiña'a Galión nuu
ñayiu judio yun:

—Nuu ja na in kuechi gua'a tavi
de axi na in ndiyi ni ja'ni de, te
koneva'a san de ja konini san ja
vi ka'an kuechi maa ni ja ka kuu
ni ñayiu judio.
15 Su nuu ja nino'o tno'o ni kuu,
axi sivi kuu, axi ja kaxtno'o de
siki Ley maa ni kuu, te vi kondia'a
maa ni naxa vi sa'a ni. Sein, chi tu
kuini san ka'nde san kuechi tno'o
jian —jiña'a de.
16 Te ni ndene'e de ndi'i ñayiu
ye'e ve'e tniuu yun.
17 Yun te ndi'i de ni ka tnii
Sóstenes, tee kuu nija'nu nuu
ve'e ii sinagoga, te ni ka kani ña de
yuye'e ve'e tniuu yun. Su Galión,
tee tatnuni yun, chi tu ni ndi'ni
sa'un de ja siun ka sa'a tee yun.

*Ni ndajino Pablo ñuu Antio-
quía, te kua'an de jichi kuu uni ñuu
jika*

18 Te ni oo Pablo kua'a ka
kiuu ñuu Corinto yun. Saa ni
ndakuanta'u de nuu ñayiu ka
skua'a, te ni ndekuei de jin Aquila
vi Priscila, ni ka tnii de in barco, te
kuano'okuei de ichi Siria. Te nuu
ni jinokuei de ñuu Cencrea, te ni
sete te'a de xini de ja kuu in seña
ja skunkuu de tno'o ni kee yu'u de
nuu ia Dios.
19 Te nuu ni ndentakuei de ñuu
Éfeso, te yun ni xndoo de Aquila
jin Priscila. Te ni ja'an de ve'e
ii sinagoga nuu ni ka otee tna'a
de jin ñayiu judio ni ka ondututu
yun.
20 Te ni ka jikanta'u tee yun ja
kendoo Pablo vi koo ka jin de ndee
saa ka kiuu, su tu ni jandetu de.
21 Chi sua'a ni ndakuanta'u de,
te jiña'a de:

—Nini kuu ja no'o san Jerusalén
ja koo san viko ja vaji ya'a, su
nuu ja ia Dios kuini, te ndajiokuiin
tuku san inka jichi ndikoto ña san
—jiña'a Pablo.

Te ni tnii de in barco ñuu Éfeso,
te kuano'o de.
22 Su nuu ni ndajino de Cesarea,
te ni kanuu de Jerusalén ja ni ja'an
de ni ka ndakantno'o tna'a de jin
ñayiu ka skua'a yun, te vi yun ni
ya'a de kuano'o de ñuu Antioquía.
23 Te nuu ni oo de ndee saa kiuu
ñuu yun, te ni ndeja'a tuku de
ni jikanuu de nagua ka oo maa
ñuu yun nuu ka tnii Galacia vi
Frigia, nuu ni ndakuña'a de tno'o
ndee ini naxa vi koyutnu ñayiu ka
skua'a ja ka oo ñuu yun.

Ni kaxtno'o Apolos nuu ñayiu ñuu Éfeso

24 Te tiempu yun ni jino in tee
judio nani Apolos ñuu Éfeso yun,
in tee ñuu Alejandría kuu de, in
tee kaxtno'o gua'a, chi jini gua'a
ndeva'a de tutu ii.
25 Te ja ni jini gua'a de tno'o
Jito'o, te vi ni ini ni anu de
kaxtno'o kaji de tno'o Jesús, visi
maintno'o ni jini de tno'o ni
kaxtno'o Juan nuu ni skuandute
de.
26 Te ni jinkondee de ni ka'an
de nuu ñayiu ka ndututu ve'e
ii sinagoga, su nuu ni ka onini
Priscila jin Aquila tno'o kaxtno'o
Apolos yun, te ni ka jaka siin ña
jin de, te ni ka kaxtno'o kaji kai
nuu de ichi ia Dios.
27 Te ni ndakani ini Apolos ja
ki'in de Acaya. Te ñayiu ka skua'a
ja ka oo Éfeso yun ni ka chituu ña
jin de. Te ni ka tee de in tutu nuu
ñayiu ka skua'a ja na vi kuanta'u
ñai jin Apolos. Te nuu ni jino de
Acaya, te ni chituu de jin kua'a
ñayiu ja ni ka kuyutnu kai, ja ni
ka'an nda'u ni ka'an kee ña ia
Dios ja ni ka kandijai ya.
28 Te vi jin nuu ndi'i ñayiu judio
ni ka'an de ja masu vatuka ka
kandijai, te ni kaxtno'o kaji de ja
oo ndaa nagua yoso nuu tutu ii, ja
Jesús kuu ia ni tetniuu Dios.

19

Ni kaxtno'o Pablo nuu ñayiu ñuu Éfeso

1 Vi nini oo Apolos ñuu Corinto,
te ni xndi'i Pablo ja ni jiondita de
taka ñuu ka oo nuu yuku yun, te
ni ndajino de ñuu Éfeso nuu ni ka
junkuntna'a de jin ndee saa tee ka
skua'a.
2 Te jiña'a de:
—¿A ni ka ni'i ni Espíritu ia Dios
nuu ni ka kandija ni?
Te ka jiña'a de nuu Pablo:
—Ni tu ka jini so'o san ja oo
Espíritu ia Dios.
3 Yun te jiña'a Pablo:
—¿Nuu saa te naxa ni ka jan-
dute ni?
—Ni ka jandute san nagua ni
kaxtno'o Juan —ka jiña'a de.
4 Te jiña'a Pablo:
—Juan ni skuandute de ñayiu
nuu ni ka ndatna'u ini yika
kuechi, te jiña'a de nuu ñayiu ñuu
yun ja na vi kandijai Jesús, ia ni
tetniuu Dios ja vaji yata nuu ya'a
de yun.
5 Te nuu ni ka onini de tno'o
ya'a, te ni ka jandute de jin sivi
maa Jito'o Jesús.
6 Te ni sonee Pablo nda'a de
siki ndi'i tee yun, te ni ka ni'i de
Espíritu ia Dios. Te ni ka ka'an
de siin siin nuu sa'an vi ni ka
ndakani de tno'o ni jiña'a maa ia
Dios.
7 Te ja ndi'i de kuu vaa uxi uu
de.
8 Te ni oja'an Pablo ve'e ii sina-
goga vaa ndee uni yoo ni ka otee
tna'a de vi ni onduku de ichi ja vi
jino ini ñayiu ka ndututu yun ja vi
kandijai naxa tatnuni ia Dios.
9 Su sava ñayiu ni ka sa'a ndei
anui, te tu ni ka kandijai tno'o
Jesús ja ni ka'an Pablo, te ni ka
ka'an kue'i jin ichi Jesús jin nuu
ndi'i ñayiu ni ka ndututu yun. Te
ni kujioo Pablo nuu ka oi yun, te
ni jaka de tee ka skua'a nuu in
skuela tee nani Tiranno. Te yun ni

okaxtno'o de tno'o va'a Jesús ndi'i
kiuu nuu ñayiu yun.
10 Te saa ni okaxtno'o de nuu
ñayiu ndee uu kuia, te ndi'i ñayiu
ka oo ndi'i ñuu tnii Asia, maa
ñayiu judio vi ñayiu sava ka
tatatno'o, ni ka onini tno'o va'a
Jito'o Jesús.
11 Te ia Dios ni chindee ni chituu
ña jin Pablo, te kua'a javii java'a
ni sa'a de,
12 ja vi ndee in pañitu axi sa'un
ja ni tnandee yiki kuñu Pablo, te
ni ka ojunsia'i nuu ñayiu ka ku'u,
te ni ka onduva'i, vi ñayiu ka ñu'u
ña tachi, te ni okana ña tachi yun
ja kua'an.
13 Te suni ni ka oo sava tee
judio ja tu ka kandija Jesús, ni ka
ojikanuu de ja vi skunu de tachi
ka ñu'u ña jin ñayiu. Te ni ka
kuini de vi kuantniuu de sivi Jito'o
Jesús ja vi skunu de tachi yun. Te
ka jiña'a de:
—Jin sivi Jesús, ia ndakani
Pablo, ka tatnuni rin ja kekuei ron
—ka jiña'a de nuu tachi yun.
14 Ya'a ni ka osa'a uja seyii in tee
judio ja kuu nija'nu nuu sutu nani
Esceva.
15 Su yun te ni ka'an espíritu
tachi yun, te jiña'a:
—Jini rin Jesús, te suni jini rin
na in kuu Pablo, su roon, ¿na in
ka kuu ron?
16 Te tee ñu'u ña tachi yun ni
kanta de, te ni kakuiko de ndi uja
tee yun, te ni xtuji gua'a ña de vini
tavichi te'a ña de, vi ndee ni skuita
te'a ña de. Te vi sua'a kanda vichi
tee yun, te ni ka jino de ni ndekuei
de ve'e yun kua'ankuei de.
17 Te ndi'i ñayiu ka oo ñuu Éfeso
yun, maa ñayiu judio vi ñayiu
sava ka tatatno'o, ni ka ni'i tno'o
ja siun ni kuu. Te nasaa ñayiu ni
ka yu'u ndeva'a, te vi nasaa ñayiu
ni ka ka'an ja jandaa ja ia ka'nu
ndeva'a kuu Jito'o Jesús.
18 Te kua'a ñayiu ja ni ka
kandija ni kikuei nuu Pablo, ni ka
na'mai yika kuechi nuu ia Dios vi
ni ka ndakani ndi'i jakue'e ni ka
osa'i.
19 Te suni kua'a ñayiu ni ka
oskua'a tno'o tasi, ni ka junsia'i
liurui, te vi jin nuu ndi'i ñayiu,
te ni ka teñu'i. Te nuu ni ka taui
kuenta, te ni ka jini ja ndee uu
xiko uxi mil xu'un kaa ja kuu plata
kuu ja yi'i ndi'i liuru yun.
20 Saa te ni jitenuu tno'o ia Dios,
te ni kuu ka'nu ja ni ka kandija
kua'a ñayiu.
21 Tee nuu ni ya'a ndi'i yun, te ni
ndakani ini Pablo ja ki'in de kaka
nuu de nii Macedonia vi Acaya,
te ndaya'a de no'o de maa ñuu
Jerusalén. Te jiña'a de:
—Nuu na ndi'i koo san
Jerusalén, te suni nini kuu ja ki'in
san jinkoto san ñayiu ñuu Roma.
22 Te ni tetniuu Pablo Timoteo
jin Erasto, nduu tee ka chituu ña
jin de, ja vi koxno'o de koki'inkuei
de ñuu ja tnii Macedonia nini
kendoo ka maa de ndee saa ka
kiuu Asia.

Ni ka ndakoo vaa ñayiu ñuu Éfeso

23 Te tiempu saa ni ndontakuei
vaa ñayiu ja ja'a ichi Jesús.
24 Chi ni oo in tee ni onani
Demetrio, ni osatniuu de jin kaa
nani plata. Ni osa'a de veñu'u
kueli jin kaa ja kuu veñu'u nuu
oo chu'chi ka xnani Diana ja ka
chiñu'u ñayiu. Te kua'a ndeva'a
xu'un ni ka oni'i de ja ni ka oxiko
de jin tee ni ka yi'i jin de tniuu
yun.
25 Te ni ndaxtutu Demetrio yun
sava ka tee ka yi'i jin de tniuu yun,
te jiña'a de:
—Ñani, maa ni ja ka kuu ni tee
ka yi'o tniuu ya'a, ka jini gua'a ni
ja tniuu ka yi'o kuu nuu ka ni'i
kua'o xu'un ja ni ka jinkova'o.
26 Su ka jini so'o ni vi ka
ndia'a ni ja sa'a Pablo nuu jika
de kaxtno'o de nuu ñayiu ja masu
dios ka kuu ja sa'a in tee jin nda'a
de. Te kundee de xtija de kua'a

ñayiu, ja masu maintno'o ñuo
Éfeso ya'a, chi vi nii ñuu ja tnii
Asia sa'a de siun.
27 Te oo vijin ndeva'a, chi vatu
ni vi skunao tniuu ka yi'o, su masu
maintno'o ni yun kuu, chi vi suni
ndee veñu'u ia si'i Diana junaa. Te
maa vi chiñu'u sa'un ka ñayiu, te
vatu ni vi xtajioo ya nuu ndia'a ya,
te ma vi kandija kai ya, te ia ya'a
ka chiñu'u ndi'i ñayiu ñuu ja tnii
Asia vi ndi'i ñayiu ñuyiu —jiña'a
de.
28 Te nuu ni ka onini tee yun ja
siun jiña'a Demetrio, te ni ka kiti
ndeva'a ini de vi ni ka kana jaa de,
te ka jiña'a de:

—¡Ka'nu kuu Diana, * ia jito
ñayiu Éfeso!

29 Te ni ndonta vaa ñayiu ñuu
yun, te ni ka kakuiko de uu
tee ñuu Macedonia, Gayo jin
Aristarco, tee ka ndeka tna'a jin
Pablo, te ni ka ñundayi ña de guaa
ndee nuu ka ndututu ñayiu ja ka
sa'i junta.
30 Te ni kuini Pablo ja ki'in de
nuu ni ka ndututu ñayiu ñuu yun
ja ka'an de, su tu ni ka jandetu tee
ka skua'a ja ki'in de.
31 Te suni sava tee ka netniuu
Asia ja ka jini tna'a jin de, ni ka
tetniuu de in tutu nuu ka jikan
de ja ma ki'in Pablo nuu ni ka
ndututu ñayiu yun.
32 Te nuu junta yun, sava ñayiu
kana in tno'o, savai inka tno'o,
te vi sua'a ni ka kuvai, chi ni ka
jinonuu ini. Te sava ñayiu ni tu
ka jini nau ja ni ka ndututui.
33 Te sava ñayiu judio ni ka
ndakani naxa kaa ja ka oi junta
yun nuu Alejandro. Te vi sua'a ka
chinda'a de ñayiu, te ni ka sia'a de
Alejandro ma'ñu sagua yun, te ni
sa'a de seña jin nda'a de ja na vi
kasi yu'u ñayiu ja ka'an ni'nu de
ja ja'a ñayiu judio nuu ñayiu ñuu
yun.
34 Su nuu ni ka ndakuni ña
ñayiu Éfeso yun ja tee judio kuu
de, te ni ka kana jaa de vaa ndee
uu ore invaa ni tno'o, ka jiña'a de:

—¡Ka'nu kuu Diana, ia jito
ñayiu Éfeso!

35 Yun te ni kundee sekretariu
ñuu yun ja ni ka jasi yu'u ñayiu
kua'a yun, te jiña'a de:

—Ñani ja ka kuo tee ñuu Éfeso,
ja ka jini ni ja ndi'i ñayiu ñuyiu
ka na'a ja tniuu ñuo kuu ja kotoi
veñu'u nuu xika ia si'i Diana, ia
jito ñuo ja kuu chu'chi makuun
ndee andivi.
36 Te ni ion ma kachi ja masu
saa kuu, guaa vi kasi yu'u ni, te
vi ndakani gua'a ini ni nagua kuu
ja ka sa'a ni.
37 Chi tee ni ka jaka ni vajikuei
jin ni ya'a, masu ni ka su'u de
nagua oo veñu'o, ni masu ka
kane'e de jin ia si'i ka neva'o.
38 Te nuu ja Demetrio vi sava ka
tee ka yi'i jin de tniuu yun, ka nee
u'u tna'a de, te na vi ka'an kuechi
maa de nuu tee ka netniuu ja ka
ja'nde kuechi. Te yun vi tee tna'a
maa de na kuechi ka xtavi tna'a
de.
39 Te nuu ja inka tniuu ka jikan
ni, te in nuu junta, te yun na vi
ndatno'o ndao nagua kuu ja vi
sa'o.
40 Chi ja ni kuu vitna, te vatu
ni vi xtavi kuechi ña ja ni ndon-
takueio siki tee tatnuni nuu ñuo,
te ma vi ni'o na tno'o vi kuña'o
nuu ja na vi ndakan tno'o ña
de nau ja ni ndontakuei vaa ni
—jiña'a de.
41 Te nuu ni ndi'i ni ka'an de
tno'o ya'a, te ni xtute de ñayiu ni
ka ndututu yun.

20

Ni ja'an tuku Pablo ñuu ja tnii Macedonia vi Grecia

1 Nuu ni ndi'i ja ni ka sa'a
ni'i ka sa'a ioo ñayiu yun, te ni

* **19:28 19:28** Inka sivi chu'chi yun kuu “Artemisa”.

ndaxtutu Pablo ñayiu ka skua'a,
te ni xteku ña de naxa vi koi, te
ni ka ndakanu ni'nu tna'a de nuu
ni ka ndakuanta'u nuu tna'a de, te
kua'an Pablo Macedonia.
2 Te ni jikanuu de nii ñuu kueli
yun, xteku de ñayiu ka skua'a jin
kua'a tno'o naxa vi koi nuu ia
Dios, te ni kenta de ndee Grecia.
3 Te yun ni oo de uni yoo, te vi
ja ni jino de ja tnii de in barco ja
no'o de ñuu Siria, te ni ni'i tno'o
de ja ka ska'an tna'a tee judio ja
vi kondee ña de, te vi ka'ni ña jin
de ichi kuano'o de. Te yun guaa ni
ndajiokuiin tuku de ja ni ndaya'a
de ichi Macedonia.
4 Te ni ka chitu tna'a Pablo,
ni ka jika de jin sava tee, ndee
ni kentakuei de Asia. Te sivi
tee ya'a ka kuu Sópater tee ñuu
Berea, vi Aristarco vi Segundo tee
ñuu Tesalónica, vi Gayo tee ñuu
Derbe, vi Timoteo, vi tee Asia ja
ka kuu Tíquico vi Trófimo.
5 Te ñani ya'a ka kuu tee ni ka
kakoxno'o nuu san kua'ankuei de
ñuu Troas, te yun ni ka ondetu ña
de.
6 Te sein ja ni ka ndoo san,
chi ndee nuu ni ya'a viko kiuu
ka jaa ñayiu judio xtaa vixin ja
tu na levadura yi'i, saa ni kekuei
san ñuu Filipo ja ni ka tnii san
in barco kua'ankuei san. Te nuu
u'un kiuu saa ni kentakuei san
ñuu Troas. Yun ni ka ndanitna'a
san jin tee ka yoxno'o yun. Te ni
ka oo san uja kiuu ñuu yun.

Ni junkoto Pablo ñayiu ñuu Troas

7 Te kiuu xtnañu'u ja ndaki'in
semana, ni ka ndututu ñayiu ka
skua'a ja vi kaa san xtaa vixin
nuu ka ndaka'an san nagua ni
sa'a Jesús. Te ni kaxtno'o Pablo
tno'o va'a Jesús nuu ñayiu ni ka
ndututu yun, chi inka kiuu tnee,
te ndekuei san no'okuei san, guaa
vi ndee sau ñuu ni ka'an de.
8 Te ka oo kua'a lámpara ve'e
ndee sukun nuu ni ka ndututu san
yun.
9 Te in suchi kuechi nani Eutico
ni jinkoi yu'u ventana nini, te ni
kuitai jin ñua'na ja siun ni kuu
kani ndeva'a ka'an Pablo. Te ni
kitna'a nui ni kixin ndei, te ni yai
makei ndee ve'e kuu uni, te ni
kanakaui ndee nuu ñu'u, te vi ja
ni ji'i nuu ni ka ndane'e ña ñayiu.
10 Yun te ni nuu Pablo, te ni
junkuindei de siki suchi yun, te ni
ndakanu ndee ña de jin, te jiña'a
de:
—Ma vi yu'u ni, chi tekui.
11 Yun te ni ndajiokuiin tuku
Pablo ni ndaa de, te ni ja'nde de
xtaa vixin ni ka jaa san jin ndi'i
ñayiu ka oo jin san yun. Te nuu ni
ndi'i ni ka jaa san, te kani kuiti ni
ka'an de tno'o Jesús vi guaa ndee
nuu ni tuu, te saa kua'ankuei san.
12 Te ni ka ndakuakai suchi
kuechi yun kuano'okuei jin ve'i, te
ka kusii ndeva'a ini ja teku suchi
yun.

Ni ndekuei san ñuu Troas, te kua'ankuei san ñuu Mileto

13 Yun te ni ka kakoxno'o san ni
ka tnii san in barco, te kua'ankuei
san ñuu Asón ja mavinukuaka san
Pablo, chi ni kuini maa de ja kaka
ja'a de ndee ñuu yun.
14 Te nuu ni ka nukuntna'a san
jin de ñuu Asón yun, te ni ka tnii
san in barco jin de, te mandikuei
san ñuu Mitilene.
15 Te ni ndekuei tuku san ñuu
yun, te inka kiuu ni ka ndaya'a
yatni san ñuu nani Quío, te inka
kiuu ni ka ndaya'a san ndee
Samos. Te yun ni ka ndatatu san
ñuu nani Trogilio. Te inka kiuu
saa ni ndentakuei san ñuu Mileto.
16 Chi ni kuini Pablo ja ya'a jioo
de ñuu Éfeso ja tnii Asia ja ma
junkuiin de ñuu yun, chi ñu'u ini
de ja koo de maa Jerusalén kiuu
viko Pentecostés, nuu ja na kuu
ñama de.

Ni xteku ña Pablo jin tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu ka skua'a ñuu Éfeso

17 Su nuu ni oo Pablo ñuu
Mileto, te ni kana de tee ka kuu
nija'nu ka yinda'a ñayiu ka skua'a
ñuu Éfeso.
18 Te nuu ni jinokuei tee yun
nuu Pablo, te jiña'a de:

—Maa ni ka jini gua'a ni naxa
ni osa'a san nuu ni ka oo, guaa
ndee kiuu xtnañu'u nuu ni kiuu
san Asia,
19 naxa ni ojinokuechi san nuu
Jito'o Jesús vi naxa ni osa'a nda'u
san maa san. Te tu ni okuu teyii
san. Te jin kua'a tenuu san ni
oskunaa san nuu ni otna'a san
tnundo'o, ja ni ka osa'a ña ñayiu
judio nuu ni ondontakuei de siki
san.
20 Su tu ni oyu'u san, chi ni
okaxtno'o san tno'o va'a Jesús
nuu ndi'i maa ni ja kuu in java'a
in in maa ni. Ni okaxtno'o san
nuu ni ka ondututu kua'a ñayiu,
vi saa ni ve'e in in maa ni.
21 Ni okaxtno'o san nuu ñayiu
judio vi nuu ñayiu sava ka
tatatno'o ja na vi ndatna'u ini jin
yika kuechi, te na kiukuei ichi
ia Dios, te na vi kandijai Jito'o
Jesukristu.
22 Te vitna ja ñu'u ichi san ja
kuano'o san Jerusalén, chi saa
tatnuni maa Espíritu ia Dios. Su
ni tu jini san naxa kaa ja ndo'o san
yun.
23 Maintno'o ja jini san kuu ja
ka'an Espíritu ia Dios ja ndi'i ñuu
nuu ja'an san, te ja ndetu ña
vekaa vi kua'a tnundo'o.
24 Su vini tu ndi'ni sa'un san
nagua kuu ja nda'u ja teku san ja
kokuu jin maa san, chi ja kuini san
kuu ja skenta sii ini san kaxtno'o
san nuu ñayiu, vi skunkuu gua'a
san tniuu ni taa Jito'o Jesús ja
ndakani san tno'o va'a maa ya ja
ka'an nda'u ka'an kee ña ia Dios
jion.

25 ’Te vitna guaa ja jini gua'a
san ja ni in maa ni xiin nuu ni
kaxtno'o san tno'o naxa tatnuni ia
Dios, ma vi ndakuni ka ña ni.

26 Te yun guaa ya'a vi kuni maa
ni kiuu vitna ja ma kotavi kuechi
san ja ja'a ni in ni nuu ja tu ni ka
kandija maa ni.
27 Chi tu ni tayu'u tno'o san, te
ndi'i ni ndakani ndaa san nagua
kuini maa ia Dios ja sa'a ya jion.
28 Te yun guaa vi koto va'a
ni maa ni, vi suni ndi'i ñayiu
ka skua'a ja ka kui na kuinio
ndikachi vi koto va'a ni. Chi
Espíritu ia Dios ni taa tniuu ya'a
ja vi kokuu ni na kuinio tee jito
ndikachi ja vi kokoto ni ñayiu ka
skua'a ja ni ndakuaan ya jin niñi
ya.
29 Chi ja jini san ja yata kee san
ki'in san, te kikuei tee kue'e nuu
ka oo ni ja vi xnda'u ña de. Chi ka
kuu de na kuinio va'u lobo xeen
ndeva'a ja vi kaa ti ndikachi.
30 Te vi ne'u maa ni vi keja'a
tee vi xnda'u ñayiu ka kandija ja
vi kaxtno'o de nino'o tno'o tno'o,
nagua ja vi kata ndikin ña ñayiu
yun jin de.
31 Te yun guaa vi koto ni maa ni
ja ma vi junkuei ni nuu jakue'e.
Te vi kondaka'an ni ja uni kuia, vi
nduu vi ñuu, ni tu ni junkuiin san
ja ni oxteku ña san vi ni onda'i san
ja ja'a in in ni.
32 ’Te vitna, vi ñani, jikanta'u
san nuu ia Dios ja na ka'an nda'u
ka'an kee ña ya jin tno'o ni ka
kuta'uo nuu ya. Chi jin jaka'nu
maa ya, te vi jinkui'nu gua'a ini
ni ja vi koyutnu ni nuu ya, te taa
ya in nuu vi koo ni jin ndi'i ñayiu
ni ka nduvii jin yika kuechi.
33 Vi ni tu ni jio'o san xu'un
plata ni oro ni in sa'un ñayiu.
34 Chi ka jini gua'a maa ni ja ni
satniuu san jin nda'a san, te ni ni'i
san taka ja ja'ni ña jin san vi ja
ja'ni ña jin ñayiu ni ka oo jin san.
35 Te jin ndi'i tniuu ni sa'a san
kaxtno'o san ja kanuu ja satniuo.
Te saa saa kuu chituo ñayiu nagua
ja'ni ña jin. Te vi kondaka'an
ni tno'o ni ka'an Jito'o Jesús nuu

jiña'a ya: “Na ta'u na ndetu ñayiu
nuu jini mani inka ñayiu masu
nuu kuta'u mai” —jiña'a Pablo.
36 Te vi nuu ni ndi'i ni ka'an de
tno'o yun, te ni ka junkuiin jiti de
ja ni ka ndakuatu de jin ndi'i ñani
ka oo jin de yun.
37 Yun te ndi'i de ni ka nda'i
ndeva'a. Te ni ka ndakanu ni'nu
de Pablo vi ni ka chitu de nuu de.
38 Ni ka kusuchi ndeva'a ini de
ja siun ni ka'an Pablo ja ma vi
ndakuni ka ña de. Yun te ni ka
junsia'a ña de nuu ni ka tnii san
jin Pablo in barco ja kuano'okuei
san.

21

Kuano'o Pablo maa ñuu Jerusalén

1 Yun te ni ka sa'a siin tna'a san
jin tee ka kuu nija'nu ka oo ñuu
Éfeso, te ni ka tnii san barco ja
ni ka ja'nde ndaa san kuano'okuei
san ñuu Cos, te inka kiuu ni nden-
takuei san ñuu Rodas. Yun te saa
ni ndentakuei san ñuu Pátara.
2 Te yun ni ka ni'i san inka barco
ja kuano'o Fenicia, te ni ka tnii san
mandikuei san.
3 Te nuu ni ka ya'a san, te ni ka
jini san ñuu Chipre ja ni kendoo
ichi nda'a satni, chi mandikuei
san jin barco ja kua'an Siria, te
ja siun xndoo barco yun ja ndisoi
ñuu Tiro ja tnii Siria, guaa ni
kiukuei san ñuu yun.
4 Te yun ni ka jinkuntna'a san
jin tee ka skua'a, te ni ka kendoo
san jin de uja kiuu, te ja ni skuni
ña Espíritu ia Dios jin de, guaa ka
jiña'a de nuu Pablo ja ma no'o de
Jerusalén.
5 Su nuu ni jino kiuu yun, te ni
ka nusia'a ña tee ka skua'a yun,
ndi'i de jin ñasi'i de vi se'e de,
ni ka nuskanuu ichi ña de guaa
ndee yu'u ñuu yun. Te yun ni ka
junkuiin jiti san yu'u ndute mar,
te ni ka ndakuatu san.
6 Yun te ni ka ndakuanta'u nuu
tna'a san, te ni kakuei san nuu
barco, te ni ka ndajiokuiin de ve'e
de.
7 Yun te ni kekuei san
kua'ankuei san ja vi xndi'i san
vi kiondita san nuu ndute mar,
chi ni kekuei san ñuu Tiro, te ni
ndajinokuei san ñuu Tolemaida.
Te yun ni ka ndanitna'a san
jin ñayiu ka skua'a, te ni ka
ndakantno'o tna'a san. Te ni ka
oo san jin ñayiu yun in kiuu.
8 Te inka kiuu ni kekuei san jin
Pablo vi tee ka ndeka tna'a jin
san kuano'okuei san ñuu Cesarea,
te ni jinokuei san ve'e Felipe, tee
xtutenuu tno'o va'a Jesús kuu de,
in tee ne'u uja tee ja ni ka kaji
ñayiu ka skua'a ja vi kokoto de
ña'a ni ka ndonda'u, te ni ka ndoo
san ve'e de.
9 Te neva'a de kuun sesi'i de
ja chia'an ka na yii vi koo, ja
ka ndakani tno'o ni jiña'a maa ia
Dios.
10 Te ja ni kuu ki'in kiuu ka oo
san yun, te ni kenta in tee ndakani
tno'o ni jiña'a ia Dios, tee nani
Agabo ja vaji de ndee Judea,
11 ja majakoto de ndi'i san. Te ni
tnii de kanchii Pablo, te ni ju'ni de
nda'a de vi si'in de, te jiña'a de:
—Kachi Espíritu ia Dios ja
sua'a vi ku'ni ñayiu judio ka oo
Jerusalén jin tee xiin kanchii ya'a,
te vi ndasia'a ña de nda'a ñayiu
sava ka tatatno'o —jiña'a de.
12 Nuu ni ka onini san ja siun
ka'an tee yun, te ni ka ka'an nda'u
san jin ñayiu yun nuu Pablo ja ma
no'o de Jerusalén.
13 Yun te ni ka'an Pablo:
—Ma vi konda'i ni, chi saa sua'a
ka tniuu suchi ini ña ni. Te
sein chi oo ini san ja vi naxa ni
na kokuu, masu maintno'o ni ja
konu'ni san, chi vi na kuu san
Jerusalén ja ja'a sivi maa Jito'o
Jesús —kachi de.
14 Te vi ja tu ni ka kundee san vi
ka'nu san de, te ka jiña'a san:
—Na kokuu nagua kuini maa
Jito'o Dios, nuu saa.

15 Nuu ni ya'a kiuu yun, te ni ka
sa'a tua'a san, te ni ka ndanuu san
Jerusalén.
16 Te suni ka ndikin ña ndee saa
ñayiu ka skua'a ja ka oo Cesarea
yun ja kuano'okuei san jin, te ni
ka jaka ñai ve'e in tee ñuu Chipre
nani Mnasón, in tee ja ni kunuu
ndeva'a skua'a, te ve'e tee yun ni
ka ndoo san.

Ni ndajino Pablo maa ñuu Jerusalén

17 Te nuu ni ndajinokuei san
Jerusalén, te sii ini ndeva'a ni ka
janta'u ña ñayiu ka skua'a.
18 Te inka kiuu ni ja'ankuei san
jin Pablo, ni ka jinkoto san Jacobo.
Te yun ja ni ka ndututu ndi'i tee
ka kuu nija'nu ka yinda'a ñayiu
ka skua'a.
19 Te nuu ni ndi'i ni ndakantno'o
ña Pablo jin tee yun a kukueni
ka oo de, te ni jinkondee de ni
ndakani de ndi in ndi in tniuu
ja ni sa'a ia Dios jin de nuu ni
ndakani de tno'o va'a ya nuu
ñayiu sava ka tatatno'o.
20 Nuu ni ka onini de ja
siun ndakani Pablo, te ni ka
ndakuanta'u de nuu ia Dios, te ka
jiña'a de nuu Pablo:

—Ja jini ni, vi ñani, ja kua'a
mil ñayiu ñuo judio ni ka kandija
Jesús, te ndi'i de ka ka'an ja nini
kuu ja vi skunkuo Ley Moisés.
21 Su ni ka ni'i tno'o de ja jika ni
kaxtno'o ni nuu ndi'i tna'o judio ja
ka oo ne'u ñayiu sava ka tatatno'o
ja ma vi kuantno'o ka de Ley
Moisés, vi suni jiña'a ni ja ma vi
chitnuni ka de nuu yiki kuñu seyii
de, ni ma vi kondikin ka de nagua
vajikueio ka sa'o ndee jana'a.
22 ¿Te nagua vi sa'o nuu saa? Te
vi ndututu kua'a ñayiu na vi ni'i
tno'i ja ni ndajaa ni.
23 Gua'a ka kuu ja sa'a ni sua'a:
ya'a ka oo kuun tee ni ka kee yu'u
nuu ia Dios ja vi skunkuu de tno'o
ni ka ka'an de.
24 Kuaka ni ndi'i kuun de, te
kua'ankuei ni jin de veñu'u ka'nu,
te vi sa'a ni nagua yoso nuu Ley
Moisés ja ndundoo ñayiu, te tni-
uya'u ni ja ki'inkuei tee ya'a, na
vi sete te'a de xini de. Saa te na
vi kuni tna'o judio ja masu ndija
nagua ka ni'i tno'o de siki ni, chi
sua'a kuini ni ja kaka ndaa ni
nagua ja skunkuu ni Ley.
25 Su ja ñayiu sava ka tatatno'o
ja ni ka kandija, chi ja ni ka
tetniuu san in tutu nui ja masu
nini kuu ja vi skunkui Ley Moisés,
chi ja vi tava'i kuu ja ma vi kai
nagua ni ka soko nuu chu'chi, ni
niñi na in kiti, ni kuñu in kiti ja ni
ndani'ni xnii ti, vi ni ma vi xna'a
tna'i ja vi kukuechi jin inka ñayiu
—ka jiña'a de nuu Pablo.

Ni ka kakuiko de Pablo nuu veñu'u ka'nu

26 Yun te ni jaka Pablo ndi kuun
tee yun, te kiuu tnee sua'a, te ni
ka jinkondee de ni ka skunkuu
de Ley Moisés ja ni ka nduvii de.
Yun te ni ja'an Pablo veñu'u ja ni
kaxtno'o de nuu sutu na kiuu jino
ja ka ndundoo de ja vi junsia'a in
in maa de kiti nuu sutu yun ja vi
soko de nuu ia Dios.
27 Su nuu ni kuyatni ja jino ndi'i
uja kiuu ja ka ndundoo de nuu ia
Dios, te ni ka jini ña sava tee judio
ja vajikuei ñuu Asia ja oo Pablo
veñu'u yun. Te ni ka ska'an de jin
ndi'i ñayiu, te ni ndontakuei vai
ja ni ka kakuikoi Pablo.
28 Te ni ka kanai, ka jiña'i:

—¡Ñayiu ñuo Israel, vi chituu
ña ni! Chi tee ya'a kuu tee jikanuu
nuu na saa na tu'u ñuu kaxtno'o
de nuu ñayiu ja ma vi kandijai Ley
Moisés, vi ka'an de siki ñuo vi siki
veñu'u ka'nu ya'a. Te masu yun
ni kuu, chi ni kiukuei de jin ñayiu
sava ka tatatno'o veñu'u ii ya'a, te
ni sa'a tne'e de veñu'o, ja siun ni
sa'a de —ka jiña'a de.
29 Ni ka ka'an de sua'a, chi
ndee ama ka ni ka jini de Pablo

maa ñuu Jerusalén, ka jika de jin
Trófimo, tee ñuu Éfeso ja kuu de
in tee inka tatatno'o, te ni ka jani
ini de ja ni kiukuei Pablo jin tee
yun veñu'u.

30 Yun te ni ka kuvaa ndi'i ñayiu
ñuu yun, te ka kututu ndi'i ja ni
ka kakuikoi Pablo, te ka ñuu ndayi
ñai jin Pablo, ni ka kene'e ñai
ndee ye'e nuu oo veñu'u yun. Te
vi ñama ni ka jasi ye'e nuu oo
veñu'u yun.

31 Te vi ja ka nduku ndei ja
vi ka'ni Pablo, te ni ni'i tno'o
tee kuu nija'nu yinda'a soldado ja
ndi'i kuiti ñayiu ñuu Jerusalén ni
ndontakuei vai.

32 Te ni jaka tee kuu nija'nu
yun tee ka kuu capitán vi tee ka
kuu soldado, te ni kekuei de ka
jino de kua'ankuei de nuu ka oo
ñayiu yun. Te nuu ni ka jini ñayiu
yun tee kuu nija'nu vi soldado ja
vajikuei de, te ni ka junkuiin. Tu
ni ka kani kai Pablo.

33 Yun te nuu ni jinokuei tee kuu
nija'nu yun, te ni ka kakuiko de
Pablo, te ni tatnuni de ni ka ju'ni
ña de jin uu cadena, te ni jikan
tno'o de ñayiu yun na tee kuu
Pablo vi nagua ni sa'a de.

34 Su ne'u ñayiu kua'a yun,
savai kana in tno'o vi savai inka
tno'o, vi sua'a ni ka kuvai, guaa
tu ni kundaa ini tee kuu nija'nu
yun na kuechi kuu ja ni sa'a Pablo.
Yun te ni tatnuni de ja ni ka jaka
ña jin Pablo ndee cuartel.

35 Te nuu ni jinokuei de nuu
skalera ye'e cuartel, te ni ka
jiso ña soldado yun jin Pablo
kua'ankuei jin de, vi ja kuechi ja
ioo ndeva'a ka sa'a ñayiu yun.

36 Chi ndi'i ñayiu kua'a yun ka
ndikin yata soldado yun ka kana
jai, ka jiña'i:

—¡Na kuu tee jian!

Ni ka'an ni'nu Pablo ja ja'a maa de nuu ñayiu ñuu yun

37 Te nuu makiukuei soldado jin
Pablo ini cuartel yun, te ni ka'an
Pablo jin tee kuu nija'nu yun:

—¿A ma kuandetu ni ka'an san
joo luluu jin ni? —jiña'a de.

Te ni ka'an tee kuu nija'nu yun:

—¿A kuu ka'an ron sa'an
griego?

38 ¿A masu roon kuu tee Egipto
ja ni ndonta siki tee tatnuni ndee
ja oo kiuu? Chi tee yun ni kene'e
kuun mil ñayiu ka ja'ni ndiyi ja
ni ja'an jin de ndee nuu ñu'u te'a
—jiña'a tee kuu nija'nu yun.

39 Yun te jiña'a Pablo:

—Tuu, chi tee judio kuu san.
Ni kaku san Tarso, te kuu san in
se'e ñuu kanuu ka ja tnii Cilicia,
su jikanta'u san ja kuandetu ni
na ka'an san jin ñayiu ñuu san
—jiña'a de.

40 Te nuu ni jandetu tee kuu
nija'nu yun ja ka'an Pablo, te ni
junkuiin de nuu skalera yun, te ni
sa'a de seña jin nda'a de ja na vi
kasi yu'u ñayiu ñuu yun. Te nuu
ni ka kuna'i ja tu na in ka'an ka,
te ni ka'an de jin sa'an hebreo, te
jiña'a de:

22

1 —Tata ñani, vi konini ni vitna
na ka'an san jin ndi'i ni ja ja'a maa
san —jiña'a de.

2 Te nuu ni ka onini ñayiu yun
ja sa'an hebreo ka'an Pablo, te ni
ka jasi yu'u ndi'i, te jiña'a de:

3 —Maa san, chi jandaa ja tee
judio kuu san. Ni kaku san ñuu
Tarso ja tnii Cilicia, su chi ni ja'nu
san ñuu Jerusalén ya'a. Te ni
skua'a ña Gamaliel nuu ni kutua'a
san Ley nagua ni ka osa'a ndi
nija'nuo. Te ni onduku san ja
skunkuu gua'a san nuu ia Dios jin
ndee ini ndee anu san nagua ka
sa'a ndi'i maa ni vitna.

4 Chi ni osondikin san ñayiu ka
kandija ichi Jesús, te ni ondan-
duku san de ja ka'ni san de vi ni

okakuiko san teyii vi ñasi'i ja ni
otnaa san jin vekaa.
5 Te ka ñuna'a maa tee ka kuu
nija'nu nuu sutu vi tee ka kuu
nija'nu nuu ñuo, chi maa de ni ka
taa tutu ja ki'in nuu tna'a kuikion
ja ka oo Damasco, te kua'an san
ja majinkuaka san nani kuu ñayiu
ka kandija Jesús ja junkuntna'a
jin san, te kakuiko san jin ja
ki'inkuei vekaa nuu vi tniuya'ui
jakue'e ka sa'i.

Ni ndakani Pablo naxa ni kiunduu de ichi Jesús

6 'Su yun te nuu ni kuyatni san
kua'an san Damasco ndee nuu sau
nduu, te vi sanaa ni ni jionduu ña
in ñu'u ja ni ye'e ni'nu ndeva'a, ni
kuun ichi andivi.
7 Te ni ndonso san ndee nuu
ñu'u, te ni onini san in tno'o
ja ka'an: "Saulo, Saulo, ¿nau ja
sondikin ndikin ña ron?"
8 Yun te jiña'a san: "¿Na in kuu
ni, vi Jito'o san?" Te ni ka'an:
"Maa rin kuu Jesús, ia ni ja'nu
ñuu Nazaret, ia sondikin ndikin
ron", kachi ya.
9 Te ndi'i tee ka ndeka tna'a jin
san ni ka jini ndaa de ñu'u yun, te
ni ka yu'u ndeva'a de, su tno'o ni
ka'an ya jin san, chi tu ni ka jini
de.
10 Te jiña'a san: "Jito'o san,
¿nagua kuu ja kuini ni ja sa'a
san?" Te ni ka'an Jito'o Jesús:
"Ndakoo te kua'an ñuu Damasco.
Yun oo in tee kaxtno'o ndi'i nagua
kuu ja kuini rin ja sa'a ron", kachi
ya.
11 Su tu ni kuu ka kondia'a san,
chi ni ndesi nuu san ni sa'a ñu'u ja
ni ye'e ni'nu ndeva'a nduchi nuu
san. Yun te ni ka tnii tee ka ndeka
tna'a jin san nda'a san, te ni ka
junsia'a ña de Damasco.
12 'Te yun oo in tee nani
Ananías, in tee gua'a ja skunkuu
de Ley Moisés. Te ndi'i ñayiu
judio ja ka oo ñuu yun ka ka'an
ja tee gua'a kuu de.
13 Yun te ni jaa de ni jakoto ña
de, te ni kuyatni de, te kachi de:
"Ñani Saulo, nduu ndijin nduchi
nuu ni", ni ka'an de. Te vi nuu
saa ni ndaye'e nduchi nuu san, te
ni jini san de.
14 Te ni ka'an de: "Maa ia Dios
ndee ndi yuao ni ndakaji ña jin ni,
ja kuni ni nagua kuini ya ja sa'a ni,
vi kuni ni jin nduchi nuu ni Jesús,
ia ndaa, vi konini ni tno'o ka'an
ya.
15 Te ndakani ni tno'o ya nuu
ndi'i ñayiu nagua ni jini ni vi
nagua ni onini ni.
16 Te yun guaa vitna ma kokuu
kuee ni. Ndakoo ni te kuandute ni,
te kakanta'u ni jin sivi maa Jito'o
Jesús ja na ndasavii ya anu ni vi
na kindee ya yika kuechi ni" kachi
Ananías nuu san.

Ni ndakani Pablo naxa ni tetniuu ña Jesús nuu ñayiu sava ka tatatno'o

17 'Te nuu ni ndajaa san
Jerusalén, te ni ja'an san veñu'u
ja ni ndakuatu san, te ni skuni ña
ya.
18 Ni jini san maa Jito'o Jesús, te
kachi ya nuu san: "Koo kama ron,
te ndee ron nuu ñuu Jerusalén
ya'a, chi ma vi konini ñayiu tno'o
ka'an ron ja ndakani ron tno'o
va'a rin".
19 Yun te jiña'a san nuu Jesús:
"Jito'o san, ja ka na'a de ja maa
san ni ojiondita taka ve'e ii sinagoga, ni okakuiko san ñayiu ja ni
otnaa san jin vekaa, vi ni okani
san ñayiu ka kandija maa ni.
20 Te nuu ni ka ja'ni de Esteban,
tee ni okaxtno'o tno'o maa ni, vi
suni yun nukuiin san, te vi ndi'i
san ni ka ndatno'o ja kuu de, chi
vi ni ojito san sa'un tee ni ka ja'ni
ña yun" jiña'a san nuu ya.
21 Su yun te kachi ya: "Kua'an,
chi tetniuu jika ña rin ki'in ron
nuu ñayiu sava ka tatatno'o,
ndakani ron tno'o va'a rin", kachi
ya nuu san —jiña'a Pablo.

Ni kendoo Pablo nuu nda'a tee kuu nija'nu nuu soldado

22 Vi guaa ndee tno'o ya'a ni ka,
ni ka jandetu ñayiu ja ni ka onini.
Su nuu ni ka'an Pablo ja ja'a ñayiu
inka tatatno'o, yun te ni ka kana
jaa ñayiu, ka jiña'i:
—Uni na kuu tee jian, chi masu
vatuka kuu ja koteku de —ka
jiña'a ñayiu yun.
23 Te ja siun ka kana jai vi ka
kaja ndee yui sa'mai nuu ñu'u, te
ka siaguai ñuyaka nuu tachi ja ka
kiti ndeva'a ini.
24 Yun te ni tatnuni tee kuu
nija'nu yun ja na vi chi'i ña sol-
dado yun jin Pablo ini cuartel yun.
Te suni ni tatnuni de ja na vi kani
ña soldado yun jin Pablo, nagua ja
na ndaa yu'u de na kuechi tavi de
ja ni ndontakuei vaa ñayiu siki de.
25 Su nuu ni ka ju'ni ña de jin
yo'o ja vi kani ña de, te jiña'a
Pablo nuu tee kuu capitán nukuiin
yun:
—¿A vatuka kuu ja vi kani ni
in se'e ñuu Roma ja chia'an ka vi
kuni ni na kuechi tavi de? —jiña'a
de.
26 Te nuu ni onini capitán yun ja
siun ni ka'an Pablo, te ni ja'an de
ni kaxtno'o de nuu tee kuu nija'nu
yun, te jiña'a de:
—¿Naxa sa'a ni jin tee yun? Chi
se'e ñuu Roma kuu de, kachi de
—jiña'a capitán yun.
27 Yun te ni jino tee kuu nija'nu
yun nuu oo Pablo, te jiña'a de:
—Ka'an ni, ¿a ndija ja se'e ñuu
Roma kuu ni? —jiña'a de.
—Jandaa, chi suu kuu san
—jiña'a Pablo.
28 Yun te jiña'a tee kuu nija'nu
yun:
—¿Naxa ni sa'a ni nuu saa? Te
sein, chi kua'a xu'un ni junku'un
san, te ni nduu san se'e ñuu ka'nu
Roma —jiña'a de.
Yun te jiña'a Pablo:
—Suu kuu san, chi ndee nuu ni
kaku san kuu san se'e ñuu Roma
—jiña'a de.
29 Te ja siun jiña'a Pablo, te ni
ka kujioo ndi'i soldado ka ka'an ja
vi kani ña jin de. Te vi suni ndee
maa tee kuu nija'nu yun, ni yu'u
de nuu ni jini de ja se'e ñuu Roma
kuu Pablo, chi masu vatuka kuu ja
ni ju'ni de in se'e ñuu Roma.

Ni ka jani ña jin Pablo nuu tee judio ja ka ja'nde kuechi

30 Te inka kiuu ni kuini tee kuu
nija'nu yun ja kukanu ndaa ini
de na ja'a kuu ja ni ndontakuei
ñayiu judio yun siki Pablo, te ni
ndajin de cadena ndikin Pablo. Te
ni tatnuni de ja ni ka ndututu ndi'i
tee ka kuu nija'nu nuu sutu vi tee
ka kuu nija'nu ja ka ja'nde kuechi
ñayiu judio. Yun te ni kene'e de
Pablo, te ni junsia'a ña de nuu
ndi'i tee ni ka ndututu yun.

23

1 Yun te ni ndakondia'a Pablo
nuu ndi'i tee ka ja'nde kuechi yun,
te jiña'a de:
—Tata ñani, sein chi jini gua'a
san ja masu na kuechi tavi san,
chi sa'a ndaa san nuu ia Dios ndee
kiuu vitna —jiña'a de.
2 Yun te ni tatnuni Ananías tee
kuu nija'nu ka nuu sutu yun ja na
vi katu tee ka nukuiin yatni yun
maa yu'u Pablo.
3 Yun te jiña'a Pablo nuu sutu
kuu nija'nu yun:
—Dios na kani ña jin maa ni, chi
kuu ni na kuinio yika ve'e kuijin
ndiyi, chi nukoo ni ja sa'a ndaa
ni kuechi san nagua yoso nuu Ley
Moisés, su jisokava ni Ley nuu
tatnuni ni nuu tee ya'a ja na vi
kani ña de jin san —jiña'a de.
4 Te ka jiña'a tee ka oo yun:
—¿Nau ja kane'e ni jin sutu kuu
nija'nu ja jinokuechi nuu ia Dios?
—ka jiña'a de.
5 Te jiña'a Pablo:
—Tu ni jini san, vi ñani, ja sutu
kuu nija'nu kuu de. Te nuu siun
jini san, te ma ka'an san, chi yoso
nuu tutu ii: “Ma kane'e ron jin tee

kuu nija'nu nuu ñuu ron” —jiña'a de.

6 Yun te nuu ni kutnuni ini Pablo ja masu in ni tee ka kuu tee ni ka ndututu yun, chi sava de ka kuu saduceo, te sava de ka kuu fariseo, te ni ka'an jaa de nuu tee ka ndututu yun, jiña'a de:

—Tata ñani, maa san vi tata san ka kuu san fariseo, te ndetu ka'nu san nuu ia Dios ja koo in kiuu te ndaxteku ya ndiyi, yun guaa ka ka'an kuechi ni siki san —jiña'a de.

7 Te nuu ni ka'an de siun, te ni ka jinkondee tee fariseo jin tee saduceo ka tee tna'a de, guaa ni ka sa'a siin tna'a de nuu ka otutu de yun.

8 Chi tee ka kuu saduceo yun ka ka'an de ja tu ka ndateku ndiyi, ni tu ka kandija de ja ka oo ia ka jinokuechi nuu Dios, ni espíritu tu ka kandija de. Su tee ka kuu fariseo, chi ka kandija de ja oo ndi'i ya'a.

9 Te ndi'i de ni ka kuvaa. Yun te ni ndontakuei sava tee ka kaxtno'o Ley Moisés, ja suni ka yiunduu de ka kuu de fariseo, te ka jiña'a de:

—Tee ya'a, tu sa'un na kuechi vi teo de, chi tu na in jakue'e sa'a de, chi vatu ni, in espíritu ni ka'an jin de axi in ia jinokuechi nuu Dios, te ma kuu vi koo siki ia Dios —ka jiña'a de.

10 Te ja siun ioo ndeva'a ka sa'a de, te ni yu'u tee kuu nija'nu nuu soldado yun ja kana saa vi skuechi de Pablo nuu ni ka ndututu de yun. Te ni tatnuni de nuu soldado de ja ni ka ndakindee de Pablo nuu ñayiu yun, te ni ka ndachi'i tuku ña de ini cuartel yun.

11 Te nuu jakuaa saa ni skuni ña Jito'o Jesús jin Pablo, te jiña'a ya:

—Koo anu ron te ma yu'u ron, chi vi nani ni ndakani ron tno'o rin nuu ñayiu Jerusalén ya'a, te vi saa ni kanuu ja ndakani ron nuu ñayiu Roma —jiña'a ya.

Ni ka ndatno'o tna'a de ja vi ka'ni de Pablo

12 Te inka kiuu ni ka ndatno'o tna'a sava ñayiu judio ja vi ka'ni de Pablo. Te ni ka kee yu'u de jin tno'o xtau tnia'a de maa de, ja ma vi kaa de xtaa, te ni ndute ma vi ko'o de vi guaa ndee na vi ka'ni de Pablo.

13 Te vi'i ka uu xiko de ni ka ndututu ja ni kekuei yu'u de ja siun vi sa'a de.

14 Te ni ja'ankuei de nuu tee ka kuu nija'nu nuu sutu vi nuu tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu ñuu de, te ka jiña'a de:

—Sein, chi ni kekuei yu'u san jin tnia'a ja ma vi kaa sa'un san vi guaa ndee na vi ka'ni san Pablo.

15 Te vitna ka kuini san ja ndi'i maa ni vi tee ka kuu nija'nu nuu junta ki'inkuei ni vi ka'an ni jin tee kuu nija'nu nuu soldado yun ja na kene'e de Pablo, te na kii de nuu vi ndututu de xtnee, chi vi kuña'a ni ni ja ka kuini ni ja vi kakan tno'o gua'a ni de, nagua ja vi kundaa ini ni siki de. Te ja vi kotua'a san ja vi ka'ni san de ama ka ja kenta de —ka jiña'a de.

16 Su nuu ni onini seyii kua'a Pablo ja siun ka ska'an tna'a de, te ni ja'in ndee cuartel yun ni jinkaxtno'i nuu Pablo.

17 Yun te ni kana Pablo in tee kuu capitán, te jiña'a de:

—Kuaka ni suchi ya'a, te ki'in ni jin nuu tee kuu nija'nu, chi oo in tno'o kaxtno'i nuu de —jiña'a de.

18 Yun te ni jaka ña capitán yun jin suchiun nuu tee kuu nija'nu yun, te jiña'a de:

—Ni kana ña Pablo, tee yi'i vekaa jin san, te ni jikanta'u de ja kisia'a san suchi ya'a, chi oo in tno'o kaxtno'i nuu ni —jiña'a de.

19 Yun te ni tnii tee kuu nija'nu yun nda'i, te ni jaka siin ña de, te ni jikan tno'o ña de:

—¿Na tno'o kuini ron ja kaxtno'o ron nuu rin? —jiña'a de.

20 Te jiña'a suchiun:

—Vaji san kaxtno'o san ja ni ka ska'an tna'a sava tna'a san judio ja vi kakanta'u de nuu ni ja ki'in ni jin Pablo nuu junta xtnee, te vi kachi ni de sua'a, ja ka kuini de vi kakan tno'o ndaa de Pablo siki nagua ni sa'a de.

21 Su ma kandija ni, chi vi'i ka uu xiko de ni ka skaka tna'a gua'a de ja vi kondetu yu'u de Pablo ichi yun, chi ni ka kee yu'u de jin tnia'a ja ma vi kaa de xtaa ni ndute ma vi ko'o de vi guaa ndee na vi ka'ni de Pablo. Te vitna, chi vi ka ndetu tua'a de ja na kuandetu ni ki'in Pablo nuu junta yun —jiña'i.

22 Yun te jiña'a tee kuu nija'nu yun nui ja ma koka'an sa'uin nuu ni in ñayiu ja ni ja'in ni ndakani nuu de. Te ni ndatetniuu ña de kuano'i.

Ni ndasia'a de Pablo nda'a Félix, tee tatnuni

23 Te ni kana de uu tee ka kuu capitán de, te ni tatnuni de ja na vi sa'a tua'a tee yun uu ciento soldado ja vi kaka ja'a vi uni xiko uxi tee vi koso kuai vi uu ciento tee vi kinda'a lanza, chi ka iin jakuaa kekuei de ja ki'inkuei de ndee ñuu Cesarea.

24 Te suni jiña'a de ja na vi sa'a tua'a de in kuai ja koso Pablo, te ni tatnuni de ja na vi koto va'a de Pablo, ja tu nagua ndo'o de ichi ki'in de, te na vi junsia'a ña de nuu Félix, tee tatnuni ñuu yun.

25 Te ni tee de in tutu ja ka yinda'a tee yun, te ka'an sua'a:

26 “Maa san kuu Claudio Lisias ja tee san tutu ya'a nuu ni, vi tata Félix, ja kuu ni in tee tatnuni gua'a nuu ñuu. Na ta'u na ndetu kuu ni nuu ñuu. ¿A kukueni oo ni?

27 Te kaxtno'o san nuu ni ja ñayiu judio ni ka kakuiko tee ya'a, te ka nduku de ja vi ka'ni ña de. Su nuu ni jini san ja se'e ñuu Roma kuu de, te ni ja'an san jin soldado san ja ni skaku ni'nu san de.

28 Te ni kuini san ja kukanu ini san na kuechi kuu ja tavi de. Te ni ja'an san jin de nuu ni ka ndututu maa tee judio ja ka ja'nde kuechi.

29 Te ni jini san ja siki Ley maa de kuu ja ka xtavi de tee ya'a, su tu na kuechi tavi de ja kuu de ni ja koo de vekaa.

30 Su ni ni'i tno'o san ja ni ka skaka tna'a tee judio ja vi ka'ni ña de. Te yun guaa ni tetniuu ñama san de ja majaa de nuu ni. Te suni ni kaxtno'o san nuu tee ka ka'an kuechi ja'a de ja na jakuei de nuu ni, te jian na vi ka'an de na kuechi kuu ja ka xtavi ña de. Ya'a ni kuu ndi'i ja ni soo san nuu tutu ya'a. Ndee saa ini ni, saa na ka'on”, ka'an tutu yun.

31 Yun te ni ka jaka jakuaa ña soldado jin Pablo kua'ankuei de ndee ñuu Antípatris, nagua ni tatnuni tee kuu nija'nu yun.

32 Te nuu ni tuu inka kiuu, te ni ka ndajiokuiin ndi'i soldado ka jika ja'a yun ni ndajinokuei de cuartel, te maa ni ka tee ka yoso kuai kua'ankuei jin Pablo.

33 Te nuu ni jinokuei de ñuu Cesarea, te ni ka jiña'a de tutu yun vi ni ka ndachi'i de Pablo nda'a tee tatnuni yun.

34 Te nuu ni ndi'i ni ka'u de tutu yun, te ni jikan tno'o de ndenu kuu ñuu Pablo. Te nuu ni jini tee tatnuni yun ja in tee ñuu ja tnii Cilicia kuu de,

35 te jiña'a de:

—Nuu kikuei tee ka ka'an kuechi siki ni, saa na konini san tno'o ka'an ni —jiña'a de.

Te ni tatnuni de ja na vi kokoto gua'a ña tee ka netniuu yun jin Pablo ini palacio ndi Herodes.

24

Ni ka'an ni'nu Pablo ja ja'a maa de nuu Félix

1 Te nuu ni ya'a nuu u'un kiuu,
te ni jinokuei Ananías, sutu kuu
nija'nu, jin sava ka tee ka kuu
nija'nu nuu ñayiu judio jin in tee
ka'an ja'vi nani Tértulo. Te ni
kiukuei de nuu tee tatnuni yun ja
ka ka'an kuechi de siki Pablo.
2 Te nuu ni kana ña tee tatnuni
yun jin Pablo ja kundaa kuechi
de, te ni jinkondee Tértulo yun
ni ka'an kuechi de siki Pablo, te
jiña'a de:

—Tata Félix, ja tatnuni ni nuu
ñuu, ka ndakuanta'u ndeva'a san
nuu ni ja kuya'a kukueni oo joo
ñuu ya'a vi ja gua'a tatnuni ni
ndi'i taka tniuu oo, te ka kuta'u
san ja vi jandichi maa ni, te ma-
jinkoo va'a ka ñuu ya'a.
3 Te vi ndee ni ni kuu ka jini san
tniuu gua'a sa'a ni, te ka kuta'u
ndeva'a san nuu ni, vi Tata Félix,
ja kuu ni in tee yinda'a ñuu ya'a.
4 Te kuaka'nu ini ni ja ni kekuei
san ka kindee san tniuu sa'a ni
joo nuu ñuu. Te ja ma ka'an kani
kani san, te jikanta'u san ja sa'a ni
jamani, konini ni joo luluu tno'o vi
ka'an san.
5 Chi ka jini ndaa san ja tee
ya'a kuu de na kuinio in kue'e
ja chi'i tna'a, te vi nii ñuyiu
jika de, te suu de kuu ja sa'a ja
ja'nde tna'a ñayiu judio, chi maa
de kuu nija'nu yinda'a ñayiu ka
skua'a tno'o Jesús, tee ni ja'nu
ñuu Nazaret.
6 Te vi suni ja nduku de ja sa'a
tne'e de veñu'u ka'nu, te ni ka
kakuiko san de, chi ni ka kuini
san ja vi sa'a ndaa san kuechi de,
nagua tatnuni Ley ka neva'a maa
san.
7 Su ni kiunduu Lisias, tee
kuu nija'nu, te vi tno'o xeen ni
ndakindee de tee ya'a nuu nda'a
ndi'i san.
8 Te ni tetniuu de tee ka ka'an
kuechi ja'a tee ya'a ja kikuei de
nuu ni, te ya'a sa'a ndaa maa ni.
Te kakan tno'o maa ni de, te kuni
ndaa ni ndi'i na kuechi kuu ja
ka xtavi san de —jiña'a tee ka'an
ja'vi yun.
9 Te vi ndi'i tee judio ja ka ndeka
tna'a jin de yun ni ka jiña'a de ja
ndaa ja saa ndija kuu.
10 Yun te ni sa'a tee tatnuni yun
seña nuu Pablo ja na ka'an de, te
jiña'a de:

—Osii ndeva'a ini san ja ka'an
san nuu ni, ja ndanduku ni'nu san
kuechi san, chi ja jini san ja ni
kuu kua'a kuia oo ni netniuu ni
ja ja'nde ni kuechi ñayiu ñuu san.
11 Te kuu ndanduku ni tno'o
ndaa, te kuni ni ja vi inka uxi uu
kiuu ni ndajino san Jerusalén ja
chiñu'u san ia Dios.
12 Te ni masu ndee ka jinku'un
ña de ja tee tna'a san jin ni in
ñayiu axi ndee ka skaka tna'a san
jin ñayiu ja vi sa'a ni'i vi sa'a ioi,
ni nuu veñu'u ka'nu, ni nuu ve'e ii
sinagoga, ni nuu ni in ñayiu maa
ñuu Jerusalén.
13 Su tee ya'a, chi ni in kuechi
ja ka xtavi ña de jin san vitna, ma
kee ndaa.
14 Su ja na'ma san nuu ni kuu ja
jinokuechi san nuu ia Dios ndi yua
san, te chiñu'u san ia Jesús ja kuu
in ichi jaa ja ka xnani maa tee ya'a
ichi kue'e, chi kandija san ndi'i
nagua yoso nuu tutu Ley Moisés
vi ndi'i tno'o ni ka tee ñayiu ni
ka ndakani tno'o maa ia Dios ndee
jana'a.
15 Te suni inuu ni ka kandija san
jin de, ja ka ndetu san ja in kiuu, te
ndaxteku ia Dios ndiyi, ndi'i ñayiu
ni ka ji'i, a kuu ñayiu ni sa'a java'a
axi ñayiu ni sa'a ja u'u.
16 Te yun guaa nduku ndee san
ja siun ni koo vii jajintnuni san ja
sa'a san java'a nuu ia Dios vi nuu
ñayiu.
17 Te nuu ni ya'a ndee saa kuia
ja ni jikanuu san sava ñuu, te
ni ndajiokuiin san nuu ñuu san
Jerusalén ja skuta'u san xu'un
nuu ñayiu ka kuu nda'u ñuu san
vi ja soko san kiti nuu ia Dios.

18 Te saa sa'a san, oo san veñu'u
nuu ja ni nduvii san ja skunkuu
san nagua yoso nuu Ley Moisés, te
ni ka jinku'un ña sava tee ka kuu
tna'a san judio ja vajikuei ndee
Asia. Te masu na ñayiu kua'a oo
jin san ni tu na in sa'a ioo.
19 Te nuu siun, chi tee Asia yun
ka kuu tee kikuei nuu ni ja vi
ka'an kuechi de siki san nuu ja na
kuechi ka xtavi ña de.
20 Axi vi ka'an maa tee ya'a na
kuechi ni jinokau san nuu ni oo
san nuu ka ja'nde de kuechi yun.
21 Axi nuu ja vi nani ja ni ka'an
jaa san nuu ni ka ndututu de yun
nuu jiña'a san: “A vi chia kandija
san ja ndaxteku ia Dios ndiyi,
te yun guaa ka ka'an kuechi ni
siki san vitna” jiña'a san —jiña'a
Pablo.
22 Yun te nuu ni onini Félix ndi'i
tno'o ya'a, te ja siun ja ni jini
gua'a de naxa ka kandija ñayiu
ichi jaa ja ka chiñu'i ia Jesús, te ni
xndendoo de tniuu yun, te jiña'a
de:
—Kondio'ni na kiuu kii Lisias,
tee kuu nija'nu nuu soldado, te
saa kakan tno'o gua'a san de,
nagua ja kutnuni ndaa ini san
naxa oo tniuu ya'a —jiña'a de.
23 Te ni tatnuni de nuu capitán
ja vi kokoto de Pablo, su na vi
kuandetu de ja vi ya'a na in tna'a
de jinokuei ja vi jinkoto ña axi vi
chituu ña jin de, te ma vi kasi de
ichi.
24 Te nuu ni ya'a ndee saa kiuu,
te ni ndajino tuku Félix jin ñasi'i
de Drusila, in ña'a judio, te ni
kana de Pablo, te ni onini de tno'o
ni kaxtno'o Pablo naxa oo ja vi
kandija ñayiu tno'o ia Jesukristu.
25 Su nuu ni ka'an Pablo ja
kanuu ja vi kaka ndaa ñayiu nuu
ia Dios, te vi ka'nu ni'nui mai, chi
kiuu sandi'i, te sa'a ndaa ia Dios
ndi'i nagua ni ka sa'a ñayiu, te ni
yu'u Félix, te jiña'a de:
—Kuano'o ni vekaa vitna, te
kiuu na nune san, te saa kana
tuku ña san —jiña'a de.
26 Chi ndetu de ja ka'an Pablo
ja kuña'a de xu'un, te siaa ña de.
Yun guaa kua'a jichi ni kana de
Pablo ja ni ka ndatno'o jin de.
27 Su nuu ni ya'a uu kuia ja siun
ni osa'a de, te ni jino kiuu ja ni kee
de tniuu de, te ni nukuiin Porcio
Festo nuu tniuu de. Te vi ja na
kendoo va'a Félix jin ñayiu judio,
guaa ni xndendoo de Pablo vekaa
yun.

25

Ni kana ña Festo jin Pablo

1 Yun te nuu uni kiuu ja ni
kiuu Festo ja tatnuni de, te ni kee
de ñuu Cesarea ja kua'an de ñuu
Jerusalén.
2 Te yun ni ka kututu sutu ka
kuu nija'nu vi tee ka kuu ni ja'nu
nuu ñayiu judio ja ni jinokuei de
nuu Festo ka ka'an kuechi de siki
Pablo. Te ni ka jikanta'u de
3 ja na sa'a Festo in jandiuxi,
na ndatetniuu de Pablo na ndii de
Jerusalén, ka jiña'a de. Yun ni ni
ka ka'an de, chi ja ni ka ndatno'o
tna'a de ja vi kondesi de Pablo, te
vi ka'ni ña de nuu ichi yun.
4 Su yun te jiña'a Festo:
—Pablo, chi ndesi gua'a de
vekaa ñuu Cesarea, te ndee saa ni
ka kiuu te ndajiokuiin san.
5 Su na ki'inkuei tee ka kuu
nija'nu ñuu ni jin san, te nuu ja
oo na kuechi ni sa'a Pablo, te yun
na vi ka'an kuechi de —jiña'a de.
6 Te ni oo de Jerusalén vaa ndee
una axi uxi kiuu, te ni ndajiokuiin
de ni ndajino de ñuu Cesarea. Te
inka kiuu, te ni nukoo de nuu
mesa nuu sandaa de kuechi, te ni
tatnuni de ja ni ka junkuaka ña jin
Pablo.
7 Te nuu ni kiuu Pablo, te ni ka
jionduu ña tee judio ja kua'ankuei
de ndee ñuu Jerusalén, te ni ka
jinkondee de ni ka xtavi de Pablo

kua'a kuechi nini ndeva'a. Su vini
in tno'o, tu ni kee ndaa.
8 Yun te ni ka'an Pablo ja ni
ndanduku ni'nu de kuechi de, te
jiña'a de:
—Sein, chi vini in kuechi tu
nagua ni sa'a san, ni siki Ley tna'a
san judio, te ni siki veñu'u, ni siki
rey César, tu na in kuechi ni sa'a
san —jiña'a de.
9 Su vi ja kuini Festo ja kendoo
va'a de jin tee judio yun, guaa ni
jikan tno'o de Pablo, te jiña'a de:
—¿A kuini ni no'o ni Jerusalén,
te yun sandaa san kuechi ni?
—jiña'a de.
10 Yun te jiña'a Pablo:
—Ja oo san nuu nda'a rey César,
te yun kuu nuu kundaa kuechi
san, chi ja jini gua'a maa ni ja tu
na in jakue'e ni sa'a san siki tna'a
san judio.
11 Chi nuu ja na in jakue'e ni
sa'a san ja nini kuu ja kuu san, tu
ma kuu ndakindee san maa san ja
kuu san. Su tu sa'un nagua ni sa'a
san, chi nino'o ni ka xtavi ña de,
te masu jandaa kuu. Te ni in tee,
tu na tniuu de ja ndasia'a ña de
nda'a tee ya'a. Chi jikanta'u san
ja ndasia'a ña ni nuu nda'a César,
te maa de na sa'a ndaa kuechi san
—jiña'a de.
12 Yun te ni ka ndatno'o tna'a
Festo jin sava ka tee ka netniuu jin
de naxa sa'a de. Te nuu ni ndi'i ni
ka ndatno'o de, te jiña'a de nuu
Pablo:
—Ja ni jikan maa ni ja ki'in ni
nuu nda'a César ja sa'a ndaa de
kuechi ni, te nuu César ki'in ni
nuu saa —jiña'a de.

Ni jino Pablo nuu rey Agripa

13 Te nuu ni ya'a ndee saa
kiuu, te ni jinokuei rey Agripa
jin Berenice ñuu Cesarea ja mavi-
jinkoto de Festo.
14 Te ja siun ki'in kiuu ni ka oo
de, te ni ndakani Festo nuu rey
yun ja ja'a Pablo, te jiña'a de:
—Oo in tee ndesi vekaa ya'a ja
ni xndendoo Félix.
15 Te na ni ja'an san Jerusalén,
te ni jakuei sutu ka kuu nija'nu vi
tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio
ka ka'an kuechi de nuu san siki
tee ya'a, te ka jikan de ja na kua'a
san tno'o ja kuu de.
16 Te jiña'a san nuu de ja tu na
tno'o yun ka neva'o ja ka netniuu
Roma ja vi kuandetuo kuu in tee
nuu chia'an ka ja vi jin nuu maa
de, te vi ka'an kuechi ñayiu siki
de, te suni ndanduku ni'nu de
kuechi de, jiña'a san.
17 Te yun guaa nuu ni kekuei
ñayiu yun ya'a, te vi tu ni kukuee
san, chi vi inka ni kiuu, te ni
nukoo san nuu mesa ja ja'nde san
kuechi, te ni tatnuni san ni ka
junkuaka ña jin de.
18 Su tee ni kikuei ja ka ka'an
kuechi siki de, ni tu na kuechi
gua'a ja ni ondakani ini san ni ka
xtavi ña de.
19 Chi vi nani ja ka ka'an kuechi
de ja ja'a tee ya'a kuu siki tno'o ja
ka kandija de, vi maa ñayiu judio
ka ka'an ja ni ji'i in tee ni onani
Jesús, te Pablo ka'an de ja teku tee
yun.
20 Te ja tu ni nii ini san naxa sa'a
san tniuu ya'a, te ni jikan tno'o
san Pablo ja a kuini de no'o de
Jerusalén, te yun kundaa kuechi
de.
21 Su ni kachi de ja kuini de ja
ki'in de nuu nda'a César Augusto,
nagua ja tee yun sa'a ndaa kuechi
de. Te ni tatnuni san ja kondesi ni
de vekaa vi guaa ndee na tetniuu
san de nuu César —jiña'a Festo.
22 Yun te jiña'a Agripa nuu
Festo:
—Sein, chi suni kuini san ja
konini san tno'o ka'an tee yun.
Te jiña'a Festo:
—Xtnee te konini ni tno'o ka'an
de nuu saa —jiña'a de.
23 Yun te inka kiuu, te ni ji-
nokuei Agripa jin Berenice, te
vi yiñu'u ndeva'a ni ka janta'u

ña ñayiu nuu ni kiukuei de ve'e
ka'nu nuu tatnuni Festo jin taka
tee ka kuu nija'nu nuu soldado vi
tee ka kuu nija'nu nuu ñuu, te ni
tatnuni Festo ja ni ka junkuaka de
Pablo.
24 Yun te ni ka'an Festo nuu ndi'i
ñayiu ni ka ndututu yun, te jiña'a
de:
—Tata Rey Agripa vi ndi'i ni ja
ni ka ndututuo ya'a, te ya'a oo
tee ka ka'an kuechi na saa na
tu'u ñayiu judio siki de, ñayiu ka
oo Jerusalén vi ñayiu ka oo ñuu
Cesarea ya'a, te vi ka kana jai ja
na kuu de.
25 Su maa san, chi ka'an san ja
tu na kuechi ni sa'a de ja kuu
de. Su ja siun vi maa de ni jikan
ja ndaya'a de nuu nda'a César
Augusto, guaa ni ndakani ini san
ja ndasia'a san de nuu nda'a rey
yun.
26 Su tu ni'i sa'un san na kuechi
de ja tee san nuu tutu ja ki'in de
nuu jito'o san rey ja oo ndaa na
kuechi tavi de. Te yun guaa ni
kene'e san de nuu ndi'i ni, te vi ja
kanuu ka kuu nuu maa ni, vi rey
Agripa, te kakan tno'o gua'a ni de,
nagua ja kukanu ini san ndee saa
tno'o ja tee san nuu tutu ja ki'in
jin de.
27 Chi nde'e kanoo na'a nuu maa
san ja tetniuu san in tee oo vekaa,
te ma ka'an san na kuechi tavi de
—jiña'a Festo.

26

Ni ka'an ni'nu Pablo ja ja'a maa de nuu rey Agripa

1 Yun te jiña'a rey Agripa nuu
Pablo:
—Vitna te kuu ndakani ni na
kuechi tavi ni —jiña'a de.
Yun te ni skaa Pablo nda'a de, te
ni jinkondee de ni ka'an ni'nu de
ja ja'a de, te jiña'a de:
2 —Tata rey Agripa, kusii
ndeva'a ini san vitna ja jandetu
ni ja ndanduku ni'nu san kuechi
san jin nuu ni, ndi'i ja ka xtavi
kuechi ña tna'a san judio jin san.
3 Chi ja jini ndi'i maa ni naxa ka
oo san vi taka tno'o ka tee tna'a
san jin tna'a san judio, te yun guaa
jikanta'u san ja sa'a ni in jamani,
konini ni joo tno'o ja ndakani san,
te ma kiti ini ni.

Ni ndakani Pablo naxa ni oo de ama ka

4 ’Te ja ka jini ndi'i maa tna'a
san judio naxa vaji san ñuyiu
ndee nuu lule san ja ni oo san ne'u
maa de, ñuu nuu ni kaku san vi
nuu ni oo san Jerusalén.
5 Te kuu vi ndakani maa de nuu
ja ka ka'an de, chi ndi'i de ka jini
ja ndee nuu lule san ni yinduu
san nuu fariseo ja kuu in ichi sa'a
ja nini ndeva'a kuu ja vi skunkuu
san ndi'i Ley.
6 Te vitna ni ka tnaa ña de
ya'a vi ja nani ja ndetu ka'nu san
nagua ni kee yu'u ia Dios nuu ndi
yua san.
7 Te inuu ni ka kandija san tno'o
ja ka ndetu ka'nu san jin ndi uxi
uu tatatno'o san judio, te nduu vi
ñuu ni ka jinokuechi de nuu ia
Dios ja skunkuu ya nagua ni kee
yu'u ya, vi tata rey Agripa. Te siki
yun kuu ja ka ka'an kuechi tna'a
san judio ja ja'a san.
8 ¿Te nau ja tu ka kandija maa
ni ja ia Dios ndaxteku ya ndiyi?

Ni ndakani Pablo naxa ni osondikin de ñayiu ka kandija

9 ’Vi suni maa san ni ondakani
ini san ja vatuka kuu ja sa'a
san kua'a jakue'e siki ñayiu ka
kandija Jesús, ia ni ja'nu ñuu
Nazaret.
10 Te vi suni saa ni sa'a san
Jerusalén nuu ni ka otatnuni sutu
ka kuu nija'nu. Te ni ojasi
san kua'a ñayiu ka kandija Jesús
vekaa vi ni oñuna'a san nuu ni ka
oja'ni de ñayiu ka kandija yun.
11 Te kua'a jichi ni okani
ndeva'a san ñayiu ka kandija ndi'i
ve'e sinagoga, te ni otenini san jin
ja na vi ka'an ne'i jin Jesús. Te vi

ja kiti ndeva'a ini san nuu ñayiu
ka kandija yun, te vi ni osondikin
san jin ndee inka ñuu jika.

Ni ndakani tuku Pablo naxa ni kiunduu de ichi Jesús

12 ’Te vi suu tniuu ya'a kua'an
san Damasco ja ndiso san in tniuu
ka'nu ja ni ka chitniuu ña sutu ka
kuu nija'nu.
13 Su vaa ndee nuu sau nduu
kuu kua'an san ichi yun, vi tata
rey, te ni jini san in ñu'u ja ni ye'e
ichi andivi ja vi ye'e ni'nu ka saa
nda'a nikandii, te ni jionduu ña
ñu'u yun jin san vi tee kua'ankuei
jin san yun.
14 Te ndi'i san ni ka ndondiso
san ndee nuu ñu'u, te ni onini
san in tno'o ja ni ka'an jin sa'an
hebreo, te kachi: “Saulo, Saulo,
¿nau ja sondikin ndikin ña ron?
Te xtuji ñukuun ron maa ron na
kuinio isndiki ja jain yata ti nuu
yi'i puya punta karrocha, te xtuji
ti maa ti” kachi tno'o yun.
15 Yun te jiña'a san: “¿Na in
kuu ni, vi Jito'o?” Te ni kachi
tno'o yun: “Maa rin kuu Jesús, ia
sondikin ndikin ron.
16 Su ndakoo te nukuiin ron, chi
ya'a kuini rin ja ni kenta rin nuu
ron, nagua ja kokuu ron in tee
kokunukuechi nuu rin, te ndakani
ron tno'o rin nuu ñayiu ja ni jini
ron vitna vi ja skuni ka ña rin kiuu
kua'on.
17 Te skaku ni'nu ña rin nuu
ñayiu ñuu ron judio vi nuu ñayiu
sava ka tatatno'o nuu tetniuu ña
rin vitna ja ki'in ron,
18 nagua ja ndakune ron nduchi
nui nuu kaxtno'o ron tno'o rin, te
ma vi kokakai nuu inee ja kuu ichi
kue'e, chi na ye'e ñu'u nui. Te ma
vi kosa'a kai nagua kuini Tachi,
chi na vi sa'i nagua kuini maa ia
Dios, te na vi kandija ñai jin rin.
Te vi ni'i ja koneka'nu ini rin yika
kuechi, te vi ni'i in nuu vi sa'a
jajin jin ñayiu ka nduvii nuu rin”,
kachi ya nuu san —jiña'a de.

Ni jantno'o Pablo tno'o ni skuni ña jin de

19 ’Te yun guaa tu ni sa'a jatu
san, vi tata rey Agripa, tno'o ni
ka'an ia Jesús ndee andivi.
20 Chi vi saa sua'a ñama ni
jinkondee san ni ndakani san
tno'o ya, xtnañu'u ka nuu ñayiu
Damasco, te saa ni ja'an san nuu
ñayiu Jerusalén vi ni jikanuu san
nii taka ñuu tnii Judea, vi suni nuu
ñayiu sava ka tatatno'o, ja na vi
ndatna'u ini yika kuechi, te na vi
kiundui nuu ia Dios, te na vi sa'i
java'a nagua ja na vi xne'i mai ja
jandaa ja ni ka ndatna'u ini.
21 Te ja ja'a ya'a kuu ja ni ka
kakuiko ña tna'a san judio nuu ni
oo san veñu'u, te ni ka nduku de
ja vi ka'ni ña de.
22 Su ndakuanta'u san nuu ia
Dios ja ni chindee ni chituu ña ya
jin san, te nukuiin xii ka san ndee
kiuu vitna, ndakani san tno'o ya
nuu ñayiu na'nu vi nuu ñayiu
kueli. Te tu sa'un xtaa xtuu ka
san na in tno'o koka'an san, chi
ndakani ndaa san nagua ni ka
ka'an tee ni ka ndakani tno'o maa
ia Dios ndee jana'a vi Moisés nuu
ja ni ka ka'an de nagua kokuu:
23 Ja Kristu, chi kua'a tnundo'o
tna'a ya, te kuu ya. Te suu maa
ya kuu ia ni ndateku xtnañu'u
ka ne'u ndiyi, te xne'e kaji ya
ja skaku ni'nu ya ñayiu judio vi
ñayiu sava ka tatatno'o —jiña'a
Pablo.

Ni nduku Pablo ichi ja na kandija rey Agripa

24 Te nuu ni ka'an Pablo tno'o
ya'a ja ka'an ni'nu de ja ja'a de, te
vi ni kana jaa Festo yun, jiña'a de:
—Vaa ndukue'e ni Pablo, chi
vaa ja kua'a ndeva'a letra jian ni
kutua'a ni, te suu ndasa'a kue'e ña
jin ni —jiña'a de.
25 Su jiña'a Pablo:
—Masu ndukue'e san, vi jito'o
san Festo, chi ka'an ndaa san vi
kaxtno'o kaji san ja oo ndaa ndija.

26 Te suni maa rey, ja jini gua'a
de taka tno'o ya'a, te yun guaa vi
ni ini ni anu san ka'an san nuu
de, chi ndakani ini san ja ndi'i
tno'o ka'an san ja jini gua'a de, chi
masu tno'o kokuu yu'u jion kuu.
27 ¿A kandija ni, vi tata rey
Agripa, tno'o ni ka ka'an tee ni ka
ndakani tno'o maa ia Dios ndee
jana'a? Ja jini san ja kandija ni
—jiña'a Pablo.
28 Yun te jiña'a Agripa yun nuu
Pablo:
—¿A ndakani ini ni ja jin joo ni
tno'o ni ka'an ni, te sino ini ña ni
ja kandija san Kristu? —jiña'a de.
29 Te jiña'a Pablo:
—Visi joo ni tno'o ni ka'an san
axi kua'a, su ndeja ñu'u ka maa
Dios. Te masu maintno'o ni maa
ni kandija, chi suni ndi'i ñayiu
ka nini ya'a na vi kandijai ya, te
vi koo ni nagua oo san, su ma
kuatu ndia'a ya ja vi konu'ni ni
jin cadena ya'a, nagua ndo'o sein
vitna —jiña'a de.
30 Te nuu ni ndi'i ni ka'an Pablo
taka tno'o ya'a, te ni ndakoo rey
yun vi suni ni ndakoo Festo, tee
tatnuni ñuu yun, vi Berenice vi
ndi'i tee ni ka onukoo jin de yun.
31 Te nuu ni ka kujioo siin de ja
ka ndatno'o tna'a ni maa de ja ja'a
tniuu ya'a, te ka jinkondee de ka
ka'an de:
—Tu sa'un na kuechi tee ya'a ja
kuu de, ni ja kondesi de vekaa nuu
siun —ka kachi de.
32 Te jiña'a Agripa nuu Festo:
—Kuu siaa ni tee ya'a nuu siun
ja tu ni jikan maa de ja ki'in de
nuu César ja kundaa kuechi de
—jiña'a de.

27

Ni ka tetniuu ña de jin Pablo ja kua'an de Roma

1 Te nuu ni kundaa ja vi sia'a
ña de ki'inkuei san jin Pablo ndee
Italia. Te ni ka chi'i ña de jin Pablo
vi sava ka tee ka yi'i vekaa nda'a
in capitán nani Julio, tee yinda'a
grupo soldado nani Augusto.
2 Te ni ka tnii san in barco ja vaji
ñuu nani Adramitio ja ya'a sava
ka ñuu ka oo yu'u ndute mar ja
tnii Asia. Te suni kua'ankuei san
nuu barco yun jin Aristarco, tee
ñuu Tesalónica ja tnii Macedonia.
3 Te inka kiuu ni jinokuei san
ñuu Sidón, te ni kunda'u ini ña
Julio yun jin Pablo, te ni jandetu
de ja ni ja'an Pablo nuu ñayiu ka
ndeka tna'a gua'a jin de ja ni ka
ndachindee ñai jin de.
4 Yun te ni ka ndatnii tuku san
barco ñuu Sidón ja kua'ankuei
san chia saa sua'a manana nuu
tachi ichi nuu kua'ankuei san. Te
yun guaa ni ka xtaa xiin san ichi
ja ni ka ya'a san xiin ñuu Chipre
ja oo ma'ñu ndute mar.
5 Yun te ni ka ya'a san nuu
ndute mar yatni nuu oo ñuu Cili-
cia vi ñuu Panfilia, te ni kentakuei
san ñuu Mira ja tnii Licia.
6 Te yun ni ni'i tee kuu capitán
yun inka barco ja vaji ndee ñuu
Alejandría, te ki'in ndee Italia. Te
ni tatnuni de ja ni ka sama san,
te ni ka ndatnii san barco yun, te
kua'ankuei san jin de.
7 Te kua'a kiuu ni ka jika san
nuu ndute mar, chi kuee ndeva'a
ni jika barco yun ja siun sua'a
mananuu tachi ichi kua'ankuei
san, guaa kua'a ndeva'a tnundo'o,
te saa ni kentakuei san yu'u ñuu
Gnido. Te ja siun tu ni jandetu
tachi yun ja ki'inkuei ndaa san
guaa ni ka jiko san ndee yatni
yu'u ñuu Salmón ja tnii Creta ja
oo ma'ñu ndute mar yun.
8 Te vi saa ni yi'i tachi guaa
kua'a tnundo'o ni ka tna'a tee ka
skaka barco yun nuu ni ka ya'a
san yu'u ndute yun, te saa ni
kentakuei san in nuu nani Buenos
Puertos yatni nuu oo ñuu Lasea.
9 Te ja siun kuee ndeva'a ni
jika barco yun, guaa kua'a kiuu
ni skunaa, te makuvijin ndeva'a
ja kiondita barco nuu ndute mar,

chi ja ni kuyatni yoo vijin, chi ja
ni ya'a kiuu viko ja ni ka ondite
ñayiu judio. Te ni xteku ña Pablo
jin tee ka netniuu yun,
10 te jiña'a de:
—Tee vajikuei nuu barco ya'a,
vijin ndeva'a kokuu ichi ki'on
ya'a, chi jini san ja koo kua'a
tnundo'o nuu vi skunao barco vi
taka ja ndisoi, te vatuni vi ndee
mao vi junaa —jiña'a de.
11 Su vini tu ni onini sa'un
capitán yun tno'o ni ka'an Pablo,
chi vi ni kunuu ka tno'o ka ka'an
tee ka skaka yun jin maa tee xiin
barco yun kuu ja nini de.
12 Te ja siun tu oo gua'a yu'u
ndute mar yun ja koo barco yoo
vijin, guaa ni ka ndakani ini kua'a
de ja gua'a ka kokuu ja ki'inkuei
san jin barco yun, te vi nduku
de ichi axi saa kuu kentakuei san
ñuu Fenice nuu kuu yu'u ndute
mar ja tnii Creta. Te Fenice yun
oo ichi xiin nuu kana nikandii, te
yun vi koo san ndee na ya'a yoo
vijin.

Ni jinki'i tachi ni'i nuu ndute mar

13 Te ni jinki'i in tachi kuiñi lu-
luu ja makana nuu ichi nuu ndute
mar yun, guaa ni ka ndakani
ini de ja kuu kentakuei san ñuu
Fenice, te ni ka skaka de barco
yun ja ni ya'a yu'u ñuu Creta.
14 Su vi masu kua'a ni ja'ankuei
san, te ni jinki'i tuku in tachi ni'i
ndeva'a nani Euroclidón ja vaji
ichi nuu ñu'u yichi, te kua'an nuu
ndute mar.
15 Te ni chinda'a ña jin barco
yun, te ña ni ka kundee ka tee
ka skaka yun ja ki'in ndai, guaa
ni ka siaa de, te maa ni ka tachi
yun tunda'a ña jin barco yun
kua'ankuei san.
16 Te vi saa tunda'a ña tachi, te
saa ni kentakuei san in ñuu luluu
nani Clauda ja oo ma'ñu ndute
mar, nuu tu kani ni'i tachi, su vini
saa te kua'a tnundo'o ni ka tna'a
san. Saa ni ka kundee san ja ni ka
ndajiokuita san in barco luluu ja
ñuu barco ka'nu yun.
17 Te nuu ni ka kundee san ni ka
ndatnaa san barco luluu yun nuu
barco ka'nu yun. Te ni ka ju'ni de
barco ka'nu jin in yo'o gua'a, te ja
siun ka yu'u de ja kana saa ki'in
barco yun nuu ñu'u yaxin ndute
mar. Yun te ndee tnii ni'nu nuu
ñuti nani Sirte, guaa ni ka xtajioo
de sa'un manta ja nu'ni ichi xini
barco yun. Te sua'a ni tunda'a ña
tachi yun kua'in.
18 Te ja siun vi saa ni yi'i ni'i
ndeva'a tachi yun inka kiuu, guaa
ni ka jinkondee de ni ka tnaa
de ndatniuu ndiso barco yun nuu
ndute mar yun ja na nduu ñamai.
19 Te kiuu kuu uni, te ni ka tnaa
ndi'i ka san taka ja ka jantniuu de
ja ka skaka de barco yun.
20 Te kua'a kiuu vini tu ni ka
jini san nikandii ni kimi ja siun
oo ndeva'a viko vi kuun sau, te ni
tu jinkuiin tachi ni'i ndeva'a vi tee
sua'a tee sua'a ña guaa vi ja ni ka
ja'nde ni ka kuu ini san ja ma vi
kaku ka san.
21 Te ja siun ja ni kuu ki'in kiuu
tu na xtaa ka jaa san, guaa ni
ndakoo Pablo, te ni jinkuiin de
ma'ñu ndi'i tee ka oo nuu barco
yun, te jiña'a de:
—Ndi'i ni tee vajikueio nuu
barco ya'a, gua'a ka kuu nuu
siun te ni ka kandija ni tno'o
ni ka'an san ja ma kekueio ñuu
Creta, te nani vajikueio ja ka tna'o
tnundo'o vi ka skunao ndi'i ndat-
niuu.
22 Su vitna te xteku ña san ja vi
koo anu ni, te ma vi yu'u ni, chi
ni ion tu na in junaa, maintno'o
barco ya'a guaa junaa.
23 Chi nuu jakuaa vitna, ni skuni
ña in ia jinokuechi nuu Dios, ia
xiin nuu oo san vi jinokuechi san.
24 Te ka'an ya sua'a: “Pablo, ma
yu'u ron, chi nini kuu ja kenta ron
nuu rey César. Te ja ni jini Dios ja
ndakuatu ron, te yun guaa skaku

ni'nu ya ndi'i tee ka jionuu jin ron
nuu barco ya'a", kachi ya.
25 Te yun guaa vi koo anu ni, vi
ñani, chi ndetu ka'nu san nuu ia
Dios ja saa ndija kokuu nagua ni
ka'an ia jinokuechi nuu ya.
26 Su nini kuu ja ndee vi jinkituo
nuu oo ñu'u yichi ma'ñu ndute
mar —jiña'a de.
27 Te nuu ni jino uxi kuun
jakuaa ja ka ñu'u san nuu ndute
mar Adriático ja vi unsua'a un-
sua'a kua'an barco yun sa'a tachi,
te ndee nuu sau ñuu, te ni ka
ndakani ini tee ka satniuu nuu
barco yun ja ja ni ka kuyatni san
ja vi ndejioo san nuu ñu'u yichi.
28 Yun te ni ka chikua'a de ja vi
kutnuni ini de nasaa ka kunu oo
ndute yun, guaa ni ka jini de ja saa
oko nda'a ja kunu ñu'u de. Yun te
ni ja'ankuei ka san joo ka, te ni
ka chikua'a tuku de, te ni ka jini
de ja saa xa'un nda'a ni ka kunu
ñu'u de.
29 Te vi ja ka yu'u de ja
jinkuntna'a barco yun jin kava, te
ni ka tnaa de kuun kaa tikanchu
na'nu ichi yata barco yun ja kon-
dio'ni a ma jinkituu, te ka ndaku-
atu ka'nu de ja na tuu inka kiuu.
30 Yun te ni ka jinkondee tee ka
satniuu nuu barco yun ka nduku
ndee de ja vi kunu yu'u de. Yun
te ni ka jinkondee de ka nune'e de
barco luluu inee nuu barco ka'nu
yun, te vi ka sa'a ni de ja kaa
tikanchu na'nu ka yun ka tnaa de
ichi nuu barco ka'nu yun nagua
ja ma vi kuni sava ka tee yun ja vi
kunu yu'u de, ka ndakani ini de.
31 Su yun te ni jini Pablo, guaa ni
kaxtno'o de nuu tee kuu capitán vi
nuu soldado, te jiña'a de:
—Nuu ja ma vi kendoo maa
tee ka satniuu ya'a ini maa barco
ka'nu ya'a, te vi kona'a ni ja ni ion
ma vi kaku —jiña'a de.
32 Yun te ni ka ja'nde soldado
yun yo'o ndikin barco luluu yun,
te ni ka siaa de, kua'an maa jin
ndute yun.
33 Te nuu ni keja'a ja matuu, te
ni xteku ña Pablo jin ndi'i de ja na
vi kaa de xtaa, te jiña'a de:
—Ya'a kuu uxi kuun kiuu ja ka
jito ni barco ya'a, te ka ondite ni
ja tu sa'un nagua ka jaa ni.
34 Te yun guaa jikanta'u san ja
vi kaa ni nagua ja vi ndani'i ndee
ni, chi ni in ni ma vi junaa —jiña'a
de.
35 Te nuu ni ka'an de tno'o
yun, te ni tnii de in xtaa, te ni
ndakuanta'u de nuu ia Dios jin
nuu ndi'i tee kua'ankuei yun, te ni
ta'u de ja ni jinkondee de jaa de.
36 Yun te nasaa san ni ka ndusii
ini, te suni ni ka jaa san xtaa.
37 Te uu ciento uni xiko xa'un in
san kuu ja ndi'i san nagua ka ñu'u
san nuu barco yun.
38 Te nuu ni ndi'i ni ka jaa gua'a
san vi ndee ni ka ndutu chii san,
te ni ka tnaa de sava ka triu nuu
mar ja na nduu ñama barco yun.

Ni tnii ni'nu barco nuu ndute mar

39 Te nuu ni tuu sa'un, te ni ka
jini san in nuu oo ñu'u yichi, su tu
ni ka ndakuni tee ka satniuu nuu
barco yun na ndenu kuu. Su chi
ni ka jini de in nuu jinkituu yu'u
ndute mar ja ñu'u kua'a ñuti, te
ni ka nduku ndee de ja vi ndene'e
jioo de barco yun nuu ja na kuu.
40 Te ni ka ja'nde de cadena ja
ka nu'ni kaa tikanchu yun, te ni
kendoo nuu ndute mar yun. Te
ni ka xtaya de yutnu ja ndeka ña
naxa ki'in maa barco yun. Te ichi
nuu barco yun ni ka ndaku'ni de
sa'un manta nuu yutnu yun. Te ni
jinkondee tachi ni chinda'a barco
yun ja jika majintna'a yu'u ndute
mar yun.
41 Su tu ni kuu ndejioo, chi
saa sua'a nuu ndanitna'a uu yute
nuu jika ni'i ndute ni tnaa ni'nu
maa, guaa ni tnii ni'nu kutui yun
nuu oo kua'a ñuti, guaa tu ni
kandaa sa'un kai. Te ichi yatai
ni jinkondee jechi kueli ja ni'i

ndeva'a tee ña nda'a ndute mar yun.
42 Yun te ni ka ndatno'o tna'a soldado yun ja vi ka'ni de ndi'i tee ka oo vekaa, nagua ja ni in de ma kaku ja vi xtaa de ndute, te vi kunu yu'u de ki'inkuei de.
43 Su tu ni jandetu capitán yun, chi ni kuini de ja skaku ni'nu de Pablo. Te ni tatnuni de ja tee kuu xtaa ndute, te na jinkondee xtnañu'u ka de na xtaa de ndute, te na vi ndejioo de nuu ñu'u yichi.
44 Te sava ka de na ki'inkuei de siki in tabla axi in pedasu maa barco yun. Te saa ni ka sa'a san ja ni ka kaku ndi'i san, te ni ka ndejioo san nuu ñu'u yichi.

28

Ni jino Pablo ñuu Malta

1 Te nuu ja ni ka kaku san, saa ni ka jini san ja Malta nani ñuu ja oo ma'ñu ndute mar yun.
2 Te ñayiu ñuu yun ni ka kunda'u ini ñai jin ndi'i san, guaa ni ka xna'i in ñu'u ka'nu, te ni ka kana ñai ja ni ka ndasaa san, chi vijin ndeva'a vi kuun sau.
3 Yun te ni xtutu Pablo in tnii tutnu yichi, te vi inka tnaa de tnu nuu ñu'u, te ni kee ni'ni ni in koo xeen nuu tutnu yun. Jino ti ja ni ka ki'in ña ñu'u yun, te ni kakuiko ni ti nda'a de.
4 Te nuu ni ka jini maa ñayiu ñuu yun ja intakaa gua'a ti nda'a de, te ni ka jinkondee de ka ndatno'o de:
—Tee ya'a, chi vi ja ndaa ja tee ja'ni ndiyi kuu de, yun guaa ndo'o de sia'a, chi visi ni kaku de nuu ndute mar, su maa chu'chi ja sa'a ndaa ya kuechi ñayiu, tu ka kuini ya ja koteku de.
5 Su ni kisi Pablo nda'a de, te ni kanakau koo yun nuu ñu'u, te ni tu nagua ni ndo'o sa'un de.
6 Te ndi'i ñayiu yun, chi ka ndetu ni kai ja na ore, te jaa yi'ndi de axi sanaa te kani xini de ja kuu de. Su nuu ni kuna'a ka ndetu de ja tu nagua ndo'o Pablo, te ni ka ndasama de tno'o ka ka'an de, te ni ka kachi de ja in chu'chi kuu Pablo.
7 Te yatni yun oo ñunde'i in tee nani Publio ja kuu nija'nu de nuu ñuu yun. Te ni kana ña de ja ni tanuu de ve'e de ja ni ka oo san uni kiuu, te ni jito va'a ña de.
8 Te kiuu yun katuu tata Publio yun nuu jito jin kue'e kiji vi kue'e niñi, te ni kiuu Pablo ni jinkoto ña de. Yun te ni ndakuatu de nuu ia Dios. Te nuu ni ndi'i ja ni ndakuatu de, te ni sonee de nda'a de siki tee yun, te ni nduva'a de.
9 Te vi ja siun ni sa'a de tniuu ya'a, guaa ni ja'ankuei sava ka ñayiu ka ku'u ja ka oo ñuu yun nuu oo Pablo, te vi ndi'i ni ka nduva'a.
10 Guaa ni ka skuta'u ñai ndi'i nagua ka ja'ni ña jin san. Te nuu ni kitna'a kiuu ja ki'inkuei tuku san nuu inka barco, te ni ka jini mani ñai taka ja kokuu ichi nuu ki'inkuei san.

Ni jino Pablo Roma

11 Te nuu uni yoo ja ni ka oo san ñuu Malta, te ni ka tnii tuku san in barco ja suni ni oo ñuu yun nii yoo vijin. Te barco yun, chi vaji ndee ñuu Alejandría, te ichi nuu barco yun ndiso uu chu'chi, in nani Cástor te inka nani Pólux.
12 Yun te ni jinokuei san ñuu Siracusa, te yun ni ka oo san uni kiuu.
13 Te vi ñuu yun ni kekuei san kua'ankuei san yu'u ndute mar, te saa ni jinokuei san ñuu Regio. Te inka kiuu ni jinki'i tachi ichi sur, guaa vi kiuu uu ni, te ni jinokuei san ñuu Puteoli.
14 Te yun ni ka jinkuntna'a san jin sava ñayiu ka skua'a, te ni ka jikanta'u de ja ni ka kendoo san jin de uja kiuu. Yun te saa ni kekuei san ja kua'ankuei san Roma.

15 Te ja ni ka ni'i tno'o ñayiu
ka skua'a ka oo ñuu Roma ja
kua'ankuei san, guaa ni kekuei
de ja ni ka nditna'a ña de nuu
oo Foro Apio, in nuu nani Uni
Taberna. Te nuu ni jini ña Pablo
jin de, te ni ndakuanta'u de nuu
ia Dios, te ni nuku'un ndee ini ka
de.
16 Te nuu ni jinokuei san
Roma, te ni ndakuña'a capitán
kua'ankuei jin san yun ndi'i tee
ka oo vekaa nda'a tee kuu nija'nu
yinda'a soldado maa Roma. Te
ndia Pablo, chi ni ka taa siin ña
de jin in soldado ja jito ña jin de.

Ni kaxtno'o Pablo nuu ñayiu ñuu Roma

17 Yun te saa nuu uni kiuu ja ni
jinokuei san, te ni kana Pablo tee
ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio ja
ka oo Roma yun. Te nuu ni ka
kututu de, te jiña'a Pablo:

—Tata ñani, tu sa'un na jakue'e
sa'a san siki ñayiu ñuo, ni siki
nagua ni ka osa'a ndi yuao. Su
vini saa, te ni ka kakuiko ña tna'o
judio jin san Jerusalén, te ni ka
ndasia'a ña de nda'a tee Roma ja
ni jasi ña de vekaa.
18 Su nuu ni ka sa'a de ja ni
na'ma san na kuechi tavi san, te
tu ni ka ni'i de na kuechi tavi san.
Yun guaa ni ka kuini de ja vi siaa
ña de, chi tu na kuechi sa'un san
ja kuu san.
19 Su tu ni ka jandetu ñayiu ka
kuu tna'o judio, guaa ka'an san a
tuu, su ni jikan san ja kii san nuu
César, nagua ja na sa'a ndaa de, su
chi masu vaji san ja ka'an kuechi
san siki ñayiu ñuo.
20 Te yun guaa tniuu ya'a kuu ja
ni kana ña san ja kuni ña san vi
ka'an san nuu ndi'i ni, chi kandija
san ja ndetu san nagua ka ndetu
ka'nu maa ñayiu ñuo Israel ja
skunkuu nagua ni kee yu'u maa
ia Dios, te yun guaa nu'ni san jin
cadena ya'a —jiña'a de.
21 Yun te ka jiña'a tee ka kuu
nija'nu nuu ñayiu judio:

—Sein, vi ñani, ni in tutu tu
nagua ka ndani'i san ja vi tetniuu
tna'o judio ja ka oo ñuu Judea ja vi
kukanu ini san ja ja'a ni. Te ni in
tee ja vaji ndee yun, tu na in kenta
ja ka'an kuechi siki ni axi koka'an
kue'e de ja ja'a ni.
22 Su ka kuini san ja vi konini
san tno'o ka'an ni vi naxa ndakani
ini ni, chi ka jini san ja vi na saa
ni nuu ka ka'an kuechi ñayiu ja tu
ka jintna'a ini ichi jaa Jesús ja jika
ni kaxtno'o ni —ka jiña'a de.
23 Yun te ni ka jani de in kiuu
ja vi ndanitna'a de. Te kiuu yun
ni ka kututu kua'a ñayiu ve'e nuu
oo Pablo, te ni jinkondee de ndee
nuu ne'e, te vi ndee nuu mañini ja
ndakani de naxa tatnuni ia Dios,
vi nduku de ja na vi jinkui'nu kaji
ini ñayiu, te na vi jino ini ichi ia
Jesús jin tno'o nagua yoso nuu Ley
Moisés vi nagua ni ka ka'an tee ni
ka ndakani tno'o maa ia Dios ndee
jana'a, ja suni ja ni ka oka'an de ja
ja'a Jesús.
24 Te sava ñayiu ni ka janta'u
tno'o ka'an Pablo, su savai, chi tu
ni ka kandijai.
25 Te ja siun masu inuu ni ka
kandija de, guaa ni ka ndayagua
de ja no'okuei de ve'e de, te jiña'a
Pablo tno'o ya'a:

—Gua'a ni ka'an Espíritu ia Dios
jin ma'ñu sagua Isaías, tee ni
ndakani tno'o ya ndee jana'a, nuu
ndi yuao nuu ni ka'an de:
26 Kua'an nuu ñayiu ñuu ya'a, te
kuña'a ron:
Ja jin so'i vi konini, su ma vi
jinkui'nu ini.
Te vi kondia'i jin nduchi nui, su
ma vi kuni.
27 Chi ni ka kundee ndeva'a ini
anu ñayiu ya'a,
te tu ka jinkui'nu ini, chi joo ni ka
nini,
te ka ndesi nduchi nui nagua ja
ma kuu vi kuni jin nduchi
nui

ni ma vi konini jin so'i,
ja vi jinkui'nu ini jin anui,
te kiukuei ichi rin,
te ndasa'a rin anui ja skaku ni'nu
rin nuu yika kuechi,
sua'a ni ka'an Isaías.
28 ’Te vitna guaa vi kona'a ni ja
kiuu kua'on, te tno'o ja ni tetniuu
ia Dios ja skaku ni'nu ya jin yoon,
tetniuu ya nuu ñayiu sava ka
tatatno'o, te ñayiu yun vi konini
tno'o ya —jiña'a Pablo.
29 Te nuu ni ndi'i ni ka'an Pablo
tno'o ya'a, te kuano'okuei ñayiu
judio ka tee tna'a de ja ja'a tno'o
ya'a ichi kuano'okuei de.
30 Te ni oo Pablo uu kuia mimi'i
nuu in ve'e ni otniuya'u de, te
ni ojanta'u de ndi'i ñayiu ni ka
ojinkoto ña jin de.
31 Te ni ondakani de naxa tat-
nuni ia Dios vi ni okaxtno'o de
tno'o va'a maa Jito'o Jesukristu, ni
onune ni ichi ja ni okaxtno'o de
nuu ñayiu, te tu na in ni jasi ni'nu.
Saa ni kuu.

Tutu ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Roma

1 Maa san kuu Pablo, tee jinokuechi nuu Jesukristu. Ni kana
ña ya jin san, te ni sa'a siin ña ya,
ni chitniuu ña ya ja ndakani san
tno'o va'a ia Dios ja skaku ni'nu
ya ñayiu.
2 Te tno'o ya'a ni kee yu'u ya
ama ka nagua yoso nuu tutu ii
jin ma'ñu sagua tee ni ka ndakani
tno'o ya ndee jana'a.
3 Te ya'a kuu tno'o ndakani siki
Jito'o Jesukristu, Se'e ia Dios. Te
suni kuu ya ndikin tata rey David
nuu ni kuu ya niñi xikui de.
4 Te ni ndateku ya ne'u ndiyi ni
sa'a Espíritu vii ia Dios, ja xne'e
kaji ja Se'e Dios kuu ya, te oo ya
jin jaka'nu maa Tata ya.
5 Te jin ma'ñu sagua Jesukristu,
ni ni'i san javii java'a ja na koo
jayiñu'u nuu ya, chi ni chitniuu
ña ya ja ndakani san tno'o ya,
nagua ja vi koo ñayiu nii ñuyiu vi
kandija ñai jin ya, te vi kuantno'i
tno'o ya.
6 Te ne'u ñayiu yun ka oo maa
ni, ja ni kana ña Dios ja vi kokuu
ni ñayiu maa Jesukristu.
7 Tee san tutu ya'a nuu ndi'i ni
ja ka skua'a ni ka oo ni ñuu Roma,
chi kutoo ña Dios, te ni kana ña
ya ja vi koo vii ni nuu ya. Te maa
Tata Ja'nuo jin Jito'o Jesukristu na
ka'an nda'u ka'an kee ña, te vi koo
ni jin jamani maa ya.

Kuini Pablo ja jinkoto de ñayiu ka skua'a ñuu Roma

8 Te jaxtnañu'u ndakuanta'u san
nuu ia Dios jin ma'ñu sagua Jesukristu, ja ja'a ndi'i maa ni, chi
nii ñuyiu jitenuu tno'o, ka ka'an
ñayiu ja ka kandija gua'a ni Jesús.
9 Chi testiu kuu maa Dios, ia xiin
nuu jinokuechi san, ja vi ni ini ni
anu san ndakani san tno'o va'a
Se'e ya, te siun ni jikanta'u san ja
ja'a ndi'i ni nuu ndakuatu san.
10 Te jikanta'u san nuu ia Dios ja
nuu ja kuini maa ya, te na kune ya
ichi ja kuu kejioo va'a san jakoto
ña san.
11 Chi ndioo ndeva'a ini san ja
jakoto ña san, te kuu chituu ña
san jin joo ja ni ni'i san nuu
Espíritu ia Dios, nagua ja vi koo
yutnu ndi'i ni jin anu ni.
12 Te saa ka'an san, nagua ja vi
ndakuña'a nuu tna'o tno'o ndee
ini, nagua ka kandija maa ni, vi
suni saa ni kandija san.
13 Su kuini san, vi ñani vi kua'a,
ja vi kuni ni ja kua'a jichi ni kuini
san ja jakoto ña san. Su ndee vitna
oo in ja jasi ichi ja tu kuu ja jakoto
ña san. Chi kuini san ja jaa san
nagua ja kuu chituu ña san ja vi
koo yutnu ni, nagua ni sa'a san jin
ñayiu sava ka ñuu.
14 Chi ndita san ja kaxtno'o san
nuu ñayiu ka ka'an sa'an griego vi
nuu ñayiu ja tu ka jini sa'an ya'a,
nuu ñayiu ndichi vi nuu ñayiu tu
inu ndichi.
15 Te maa san, chi ka'an ndeva'a
san, ja suni jaa san nuu ka oo maa
ni, ja ka kuu ni ñayiu Roma, te
ka'an kachi san tno'o va'a Jesús
nuu in in ni.

In tniuu ka'nu ndiso tno'o va'a Jesús

16 Chi tu kukanoo san jin tno'o
va'a Jesús, chi ndiso tniuu ka'nu
maa ia Dios, ja skaku ni'nu ndi'i
ñayiu ka kandija ya, xtnañu'u ka
ñayiu judio, te suni saa ni ñayiu
sava ka tatatno'o.
17 Te nuu tno'o va'a Jesús xne'e
naxa sa'a ia Dios ja vi kokuo ñayiu
ndaa ja ka kandijao, te siun ni vi
kokandijao, nagua yoso nuu tutu
ii: “Ñayiu ndaa, chi tekui jin ja
kandijai” kachi tutu ii.

Ka oo yika kuechi ñayiu ñuyiu

18 Chi ndee andivi xne'e ia Dios
ja kiti ini ndeva'a ya nuu tetniuu

ya tnundo'o ka tna'a ñayiu kue'e
ja ka sa'a jane'e jayichi, chi jin
jakue'e ka sa'i yun, jasi ña jin
tno'o ndaa.
19 Su kuu vi kuni ñayiu naxa oo
naxa kaa ia Dios nuu ja ka kuini,
chi ja ni xne'e ya maa ya nui.
20 Chi visi ma kuu vi kunio jin
nuo maa ia Dios, su kuu vi kunio
ya jin ma'ñu sagua tniuu ka'nu
ni sa'a ya. Chi guaa ndee nuu
ni jinkoo ñuyiu, ka jini kajio ja
ia Dios kuu maa ya, te ndiso ya
jaka'nu ya nikuii nikani. Te yun
guaa tu nagua tee ñayiu ja tu jini
ya.
21 Chi visi ka jini Dios, su tu ka
chiñu'i ya ja Dios kuu ya, ni tu
ka ndakuanta'ui nuu ya. Chi saa
sua'a ja tu jiniu'u ni ka ndakani
ini, te ja inu ndee ini anui, guaa
tu ni ka jinkui'nu ini.
22 Ka ka'in ja ñayiu ndichi ka
kui, su ñayiu vasa ka kui.
23 Chi saa sua'a, tu ni ka chiñu'i
Dios, ia ye'e tajan ja tu ji'i sa'un
ya, te ni ka sa'i nagua kaa in tee
ja ji'i vi nagua ka ndaa tisala, axi
kiti ka oo kuun nda'a vi guaa ndee
kiti ka ñuu maa nuu ñu'u, te ni ka
chiñu'i.
24 Te yun guaa ni skana ichi ña
Dios, ja vi sa'i jane'e jayichi ja ka
kuini mai, te ni ka ndasane'e tna'i
ja kuu in ja kanoo ndeva'a.
25 Chi tu ni ka kandijai tno'o
ndaa ia Dios, chi saa sua'a tno'o
tno'o yun ni ka kandijai, te ka nee
yiñu'i vi ka chiñu'i nuu taka ja ni
sa'a ia Dios, te masu nuu maa ya,
ja ni sa'a ya yun. Te nuu maa
ya guaa kanuu ja vi konee yiñu'o
nikuii nikani. Saa na kokuu.
26 Te ja siun ka chiñu'i ndatniuu
yun, guaa ni skana ichi ña ia Dios
ja vi sa'i jane'e jayichi ja kuu in ja
kanoo ndeva'a. Chi vi guaa ndee
ñasi'i ni ka sa'a ña kuechi ñuyiu
ndisa si'i ña.
27 Te suni saa ni teyii, chi ni ka
xndendoo de ja vi nitna'a de jin
ñasi'i de, te ka ndioo ka ini de ja vi
sa'a de tniuu kue'e jin ndisa teyii
de. Te teyii jin teyii ka sa'a de in
ja kanoo ndeva'a, te ka tna'a de
tnundo'o jin yiki kuñu de siki ja
siun ka sa'a ne'e ka sa'a yichi de
yun.
28 Te ja siun tu ni ka kuini ja vi
ndakuni ja ia Dios kuu ya, guaa
ni skana ichi ña ya ja ka ndakani
ne'e ini, vi ka sa'i taka jakue'e
ndeva'a ja masu ja vi sa'i kuu.
29 Te yun guaa ka sa'i nino'o
ni jane'e jayichi: ka sa'i kuechi
ñuyiu, vi ka sa'i tniuu ne'e, vi ka
ndioo ini ja vi koneva'a kua'i, vi
ka sa'i jakue'e, vi ka kuu kuasun
ndeva'a ini, vi ka ja'ni ndiyi, vi ka
tee tna'i, vi ka xnda'u tna'i, vi ka
ka'in tno'o ne'e vi inu tno'i.
30 Te ka ka'an kue'i siki inka
ñayiu, vi ka skexikoi ia Dios, vi ka
nani ñayiu, vi inu yachi ini, vi ka
sa'a teyii mai, vi ka ndukui ja vi
sa'a ñayiu jakue'e ja tu na ama ka
sa'i vi tu ka jantno'i nuu yua si'i.
31 Te tu ka jinkui'nu sa'un ini, ni
tu ka skunkui tno'o ka ka'in, ni tu
ka jini ja vi ka'an toi inka ñayiu,
ni tu ka jini ja koneka'nu ini, vi ni
tu ka jini ja vi kunda'u ini ñayiu.
32 Te ja ka jini gua'i nagua
ni chiyukun Dios nuu sandaa ya
kuechi, ja ñayiu sa'a siun, te
kanuu ja kui. Su visi ni saa, te ka
sa'a ni jakue'e, te vi ndee ka kusii
ini nuu ka ndia'i ja sa'a inka ñayiu
jakue'e yun.

2

Sandaa ia Dios kuechi ñayiu

1 Nuu saa te tu nagua tee maa ni
ja ka'an kuechi ni siki inka ñayiu,
tu ni ja sa'i nani kuu ni ñayiu kuu
maa ni, chi ne'u ja ka'an kuechi
ni yun, xtavi kuechi ni maa ni, chi
inuu ni sa'a maa ni jin ja ka'an
kuechi ni siki ñayiu yun.
2 Su ka jinio ja ia Dios, chi
sa'a ndaa ya nuu ja'nde ya kuechi
ñayiu ka sa'a taka jakue'e yun.

3 Te maa ni, ja ka'an kuechi ni
siki inka ñayiu sa'a jakue'e, te vi
suni saa ni sa'a maa ni, ¿a ndakani
ini ni ja kaku ni'nu ni nuu ka'nde
ndaa ia Dios kuechi ñayiu?
4 Ma skexiko maa ni java'a
ndeva'a ini ia Dios, chi jandee ini
ya ja tu tetniuu ya tnundo'o tna'a
ni, chi ndetu nuu ni ya. ¿Te a
tu jinkui'nu ini ni ja java'a ini ya
nduku ja ndatna'u ini ni nuu yika
kuechi ni?
5 Su ja inu ndee ini anu ni, te
tu ka kuini ni ja vi ndatna'u ini ni
nuu yika kuechi ni. Te suu kuu ja
ka skaya kua'a ni tnundo'o kii siki
ni, kiuu sandaa ia Dios kuechi.
6 Te vi ndani'i vi ndatna'a maa
ni na kuu na kuu na tniuu ni ka
sa'a in in ni.
7 Chi kuña'a ya nuu ñayiu ni ka
sa'a java'a nuu vi kotekui nikuii
nikani, chi ka nduku ndei ja vi
koi nuu ye'e tajan ya vi nuu oo
jayiñu'u ja oo nikuii nikani.
8 Su kiti ini ndeva'a ya, te kuña'a
ya tnundo'o vi tna'a ñayiu ka tee
tna'a, te tu ka kuini vi kuantno'i
tno'o ndaa, chi saa sua'a jakue'e
ka jantno'i.
9 Te koo kua'a tnundo'o vi tno'o
suchi ini siki ndi'i ñayiu ka sa'a
jakue'e, xtnañu'u ka jin ñayiu
judio, te suni saa ni jin ñayiu sava
ka tatatno'o.
10 Su kuña'a ia Dios nuu ye'e
tajan ya vi jayiñu'u vi jamani ya
nuu ndi'i ñayiu ka sa'a java'a,
xtnañu'u ka nuu ñayiu judio, te
suni saa ni nuu ñayiu sava ka
tatatno'o.
11 Chi tu sa'a siin siin ia Dios in
in ñayiu, chi inuu ni ka kui nuu
ya.
12 Te ndi'i ñayiu ka sa'a yika
kuechi, nuu tu na Ley Moisés ka
neva'i, te vi nai, visi tu na ley ka
neva'i. Te ndi'i ñayiu ka oo jin Ley
Moisés, te ka sa'i yika kuechi, te
jin ma'ñu sagua Ley yun ka'nde
Dios yika kuechi.
13 Chi ñayiu ndaa nuu ia Dios
kuu ñayiu skunkuu nagua ka'an
Ley, te masu nani ja nini naxa
ka'an.
14 Chi ñayiu sava ka tatatno'o ja
tu na Ley Moisés ka neva'i, saa inu
ta'u mai ja vi sa'i nagua tatnuni
Ley, su visi tu na Ley ka neva'i, te
maa ni mai ka kuu ley.
15 Chi ka xne'i mai jin tniuu ka
sa'i, na kuinio ja yoso tno'o Ley
yun nuu anui, te ja ka ñu'u ini mai
kaxtno'o ndaa ndi'i ya'a. Te tno'o
ja ka ndakani ini mai ka'an kuechi
axi ka'an ni'nu ja ja'i.
16 Te saa kokuu guaa ndee
kiuu ja sa'a ndaa ia Dios kuechi
jin ma'ñu sagua Jesukristu ja ka
ndakani yu'u ini ñayiu ja vi sa'i.
Te ya'a kuu tno'o va'a Jesús ja
kaxtno'o san.

Tu ka skunkuu ñayiu judio Ley Moisés

17 Su maa ni ja ka ka'an ni ja
ñayiu judio ka kuu ni, te ka chituu
ni maa ni jin Ley Moisés, te ka sa'a
teyii ni maa ni ja ka oo ni jin Dios,
18 te ka ka'an ni ja ka jini ni
nagua kuini Dios, chi kaxtno'o Ley
yun nuu ni ja vi kaji ni nagua kuu
jagua'a ka.
19 Te ka kukanu ini ni ja kuu vi
xne'e ni ichi ia Dios nuu ñayiu tu
ka jini sa'un ja ka kui na kuinio
ñayiu ndesi nuu, te ka sie'e ni
ñu'u nuu ñayiu ka oo nuu nee.
20 Te ka ndakani ini ni ja kuu vi
kaxtno'o ni nuu ñayiu tu ka jini
sa'un ichi ya vi nuu ñayiu inu vita
ini na kuinio suchi kueli, chi nuu
Ley ka neva'a maa ni yoso tno'o
ndichi vi tno'o ndaa.
21 Te maa ni ja kaxtno'o ni nuu
inka ñayiu, ¿te a tu ndakaxtno'o
ni nuu maa ni? Chi nuu ja maa ni
kaxtno'o ni ja ma vi su'u ñayiu,
¿te a tu su'u maa ni?
22 Te maa ni ja ka'an ni ja ma
vi skindee tna'a ñayiu, ¿te a tu
skindee maa ni ñasi'i ni? Te nuu
ja skexiko maa ni chu'chi, ¿te a

tu su'u maa ni ndatniuu oo nuu
veñu'u chu'chi yun?
23 Te maa ni, chi sa'a teyii ni nuu
ka'an ni ja oo ni jin Ley. ¿Su a tu
skexiko ni ia Dios, nuu jisokava ni
Ley yun?
24 Te ja siun ka sa'a ni, guaa
skunkuu nagua yoso nuu tutu ii
nuu ka'an sua'a: "Ñayiu sava ka
tatatno'o ka kane'e jin sivi ia Dios
ja kuechi maa ni ja siun ka sa'a ni,
ja ka kuu ni ñayiu judio".
25 Te jandaa ja jiniu'u ja ka
yitnuni nuu yiki kuñuo nuu ja ka
skunkuu ni tno'o yoso nuu Ley
Moisés. Su nuu ja tu ka skunkuu
ni Ley yun, te tu jiniu'u, chi nani
tno'o ja tu ka yitnuni ni.
26 Te nuu ja in tee inka tatatno'o
tu yitnuni nuu yiki kuñu de, su
skunkuu de nagua tatnuni nuu
Ley, te nani tno'o ja yitnuni nuu
yiki kuñu de, visi tu yitnuni de.
27 Te tee inka tatatno'o ja tu
yitnuni nuu yiki kuñu de, su
skunkuu gua'a de nagua yoso nuu
Ley, te jin tniuu gua'a sa'a de yun
xtavi kuechi ña jin maa ni, ja tu
skunkuu ni Ley, visi oo ni jin tno'o
ja yoso nuu Ley, vi yitnuni nuu
yiki kuñu ni.
28 Chi tee ndija ja kuu de tee
judio, masu nani naxa oo naxa
kaa de, ni masu ja yitnuni yiki
kuñu de.
29 Chi tee ndija ja tee judio kuu
de, chi ndee ini ndee anu de kuu
de in tee judio. Te ja yitnuni de,
chi ndee ini ndee anu de yitnuni
sa'a Espíritu ia Dios, te masu
nagua yoso nuu Ley. Te maa ia
Dios kuu ia ka'an vii ka'an va'a jin
tee sa'a gua'a yun, te masu ñayiu
ñuyiu.

3

1 Nuu saa, ¿te nagua ka ni'o
ja ka kuo ñayiu judio? ¿Axi
nagua jiniu'u ja ka yitnuni nuu
yiki kuñuo?
2 Kua'a javii java'a ka ni'o, nuu
ja vi kondia'a gua'o. Chi xtnañu'u
ka yoon ni kukanu ini ña ia Dios
ja ni taa ya tno'o ya nuo.
3 Nuu saa, te ¿naxa vi kachio?
¿A nuu ja ndee tna'o judio tu ka
skunkuu ndai, te a ja siun ka
sa'i, te xndendoo ia Dios ja ma
skunkuu ndaa maa ya?
4 Ña'a, masu saa kuu, chi ndi'i
sa'a ndaa maa ia Dios, visi ndi'i
ñayiu inu tno'o, nagua yoso nuu
tutu ii ja ka'an rey David jin Dios:
Vi ka'an ñayiu ja kuu ni ia
skunkuu ndaa jin tno'o
ka'an ni,
te kundee ni nuu ka xtavi kuechi
ña ñayiu jin ni,
kachi tutu ii.
5 Su nuu ja jin jakue'e ka sa'o
yun xne'e ja ia sa'a ndaa kuu Dios,
te ¿naxa vi kachio, nuu saa? ¿A
kuu vi ka'on ja tu sa'a ndaa Dios
nuu tetniuu ya tnundo'o sikio?
(Ka'an san nagua ka ka'an ñayiu
ñuyiu.)
6 Ña'a kuiti masu saa kuu. Chi
nuu ja tu sa'a ndaa ia Dios, ¿te
naxa kuu sa'a ndaa ya kuechi
ñayiu ñuyiu?
7 Te ka ka'an sava ñayiu ja
nuu ja tno'o tno'o ka'an san ya'a,
jiniu'u ja kaya kua'a ka jayiñu'u
nuu tno'o ndaa ia Dios, te ¿nau
ja ka ka'an kuechi ni siki san, na
kuinio in ñayiu oo yika kuechi?
8 Te nuu ja saa kuu, ¿te nau
ja ma vi sa'a kao jakue'e nagua
ja na koo ka java'a? Te saa ka
xtavi kuechi ña sava ka ñayiu jin
san nuu ka kachi ja saa kaxtno'o
san. Su ñayiu yun, chi nini kuu
ja ki'inkuei nuu vi tniuya'ui yika
kuechi.

Ndi'o ka tavi kuechi nuu ia Dios

9 Nuu saa, ¿te naxa vi kachio?
¿A ñayiu gua'a ka ka kuu yoon ja
ka kuo ñayiu judio saa ñayiu yun?
Ña'a kuiti masu saa kuu. Chi ja ni
ka'an san siki ñayiu judio vi ñayiu

sava ka tatatno'o ja ndi'o ka tavi
kuechi.
10 Nagua yoso nuu tutu ii:
Ni in ñayiu tu na in sa'a ndaa, ni
invaa in tno'i.
11 Tu na in jinkui'nu ini,
ni tu na in ndanduku ia Dios.
12 Ndi'i ñayiu ni ka kujioo nuu ichi
ia Dios,
te tu jiniu'u nagua ka sa'i nuu ya.
Tu na in sa'a java'a, tu ni invaa in
tno'i.
13 Te na kuinio yau ñaña ja nune
kuu yoo sukuin, ja ka'in
tno'o kue'e,
te jin yai xnda'ui ñayiu,
te yu'i ñu'u texeen koo ja sa'i
jakue'e.
14 Te nino'o ni xtau tnia'i ñayiu, te
sa'i ja ka tna'u ndeva'a ini
ñayiu yun.
15 Te ñama ndeva'a kua'ankuei ja
vi ka'ni ndiyi.
16 Te ka skunai mai vi ka skendoo
nda'u ka skendoo kei ichi
nuu ka jikai.
17 Te tu ka jini sa'uin ichi nuu oo
jamani.
18 Te ni tu ka ndi'ni ja vi koyu'u
ni'nui ia Dios,
kachi nuu tutu ii.
19 Su ka jinio ja ndi'i nagua
ka'an nuu Ley Moisés, ka'an siki
ñayiu ka oo jin Ley yun, nagua ja
ndi'i ñayiu na vi kasi yu'u, te na
sa'a ndaa ia Dios yika kuechi ndi'i
ñayiu ñuyiu.
20 Chi ni in ñayiu ma kuu kokui
ñayiu ndaa nuu ia Dios ja skunkui
nagua tatnuni Ley, chi jin ma'ñu
sagua Ley yun ka jinio ja ka oo
yika kuechio.

*Skaku ni'nu ña ia Dios jin
ma'ñu sagua ja ka kandijao ya*

21 Vitna te ni xne'e kaji ia Dios
naxa ni sa'a ya ja ka kuo ñayiu
ndaa nuu ya, te masu jin ma'ñu
sagua Ley. Te ya'a kee kaji nuu
maa Ley Moisés vi tno'o ni ka tee,
tee ni ka ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a.
22 Chi sa'a ia Dios ja vi kokuo
ñayiu ndaa nuu ya jin ma'ñu
sagua ja ka kandijao Jesukristu,
te saa sa'a ya jin ndi'i ñayiu ka
kandija ya, chi tu sa'a siin siin ya
in in ñayiu.
23 Chi ndi'o ni ka sa'a yika
kuechi, te ni ka kuu jikao nuu ye'e
tajan ia Dios.
24 Su ni chindee ni chituu ña
ia Dios, te sua'a ni ni sa'a ya
ja vi kokuo ñayiu ndaa nuu ya
jin ma'ñu sagua Jesukristu, ja ni
ndatau ña ya nuu yika kuechio.
25 Chi ni soko ña ia Dios jin
Jesukristu ja kuu ya, te jin niñi ya
ja ni jati yun vi ni'o ja kuaka'nu
ini Dios yika kuechio jin ma'ñu
sagua ja ka kandijao Jesukristu.
Saa ni sa'a ia Dios nagua ja xne'e
ya maa ya ja ia ndaa kuu ya. Chi
ni jandee jaka'nu ini ya, te tu ni
tetniuu ya tnundo'o ja ja'a yika
kuechi ni ka osa'o ama ka.
26 Su tiempu vitna masu saa
kuu, chi xne'e ya ja ia sa'a ndaa
kuu ya, nagua ja vi kuni ñayiu ja
ia ndaa kuu ya, te sa'a ya ja ñayiu
ka kandija Jesús vi kokui ñayiu
ndaa nuu ya.
27 Nuu saa, ¿te ndenu oo ja ka
kuu teyii ñayiu jagua'a ka sa'i nuu
ia Dios? Ja ni ndi'i. ¿Te na ja'a
kuu? Chi ma kuu kokuu teyio ja
skunkuo tniuu ja tatnuni Ley, chi
maa ni ja kandijao Jesukristu.
28 Nuu saa te ja ni ka kundaa
inio ja ia Dios sa'a ja ka kuo ñayiu
ndaa jin ja ka kandijao, te masu
ja ka skunkuo nagua tatnuni Ley
Moisés.
29 Te ¿a maa ni Dios ñayiu judio
kuu ia Dios? ¿Te a masu suni Dios
ñayiu sava ka tatatno'o kuu ya?
Saa kuu, chi jandaa ndija ja suni
Dios ñayiu sava ka tatatno'o kuu
ya.
30 Chi invaa ni Dios oo, te maa
ya sa'a ja vi kokuo ñayiu ndaa nuu
ya jin ja ka kandijao Jesukristu,
visi kuu ni ñayiu judio ja ka

yitnuni nuu yiki kuñui axi ñayiu
sava ka tatatno'o ja tu ka yitnuni.
31 Nuu saa, ¿te a ja ka kandijao
Jesukristu sa'a ja tu jiniu'u ka Ley?
Ña'a kuiti masu saa kuu. Chi saa
sua'a ka sa'o ja kendoo gua'a ka
Ley.

4

Abraham kuu taniñu yoon

1 Te nuu ja saa kuu, te naxa
vi ka'on siki ndi tatao Abraham,
¿naxa ni kendoo ndaa de nuu ia
Dios nuu saa?
2 Chi nuu ja ni jinkokuu de
ñayiu ndaa nuu ia Dios jin tniuu
ni sa'a de, te jandaa ndija ja kokuu
teyii de, su masu nuu ia Dios.
3 Chi saa ka'an nuu tutu ii: "Ni
kandija Abraham ia Dios, te jin ja
kandija de yun ni janta'u ña Dios
ja tee ndaa kuu de".
4 Su nuu ja in ñayiu satniuu, te
ya'u ja ni'i yun, chi masu in ja
kuta'ui kuu, chi in ja ndita nui
kuu.
5 Su ñayiu ja tu na tniuu sa'i, su
kandijai Dios, te sa'a ya ja kokui
ñayiu ndaa, visi ñayiu sa'a jakue'e
kui, chi jin ja kandijai yun janta'u
ña Dios ja ñayiu ndaa kui.
6 Suni saa ni ka'an David, ja na
ta'u na ndetu ñayiu janta'u ña ia
Dios ja kui ñayiu ndaa nuu ya, visi
tu na tniuu ni sa'i.
7 Sua'a ni ka'an David ja yoso
nuu tutu ii:
Na ta'u na ndetu ñayiu ni jaka'nu
ini ia Dios jakue'e sa'i, vi ni
kindee ya yika kuechi.
8 Na ta'u na ndetu tee ja tu xtavi
kuechi ña ia Dios jin yika
kuechi de,
kachi nuu tutu ii.
9 ¿Te a maa ni ñayiu judio ja
ka yitnuni nuu yiki kuñu de guaa
nase inu ta'u inu ndetu de? Ña'a,
chi suni nase inu ta'u inu ndetu
ñayiu ja tu ka yitnuni nuu yiki
kuñu de. Chi ja ni ka ka'on ja
ni janta'u ña Dios jin Abraham ja
tee ndaa kuu de nuu ya jin ja ni
kandija de.
10 ¿Te na ama ni janta'u ña Dios
jin Abraham ja tee ndaa kuu de
nuu ya? ¿A nuu ja yitnuni nuu
yiki kuñu de axi nuu chia'an ka?
Ni janta'u ña ya nuu kuini ka ja
kitnuni de.
11 Te nuu kuee ka, te ni jinkit-
nuni nuu yiki kuñu Abraham, te
suu kuu in seña, axi na kuinio
seyu ja ni janta'u ña ia Dios ja kuu
de tee ndaa nuu ya jin ja kandija
de. Su visi kuini ka ja kitnuni nuu
yiki kuñu de, te ni janta'u ña ia
Dios nagua ja kokuu de yua ndi'i
ñayiu ka kandija ja tu ka yitnuni
nuu yiki kuñui, nagua ja jin ja ka
kandijai, te suni kuanta'u ña ia
Dios ja ka kui ñayiu ndaa nuu ya.
12 Te suni kuu de yua ñayiu ka
yitnuni nuu yiki kuñui, su masu
maa ni ja ka yitnuni, chi suni ka
ndikin nagua ni kandija ndi tatao
Abraham ama ka ja chitnuni de
nuu yiki kuñu de.

Tno'o ni kee yu'u ia Dios skunkuu jin ma'ñu sagua ja ka kandijao Dios

13 Chi ni kee yu'u ia Dios nuu
Abraham ja vi ni'i de jin tatatno'o
de ñuyiu ja vi sa'a jajin de, te
masu ja ni skunkuu de Ley, chi ja
ni kandija de tno'o ni kee yu'u ya,
yun guaa ni janta'u ña ya ja kuu
de tee ndaa.
14 Chi nuu ja maa ni ñayiu ka
skunkuu Ley ka kuu ñayiu vi ni'i
nuu vi sa'a jajin, nuu saa te tu
jiniu'u ja ka kandijao ia Dios, te
suni tu ni jiniu'u tno'o ni kee yu'u
ya nuu Abraham.
15 Chi nuu ley vaji ja kiti ini ia
Dios, te tetniuu ya tnundo'o siki
ñayiu. Su nuu tu na ley oo, te suni
tu na yika kuechi oo.
16 Te yun guaa nuu ka kandija
ñayiu ia Dios, te sua'a ni vi ni'i
ja chindee chituu ña ya. Te yun
kukutu tno'o ni kee yu'u ya nuu

ndi'i tatatno'o Abraham, te masu
maintno'o ni nuu ñayiu ka oo jin
Ley, chi suni jin ñayiu ka kandija
nagua ni kandija Abraham. Te ni
jinkokuu de yua ndi'o,
17 nagua yoso nuu tutu ii: “Ni
jani ña rin ja kokuu ron yua ñayiu
kua'a ñuu”. Te maa de kuu yuao
nuu ia Dios, ia xiin nuu ni kandija
de, ja ndaxteku ya ndiyi, te ka'an
ya ja koo in ja chia'an ka ja koo.
18 Visi tu nagua ndetu ka'nu ka
Abraham ja koo in se'e de, su ni
kandija de tno'o ni kee yu'u ia
Dios, te ni ondetu ka'nu de, saa
te ni jinkokuu de yua ñayiu kua'a
ñuu, nagua ni ka'an Dios nuu de:
“Sua'a kua'a ndikin tata ron vi
koo”.
19 Te ni oo yutnu Abraham jin ja
kandija de, visi ja yatni in ciento
kuia oo de, te ja ni jini de ja ni
kuyatni ja kuu de, chi ja ni kuu
nija'nu ndeva'a de. Te ñasi'i de
Sara, chi ña ni kuu ja koo se'e ña.
20 Te tu ni ndakani ini de, chi ni
oo yutnu de jin tno'o ni kee yu'u
ia Dios ja koo se'e de, te yun ni
kandija gua'a ka de, te ni chiñu'u
de ia Dios.
21 Chi ni kukanu ndaa ini de ja
ia ka'nu ndeva'a kuu Dios, te sa'a
ya ndi'i nagua ni kee yu'u ya.
22 Te yun guaa ni janta'u ña Dios
ja tee ndaa kuu de nuu ya jin ja
kandija de.
23 Te masu maintno'o ni siki
Abraham kuu ja yoso nuu tutu ii:
“Ja ni janta'u ña Dios ja tee ndaa
kuu de jin ja kandija de”.
24 Chi suni yoso siki yoon, ja ni
janta'u ña ya ja ñayiu ndaa ka
kuo nuu ya, chi ka kandijao ia ni
ndaxteku Jito'o Jesús ne'u ndiyi.
25 Chi ni ja'an ya ni ji'i ya ja
ja'a yika kuechio, te ni ndateku ya
nagua ja vi kokuo ñayiu ndaa nuu
ia Dios.

5

Ni janta'u ña Dios ja ka kuo ñayiu ndaa nuu ya

1 Nuu saa te ka kuo ñayiu ndaa
nuu ia Dios jin ja ka kandijao ya,
te ni ka ndumanio jin ya jin ma'ñu
sagua Jito'o Jesukristu.
2 Chi jin ja ka kandijao Kristu, te
vi ni'o ja chindee chituu ña ia Dios
jion. Te yun guaa ka oo yutnuo, te
ka kusii inio, ja ka ndetu ka'nuo ja
vi ni'o ja vi koo ye'e vi koo tajaon.
3 Te masu maintno'o ni jin ya'a,
chi suni vi kokuu sii inio nuu
ka tna'o tnundo'o, chi ka jinio ja
nuu tnundo'o yun ka ni'o ja vi
kuandee inio.
4 Te nuu ka jandee inio tnundo'o
yun, te kekuei gua'o nuu ia Dios.
Te nuu kekuei gua'o nuu ia Dios,
te ka ndetu ka'nuo ja vi koo jin ya.
5 Te ja ka ndetu ka'nuo ya, tu taa
kanoo ña, chi ja kutoo ña ia Dios
oo chitu ini anuo jin ma'ñu sagua
Espíritu ya, ja ni taa ya nuo.
6 Chi nuu ña kuu sa'un nagua
vi sa'o ja vi skaku ni'nuo mao,
mamaa saa ni ji'i Kristu ja ja'a
ñayiu kue'e.
7 Te ndija ja vijin kuu ja ka'an
in ñayiu ja kui ja ja'a inka ñayiu,
ni ja ja'a in ñayiu ndaa, axi saa
vatuni oo in ñayiu ja oo anui ja
kui ja ja'a in ñayiu gua'a ndeva'a.
8 Su xne'e ia Dios ja kutoo ña
ya jion, chi visi ñayiu ka oo yika
kuechi ka kuo, su ni tetniuu ya
Kristu ja ni ji'i ya ja ja'o.
9 Te vi'i ka vitna ja ni ka kuo
ñayiu ndaa nuu ia Dios jin ma'ñu
sagua niñi Kristu ja ni jati nuu ni
ji'i ya, te jin maa ya ka kukanu
ndaa inio ja vi kaku ni'nuo nuu
tnundo'o ja tetniuu Dios ja ja'a
yika kuechio.
10 Chi nuu ni ka onee u'u tna'o
jin Dios, te ni ka ndumani tna'o jin
ya jin ma'ñu sagua ja ni ji'i Se'e ya,
te vi'i ka vitna ja ni ka ndumanio
jin Dios, te vi kaku ni'nuo nuu
tnundo'o, chi teku Kristu.
11 Te masu maintno'o ni ya'a,
chi suni vi kokuu sii inio nuu Dios

jin ma'ñu sagua Jito'o Jesukristu,
chi jin Kristu ni kentakueio ja ni
ka ndumani tna'o jin Dios.

Skintna'a nagua ni sa'a Adán jin nagua ni sa'a Jesukristu

12 Nuu saa te ja invaa tee ni sa'a
yika kuechi, te ni kiuu yika kuechi
yun nii nii ñuyiu. Te ni ji'i de ja ni
sa'a de yika kuechi, te kue'e ja ni
ji'i de yun ni ya'a nuu ndi'i ñayiu,
chi ndi'o ni ka sa'a yika kuechi.
13 Chi ama ka ja kuña'a ia Dios
Ley nuu Moisés, te ja ka sa'a
ñayiu ñuyiu yika kuechi. Su nuu
tu na ley, te tu na in xtavi kuechi
ña jin yika kuechi yun.
14 Su visi ni saa, te guaa ndee
kiuu ni oo Adán jin guaa ndee
kiuu ni oo Moisés, ndi'i ñayiu ni
ka oji'i jin yika kuechi, visi yika
kuechi yun, masu ja ni ka okuu
so'i nuu in ja tatnuni kuu, nagua
ni sa'a Adán ja tu ni jantno'o de
tno'o ja ni tatnuni Dios. Te Adán
kuu na kuinio kuanda'u ia kii.
15 Su javii java'a ja ni skuta'u ña
ia Dios, chi masu inuu kuu jin yika
kuechi ni sa'a Adán. Chi jin yika
kuechi invaa tee yun, ni ka ji'i
kua'a ñayiu. Su jin ma'ñu sagua
in tee ja kuu Jesukristu skuta'u ña
ia Dios in jaka'nu ka, te sa'a ña in
java'a jin kua'a ñayiu.
16 Te ja skuta'u ña ia Dios, masu
inuu kuu jin yika kuechi ni sa'a
in tee, chi jandaa ja invaa yika
kuechi, te ni ka tau tnia'o ja vi
kuo. Su ja ni skuta'u ña ia Dios
kuu ja ka kuo ñayiu ndaa nuu ya,
visi kuakua'a yika kuechi ni ka
osa'o.
17 Chi nuu ja jin yika kuechi
invaa tee sa'a ja vi kuu ndi'o, te
vi'i ka ñayiu chindee chituu ia
Dios, te skuta'u ña ya ja vi kokuo
ñayiu ndaa nuu ya, te vi kotekuo
nuu tatnuni ya jin ma'ñu sagua in
tee kuu Jesukristu.
18 Nuu saa te ja yika kuechi
invaa tee kuu Adán, ni sa'a ja ni
ka tau tnia'a ndi'i ñayiu, te suni
jin tniuu ndaa ja ni sa'a Jesukristu
ni jaka'nu ini ia Dios yika kuechi
ndi'i ñayiu, nagua ja vi kotekui jin
ya.
19 Chi nagua tu ni jantno'o in
tee nuu ia Dios, te kua'a ñayiu ni
ka kanakau nuu yika kuechi, te
suni saa ni ja invaa tee ni jantno'o
nuu ia Dios, te kua'a ñayiu ka kuu
ñayiu ndaa nuu ya.
20 Su nuu ni jiña'a ia Dios Ley
nuu Moisés, te ni tuu ndijin ja ni
kaya yika kuechi, su nuu ni kaya
kua'a yika kuechi, te ni kaya kua'a
ndeva'a ka javii java'a ia Dios.
21 Chi nagua sa'a yika kuechi ja
kundee ja ka ji'i ñayiu, te suni
saa ni sa'a javii java'a Dios, chi
kundee ja ka kuo ñayiu ndaa nuu
ya, nagua ja vi kotekuo nikuii
nikani jin ma'ñu sagua Jito'o Je-
sukristu.

6

Ni ka ji'o nuu yika kuechi su ka tekuo jin Kristu

1 Nuu saa, ¿te naxa vi kachio?
¿A vi kosa'a nio yika kuechi nagua
ja kaya javii java'a ia Dios?
2 Ña'a, masu saa kuiti kuu. Chi
ja ni ka ji'o nuu yika kuechio,
te ¿naxa kuu vi kosa'a kao yika
kuechi?
3 ¿Te a tu ka jini ni ja in ni ka oo
jin Jesukristu nuu ni ka janduteo?
Chi na kuinio ni ka ji'o jin ya nuu
ni ji'i ya.
4 Chi ja ni ka janduteo kuu na
kuinio ja in ni ni ka junkoyu'o
jin Kristu, te ni ka ji'o nagua
ja vi ndatekuo ja vi nduo ñayiu
jaa, nagua ni ndateku Kristu jin
jaka'nu maa Tata Dios ja ye'e tajan
ya.
5 Chi in ni ka oo jin Kristu, te na
kuinio ja ka ji'o jin ya nuu ni ji'i
ya, te suni in ni ka oo jin ya nuu
ni ndateku ya.
6 Chi ka jinio ja ama ka ni ka
osa'o jakue'e, te na kuinio ja ni

ka intakueio jin Kristu nuu cruz,
nagua ja na naa yiki kuñu ja ni
ojio'o ja sa'a yika kuechi yun, te
ma vi kokunukuechi kao nuu yika
kuechi.
7 Chi ñayiu ni ji'i, te ja ni kakui
ja ma kunukuechi kai nuu yika
kuechi.
8 Te nuu ja ni ka ji'o jin Kristu,
te na vi kandijao ja suni ka tekuo
jin ya.
9 Chi ka jinio ja ni ndateku
Kristu ne'u ndiyi, te ma kuu sa'un
ka ya, chi jakue'e ja ja'ni ña, ma
kuu sa'un ka nagua sa'a ña jin ya.
10 Chi nuu ni ji'i ya, te invaa ni
jichi ni ji'i ya ja ja'a yika kuechi ja
ma kuu sa'un ka ya. Su ja teku ya
vitna, chi teku ya ja sa'a ya nagua
kuini ia Dios.
11 Te suni saa ni maa ni, vi
ndakani ini ni na tno'o ja ni ka ji'i
ni nuu yika kuechi, su ka teku ni
nuu ia Dios ja ka oo ni jin Jito'o
Jesukristu.
12 Yun guaa ma vi kuandetu ka
ni ja vi kosa'a yiki kuñu ni yika
kuechi, ni ma vi kuantno'o ka ni
ja vi sa'a ni jakue'e.
13 Ni ma vi tnaa ka ni maa
ni nuu yika kuechi ja vi kokuu
ni na kuinio in ndatniuu ja sa'a
jakue'e, chi sua'a kua'ankuei ni
nuu ia Dios na kuinio in ñayiu ni
ndateku ne'u ndiyi, te vi kuña'a
ni maa ni nuu ya na kuinio in
ndatniuu ja sa'a ndaa.
14 Chi ma kokuu nija'nu ka yika
kuechi nuu in in ni, chi masu ka
oo ka ni jin Ley Moisés, chi sua'a
javii java'a Dios ka oo jin ni.

Vi kunukuechio nuu maa ni ia Dios

15 Nuu saa, ¿te naxa vi kachio?
¿A vi kosa'a nio yika kuechi kuu
ka masu ka oo kao jin Ley Moisés,
chi kunda'u ini ña ia Dios jion?
Ña'a, masu saa kuiti kuu.
16 Chi ja ka jini maa ni, ja nuu
ja ki'inkuei ni nuu in ñayiu ja
vi kunukuechi ni, te vi kuantno'o
ni tno'o ka'in, te ka jinokuechi ni
nuu ñayiu xiin nuu ka jantno'o ni
yun. Te suni saa ni kuu, ¿a ka
jantno'o ni nuu yika kuechi ja jaka
ña nuu vi kuu ni, axi ka jantno'o
ni nuu ia Dios ja vi kokuu ni ñayiu
ndaa nuu ya?
17 Su vi ndakuanta'u ni nuu ia
Dios, ja visi ni ka ojinokuechi ni
nuu yika kuechi, su ni ka jantno'o
ni jin ndee ini ndee anu ni tno'o
ia Dios ja ni ka kaxtno'o nuu ni.
18 Te nuu ni ka kaku ni ja ma
vi kunukuechi ka ni nuu yika
kuechi yun, te ni kiukuei ni ja vi
kunukuechi ni nuu ia Dios ja vi
sa'a ndaa ni nuu ya.
19 Ka'an nda'u ni san, chi tu ka
oo yutnu ni ja vi jinkui'nu gua'a
ini ni tno'o ja kuini san kaxtno'o
san ya'a. Chi ama ka ni ka jiña'a
ni maa ni nuu jane'e jayichi ja ni
ka osa'a ni jakue'e. Su vitna te vi
kuña'a ni maa ni ja vi kunukuechi
ni nuu tniuu ndaa, te vi kokuu ni
ñayiu vii ñayiu va'a nuu ia Dios.
20 Chi nuu ni ka ojinokuechi ni
nuu yika kuechi, te tu ni ka ondioo
ini ni ja vi kunukuechi ni nuu
tniuu ndaa.
21 ¿Te nagua ni ka ni'i ni ja ni ka
osa'a ni yika kuechi yun? Vitna
te nino'o ni ka ndukanoo ni, chi
sandi'i te jaka ña ja vi kuu ni.
22 Su vitna ja ni ka kaku ni nuu
yika kuechi, te ni kiukuei ni ja ka
jinokuechi ni nuu ia Dios. Saa te
ka kuu ni ñayiu vii ñayiu va'a nuu
ya, te sandi'i te jaka ña nuu vi
koteku ni nikuii nikani.
23 Chi ya'u ja ka ni'o ja ka
sa'o yika kuechi kuu ja vi kuo,
su ja skuta'u ña ia Dios kuu ja
vi kotekuo nikuii nikani jin Jito'o
Jesukristu.

7

Skintna'a naxa oo ñasi'i jin yii ña vi naxa ka oo jin Ley

1 Ja ka jini maa ni, vi ñani vi
kua'a, naxa ka'an nuu Ley, te ka

jini ni ja Ley, chi tatnuni nuu
ñayiu nini ja tekui.
2 Te suni saa ni kuu jin in ñasi'i
ja ni tnanda'a ña, chi ka'an ley
ja kuanyu'u kuandetu ña nuu yii
ña nini ja teku de. Su nuu ja na
kuu de, te kaku ña nuu ley ja ni
ojantno'o ña nuu yii ña.
3 Te yun guaa nuu ja nitna'a ña
jin inka teyii, su teku yii ña, te
skindee ña yii ña. Su nuu ja ni ji'i
yii ña, te ja ni kaku ña nuu nda'a
de, ka'an ley, te kuu ndatnanda'a
ña jin inka teyii ja tu na ñasi'i, te
tu skindee ña yii ña, chi ja ni ji'i
de.
4 Te suni saa ni maa ni, vi ñani
vi kua'a, chi na kuinio ja ni ka ji'i
ni nuu Ley jin ma'ñu sagua Kristu,
ja ni ji'i ya nuu cruz, nagua ja kuu
vi koo ni jin inka ja kuu Kristu,
ia ni ndateku ne'u ndiyi, nagua ja
saa te vi sa'o tniuu gua'a nuu ia
Dios.
5 Chi ama ka, nuu ni ka osa'o
yika kuechi, ni jiniu'u Ley ja ni
kaya ka jakue'e ka ndioo inio, te
suu ni jaka ña ja vi kuo.
6 Su vitna chi na tno'o ja ni ka
ji'o nuu Ley ja ni okuu nija'nu
nuo, te ni ka kakuo ja ma vi
kunukuechi kao nuu, nagua ja vi
kunukuechio nuu ia Dios, te vi
nduo jao jin Espíritu ya, chi masu
ka oo kao jin tno'o ja yoso nuu Ley
jana'a.

Jin Ley ni ka jinio ja ka oo yika kuechio

7 Nuu saa, ¿te naxa vi kachio?
¿A vi ka'on ja Ley ndiso yika
kuechi? Ña'a, masu saa kuiti kuu.
Su sein, chi ma kuu kuni san ja
oo yika kuechi san nuu sua'a te
tu na Ley, chi suni ma kuu kuni
san ja jio'o san nagua neva'a inka
ñayiu, nuu sua'a te tu yoso nuu
Ley: “Ma kojio'o ron nagua neva'a
inka ñayiu”.
8 Su yika kuechi san, chi ni
keja'a jin nagua tatnuni Ley ja
ma vi sa'o kuechi, te saa vi'i ka
ni ndioo ini san ja sa'a san ndi'i
jakue'e jasua'a. Chi nuu sua'a te
tu na Ley, te tu nagua sa'a ña yika
kuechi yun jin san.
9 Su ni oo in tiempu ja tu ni jini
san Ley, te ni osii ini san. Su nuu
ni jini san tno'o ja tatnuni Ley, te
ni ni'i ndee yika kuechi san, te na
kuinio ja ni ji'i maa san nuu ia
Dios.
10 Te ni nuku'un san ja maa
tno'o ja tatnuni Ley ja taa ja vi
kotekuo, ni jaka ña ja ni ji'i san
nuu ia Dios.
11 Chi yika kuechi yun ni keja'a
jin nagua tatnuni Ley ja ma vi sa'o
kuechi, su ni xnda'u ña jin san, te
vi jin maa tno'o tatnuni Ley yun
ni ja'ni ña jin san.
12 Te yun guaa Ley Moisés, chi
jandaa ndija ja Ley ii kuu. Te tno'o
ja tatnuni yun, chi tno'o ii, tno'o
ndaa, tno'o va'a kuu.
13 Nuu saa, ¿te a tno'o va'a ya'a
ni jaka ña ja ni ji'i san? Ña'a,
masu saa kuiti kuu. Chi yika
kuechi yun ni ja'ni ña jin san
jin ma'ñu sagua tno'o va'a ya'a,
nagua ja saa te xne'e kaji ja yika
kuechi kuu. Saa te xne'e tno'o ja
tatnuni Ley yun ja jakue'e ndeva'a
kuu yika kuechi.
14 Chi ka jinio ja Ley, chi vaji
nuu maa Espíritu ia Dios. Su
sein, chi ja ñayiu ñuyiu kuu san,
te na kuinio ja ni kuya'u san ja
jinokuechi san nuu yika kuechi.
15 Chi tu jinkui'nu ini san nagua
kuu ja sa'a san, chi tu sa'a san
nagua kuini san, chi saa sua'a ja
skexiko san yun kuu ja sa'a san.
16 Te nuu ja sa'a san nagua tu
kuini san ja sa'a san, te jin yun
ndakuni san ja oo gua'a Ley.
17 Nuu saa te masu maa san kuu
ja sa'a jakue'e yun, chi yika kuechi
ja oo ini anu san kuu ja sa'a.
18 Te jini san ja ini anu san axi
kokachio nuu yiki kuñu san, tu
kuiti na java'a oo, chi kuini san ja

sa'a san java'a, su tu nindee san ja
sa'a san.
19 Chi tu sa'a san java'a nagua
kuini san, chi saa sua'a jakue'e ja
tu kuini san sa'a san.
20 Te nuu ja sa'a san nagua tu
kuini san ja sa'a san yun, te masu
maa san kuu ja sa'a, chi yika
kuechi ja oo ini anu san kuu ja
sa'a.
21 Te saa ndo'o san, chi jandaa
ndija ja nuu kuini san ja sa'a san
java'a, te maa ni jakue'e nuku'un
san ini anu san.
22 Chi ndee ini ndee anu san
kusii ini san jin Ley ia Dios.
23 Su jini san ja nuu yiki kuñu
san oo in ja sa'a tneñu nuu ja-
jintnuni san, te suu kuu ley yika
kuechi, ja jasi ña jin san ja tu kuu
sa'a san java'a.
24 Nuu saa te nda'u ni ka san.
¿Na in skaku ni'nu yiki kuñu san
ja ma kuu san?
25 Ndakuanta'u san nuu ia Dios
ja ni skaku ni'nu ña ya jin ma'ñu
sagua Jito'o Jesukristu.
Chi ni jinkui'nu ini san ja maa
san jin jajintnuni san jinokuechi
san nuu Ley ia Dios, su yiki kuñu
san, chi jinokuechi nuu ley yika
kuechi.

8

Na vi koo gua'o jin Espíritu ia Dios

1 Nuu saa te vitna, te ñayiu ka oo
jin Jesukristu, tu nagua vi kotavi
kai ja vi tniuya'ui nuu ia Dios, chi
tu ka sa'a kai nagua kuini yiki
kuñui, chi ka sa'i nagua kuini maa
Espíritu ia Dios.
2 Chi ley Espíritu ia Dios taa
ja ka tekuo jin ma'ñu sagua Je-
sukristu, ia ni skaku ni'nu ña nuu
ley yika kuechi ja ma vi kuo.
3 Chi ni sa'a ia Dios nagua tu ni
kuu sa'a Ley Moisés, chi vita kuu
Ley, te ndakui ka yiki kuñu. Yun
guaa ni tetniuu ia Dios Se'e ya ja ni
kii ya ja vi oo vi kaa ya na kuinio
in tee ja oo yika kuechi. Te ni soko
ya maa ya ja ja'a yika kuechi yun,
saa te ni xtau tnia'a ia Dios yika
kuechi ka sa'o.
4 Saa ni sa'a ya, nagua ja na kuu
vi skunkuo ja vi sa'a ndao nagua
tatnuni ley, ja vi sa'o nagua kuini
Espíritu ia Dios, te ma vi kosa'a
kao nagua kuini yiki kuñuo.
5 Chi ñayiu sa'a nagua kuini yiki
kuñui, chi nino'o ni ja kuu yiki
kuñui ndakani ini. Su ñayiu sa'a
nagua kuini Espíritu ia Dios, chi
ndakani ini ja sa'i nagua kuini
maa Espíritu.
6 Te ñayiu ndi'ni nagua kuu yiki
kuñui, te jaka ña ja kui. Su ñayiu
ndi'ni Espíritu ia Dios, te jaka ña
ja kotekui vi koi jin jamani.
7 Su ñayiu ndi'ni ja kuu yiki
kuñui, te jini u'ui ia Dios, chi tu
jantno'i ley ya, te ni ma kuu ja
skunkui.
8 Te ñayiu sa'a nagua kuini yiki
kuñui, ma kuu sa'i ja junkuaan ini
ña ia Dios jin.
9 Su maa ni, ja tu ka sa'a ka ni
nagua kuini yiki kuñu ni, chi ka
sa'a ni nagua kuini Espíritu, nuu
ja jandaa ja oo Espíritu ia Dios ini
anu in in ni. Te ñayiu ja tu oo
Espíritu Kristu ini anui, te tu oi jin
ya.
10 Su nuu ja oo ya ini anu ni, te
visi jandaa ndija ja ni ji'i yiki kuñu
ni ja ja'a yika kuechi ni, su teku
anu ni, chi ni sa'a Dios ja ni nduu
ni ñayiu ndaa nuu ya.
11 Te nuu ja oo ni jin Espíritu
ia Dios, ja ni ndaxteku Jesús ne'u
ndiyi, te maa ya ja ni ndaxteku
Jesús sa'a ja vi ndateku yiki kuñu
ni ne'u ndiyi jin ma'ñu sagua
Espíritu ia Dios ja oo ini anu ni.
12 Nuu saa, vi ñani vi kua'a, te
nini kuu ja vi sa'o nagua kuini
Espíritu Dios, su masu ja vi sa'o
nagua kuini yiki kuñuo.
13 Chi nuu ja ka sa'a ni nagua
kuini yiki kuñu ni, te vi kuu ni. Su
nuu ja jin ma'ñu sagua Espíritu ia

Dios vi xnaa ni tniuu kue'e ni ka
osa'a ni yun, te vi koteku ni.
14 Chi ndi'i ñayiu ja ka ndikin
Espíritu ia Dios, te se'e Dios ka
kui.
15 Chi Espíritu ja ni ka ni'i ni
nuu ia Dios, masu in espíritu ja
jaka ña ja vi kunukuechi tuku ni
nuu vi kuu ni, ja vi koyu'u ni, chi
Espíritu sa'a ja ndakuanse'e ña ia
Dios jion kuu, te suu sa'a ja vi
kana jao nuu ya: "Tata yua san
kuu ni".
16 Te maa Espíritu ia Dios xne'e
ini anuo, ja ka kuu ndijao se'e ia
Dios.
17 Te ja se'e ia Dios ka kuo, guaa
suni vi ni'i ta'uo ja vi sa'a jajion
nuu ni kee yu'u ia Dios ja taa ya
nuo, ja vi nagua ni'i ta'uo jin maa
Kristu, chi inuu ni tnundo'o ka
tna'o jin ya vitna, nagua ja suni vi
koo ye'e vi koo tajaon jin ya.

Koo in kiuu ja vi koo jin Kristu

18 Ndakani ini san ja tnundo'o
ka tna'o vitna, chi masu ja vavi'i
kuu, nuu ja na vi skintna'o jin
jayiñu'u ia Dios ja vi koo jion nuu
kuee ka.
19 Chi ndi'i ja ni sa'a ia Dios
ka ndioo ndeva'a ini, vi ka ndetu
ka'nu ja vi kuni naxa vi koo ñayiu
ka kuu se'e ya.
20 Chi ni xtau tnia'a Dios ndi'i ja
ni sa'a ya, te ni ka skunai tniuu
gua'a ja vi sa'i, su masu ja saa ka
kuini mai vi sa'i, chi saa ni kuini
maa Dios ja kokuu. Su ni kendoo
ka in ja ka ndetu ka'nu ja vi koo
gua'a.
21 Chi ndi'i ja ni sa'a Dios ma vi
kokunukuechi ka nuu vi naa, te vi
kaku nagua ja vi koo in nuu vii
ndeva'a, nuu vi koo se'e ia Dios.
22 Chi ka jinio ja ndi'i ja ni sa'a
ia Dios ka tnana nda'u vitna, na
kuinio in ñasi'i ja ni tuu ja kaku
lulu.
23 Te masu maintno'o ni ja ni
sa'a ia Dios ka tna'a tnundo'o,
chi suni ndee yoon, ja ka neva'o
Espíritu ia Dios ja ni ka kuta'u
xtnañu'o nuu ya, chi ka tnana
nda'uo ndee ini ndee anuo, vi
ka ndetu ka'nuo na kiuu guaa vi
nduo se'e ya ja ndataa ya inka yiki
kuñu jao.
24 Chi jin ja ka ndetu ka'nuo ni
ka ni'o ja ni skaku ni'nu ña ia
Dios. Su nuu ja ka ndetuo in ja
kandia'o jin nuo, te in ja masu
ka ndetu ka'nuo kuu. Chi ¿nagua
kuu ja ka ndetuo nuu saa?
25 Su nuu ja ja ka ndetuo kuu in
ja kuini ka ja vi kunio, te ma vi
skuitao mao na vi kondetu ka'nu
nio.
26 Te saa ni maa Espíritu ia Dios,
chi suni chituu ña ya jion nuu ka
skuitao mao, chi tu ka jinio naxa
vi ka'on vi nagua vi kakaon nuu
ka ndakuatuo. Su maa Espíritu
ka'an ni'nu ja ja'o nuu ia Dios, te
vi tnana nda'u ya nuu ia Dios ja vi
ma ni'o naxa ka'on.
27 Su maa ia Dios ja ndia'a ya ini
anuo, chi jini ya nagua kuini maa
Espíritu nuu ka'an ni'nu ja ja'o.
Chi jikan ta'u Espíritu nagua kuini
maa ia Dios ja ja'a ñayiu maa ya.

Vi kundeo siki ndi'i jakue'e

28 Te ka jinio ja ñayiu ka kutoo
ia Dios, chi ndi'i ni ja chituu ña
ya ja kekuei gua'a jin, te ñayiu
ya'a ka kuu ja ni kana ya ja vi sa'i
nagua kuini maa ya.
29 Chi ñayiu ja ni jini maa ia
Dios ndee jana'a, suni ni kaji ña ya
nagua ja vi koi nagua oo maa Se'e
ya, nagua ja maa Se'e ya kokuu
suchi xtnañu'u ne'u kua'a ñani vi
kua'i.
30 Chi ñayiu ni kaji ya, suni ni
kana ña ya ja vi sa'i nagua kuini
ya. Te ñayiu ni kana ya suni ni
sa'a ya ja vi kokui ñayiu ndaa. Te
ñayiu ni sa'a ya ja na vi kokui
ñayiu ndaa, suni ni sa'a ya ja vi
koye'e vi kotajain nagua oo maa
ya.
31 Nuu saa, ¿te naxa ka vi ka-
chio? Chi nuu ja ka oo jin ia Dios,
te tu na in kuu koo sikio.

32 Chi nuu ja Dios, tu ni kuxii ya
Se'e maa ya, chi ni soko ña ya ja
ni ji'i ja ja'a ndi'o. Te ja ni taa ya
Se'e ya, te suni saa ni taa ya ndi'i
taka ja ka ja'ni ña jion.
33 Tu na in kuu ka'an kuechi
nuu ia Dios siki ñayiu ni kaji ya,
chi maa Dios kuu ia ni sa'a ja ni
ka ndui ñayiu ndaa.
34 Te tu na in kuu ja xtavi kuechi
ña jion nuu ia Dios, chi ni ji'i
Kristu ja ja'o. Te suni suu ya kuu
ia ni ndateku. Te oo ya nda'a
kua'a ia Dios ja ka'an ni'nu ya ja
ja'o.
35 Te tu na in kindee ja kutoo
ña Kristu jion. Chi ni tnundo'o,
te ni tno'o suchi ini, te ni nuu
ka sondikin ña ñayiu jion, te ni
tnama, te ni nuu tu ka ni'o sa'un
vi kui'nuo, te ni nuu oo tno'o yu'u,
ni ja vi ka'ni ña, ma kindee.
36 Chi yoso nuu tutu ii:
Ja ja'a maa ni te ndi'i ni kiuu ka
kuini ja vi ka'ni ña jin san,
chi ka kuu san na kuinio ndikachi
ja kua'an ti nuu kuu ti,
kachi tutu ii.
37 Su visi ndi'i tnundo'o ya'a ka
tna'o, su vi kundeo nuu ndi'i ya'a
jin ma'ñu sagua ia kutoo ña jion.
38 Te yun guaa kukanu ndaa ini
san ja tu na in kindee ja kutoo ña
ya. Ni ja ja'ni ña, ni ja tekuo, ni
ia ka jinokuechi nuu Dios, ni ja ka
kuu nija'nu ka, ni ja tatnuni ja vaji
nuu Tachi, ni ja oo vitna, ni ja koo
nuu kuee ka,
39 ni ja oo ndee sukun, ni ja oo
ndee kunu ka, ni in ja ni sa'a ia
Dios, ma kuu ja kindee ja kutoo ña
ia Dios jion, jin ma'ñu sagua Jito'o
Jesukristu.

9

Ni kaji ia Dios ñayiu Israel

1 Ka'an ndaa san, chi oo san jin
Kristu, te tu xnda'u ña san, chi
Espíritu ia Dios ndeka nduu ña jin
san ja ndakani ini san, yun guaa
jini san ja oo ndaa.
2 Te kusuchi ndeva'a ini san vi
siun ni tna'u ini anu san,
3 ja ja'a tna'a kuikin san ja ka
kui ñayiu judio, chi nuu sua'a te
kuu ja chituu san jin, chi vi maa
san na tau tnia'a, te na kujioo san
nuu Kristu ja ja'i.
4 Chi ñayiu ñuu Israel ka kui,
te ni ndakuanse'e ña Dios, te ye'e
tajan ya ni oo ya jin, te ni sa'a
ya tratu jin, te ni jiña'a ya Ley ya
nui jin ma'ñu sagua Moisés, te ni
xne'e ya naxa vi chiñu'i nuu ya, vi
ni kee yu'u ya kua'a tno'o vii tno'o
va'a nui.
5 Te suni tatatno'o ndi nija'nu
san ka kui, te nuu tatatno'o san
yun ni kii Kristu ja ni kuu ya in
ñayiu. Te maa ya kuu Dios ja
tatnuni ya siki ndi'i. Te ka'nu kuu
ya nikuii nikani. Saa na kokuu.
6 Su masu ja tu ni skunkuu tno'o
ni kee yu'u ia Dios nuu ñayiu
Israel, chi masu ndi'i ñayiu Israel
ka kuu ndija ñayiu ñuu Israel.
7 Te suni masu ndi'i se'e Abra-
ham ka kuu se'e de, chi jiña'a ia
Dios nuu de: “Jin ma'ñu sagua
maa ni se'e ron Isaac vi koo ndikin
tata ron”.
8 Te jin tno'o ni ka'an ia Dios
jinkui'nu inio ja ni in se'e ja
ni kaku nagua kuini in teyii jin
ñasi'i, masu se'e ia Dios ka kui, chi
maa ni se'e ja kaku nuu skunkuu
tno'o ni kee yu'u ia Dios ka kuu
ndija tatatno'o de.
9 Chi tno'o ya'a kuu ja ni kee
yu'u ia Dios nuu Abraham: “Vi
maa kiuu ja ni jani rin, nda-
jiokuiin rin te ja koo in seyii luluu
Sara”.
10 Te masu maintno'o ni ya'a
kuu ja ni kee yu'u ia Dios, chi suni
nuu ni junku'un lulu Rebeca, te
kuati ka kui jin invaa ni yuai, te
suu de kuu ndi tata velu san Isaac.
11 Te vi kuini ka ja vi kakui ja
vi sa'i java'a axi ja u'u, te ja ni
ka'an ia Dios naxa kokuu, nagua
ja saa, te skunkuu nagua kuini
maa ia Dios ja ni kaji ña ya, te

masu nagua ka sa'a maa ñayiu,
chi nagua kana ña maa ya.
12 Chi jiña'a ia Dios nuu Rebeca
ja suchi ka'nu yun kokunukuechi
nuu suchi lule ka.
13 Te suni yoso nuu tutu ii: "Ni
kutoo rin Jacob, te ni skexiko rin
Esaú".
14 Nuu saa, ¿te naxa vi kachio?
¿A tu sa'a ndaa ia Dios ja sa'a ya
siun nuu saa? Ña'a kuiti.
15 Chi guaa ndee jana'a ni ka'an
ia Dios nuu Moisés: "Kunda'u ini
rin ñayiu kunda'u ini maa rin,
te koneka'nu ini rin nuu ñayiu
koneka'nu ini maa rin", jiña'a ya.
16 Te yun guaa Dios, chi tu
kunda'u ini ya ñayiu jin ja kuini
axi ja sa'i, chi maa ya kaji na
ñayiu kuini ya ja kunda'u ini ya.
17 Chi suni saa yoso nuu tutu ii ja
ni ka'an ya jin Faraón guaa ndee
janana'a: "Ni jani ña rin jin ron
ja kuu ron rey, nagua ja saa te
xne'e rin tniuu ka'nu sa'a rin nuu
ron, nagua ja kutenuu sivi rin ja vi
kuni ñayiu nii ñuyiu", jiña'a ya.
18 Te yun guaa kunda'u ini ya na
ñayiu kuini ya ja kunda'u ini ya,
te sa'a ndee ya anu na ñayiu kuini
ya ja sa'a ndee ya ini anui.
19 Su yun te vi ka'an ni nuu san:
"Nuu ja saa kuu, ¿te naxa xtavi
kuechi ia Dios ñayiu? Chi ma kuu
vi sa'i siki nagua kuini maa ya ja
sa'a ya", vi kachi ni.
20 Su maa ni, ¿na in kuu ni ja
kondakan tno'o ni nagua sa'a ia
Dios? ¿A kuu ka'an in kisi ñu'u
nuu ñayiu ni sa'a ña jin: "¿Nau ja
saa sia'a ni sa'a ña ni jin san?"
21 Chi ñayiu sa'a kisi yun, ¿a ma
kuu sa'i jin ñu'u yun nagua kuini
mai? Chi jin in ni ñu'u yun kuu
sa'i in kisi gua'a ka axi in kisi kaa
nda'u ka.
22 Te suni saa sa'a ia Dios, chi
kuini ya xne'e ya ja kiti ini ya
nuu ñayiu ka sa'a jakue'e ja vi
kuni ndi'i ñayiu tniuu ka'nu ja
sa'a ya jin. Su ni jandee jaka'nu
ini ya jin ñayiu ka sa'a jakue'e
yun, ja vi tniuya'ui jin ja ka sa'i,
ja kua'ankuei nuu vi nai.
23 Te suni kuini ya ja xne'e ya
jin yoon ja ka'nu ndeva'a kuu nuu
tatnuni ya, chi ni kunda'u ini ña
ya jion, te ni sa'a tua'a ña ya ja vi
koo nuu ye'e tajan ya.
24 Saa ni kuu ja ni kana ña ya jin
yoon, savao ka kuu ñayiu judio,
te savao ka kuu ñayiu sava ka
tatatno'o.
25 Chi suni saa ni ka'an ya nuu
tutu ii ni tee Oseas nuu ka'an
sua'a:
Ñayiu ja masu ñayiu ñuu rin ni
ka okui xnani rin jin ñayiu
ñuu maa rin vitna,
te ñayiu ja tu ni okutoo rin, vitna
te kokutoo rin jin.
26 Te vi maa nuu ni ka'an rin ja
masu ñayiu ñuu rin ka kuu
ron,
vi maa yun vi nuu konani ron se'e
ia Dios teku, vitna,
kachi tutu ii.
27 Suni ni ka'an Isaías siki ñayiu
Israel: "Visi ni kaya ndikin tata
Israel na kuinio ñuti nduei yu'u
ndute mar, su ndesaa ni guaa vi
kaku ni'nu,
28 chi ñama skunkuu Jito'o Dios
ja sandaa ya yika kuechi ñayiu
ñuyiu", kachi tutu ii.
29 Te suni ni ka'an Isaías sua'a:
Nuu ja maa Jito'o ia ndakui
ndeva'a, tu ni xndendoo ya
tatatno'o,
te vi kokuu inuo jin ñayiu ñuu
Sodoma axi vi ndo'o nagua
ni ka ndo'o ñayiu ñuu Go-
morra,
kachi tutu ii.

Tu ni ka kandija ñayiu Israel jin ia Dios

30 Nuu saa, ¿te naxa vi kachio?
Ka jinio ja ñayiu sava ka tatatno'o,
visi tu ni ka ndukui ja vi sa'a ndai,
su jin ma'ñu sagua ja ka kandijai
ni sa'a ia Dios ja ni ka ndui ñayiu
ndaa.

31 Su ñayiu ñuu Israel, chi visi
ni ka ndukui ja vi skunkui Ley, su
tu ni ka kundei ja vi koo ndai jin
ma'ñu sagua Ley yun.
32 ¿Te nau, nuu saa? Saa, chi ni
ka ndukui ja vi koo ndai jin ma'ñu
sagua tniuu gua'a ka sa'i, te masu
jin ja ka kandijai ya. Te yun guaa
ni ka kachi ja'i yuu ja skachi ja'a
ña, te suu kuu Kristu.
33 Chi saa yoso nuu tutu ii:

Guaa ndee ñuu Sión kani rin
in yuu ja skachi ja'a ña,
chi suu kuu in kava ja
skanakau ña.
Te ñayiu ja kandija ia yun, chi ma
kendoi ja kanoo,
kachi tutu ii.

10

1 Jandaa ndija, vi ñani vi kua'a,
ja ndioo ndeva'a ini anu san, te
ndakuatu san nuu ia Dios ja ja'a
ñayiu ñuu san Israel nagua ja na
skaku ni'nu ña ya jin.
2 Chi ndakani maa san ja ja'i ja
ka ndioo ndeva'a ini ja vi chiñu'i
ia Dios, su tu ka chiñu'i ya nagua
kuini maa ya.
3 Chi tu ka jinkui'nu ini naxa
sa'a ia Dios ja vi kokui ñayiu
ndaa nuu ya, te yun guaa ka
ndukui jin nagua ka kuini mai
ja vi kokui ñayiu ndaa, te tu ka
janta'ui nagua sa'a ya ja vi kokui
ñayiu ndaa nuu ya.
4 Chi ja kuini Ley ja kenta
kaxtno'o kuu ja ja'a Kristu, nagua
ja ndi'i ñayiu ka kandija ya vi
kokui ñayiu ndaa.
5 Chi siki ñayiu ka'an ja kui
ñayiu ndaa ja skunkui Ley, ni tee
Moisés: "Ñayiu ja skunkuu nagua
yoso nuu Ley, te kotekui ja ja'a
Ley yun", kachi tutu ii.
6 Su siki ñayiu ndaa nuu ia Dios
jin ma'ñu sagua ja kandijai, ka'an
tutu ii sua'a: "Ma ndakani ini
ni jin anu ni: ¿Na in kaa ndee
andivi?" Chi yun kuu ja nukuakai
Kristu ja koo ya jion.
7 Te ni ma kachi ni: "¿Na in ki'in
ndee ñuu ji'i?" Chi yun kuu ja
nukuakai Kristu ne'u ndiyi ja koo
ya jion.
8 ¿Te naxa ka'an tno'o yoso nuu
tutu ii ya'a, nuu saa? Kachi sua'a:
"Oo yatni tno'o ya nuu ni, chi
ñu'u tno'o ya yu'u ni vi ini anu
ni", kachi. Te suu tno'o ya'a kuu
tno'o ka kandijao ja ka kaxtno'o
san nuu ñayiu.
9 Chi nuu ja jin yu'u ni na'ma ni
ja Jesús kuu Jito'o ni, te kandija ni
jin anu ni ja ia Dios ni ndaxteku
ya ne'u ndiyi, te kaku ni'nu ni.
10 Chi jin anuo kandijao nagua
ja kokuo ñayiu ndaa, te jin yu'o
na'mao ja Jesús kuu Jito'o, nagua
ja skaku ni'nu ña ya.
11 Chi ka'an nuu tutu ii: "Ndi'i
ñayiu ja kandija ya, ma vi kendoi
ja kanoo", kachi tutu.
12 Chi tu sa'a siin ya ñayiu judio
jin ñayiu sava ka tatatno'o, chi
maa ya kuu Jito'o ndi'o, te kuña'a
ya kua'a javii java'a nuu ñayiu ka
ndakakune'e ña jin ya.
13 Chi sua'a yoso nuu tutu ii:
"Ndi'i ñayiu ja ndakakune'e sivi
Jito'o, te skaku ni'nu ña ya", kachi
tutu.
14 Su ¿naxa vi ndakakune'i ya
nuu ja tu ka kandijai ya? ¿Te naxa
vi kandijai ya nuu ja tu na ndee ka
nini tno'o ya? ¿Te naxa vi konini
tno'o ya nuu ja tu na in kaxtno'o?
15 ¿Te naxa vi kaxtno'i nuu ja
tu na in tetniuu ña jin? Nagua
yoso nuu tutu ii: "¡Nase vivii si'in
ka neva'a ñayiu ja kua'ankuei ka
ndakani tno'o mani vi ka ndakani
tno'o va'a ia Dios!", kachi tutu.
16 Su masu ndi'i ñayiu ni ka
jantno'o tno'o va'a Jesús. Yun
guaa ni jikan tno'o Isaías sua'a:
"Jito'o san, ¿te na in kandija tno'o
ni ndakani san?" jiña'a de.
17 Te yun guaa ja kandijao vaji
nuu ninio tno'o ya, te ja ninio vaji
nuu ka kaxtno'o tno'o va'a ia Dios
nuo.

18 Su jikan tno'o san, ¿a ndija ja
tu ni ka onini ñayiu Israel tno'o
ya? Ña'a, masu ndija, chi ni ka
onini. Yun guaa yoso nuu tutu ii:
Chi ninii ñuyiu ni kenta tno'o ja
ka ka'in,
te ndee ja'a ñuyiu ni kenta tno'o
ya,
kachi tutu.
19 Su jikan tno'o tuku san: ¿A tu ni
ka jinkui'nu ini ñayiu Israel naxa
sa'a ia Dios? Ni ka jinkui'nu ini, su
tu ni ka janta'ui, chi xtnañu'u ka
Moisés ni ka'an tno'o ia Dios nuu
ka'an sua'a:
Sa'a rin ja vi kokuu kuasun ini ron
nuu ñayiu sava ka ñuu ja
masu invaa ñayiu maa rin
ka kui,
te sa'a rin ja vi kiti ini ron siki
ñayiu sava ka ñuu ja ka kui
ñayiu vasa.
20 Te saa ni Isaías, chi ni kundee
ini de ni ka'an kaji de tno'o ni
ka'an ia Dios:
Ñayiu tu ni ka ndanduku ña jin
rin, ni ka ndani'i ña,
te ni xne'e rin maa rin nuu ñayiu
ja tu ka ndakan tno'o ña jin
rin,
kachi tutu.
21 Su ja ja'a ñayiu Israel ni ka'an
Isaías tno'o ni ka'an ia Dios nuu
ka'an ya sua'a: "Nduu vi ñuu
kana rin ñayiu ñuu ja inu so'o
ndeva'a vi inu ndee ini", kachi
Isaías.

11

Ni skaku ni'nu ia Dios sava ñayiu Israel

1 Nuu saa te jikan tno'o san:
¿A ni skana ichi ña ia Dios jin
ñayiu ñuu ya Israel? Ña'a, masu
saa kuu. Chi suni ñayiu Israel
kuu sein, chi tatatno'o Abraham
vi ndikin tata maa Benjamín kuu
san.
2 Tu ni skana ichi ña ia Dios jin
ñayiu ñuu ya Israel, chi guaa ndee
jana'a ni kaji ña ya. ¿Axi tu ka
jini ni ja ka'an nuu tutu ii ja ja'a
Elías ja nuu ni ndakuatu de nuu
ia Dios? Te ni ka'an kuechi de ja
ja'a ñayiu ñuu de Israel, te jiña'a
de sua'a:
3 "Jito'o san, ni ka ja'ni ña tna'a
san Israel jin tee ka ndakani tno'o
ni, te ni ka xnani de nuu ka soko
san kiti nuu ni, te maintno'o ni ka
maa san kendoo, te suni ka nduku
ndee de ja vi ka'ni ña de jin san",
jiña'a de.
4 Su yun te jiña'a ia Dios nuu de:
"Ña'a, chi ja ni tava'a rin uja mil
teyii Israel ja tu ka ja'nu jiti de nuu
chu'chi nani Baal", jiña'a ya.
5 Te suni saa ni tiempu vitna, chi
kendoo ka joo ñayiu Israel ja ni
kaji ña ia Dios, chi ni kunda'u ini
ña ya jion.
6 Chi nuu ja ni kunda'u ini ña ya
jion kuu ja ni kaji ña ya, te masu
jin tniuu ja ka sa'o kuu. Chi nuu
ja jin tniuu ja ka sa'o kuu ja ni
kaji ña ya jion, te masu ndija ja
ni kunda'u ini ña ya jion nuu saa.
7 Nuu saa, ¿te naxa vi kachio?
Chi tu ni ka ni'i ñayiu Israel ja ka
ndukui ja vi kokui ñayiu ndaa nuu
ia Dios. Su savai chi ni kaji ña maa
ya, te ni ka ni'i. Te sava kai, chi ni
ka sa'a ndei ini anui,
8 nagua ka'an nuu tutu ii: "Ni
sa'a ia Dios ja ñayiu yun vi koo
ndee ndeva'a ini anui, ja ni tu ka
ndia'i jin nduchi nui axi vi konini
tno'o ya jin so'i, te vi saa ka oi
ndee kiuu vitna", kachi tutu ii.
9 Te suni yoso nuu tutu ii ni tee
David:
Viko kueli ja ka sa'i na nduu in ja
skanakau ña jin, vi in xeyu,
nagua ja jin yun vi nanakaui, te
na vi tna'i tnundo'o.
10 Te na vi ndesi nduchi nui nagua
ja ma vi kondia'i,
te na vi ndatoso yatai nikuii
nikani ni,
kachi tutu.

Ni skaku ni'nu ia Dios ñayiu sava ka ñuu

11 Nuu saa te jikan tno'o san: ¿A
ma kuu kuiti ka ndiukuei ñayiu

Israel nuu ia Dios ja siun ni ka kachi ja'i te ni junkuei? Ña'a, masu saa kuiti kuu. Chi sua'a ja ni ka kuso'o ñayiu Israel nuu ia Dios kuu nuu ni nune ichi ja ni ka kaku ni'nu ñayiu sava ka tatatno'o, nagua ja saa te vi kokuu kuasun ini ñayiu Israel ja ja'a ñayiu yun.

12 Chi nuu ja jin yika kuechi ja ni ka sa'a ñayiu Israel, ni jiniu'u ja ni ka ni'i ñayiu ñuyiu javii java'a, te jin ja ni ka kachi ja'i, te ni junkuei nuu jakue'e ni ka ni'i ñayiu sava ka tatatno'o ja vi kaku ni'nui, nuu saa te vi'i ka kokuu nuu vi ndajiokuiin ñayiu Israel ja ndiukuei nuu ia Dios.

13 Su ka'an san in tno'o nuu ni ja ka kuu ni ñayiu sava ka tatatno'o. Chi maa ia Dios ni chitniuu ña jin san ja kaxtno'o san tno'o ya nuu in in maa ni, te tanuu ni ini san sa'a san tniuu ja ni chitniuu ña ya jin san.

14 Chi jin tniuu sa'a san ya'a kuini san ja ndee sava ñayiu ka kuu tatatno'o san na vi kuu kuasun ini ja ja'a ni, saa te vi kaku ni'nui.

15 Chi nuu ni xndajioo ña ia Dios jin ñayiu Israel, ni nune ichi ja ni kiukuei ñayiu ñuyiu ja ni ndaka'an mani ña ya jin. Te suni saa ni kokuu jin ñayiu Israel, kiuu ja kuanta'u ña ya jin, chi vi kotekui kiuu yun ja ka kui na kuinio ndiyi vitna.

16 Chi xtaa vixin ja ka kene'e ñayiu Israel nuu yujan xtnañu'u kuu xtaa vixin ii, te suni saa ni kuu ii sava ka yujan yun. Te nuu ja ni sa'a ii ia Dios yo'o tnu, te suni ni kuu ii nda'a tnu.

17 Chi ñayiu Israel ka kuu na kuinio nda'a yutnu olivo va'a, te ni te'nde sava nda'a tnu. Te nuu tniuu nda'a tnu yun ni ndatnaa ña ia Dios jin maa ni, ja ka kuu ni na kuinio nda'a tnu olivo yuku. Saa te ni ka nduu ni tnu olivo va'a, ja ka teku ni jin yo'o tnu olivo va'a yun.

18 Su ma vi sa'a teyii ni maa ni nuu ñayiu Israel, ja ka kui na kuinio nda'a yutnu ni te'nde. Su nuu ja ka sa'a teyii ni, te vi kona'a ni ja masu maa ni ka xteku yo'o yutnu yun, chi maa yo'o tnu yun xteku ña jin in in ni.

19 Te vatu ni vi kachi ni: “Saa chi ni ja'nde ya sava nda'a yun nagua ja kuu ndatnaa ña ya jin san nuu olivo ya'a”, vi kachi ni.

20 Vatuka, su ni ja'nde ña ya jin, chi tu ka kandijai ya, te ni ndatnaa ña ya nuu tniui, chi maa ni ja ka kandija ni. Te yun guaa ma vi kokuu vixin ni, chi sua'a vi koyu'u ni'nu ni nuu ia Dios.

21 Chi nuu ja tu ni jaka'nu ini ia Dios nuu maa tnu olivo va'a yun, ja ka kuu maa ñayiu Israel, te suni ma kuaka'nu ini ya ja ja'a in in ni nuu ja ma vi kandija gua'a ni.

22 Vi kondia'a maa ni ja va'a ndeva'a ini ia Dios, su suni xeen ini ya. Chi ni nduxeen ini ya jin ñayiu Israel ja tu ka kandijai, su ni sa'a va'a ña ya jin in in maa ni. Su kuini ja vi koo ni jin java'a ya, chi nuu tuu, te suni ka'nde ña ya jin in in ni.

23 Te suni saa ni maa ñayiu Israel, nuu ja vi ndiokuiin vi kandijai, te ndatnaa jaa ña ya, chi ka'nu kuu ia Dios, te kuu ndatnaa tuku ña ya inka jichi.

24 Chi nuu ja maa ni, ja masu ñayiu Israel ka kuu ni, te ni ja'nde ña ya nuu tnu olivo yuku, te masu xtnu gua'a ni ka okuu ni, su ni ndatnaa ña ya nuu tnu olivo gua'a. Te yun guaa masu vijin kuu nuu ya ja ndatnaa jaa ña ya nuu maa tnu olivo gua'a yun jin nda'a maa tnu ja ka kuu maa ñayiu Israel.

Koo in kiuu te skaku ni'nu ia Dios ndi'i ñayiu Israel

25 Kuini san ja vi kuni ni, vi ñani vi kua'a, naxa oo tno'o ya'a ja ni

yiyu'u, nagua ja ma vi kokuu teyii
ni ja inu ndichi ka ni. Te ya'a
kuu ja ka kundee ini sava ñayiu
Israel, guaa ndee na jino kiuu ja vi
kandija ñayiu sava ka tatatno'o.
26 Yun te saa skaku ni'nu ya
ndi'i ñayiu Israel, nagua yoso nuu
tutu ii nuu ka'an sua'a:
Ndee ñuu Sión kii ia skaku ni'nu
ñayiu,
te kindee ya ndi'i jakue'e ka sa'a
tatatno'o Jacob.
27 "Te ya'a kuu tratu ja sa'a rin jin
nuu kindee rin yika kuechi",
kachi ia Dios, ka'an nuu tutu ii.
28 Te ñayiu Israel, chi tu ni ka
janta'ui tno'o va'a ia Dios ja skaku
ni'nu ña, te ka jini u'ui ia Dios ja
kuu in java'a nuu in in maa ni. Su
ia Dios, chi kutoo ni ña ya jin, chi
ni kaji ya ndee ndi tata velui.
29 Te ma ndakindee ya nagua ni
skuta'u ña ya, te ni ma ndatna'nu
ini ya ja ni kana ya ñayiu.
30 Te maa ni ja ka kuu ni ñayiu
sava ka tatatno'o, ndee ama ka,
chi ni ka okuso'o ni nuu ia Dios, su
vitna ja ni ka kuso'o ñayiu Israel
nuu ya, te ni kunda'u ini ña ya jin
in in ni.
31 Te suni saa ni ñayiu Israel
vitna, chi ka kuso'i nuu ia Dios,
nagua ja saa, te na kunda'u ini ña
ya jin in in maa ni, te suni saa ni
kokunda'u ini ña ya jin.
32 Chi ni jasi ña ia Dios jin ndi'i
ñayiu ka kuso'o nuu ya, nagua ja
saa te inuu kunda'u ini ya jin ndi'i
ñayiu.
33 Chi ka'nu ndeva'a kuu tno'o
ndichi ia Dios, te ndi'i kuiti
jinkui'nu ini ya. Te ma kuu sa'un
ja vi ka'on naxa sandaa ya kuechi
in in ñayiu, te ni ma kentakueio
ja vi jinkui'nu inio naxa sa'a ya.
34 "¿Na in ni jinkui'nu ini naxa
ndakani ini maa Jito'o? ¿Axi na in
ni xteku ña jin ya?
35 ¿Axi na in ñayiu ni jiña'a
xtnañu'u ka nuu ya, nagua ja
ndakuña'a ya nui?"
36 Chi nuu maa ya vaji taka ja
oo, te maa ya jito ndi'i, te ja vi
koo nuu maa ya ka kuu. Te na vi
kochiñu'o ya ja ia ka'nu ndeva'a
kuu ya nikuii nikani. Saa na
kokuu.

12

Na vi kunukuechi gua'o nuu Jesukristu

1 Nuu saa, te jikanta'u san nuu
in in maa ni, vi ñani vi kua'a, ja
kunda'u ini ña ia Dios jion, vi soko
ni maa ni nuu ya, na kuinio in
ja soko tekuo nuu ya, in ja vii, ja
junkuaan ini ia Dios. Chi ya'a kuu
ja ka chiñu'u ndaa ndija ni ya.
2 Te ma vi kosa'a ni nagua ka
sa'a ñayiu ñuyiu ya'a, chi sua'a
na sama ja ka ndakani ini ni,
nagua ja saa te vi nduu jaa ndi'i
ni. Saa te kentakuei ni ja vi kuni
ni naxa kuini ia Dios axi nagua
kuu jagua'a ja junkuaan ini ya, vi
nagua kuu ja oo ndaa.
3 Chi ni chindee ni chituu ña ia
Dios jin san nuu ni chitniuu ña ya,
te ka'an san nuu ndi'i ni ja ni in
ni ma vi ndakani ini ni ja ka kuu
ka'nu ka ni. Chi sua'a vi kui'nu ini
in in maa ni nagua ka ndakani ini
ni na kuu na kuu naxa ni chikua'a
ia Dios ja ka kandija ni, ja ni saja
ya nuu in in ni.
4 Chi nagua oo yiki kuñuo ja
ka neva'o kua'a ndatniuu kueli,
su masu in ni tniuu ka sa'a ndi'i
ndatniuu yun.
5 Te suni saa ni ka kuu yoon,
chi visi ka oo kua'o, su invaa ni
yiki kuñu ka kuo jin Kristu. Te ka
netna'a in ion ja ka kuo na kuinio
invaa ni yiki kuñu.
6 Te siin siin tniuu ni skuta'u ña
ia Dios jin in ion, na kuu na kuu
naxa ni ka'an nda'u ni ka'an kee
ña ya. Te nuu ja ni skuta'u ña ya
tniuu ja vi ndakani ni tno'o ya ja
ka ni'i ni nuu maa ya, te vi sa'a ni
jin na kua'a ka kandija maa ni.

7 Axi nuu ja ni ka kuta'u ni tniuu
ja vi kunukuechi ni nuu ñayiu, te
vi kunukuechi gua'a ni. Axi ni ka
kuta'u ni tniuu ja vi kaxtno'o ni,
te vi kokaxtno'o ni nuu ñayiu.
8 Te nuu ja ni ka kuta'u ni tniuu
ja vi xteku ni ñayiu, te vi koxteku
ni ñayiu. Te nuu ja ka skuta'u ni
inka ñayiu, te vi sa'a ni jin ndee
ini ndee anu ni. Te nuu ja ka
netniuu ni nuu ñayiu ka skua'a,
te vi sa'a gua'a ni jin tniuu ka nee
ni. Te nuu ja ka chituu ni ñayiu
ka kuu nda'u, te vi kosii ini nuu
ka chituu ni jin.

Tno'o kanuu ja vi skunkuu ñayiu ka kandija

9 Vi ka'an too tna'a ndaa ni, te
ma vi sa'a jani ini ni. Vi skexiko
ni jakue'e, te vi sa'a ni java'a.
10 Vi ka'an too tna'a in in maa ni
jin in ñani in tna'a ni, te vi konee
yiñu'u nuu tna'a ni.
11 Te vi nduku ndee ni, ma vi
kokuu kuxii ni jin tniuu ka sa'a
ni, chi vi ni ini ni anu ni, vi
kunukuechi ni nuu Jito'o.
12 Vi kosii ini ni ja ka ndetu
ka'nu ni taka java'a ja vi ni'i ni,
te vi kuandee vi kuataa ini ni nuu
ka tna'a ni tnundo'o, te siun ni vi
kondakuatu ni nuu ia Dios.
13 Te vi chituu ni ñayiu ka
kandija nuu nagua ka ja'ni ña jin,
te suni vi kuña'a nuu ni ve'e ni na
vi ndoi nuu ka jionditai.
14 Vi ka'an vii vi ka'an va'a ni
jin ñayiu ka ndakoo siki ni. Te
ma vi kane'e ni jin, chi sua'a vi
kakanta'u ni ja ja'i.
15 Vi kokusii ini ni jin ñayiu ka
osii ini, te vi nda'i ni jin ñayiu ka
nda'i.
16 Te vi kintna'a inuu ni jin in in
ni. Te ma vi kokuu teyii ni, chi vi
koo inuu ni jin ñayiu ka sa'a nda'u
maa. Te ma vi kani ini ni ja inu
ndichi ka ni.
17 Te ma vi ndaxndenaa ni ni in
ñayiu nuu ka sa'a ñai jakue'e jin
ni. Chi vi nduku ndee ni vi sa'a ni
java'a jin ndi'i ñayiu.
18 Te vi nduku ndee ni vi guaa
ndee ndenu vi kundee ini maa ni
ja vi koo mani ni jin ndi'i ñayiu.
19 Ma vi ndaxtenaa maa ni
ñayiu ja ka sa'a ña jakue'e, vi ñani
vi kua'a, ja ka ka'an too tna'o, chi
vi kua'a ni tno'o ja maa ia Dios
kuu ia tetniuu tnundo'o siki ñayiu
yun. Chi saa yoso nuu tutu ii:
"Maa rin guaa tetniuu tnundo'o,
chi maa rin guaa ndatniuya'u",
kachi Jito'o.
20 Chi "Nuu ja kokin ñayiu ka'an
u'u ña jin ni, te kuña'a ni ja na
kai. Te nuu ja yichi, te kuña'a ni
ndute na ko'i. Chi nuu ja saa sa'a
ni, te sa'a ni ja vi ndukua'a ñu'i ja
kukanoi."
21 Ma vi kuandetu ni ja skuita
ña jakue'e, chi saa sua'a maa ni vi
skuita jakue'e jin java'a ka sa'a ni.

13

Vi kuanyu'u vi kuandetuo nuu ñayiu ka netniuu

1 Ndi'i ñayiu na vi kuanyu'u vi
kuandetui nuu ñayiu ka netniuu,
chi ka ndisoi tniuu nuu ñuu. Chi
tu na ñayiu netniuu nuu ja tu
ni jani ña maa ia Dios, te ñayiu
ka netniuu, chi maa ia Dios ni
chitniuu ña.
2 Yun guaa ñayiu kanduu
kani'ni in ñayiu netniuu, te tu
kuini ja kuanyu'u kuandetui nuu
ñayiu ja ni jani ia Dios, te ñayiu
yun, chi xtavi kuechi mai, te nini
kuu ja tniuya'ui ja sa'i yun.
3 Chi ñayiu ka netniuu, masu ka
oi ja vi siu'i ñayiu ka sa'a gua'a,
chi ja vi koyu'u ñayiu ka sa'a
jakue'e. Te nuu ja kuini ni ja ma
koyu'u ni ñayiu ka netniuu, nuu
saa te sa'a gua'a ni, te ñayiu ka
netniuu yun na vi ndakuantno'o
ña jin ni.
4 Chi ka jinokuechi nuu ia Dios
ja vi sa'i java'a jin ni. Su nuu ja
sa'a ni jakue'e, te koyu'u ni jin,
chi masu ka netniuu uin, chi ka
ndisoi tniuu ja vi sa'a ndai jin

ñayiu nagua ya'i. Chi nuu ia Dios
ka jinokuechi, te jantniuu ña ya
jin ja vi ka'nde ndai kuechi na
ñayiu sa'a jakue'e.
5 Yun guaa kanuu ja kuanyu'u
kuandetu ni nuu ñayiu ka net-
niuu, masu na ni ja ma ki'in ni
ja kundaa kuechi ni, chi suni ja
ndakani gua'a ini ni jin jajintnuni
ni.
6 Chi yun kuu ja tniuya'u ni
xu'un impuestu. Chi nuu ia Dios
ka jinokuechi ñayiu ka netniuu
ya'a, te tniuu ya'a ka ndee nui ja
vi sa'i.
7 Te suni tniuya'u ni ndi'i nagua
ndita ni: tniuya'u ni xu'un ja ka
jakin tna'a ni nuu ñuu, vi xu'un
impuestu ja ndita ni nuu ñayiu ka
jikan xu'un impuestu. Te ka'an vii
vi ka'an va'a ni nuu ñayiu kuini ja
ka'an va'a ni, te konee yiñu'u ni
nuu ñayiu kuini ja konee yiñu'u
ni.

Vi ka'an too in tna'a kuikion

8 Ma vi kondita ni nuu ni in
ñayiu, chi maa ni ja ka ndita ni
kuu ja vi ka'an too tna'a ni, chi na
ñayiu ka'an too in ñani in tna'i,
te ja ni skunkui nagua tatnuni Ley
Moisés.
9 Chi ya'a tatnuni Ley: “Ma vi
skindee tna'a ron, ni ma vi ka'ni
ron ndiyi, ni ma vi su'u ron, ni ma
vi ka'an tno'o ron siki inka ñayiu,
ni ma vi kojio'o ron nagua neva'a
inka ñayiu”. Ndi'i tno'o ya'a vi
sava ka tno'o ja vaji nuu sava ka
Ley, te ndi'i ni nduu invaa ni tno'o
ya'a: “Ka'an too in ñani in tna'a
ron nagua kutoo ron maa ron”.
10 Chi na in ka'an too in ñani
in tna'i, te ma sa'a ñai jakue'e, te
ja ka'an toi yun sa'a ja skunkui
nagua tatnuni Ley Moisés.
11 Te vi sa'a ni ndi'i tno'o ya'a,
chi ja ka jini maa ni na tiempu
ka oo vitna, te ja ni kuu ore ja vi
ndandoto ja ka kixion, chi vitna
te ja ni kuyatni ka kiuu ja skaku
ni'nu ña ya jion, saa kiuu ja ni ka
kandijao tno'o va'a ya.
12 Chi na kuinio ja ja kua'an ya'a
jakuaa, chi ja makundikin sa'un ja
tuu inka kiuu ja ndii Kristu. Nuu
saa te na vi xndoo tniuu kue'e
ja ka sa'o ñunee, te na kuinio ja
vi ndekui'nuo sa'un ja vi kaxin
tna'o jin jakue'e nuu ye'e ni'nu ia
Dios, nagua sa'a in soldado nuu
ndaki'in de sa'un de ja kaxin tna'a
de.
13 Te na vi kaka ndao ja tno'o
nduu ka jikao. Te ma vi kosa'o
viko ja vi kokaa ndeva'o, te ni
ma vi kojinio, ni ma vi kuineo ja
vi kosa'o kuechi ñuyiu jin inka
ñayiu, ni ma vi kokukuasun inio
ja vi kotee tna'o.
14 Su sua'a vi sa'o nagua ni osa'a
maa Jito'o Jesukristu, te ma vi
kuña'o nuu yiki kuñuo nagua jio'o
ja kusii ini jin.

14

Ma vi xtavi kuechi ni in ñayiu kandija

1 Vi kuanta'u ni ñayiu chia'an
ka vi koyutnu gua'a nuu tno'o ia
Dios, su ma vi tee tna'a ni jin visi
siin siin ka ndakani ini ni.
2 Chi ka oo ñayiu ka kandija ja
ndi'i ni ja kuu vi kai. Su ñayiu ja
chia'an ka koyutnu gua'a, chi maa
ni yuku kuii ka jai.
3 Te ñayiu ka jaa ndinuu ni nuu,
ma vi skexikoi ñayiu ja tu ka jaa
ndinuu ni nuu. Te ñayiu ja tu
ka jaa yun, ma vi xtavi kuechi
ñayiu ka jaa ndinuu ni nuu, chi ni
janta'u ña maa ia Dios jin ñayiu
yun.
4 Te maa ni, ¿na in kuu ni
ja xtavi kuechi ni inka ñayiu ji-
nokuechi? Nuu ja sa'a gua'i axi
sa'a kue'i, su kuenta maa ya ja
kuu ya lamui kuu, te koo yutnui,
chi ka'nu kuu maa Jito'o ja sa'a ya
ja koo yutnui.
5 Te suni ka oo ñayiu ka ndakani
ini ja oo kiuu ka'nu ka saa sava

ka kiuu, su savai ka ndakani ini ja
inuu ni ka kuu ndi'i ni kiuu. Su in
in mai na vi kukanu ndaa ini jin
ja ka ndakani ini.
6 Chi ñayiu ka jaan ii in kiuu,
ka jaan ii kiuu yun ja ka chiñu'i
Jito'o. Te ñayiu ja tu ka jaan ii in
kiuu, tu ka jaan ii kiuu yun ja ka
chiñu'i Jito'o. Te ñayiu ka jaa ndi'i
ni nuu, ka jai ja ka chiñu'i Jito'o,
chi ka ndakuanta'ui nuu ia Dios.
Te ñayiu tu ka jaa ndi'i ni nuu, tu
ka jai ja ka chiñu'i Jito'o, te suni
ka ndakuanta'ui nuu ia Dios.
7 Chi ni ion tu ka tekuo ja vi koo
va'a mao, ni ma vi kuo ja vi koo
va'a mao.
8 Chi nuu ja ka tekuo, te ka tekuo
ja vi koo nuu maa Jito'o. Te nuu ja
vi kuo te vi kuo ja vi koo nuu maa
Jito'o. Yun guaa a ka tekuo axi ka
ji'o, su nuu nda'a maa Jito'o ka oo.
9 Chi yun guaa ni ji'i Kristu, te
ni ndateku ya, chi teku ya vitna
nagua ja kokuu ya Jito'o ñayiu ji'i
vi ñayiu teku.
10 Su maa ni, ¿nau ja xtavi
kuechi ni ñanio? Axi maa tuku
ni, ¿nau ja skexiko ni ñanio? Te
ndi'o ndajinokueio nuu Kristu ja
sandaa ya kuechio.
11 Chi yoso nuu tutu ii nuu ka'an
sua'a:
Teku maa rin, kachi Jito'o, te nuu
maa rin vi jinkuiin jiti ndi'i
ñayiu,
te ndi'i ñayiu vi ndaa yu'u ja maa
rin kuu ia Dios,
ka'an tutu ii.
12 Nuu saa, te in in mao vi
ndakua'o kuenta nuu ia Dios
nagua ni ka sa'o.

Ma vi sa'a ni ja kanakau in tna'a kuikin ni nuu yika kuechi

13 Yun guaa ma vi koxtavi
kuechi tna'a in ion, chi sua'a vi
ku'un inio ja ma vi sa'o ja vi
ndakaka yata ñanio nuu ka kandi-
jai.
14 Chi jini maa san vi kukanu ini
san Jito'o Jesús, ja ni in ja ni sa'a
ia Dios tu oo tne'e maa, su ñayiu
ndakani ini ja oo sava jatne'e, te
jatne'e kuu nuu mai.
15 Su nuu ja jin ndei ka jaa ni,
sa'a ja kusuchi ini ñani ni, nuu saa
te ka xne'e ni ja tu ka ka'an too ni
ñani ni. Ma vi sa'a ni ja jin ndei
ka jaa ni, te skunaa ña jin ñayiu
xiin ja'a ni ji'i Kristu.
16 Te ma vi kune ni ichi ja vi
ka'an kue'e ñayiu siki ja ka jini
maa ni ja ka sa'a va'a ni.
17 Chi nuu tatnuni ia Dios nuo,
masu siki ndei vi kao axi ja vi ko'o
kuu, chi ja vi sa'a ndao, te vi koo
jin tno'o mani, te vi kosii inio jin
ma'ñu sagua Espíritu ia Dios kuu.
18 Chi ñayiu ja sa'a siun nuu ji-
nokuechi nuu Kristu, te junkuaan
ini ña ia Dios jin, vi ka ka'an vii
ka ka'an va'a ñayiu ja ja'i.
19 Te yun guaa vi ndukuo ja siun
ni vi koo manio jin ñanio, te vi
chituu tna'o ja vi koyutnu gua'o
nuu tno'o ya.
20 Te ma vi skunaa ni nagua ni
sa'a ia Dios ja ja'a ndei ka jaa ni.
Chi jandaa ndija ja ndi'i ni nuu
ndei oo vii, su jakue'e kuu nuu ja
ndei ka jaa ñayiu sa'a ja ndakaka
yata inka ñayiu.
21 Chi gua'a ka kuu ja ma vi kaa
ni kuñu, ni ma vi ko'o ni vinu, ni
in ja ma vi sa'a ni ja ndakaka yata
ñanio, axi ja ndaskiti ini ña jin,
axi ja skuita ña jin.
22 Te ka kukanu ini ni jin ja ka
kandija ni ja kuu vi sa'a ni nuu ia
Dios. Nase ta'u ñayiu ja tu xtavi
kuechi ña jajintnuni jin ja sa'i.
23 Su ñayiu ndi'ni siki ja jai, te
xtavi kuechi mai jin ja jai yun, chi
tu kukanu ini ja kuu kai, te jai. Chi
ndi'i ja sa'a ñayiu nuu tu kukanu
ini, te yika kuechi kuu.

15

1 Yun guaa yoon ja ka oo
ndakuio jin ja ka kandijao, na vi
kuandee inio jin ñayiu inu vita, te
ma vi ndukuo nagua ka junkuaan
ini mao.

2 Te in in mao na vi ndukuo ja vi
junkuaan ini ña in ñani in tna'o,
in ja sa'a gua'a ña jin, ja chituu ña
ja vi koyutnu gua'a kai.
3 Chi ni Kristu, tu ni nduku ya
nagua junkuaan ini maa ya, chi
sua'a ni skunkuu ya nagua yoso
nuu tutu ii: "Taka tno'o ne'e ja ka
kane'e ñayiu jin ni, kuu na kuinio
ja ka ka'in siki maa san", kachi
tutu ii.
4 Chi ndi'i tno'o ja yoso nuu tutu
ii ndee jana'a, ni ka tee ja kaxtno'o
nuo, nagua ja vi kuandee inio, te
vi kosii inio nuu ka ka'uo nuu tutu
ii yun, te vi kondetu ka'nuo ya.
5 Te maa Dios, ia taa ja vi
kuandee ini ni, te vi kosii ini ni,
na chituu ña ya jin in in ni ja vi
koo inuu ni, nagua ni sa'a maa
Jesukristu,
6 nagua ja saa te inuu ni vi ka'an
ni, nuu ka chiñu'u ni Dios, ia kuu
Tata Jito'o Jesukristu.

Ni jitenuu tno'o ia Dios nuu ñayiu sava ka tatatno'o

7 Nuu saa te vi kuanta'u tna'a
ni, nagua ni janta'u ña Kristu jion,
nagua ja saa te vi chiñu'u ñayiu ia
Dios.
8 Chi ka'an san ja ni kii Je-
sukristu ja kunukuechi ya nuu
ñayiu judio nagua ja skunkuu ya
tno'o ni kee yu'u ia Dios nuu ndi
tata velu san, saa te xne'e ya ja
Dios chi ia ndaa kuu ya.
9 Te ni kii ya, nagua ja suni
ñayiu sava ka tatatno'o vi chiñu'i
ia Dios ja kunda'u ini ña ya jin,
nagua yoso nuu tutu ii:

Yun guaa ndaa yu'u san ne'u
ñayiu sava ka tatatno'o ja
maa ni kuu ia Dios,
te kata san yaa ja chiñu'u ña san.

10 Te suni sua'a yoso nuu tutu ii:

Maa ni ja ka kuu ni ñayiu sava ka
tatatno'o, inuu vi kokusii ini
ni jin ñayiu ñuu maa ya.

11 Te ka'an tuku tutu ii:

Maa ni ja ka kuu ni ñayiu sava
ka tatatno'o, vi sa'a ka'nu ni
Jito'o Dios,
te ndi'i ñayiu ñuyiu vi chiñu'u ya
ja ia ka'nu ndeva'a kuu ya.

12 Te suni ka'an nuu tutu ni tee
Isaías:

Ndee ndikin tata Isaí kee in ia ja
kii,
te kotatnuni ya nuu ñayiu sava ka
tatatno'o,
te ñayiu yun, vi kondetu ka'nu ña
jin ya,
ka'an nuu tutu ii.

13 Te maa Dios, ia taa ja ka ndetu
ka'nuo ja vi ni'o java'a nuu ya, na
sa'a ya ja vi kosii ini ndeva'a ni,
te vi koo ni jin jamani ya, chi ka
kandija ni ya, nagua ja saa te in
in kiuu vi kondetu ka'nu ka ni ya
jin jaka'nu maa Espíritu ya.

Ndakani Pablo naxa kaxtno'o de nuu ñayiu sava ka tatatno'o

14 Te kukanu ini san ja maa ni, vi
ñani vi kua'a, chi inu va'a ndeva'a
ini ni, te ndi'i ni ka jinkui'nu gua'a
ini ni, te kuu vi xteku tna'a in in
maa ni.
15 Su nuu tutu ya'a, ni kii ini
san ni tee kaji kuiti san nagua
ja ndaska'an ña san, ja ma vi
ndunaa ini ni. Te saa sa'a san, chi
ni chindee ni chituu ña ia Dios jin
san,
16 ja kunukuechi san nuu Je-
sukristu na kuinio in sutu, te
kaxtno'o san tno'o va'a ia Dios
nuu ñayiu sava ka tatatno'o,
nagua ja saa te kuanta'u ña ia Dios
jin ñayiu yun, na kuinio in ja soko
ja junkuaan ini ya, te sa'a Espíritu
ya ja ka kuu ii ka kuu ndai nuu ya.
17 Te ja oo san jin Jesukristu
guaa kusii ndeva'a ini san ja ji-
nokuechi san nuu ia Dios.
18 Chi ma kii ini san ja ka'an san
inka tno'o siin, chi maintno'o ni
nagua sa'a Kristu jin ma'ñu sagua
maa san, ja ka jantno'o ñayiu sava
ka tatatno'o nuu ia Dios. Te saa
sa'a san jin ndi'i tno'o ka'an san
vi tniuu sa'a san,

19 jin ma'ñu sagua jaka'nu maa
ya ja sa'a kua'a tniuu na'nu
vi javii java'a jin jaka'nu maa
Espíritu ia Dios. Saa te skunkuu
san ja kaxtno'o san tno'o va'a
Kristu nuu ñayiu guaa ndee ñuu
Jerusalén vi nii sava ka ñuu guaa
ndee kenta ñuu ja tnii Ilírico.
20 Te yun guaa ni nduku ndee
san ni kaxtno'o san tno'o va'a
Kristu nuu tu sa'un na ama ka
nini ñayiu tno'o ya, nagua ja ma
kaxtno'o ka san nuu ñayiu ja ni
ka onini tno'o ya ja ni ka ndakani
sava ka de.
21 Chi sua'a ni skunkuu san
nagua yoso nuu tutu ii:

Ñayiu ja tu sa'un na ama ka jini
tno'o ya, te vi kuni.
Te ñayiu ja tu sa'un na ama ka
nini tno'o ya, vitna te vi
jinkui'nu ini,
kachi tutu ii.

Ndakani ini Pablo ja jinkoto de ñayiu Roma

22 Te ja ja'a tniuu ya'a guaa jasi
ña ja tu kuu ja jakoto ña san, visi
ja ni kuu kua'a jichi ndakani ini
san ja jaa san.
23 Su vitna ja ni xndi'i san tniuu
sa'a san ñuu ya'a, te ja siun ja ni
kuu kua'a kuia ndakani ini san ja
jakoto ña san.
24 Te kondetu ka'nu san ja kuu
jakoto ña san nuu ya'a san ki'in
san España. Te nuu ya'a tno'o sii
ini ja vi koo nunuo, te vi chituu ña
ni ja vi ndakanu ichi ña ni ki'in
san.
25 Su vitna, chi no'o san
Jerusalén nusia'a san joo ja ni ka
skuta'u ña jin ñayiu maa ia Dios
ja ka oo ñuu yun.
26 Chi ñayiu ka skua'a ja ka oo
Macedonia vi Acaya, ni ka jakin
tna'i joo xu'un ja vi tetniui nuu
ñayiu maa ia Dios ja ka kuu nda'u
ka oo ñuu Jerusalén.
27 Ni ka junkuaan ini ja vi sa'i
saa, te vatuka ka sa'i, chi jin
ma'ñu sagua ñayiu judio ni ka
ni'i ñayiu sava ka tatatno'o javii
java'a nuu ia Dios. Te yun guaa
ka nditai, te kanuu ja vi ndachitui
jin ñayiu judio ja ka kandija yun,
jin nagua ka neva'i ñuyiu ya'a.
28 Nuu saa te nuu xndi'i san
tniuu ya'a, ja ndakuña'a san
xu'un ja vaji jin san ya'a, te kee
san ki'in san España, te nuu ya'a
san ñuu jian, te jakoto ña san.
29 Te jini san ja kiuu jaa san nuu
ka oo ni, te kenta san jin kua'a
javii java'a jin ma'ñu sagua tno'o
va'a Kristu.
30 Su jikanta'u san nuu in in ni,
vi ñani vi kua'a, ja vi chituu ña ni
na vi ndakuatuo nuu ia Dios ja ja'a
san, chi ka oo jin Jito'o Jesukristu,
te sa'a Espíritu ia Dios ja ka ka'an
too tna'o.
31 Vi kakanta'u ni ja na skaku
ña ya nuu nda'a ñayiu tu ka
kandija ja ka oo Judea, te na vi
kuanta'u gua'a ñayiu ka skua'a ka
oo ñuu Jerusalén xu'un ja nee san
ja chituu san jin.
32 Te nuu ja saa kuini maa ia
Dios, te kosii ini san nuu jakoto
ña san jin in in ni, te ndatatu san
nagua ja ndanindee ka san nuu vi
koo jian.
33 Te maa Dios, ia sa'a ja vi koo
jin jamani, na koo ya jin ndi'i ni.
Saa na kokuu.

16

Ndakan tno'o Pablo ñayiu ka jini tna'a jin de

1 Te kaxtno'o san ja kenta kua'o
Febe, in ña'a jinokuechi gua'a nuu
ñayiu ka skua'a ja ka oo ñuu
Cencrea.
2 Te vi kuanta'u gua'a ni ña ja
oo ña jin maa Jito'o, nagua kuini
ja sa'o jin ñayiu maa ia Dios, te
vi chituu ni ña nani guaa kuu ja
ja'ni ña jin ña, chi ni chituu maa
ña kua'a ñayiu, te suni ni chituu
ña ña jin san.
3 Te vi kuña'a ni nuu Priscila jin
Aquila, ja ndakan tno'o ndeva'a

san de, ¿a kukueni ka oo de?, chi
in ni ka satniuu san jin nduu de ja
ka jinokuechi san nuu Jesukristu.
4 Chi ni ka tna'a de tnundo'o
ja vi ndee ndoñu'u ka ja vi kuu
de ja ja'a san. Te yun guaa
ndakuanta'u san nuu nduu de,
te masu maintno'o ni sein, chi
suni ka ndakuanta'u ñayiu sava
ka tatatno'o ja ka skua'a.
5 Te suni vi kuña'a ni ja ndakan
tno'o ndeva'a san ñayiu ka skua'a
ja ka ndututu ve'e Priscila jin
Aquila, ¿a kukueni ka oi? Te vi
kuña'a ni ja ndakan tno'o ndeva'a
san jin Epeneto, ¿a kukueni oo de?
Chi suu de kuu tee xtnañu'u ja ni
kandija Kristu ñuu Acaya.
6 Te vi kuña'a ni ja ndakan tno'o
ndeva'a san María, ¿a kukueni
oo ña? Chi maa ña kuu ña'a ni
satniuu ndeva'a ja ja'a in in maa
ni.
7 Te vi kuña'a ni ja ndakan tno'o
ndeva'a san tna'a san Andrónico
vi Junias, ¿a kukueni ka oo de?
Chi maa de jin ña ni ka yi'i in ni
jin san vekaa. Te sava ka tee ni
chitniuu Jesús, chi ka nee yiñu'u
ndeva'a de nuu nduu ñayiu ya'a,
te xtnañu'u kai ni ka kandija
Kristu saa maa san.
8 Te vi kuña'a ni ja ndakan tno'o
san Amplias, tee ka'an too ndeva'a
san, ¿a kukueni oo de? Chi ni
kandija de Jito'o.
9 Te vi kuña'a ni ja ndakan tno'o
ndeva'a san Urbano, tee ka chituu
tna'a jin san ja ka kaxtno'o san
tno'o va'a Kristu, ¿a kukueni oo
de? Vi saa ni Estaquis, tee ka'an
too ndeva'a san, ¿a kukueni oo
de?
10 Te vi kuña'a ni ja ndakan
tno'o ndeva'a san Apeles, ¿a
kukueni oo de? Chi ni xne'e de
maa de ja kandija gua'a de Kristu,
vi saa ni ndakan tno'o san ñayiu
ve'e Aristóbulo, ¿a kukueni ka oi?
11 Te vi kuña'a ni ja ndakan
tno'o ndeva'a san tna'a san
Herodión, ¿a kukueni oo de vi a
kukueni ka oo ñayiu ve'e Narciso,
ja ni ka kandijai Jito'o?
12 Te vi kuña'a ni ja ndakan
tno'o ndeva'a san Trifena jin Tri-
fosa, ¿a kukueni ka oo ña? Chi
nduu ña ka satniuu ndeva'a nuu
Jito'o. Vi saa ni ndakan tno'o
ndeva'a san Pérsida ña'a ka'an
too san, ja satniuu ndeva'a ña nuu
Jito'o.
13 Te vi kuña'a ni ja ndakan
tno'o ndeva'a san Rufo, tee ni kaji
ña maa Jito'o, ¿a kukueni oo de?,
vi suni nana si'i de, ja suni kuu ña
na kuinio nana si'i san.
14 Te vi kuña'a ni ja ndakan
tno'o ndeva'a san Asíncrito vi
Flegonte vi Hermas vi Patrobas vi
Hermes, vi sava ka ñanio ja ka oo
jin de, ¿a kukueni ka oo de?
15 Te vi kuña'a ni ja ndakan
tno'o ndeva'a san Filólogo jin
Julia vi Nereo jin kua'a de, vi
Olimpas vi ndi'i ñayiu ka kandija
ja ka oo jin de, ¿a kukueni ka oo
de?
16 Vi ndakan tno'o tna'a in in
maa ni, te vi ndatnii nda'a tna'a
ni. Te ndi'i ñayiu ka skua'a ja
ka kandija Kristu ka oo ya'a ka
ndakan tno'o ña jin ni, ¿a kukueni
ka oo ni? Saa vi ka'an ni jin.

Tno'o sandi'i ni ka'an Pablo

17 Su jikanta'u san nuu ni, vi
ñani vi kua'a, ja vi koto ni maa ni
jin ñayiu ka nduku ja vi sa'a siin
tna'a, te ka sa'i ja ka kujioo ñayiu
ka skua'a, chi siin ka kaxtno'i jin
nagua ni ka kutua'a maa ni. Te vi
kujioo ni nuu ñayiu ka sa'a siun.
18 Chi ñayiu yun, tu ka ji-
nokuechi nuu Jito'o Jesukristu, chi
ka ndi'ni kai ja vi ku'un chitu chii,
te inu yuchi ndeva'a yu'i, te jin
tno'o vii ja ka ka'in yun ka xnda'ui
ñayiu inu vita ini.
19 Te ndi'i ñayiu ka jini naxa
ka jantno'o ni tno'o va'a Jesús,
yun guaa kusii ndeva'a ini san, te
kuini san ja vi kondichi ini ni, ja

vi sa'a ni java'a, su ma vi kuni ni
ja vi sa'a ni jakue'e.
20 Te maa Dios, ia sa'a ja vi
koo jin jamani, ñama xtaxin yuu
ya Tachi ja nani Satanás ja vi
kokuain ni'nu ni. Te Jito'o Je-
sukristu na chindee chituu ña jin
in in maa ni.
21 Te kachi Timoteo, tee ka chi-
tuu tna'a jin san ja ka kaxtno'o
san, ja ndakan tno'o ndeva'a ña
de, ¿a kukueni ka oo ni? Te suni
ka ndakan tno'o ña Lucio vi Jasón
vi Sosípater, ¿a kukueni ka oo ni?
Saa vi ka'an ni jin de.
22 Maa san kuu Tercio ja tee san
tutu ya'a nagua ka'an Pablo, te
suni ndakan tno'o ña san jin ni,
¿a kukueni ka oo ni ja ka oo ni jin
Jito'o?
23 Te kachi Gayo ja ndakan tno'o
ndevava'a ña de jin ni, ¿a kukueni
ka oo ni? Chi maa de kuu tee
tanuu ve'e ja ndoo maa san ja
kuu san Pablo. Te suni tanuu de
ve'e de ja ka ndututu san jin ndi'i
ñayiu ka skua'a. Vi suni ndakan
tno'o ña Erasto, tee yinda'a xu'un
ñuu ya'a jin ñanio Cuarto, ¿a
kukueni ka oo ni?
24 Te Jito'o Jesukristu na chindee
chituu ña jin ndi'i ni. Saa na
kokuu. *
25 Te na vi chiñu'o ia Dios, chi
sa'a ya ja ka oo yutnu ni jin tno'o
va'a Jesukristu ja ni kaxtno'o san.
Te tno'o ya'a kuu ja ni yiyu'u, su
ni xne'e ia Dios tno'o ya'a ja ni
oneva'a yu'u ya guaa ndee ama ka
ja junkoo ñuyiu.
26 Su vitna te ni ka jinio tno'o
ya jin ma'ñu sagua tutu ii ja ni ka
tee ndaa tee ni ka ndakani tno'o ia
Dios ndee jana'a, nagua ni tatnuni
maa Dios, ia oo nikuii nikani, ja
ni tuu ndijin tno'o ya. Te ni ka
jini ñayiu ndi'i ñuu nagua ja vi
kandijai, te vi kuantno'i tno'o ya.
27 Te nikuii nikani na koo
jayiñu'u nuu ia Dios jin ma'ñu
sagua Jesukristu ja maintno'o Dios
kuu ia ndichi. Saa na kokuu.

* **16:24 16:24** Masu ndi'i nuu tutu ii ndee jana'a yoso tno'o ya'a.

Tutu xtnañu'u ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Corinto

1 Maa san kuu Pablo, tee ni kana
ia Dios ja sa'a san nagua kuini ya,
te ni chitniuu ña ya ja ndakani san
tno'o va'a Jesukristu. Te maa san
jin ñanio Sóstenes
2 ka tee san tutu ya'a ja majaa
nuu maa ni, ja ka skua'a ni tno'o
va'a ia Dios ja ka oo ni ñuu ka'nu
Corinto, ja ka kuu ni ñayiu ni sa'a
siin ña ia Dios ja vi kunukuechi ni
nuu ya jin ma'ñu sagua Jesukristu.
Chi ni kana ña ya ja vi kokuu ni
ñayiu vii nuu ya, jin ndi'i ñayiu ka
oo ninii nuu ka ndakakune'i sivi
Jito'o Jesukristu, ja kuu ya Jito'o
mai vi suni Jito'o yoon.
3 Te maa Tata Ja'nuo jin Jito'o
Jesukristu na ka'an nda'u ka'an
kee ña ya, te vi koo ni jin jamani
ya.

Tno'o ja ndakuanta'u nuu ia Dios

4 Te siun ni ndakuanta'u san
nuu ia Dios ja ja'a in in maa ni,
chi ni ka'an nda'u ni ka'an kee ña
ya jin ma'ñu sagua Jesukristu.
5 Chi jin ma'ñu sagua ya ni sa'a
ia Dios ja ni ka kuu kuika ni nuu
ndi'i tno'o ya, te ni ka jinkui'nu
gua'a ini ni jin tno'o ka ka'an ni
vi nuu ndi'i tno'o ndichi ya.
6 Chi ni ka kukanu ndaa ini
ni jin tno'o Jesukristu ja ni ka
ndakani nuu ni.
7 Te yun guaa tu nagua ja'ni
sa'un ka ña ni in ja skuta'u ña ia
Dios, nini ka ndetu ka'nu ni guaa
ndee kiuu ndenta Jito'o Jesukristu.
8 Te maa ya sa'a ja vi koyutnu
ni guaa ndee kiuu sandi'i, nagua
ja tu na kuechi vi kotavi ni kiuu ja
ndii Jito'o Jesukristu.
9 Chi ia ndaa kuu Dios, te
skunkuu ya tno'o ni kee yu'u ya,
te ni kana ña ya ja vi koo ni jin
se'e ya Jesukristu, ia kuu Jito'o.

Tno'o ja xteku ña jin ñayiu ka skua'a ja ma vi sa'a siin tna'i

10 Jikanta'u san nuu in in ni,
vi ñani vi kua'a, jin sivi Jito'o Je-
sukristu ja inuu inuu vi ndatno'o
tna'a ni, te ma vi kosa'a siin tna'a
ni, chi sua'a inuu vi koo ni, vi inuu
vi ndakani ini ni.
11 Ka'an san tno'o ya'a, vi ñani
vi kua'a, ja ka oo ni ñuu ka'nu
Corinto, chi ka ka'an ñayiu ka oo
ve'e Cloé ja ka tee tna'a ni.
12 Chi jini san ja ka ka'an ni:
“Maa san chi oo san jin Pablo”;
te sava ni ka ka'an: “Maa san
chi oo san jin Apolos”; te sava ni:
“Maa san chi oo san jin Pedro”; te
sava ni: “Maa san chi oo san jin
Jesukristu”.
13 ¿Te naxa nuu saa? ¿A kuu
vi sa'a siin siin ni Jesukristu? Te
tu ni intakaa maa san ja kuu san
Pablo nuu cruz ja ja'a in in ni, te
ni tu ni ka jandute ni jin sivi san.
14 Te ndakuanta'u san nuu ia
Dios ja ni in ni, tu ni skuandute
ña san, chi maa ni Crispo jin Gayo
guaa ni skuandute san,
15 nagua ja ni in ñayiu ma vi
koka'in ja ni ka jandutei jin sivi
Pablo.
16 (Te suni ni skuandute san
ñayiu ve'e Estéfanas, su tu
ndaka'an san a ndee ka ñayiu ni
skuandute san.)
17 Chi tu ni tetniuu ña Jesukristu
ja skuandute san ñayiu, chi ja
kaxtno'o san tno'o va'a ya, su
masu jin tno'o ndichi ndeva'a ja
oo ñuyiu ya'a, nagua ja ma naa
jaka'nu ndeva'a ja ni ji'i Jesukristu
nuu cruz.

Jin Jesukristu ni xne'e ia Dios jaka'nu ya vi tno'o ndichi ya

18 Te tno'o kaxtno'o ja ni ji'i
Jesukristu nuu cruz, chi tno'o vasa
kuu nuu ñayiu kua'ankuei ja vi
junaa. Su yoon ja kua'ankueio ja

vi kaku ni'nuo, chi in jaka'nu maa
ia Dios kuu,
19 nagua yoso nuu tutu ii:
Xnaa rin tno'o ndichi ja jini ñayiu
ndichi ñuyiu ya'a,
te xtajioo rin ja ka jinkui'nu ini
ñayiu kaji ini,
kachi tutu ii.
20 Nuu saa te tu nagua jiniu'u
ñayiu ndichi, ni ñayiu kaxtno'o
Ley, ni ñayiu jini gua'a ja tee tna'a
siki nagua oo ñuyiu ya'a. Chi
ni sa'a ia Dios ja tu jiniu'u tno'o
ndichi ñayiu ñuyiu.
21 Chi ia ndichi kuu Dios, te
tu ni ka jini ña ñayiu ñuyiu jin
ma'ñu sagua tno'o ndichi ja ka jini
mai. Su ni jintna'a ini ya ja jin
ma'ñu sagua tno'o ya, te skaku
ni'nu ya ñayiu ka kandija ya, visi
ka ndakani ini sava ñayiu ja tno'o
vasa kuu tno'o ja ka kaxtno'o nui.
22 Chi ñayiu judio ka jikain ja
na sa'a ia Dios tniuu na'nu ja vi
kandijai ya. Te ñayiu sava ka
tatatno'o ka ndukui tno'o ndichi ja
vi kuni gua'i.
23 Su sein, chi ka kaxtno'o san
ja ni ji'i Kristu, ia ni tetniuu Dios,
nuu cruz. Te jin tno'o ya'a ka
kanakau ñayiu judio ja vi nai,
te ñayiu sava ka tatatno'o ka
ndakani ini ja tno'o vasa kuu.
24 Su ñayiu ni kana ia Dios, a
kuu ñayiu judio axi ñayiu sava
ka tatatno'o, ka jini ja Jesukristu
xne'e jaka'nu maa ia Dios vi tno'o
ndichi ya.
25 Chi tno'o ia Dios ja ka ka'an
ñayiu ja tno'o vasa kuu, te tno'o
ndichi ka kuu saa tno'o ñayiu
ñuyiu. Te tno'o ia Dios ja ka
ndakani ini ñayiu ja tno'o vita
kuu, te tno'o ndakui ka kuu saa
jandakui in ñayiu.
26 Vi kona'a ni, vi ñani vi kua'a,
naxa ni ka oo ni nuu ni kana ña ia
Dios jin ni. Chi joo ni maa ni ni ka
okuu ñayiu ndichi nuu ñuyiu ya'a,
te joo ni maa ni ka okuu ñayiu ka
tatnuni, te joo ni maa ni ka okuu
ñayiu ka ndanuu.
27 Chi ni kaji ia Dios ñayiu
ka ka'an ñayiu ñuyiu ja ñayiu
vasa ka kui, nagua ja kuña'a ya
jakanoo nuu ñayiu ndichi. Te ni
kaji ia Dios ñayiu ka ka'an ñayiu
ñuyiu ja ñayiu inu vita ka kui,
nagua ja kuña'a ya jakanoo nuu
ñayiu inu ndakui.
28 Te ni kaji ia Dios ñayiu ka
ka'an ñayiu ñuyiu ja masu ñayiu
ka ndanuu ka kui, te ka skexiko ña
jin ja masu nagua ka kuu sa'uin,
nagua ja saa, te sa'a ya ja ma vi
jiniu'u ka ñayiu ka ndanuu yun.
29 Te yun guaa ni in ñayiu, ma
sa'a teyii mai nuu ia Dios.
30 Su maa ia Dios ni sa'a ja ka
oo ni jin Jesukristu, te suni ni sa'a
ya ja nuu Jesukristu vi ni'o tno'o
ndichi. Te ni sa'a ya ja tu na
kuechi ka tavi kao nuu ya, te ka
ovio nuu ya, te ni ndatau ña ya
nuu yika kuechio.
31 Saa te skunkuu nagua yoso
nuu tutu ii: “Nuu ja kuini in ñayiu
ja kokuu teyii, te na kokuu teyii jin
ja ni sa'a Jito'o” kachi tutu ii.

2

Kaxtno'o Pablo tno'o ja ni ji'i Jesukristu nuu cruz

1 Su nuu ni jaa san nuu ka oo
maa ni, vi ñani vi kua'a, ja ni
kaxtno'o san tno'o ia Dios, te tu
ni ka'an san tno'o ndichi ni tno'o
vijin ndeva'a.
2 Chi nuu ni oo san ne'u maa
ni, tu ni kuini san ja kaxtno'o san
inka tno'o siin, chi maa ni tno'o
Jesukristu, ia ni tetniuu Dios, ja ni
ji'i ya nuu cruz.
3 Te nuu ni jaa san nuu ka oo
ni, chi vita ni oo san, vi kisi san ja
yu'u ndeva'a san.
4 Te nuu ni ka'an san ja ni
kaxtno'o san nuu ni, tu ni kuini
san ja vi jino ini ni jin tno'o ndichi
ñayiu ñuyiu. Chi ni sa'a san ja

ni ka jino ini ni jin ma'ñu sagua
Espíritu jin jaka'nu maa ia Dios,
5 nagua ja nuu jaka'nu maa ia
Dios vaji tno'o ja ka kandija ni,
te masu nuu tno'o ndichi ñayiu
ñuyiu.

Xne'e ia Dios tno'o ndichi ya jin ma'ñu sagua Espíritu ya

6 Su kaxtno'o san tno'o ndichi
nuu ñayiu ja ni ka jijai jin tno'o
ka kandijai. Su tno'o ndichi ya'a,
chi masu ja vaji nuu ñuyiu ya'a
kuu, ni masu tno'o ndichi ja ka
ka'an ñayiu ka tatnuni ñuyiu ya'a
kuu, chi ñayiu ka tatnuni ya'a
kua'ankuei ja vi nai.
7 Chi tno'o ja ka'an san ya'a
kuu tno'o ndichi maa ia Dios ja ni
yiyu'u. Te tno'o ja ni yiyu'u ya'a,
ja ni oneva'a maa ya ndee ama ka
ja jinkoo ñuyiu, nagua ja vi ni'o
jayiñu'u nuu ya.
8 Te ni in ñayiu ja ka tatnuni
nuu ñuyiu ya'a, tu ni ka jinkui'nu
ini tno'o ndichi ya'a, chi nuu ja
sua'a, te ni ka jinkui'nu ini, te ma
vi katakai Jito'o nuu cruz, ia ye'e
tajan.
9 Saa te ni skunkuu nagua yoso
nuu tutu ii:
Chi taka ja tu ni ka jini sa'un ñayiu
jin nduchi nui, ni tu ni ka
onini jin so'i,
te ni tu sa'un ni ka ndakani ini
ñayiu,
kuu ja ni sa'a tua'a ia Dios ja vi
kuni ñayiu ka kutoo ya,
kachi tutu ii.
10 Su ni xne'e ia Dios tno'o
ndichi ya'a nuu yoon jin ma'ñu
sagua Espíritu ya, chi ndi'i skua'a
Espíritu, te jini ya ndi'i tno'o
ndichi maa ia Dios.
11 Chi ni in ñayiu tu jini
nagua ndakani ini inka ñayiu, chi
maintno'o maa ñayiu jin anui,
guaa jini nagua ndakani ini. Te
suni saa ni jin ia Dios, chi tu
na in jini nagua ndakani ini ya,
maintno'o Espíritu maa ya guaa
jini.
12 Te mao, chi ni ka ni'o Espíritu
ja vaji nuu ia Dios, nagua ja vi
jinkui'nu inio ndi'i ja ni skuta'u
ña ya jion, te tu ka ndakani
inio nagua ka ndakani ini ñayiu
ñuyiu.
13 Te suni ka ndakani san tno'o
ja ni kaxtno'o Espíritu ia Dios nuu
san, te masu tno'o ja ni ka kutua'a
san jin jandichi maa san kuu. Te
saa ka kaxtno'o san jin Espíritu ia
Dios nuu ñayiu ka oo jin Espíritu
ya.
14 Su ñayiu ja tu ka oi jin
Espíritu ia Dios, chi tu ka janta'ui
tno'o ja vaji nuu Espíritu ya, chi
ka ndakani ini ja tno'o vasa kuu.
Te ma kuu vi jinkui'nu ini, chi
tu na Espíritu ia Dios oo jin ja
kaxtno'o ya naxa vi jinkui'nu ini.
15 Te ñayiu oo jin Espíritu ia
Dios, chi ndi'i ni ja kuu skua'i, su
ni in ñayiu ñuyiu ma kuu vi skua'i
naxa oo maa ñayiu oo jin Espíritu
ia Dios.
16 Chi ka'an nuu tutu ii: "Tu na
in jini nagua ndakani ini Jito'o,
te tu na in kaxtno'o nuu ia Dios"
kachi tutu ii. Su visi ni saa, su
yoon, chi ka ndakani inio nagua
ndakani ini Jesukristu.

3

Masu vatuka kuu ja ka sa'a siin tna'a ñayiu

1 Te maa san, vi ñani vi kua'a,
chi tu ni kuu ka'an san nuu ni,
nagua ka'an san nuu in ñayiu oi
jin Espíritu ia Dios, chi ni ka'an
san nagua ka'an san nuu in ñayiu
vita, chi ka kuu ni na kuinio in
suchi luluu ja chia'an ka kujai jin
tno'o Jesukristu.
2 Chi ni kaxtno'o san tno'o ja tu
vijin na kuinio jin in suchi yikin
ja jaxin, te ka jiña'a xikui ji'i nuu
tniuu ndei vi xtaa. Chi kuini ka ja
vi kuja ni jin tno'o ka kandija ni, ja
kuu vi kaa ni ndei jatu ja kaxtno'o
san tno'o vijin, te ndee vitna kuini
ka ja vi kuja ni'nu ni jin tno'o ya.

3 Chi ndee vitna ka ndakani ini
ni nagua ndakani ini ñayiu ñuyiu,
chi ka kuu kuasun ini ni, vi ka tee
tna'a ni, vi ka sa'a siin tna'a ni, te
ka sa'a ni nagua ka kuini maa ni,
chi ka sa'a ni nagua ka sa'a ndi'i
ni ñayiu ñuyiu.
4 Chi sava ni ka ka'an nuu inka
ni: "Maa san, chi jandaa ndija ja
oo san jin Pablo", te sava ni ka'an:
"Sein, chi oo san jin Apolos". Te
ja siun ka ka'an ni, te ka sa'a ni
nagua ka sa'a ñayiu ñuyiu.

5 Chi ¿na in kuu Pablo axi na
in kuu Apolos? Te maa ni tee ka
jinokuechi nuu ia Dios ka kuu san,
te jin ma'ñu sagua nduu san ni ka
kandija ni Jito'o. Te in in san ni ka
sa'a san na kuu na kuu na tniuu ni
tenuu ña maa Jito'o.
6 Sein, chi na tno'o ja ni skute
san tno'o ya ini anu ni, te Apolos
na tno'o ja ni joso de ndute nuu
ni kaxtno'o ka de tno'o ya nuu ni.
Su maa ia Dios skua'nu ña ja ni ka
jija ni'nu ni nuu tno'o ya.
7 Yun guaa ni masu kuu ka'nu
ka tee skute axi tee joso, chi maa
ia Dios guaa kuu ka'nu ka ya nuu
ndi'i, chi maa ya sa'a ja ka ja'nu.
8 Chi inuu ni ka kuu tee skute
jin tee joso, visi na kuu na kuu na
tniuu ka sa'a in in maa de, te saa
vi ni'i ya'u de nuu ia Dios.
9 Te sein, chi sua'a ni ka chituu
tna'a san ja ka satniuu san nuu ia
Dios, te maa ni ka kuu na kuinio
ñunde'i nuu jitu ia Dios.

Axi suni ka kuu ni na kuinio in
ve'e ja jakin ya.
10 Te maa ia Dios ni ka'an nda'u
ni ka'an kee ña jin san ja kuu san
na kuinio in tee sa'a ve'e ja ni
chikua'a gua'a san, te ni tau san
cimiento ve'e yun. Te sava ka de
ka sa'a ve'e siki nuu ni skuja san
yun. Su in in de, na vi kondia'a
guagua'a de naxa vi sonee de ve'e
siki nuu ja ni skuja san yun.
11 Chi maa Jesukristu kuu
cimiento ve'e yun, te ni in tee ma
kuu tau de inka cimiento siin, chi
ja oo maa cimiento yun.
12 Te siki cimiento ya'a kuu ja
vi sa'a de ve'e jin ndatniuu gua'a
ja kuu oro a plata a jin yuu vii
ndeva'a, axi jin ndatniuu ja ñama
naa, ja kuu yutnu a paja axi
ndayo'o.
13 Chi tniuu ja ka sa'a in in ñayiu
vi kuni kaji kuitio kiuu ja sandaa
Jesukristu kuechi ñayiu. Chi ndii
ya jin ñu'u kiuu yun, ja koto tnuni
ya ndeja kuu ja kai, nagua ja saa
te vi kunio na tniuu kuu ja ni ka
sa'a in ion.
14 Te nuu ja ma kai ve'e ja ni sa'a
in ñayiu siki cimiento yun, te ni'i
ya'ui nuu ia Dios.
15 Su nuu ja na kai ve'e ja ni sa'a
in ñayiu, te skunai, chi ma ni'i
ya'ui nuu ia Dios. Su visi ni saa,
te kaku ni'nu mai, nagua ndo'o in
ñayiu ja kaku ni'nu nuu ñu'u.

16 Chi ¿a tu ka jini maa ni ja
veñu'u ia Dios ka kuu ni, chi oo
Espíritu ia Dios ini anu ni?
17 Te nuu ja in ñayiu sa'a tne'e
veñu'u ia Dios, te xnaa ña ya
jin ñayiu yun, chi veñu'u vii kuu
veñu'u ia Dios, te suu ka kuu in in
maa ni.
18 Te ni in ni, ma vi xnda'u ni
maa ni, su nuu ja ndee in ni ka'an
ja ñayiu ndichi kuu ni ñuyiu ya'a,
te kuini ja sa'a ni na kuinio in
ñayiu ja tu jini sa'un, nagua ja
kenta ni kokuu ni in ñayiu ndichi
ndija.
19 Chi tno'o ndichi oo ñuyiu
ya'a, tu nagua jiniu'u sa'un nuu
ia Dios. Chi ka'an nuu tutu ii:
"Ni kakuiko ña ia Dios jin ñayiu
ndichi nuu ka sa'a ndichi ini mai",
kachi tutu ii.
20 Te suni ka'an tuku nuu tutu
ii: "Jini maa Jito'o ja tu jiniu'u
sa'un nagua ka ndakani ini ñayiu
ndichi", kachi tutu ii.
21 Yun guaa ni in ñayiu ma sa'a
teyii ja oi jin inka ñayiu, chi ndi'i
ni ja ka kuu kuenta maa ni,

22 a kuu Pablo a kuu Apolos a
kuu Pedro a kuu ñuyiu a kuu ja
tekuo a kuu ja ji'o a kuu ja oo vitna
a kuu ja vaji nuu kuee ka. Ndi'i ni
ja kuu kuenta maa ni.
23 Te maa ni, chi kuenta maa
Jesukristu ka kuu ni, te Jesukristu
kuu kuenta maa ia Dios.

4

Ni chitniuu ña Jesús ja vi xtutenuu san tno'o ya

1 Nuu saa te vi kani ini ni ja
sua'a ni tee ka jinokuechi nuu Je-
sukristu ka kuu san, te ni chitniuu
ña ya ja vi kaxtno'o san tno'o ia
Dios ja ni yiyu'u.
2 Te vitna, chi in in ñayiu ja ni
chitniuu ña ia Dios, kuini ja vi
xne'i mai ja ka skunkuu ndai.
3 Su maa san, chi tu ndi'ni san
naxa ka ndakani ini ni siki san,
axi naxa ka ndakani ini tee ka
netniuu siki san. Chi ni maa san,
te tu ndanduku ni'nu san nagua
kuu san.
4 Chi visi ndakani ini san ja tu na
jakue'e sa'a san, su masu jin yun,
te tu na kuechi tavi san, chi maa
Jito'o guaa sandaa ya nagua sa'a
san.
5 Yun guaa ma vi ndanduku
ni'nu ni nagua ka sa'a ñayiu ama
ka ja kenta kiuu ni kaji ia Dios, chi
vi kondetu ni guaa ndee na ndii
maa Jito'o, te maa ya guaa xtuu
ndijin taka ja oyu'u nuu nee, te
xne'e ndijin ya taka ja ka ndakani
ini ñayiu jin anui. Yun te saa
kuña'a ia Dios in jayiñu'u nuu in
in ñayiu gua'a.
6 Te ka'an san tno'o ya'a ja kuu
in java'a nuu in in maa ni, vi ñani
vi kua'a. Ni jani san Apolos jin
maa san ja ka kuu san na kuinio
taniñu nuu ni, nagua ja jin ma'ñu
sagua sein, te vi kutua'a ni ja ma
vi sa'a ni in ja tu nagua yoso nuu
tutu ii, nagua ja ni in ni, ma vi
kokuu teyii ni ja vi koo ni jin in
ñayiu, te vi skexiko ni inka ñayiu.
7 ¿Chi na in ka'an ja ka'nu ka
ka kuu ni saa sava ka ñayiu? ¿Axi
nagua ka neva'a ni ja tu ni ka
kuta'u ni nuu ia Dios? Te nuu ja
maa ya ni taa, ¿te nau ja ka kuu
teyii ni na kuinio ja masu ni ka
kuta'u ni ja ka neva'a ni?
8 Te ka ndakani ini ni ja ka kuu
kuika ni, te ka neva'a ni ndi'i ja
ka ndioo ini ni, te ka ka'an ni ja vi
maa ni ka kuu rey, te tu ka jiniu'u
ka ña ni jin san. Vaa nuu sua'a
te rey ndija ka kuu ni, vaa suni
vi kotatnuni san nuu ka tatnuni ni
nuu siun.
9 Chi ndakani ini maa san ja sein
ja ka kuu san tee ni chitniuu ña
Jesukristu, chi ni jani ña ia Dios ja
ka kuu san na kuinio tee sandi'i
ni ka nuu ñayiu, na kuinio in tee
ja ni kanakau ja kuu de. Te ni
kentakuei san ja ka kuu san na
kuinio in ja ni ka sa'u kuii kuiti
ini ñayiu ñuyiu ka ndia'i, vi ia ka
oo andivi.
10 Te ka ka'an ni ja tee vasa ka
kuu san ja ja'a Jesukristu, te maa
ni, chi ñayiu ndichi ka kuu ni ja
ka oo ni jin ya. Te sein, chi tee vita
ka kuu san, su maa ni, chi ñayiu
ndakui ka kuu ni. Ka skexiko ña
ñayiu jin san, te ka nee yiñu'i nuu
ni.
11 Te ndee vitna ka tna'a san
tnundo'o soko, ka yichi san vi ka
ja'ni ña sa'un vi kui'nu san, ka
kani tikatu nuu san, vi ka jika
nda'u san, chi tu na ve'e san.
12 Te ka kutnuu san ka satniuu
san jin nda'a san. Ka xtau tnia'a
ña ñayiu jin san, su ka ka'an vii ka
ka'an va'a san jin. Te ka sondikin
ñai jin san, su ka jandee ini san.
13 Ka ka'an kue'i siki san, su ka
ka'an va'a san jin. Te ka kuu san
na kuinio mi'i ja nduei nuu ñu'u,
axi na kuinio in jakini ñayiu ndee
vitna.
14 Masu tee san tno'o ya'a ja taa
san ja kanoo ni, chi tee san tno'o
ja xteku ña san jin ni naxa vi sa'a

ni, chi ka kuu ni na kuinio se'e san
ja kutoo ña san.
15 Chi visi ka neva'a ni uxi mil
tee ka kaxtno'o tno'o Jesukristu
nuu ni, su masu kua'a tata ni ka
oo. Chi jin ma'ñu sagua tno'o va'a
ya ja ni kaxtno'o san nuu ni, te ni
nduu san tata ni, chi ni ka kandija
ni ya.
16 Yun guaa jikanta'u san ja vi
kondikin ni vi sa'a ni nagua sa'a
maa san.
17 Te ja ja'a ya'a guaa ni tetniuu
san Timoteo ja kuu de na kuinio
se'e san ja ka'an too san de, chi
tee ndaa kuu de nuu Jito'o. Te
suu de guaa ndakani naxa sa'a san
ja oo san jin Jesukristu, vi naxa
kaxtno'o san ndi'i ni nuu ja'an san
vi in in nuu ka ndututu ñayiu ka
skua'a.
18 Su sava ni, chi ka sa'a teyii ni
maa ni, chi ka ndakani ini ni ja ma
jaa sa'un san ja jakoto ña san.
19 Su tuu, chi ñama jaa san
jakoto ña san, nuu ja saa kuini
maa Jito'o. Te kuni san naxa ka
oo se'e tee vixin jian, a ka oo de jin
jaka'nu maa ia Dios axi maintno'o
ni tno'o ka ka'an de.
20 Chi nuu tatnuni ia Dios nuu
ñayiu, masu nani tno'o ja ka'on
kuu, chi ja sa'o jin jaka'nu maa ya
kuu.
21 ¿Nuu saa te naxa ka kuini
ni ja jaa san? ¿A kinda'a san in
xtnuu xii, te kani ña san, axi jaa
san jin tno'o nda'u vi tno'o luu?

5

Kaxtno'o naxa vi sa'a ñayiu ka skua'a jin ñayiu sa'a yika kuechi

1 Ni ni'i tno'o san ja ndee in
tee ka skua'a jin ni sa'a de kuechi
ñuyiu jin nana kiin de, chi ni
ndakuaka tna'a de jin ña ja kuu
in jakue'e ndeva'a, ja vini ñayiu
tu ka jini ia Dios tu ka jandetu ja
vi sa'i siun.
2 Te visi ni saa, su ka sa'a teyii
ni maa ni. Te vaa sua'a vi kokuu
suchi ini ni nuu siun, te vi kene'e
ni tee ni sa'a siun, nagua ja ma
koo ka de ne'u ni.
3 Chi visi tu oo maa san jin in in
ni, su ñu'u ini ña san. Te visi jika
oo san, su ja sandaa san kuechi tee
ni sa'a siun, na kuinio ja vi ka oo
jian.
4 Te nuu vi ndututu ni jin sivi
maa Jito'o Jesukristu, vi na tno'o
ja suni oo san jin in in maa ni. Te
jin jaka'nu maa Jito'o Jesukristu,
5 te vi ndasia'a ni tee jian
nda'a Tachi, nagua ja na tna'a de
tnundo'o vi ndee na naa yiki kuñu
de, te na kaku ni'nu anu de kiuu
ja ndii Jito'o Jesús.
6 Tu na tniuu ni ja vi kokuu teyii
ni, chi ja ka jini ni ja ka ka'an: “Ja
joo luluu ni levadura, te kiundo'o
ndi'i yujan”.
7 Nuu saa, te vi ndasavii ni maa
ni. Vi xtajioo ni yika kuechi ja ka
sa'a ni ja kuu na kuinio levadura
tu'u, nagua ja vi kokuu ni yujan
jaa. Te suu ndija maa ni ka kuu
yujan ja kuva'a xtaa vixin ja tu na
levadura yi'i ja ka jaa ñayiu judio
viko pascua. Chi maa Jesukristu
kuu lelu ja ni ka soko ñayiu judio
viko pascua yun, te ja ni soko ya
maa ya nuu ni ji'i ya ja ja'o.
8 Nuu saa te na vi sa'o viko
pascua ja vi koo vii ndija anuo, te
vi sa'a ndao, ja kuu na kuinio xtaa
vixin ka jao nuu viko yun ja tu na
levadura yi'i, te ma vi sa'o jakue'e
vi jane'e jayichi ja kuu na kuinio
levadura tu'u ja xtivi ña.
9 Te nuu inka tutu ni tee san nuu
ni, ni ka'an san ja ma vi nitna'a ni
jin ñayiu ka sa'a kuechi ñuyiu jin
inka ñayiu.
10 Su masu ni ka'an san ja ma
vi nitna'a sa'un ni jin ñayiu ñuyiu
ja ka sa'a kuechi ñuyiu jin inka
ñayiu, a ñayiu ka ndioo ini ja vi
koneva'a kua'i xu'un, a ñayiu ka
kuu kui'na, a ñayiu ka chiñu'u
chu'chi, chi nuu ja ma vi nitna'a
sa'un ni jin ñayiu yun, te nini kuu
ja kekuei ni nuu ñuyiu nuu siun.

11 Chi nuu tutu yun ni tee san
ja ma vi nitna'a ni jin ni in ñayiu
ka ka'an ja ñanio ka kui, te ka sa'i
kuechi ñuyiu jin inka ñayiu, axi
ka jio'i ja vi koneva'a kua'i xu'un,
a ka chiñu'i chu'chi, a ka ka'an
ne'i, a ka jini, a kui'na ka kui.
Te jin ñayiu yun ni ma vi nitna'a
sa'un ni jin nuu ka jaa ni xtaa.
12 Chi masu tniuu maa san kuu
ja sandaa san kuechi ñayiu tu ka
skua'a. Su maa ni, chi kanuu ja vi
sandaa ni kuechi ñayiu ka skua'a
jin ni.
13 Chi maa ia Dios guaa sandaa
ya kuechi ñayiu tu ka skua'a. Yun
guaa vi kene'e maa ni ñayiu ja
sa'a yika kuechi yun, ja ma koo kai
ne'u ni.

6

Ma vi tnaa tna'a ñayiu ka skua'a nuu tee sandaa kuechi ja tu kandija

1 Te nuu ja ndee in ni oo in ja
ka'an kuechi ni siki inka ñayiu ka
skua'a jin ni, ¿te nau ja saa nuu
tee sandaa kuechi ja tu kandija ka
tnaa tna'a ni? Te tu ka jikan ni
nuu ñayiu maa ia Dios ja vi sandai
kuechi yun.
2 ¿A tu ka jini ni ja ñayiu maa
ia Dios ka kuu ñayiu vi sandaa
kuechi ñuyiu kiuu sandi'i? Te nuu
ja maa ni vi sandaa kuechi ñuyiu,
¿te a ma kuu vi sandaa maa ni in
kuechi luluu ya'a?
3 ¿Chi a tu ka jini ni ja in kiuu,
te vi sandao guaa ndee ja ja'a ia ka
jinokuechi nuu ia Dios? Te vi'i ka
kuu kuechi ñayiu ñuyiu ya'a, chi
kuu vi sandao.
4 Te nuu ja ka neva'a maa ni
tno'o kiti ini jin ñayiu ka skua'a
jin ni, ¿te nau ja ka jikan ni
nuu ñayiu tu nagua ka kuu sa'uin
nuu ñayiu ka skua'a ja vi sandai
kuechi yun?
5 Te ka'an san tno'o ya'a nagua
ja vi kukanoo ni, ¿chi a vi tu
sa'un na in tee ndichi ja jini naxa
sandaa oo ne'u ni ja kuu sandaa
de kuechi ñani de?
6 Te masu vatuka kuu ja ka jaxin
tna'a ndisa maa ni, te vi saa ka
ka'an kuechi ni nuu in tee tu
kandija ja sandaa de kuechi yun.
7 Chi jandaa ndija ja maa ni ja
ka jaxin tna'a ni jin ñani ni, te
ja ka sa'a ni in jakue'e. Te gua'a
ka kuu ja vi tna'a ni tnundo'o jin
jakue'e ka sa'a ñai jin ni, te suni
vi kuandetu ni ja vi su'u ñai jin ni
nagua ka neva'a ni.
8 Su maa ni, chi saa sua'a ka sa'a
ni in jakue'e, te vi ndee ndatniuu
ja ka neva'a ñayiu ka skua'a jin ni,
ka su'u ni.
9 ¿A tu ka jini ni ja ñayiu ka
sa'a jakue'e, chi ma kuu kiukuei
ja vi koi nuu tatnuni ia Dios?
Te ma vi xnda'u ni maa ni, chi
ni ñayiu ka sa'a kuechi ñuyiu
jin inka ñayiu, ni ñayiu chiñu'u
chu'chi, ni ñayiu skindee tna'a, ni
teyii ja kuu xi'nde ja xiko maa, ni
teyii ja sa'a kuechi ñuyiu jin ndisa
teyii,
10 ni ñayiu kuu kui'na, ni ñayiu
ndioo ini ja koneva'a kua'a xu'un,
ni ñayiu jini jin texeen, ni ñayiu
kane'e, ni ñayiu ja xnda'u inka
ñayiu ja su'i xu'un ñayiu yun, ma
kuu kiukuei ja vi koi nuu tatnuni
ia Dios.
11 Te saa ni ka osa'a sava maa
ni ama ka, su vitna, chi ja ni ka
nduvii ni nuu ia Dios, te ñayiu
ndaa ni ka nduu ni nuu ya, te tu
ka na kuechi ka tavi ni jin jaka'nu
maa Jito'o Jesukristu vi jin ma'ñu
sagua Espíritu ia Dios mao.

Yiki kuñuo kuu na kuinio veñu'u nuu oo Espíritu ia Dios

12 Ja ndaa ja ka ka'an: “Ja kuu
vi sa'o ndi'i ni nagua ka kuini
mao”. Su masu ndi'i sa'a gua'a
ña jion. Nuu ja kuu vi sa'o ndi'i
ni nagua ka kuini mao, su sein,
chi ma kuandetu san ja na in ja
kundee kotatnuni nuu san.

13 Te suni ka ka'an: “Ja ndei
jao jiniu'u nuu jiti ka'nuo, te jiti
ka'nuo jiniu'u nuu ndei jao”. Su in
kiuu, te ndi nduu xnaa ia Dios. Su
masu ndija ja yiki kuñuo jiniu'u ja
sa'o kuechi ñuyiu, chi yiki kuñuo
jiniu'u ja kunukuechio nuu Jito'o,
te maa Jito'o ni taa yiki kuñuo.
14 Te nagua ni ndaxteku ia Dios
Jito'o Jesukristu, te suni saa ndax-
teku ña ya jion jin jaka'nu maa ya.
15 Chi ¿a tu ka jini ni ja yiki
kuñu in in maa ni kuu na kuinio
in in ndatniuu ja oo nuu yiki kuñu
Jesukristu? ¿Te a kuu kindee san
in nda'a in ja'a ya, te skintna'a san
jin yiki kuñu in ña'a xiko maa?
Ña'a, ma kuu sa'un ja sa'a san
siun.
16 ¿Axi tu ka jini ni ja nuu ja
in teyii nitna'a de jin in ña'a xiko
maa, te ndi nduu de jin ña ka kuu
invaa ni ñayiu? Chi yoso nuu tutu
ii: “Nduu de jin ña ka kuu invaa
ni ka ñayiu”.
17 Su ñayiu ja oo jin Jito'o, chi
ndi ndui jin ya ka oo jin invaa ni
Espíritu maa ya.
18 Nuu saa te vi kujioo ni, ma
vi sa'a ni kuechi ñuyiu jin inka
ñayiu. Chi nani kuu yika kuechi
ja ka sa'a ñayiu, tu sa'a tne'e yiki
kuñui. Su ñayiu sa'a kuechi ñuyiu
jin inka ñayiu, chi siki yiki kuñu
mai sa'i yika kuechi.
19 Chi ¿a tu ka jini ni ja yiki kuñu
ni kuu in veñu'u nuu oo Espíritu
ia Dios ja ni taa ya nuu ni, te
Espíritu ia Dios oo ini anu in in
maa ni? Te masu maa ni ka kuu
jito'o maa ni.
20 Chi ya'u ndeva'a ni ndaki'in
ña ia Dios jin ni. Yun guaa vi koo
vii vi koo va'a ni nuu ia Dios jin
yiki kuñu ni vi jin ndi'i ndee ini
ndee anu ni, chi kuenta maa ia
Dios ka kuu ni.

7

Xteku ña Pablo jin ñayiu ka ndeka tna'a

1 Vitna te na kaxtno'o san siki
tno'o ja ni ka jikan tno'o ña ni jin
san nuu tutu ni ka tetniuu ni nuu
san. Te jandaa ndija ja gua'a ka
kuu nuu in tee ja ma nitna'a de
jin ñasi'i.
2 Su siki ja ka sa'a ñayiu kuechi
ñuyiu jin inka ñayiu, te gua'a ka
kuu ja in in teyii na vi koo ñasi'i
de, te in in ñasi'i na vi koo yii ña.
3 Te yii yun na skunkuu de nuu
ñasi'i de ja yii ña kuu de, te suni
saa ni ñasi'i na skunkuu ña nuu
yii ña ja ñasi'i de kuu ña.
4 Te ñasi'i yun, chi masu tatnuni
maa ña nuu yiki kuñu ña, chi oo
ña nuu nda'a yii ña. Te suni saa ni
yii, chi masu tatnuni maa de nuu
yiki kuñu de, chi suni oo de nuu
nda'a ñasi'i de.
5 Te yun guaa ma vi sansa'an
nuu tna'a ni maa ni. Su nuu ja
nduu maa ni ka ndatno'o tna'a ni
ja ma vi ndanitna'a ni ndee saa
tiempu, ja vi ndakuatu ni nuu ia
Dios, te nuu ka xndi'i ni, te vi
ndanitna'a tuku ni, chi kana saa,
ma vi kundee ni vi ka'nu ni'nu
ni maa ni, te ska'an ña Tachi ja
junkuei ni nuu yika kuechi.
6 Ka'an san tno'o ya'a, su masu
tatnuni san ja vi koo siin ni ndee
saa tiempu, su nuu ja saa ka kuini
maa ni, te ja'a san tno'o ja kuu vi
sa'a ni.
7 Chi kuini maa san ja nuu sua'a
te kuu, chi vi ndi'i ñayiu na vi
koo maa in nagua oo maa san,
su na kuu na kuu nagua ni ka
kuta'u mai nuu ia Dios, chi savai
ni skuta'u ña ya ja vi tnanda'i, te
savai ja vi koo maa in ni.
8 Te ka'an san nuu suchi kuechi
ja ka oo maa in, vi nuu ña'a ja
ni ka ndonda'u, ja gua'a ka kuu
nuu mai ja ma vi tnanda'i, te vi
koi nagua oo maa san.
9 Su nuu ja ma vi kundei ja vi
ka'nu ni'nui mai jin kuechi ñuyiu,
te na vi tnanda'i, chi gua'a ka kuu
ja vi tnanda'i, masu ja vi kojio'o
ndeva'i.

10 Su nuu ñayiu ni ka tnanda'a,
tatnuni san nuu ñasi'i ja ma xn-
doo ña yii ña. Te tno'o ya'a masu
maa san tatnuni, chi maa Jito'o.
11 Su nuu ja ni xndoo ña yii ña,
te na kendoo maa in ni ña, ma
ndakuaka tna'a ña jin inka teyii,
axi vi nukuechi nuu tna'a ña jin
yii ña, te vi ndakuaka tna'a ña. Te
suni saa ni yii, ma xndoo de ñasi'i
de.
12 Te nuu sava ka ñayiu ka'an
san tno'o maa san, te masu tno'o
ja ni kaxtno'o Jito'o nuu san: ja
nuu ja ndee in ñanio ndeka in
ña'a ja tu kandija, su kendoo va'a
ni ini ña ja vi kondeka tna'a ña jin
de, te ma xndendoo de jin ña.
13 Te nuu ja in ñasi'i oo yii ña ja
tu kandija, su kendoo va'a ni ini
de ja kondeka tna'a de jin ña, te
ma xndoo ña jin de.
14 Chi yii ja tu kandija yun ndu-
vii de nuu ia Dios ja siun ndeka
tna'a de jin ña'a kandija yun. Te
ña'a ja tu kandija nduvii ña nuu
ia Dios ja siun ndeka tna'a ña jin
tee kandija yun. Chi nuu sua'a te
masu saa kuu, te se'e ni, chi suchi
tu ka kandija ia Dios vi kokui. Su
vitna, chi suchi vii ka kui nuu ia
Dios.
15 Su nuu ja yii axi ñasi'i tu
kandija, kuini ja vi xndendoo
tna'i, te nuu ja saa kuu, te na
vi xndendoo tna'i. Chi masu vi
tenini san ñayiu ja vi kondeka
tna'i, chi ni kana ña ia Dios jin
yoon ja vi koo jin tno'o mani.
16 Chi maa ni ja kuu ni in ñasi'i
ja kandija, nuu ja kondeka tna'a
ni jin yii ni, te vatuni kundee ni
kandija yii ni, te kaku ni'nu de.
Axi maa ni ja kuu ni in yii ja
kandija, nuu ja kondeka tna'a ni
jin ñasi'i ni, te vatuni kundee ni
kandija ñasi'i ni, te kaku ni'nu ña.
17 Su vi koo in in maa ni jin
nagua ni ka kuta'u ni nuu Jito'o, te
vi nagua ka oo ni nuu ni kana ña
ia Dios, saa ni vi koo ni. Te tno'o
ya'a kuu ja tatnuni san in in nuu
ka ndututu ñayiu ka skua'a.
18 Nuu ja ni kana ia Dios in
tee yitnuni nuu yiki kuñu de ja
kondikin de nagua ka sa'a tee
judio, te maa xnaa de, saa ni na
koyitnuni maa de; axi nuu ja ni
kana ya in tee tu yitnuni nuu yiki
kuñu de, te ma chitnuni de maa
de.
19 Chi masu ja kanuu kuu ja yit-
nuni nuu yiki kuñuo axi tuu, chi
ja kanuu ka kuu ja vi kuantno'o
nagua tatnuni ia Dios nuo.
20 Te na vi koo in in maa ñayiu
nagua ka oi nuu ni kana ña ia
Dios, ja ni ka kandijai ya.
21 Te nuu ja jinokuechi ni nuu
in ñayiu ja tu ni'i ya'u ni nuu ni
kana ña ia Dios, te ma kondi'ni ni
ja yaa ni. Su nuu ja oo ichi ja yaa
ni, te gua'a ka kuu ja saa sa'a ni.
22 Chi nuu ja jinokuechi ni nuu
ñayiu ja tu ni'i ya'u ni nuu ni
kana ña Jito'o ja ni kandija ni
ya, vitna te ja ni yaa ni ja oo ni
nuu maa Jito'o. Te suni saa ñayiu
ja tu jinokuechi nuu ni in ñayiu
nuu ni kana ña Jito'o, vitna te
kokunukuechi nuu Jesukristu.
23 Chi ya'u ndeva'a ni ndaki'in
ña ia Dios jin in in ni. Nuu
saa te ma vi kuandetu ni ja vi
ndajiokuiin ni ja vi kokunukuechi
ni nuu ñayiu.
24 Te vi koo in in maa ni, vi ñani
vi kua'a, nagua ka oo ni nuu ni
kana ña ia Dios.
25 Vitna te na ka'an san ja ja'a
suchi si'i ndutu in tno'o ja tu
ni tatnuni maa Jito'o nuu san ja
ka'an san. Su ka'an san tno'o ja
ndakani ini maa san, ja kuu san
in tee ka kukanu ini ña ñayiu, chi
ni kunda'u ini ña Jito'o jin san.
26 Te ndakani ini maa san ja oo
gua'a ja saa ni na vi koo in in maa
ñayiu nagua ka oi, ja ja'a tnundo'o
ja oo tiempu ka oo vitna.
27 Nuu ja oo ñasi'i ni, te ma
xndendoo ni ña, axi nuu ja tu na

ñasi'i ni oo, te ma nduku ni ña.
28 Su nuu ja ni tnanda'a ni, te
masu yika kuechi kuu. Te nuu ja
in suchi si'i ndutu ni tnanda'a, te
suni masu yika kuechi kuu. Su
ñayiu ni ka tnanda'a yun, chi vi
tna'i kua'a ka tnundo'o nuu ñuyiu
ya'a, te tu kuini san ja vi tna'i
tnundo'o yun.

29 Su tno'o ya'a kuini san ja
ka'an san, vi ñani vi kua'a: Ja joo
ni ka kiuu kendoo. Te yun guaa,
tee oo ñasi'i na kani ini de ja nani
tno'o ja tu na ñasi'i de oo.
30 Te ñayiu nda'i, na sa'i nani
tno'o ja tu nda'i. Te ñayiu kusii
ini, na sa'i nani tno'o ja tu kusii
ini. Te ñayiu jaan ndatniuu, na
kani ini nani tno'o ja tu nagua
neva'i.
31 Te ñayiu jantniuu ja oo ñuyiu
ya'a, na sa'i nani tno'o ja tu
jantniui, chi ja makuyatni ja naa
ñuyiu ja ka ndia'o ya'a.

32 Te kuini san ja ma vi kondi'ni
ni nagua oo ñuyiu. Chi in suchi
ja tu na ñasi'i, chi ndi'ni ja sa'i
nagua kuini maa Jito'o, nagua ja
junkuaan ini ña ya jin.
33 Su tee ni tnanda'a, chi ndi'ni
de nagua oo ñuyiu, nagua ja
junkuaan ini ña ñasi'i de jin de.
34 Te suni saa siin siin ka
ndakani ini ña'a oo yii jin suchi
si'i ndutu. Suchi si'i yun, chi
ndi'ni ja sa'i nagua kuini maa
Jito'o, nagua ja koo vii nuu ia Dios
ndi'i jin yiki kuñui vi ini anui. Su
ña'a oo yii, chi ndi'ni ña nagua oo
ñuyiu, nagua ja junkuaan ini ña
yii ña jin ña.
35 Ka'an san tno'o ya'a ja kuu
java'a in in maa ni, su masu ja'nu
ña san ja vi sa'a ni nagua ka kuini
maa ni, chi sua'a ka'an san ja vi
sa'a gua'a ni, te vi sa'a ndaa ni,
nagua ja tu na ja sa'a tneñu ja vi
kunukuechi ni nuu Jito'o.

36 Su nuu ja ndee in tee oo in
sesi'i de, * te masu vatuka kuu
ja kua'in maya'i kuia ja koo yii,
te ndakani ini de ja gua'a ka kuu
ja tnanda'i, te nuu ja nini kuu ja
saa kokuu, te sa'a de nagua kuini
maa de. Kuu xtnanda'a de jin, chi
masu yika kuechi kuu.
37 Su nuu ja in tee oo yutnu anu
de, te tu na in tenini ña jin de, chi
sa'a de nagua kuini maa de, te ni
ndakani ini de jin anu de ja koo ni
maa sesi'i de, te vatuka sa'a de.
38 Nuu saa te tee xtnanda'a sesi'i
de, vatuka sa'a de. Te tee tu
xtnanda'a sesi'i de, chi gua'a ka
sa'a de.
39 Ña'a oo yii, chi ka'an nuu Ley
ja oo ña nuu nda'a yii ña nuu
teku de. Su nuu ja kuu yii ña,
te kendoo ni maa ña, saa te kuu
ndatnanda'a ña jin nani kuu tee
kuini maa ña. Su na kokuu de in
tee kandija.
40 Su ndakani ini maa san ja
kosii ini ndeva'a ka maa ña'a yun
nuu ja ma ndatnanda'a ña. Te
ndakani ini san ja suni oo san jin
Espíritu ia Dios.

8

Kaxtno'o siki ja ka soko nuu chu'chi

1 Vitna te na ka'an san siki kuñu
ja ka soko ñayiu nuu chu'chi. Te
ja ndaa ndija ja ndi'o ka jini gua'a
siki ya'a. Su ja ka jinio yun sa'a
ja ka sa'a teyio mao, te ja ka ka'an
too tna'o sa'a ja ka jijao nuu tno'o
ya.
2 Te nuu ja ndee in ñayiu
ndakani ini ja jini gua'i, su chia'an
ka ja kuni nagua kuini ja jinkui'nu
ini.
3 Su nuu ja ndee in ñayiu kutoo
ia Dios, te jini ia Dios jin ñayiu
yun.
4 Nuu saa, te na ka'an san siki
ja ka jao ja ka soko ñayiu nuu
chu'chi. Ka jini ndaa ndijao ja in

* **7:36 7:36** Sava ka nuu tutu ii chi ka'an jin suchi yii kuechi ndita nda'u.

chu'chi, chi tu sa'un nagua kuu
nuu ñuyiu ya'a, te tu na inka ia
oo, chi maintno'o maa ia Dios.
5 Chi visi ka oo taka ja ka nani
chu'chi andivi vi nuu ñu'u, te ja
ndaa ja ka oo kua'a chu'chi vi ka
oo kua'a jito'o.
6 Su nuu mao, chi tu na inka ia,
chi invaa ni maa Tata Ja'nuo, ia ni
sa'a ndi'i ja oo ñuyiu vi andivi, te
ka tekuo ja vi koo nuu maa ya. Te
suni oo invaa ni Jito'o Jesukristu,
te jin ma'ñu sagua maa ya, te ka
oo yoon, vi ndi'i ja oo ñuyiu vi
andivi.
7 Su masu ndi'i ñayiu ka kandija
ka jini tno'o ya'a. Savai, chi ja
ni ka kaan mai ja ni ka ochiñu'i
chu'chi, te nuu ka jai ja ni ka soko
ñayiu, te ka ndakani ini ja ni ka
kutne'i, chi inu vitai nuu tno'o ia
Dios.
8 Te ja ndaa ndija ja masu ja jao
kuu ja sa'a ja janta'u ña ia Dios
jion. Chi ma vi nduo ñayiu gua'a
ka nuu ia Dios ja vi kao axi ñayiu
kue'e ka nuu ya nuu ja ma vi kao.
9 Te visi tu nagua vi ndo'o ja vi
kao, su vi koto ni maa ni jin ñayiu
inu vita nuu tno'o ia Dios, kana
saa vi sa'a ni ja junkuei nuu yika
kuechi.
10 Chi nuu ja maa ni ja jini gua'a
ni tno'o ya'a, te junkoo ni ini ve'e
nuu ka soko nuu chu'chi, te na
kuni ña ndee in ñanio ja vita de
nuu tno'o ia Dios, ja oo ni jaa ni ja
ni ka soko ñayiu nuu chu'chi yun,
te vatuni kii ini de, te suni kaa de
ja ni ka soko nuu chu'chi yun.
11 Te ja jini ni ja masu jakue'e
kuu ja kaa ni yun, sa'a ja xtivi ña
jin ñani ni ja vita de nuu tno'o ia
Dios, te skunaa ña jin tee xiin ja'a
ni ji'i Jesukristu.
12 Te ja siun sa'a ni, te sa'a ni
yika kuechi nuu ñani ni, chi tavi
kuechi de jin ja ndakani ini de,
chi vita kuu de nuu tno'o ia Dios.
Te suni sa'a ni yika kuechi nuu
Jesukristu.
13 Te yun guaa nuu ja jin ndei
jaa san sa'a ja kanakau ñani san
nuu yika kuechi, te gua'a ka kuu
ja ma kaa sa'un san kuñu, nagua
ja ma sa'a san ja kanakau de nuu
yika kuechi.

9

Ndakani Pablo naxa sa'a de chi in tee ni chitniuu Jesús kuu de

1 Te ndakani ini maa san ja
kuu sa'a san nagua kuini san. Te
suni in tee ni chitniuu ña Jesús
ja xtutenuu san tno'o ya kuu san,
chi ni jini san maa Jito'o Jesús, te
maa ni ka kuu ñayiu ni ni'i san jin
tniuu sa'a san nuu maa Jito'o.
2 Te visi sava ñayiu tu ka janta'u
ñai ja ni chitniuu ña Jesús jin san,
su nuu maa ni, chi jandaa ndija ja
suu kuu san, chi ja ni ka kandija ni
Jito'o kuu ja xne'e ja jandaa ndija
ja ni chitniuu ña Jesús jin san.
3 Te tno'o ya'a kuu ja ka'an ni'nu
san ja ja'a san nuu ñayiu ka ka'an
kuechi siki san,
4 chi oo ichi ja kuu kaa san
vi ko'o san nagua ka skuta'u ña
ñayiu.
5 Te suni oo ichi ja kuu tnanda'a
san jin in kua'a kandija, te kion-
dita san jin ña, nagua ka sa'a sava
ka tee ni chitniuu ña Jesús vi ñani
maa Jito'o vi Pedro, ja ka oo ñasi'i
de.
6 ¿Axi ka ndakani ini ni ja maa
ni sein jin Bernabé ka kuu tee ja
ma kuu vi ni'i san ja vi skuta'u ña
ñayiu ka skua'a ja vi kokaa san?
7 Chi tu na soldado ja teku de jin
xu'un ve'e maa de, ni tu na tee jitu
uva ja tu jaa maa de ti, te ni tu na
tee jito kiti tata ja tu ji'i de xikui
ti.
8 Te ma vi ndakani ini ni ja tno'o
ka'an san ya'a, kuu nino'o ni tno'o
ka ka'an ñayiu ñuyiu, chi suni saa
yoso nuu tutu Ley.
9 Chi nuu tutu Ley Moisés yoso
sua'a: “Ma tnaa ron ñunu yu'u
isndiki nuu jaxin ti triu”, kachi.

Te tno'o ya'a ni ka'an ia Dios, su
masu ja ndi'ni ndeva'a ya ja ka
kuu isndiki yun,
10 chi ndi'ni ya ja ka kuu yoon,
chi ja ja'a mao guaa ni tee de
tutu yun. Chi tee jitu nuu ñunde'i
ndetu ka'nu de ja ndaxtutu de
nagua jitu de, te tee jaxin triu
ndetu ka'nu de ja ni'i de joo triu
de.
11 Te suni saa ni sein, chi nuu
ja ni ka skute san tno'o va'a ia
Dios ini anu in in ni, ¿te a kua'a
ndeva'a kuu nuu in in ni ja vi ni'i
san joo ja vi koteku san?
12 Te nuu ja sava ka tee oo ichi ja
kuu vi kakan de ja vi kaa de nuu
ni, te vi'i ka ka kuu sein.

Su tu ka jantniuu san ya'a ja
nagua vi kakan san nuu ni, chi
sua'a ka jandee ini san nuu ndi'i
ya'a, nagua ja ma vi sa'a tneñu
san ja kutenuu tno'o va'a Je-
sukristu.
13 Chi ja ka jini maa ni ja sutu
ka satniuu nuu veñu'u ka'nu, ka
teku de jin ja ka soko ñayiu nuu
veñu'u yun. Te sutu ja ka teñu'u
kiti nuu altar ja ka soko ñayiu, te
suni ka jaa de kuñu kiti ja ka soko
ñayiu yun.
14 Te suni saa ni tatnuni maa
Jito'o, ja ñayiu ka xtutenuu tno'o
va'a ya, te jin tniuu ja ka sa'i yun
vi ni'i ja vi kotekui.

15 Su sein, chi tu jantniuu san
ya'a ja nagua kakan san, te suni
masu tee san tno'o ya'a nuu ni
nagua ja vi taa ni joo nuu san, chi
vi gua'a ka kuu ja na kuu san ama
ka ja kakan san xu'un, te ni in
ñayiu ma kindee tno'o sii ini ja oo
jin san nuu ia Dios.
16 Te nuu xtutenuu san tno'o
va'a Jesukristu nuu ñayiu, tu na
tniuu san ja kokuu teyii san, chi
tniuu ja ni tenuu ña maa ia Dios
kuu ja skunkuu san. Su nda'u ni
ka maa san nuu ja ma xtutenuu
san tno'o va'a ya.
17 Chi nuu ja sa'a san tniuu ja
kuini maa san ja xtutenuu san
tno'o ya, te kuu kakan san ya'u ja
ni'i san nuu siun. Su nuu ja sa'a
san tniuu ja ni tenuu ña ia Dios jin
san, te sua'a ni skunkuu san tniuu
ja ni chitniuu ña ya.
18 Nuu saa, te ya'u ja ni'i san kuu
ja kusii ini san nuu kaxtno'o san
tno'o va'a Jesukristu, te tu sa'un
na xu'un ki'in san, ni tu nduku
san ichi ja naxa ni'i san ja koteku
san nuu kaxtno'o san tno'o ya.

19 Te visi tu jinokuechi san nuu
ni in ñayiu, su sa'a san na kuinio
in tee jinokuechi nuu ndi'i ñayiu,
nagua ja kundee san ni'i san kua'a
ka ñayiu ja vi kandija ya.
20 Te nuu ka oo san jin tna'a san
judio, sa'a san nagua ka sa'a maa
ñayiu judio, nagua ja kundee san
ja vi kandijai ya. Te ja siun ka
oi jin Ley Moisés, te suni sa'a san
na kuinio ja oo san jin Ley yun,
nagua ja kundee san ja vi kandijai,
visi jandaa ja tu oo san jin Ley
Moisés.
21 Te suni ñayiu ja tu ka oi jin
Ley Moisés, sa'a san na kuinio
ja tu oo san jin Ley yun, nagua
ja kundee san vi kandijai, visi
jandaa ja oo san jin Ley ia Dios,
chi oo san jin Ley Jesukristu.
22 Te nuu ka oo san jin ñayiu inu
vita nuu tno'o ka kandijai, te suni
sa'a san na kuinio ja vita kuu san,
nagua ja kundee san ja vi kandija
gua'i. Sa'a san nagua ka sa'a ndi'i
ñayiu, nagua ja jin ndi'i ya'a, te vi
kaku ni'nu sava ñayiu.
23 Te ndi'i ya'a sa'a san ja ja'a
tno'o va'a Jesukristu, nagua ja
suni ni'i ta'u san javii java'a oo
nuu tno'o ya.

24 Chi ja ka jini maa ni ja in nuu
ka jino ñayiu, chi jandaa ja ndi'i
ka jino, su invaa ni guaa kundee
ja ni'i ja kuta'ui. Te suni saa ni
vi nduku ndee maa ni nagua ja vi
ni'i ni ja vi kuta'u ni nuu ya.

25 Chi ndi'i ñayiu ka sa'a tua'a
maa ja vi kosiki gua'i ka jaan ii jin
ndi'i ja sa'a kue'e ña jin. Te saa ka
sa'i nagua ja vi kundei vi ni'i in
corona nda'a yuku ja ñama naa.
Su yoon, chi ka nduku ndeo ja vi
ni'o in ja vi kuta'uo nuu ya ja maa
naa sa'un.
26 Te suni saa ni sein, chi nduku
ndee san ja kenta san, nagua sa'a
in tee jino ja kundee de ni'i de in
ja kuta'u de. Te suni jaxin tna'a
gua'a san, su masu nagua sa'a in
tee ja kani iyu de.
27 Chi sua'a xto'o san yiki kuñu
san vi tenini san ja na kuantno'o
ña jin san, kana saa skunaa san ja
ni'i ta'u san nuu ya, visi maa san
ni kaxtno'o tno'o ya nuu sava ka
ñayiu.

10

Xteku ña Pablo ja ma vi sa'a ñayiu jakue'e

1 Kuini san, vi ñani vi kua'a, ja
vi ndaka'an ni naxa ni ka ojika ndi
nija'nuo, ja ndi'i ñayiu ni ka oo
chii viko ja ni sa'a ia Dios, te ndi'i
ñayiu ni ka ya'a ma'ñu ndute Mar
Kua'a ja ni kuu siin siin de, te ni
nune ichi ja ni ka ya'i.
2 Saa te na kuinio ja ndi'i ñayiu
yun ni ka jandutei chii viko yun
vi ma'ñu ndute mar nagua ja vi
kokakain jin Moisés.
3 Te ndi'i ni ka jaa in ni nuu ja ni
jiña'a maa ia Dios ja ni kuun ndee
andivi.
4 Te suni ndi'i ni ka ji'i ndute ja
ni jiña'a maa ia Dios, chi ni ka ji'i
ndute ni kee yika kava ja ni jiña'a
ya ja ni ka jiondita jin, te kava yun
kuu maa Jesukristu.
5 Su visi ni saa, te kuakua'a
ñayiu yun tu ni junkuaan ini ña ia
Dios jin. Te yun guaa ni ka ji'i, te
ni ka kendoo yiki kuñui nuu ñu'u
te'a yun.
6 Te saa ni kuu nagua ja ndi'i
yun kokuu in taniñu nuo, nagua
ja ma vi kojio'o ja vi sa'o jakue'e,
nagua ni ka ojio'o ñayiu yun ja ni
ka osa'i jakue'e.
7 Te ni ma vi kochiñu'u ni
chu'chi, nagua ni ka osa'a sava
ñayiu yun, chi yun ka'an nuu tutu
ii: "Ni ka junkoo ñayiu ni ka jaa ni
ka ji'i, te ni ka ndakoi ni ka kusii
ni ka kuvatu ini".
8 Te ma vi sa'o kuechi ñuyiu jin
inka ñayiu, nagua ni ka osa'a sava
ñayiu yun, te vi invaa ni kiuu, te
ni ka ji'i oko uni mil.
9 Ni ma vi koto tnunio Jito'o ja
vi sa'o ja kiti ini ya, nagua ni ka
osa'a sava ñayiu yun, te ni sa'a ya
ja ni ka jaa ña koo, te ni ka ji'i.
10 Te ma vi ka'an kuechi ni siki
ia Dios, nagua ni ka osa'a sava
ñayiu yun, te ni ja'ni ña ia ja'ni
ndiyi.
11 Te saa ni ka ndo'o ndi
nija'nuo, ja ka kui in taniñu nuo,
chi saa yoso nuu tutu ii, nagua
ja xteku ña jin yoon ja ka tekuo
tiempu sandi'i ya'a.
12 Nuu saa te na in ndakani ini
ja oo yutnui nuu ia Dios, te na
kotoi mai ja ma kanakaui nuu
yika kuechi.
13 Te ja jito tnuni ña jin ni, chi
inuu ni kuu jin ja jito tnuni ña jin
sava ka ñayiu. Su ia ndaa kuu
maa Dios, te ma kuandetu ya ja
koto tnuni kua'a ka ña saa nagua
kundee ini ni, chi nuu vaji ja jito
tnuni ña, te suni yun chituu ña ia
Dios ja kejioo ni nuu ja jito tnuni
ña yun, nagua ja kuandee ini ni.

Xteku ña Pablo ja ma vi chiñu'o chu'chi

14 Yun kuu, vi ñani vi kua'a, ja
ka'an too ña san, vi kujioo ni, te
ma vi chiñu'u ni chu'chi.
15 Chi ka'an san nuu ni ja ka
kuu ni ñayiu ka jinkui'nu ini, su
vi ndachikua'a maa ni a oo ndaa
tno'o ka'an san.
16 Chi nuu ka ji'o joo joo vinu
ja ka ndakuanta'uo nuu ia Dios, te
invaa ni ñayiu ni ka nduu ndi'o jin
ma'ñu sagua niñi Jesukristu ja ni
jati nuu cruz. Te suni saa ka sa'o

nuu ka ja'ndeo joo joo xtaa vixin
ka jao. Te jin yun ka nduo invaa
ni ka ñayiu jin yiki kuñu ya ja ni
soko ya nuu ni ji'i ya yika cruz.
17 Te visi kua'o ka kuu, su ndi'o
ka jaa invaa ni xtaa vixin, te yun
guaa invaa ni ka ñayiu ka kuo.
18 Vi ndakani ini ni naxa ka sa'a
ñayiu Israel, ja ñayiu ka jaa kuñu
kiti ni ka soko nuu ia Dios maa
veñu'u ka'nu, chi ka jaa ñayiu yun
nuu maa ia Dios.
19 Te vi kona'a ni ja kachi san ja
tu sa'un nagua ndee in chu'chi ja
oo nuu naa, te ni tu nagua ndee
kuñu ja ni ka soko nuu chu'chi
yun.
20 Su ka'an san ja nuu ka soko
ñayiu ja tu ka jini ia Dios, chi
nuu tachi ka sokoi, te masu nuu ia
Dios. Te tu kuini san ja vi kiunduu
ni nuu tachi yun.
21 Chi ma kuu vi ko'o vi kaa ni
nuu maa Jito'o, te suni vi ko'o vi
kaa ni nuu ka oo tachi.
22 Chi nuu ja vi kiunduo nuu
tachi, te vi skiti inio Jito'o, ¿te a ka
ka'on ja inu ndakui kao saa maa
ya, te tetniuu ya tnundo'o sikio?

Na vi ndukuo java'a sava ka ñayiu

23 Ka oo ñayiu ka ka'an: "Ja
kuu vi sa'o ndi'i ni nagua ka kuini
mao". Te ndija, su masu ndi'i sa'a
gua'a ña jion. Te "kuu vi sa'o ndi'i
ni nagua ka kuini mao", su masu
ndi'i chituu ñayiu ja vi kujai nuu
tno'o ya.
24 Te ma vi ndukuo java'a mao,
chi na vi ndukuo java'a sava ka
ñayiu.
25 Vi kaa ni ndi'i ni ja kuya'u
nuu ya'u kuñu, te ma vi kakan
tno'o sa'un ni, te ni ma vi kondi'ni
ni ja ka tavi kuechi ni.
26 Chi ka'an nuu tutu ii: "Ja
kuenta maa Jito'o kuu ñuyiu vi
ndi'i tu'u ja oo nui".
27 Te nuu ja ndee in ñayiu tu
kandija ka'an ña jin ni ja vi kaa
ni xtaa jin, te kuini ni ja ki'in ni,
nuu saa te kaa ni ndi'i ja ni chitui
nuu ni, te ma kakan tno'o sa'un ni,
te ni ma kondi'ni ni ja tavi kuechi
ni.
28 Su nuu ja ndee in ñayiu
kaxtno'o nuu ni, te kachi: "Kuñu
ya'a, chi ja ni ka soko nuu chu'chi
kuu". Nuu saa te ma kaa ni, ja
ja'a ñayiu ni kaxtno'o yun, nagua
ja ma kondi'ni ja tavi kuechi, chi
kuenta maa Jito'o kuu ñuyiu vi
ndi'i tu'u ja oo nui.
29 Chi ja ndi'ni inka ñayiu ja tavi
kuechi kuu ja ka'an san, masu ja
ndi'ni maa ni.
¿Te nau ja inka ñayiu koka'an
kuechi siki san ja sa'a san nagua
kuini maa san?
30 Chi nuu ja ndakuanta'u san
nuu ia Dios, te jaa san, te ma kuu
vi ka'an kuechi ñayiu siki ja jaa
san, chi ndakuanta'u san nuu ia
Dios.
31 Nuu saa te nuu ka jaa ni axi
ka ji'i ni, a nani guaa kuu ja ka
sa'a ni, te ndi'i vi sa'a ni ja na koo
jayiñu'u nuu ia Dios.
32 Te ma vi sa'a ni ja junkuei ni
in ñayiu nuu yika kuechi, ni ñayiu
judio, ni ñayiu sava ka tatatno'o,
te ni ñayiu ka skua'a tno'o va'a ia
Dios.
33 Te suni maa san, chi nduku
ndee san ja ndi'i ja sa'a san na
vi junkuaan ini ndi'i ñayiu. Te
tu nduku san java'a maa san, chi
nduku san java'a kua'a ka ñayiu,
nagua ja vi kaku ni'nui.

11

1 Te vi kondikin ni vi sa'a ni
nagua sa'a maa san, nagua ndikin
san sa'a san nagua ni sa'a maa
Jesukristu.

Tno'o kaxtno'o naxa vi sa'a ñayiu nuu ka ndututui

2 Nase gua'a, vi ñani vi kua'a, ja
siun ni ka ndaka'an ña ni jin san,
te ka ndikin ni nagua ni kaxtno'o
san nuu ni.
3 Su kuini san ja vi kuni ni ja
Jesukristu kuu yiki xini ndi'i teyii,

te teyii kuu yiki xini ñasi'i, te ia
Dios kuu yiki xini Jesukristu.
4 Te ndi'i teyii ja ka chisa'u de
xini de nuu ka ndakuatu de axi
nuu ka ndakani de tno'o ni jiña'a
ia Dios, te ka jiña'a de jakanoo
nuu ia kuu yiki xini de.
5 Su ndi'i ñasi'i ja tu ka chisa'u
ña xini ña nuu ka ndakuatu ña axi
nuu ka ndakani ña tno'o ni jiña'a
ia Dios, te ka jiña'a ña jakanoo
nuu tee kuu yiki xini ña, chi inuu
ni kuu nuu ja na sete tia'a ña xini
ña.
6 Chi nuu ja tu chisa'u in ñasi'i
xini ña, te gua'a ka kuu ja na
sete naña ña xini ña. Su nuu ja
kukanoo ña sete naña ña axi sete
tia'a ña xini ña, te na chisa'u ña
nuu saa.
7 Su teyii, chi ma chisa'u de xini
de, chi ni ndaku ña de jin maa
ia Dios, te xne'e de ja oo jayiñu'u
nuu ya. Su ñasi'i, chi xne'e ña ja
oo jayiñu'u nuu teyii.
8 Chi jin yiki kuñu teyii ni sa'a ia
Dios ñasi'i, te masu jin yiki kuñu
ñasi'i ni sa'a ya teyii.
9 Te masu ja ja'a ñasi'i ni kuva'a
teyii, chi ja ja'a teyii guaa ni
kuva'a ñasi'i.
10 Te yun guaa kanuu ja chisa'u
ña xini ña, ja kuu in seña ja
ndiso tniuu ña, chi ka ndia'a ia ka
jinokuechi nuu Dios naxa sa'a ña.
11 Su nuu yoon ja ka skua'o, chi
jiniu'u ña teyii jin ñasi'i, te suni
ñasi'i chi jiniu'u ña teyii.
12 Chi nani ni kuva'a ñasi'i nuu
yiki kuñu teyii, te suni saa ni kaku
teyii chii ñasi'i, te ndi'i vajikuei
nuu maa ia Dios.
13 Vi ndachikua'a maa ni, ¿a
vatuka kuu ja ma chisa'u in ñasi'i
xini ña nuu ndakuatu ña nuu ia
Dios?
14 Chi ja ka jinio ja maa nagua
oo nuu ñuyiu ya'a kaxtno'o ja in
jakanoo kuu ja in teyii kuandetu
de ja kuu nani xini de.
15 Su ñasi'i, chi luu ka na'a ña ja
kuandetu ña kuu nani xini ña, chi
nuu tniuu ja chisa'u ña xini ña, te
maa ixi xini ña yun chisa'u xini
ña.
16 Su nuu ja ndee in ñayiu kuini
ja tee tna'i siki tno'o ya'a, te ka'an
san ja ni sein, te ni ñayiu ka
ndututu ja ka skua'a tno'o ia Dios,
tu na in ja siin ka ka sa'a san saa
nagua ni ka'an san ya'a.

Ni ka sa'a kue'e ñayiu nuu ka jaxini nuu maa Jito'o

17 Su tno'o ja tee san ya'a, ma
kuu ka'an san ja nase gua'a ka
sa'a ni, chi ni'i tno'o san ja nuu ka
ndututu ni, te ka sa'a ni jakue'e ka
saa java'a.
18 Chi jaxtnañu'u, ka ka'an
kuechi sava ñayiu ja nuu ka ndu-
tutu ni ja ka skua'a ni, te ka sa'a
siin tna'a ni. Te sava tno'o, chi
kandija san ja saa ka sa'a ni.
19 Chi ka ka'an ni ja nini kuu ja
saa vi sa'a siin tna'a ni, nagua ja
vi kuni ñayiu ndee ni guaa jandaa
ja ka sa'a gua'a ni nuu ia Dios.
20 Su ja siun ka sa'a siin tna'a ni
nuu ka ndututu ni ja ka jaxini ni,
te masu jandaa ndija ja ka sa'a ni
nagua ni jaxini maa Jito'o.
21 Chi nuu ka jaxini ni, te ndi in
ndi in ni ka kakoxno'o ni, ka tnii
ni ja vi kaa mamaa ni. Te sava ni,
chi vi ndee ka jini ni ja ka ji'i ni.
Su sava ka ni, chi tu ka ni'i ni, te
ka kokin nda'u ni.
22 ¿Te a tu na ve'e ni ja yun vi
kaa ni, te vi ko'o ni? Chi ja siun ka
sa'a ni, te ka skexiko ni ñayiu ka
skua'a tno'o ia Dios, te ka jiña'a ni
jakanoo ñayiu tu nagua ka neva'a
sa'un. ¿Nuu saa te naxa ka'an
san? ¿A nase gua'a ka sa'a ni?
Ña'a, ma kuu, chi masu ka sa'a
gua'a ni ja siun ka sa'a ni.

Ni jaxini Jito'o

23 Te tno'o ja ni kaxtno'o san
nuu ni kuu ja ni ni'i san nuu maa
Jito'o: Ja maa jakuaa ja ni xtuu ña
Judas jin Jito'o Jesús nuu ñayiu, ni
tnii ya xtaa vixin,

24 te ni ndakuanta'u ya nuu ia
Dios, te ni ta'u ya, te jiña'a ya: “Vi
tnii ni te vi kaa ni, chi ya'a kuu
yiki kuñu san ja soko san ja ja'a
in in ni, te sua'a vi kosa'a ni ja ka
ndaka'an ña ni jin san”, jiña'a ya.
25 Te nuu ni ndi'i ni ka jaxini
ya, te suni ni tnii ya vasu vinu, te
jiña'a ya: “Vinu ya'a kuu tratu jaa
ja ni kukutu jin niñi san, te sua'a
vi kosa'a ni ndi'i ni jichi ja ka ji'i
ni, nagua ja vi kondaka'an ña ni
jin san”, jiña'a ya.
26 Nuu saa te ndi'i ni jichi nuu ka
jaa ni xtaa vixin, vi ka ji'i ni vinu
ya'a, te siun ni vi kondakaxtno'o
ni ja ni ji'i ya guaa ndee kiuu na
ndii ya.

Na vi kaxinio nagua ni sa'a maa Jito'o

27 Te yun guaa nani kuu ñayiu
ja jaa xtaa vixin ya'a vi ji'i vinu
nuu Jito'o, te tu nee yiñu'i nuu ya,
nuu saa te sa'i yika kuechi siki yiki
kuñu maa Jito'o vi niñi ya.
28 Nuu saa te vi koto tnuni ni in
in maa ni: A ka oo gua'a ni nuu
ia Dios, te saa kuu vi kaa ni xtaa
vixin, te vi ko'o ni vinu nuu ya.
29 Chi na ñayiu jaa vi ji'i, te tu
skua'a gua'i naxa kei yiki kuñu
maa Jito'o, te ja jai vi ja ji'i yun
sa'a ja vaji tnundo'o siki.
30 Chi yun kuu ja kua'a maa ni
ka ku'u vi ni ka kuita ni, te suni
kua'a ñayiu ni ka oo jin ni ja ni ka
ji'i.
31 Chi nuu ja na vi koto tnuni
gua'o mao, te ma tetniuu Jito'o
tnundo'o sikio ja ka'nde ya kue-
chio.
32 Su nuu ja'nde Jito'o kuechi, te
tetniuu ya tnundo'o sikio nagua ja
na vi nukuiin ndao nuu ichi ya, te
ma vi nao jin ñayiu ñuyiu.
33 Te yun kuu, vi ñani vi kua'a,
ja nuu ka ndututu ni ja vi kaxini
ni, te vi kondetu tna'a ni, nagua ja
inuu vi kaa ni.
34 Te nuu ja ndee in ni kokin, te
kaa ni xtaa ve'e maa ni, nagua ja
ma tetniuu ia Dios tnundo'o siki ni
ja siun na sa'a ni nuu ka ndututu
ni. Te ja sava ka tniuu, chi guaa
ndee kiuu na jaa san nuu ka oo
ni, te saa ka'an san naxa kokuu.

12

Tniuu ja skuta'u ña Espíritu ia Dios

1 Vitna te kuini san, vi ñani vi
kua'a, ja vi kuni ni siki in in tniuu
ja skuta'u ña Espíritu ia Dios jin
in ion.
2 Te ja ka jini gua'a maa ni
ja ama ka nuu chia'an ka ja vi
kandija ni, chi ni ka ojandetu ni
ja ni ka ojaka ña ñayiu ni ka
ochiñu'u ni chu'chi ja ka kuu ñi'i
ja tu kuu vi ka'an.
3 Te yun guaa kuini san vitna ja
vi kuni ni ja ni in ñayiu ja ka'in jin
Espíritu ia Dios ma kuu kachi ja
tau tnia'a Jesús, te ni in ñayiu ma
kuu ka'in ja Jesús kuu Jito'o nuu
ja tu na Espíritu ia Dios oo jin.
4 Te oo siin siin tniuu ja ka
kuta'u in in ñayiu, su invaa ni
maa Espíritu kuu ia jiña'a.
5 Te ndi siin ndi siin tniuu ka
sa'a in ion, su invaa ni nuu Jito'o
ka jinokuechio.
6 Te siin siin ja ni taa ia Dios
ja vi sa'a in ion, su invaa ni Dios
kuu ia sa'a ndi'i tniuu ya'a jin ndi'i
ñayiu.
7 Su ni jiña'a ia Dios nuu in
in ñayiu in ja xne'e ja ka oi jin
Espíritu ya, nagua ja na chituu ña
jin ndi'i ñayiu ka kandija.
8 Chi jin ma'ñu sagua Espíritu
ka ni'i ta'u sava ñayiu ja ka ka'in
tno'o ndichi, te suni maa Espíritu
jiña'a tno'o ja ka jinkui'nu kaji ini
sava ñayiu.
9 Te sava ñayiu ni ka ni'i ta'ui ja
vi kandija gua'i ja skunkuu ia Dios
nagua ka jikain jin ma'ñu sagua
maa Espíritu, te savai ni ka ni'i
ta'ui ja vi ndasa'i ñayiu ka ku'u jin
maa Espíritu.

10 Te savai ni ka ni'i ta'ui ja
vi sa'i tniuu na'nu, te savai ja
vi ndakani tno'o ni jiña'a maa ia
Dios. Te savai ni ka ni'i ta'ui ja
vi ndakuni ndeja kuu tno'o ja vaji
nuu Espíritu ndaa, te ndeja kuu
tno'o ja vaji nuu espíritu xnda'u
ña. Te savai ni ka ni'i ta'ui ja
vi ka'in ndinuu nuu sa'an ja tu
ka jini, te savai ja jinkui'nu ini
kaxtno'i naxa kei ka'an ñayiu jin
inka sa'an yun.
11 Su ndi'i tniuu ya'a sa'a invaa
ni maa Espíritu, te siin siin tniuu
jiña'a ya nuu in in ñayiu na kuu
na kuu naxa kuini maa ya.

Ndi'o ka kuo invaa ni yiki kuñu

12 Chi nagua kuu in yiki kuñu
ja neva'a kua'a ndatniuu, te ndi'i
ndatniuu ja oo nuu yiki kuñu yun
kuu invaa ni yiki kuñu, te suni saa
ni ka kuo invaa ni yiki kuñu jin
Jesukristu.
13 Te suni saa ni ka kuu ndi'o, a
kuu ñayiu judio axi ñayiu sava ka
tatatno'o, a ñayiu ka jinokuechi ja
tu ka ni'i ya'ui axi ñayiu ka sa'a
tniuu mai, chi invaa ni Espíritu
ia Dios ni skuandute ña jin ndi'o,
nagua ja vi kokuo invaa ni yiki
kuñu, chi ndi'o ni ka ni'i invaa ni
Espíritu ia Dios.
14 Te in yiki kuñu, chi masu
invaa ndatniuu kuu, chi neva'a
kua'a ndatniuu.
15 Chi nuu ja ja'o na kachi:
"Masu yiki kuñu kuu rin, chi
masu nda'a kuu rin", su tuu, chi
in ndatniuu nuu yiki kuñuo kuu.
16 Te nuu ja so'o na kachi:
"Masu yiki kuñu kuu rin, chi
masu nduchi nuu kuu rin", su tuu,
chi in ndatniuu nuu yiki kuñuo
kuu.
17 Chi nuu ja ndi'i yiki kuñuo
na kokuu nduchi nuo, te ma kuu
naxa vi koninio. Te nuu ja ndi'i
yiki kuñuo na kokuso'o, te ma kuu
naxa vi tna'nio.
18 Su ia Dios ni tniuu tna'a ya in
in ndatniuu nuu yiki kuñuo naxa
kuini maa ya ja koo.
19 Chi nuu ja in ni ndatniuu kuu
ndi'i, te masu in yiki kuñu kuu
nuu saa.
20 Su vitna, chi visi kua'a ndat-
niuu kuu, su invaa ni yiki kuñu
kuu.
21 Te nduchi nuo, chi ma kuu
kuña'a nuu nda'o: "Tu jiniu'u ña
rin". Te ni xinio ma kuu kuña'a
nuu ja'o: "Tu jiniu'u sa'un ña rin".
22 Chi saa sua'a ndatniuu oo nuu
yiki kuñuo ja ndakani inio ja vita
ka kuu, ka kuu ndatniuu ja jiniu'u
gua'a kao.
23 Te saa ndatniuu oo nuu yiki
kuñuo ja ndakani inio ja tu na'a
va'a kuu ja ka jito va'a kao vi ka
skui'nuo sa'un. Te ndatniuu ii ka
ja oo nuu yiki kuñuo ka chisa'u
va'o.
24 Chi taka ndatniuu ja kaa vii
ka nuu yiki kuñuo masu nini kuu
ja vi chisa'uo, su ia Dios ni tniuu
tna'a ya yiki kuñuo ja vi koto va'o
ndatniuu ii ka.
25 Saa nagua ja ma vi sa'a siin
tna'a ndatniuu ka oo nuu yiki
kuñuo, chi sua'a in in ndatniuu
yun na vi kondi'ni ja ja'a sava kai.
26 Chi nuu ja jatu in ndatniuu
oo nuu yiki kuñuo, te suni ndi'i
ka jatu jin. Te nuu ja jito va'o in
ndatniuu oo nuu yiki kuñuo, te
ndi'i ka kusii ini.
27 Nuu saa, te maa ni ka kuu yiki
kuñu Jesukristu, chi in in maa ni
ka kuu na kuinio ndatniuu ja ka
oo nuu yiki kuñu ya.
28 Te siin siin tniuu ni jiña'a ia
Dios nuu in in ñayiu ka skua'a.
Xnañu'u ka ni jani ya tee ni chit-
niuu Jesukristu ja ka xtutenuu de
tno'o ya. Te ja kuu uu ni jani ya
ñayiu ka ndakani tno'o jiña'a maa
ia Dios. Te ja kuu uni ñayiu ka
kaxtno'o. Yun te ni jani ya ñayiu
ka sa'a tniuu na'nu jin jaka'nu
maa ya. Te saa ni jani ya ñayiu
ka ndasa'a ñayiu ka ku'u, vi ñayiu

ka chituu ñayiu ka kunda'u, vi tee
ka jito ñayiu ka jinokuechi nuu
veñu'u, vi ñayiu ni ka ni'i ta'u ja
ka ka'in inka sa'an ja tu ka jini.
29 Te masu ndi'i ñayiu ka skua'a
ni chitniuu ña Jesukristu ja vi
xtutenui tno'o ya. Te suni masu
ndi'i ñayiu ka ndakani tno'o ni
jiña'a maa ia Dios. Te ni masu
ndi'i ñayiu ka kaxtno'o. Te suni
masu ndi'i ñayiu ka sa'a tniuu
na'nu jin jaka'nu maa ia Dios.
30 Te ni masu ndi'i ñayiu ni
ka kuta'ui ja vi ndasa'i ñayiu ka
ku'u. Te suni masu ndi'i ñayiu ka
ka'an inka sa'an ja tu ka jini, te
ni masu ndi'i ka jinkui'nu ini ja vi
kaxtno'i naxa kei ka'an ñayiu jin
inka sa'an yun.
31 Nuu saa te vi nduku ndee ni
ja vi ni'i ta'u ni in in tniuu gua'a
ka nuu ia Dios ja vi sa'a ni.

Su sein, chi kaxtno'o san in ichi
gua'a ndeva'a ka.

13

Na vi ka'an too tna'o

1 Chi visi ka'an san inka sa'an ja
ka ka'an ñayiu axi nagua ka ka'an
ia ka jinokuechi nuu Dios, te tu
ka'an too san in ñani in tna'a san,
nuu saa te tno'o ka'an san kuu na
kuinio in ja ka'ma ka'ma axi na
kuinio in kaa ja kaxin kaxin sua'a
ni.
2 Te visi na ndakani san tno'o ja
taa maa ia Dios, te jinkui'nu ini
san ndi'i tno'o ya ja ni yiyu'u vi
ndi'i tno'o ndichi, te visi kandija
guagua'a san ja vi kuu xtajioo san
in yuku, su nuu ja tu ka'an too san
in ñani in tna'a san, nuu saa te tu
sa'un nagua kuu san.
3 Te visi na kuña'a san ndi'i
nagua neva'a san ja vi kokaa
ñayiu nda'u, te visi na soko san
maa san ja vi teñu'u ña ñayiu ja
ja'a tno'o ya, su nuu ja tu ka'an
too san in ñani in tna'a san, nuu
saa te tu sa'un nagua jiniu'u nuu
san.
4 Chi nuu ja ka ka'an too in
ñani in tna'o, te vi kuandee inio
jin, te vi kova'a inio, te ma vi
kokuu kuasun inio, te ma vi kokuu
vixion, ni ma vi sa'a teyio mao,
5 te ma vi sa'o ja vi kukanoo
inka ñayiu, te ni ma vi ndukuo
java'a mao, ni ma vi kokiti inio,
ni ma vi ku'un inio tno'o kiti ini.
6 Te ma vi kokusii inio nuu
ka sa'a ñayiu jakue'e, chi na vi
kokusii inio nuu ka sa'a ndai.
7 Chi ja ka ka'an too in ñani in
tna'o sa'a ja ndi'i ni ka jaka'nu
inio, vi ndi'i ka kandijao, vi ndi'i
ka ndetu ka'nuo, vi ndi'i ka jandee
inio.
8 Te ja ka ka'an too tna'o, chi ma
naa sa'un. Su kenta in kiuu ja tu
ka na in ndakani tno'o jiña'a maa
ia Dios, te ni tu na in ka'an ka inka
nuu sa'an ja tu jini, te ni ma koo
ka tno'o ndichi, chi ndi'i ya'a naa.
9 Chi joo ni ka jinio, te joo ni
tno'o ja ni taa ia Dios ka ndakanio.
10 Su nuu na kenta kiuu ja vi
kuni ndao, te naa ja joo ni ka jinio
vitna.
11 Chi nuu ni okuu san in suchi
luluu, te ni oka'an san nagua
ka'an in suchi luluu, te ni on-
dakani ini san vi ni osa'a san na
kuinio in suchi luluu. Su vitna ja
ni kuu ka'nu san, te ni xndendoo
san nagua sa'a suchi luluu yun.
12 Te suni saa ni vitna, chi tu ka
jini gua'o naxa oo ia Dios, chi ka
ndia'o ya na kuinio in speju ja tu
ndijin gua'a. Su in kiuu te vi kunio
nuu jin nuu ya. Vitna, chi joo ni
jini san, su kiuu yun, te kuni ndaa
san, nagua jini ña maa ya jin san.
13 Nuu saa te vitna, chi oo uni
tno'o ja ma naa sa'un, te suu kuu
ja ka kandijao, vi ja ka ndetu
ka'nuo vi ja ka ka'an too tna'o. Su
tno'o kanuu ka nuu ndi uni kuu ja
vi ka'an too tna'o.

14

Nuu ka ka'an ñayiu inka sa'an

1 Nuu saa te vi nduku ndee ni
ja vi ka'an too tna'a ni, te suni
vi ndioo ini ni ja vi ni'i ta'u ni
in tniuu nuu Espíritu ia Dios, su
ja kanuu ka kuu ja vi ni'i ta'u ni
tniuu ja vi ndakani ni tno'o ja taa
maa ia Dios.
2 Chi ñayiu ja ka'an inka sa'an ja
tu jini, ka'in nuu ia Dios, te masu
nuu ñayiu, chi tu na in jinkui'nu
ini tno'o ka'in, chi jin ma'ñu sagua
Espíritu ka'in tno'o oyu'u ja tu na
jini.
3 Su ñayiu ndakani tno'o ni
jiña'a maa ia Dios, chi nuu ñayiu
ka'in, nagua ja vi kuja ñayiu yun
nuu tno'o ya, vi ja xteku ñai, vi
ja ndakuña'i tno'o ndee ini nuu
ñayiu yun.
4 Te ñayiu ka'an inka nuu sa'an
ja tu jini, chi maa ni mai jija nuu
tno'o ya. Su ñayiu ndakani tno'o
ni jiña'a maa ia Dios, chi sa'i ja ka
jija ñayiu ka skua'a nuu tno'o ya.

5 Te kuini san ja nuu sua'a te
kuu, te ndi'i ni vi ka'an inka nuu
sa'an ja tu ka jini ni, su ndioo
ka ini san ja vi ndakani ni tno'o
ni taa ia Dios, chi ka'nu ka kuu
ñayiu ndakani tno'o ni jiña'a ia
Dios, masu ñayiu ka'an inka nuu
sa'an ja tu jini, visi jiniu'u tno'o
ka'an ñayiu ya'a nuu ja kuu ja
ndakaxtno'i naxa kei tno'o ka'in
yun, nagua ja vi kuja ka ñayiu ka
skua'a nuu tno'o ya.

6 Te yun kuu, vi ñani vi kua'a, ja
nuu ja jaa san ja jakoto ña san, te
ka'an san inka nuu sa'an ja tu ka
jinkui'nu ini ni, te tu nagua jiniu'u
sa'un nuu in in ni, nuu ja ma
kaxtno'o kaji san nagua ni skuni
ña ia Dios jin san, axi nuu ja ma
kaxtno'o san tno'o ndichi axi tno'o
ja ni taa maa ia Dios ja ndakani
san, axi inka tno'o ja kaxtno'o san.
7 Na vi skintna'a inuo inka sa'an
jin yutnu kene'e yaa. Te visi tu
teku tnu, su kuu kata tnu, na
kuinio tnu yoo ka tiuu axi yutnu
kaxin, te nuu ja tu jita siin siin tnu,
¿te naxa kuu vi kunio na yaa ka
jita in in tnu?
8 Te nuu ka jaxin tna'a, nuu ja
ma tiuu kaji tee xta'i trompeta
yun, te ni in ñayiu ma sa'a tua'i
ja ki'in kaxin tna'i.
9 Te suni saa ni ka kuu maa ni,
nuu ka ka'an ni inka nuu sa'an,
nuu ja ma vi kaxtno'o kaji ni ja
vi jinkui'nu ini ñayiu, ¿te naxa vi
kuni na tno'o ka ka'an ni? Te tno'o
ka ka'an ni yun, chi nani ja jiso
tachi kua'an kuu.
10 Te jandaa ja kua'a nuu sa'an
oo ñuyiu, te in in sa'an, chi oo ja
kei ka'an mamaa.
11 Su nuu ja tu jinkui'nu ini san
naxa ka'an in ñayiu, te kuu san na
kuinio ñayiu inka ñuu nui, te suni
kui na kuinio ñayiu inka ñuu nuu
san.
12 Te yun guaa maa ni, ja ka
ndioo ndeva'a ini ni ja vi ni'i ta'u
ni in tniuu ja taa Espíritu ia Dios,
vi nduku ndee ni ja vi koneva'a
kua'a ni tniuu ja taa ya, ja kuu vi
chituu ni ñayiu ka skua'a ja na vi
kujai nuu tno'o ya.

13 Nuu saa te ñayiu ka'an inka
sa'an ja tu jini, na ndakuatui nuu
ia Dios ja na kuña'a ya in jaka'nu
ja kuu ndakaxtno'i tno'o ka'in
yun.
14 Chi nuu ja ndakuatu san inka
sa'an ja tu jini san, te jandaa ja
ndakuatu san jin anu san, su tu
nagua jinkui'nu ini san.
15 ¿Naxa sa'a san nuu saa?
Ndakuatu san jin anu san vi suni
ndakuatu san jin ja jinkui'nu ini
san. Kata san jin anu san vi suni
kata san jin ja jinkui'nu ini san.
16 Chi nuu ja ndakuatu ni nuu ia
Dios maa ni tno'o ja vaji nuu anu
ni, te tu jinkui'nu ini ni, te oo in
ñayiu ni kiunduu jaa nini tno'o ja
ndakuanta'u ni yun, ma kuu ka'in
“saa na kokuu”, chi tu jinkui'nu
ini na tno'o ka'an ni.
17 Chi jandaa ja gua'a
ndakuanta'u ni nuu ia Dios, su

tu chituu ni inka ñayiu ja kujai
nuu tno'o ya.
18 Te ndakuanta'u san nuu ia
Dios ja kua'a ka jichi ka'an san
inka nuu sa'an ja tu jini san, saa
ndi'i maa ni.
19 Su visi ni saa, su nuu ka ndu-
tutu ñayiu ka skua'a, jintna'a ini
ka san ja ka'an san u'un ni tno'o
ja jinkui'nu ini san, nagua ja kuu
kaxtno'o san nuu sava ka ñayiu,
masu ja ka'an san uxi mil tno'o
jin inka sa'an ja tu ka jinkui'nu ini
ñayiu.

20 Ma vi ndakani ini ni, vi ñani
vi kua'a, nagua ka ndakani ini
suchi kueli, chi sua'a vi kuja ni jin
ja ka ndakani ini ni. Su vi kokuu
ni na kuinio suchi kueli jin jakue'e
ja oo ñuyiu.
21 Chi sua'a yoso nuu Ley:
"Ka'an rin nuu ñayiu ñuu ya'a jin
ma'ñu sagua ñayiu inka ñuu vi jin
inka sa'an ja tu ka jini, te visi ni
saa, te ma vi konini tno'o ka'an
rin, kachi Jito'o".
22 Yun guaa nuu ka ka'an ñayiu
inka nuu sa'an ja tu ka jini, te
jin yun xne'e ia Dios ja tetniuu ya
tnundo'o siki ñayiu tu ka kandija,
te masu siki ñayiu ka kandija. Su
tno'o jiña'a ia Dios nuu ñayiu ja
ndakani tno'o ya xne'e jaka'nu ya
nuu ñayiu ka kandija, te masu
nuu ñayiu tu ka kandija.
23 Chi nuu ja ndi'i ni ja ka skua'a
ni ni ka ndututu ni in ni nuu, te
ndi'i ni ka ka'an inka nuu sa'an ja
tu ka jini ni, te na kiuu in ñayiu ni
kiunduu jaa axi ñayiu tu kandija,
te vi kachi ja ka ndukue'e ni.
24 Su nuu ja ndi'i ni ka ndakani
tno'o ni taa ia Dios, te kiuu in
ñayiu tu kandija axi in ñayiu
ni kiunduu jaa, te jino ini, chi
ndachikua'i naxa oo mai jin tno'o
ka ka'an ni.
25 Yun te ndakuni ndi'i jakue'e
oo ini anui, te jinkuiin jiti, te
chiñu'i ia Dios, te ka'in ja jandaa
kuiti ja oo Dios ne'u ni.

Vi sa'a yukun ni nuu ka ndututu ni ja vi skua'a ni

26 Nuu saa, vi ñani vi kua'a, ¿te
naxa vi sa'o jin ndi'i tno'o ya'a?
Nuu ka ndututu ni, te vi kata sava
ni yaa ja vaji nuu Salmo, te sava
ni vi kaxtno'o tno'o ya, te sava ni
vi ndakani tno'o ni skuni ña ia
Dios, te sava ni vi ka'an inka nuu
sa'an ja tu ka jini ni, te sava ni
vi ndakaxtno'o naxa kei inka nuu
sa'an yun. Te ndi'i ya'a vi sa'a
ni nagua ja na vi kuja ñayiu ka
skua'a nuu tno'o ya.
27 Te nuu ka oo ñayiu ja ka
ka'in inka sa'an ja tu ka jini, te
na kokuu uu axi uni, te ndi in ndi
in na ka'an, te na koo in ñayiu ja
ndakaxtno'o naxa kei tno'o ja ka
ka'an ñayiu yun.
28 Te nuu ja tu na ñayiu ja
ndaka'an naxa kei, te gua'a ka
kuu ja ma vi ka'in nuu ñayiu ka
skua'a, te na vi ka'an maa ni mai
jin ia Dios.
29 Te suni ñayiu ka ndakani
tno'o ni jiña'a ia Dios, na vi ka'an
uu a uni, te sava ka ñayiu na vi
skua'a gua'a tno'o ka ka'in yun.
30 Su nuu ja skuni ña ia Dios
tno'o ya jin in ñayiu nukoo, te na
junkuiin ñayiu ka'an yun, nagua
ja na kuu ka'an mai.
31 Chi saa te kuu vi ka'an ndi in
ndi in ni tno'o ja ni taa ia Dios ja
vi ndakani ni, nagua ja ndi'i ni vi
kutua'a, te vi nuku'un ndee ini ni.
32 Te ñayiu ka ndakani tno'o ni
jiña'a ia Dios kuu vi junkuiin, chi
ka jini vi ka'nu ni'nui mai.
33 Chi ia mani ini kuu Dios,
masu ia skunu nuu ini ña.
Te nagua ka sa'a ndi'i ñayiu ka
skua'a, ja ka kui ñayiu maa ia
Dios,
34 ja nuu ka ndututu ñasi'i nuu
ka skua'a ni, ma kuu vi ka'an ña,
chi na vi kasi yu'u ña, te na vi
kuanyu'u vi kuandetu ña nagua
yoso nuu Ley Moisés.
35 Te nuu ja kuini ña ja kukanu
ini ña na in tno'o, te ve'e ña na

kakan tno'o ña nuu yii ña, chi
na'a kanoo ja ka'an in ñasi'i nuu
ka oo tutu ñayiu ka skua'a.
36 Chi vi kona'a ni ja tu ni
jinkondee tno'o ia Dios nuu in in
maa ni, te ni masu maintno'o maa
ni ni ka ni'i tno'o ya.
37 Su nuu ja ndee in ñayiu
ndakani ini ja kuu ndakani tno'o
ni jiña'a ia Dios axi ndakani ini ja
ni ni'i ta'ui Espíritu ya, nuu saa te
na ndakuni ja tno'o tee san ya'a
kuu in tno'o ja tatnuni maa Jito'o.
38 Su nuu ja tu janta'ui tno'o
ya'a, te suni ma vi kuanta'u ña jin.
39 Nuu saa, vi ñani vi kua'a, te
vi ndioo ini ni vi ndakani ni tno'o
ja taa ia Dios, te ma vi kasi ni'nu
ni ja vi ka'an ñayiu inka sa'an ja
tu ka jini.
40 Su ndi'i ja ka sa'a ni vi sa'a
ndaa ni, te vi sa'a yukun ni nuu
ka ndututu ni.

15

Ni ndateku Jesukristu

1 Vitna, vi ñani vi kua'a, te kuini
san ja vi ndaka'an ni tno'o va'a
Jesukristu ja ni kaxtno'o san nuu
ni. Te tno'o ya'a kuu tno'o ja ni ka
janta'u ni, te ka oo yutnu ni jin.
2 Te suni jin ma'ñu sagua tno'o
ya'a vi kaku ni'nu ni, nuu ja vi
koo yutnu ni nuu tno'o ni kaxtno'o
san, chi nuu tuu, te tu jiniu'u ja ni
ka kandija ni.
3 Chi xtnañu'u ka ni kaxtno'o
san nuu ni tno'o ja ni ni'i san nuu
Jesukristu: Ja ni ji'i ya ja ja'a yika
kuechio, nagua yoso nuu tutu ii.
4 Te ni jinkoyu'u ya, te nuu uni
kiuu, te ni ndateku ya, nagua yoso
nuu tutu ii.
5 Te ni ndenta ya nuu Pedro, te
saa ni ndenta ya nuu ndi uxi uu
tee ni chitniuu ya ja vi xtutenuu
tno'o ya.
6 Te saa ni ndenta ya nuu vi'i ka
u'un ciento ñayiu ka skua'a ja ni
ka ndututu yun, te kua'i ka teku
ndee vitna, su savai, chi ja ni ka
ji'i. *
7 Te saa ni ndenta ya nuu Ja-
cobo. Te nuu kuee ka, te ni ndenta
ya nuu ndi'i tee ni chitniuu ya ja
vi xtutenuu tno'o ya.
8 Te sandi'i ni ka, te saa ni kenta
ya nuu maa san, ja kuu san na
kuinio in suchi ni kaku yute.
9 Chi in tee nuu ka kuu san saa
sava ka tee ni chitniuu Jesús ja
vi xtutenuu de tno'o ya, te ni tu
oo tu kaa san ja konani san tee
ni chitniuu Jesús, chi ni osondikin
san ñayiu maa ia Dios.
10 Su ni ka'an nda'u ni ka'an kee
ña ia Dios, ja kuu san in tee ni
chitniuu ña Jesús, te tu ni okuu
uun ja ni ka'an nda'u ni ka'an kee
ña ya jin san, chi saa sua'a satniuu
ka san saa ndi'i tee ni chitniuu ya,
su masu maa san satniuu, chi maa
ia Dios chindee chituu ña jin san
ja sa'a san.
11 Te tu ni ja sa'i a sein axi tee
yun, su inuu ni ka kaxtno'o san,
te saa ni ka kandija ni.

Vi ndateku ndiyi

12 Te tno'o ja ka kaxtno'o san
kuu ja ni ndateku Jesukristu ne'u
ndiyi. ¿Te nau ja ka ka'an sava ni
ja ma vi ndateku ndiyi?
13 Chi nuu ja ma vi ndateku
ndiyi, te suni Jesukristu, chi tu ni
ndateku ya.
14 Te nuu ja tu ni ndateku Je-
sukristu, te tu jiniu'u tno'o ja ka
kaxtno'o san, te suni tu jiniu'u ja
ka kandija ni.
15 Te nuu ja saa kuu, te ja ka
kuu san tee ka xnda'u ña, ja tu ka
ka'an ndaa san tno'o ia Dios, chi
ka ndakani san ja Dios ni ndax-
teku Jesukristu, te nuu ja masu
ndija ja vi ndateku ndiyi, te masu
ndija ja ni ndaxteku ya Jesukristu.
16 Chi nuu ja ma vi ndateku
ndiyi, te suni tu ni ndateku Je-
sukristu.

* **15:6 15:6** Jin sa'an griego ka'an “ni ka kixin” ja kuu “ni ka ji'i”.

17 Te nuu ja tu ni ndateku Je-
sukristu, te tu jiniu'u ja ka kandija
ni, te ka oo ii ni jin yika kuechi ni.
18 Te nuu ja saa kuu, te suni
ndiyi ni ka ji'i ja ni ka kandija
Jesukristu vi junaa nuu saa.
19 Chi nuu ja nani ja ka tekuo
ñuyiu ya'a ka ndetu ka'nuo Je-
sukristu, nuu saa te nda'u ni kao
nuu ndi'i ñayiu.
20 Su ña'a, masu saa kuu, chi
ni ndateku Jesukristu ne'u ndiyi.
Te maa ya kuu jaxtnañu'u ja ni
ndateku ne'u ndiyi, na kuinio in
jaxtnañu'u ja kee nuu ñunde'i. Te
saa vi kondikin sava ka ndiyi ni ka
kandija ya ja vi ndatekui.
21 Chi ja ja'a in tee ni kiuu kue'e
ja ka ji'i ñayiu, te suni saa ni ja
ja'a inka tee, te ni keja'a ja ka
ndateku ndiyi.
22 Te ndi'i ñayiu vi kuu, chi
tatatno'o Adán ka kui, te suni saa
ni ndi'i ñayiu ka oo jin Jesukristu
vi ndateku.
23 Su yukun yukun ndaxteku ña
ia Dios: Xtnañu'u ka Jesukristu ni
ndateku ya, yun te saa nuu ndii
Jesukristu, te ndaxteku ya ñayiu
maa ya.
24 Yun te saa jino kiuu sandi'i, te
xnaa Jesukristu ndi'i ja ka tatnuni
vi ndi'i ja ka ndiso tniuu vi ndi'i
jana'nu, te ndakuña'a ya nuu tat-
nuni ya nuu maa Tata Ja'nu.
25 Chi kanuu ja tatnuni Je-
sukristu guaa ndee na kundee ya
ja ndi'i ja ka ka'an u'u ña jin ya vi
koo chii ja'a ya.
26 Te sandi'i ni ka, te xnaa ya
kue'e ja ja'ni ñayiu, ja nee u'u
tna'a jion.
27 Chi maa ia Dios ni sa'a ndi'i
chii ja'a Jesukristu. Te nuu ka'an
nuu tutu ii ja ni sa'a ya ndi'i chii
ja'a Jesukristu, te ka jini kajio ja
masu kiunduu ndee maa ia Dios,
chi maa ya kuu ia ni sa'a ndi'i chii
ja'a Jesukristu.
28 Te nuu na ndi'i ja vi koo chii
ja'a Jesukristu, yun te suni maa ya
ja kuu ya Se'e kiuu ya nuu nda'a
Dios, ia ni sa'a ndi'i ja oo chii ja'a
ya. Saa te maa ia Dios kuu ia
tatnuni nuu ndi'i kuiti.
29 Te ka oo sava ñayiu ja ka
jandutei ja ja'a ndiyi. Te nuu ma
vi ndateku ndiyi, ¿nau ja ka sa'i
siun nuu saa? ¿Nau ja ka jandutei
ja ja'a ndiyi nuu saa?
30 Te yoon, ¿nau ja ndi'i ni ore
ka oo ja vi kuo nuu ja ma vi
ndateku ndiyi?
31 Chi ka'an ndaa san, vi ñani
vi kua'a, ja ndi'i kiuu ka nduku
ñayiu ja vi ka'ni ñai jin san, su
kusii ini san ja ja'a in in ni jin
ma'ñu sagua Jito'o Jesukristu.
32 Chi nuu ni oo san ñuu Éfeso,
ni ka kagua tna'a san jin tee xeen
ja ka kuu de na kuinio kiti yuku,
su tu nagua ni'i san nuu ja ndija
ja ma vi ndateku ndiyi. Nuu saa
te inu ndija ñayiu ja ka ka'in: “Na
vi kaa na vi ko'o, chi xtnee te vi
kuo” ka kachi.
33 Te ma vi kuandetu ni ja vi
xnda'u ña ñayiu jin ni, nagua
ka'an in tno'o nuu kachi: “Nuu
jika ni jin in ñayiu kue'e, te xtivi
ñai jin jagua'a sa'a ni”.
34 Vi ndikui'nu ini ni, te vi sa'a
ndaa ni, ma vi sa'a ka ni yika
kuechi, chi ka oo sava ni ja tu ka
jini gua'a ni ia Dios, te ja na vi
kukanoo ni guaa ka'an san tno'o
ya'a.

Naxa vi kava ndiyi nuu vi ndatekui

35 Su vi koo sava ni ja vi kakan
tno'o ni: ¿Naxa vi ndateku ndiyi?
¿Naxa vi kava yiki kuñui nuu
ndontakuei ja vi ndatekui?
36 Se'e tee vasa, ¿nau ja siun ka
jikan tno'o ni? Chi nuu ka chi'i ni
ndikin tata chii ñu'u, te kuini ja
kuu ndikin yun ama ka ja kute.
37 Chi ndikin tata ja ka chi'i ni
chii ñu'u, masu maa viyu ja jite
yun kuu, chi maa ni nuni tata axi
triu a inka ndikin tata kuu.

38 Su yun te sa'a ia Dios naxa
kuini maa ya ja kava in in yuku
na kuu na kuu na ndikin ka kui,
te saa vi kava maa yúkui.
39 Te suni saa kuu jin yiki
kuñuo, chi masu inuu ka ndaa
ndi'i, chi siin kaa yiki kuñu ñayiu,
te siin kaa kiti kuun nda'a, te siin
kaa chiaka vi siin kaa kiti ndagua.
40 Te suni saa ni siin ka ndaa ja
ka oo andivi, te siin ka ndaa ja ka
oo nuu ñu'u, su siin ni sa'a luu ya
ja ka oo andivi, te siin ni sa'a luu
ya ja ka oo nuu ñu'u.
41 Chi siin ye'e nikandii, te siin
ye'e yoo, te suni siin ka ye'e kimi,
chi suni siin siin ka ye'e in in maa
kimi.
42 Te suni saa ni kokuu nuu
ndaxteku ya ndiyi, chi yiki kuñu
ja chiyu'o chii ñu'u, chi ja te'i ni
kuu, te ndiyi ja ndaxteku ya, chi
ma vi kuu sa'un ka.
43 Ja tayu'o chii ñu'u, chi in ja
kaa tne'e kuu, su nuu ndaxteku
ya, te vi ye'e tajan. Ka tayu'o in ja
vita ja tu ndakui, su nuu ndaxteku
ya, te nduu ndakui.
44 Ja ka tayu'o chii ñu'u, chi yiki
kuñu in ñayiu ñuyiu ni kuu, te
nuu ndaxteku ya, chi kokuu in
yiki kuñu ja sa'a maa Espíritu ya,
chi oo yiki kuñu ñayiu ñuyiu, te
suni oo yiki kuñu ja vi koneva'o
nuu vi koo andivi.
45 Chi saa yoso nuu tutu ii: “Tee
xtnañu'u ja ni sa'a ia Dios ni okuu
Adán ja ni okuu de ñayiu teku”,
kachi tutu. Su Adán sandi'i ni
ka kuu maa Jesukristu ja kuu ya
espíritu ja taa ya ja ka tekuo.
46 Su masu yiki kuñu ja ni sa'a
maa Espíritu kuu jaxtnañu'u, chi
yiki kuñu ñayiu ñuyiu, yun te
saa nduu yiki kuñu ja sa'a maa
Espíritu.
47 Te tee xtnañu'u ja ni oo ñuyiu,
chi jin ñuyaka ñu'u ni sa'a ña ia
Dios. Te tee kuu uu ja kuu maa
Jito'o, chi ndee andivi oo ya.
48 Te yiki kuñu ñayiu ka oo
ñuyiu ya'a, chi inuu ka ndaa jin
Adán, tee ni kuva'a jin ñuyaka
ñu'u. Te ñayiu ja ka oo andivi, chi
inuu ka ndai nagua kaa ia oo ndee
andivi.
49 Chi ni ka ndakuo nagua kaa
nagua oo tee ni kuva'a jin ñuyaka
ñu'u, te suni saa vi nduo nagua
kaa ia oo ndee andivi.
50 Te kuini san ja ka'an san, vi
ñani vi kua'a, ja yiki kuñu vi niñi
ñayiu, chi ma kuu kiuu ja sa'a
jajin nuu tatnuni ia Dios. Te ni ja
te'i, ma kuu sa'a jajin nuu oo ja
ma te'i sa'un.
51 Su kuini san ja kaxtno'o san
tno'o ya ja ni yiyu'u: Masu ndi'i
yoon ja ka kandijao vi kuu, su
ndi'o ndasama ña ya inka yiki
kuñu jaa.
52 Te nuu nda'i trompeta sandi'i,
chi ñama tiuu trompeta kiuu yun,
te vi nani ja ndakueneo te ndakon-
dia'o, te vi ndateku ndiyi ja ma vi
kuu sa'un kai, te yoon ja ka tekuo
kiuu yun, chi ndasama ña ya jion
jin inka yiki kuñu jaa.
53 Chi yiki kuñuo ja te'i, nini
kuu ja ndasama, te nduu ja ma
te'i sa'un. Te yiki kuñuo ja ji'i
ndasama ja ma kuu sa'un ka.
54 Te nuu na ndasama yiki
kuñuo ja te'i, te nduu ja ma te'i
sa'un ka, te suni yiki kuñuo ja ji'i
ndasama, te nduu ja ma kuu sa'un
ka. Yun te skunkuu tno'o yoso
nuu tutu ii: “Ni kundee ya ni xnaa
ya kue'e ja ja'ni ñayiu”.
55 “Nuu saa te ¿ndenu oo tu
ja ja'ni ña, ja koxtuji ña jion?
¿Te ndenu oo tu yau ñaña ja
kokundee ka?” kachi tutu ii.
56 Te maa yika kuechio kuu na
kuinio in iñu xeen ja xtuji ña ja
vi kuo, te Ley jana'a kuu ja jiña'a
jaka'nu ja kaya yika kuechi ka sa'a
ñayiu.
57 Su vi ndakuanta'uo nuu ia
Dios ja ni sa'a ya ja ni ka kundeo
nuu yika kuechi jin ma'ñu sagua
Jito'o Jesukristu.
58 Yun kuu ja vi koyutnu ni, te

ma vi kujioo ni, vi ñani vi kua'a
ja ka'an too ña san, te siun ni
vi kosatniuu ni in kiuu in kiuu
ka nuu tniuu ja ni taa maa Jito'o,
chi ja ka jini maa ni ja masu ka
satniuu uun ni nuu ya.

16

Vi soko ni xu'un ja ki'in nuu ñayiu ka kandija ja ka kuu nda'u

1 Vitna te ka'an san ja ja'a xu'un
ja ka soko ni ja ki'in nuu ñayiu ka
kandija ja ka kuu nda'ui. Suni vi
sa'a ni nagua ni xtaku san ja ka
sa'a ñayiu ka skua'a ja ka oo taka
ñuu ja tnii Galacia.
2 Te taka kiuu xtnañu'u ja
ndaki'in semana, vi sa'a siin in in
maa ni xu'un na kuu na kuu naxa
ka ni'i ni, te vi tava'a ni, nagua ja
kiuu na jaa san, te ja otua'a, ja ma
vi xtutu kao xu'un ja vi soko ni.
3 Te nuu na kenta san, te tet-
niuu san tee vi kaji maa ni ja vi
kinda'a de in tutu nuu ka'an ja
maa san tetniuu de ja ki'inkuei
de Jerusalén, te vi ndakuña'a de
xu'un ni ka soko maa ni nuu
ñanio ka oo ñuu yun.
4 Te nuu ja oo gua'a ja suni no'o
san, te vi kondeka tna'a san jin de
ki'inkuei san.

Ndakani ini Pablo ja jinkoto de ñayiu Corinto

5 Te nuu jaa san ja jakoto ña
san, te ya'a san Macedonia, chi
ichi ñuu ja tnii Macedonia jaa san,
te kenta san Corinto.
6 Te vatuni kendoo san vi koo
ndee saa tiempu, te ndee ya'a yoo
vijin. Yun te vi chituu ña ni jin san
ja vi ndakanu ichi ña ni, kondio'ni
ndenu ka ki'in san.
7 Chi vitna te tu kuini san ja
sua'a ni ndakuni ña san, te ya'a
san ki'in san, chi ndetu ka'nu san
ja kuu vi koo ndee saa tiempu,
nuu ja na kuandetu maa Jito'o.
8 Su koo ni san ñuu Éfeso ya'a
guaa ndee na ya'a viko Pente-
costés.
9 Chi ni nune in ichi ka'nu ja kuu
kaxtno'o san tno'o va'a Jesús nuu
kua'a ñayiu ja na vi kandijai, visi
kua'a ñayiu ka ndakoo siki san.
10 Te nuu ja na kenta Timoteo, te
vi kuanta'u gua'a ni de ja na kosii
ini de, chi satniuu de nuu tniuu
ni jiña'a maa Jito'o, nagua satniuu
maa san.
11 Te ni in ni ma vi skexiko ni de,
chi vi chituu ni de nagua ja'ni ña
jin de, te vi ndatetniuu ni de jin
tno'o mani na kii de, chi ka ndetu
san de jin sava ka ñanio.
12 Te ja ja'a ñanio Apolos, chi
ni jikanta'u ndeva'a san nuu de ja
jakuei de jin sava ka ñanio ja vi
jakoto ña de. Su tu ni kuini de ja
jaa de vitna, su nuu na nune de,
te jaa de.

Ya'a kuu tno'o sandi'i ni ka

13 Vi kondito ni, ma vi kusun ini
ni, te vi koo yutnu ni jin tno'o ka
kandija ni, vi koo teyii anu ni, te
vi koo ndakui ni.
14 Te ndi'i ja ka sa'a ni, vi sa'a ni
ja xne'e ja ka ka'an too tna'a ni.
15 Ja ka jini maa ni, vi ñani vi
kua'a, ja ñayiu ve'e Estéfanas ka
kuu ñayiu ni ka kandija xtnañu'u
ñuu ja tnii Acaya, te sui ka kuu
ñayiu ka nduku ndee ja ka ji-
nokuechi nuu ñayiu ka kandija.
16 Te jikanta'u san ja vi
kuanyu'u vi kuandetu ni nuu
ñayiu ka sa'a tniuu nagua ka sa'a
ñayiu ya'a, vi suni nuu ndi'i ñayiu
ja ka chituu tna'a ja ka sa'a tniuu
ya'a.
17 Te kusii ini san ja ni kentakuei
Estéfanas vi Fortunato vi Acaico,
chi ni ka chituu ña de jin san nuu
tniuu ni, ja ña ni kuu vi sa'a ni,
chi jika ka oo ni.
18 Chi ni ka ndataa de tno'o ndee
ini nuu san, nagua ni ka sa'a de jin
maa ni. Te ñayiu ka sa'a siun, chi
kuini ja vi ndakuantno'o ni jin.
19 Te ñayiu ka skua'a ja ka oo
ñuu ja tnii Asia ka ndakan tno'o
ña, ¿a kukueni ka oo ni? Te

Aquila jin ñasi'i de Priscila vi
ñayiu ka skua'a ja ka ndututu ve'e
de ka ndakan tno'o ndeva'a ña,
¿a kukueni ka oo ni jin sivi maa
Jito'o?
20 Te ndi'i ñanio ka ndakan
tno'o ña jin ni, ¿a kukueni ka oo
ni? Te vi ndatnii nda'a tna'a in in
maa ni, te vi ndakanu ni'nu tna'a
ni.
21 Te maa san kuu Pablo ja tee
san tno'o ya'a jin nda'a maa san,
ndakan tno'o ña san, ¿a kukueni
ka oo ni?
22 Te nuu ja ndee in ñayiu tu
kutoo Jito'o Jesukristu, te na xtau
tnia'a ña ia Dios jin. Te na vi
ka'on: “Ne'e ni, vi Jito'o san”.
23 Te maa Jito'o Jesukristu na
koto na kuni ña ya jin ndi'i ni.
24 Te siun ni koka'an too ña san
jin ndi'i ni jin ma'ñu sagua Jito'o
Jesukristu.
Saa na kokuu.

Tutu kuu uu ja ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Corinto

1 Maa san kuu Pablo, tee ni chit-
niuu Jesukristu ja xtutenuu san
tno'o ya, chi saa kuini ia Dios ja
sa'a san. Te ka tee san tutu ya'a
jin ñanio Timoteo nuu maa ni, vi
ñani vi kua'a, ja ka skua'a ni tno'o
ia Dios ja ka oo ni ñuu Corinto, vi
nuu ndi'i ñayiu maa ia Dios ja ka
oi nii ñuu ja tnii Acaya.
2 Te maa Tata Ja'nuo jin Jito'o
Jesukristu na ka'an nda'u ka'an
kee ña ya, te vi koo ni jin jamani
ya.

Tnundo'o ja ni tna'a Pablo

3 Na vi sa'a ka'nuo Dios, ia kuu
tata maa Jito'o Jesukristu. Chi
maa ya kuu tatao ja kunda'u ini
ña ya, vi Dios ja siun ni ndasa'a
sii ini ña ya jion.
4 Chi maa ya ndasa'a sii ini
ña jion ndi'i ni jichi ja ka tna'o
tnundo'o, nagua ja yoon, suni kuu
vi ndasa'a sii inio ñayiu ka tna'a
nani kuu tnundo'o. Chi nagua ni
ndasa'a sii ini ña Dios jin mao,
suni saa vi ndasa'a sii inio jin.
5 Chi makaya kua'a tnundo'o
ka tna'o nagua ni tna'a maa Je-
sukristu tnundo'o, te suni saa ni
kaya kua'a tno'o sii ini ka oo jion
jin ma'ñu sagua ya.
6 Chi ka tna'a san tnundo'o
nagua ja vi kosii ini ni, te vi kaku
ni'nu ni. Te nuu ja Dios ndasa'a
sii ini ña jin san, te suni suu
kuu ja vi ndusii ini ni, te saa te
vi kuandee ini ni ja vi tna'a ni
tnundo'o, nagua ka ndo'o ka tna'a
san.
7 Te ka oo yutnu san ja ka ndetu
ka'nu san ja ja'a in in maa ni ja
vi kuandee ini ni, chi ka jini san
ja inuu ka tna'o tnundo'o, te suni
saa ni taa ia Dios tno'o sii ini nuo.
8 Chi ka kuini san, vi ñani vi
kua'a, ja vi kuni ni naxa kua'a
tnundo'o ni ka tna'a san nuu ni ka
oo san ñuu ja tnii Asia, chi jandaa
ndija ja ni ka tna'a ndeva'a san
tnundo'o ja vi ña ni kaku ndee ka
ini san, te vi ja ni ka ja'nde ja ni ka
kuu ini san ja ma vi ndejioo teku
ka san.
9 Chi vi ja ni ka jani ini san ja vi
kuu san. Su yun kaxtno'o nuu san
ja ma vi kukanu ini san maa san,
chi na vi kukanu ini san Dios, ia
ndaxteku ndiyi,
10 ja ni skaku ni'nu ña ya nuu
tnundo'o ja vi kuu san, te skaku
ni'nu ña ya vitna. Te ka ndetu
ka'nu san nuu ya ja siun ni
koskaku ni'nu ña ya,
11 nuu ja suni vi kochituu ña ni
ja vi kondakuatu ni ja ja'a san,
nagua ja kua'a ñayiu vi ndakuatu
ja ja'a san, te suni kua'a ñayiu vi
ndakuanta'u nuu ia Dios ja ni sa'a
ya javii java'a jin san.

Ni kukuee Pablo, te tu ni ja'an de ñuu Corinto

12 Oo in ja sa'a ja ka kusii ini san,
chi ka jani ini maa san ja maa ia
Dios sa'a ja ka sa'a ndaa san jin
ndee ini ndee anu san nuu ñayiu
ñuyiu, te vi'i ka ka sa'a san nuu in
in maa ni, su masu ja inu ndichi
maa san, chi janda'u ini maa ia
Dios, te ni ka'an nda'u ni ka'an
kee ña ya ja saa ka sa'a san.
13 Chi tno'o ja ka tee san nuu
tutu nuu ni, tu ka tee san inka
tno'o, chi maa ni tno'o ja kuu vi
ka'u ni, te vi jinkui'nu ini ni. Te
ka ndetu ka'nu san ja vi jinkui'nu
kaji ini ni,
14 nagua ja kua'ankuei ni ka
jinkui'nu ini ni joo, nagua ja kiuu
ndii Jito'o Jesús, te vi kokusii ini ni
ja ja'a san, suni nagua ja vi kokusii
ini san ja ja'a ni.
15 Te jin tno'o kusii ini ya'a,
ni ndakani ini san ja jaa san

xtnañu'u ka nuu ka oo ni, nagua
ja saa, te sa'a san in jandiuxi ja
jakoto ña san uu jichi.
16 Chi ni ndakani ini san ja jaa
san xtnañu'u ka jakoto ña san nuu
ya'a san ja ki'in san Macedonia, te
ndee Macedonia ndajiokuiin tuku
san ndajakoto ña san. Saa te vi
chituu ña ni ja vi ndakanu ichi ña
ni ja no'o san Judea.
17 Te ja siun ni ndakani ini san,
¿a ka ka'an ni ja tu ni ndakani
gua'a ini san nuu ni kuini san
ja jaa san, axi ka ka'an ni ja
ndakani ini san nagua ka ndakani
ini ñayiu ñuyiu ja ka ka'in “saa”
te ñama ka ka'in “ja ña'a”?
18 Su maa Dios kuu ia ndaa, te
jini ya ja tno'o ka ka'an san nuu
ni, tu ka ka'an san “saa” vi “ña'a”
invaa ni jichi.
19 Chi maa san jin Silvano vi
Timoteo ka kaxtno'o san tno'o
Jesukristu, Se'e ia Dios, nuu ni. Te
maa Jesukristu, tu ni ka'an ya “ja
saa” te ka'an tuku ya “ja ña'a”, chi
skunkuu ndaa ya tno'o ka'an ya.
20 Chi jin Jesukristu ni skunkuu
ndi'i tno'o ni kee yu'u ia Dios, yun
guaa nuu ka chiñu'o ia Dios, te ka
ka'on “saa na kokuu” jin ma'ñu
sagua Jesukristu.
21 Te maa Dios kuu ia ni sa'a
yutnu ña jion ja ka oo jin Je-
sukristu, te ni sa'a siin ña ya ja vi
kunukuechio nuu ya.
22 Te suni ni chitnuni ña ya ja
ka kuo ñayiu maa ya, te ni taa
ya Espíritu ya ja oo ndee ini anuo
ja kuu na kuinio in seyu ja ka
kukanu inio ja vi ni'i ta'uo nuu ya.
23 Su ndakune'e san ia Dios ja
kuu ya testiu ja ja'a san ja tu kuini
san kokuu xeen san nuu ni ja tu ka
sa'a ndaa ni. Yun kuu ja kuini ka
ja jaa san ñuu Corinto ja jakoto ña
san.
24 Chi tu ka kuini san ja vi kotat-
nuni san siki tno'o ja ka kandija
ni, chi ja ka oo yutnu maa ni jin
tno'o ka kandija ni, te sua'a ka
kuini san ja vi chituu ña san ja vi
kokusii ini ka ni.

2

1 Yun guaa ni ndakani ini san
ja ma jaa san inka jichi ja jakoto
ña san, chi tu kuini san ja taa san
tno'o suchi ini.
2 Chi nuu ja na taa san tno'o
suchi ini, te tu na in ndasa'a sii ini
ña jin maa san, chi maintno'o maa
ni ja ni taa san tno'o suchi ini.
3 Te yun guaa ni tee san tutu
yun, nagua ja kiuu na kenta san,
te ma vi taa ni tno'o suchi ini, chi
sua'a vi ndasa'a sii ini ña ni. Chi
kukanu ini san ja nuu ja kusii ini
san, te suni ndi'i ni vi kokusii ini.
4 Chi ni ndakani ndeva'a ini san
vi ni kusuchi ini san ja vi ndee ni
jaku san nuu ni tee san tutu yun.
Su tu ni tee san ja vi kokusuchi ini
ni, chi sua'a ja vi kuni ni ja ka'an
too ndeva'a ña san jin ndi'i ni.

Na vi kuaka'nu inio nuu tee ni sa'a jakue'e

5 Su ni kusuchi ini san ni sa'a
in tee ni sa'a jakue'e, te masu
maintno'o maa san sa'a de ja
kusuchi ini san, chi suni sa'a de
ja ndi'i ni ka kusuchi ini. Su ndee
yun ni ka'an san, chi tu kuini san
ja ka'an ndeva'a san siki de.
6 Chi ja ni ka kuxeen ni nuu tee
yun nuu ka ndututu kua'a ni, te ja
ni kuu ni.
7 Te ja vi sa'a ni vitna kuu ja vi
kuaka'nu ini ni, te vi ndasa'a sii
ini ni de, nagua ja ma kokusuchi
ndeva'a ini de, te xndoo de ichi
ndaa.
8 Te yun guaa jikanta'u san ja vi
xne'e tuku ni maa ni ja ka ka'an
too ni de.
9 Chi ja ni tee san siki tniuu ya'a,
nagua ja koto tnuni san, te kuni
san a ka jantno'o ni ndi'i tno'o
ka'an san.
10 Chi na tee xiin nuu ka jaka'nu
ini ni, te suni kuaka'nu ini san. Te
kuaka'nu ini san nuu ja oo nagua
kuu ja kuaka'nu ini san jin nuu
Jesukristu, ja vi koo gua'a maa ni,

11 nagua ja ma ni'i Tachi ichi ja
kundee nuo, chi ka jini gua'o naxa
nduku ja skanakau ña nuu kuechi.

Tu osii ini Pablo ja koo de ñuu Troas

12 Te nuu ni jino san ñuu Troas
ja kaxtno'o san tno'o va'a Je-
sukristu, te visi ni june Jito'o ichi
ja kaxtno'o san tno'o ya,
13 su tu ni osii ini anu san, chi
tu ni ka ndanitna'a san jin ñanio
Tito. Te yun guaa ni ndakuanta'u
san nuu ñayiu yun, te kua'an san
ichi Macedonia.

Jin maa Jesukristu te ka kundeo

14 Su ka ndakuanta'uo nuu ia
Dios ja ndeka gua'a ña ya, te
sa'a ya ja siun ni ka kundeo ja
ka oo jin Jesukristu, te jin ma'ñu
sagua sein, te jitenuu tno'o va'a
ya nii ñuu ja ka jini ñayiu, nagua
jitenuu in xiko asin.
15 Chi ka kuo na kuinio suja
vixin ja teñu'u Jesukristu, te ji-
nonta xiko asin ndee nuu ia Dios.
Te jitenuu xiko asin yun ndee nuu
ñayiu vi kaku ni'nu vi nuu ñayiu
vi jinaa.
16 Te nuu ñayiu vi jinaa kenta in
xiko tne'e ja xne'e ndaa ja vi kui,
su nuu ñayiu vi kaku ni'nu, chi
kenta in xiko asin ja xne'e ndaa
ja vi kotekui. Te ni ion ma kentao
sa'o tniuu ya'a nuu ja ma chindee
chituu ña ya jion.
17 Te sein, chi tu ka sa'a san
nagua ka sa'a sava ñayiu ja ka
ndukui vi ni ni'i xu'un jin tno'o
va'a ia Dios. Chi sua'a ka ka'an
ndaa san tno'o ya jin nuu maa ya,
chi maa ya ni chitniuu ña ja vi
xtutenuu san tno'o ya, ja ka oo san
jin Jesukristu.

3

Ni sa'a ia Dios in tratu jaa

1 Te nuu ka ka'an san tno'o ya'a,
te koka'on ja ka nukondee san
inka jichi ka sa'a ka'nu san maa
san, chi ¿a vi nini kuu ja vi xne'e
san in tutu nuu ni nuu ka'an ja ka
skunkuu ndaa san, axi ja vi kakan
san in tutu yun nuu maa ni nagua
ka sa'a sava de?
2 Ña'a, chi maa ni ka kuu na
kuinio tutu san nuu ka'an ja ka
skunkuu ndaa san, chi ka kuu ni
na kuinio in tutu ja yoso ini anu
san, te kuu vi ka'u ndi'i ñayiu, te
vi kuni naxa ni ka sama ni.
3 Te ka xtuu ndijin ni maa ni ja
ka kuu ni na kuinio in tutu maa
Jesukristu, ja ni ka tee san. Te
masu jin tinta ni ka tee san, chi
jin Espíritu maa Dios, ia teku. Te
masu in nuu yuu jite nuu ni tee ia
Dios Ley ya, chi nuu anu ñayiu ni
ka tee san.

4 Te ka'an san ya'a, chi ka
kukanu ini san ia Dios jin ma'ñu
sagua Jesukristu.
5 Su tu ka ndakani ini san ja ni
ka kutua'a maa san ja vi sa'a san
tniuu ya'a. Chi ka jini san ja ndi'i
ja ka sa'a san vaji nuu ia Dios.
6 Chi maa ya ni sa'a tua'a ña ja vi
kaxtno'o san nuu ñayiu tratu jaa.
Te tratu jaa ya'a, chi masu ja ni
tee jin letra kuu, chi ja vaji nuu
Espíritu ia Dios kuu, chi letra ja
yoso nuu Ley xtavi kuechi ña ja
vi kuo, su Espíritu ia Dios taa ja vi
kotekuo.

7 Chi nuu ni jiña'a ia Dios tratu
jana'a nuu Moisés, ja ni tee ya
letra nuu yuu yaxin, te ni sa'a ya
ja ni ye'e nuu Moisés ja vi ña ni
ka kundee nuu ñayiu Israel ja vi
kondia'i nuu de, chi ye'e ndeva'a,
te ndi joo ndi joo, te ni nda'va ja
ye'e nuu de. Su nuu ja vi ye'e
tajan tratu yun ni kee ja xtavi
kuechi ña ja vi kuo,
8 te vi'i ka ye'e tajan tratu jaa ja
vaji nuu Espíritu ia Dios.
9 Chi nuu ja vi ye'e tajan tratu
yun ni kee ja xtavi kuechi ña ja vi
kuo, te vi'i ka ye'e tajan tratu jaa
nuu sa'a ia Dios ja ka kuo ñayiu
ndaa nuu ya.

10 Chi tratu ja ye'e tajan ndee
ama ka, tu ka ye'e nuu ka
skintna'a inuo jin tratu jaa, chi
ye'e ndeva'a ka.
11 Chi nuu ja ye'e tajan tratu ja
ni oo ndee saa tiempu, te naa, te
vi'i ka ye'e tajan tratu jaa ja oo
nikuii nikani.
12 Te ja ka ndetu ka'nu san tno'o
ja oo nikuii nikani kuu ja tu ka
yu'u san ja ka ka'an san tno'o ya.
13 Te tu ka sa'a san nagua ni
osa'a Moisés ja ni ojasi de in sa'un
nuu de, nagua ja ma vi kuni ñayiu
Israel ja ndi joo ndi joo kua'an
nda'va ja ye'e nuu de, guaa ndee
na nda'va sa'un.
14 Te ñayiu yun, chi tu ni ka
jinkui'nu ini, chi guaa ndee kiuu
vitna nuu ka ka'ui tratu jana'a, te
tu ka jinkui'nu ini, chi na tno'o
ja ndesi sa'un yun jajintnuni, te
tu kujioo sa'un yun, chi maintno'o
jin ma'ñu sagua Jesukristu guaa
kuu kujioo.
15 Te ndee kiuu vitna, chi nuu ka
ka'ui tutu Ley Moisés, te na kuinio
ja ndesi in sa'un jajintnuni.
16 Su nuu ka kiunduu ñayiu nuu
maa Jito'o, te kujioo sa'un ndesi
jajintnuni yun.
17 Chi Jito'o kuu maa Espíritu,
te nuu oo Espíritu, te ka yaa uun
ñayiu ja vi sa'i nagua ka kuini mai
nuu ia Dios.
18 Te yun guaa ndi'i yoon ja ka
kandijao, chi tu ka jasi kao in
sa'un nuo, chi ka kuo na kuinio
in speju ja ndasie'e ja ye'e tajan
maa Jito'o, te ndi joo ndi joo
kua'ankueio ka ndasamao nagua
oo nagua kaa maa Jito'o, te vi
saa vi saa ka ye'e kao, nagua ye'e
tajan maa ya. Te ya'a sa'a maa
Jito'o ja kuu ya Espíritu.

4

Na vi kotekuo jin tno'o ka kandijao

1 Te yun guaa tu ka kuita san ja
vi sa'a san tniuu ja ni skuiso siki
ña ia Dios, chi ni kunda'u ini ña
ya jin san.
2 Chi ka skexiko san ja ka sa'a
yu'u ñayiu ja kuu in jakanoo, te
tu ka jika san jin tno'o jani ini, ni
tu ka sama san tno'o ia Dios ja vi
xnda'u san ñayiu. Chi sua'a maa
ni tno'o ndaa ka ka'an san, saa
te vi kuni ndi'i ñayiu ja ka ka'an
ndaa san jin nuu maa ia Dios.
3 Su nuu ja ndesi jajintnuni sava
ñayiu na kuinio in sa'un, ja tu ka
jinkui'nu ini tno'o va'a Jesukristu
ja ka kaxtno'o san, te maa ni
ñayiu vi jinaa ka kui.
4 Te tu ka kandijai, chi chu'chi
ñuyiu ya'a ni jasi jajintnuni,
nagua ja ma vi kuni ja vi ye'e tajan
tno'o va'a Jesukristu, ia kaa nagua
oo nagua kaa maa ia Dios.
5 Te nuu ka kaxtno'o san, tu ka
kaxtno'o san tno'o maa san, chi
ka kaxtno'o san tno'o Jesukristu
ja maa ya kuu Jito'o. Te sein, chi
sua'a ni ka jinokuechi san nuu ni,
ja ja'a ja ka kutoo san Jesús.
6 Chi maa Dios, ia ni tatnuni ja
ni ye'e nuu nee, kuu ia ni sa'a ja
ni ye'e ini anuo nagua ja kuu vi
kunio jaye'e tajan ia Dios, nagua
ye'e ya nuu Jesukristu.
7 Su ka neva'a san in jakuika
ndeva'a ja ka tava'a san nuu yiki
kuñu san ja kuu na kuinio in kisi
ñu'u, nagua ja xne'e ja nuu maa
ia Dios vaji jaka'nu ndeva'a ya'a,
te masu nuu maa san.
8 Ndi'i ni nuu ka tna'a san
tnundo'o, su tu ka kusuchi ini
san. Visi ka ndi'ni ndeva'a san jin
tnundo'o, su tu ka ja'nde ini san
nuu tno'o ya.
9 Ka sondikin ña ñayiu, su tu
xndoo ña ia Dios. Ka skana ña
ñayiu, su tu ka xnaa ñai.
10 Te ndi'i ni nuu kua'ankuei
san, ka nee ini san ja vi kuu san
nagua ni ji'i Jesús, nagua ja suni
xne'e ja teku Jesús nuu yiki kuñu
san.
11 Chi sein ja ka teku san siun ni
ka nee ini san ja vi ka'ni ña ñayiu

jin san ja ja'a Jesús, nagua ja suni
xne'e ja teku Jesús nuu yiki kuñu
san ja naa.
12 Nuu saa te sein, chi vi ka oo
san ja vi kuu san ja ja'a tno'o ya, te
yun sa'a ja vi koteku maa ni nikuii
nikani.
13 Su inuu ni Espíritu ia Dios ka
neva'a san vi ka kandija san jin
tee ni tee tutu ii ya'a nagua ni tee
de: "Ni kandija san, te yun guaa
ni ka'an san", kachi tutu ii. Te
sein, chi suni ka kandija san, te
yun guaa suni ka ka'an san.
14 Chi ka jini san ja ia ni ndax-
teku Jito'o Jesús, suni ndaxteku
ña ya jin sein ja vi koo san jin
Jesús, te in ni tutu ndakuaka ña
ya no'okueio nuu ya.
15 Chi ndi'i tnundo'o ja ka tna'a
san ya'a kuu in java'a maa ni,
nagua ja na ka'an nda'u ka'an kee
ña ia Dios jin kua'a ñayiu. Te suni
saa kua'a ñayiu vi ndakuanta'u,
nagua ja na koo jayiñu'u nuu ya.

Ka ndioo inio ja vi koo ndee andivi

16 Yun guaa tu ka kuita san. Visi
mandi'i yiki kuñu san, su anu san,
chi in kiuu in kiuu kua'an ndujaa.
17 Chi tnundo'o ja ka tna'a san
nuu ñuyiu ya'a, chi ja joo ni kuu,
te ñama ni ya'a. Su yun te kaya
kua'a javii java'a ja vi koo jin san
nikuii nikani, chi ka'nu ka kuu
javii java'a masu tnundo'o ya'a.
18 Chi tu ka yinuu san nuu taka
tnundo'o ja ka ndia'o, chi nuu ka
yinuu san kuu nuu oo javii java'a
ja tu ndijin ja vi kondia'o. Chi taka
tnundo'o ja ka ndia'o, chi ja ya'a
ni kuu, su javii java'a ja tu ndijin
ja vi kondia'o, chi oo nikuii nikani.

5

1 Chi ka jinio ja yiki kuñuo ja
oo nuu ñuyiu ya'a kuu na kuinio
in ve'e sa'un ja te'nde, te naa. Su
ndasava'a ia Dios in yiki kuñu jao
ja kuu na kuinio in ve'e ja oo
nikuii nikani andivi, in ve'e ja tu
ni sa'a ñayiu jin nda'i.
2 Te yun guaa ka jaka inio nuu
ka oo nuu yiki kuñuo ya'a ja
kuu ve'o, chi ka ndioo inio ja vi
ndasamao ve'o ja oo ndee andivi,
3 nagua ja kisa'u ña na kuinio in
sa'un, te ma vi koo vichi anuo.
4 Chi nini ka oo ve'e ya'a ja kuu
yiki kuñuo, te ka jaka inio ja ka
kusuchi inio, chi tu ka kuinio ja
koo vichi anuo, chi ja ka kuinio
kuu ja vi koo jin yiki kuñu jaa,
nagua ja yiki kuñuo ja naa, na
ndasama, te koteku nikuii nikani.
5 Te maa Dios kuu ia ni sa'a
tua'a ña ja saa vi koo, te ni taa ya
Espíritu ya nagua ja vi kukanu ini
ndao ja vi ni'i ta'uo nagua ni kee
yu'u ya.
6 Te yun guaa siun ni ka kukanu
inio, chi ka jinio ja nini ka oo jin
yiki kuñuo ya'a, te ka oo jikao jin
maa Jito'o.
7 Chi ka jikao nuu ñuyiu ya'a jin
tno'o ka kandijao, masu nagua ka
ndia'o.
8 Su ka kukanu inio, te ka
junkuaan ka inio ja kekueio nuu
yiki kuñu ya'a, te ki'inkueio ja vi
koo jin Jito'o.
9 Yun guaa na vi nduku ndeo ja
na junkuaan ini ña Jito'o jion, nuu
ka oo jin yiki kuñuo ya'a, axi nuu
kekueio nuu yiki kuñuo ja vi koo
jin ya.
10 Chi nini kuu ja ndi'o ki'inkuei
nuu sandaa Kristu kuechi, nagua
ja in in mao vi ni'o na kuu na kuu
nagua ni ka sa'o nuu ni ka oo jin
yiki kuñuo, a java'a axi jakue'e.

Ni ka ndumanio jin ia Dios

11 Te yun guaa ka jini san ja ka
yu'u ni'nu san Jito'o, te ka nduku
ndee san ja vi sino ini san ñayiu
ja vi kandijai. Te jini gua'a maa ia
Dios na tee ka kuu san, te suni ka
ndetu ka'nu san ja vi kuni ni.
12 Te tu ka nduku san ja vi ka'an
tuku san nuu ni ja tee gua'a ka

kuu san, chi ka ja'a san tno'o ja vi
kusii ini maa ni ja ja'a san, nagua
ja vi ni'i ni tno'o vi ndajione'e ni
nuu ñayiu ka kuu teyii ja gua'a ka
sa'i, te masu ja ka oo gua'a anui.
13 Chi nuu ja ka ka'an ñayiu ja
ka ndukue'e san ja siun ka sa'a
san, te jayiñu'u kuu nuu maa ia
Dios. Su nuu ja ka ñu'u ndaa ini
san, te java'a maa ni kuu.
14 Chi ja kutoo ña Kristu jion
kuu ja tenini ña ja vi kunukuechi
san nuu ya, chi ka kukanu ini san
ja maintno'o maa ya ni ji'i ja ja'a
ñayiu, te yun guaa na kuinio ja ni
ka ji'i ndi'i ñayiu jin ya.
15 Chi ni ji'i Kristu ja ja'a ñayiu,
nagua ja ñayiu ka teku, ma vi
kotekui ja vi sa'i nagua ka kuini
mai, chi na vi sa'i nagua kuini ia
ni ji'i ja ja'i, te ni ndateku ya.
16 Yun guaa sein, chi tu ka
ndakani ka ini san ja ja'a ni in
ñayiu, nagua ka ndakani ini ñayiu
ñuyiu, visi ndee ama ka ni ka
ondakani ini san ja Kristu kuu in
teyii sua'a ni, nagua ka ndakani
ini ñayiu ñuyiu, su vitna chi masu
saa ka ka ndakani ini san ja ja'a
ya.
17 Yun guaa nuu ja in ñayiu oo
jin Kristu, te ni ndui ñayiu jaa, chi
ndi'i ja tu'u ni osa'i yun ja ni ya'a,
te ndi'i ni ndujaa vitna.
18 Te ndi'i tniuu ya'a vaji nuu
maa ia Dios, chi jin ma'ñu sagua
Kristu ni sa'a ya ja ni ka ndu-
manio jin ya, te ni skuiso siki ña
ya ja na vi ka'an san nuu ñayiu ja
vi ndumani jin ya.
19 Chi jin ma'ñu sagua Kristu,
te ni ndumani ia Dios jin ñayiu
ñuyiu, te tu ni sa'a ya kuenta yika
kuechi ñayiu. Te ni skuiso siki ña
ya jin sein ja vi kaxtno'o san nuu
ñayiu tno'o ya ja vi ndumani jin
ya.
20 Yun guaa ka kuu san tee ni
chitniuu Kristu ja vi ka'an san
nuu ni, na kuinio ja vi maa ia
Dios jikanta'u ya nuu ni jin ma'ñu
sagua sein. Te jin sivi maa Kristu
ka jikanta'u san nuu ni ja vi ndu-
mani ni jin ia Dios.
21 Chi visi tu na yika kuechi ni
sa'a Kristu, su ja ja'a yoon, te ni
skuiso siki ña ia Dios yika kuechio,
nagua ja jin ma'ñu sagua Kristu,
te ni ka nduo ñayiu ndaa nuu ia
Dios.

6

1 Nuu saa te sein ja ka satniuu
san nuu tniuu maa ia Dios, ka
xteku ña san jin ni ja ma vi skunaa
ni tno'o ja ni ka'an nda'u ka'an
kee ña ia Dios ja ni ka kuta'u ni.
2 Chi ka'an nuu tutu ii:
Vi mamaa tiempu ja janta'u ña
rin, ni onini rin;
te vi maa kiuu ja skaku ni'nu ña
rin, ni chituu ña rin,
kachi ya. Te vitna kuu kiuu ja
kuanta'u ña ya, vi vitna kuu kiuu
ja skaku ni'nu ña ya.

Tnundo'o ni ka tna'a Pablo

3 Te tu ka sa'a san in jakue'e
nuu ni in ñayiu ja kasi ichi ja
vi kandijai, nagua ja ma vi ka'an
kue'i siki tniuu ka sa'a san.
4 Chi saa sua'a ka kuini san ja
vi xne'e san ndi'i ja ka sa'a san ja
tee ka jinokuechi nuu ia Dios ka
kuu san, ja ka jandee ka jaka'nu
ini san jin tnundo'o ka tna'a san,
vi nuu ka ja'ni ña jin san ja vi kaa
san, vi ja vi kondii vi konama san
vi ja ka kusuchi ini san,
5 vi ka kani ña ñayiu jin san vi
ka yi'i san vekaa, vi ndontakuei
vaa ñayiu siki san, vi ka satniuu
ndee ndeva'a san, vi ka ji'i san
ñua'na, vi ka ji'i san soko.
6 Te suni ka xne'e san maa san ja
ka oo vii san, vi ka jinkui'nu ndaa
ini san, vi ka jandee ini san, vi ka
kunda'u ini san ñayiu, vi ja ka oo
san jin Espíritu ia Dios, vi ja ka
ka'an too ndaa san ñayiu,
7 vi ka ka'an san tno'o ndaa. Te
ka oo san jin jaka'nu maa ia Dios,
te ka jantniuu san tniuu ndaa ja

kuu na kuinio kuji nuu ka jaxin
tna'a san jin jakue'e axi ja ka
skaku ni'nu san maa san.
8 Te oo jichi ja ka nee yiñu'u
ñayiu nuu san, te oo nuu ka nani
ñai. Oo nuu ka ka'an gua'i ja ja'a
san, te oo nuu ka ka'an kue'i. Oo
nuu ka ka'in ja tee tno'o ka kuu
san, su masu saa, chi ka ka'an
ndaa san.
9 Te oo nuu ka sa'i ja vi tu ka jini
sa'un ñai, su ña'a, chi ka jini gua'a
ñai. Oo nuu ja vi ka ji'i san, su ka
teku ni san. Ka kuun ka kani ñai,
su tu ka ja'ni ñai.
10 Te visi oo nuu ka kusuchi ini
san, su siun ni ka kusii ini san.
Te visi tee nda'u ka kuu san, su
ka sa'a kuika san kua'a ñayiu jin
tno'o ia Dios. Te visi tu nagua
ka neva'a sa'un san, su ndi'i ka
neva'a san nuu ia Dios.
11 Te ka ka'an kaji san nuu ni ja
ka oo ni ñuu Corinto, ja ka ka'an
too ña san jin ndee ini ndee anu
san.
12 Te sein, chi ka ka'an too ña
san, su maa ni, chi masu saa ka
ka'an too ña ni.
13 Te jikanta'u san nuu ni na
kuinio yua ja ka'an jin se'e, ja vi
ka'an too ña ni, nagua ka ka'an
too ña san jin maa ni.

Ma vi kintna'a inuu ñayiu kandija jin ñayiu tu kandija

14 Ma vi skintna'a ni maa ni ja
ka kandija ni jin ñayiu tu kandija,
chi ma kuu vi kintna'a inuu ni, chi
ma kuu kintna'a inuu tno'o ndaa
jin tno'o kue'e, te ni ma kintna'a
jaye'e jin ñunee.
15 Chi ma kuu vi koo mani Je-
sukristu jin Tachi, te ni ma kuu
kintna'a inuu ñayiu kandija jin
ñayiu tu kandija.
16 Te ni ma kuu vi kani tna'a
veñu'u ia Dios jin chu'chi, chi maa
ni ka kuu veñu'u Dios, ia teku,
nagua ni ka'an maa ya:
Koo rin jin, te kokaka rin ne'ui,
te kokuu rin Dios mai,
te mai vi kokuu ñayiu ñuu rin,
kachi ya.
17 Te suni ka'an tuku ya:
Kekuei ne'u ñayiu ka sa'a jakue'e
jian,
te vi kujioo.
Ma vi ke'e ron jatne'e,
te kuanta'u ña rin jin ron.
18 Te kokuu rin tata ron,
te vi kokuu maa ron seyii rin vi
sesi'i rin,
kachi Jito'o Dios, ia ndakui
ndeva'a.

7

1 Nuu saa, vi ñani vi kua'a ja
ka'an too ña san, te ka neva'o
tno'o ya'a ja ni kee yu'u ia Dios.
Te yun kuu ja na vi ndasavio mao
jin taka ja sa'a tne'e yiki kuñuo vi
anuo, te na vi ndasavii ndi'o mao,
chi ka yu'u ni'nuo ia Dios.

Ni ka ndatna'u ini ñayiu ñuu Corinto nuu yika kuechi

2 Te jikanta'u san ja vi kuanta'u
ña ni nuu anu ni, chi tu ni sa'a
san jakue'e nuu ni in ni, te ni tu
ni ska'an san ni in ni ja vi sa'a ni
jakue'e, te ni tu ni xnda'u ña san
jin ni in ni.
3 Te tu ka'an san tno'o ya'a ja
xtavi kuechi ña san, chi nagua ja
ni ka'an san ndee ama ka, ja ñu'u
ini ña san, visi na vi kuo axi vi
kotekuo.
4 Te kukanu ini ña san ja ka'an
san nuu ni, vi kuteyii san ja ja'a
in in maa ni. Te jin ne'u ndi'i
tnundo'o ja tna'a san, nuku'un
ndee ini san vi ndusii ndeva'a ini
san.
5 Chi ndee nuu ni kentakuei san
Macedonia, te ni tu ka ndatatu
sa'un san, chi ninii nuu ni ka tna'a
san tnundo'o, chi ni ka tee tna'a
san jin ñayiu vi ni ka yu'u san jin
anu san.
6 Su Dios, ia jiña'a tno'o ndee
ini nuu ñayiu ka kusuchi ini, ni
ndataa ya tno'o ndee ini nuu san
nuu ni kenta Tito.
7 Te masu nani ja ni kenta de
nuu oo san, chi suni ja kusii ini
de ja ja'a in in maa ni. Chi ni

ndakani de ja ka ndioo ndeva'a ini
ni ja vi ndakuni ña ni jin san, vi ka
kusuchi ini ni, vi ka ndi'ni ndeva'a
ni ja ja'a san. Te jin ndi'i tno'o ni
ndakani de ya'a, te vi'i ka ni kusii
ini san.

8 Chi visi ni tniuu suchi ini ña
san jin tutu ni tetniuu san nuu ni,
su tu ndatna'u ini maa san. Te visi
ni kusuchi ini san nuu ni jini san
ja ni tniuu suchi ini ña tutu jian,
su joo ni, te ni ka ya'a ini ni.

9 Vitna te kusii ini san, su masu
ja ka kusuchi ini ni, chi ja tno'o
suchi ini yun, te ni ka ndatna'u
ini ni nuu yika kuechi ni, chi ni ka
kusuchi ini ni, nagua kuini maa ia
Dios. Te sein, chi ni in jakue'e, tu
nagua ni sa'a ña san.

10 Chi tno'o suchi ini ja vaji
nagua kuini maa ia Dios, sa'a ja ka
ndatna'u inio nuu yika kuechio,
nagua ja vi kaku ni'nuo, te ma vi
kokusuchi ka inio. Su tno'o suchi
ini ja vaji nuu ñuyiu sa'a ja vi kuo.

11 Te vi kondia'a maa ni vitna,
naxa ni sa'a tno'o suchi ini ja vaji
nagua kuini maa ia Dios. Chi tno'o
suchi ini yun ni sa'a ja ka ndi'ni
ndeva'a ni ja ja'a san, te ni ka
ka'an ni'nu ni ja ja'a maa ni, vi
ni ka kiti ini ni nuu ñayiu sa'a
jakue'e, vi ni ka yu'u ni, vi ka
ndioo ndeva'a ini ni ja vi ndakuni
ña ni, vi ni ka sa'a ndaa ni ja ja'a
san, te ni ka kuxeen ni nuu ñayiu
sa'a yika kuechi. Te jin ndi'i ja ni
ka sa'a ni, ka xne'e ni maa ni ja tu
na kuechi ka tavi ni jin tniuu ya'a.

12 Nuu saa te visi ni tee san
tutu yun, su masu ni tee san ja
ja'a ñayiu ni sa'a yika kuechi, te
ni masu ja ja'a ñayiu ni ndo'o
jakue'e yun. Chi saa ni tee san
nagua ja vi kuni maa ni jin nuu
ia Dios ja ka ndi'ni ndeva'a ni ja
ja'a san.

13 Yun guaa ni ndusii ini san ja
ja'a ni.

Su vi'i ka ni ka kusii ini san nuu
ni ka jini san ja kusii ini Tito, chi
ndi'i maa ni ni ka ndakuña'a tno'o
ndee ini nuu de.

14 Chi tu ndukanoo san ja
ni ka'an san nuu Tito ja kusii
ndeva'a ini san ja ja'a ni. Te ja
siun ndi'i tno'o ka'an san nuu ni
kuu tno'o ndaa, te suni saa ni
ni ka'an ndaa san nuu Tito nuu
jiña'a san ja kusii ini san ja ja'a
ndi'i maa ni.

15 Te vi'i ka kutoo ña de jin in
in maa ni, nuu ndaka'an ña de
ja ndi'i ni ni ka jantno'o nagua ni
ka'an de, te yiñu'u ndeva'a ni ka
janta'u ni de.

16 Te kusii ini san ja ndi'i ni ja
kukanu ini ña san jin ni.

8

Vi ni ini ni anu ni vi soko ni

1 Vitna, vi ñani vi kua'a, te ka
kuini san ja vi ndakani san nuu ni
naxa ka'an nda'u ka'an kee ña ia
Dios jin ñayiu ka skua'a ja ka oo
ñuu ja tnii Macedonia.

2 Chi visi ni jito tnuni ña kua'a
tnundo'o jin, su ka kusii ini, te visi
ka kunda'u ndeva'i, su ni ka sokoi
kua'a xu'un na kuinio in ñayiu
kuika.

3 Te maa san kuu testiu ja vi ni
ini ni anui ni ka sokoi na kuu na
kuu naxa kenta ja ka soko mai, te
masu nani naxa kenta, chi vi vi'i
ka ka sokoi.

4 Te ni ka jikanta'u ndeva'i ja
na vi kuandetu san ja na vi chi-
tuu tna'a san jin joo xu'un ja vi
skuta'u san ñanio ka kunda'u ja
ka oo Jerusalén.

5 Te vi'i ka ni ka sa'i, masu
nagua ka ndetu san ja vi sa'i, chi
xtnañu'u ka ni ka sokoi mai nuu
Jito'o, te saa ni ka sokoi mai ja vi
kunukuechi nuu san, nagua kuini
maa ia Dios.

6 Te ja ja'a yun, guaa ni ka xteku
san Tito ja na jaa de ne'u maa ni
ja xndi'i de tniuu ni jinkondee de
ja ndaxtutu de xu'un ja ka soko ni
ja kuu in java'a ka sa'a ni.

7 Chi gua'a ndeva'a ka sa'a ni jin
ndi'i, chi ka kandija gua'a ni, vi

ka kaxtno'o gua'a ni nuu ñayiu, vi ka jinkui'nu gua'a ini ni tno'o ndaa, vi ka ndi'ni ndeva'a ni ja ja'a ñayiu nda'u vi ka ka'an too ña ni. Nuu saa te suni kanuu ja vi sa'a ni tniuu gua'a ya'a, ja vi chituu ni ñayiu ka kunda'u.

8 Te tno'o ka'an san ya'a, masu in tno'o ja tatnuni san kuu, chi maa ni kuini san ja vi kuni ni naxa ka sa'a sava ka ñayiu ja ka soko xu'un, te nuu ja saa vi sa'a ni, te ka xne'e ni maa ni ja ka ka'an too ndija ni sava ka ñayiu.

9 Chi ja ka jini maa ni naxa ni ka'an nda'u ni ka'an kee ña Jito'o Jesukristu. Chi ja ja'a maa ni, te ni sa'a nda'u ya, visi ni oneva'a ya ndi'i jakuika, nagua ja vi nduu kuika ni nuu ya jin ja ni sa'a nda'u ya maa ya.

10 Te java'a maa ni kuu ja xteku ña san siki tniuu ya'a, chi gua'a ni ka keja'a maa ni ka sa'a ni ndee kuia ja ni ya'o yun, te masu maa ni ja ka soko ni xu'un, chi ja ka kusii ini ni ja vi sa'a ni.

11 Nuu saa te vitna te vi sa'a ni guaa ndee na vi sino ni nagua ni ka ndioo ini ni nuu ni ka keja'a ni ja ka sa'a ni, te suni saa ni vi sino ni na kuu na kuu naxa ka neva'a maa ni.

12 Chi nuu ja ndee in ñayiu kuini ndija ja kuña'a, te janta'u ia Dios nagua sokoi na kuu na kuu naxa neva'a mai, te tu jikan ia Dios nagua tu neva'i.

13 Te tu ka'an san tno'o ya'a ja vi koo va'a sava ka ñayiu, te vi koka'ni ña jin maa ni.

14 Chi sua'a ka'an san ja vi koo inuu ni, chi vitna ka neva'a maa ni nagua ka ja'ni ña jin ñayiu yun. Te koo in kiuu, te vi koneva'i nagua ka ja'ni ña jin ni, te vi sokoi ja vi ni'i ni nagua ja inuu vi koneva'a ni.

15 Nagua yoso nuu tutu ii nuu ka'an sua'a: "Ñayiu ni ndaxtutu kua'a, te tu ni ndoo ka, te ñayiu ni ndaxtutu joo ni, te suni tu ni ja'ni ña jin" kachi tutu ii.

Ni tetniuu ña Pablo jin Tito vi uu ka tee ka skua'a

16 Su ndakuanta'u san nuu ia Dios ja ni kee ya anu Tito ja ndi'ni de ja ja'a taka ni, nagua ndi'ni maa san ja ja'a ni.

17 Chi ni janta'u de tno'o ni ka'an san nuu de ja jaa de jakoto ña de, su ja siun ndi'ni maa de ja ja'a taka ni, te jaa maa de jakoto ña de, chi saa ni ka'an maa de.

18 Te suni vi tetniuu san inka ñanio ja vi kondeka tna'a de jin Tito jakuei de, in tee ka ka'an ndi'i ñayiu ka skua'a, ja gua'a satniuu de nuu kaxtno'o de tno'o va'a Jesukristu.

19 Te masu maa ni yun, chi vi maa ñayiu ka skua'a ni ka kaji ña jin ñanio ya'a ja vi kokaka san jin de vi kochituu tna'a san nuu ka ndaxtutu san xu'un ka soko ñayiu. Te tniuu ya'a ka sa'a san ja ka chiñu'u san Jito'o, nagua ja saa, te ka xne'o mao ja vi ni ini ni anuo ka chituo sava ka ñayiu.

20 Yun ka sa'a san nagua ja ma vi ka'an kuechi ñayiu siki san ja ja'a xu'un kua'a ja ka soko ñayiu ja ka ndaxtutu san.

21 Te ka nduku ndee san ja ka sa'a ndaa san, masu maintno'o nuu Jito'o, chi suni nuu ñayiu.

22 Te suni ka tetniuu san inka ñanio ja jakuei de jin nduu tee ya'a, in tee ja ni kuu ki'in jichi ka jito tnuni san de ja in tee satniuu gua'a kuu de, te vi'i ka ndi'ni de vitna ja kunukuechi de nuu ni, chi kukanu ini ña de jin ni.

23 Te nuu ja ndee ñayiu jikan tno'o ja ja'a Tito, te vi kuña'a ni ja in tee ka chituu tna'a jin san, ka satniuu san ja ka jinokuechi san nuu ni, kuu de. Te nduu ñanio ya'a, chi tee ni ka tetniuu ñayiu ka skua'a ka kuu de, te ka chiñu'u de Jesukristu.

24 Nuu saa te vi xne'e ni maa ni
ja ka ka'an too ni de, nagua ja vi
kuni ñayiu ka skua'a, ja inu ndija
san ja ka ka'an gua'a san ja ja'a ni
nuu de.

9

Ka soko ñayiu xu'un ja ki'in nuu sava ka ñayiu ka skua'a

1 Te ja ja'a xu'un ka soko ni
ja ki'in nuu ñayiu ka kunda'u ka
skua'a ja ka oo Jerusalén, masu
nini ka kuu ja tee san nuu ni.
2 Chi ja jini san ja ka jintna'a
ini ni vi chituu ni sava ka ñayiu.
Te yun guaa kuteyii san ka'an san
nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo ñuu
ja tnii Macedonia ja maa ni ja ka
kuu ni ñayiu ñuu ja tnii Acaya
ja ni ka sa'a tua'a ni xu'un ja vi
chituu ni ñayiu ndee jandujin. Te
suni kua'a ñayiu Macedonia ka
ndi'ni ja vi chitui sava ka ñayiu
nuu ni ka jini ja vi ndee ini ndee
anu ni ka chituu ni ñayiu.
3 Te yun guaa tetniuu san ndi
uni ñanio jakuei de, nagua ja ma
kendoo kue'e san jin tno'o gua'a
ja ni ka'an san ja ja'a ni siki tniuu
ya'a, te nagua ja ni ka'an san vi
kosa'a tua'a ni xu'un ja ka soko ni.
4 Chi kana saa vi kondikin ña
ndesaa tee ñuu Macedonia jakuei
de jin san, te vi nuku'un ña san ja
kuini ka ja vi kotua'a ni, te vi ni'i
san tno'o kanoo, te saa ni maa ni,
chi ni ka kukanu ini ña san jin ni,
te ni ka ka'an san ja ka otua'a ni.
5 Te yun guaa ni ndakani ini
san ja nini kuu ja xteku san ñanio
ja vi kokoxno'o de nuu san vi
jakoto ña de, te vi chituu ña de
ja vi ndaxtutu ndi'i ni xu'un ja
ni kekuei yu'u ni ndee ama ka ja
vi soko ni. Te saa nagua ja na
kotua'a xu'un ka soko ni ja xne'e
ja inu nda'u ini ni, te masu ja ka
tenini ña san kuu.
6 Su vi kona'a ni tno'o ya'a: Ja in
tee jitu joo ni, te joo ni ndaxtutu
de, te tee jitu kua'a, te suni kua'a
ndaxtutu de.
7 Te in in maa ñayiu na kuña'i
naxa kana ini anu mai, su ma
kokuu suchi ini ja jiña'i, axi ja vi
nini kuu ja kuña'i, chi kutoo ña
ia Dios jin ñayiu ja kusii ini nuu
jiña'i.
8 Chi ka'nu kuu ia Dios, te kuu
sa'a ya ja vi ni'i ni ndi'i javii java'a
ya, nagua ja saa te siun ni vi
koneva'a ni ndi'i nagua ka jiniu'u
ni, te suni vi koneva'a kua'a ni ja
vi chituu ni ñayiu ndi'i ni tniuu
gua'a ja ka sa'a ni,
9 nagua yoso nuu tutu ii:

Ni ja'nde de te ni jiña'a de nuu
ñayiu ka kunda'u,
te tniuu gua'a ja ni sa'a de yun ni
kendoo oo nikuii nikani,

kachi tutu ii.
10 Te ia Dios kuu ia jiña'a ndikin
tata nuu tee jitu, te suni jiña'a ya
xtaa ja ka jaa ñayiu, te suni taa ya
ndi'i nagua ka jiniu'u ni, te sa'a ya
ja vi ni'i gua'a ndeva'a ni, nagua ja
saa te skaya kua'a ya tniuu gua'a
ka sa'a ni,
11 nagua ja saa te vi koo kuika
ni jin ndi'i ni, te kuu vi soko
kua'a ka ni. Te nuu vi ndakuña'a
san xu'un ja ka soko ni yun nuu
ñayiu ka kunda'u, te suu sa'a ja vi
ndakuanta'ui nuu ia Dios.
12 Chi tniuu ka sa'o ja ka jiña'o
xu'un nuu ñayiu ka kunda'u,
masu maa ni ka jiña'o nagua
ka ja'ni ña jin, chi suni ka
ndakuanta'u ndeva'i nuu ia Dios.
13 Chi tniuu ka sa'a ni ja ka soko
ni xu'un sa'a ja vi ndakuanta'ui
nuu ia Dios, chi yun xne'e ja ka
jantno'o ni tno'o va'a Kristu. Te
suni vi chiñu'i ia Dios, ja siun ka
chituu ni jin mai vi jin ndi'i ñayiu
ka skua'a.
14 Te suni ka ndakuatui ja ja'a ni,
chi ka ka'an too ndeva'a ñai jin ni,
ja ja'a ja vii ndeva'a ni chindee ni
chituu ña ia Dios jin ni.
15 Te na vi ndakuanta'uo nuu ia
Dios ja ni skuta'u ña ya in jaka'nu

ndeva'a ja vini ma vi ni'o na tno'o
vi ka'on ja vi ndakuanta'uo nuu
ya.

10

Ka'an ni'nu Pablo ja ja'a maa de

1 Maa san kuu Pablo, te
jikanta'u san nuu ni nagua ka'an
maa Jesukristu ja ka'an vii ka'an
va'a ya vi ka'an vita ya. Su ka
ka'an sava ñayiu ja nuu ka oo in
nio, te sa'a nda'u sa'a kee ni san,
su nuu ojika san, te vini kii ini san
ka'an xeen san jin ni, ka kachi.
2 Su jikanta'u san ja nuu jaa san
ja jakoto ña san, te ma vi tenini
ña ni ja kii ini san ja ka'an xeen
san nuu ni, chi sava ni ka ka'an ja
nino'o ni tno'o ñayiu ñuyiu ka'an
san, te sein chi vi oo anu san ja
vi kintna'a san jin ñayiu ka ka'an
siun.
3 Te jandaa ndija ja ñayiu ñuyiu
kuu san, su tu jaxin tna'a san
nagua ka jaxin tna'a ñayiu ñuyiu.
4 Chi ndatniuu ja jantniuu san
nuu jaxin tna'a san, masu ja oo
ñuyiu ya'a kuu, chi oo jin jaka'nu
maa ia Dios, nagua ja xnaa taka
jandakui maa jakue'e.
5 Saa te xnaa taka tno'o kuechi
vi tno'o teyii ja tu jandetu ja
vi kuni ñayiu ia Dios. Te jin
yun ku'ni san ndi'i ja ka ndakani
ini ñayiu, te tenini san jin ja vi
kuantno'i Jesukristu.
6 Te nuu kenta ja vi kuantno'o
ndaa ni, saa te ndakoo san siki
ndi'i ñayiu ja tu ka jantno'o, te vi
tniuya'ui jakue'e ka sa'i.
7 Te maa ni, chi ka ndia'a ni
maintno'o ni nagua sa'a in ñayiu.
Te nuu ja ndee in ñayiu kukanu
ini ja oi jin Jesukristu, te na kona'i
ja suni sein, chi oo san jin ya.
8 Chi visi na ka'an teyii san
joo ka ja ndiso tniuu san, su tu
kukanoo san, chi maa Jito'o ni
chitniuu ña jin san ja xteku ña san
jin ni, nagua ja vi kuja ni'nu ni
nuu tno'o ya, te masu ja xnaa ña
san.
9 Te ma vi koka'an ni ja nino'o ni
kuini san ja siu'u ña san jin tutu
tee san.
10 Chi jandaa ndija ja ka ka'an
sava ni ja taka tutu tee san, chi
ka'an xeen san vi ka'an ndakui
san, su nuu ja vi na vi koo ni jin
san, te ma kundee ini san ja ka'an
xeen san, chi ka'an vita san, te
ka'an san nino'o tno'o tu jiniu'u,
ka kachi.
11 Su ñayiu ka'an siun, na kona'i
ja nani ka'an san nuu tutu ja oo
jika san, te suni saa ka'an san nuu
kenta san ja vi koo.
12 Su ma kundee ini san ja vi
nitna'a inuu san, ni ma vi kintna'a
inuu san jin sava ka ñayiu ja ka
ndakuantno'i mai. Chi ñayiu vasa
ka kui, chi ka ndakani ini ja ñayiu
gua'a ka kuu mai nuu ka skintna'a
inui mai jin sava ka ñayiu.
13 Su sein, chi ma kokuu teyii
ndeva'a ka san jin nagua ni
chikua'a Dios ja ka'an san, chi
maa ya ni chikua'a ndenu guaa
kenta san ja kaxtno'o san tno'o ya,
chi maa ya ni jandetu ja suni ni
kenta san kaxtno'o san tno'o ya
ndee nuu maa ni ja ka oo ni ñuu
Corinto.
14 Te yun guaa tu ni ja'an jika ka
san jin nagua ni chikua'a ia Dios,
te naxa kokuu nuu sua'a, te tu ni
oo san ama ka jin ni, chi maa san
kuu tee xtnañu'u ja ni jaa san ni
kaxtno'o san tno'o va'a Jesukristu
nuu ni.
15 Te tu kuu teyii san jin tniuu
ja ni sa'a inka ñayiu, ja kokuu
na kuinio tniuu ni sa'a maa san.
Chi sua'a ndetu ka'nu san ja vi
na vi kandija gua'a ka maa ni,
saa te kuu satniuu gua'a ka san
ne'u maa ni, su maa ni nagua ni
chikua'a maa ia Dios ja kaxtno'o
san.
16 Te suni ndetu ka'nu san ja
kuu ki'in jika ka san saa ñuu
nuu ka oo maa ni ja kaxtno'o san
tno'o va'a Jesukristu, su ma ki'in

san nuu ja ni ka satniuu sava ka
ñayiu, nagua ja ma kokuu teyii
san jin tniuu ja ka sa'a sava kai.
17 Su nuu ja na in ñayiu kuini ja
kokuu teyii, te na kokuu teyii jin
tniuu ja sa'a maa Jito'o.
18 Chi masu ñayiu ja sa'a ka'nu
mai kuu ñayiu ja janta'u ña ia
Dios, chi ñayiu ja sa'a ka'nu maa
Jito'o.

11

Ka'an Pablo siki tee ka xnda'u ñayiu

1 Nuu sua'a te kuu, te vi
kuandee ini ni ja na ka'an san joo
na kuinio in ñayiu ka'an tno'o tu
jiniu'u. Nuu saa te vi kuandee ini
ni na ka'an san.
2 Chi ja kuu kuiñu san ja ja'a ni
kuu in ja vaji nuu maa ia Dios ja
kokuu kuiñu san, chi ni kee yu'u
san ja vi tnanda'a ni jin Jesukristu,
na kuinio in ña'a oo ndutu vi oo
vii ña ja tnanda'a ña jin invaa yii
ña.
3 Su yu'u san ja suni vi xnda'u
ña jin ni, te vi kujioo ni ja ma vi
chiñu'u vii ni Jesukristu jin ndee
ini ndee anu ni. Chi suni saa ni
sa'a Tachi jin Eva, ja ni nduu in
koo, te jin ja ndichi ini ti, te ni
xnda'u ña ti jin ña.
4 ¿Te nau ja ka jandetu ni
ka nini ni tno'o ja ka kaxtno'o
sava ka ñayiu inka Jesús siin ja
masu nagua ni kaxtno'o san, te
ka janta'u ni inka espíritu siin saa
Espíritu ja ni ka ni'i ni, vi inka
tno'o va'a Jesukristu saa nagua ni
ka janta'u ni?
5 Su ndakani ini maa san ja
masu kuu lule ka san saa tee
na'nu ndeva'a ka ja ka ka'an de ja
ni chitniuu ña Jesukristu jin maa
de.
6 Chi visi tu kuu ka'an gua'a san,
su jinkui'nu gua'a ini san, te siun
ni xne'e san ya'a nuu maa ni ndi'i
ni jichi nagua sa'a san.
7 ¿Te a in jakue'e ni sa'a san ja tu
ni ki'in san xu'un nuu ni kaxtno'o
san tno'o va'a ia Dios nuu ni? Te
ni sa'a nda'u san maa san nagua
ja vi kokuu na'nu ni.
8 Chi ni kindee san xu'un ñayiu
ka skua'a sava ka ñuu nuu ni
janta'u san ja ni ka tniuya'u
ñai nagua ja kuantniuu san ja
kunukuechi san nuu ni.
9 Te nuu ni oo san jin ni, te ni
oja'ni ña jin san, su tu ni ojikan
sa'un san nuu ni in ni, chi nuu
ni kentakuei ñanio Macedonia, te
ni ka otaa de nagua ni oja'ni ña
jin san, chi ni ojito san maa san
nagua ja ma koxna'a ña san jin ni
in ni, te suni saa ni kosa'a san.
10 Chi kukanu gua'a ini san ja
jini san tno'o ndaa Jesukristu, te
ni in ñayiu tu na in kindee ja kusii
ini san jin ja sa'a san nuu ndi'i
ñuu ja tnii Acaya.
11 ¿Te nau ja ka'an san sia'a? ¿A
chia tu ka'an too ña san? Ña'a, chi
maa ia Dios ja jini ja ka'an too ña
san.
12 Su saa ni kosa'a san nagua
sa'a san nagua ja ma kua'a san
tno'o ja vi sa'a teyii tee yun maa
de, ja ka ka'an de ja inuu ni tniuu
ka sa'a san jin de.
13 Chi tee yun, masu tee ni
chitniuu ndija Jesukristu ka kuu
de, chi nino'o ni ka xnda'u ña de,
te ka sama de maa de na kuinio ja
tee ni chitniuu ya ka kuu de.
14 Te ma vi sa'u kuii ini ni jin
ya'a, chi ndee maa Tachi te sama
maa, te sa'a na kuinio ja vi ia ye'e
ja jinokuechi nuu ia Dios kuu.
15 Te yun guaa ma vi sa'u kuii
ini ni jin yun, chi suni tee ka
jinokuechi nuu Tachi ka sama de
maa de na kuinio ja vi tee ka
kaxtno'o tno'o ndaa ka kuu de, su
koo in kiuu te vi ni'i ya'u maa de
jin tniuu ja ka sa'a de yun.

Ndakani Pablo tnundo'o tna'a de ja tee ni chitniuu Jesús kuu de

16 Ka'an san jin ni inka jichi ja
ni in ni, ma vi ndakani ini ni ja
nduu kue'e san. Su nuu ja saa
ka ndakani ini ni, te vi kuandetu
ni ja na ka'an san na kuinio in
tee nduu kue'e, nagua ja suni na
kokuu teyii san joo luluu.
17 Te tno'o ka'an san ya'a, masu
tno'o ja ka'an maa Jito'o kuu, chi
ka'an san na kuinio ja in tee nduu
kue'e ja sa'a teyii maa kuu san.
18 Chi ka oo kua'a ñayiu ja ka
kuu teyii jin ja ka sa'i ñuyiu ya'a,
te suni saa ni sein na kokuu teyii
san nuu saa.
19 Chi maa ni ja ka ka'an ni ja
ka kuu ni ñayiu ndichi, ¿te nau ja
gua'a ndeva'a ka jandee ini ni jin
ñayiu ka nduu kue'e?
20 Chi gua'a ka jandee ini ni
jin ñayiu ka tenini ña jin ni ja
vi kunukuechi ni nui, vi ñayiu
ka tanda'u ña jin ni, vi ñayiu
ka kindee nagua ka neva'a ni, vi
ñayiu ka sa'a teyii mai nuu ni, vi
ñayiu ka katu tikatu nuu ni.
21 Te visi kukanoo san ja ka'an
san, su na ka'an san ja tu kundee
ini san ja sa'a teyii san maa san,
nagua ka sa'a ñayiu yun.

Su nuu ja sava ka ñayiu ka kii
ini ja ka sa'a teyii mai jin tniuu ka
sa'i, te suni sein, chi sa'a teyii san
maa san jin tniuu sa'a san, visi na
kuinio in ñayiu nduu kue'e.
22 Chi ka kuu teyii de ja tee
hebreo ka kuu de, te suni sein.
Axi ja tee Israel ka kuu de, te suni
sein. Axi ja tatatno'o Abraham ka
kuu de, te suni sein, chi tatatno'o
Abraham kuu san.
23 Axi tee ka jinokuechi nuu
Jesukristu ka kuu de, te vi'i ka
jinokuechi sein nuu ya saa tee
yun. Te visi ka'an san na kuinio
in tee nduu kue'e ndeva'a, su kuu
teyii san, chi kua'a ka satniuu san
saa tee yun. Te kuu kua'a ka jichi
ka kani ña jin sein saa tee yun. Te
kuu kua'a ka jichi ndesi san vekaa
saa tee yun. Te suni ja ni kuu
kua'a ka jichi vi ja yatni ja kuu
san.
24 Chi ja ni kuu u'un jichi ka kani
ña tna'a san judio jin san, te in in
jichi, chi ka kani ña de jin san oko
xa'un kuun jichi jin ñii kuiñi.
25 Te uni jichi ni ka kani ña de
jin san jin xnuu xii, te in jichi ni
ka kuun ni ka kani ña de yuu jin
san. Te uni jichi ja ni jiondita san
ni sa'u barco nuu ndute mar, te
vi saa joo, te kuu san. Te in jichi,
chi vi niñu niñu vi nduu nduu ni
intatneni san nuu ndute mar.
26 Te jiondita ndeva'a san, te
nuu ichi yun jini san kua'a
tnundo'o. Chi ni kaku san nuu
yute na'nu vi nuu nda'a kui'na, vi
nuu nda'a ñayiu ñuu san vi nuu
nda'a ñayiu inka tatatno'o. Vi ni
kaku san nuu nda'a ñayiu ñuu
na'nu vi nuu yuku ja tu na ñayiu
ka oo, vi ni kaku san nuu ndute
mar, vi ni kaku san nuu nda'a tee
ka ka'an ja ñanio ka kuu de.
27 Chi ni ojani ini ndeva'a san
ni osatniuu san, te kua'a jichi tu
ni okixin san. Ni oji'i san soko
ndute vi soko xtaa, te kua'a jichi
ni ondite san vi ni okuitnu san ja
vijin, chi tu nagua kondii san.

28 Te masu maa ni ya'a, chi suni
ndiso san in javee ja ndi'i kiuu
ni ndi'ni ndeva'a san ja ja'a ndi'i
ñayiu ka skua'a.
29 Te nuu ja ndee in ñayiu oo
vita nuu tno'o ia Dios, te jini san ja
vi suni oo vita maa san. Te nuu ja
kanakau in ñayiu nuu kuechi sa'a
tna'a kuikin, te suni kukanoo san
vi kiti ini san.
30 Te nuu ja nini kuu ja kokuu
teyii san, te kokuu teyii san jin ja
oo vita san.
31 Te ja jini maa ia Dios, Tata
Jito'o Jesukristu, ia kuu ka'nu
nikuii nikani, ja ka'an ndaa san,
te masu xnda'u ña san.
32 Te nuu ni oo san ñuu Dam-
asco, te tee tatnuni ñuu yun ja
jinokuechi de nuu rey Aretas, ni
jani de tee ka jito ye'e ñuu yun,

nagua ja vi kakuiko ña de jin san.
33 Su ni ka tnaa ña tee ka
kandija jin san nuu in chika ka'nu,
te ni ka kene'e ña de jin san
nuu ventana in ve'e ja yoxnee siki
muro ja ndesi yu'u ñuu yun, saa te
ni kaku san nuu nda'a tee tatnuni
yun.

12

Ni skuni ña ia Dios jin Pablo

1 Jandaa ndija ja tu nagua ni'i
san ja sa'a teyii san maa san, su na
ka'an san siki ja ni skuni ña Jito'o
jin san.
2 Chi jini san in tee kandija
Jesukristu, te ja oo uxi kuun kuia
ni sa'a ia Dios ja ni kaa de ndee
andivi kuu uni ni ja'an de. Te tu
jini san a ni ja'an de jin yiki kuñu
de axi maa ni anu de, maa ia Dios
guaa jini.
3 Su jini san ja ni ja'an tee yun,
su ja tu jini san kuu ja a ni ja'an de
jin yiki kuñu de axi maa ni anu de,
maintno'o maa ia Dios guaa jini
ya.
4 Su ni sa'a ya ja ni kaa de ndee
nuu vii ndeva'a ni ja'an de, te ni
onini de tno'o ja ma kuu ka'an de,
chi tu jandetu ya ja ka'an ni in
ñayiu.
5 Te ja siun ni sa'a ia Dios jin tee
yun, guaa kuu teyii san ja ja'a de,
su tu kuu teyii san ja ja'a maa san,
chi ja kuu teyii san kuu ja vita san.
6 Su nuu ja kuini san ja kokuu
teyii san ja ja'a maa san, te masu
chia nduu kue'e san, chi ka'an
ndaa san. Su ma sa'a teyii san
maa san, nagua ja ni in ñayiu ma
vi ndakani ini ja kuu ka'nu ka san
saa nagua ka jini ñai jin san, axi
nagua ka nini ja ka'an san.
7 Te ja ma kokuu teyii ndeva'a
san ja kua'a jichi ni skuni ña ia
Dios jin san jana'nu ya. Te yun
guaa ni taa ya in tnundo'o ka'nu
ndeva'a ja kuu na kuinio in iñu ja
yi'i nuu yiki kuñu san, ja kuu in ja
ni tetniuu Tachi ja xtuji ña jin san,
nagua ja ma kokuu teyii ndeva'a
san.
8 Te ja ja'a yun, guaa ja ni kuu
uni jichi jikanta'u san nuu Jito'o,
nagua ja na kindee ya tnundo'o
tna'a san.
9 Su kachi Jito'o nuu san: “Saa
ni kuu, chi chindee chituu ña rin
jin ron, te nuu ñayiu vita xne'e
gua'a ka rin jaka'nu rin”, kachi ya.
Yun guaa kuu teyii san ja vita san
nagua ja jin sein xne'e Jesukristu
jaka'nu ya.
10 Te yun guaa kusii ini san ja
vita san, vi nuu ka nani ña ñayiu
jin san, vi nuu nagua ja'ni ña jin
san, vi nuu ka sondikin ña ñayiu
jin san, vi nuu tna'a san tnundo'o
ja ja'a Jesukristu. Chi nuu vita
san, te jini san ja vi'i ka nduu
ndakui san sa'a ia Dios.

Ndi'ni ndeva'a Pablo ja ja'a ñayiu ka skua'a ñuu Corinto

11 Ni sa'a san na kuinio in tee
nduu kue'e nuu ni sa'a teyii san
maa san, su maa ni ka tenini ña
ja saa sa'a san. Chi maa ni guaa vi
ndakuantno'o ña jin san nuu siun,
chi masu kuu lule ka san nuu tee
ka ka'an maa ni ja ka kuu de tee
na'nu ja ni chitniuu ña Jesukristu,
visi masu nagua kuu sa'un san.
12 Chi jin tniuu na'nu vi tniuu
vii tniuu va'a ja ni jandee ini san
ni sa'a san ne'u maa ni, xne'e ja
jandaa ndija ja tee ni chitniuu ña
Jesukristu kuu san.
13 Chi tu nagua ni sa'a san ja
vi kokuu lule ka ni nuu sava ka
ñayiu ka skua'a, maintno'o ja tu ni
jikan san ja vi chituu ña ni nagua
ja'ni ña jin san. Su nuu ja yun
kuu in jakue'e ni sa'a san, te vi
kuaka'nu ini ni.
14 Te vitna ja oo tua'a san ja
jakoto ña san jichi kuu uni. Te ma
jaa san ja nagua koxna'a koxnii ña
san jin ni, chi tu kuini san nagua
ka neva'a ni, chi ja kuini san kuu
ja vi koo gua'a maa ni nuu ia Dios.
Chi masu se'e kuu ja nduku xu'un

ja kuantniuu tata, chi maa tata
nduku ja vi kuantniuu se'e de.
15 Te yun guaa sein, chi kusii ini
san ja xnaa san ndi'i nagua neva'a
san, te vi ndee maa san xndi'i san
ja ja'a ndi'i ni. ¿Te nau ja nuu
ka'an too gua'a ka ña san, te vi saa
nuu ka ka ka'an too ña maa ni?
16 Te oo kaji ja sein, chi tu nagua
ni xna'a ni xnii ña san jin ni. Su
visi ni saa, te ka ka'an sava ni
ja ndichi ndeva'a ini san, te ni
xnda'u ña san jin ni.
17 ¿Axi ni tanda'u ña san nuu ni
tetniuu san tee ni ka jakoto ña jin
ni? Tu sa'un.
18 Chi ni jikanta'u san nuu Tito
ja jaa de jakoto ña de, te ni tetniuu
san de jin inka ñanio. ¿Te a ni
xnda'u ña Tito jin ni ja ni'i de
xu'un ja kuu maa de? ¿Te a masu
in ni ichi ka jika nduu san vi in ni
Espíritu ia Dios ka oo jin san?
19 Te ¿a masu ka ndakani ini
ni ja ndakanta'u san nuu ni? Su
masu saa kuu, chi sua'a nuu maa
ia Dios ka'an san, chi oo san jin
Jesukristu. Te ndi'i tno'o ya'a
ka'an san nagua ja vi kuja ni'nu
ni nuu tno'o ya, vi ñani vi kua'a,
ja ka'an too ndeva'a ña san.
20 Chi yu'u san ja nuu jakoto ña
san, te ma nuku'un ña san nagua
kuini san, te suni ma vi junkuaan
ini ña maa ni naxa sa'a san. Chi
yu'u san ja vatuni ka tee tna'a ni,
axi ka kuu kuasun nuu tna'a ini
ni, axi ka skiti ini tna'a ni, axi ka
sa'a siin tna'a ni, axi ka nani tna'a
ni, axi ka ka'an ni kuentu ñayiu,
axi ka sa'a teyii ni maa ni, axi
ndontakuei vaa ni siki inka ñayiu.
21 Te suni yu'u san ja nuu jaa
san ja jakoto ña san, te sa'a ia
Dios ja kukanoo san ja ja'a ni, te
vatuni nda'i san ja ja'a kua'a ni,
ja ni ka osa'a ni yika kuechi, te
tu ka ndatna'u ini ni ja vi xndoo
ni taka jane'e jayichi, vi ja ka sa'a
ni kuechi ñuyiu jin inka ñayiu, vi
ndi'i jakue'e jasua'a ja ni ka osa'a
ni.

13

Xteku ña Pablo

1 Ya'a kokuu uni jichi ja jaa san
jakoto ña san. Te ndi'i nagua vi
sa'a ndao na kokuu nagua ka'an
nuu tutu ii, ja tno'o yu'u uu axi
uni testiu na kuu ndaa.
2 Chi nuu ni jaa san jichi kuu
uu ja ni jakoto ña san, te ja ni
ka'an san nuu ñayiu ni ka osa'a
yika kuechi ja ma vi kosa'a kai vi
nuu ndi'i maa ni. Te vitna ja oo
jika san, te ndajiokuiin san tee san
nagua ja ni ka'an san nuu ni ka oo
jian, nagua ja nuu jaa san ja jakoto
ña san, te ma kunda'u ka ini san
jin ñayiu yun.
3 Saa te vi kukanu ini maa ni jin
ja ka nduku ni, ja ka'an Jesukristu
jin ma'ñu sagua sein. Te maa ya,
chi masu ia vita kuu ya ja sa'a
ndaa ya jin ni, chi xne'e ya jaka'nu
ya ne'u maa ni.
4 Chi visi ia vita kuu ya nuu ni
intakaa ya nuu cruz, su teku ya jin
jaka'nu maa ia Dios. Te suni saa
ni sein, chi vita kuu san na kuinio
maa ya. Su oo san jin ya, te teku
san jin jaka'nu maa ia Dios, nagua
ja kuu kunukuechi san nuu ni.
5 Vi koto tnuni ni maa ni nagua
ja vi kuni ni, a ka oo yutnu ni jin
tno'o ka kandija ni. Vi ndakon-
dia'a ni maa ni, ¿a tu ka jini
maa ni ja ka oo ni jin Jesukristu?
Axi saa masu inu ndija ni ja ka
kandija ndaa ni ya.
6 Su ndetu ka'nu san ja vi kuni
ni ja sein, chi kandija ndaa san.
7 Te ndakuatu san nuu ia Dios
ja ma vi sa'a ni ni in jakue'e, su
masu ja kee va'a sein kuu, chi ja
na vi sa'a maa ni java'a, visi na vi
koka'an maa ni ja ni kendoo kue'e
san.
8 Chi ma kuu nagua sa'a sa'un
san siki tno'o ndaa, chi sua'a chi-
tuu san ja vi kuni ñayiu tno'o
ndaa.
9 Te yun guaa kusii ini san ja oo
vita san, nagua ja saa, te vi koo

ndakui maa ni. Te ndakuatu san
ja ja'a ni, nagua ja vi kuja ni nuu
tno'o ya.
10 Yun guaa tee san tutu ya'a
nuu oo jika san, nagua ja nuu
kenta san nuu ka oo ni, te ma
kokuu xeen ndeva'a san nuu ni jin
tniuu ja ni skuiso siki ña Jito'o ja
sa'a san ja vi kuja ni nuu tno'o ya,
te masu ja skunaa ña san.

Sandi'i ni ka ndakantno'o ña Pablo

11 Ya'a ni ka kuu tno'o sandi'i
ja ka'an san, vi ñani vi kua'a. Vi
kosii ini ni, te vi nduku ni ja tu na
kuechi vi kotavi ni, vi ndakuña'a
nuu tna'a ni tno'o ndee ini, te inuu
inuu vi ndakani ini ni, te vi koo
mani ni. Te maa Dios, ia mani ini,
ia kutoo ña, na koo ya jin in in ni.
12 Te vi ndatnii nda'a tna'a ni vi
vi ndakanu ni'nu tna'a ni.
13 Te ndi'i ñayiu maa ia Dios ka
ndakan tno'o ña, ¿a kukueni ka oo
ni?
14 Te maa Jito'o Jesukristu na
koto na kuni ña ya jin ni. Te vi koo
ni jin Dios, ia kutoo ña, vi Espíritu
ya.
Saa na kokuu.

Tutu ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo ñuu ja tnii Galacia

1 Maa san kuu Pablo tee ni chit-
niuu ña Jesukristu ja xtutenuu san
tno'o ya, su masu ñayiu ni tau ña
axi vi chitniuu ña, chi Jesukristu
jin maa Tata Dios ni chitniuu ña,
ia ni ndaxteku Jesús ne'u ndiyi.
2 Maa san vi sava ka ñanio ja ka
oo jin san ya'a, ka tee san tutu ya'a
nuu maa ni ja ka skua'a ni ja ka oo
ni sava ñuu ja tnii Galacia.
3 Te maa Tata Dios jin Jito'o
Jesukristu na ka'an nda'u ka'an
kee ña ya, te vi koo ni jin jamani
ya.
4 Chi ni soko Jesukristu maa ya
ja ni ji'i ya ja ja'a yika kuechio,
nagua ja saa te skaku ni'nu ña ya
nuu ñuyiu kue'e ja ka oo vitna, chi
saa kuini maa Dios, ia kuu Tatao,
ja sa'a ya.
5 Te na vi kochiñu'o nuu maa ya
nikuii nikani. Saa na kokuu.

Tu na inka tno'o va'a Jesús chi invaa ni

6 Te vini sa'u kuii kuiti ini san,
ja nase ñama ñama ni ka xndoo ni
ichi Dios, ia ni kana ña jin ma'ñu
sagua ja ni ka'an nda'u ka'an kee
ña Jesukristu, te ni ka jata ndikin
ni inka tno'o siin ja ka ka'an ñayiu
ja tno'o va'a Jesús kuu.
7 Te masu ja oo inka tno'o va'a
Jesús, su ka oo sava ñayiu ja ka
skunu nuu ini ñai, te ka kuini vi
saka tna'i tno'o va'a ya jin tno'o
kue'e.
8 Su nuu ja ndee in maa san, axi
in ia jinokuechi nuu Dios ja vaji
ndee andivi, ndakani inka tno'o
siin ja tu kintna'a jin tno'o ja ni
ka kaxtno'o san nuu ni, te na tau
tnia'i nuu ia Dios.
9 Nagua ja ni ka'an san ndee
ama ka, te suni ndaka'an san inka
jichi vitna: Nuu ja ndee in ñayiu
ndakani inka tno'o va'a Jesús ja
kuu tno'o siin saa tno'o ja ni ka
janta'u ni, te na tau tnia'a mai nuu
ia Dios.
10 Te nuu ja ka'an san tno'o ya'a,
te tu nduku san ja na koo jayiñu'u
nuu ñayiu, chi ja na koo nuu ia
Dios. Te ni tu nduku san ja kendoo
va'a san nuu ñayiu, chi nuu ja saa,
te ma kuu kokunukuechi san nuu
Jesukristu.

Ni xtuu ia Dios tno'o va'a Jesukristu nuu Pablo

11 Su kuini san ja vi kuni ni ya'a,
vi ñani vi kua'a, ja tno'o va'a Jesús
kuu ja ndakani san, te masu tno'o
ja jani ini ñayiu kuu.
12 Chi tu ni ni'i san tno'o ya'a
nuu ni in ñayiu, te ni in ñayiu
tu ni kaxtno'o nuu san, chi maa
Jesukristu ni xtuu ya tno'o ya nuu
san.
13 Chi ja ni ka onini maa ni,
naxa ni osa'a san ama ka ja ni
ondikin san nagua ni ka okandija
tna'a san judio, te ni osondikin ni'i
san ñayiu ka skua'a ja ni osa'a
ndeva'a san jin, te ni nduku ndee
san ja xnaa san jin.
14 Te nuu ni ondikin san nagua
ka kandija tna'a san judio, te maa
san ni okuu tee ni oyoxno'o nuu
kua'a tna'a san ja ni ka ja'nu inuu
jin san, te maa san ni okuu in tee
nini ka ini ja skunkuu nagua ni ka
osa'a ndi nija'nu san.
15 Su nuu ni kunda'u ini ña ia
Dios jin san, te ni junkuaan ini ña
ya ja ni kaji ña ya ndee chii si'i
san, te ni kana ña ya,
16 ja ni xtuu ya Se'e ya nuu san,
nagua ja xtutenuu san tno'o ya
nuu ñayiu sava ka tatatno'o. Te tu
ni ja'an san ja ndatno'o tna'a san
jin ni in ñayiu,
17 ni tu ni ndanuu san maa ñuu
Jerusalén ja ka'an san jin sava tee
ni chitniuu ña Jesús ama ka saa
maa san, chi saa sua'a ñama ni
ja'an san nuu ñu'u Arabia, te ni

ndajiokuiin tuku san ñuu Damasco.
18 Yun te nuu ni ya'a nuu uni
kuia, te ni ndanuu san maa ñuu
Jerusalén nagua ja jinkoto san
Pedro, te yun ni ka oo san jin de
xa'un ni kiuu.
19 Te tu ni jini san sava ka tee
ni chitniuu ña Jesús, chi maa ni
Jacobo, ñani maa Jito'o, ni jini san.
20 Te ka'an ndaa san nuu ia Dios
jin tno'o tee san ya'a, te masu
xnda'u ña san.
21 Yun te saa ni jiondita san sava
ñuu ja tnii Siria vi Cilicia.
22 Te ñayiu ka skua'a ja ka oo
jin Jesukristu ja ka oo ñuu ja tnii
Judea, chi tu ni ka jini sa'un ñai
jin san,
23 chi maintno'o ja ni ka onini
kuu tno'o ya'a: "Tee ni osondikin
ña jion ama ka ja xnaa ña de, kuu
tee ndakani vitna tno'o va'a ja ka
kandijao".
24 Te ni ka chiñu'i ia Dios ja ja'a
san.

2

Ni ka janta'u ña sava ka tee ni chitniuu ña Jesús jin Pablo ja kaxtno'o gua'a de

1 Yun te nuu ni ya'a nuu uxi
kuun kuia, te ni ka ndanuu tuku
san jin Bernabé inka jichi maa
ñuu Jerusalén, vi suni ka ndeka
san Tito.
2 Ni ja'ankuei san yun, chi maa
Dios ni skuni ña ja nini kuu ja
ki'inkuei san. Te ni ka ndututu
siin san jin maa ni tee ka kuu
nija'nu ne'u ñayiu ka skua'a ja
ka nee yiñu'u ñayiu nuu de. Te
ni kaxtno'o san nuu de tno'o va'a
Jesús ja kaxtno'o san nuu ñayiu
sava ka tatatno'o. Sua'a ni sa'a
san nagua ja kukanu ini san ja
masu jiondita uun san.
3 Su vi ni Tito ja ka ndeka tna'a
san jin de, tu ni ka tenini ña jin de
ja chitnuni de nuu yiki kuñu de,
visi tee inka tatatno'o kuu de.
4 Te sua'a ni ka sa'a san, chi ni
kiukuei yu'u sava tee ka xnda'u
ña ja ka ka'an de ja tee ka skua'a
ka kuu de, ne'u nuu ka oo san, ja
ka sa'a vijin de ja tu ka skunkuu
ka san nagua ni ka osa'a ndi
nija'nu san. Chi ja ni ka yaa
san nuu ndi'i ya'a, chi ka oo san
jin Jesukristu, su ka nduku de
ichi ja vi ndajiokuiin tuku san
vi kunukuechi san nagua ka sa'a
tna'a kuikin san.
5 Su tu ni ka jandetu sa'un san ja
vi skunkuu san tno'o ja ka ka'an
de yun, nagua ja siun ni vi koo
ni jin tno'o ndaa ja kuu tno'o va'a
Jesús.
6 Su tee ka kuu nija'nu ja ka nee
yiñu'u ñayiu ka skua'a nuu de, chi
tu na in tno'o jaa ni ka ka'an de,
visi tee na'nu ka kuu de. Te sein,
tu ndi'ni sa'un san na tee ka kuu
de, chi ia Dios, tu sa'a siin siin ya
in in ñayiu, chi inuu ni ka kuo nuu
maa ya.
7 Te tu na in tno'o jaa ni ka ka'an
ka de nuu san, chi sua'a ni ka
ndakuni de ja Dios ni chitniuu ña
ja kaxtno'o san tno'o va'a Jesús
nuu ñayiu sava ka tatatno'o ja
tu ka yitnuni nuu yiki kuñu de,
nagua ni chitniuu ña ya jin Pedro
ja kaxtno'o de tno'o ya nuu tna'a
san judio, ja ka yitnuni nuu yiki
kuñu san.
8 Chi maa ia Dios ja ni chitniuu
ña jin Pedro ja kaxtno'o de tno'o
va'a Jesús nuu tna'a san judio, te
suni maa ya ni chitniuu ña jin san
ja kaxtno'o san tno'o va'a Jesús
nuu ñayiu sava ka tatatno'o.
9 Te ni ka jini Jacobo, Pedro vi
Juan, tee ka yituu gua'a ka ña
ñayiu ka skua'a, ja Dios ni ka'an
nda'u ni ka'an kee ña jin san,
te ni ka tnii nda'a tna'a san jin
de vi ni ka tnii nda'a tna'a de
jin Bernabé ja kuu in seña ja ka
kendoo va'a ini de ja kuu ki'inkuei
san vi kaxtno'o san tno'o va'a
Jesús nuu ñayiu sava ka tatatno'o,

te ki'inkuei maa de nuu tna'a san
judio.
10 Te maintno'o ja ni ka jikan de
kuu ja na vi ku'un ini san ñayiu ka
kunda'u, te tniuu ya'a chi nduku
ndee ndeva'a maa san ja sa'a san.

Inuu ni skaku ni'nu Dios ñayiu judio jin ñayiu sava ka tatatno'o

11 Su nuu ni kii Pedro ñuu An-
tioquía, te ni ka'an kaji san vi nuu
jin nuu de ja masu vatuka sa'a de.
12 Chi nuu chia'an ka ja ken-
takuei tee judio ja ni tetniuu Ja-
cobo ñuu Antioquía yun, ni ka
ojaa in ni Pedro xtaa jin ñayiu
sava ka tatatno'o. Su nuu ni
kentakuei tee yun, te ni kuu siin
de, ja tu ni ka ojaa in ni ka de xtaa,
chi ni oyu'u de jin tee judio ja ka
yitnuni nuu yiki kuñu yun.
13 Te suni sava ka tee judio ja ka
skua'a, ni ka nitna'a inuu de jin
Pedro, ja ni ka sa'a siin de ñayiu
sava ka tatatno'o. Te vi suni ndee
Bernabé, ni jata ndikin de, te yun
ka sa'a jani ini de, su masu ndija
ja saa ka sa'a de.
14 Su nuu ni jini san ja masu ka
jika ndaa ka de, nagua oo tno'o
ndaa ja kuu tno'o va'a Jesús, te
jiña'a san nuu Pedro nuu ka nini
ndi'i ñayiu ka oo yun: "Nuu ja
maa ni ja tee judio kuu ni, te
oo ni nagua ka oo ñayiu sava ka
tatatno'o, te masu nagua ka oo
ñayiu judio, ¿te nau ja tenini ni
ñayiu sava ka tatatno'o ja vi koi
nagua ka oo ñayiu judio?
15 'Chi maa san vi maa ni, ka
kuo tatatno'o judio ndee nuu ni
ka kakuo, te masu ñayiu tu ka jini
ia Dios ka kuo, nagua ka oo ñayiu
sava ka tatatno'o.
16 Su visi ni saa, su ka jinio
ja ni in ñayiu tu kui ñayiu ndaa
nuu ia Dios ja skunkui nagua yoso
nuu Ley Moisés, chi jin ja kandijai
Jesukristu. Te suni yoon, chi ni
ka kandijao ya, nagua ja saa te ka
kuo ñayiu ndaa nuu ia Dios jin
ja ka kandijao Jesukristu, te masu
jin ja ka skunkuo nagua yoso nuu
Ley yun, chi ni in ñayiu ma kokui
ñayiu ndaa nuu ia Dios ja skunkui
nagua yoso nuu Ley yun.
17 'Te nuu ka ndukuo ja vi kokuo
ñayiu ndaa jin ma'ñu sagua Je-
sukristu, te nuu saa te ka ndakani
ini ñayiu judio ja ñayiu ka sa'a
yika kuechi ka kuo. Nuu saa, ¿te
a Jesukristu sa'a ja ka sa'o yika
kuechi? Ña'a, masu saa sa'un
kuu", jiña'a san.
18 Chi nuu ja ndajiokuiin san
kaxtno'o san ja kokuu san in
ñayiu ndaa nuu ia Dios jin nagua
ni osa'a san, in ja ja ni xndendoo
san, te tavi kuechi san.
19 Chi kuu san na kuinio ndiyi
nuu Ley Moisés, te yun guaa
ma kuu tatnuni ka Ley yun nuu
san, nagua ja kuu koteku san ja
kunukuechi san nuu ia Dios.
20 Chi na kuinio ja ni ka intakaa
san jin Jesukristu yika cruz, te
masu teku ka maa san, chi Je-
sukristu kuu ia teku ini anu san.
Te ja teku san jin yiki kuñu san
vitna kuu ja teku san ja kandija
san Se'e ia Dios, chi ni kutoo ña
ya jin san, te ni soko ya maa ya ja
ja'a san.
21 Te tu skexiko san ja kunda'u
ini ña ia Dios, chi nuu sua'a te jin
ma'ñu sagua Ley yun kokuu san
ñayiu ndaa nuu ya, nuu saa te tu
jiniu'u sa'un ja ni ji'i Jesukristu.

3

Vi koo yutnuo jin tno'o ka kandijao

1 Nase nde'e vasa ñayiu ka kuu
maa ni ja ka oo ni ñuu ja tnii
Galacia, vaa ka jiko ini ni, ¿nau ja
tu ka jantno'o ka ni tno'o ndaa? Te
vi jin nuu ndi'i ni, ni ka kaxtno'o
kaji kuiti san ja maa Jesukristu
kuu ia ni intakaa nuu cruz ja ja'a
ni.
2 Te invaa ni tno'o ya'a kuini san
ja kakan tno'o ña san: ¿A ni ka
ni'i ni Espíritu ia Dios jin ja ka

skunkuu ni nagua yoso nuu Ley
Moisés, axi ja ni ka kandija ni
tno'o va'a Jesús ja ni ka onini ni?
3 ¡Ñayiu vasa ka kuu ni! Chi
xtnañu'u ka ni ka jinkondee ni
jin jaka'nu Espíritu ia Dios ja ka
kandija ni Kristu. ¿Te nau ja vitna
te ka kuini ni vi kokuu ni ñayiu
ndaa jin jandakui in ñayiu?
4 ¿Te a tu ni jiniu'u sa'un
tnundo'o ni ka tna'a ni ja ja'a
tno'o va'a Jesús? ¿Te a jandaa
ndija ja tu ni jiniu'u yun?
5 Chi ni taa Dios Espíritu ya vi
ni sa'a ya tniuu na'nu ne'u maa
ni, nuu ni ka kandija ni tno'o va'a
Jesús ja ni ka onini ni, te masu ja
ni ka skunkuu ni nagua yoso nuu
Ley Moisés.

Ni jinkokuu Abraham ñayiu ndaa jin ma'ñu sagua ja kandija de

6 Suni saa ni ndo'o Abraham
nagua yoso nuu tutu ii: "Ni
kandija de ia Dios, te ja kandija de
yun ni janta'u ña Dios ja tee ndaa
kuu de".
7 Te yun guaa vi kuni ni ja se'e
ndija Abraham ka kuu ñayiu ka
kandija ia Dios.
8 Chi ka'an nuu tutu ii, ja ni
ka'an ia Dios ndee ama ka ja
ñayiu sava ka tatatno'o vi kokui
ñayiu ndaa jin ja ka kandijai ya,
nuu ni jiña'a ya tno'o va'a ya nuu
Abraham, te jiña'a ya sua'a: "Jin
ma'ñu sagua ron te vi koo vii vi
koo va'a ñayiu ndi'i tatatno'o".
9 Te saa ni sa'a vii ni sa'a va'a
ya jin ñayiu ka kandija ya, inuu
ni ni sa'a ya jin Abraham, chi ni
kandija de ya.
10 Chi ndi'i ñayiu ndakani ini ja
koo gua'i nuu ia Dios ja skunkui
nagua yoso nuu Ley Moisés, te ni
ka tau tnia'i, chi yoso nuu tutu
ii: "Na tau tnia'a ndi'i ñayiu ja
tu skunkuu ndi'i tno'o nagua yoso
nuu Ley Moisés", kachi.
11 Te kendoo kaji ja ni in ñayiu
ma kuu kokui ñayiu ndaa nuu
ia Dios ja skunkui Ley yun, chi
ka'an nuu tutu ii: "Ñayiu ndaa,
chi kotekui jin ja kandijai".
12 Te Ley yun, chi masu vaji nuu
ja ka kandijao, chi sua'a ka'an nuu
tutu ii: "Na in skunkuu nuu Ley
Moisés, te na kotekui jin Ley yun".
13 Te Kristu, chi ni tniuya'u ya ja
ni ndatau ña ya nuu tno'o ka'an
Ley ja ni ka tau tnia'o siki yika
kuechio, chi maa ya ni tau tnia'a
nuu ia Dios ja ja'o, chi yoso nuu
tutu ii: "Na tau tnia'a ndi'i ñayiu
ja intakaa nuu in yutnu", kachi
tutu ii.
14 Te saa ni kuu, nagua ja jin
ma'ñu sagua Jesukristu, te suni
na kenta javii java'a ia Dios nuu
ñayiu sava ka tatatno'o, nagua ni
kee yu'u ya nuu Abraham, nagua
ja saa te jin ja ka kandijao ya, te vi
ni'o Espíritu ya, nagua ni kee yu'u
ya.

Ma kuu sama Ley Moisés nagua ni kee yu'u ia Dios

15 Ka'an san in tno'o ja skintna'a
san, vi ñani vi kua'a, naxa ka sa'a
ñayiu ñuyiu. Chi nuu ka sa'a
ñayiu in tratu, te junkava in tutu
nuu ka sa'a kutu gua'i, ja saa te
ni in ñayiu ma kuu ja nune'i tutu
yun axi ndasoi inka tno'o.
16 Te suni saa ni ia Dios, chi ni
kee yu'u ya nuu Abraham vi nuu
ndikin tata de. Te tu ka'an tutu ii
siki kua'a ndikin tata de, chi siki
invaa ni ndikin tata de, te suu kuu
Jesukristu.
17 Te ja kaxtno'o san kuu tno'o
ya'a: Dios ni sa'a in tratu jin
Abraham, te suni sa'a kutu ya. Te
nuu ni ya'a nuu kuun ciento oko
uxi kuia, te ni jiña'a ia Dios Ley
nuu Moisés. Te Ley yun ma kuu
ja nune'e tratu ja ni sa'a ya, ni ja
xnaa tno'o ja ni kee yu'u ya.
18 Chi nuu ja nagua ni jiña'a ia
Dios nuu Abraham ja sa'a jajin de
vaji nuu Ley Moisés, nuu saa te
masu ka in ja ni kee yu'u ya kuu.
Su ia Dios, chi ni jiña'a ya nuu

Abraham jin ma'ñu sagua tno'o ni
kee yu'u ya.
19 Te nuu saa, ¿nagua jiniu'u
Ley Moisés? Jiniu'u chi ni ndask-
intna'a ia Dios jin tno'o ni kee
yu'u ya nagua ja xtuu ja ka sa'a
ñayiu yika kuechi. Te koo Ley
yun guaa ndee kiuu ja kii ndikin
tata Abraham, nagua ni kee yu'u
ya. Te Ley yun ni tetniuu Dios jin
ma'ñu sagua ia ka jinokuechi nuu
ya ja ni ka ndakuña'a ya nda'a tee
in ni'nu sagua ja kuu Moisés.
20 Su tu jiniu'u ja koo in tee kuiin
ni'nu sagua, nuu ja invaa ni ñayiu
kuu, te ia Dios, chi maintno'o ni
maa ya kuu.
21 ¿Nuu saa te a kei ka'an ja Ley
Moisés ka'an ja tu jiniu'u tno'o ja
ni kee yu'u ia Dios? Ña'a, masu
saa kuu. Chi nuu sua'a, te Ley
kuu taa ja vi tekuo. Nuu saa, te
kuu vi koo gua'o nuu ia Dios ja vi
skunkuo nagua tatnuni Ley.
22 Su ka'an nuu tutu ii ja ndi'i
ñayiu ñuyiu ka ndesi nuu yika
kuechi, nagua ja saa, te vi ni'i
ñayiu ka kandija tno'o ja ni kee
yu'u ia Dios jin ja ka kandijai
Jesukristu.
23 Su ama ka ja kenta tno'o ja
ka kandijao, te ni ka ondesio nuu
Ley Moisés, te ni ka ondesi nio
guaa ndee nuu ni kenta tno'o ka
kandijao ja ni xtuu ia Dios.
24 Te nuu saa, te Ley yun ni
ojito ña jion na kuinio in tee jito
suchi kueli, guaa ndee kiuu ja
kii Jesukristu, nagua ja jin ja ka
kandijao ya, te vi koo gua'o nuu
ia Dios.
25 Su vitna te ja ni kenta ja ka
kandijao, te masu ka oo kao nuu
Ley ja jito ña yun.
26 Chi ndi'i ni ka kuu se'e ia Dios
jin ma'ñu sagua ja ka kandija ni
Jesukristu.
27 Chi ndi'i ni, ni ka jandute ja
vi koo in ni ni jin Jesukristu, te
vi nduu ni ñayiu jaa nuu ya na
kuinio ja ka ndekui'nu ni in sa'un
jaa.
28 Te yun guaa vitna masu siin
siin ka kuu ñayiu nuu ia Dios, chi
tu ka na ñayiu judio ni ñayiu sava
ka tatatno'o, ni ñayiu jinokuechi
ni ñayiu sa'a tniuu maa, ni tu na
teyii ni ñasi'i, chi ndi'i ka kuu
invaa ni ka ñayiu nuu Jesukristu.
29 Te ja ka oo ni jin ya, te yun
guaa jandaa ndija ja ndikin tata
Abraham ka kuu ni, te vi sa'a jajin
ni, nagua ni kee yu'u ia Dios.

4

Ni ka nduo se'e maa ia Dios jin ma'ñu sagua Jesukristu

1 Te suni ja kuini san ka'an
san kuu ya'a: Nuu ja in suchi
luluu kuu suchi ni'i ja sa'a jajin,
su tu nagua sama sa'uin jin tee
jinokuechi nuu tatai, chi kuini ka
ja kotatnuni, visi mai kuu jito'o
ndi'i ja neva'a tatai.
2 Chi nuu lului, te kendoi nuu
nda'a tee ka jito ña jin vi tee ka jito
ndatniui guaa ndee kentai kuia ja
ni ka'an tatai.
3 Te suni saa ni yoon. Chi
koka'on ja nuu ni ka oo kuelio,
te ni ka ojinokuechio nuu taka
jana'nu ja ka tatnuni nuu ñuyiu
ya'a.
4 Su nuu ni kenta ja ni skunkuu
tiempu ja ni jani maa ia Dios, te
ni tetniuu ya Se'e ya ja ni skaku
ña in ñasi'i judio, te ni kaku ya ja
kunukuechi ya nuu Ley Moisés,
5 nagua ja saa, te tniuya'u ya
ja ndatau ña ya jin yoon ja ni
ka ojinokuechio nuu Ley yun, saa
te ni janta'u ña ia Dios ja ni
ndakuanse'e ña ya.
6 Te ja siun se'e ia Dios ka kuo,
guaa ni tetniuu ya Espíritu Se'e ya
ja oo ini anuo, te Espíritu kana
jaa: “¡Tata, tata yua maa san kuu
ni!”
7 Nuu saa, te masu ka ka ji-
nokuechi ni, chi se'e ia Dios ka
kuu ni. Te ja se'e ia Dios ka kuu

ni, guaa suni vi sa'a jajin ni ja taa
ya jin ma'ñu sagua Jesukristu.

Ndi'ni ndeva'a Pablo ja ja'a ñayiu ka kandija

8 Su jandaa ja ama ka, chi tu ni
ka ojini ni ia Dios, te ni ka oji-
nokuechi ni nuu jana'nu ja masu
Dios ka kuu.
9 Su vitna ja ka jini ni ia Dios
axi gua'a ka ka'an san ja Dios jini
ña ya jin in in ni, ¿te naxa ni kuu
ja ka kuini ni vi ndajiokuiin tuku
ni ja vi kunukuechi ni nuu taka
jana'nu ja tu ka jiniu'u sa'un, chi
ja vita ka kuu?
10 Te ka jaan ii ni kiuu, vi yoo
jaa andivi, vi viko na'nu, vi kuia.
11 Yu'u ndeva'a san ja ja'a ni, ja
ni kaxtno'o uun san, te tu nagua
ni jiniu'u sa'un.
12 Jikanta'u san, vi ñani vi kua'a,
ja vi sa'a ni nagua sa'a maa san,
chi suni ni sa'a maa san nagua ni
ka osa'a ni ja tu ni ka ondikin ni
Ley Moisés. Te tu na in jakue'e ni
ka sa'a ña ni jin san.
13 Chi ja ka jini maa ni ja ja'a
in kue'e ku'u san, te ni kaxtno'o
san tno'o va'a Jesús nuu ni ndee
jaxtnañu'u.
14 Te kue'e ja ku'u san yun kuu
in ja jito tnuni ña jin ni, su tu ni
ka skexiko ña ni jin san, ni tu ni
ka ndajione'e ña ni. Chi saa sua'a
ni ka janta'u ña ni, na kuinio in ia
jinokuechi nuu Dios, axi na kuinio
ja vi maa Jesukristu kuu san.
15 ¿Te vitna ndenu oo ka ja
ka kusii ini ni nuu saa? Chi
kuu ndakani san ja ni ka kunda'u
ndeva'a ini ña ni jin san, chi
nuu sua'a te kuu vaa vi vi tau ni
nduchi nuu ni, te vi taa ni nuu san.
16 Te vitna, ¿a ka ka'an ni ja jini
u'u ña san, nani ja ka'an san tno'o
ndaa nuu ni?
17 Chi tee judio yun ja ka
kaxtno'o de nuu ni ka ndi'ni
ndeva'a de ja ja'a ni, su masu ka
ndakani va'a ini de. Chi ja ka
kuini de kuu ja vi sa'a siin ña de
jion, nagua ja saa, te maa ni vi
kondi'ni ni ja ja'a de.
18 Gua'a kuu ja vi kondi'ni ni
ja ja'a inka ñayiu, nuu ja tno'o
kaxtno'i oo gua'a; su siun ni vi
kosa'a ni, te masu nani nuu oo san
ne'u ni.
19 Te ja ja'a maa ni ja ka kuu
ni na kuinio se'e maa san, guaa
tna'u ndeva'a ini san inka jichi,
na kuinio in ñasi'i nuu jatu ña
ja kaku lulu ña, vi guaa ndee na
kuni san ja vi koyutnu ni nuu
Jesukristu.
20 Nuu sua'a te kuu, su vi vitna
koo san jin ndi'i ni, te ka'an vita
ka san, chi tu jini san nagua kuu
ja sa'a ka san ja ja'a ni.

Ni kintna'a Agar jin Sara ja ni sa'a ia Dios uu tratu

21 Te maa ni ja ka kuini ni ja vi
kunukuechi ni nuu Ley Moisés, vi
ka'an ni ya'a, ¿a tu ka nini ni naxa
ka'an nuu Ley yun?
22 Chi ka'an ja ni ka oo uu seyii
Abraham, te in kuu se'e ña'a ni
ojinokuechi nuu ñasi'i de, te inkai
kuu se'e ñasi'i maa de ja tu na xiin
nuu jinokuechi ña.
23 Te se'e ña'a jinokuechi yun,
ni kakui nagua ka kaku sava ka
suchi kueli. Su se'e ña'a ja tu na
xiin nuu jinokuechi ña yun, chi ni
kakui nagua ja skunkuu tno'o ni
kee yu'u ia Dios.
24 Te tno'o ya'a ka'an ja
skintna'a uu ñasi'i ja xne'e naxa
ni sa'a ia Dios uu tratu. Te in tratu
yun kuu ja vaji ndee yuku Sinaí, te
suu skintna'a jin Agar, te se'e ña'a
ya'a ka kuu suchi ka jinokuechi.
25 Chi Agar kintna'a jin yuku
Sinaí ja oo Arabia, te suu kintna'a
inuu jin ñuu Jerusalén ñuyiu ya'a,
chi ndi'i ñayiu ñuu yun jin se'i ka
jinokuechi vitna.
26 Su Jerusalén ja oo ndee an-
divi, kintna'a jin Sara, ña'a tu na
xiin nuu jinokuechi, te suu ña kuu
si'i ndi'o ja ka kandijao.
27 Chi yoso nuu tutu ii:

Kokusii ini maa ron, ña'a ja ña
kuu koo se'e ron, ja ña uun
skaku ron lulu,
te kana jaa, ja kusii ini ron, roon
ja tu na ama ja'nde chii ron
ja skaku ron lulu ron.
Chi koo kua'a ka se'e ña'a ni ndoo,
saa nuu ña'a oo nunuu yii
ña,
ka'an nuu tutu ii.
28 Te saa, vi ñani vi kua'a, chi ka
kuo na kuinio Isaac, seyii Sara, chi
se'e ni kee yu'u ia Dios ka kuo.
29 Te suni ndee tiempu yun,
chi suchi ni kaku inuu jin nagua
ka kaku sava ka suchi kueli, ni
sondikin ñai jin Isaac, suchi ni
kaku jin nagua kuini maa Espíritu
ia Dios, te suni saa ni kuu vitna.
30 Su ka'an nuu tutu ii: "Skunu
ña'a jinokuechi jian jin se'e ña,
chi ma sa'a jajin se'e ña'a ji-
nokuechi jian jin se'e ña'a tu na
xiin nuu jinokuechi ña" ka'an
sua'a.
31 Te yun guaa masu se'e ña'a
jinokuechi ka kuo, vi ñani vi
kua'a, chi se'e ña'a tu na xiin nuu
jinokuechi ka kuo.

5

Ni siaa ña Kristu ja ma vi kunukuechi kao

1 Kristu ni siaa ña ja vi koo
uon. Te yun guaa vi koyutnu ni,
te ma vi ndajiokuiin tuku ni ja vi
kunukuechi ni nuu Ley ja kuu na
kuinio in yuvu ja vee ndeva'a ka
ndiso ni.
2 Vi konini gua'a ni nagua ka'an
maa san ja kuu san Pablo: Nuu
ja vi chitnuni ni nuu yiki kuñu ni
ja vi kokuu ni ñayiu ndaa nuu ia
Dios, te tu nagua jiniu'u sa'un ja
ni ka kandija ni Jesukristu.
3 Te inka jichi ndakani san, ja
ndi'i teyii ka kuini ja vi chitnuni
de nuu yiki kuñu de, te nini kuu
ja vi skunkuu de ndi'i Ley Moisés.
4 Te nani kuu maa ni ja ka kuini
ni ja vi kokuu ni ñayiu ndaa nuu
ia Dios jin ja ka skunkuu ni Ley,
te ka kujioo ni nuu Jesukristu, chi
ka skexiko ni janda'u ini ia Dios.
5 Su yoon ja ka kandijao, chi jin
ma'ñu sagua Espíritu ia Dios, te
ka ndetu ka'nuo ja kuanta'u ña ia
Dios ja ñayiu ndaa ka kuo.
6 Chi nuu ja ka oo jin Jesukristu,
te tu jiniu'u ja vi chitnunio nuu
yiki kuñuo axi ma vi chitnunio.
Chi ja jiniu'u kuu ja ka kandijao
ya, te yun vaji ja ka ka'an too
tna'o.
7 Su maa ni, chi ni ka ojika ni
nuu ichi gua'a, ¿te na in ni sa'a
tneñu ja ni ka kujioo ni, ja tu ka
jantno'o ka ni tno'o ndaa?
8 Su tee ka jaka ña inka ichi yun,
chi masu nuu Dios vajikuei de, ia
ni kana ña.
9 Chi ka ka'an ja joo luluu ni
levadura, te kiundo'o ndi'i yujan
ja sama ña, te saa kuu jin tno'o ja
ka kaxtno'o tee ka xnda'u ña.
10 Su maa san, chi kukanu ini
san nuu Jito'o, ja ma vi ndakani
ini maa ni inka tno'o siin. Su ia
Dios na tetniuu tnundo'o tna'a tee
ka sa'a tneñu yun, vi nani kuu ni
ñayiu ja sa'a tneñu.
11 Te maa san, vi ñani vi kua'a,
nuu ja sua'a te kaxtno'o ni san
nuu tee ka kandija ja vi chitnuni
de nuu yiki kuñu de, vaa ma tna'a
ka san tnundo'o ja vi sondikin ña
tna'a san judio jin san. Te nuu
saa, chi vaa ma vi kiti ini ka de ja
ndakani san tno'o nagua jiniu'u ja
ni ji'i Jesukristu yika cruz.
12 Su tee ka skunu nuu ini ña ja
ka ska'an ña de ja vi chitnuni ni
nuu yiki kuñu ni, te vi gua'a ka
kuu ja vi in jichi ni na vi ndasa'a
kapuu de maa de.
13 Su maa ni, vi ñani vi kua'a, ni
kana ña ya ja ka oo uun ni ja vi
sa'a maa ni nagua ka kuini ni. Su
masu vi kuu ni ja ka oo uun ni, te
vi yun ni vi tee ni, te vi kusii vi
kuvatu ini ni jin yiki kuñu ni, chi
sua'a vi kunukuechi ni nuu in in
ni ja ka ka'an too tna'a ni.

14 Chi ndi'i nagua yoso nuu Ley
Moisés skunkuu jin invaa ni tno'o
ya'a: “Ka'an too in ñani in tna'a
ron nagua kutoo ron maa ron”.
15 Su vi koto ni maa ni, te ma vi
kokayi'i tna'a ni, kana saa vi maa
ni maa ni, te vi ndaskunaa tna'a
ni.

Nagua ka sa'a ñayiu tu ka kandija jin nagua sa'a Espíritu ia Dios jin ñayiu ka kandija

16 Vitna te ka'an san tno'o ya'a:
Vi kaka ni jin Espíritu ia Dios, te
ma vi skunkuu ni jin ja jio'o yiki
kuñu ni.
17 Chi ja jio'o yiki kuñuo, jasi
ja vi sa'o nagua kuini Espíritu ia
Dios. Te Espíritu ia Dios jasi ja vi
sa'o nagua jio'o yiki kuñuo. Te ndi
nduu ka jasi nuu tna'a, nagua ja
ma kuu ja vi sa'a maa ni nagua ka
kuini ni.
18 Su nuu ja maa Espíritu ia
Dios ndeka ña nuu ka jika ni, te
masu ka jinokuechi ka ni nuu Ley
Moisés.
19 Te vini kunio nagua ka sa'a
ñayiu ka ndikin yiki kuñui: Chi
ka sa'i kuechi ñuyiu jin inka ñayiu
ja masu katnu tayui kuu, vi ka
sa'i kuechi ñuyiu ama ka ja vi
tnanda'i, vi ka sa'i jane'e jayichi,
20 ka chiñu'i chu'chi, vi ka sa'a
tasi ñayiu, vi ka jini u'ui tna'i, vi
ka jaxin tna'i, vi ka kuu kuiñui, vi
ñama ka kiti ini, vi ka tetna'i, vi ka
sa'a siin tna'i, vi ka ja'nde tna'i,
21 vi inu kuasun ini, vi ka ja'ni
ndiyi, vi ka jini jin ndixi, vi ka
sa'i viko nuu ka jaa ka ji'i ndeva'i,
vi ka sa'i taka ka jakue'e jasua'a.
Te ja ni ka'an san ama ka, su
xteku ña san inka jichi, ja ñayiu
ka sa'a sia'a, chi ma kuu kiukuei
nuu tatnuni ia Dios.
22 Su nuu ja Espíritu ia Dios oo
ini anuo, te yun vaji ja ka'an too
ia Dios vi ka ka'an too tna'o, vi
ja kusii inio, vi jamani inio, vi ja
kuandee inio, vi ja kova'a inio, vi
ja koo luu inio, vi ja vi skunkuu
gua'o,
23 vi ku'un nda'u ku'un kee inio,
vi ja ka'nu ni'nuo mao. Te nuu ja
vi sa'o sua'a, te tu sa'un na in ley
oo ja ka'an kuechi sikio.
24 Te ñayiu ja ka oo jin Je-
sukristu, chi ni ka xndoi ndi'i
jane'e jayichi ni ka ojio'i ñuyiu
ya'a, na kuinio ja ni ka jatakaa
ndi'i yika cruz nuu ni ji'i maa
Jesukristu.
25 Te nuu ja ka oo jin Espíritu ia
Dios, te suni saa na vi kuandetuo
ja Espíritu ya na kondeka ña jion
nagua ka sa'o.
26 Te ma vi kokuu teyio, ja vi
koskiti ini tna'o, ni ma vi kokuu
kuasun nuu tna'a inio.

6

Vi chituu tna'a in in maa ni

1 Ñani, kua'a, nuu ja ni ka
nuku'un ni ndee in ñayiu ni
kanakau nuu yika kuechi, te maa
ni ja ka oo ni jin Espíritu ia Dios,
vi ku'un nda'u vi ku'un kee ini ni,
te vi ka'an ni jin ja na nukuiin ichi
ndaa. Te vi koto va'a ni maa ni,
kana saa vi suni ndee maa ni koto
tnuni ña, te vi kanakau nuu yika
kuechi.
2 Vi chituu tna'a ni nuu
tnundo'o ja ka tna'a in in ni, saa
te vi skunkuu ni nagua tatnuni
Jesukristu.
3 Chi na in ndakani ini ja ñayiu
gua'a ka kui saa sava ka ñayiu,
visi masu nagua kuu sa'uin, te
chia xnda'ui mai.
4 Te vi koto tnuni in in ni maa
ni naxa kaa ja ka sa'a ni. Te nuu
ja ka sa'a va'a ni, te yun guaa vi
kokusii ini maa ni jin tniuu ka sa'a
ni, su masu ja gua'a ka ka sa'a ni
saa inka ñayiu.
5 Chi vi kondiso in in maa ni
tniuu ni skuiso siki ña ia Dios.
6 Te maa ni ja ka skua'a ni
tno'o va'a ia Dios, vi chituu ni tee
kaxtno'o nuu ni jin ndi'i java'a ja
ka neva'a maa ni.

7 Ma vi xnda'u ni maa ni, chi ma
kuu kosiki ndeo ia Dios. Chi ndi'i
nagua ka skuita ni nuu ñunde'i ni,
te yun vi ndani'i ni.
8 Chi nuu ja in ñayiu sa'a nagua
kuini maa yiki kuñui, te ndani'i
nuu junai jin yiki kuñui. Su ñayiu
sa'a nagua kuini maa Espíritu ia
Dios, chi sa'a maa Espíritu ja
ndani'i nuu kotekui nikuii nikani.
9 Te yun guaa ma vi kuitao ja vi
sa'o javii java'a, chi nuu ja ma vi
kuitao, te koo in kiuu vi ndani'o
java'a ka sa'o.
10 Te yun guaa ndi'i ni jichi ja
kuu vi sa'o, te na vi sa'o java'a
jin ndi'i ni ñayiu, su kanuu ka ja
vi sa'o java'a jin ñayiu ka kandija
jion.

Ni ndakuña'a Pablo tno'o ndee ini nuu ñayiu ka skua'a

11 Vi kondia'a maa ni na kua'a
na'nu letra tee san jin nda'a maa
san ja tetniuu san nuu maa ni.
12 Te ndi'i tee ka tenini ña yun
ja vi chitnuni ni nuu yiki kuñu ni,
ka sa'a de nani ja vi kendoo va'a
maa de nuu ñayiu, te saa nagua
ja ma vi sondikin ña jin de ja ka
oo de jin Jesukristu, ia ni ji'i nuu
cruz.
13 Chi vini maa tee ka yitnuni
yun, tu ka skunkuu de ndi'i nagua
yoso nuu Ley Moisés. Su ka kuini
de ja vi chitnuni ni maa ni, nagua
ja saa, te kuu vi kokuu teyii de ja
ni ka jinkitnuni ni.
14 Su ja maa san, chi tu kuini
san ja kokuu teyii sa'un san, chi
maintno'o siki ja ni ji'i Jito'o Je-
sukristu yika cruz ja ja'o. Chi tu
ndi'ni sa'un san nagua oo ñuyiu,
te ni maa ñayiu ñuyiu, tu ka
ndi'ni na in kuu san.
15 Chi nuu ja ka oo jin Jesukristu,
te tu nagua jiniu'u a ka yitnuni
nuu yiki kuñuo axi tu ka yitnuni,
chi ja jiniu'u kuu ja na vi nduo in
ñayiu jaa.
16 Te ndi'i ñayiu ja ka ndikin
tno'o kaxtno'o san ya'a, na vi koi
jin jamani, te na ka'an nda'u ka'an
kee ña ia Dios jin, ja ka kui ñayiu
ñuu maa ya ja ka kuu ndijai ñayiu
Israel.
17 Te ndee vitna jin kiuu kua'an
kao yun, tu kuini ka san ja vi
koxna'a ka ña ñayiu, chi ja ndiso
san nuu ni tuji yiki kuñu san. Te
yun xne'e ja jinokuechi san nuu
maa Jito'o Jesús.
18 Ñani, kua'a, maa Jito'o Je-
sukristu na koto na kuni ña jin
ndi'i ni. Saa na kokuu.

Tutu ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Éfeso

1 Maa san kuu Pablo, tee ni chitniuu ña Jesukristu ja sa'a san nagua kuini ia Dios, tee san tutu ya'a nuu ñayiu ka oo ñuu Éfeso ja ka kui ñayiu maa ia Dios vi ka sa'a ndai nuu Jesukristu.

2 Te maa Tata Yuao jin Jito'o Jesukristu na ka'an nda'u ka'an kee ña ya, te na koo jamani ya jin in in ni.

Jesukristu sa'a ja vi koo vii vi koo va'o

3 Na vi chiñu'o Dios, ia kuu tata yua Jito'o Jesukristu, ja ni taa ya ndi'i taka javii java'a oo ndee andivi ja oo ini anuo, chi ka oo jin Jesukristu.

4 Chi guaa ndee nuu chia'an ka ja junkoo ñuyiu, ja ni kaji ña ia Dios jin yoon ja vi koo jin Jesukristu, nagua ja vi kokuo ñayiu maa ia Dios vi ñayiu vii nuu ya.

5 Chi ja nda'u ini ya, te ni kaji ña ya ja ni ndakuanse'e ña ya jion jin ma'ñu sagua Jesukristu, chi saa ni kuini ya ja sa'a ya.

6 Te yun guaa siun ni na vi kosa'a ka'nuo ia Dios, chi nda'u ndeva'a ini ya, ja ni sa'a ña ya javii java'a jion jin ma'ñu sagua Se'e ya, ia kutoo ndeva'a ya.

7 Te jin niñi Jesukristu ja ni jati nuu ni ji'i ya, kuu ja ni tniuya'u ya ja ni ndatau ña ya, te ni jaka'nu ini ia Dios yika kuechio, chi ka'nu ndeva'a ini ya,

8 guaa ni kunda'u ini ña ya. Te jin ndi'i tno'o ndichi ya vi ja jinkui'nu ini ya,

9 ni xne'e ya nuo ja vi kunio nagua kuini ya ja sa'a ya, tno'o ni yiyu'u nuu ñayiu ndee jana'a, nagua ni ndakani ini ya ja sa'a ya.

10 Te saa sa'a ya nuu skunkuu ndaa kuiti tiempu. Te xtutu ya ndi'i ja ni sa'a ya, nagua ja kuña'a ya nuu Jesukristu ja kotatnuni ya nuu taka ja oo andivi vi nuu ñu'u.

11 Dios ni ndakaji ña jion ja vi koo jin Jesukristu, te vi ni'i ta'vio nuu vi sa'a jajion ja skuta'u ña ya, chi saa ni junkuaan ini maa ya ja sa'a ya, ia ja sa'a ndi'i ni nagua kuini maa ya.

12 Saa nagua ja ja'a sein ja ka kuu san ñayiu xtnañu'u ja ka ndetu ka'nu san Jesukristu, te na vi chiñu'u ñayiu ia Dios, ja ia ka'nu ndeva'a kuu ya.

13 Te suni maa ni, nuu ni ka onini ni tno'o ndaa ja kuu tno'o va'a Jesús ja skaku ni'nu ña, te ni ka kandija ni, guaa ni ka ni'i ni Espíritu ia Dios, nagua ni kee yu'u ya ja tetniuu ya. Te ni ka jinkitnuni ni jin Espíritu ya ja oo ini anu ni.

14 Te Espíritu ia Dios sa'a ja ka kukanu ndaa inio ja vi ni'o in nuu vi sa'a jajion ja taa maa ia Dios nuu vi koo kiuu na kenta nuu skaku ni'nu ña ya ja no'okueio nuu oo maa ya, te vi chiñu'o ya, chi ia ka'nu ndeva'a kuu ya.

Jikanta'u Pablo ja ja'a ñayiu ka kandija

15 Te ja ja'a ya'a guaa nuu ni jini so'o san ja ka kandija ni Jito'o Jesús vi ja ka ka'an too ni ndi'i ñayiu maa ia Dios,

16 te vini tu junkuiin san ja ndakuanta'u san nuu ya ja ja'a in in ni vi ndaka'an ña san nuu ndakuatu san.

17 Jikanta'u san nuu Dios, Tata maa Jesukristu, ia ye'e tajan, ja na taa ya Espíritu ya ja vi jinkui'nu gua'a ini ni tno'o ndichi vi skuni ña ya ja vi kuni gua'a ka ni ya.

18 Jikanta'u san nuu ia Dios ja na vi ye'e nduchi nuu ni ja vi jinkui'nu gua'a ini ni, nagua ja vi kuni ni nagua kuu ja ka ndetu ka'nuo ja ni ndakana ña ya, vi

naxa kuika nuu ye'e tajan ja taa
ya ja vi sa'a jajin yoon, ja ka kuo
ñayiu ñuu maa ya,
19 vi naxa ka'nu ndeva'a oo
jaka'nu ya jin yoon ja ka kandijao
ya. Te jaka'nu ya kuu ja ni xne'e
ya ja ia ndakui ndeva'a kuu ya,
20 nuu ni ndaxteku ya Jesukristu
ne'u ndiyi, te ni juntaa ña ya ichi
nda'a kua'a ya ndee andivi.
21 Ni jani ña ya ja kotatnuni
Jesukristu siki ndi'i ia ka kuu
nija'nu vi ia ka ndiso tniuu vi ia
ka'nu vi ia ja tatnuni, vi siki ndi'i
sivi ja ka oo ja ka nani, te masu
maintno'o ni tiempu vitna, chi saa
ni tiempu ja vaji.
22 Te ndi'i ni xndendoo ya nuu
nda'a Jesukristu, te suni maa Je-
sukristu kuu ia tatnuni nuu ndi'i
ñayiu ka skua'a.
23 Te ñayiu ka skua'a ka kuu
na kuinio yiki kuñu Jesukristu, te
sui ka sa'a ja oo ndi'i Jesukristu,
te maa Jesukristu sa'a ja oo chitu
ndi'i kuiti ja oo ñuyiu.

2

Ni kunda'u ini ña ia Dios jion, guaa ni skaku ni'nu ña ya

1 Ni taa ia Dios ja ka teku ni, nuu
ni ka okuu ni na kuinio ndiyi jin
jakue'e ni ka osa'a ni vi jin yika
kuechi ni,
2 nuu ni ka ojika ni ndee ama
ka, ja ni ka ondikin ni ndi'i ja ka
sa'a ñayiu ñuyiu. Chi ni ka osa'a
ni nagua kuini maa Tachi ka'nu ja
oo nuu yi'i tachi kuiñi, espíritu ja
ska'an ña vitna jin ñayiu inu so'o
ndeva'a nuu ia Dios.
3 Te suni saa ni ka osa'a ndi'i
yoon ama ka, chi ni ka ondikion
ni ka osa'o nagua junkuaan ini
yiki kuñuo vi ndi'i jakue'e ni ka
ondakani inio, te ni ka okuo ñayiu
ni ka oskiti ini ia Dios, inuu jin
sava ka ñayiu.
4 Su Dios, ja kuu ya ia ka'nu
ndeva'a ini, te janda'u ini ya, guaa
ni kutoo ndeva'a ña ya.
5 Te visi na kuinio ndiyi ka kuo
jin yika kuechio, su ni taa ya ja
ka teku inuo jin Jesukristu, te ni
ka'an nda'u ni ka'an kee ña ya ja
ni skaku ni'nu ña ya.
6 Te ni ndaxteku inuu ña ya jin
Jesukristu, te suni ni juntaa ña
ya ja vi kotatnunio jin Jesukristu
ndee andivi.
7 Sua'a ni sa'a ya nagua ja
tiempu ja vaji xne'e ya ja kua'a
ndeva'a ni ka'an nda'u ni ka'an
kee ña ya, chi ni kunda'u ini ña ya
jion jin ma'ñu sagua Jesukristu.
8 Chi ni ka'an nda'u ni ka'an
kee ña ia Dios jion, ja ni skaku
ni'nu ña ya jin ma'ñu sagua ja
ka kandijao. Te masu in ja vaji
nuu mao kuu, chi in java'a ja ni
skuta'u ña ia Dios kuu.
9 Te masu jin tniuu gua'a ja ka
sa'o kuu ja skaku ni'nu ña, nagua
ja ni in ñayiu ma vi kokuu teyii jin
tniuu gua'a ka sa'i.
10 Chi maa ia Dios ni sa'a
ña, te ni ndasa'a jaa ña ya jin
ma'ñu sagua Jesukristu, nagua ja
na vi sa'o tniuu gua'a, te na vi
kondikion ichi nuu ni sa'a tua'a
maa ya ja vi kakao nuu tniuu
gua'a yun.

Jin ma'ñu sagua Jesukristu ka oo jin tno'o mani

11 Te yun guaa vi ndaka'an ni
naxa ni ka oo ni ama ka, ja masu
ñayiu judio ka kuu ni. Te yun
guaa tna'a maa san judio, ja ka
chitnuni jin nda'a nuu yiki kuñu
de, ka xnani kue'e ña de jin ni ja
ñayiu tu ka yitnuni, ja tu ka oo jin
ia Dios ka kuu ni.
12 Chi tiempu yun, tu na Je-
sukristu ni ka oo jin ni, te ni ka
okuu siin ni nuu ñayiu ñuu Israel,
te tu ni ka jini sa'un ni tratu nagua
ni kee yu'u ia Dios ja sa'a ya jin
ñayiu Israel. Te nuu ñuyiu ya'a,
tu ni ka ojini ni ia Dios, ni tu na in
ka ndetu ka'nu ni.
13 Su vitna ja ka oo ni jin Je-
sukristu, chi jin ma'ñu sagua niñi

ya ja ni jati nuu cruz, te ni ka
kuyatni ni nuu ia Dios, visi ama
ka ni ka oo ni ndee jika.

14 Te Jesukristu sa'a ja ni ka ndu-
mani tna'o, chi ni sa'a ya ja ñayiu
judio vi ñayiu sava ka tatatno'o ni
ka nduo invaa ni ñuu nuu ya, chi
ni xnani ya in ja ni ondesi ma'ñu
sagua ja ni osa'a siin siin ña,
15 nuu ni soko ya maa ya ja ni ji'i
ya. Te ni skunkuu ya Ley Moisés
nuu tatnuni vi xndaku tniuu nuu
ñayiu judio, chi Ley yun sa'a siin
ñayiu judio jin ñayiu sava ka
tatatno'o. Su ni sa'a ya ja ni ka
ndui invaa ni ka ñayiu jaa nuu ia
Dios, vi ni sa'a ya ja oo jamani.
16 Te nuu ni ji'i Jesukristu nuu
cruz, yun ni xnaa ya ja ka nee u'u
tna'a mai vi jin ia Dios, te ni sa'a
ya ja ni ka ndui invaa ni ka ñayiu
nuu ya.

17 Ni kii Jesukristu, te ni
kaxtno'o ya tno'o va'a ja oo tno'o
mani jin ndi'i ñayiu. Ni kaxtno'o
ya nuu maa ni ja ni ka oo ni ndee
jika nuu ia Dios, vi nuu ñayiu
judio ja ka oo yatni nuu ya.
18 Chi jin ma'ñu sagua Je-
sukristu, te ndi'i ñayiu judio
vi ñayiu sava ka tatatno'o kuu
kiukuei jin ma'ñu sagua invaa
Espíritu nuu oo Tata Dios.

19 Te yun guaa masu ñayiu inka
ñuu ka kuu ka ni, te ni masu ka
jika nda'u ka ni, chi in ni ñayiu
ñuu maa ia Dios ni ka nduu ni, te
ñayiu ve'e maa ya ka kuu ni.
20 Te ndi'i mao ja ka kandijao
ka kuo na kuinio in ve'e ka'nu
ja kuva'a siki kava ja ka kuu tee
ni chitniuu Jesukristu ja ka ndiso
de tniuu na'nu ka, vi tee ni ka
ndakani tno'o ia Dios, te maa Je-
sukristu kuu kava ka'nu xtnañu'u
ja yituu skina ve'e.
21 Te jin Jesukristu netna'a ndi'i
ja kuva'a ve'e ka'nu yun, te
makusukun vi guaa ndee jino ja
kokuu in veñu'u vii maa Jito'o.
22 Te suni maa ni ja ka kuu ni
ñayiu sava ka tatatno'o, ka oo tutu
ni jin Jesukristu, te mavikua'nu
ni ja kentakuei ni vi kokuu ni in
veñu'u nuu oo ia Dios jin ma'ñu
sagua Espíritu ya.

3

Ni xtutenuu Pablo tno'o va'a Jesús nuu ñayiu sava ka tatatno'o

1 Te yun guaa maa san ja kuu
Pablo, yi'i san vekaa ja ja'a Je-
sukristu vi ja kaxtno'o san tno'o
ya nuu maa ni ja ka kuu ni ñayiu
inka tatatno'o.
2 Te maa ni, chi ja ndaa ndija
ja ni ka onini ni ja ni ka'an nda'u
ni ka'an kee ña ia Dios jin san, te
ni chitniuu ña ya ja ndakani san
tno'o ya nuu in in ni.
3 Te ni xne'e ya nuu san tno'o ni
yiyu'u ndee jana'a, te ni kaxtno'o
ya, nagua ja ni tee san joo luluu.
4 Te nuu ka ka'u ni, te vi kutnuni
ini ni ja jini san tno'o ja ja'a
Jesukristu ja ni yiyu'u,
5 in tno'o ni yiyu'u ja tu ni
xne'e ya nuu ni in ñayiu ndee
ama ka, su vitna te xne'e kaji Dios
jin ma'ñu sagua Espíritu ya nuu
ñayiu maa Dios ja ka kuu san tee
ni chitniuu ya vi tee ka ndakani
tno'o va'a Jesús.
6 Te tno'o ni yiyu'u kuu tno'o
ya'a: Ja jin ma'ñu sagua tno'o va'a
Jesús, te ñayiu sava ka tatatno'o vi
ñayiu judio vi ni'i inui nuu kuña'a
ia Dios ja vi sa'a jajin, chi invaa
ni ñayiu ka kui, te vi ni'i nagua
ni kee yu'u ya ja kuña'a ya nuu
ñayiu ka oo jin Jesukristu.
7 Te maa san kuu tee ni chitniuu
ña ia Dios ja kaxtno'o san nuu
ñayiu, nagua ni skuta'u ña ya ja
ni ka'an nda'u ni ka'an kee ña ya
jin jaka'nu maa ya.
8 Te maa san ja in tee nuu ka
kuu san nuu in tee lule sa'un nuu
ndi'i ñayiu ñuu maa ia Dios, su ni
taa ya in tniuu gua'a ndeva'a ja
ndakani san tno'o va'a Jesús nuu

ñayiu sava ka tatatno'o, tno'o ja
ma kentakueio vi kunio na kua'a
kuika ja kuu tno'o maa Jesukristu.
9 Te ndakaxtno'o kaji san nuu
ndi'i ñayiu ndee ja kuu tno'o ni
ndakani ini Dios ja sa'a ya, ia ni
sa'a ndi'i ja oo ñuyiu, ja kuu tno'o
ni yiyu'u ndee jana'a.
10 Saa ni sa'a ya, nagua ja nd-
inuu nuu tno'o ndichi maa ia Dios
vi kuni ia ka kuu nija'nu vi ia
na'nu ja ka oo andivi vitna, jin
ma'ñu sagua ñayiu ka skua'a.
11 Sua'a ni sa'a ya nagua ni
ndakani ini ya ja sa'a ya ndee
jaxtnañu'u, te ni skunkuu ya jin
Jito'o Jesukristu nuu ni kii ya
ñuyiu.
12 Te jin Jesukristu ka kukanu
inio ja jinokueio nuu oo ia Dios
jin ma'ñu sagua ja ka kandijao ya,
guaa ma vi yu'o.
13 Te yun guaa jikanta'u san ja
ma vi kuita ni ja ja'a tnundo'o
tna'a san ja ja'a in in maa ni, chi
ja sia'a ndo'o san, te in jayiñu'u in
in maa ni kuu.

Ndakuatu Pablo ja ja'a ñayiu Éfeso

14 Ja ja'a ya'a guaa ja'nu jiti san
nuu ia Dios, Tata Jito'o Jesukristu.
15 Te sivi maa ya ka ndiso ndi'i
ndikin tata ja ka oo ndee andivi vi
ñuyiu.
16 Jikanta'u san nuu ya, ja na taa
ya jaka'nu ya vi javii java'a ja oo
nuu ye'e tajan ya, nagua ja vi koo
ndakui ini anu ni jin ma'ñu sagua
Espíritu ya,
17 nagua ja na koo Jesukristu ini
anu ni ja ka kandija ni ya, nagua
ja vi koyutnu ni, te vi konokuiin
gua'a ni na kuinio in yutnu ja ni
jika yo'o tnu, chi kutoo ña ya, te
ka ka'an too ni in ñani in tna'a ni.
18 Saa te vi kuni ndaa kuiti ni jin
ndi'i ñayiu maa ia Dios ja ka'nu
ndeva'a ja kutoo ña Jesukristu, te
ni tu kintna'a inuu jin ja jite vi ja
kunu vi ja sukun ja kutoo ña ya.
19 Saa te vi kuni ni naxa kutoo
ña Jesukristu, ja ka'nu ndeva'a
ka kuu saa nuu ndi'i ja ka jinio,
nagua ja saa, te kentakuei ni vi
koo ni naxa oo maa ia Dios.
20 Te na vi ndakuanta'uo nuu ia
Dios, ia ka'nu ndeva'a, ja sa'a ya
kua'a ndeva'a ka tniuu vii tniuu
va'a, saa ja ka jikaon nuu ya, axi
ja ka ndakani inio, te sa'a ya yun
jin jaka'nu maa ya ja satniuu ini
anuo.
21 Te yun guaa na vi chiñu'u
ñayiu ka skua'a ia Dios jin
ma'ñu sagua Jesukristu ja ia ka'nu
ndeva'a kuu ya, ndi'i ni jichi vi
nikuii nikani ni. Saa na kokuu.

4

Na vi kokuo invaa ni ñayiu nuu Espíritu ia Dios

1 Te yun guaa maa san ja oo san
vekaa ja ja'a Jito'o, jikanta'u san
nuu in in ni ja vi kaka ndaa ni nuu
ichi ia Dios, nagua kuini maa ya,
chi yun guaa ni ndakana ña ya ja
vi sa'a ni.
2 Vi sa'a nda'u ni maa ni, te vi
ku'un nda'u vi ku'un kee ini ni. Te
vi koka'nu ini ni, te vi kuandee ini
ni ja ja'a in in ni ja ka ka'an too
tna'a ni,
3 te vi nduku ndee ni ja vi kotutu
ni nagua sa'a maa Espíritu ia Dios
jin ma'ñu sagua jamani.
4 Chi invaa ni ñayiu ka kuu ni
nuu ia Dios, te invaa ni Espíritu
ya oo ini anu in in ni, vi invaa ni
ka ndetu ka'nu ni ya ja ni kana ña
ya,
5 te invaa ni Jito'o oo, vi invaa ni
ia ka kandijao, te invaa ni ja ja'a
Jesukristu ni ka janduteo,
6 te invaa ni Dios kuu Tata ndi'o,
te maa ya kuu ia tatnuni nuu
ndi'o, te maa ya satniuu jin ma'ñu
sagua ndi'o, te oo ya ini anu in ion.
7 Su ni ka'an nda'u ni ka'an kee
ña ia Dios jin in ion na kuu na kuu
na tniuu ni kuini maa Jesukristu
ja skuta'u ña ya.
8 Te yun guaa ka'an nuu tutu ii:

Mandaa de ndee sukun ka kua'an de,
jin ja ni ju'ni de ja xiin siki ni kundee de,
te ni skuta'u de java'a jin ñayiu,
ka'an sua'a.
9 ¿Te naxa kei ka'an ja mandaa
yun? Kei ka'an ja xtnañu'u ka
ndee andivi makuun Jesukristu, te
ni kunjino ya ndee nuu ndi'i sa'un
ka ñuyiu ya'a.
10 Te ia ni kuun nuu ñuyiu, kuu
ia ja suni mandaa ya guaa ndee
nuu sukun ka andivi, nagua ja koo
ya ndi'i ni nuu.
11 Te suu maa ya ni chiyukun
tee vi kondiso tniuu na'nu, sava
de ka kuu tee ni chitniuu Jesús ja
ka ndiso de tniuu ka'nu ka, te sava
de ka kuu tee ka ndakani tno'o ya,
te sava de ka kuu tee ka xtutenuu
tno'o ya, te sava de ka kuu tee ka
jito ñayiu ka skua'a, vi sava de ka
kuu tee ka kaxtno'o.
12 Sua'a ni sa'a tua'a ña ya,
nagua ja vi satniuo nuu tno'o ya,
nagua ja saa, te vi chituo ñayiu
maa ya ja vi kua'nui nuu tno'o ja
ka kandijai Jesukristu,
13 vi guaa ndee ndi'o na ken-
takueio vi kotutuo jin tno'o ja ka
kandijao, te vi jinkui'nu gua'a inio
ja ka'nu kuu Se'e ia Dios, ja vi
kokuo in ñayiu ni jija, vi guaa
ndee kentakueio ja vi koo naxa oo
maa Jesukristu.
14 Te saa nagua ja ma vi kokuu
kao na kuinio suchi kueli ja vita
ndeva'a ka kui, te ñama ka samai,
te ya'a yun ni ka jikai jin tno'o
ja ka kaxtno'o ñayiu na kuinio
mi'i ja ya'a yun ni jiso ña tachi,
te vi guaa ndee ka jandetui ja ka
xnda'u ña ñayiu jin tno'o ndichi
ini ja ka jikai ichi kue'e.
15 Chi sua'a na vi ka'on tno'o
ndaa ja ka ka'an too tna'o, te na
vi kua'nuo ja vi koo naxa oo maa
Jesukristu, chi maa ya kuu yiki
xini ndi'o ja ka kuo yiki kuñu ya.
16 Te ndi'i yiki kuñu ja ñutna'a
gua'a vi netna'a inuu jin ndi'i
tuchi, ja ka chitu tna'a inuu jin
tniuu ka sa'a in in ndatniuu ja oo
nuu yiki kuñu, te yun ka ni'i ja
ka ja'nu. Te saa ka kuu yoon jin
Jesukristu, chi nuu ka sa'o tniuu
ja ni chitniuu ña ya, te vi koyutnu
kao jin ja ka ka'an too tna'o.

Vi sa'a gua'o chi ñayiu jaa ka kuo nuu Jesukristu

17 Ya'a kuu tno'o ka'an san nuu
in in ni, te skuiso siki ña san
jin sivi maa Jito'o, ja ma vi kaka
ka ni nuu ichi kue'e, nagua ka
jika ñayiu sava ka tatatno'o ja tu
ka jini ia Dios, te nino'o ni ja tu
jiniu'u ka ndakani ini.
18 Chi ka ndesi jajintnuni ja tu
ka jinkui'nu ini, te ni tu na Dios
ka oo jin ja vi kotekui nuu ya, chi
tu ka jini tno'o ya, te inu ndee
ndeva'a ini anui.
19 Chi ja ni ka jija ni'nui, te ni
ka kiundui ka sa'i nino'o ni ja ka
kusii ini yiki kuñui, vi ka ndioo ini
ja vi sa'i ndi'i taka jane'e jayichi.
20 Su maa ni, chi masu saa ni ka
kutua'a ni nuu Jesukristu.
21 Chi jandaa ja ni ka onini ni
tno'o ya, ja ni ka kaxtno'o nuu ni,
nagua oo nuu tno'o ndaa maa ya.
22 Te ja ja'a ja ni ka osa'a ni ndee
ama ka, vi xndoo ni ichi yata ni
ndi'i jakue'e ni ka osa'a ni nuu ni
ka okusii ini ni jin yiki kuñu ni ja
ni oxnda'u ña,
23 te vi kuandetu ni ja na
ndasa'a jaa ia Dios anu ni vi
jajintnuni ni.
24 Te vi nduu ni ñayiu jaa, na
kuinio nuu ka ndasama ni sa'un
tne'e ni, te ka ndekui'nu ni sa'un
jaa, chi ni sa'a ña ia Dios naxa
oo maa ya, ja vi kaka ndaa ni, te
vi kokuu ni ñayiu vii ñayiu va'a,
nagua kaxtno'o maa tno'o ndaa.
25 Te yun guaa vi xndoo ni tno'o
ja ka xnda'u tna'a ni, te vi ka'an
ndaa ni nuu in ñani in tna'a ni,
chi in ni ñayiu ka kuu ndi'o.
26 Te nuu ka kiti ini ni, su ma
vi sa'a ni yika kuechi, te ma vi

kendoo ni jin tno'o kiti ini yun
guaa ndee nuu kee nikandii,
27 te ma vi kune ni ichi ja
skanakau ña Tachi nuu yika
kuechi.
28 Te na in su'u, ma su'u kai, chi
na satniui jin nda'i in tniuu gua'a
ja na ni'i nagua kuña'i nuu ñayiu
tu nagua neva'a.
29 Te ni in tno'o ne'e ma vi
ka'an ni, chi nino'o tno'o va'a vi
ka'an ni, nagua ja chituu ña ja
vi koyutnu ñayiu ka nini, te vi
kendoo va'i jin tno'o ka ka'an ni.
30 Te ma vi sa'a ni ja tna'u ini
Espíritu ia Dios, chi Espíritu ya ni
chitnuni ña nagua ja ndakuni ña
ya ja ñayiu maa ya ka kuu ni nuu
jino kiuu ja skaku ni'nu ña ya in
jichi ni nuu jakue'e.
31 Te vi xndoo ni ndi'i ja u'u ka
oo ini anu ni, vi ja ka jiso niñi ni
ja ka kiti ini ni, vi ja ka kana xeen
ni, vi ja ka kane'e ni, vi ndi'i jane'e
jayichi ka sa'a ni.
32 Chi sua'a vi kokuu ni ñayiu
va'a ini vi ñayiu nda'u ini jin in in
ni, te vi kuaka'nu ini ni ja ja'a in
in ni, nagua ni jaka'nu ini ia Dios
ja ja'a yika kuechi ni jin ma'ñu
sagua Jesukristu.

5

Na vi kaka ndaa ñayiu ka kuu se'e ia Dios

1 Maa ni ja ka kuu ni se'e ia Dios
ja kutoo ña ya, vi nduku ndee ni
ja vi koo ni naxa oo maa ya.
2 Te vi ka'an too tna'a ni, nagua
kutoo ña Jesukristu jin in ion, te ni
soko ya maa ya ja ja'o, na kuinio
in lelu, te ni kenta xiko asin ndee
nuu ia Dios.
3 Te maa ni ja ka kuu ni ñayiu
maa ya, vi sa'a gua'a ni, te ma vi
sa'a ni kuechi ñuyiu, ni ma vi sa'a
ni ndi'i jatne'e, ni ma vi jio'o ni
ndatniuu inka ñayiu,
4 ni ma vi ka'an ni tno'o ne'e, ni
tno'o ja tu jiniu'u, ni tno'o siki ja
ka'an kue'e, chi masu vatuka kuu.
Te gua'a ka kuu ja vi ndakuanta'u
ni nuu ia Dios.
5 Chi ja ka jini gua'a maa ni
ya'a: Ja ni in ñayiu sa'a kuechi
ñuyiu, ni ñayiu sa'a jatne'e, ni
ñayiu ndioo ini kua'a xu'un, ja
chiñu'i xu'in yun, ma kuu vi ni'i
ta'ui ja vi sa'a jajin nuu tatnuni
Jesukristu vi ia Dios.
6 Te vi koto ni maa ni ja ni in
ñayiu ma vi xnda'u ña jin tno'o
vasa, chi siki ya'a vaji ja kiti ini
ia Dios siki ñayiu inu so'o ndeva'a
nuu ya.
7 Te ma vi nitna'a ni jin ñayiu
yun ja vi sa'a ni nagua ka sa'i.
8 Chi ama ka ni ka ojika ni
ñunee, su vitna ja ka oo ni jin
Jito'o, te ka oo ni nuu ye'e ni'nu
maa ya, te vi kaka ni nagua jika
ñayiu oo nuu ye'e ni'nu ya.
9 Chi nuu ia ye'e ni'nu vaji ja
va'a ini ñayiu vi ja kaka ndai vi
ja sa'a nda'i.
10 Te vi nduku ndee ni ja vi
kutua'a ni ndeja kuu ja junkuaan
ini Jito'o.
11 Te ma vi kiunduu ni ja vi sa'a
ni tniuu ja tu jiniu'u, nagua ka sa'a
ñayiu ka jika ñunee, chi gua'a ka
kuu ja vi xtuu ndijin ni nagua ka
sa'i,
12 chi ka kanoo ja koka'on nagua
ka sa'a yu'u ñayiu yun.
13 Su ndi'i ni tniuu nuu ka sa'a
ndijin ñayiu nuu ye'e ni'nu, te tuu
ndijin, chi ja ye'e ni'nu yun xtuu
ndijin ña jin ndi'i ja ka sa'a ñayiu.
14 Te yun guaa ka ka'an ñayiu
sua'a:
Ndoto ron ja kixin ron,
te ndakoo ne'u ndiyi jian,
te na ye'e ni'nu Jesukristu ini anu
ron,
ka ka'an sua'a.
15 Te yun guaa vi koto va'a ni
maa ni, te ma vi kaka ni nagua ka
jika ñayiu tu ka jini nagua ka sa'i,
chi vi kaka ni nagua jika in ñayiu
ndichi.
16 Te vi nduku ni ja vi sa'a ni
java'a ndi'i ni jichi ja kuu vi sa'a

ni, chi kua'a jakue'e ka sa'a ñayiu
in kiuu in kiuu.
17 Te yun guaa ma vi kokuu ni
ñayiu vasa ja tu jini nagua sa'i, chi
vi nduku ndee ni ja vi jinkui'nu ini
ni na ndeja kuu ja kuini Jito'o ja vi
sa'a ni.
18 Te ma vi kojini ni jin nduxi
uva, chi nani ja skunaa ña kuu,
chi saa sua'a vi kochitu ni jin
Espíritu ia Dios.
19 Te vi ka'an nuu tna'a ni jin
tno'o ja vaji nuu salmo, vi tno'o ja
vaji nuu yaa ndakuanta'u nuu ia
Dios, vi yaa ja ndakakune'e maa
ya, te vi kata ni jin ndee ini ndee
anu ni ja ka chiñu'u ni Jito'o.
20 Te siun ni vi kondakuanta'u
ni nuu Tata Dios jin sivi Jito'o
Jesukristu, ja ja'a ndi'i javii java'a
sa'a ya.

Na vi konee yiñu'u nuu tna'o

21 Vi kuantno'o nuu tna'a ni ja
ka yu'u ni'nu ni Jesukristu.
22 Te maa ni ja ka kuu ni ñasi'i,
vi kuanyu'u vi kuandetu ni nuu
yii ni, nagua ka sa'a ni nuu maa
Jito'o.
23 Chi teyii kuu nija'nu nuu
ñasi'i, nagua kuu nija'nu maa
Jesukristu nuu ñayiu ka skua'a ja
ka kuo na kuinio yiki kuñu ya, te
skaku ni'nu ña maa ya.
24 Te suni nagua ka janyu'u
ka jandetu ñayiu ka skua'a nuu
Jesukristu, suni saa ni na vi
kuanyu'u vi kuandetu ñasi'i ndi'i
ni jichi nuu yii ña.
25 Te maa ni ja ka kuu ni teyii,
vi kokutoo ni ñasi'i ni, nagua ni
kutoo Jesukristu ñayiu ka skua'a,
te ni soko ya maa ya ja ja'o.
26 Sua'a ni sa'a ya nagua ja sa'a
siin ña ya ja vi kokuo ñayiu maa
ya, te ni ndasa'a ndoo ña ya jin
ma'ñu sagua tno'o ya nuu ni ka
janduteo,
27 nagua ja ndakuaka ña ya nuu
oo maa ya ja ka kuo ñayiu vii ja
ka skua'o, chi tu na jatne'e oo, na
kuinio yunuo ja tu na tichio'o oo,
ni tu ndañii, ni in ja tu nagua oo.
28 Te suni saa ni maa ni teyii,
vi kokutoo ni ñasi'i ni, nagua ka
kutoo ni yiki kuñu ni. Chi na in
kutoo ñasi'i, te kutoi mai.
29 Chi ni in teyii tu jini u'u
de yiki kuñu de, chi saa sua'a
skaa de vi jito va'a de, nagua sa'a
Jesukristu jin ñayiu ka skua'a.
30 Chi in in mao ka kuu na
kuinio in ndatniuu ja oo nuu yiki
kuñu ya.
31 "Te yun guaa xndoo teyii tata
de vi nana de, te nitna'a de jin
ñasi'i de, te ndi nduu de jin ña
ka kuu invaa ni ka ñayiu", nagua
ka'an nuu tutu ii.
32 Ka'nu ndeva'a kuu tno'o ya'a
ja ni yiyu'u, su ka'an san vitna ja
ka'an ja ja'a Jesukristu vi ja ja'a
ñayiu ka skua'a.
33 Visi ni saa, suni in in maa ni
vi kokutoo ni ñasi'i ni nagua ka
kutoo ni maa ni. Te suni ñasi'i,
na konee yiñu'u ña nuu yii ña.

6

1 Roon ja ka kuu ron se'e, vi
kindei vi kititi nuu tata ron vi
nuu nana ron, chi yun kuu java'a,
nagua ka sa'a ron nuu Jito'o.
2 Chi ya'a kuu tno'o xtnañu'u ja
tatnuni ia Dios nuu ni kee yu'u ya
ja tetniuu ya in java'a, nuu ka'an
sua'a: "Vi kuanyu'u vi kuandetu
nuu tata ron vi nuu nana ron,
3 nagua ja vi koo vii vi koo va'a
ron, te vi kona'a ñuu ron nuu
ñuyiu ya'a", kachi ya.
4 Te maa ni ja ka kuu ni yua, ma
vi skiti ini ni se'e ni, chi sua'a vi
skua'nu ni jin tno'o naxa vi koo
naxa vi kakai, te vi xteku ni jin
tno'o maa Jito'o.
5 Te maa ni ja ka kuu ni ñayiu
ka jinokuechi, vi kuantno'o ni nuu
lamu ni ja ka oo ñuyiu ya'a. Vi
konee ni jayiñu'u, te vi koyu'u
ni'nu ni de, te vi kunukuechi gua'a

ni nuu de, nagua ka jinokuechi ni
nuu Jesukristu.
6 Te saa vi sa'a ni, masu nani
nuu ka ndia'a de ja vi kendoo va'a
ni, nagua ka sa'a ñayiu ka nduku
ja vi kendoo va'a mai nuu ñayiu
ñuyiu, chi vi kunukuechi ni nagua
ka jinokuechi ni nuu Jesukristu, te
vi ndee ini ndee anu ni vi sa'a ni,
nagua kuini maa ia Dios.
7 Te vi kosii ini ni vi kunukuechi
ni, na kuinio ja nuu Jito'o ka
jinokuechi ni, te masu nuu ñayiu.
8 Chi ja ka jini ni ja java'a ka sa'a
in in maa ni, te yun vi ndani'i ya'u
ni nuu Jito'o, a ka kuu ni ñayiu
ka jinokuechi axi ñayiu tu na xiin
nuu ka jinokuechi.
9 Te maa ni ja ka kuu ni lamu,
suni saa vi sa'a ni jin ñayiu ka
jinokuechi nuu ni. Ma vi koskoto
ioo ni jin, chi ja ka jini ni ja invaa
ni Jito'o ni jin oo andivi, te maa ya,
chi inuu sa'a ya jin ndi'i ñayiu.

Vi kotua'o ja vi kaxin tna'o jin Tachi

10 Vitna te ka'an ka san: Vi
koyutnu ni jin jaka'nu vi jandakui
maa Jito'o.
11 Vi kekui'nu ni ndi'i sa'un taa
ia Dios nagua ka ni'nu soldado
nuu ka jaxin tna'a de, nagua ja
kuu vi koyutnu ni, te ma vi kuan-
detu ni ja xnda'u ña Tachi.
12 Chi masu jin ñayiu ñuyiu ka
jaxin tna'a jion, chi ka jaxin tna'o
jin ia ka kuu nija'nu vi ia na'nu ja
ka oo andivi, siki ia ja ka tatnuni
nuu ñunee ñuyiu ya'a, vi siki ia ka
sa'a jakue'e ja ka oo ndee andivi.
13 Te yun guaa vi kakuiko gua'a
ni ndatniuu taa ia Dios ja ka nee
ñayiu nuu ka jaxin tna'i, nagua ja
vi kundee ini ni kiuu koo jakue'e
yun, te nuu ndi'i ja vi skunkuu ni,
te vi koyutnu ka ni.
14 Te yun guaa vi koyutnu ni
na kuinio in soldado, te vi ku'ni
tnuu ni chii ni ja kuu tno'o ndaa ia
Dios ja ka kandija ni. Te vi skutu
ni maa ni jin ja ka sa'a ndaa ni,
nagua sa'a in tee jaxin tna'a, ja
skutu de maa de jin sa'un kaa ja
ndesi ni'nu ndika de.
15 Te vi ki'i ni ndijan ni ja vi
kotua'a ni ja vi kaxtno'o ni tno'o
va'a Jesús ja na vi koo mani ñayiu.
16 Te ja kanuu ka kuu ja vi
kandija gua'a ni, na kuinio ja vi
kinda'a tua'a ni kaa tikute ja vi
kasi ni yutnu ndugua ja kai nuu
punta ja skunta Tachi.
17 Te vi kukanu ini ni ia Dios
ja skaku ni'nu ña ya, nagua sa'a
ixini kaa ja skaku ni'nu xini tee
jaxin tna'a. Te vi kuantniuu ni
tno'o va'a ia Dios ja taa Espíritu
ya, nagua jantniuu tee jaxin tna'a
yun yuchi kani de.
18 Te siun ni vi kondakuatu ni,
te vi kokakanta'u ni nuu ia Dios
jin ma'ñu sagua Espíritu ya, te vi
koo tua'a ni, ma vi kusun ini ni,
te siun ni vi kokakanta'u ni ja ja'a
ndi'i ñayiu maa ia Dios.
19 Te suni vi kondakuatu ni ja
ja'a maa san, nagua ja na taa ia
Dios tno'o ka'an san nuu kaxtno'o
san, nagua ja ma yu'u san ndakani
san tno'o ni yiyu'u ja oo nuu tno'o
va'a Jesús.
20 Chi ia Dios ni tetniuu ña jin
san ja ndakani san tno'o ya, visi ja
ja'a tno'o ya'a kuu ja nu'ni san jin
cadena vitna. Su vi kakanta'u ni
ja ja'a san, nagua ja ma yu'u san
ka'an san tno'o ya nagua kuini ja
ka'an san.

Sandi'i ni ka ndakantno'o Pablo ñayiu ka skua'a

21 Tetniuu san ñanio Tíquico ja
ka'an too san de, nagua ja ndakani
de, te vi kuni ni ndi'i naxa oo san
vi nagua sa'a san. Suu de kuu in
tee ndaa ja kaxtno'o de tno'o maa
Jito'o.
22 Te yun kuu ja tetniuu san
de nuu ka oo maa ni, nagua ja
ndakani de naxa ka kuu san, te
ndataa de tno'o ndee ini.
23 Te maa Tata Dios vi Jito'o
Jesukristu na taa ya jamani ya ja
vi koo jin ni ja ka kuu ni ñayiu ka

skua'a, te vi ka'an too tna'a in in
maa ni vi vi kandija ni.
24 Te ia Dios na koto na kuni ña
jin ndi'i ni ja ma naa ndoñu'u ja
ka kutoo ni Jito'o Jesukristu. Saa
na kokuu.

Tutu ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Filipo

1 Maa san kuu Pablo vi Timoteo ja ka jinokuechi san nuu
Jesukristu, te ka tee san tutu ya'a
nuu ndi'i maa ni ja ka kuu ni
ñayiu maa ia Dios ja ka oo ni jin
Jesukristu, vi nuu tee ka tatnuni
ne'u ni, vi nuu tee ka chituu ña
jin ni, ja ka oo ni ñuu Filipo.
2 Te maa Tata Yuao jin Jito'o
Jesukristu na chindee chituu ña
ya, te vi koo ni jin jamani ya.

Jikanta'u Pablo ja ja'a ñayiu ka skua'a

3 Ndakuanta'u san nuu ia Dios
in in jichi ja ndaka'an ña san jin
in in ni.
4 Te nuu ndakuatu san, siun ni
jikanta'u san nuu Dios ja ja'a ndi'i
ni, te kusii ndeva'a ini san.
5 Chi ndee kiuu xtnañu'u ja ni ka
kandija ni tno'o ya jin ndee vitna,
ka chituu tna'o ja ka xtutenuo
tno'o va'a Kristu.
6 Te kukanu ndaa ini san jin
ya'a: Ja maa ia Dios ni skeja'a
tniuu gua'a nuu ndi'i ni, te siun
ni kosa'a ya ja vi kuja gua'a ni
nuu tno'o ya, guaa ndee kiuu ja
na ndajiokuiin Jesukristu.
7 Te vatu ka kuu ja siun ndakani
ini san ja ja'a ndi'i ni, chi vi anu
san ka ñu'u ni, chi inuu ni ni
chindee ni chituu ña ia Dios jion,
nuu yi'i san vekaa axi nuu oo san
nuu nda'a tee ka netniuu ja ka'an
ni'nu san ja ja'a tno'o va'a Kristu
ja tno'o ndaa kuu.
8 Te maa ia Dios ja jini ja kutoo
vii ña san jin ndi'i ni, nagua vii
kutoo ña Jesukristu jion.
9 Te nuu ndakuatu san, jikanta'u
ña san nuu ia Dios ja na chituu
ña ya ja vi kokutoo tna'a gua'a ka
ni, te vi jinkui'nu kaji ini ni ndi'i
nagua kuini maa ia Dios ja vi sa'a
ni.
10 Nagua ja saa, te vi kuni ni
vi kaji ni jagua'a ka, nagua ja vi
kokuu ni ñayiu ndaa, ja tu na
kuechi vi kotavi ni kiuu na ndenta
Kristu.
11 Saa, te kaya kua'a tniuu
gua'a tniuu ndaa ja ka sa'a ni jin
ma'ñu sagua Jesukristu, nagua ja
vi chiñu'u ñayiu ia Dios ja ia vii ia
va'a kuu ya.

Ja ka tekuo kuu ja ka chiñu'o Kristu

12 Kuini san ja vi kuni ni, vi ñani
vi kua'a, ja tnundo'o ja tna'a san
ya'a chituu ña ja kutenuu gua'a ka
tno'o va'a Kristu.
13 Te yun kuu ja ndi'i tee ka
kuu soldado nuu ve'e tniuu ya'a
vi sava ka ñayiu, ja ka jini gua'i
ja oo san vekaa ya'a ja jinokuechi
san nuu Kristu.
14 Te nuu ni ka jini ñanio vi
kua'o ja oo san vekaa ya'a, te kua'i
ni ka kundee ini nuu Jito'o, te vi
ni ini ni anui ni ka ndakani tno'o
va'a ia Dios nuu ñayiu, te tu ni ka
yu'i.
15 Te jandaa kuu ja sava ñayiu,
chi vi chia inu kuasun ni ini, guaa
ka ka'in tno'o va'a Kristu, ja ka
ndukui ja vi kokuu ka'nu kai. Su
savai, chi ka ndakani va'a ini ja ka
ndakani tno'o ya.
16 Te savai ka ndakani tno'o va'a
Kristu, chi ka ndukui ja va'a mai,
te masu jin ndee ini ndee anui ka
ka'in, chi ja ka kuini kuu ja na
tna'a ka san tno'o suchi ini, vitna
ja yi'i san vekaa ya'a.
17 Su sava kai, chi ka sa'i ja ka
kutoo ñai jin san, chi ka jini ja
maa ia Dios ni jani ña jin san ja
ka'an ni'nu san ja ja'a tno'o va'a
Kristu.
18 Su tu na ndakantno'o, a ka
ndakani ndai tno'o Kristu axi chia
inu jani ini, su ja maa san, chi
kusii ini san ja ka ndakani tno'o
ya.
Te vivi'i ka kokusii ini san.

19 Chi jini san ja ka ndakuatu ni
ja ja'a san vi ja chituu ña Espíritu
Jesukristu jin san, te suu sa'a ja
kaku san.
20 Chi ja kuini san vi ndetu ka'nu
san kuu ja ma kuatu ndia'a maa
ia Dios ja ni'i san tno'o kanoo,
chi sua'a vi ni ini ni anu san na
ndakani san tno'o ya, nagua ja
vitna vi siun ni kosa'a ka'nu san
Kristu, te tu ni ja sa'i a koteku san
axi kuu san.
21 Ja maa san, chi ja teku san
kuu ja chiñu'u san Kristu. Te ja
kuu san kuu ja kundee san ja ki'in
san koo san jin ya.
22 Su nuu ja na koteku ni san, te
kuu satniuu ka san ja vi kaya ka
ñayiu vi kandija Kristu nuu siun.
Te yun guaa tu jini san ndeja kuu
jagua'a ka ja kaji san, a ja koteku
san axi ja kuu san.
23 Chi ka oo uu ichi ya'a, te tu
jini san nagua kuu ja sa'a san: In
kuu ja kuini san ja kuu san nagua
ki'in san koo san jin Jesukristu
andivi, chi yun kuu jagua'a ka.
24 Su inka kuu ja koteku ni san,
chi yun kuu ja kanuu ka ja ja'a in
in maa ni.
25 Te yun kukanu ini san, te jini
san ja koteku ka san ja vi koo
nunuu kao, nagua ja chituu ña san
ja vi koyutnu ka ni jin tno'o ka
kandija ni, te vi kokusii ini ni.
26 Te saa nagua ja nuu nda-
jiokuiin san inka jichi ja ndajakoto
ña san, te yun sa'a ja vi kokusii ini
ka ni nuu ka chiñu'u ni Jesukristu
ja jito ña ya jin san.

27 Te ja kanuu ka kuu ja vi
nduku ndee ni ja vi kaka ndaa ni,
te vi sa'a ni nagua kuini maa tno'o
va'a Kristu, te inuu ni kuu a jaa
san ja jakoto ña san axi ma jaa
san. Su kuini san konini san ja
vi ka'an ñayiu ja ka oo yutnu ni,
vi inuu ka ndakani ini ni, vi inuu
ka nduku ndee ni ka kaxtno'o ni
tno'o va'a Kristu ja ka kandija ni.
28 Te ma vi kuandetu ni ja vi
siu'u ña ñayiu ka ndakoo siki ni,
chi ja ka ndakoi yun xne'e kaji ja
ki'inkuei vi nai, te suni xne'e ja
maa ni, chi vi kaku ni'nu ni, te
ndi'i ya'a vaji nuu maa ia Dios.
29 Chi ja ja'a maa Kristu kuu
ja ni ka ni'i ta'u ni ja masu
maintno'o ni ja ka kandija ni ya,
chi suni ja ka tna'a ni tnundo'o ja
ja'a ya.
30 Te inuu ni ka ndo'o nuu ka
tna'o tnundo'o, chi ja ka jini maa
ni naxa ni tna'a san tnundo'o nuu
ni ka kagua tna'a san jin ñayiu
nuu ni ka oo ñuu jian, vi suni ka
jini so'o ni vitna naxa tna'a san
tnundo'o ya'a.

2

*Ni sa'a nda'u Kristu maa ya te
ni ndasa'a ka'nu ña Tata Dios*

1 Nuu saa te ja ka oo ni jin Kristu
kuu ja ka ni'i ni tno'o ndee ini,
te ja kutoo ña ya kuu ja ka oo sii
ini ni, te oo Espíritu ya ini anu ni,
te ka kutoo tna'a ndeva'a ni vi ka
kuu nda'u ini tna'a ni.
2 Te yun guaa vi ndataa ni tno'o
sii ini nuu san, te inuu ni vi
ndakani ini ni, vi inuu ni vi ka'an
too tna'a ni, vi inuu ni vi koo ini
anu ni vi jajintnuni ni.
3 Ma vi sa'a ni in tniuu ja vi sa'a
teyii ni maa ni, axi ja vi kendoo
va'a maa ni. Vi sa'a nda'u ni maa
ni, te vi kani ini in in maa ni ja
sava ka ñayiu, chi ka kuu na'nu
kai saa maa ni.
4 Te ni in ni ma vi nduku ni ja vi
kendoo va'a maintno'o maa ni, chi
suni vi nduku ni ja na vi kendoo
va'a sava ka ñayiu.
5 Te in in maa ni, vi ndakani ini
ni nagua ni ndakani ini Jesukristu.
6 Chi visi inuu ni kuu ya jin Tata
Dios,
su tu ni nduku ya ja koo ya
jin ndi'i jayiñu'u oo nuu ia
Dios.
7 Chi sua'a ni xndendoo ya ja ni
okuu ka'nu ya,
te ni nduu ya in tee jinokuechi,

ja ni kaku ya nagua ka kaku ndi'i
ñayiu ñuyiu.
8 Te nuu ni nduu ya in teyii,
te ni sa'a nda'u ya maa ya,
te ni jantno'o ya nuu ia Dios guaa
ndee nuu ni ji'i ya,
visi ni ka jatakaa ña jin ya in yika
cruz.
9 Te yun guaa ni sa'a ka'nu ña ia
Dios jin ya ja kuu ya in ia
ka'nu ndeva'a.
Te ni jiña'a ya in sivi ja kuu ka'nu
ndeva'a ka nuu ndi'i sivi.
10 Nagua ja jin sivi maa Jesús, te vi
jinkuiin jiti ndi'i nagua ka
oo andivi,
vi ñayiu ka oo ñuyiu, vi ndi'i
nagua ka oo chii ñu'u ja vi
chiñu'i nuu ya.
11 Te saa nagua ja ndi'i ñayiu vi
ndaa yu'u,
te vi ka'in ja Jesukristu kuu maa
Jito'o,
nagua ja vi konei jayiñu'u nuu
Tata Dios.

Xteku ña Pablo ja vi kuantno'o gua'a ñayiu ka kandija

12 Nuu saa, vi ñani vi kua'a ja
ka'an too ña san, nagua ni ka
ojantno'o ni tno'o ni kaxtno'o san
nuu ni ka oo, te vi kuantno'o gua'a
ka ni vitna ja oo jika san, te vi
kondi'ni ni ja vi kaka ndaa ni jin
tno'o ja ni skaku ni'nu ña ya jin
ni, te vi sa'a nda'u ni maa ni ja ka
yu'u ni'nu ni ya.
13 Chi Dios kuu ia sa'a ja ka kii
ini ni ja vi sa'a ni, vi ja vi sa'a va'a
ni nagua kuini maa ya.
14 Te vi sa'a ni ndi'i ya'a, su ma
vi koka'an kuechi ni, te ni ma vi
kotee tna'a ni,
15 nagua ja ni in ñayiu ma vi
nuku'un yika kuechi ni ja ka kuu
ni ñayiu ndaa, te vi xne'e ni ja
se'e ia Dios ka kuu ni, vi ñayiu vii
ne'u ñayiu ne'e ñayiu yichi yun.
Te ne'u ñayiu yun vi koye'e ni na
kuinio kimi ja ka ye'e ti andivi
tno'o jakuaa,
16 chi ka tava'a gua'a ni tno'o taa
ja ka tekuo nikuii nikani. Te nuu
ja saa ka sa'a ni, te kokusii ini san
ja ja'a ni kiuu na ndenta Kristu
ja tu ni jiondita uun san, ni tu ni
satniuu uun san.
17 Te visi na tna'a san kuakua'a
tnundo'o ja soko san maa san nuu
ia Dios, ja nitna'a jin ja ka soko
maa ni ja ka jinokuechi ni nuu ya,
chi ka kandija ni ya, te kusii ini
san vi ndataa san tno'o sii ini.
18 Te suni vi kokusii ini ni nuu
ia Dios, te vi ndataa ni tno'o sii ini
ja na vi kokusii inio.

Ni tetniuu ña Pablo jin Timoteo vi Epafrodito ja vi nukoto de ñayiu ka skua'a ñuu Filipo

19 Te ndetu ka'nu san nuu Jito'o
Jesukristu ja kuu tetniuu ñama
san Timoteo jaa de nuu ka oo ni,
nagua ja ndusii ini san nuu na
ndani'i tno'o san naxa ka kuu ni.
20 Chi tu na inka tee ja ndakani
inuu ini jin san, ja vi ja ndaa ja
ndi'ni de ja vi koo va'a ndi'i ni.
21 Chi ndi'i de ka nduku de
java'a mamaa de, te masu ka
nduku de nagua kuini maa Je-
sukristu.
22 Su ja ka jini maa ni ja Timo-
teo, chi jinokuechi gua'a de nuu
Dios nuu ni chituu ña de ja ni
ka kaxtno'o san tno'o va'a Kristu,
nagua chituu in se'e jin tatai.
23 Te yun guaa ndetu ka'nu san
ja tetniuu san de jaa de nuu na
kukanu ini san naxa kaa ja ndo'o
san.
24 Su ndetu ka'nu san nuu Jito'o
ja suni ñama jaa maa san ja jakoto
ña san jin ndi'i ni.
25 Su ni ndakani ini san ja
nini kuu ja ndatetniuu san ñanio
Epafrodito ja ndajakoto ña de.
Suu de kuu tee ka satniuu jin san
ja ni ka nduku ndee san ka chituu
tna'a san ja ka xtutenuu san tno'o
va'a ia Dios. Maa de kuu tee ni ka
tetniuu maa ni ja chituu ña de jin
ndi'i ja ja'ni ña jin san.

26 Te ndioo ndeva'a ini de ja jaa
de ndajakoto ña de jin ndi'i ni. Chi
ni kusuchi ndeva'a ini de ja ni ka
ni'i tno'o ni ja ni oku'u de.
27 Te ja ndaa ndija ja ni oku'u de,
te vi ja yatni ni ka ja kuu de, su ni
kunda'u ini ña ia Dios jin de. Te
masu maintno'o ni de ni kunda'u
ini ña ia Dios, chi suni ni kunda'u
ini ña ya jin maa san, nagua ja ma
koneva'a ka san tno'o suchi ini ja
na kuu de.
28 Te yun guaa ñama kuiti tet-
niuu san de ja jaa de, nagua ja nuu
vi ndakuni tuku ni de, te vi ndusii
ini ni, nagua ja ndusii ini san.
29 Vi kuanta'u ni de jin tno'o sii
ini, chi in tee jinokuechi nuu Jito'o
kuu de, te vi konee yiñu'u ni nuu
tee ka kuu na kuinio tee ya'a,
30 chi vi ja yatni ni ka ja kuu de
ja satniuu de ja ja'a Kristu, chi ni
tnaa de maa de nuu tnundo'o ja ni
chituu ña de jin san nuu tniuu in
in maa ni, ja ña ni kuu ja vi chituu
ña ni jin san.

3

Kusii ini Pablo ja oo de jin Jesukristu

1 Te vitna, vi ñani vi kua'a, vi
kokusii ini ni nuu Jito'o Jesukristu.
Ja maa san, chi tu tunini san ja
ndajiokuiin san tee tuku san tno'o
ja ja ni tee san, chi tno'o ja ka
kukanu ini maa ni kuu.
2 Te vi koto ni maa ni jin tee
ni kiukuei ne'u maa ni ja ka sa'a
de tniuu kue'e ja ka kuu de na
kuinio ti'ina. Te ka kaxtno'o de
ja chitnuni teyii nuu yiki kuñu de
nagua ja vi koo gua'a de nuu ia
Dios.
3 Chi mao ka kuu ñayiu ja ka
yitnuni ndija ini anuo, chi ka
jinokuechio nuu ia Dios jin ma'ñu
sagua Espíritu ya, te ka kusii inio
ja ka oo jin Jesukristu. Te tu ka
kandijao ja vi koo gua'o nuu ia
Dios jin naxa ka oo jin yiki kuñuo.
4 Chi visi suni maa san, chi kuu
kandija san ja oo gua'a san nuu
ia Dios jin yiki kuñu maa san. Te
nuu ja ndee in ñayiu ndakani ini
ja oo gua'i nuu ia Dios jin yiki
kuñui, te vi'i ka tu sein.
5 Chi ni ka chitnuni nuu yiki
kuñu san nuu una kiuu ja ni kaku
san, nagua tatnuni maa Ley, chi
tatatno'o ñayiu Israel kuu san, chi
ndikin tata maa Benjamín kuu
san, chi tee hebreo kuu san, chi
yua si'i san ka kuu hebreo. Te
fariseo ni okuu san, chi ni yinduu
san nuu ka skua'a guagua'a naxa
kei ka'an Ley Moisés.
6 Te vi ja kukuiñu ndeva'a san
jin ia Dios, yun guaa ni osondikin
san ñayiu ka skua'a ja sa'a san
jin in jakue'e. Te ni in ñayiu ma
kuu ka'an kuechi siki san, chi teyii
ndaa kuu san ja skunkuu ndaa
kuiti san nuu Ley.
7 Su ndi'i ja ni ondakani ini san
ama ka ja kuu in jagua'a ndeva'a
nuu ia Dios, te vitna jini san ja tu
nagua jiniu'u sa'un ka nuu san ja
ja'a Kristu.
8 Te ja ndaa ndija ja tu kukanu
ini ka san ndi'i yun, chi in jagua'a
ka kuu ja jini guagua'a san Jito'o
san Jesukristu. Te ja ja'a maa ya
kuu ja tu ndi'ni ka san ndi'i yun, te
ndia'a san na kuinio in mi'i, nagua
ja kundee san ja koo san jin Kristu.
9 Te oo san jin ya, su masu ja
kuu maa san in tee ndaa nuu ya
ja skunkuu san Ley, chi ja kandija
san Kristu kuu ja kuu san in tee
ndaa nuu ia Dios jin ma'ñu sagua
ja kandija san ya.
10 Te kuini san ja kuni gua'a ka
san Kristu, te koo san jin jaka'nu
ia Dios ja ni ndaxteku ña jin
Kristu. Te suni kuini san tna'a san
tnundo'o nagua ni ndo'o ya, te na
koo san nagua ni oo ya nuu ni ji'i
ya,
11 te ndetu ka'nu san ja kenta
san ja ndateku san ne'u ndiyi.

Nduku ndee Pablo ja skunkuu gua'a de nuu ia Dios

12 Su masu ka'an san ja ja ni ni'i
san ndi'i ja ni ka'an san ya'a. Te
ni masu ja kuu san tee ndaa ja
tu na yika kuechi san, chi sua'a
nduku ndee san kua'an san guaa
ndee na kenta san ja na koo san
nagua kuini maa Jesukristu nuu
ni nuku'un xtnañu'u ka ña ya jin
san.
13 Ñani, kua'a, ka'an maa san ja
kuini ka ja kenta san ni'i san ndi'i
ya'a, su ja sa'a san kuu ja ndunaa
ndija ini san ja ni kendoo ichi yata
san, te nduku ndee san ja ni'i san
ja oo ichi kua'on sua'a,
14 nagua ja na kenta san ja ni'i
san, in ja skuta'u ña ia Dios nuu ni
kana ña ya ndee andivi jin ma'ñu
sagua Jesukristu.
15 Te yun guaa ndi'i yoon ja ka
ka'on ja ka oo yutnuo jin tno'o ka
kandijao, kuini ja inuu vi ndakani
inio. Su nuu ja siin ka ndakani ini
ni, te suni maa ia Dios na kaxtno'o
kaji ya naxa vi jinkui'nu ini ni.
16 Su visi ni saa, te nini kuu ja
inuu vi kondikion ja vi sa'o nagua
kaxtno'o ya nuo.
17 Ñani, kua'a, vi sa'a ni nagua
sa'a maa san, te vi kondia'a ni
naxa ka oo sava ka ñayiu ka
ndikin taniñu nagua ni ka kutua'a
ni nuu san.
18 Chi ja ni kuu kua'a jichi ka'an
san, te vi jaku san jin tenuu san
ka'an tuku san vitna, ja ka oo
kua'a ñayiu ka skexiko nagua ni
sa'a Jesukristu ja ni ji'i ya ja ja'o
nuu cruz.
19 Te nuu kentakuei ñayiu yun
kuu ja vi nai, chi ka chiñu'u ñayiu
yun ja ndioo ini yiki kuñui, te
ka sa'a teyii mai nuu tniuu ja vi
kukanoi, te maa ni ja oo ñuyiu
ya'a ka ndakani ini.
20 Su yoon, chi ñayiu ñuu andivi
ka kuo, te ka ndetu ka'nuo ja ndee
andivi yun ndii Jito'o Jesukristu, ia
skaku ni'nu ña jion,
21 te ndasama ya yiki kuñu
nda'u ja ka neva'o, nagua ja vi
nduo nagua vii kaa yiki kuñu maa
ya nuu ni ndateku ya. Te jin
jaka'nu neva'a ya tatnuni ya nuu
ndi'i yun.

4

Siun ni vi kosii ini ni nuu Jito'o Jesukristu

1 Te yun kuu ja vi koyutnu ni
nuu Jito'o, vi ñani vi kua'a, ja
ka'an too ndeva'a ña san. Te
ndioo ndeva'a ini san ja ndakuni
ña san, chi maa ni ka kuu in ja sii
ini san vi in ja ni kundee san ja ni
kuta'u san nuu ia Dios.
2 Te jikanta'u san nuu Evodia
vi nuu Síntique ja inuu na vi
ndakani ini nduu ña, chi in ni
ku'u ka kandija Jito'o ka kuu ña.
3 Te suni saa ni jikanta'u san
nuu maa ni ja kuu ni tee ndaa ja ni
ka chituu tna'o nuu ni ka satniuo,
ja vi chituu ni nduu ña'a ya'a ja na
vi koo mani ña, chi ni ka nduku
ndee san jin ña ja ni ka ndakani
san tno'o va'a Kristu, nduu ña jin
Clemente vi sava ka ñayiu ni ka
chituu ña jin san ja ni ka satniuu
san. Te ni ka jinkoso sivi ndi'i nuu
liuru ja ka yoso sivi ñayiu ka teku
nikuii nikani.
4 Te siun ni vi kokusii ini ni nuu
Jito'o. Te ka'an tuku san inka jichi
ja vi kokusii ini ni.
5 Vi kokuu ni ñayiu vii ñayiu
va'a nagua ja ndi'i ñayiu na vi
kuni. Chi ja oo yatni ja ndii Jito'o
Jesukristu.
6 Te ma vi kondi'ni ndeva'a
ni nagua kuu, chi sua'a vi
kakanta'u ni nuu ia Dios, te vi
kakan ni nagua ja'ni ña jin ni
nuu ka ndakuatu ni, te suni vi
ndakuanta'u ni nuu ya.
7 Te jamani ia Dios kuu in
jaka'nu ndeva'a ja vini ja ma vi
jinkui'nu inio naxa sa'a ya. Te
jamani ya na tava'a anu ni vi
jajintnuni ni, chi ka oo ni jin
Jesukristu.

Vi ndakani ini ni nagua kuu jagua'a ka

8 In jasandi'i ni ka, vi ñani, vi kua'a, kuu ja vi ndakani ini ni ndi'i nagua kuu jandaa, ndi'i ja tu xnda'u ña, ndi'i jayiñu'u, ndi'i javii, ndi'i jagua'a, ndi'i ja teku tno'o gua'a. Te yun guaa vi ndakani ini ni ndi'i javii java'a vi ja vi konee yiñu'u ñayiu nuu ia Dios.

9 Vi sa'a ni ndi'i nagua ni kaxtno'o san, te ni ka janta'u ni, vi nagua ni ka onini ni ja ni ka'an san, vi nagua ni ka ondia'a ni ja ni sa'a san, te vi koo ni jin maa Dios, ia taa jamani ya.

Ndakuanta'u Pablo ja ni ka chituu ña ñayiu Filipo jin de

10 Kusii ini ndeva'a san nuu Jito'o ja ni ka ndaka'an tuku ña ni jin san, te ka chituu ña ni, su masu ka'an san ja ni ka ndunaa ini ña ni, maa ni ja tu ni kuu naxa vi chituu ña ni jin san.

11 Te masu ka'an san tno'o ya'a ja ja'ni ña jin san, chi ja ni kutua'a san ja oo sii ini san naxa ni na ndo'o san.

12 Chi ja jini san naxa kokuu nda'u san, te suni jini san koneva'a kua'a san. Ja ni kutua'a san ja oo sii ini san naxa ni na ndo'o san, a ja ku'un chitu chii san axi ja kokokin san, a ja koneva'a kua'a san axi ja koka'ni ña jin san.

13 Ndi'i ni ja kuu kuandee ini san, chi maa Kristu taa jandakui san.

14 Su visi ni saa, te vatuka ni ka sa'a ni, ja ni ka chituu ña ni jin tnundo'o tna'a san ya'a.

15 Te maa ni, ñayiu ñuu Filipo, suni ja ka jini ni ja nuu ni jinkondee san kaxtno'o san tno'o va'a Kristu, nani kee san Macedonia jian vaji san, te ni in veñu'u tu ni ka ndi'ni ñayiu ja vi chituu ñai jin san ja xtutenuu san tno'o va'a Kristu, chi maintno'o veñu'u maa ni, guaa ni ka chituu ña ni jin san.

16 Chi na ni oo san ñuu Tesalónica, te in uu jichi ni ka tetniuu ni nagua ja'ni ña jin san.

17 Te masu maa ni nduku san ja vi skuta'u ña ni jin san, chi ja nduku san kuu ja na kaya ka java'a vi ni'i ni nuu maa ia Dios.

18 Su ja ni ndani'i san ndi'i ja ni ka tetniuu ni, te vi saa ndoo ka, chi neva'a kua'a san ja ni ka tetniuu ni yinda'a Epafrodito. Te ja ni ka skuta'u ña ni ya'a kuu na kuinio suja vixin ja nuu kai, te ja'an xiko asin nuu ia Dios, in ja ka soko ni ja janta'u ya vi junkuaan ini ya.

19 Te maa ia Dios na taa ya jin ma'ñu sagua Jesukristu ndi'i nagua ka ja'ni ña jin in in ni, na kuu na kuu jin ja kuika ndeva'a ya ja ye'e tajan.

20 Te na koo jayiñu'u nuu Tatao Dios nikuii nikani. Saa na kokuu.

Tno'o sandi'i ni ka

21 Vi kuña'a ni nuu ndi'i ñayiu maa ia Dios ja ka kandijai Jesukristu, ja ndakan tno'o san jin, ¿a kukueni ka oi? Te suni ñanio vi kua'o ja ka oo jin san ya'a, ka ndakan tno'o ña, ¿a kukueni ka oo ni?

22 Te suni ndi'i ñayiu maa ia Dios ja ka oo jin san ya'a, ka ndakan tno'o ña, ¿a kukueni ka oo ni? Te suni saa ni ka ndakan tno'o ña ñayiu ka jinokuechi nuu tee tatnuni ndee Roma.

23 Te maa Jito'o Jesukristu na chituu ña ya, te na koto na kuni ña ya jin ndi'i ni.

Saa na kokuu.

Tutu ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Colosas

1 Maa san kuu Pablo tee ni
chitniuu ña Jesukristu, ja sa'a san
nagua kuini maa ia Dios, ka tee
san tutu ya'a jin ñanio Timoteo,
2 nuu maa ni, vi ñani vi kua'a,
ja ka kuu ni ñayiu maa ia Dios
ja ka sa'a ndaa ni nuu Jesukristu
ja ka oo ni ñuu Colosas. Te maa
Tata Yuao jin Jito'o Jesukristu na
chindee chituu ña, te vi koo ni jin
jamani ya.

Ka ndakuatu Pablo ja ja'a ñayiu ka skua'a

3 Siun ni ka ndakuanta'u san
nuu ia Dios, nuu ka ndakuatu san
ja ja'a ndi'i maa ni, nuu Tata maa
Jito'o Jesukristu,
4 chi ni ka jini so'o san ja ka
kandija gua'a ni Jesukristu, te ka
ka'an too ni ndi'i ñayiu maa ya.
5 Chi ka ndetu ka'nu ni nagua
ni tava'a ia Dios andivi ja taa ya,
guaa ndee nuu ni ka jini so'o ni
tno'o va'a Jesús ja kuu tno'o ndaa.
6 Te tno'o ya'a ni ka kaxtno'o
nuu ndi'i ni, nagua ni ka kaxtno'o
nuu ñayiu nii ñuyiu, te kua'i ni
ka kandija gua'a, te mavikayai,
nagua ka sa'a maa ni ja ka kandija
gua'a ni, te mavikaya ni ndee kiuu
xtnañu'u nuu ni ka onini ni, te ni
ka jini ni ja oo ndaa ja chindee
chituu ña ia Dios.
7 Te saa ni ka kutua'a ni nuu ni
kaxtno'o Epafras, tee ka ka'an too
san ja ka jinokuechi san jin de nuu
Jesukristu, in tee ndaa ja chituu
ña de jin ni,
8 te suni suu de ni ndakani nuu
san ja ka ka'an too ni ñayiu sa'a
Espíritu ia Dios.
9 Te yun guaa suni sein, chi guaa
ndee kiuu ni ka onini san tno'o
ya'a, te ni tu ka jinkuiin san ja ka
ndakuatu san ja ja'a ndi'i ni. Te
ka jikan san nuu ia Dios ja vi kuni
guagua'a ni nagua kuini ya ja vi
sa'a ni, te na taa Espíritu ya ndi'i
tno'o ndichi vi ja vi jinkui'nu ini
ni,
10 nagua ja vi kaka ndaa ni,
nagua kanuu ja vi kaka ñayiu maa
Jito'o, te vi sa'a ni ndi'i nagua
junkuaan ini ya, te vi sa'a vii vi
sa'a va'a ni jin ndi'i tniuu ka sa'a
ni, te ndi joo ndi joo vi kuni gua'a
ka ni ia Dios.
11 Te vi koyutnu ni jin jaka'nu
maa ya, chi ia ka'nu ndeva'a kuu
ya, nagua ja vi kuandee ini ni jin
taka tnundo'o, te vi koka'nu anu
ni,
12 Te vi kosii ini ni nuu ka
ndakuanta'u ni nuu Tata Dios, ja
ni sa'a tua'a ña ya jion ja vi ni'o ja
skuta'u ya ñayiu maa ya ja vi koi
nuu ye'e ni'nu ya.
13 Te ni ndatau ña ia Dios nuu
tatnuni Tachi nuu ñunee, te ni
ndasia'a ña ya nuu tatnuni Se'e
ya, ia kutoo ndeva'a ya.
14 Te maa Se'e ya ni tniuya'u
yika kuechio jin niñi ya nuu ni ji'i
ya ja koneka'nu ini ia Dios yika
kuechio.

Ka ndumanio jin ia Dios jin ma'ñu sagua ja ni ji'i Jesukristu

15 Te Se'e ya Jesukristu kuu ia ja
vi kaa ya nagua oo nagua kaa maa
Dios, ia tu jinio jin nduchi nuo, te
Se'e ya kuu ia ka'nu ka saa ndi'i ja
ni sa'a ya.
16 Chi jin ma'ñu sagua Se'e ya
ni jinkoo ndi'i ja oo nuu ñu'u ja
ndia'o jin nduchi nuo, vi ndi'i ja
oo andivi ja tu kuu kondia'o, na
kuinio nuu mesa ja tatnuni, vi ja
kuu nija'nu ka na kuinio ndi'i ja
vaji nuu Tachi vi ja na'nu, ni sa'a
ya jin ma'ñu sagua Se'e ya ja vi
kunukuechi nuu ya.
17 Te Se'e ya, chi ja oo ya ama ka
ja jinkoo ndi'i ja oo ñuyiu, te maa
ya yituu ja ndi'i oo yukun.
18 Te Se'e ya kuu yiki xini in yiki
kuñu ja ka kuu ñayiu ka skua'a ja

ka kui veñu'u maa ya. Te suu Se'e
ya kuu ia ka'nu ka ja ni ndateku
xtnañu'u ya ne'u ndiyi, te yun
guaa maa ya kuu ia ka'nu ka nuu
ndi'i.
19 Chi saa ni junkuaan ini Tata
Dios ja ndi'i naxa oo ya ja kuu ya
Dios, te saa oo Se'e ya.
20 Te jin ma'ñu sagua Se'e ya ni
ndaka'an va'a ya ndi'i kuiti ja oo
ñuyiu, ndi'i ja oo nuu ñu'u vi ja
oo andivi, chi ni ndumani ya jin
ma'ñu sagua niñi Se'e ya ja ni jati
nuu ni ji'i ya nuu cruz.
21 Te suni saa ni maa ni, ama ka,
chi ni ka ojika ndoñu'u ni nuu ia
Dios, te ni ka ojini u'u ni ya nuu
ni ka ondakani kue'e ini ni, te ni
ka osa'a ni tniuu kue'e, su vitna te
ni ndaka'an va'a ña ya
22 jin ma'ñu sagua yiki kuñu
Se'e ya ja ni soko ya nuu ni ji'i ya,
nagua ja vi koo vii ni, te tu na yika
kuechi ni vi koo ja ka'an kuechi ia
Dios siki ni nuu nusia'a ña Se'e ya
nuu ya.
23 Te yun guaa vi koo gua'a ni, te
vi koo yutnu ni jin ja ka kandija ni,
te ma vi kujioo ni nuu tno'o va'a
Jesús ja ka ndetu ka'nu ni, nagua
ni ka jini so'o ni. Te suu tno'o ya'a
ka kaxtno'o nuu ñayiu nii ñuyiu,
te suni saa kaxtno'o maa san ja
kuu san Pablo ja jinokuechi san
nuu ia Dios.

Ni chitniuu ña Jesukristu jin Pablo ja kunukuechi de nuu ñayiu ka skua'a

24 Vitna te kusii ini san ja tna'a
san tnundo'o ja ja'a in in ni, chi
saa te skunkuu san jin yiki kuñu
san ndi'i tnundo'o ja ja'ni ña jin
san, nagua ni teku tniuu san nuu
Jesukristu ja ja'a ñayiu ka skua'a
ja ka kui yiki kuñu maa ya.
25 Te ni jani ña ia Dios jin san
ja jinokuechi san nuu ñayiu ka
skua'a, chi ni chitniuu ña ya ja
skunkuu san kaxtno'o san tno'o
va'a ya, ja kuu java'a in in maa
ni.
26 Chi ndakani ndi'i san tno'o ja
ni oyu'u ndee kuia ja ni ya'o guaa
ndee ja nana'a yun, su vitna te ni
xne'e kaji ya nuu ñayiu maa ya.
27 Te nuu ñayiu ya'a kuini ia
Dios ja xne'e ya nagua ja vi kuni
tno'o va'a ya nuu ka'an ja suni
ñayiu masu judio ka kui vi ni'i
javii java'a ya ja kuu tno'o ni
oyiyu'u, te tno'o ya'a kuu Je-
sukristu, ia oo ini anu in in maa
ni. Te yun guaa ka ndetu ka'nu ni
ja vi koo ni jin ya nuu ye'e tajan.
28 Te suu tno'o Jesukristu kuu
ja ka ndakani san vi ka xteku
san nuu ñayiu nuu ka kaxtno'o
kaji san ndi'i tno'o ndichi nuu
ndi'i ñayiu, nagua ja ndi'i vi kokui
ñayiu ndaa ja ka oi jin Jesukristu.
29 Te siki ya'a kuu ja satniuu
san nuu ia Dios vi nduku ndee
ndeva'a san, chi jin jaka'nu maa
Jesukristu kuu ja chindee chituu
ña jin san.

2

1 Chi kuini san ja vi kuni ni ja
nduku ndee ndeva'a san ja ja'a
in in maa ni, vi ja ja'a ñayiu ka
kandija ja ka oo ñuu Laodicea, vi
suni ja ja'a sava ka ñayiu ja tu na
ama ka jini ña jin san,
2 nagua ja na vi nukundee ini
ni, te inuu inuu vi ka'an too tna'a
ni, vi guaa ndee na vi ni'i ni ja
vi jinkui'nu guagua'a ini ni nagua
ja vi kuni kaji ni tno'o maa Tata
Dios ja ni oyiyu'u, te suu kuu maa
Jesukristu.
3 Chi nuu maa ya oo ndi'i kuiti
tno'o va'a vi tno'o ndichi vi ja
jinkui'nu ini.
4 Te tno'o ya'a kaxtno'o san
nagua ja ni in ñayiu ma vi xnda'u
ña jin tno'o luu ndeva'a ja ka
ka'in.
5 Chi visi tu san oo nuu ka oo ni,
su ñu'u ini ña san, te oo sii ini san
nuu jini san ja inuu inuu ka oo ni
vi ka kandija yutnu ni Jesukristu.

6 Te yun guaa naxa ni ka janta'u
ni Jesukristu ja kuu ya Jito'o, te
saa vi kaka ni jin ya.
7 Te vi koo gua'a ni na kuinio
in yutnu ja oo kunu yo'o tnu,
te nukuiin yutnu tnu, te saa vi
koyutnu ni nagua ni ka kandija
ni nuu ni ka kaxtno'o nuu ni, te
siun ni vi kondakuanta'u ni nuu
ia Dios.

Ni ka ndujao nuu Jesukristu

8 Te vi koto va'a ni maa ni ja
ma vi xnda'u ña ñayiu jin ma'ñu
sagua tno'o ndichi axi tno'o vixin
ja tu jiniu'u, axi tno'o ja ka kandija
ñayiu, su masu tno'o Jesukristu
kuu, chi nino'o ni tno'o ja ka
kaxtno'o ñayiu ja oo ñuyiu kuu.
9 Chi ndi'i nagua oo ia Dios, te
saa oo Jesukristu nuu ni oo ya
ñuyiu ya'a.
10 Te maa ni, chi tu nagua ja'ni
ña jin ni nuu ia Dios, chi ka oo
ni jin Jesukristu, te maa ya kuu ia
ka'nu ka saa ndi'i jana'nu ja vaji
nuu Tachi vi jatatnuni.
11 Te suni maa ni ja ka oo ni jin
Jesukristu, ni ka jinkitnuni ni, su
masu nagua ka sa'a teyii judio ja
ka chitnuni de jin nda'a de inka
teyii, chi nuu ni kindee Jesukristu
yika kuechi in in maa ni, te yun
kuu nuu ni chitnuni ña ya.
12 Chi nuu ni ka jandute ni, te ni
ka jinkoyu'u ni jin Jesukristu nuu
ndute. Su nuu ni nanakuei ni nuu
ndute yun, te ni ka ndateku ni jin
ya. Saa ni kuu, chi ka kandija ni
jaka'nu maa ia Dios ja ni ndaxteku
Jesukristu ne'u ndiyi.
13 Chi ndee ama ka na tno'o ni
ka ji'i ni nuu yika kuechi ni, chi
masu ñayiu maa ia Dios ni ka
okuu ni, te tu ni ka oyitnuni nuu
yiki kuñu ni, su vitna te ni sa'a ia
Dios ja ka teku ni jin Jesukristu,
chi ni jaka'nu ini ya ndi'i yika
kuechi ni.
14 Chi na kuinio ja oo in acta
ja ka'an kuechi sikio ja tu ka
skunkuo tno'o tatnuni ia Dios, su
na kuinio ja ni nda'va ia Dios
tno'o yoso yun nuu ni tniuya'u
Jesukristu ja ja'o nuu ni ji'i ya nuu
cruz.
15 Te ni xtajioo ia Dios ndi'i
jana'nu vi jatatnuni ja vaji nuu
Tachi, te ni jiña'a ya jakanoo nuu
ni ka jini kua'a ñayiu nuu ni
kundee ya siki ndi'i yun jin ja ni
sa'a Jesukristu nuu cruz.

Vi nduku ni nagua oo andivi

16 Te yun guaa ma vi kuandetu
ni ja vi ka'an kuechi ñayiu siki ni
jin nagua ka jaa ni axi nagua ka
ji'i ni axi ja tu ka jaan ii ni kiuu
viko axi kiuu ndayoso jaa yoo axi
kiuu ndatatu.
17 Chi ndi'i ya'a kuu na kuinio
kuanda'u ia kii, su ia xiin
kuanda'u yun kuu maa Jesukristu,
ia ni kii.
18 Te ma vi kuandetu ni ja vi
kindee ñayiu ja vi kuta'u ni nuu
ia Dios, nuu ka sa'i na kuinio ja
ka sa'a nda'u ka sa'a kei mai vi ka
chiñu'i ia ka jinokuechi nuu Dios.
Te ka ka'in ja ia Dios ni skuni ña
jin, guaa ka sa'a teyii ndeva'i jin
jajintnuni mai.
19 Te tu ka netna'i jin Jesukristu
ja kuu ya yiki xini, te maa ya sa'a
ja ka jija ni'nu ñayiu ka skua'a
nagua sa'a yiki xini ja netna'a
tuchi jin yiki kuñu, te suu sa'a ja
xteku yiki kuñu ja ja'nu, chi saa
kuini maa ia Dios ja vi kua'nu.
20 Chi na kuinio ja ni ka ji'i ni
jin Jesukristu ja ma vi sa'a ka ni
ndi'i nagua ka sa'a ñayiu ñuyiu.
¿Te nau ja vitna te ka sa'a ni ni na
kuinio ñayiu ñuyiu, te ka kandija
ni ka sa'a ni nagua ka ka'in
21 nuu ka ka'in: “Ma kuantniuu
ni jaya'a, ni ma kaa ni jajian, ni
ma ke'e ni jayun”?
22 Te ndi'i ya'a, chi nani ja naa
ni kuu nuu jantniuo axi nuu jao, te
nino'o ni ja ka xtaku ñayiu ñuyiu
kuu vi tno'o ja ka kaxtno'i sua'a ni
kuu.

23 Te jandaa ja tno'o ya'a, chi
vi koka'on ja tno'o ndichi ka
kaxtno'o ñayiu kuu, chi ka sa'i ja
vi nii ini ka chiñu'i ya, te ka sa'i ja
ka sa'a nda'ui mai, vi ka xndo'o
ndeva'i yiki kuñui, su tu nagua
jiniu'u sa'un ja vi junkanio ja ka
jio'o nuu ñuyiu ya'a.

3

1 Te maa ni ja siun ni ka ndateku
ni jin Jesukristu, vi nduku ni
nagua oo andivi nuu oo Jesukristu
ja nukoo ya nda'a kua'a maa ia
Dios.
2 Te vi ndioo ini ni nagua oo
ndee sukun yun, te ma vi ndioo
ini ni nagua oo ñuyiu ya'a.
3 Chi na kuinio ja ni ka ji'i ni jin
Jesukristu, te ja ka teku ni jin ya
oo va'a nuu ia Dios.
4 Te Jesukristu kuu maa ia taa ja
ka teku ni, te kiuu na ndenta ya,
te suni ndentakuei ni jin ya, te vi
koo ni jin jaka'nu ndeva'a ya.

Vi sa'a ni java'a te ma vi sa'a ka ni jakue'e

5 Te vi kani ini ni ja na tno'o
ni ka ji'i ni jin ndi'i jakue'e ni
ka osa'a ni ñuyiu ya'a. Te yun
guaa ma vi sa'a ni kuechi ñuyiu
jin inka ñayiu, ni ma vi sa'a ni
taka jatne'e, ni ma vi sa'a ni taka
ja jikan yiki kuñu ni, ni ma vi
kojio'o ni in taka jakue'e, ni ma vi
kondioo ini ni ja vi koneva'a kua'a
ni xu'un, chi ndi'i jayun kuu na
kuinio in chu'chi ja vi chiñu'u ni.
6 Te siki ya'a guaa kiti ini ia Dios,
te yun guaa tetniuu ya tnundo'o
xeen siki ñayiu ja ka kuso'o nuu
ya.
7 Te suni saa ni ka ojika maa ni
ama ka nuu ni ka osa'a ni jakue'e
yun.
8 Su vitna te suni vi xndoo ni
ndi'i jakue'e ya'a: Tno'o kiti ini vi
tno'o xeen vi ja ka ndakani kue'e
ini ni, vi ja ka nani ni ñayiu, vi
tno'o kue'e tno'o sua'a ja ka ka'an
ni.
9 Te ma vi xnda'u tna'a ni, chi ja
ni ka xndoo maa ni ndi'i jakue'e
ja ni ka osa'a ni ndee ama ka.
10 Chi na kuinio ja ni ka nduu
ni ñayiu jaa, te ndi joo ndi joo
sama ña ia Dios jin ni guaa ndee
na kentakuei ni ja vi kuni gua'a ni
naxa oo Dios, ia ni sa'a ña jin ni.
11 Te yun guaa tu ni ja sa'i nuu
ia Dios a ñayiu judio axi masu
ñayiu judio ka kuu ni, a ñayiu ka
yitnuni nuu yiki kuñu axi ñayiu
tu ka yitnuni ka kuu ni, a ñayiu
ñuu na'nu axi ñayiu ñuu kueli ka
kuu ni, a ñayiu ka jinokuechi nuu
lamu axi ñayiu tu ka jinokuechi
ka kuu ni. Chi Jesukristu kuu
Jito'o nuu ndi'i, te maa ya oo jin
ndi'i maa ni.
12 Chi kutoo ña ia Dios, te ni
ndakaji ña ya ja ka kuu ni ñayiu
ñuu maa ya. Te nuu saa te vi
kunda'u ini ni ñayiu, te vi kova'a
ini ni, te vi sa'a nda'u vi sa'a kee
ni maa ni, vi koo luu ini ni, te vi
koka'nu anu ni,
13 vi kuandee nuu tna'a ini ni,
te vi kuaka'nu ini ni nuu ja ndee
in ni ka'an kuechi siki inka ni,
nagua ni jaka'nu ini Jesukristu
yika kuechi maa ni, te suni saa ni
vi koneka'nu ini ni.
14 Te tno'o kanuu ka kuu ja vi
ka'an too tna'a ni, chi suu sa'a ja
vi kotutu ndi'i ni jin ja ka sa'a ni.
15 Te jamani maa ia Dios na
kotatnuni ini anu in in maa ni, chi
yun kuu ja ni ndakana ña ya, te
ndi'i ni vi kokuu ni invaa ni ñayiu,
te vi ndakuanta'u ni nuu ya.
16 Te tno'o maa Jesukristu na
koo kua'a ini anu in in maa ni,
te jin ndi'i tno'o ndichi maa ya
vi kaxtno'o nuu tna'a maa ni, te
suni vi xteku tna'a ni. Te vi
kata ni yaa ja vaji nuu salmo vi
yaa ja ndakuanta'u nuu ia Dios vi
yaa ja ndakakune'e maa ya, ja ka
ndakuanta'u ni nuu ya ndi'i ndee
ini ndee anu ni.
17 Te ndi'i nani guaa kuu ja ka
sa'a ni vi tno'o ka ka'an ni, vi sa'a

ni ndi'i jin sivi maa Jito'o Jesús, ja
ka ndakuanta'u ni nuu Tata Dios
jin ma'ñu sagua maa Jesús.

Tno'o kanuu ja vi skunkuu nuu tna'a ñayiu ka skua'a

18 Te maa ni ja ka kuu ni ñasi'i
ja ka ndeka tna'a ni, vi kuanyu'u
vi kuandetu ni nuu yii ni, chi
yun kuu tniuu ja vi sa'a ni, ja ka
kandija ni Jito'o Jesús.
19 Te maa ni ja ka kuu ni teyii
ja ka ndeka tna'a ni, vi kokutoo
ni ñasi'i ni, te ma vi kokuxeen vi
kokuu u'u ni nuu ña.
20 Te roon ja ka kuu ron se'e,
vi kuantno'o nuu tata ron vi nuu
nana ron jin ndi'i nagua ka ka'an,
chi yun kuu ja junkuaan ini Jito'o
Jesús ja vi sa'a ron.
21 Te maa ni ja ka kuu ni yua, ma
vi koskiti ini ni se'e ni, nagua ja
ma vi kuu kui'a ini nagua ka sa'i.
22 Te maa ni ja ka jinokuechi
ni, vi kuantno'o ni ndi'i nagua ka
tatnuni jito'o ni ja ka oo ñuyiu.
Ma vi satniuu vixin ni maintno'o
nuu ka ndia'a de, nagua ja na
vi kee yiñu'u ni nuu de, chi vi
satniuu ni ndi'i ni jin anu ni nuu
de ja ka yu'u ni'nu ni Jito'o.
23 Te ndi'i ni ja ka sa'a ni, vi sa'a
sii ini ni jin anu ni, vi kani ini ni
ja nuu Jito'o Jesús ka sa'a ni, masu
nuu ñayiu ñuyiu.
24 Chi ja ka jini ni ja maa Jito'o
taa ya in ja vi ni'i ta'u ni ja vi sa'a
jajin ni, chi nuu maa Jesukristu ka
jinokuechi ni.
25 Su ñayiu sa'a jakue'e, chi suni
ni'i ya'ui nuu ia Dios jin jakue'e
ni sa'i yun, chi tu sa'a siin siin ya
ñayiu, chi inuu ni sa'a ya jin ndi'i.

4

1 Te maa ni ja ka kuu ni jito'o,
vi sa'a va'a ni vi sa'a ndaa ni jin
ñayiu ka jinokuechi nuu ni, chi
suni ka jini ni ja ka jinokuechi ni
nuu in Jito'o oo ndee andivi.
2 Te ndi'i maa ni, siun ni vi
kondakuatu ni nuu ia Dios, te ma
vi kusun ini ni, chi vi ndakuanta'u
ni nuu ya.
3 Te suni vi ndakuatu ni ja ja'a
san, nagua ja na kune ia Dios ichi
ja na kuu vi ndakani san tno'o
maa ya, ja na vi kuni ñayiu tno'o
ni oyu'u ja kuu maa Kristu, chi siki
tno'o ya'a kuu ja ndesi san vekaa.
4 Te vi kakanta'u ni nagua ja na
kuu ka'an kaji kaji san tno'o ya
nagua kuini ja ka'an san.
5 Te vi koo ndichi ini ni nuu ka
jika ni jin ñayiu tu ka kandija, te
vi kaxtno'o ni tno'o ya nui ndi'i ni
jichi ja kuu vi ka'an ni jin.
6 Te ndi'i ni jichi ja ka ka'an ni,
vi ka'an vii vi ka'an va'a ni jin
ñayiu yun, na kuinio ndei ja ni
kuu asin nuu ni kee ñii, nagua ja
saa te vi kuni ni naxa vi ka'an ni
nuu ka jikan tno'o ña in in ñayiu.

Ya'a kuu tno'o sandi'i ni ka te saa ka'on

7 Tetniuu san ñanio Tíquico, tee
ka'an too san, nagua ja ndakani
de nuu maa ni ndi'i naxa oo san.
Suu de kuu in tee ndaa ja ka
jinokuechi san jin de nuu Jito'o.
8 Te tetniuu san de nuu in in
maa ni ja ndakani de nagua ja vi
kuni ni naxa ka oo san, te ndataa
de tno'o ndee ini.
9 Te suni tetniuu san de jin
ñanio Onésimo ja ka'an too san
de. Suu de kuu in tee ndaa, in tee
ñuu maa ni, te vi ndakani de ndi'i
naxa ka ndo'o san ya'a.

10 Te ndakantno'o ndeva'a ña
Aristarco, tee ka ndeka tna'a jin
san ja ka yi'i san vekaa, a kukueni
ka oo ni. Te suni saa ndakantno'o
ña Marcos ñani xtoo xixi Bernabé.
Te ja ni kaxtno'o san nuu in in
maa ni ja ja'a Marcos, te nuu ja
kenta de ja jakoto ña de, te vi
kuanta'u ni de.
11 Te suni ndakantno'o ña Jesús,
tee suni nani Justo, te maa ni tee
ya'a ka kuu tee judio ja ka chituu
ña ja ka kaxtno'o san ja jitenuu

tno'o nuu kua'a ñayiu naxa tat-
nuni ia Dios, te ka ndataa de tno'o
sii ini nuu san.
12 Te ndakantno'o ndeva'a ña
Epafras a kukueni ka oo ni. Suu
de kuu in tee ñuu maa ni, ja
jinokuechi de nuu Kristu. Te siun
ni jikanta'u de ja ja'a in in maa
ni nuu ndakuatu de nagua ja vi
koyutnu ni, ja tu nagua ka'ni ña,
nagua ja kuu vi kuni ni ndi'i
nagua kuini ia Dios.
13 Chi ndakani ndaa san ja
ndi'ni ndeva'a ña Epafras jin in
in maa ni vi ñayiu ka kandija ja
ka oo ñuu Laodicea vi ñayiu ka
kandija ja ka oo ñuu Hierápolis.
14 Te suni ndakantno'o ndeva'a
ña tee tatna Lucas ja ka'an too san
de, a kukueni ka oo ni, vi suni
ndakantno'o ña Demas.
15 Te vi ndakantno'o ni ñayiu
ka skua'a ja ka oo ñuu Laodicea
a kukueni ka oi. Te suni vi
ndakantno'o ni a kukueni ka oo
Ninfas jin ñayiu ka skua'a ja ka
ndututu ve'e de.
16 Te nuu kenta tutu ya'a, te vi
ka'u ni nuu ñayiu ka skua'a jin ni,
te vi ndatetniuu ni na ki'in ja vi
ka'u ñayiu ka skua'a ja ka oo ñuu
Laodicea. Te tutu ja ni tetniuu
san ñuu Laodicea yun, nuu vi
ndatetniuu de nuu ni, te vi ka'u
ni nuu ñayiu ka skua'a jin ni.
17 Te vi kuña'a ni sua'a nuu
Arquipo: “Kachi Pablo ja nduku
ndee ni ja skunkuu ni tniuu ni
skuiso siki ña Jito'o jin ni”.
18 Te jin nda'a maa san ja kuu
san Pablo tee san tno'o ya'a, ja
ndakan tno'o ña san, ¿a kukueni
ka oo ni? Te vi kona'a ni ja oo san
vekaa. Te ia Dios na koto na kuni
ña jin ndi'i ni.
Saa na kokuu.

Tutu xtnañu'u ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Tesalónica

1 Maa san kuu Pablo ka tee san
tutu ya'a jin Silvano vi Timoteo,
nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo ñuu
Tesalónica ja ka oi jin Tata Ja'nuo
vi Jito'o Jesukristu. Te maa ya na
chindee chituu ña, te vi koo ni jin
jamani ya.

Ñayiu ka kandija ñuu Tesalónica ka kuu taniñu nuu sava ka ñayiu

2 Ka ndaka'an ña san jin ndi'i ni
nuu ka ndakuatu san, te siun ni
ka ndakuanta'u san nuu ia Dios ja
ja'a ni.
3 Te nuu ka ndakuatu san nuu
Tata Ja'nuo, te ndi'i ni jichi ka
ndaka'an san tniuu gua'a ka sa'a
ni, chi ka kandija ni, te ka chituu
ni ñayiu, chi ka kutoo ni ia Dios, te
ka oo yutnu ni, chi ka ndetu ka'nu
ni maa Jito'o Jesukristu.
4 Dios kutoo ña jin ndi'i kuiti ni,
vi ñani vi kua'a, te ka jini san ja
ni kaji ña ya jin ni.
5 Chi tno'o va'a ia Dios ja ni
ka kaxtno'o san nuu ni, tu ni
kenta jin tno'o uun sua'a ni, chi
ni kenta jin jaka'nu maa ia Dios vi
jin Espíritu ya, te ka kukanu ini ni
ja ya'a kuu tno'o ndaa. Te ka jini
gua'a ni naxa ni ka osa'a san ne'u
ni ja ni ka onduku san java'a in in
maa ni.
6 Maa ni, chi ka ndikin ni nagua
ka sa'a san vi nagua ni sa'a ia
Jito'o, chi ni ka janta'u ni tno'o
va'a ia Dios, te maa Espíritu ya
sa'a ja ka osii ini ni, visi ka tna'a
ni kuakua'a tnundo'o.
7 Saa te ni kentakuei ni ja ka
kuu ni in taniñu nuu ndi'i ñayiu
ka kandija ja ka oo ñuu ja tnii
Macedonia vi Acaya.
8 Chi ni jinkondee tno'o maa
Jito'o nuu ndi'i ni, te ni jitenuu
kua'an nuu sava ka ñuu, te masu
maintno'o ni nuu ñuu ja tnii
Macedonia vi Acaya, chi suni ndi'i
ñayiu ka jini ja ka kandija gua'a
ni ia Dios. Chi ni jitenuu nuu ndi'i
ñuu, yun guaa sein, chi masu nini
ka kuu ja vi koka'an san.
9 Chi maa ñayiu yun ka ndakani
naxa ni ka janta'u ña ni nuu
ni ka jakoto ña san vi naxa ni
ka xndendoo ni chu'chi ni ja vi
kondikin ni ia Dios teku ja kuu ya
ia ndaa ja vi kunukuechi ni nuu
ya,
10 te ka ndetu ka'nu ni Jesús ja
kuu ya Se'e ia Dios ja ndajiokuiin
ya ndee andivi. Te maa Dios kuu
ia ni ndaxteku ya ne'u ndiyi, te
maa Jesús skaku ni'nu ña jion nuu
tnundo'o ka'nu tetniuu ia Dios ja
vaji.

2

Ka ndakani Pablo tniuu ni ka sa'a de ñuu Tesalónica

1 Te ja ka jini gua'a maa ni, vi
ñani vi kua'a, ja nuu ni ka jakoto
ña san, chi tu ni jakuei uun san,
2 chi ja ka jini maa ni ja visi
ni ka nani ña ñayiu ñuu Filipo
vi ndeva'a ndetnuni ni ka sa'a ña
jin san, su ni chituu ña ia Dios,
te ni ka ndanindee san ja ni ka
kaxtno'o san tno'o va'a ya nuu
ndi'i ni jin ma'ñu sagua kuakua'a
tnundo'o.
3 Chi tno'o ni ka kaxtno'o san, tu
ni ka ka'an kue'e san, ni tu ni ka
ndakani kue'e ini san, ni tu ni ka
nduku san ja vi xnda'u ña san.
4 Chi sua'a ni ndia'a gua'a ña
maa ia Dios, te ni skuiso siki ña
ya ja vi kaxtno'o san tno'o va'a ya,
te yun ka ka'an san. Su masu ka
nduku san ja vi junkuaan ini ña
ñayiu, chi ja junkuaan ini ña Dios,
ia jito tnuni anuo.
5 Te ja ka jini maa ni ja tu ka
nduku san ja vi ka'an san tno'o vii

ndeva'a, ni tu nagua ka tee san ja
naxa vi ni'i san xu'un. Dios kuu
testiu.
6 Ni tu ka nduku san ja vi konee
yiñu'u ñayiu nuu san, ni ja vi
konee yiñu'u maa ni nuu san, ni
ja vi konee yiñu'u inka ñayiu nuu
san. Chi tu ka ka'an san ja vi
koxna'a ña san na in guaa kuu ja
vi koxndi'ni ña san, visi kuu vi
kakan san, chi tee ni chitniuu ña
Jesukristu ka kuu san.
7 Su saa sua'a ka ka'an luu san
jin ni, na kuinio in nana ja vii
ndeva'a jito ña se'e kueli ña.
8 Te ka kutoo ndeva'a ña san jin
ndi'i ni, yun guaa masu maintno'o
ka ka'an san ja vi kaxtno'o san
tno'o va'a ia Dios nuu ni, chi vi
suni ka ka'an san vi soko san maa
san ja ja'a ni, chi ka ka'an too
ndeva'a ña san.
9 Chi ka ndaka'an maa ni, vi
ñani vi kua'a, naxa ni ka osatniuu
san ja ni ka ojani ini ndeva'a san
naxa vi ni'i san ja vi koteku san.
Te ni ka osatniuu san nduu vi ñuu,
nagua ja ma vi koxna'a ña san na
in guaa kuu jin in in ni nuu ka
kaxtno'o san tno'o va'a ia Dios.
10 Maa ni ka kuu testiu san vi
suni ia Dios ja ni ka osa'a vii ka
osa'a va'a san vi ni ka osa'a ndaa
san nuu ni ka oo san jin ni ja ka
kandija ni, te tu na kuechi ka tavi
san.
11 Suni ka jini maa ni ja ka kuu
san na kuinio in tata yua jin se'e
ja ka xteku ña san vi ka ndasa'a
sii ini ña san jin in in ni.
12 Te suni ka xtaku san ja vi kaka
ndaa ni, nagua junkuaan ini Dios,
ia ndakana ña ja vi koo nuu ye'e
tajan nuu tatnuni ya.
13 Te yun guaa siun ni ka
ndakuanta'u san nuu ia Dios, chi
nuu ni ka onini ni tno'o va'a ya
ja ni ka kaxtno'o san, te ni ka
janta'u ni, su masu na kuinio ja
tno'o ñayiu ñuyiu kuu, chi vi na
kuinio ja vi maa ia Dios ni ka'an,
te ja ndaa ndija ja tno'o maa ya
kuu. Te tno'o ya satniuu ini anu
in in ni ja ka kandija ni.
14 Su in in maa ni, vi ñani vi
kua'a, chi inuu ni tnundo'o ni ka
tna'a ni jin ñayiu ka skua'a tno'o
ia Dios ja ka oo taka ñuu ja tnii
Judea ja ka kandijai Jesukristu.
Chi kuakua'a tnundo'o ni ka tna'a
ni nuu nda'a ñayiu ñuu ni, te suni
saa kua'a tnundo'o ni ka tna'a
tee yun nuu nda'a ñayiu ñuu san
judio.
15 Te ñayiu judio yun ni ka ja'ni
Jito'o Jesús, vi suni ni ka ja'ni tee
ni ka ondakani tno'o ia Dios ndee
jana'a. Te suni ni ka skunu ñai jin
maa san. Te tu ka junkuaan ini ia
Dios, te ka ndakoi siki ndi'i ñayiu.
16 Te tu ka jandetui ja vi
kaxtno'o san nuu ñayiu sava ka
ñuu ja naxa vi kaku ni'nui. Te
ja siun ka sa'i, te ka skaya kua'a
kai yika kuechi. Su vitna te vaji
tnundo'o ka'nu ja tetniuu ia Dios
siki.

Ndakani ini Pablo ja nukoto de ñayiu ka skua'a ñuu Tesalónica

17 Su sein, vi ñani vi kua'a, chi
visi siin siin ka oo ndee saa tiempu
ya'a, ja tu kuu vi kondia'a tna'o, su
siun ni ka ñu'u ini ña san. Te ka
nduku ndee ndeva'a san ja jakuei
san nuu ka oo ni, chi ka ndioo
ndeva'a ini san ja vi ndakuni ña
san.
18 Te yun guaa ni ka kuini san
jakuei san. Te maa san ja kuu san
Pablo, chi vi ja ndaa ja ni kuini san
ja jaa san in jichi vi inka jichi, su
Tachi ni jasi ichi.
19 Chi ja ja'a maa ni ja ka kandija
ni kuu ja ka ndetu ka'nu san, vi ka
osii ini san, te vi ni'i san jayiñu'u
nuu Jito'o Jesús ore ndii ya.
20 Janjaan. Ja ja'a ndi'i maa ni
kuu ja ka oo san jin jayiñu'u vi ka
osii ini san nuu ia Dios.

3

1 Te yun kuu ja tu ni ka kundee
ka ini san ja ma vi ndakuni ña

san, te ni ka ndakani ini san ja vi
kendoo ni maa san ñuu Atenas.
2 Te ni ka tetniuu san ñanio
Timoteo ja jinokuechi de nuu ia
Dios, vi ja ka satniuu in ni san
jin de ja ka xtutenuu san tno'o
va'a Jesukristu, nagua ja ndataa
de tno'o ndee ini vi xteku ña de ja
vi koyutnu ni jin tno'o ka kandija
ni,
3 nagua ja ni in ni ma koxndi'i
ndeva'a ña tnundo'o ya'a, chi ja
ka jini maa ni ja saa vi ndo'o vi
tna'o ja ka kandijao.
4 Chi ja ni ka oka'an san tno'o
ya'a nuu ni ka oo, ja vi tna'o kua'a
tnundo'o, te saa ni kuu, su ja ka
jini maa ni.
5 Te yun guaa tu ni kundee ka
ini san, te ni tetniuu san Timoteo
ja kakan tno'o de naxa ka jika ni
jin tno'o ka kandija ni, te kaxtno'o
de nuu san, chi yu'u san ja kana
saa xnda'u ña Tachi, te junkuei ni
nuu jakue'e, te ma jiniu'u tniuu ni
ka sa'a san.
6 Su vitna ni ndajaa Timoteo
ja ni jaa de nuu ka oo ni ñuu
Tesalónica, te ndakani gua'a de
naxa ka kandija ni vi ka ka'an too
tna'a ni. Te kachi de ja siun ni
ka ndaka'an ndeva'a ña ni vi ka
ndioo ini ni ja vi ndakuni ña ni.
Te suni saa ni sein, chi ka kuini
san ja vi ndakuni ña san.
7 Te yun kuu ja ka ndusii ini
ndeva'a san, vi ñani vi kua'a, ja
ja'a ja ka kandija gua'a maa ni,
visi kua'a tnundo'o ka ndo'o ka
tna'a san ya'a.
8 Su vitna te ni ka nuku'un ndee
ini san, chi ni ka jini san ja ka oo
yutnu ni nuu Jito'o.
9 Te ka kusii ndeva'a ini san
ja ja'a ni, ja vini tu ka ni'i ka
san na tno'o vi ka'an san ja vi
ndakuanta'u san nuu ia Dios ja
ja'a ndi'i ni ja ka kusii ini san nuu
ya.
10 Te nduu vi ñuu ka ndaku-
atu san nuu ia Dios, te ni tu ka
jinkuiin san ja ka jikan san nuu
ya ja na kune ya ichi ja vi ndakuni
tna'o, te vi chituu ña san nagua ka
ja'ni ka ña jin tno'o ka kandija ni.
11 Te suni ka jikan san ja maa
Tata Ja'nuo vi Jito'o Jesukristu na
chituu ña ya ja jakuei san vi jakoto
ña san.
12 Te maa Jito'o na sa'a ya ja ndi
joo ndi joo vi ka'an too tna'a gua'a
ka in in maa ni vi jin ndi'i ñayiu,
suni nagua ka ka'an too ña san jin
ndi'i maa ni.
13 Te na sa'a ya ja vi koo yutnu
anu ni, te vi koo vii ni ja tu
na kuechi vi kotavi ni nuu Tata
Ja'nuo nuu vi ndajiokuiin Jito'o
Jesukristu jin ndi'i ñayiu vii ya.

4

Vi koo vio nuu ia Dios nagua junkuaan ini ya

1 Vitna vi ñani vi kua'a, te ka
jikan ta'u san vi ka xteku ña
san tno'o ya'a jin sivi maa Jito'o
Jesús, ja vi kaka ndaa ni nagua
junkuaan ini maa ia Dios, nagua
ni ka kutua'a ni ja ni ka kaxtno'o
san nuu ni, te saa vi kosa'a ni in
kiuu in kiuu ka.
2 Chi ka jini gua'a ni na ichi ni
ka taa san jin tniuu ni chitniuu ña
Jito'o Jesús.
3 Chi ja kuini ia Dios kuu ja vi
koo vii ni nuu ya, te ma vi chitna'a
ni jin inka ñayiu.
4 Te in in ni vi kuni ni vi
koneva'a ni ñasi'i mamaa ni, te vi
koo vii ni jin ña nuu ia Dios, te vi
konee yiñu'u nuu tna'a ni.
5 Ma vi kojio'o ni ja vi sa'a ni
jakue'e jin yiki kuñu ni, nagua ka
sa'a ñayiu tu ka jini ia Dios.
6 Te ni in ni ma vi sa'a ni jakue'e
jin ñani ni ja vi xnda'u ni de, chi
tetniuu maa Jito'o tnundo'o ka'nu
ja ja'a ndi'i ya'a, nagua ja ni ka
ka'an san vi ni ka chindetu ña san.
7 Chi tu ni ndakana ña ia Dios ja
vi koo tne'o, chi ni ndakana ña ya
ja vi koo vio nuu ya.

8 Te yun kuu ja na in skexiko
tno'o ni ka kaxtno'o san ya'a,
te masu skexikoi ni in ñayiu,
chi skexikoi maa Dios, ia ni taa
Espíritu ya ja ka oo jion.
9 Su inka tno'o kuu ja vi ka'an
too tna'o jin ñanio. Tu nini ka kuu
ja tee san tno'o ya'a, chi ja ni ka
kutua'a maa ni nuu ia Dios ja vi
ka'an too tna'a ni jin in in ñanio.
10 Te saa ka ka'an too ni ñanio ja
ka oo ndi'i ñuu ja tnii Macedonia.
Su ka jikanta'u san, vi ñani vi
kua'a, ja in in kiuu vi ka'an too
tna'a gua'a ka ni.
11 Su inka kuu ja vi nduku ndee
ni ja vi koo mani ni jin inka ñayiu,
te vi kosa'a ni tniuu maa ni, te vi
kosatniuu ni jin nda'a ni nagua ni
ka tatnuni san.
12 Saa nagua ja vi konee yiñu'u
ñayiu tu ka kandija ia Dios nuu ni,
te ma vi koto ni'ni ni nda'a inka
ñayiu.

Naxa kokuu kiuu ndii Jito'o

13 Te ka kuini san, vi ñani vi
kua'a, ja vi kuni ni naxa kokuu
jin ñayiu ni ka ji'i, nagua ja ma
vi kokusuchi ini ni, nagua ka sa'a
sava ka ñayiu ja tu ka ndetu
ka'nui ja vi ndateku ndiyi.
14 Chi ka kandijao ja ni ji'i Jesús,
te ni ndateku ya, te suni saa ni
ka kandijao ja ndaxteku ia Dios
ñayiu ni ka ji'i ja ni ka kandijai
Jesús, te vi koi jin ya.
15 Su yun kuu ja ka ka'an san
tno'o ni kaxtno'o maa Jito'o, ja
yoon ja ka teku nio guaa ndee
kiuu ndii maa Jito'o, chi ma vi
kakoxno'o nuu ñayiu ni ka ji'i,
16 chi ndee andivi ndii maa
Jito'o jin tno'o ja tatnuni ya. Vi
kana jaa ia kuu ka'nu ka nuu ia
ka jinokuechi nuu Dios, te tiuu ya
trompeta maa ia Dios, te xtnañu'u
ka ndiyi ja ni ka kandija Kristu vi
ndateku.
17 Yun te yoon ja ka teku
nio ñuyiu ya'a, chi vi sanaa
ni, te ndakueio jin ñayiu ni ka
ndateku yun nuu viko, te yun vi
nukuntna'o jin maa Jito'o ndee
andivi. Te yun vi koo jin maa
Jito'o nikuii nikani.
18 Nuu saa te vi ndakuña'a nuu
tna'a ni tno'o ndee ini jin tno'o
ya'a.

5

1 Su ja ja'a kuia axi kiuu ja ndii
Jito'o Jesús, masu nini kuu ja vi
tee san nuu in in maa ni, vi ñani
vi kua'a.
2 Chi ja ka jini guagua'a maa ni
ja sanaa ni, te kenta kiuu ja ndii
maa Jito'o, nagua sa'a in kui'na
ja sanaa ni, te kiuu ja su'u tno'o
jakuaa.
3 Chi nuu ka ka'an ñayiu ja oo
jamani, te tu sa'un nagua kuu, yun
te vi sanaa ni, te kii ja xnaa ña
jin, te tu na ichi ja kaku ni'nui, na
kuinio in ñasi'i ja vi sanaa ni, te
ja'nde ndeva'a chii ña nuu kaku
lulu ña.
4 Su maa ni, vi ñani vi kua'a,
chi masu ñunee ka oo ni, nagua ja
ma kokuu in kiuu sanaa nuu ndii
Jito'o, na kuinio in kui'na ja sanaa
ni, te kiuu ja su'u.
5 Chi ndi'i maa ni ka oo nuu ye'e,
ja kuu tno'o nduu, te masu ka oo
ni jin tno'o jakuaa ja kuu ñunee.
6 Te yun kuu ja ma vi kokusun
inio nagua ka sa'a sava ka ñayiu,
chi na vi kondito, te na vi kui'nu
ndaa inio,
7 chi na in kixin, te kixin tno'o
jakuaa, te na in ji'i ndixi, te jini
tno'o jakuaa.
8 Su yoon, chi tno'o nduu ka
jikao, te na vi kui'nu inio, te na vi
kasi ni'nuo mao jin in sa'un kaa ja
kuu ja ka kandijao vi ja ka ka'an
too tna'o, na kuinio in soldado, te
na vi kui'nuo in ixini kaa ja kuu ja
ka ndetu ka'nuo ja vi kaku ni'nuo.
9 Chi tu ni jani ña ia Dios ja
tetniuu ya tnundo'o sikio, chi ja
skaku ni'nu ña ya jin ma'ñu sagua
Jito'o Jesukristu.

10 Te maa Jesukristu ni ji'i ja ja'o
nagua ja vi koo jin ya, te tu ni ja
sa'i, visi ja ka kixion ja ni ka ji'o
axi ka ndito ja ka tekuo.
11 Yun guaa vi kondasa'a sii ini
tna'a in in ni, te vi kondakuña'a
nuu tna'a ni tno'o ndee ini, nagua
ja ka sa'a ni.

Xteku ña Pablo jin ñayiu ka skua'a

12 Te ka jikanta'u san, vi ñani vi
kua'a, ja vi konee yiñu'u ni nuu
ñayiu ka satniuu ne'u maa ni, chi
ka janu ichi ndaa ñai vi ka xteku
ñai nuu tno'o maa Jito'o.
13 Te yun guaa vi konee yiñu'u
ndeva'a ni nui vi vi ka'an too ni
jin ja ja'a tniuu ka sa'i. Te vi koo
mani in in maa ni.
14 Suni ka jikanta'u tuku san, vi
ñani vi kua'a, ja vi kokuu xeen
ni nuu ñayiu inu ku'ndu, te vi
ndasa'a sii ini ni ñayiu ni ka
ndayu'u jin tno'o ka kandijai, te
vi chituu ni ñayiu inu vita, te vi
kuandee ini ni jin ndi'i ñayiu.
15 Vi koto ni maa ni ja ni in ni
ma vi ndaxndenaa ni ñayiu na
jakue'e ni ka sa'a ñai, chi sua'a vi
nduku ndee ni ja siun ni vi kosa'a
ni java'a jin in in maa ni vi jin
ndi'i ñayiu.
16 Te siun ni vi kosii ini ni.
17 Te ma vi junkuiin ni ja vi
ndakuatu ni.
18 Vi ndakuanta'u ni nuu ia Dios
ja ja'a ndi'i ni nagua ni kuu. Chi
ya'a kuu ja kuini maa ya ja vi sa'a
ni ja ka kandija ni Jesukristu.
19 Te ma vi junkani ni tniuu sa'a
maa Espíritu ia Dios.
20 Te ma vi skexiko ni tno'o ja
ka ka'an ñayiu ka ndakani tno'o
ia Dios.
21 Chi vi koto tnuni ni ndi'i tno'o
ka ka'in, te vi tava'a ni tno'o gua'a.
22 Te vi kujioo ni nuu ndi'i kuiti
jakue'e.
23 Te ka ndakuatu san nuu maa
Dios, ia mani ini, ja na ndasavii
ndi'i ña ya, ja vi kokuu ni ñayiu vii
nuu ya, te na tava'a ya ndi'i kuiti
ndee ini ndee anu ni vi yiki kuñu
ni, ja ma vi kotavi kuechi nuu ndii
maa Jito'o Jesukristu.
24 Chi ia ndaa kuu ia ni kana ña
jin ni, te skunkuu ya ndi'i ya'a.

Tno'o sandi'i ni ka

25 Vi ndakuatu ni ja ja'a in in
san, vi ñani vi kua'a.
26 Vi ndaka'an tno'o tna'a ni jin
ndi'i ñanio nuu ka ndututu ni, te
vi ndatnii nda'a tna'a ni.
27 Te skuiso siki ña san nuu maa
Jito'o ja vi ndaka'u ni tutu ya'a
nuu ndi'i ñanio.
28 Te maa Jito'o Jesukristu na
koto na kuni ña ya jin ndi'i ni. Saa
na kokuu.

Tutu kuu uu ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Tesalónica

1 Maa san kuu Pablo, ka tee san
tutu ya'a jin Silvano vi Timoteo
nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo ñuu
Tesalónica ja ka oi jin Tata Ja'nuo
vi Jito'o Jesukristu.
2 Te maa Tata Ja'nuo vi Jito'o
Jesukristu na chindee chituu ña,
te vi koo ni jin jamani ya.

Sandaa ia Dios yika kuechi ñayiu nuu ndii Jesukristu

3 Kuini ja siun ni vi kon-
dakuanta'uo nuu ia Dios ja ja'a in
in maa ni, vi ñani vi kua'a, te oo
gua'a ja vi sa'o, chi ndi joo ndi joo
ka kandija gua'a ka ni, vi ndi'i ni
ka ka'an too tna'a gua'a ka ni jin
in in ni.
4 Yun kuu ja ka kusii ini ndeva'a
san, te ka ka'an gua'a san ja ja'a
ni taka nuu ka ndututu ñayiu ka
skua'a tno'o ia Dios ja inu ka'nu
anu ni jin tno'o ka kandija ni, chi
ni ka kundee ini ni ndi'i nuu ka
ndakoo ñayiu siki ni, vi nuu ka
tna'a ndeva'a ni tnundo'o.
5 Te ya'a xne'e ja oo ndaa naxa
sa'a ia Dios jin in ion, nagua ja vi
kokuu ni ñayiu gua'a ja kiukuei ni
nuu tatnuni maa ya, te yun kuu ja
ka tna'a ni tnundo'o.
6 Chi ia ndaa kuu Dios, te tetniuu
ya tnundo'o vi tna'a ñayiu ka sa'a
ja ka tna'a ni tnundo'o.
7 Su maa ni ja ka tna'a ni
tnundo'o vitna, chi vi ndatatu ni
nuu tnundo'o, te suni saa ni sein,
nuu ndii maa Jito'o Jesús ndee
andivi jin ia ndakui ndeva'a ja ka
jinokuechi nuu Dios.
8 Te ndii Jesús jin ñu'u ja kuña'a
ya tnundo'o vi tna'a ñayiu tu ni
ka ndakuni ia Dios, te ni tu ni
ka jantno'i tno'o va'a maa Jito'o
Jesukristu.
9 Te yun vi kotna'i tnundo'o
nikuii nikani ja vi nai, te ma vi
koi nuu maa Jito'o Jesús nuu ye'e
tajan ya jin jaka'nu ya.
10 Te saa kokuu kiuu ja ndii ya,
nagua ja na koo jayiñu'u nuu ya
jin ma'ñu sagua ñayiu maa ya, te
vi sa'u kuii kuiti ini ndi'i ñayiu ka
kandija ya nuu vi kuni ya. Te ne'u
ñayiu yun vi koo maa ni, chi ni
ka kandija ni tno'o va'a ja ni ka
ndakani san nuu ni.
11 Te yun guaa siun ni ka ndaku-
atu san ja ja'a ndi'i maa ni, nagua
ja na sa'a ia Dios ja vi kokuu ni
ñayiu gua'a ja ni kana ña ya, te
na skunkuu ya jin jaka'nu ya ndi'i
jagua'a ka ndakani ini ni ja vi sa'a
ni, vi ndi'i tniuu ka sa'a ni ja ka
kandija ni.
12 Te saa nagua ja vi chiñu'u ña
ñayiu jin maa Jito'o Jesukristu ja
ja'a in in ni, te suni vi ni'i maa ni
jayiñu'u jin ma'ñu sagua maa ya,
chi ni chindee ni chituu ña ia Dios
mao vi Jito'o Jesukristu.

2

Ndatuu tee sa'a jakue'e ndeva'a

1 Vitna te na vi ka'on naxa
kokuu kiuu ja ndajiokuiin maa
Jito'o Jesukristu ja vi ndanitna'o
jin ya. Te ka jikanta'u san nuu in
in ni, vi ñani vi kua'a,
2 ja ma vi sama ñama ini ni jin
ja ka ndakani ini ni, te ni ma vi
koyu'u ni nuu ja na in ka'an ja ni
skuni ña Espíritu jin, te ni tno'o
ja ka kaxtno'o nuu ni, ni nuu ka
tee in tutu ja ka ka'an ja maa san
ni ka tetniuu, nuu ka'an ja ja ni
kenta kiuu ndajiokuiin Jito'o.
3 Te ma vi kuandetu ni ja na in
koxnda'u ña, chi ama ka ja kenta
kiuu yun, te xtnañu'u ka vi koo
kua'a ñayiu vi ndakoo siki ia Dios,
te ndatuu tee sa'a jakue'e ndeva'a,
tee ni jine ta'u ja junaa de.
4 Chi jini u'u de ia Dios, te
ndakoo de siki ndi'i kuiti ja ka
xnani ñayiu dios, axi ja ka chiñu'u

ñayiu, te vi ndee kundee de ja
jinkoo de veñu'u ka'nu maa ia
Dios, te sa'a de ja vi na kuinio ja
vi maa de kuu Dios.
5 ¿Te a tu ka na'a ni ja nuu ni ka
oo jian, te ja ni oka'an san tno'o
ya'a?
6 Vitna te ja ka jini ni nagua kuu
ja junkani ña jin de, su nuu jino
maa kiuu ni jani ia Dios, te ndatuu
tee kue'e yun.
7 Chi ja satniuu yu'u ndi'i
jakue'e ya'a nuu ñuyiu vitna, su
oo in ja junkani ña vitna, te guaa
ndee nuu na xtajioo ma'ñu nuu oo
maa.
8 Te yun kuu nuu vi ndatuu na
in sa'a jakue'e ndeva'a, te ka'ni ña
maa Jito'o jin ja tiuu tachi ña ya,
te xnaa ña ya jin ja ye'e ni'nu nuu
ndii ya.
9 Te kii tee sa'a jakue'e ndeva'a
yun, ja sa'a de tniuu maa Tachi,
chi kii de jin jaka'nu ja sa'a de
tniuu na'nu ja xnda'u de ñayiu.
10 Chi kuantniuu de ndi'i kuiti
jakue'e nagua ja xnda'u de jin
ñayiu ki'inkuei ja vi naa, chi tu ni
ka kuini vi kuanta'ui tno'o ndaa
naxa vi kaku ni'nui.
11 Yun kuu ja ni jandetu ia Dios
ja kii in jaka'nu ja xnda'u ña,
nagua ja vi kandija ñayiu tno'o
tno'o yun,
12 nagua ja saa, te ndi'i ñayiu ja
tu ni ka kandijai tno'o ndaa, chi
saa sua'a ni ka junkuaan ini ja ni
ka sa'i jakue'e, te ki'inkuei ja vi
tniuya'ui yika kuechi.

Ni kaji ia Dios ñayiu vi kaku ni'nu

13 Su sein, chi kuini ja siun ni vi
kondakuanta'u san nuu ia Dios ja
ja'a in in maa ni, vi ñani vi kua'a
ja kutoo ndeva'a ña Jito'o, chi ni
kaji ña ia Dios ndee jaxtnañu'u ja
vi kaku ni'nu ni jin ma'ñu sagua
ja ndasavii ña Espíritu ya vi ja ka
kandija ni tno'o ndaa.
14 Chi ya'a kuu ja ni kana ña
ia Dios jin ma'ñu sagua tno'o
va'a maa ya ja ni ka kaxtno'o
san, nagua ja kentakuei ni vi koo
ni nuu ye'e tajan maa Jito'o Je-
sukristu.
15 Yun kuu ja vi koo yutnu ni, vi
ñani vi kua'a, te vi kona'a gua'a ni
tno'o ni ka kaxtno'o san, visi kuu
tno'o ni ka ka'an san axi tutu ja ni
ka tetniuu san.
16 Su maa Jito'o Jesukristu vi
maa Tata Ja'nuo, ia luu ini ja
kutoo ña ya, te taa ya ja ka osii
inio nikuii nikani, vi taa ya java'a
ja ka ndetu ka'nuo.
17 Te na sa'a ya ja vi kosii ini anu
ni vi na sa'a yutnu ña ya jin ndi'i
tniuu gua'a ja ka sa'a ni vi tno'o
gua'a ja ka ka'an ni.

3

Vi ndakuatu ni ja ja'a san

1 Su jasandi'i, vi ñani vi kua'a,
kuu ja vi kondakuatu ni ja ja'a
ndi'i san, nagua ja na kutenuu
ñama tno'o va'a maa Jito'o, te na
vi konee yiñu'u ñayiu nuu tno'o
ya, nagua ni ka sa'a maa ni.
2 Suni vi kakanta'u ña ni ja na
vi kaku ni'nu san nuu nda'a ñayiu
kue'e ja ka sa'a jane'e jayichi, chi
masu ndi'i ñayiu ka kandija.
3 Su ia ndaa kuu maa Jito'o, te
sa'a ya ja vi koo yutnu ni, vi tava'a
ña ya nuu jakue'e.
4 Chi ka kukanu ini san Jito'o ja
ka sa'a ni nagua ni ka tatnuni san,
te saa ni vi kosa'a ni.
5 Te maa Jito'o na kanu ichi ña
ya ja vi kokutoo ni ia Dios nagua
kutoo ña maa ya, te vi kuandee ini
ni nuu tnundo'o nagua ni jandee
ini Jesukristu.

Kanuu ja vi satniuo

6 Vitna te ka tatnuni san nuu ni,
vi ñani vi kua'a, jin sivi maa Jito'o
Jesukristu, ja vi kujioo ni nuu ndi'i
ñanio inu ku'ndu, te tu ka sa'a de
nagua ni ka kaxtno'o san nuu ni.
7 Chi ka jini maa ni naxa ni ka
osa'a san nuu ni ka oo, te saa ni

vi kosa'a ni. Sein, chi tu ni ka
oku'ndu san nuu ni ka oo,
8 ni tu ni ka ojaa uun san xtaa
ni in ñayiu ja tu ni ka otniuya'u
san, chi ni ka osatniuu san nduu
vi ñuu, visi ni ka okutnuu ndeva'a
san, nagua ja ma vi koxna'a san ni
in ni.
9 Saa ni ka osa'a san. Su masu
ja ma kuu vi kakan san ja vi
chituu ña ni, chi kuu, su ya'a ni ka
osa'a san nagua ja vi kokuu san in
taniñu ja vi kondikin ni vi sa'a ni.
10 Chi suni nuu ni ka oo san jin
ni jian, ni ka tatnuni san ya'a: Na
in ñayiu tu kuini ja satniuu, te
suni ma kai xtaa.
11 Chi ka onini san tno'o ka
ka'an ñayiu ja ne'u maa ni ka oo
ñayiu inu ku'ndu ja tu ka satniuu
sa'uin, te ya'a yun ni ka kiundui
nuu tniuu inka ñayiu.
12 Ka tatnuni san vi ka xteku
san ñayiu yun jin sivi maa Jito'o
Jesukristu ja na vi satniuu sii ini,
te na vi ni'i mai ja vi kaa ja vi ko'i.
13 Te maa ni, vi ñani vi kua'a,
ma vi kuita ni ja vi kosa'a ni
java'a.
14 Su nuu ja na in tu jantno'o
tno'o ja ka kaxtno'o san nuu tutu
ya'a, te vi kondia'a ni na ñayiu
kui, te ma vi nitna'a ka ni jin,
nagua ja na kukanoi.
15 Su ma vi kuni u'u ni jin, chi
sua'a vi xteku ni jin ja in ñanio in
kua'o kui.

Tno'o sandi'i

16 Te maa Jito'o, ia mani ini, na
taa ya jamani ya, ja siun ni vi koo
jin ni vi jin ndi'i nani guaa kuu.
Te maa Jito'o na koo jin ndi'i ni.
17 Te jin nda'a maa san ja kuu
san Pablo tee san tno'o ya'a, ja
ndakan tno'o ña san, ¿a kukueni
ka oo ni? Te saa ni tee san nuu
ndi'i tutu san vi ni sa'a san firma
san.
18 Te maa Jito'o Jesukristu na
koto na kuni ña ya jin ndi'i ni. Saa
na kokuu.

Tutu xtnañu'u ni tee Pablo nuu Timoteo

1 Maa san kuu Pablo, tee ni chit-
niuu ña Jesukristu, chi ni tatnuni
Dios, ia skaku ni'nu ña jion, jin
Jesukristu, ia ka ndetu ka'nuo ja
ndajiokuiin ya in kiuu.
2 Te tee san tutu ya'a nuu maa
ni, vi Timoteo, ja kuu ndaa kuiti
ni na kuinio se'e ni skua'nu san,
chi ni kandija ni. Te Tata Ja'nuo
jin ia Jito'o Jesukristu na chindee
chituu ña ya jin ni, te koo ni jin
janda'u ini ya vi jamani ya.

Ma vi kandija ni nuu ka kaxtno'o ñayiu inka tno'o siin

3 Te ja ni jikanta'u san nuu
ni ama ka ja kee san ki'in san
ñuu Macedonia ja kendoo ni ñuu
Éfeso jian, te kaxtno'o ni nuu sava
ñayiu jian ja ma vi kaxtno'i inka
tno'o siin ja kuu tno'o xnda'u ña.
4 Te ni ma vi kondikin kuentu
naxa ni ka osa'a ndi tata ja'nui ja
ka ka'an ñayiu, chi nani ja skaxin
tna'a ñai kuu. Te tno'o ya'a, chi
tu chituu ña ja vi skunkuu gua'i
nagua kuini ia Dios ja vi kandijai,
te saa skuiso siki ña san vitna.
5 Te ya'a tatnuni san, chi kuini
san ja vi ka'an too tna'a ndaa
ñayiu jin in anu vii in anu va'a,
vi na vi ndakani va'a ini, te na vi
kandija ndai ia Dios.
6 Su sava ñayiu, chi ni ka kujioi
nuu tno'o ya'a, te ni no'o ni tno'o
vasa ja tu jiniu'u ka ka'in.
7 Te ka kuini ja vi kokui tee ka
kaxtno'o Ley Moisés, su vi ni mai
tu ka jinkui'nu ini na tno'o ka
ka'in vi naxa kei tno'o ka kaxtno'i
yun ja vi ka kukanu ini ndeva'i.
8 Su ka jini ndao ja Ley Moisés,
chi tno'o gua'a kuu nuu ja na vi
kuantniuu ndao nagua kuini maa
ia Dios.
9 Te na vi ndakunio ja Ley yun,
chi masu ni junkoo ja ja'a ñayiu
ndaa, chi ni junkoo ja ka'nde
kuechi ñayiu ka jiso kava ña jin
ia Dios, vi ñayiu inu so'o ndeva'a,
vi ñayiu ka sa'a jane'e jayichi, vi
ñayiu ka sa'a yika kuechi, vi ñayiu
tu ka yindei ka yititi nuu ia Dios,
vi ñayiu ka kane'e siki ia Dios, vi
ñayiu ka ja'ni yuai vi ñayiu ka
ja'ni si'i, vi ndi'i ñayiu ka ja'ni
ndiyi,
10 vi ñayiu ka sa'a kuechi ñuyiu
jin inka ñayiu, vi suni teyii ja ka
sa'a kuechi ñuyiu jin ndisa teyii,
vi ñayiu ka su'u inka ñayiu ja vi
xiko ñai, vi ñayiu ka ka'an tno'o
tno'o, vi ñayiu ka kee yu'u te tu
ka skunkui, vi nani kuu inka ja ka
sa'a ñayiu ja tu kintna'a jin tno'o
ndaa ja ka kaxtno'o nui.
11 Te ya'a kuu tno'o va'a ia Dios
ja ye'e ni'nu nuu ñayiu, chi luu
ndeva'a ini ya, te ni skuiso siki ña
ya jin san ja kaxtno'o san tno'o ya
nuu ñayiu.

Ndakuanta'u Pablo nuu ia Dios ja ni ka'an nda'u ni ka'an kee ña ya

12 Te ndakuanta'u san nuu Jito'o
Jesukristu ja ni ndataa ya jan-
dakui san, te ni ndakaji ña ya, chi
jini ya ja skunkuu san, te ni jani
ña ya jin san ja xtutenuu san tno'o
ya.
13 Te visi ama ka ni okane'e san
siki ya, te ni osondikin san ñayiu
ka kandija ya ja sa'a san jakue'e
jin, te ni onani san ya. Su visi ni
saa, te ni kunda'u ini ña ia Dios
jin san, chi chia'an ka ja kandija
san ya, te tu ni ojini san nagua ni
osa'a san.
14 Su ni ka'an nda'u ni ka'an
kee ña Jito'o Jesús jin san, te ni
tetniuu ya javii java'a ya siki san
ja ni kandija gua'a san ya, te ka'an
too san ñayiu nagua kutoo ña maa
Jesukristu.
15 Te tno'o ya'a kuu tno'o ndaa
kuiti, te kanuu ja ndi'i ñayiu vi
kuanta'u tno'o ya'a: ja Jesukristu
ni kii ya ñuyiu ja skaku ni'nu ya

ñayiu nuu yika kuechi. Te maa
san kuu tee vi'i ka ni kaa san ne'u
ñayiu. Su visi ni saa, te ni skaku
ni'nu ña ya nuu yika kuechi san.
16 Su ni kunda'u ini ña Je-
sukristu jin san nagua ja xne'e ya
maa ya ja ia ka'nu ndeva'a ini kuu
ya, te kokuu san in taniñu nuu
taka ñayiu ja vi kandijai ya, te vi
kotekui nikuii nikani.
17 Te ndi'o na vi chiñu'o Rey, ia
tatnuni nikuii nikani, chi masu ia
naa ndoñu'u kuu ya, te ma kuu
kunio ya jin nduchi nuo, te invaa
ya kuu Dios, ia ye'e tajan nikuii
nikani. Saa na kokuu.
18 Te tniuu ya'a guaa skuiso siki
ña san jin ni, vi se'e Timoteo, ja
skunkuu ni nagua ni ka ka'an tee
ni ka ndakani tno'o ni jiña'a ia
Dios ja ja'a ni, ja kaxtno'o gua'a
ni tno'o va'a ia Dios, nagua sa'a in
tee jaxin tna'a gua'a.
19 Te koyutnu ni jin tno'o
kandija ni, te ndakani vii ndakani
va'a ini ni, te ma sa'a ni nagua ka
sa'a sava ñayiu ja tu ka ndakani
va'a ini, te ya'a yun ni ka jikai, na
kuinio in barco ja ya'a yun ni tee
ña ndute.
20 Te ne'u ñayiu ya'a ka oo
Himeneo vi Alejandro, te nduu
tee ya'a ni ndasia'a san de nda'a
Tachi, nagua ja na vi kutua'a de ja
ma vi kane'e ka de siki ia Dios.

2

*Kaxtno'o Pablo naxa vi ndaku-
atu ñayiu*

1 Te xteku ña san in tniuu kanuu
ka ja vi kakan ta'u ni nuu ia Dios,
te vi ndakuatu ni nuu ya, suni
vi ka'an nda'u ni jin ya, te vi
ndakuanta'u ni nuu ya ja ja'a ndi'i
ñayiu.
2 Te vi kakan ta'u ni ja ja'a tee
ka tatnuni nuu ñuu vi ja ja'a ndi'i
tee ka netniuu, nagua ja na vi kosii
inio, te na vi koo jin tno'o mani,
nagua ja vi chiñu'u gua'o ia Dios,
te na vi kosa'a vii vi kosa'a va'o.
3 Chi ya'a kuu java'a ja
junkuaan ini Dios, ia skaku ni'nu
ña jion.
4 Chi kuini maa ya ja vi kaku
ni'nu ndi'i ñayiu, te kiukuei ja vi
kuni tno'o ndaa.
5 Chi invaa ni maa ya kuu Dios,
te suni invaa ni ia inee in sagua
ma'ñu Dios jin ñayiu, te suu ya
kuu Jesukristu ja suni kuu ya teyii.
6 Te suu ya kuu ia ni soko maa
ja ni tniuya'u ya ja ja'a ndi'i ñayiu
ja ni skaku ni'nu ña ya, te yun ni
xne'e ya maa ya ja ni ka jini ñayiu
tniuu ni sa'a ya kiuu ni jani maa
ia Dios.
7 Te yun guaa ni kaji ña ia
Dios ja xtutenuu san tno'o ya nuu
ñayiu, chi ni chitniuu ña maa
Jesukristu, te kaxtno'o san nuu
ñayiu ja masu judio ka kui ja na vi
kandija ndai. Te ka'an ndaa san,
tu xnda'u san jin.
8 Te ja kuini san ja vi sa'a ñayiu
yii kuu ja ndeni nuu ni kuu ja ka
ndakuatu de nuu ia Dios, te na vi
kane'e de nda'a de jin anu vii in
anu va'a de. Te ma vi kokiti ini
de, ni ma vi kotee tna'a de.
9 Te saa ni ñayiu si'i, na vi
kui'nu vii vi kui'nu va'a ña jin
in sa'un kisa'u gua'a ña ja ma
koo tno'o kanoo. Te ma vi kui'nu
vixin ña ni ma vi ndioo ini ña ja
vi kui'nu ña sa'un ya'u ndeva'a.
Te ma vi ndaskutu vii ndeva'a ña
xini ña ni ma vi chindee ña kaa
vii ndeva'a ja kuu oro xini ña, ni
ma vi kundeku ña yuu vii ndeva'a
ja kuu perla.
10 Su na vi sa'a ña in tniuu gua'a,
nagua ka sa'a ñasi'i ja ka chiñu'u
ia Dios.
11 Te ñayiu si'i na vi kutua'a ña
vi kasi yu'u ña nuu ka skua'a ña,
te na vi kuanyu'u vi kuandetu ña
nuu tee kaxtno'o.
12 Chi ma kuandetu san ja in
ñasi'i, te kokaxtno'o ña, ni ma
kotatnuni ña nuu teyii, chi na kasi
yu'u ña, te na konini ña.
13 Chi xtnañu'u ka ni sa'a Dios

Adán, te nuu kuee ka ni sa'a ya
Eva.
14 Te masu Adán ni xnda'u ña
koo, chi ñasi'i yun kuu ña'a ni
xnda'u ña ti, te ni kana kau ña
nuu yika kuechi.
15 Su ñasi'i ja ka oo yii ña, na
vi skaku vii vi skaku va'a ña se'e
ña, te kuu vi kaku ña, nuu ja ka
kandija ndaa ña, te vi konda'u ini
ña jin tna'a ña, te vi koo vii anu
ña, te ma vi kokuu vixin ña.

3

Kaxtno'o Pablo naxa kanuu ja vi koo tee vi kondiso tniuu nuu ñayiu ka skua'a

1 Te tno'o ndaa kuu tno'o ya'a:
ja ndee in tee ndioo ini ja kondiso
tniuu de nuu ñayiu ka skua'a
tno'o va'a ia Dios, te gua'a tniuu
ndakani ini de ja sa'a de.
2 Te tee kondiso tniuu ya'a na
kokuu de in tee gua'a, nagua ja ma
vi ni'i ñayiu na in guaa vi ka'an
kuechi siki de, te in vaa ni ñasi'i
de na koo, te na kokuu de in tee
ni'nu ini, te na kokuu de in tee
jini ka'nu ni'nu maa, in tee ka nee
yiñu'u ñayiu nuu de, in tee luu
ini ja janta'u de ñayiu kekuei ja
vi ndoo ve'e de, te ñama jinkui'nu
ini de ja kaxtno'o de nuu ñayiu.
3 Te ma kokuu de in tee jini, te ni
ma vi kokaxin tna'a de jin ñayiu,
te ma kojio'o de xu'un ja xnda'u
de ñayiu naxa ni'i uun de. Su na
kokuu de in tee ka'nu ini, vi in tee
va'a ini.
4 Te kuni de tatnuni gua'a de
nuu ñayiu ve'e de, te skua'a de
se'e de ja vi kuantno'i nuu de vi
na vi konee yiñu'i nuu de.
5 Chi nuu ja in tee tu jini de naxa
tatnuni gua'a de nuu ñayiu ve'e
maa de, te ma kuu ja kokoto gua'a
de ñayiu ka skua'a tno'o va'a ia
Dios.
6 Te ma kuu kokuu de in tee
inka ni kiunduu jaa ichi ia Dios,
chi nuu ja saa, te vatu ni kokuu
teyii ndeva'a de, te kanakau de
nuu tnundo'o nagua ni kanakau
Tachi.
7 Te suni kanuu ja kokuu de in
tee ja ka ka'an vii ka ka'an va'a ña
ñayiu tu ka skua'a, nagua ja ma
kendoo kanoo de, te ma kanakau
de nuu nda'a Tachi.
8 Te suni saa ni ka'an san nuu
tee ka jinokuechi nuu ñayiu ka
skua'a, na vi kokuu de in tee ndaa,
te ma vi sa'a jani ini de, te ma vi
ko'o ndeva'a de vinu ja vi kojini
de, ni ma vi kojio'o de xu'un ja vi
xnda'u de ñayiu naxa vi ni'i uun
de.
9 Te na vi tava'a de ndi'i tno'o ni
yiyu'u ndee jana'a, te ni ndaskuni
ña ia Dios jion ja ni ka kandijao, te
na vi ndakani vii vi ndakani va'a
ini de.
10 Te xtnañu'u ka vi koto tnuni
ni de, te nuu ja ka jini ni ja tu na
kuechi de, te kuu vi kunukuechi
de nuu ñayiu ka skua'a.
11 Te suni saa ni ñayiu si'i de, na
vi kokuu ña in ña'a ndaa, te ma vi
koka'an tno'o ña siki inka ñayiu.
Su na vi ka'nu ni'nu ña maa ña,
te na vi skunkuu ña ndi'i tno'o ka
ka'an ña ja vi sa'a ña.
12 Te tee ka jinokuechi nuu
ñayiu ka skua'a, na vi koo invaa
ni ñasi'i de, te na vi tatnuni gua'a
de nuu se'e de vi nuu ñayiu ve'e
de.
13 Chi tee ka jinokuechi ja ka
sa'a gua'a de tniuu ni ka teku
tniuu de, te kentakuei de vi ni'i
de jayiñu'u nuu ñayiu, saa te vi
kukanu ini ka de ja ka kandija
gua'a de Jesukristu.

Ka'nu ndeva'a kuu tno'o ni oyu'u ja ka kandijao

14 Tee san tno'o ya'a nuu ni, visi
ja oo yatni ja jaa san ja koto ña
san.
15 Su nuu ja na kokuu kuee ka
san, te ja jini ni naxa kosa'a gua'a
ni nuu ñayiu ka skua'a tno'o va'a
ia Dios, ja ka kui veñu'u maa ia
Dios teku, te ñayiu yun ka kuu
si'in ndee ja ka ndisoi ndi'i tno'o
ndaa.

16 Ja ndaa ja ka'nu kuu tno'o ni
oyu'u ndee jana'a ja ka kandijao:
Ni xne'e Dios maa ya nuu ni kuu
ya teyii,
Te Espíritu ia Dios kaxtno'o ja oo
gua'a ndi'i tniuu ni sa'a ya.
Te ni ka jini ia ka jinokuechi nuu
Dios ja saa ni kuu.
Te ni jitenuu tno'o ya nuu ñayiu
ñuyiu.
Te ni ka kandija sava ñayiu nii
ñuyiu tno'o ya.
Te mandaa ya kuano'o ya andivi.

4

Vi ndakaka yata kua'a ñayiu nuu tno'o ni ka kandijai

1 Su ni kaxtno'o kaji Espíritu
ia Dios ja kiuu sandi'i, te kua'a
ñayiu vi ndakaka yata nuu tno'o
ka kandijai, te vi kondikin tno'o ka
ka'an ñayiu jantniuu ña espíritu
ja xnda'u ña, vi ja ka kaxtno'o
tno'o maa Tachi.
2 Te vi tanui tno'o ka ka'an
ñayiu ka sa'a jani ini ja ka xnda'u
ña, chi ja ni ka jija ni'nui jin
jakue'e ka ndakani ini.
3 Te ka ka'in ja kuechi kuu ja
vi kuaka tna'a ñayiu. Te suni ka
ka'in ja oo sava nuu ndei ja ma
kuu vi kaa ñayiu, visi maa ia Dios
ni sa'a ja vi kaa ñayiu ka kandija
ya ja ni ka jini tno'o ndaa ya, nuu
ka ndakuanta'ui nuu ya, te ka jai.
4 Chi ndi'i ja ni sa'a Dios oo
gua'a, te tu na in ndei ja skexiko
nuu ja ndakuanta'uo nuu ia Dios,
te kao.
5 Chi jin tno'o maa ia Dios vi jin
ja ndakuatuo, te nduvii ndei yun.

Kokuu ni in tee jinokuechi gua'a nuu Jesukristu

6 Te nuu ja kaxtno'o ni tno'o ya'a
nuu ñayiu ka kandija, te kokuu
ni in tee jinokuechi gua'a nuu
Jesukristu, chi kua'nu ni jin tno'o
ni kandija ni vi jin tno'o va'a ia
Dios ja ni ka kaxtno'o nuu ni, te
ndikin ni.
7 Su ma konini ni kuentu ja ka
ndakani ñayiu ñuyiu vi tno'o vasa
ja tu jiniu'u, te sa'a tua'a gua'a ni
maa ni ja chiñu'u ni ia Dios.
8 Chi ja sa'a tua'a gua'o jin yiki
kuñuo ja koo ndakui, te joo ni
jiniu'u. Su nuu ja sa'a tua'a gua'o
mao ja chiñu'o ia Dios, te yun
guaa jiniu'u nuu ndi'i. Chi nuu ja
vi sa'o siun, te ni kee yu'u ia Dios
ja vi koo va'o nuu ñuyiu ya'a vi
nuu ndajinokueio nuu oo maa ya.
9 Te tno'o ya'a kuu tno'o ndaa
kuiti, te kanuu ja ndi'i ñayiu vi
kuanta'u.
10 Te ja ja'a ya'a kuu ja ka
satniuo vi ka tna'o tnundo'o, chi
ka ndetu ka'nuo ia Dios teku ja
kuu ya ia skaku ni'nu ndi'i ñayiu
ñuyiu, te kanuu ka ja skaku ni'nu
ya ñayiu ka kandija ya.

11 Tno'o ya'a kuu ja kanuu ja
tatnuni ni nuu ñayiu vi kaxtno'o
ni nui.
12 Ma kuandetu ni ja vi skexiko
ña ñayiu ja tee lule kuu ni, chi
sua'a kokuu ni taniñu nuu ñayiu
ka kandija tno'o va'a ia Dios jin
tno'o ka'an ni vi jin ja sa'a ni vi
ja ka'an too ni ñayiu [vi ja oo ni
jin Espíritu ia Dios] * vi ja kandija
ni ya, te oo vii ni nuu ya.
13 Te nini kukuee ka san ja kenta
san nuu oo ni, te koka'u ni tutu ii
nuu ñayiu ka skua'a, te kaxtno'o
ni nui vi xteku ni jin ja na vi kakai
ichi ndaa.
14 Ma kakin uun ini ni jin tniuu
va'a ja ni kuta'u ni nuu ia Dios na
ni ka sonee tee ka kuu nija'nu nuu
ñayiu ka skua'a nda'a de xini ni,
te ni sa'a ia Dios ja ni ka ka'an de
ja ni chitniuu ña ya jin ni.

15 Nduku ndee ni, te sa'a ni
tniuu ni skuiso siki ña ia Dios,
nagua ja ndi'i ñayiu vi kuni ja
kevii keva'a ni jin tniuu sa'a ni.

* **4:12 4:12** Masu ndi'i nuu tutu ii vaji tno'o ya'a.

16 Te koto va'a ni maa ni, vi koto
ni tno'o kaxtno'o ni nuu ñayiu,
te koyutnu ni jin ndi'i, chi nuu
ja saa sa'a ni, te kukanu ini ni
ja skaku ni'nu ni maa ni, te suni
skaku ni'nu ni ñayiu ja ka nini
tno'o kaxtno'o ni.

5

Na vi sa'a gua'o jin ñayiu ka skua'a jion

1 Ma ka'an xeen ni nuu tee
nija'nu ja ka skua'a jin ni, chi
sua'a xteku ni de na kuinio tata
yua maa ni. Te saa ni tee kuechi,
xteku ni de na kuinio ñani maa ni.
2 Te saa ni ña'a nija'nu, xteku ni
ña na kuinio nana si'i maa ni. Te
suni saa ni ña'a kuechi, xteku ni
ña jin javii java'a oo anu ni, na
kuinio kua'a maa ni.
3 Chituu ni ña'a ni ka ndonda'u
ja vi ja ndaa ja ni ka ndonda'u ña.
4 Su nuu ja ndee in ña'a ni
ndonda'u, neva'a ña se'e ña axi
señani ña, te suchi yun guaa
kanuu ja xtnañu'u ka vi kutua'i
ja vi kotoi ñayiu ve'i, te saa vi
ndakotoi tatai vi nanai. Te tniuu
yun kuu tniuu gua'a ja junkuaan
ini ia Dios ja vi sa'i.
5 Te ña'a ja vi ja ndaa ja ni
kendoo nda'u ña, te ni kendoo
maintno'o ni ña, su ndetu ka'nu
ña ia Dios, te nduu vi ñuu ndaku-
atu ña vi jikan ta'u ña nuu ya ja
na chituu ña ya.
6 Su ña'a ni kendoo nda'u ja
kusii kuvatu ni ini ña kuu ña na
kuinio in ña'a ni ji'i nuu ia Dios,
visi teku ña.
7 Te kaxtno'o ni ndi'i tno'o ya'a
nuu ñayiu, nagua ja ma vi kotavi
kuechi ja ja'a ñayiu ve'i.
8 Su nuu ja sava ñayiu tu ka
ndi'ni ja vi chitui tna'a kuikin, te
vini ja ñayiu ve'e mai tu ka chitui,
nuu saa te tu ka kandija ndai, te
vi'i ka ka ndai saa in ñayiu tu
kandija.
9 Te nuu jinkoso sivi ña'a ni
ndonda'u ja vi chituu ña ñayiu ka
skua'a, na vi jinkoso sivi ña'a ja ni
ka ya'a uni xiko kuia, te invaa ni
yii ña ni oo.
10 Te na kokuu in ña'a ja ka jini
ña ñayiu ja sa'a ña tniuu gua'a,
ja ni skua'nu vii ni skua'nu va'a
ña se'e ña, vi ni janta'u gua'a ña
ñayiu ni ja'ankuei ve'e ña, vi ni
ndakate ña ja'a ñayiu * ka kandija
ia Dios, vi ni chituu ña ñayiu ka
tna'a tnundo'o, vi ni sa'a ña ndi'i
tniuu gua'a.
11 Su ma vi soo ni sivi ña'a ni
ka ndonda'u nuu ja ña'a kuechi
ka kuu ña, chi vatu ni vi ndajio'o
ña inka teyii, te vi kujioo ña nuu
Jesukristu, chi vi kuini ña ja vi
ndakuaka tna'a ña inka jichi.
12 Te nuu ja saa na vi sa'a ña,
te vi tavi kuechi ña, chi tu ni ka
skunkuu ña nagua ni ka kee yu'u
ña jaxtnañu'u ja vi kunukuechi ña
nuu ia Dios.
13 Te suni ka kutua'a ña ja ka
kukuxi ña, te ndi ve'e ndi ve'e
ka jika ña. Te masu nani ja
ka kuku'ndu ña, chi vi kuentu
kuentu ni kua'ankuei jin ña, te
ya'a yun ni ka kiunduu ña ka
ka'an ña tno'o ja masu vatu ka
kuu.
14 Te yun guaa kuini san ja ña'a
kuechi ja ni ka ndonda'u, na vi
ndakuaka tna'a ña, te na vi koo
se'e ña, te na vi koto ña ve'e ña
ja ma vi kune ña ichi Tachi ja vi
ka'an kue'e ñayiu siki ña.
15 Chi sava ña'a ni ka ndonda'u
ja ni ka kujioo ña ichi ia Dios, te
ni ka jata ndikin ña Tachi.
16 Su nuu ja in ñasi'i ja kandija
ia Dios, neva'a ña in ña'a ni
ndonda'u, te na koto ña nagua ja
ma vi koxndi'ni ña ña'a yun jin
ñayiu ka skua'a. Saa te kuu vi
chituu gua'a ka ñai jin ña'a ni ka
ndonda'u, ja vi ja ndaa ja tu na in
chituu ña jin ña.

* **5:10 5:10** Ndkate ña ja'a ñayiu, kei ka'an ja ni jinokuechi ña nuu ñayiu ka kandija ia Dios.

17 Te suni kaxtno'o san ja vi
tniuya'u ni tee nija'nu ja ka jito
gua'a de ñayiu ka skua'a, te vi
konee yiñu'u ni nuu de, te suni
kanuu ja saa vi sa'a ni jin tee ka
satniuu ndee ja ka xtutenuu de
tno'o va'a ia Dios vi ka kaxtno'o
de nuu ñayiu.
18 Chi yoso nuu tutu ii nuu ka'an
sua'a: "Ma vi tnaa ron ñunu yu'u
isndiki nuu ka jaxin ti triu" te suni
ka'an sua'a: "Ja in tee satniuu, chi
kanuu ja ni'i ya'u de" kachi.

19 Ma kuantno'o ni nuu ka xtavi
kuechi ña ñayiu jin in tee nija'nu
nuu ñayiu ka skua'a nuu ja tu na
uu axi uni testiu.
20 Su tee ja vi saa ni sa'a de yika
kuechi, te kuxeen ni nuu de jin
nuu ndi'i ñayiu ka skua'a, nagua
ja na vi koyu'u ni'nu sava kai.

21 Te skuiso siki ña san tno'o
ya'a jin nuu ia Dios vi jin nuu
Jesukristu vi jin nuu ia ka ji-
nokuechi nuu Dios ja ni ndakaji
ya, nagua ja kondikin ni ndi'i
tno'o ni tee san ya'a, te ma sa'a
tuku ni sava ñayiu, te inkai chituu
ni, chi inuu ni sa'a ni jin ndi'i
ñayiu.
22 Ma tau ñama ni in tee
ja kokoto ñayiu ka skua'a, chi
ndakani gua'a ini ni ama ka ja
sonee ni nda'a ni xini de, chi nuu
ja sa'a de yika kuechi, te suni tavi
kuechi ni. Te yun guaa koto ni
maa ni ja koo vii ni nuu ia Dios.

23 Te ja siun ndi nuu ndi kuee
ku'u ni vi jatu chii ni, te ma ko'o
ni maa ni ndute, chi suni ko'o ni
joo vinu.

24 Te yika kuechi sava ñayiu, chi
tuu ndijin ama ka ja ki'inkuei nuu
tee ja'nde kuechi. Su yika kuechi
sava ka ñayiu, chi tu tuu ndijin,
chi vi ndee kuee kuee, saa ndatuu.
25 Te suni saa ni tniuu vii tniuu
va'a ja ka sa'a ñayiu, chi tuu
ndijin, te visi chia'an ka ja tuu
ndijin, su ma kuu koyu'u, chi
ndatuu ndijin.

6

1 Ndi'i ñayiu ja ka kandija ia
Dios ja ni ka kuya'ui, te ka ji-
nokuechi nuu in jito'i, na vi konee
yiñu'i nuu jito'i, nagua ja ma vi
kane'e ñayiu sivi ia Dios vi tno'o
va'a ya ja ka kaxtno'o.
2 Te nuu ja sava ñayiu ka ji-
nokuechi yun ka oi jin in jito'i ja
kandija ia Dios, te na vi konee
yiñu'u gua'i nuu de, chi in ni ndisa
ka kandijai. Te na vi kunukuechi
gua'a kai nuu jito'i yun, chi tee
kee va'a jin tniuu gua'a ja ka sa'i
yun kuu tee kandija vi ñanio ja
ka ka'an too. Te tno'o ya'a kuu ja
kaxtno'o ni nuu ñayiu vi xteku ni
jin.

Vi kosii ini ni jin nagua ka neva'a ni

3 Su nuu ja ndee in ñayiu
kaxtno'o inka tno'o siin ja tu
kintna'a jin tno'o va'a maa Jito'o
Jesukristu ja kuu in tno'o ndaa ja
kaxtno'o naxa vi kaka ndao nuu
ia Dios,
4 te ñayiu yun, chi kuu teyii, su
masu nagua jini sa'uin, te kui in
kue'e ja maa ni skiti ini tna'i jin
ñayiu vi tee tna'i nani kuu tno'o.
Te yun kaku tno'o kuasun, vi tno'o
ja jaxin tna'a ñayiu, vi tno'o ne'e,
vi ka ndakani kue'e ini jin inka
ñayiu.
5 Te ndi nuu ndi kuee jaxin tna'i,
chi ndimaa ni jakue'e ndakani ini,
te tu jini sa'uin tno'o ndaa, chi
ndakani ini ja nuu kaxtno'i ja vi
kaka ndaa ñayiu nuu ia Dios, te
yun guaa ni'i kua'i xu'un ja jinkoo
va'i. Te kujioo ni nuu ñayiu ja ka
sa'a siun.
6 Te ja ndaa ja jinkoo va'a ñayiu
nuu ja jika ndai nuu ia Dios, su
maintno'o ñayiu ja osii ini jin ja
neva'i.
7 Chi tu sa'un nagua ka nee ka
ndiso nuu ni ka kakuo ñuyiu ya'a,
te suni oo ndaa ja tu nagua vi
kondiso ki'inkueio kiuu na vi kuo.

8 Su nuu ja ka neva'o ja vi kao
vi ja vi kondii vi konamao, te na
vi kosii inio jin yun.
9 Su ñayiu ka kuini ja vi
kukuikai, chi ñama ka yuji, te ka
kanakaui nuu nda'a jakue'e, te
ka ndajio'i kua'a jane'e jayichi, te
ndi'i yun jaka ña jin ñayiu ja xtivi
ña, te skunaa sa'un ña jin.
10 Chi yo'o ndi'i jakue'e yun
kuu ja ka kutoo ñayiu xu'un. Te
sava ñayiu ja ka ndioo ndeva'a
ini xu'un, chi ni ka kujioi nuu
tno'o ka kandijai, te ka tna'i kua'a
ndeva'a tnundo'o.

Vi kaxin tna'a gua'o jin ndi'i jakue'e oo ñuyiu

11 Su maa ni ja kuu ni tee
kandija gua'a ia Dios, kujioo ni
nuu ndi'i jakue'e yun, te kondikin
ni ichi ndaa, te kaka ndaa ni nuu
ia Dios, te kandija gua'a ni, te
koka'an too ni ñayiu vi kondee ini
ni, te ku'un nda'u ku'un kee ni ini
ni.
12 Te nduku ndee ni jin tno'o
kandija ni, te kaxin tna'a gua'a
ni jin ndi'i jakue'e oo ñuyiu, te
kakuiko tnuu ni ja koteku ni nikuii
nikani, chi ya'a guaa ni kana ña ia
Dios jin ni nuu ni ka'an gua'a ni ja
kandija ni Jesukristu jin nuu kua'a
testiu.
13 Vitna te tatnuni san tno'o ya'a
jin nuu ia Dios ja sa'a ya ja ndi'i
ja oo ñuyiu ka teku, vi jin nuu
Jesukristu ja ni ka'an gua'a ya nuu
ni ndakani ya ja ja'a maa ya nuu
Poncio Pilato.
14 Te kuantno'o gua'a ni tno'o ni
tatnuni ya nuu ni, ja sa'a ni, te
ma xtivi ni nagua ja ma vi ka'an
kuechi ñayiu siki ni, guaa ndee na
ndajiokuiin ia Jito'o Jesukristu.
15 Te ndenta ya maa kiuu ja ni
jani ia Dios, chi maintno'o maa ya
kuu ia ka'nu ndeva'a vi ia tatnuni
nuu ndi'i tu'u. Te maa ya kuu Rey
nuu ndi'i rey, te suni maa ya kuu
Jito'o nuu ndi'i jito'o.
16 Te maintno'o ni maa ya kuu
ia tu ji'i sa'un ja teku ya nikuii
nikani. Te oo ya jin ñu'u jaye'e
tajan, te ni in ma kuu juntna'a
ya, vi ni in ñayiu tu na in jini ya
jin nduchi nui, te ni in ma kuu ja
kuni ya. Te nikuii nikani na koo
jayiñu'u vi jaka'nu nuu maa ya.
Saa na kokuu.
17 Kaxtno'o ni nuu ñayiu kuika
ñuyiu ya'a, ja ma vi kokuu teyii,
ni ma vi kokukanu ini jakuika ka
neva'i, chi masu jakuxii kuu. Chi
gua'a ka kuu ja vi kukanu ini ia
Dios teku ja taa ya ndi'i jakua'a ka
neva'o, nagua ja na vi kokusii ini
jion.
18 Te suni kaxtno'o ni ja na vi
sa'a gua'i, te na vi kokui in ñayiu
kuika jin ndi'i jagua'a ka sa'i, te na
vi kova'a ini ja vi skuta'ui ñayiu vi
ja vi ka'ndei nagua ka neva'i nuu
sava ka ñayiu.
19 Te nuu ja saa ka sa'i, te ka
skaya kua'i javii java'a ja kuu in
ja kukutu gua'a ja vi koneva'i kiuu
ja vaji nuu kuee ka, te vi ni'i ja vi
kotekui nikuii nikani.
20 Te maa ni, Timoteo, koto va'a
ni nagua ni skuiso siki ña ia Dios
jin ni, te kujioo ni, ma konini ni
tno'o ne'e ja ka ka'an ñayiu ñuyiu
ja kuu tno'o ja tu jiniu'u, ni tno'o
ka ka'an ñayiu xnda'u ña ja tno'o
ndichi kuu, su masu tno'o ndaa
kuu.
21 Te ni ka janta'u sava ñayiu
tno'o tno'o ya'a, te ni ka kujioi nuu
ichi ndaa ja ni ka kandijai.

Dios na koto na kuni ña jin ni.
Saa na kokuu.

Tutu kuu uu ni tee Pablo nuu Timoteo

1 Maa san kuu Pablo, tee ni
chitniuu ña Jesukristu, chi saa ni
kuini maa ia Dios, nagua ni kee
yu'u ya ja vi koteku ñayiu ka oo
jin Jesukristu.
2 Te tee san tutu ya'a nuu maa
ni, vi Timoteo, ja kutoo ndeva'a
ña san na kuinio se'e ni skua'nu
san. Te Tata Ja'nuo jin ia Jito'o
Jesukristu na chindee chituu ña
jin ni, te koo ni jin janda'u ini ya
vi jamani ya.

Xteku ña Pablo jin Timoteo ja ndakani de tno'o Jesukristu

3 Siun ni ndaka'an ña san jin ni,
te nduu vi ñuu ni ndakuatu san
ja ja'a ni vi ndakuanta'u san nuu
Dios, ia xiin nuu jinokuechi san
jin in jajintnuni vii in jajintnuni
va'a san, nagua ni ka osa'a ndi
tata velu san.
4 Te nuu ndaka'an san ja nda'i
ni, te ndioo ini san ja ndakuni ña
san nagua ja ndusii ini san.
5 Chi na'a san ja kandija ndaa
ni Jesús, nagua ni ka kandija
xtnañu'u ka nana ja'nu ni Loida,
vi saa ni nana si'i ni Eunice, te
kukanu ndaa ini san ja suni saa
ni kandija maa ni.
6 Te yun guaa xteku ña san ja
kuantniuu gua'a ni tniuu va'a ja ni
kuta'u ni nuu ia Dios nuu ni sonee
san nda'a san xini ni.
7 Chi tu ni taa ia Dios in espíritu
ja sa'a ja vi koyu'o, chi ni taa ya
Espíritu ya ja vi koo ndakuio, te
vi koka'an too tna'o, te vi kunio vi
ka'nu ni'nuo mao.
8 Te yun guaa ma kukanoo ni ja
ndakani ni tno'o va'a maa Jito'o,
te ni ma kukanoo ni siki ja oo san
vekaa ja ja'a maa ya. Chi sua'a
kuanta'u ni taka tnundo'o ja vi
tna'o ja ja'a tno'o va'a ia Dios, chi
taa maa ya jandakui ya.
9 Chi ni skaku ni'nu ña ia Dios
jion, te ni kana ña ya ja vi kokuo
in ñayiu vii in ñayiu va'a. Su
masu ni kana ña ya jion jin ja
ka sa'o tniuu gua'a, chi saa ni
kuini maa ya ja ni ka'an nda'u ni
ka'an kee ña ya jin ma'ñu sagua
Jesukristu ndee ama ka ja jinkoo
ñuyiu ya'a.
10 Te vitna ni xtuu ndijin ia Dios
ja ni ka'an nda'u ni ka'an kee ña
ya nuu ni kii Jesukristu, ia skaku
ni'nu ña jion. Te ni kundee ya nuu
jaja'ni ña, nuu ni xne'e ya ja vi
ndatekuo nuu vi koo nikuii nikani
jin ma'ñu sagua maa tno'o va'a ya.
11 Chi ni skuiso siki ña ia Dios
jin san ja xtutenuu san tno'o ya,
te kokuu san in tee ni chitniuu ña
ya ja kaxtno'o san nuu ñayiu sava
ka ñuu.
12 Te yun guaa tna'a san
tnundo'o ja ja'a tno'o va'a ia Dios,
su tu kukanoo san, chi jini san na
xiin nuu kandija san. Te kukanu
ini san ja ia ka'nu ndeva'a kuu ya,
te koto ña ya jin ndi'i ja ni taa ya
nuu nda'a san guaa ndee kiuu ja
ndii ya.
13 Te kondikin ni ndi'i tno'o
ndaa nagua ni kaxtno'o san, te ni
onini ni. Te kandija ni vi ka'an too
ni ñayiu, nagua sa'a in ñayiu oo
jin Jesukristu.
14 Koto va'a ni ndi'i tno'o va'a
ja ni skuiso siki ña ia Dios jin ni
jin ma'ñu sagua Espíritu ya, ia oo
jion.
15 Maa ni, chi ja jini ni ja ndi'i
ñayiu ka oo ñuu ja tnii Asia, chi ni
ka xndoo ñai jin san, te ne'u ñayiu
yun ka oo uu de, in de kuu Figelo,
te inka de kuu Hermógenes.
16 Su jikanta'u san nuu Jito'o ja
na ka'an nda'u ka'an kee ña ya
jin ñayiu ve'e Onesíforo, chi kua'a
jichi ni ndataa de tno'o ndee ini
nuu san, te tu ni kukanoo de jin
san ja nu'ni san jin kaa ini vekaa.
17 Chi nuu ni jaa de ñuu Roma,
te neni kuiti ni ndanduku ña de,
vi guaa ndee ni ndani'i ña de.

18 Te maa ia Jito'o na kunda'u ini
ña ya jin de kiuu ja ndajiokuiin
maa ya. Chi ja jini gua'a maa ni
ja ni chituu gua'a ña de nuu ni ka
oo ñuu Éfeso.

2

Vi koyutnu ni nuu tno'o Jesukristu nagua oo in soldado

1 Te maa ni ja kuu ni na kuinio
se'e ni skua'nu san, koyutnu ni jin
ja ka'an nda'u ka'an kee ña maa
Jesukristu.
2 Te tno'o ja ni onini ni ja ni
kaxtno'o san nuu ni jin nuu kua'a
testiu, tno'o yun skuiso siki ni tee
ndaa ja kukanu ini ni de, nagua ja
vi kaxtno'o de nuu sava ka ñayiu.
3 Kuandee ini ni nuu tnundo'o
ka tna'o, te kokuu ni na kuinio in
soldado gua'a maa Jesukristu.
4 Chi ni in soldado, tu kiunduu
de ja sa'a de inka tniuu siin, nagua
ka sa'a sava ka ñayiu in kiuu
in kiuu, chi maintno'o skunkuu
gua'a de nagua ja junkuaan ini ña
tee ni chitniuu ña yun.
5 Te suni saa ni, in tee kasiki,
chi ma kuu ni'i de in ja vi kuña'a
ñayiu nuu ja ma skunkuu de
nagua yoso nuu tutu kasiki de
yun.
6 Te in tee jitu nuu ñunde'i de,
chi xtnañu'u ka satniuu de, te saa
ndani'i de ja kee nuu ñunde'i de
yun.
7 Te ndachikua'a gua'a ni tno'o
ja ni ka'an san sua'a, te maa Jito'o
taa ja jinkui'nu ini ni ndi'i tno'o
ya'a.
8 Te ma ndunaa sa'un ini ni
Jesukristu, ia ni okuu ndikin tata
ndee ndi rey David, ia ni ndateku
ne'u ndiyi, nagua ka'an tno'o va'a
ia Dios ja kaxtno'o san.
9 Ja ja'a tno'o va'a ya'a guaa
vaji tnundo'o siki san ja nu'ni san
ini vekaa na kuinio in tee kue'e
ndeva'a. Su tno'o va'a ia Dios, chi
tu na in kasi ja junkuiin.
10 Yun guaa jandee ini san nuu
ndi'i tnundo'o ja kunda'u ini san
ñayiu ni kaji ia Dios, nagua ja saa,
te suni vi kaku ni'nui jin ma'ñu
sagua Jesukristu, te vi koi nuu ye'e
tajan nikuii nikani.
11 Te tno'o ya'a kuu tno'o ndaa
kuiti:
Chi nuu ka ji'o jin Jesús, te suni vi
ndatekuo jin ya.
12 Te nuu ka kundee inio nuu
tnundo'o ka tna'o ja ja'a
maa ya,
te suni saa ni kentakueio vi kotat-
nunio jin ya.
Te nuu ja tu ka ndaa yu'o ja ka
jinio ya,
te suni ma ndaa yu'u ya ja jini ña
ya.
13 Te nuu ja masu ñayiu ndaa ka
kuo nuu ya,
su maa ya, chi siun ni kuu ya ia
ndaa,
chi ma kuu sama ya nagua oo ya.

Vi kokuo in ñayiu satniuu gua'a nuu ia Dios

14 Te kondaska'an ni ñayiu jian
ndi'i tno'o ya'a vi xteku ni jin,
jin nuu maa Jito'o, ja ma vi kotee
tna'i nani kuu tno'o, chi tu nagua
chituu ña, chi nani ja skunaa ña
jin ñayiu ka nini yun kuu.
15 Su nduku ndee ni ja kokuu
ni in tee gua'a ja ndakuantno'o
ia Dios jin ni, na kuinio in tee
satniuu ja tu na jakanoo de, chi
kaxtno'o gua'a de ndi'i tno'o ndaa
ya.
16 Te kujioo ni, ma konini ni
taka tno'o ne'e tno'o yichi ja tu
jiniu'u ja ka ka'an ñayiu ñuyiu,
chi ndi joo ndi joo kua'ankuei mai
junkuei nuu jakue'e.
17 Te tno'o ja ka kaxtno'o ñayiu
yun jika na kuinio in kue'e xeen
ja jika nuu yiki kuñuo. Te uu
tee ka kaxtno'o tno'o yun ka kuu
Himeneo jin Fileto.
18 Chi ni ka kujioo de nuu tno'o
ndaa, te ka kaxtno'o de ja ja ni ka
ndateku ndiyi, te jin tno'o ya'a ka

skunu nuu ini de sava ñayiu ka
kandija.
19 Su visi ni saa, te ni skuja
gua'a ia Dios tno'o ya, te ni kendoo
yutnu, te suni yoso tno'o ya'a:
Jini maa Jito'o na in ka kuu ñayiu
maa ya.
Te suni inka tno'o kachi:
Ndi'i ñayiu ja ka ndakakune'e
maa Jesukristu
na vi kujioi nuu jakue'e.
20 Su in ve'e ka'nu masu
maintno'o ni ndatniuu vii ja kuu
oro axi plata ka oo, chi suni oo
ndatniuu yutnu jin ndatniuu ñu'u.
Te ndatniuu vii yun ka jantniuu
kiuu kanuu ka, te ndatniuu nda'u
ka yun ka jantniuu ndi'i kiuu ni.
21 Te nuu ja na in ñayiu nduvii
ja ma kosa'i jakue'e, te kokui na
kuinio in ndatniuu kanuu ja ni
nduvii nuu ia Dios, vi suni jiniu'u
nuu maa Jito'o, te oo tua'a ja sa'a
ndi'i tniuu gua'a nuu ya.
22 Te yun guaa kujioo ni nuu
ndi'i jasii ini ja ka jio'o suchi
kuechi, te kondikin ni tniuu ndaa,
te kandija ni, vi ka'an too ni
ñayiu, te koo ni jin tno'o mani. Te
in ni vi kosa'a ni jin ndi'i ñayiu ni
ka nduvii anui ja ka ndakakune'i
Jito'o.
23 Te kujioo ni, ma konini ni nuu
ka tee tna'a ñayiu, chi tno'o vasa
kuu, te tu jiniu'u, chi ja jini ni ja
nani ja skaxin tna'a ña kuu.
24 Chi in tee jinokuechi nuu
Jito'o, ma koskiti ini tna'a de jin
ñayiu, chi sua'a na kokuu de in
tee va'a ini jin ndi'i ñayiu, te na
kokuni gua'a de ja kaxtno'o de, te
na kuandee ini de.
25 Te na ka'an luu de nuu
ndakanu ichi ndaa de ñayiu ka
ndakoo siki de, axi saa kuatu
ndia'a maa ia Dios ja vi ndatna'u
ini ñayiu yun, te vi kuni tno'o
ndaa.
26 Te yun vi kakui nuu nda'a
Tachi nuu ni ka ojinokuechi ja ni
osa'a ña jin nagua kuini maa.

3

Kiuu sandi'i te vi kokuso'o ndeva'a ñayiu nuu ia Dios

1 Te suni kuini ja kokuni ni
tno'o ya'a: ja nuu kuu yatni kiuu
sandi'i, te kaya kua'a jakue'e.
2 Chi vi koo ñayiu ja maa ni vi
kondi'ni ja ja'a mai, te vi jio'i ja
vi koneva'i kua'a xu'un, te vi sa'a
ka'nui mai, te vi sa'a teyii ndeva'i,
te vi ka'an ne'i, te vi koso'o
ndeva'i nuu tatai vi nuu nanai, te
tu ka jini ja vi ndakuanta'ui, te vi
sa'i jakue'e jasua'a,
3 te ma vi konda'u ini, te ma
vi kuaka'nu ini, te vi ka'an kue'i
siki inka ñayiu, te ma vi kundei
vi ka'nu ni'nui mai, te vi koxeen
ndeva'i, te vi skexikoi ndi'i java'a.
4 Te suni vi kokui in ñayiu ja
xtuu tna'i, te ma vi ndakani gua'a
ini na tniuu vi sa'i, te vi kokuu
vixin ndeva'i, te vi ndukui ja vi
kusii ini mai, masu ja vi ndan-
dukui ia Dios.
5 Te visi ka sa'i ja ka chiñu'i ia
Dios, su jin nagua ka sa'i xne'e ja
masu ka oi jin jaka'nu maa ia Dios.
Te kaxtno'o san ja kujioo ni nuu
ndi'i ñayiu yun.
6 Chi ne'u ñayiu yun ka oo ñayiu
ka jika ve'e ve'e, ka xnda'u ñasi'i
ja tu ka jini vi koto va'a maa ja
ka sa'a ndeva'a yika kuechi, te ka
kundee ñayiu yun ka jaka ña nuu
ndi'i jakue'e ja ka kusii ka kuvatu
ini ña.
7 Te visi siun ni ka kutua'a ka
ña, su ma kentakuei ña ja vi kuni
ña tno'o ndaa.
8 Te nagua ni ka osa'a uu tee
tasi, ni ka onani Janes jin Jam-
bres, ja ni ka ondakoo de siki
ndi Moisés, te suni saa ni ka
sa'a ñayiu ya'a, chi ka ndakoi siki
tno'o ndaa, chi ka neva'i jajint-
nuni kue'e, te ni ka kendoo kue'i,
chi tu ni ka kandijai.
9 Te ma kekuei gua'i jin ja ka
sa'i, chi vi kuni ndi'i ñayiu ja
ndimaa ñayiu vasa ka kui, nagua

ni ka ndo'o nduu tee ndee jana'a yun.

Xteku ña Pablo jin Timoteo

10 Su maa ni, vi Timoteo, chi ja jini ni ndi'i tno'o kaxtno'o san, vi naxa oo san, vi nagua kuini san ja sa'a san, vi naxa kandija san, vi naxa jaka'nu ini san, vi naxa ka'an too san ñayiu, vi naxa kundee ini san jin ndi'i tnundo'o.

11 Te ja jini ni ja ni ka sondikin ña ñayiu jin san, te kua'a tnundo'o ni tna'a san, chi nuu ni oo san ñuu Antioquía vi ñuu Iconio vi ñuu Listra, ni ka sondikin ña ñayiu jin san. ¡Nase kuakua'a tnundo'o ni tna'a san! Su nuu ndi'i tnundo'o ya'a ni skaku ni'nu ña maa Jito'o.

12 Te oo ndaa kuiti ja ndi'i ñayiu ka kuini ja vi kokui ñayiu vii nuu maa Jesukristu, vi tna'i tnundo'o, chi vi sondikin ña ñayiu jin.

13 Su ñayiu kue'e yun vi ñayiu ka xnda'u sava ka ñayiu, chi vi vi'i ka ki'inkuei, chi vi xnda'u kai ñayiu, te suni vi xnda'u ña jin mai.

14 Su koyutnu maa ni nuu tno'o ja ni kutua'a ni, te ni kukanu ini ni ja oo ndaa, chi ja jini ni na in ni kaxtno'o nuu ni.

15 Te ndee nuu luluu ja jini gua'a ni naxa ka'an tno'o yoso nuu tutu ii. Te tno'o yun sa'a ja kundichi ni, nagua ja kaku ni'nu ni jin ma'ñu sagua ja kandija ni Jesukristu.

16 Te ndi'i tno'o yoso nuu tutu ii kuu tno'o ja ni ka'an maa ia Dios ini anu ñayiu, te ni ka tei tutu ya'a, te jiniu'u ja kaxtno'o nuu ñayiu, vi kuxeen nuu ñayiu ka sa'a jakue'e, vi jiniu'u ja ndakanu ichi ndaa ña, vi kaxtno'o naxa vi sa'a ndaa ñayiu,

17 nagua ja ñayiu maa ia Dios, na vi kokui ñayiu ndaa, te na vi kotua'a gua'i ja vi sa'i ndi'i tniuu gua'a.

4

1 Te skuiso siki ña san tno'o ya'a jin nuu ia Dios vi jin nuu Jito'o Jesukristu ja ndii ya ja tatnuni ya nuu ñayiu, te ka'nde ndaa ya kuechi ñayiu ka teku vi ñayiu ni ka ji'i.

2 Te kaxtno'o ni tno'o ia Dios nuu ñayiu, te koxnuu ni jin nuu ka nini vi nuu ña ka jain ja vi konini. Te sino ini ni jin ja na vi kujioi nuu ichi kue'e vi kuxeen ni nui vi xteku ni jin, su koka'nu anu ni ja ma kiti ini ni nuu kaxtno'o ni nui.

3 Chi koo in kiuu, te ma vi kokuini ka ñayiu ja vi konini tno'o ndaa ja ka kaxtno'o, su vi kondioo ndeva'a ini ja vi konini tno'o ja ka kusii ini mai, te vi xtutui kua'a tee vi kaxtno'o nino'o tno'o ja ka junkuaan ini mai.

4 Te vi kujioi nuu ichi ndaa, te vi ndajiokuiin ja vi konini ndimaa ni kuentu ja ni ka ondakani ndi nija'nui.

5 Su maa ni, vi Timoteo, kui'nu ini ni ndi'i tno'o gua'a, te kuandee ini ni nuu tnundo'o ja tna'a ni, te xtutenuu ni tno'o va'a ia Dios nuu ñayiu, te skunkuu ni tniuu ja ni tenuu ña ia Dios.

6 Chi ja oo maa san ja soko san maa san nuu ia Dios, chi ja oo yatni ja kuu san.

7 Te ja ni kundee san ni jaxin tna'a gua'a san jin jakue'e, te ja ni xndi'i san tniuu ja ni chitniuu ña ia Dios jin san, te oo yutnu ni san nuu tno'o kandija san.

8 Te vitna, chi ja ndetu ña in ja kuta'u san ja ni sa'a ndaa san, te skuta'u ña maa Jito'o kiuu ja ndii ya, chi maa ya kuu ia ja ja'nde ndaa kuechi, te masu maintno'o ni nuu sein taa ya, chi suni kuña'a ya nuu ndi'i kuiti ñayiu ja ka kutoi vi kuni ja ndii ya.

Ni ka xndendoo nda'u ña tee ka skua'a jin Pablo

9 Te nduku ndee ni, te ñama kii
ni kikoto ña ni.
10 Chi ni xndendoo ña Demas,
chi ni jio'o ka de ja oo ñuyiu ya'a,
te kua'an de ñuu Tesalónica. Te
Crescente, chi kua'an de Galacia.
Te suni Tito, chi kua'an de Dalma-
cia.
11 Te maintno'o ni ka Lucas kuu
tee ka oo jin san. Te ndanduku
ni Marcos, te kikuei ni jin de, chi
jiniu'u san de ja chituu ña de jin
tniuu maa ia Dios ja ka sa'o.
12 Te Tíquico, chi ni tetniuu san
de kua'an de ñuu Éfeso.
13 Te kiuu ja kii ni, te kinda'a ni
joo soo su'nu san ja ni xndendoo
san ve'e Carpo ja oo de ñuu Troas,
te suni kinda'a ni taka liuru san, te
kanuu ka ja kinda'a ni tutu ja kuu
ñii kiti ja jiniu'u ka san.
14 Te Alejandro, tee kani kaa, chi
ja ni kuu kua'a jakue'e sa'a ña
de. Su maa Jito'o na ndajione'e
ndajiotaa ya ja nduta'u maa de ja
siun ni sa'a ña de jin san.
15 Te suni koto ni maa ni nuu de,
chi ndakoo xeen de siki tno'o ka
kaxtno'o.
16 Te jaxtnañu'u nuu ni ja'an san
nuu tee ja'nde kuechi ja ni ka'an
ni'nu san ja ja'a san, te tu na in ni
chituu sa'un ña jin san, chi ndi'i
kuiti ni ka xndonda'u ña. Te Dios
na kuaka'nu ini ja siun ni ka sa'i.
17 Su ni oo maa Jito'o jin san, te
ni taa ya jandakui san ja ni kuu
ni kaxtno'o san tno'o va'a ia Dios
nuu ndi'i ñayiu sava ka ñuu, te
ni ka onini. Saa te ni skaku ni'nu
ña Jito'o nuu nda'a tee inu xeen
ndeva'a, ja ka kuu de na kuinio
ndika'a.
18 Te ni ndatau ña Jito'o nuu
ndi'i jakue'e, te ndakuaka ña ya
ki'in san nuu tatnuni ya ndee
andivi. Te nuu maa ya na koo ja
ye'e tajan nikuii nikani. Saa na
kokuu.

Tno'o sandi'i ni ka

19 Te kuña'a ni nuu Prisca jin
Aquila jin ñayiu ve'e Onesíforo ja
ndakan tno'o san jin, ¿a kukueni
ka oi?
20 Te ni kendoo Erasto ñuu Cor-
into, su Trófimo, chi ku'u de, guaa
ni xndendoo san de ñuu Mileto.
21 Te nduku ndee ni ja kii ni ama
ka ja kee yoo vijin. Te ka ndakan
tno'o ndeva'a ña Eubulo vi Pu-
dente vi Lino vi Claudia vi ndi'i
ñayiu ka skua'a, ja ¿a kukueni ka
oo ni, te saa vi ka'an ni jin?
22 Te na koo maa Jito'o Je-
sukristu ini anu ni. Te na koto
na kuni ña ya jin ndi'i ni. Saa na
kokuu.

Tutu ni tee Pablo nuu Tito

1 Maa san kuu Pablo, tee ji-
nokuechi nuu ia Dios vi tee ni
chitniuu ña maa Jesukristu, te ni
tetniuu ña ya jin san nagua ja na
kaxtno'o san nuu ñayiu ni kaji ia
Dios ja na vi kandijai ya, te na vi
jinkui'nu ini tno'o ndaa, ja ndeka
ña ja vi chiñu'i ya.
2 Te na vi kondetu ka'nui ja vi
kotekui nikuii nikani, chi ni kee
yu'u ia Dios ja vi kotekuo ndee
ama ka ja junkoo ñuyiu. Te ia
Dios, chi tu xnda'u ña ya jion.
3 Te ni jinotuu tno'o ya mamaa
kiuu ja ni jani ya jin ma'ñu sagua
tno'o ya ja ni skuiso siki ña ya
jin san ja kaxtno'o san nuu ñayiu,
nagua ni tatnuni maa Dios, ia
skaku ni'nu ña jion.
4 Te tee san tutu ya'a nuu maa
ni, vi Tito, ja kuu ndaa kuiti ni, na
kuinio se'e ni skua'nu san, chi in
ni ka kandijao. Te Tata Ja'nuo jin
Jito'o Jesukristu, ia skaku ni'nu ña
jion, na chindee chituu ña ya, te
koo ni jin jamani ya.

Kaxtno'o Pablo naxa kanuu ja vi koo tee ka netniuu nuu ñayiu ka skua'a

5 Te ni xndendoo ña san ñuu
Creta jian nagua ja xndi'i ni tniuu
ja'ni ka ña ja vi sa'o. Te kaji ni tee
nija'nu ja vi konetniuu nuu ñayiu
ka skua'a in in ñuu ja tnii Creta
jian, nagua ni tatnuni san nuu ni.
6 Te tee nija'nu yun, na kokuu
de in tee gua'a nagua ja ma vi ni'i
ñayiu na in guaa vi ka'an kuechi
siki de. Te invaa ni ñasi'i de na
koo, te na vi kokandija se'e de
ia Dios, te ma vi koka'an kuechi
ñayiu siki ja suchi ka sa'a jakue'e
vi suchi inu so'o ndeva'a ka kui.
7 Chi tee ndiso tniuu yun, nini
kuu ja na kokuu de in tee gua'a,
nagua ja ma vi ni'i ñayiu na in
guaa vi ka'an kuechi siki de, chi
tee jito ñayiu ka skua'a kuu de. Te
ma kokuu de in tee vixin, te ni ma
koyachi ini de. Te ma kokuu de in
tee jini. Te ma kokuu de tee xeen
ja kokaxin tna'a de, ni ma kojio'o
de xu'un ja xnda'u de ñayiu naxa
ni'i uun de.
8 Chi sua'a na kokuu de in tee
luu ini ja janta'u de ñayiu kekuei
ja vi ndoo ve'e de, te na kotoo de
ja sa'a de java'a. Te na kokuu de
in tee ni'nu ini, in tee ndaa, in tee
vii nuu ia Dios, vi in tee jini ja koto
de maa de.
9 Te na kondikin de tno'o ndaa,
nagua ni ka kaxtno'o nuu de,
nagua ja suni kuu xteku de ñayiu
jin tno'o vii tno'o va'a, te na
ndasino ini de ñayiu ka ka'an
kue'e ja masu tno'o ndaa kuu
tno'o ya'a.

Vi koto ni maa ni nuu tee ka xnda'u ña

10 Chi ka oo kua'a tee ka ndakoo
siki tno'o ndaa, te nani kuu ni
tno'o kue'e tno'o sua'a ka ka'an
de, vi ka xnda'u de ñayiu, te
ne'u tee yun ka oo kua'a tee ka
kaxtno'o ja nini kuu ja vi chitnuni
teyii nuu yiki kuñu de nagua ka
sa'a tee judio.
11 Te nini kuu ja vi kasi yu'u tee
yun, chi ka skunu nuu ini ña de jin
ndi'i ñayiu sava ve'e yun, nuu ka
kaxtno'o de tno'o ja masu vatuka
kuu, chi nani ja xnda'u de ñayiu
ja naxa ni'i uun de xu'un.
12 Te in maa tee ndichi ni oo
ñuu Creta jian, ni ndakani in tno'o
nuu ni ka'an de sua'a: “Ñayiu
ñuu Creta ya'a, siun ni ka xnda'ui
ñayiu, te ka kui na kuinio kiti
yuku, te ka jaa nde'e ndeva'i vi
inu ku'ndui ja vi satniui”, ni ka'an
de.
13 Te tno'o ni ka'an de yun oo
ndaa. Te yun guaa ka'an xeen
ni nuu ñayiu jian, nagua ja na vi
koyutnu gua'i jin tno'o ka kandi-
jai.

14 Te ma vi konini ndimaa ni
kuentu ja ni ka ondakani ñayiu
judio ndee jana'a, te ni ma vi
kuantno'i tno'o ja ka tatnuni
ñayiu ka kujioo nuu tno'o ndaa.
15 Te ñayiu neva'a in anu vii, chi
ndi'i ni ja oo vii nui. Su ñayiu ja
oo tne'e anui vi tu kandijai Jesús,
chi tu na in guaa oo vii jini, chi
ndee jin jajintnuni vi ndee anui oo
jatne'e.
16 Chi visi ka ka'in ja ka jini ia
Dios, su jin tniuu ja ka sa'i yun ka
jinio ja masu ndija, chi ñayiu tne'e
ndeva'a ka kui, te inu so'o ndeva'i,
te ni tu ka jiniu'u sa'uin ja vi sa'i
ndi'i tniuu gua'a.

2

Xteku ni ñayiu ka skua'a jin tno'o va'a ia Dios

1 Su tno'o ja ka'an maa ni, vi
Tito, na kokuu tno'o ja kintna'a
jin ndi'i tno'o ndaa, nagua ka
kaxtno'o.
2 Te xteku ni tee ka kuu nija'nu
ja na vi kokuu de tee ka ni'nu ini,
vi tee ka jini vi koto maa de, vi ka
jini de vi ka'nu ni'nu de maa de,
vi na vi koyutnu de jin tno'o ka
kandija de, vi na vi koka'an too de
ñayiu, vi na vi koka'nu ini de nuu
tnundo'o.
3 Te suni nuu nana ja'nu, xteku
ni ña ja na vi kindei vi kititi ña
nuu ia Dios, te ma vi koxtavi
kuechi ña inka ñayiu, ni ma vi
kokuu ña in ña'a ka jini, su na vi
kokuu ña in ña'a vi kaxtno'o gua'a
nuu ñayiu.
4 Te na vi kaxtno'o ña nuu ñasi'i
kuechi ja na vi kokutoo ña'a yun
yii ña vi se'e ña,
5 te na vi kokuu ña ña'a ni'nu
ini, te na vi kokuu ña ña'a vii ña'a
va'a, te na vi koto gua'a ña ve'e
ña, te na vi kokuu ña ña'a va'a ini,
te na vi kuanyu'u vi kuandetu ña
nuu yii ña nagua ja ma vi kane'e
ñayiu siki tno'o ia Dios.
6 Te suni saa ni xteku ni tee
kuechi ja na vi kui'nu ini de.
7 Te xne'e ni maa ni ja kuu ni
na kuinio in taniñu ja sa'a ni ndi'i
tniuu gua'a. Te nuu kaxtno'o ni,
te ka'an gua'a ka'an ndija ni.
8 Te ka'an ni tno'o va'a ja tu na
in ka'an kuechi, nagua ja ñayiu
ka ndakoo siki tno'o ndaa na vi
kukanoi, te ma vi ni'i na in tno'o
kue'e ja vi ka'in siki ni.
9 Te xteku ni ñayiu ka ji-
nokuechi ja na vi kuanyu'u vi
kuandetui nuu lamui, nagua ja na
vi junkuaan ini lamui yun jin ndi'i
tniuu ka sa'i, te ma vi kondatat-
nuni nuu de.
10 Te ma vi su'i nagua ka neva'a
lamui, chi na vi xne'i mai ja ñayiu
ndaa ka kui jin ndi'i tniuu ka
sa'i, chi nuu ja siun ka sa'i, te ka
xtui mai nuu ka jini ñayiu ja luu
ndeva'a oo tno'o Dios, ia skaku
ni'nu ña ja ka kaxtno'o.
11 Te ni ka jinio, nuu ni xne'e ia
Dios maa ya, ja ni ka'an nda'u ni
ka'an kee ña ya ja ni june ya ichi
ja skaku ni'nu ya ndi'i ñayiu.
12 Te saa kaxtno'o ya nuo ja na
vi xndoo ndi'i jakue'e jasua'a vi
ndi'i ja jio'o ja oo ñuyiu, nagua ja
na vi kui'nu inio vi koo ñuyiu ya'a,
te na vi kosa'a ndao, te na vi koo
nagua kuini maa ia Dios.
13 Te na vi kondetu ka'nuo kiuu
sii ini ndeva'a ja ndajiokuiin Je-
sukristu jin jaye'e jatajan maa ia
Dios ka'nu ndeva'a, ia skaku ni'nu
ña.
14 Te suu maa ya kuu ia ni soko
maa ja ja'a in ion, nuu ni tni-
uya'u ya ndi'i yika kuechio, te ni
ndasavii ña ya ja vi kokuo ñayiu
ñuu maa ya, te na vi kondioo
ndeva'a inio ndi'i tniuu gua'a ja vi
sa'o.
15 Te kaxtno'o ni tno'o ya'a nuu
ñayiu, vi xteku ni jin, vi ka'an
xeen ni nui, chi ndiso ni tniuu ja
ka'an ni. Te ma kua'a ni tno'o ja
vi skexiko ña ñayiu jin ni.

3

Kanuu ja vi sa'a gua'a ñayiu ka

skua'a

1 Te ndaska'an ni ñayiu ja na vi
kuanyu'u vi kuandetui nuu tee ka
tatnuni vi nuu tee ka netniuu ja na
vi kuantno'o gua'i, te na vi kotua'i
ja vi sa'i ndi'i tniuu gua'a.
2 Te ma vi koka'an kue'i siki ni
in ñayiu, te na vi kokui ñayiu
mani ini vi ñayiu va'a ini, te na vi
xne'i mai ja ka sa'a nda'u ka sa'a
kei jin ndi'i ñayiu.
3 Chi ama ka suni ni ka okuo
ñayiu vasa, vi ñayiu inu so'o
ndeva'a, vi ñayiu ni ka kujioo nuu
ichi ndaa, vi ñayiu ni ka ojio'o
ndi'i nuu jakue'e jasua'a, vi ni ka
okusii inio jin yiki kuñuo, vi ni ka
okuo ñayiu kue'e vi ñayiu kuasun
ini, vi ni ka ojini u'u ña ñayiu jion,
te suni mao, chi ni ka ojini u'u
tna'o jin in in ñayiu.
4 Su nuu ni xne'e Dios, ia skaku
ni'nu ña jion, ja ka'an nda'u ka'an
kee ña ya, te ni kutoo ña ya jin
ñayiu ñuyiu,
5 te ni skaku ni'nu ña ya, su
masu ja ka sa'a yoon tniuu gua'a,
chi ja ni kunda'u ini ña ya jin
ma'ñu sagua ja ni ndasavii ña
ya jion nuu yika kuechio nuu ni
ndaskaku jaa ña Espíritu maa ya,
te ni ka nduo ñayiu jaa.
6 Te ni tetniuu ia Dios Espíritu
ya ja na kochitu ya ini anuo jin
ma'ñu sagua maa Jesukristu, ia
skaku ni'nu ña,
7 nagua ja ni ka nduo ñayiu vii
ñayiu va'a nuu maa ya jin ma'ñu
sagua ja ni ka'an nda'u ni ka'an
kee ña ya, te vi ni'i ta'vio ja vi sa'a
jajion nagua ka ndetu ka'nuo ja vi
kotekuo nikuii nikani.
8 Te tno'o ya'a kuu tno'o ndaa
kuiti, te kuini san ja kaxtno'o ni'i
ni tno'o ya'a nuu ñayiu, nagua
ja ñayiu ka kandija ia Dios na vi
tanui ja vi sa'i tniuu gua'a, chi ya'a
kuu jagua'a ja jiniu'u, te chituu ña
jin ndi'i ñayiu.
9 Su kujioo ni, ma kiunduu ni
nuu taka tno'o vasa ja ka ka'an
ñayiu, ni kuentu ja ka ndakani
ñayiu naxa ni ka osa'a ndi tata
ja'nu san, ni nuu ka tee tna'a
ñayiu, ni nuu ka skiti ini tna'a
ñayiu siki Ley Moisés, chi tu
nagua jiniu'u sa'un, te ni tu nagua
chituu ña.
10 Su nuu ja na in ñayiu skunu
nuu ini ñayiu ka skua'a, te ka kuu
siin, te kuxeen ni nui in axi uu
jichi. Su nuu ja ña jain ja konini,
te ma kuandetu ni ja vi ndututu
ka ni jin.
11 Chi ja jini maa ni ja ñayiu
kue'e kui, chi jin yika kuechi ja
sa'i yun jaka ña jin ja ki'in nuu
tniuya'ui jakue'e sa'i yun.

Tno'o sandi'i ni ka

12 Te nuu na tetniuu san
Artemas axi Tíquico ja jaa de nuu
oo ni, te konuu ini ni ja ki'in ni
ñuu Nicópolis, chi yun kuini san
ja vi koo yoo vijin.
13 Te chituu gua'a ni Zenas, tee
ka'an ni'nu ja ja'a ñayiu, vi Apo-
los, ja ma ka'ni sa'un ña jin de nuu
ichi ja ki'inkuei de.
14 Te suni kaxtno'o ni nuu ñayiu
ka skua'a jion ja na vi kutua'i vi
sa'i tniuu gua'a ja na vi chitui
ñayiu ka ja'ni ndeva'a ña jin,
nagua ja vi kokui in ñayiu jiniu'u.
15 Ndi'i ñayiu ka oo jin san ka
ndakan tno'o ña jin ni, ¿a kukueni
ka oo ni? Te suni vi ndakan tno'o
ni ñayiu ka kandija ja ka oo jian,
¿a kukueni ka oi? Te ia Dios na
koto na kuni ña jin ndi'i ni. Saa
na kokuu.

Tutu ni tee Pablo nuu Filemón

1 Maa san kuu Pablo ja oo san
vekaa ja ja'a Jesukristu, te ka tee
san tutu ya'a jin ñanio Timoteo
nuu maa ni, vi Filemón, ja ka
ka'an too ña san jin ni, chi in ni
tniuu ka sa'o ja ka xtutenuo tno'o
ia Dios.
2 Te ka tetniuu san tutu ya'a
nuu ni, vi nuu kua'o Apia ja ka
ka'an too jin ña, vi nuu Arquipo,
tee ka inee jion nuu tnundo'o, vi
nuu ndi'i ñayiu ka ndututu ja ka
skua'a ve'e ni.
3 Te maa Tata Ja'nuo jin Jito'o
Jesukristu na ka'an nda'u ka'an
kee ña ya, te vi koo ni jin jamani
ya.

Kutoo Filemón ñayiu maa ia Dios vi kandija gua'a de Jesukristu

4 Ndakuanta'u san nuu ia Dios,
te siun ni ndaka'an ña san jin ni
nuu jikanta'u san ja ja'a ni, vi ñani
Filemón, nuu ndakuatu san.
5 Chi ni'i tno'o san ja kutoo ni
ndi'i ñayiu maa ia Dios vi kandija
ni Jito'o Jesús.
6 Te jikanta'u san nuu ia Dios, ja
jin ma'ñu sagua ja kandija ni na
jinkui'nu gua'a ka ini ni ndi'i javii
java'a ja ka ni'o jin ma'ñu sagua
Jesukristu.
7 Te kusii ini ndeva'a san vi
nuku'un ndee ini san, vi ñani, chi
kutoo ni ñayiu maa ia Dios, vi maa
ni ndasa'a sii ini ni jin.

Jikanta'u Pablo nuu Filemón ja ja'a Onésimo

8 Te yun guaa visi kuu tatnuni
san nagua kuu ja sa'a ni, chi tee
ni chitniuu ña Jesukristu kuu san,
9 su sua'a jikanta'u san nuu ni,
chi kutoo ña san jin ni. Te maa
san kuu Pablo, tee nija'nu, te vitna
oo san vekaa ja ja'a Jesukristu.
10 Te jikanta'u san ja ja'a
Onésimo, tee kuu na kuinio se'e
san, chi ni kandija de Jesukristu
ini vekaa ya'a.
11 Su ama ka, chi tu ni oo jiniu'u
de nuu ni, te vitna, chi jiniu'u de
nuu ni vi nuu maa san.
12 Te yun guaa tetniuu tuku san
de ja ndajaa de nuu oo ni, te
kuanta'u ni de, chi vi anu san kuu
de.
13 Ni ka'an san ja koo san jin de
ya'a nagua ja kunukuechi de nuu
tniuu ni nini oo san vekaa ya'a ja
ja'a tno'o va'a Jesukristu.
14 Su tu ni kuini san ja sa'a san
ama ka ja ka'an ni ja vatuka kuu
ja jinokuechi de nuu san, nagua
ja jandiuxi sa'a ña ni jin san ma
kokuu ja tenini ña san, chi sa'a
maa ni nagua kuini ni.
15 Chi vatuni, yun kuu ja ni
kuu siin Onésimo nuu ni ndesaa
tiempu, nagua ja vitna te siun ni
vi koo ni jin de.
16 Te masu in tee jinokuechi
sua'a ni kuu de, chi in tee ji-
nokuechi gua'a ka kuu de, chi suu
de kuu ñani ja ka ka'an too, chi
ka'an too ndeva'a san de, te vi'i ka
maa ni ja ma koka'an too ka ni de,
su masu nani kuu ni ñayiu kuu de,
chi suni in ñanio ja kandija Jito'o
kuu de.
17 Te saa, nuu ja ñu'u ini ni ja in
ni ka satniuo, te kuanta'u ni de na
kuinio maa san.
18 Te nuu ja na in jakue'e ni sa'a
ña de jin ni axi nagua ndita de
nuu ni, te tno'o ña ni jin maa san.
19 Te maa san tee tno'o ya'a jin
nda'a san ja kuu san Pablo, ja
ndatniuya'u maa san nuu ni, su
ndaka'an maa ni ja suni ndita ni
nuu san ja ni kaxtno'o san nuu ni
tno'o va'a ia Dios.
20 Saa, vi ñani, sa'a ña ni in
jandiuxi ya'a jin san ja ja'a maa
Jito'o, te na ndusii ini anu san, chi
in ni ñani ka kuo nuu Jito'o.
21 Te tee san tno'o ya'a nuu ni,
chi kukanu ini san ja kuantno'o ni,

chi jini san ja kua'a ka ja sa'a ni
saa nagua jikan san.
22 Te suni sava'a ni nuu koo san,
chi ndetu ka'nu san ja sa'a ia Dios
nagua ka jikan maa ni nuu ka
ndakuatu ni, te kuu yaa san ja
jakoto ña san.

Tno'o sandi'i ni ka

23 Te Epafras, tee ka oo jin
san vekaa ja ja'a Jesukristu, ka
ndakan tno'o ña de, ¿a kuu kueni
ka oo ni?
24 Te suni Marcos vi Aristarco
vi Demas vi Lucas, tee ka chituu
tna'a jin san ka satniuu san, ka
ndakan tno'o ña de, ¿a kukueni ka
oo ni?
25 Te maa Jito'o Jesukristu na
chindee chituu ña, te na koto na
kuni ña ya jin in in ni. Saa na
kokuu.

Tutu kua'an nuu ñayiu hebreo

Ka'an Dios nuu ñayiu jin ma'ñu sagua Se'e ya

1 Ja ni oka'an ia Dios guaa ndee
jana'a kua'a jichi jin kua'a nuu
ichi nuu ndi tatao jin ma'ñu sagua
tee ni ka ondakani tno'o maa ia
Dios ndee jana'a.
2 Te vitna ja kuu tiempu sandi'i
ka'an ya nuo jin ma'ñu sagua Se'e
ya, chi jin se'e ya ni sa'a ya ndi'i
ja oo ñuyiu, te ndi'i ni xndendoo
ya nuu nda'a Se'e ya ja sa'a jajin
ya.
3 Te xne'e Se'e ya naxa ye'e tajan
maa Dios, te vi ni ndaku ña ya
naxa oo maa ia Dios, te maa ya jito
ndi'i jin tno'o ka'nu ja ka'an ya. Te
nuu ni ndasavii ya yika kuechio,
te mandaa ya ndee andivi ja ni
jinkoo ya ichi nda'a kua'a maa ia
Dios.

Ka'nu ka kuu Se'e Dios saa ia ka jinokuechi nuu ya

4 Te ni nduka'nu ndeva'a ka Se'e
ia Dios saa nuu ia ka jinokuechi
nuu ya, chi ni ni'i ta'u ya ja ndiso
ya tniuu ka'nu ndeva'a ka saa
tniuu ka ndiso ia ka jinokuechi
nuu Dios.
5 Chi tu sa'un na ama ni ka'an
ia Dios nuu ni in ia ka jinokuechi
nuu ya nagua yoso nuu tutu ka'an
sua'a:
Se'e maa rin kuu ron,
te maa rin ni sa'a ka'nu ña jin ron
vitna, ja kuu rin tata ron.
Te suni tu ni ka'an ya nuu ni in ia
ka jinokuechi nuu ya nagua yoso
inka tno'o nuu tutu ii nuu ka'an
sua'a:
Maa rin kuu tata ron,
te maa ron kokuu se'e rin.
6 Te suni nuu ni tetniuu Dios invaa
Se'e ya nuu ñuyiu ya'a, te jiña'a
ya:
Ndi'i ron ja ka jinokuechi ron nuu
rin vi chiñu'u Se'e rin.
7 Te siki ia ka jinokuechi nuu ya,
ni ka'an ya:
Sa'a rin ja ia ka jinokuechi nuu rin
ka kuu na kuinio nuu yi'i
tachi ja tu kuu vi kondia'a
ron,
axi ka kuu na kuinio yañu'u.
8 Su siki Se'e ya ni ka'an ya:
Maa ron kuu Dios ja tatnuni ron
nikuii nikani,
te ndiso ron tniuu ja tatnuni ndaa
ron.
9 Chi kutoo ron ja sa'a ron tniuu
ndaa,
te ka'an u'u ron jakue'e.
Te yun guaa ni kaji ña rin ja kuu
rin Dios maa ron ja tatnuni
ron,
te ni joso ña rin texe'en ja kokuu
sii ini ka ron saa sava ka
ñayiu ka oo jin ron.
10 Te suni jiña'a ya nuu Se'e ya:
Maa ron kuu Jito'o ja ni sa'a ñuyiu
ndee jaxtnañu'u,
te jin nda'a ron ni sa'a ron andivi.
11 Te ndi'i ya'a chi vi naa, su
maa ron, chi koo ron nikuii
nikani.
Ndi'i ya'a, chi vi kutu'u na kuinio
in sa'un.
12 Te ndakintna'nu ron ndi'i yun
na kuinio in su'nu,
te ndasama ron na kuinio in ñayiu
ja ndasama sa'un ni'nui.
Su roon, chi inuu ni oo ron,
te kiuu ja koteku ron, maa ndi'i
sa'un.
13 Tu sa'un na ama ni ka'an ia Dios
nuu ni in ia ka jinokuechi nuu ya
tno'o ja ni ka'an ya nuu Se'e ya:
Jinkoo ichi nda'a kua'a rin vi guaa
ndee na sa'a rin ja ka ka'an
u'u ña jin ron ndee chii ja'a
ron,
ni kachi ya.
14 Chi ndi'i ia ka jinokuechi nuu
Dios ka kuu espíritu ja ka sa'a
nagua kuini ya, te tetniuu ña ya
kua'ankuei ja ka chituu ñayiu vi
ni'i ta'u ja vi kaku ni'nu.

2

Na vi koto mao te ma vi kujioo nuu ichi ja vi kaku ni'nuo

1 Te ja ja'a ya'a guaa nini kuu ja vi tniuu ini gua'o tno'o ya ja ni ka jini so'o, nagua ja ma vi kujioo nuu ichi ya.

2 Chi ndee jana'a ni tatnuni ia Dios tno'o ya nuu Moisés jin ma'ñu sagua ia ka jinokuechi nuu ya, te nini ni okuu ja vi skunkui Ley yun. Su ñayiu ni ka okuso'o nuu ya, te ni ka sa'i jakue'e, ni ka tniuya'u ndaa mai yika kuechi yun.

3 Nuu saa te vi'i ka yoon, chi ma vi kaku ni'nuo ja vi tniuya'uo nuu na vi skunao in jaka'nu ndeva'a ja vi kaku ni'nuo. Chi xtnañu'u ka maa Jito'o ni ndakani naxa vi kaku ni'nuo, saa ni ka ndakani ndaa kuiti ñayiu ni ka onini tno'o ya nuu in ion.

4 Te suni ni xne'e ia Dios jin ñayiu ni ka ndakani tno'o ya ja tno'o ndaa ka ka'in, nuu ni ka sa'i kua'a tniuu na'nu vi javii java'a jin jaka'nu maa ya. Te suni ni jiña'a ya Espíritu ya nuu in in ñayiu nakuu nakuu naxa jinkuaan ini maa ya.

Ni ndasama Jesús te ni nduu ya in ñani in tna'o

5 Chi tu ni chitniuu Dios ia ka jinokuechi nuu ya ja vi tatnuni nii ñuyiu vaji nuu kuee ka, chi Se'e ya guaa ni chitniuu ya ja tatnuni, te siki ya'a ka ka'on.

6 Chi sua'a yoso nuu tutu ii, nuu ni ka'an in tee:

¿Na in kuu ñayiu ñuyiu ja kondaka'an ni jin?
Te tu nagua ka kuu sa'un se'e teyii ja kondi'ni ni ja ja'i.
7 Chi ni sa'a lule ka ni joo jin, saa ia ka jinokuechi nuu ni,
te ni ndaskutu ni jin jayiñu'u vi javii java'a.
Te ni chitniuu ni jin ja kotatnuni nuu ndi'i ja ni sa'a ni,
8 te ndi'i tu'u ni xndendoo ni nuu nda'i,
kachi tutu ii.

Te ndi'i ja ni sa'a ia Dios ni xndendoo ya nuu nda'i ja kotatnuni, te ni in ja tu ni sa'a siin ya, chi ndi'i xiin nuu kuu nija'nui, visi kuini ka ja vi kunio ja kokuu nija'nui nuu ndi'i.

9 Su vitna te ka jinio Jesús, ia ni sa'a lule ka Dios joo, saa ia ka jinokuechi nuu ya. Te ni ndaskutu ña ya jin jayiñu'u vi javii java'a ja ja'a ja ni tna'a ya kua'a tnundo'o tnuneni nuu ni ji'i ya, chi janda'u ini ia Dios, guaa ni jandetu ya ja ni ji'i Jesús ja ja'a ndi'i ñayiu.

10 Te ndi'i ja oo kuu kuenta maa ia Dios, chi maa ya ni sa'a, chi kuini ya ja kua'a ndeva'a se'e ya vi koo andivi nuu ye'e tajan oo ya. Yun guaa ni sa'a ia Dios ja ndi'i kuiti ni skunkuu Jesús jin ma'ñu sagua tnundo'o tnuneni ni tna'a ya ja ni june ya ichi ja skaku ni'nu ya ñayiu.

11 Chi maa Jesús ni ndasavii ña jin yoon, te maa ya, chi ia vii kuu ya, te invaa ni Dios kuu yua ndi'o. Te yun guaa tu kukanoo Jesús, ia kuu Se'e Dios, ja xnani ña ya jion ñani.

12 Chi yoso nuu tutu ii ja jinkui'nu inio ja Jesús ni ka'an jin tata ya:

Ndakani san ja ia ka'nu ndeva'a kuu ni nuu ñani san vi kua'a san.
Te ma'ñu sagua nuu ka ndututu san kata san yaa nuu ni, vi Dios.
13 Te suni ka'an ka ya:

Kukanu ini san ia Dios.
Te ka'an tuku ya:

Ya'a ka oo san jin se'e Dios ja ni taa ya nuu san,
jiña'a Jesús.

14 Te nagua ka kuu se'e jin yiki kuñu vi niñi, te suni saa ni ni okuu ya yiki kuñu vi niñi, nagua oo ñayiu ñuyiu, nagua ja jin ma'ñu

sagua ja kuu ya, saa te kindee ya
jaka'nu neva'a Tachi ja ja'ni.
15 Saa te ni skaku ña ya jin ndi'i
ñayiu ka yu'u ja vi kui, chi na
kuinio ja ka jinokuechi nuu ja ka
yu'i yun nikuii nikani ja ka tekui.
16 Chi jandaa ndija ja tu ni kii
ya nuu ñuyiu ja chituu ya ia ka
jinokuechi nuu Dios, chi ja chituu
ya ñayiu ka kuu tatatno'o Abra-
ham.
17 Te ja ja'a yun guaa vi oo vi kaa
ya nagua ka ndaa ñani ya, nagua
ja saa te ni jinkokuu ya in sutu
kuu nija'nu ja ni skunkuu ndaa ya
nuu ia Dios. Te ni kunda'u ini ña
ya jin, ja ni soko ya maa ya, saa te
ni kindee ya yika kuechi ñayiu.
18 Te nagua ni tna'a maa ya
tnundo'o ja ni jito tnuni ña Tachi,
te suni vitna kuu chindee chi-
tuu ña ya jin yoon nuu ka tna'o
tnundo'o ja jito tnuni ña Tachi.

3

Kuu ka'nu ka Jesús saa Moisés

1 Te yun guaa vi kinuu gua'a ni
Jesús, vi ñani vi kua'a, chi ni kana
ña ia Dios ja vi koo ni jin ya, ja ka
kuu ni ñayiu maa ya, chi maa ia
Dios ni chitniuu ña jin ya ja kuu
ya sutu kuu nija'nu ja kaxtno'o ya
tno'o ka kandijao.
2 Chi ni skunkuu gua'a Jesús
nuu ia Dios ja ni tau ña ya nuu
tniuu ya'a, suni nagua ni skunkuu
gua'a Moisés ja ni ojinokuechi de
nuu ndi'i ñayiu ve'e maa ia Dios.
3 Su Jesús, chi oo ka ja yiñu'u
nuu ya saa Moisés, nagua ndo'o
in tee sa'a in ve'e ja oo ka jayiñu'u
nuu de, saa ve'e ni sa'a de yun.
4 Ndi'i ve'e, chi oo in tee ni sa'a,
su Dios kuu ia ni sa'a ndi'i ja oo
ñuyiu.
5 Te Moisés, chi jandaa ja ni
skunkuu ndaa de nuu ndi'i ñayiu
ve'e maa ia Dios ja ni ojinokuechi
de. Su tniuu ni sa'a de ja ni
ojinokuechi de kuu ja ndakani
tno'o ka'an Dios nuu kuee ka.
6 Su Kristu kuu Se'e maa ia
Dios, te tatnuni ndaa ya nuu ñayiu
ve'e maa Dios, te ñayiu ve'e yun
ka kuu mao, nuu ja na vi kuiin
yutnuo nuu tno'o ya guaa ndee
kiuu sandi'i ja ka kukanu inio, te
vi kokusii inio ja ka ndetu ka'nuo
ya.

Naxa kiukuei ñayiu maa ia Dios ja vi ndatatui

7 Te yun guaa nagua ka'an
Espíritu maa Dios nuu tutu ii:
Nuu ja vi konini ron tno'o ka'an ia
Dios vitna,
8 te ma vi sa'a ndee ron ini anu
ron, nagua ni ka sa'a ñayiu
ja ni ka ndakoi siki ya,
te ni ka ske'i ya nuu ñu'u te'a yun.
9 Te suni jiña'a maa ia Dios:
Ni ka ske'e ña ndi tata ron, te ni
ka jito tnuni ñai,
visi ni ka ojini tniuu na'nu ni osa'a
rin nuu uu xiko kuia.
10 Te ja ja'a yun guaa ni kiti ini rin
jin nuu ñayiu tiempu saa,
te ni ka'an rin: “Ñayiu ya'a, chi
siun ni ka jika kue'i,
te tu ka kuini ja vi kuni ichi rin”.
11 Te yun kuu ja ni kee yu'u rin jin
ja kiti ini rin
ja ma kiukuei sa'uin nuu kuña'a
maa rin ja vi ndatatui,
kachi tutu ii.
12 Te yun guaa vi koto ni maa ni,
vi ñani vi kua'a, nagua ja ni in ni
ma vi koneva'a anu kue'e ja ma vi
kandija ni, te vi kujioo ni nuu ia
Dios teku.
13 Chi sua'a vi xteku tna'a in in
maa ni in kiuu in kiuu, nini oo ka
kiuu tiempu vitna, nagua ja ni in
ni ma xnda'u ña yika kuechi, te vi
sa'a ndee ni ini anu ni nuu ia Dios.
14 Chi ni ka kiunduo ja ka oo jin
Kristu, te na vi koo yutnuo guaa
ndee kiuu sandi'i, nagua ni ka
kukanu inio ndee kiuu xtnañu'u
ja ni ka kandijao.
15 Chi saa ka'an nuu tutu ii:
Nuu ja vi konini ron tno'o ka'an ia
Dios vitna,
te ma vi sa'a ndee ron ini anu ron,

nagua ni ka sa'a ñayiu ja ni ka
ndakoi siki ya.
16 ¿Te na in ka kuu ñayiu ni ka
onini tno'o ia Dios, te ni ka skiti
ini ya? Sui ka kuu ndi'i ñayiu ja
ni ndene'e Moisés ñuu Egipto.
17 ¿Te na ñayiu ka kuu ja ni ka
oskiti ini ia Dios nuu uu xiko kuia?
Sui ka kuu ñayiu ni ka sa'a yika
kuechi, te ni ka ji'i nuu ñu'u te'a
yun.
18 ¿Te na ñayiu xiin nuu ni kee
yu'u ia Dios ja ma kiukuei nuu
ñuu kuña'a ya ja vi ndatatui? Sui
ka kuu ñayiu ni ka kuso'o nuu ya.
19 Te ka jinio ja tu ni kuu kiukuei
ñayiu yun, chi tu ni ka kandijai.

4

1 Te na vi koyu'o ia Dios, chi
kana saa vi ka neva'a nio tno'o
ni kee yu'u ia Dios ja taa ya nuu
kiukueio ja vi ndatatuo, te ma
kentakuei sava ni ja kiukuei ni.
2 Chi suni ni ka oninio ja ni ka
ndakani tno'o va'a ia Dios, nagua
ni ka onini ñayiu jana'a. Su tu
ni jiniu'u nuu ñayiu yun ja ni ka
onini, chi tu ni ka kandijai tno'o
ni ka onini yun.
3 Su yoon ja ka kandijao, chi
kiukueio nuu vi ndatatuo jin ya.
Te siki ñayiu tu ka kandija yun
ka'an ya:
Te yun kuu ja ni kee yu'u rin jin
ja kiti ini rin,
ja ma kiukuei sa'uin nuu ñuu
kuña'a maa rin ja vi ndata-
tui.
Te saa ni ka'an ya visi ja ni xndi'i
ya tniuu ni sa'a ya ndee nuu ni
jinkoo ñuyiu.
4 Chi saa yoso nuu tutu ii siki kiuu
kuu uja:
Te nuu ni xndi'i ia Dios tniuu ni
sa'a ya,
te ni ndatatu ya kiuu kuu uja.
5 Te suni yoso inka jichi nuu tutu
ii:
Ma kiukuei sa'uin nuu kuña'a
maa rin ja vi ndatatui.
6 Su ja'ni ka ña ja kiukuei sava
ka ñayiu nuu kuña'a ya ja vi
ndatatui, chi ñayiu jana'a ja ni ka
jini xtnañu'u kai tno'o va'a ya, tu
ni kiukuei ja ja'a ja ni ka kuso'i
nuu ya.
7 Te yun guaa ni jani tuku ia Dios
inka tiempu, nagua ni ka'an ya
guaa ndee nuu ja ni ya'a kuakua'a
tiempu, te vitna ka'an tuku ya jin
ma'ñu sagua tno'o ni ka'an David,
nagua yoso nuu tutu ii:
Nuu ja vi konini ron tno'o ka'an ia
Dios vitna,
te ma vi sa'a ndee ron ini anu ron.
8 Chi nuu sua'a te ni jiña'a Josué
nuu vi ndatatu ñayiu Israel ndee
jana'a, te ma koka'an ka ia Dios
ja koo inka kiuu nuu vi ndatatu
ñayiu.
9 Nuu saa te kendoo ka in kiuu
nuu vi ndatatu ñayiu ñuu maa ia
Dios,
10 chi ñayiu ja kiukuei nuu kuña'a
ia Dios ja vi ndatatui, te suni ka
ndatatui nuu ka satniui, nagua ni
ndatatu ia Dios jin tniuu ni sa'a ya.
11 Nuu saa te na vi nduku ndeo
kiukueio ja vi ndatatuo, nagua ni
ion ma vi kanakau nuu kuechi
ja vi kondikion nagua ni ka sa'a
ñayiu jana'a yun, ja tu ni ka
kandijai.
12 Chi tno'o ia Dios kuu tno'o
teku ja sa'a nagua kuini maa ya,
te xeen ka saa in yuchi kani ja oo
xeen ndi nduu lado nuu, te kenta
guaa ndee ini anu vi jajintnuni in
ñayiu vi ndee yiki kaji, te xtuu
kaji nagua ndakani ini ñayiu vi ja
ka'in ndee ini anui ja sa'i.
13 Te ni in ja ni sa'a ia Dios ma
kuu ja koyu'u nuu ya, chi ndi'i
ka tuu ndijin nuu ia xiin nuu vi
jinokauo ja vi ndakuña'o kuenta.

Jesús kuu sutu kuu nija'nu ka

14 Ka neva'o in sutu kuu nija'nu
ja ni ndajino ya andivi nuu oo ia
Dios, te suu ya kuu Jesús, Se'e maa
Dios. Yun guaa vi kondikin gua'o
tno'o ja ni ka kandijao.

15 Chi ka neva'o in sutu kuu
nija'nu ja kunda'u ini ña ya, chi
inu vitao, te suni ni tna'a maa ya
tnundo'o nuu ni ka jito tnuni ña
jin ya, nagua ka ndo'o yoon, su
tu sa'un ni kanakau ya nuu yika
kuechi.
16 Te yun guaa ma vi koyu'o,
te na vi kuyatnio nuu mesa nuu
tatnuni Dios, ia ka'an nda'u ka'an
kee ña, nagua ja na kunda'u ini ña
ya jion, te na chindee chituu ña ya
nuu jito tnuni ña jakue'e.

5

1 Chi ndi'i sutu ja ka kuu nija'nu,
ni kaji ña maa ia Dios ne'u ñayiu,
te ni jani ña ya ja na vi koka'an
ni'nu de ja ja'a ñayiu nuu maa
ia Dios, te na vi kosoko de kiti
vi ndatniuu nuu ya ja ja'a yika
kuechi ñayiu.
2 Te ja siun suni ka jini sutu ja
ka oo vita de nuu ia Dios, te suni
vi kuandee ini de jin ñayiu tu ka
jini vi ñayiu ka ski'in ichi.
3 Te ja ja'a ja ka oo vita de,
yun guaa kanuu ja vi soko de kiti
nuu ia Dios ja ja'a yika kuechi in
in maa de, vi ja ja'a yika kuechi
ñayiu ñuu de.
4 Te ni in tee ma kuu sa'a ka'nu
de maa de ja kokuu de sutu kuu
nija'nu, chi maa ni tee kana maa
ia Dios, te jiña'a ya jayiñu'u nuu
de, nagua ni ndo'o Aarón ndee
jana'a.
5 Te suni saa ni kuu jin Kristu,
chi masu maa ya ni sa'a ka'nu
ya maa ya ja kokuu ya sutu kuu
nija'nu, chi sua'a maa ia Dios
ni jiña'a tniuu ka'nu yun, chi ni
ka'an ya nuu tno'o ya:
Se'e maa rin kuu ron,
te maa rin ni sa'a ka'nu ña jin ron
vitna, ja kuu rin tata ron.
6 Te suni nagua ka'an tuku nuu
tutu ii:
Maa ron kuu sutu ja oo nikuii
nikani,
te kokuu inuu ron jin naxa oo
Melquisedec.
7 Te nuu ni oo Kristu nuu ñuyiu
ya'a, ni okana ni onda'i ya jin
kua'a tenuu ya ja ni ojikanta'u ya
nuu ia Dios ja na skaku ni'nu ña
ya ja ma kuu ya. Te ni onini Dios
tno'o ni ndakuatu ya ja ja'a ja ni
yindei ni yititi ya.
8 Te visi Se'e Dios kuu ya, te
jin tnundo'o ni tna'a ya yun, ni
kutua'a ya ja jantno'o gua'a ya.
9 Te ja siun ni skunkuu ya ndi'i
tniuu ni chitniuu ña ia Dios, guaa
maa ya kuu ia skaku ni'nu ñayiu
ka jantno'o ña jin ya ja vi kotekui
nikuii nikani.
10 Te maa ia Dios ni tau ña jin
ya ja kokuu ya sutu kuu nija'nu,
te kokuu inuu ya jin naxa oo
Melquisedec.

Vi koto mao ja ma vi xndoo tno'o ni ka kandijao

11 Te oo kuakua'a tno'o ja ka'an
san siki tno'o ya'a, su vijin kuu
ja kaxtno'o guagua'a san, chi inu
uun ndeva'a ini ni, te tu ka tniuu
ini ni tno'o ka nini ni.
12 Chi ja ni kuna'a ka skua'a ni,
te ja vi ndakaxtno'o maa ni nuu
siun. Su saa sua'a ka ja'ni ña jin
maa ni ja ndakaxtno'o tuku san
tno'o xtnañu'u ia Dios ja ni ka jini
ni, te ni ka nduyikin ni ja kuini ja
vi ko'o ni xikui nuu tniuu ja vi kaa
ni ndei.
13 Te ndi'i ñayiu ja ka jaxin ii
ka kui na kuinio suchi yikin ja
chia'an ka vi jinkui'nu ini tno'o
ndaa.
14 Su ñayiu na'nu ja jai ndei, chi
ja ni kutua'i ja kuu sa'a siin siin
ndee ja kuu java'a te ndee ja kuu
jakue'e.

6

1 Nuu saa te na vi ya'o tno'o
xtnañu'u ja ni ka jinio ja kuu
tno'o Kristu, nagua ja na vi kuja
ni'nuo nuu tno'o ya. Chi masu
nini ka kuu ja vi ndajiokuion vi
skua'o tno'o ja ka jinio, na kuinio
ja ndatna'u inio nuu yika kuechio,

vi ja vi xndoo tniuu ja jaka ña nuu
vi kuo, vi naxa vi kandijao ia Dios,
2 vi tno'o ja skua'o siki ja kuan-
duteo, vi ja soneo nda'o siki ñayiu
kandija, vi ja vi ndateku ndiyi
vi kiuu sandi'i ja sandaa ia Dios
kuechi.
3 Te saa vi sa'o ja vi skua'o tno'o
vijin ka, nuu ja Dios na kuandetu.
4 Chi ka oo ñayiu ja ni ka ye'e
nui ja ni ka jini tno'o ia Dios, te
ni ka junkuaan ini javii java'a ni
jiña'a ya, vi ni ka ni'i Espíritu ya.
5 Vi suni saa ni, ni ka junkuaan
ini tno'o va'a maa ia Dios vi naxa
oo jaka'nu ya tiempu ja vaji.
6 Te nuu ka nanakau tuku ñayiu
yun nuu jakue'e, te vijin ndeva'a
kokuu ja vi ndajiokuiin tukui ja
vi ndatna'u ini jai, chi jin jakue'e
ka sa'i yun, sa'a ja ka ndakatakaa
tukui Se'e ia Dios nuu cruz, te ka
jiña'i ja kanoo ya nuu ka jini ndi'i
ñayiu.
7 Te ñayiu ka kuu na kuinio
ñunde'i ja ti'vi ndute nuu kuun
sau in in jichi nuu. Te nuu kuva'a
ñunde'i yun, te ñayiu yun ka ni'i
javii java'a maa ia Dios.
8 Su nuu ja nana tnu iñu axi
yuku kue'e, te tu sa'un nagua
jiniu'u ñayiu yun ja kui na kuinio
ñunde'i, chi oo yatni ja xtau tnia'a
ña ia Dios, te sandi'i te kai.

Vi koyutnuo jin tno'o ka ndetu ka'nuo

9 Su visi saa ka'an san jin in in
maa ni, ja ka'an too ña san, su
kukanu ndaa ini san ja ka oo maa
ni ichi gua'a ja vi kaku ni'nu ni.
10 Chi ia sa'a ndaa kuu maa Dios,
te ma ndunaa ini ya tniuu ni ka
osa'a ni, vi ja ni ka kunda'u ini ni
ñanio ka kandija, te ni ka chituu
ni jin, te vi saa ni ka sa'a ni ndee
vitna.
11 Su kuini san ja saa ni vi
kosa'a in in maa ni guaa ndee kiuu
sandi'i, nagua ka sa'a ni vitna, jin
ndi'i ni jin anu ni. Saa te vi ni'i ni
ndi'i ja ka ndetu ka'nu ni.
12 Te kuini san ja ma vi kuu
ku'ndu ni, chi vi kondikin ni
nagua ka sa'a ñayiu ka kandija ja
ka jandee ini, te vi ni'i ta'ui nuu ia
Dios nagua ni kee yu'u ya.
13 Chi nuu ni kee yu'u ia Dios
nuu Abraham, te ni kee yu'u ya
nuu maa ya, chi tu na in kuu ka'nu
ka na xiin nuu kee yu'u ya.
14 Te ni ka'an ya: "Jandaa ja sa'a
vii sa'a va'a ña rin, te skaya rin
kuakua'a ndikin tata ron", jiña'a
ya.
15 Te jandee ni ini Abraham ni
ondetu de, saa te ni ni'i de nuu ia
Dios nagua ni kee yu'u ya.
16 Chi nuu kee yu'u ndija in
ñayiu, te kee yu'i nuu in ja kuu
ka'nu ka saa mai. Te nuu ka'an
ñayiu yun ja saa kokuu nuu ia
Dios, te tu na tno'o vi tee tna'a kai.
17 Te yun guaa nuu ni kuini ia
Dios ja xne'e kaji ka ya tno'o ni
ka'an ya nuu ñayiu vi ni'i ta'u
tno'o ni kee yu'u ya, te vi oo ini
oo anu ya ja skunkuu ya tno'o
ni ka'an ya yun, te ma ndasama
sa'un ya, yun guaa ni kee yu'u ya
nuu maa ya.
18 Te ya'a ka oo uu tno'o ja ma
kuu sama ya, in kuu tno'o ni ka'an
ya, te inka kuu ja ni kee yu'u ya
nuu maa ya, te jin nduu yun ma
kuu ja xnda'u ña ya. Te jin yun
taa ia Dios in tno'o ndee ini nuo ja
ka ndandukuo ya ja na koto ña ya
vi ka kukanu inio ya ja ka ndetu
ka'nuo tno'o ni kee yu'u ya.
19 Te ja ka ndetu ka'nuo yun sa'a
ja ka kukanu inio nuu ia Dios vi
ka oo yutnu anuo nuu ya, inuu
jin nagua sa'a in kaa tikanchu ja
nukuiin yutnu in barco. Te ja
ka ndetu ka'nuo yun ndeka ña ja
kiukueio ndee yata sa'un ndesi ini
ve'e ii nuu oo maa ia Dios.
20 Te suni yun yoxno'o Jesús, ni
kiuu ya ja ni ndakune ya ichi ja
kiukueio, te ni jinkokuu ya sutu
kuu nija'nu nikuii nikani ja kokuu
inuu ya jin naxa oo Melquisedec.

7

Jesús kuu sutu naxa ni oo Melquisedec

1 Chi Melquisedec ya'a ni okuu rey ñuu Salem vi sutu nuu maa ia Dios oo ndee sukun. Te nuu ni ndajiokuiin Abraham ja ni ka jaxin tna'a de, te kundee de nuu sava ka rey yun, te ni kee Melquisedec ni nutna'a ña de, te yun ni ka'an vii ni ka'an va'a de jin Abraham.

2 Yun te ni jiña'a Abraham uxi ja ciento ndi'i ja ni ndakindee de nuu sava ka rey. Te xtnañu'u ka sivi Melquisedec kei ka'an rey sa'a ndaa; te suni kuu de rey Salem ja kei ka'an rey oo mani.

3 Te tu ndee ka'an sa'un nuu tutu ii na in ni okuu tata de, ni nana de, ni tna'a kuikin de, ni tu ndee ka'an ja ni kaku de ni ja ni ji'i de, chi kuu inuu de jin Se'e maa ia Dios ja kuu de in sutu oo nikuii nikani.

4 Vi kondia'a gua'a ni na kua'a ka'nu kuu Melquisedec saa ndi tatao Abraham ja suni ni okuu ka'nu de, su ni jiña'a de uxi ja ciento nuu Melquisedec ja ni ndakindee de nuu sava ka rey ja ni ka jaxin tna'a jin de.

5 Te nagua yoso nuu Ley Moisés ja sutu ka kuu tatatno'o Leví, chi kuu vi tnii de uxi ja ciento ndi'i nagua ka ni'i sava ka ñayiu Israel ja ka neva'i, visi in ni ndikin tata Abraham ka kuu de.

6 Su Melquisedec, chi masu tatatno'o Leví ni okuu de, su ni tnii de uxi ja ciento ja ni jiña'a Abraham, te ni ka'an vii ni ka'an va'a de jin tee yun ja neva'a de tno'o ni kee yu'u ia Dios.

7 Te ndi'o ka jini ja in tee kuu ka'nu ka kuu tee ka'an vii ka'an va'a jin tee nuu ka.

8 Te vitna, chi ka ni'i sutu uxi ja ciento, visi ka ji'i de. Su ka'an nuu tutu ii ja Melquisedec, chi na kuinio ja teku ni de ndee vitna.

9 Te suni kuu ka'on ja sutu vajikuei nuu tatatno'o Leví ja vitna ka ni'i de uxi ja ciento, suni na kuinio ja ni ka tniuya'u de nuu Melquisedec nuu ni tniuya'u Abraham.

10 Chi nuu niñi xikui Abraham ja ndiso ndikin tata de Leví, visi chia'an ka ja vi kakui, kiuu ja ni nutna'a ña Melquisedec jin Abraham.

11 Nuu sua'a te ni kentakuei ñayiu Israel ja vi skunkuu gua'i nuu ia Dios jin ma'ñu sagua ja ni ka soko sutu yun kiti, ja ka kuu de ndikin tata Leví nagua tatnuni Ley, nuu saa te masu nini ka kuu ja koo inka sutu, te kokuu inuu de jin naxa oo Melquisedec, te ma kokuu inuu ka de jin naxa ni oo Aarón.

12 Chi nuu ja ni sama na inka tee kokuu sutu, te suni nini kuu ja sama inka ley.

13 Chi ja ja'a tee ya'a ka'an nuu tutu ii ja vaji de nuu inka tatatno'o Israel ja ni in ñayiu tu ni okuu sutu.

14 Chi ka jini ndi'i ñayiu ja Jito'o, chi vaji ya nuu tatatno'o Judá, te siki tatatno'o ya'a, tu ni ka'an sa'un Moisés nuu ni ka'an de na in vi kokuu sutu.

15 Te ya'a kuu nuu kaxtno'o kaji ka, ja Jesús kuu inka sutu jaa, te inuu kuu ya jin naxa oo Melquisedec.

16 Te masu kuu ya sutu nagua yoso nuu Ley na tatatno'o vi kokuu sutu, chi maa ya kuu sutu ja ndiso ya tniuu ka'nu ja teku ya nikuii nikani.

17 Chi ja ja'a maa ya ka'an ia Dios nagua yoso nuu tutu ii:

Maa ron kuu sutu ja oo nikuii nikani,
te kokuu inuu ron jin naxa oo Melquisedec.

18 Nuu saa te ni naa in tno'o nuu Ley jana'a yun, chi vita ni oo, te tu ni jiniu'u.

19 Chi vini joo tu ni chituu ña Ley yun ja vi skunkuu gua'a ñayiu

nuu ia Dios, te nuu tniuu Ley yun
ka neva'o in ja gua'a ka ja ka
ndetu ka'nuo ja vi kuyatnio nuu
ia Dios.
20 Te jin tno'o ni kee yu'u ia Dios
kuu ja ni kuu Jesús sutu.
21 Chi jin sava ka sutu tu ni kee
yu'u ya ja vi kokuu de sutu, su jin
Jesús, chi ni kee yu'u ia Dios ja
kuu ya sutu, chi yun guaa ka'an
nuu tutu ii:
Ni kee yu'u Jito'o Dios, te ma
ndatna'nu ini ya:
"Maa ron kuu sutu ja oo nikuii
nikani,
te kokuu inuu ron jin naxa oo
Melquisedec".
22 Yun guaa jin Jesús ni kukutu in
tratu gua'a ka saa jaxtnañu'u.
23 Te ni ka oo kua'a sava ka sutu,
chi ka ji'i de, te tu ni kuu ja vi
kokunukuechi ka de nuu veñu'u.
24 Su Jesús, chi ma kuu sa'un ya,
te tniuu yi'i ya ja kuu ya sutu, chi
ma ndaya'a nuu ni in ka sutu.
25 Yun guaa kuu skaku ni'nu ya
ñayiu ka kuyatni nuu ia Dios ja
vi kotekui nikuii nikani jin ma'ñu
sagua maa ya, chi teku ya nikuii
nikani ja ka'an ni'nu ya ja ja'a
ñayiu nuu ia Dios.
26 Chi Jesús kuu ndija sutu ja ka
jiniu'o, chi ia vii kuu ya, te tu na
kuechi ya, ni tu na jakue'e sa'a ya,
te kuu siin ya nuu ñayiu ka sa'a
yika kuechi, te kuu ka'nu ndeva'a
ka ya ndee andivi.
27 Te masu oo ya nagua ka oo
sava ka sutu ja ka ja'ni de kiti
ka soko de nuu ia Dios in kiuu
in kiuu, xtnañu'u ka ja ja'a yika
kuechi maa de, te saa ka soko de
ja ja'a yika kuechi ñayiu ñuu de.
Su siin kuu Jesús, chi invaa ni jichi
ni soko ya maa ya nuu ia Dios ja
ja'o, ja oo nikuii nikani.
28 Chi Ley ni jiña'a ia Dios nuu
Moisés, ni tau tee vita ja junkuei
nuu yika kuechi ja ka kuu de sutu
ka kuu nija'nu. Su nuu kuee ka,
nuu ja ni oo Ley yun, te ni tau ya
Se'e ya jin tno'o ja ni kee yu'u ya,
te suu ya kuu sutu kuu nija'nu ja
skunkuu ndaa ya nikuii nikani.

8

Jesús kuu ia in ni'nu in sagua nuu ia Dios jin nuu ñayiu

1 Vitna te tno'o kanuu ka nuu
tno'o ja vajikueio ka ka'on ya'a
kuu ja ka neva'o in sutu kuu
nija'nu, te ni jinkoo ya ichi nda'a
kua'a nuu mesa ja tatnuni ia Dios
ndee andivi.
2 Te suu ya kuu sutu kuu nija'nu
ja jinokuechi ya nuu ve'e ii ndaa
ja oo andivi ja ni sa'a Jito'o Dios,
te masu ja ni sa'a ñayiu ñuyiu.
3 Chi maa ia Dios ni tau ndi'i
sutu ka kuu nija'nu ja vi soko de
kiti vi ndatniuu nuu ya, te yun
guaa suni kanuu ja na in guaa
soko Jesús nuu ia Dios.
4 Te yun guaa nuu sua'a te ni oo
ni ya ñuyiu ya'a, te ni ma kuu ja
kokuu ya sutu, chi ka oo ni sutu ja
ka soko nuu ia Dios nagua tatnuni
Ley Moisés.
5 Su sutu ka oo ñuyiu ya'a ka
jinokuechi de nuu ve'e ii ja kuu
kuanda'u axi ja kintna'a inuu jin
naxa oo ve'e ii oo ndee andivi. Te
ka jinio ja kuanda'u ni kuu, chi
nuu ni jinkondee Moisés ja sa'a de
ve'e ii, te jiña'a ia Dios: "Kondia'a
gua'a te sa'a ron nagua ni xne'e
rin nuu ron nuu ni ka oo yuku
yun".
6 Su tniuu sa'a Jesús vitna, ja
kuu ya sutu kuu nija'nu, chi in
tniuu gua'a ka kuu ja sa'a ya,
masu tniuu ka sa'a sutu ya'a, chi
maa ya in ni'nu in sagua nuu ia
Dios jin nuu ñayiu jin in tratu
gua'a ka, chi oo ya jin tno'o
guagua'a ka ja ni kee yu'u ia Dios.
7 Chi nuu sua'a te tratu xtnañu'u
ja ni sa'a ia Dios ni skunkuu ja
kindee yika kuechi ñayiu, te masu
nini ka kuu ja sa'a ya inka tratu
kuu uu nuu siun.

8 Su ni nuku'un ia Dios ñayiu
yun ja tu ka sa'a ndai, te ni kuxeen
ya nui, nagua yoso nuu tutu ii:
Jiña'a Jito'o Dios:
Vaji kiuu ja sa'a rin in tratu jaa jin
ñayiu Israel vi ñayiu Judá.
9 Te ma koo inuu jin nagua
oo tratu ja ni sa'a rin jin
tatatno'o ron ndee jana'a,
kiuu ja ni tnii rin nda'i, te ni
ndene'e rin jin ñuu Egipto,
chi tu ni ka skunkuu ndai tratu ja
ni sa'a rin jin,
yun guaa ni xndendoo nda'u rin
jin, kachi Jito'o Dios.
10 Nuu saa te ya'a kuu tratu ja sa'a
rin jin ñayiu Israel
nuu na kenta kiuu yun, kachi
Jito'o Dios,
Sa'a rin ja junku'un Ley rin jajint-
nuni,
te nuu anui tee rin Ley rin,
te kokuu rin Dios mai,
te vi kokuu mai ñayiu ñuu rin.
11 Te ni in, ma kaxtno'i nuu tna'a
kuikin,
ni ni in, ma kaxtno'i nuu ñani ja
na vi kuni Jito'o Dios,
chi ndi'i ñayiu vi kuni ña jin rin
ja maa rin kuu ia Dios,
ndee suchi luluu sa'un vi guaa
ndee ñayiu na'nu ka.
12 Te kuaka'nu ini rin jakue'e ka
sa'i,
te ma ndaka'an sa'un ka rin yika
kuechi, kachi ia Dios.
13 Chi nuu ni ka'an ia Dios ja
taa ya in tratu jaa, te jin tno'o
yun ni xne'e ja ni kuu tu'u tratu
xtnañu'u, chi ja ni yii. Te in ja ni
yii, chi tu jiniu'u ka, te oo yatni ja
naa.

9

Ni skintna'a ve'e ii oo ñuyiu jin nuu oo ia Dios andivi

1 Vitna te ka'an siki tratu
xtnañu'u naxa ni tatnuni ia Dios
ja vi chiñu'u ya nuu ve'e ii ja ni
oo ñuyiu ya'a.
2 Chi sua'a ni ka sa'a ve'e ii yun:
ni ka tniune'u uu ve'e kueli, te
ve'e xtnañu'u yun nani ve'e ii, te
yun nukuiin in kandeleru vi in
mesa, te yun ndondoso xtaa vixin
ii.
3 Te ndesi in sa'un ja tniune'u
ve'e ii yun, te ve'e kuu uu nani
ve'e ii ndeva'a.
4 Te ini ve'e yun oo in altar
oro nuu kai suja vixin, te suni oo
in jatnu, te yun inee in tindo'o
oro ja ñu'u xtaa vixin ja ni kuun
ndee andivi nani manaa, vi yutnu
Aarón ja ni ndandixin tnu, vi yuu
jite nuu ndee Ley ja kuu tratu ni
sa'a ia Dios.
5 Te siki jatnu yun ka nukuiin uu
ja ka oo ndijin ja ka xne'e ja yun
oo ndia'a maa ia Dios, te ka oo uu
uu ndijin ja ka chisa'u nuu jatnu
yun nuu joso sutu kuu nija'nu niñi
kiti, su vitna masu nini ka kuu ja
ndakani ndi'i san siki ya'a.
6 Te nuu ni jino ndi'i ve'e ii ya'a,
te ndinuu ndikuee ni kiukuei sutu
ve'e xtnañu'u yun ja ka sa'a de
tniuu ja ka kuu de sutu.
7 Su ve'e kuu uu, chi maintno'o
sutu kuu nija'nu kuu ja kiuu, te
invaa ni jichi kiuu de ja nuu kuia,
te ma kuu kiuu de nuu ja tu na
niñi kiti yinda'a de ja soko de ja
ja'a yika kuechi maa de, vi ja ja'a
yika kuechi ñayiu ñuu de, ja ka
sa'i nuu kuu sanaa.
8 Te jin yun kaxtno'o Espíritu ia
Dios nuo ja kuini ka ja nune ichi
ja kuu kiukueio ini ve'e ii nuu oo
ia Dios nini oo ka ve'e ii xtnañu'u.
9 Te ndi'i ya'a kuu na kuinio
taniñu tiempu vitna, chi ndatniuu
vi kiti ja ka soko nuu ia Dios, ma
kuu sa'a ja nduvii jajintnuni ñayiu
soko yun.
10 Chi maa ni ka'an siki yiki
kuñuo, naxa vi kao vi naxa vi ko'o
vi naxa vi nduvio, te yun maa ni
jiniu'u guaa ndee kiuu sama ia
Dios tratu ni sa'a ya jin ñayiu.
11 Su vitna, chi ja ni kii Kristu,
te maa ya kuu sutu kuu nija'nu ja
ndiso ya taka java'a ja taa ya nuo.
Te kuu ya sutu in nuu ii ndeva'a

ka ja oo ndee andivi, in nuu oo
ndaa vi oo gua'a ka saa ve'e ii
ndee jana'a, te masu ñayiu ni sa'a
axi koka'on ja masu ja oo ñuyiu
ya'a kuu.
12 Te ja ni kiuu Kristu invaa ni
jichi nuu ii ndeva'a ndee andivi
nuu oo ia Dios, te masu ja soko
ka ya niñi ndixi'u axi niñi chikeru,
chi jin niñi maa ya ni soko ya ja
kokuu nikuii nikani, te jin yun ni
ndatau ña ya nikuii nikani nuu
yika kuechio.
13 Chi ja ndaa ja niñi isndiki vi
niñi ndixi'u vi chikeru ja ni ka kai
ti nuu altar, ni nduu ti yaa ja ka
joso sutu siki ñayiu ni ka kutne'e
nuu Ley, ndasavii ña ja ka nduvii
ñayiu yun nuu Ley. Saa te kuu vi
chiñu'i ia Dios.
14 Te nuu ja saa kuu jin niñi kiti
yun, te vi'i ka tniuu ka'nu ndiso
niñi Kristu. Chi jin ma'ñu sagua
Espíritu oo nikuii nikani, ni soko
Kristu maa ya nuu ia Dios, te oo
vii ya, tu na yika kuechi ya. Te
niñi ya ndakate jatne'e ka ñu'u
jajintnunio vi tniuu ka sa'o ja jaka
ña ja vi kuo, nagua ja saa, te kuu
vi kunukuechio nuu ia Dios teku.
15 Te yun guaa Kristu kuu ia in
ni'nu ma'ñu sagua tratu jaa ja ni
sa'a ia Dios jin ñayiu. Chi nuu ni
ji'i ya, te ni nune ichi ja kuaka'nu
ini ia Dios yika kuechi ni ka osa'a
ñayiu ni ka oo jin tratu xtnañu'u.
Te jin tniuu ni sa'a ya yun, vi ni'i
ta'u ñayiu ni kana ña ia Dios ja
vi sa'a jajin nuu vi kotekui nikuii
nikani, nagua ni kee yu'u ya.
16 Chi nuu oo in tutu ja kuu
testamentu nuu ka'an nagua xn-
dendoo in tee nuu se'e de ja sa'a
jajin, te nini kuu ja ndee kuu de,
saa sa'a jajin sa'un se'e yun.
17 Chi in testamentu, tu ndee
sa'un nuu ja teku ni tee ni sa'a
yun, chi guaa ndee nuu ni ji'i de,
te saa ndee ya'u.
18 Te yun guaa tratu xtnañu'u,
chi suni ni jinkoo jin ja vi kuu kiti
ja vi kati niñi ti.
19 Chi nuu ni ndakani Moisés
ndi'i nagua tatnuni Ley nuu ndi'i
ñayiu Israel, te ni ki'in de ixi
kua'a jin in nda'a tnu hisopo, te
ni skanuu de niñi chikeru vi niñi
ndixi'u ja ni saka tna'a de jin
ndute, te ni joso de nuu liuru nuu
yoso Ley vi siki ñayiu ñuu yun.
20 Yun te jiña'a de: “Ya'a kuu
niñi ja ni kukutu tratu ja ni tat-
nuni ia Dios nuo”.
21 Te suni ni joso Moisés niñi
yun ini ve'e ii vi siki ndi'i ndat-
niuu ja ka jantniuu sutu nuu ka
chiñu'u de ia Dios.
22 Te ja yatni ndi'i ka nduvii jin
niñi yun, nagua ka'an nuu Ley ja
jin niñi, te ka nduvii. Te nuu tu
na niñi jati, te ma kuaka'nu ini ia
Dios yika kuechio.

Ja ni soko Kristu maa ya ja kindee ya yika kuechio

23 Te nini kuu ja ka soko sutu kiti
ja vi nduvii ndatniuu ka oo ve'e
ii yun, visi nani ja in kuanda'u
ni kuu jin ja oo ndee andivi. Su
nagua oo ndee andivi, chi jagua'a
ka kuini ja soko, masu kiti ya'a.
24 Te Kristu, chi tu ni kiuu ya
ini ve'e ii ja ni sa'a ñayiu, ja kuu
in kuanda'u ni jin ve'e ii oo ndija
ndee andivi. Chi ni kiuu Kristu
mamaa andivi ja ni jino ya nuu oo
maa ia Dios, te yun oo ya vitna ja
ka'an ni'nu ya ja ja'o nuu ia Dios.
25 Te tu ni kiuu ya ja soko ya
maa ya kua'a jichi, nagua ka sa'a
sutu ka kuu nija'nu, ja nuu kuia
nuu kuia kiukuei de ve'e ii jin niñi
kiti, te masu jin niñi maa de.
26 Chi nuu ja sua'a te sa'a Kristu
nagua ni ka osa'a sutu, te nini kuu
ja kua'a jichi kuu ya nuu siun,
guaa ndee nuu ni jinkoo ñuyiu.
Su vitna nuu makuyatni tiempu
sandi'i, te invaa ni jichi ni kii ya ja
kokuu nikuii nikani ja ni soko ya
maa ya, nagua ja kindee ya yika
kuechio.

27 Saa nagua ka ji'i ndi'i ñayiu
invaa ni jichi, yun te kua'ankuei
ja ka'nde ia Dios kuechi.
28 Te suni Kristu, chi invaa ni
jichi ni soko ya maa ya ja kindee
ya yika kuechi kuakua'a ñayiu, te
nuu ndajiokuiin ya inka jichi ja
ndii ya, te ma ndii ya ja kindee ka
ya yika kuechi ñayiu, chi ndii ya
ja skaku ni'nu ya ñayiu ka ndetu
ka'nu ña jin ya.

10

1 Chi Ley Moisés ni okuu na ni
kuinio in kuanda'u java'a ja vaji,
te masu vi maa java'a ja oo andivi
kuu. Yun guaa Ley, chi ma kuu
sa'a jin ñayiu ka kuyatni nuu ia
Dios ja ka sokoi invaa ni nuu kiti
nuu kuia nuu kuia ja vi kokui
ñayiu ndaa nuu ia Dios.
2 Chi nuu sua'a te kuu sa'a Ley ja
vi nduvii ñayiu in jichi ni nuu yika
kuechi, te ma vi koxtavi kuechi kai
mai, nuu saa te vi xndendoi ja ma
vi soko kai.
3 Su ja ka sokoi yun nuu kuia
nuu kuia, nani ja sa'a ja ka
ndaka'an ñayiu yika kuechi kuu.
4 Chi niñi isndiki vi niñi ndixi'u,
ma kuu ja kindee yika kuechio.
5 Yun guaa nuu ni kii Kristu
ñuyiu ya'a, te jiña'a ya nuu ia
Dios:
Tu kuini ni ja ka soko ñayiu kiti
jin ja ka sokoi ndatniuu,
su ni taa ni yiki kuñu san ja soko
san nuu ni.
6 Chi tu junkuaan ini ni ja
teñu'u ñayiu kiti, ni ja ka
sokoi nuu ni ja kindee yika
kuechi.
7 Yun guaa kachi san nuu ni: "Ya'a
vaji san ja sa'a san nagua
kuini maa ni, vi Tata Dios,
nagua yoso nuu tutu ii ja ja'a maa
san",
jiña'a ya.
8 Xtnañu'u ka ka'an ja tu kuini
ia Dios ni tu junkuaan ini ya ja
ka soko ñayiu ndatniuu ni ja ka
teñu'i kiti nuu ni, te ni ja ka
jati niñi ti nagua ja kindee yika
kuechi, visi saa tatnuni nuu Ley
ja vi sa'i.
9 Yun te nuu ni ka'an ya: "Ya'a
vaji san ja sa'a san nagua kuini
maa ni, vi Tata Dios", te jin
tno'o yun ni xtajioo ia Dios ja ka
soko ñayiu, te nuu tniuu yun ni
ndasa'a ya ja ni soko Kristu maa
ya.
10 Te ni ndasavii ña ia Dios jion,
chi ni sa'a Kristu nagua kuini maa
ia Dios, ja ni soko ya yiki kuñu
ya invaa ni jichi ja kokuu nikuii
nikani.
11 Chi jandaa ja ndi'i sutu ka oo
de ndi kiuu ndi kiuu ka jinokuechi
de nuu ia Dios ja ka soko de in
ni nuu kiti kua'a jichi. Te visi ja
ka soko de yun, su ma kuu sa'un
kindee yika kuechi ñayiu.
12 Su Kristu, chi invaa ni jichi ni
soko ya maa ya ja ja'a yika kuechi
ñayiu ja kokuu nikuii nikani, te ni
junkoo ya ichi nda'a kua'a ia Dios.
13 Te yun ndetu ya guaa ndee na
sa'a ia Dios ja ka ka'an u'u ña jin
ya ndee chii ja'a ya.
14 Chi jin invaa ni ja ni soko ya
maa ya ni sa'a ya ja ni ka ndui
ñayiu ndaa nikuii nikani, ja ka kui
ñayiu vii nuu ia Dios.
15 Te Espíritu ia Dios ka'an kaji
ya siki tno'o ya'a, chi yun te kachi
ya:
16 Ya'a kuu tratu ja sa'a rin jin
ñayiu nuu na kenta kiuu
yun, kachi Jito'o Dios:
Sa'a rin ja junku'un Ley rin ini
anui,
te nuu jajintnuni tee rin Ley rin.
17 Te ni ka'an ka ya:
Chi kuaka'nu ini rin jakue'e ka
sa'i, te ma ndaka'an sa'un
ka rin yika kuechi, kachi ya.
18 Nuu saa te nuu ni jaka'nu ini
ya yika kuechio, te masu nini ka
kuu nagua vi soko kao ja ja'a yika
kuechio.

Ni nune ichi ja kiukueio nuu oo ia Dios

19 Te yun guaa ni nune ichi,
vi ñani, ja kuu kiukueio nuu ii
ndeva'a nuu oo ia Dios jin ma'ñu
sagua niñi Jesukristu.
20 Te na vi kondikion ichi jaa,
ichi ndeka ña ja vi kotekuo ja ni
june ya sa'un ndesi nuu ii ndeva'a.
Chi nuu ni soko ya maa ya, te ni
nune sa'un ndesi ve'e ii yun ja kuu
kiukueio nuu oo maa ia Dios.
21 Te ka neva'o in sutu kuu
nija'nu ja tatnuni ya nuu ñayiu
ve'e maa ia Dios.
22 Yun guaa na vi kuyatnio
nuu ia Dios jin in anu ndaa, te
na vi kandija ndaa kuitio. Chi
ni ndasavii ya anuo ja ma vi
kokusuchi ka inio nuu jakue'e ni
ka osa'o, te ni ndasavii ya yiki
kuñuo jin ndute vii.
23 Te na vi koyutnuo jin ja ka
ndetu ka'nuo, te ma vi ndasama
inio jin tno'o ka kandijao, chi Dios
ndaa kuu ia ni kee yu'u nuo, te
skunkuu ya tno'o ni ka'an ya.
24 Te na vi kunda'u ini tna'a in
ion, te na vi ka'an nuu tna'o ja
vi ka'an too tna'o, te na vi sa'o
java'a.
25 Te na vi kondututu nio ja vi
chiñu'o ia Dios, te ma vi kosa'o
nagua ka sa'a sava ka ñayiu ja tu
ka ndututui. Chi sua'a na vi xteku
tna'o, te vi'i ka vitna ja ka ndia'o
ja makuyatni kiuu ja ndii Jito'o.
26 Chi nuu ja ka ndañukuun
inio, te ka sa'o yika kuechi, nuu
ja ni ka jinio tno'o ndaa, te tu na
inka ja vi soko nuu ia Dios ja ja'a
yika kuechio yun.
27 Chi maa ni kendoo in ja ioo
ndeva'a kaa nuu sandaa ia Dios
kuechi ñayiu, te suu kuu ñu'u kai
koko koko ja teñu'u ña jin ñayiu
ka ka'an u'u ña jin ya.
28 Chi ñayiu jiso kava Ley
Moisés, te oo uu axi uni testiu ja
ka'an kuechi siki, te ka ja'ni ña jin,
te tu na in kunda'u ini ña.
29 Nuu saa ni kuu, te suni kua'a
ka tniuya'u ñayiu jain ni'nu Se'e
ia Dios, te skexikoi niñi ya, vi
kane'i jin Espíritu ja chindee chi-
tuu ña. Te jin niñi yun ni kukutu
tratu, te suni suu ni ndasavii
ñayiu.
30 Chi ka jinio ja ni ka'an:
"Maa rin ndaxtenaa jin ñayiu sa'a
jakue'e, te tetniuu rin tnundo'o
tna'i ja ja'a jakue'e sa'i yun", kachi
Jito'o. Te suni ka'an ka: "Maa
Jito'o guaa sandaa kuechi ñayiu
ñuu ya", kachi tutu ii.
31 Chi ioo ndeva'a kaa ja
kanakauo nuu nda'a ia Dios teku.
32 Su vi ndaka'an maa ni tiempu
ja ni ya'o yun, nuu inka ni ka ye'e
nuu ni jin tno'o va'a Jesús ja ni ka
jandee ka jaka'nu ini ni jin kua'a
tnundo'o ni ka tna'a ni, te tu ni ka
jika yata ni.
33 Chi sava maa ni ka kane'e ña
jin ni vi ni ka sa'a ndeva'a ña nuu
ni ka jini kua'a ñayiu. Te sava ka
ni, chi vini ka oo anu ni ja ni ka
tna'a ni inuu ni tnundo'o jin ñayiu
yun.
34 Te suni ni ka kunda'u ini ni
ñayiu ka yi'i vekaa, te tu ni ka
kusuchi ini ni jin tnundo'o nuu ka
kindee ja ka neva'a ni, chi ka jini
ni ja andivi ka neva'a ni in jagua'a
ka ja vi sa'a jajin ni, in ja oo nikuii
nikani.
35 Te ma vi skunaa ni in ja ni ka
kukanu ini ni, chi yun kuu nuu
vi ni'i ta'u ni in ja vi kuta'u vi
kundetu ni.
36 Chi nini kuu ja vi kuandee ini
ni, ja vi sa'a ni nagua kuini maa ia
Dios, saa te vi ni'i ni ja ni kee yu'u
ya.
37 Chi yoso nuu tutu ii:
Joo luluu ni ka, te ndenta ia ndii,
te ma kokunuu ya.
38 Ñayiu ndaa, chi tekui jin ja
kandijai.
Su nuu ja ndakaka yatai, te tu osii
ini rin jin,
kachi ia Dios.
39 Su yoon, chi masu ñayiu ka
ndakaka yata ja vi junaa ka kuo,
chi ñayiu ka kandija Jesús ka kuo,
te vi kotekuo nikuii nikani.

11

Tno'o ka kandijao

1 Chi ja ka kandijao kuu ja ka
kundaa inio ja vi ni'o ja ka ndetuo
nuu ia Dios vi ka kukanu ndaa
inio ja oo ndija ja tu ka jinio jin
nuo vitna.
2 Te ni ndakuantno'o ña ia Dios
jin ñayiu jana'a, chi ni ka kandija
gua'i ya.
3 Chi jin ja ka kandijao, ni ka
jinkui'nu inio ja ni sa'a ia Dios
ñuyiu jin tno'o ni ka'an ya. Te yun
guaa ja ka ndia'o jin nuo vitna, chi
ni jinkoo jin ja ma kuu vi kondia'o.
4 Chi jin ja ni kandija Abel ni
sokoi in jagua'a ka nuu ia Dios saa
ja ni soko Caín. Te yun guaa ni
ka'an ia Dios ja suchi ndaa kui,
te ni janta'u ya ja ni sokoi. Te
visi ja ni ji'i Abel, su ja ni sokoi
yun ndakani ndee vitna ja kandija
gua'i.
5 Chi jin ja ni kandija Enoc, te ni
ndakuaka ña ia Dios ja koteku de.
Te ma kuni de ja kuu de, te tu ni ka
jini ka ña ñayiu, chi ni ndakuaka
ña maa ia Dios jin de kua'an de
ndee andivi. Te ka'an nuu tutu ii
ja ni junkuaan ini ña Dios jin de
ama ka ja ndakuaka ña ya.
6 Su nuu ja tu ka kandijao, te
ma kuu ja junkuaan ini ña ia Dios
jion, chi ja kuyatnio nuu ia Dios,
te nini kuu ja vi kandijao ja oo ya,
te skuta'u ña ya in ja vi kuta'u vi
kundetu ñayiu ja ka ndanduku ya.
7 Chi ni kandija Noé, nuu
ni chindetu ña ia Dios ja koo
tnundo'o ja kuini ka ja kuni de.
Te ni jantno'o de tno'o ni ka'an
ya, chi yu'u ni'nu ña de jin ya, te
ni sa'a de in arca ja ni ka kaku
ni'nu de jin ñayiu ve'e de. Te jin
ja kandija de yun, te ni xnaa ña
ia Dios jin ñayiu ñuyiu, chi tu ni
ka kandijai, te ni jinkokuu de tee
ndaa ja vaji jin ma'ñu sagua ja
kandijao ia Dios.
8 Chi ni kandija Abraham, guaa
ni jantno'o de nuu ni kana ña ia
Dios, te ni kee de ja kua'an de in
nuu kuña'a ya ja sa'a jajin de. Te
kua'an de, visi tu ni jini de ndenu
ki'in de.
9 Chi ni kandija de, guaa ni ojika
nda'u ni de nuu ñu'u inka ñuu ja
ni kee yu'u ia Dios ja kuña'a ya
nuu de. Te ni sa'a de in ve'e sa'un
ni oo de, te suni saa ni ka oo Isaac
vi Jacob, ja suni inuu ni ni ka ni'i
de tno'o ni kee yu'u ia Dios.
10 Chi ni ondetu ka'nu Abraham
ja kuña'a ia Dios in ñuu ja oo
nikuii nikani, te maa Dios kuu ia
jini naxa koo, te ni sa'a ya.
11 Chi ni kandija de, te visi ña ni
kuu ja koo se'e Sara, su ni ni'i de
jandakui, ja koo se'e de jin ña, visi
ja ni ka kuu nija'nu sa'un de. Chi
ni kandija de ja ia ndaa kuu Dios,
te skunkuu ya tno'o ni kee yu'u ya.
12 Te yun guaa Abraham, chi
visi ja ni kuyatni ja kuu de, te ni
jinkoneva'a de kua'a ndikin tata
de, na kuinio kimi ka oo andivi
axi na kuinio ñuti ja ni koto tna'a
kua'a ndeva'a yu'u ndute mar.
13 Te ndi'i ñayiu ya'a ni ka ji'i, te
tu ni ka ni'i ja ni kee yu'u ia Dios
nui, su ja siun ka kandijai, guaa
sua'a ni ndee jika ni ka ndia'i nuu
vi ni'i ta'ui nuu ni kee yu'u ia Dios.
Te ni ka kusii ini, chi ni ka kandijai
ja vi ni'i. Su ni ka na'mai ja ñayiu
inka ñuu ka kui, te ka jika nda'ui
nuu ñuyiu ya'a.
14 Chi ñayiu ka'an siun kaxtno'o
kaji jin tno'o ka'in yun ja jika ii ni,
ndukui in ñuu gua'a ka ja koi.
15 Chi nuu ja ka ndaka'in ñuu
mai nuu ni kekuei ja kua'ankuei,
te ni oo tiempu ja kuu vi nda-
jiokuiin.
16 Su ka ndioo ini in ñuu gua'a
ka, te suu kuu andivi. Yun guaa ia
Dios, chi tu kukanoo ya ja kokuu
ya ia Dios ñayiu yun, chi ja ni sa'a
tua'a ya in ñuu nuu vi koi.
17 Chi ni kandija Abraham, guaa
ni tnii de Isaac ja soko de nuu ia
Dios nuu ni jito tnuni ña ya jin de.

Te vi ni oo anu de ja soko de invaa
se'e de, visi jin suchi yun ni kee
yu'u Dios
18 nuu ni ka'an ya: “Jin Isaac
guaa vi kaya kua'a ndikin tata
ron”.
19 Chi ni ndakuni Abraham ja
ia ka'nu ndeva'a kuu Dios, te kuu
ndaxteku ya se'e de, visi ndee ne'u
ndiyi. Te kuu ka'on ja na kuinio
ja ni ndani'i jaa Abraham se'e de
ne'u ndiyi.

20 Te ni kandija Isaac guaa ni
ka'an vii ka'an va'a de jin se'e de
Jacob vi Esaú naxa vi koo naxa vi
kaka de kiuu kua'on.
21 Te suni ja ni kandija Jacob,
guaa nuu ni kuyatni ja kuu de, te
ni ka'an vii ka'an va'a de jin nduu
seyii José. Te vi sua'a yituu nda'a
de yutnu tuu de, te ni chiñu'u de
ia Dios.
22 Te ni kandija José, guaa nuu
ni kuyatni ja kuu de, te ni ka'an de
ja nuu kuee ka, te ndekuei ñayiu
Israel ñuu nuu ka oo de yun, te ni
tatnuni de ja vi ndakuiso yiki de
no'okuei jin ñuu nuu ni kee yu'u
ia Dios ja kuña'a ya.

23 Te ni ka kandija tata vi nana
Moisés, guaa nuu ni kakui, te ni
ka tayu'u ña tatai jin uni yoo, chi
ni ka jini de ja luu ndeva'a jitoi,
te tu ni ka yu'u de siki tno'o ni
tatnuni rey ja vi ka'ni suchi yii
kueli.
24 Te suni ni kandija Moisés,
guaa nuu ni ja'nu de, te tu ni
jandetu de ja vi ka'an ñayiu ja
seyii ña'a kuu sesi'i Faraón kuu
de.
25 Chi sua'a ni kuu ini de ja vi
ndeva'a ndetnuni vi sa'a ña jin de,
nagua ka ndo'o ñayiu ñuu ia Dios,
masu ja kokusii kokuvatu ini de
ndee saa tiempu nuu yika kuechi.
26 Chi ni ndakuni de ja gua'a ka
kuu ja vi kane'e vi ka'an yichi ña
ñayiu jin de ja ja'a ia tetniuu Dios,
masu ja koneva'a de ndi'i jakuika
ja oo Egipto. Chi yinuu gua'a de
ja ni'i de in ja kuta'u kundetu de
nuu ia Dios.
27 Te ja kandija Moisés, guaa ni
xndendoo de Egipto, te ni kee de
kua'an de. Te ni tu ni yu'u de ja
kiti ini rey nuu de, chi ni oo yutnu
de jin ja sa'a de, na kuinio ja vi
ndia'a de Dios, ia tu ka jinio jin
nduchi nuo.
28 Te ja kandija Moisés, guaa ni
ka sa'a de viko pascua jin ñayiu
Israel, nuu ni ka ja'ni de lelu. Te ni
tatnuni de ja vi koso ñayiu niñi ti
nuu yutnu ye'i, nagua ja nuu ya'a
ia jinokuechi nuu Dios ja ka'ni se'e
xtnañu'u ñayiu Egipto, te ma ka'ni
se'e xtnañu'u ñayiu Israel.
29 Te ja ka kandija ñayiu Israel,
guaa ni ka ya'i ma'ñu ndute mar
kua'a, na kuinio nuu ñu'u yichi.
Te nuu ni ka kuini ñayiu Egipto
ja suni vi ya'i, te ni ndachisa'u ña
ndute jin, te ni ka ndani'ni xnii ja
ni ka ji'i.

30 Chi ja ka kandija ñayiu Israel,
guaa nuu ni ka jiondui muro ja
ndesi ñuu Jericó nuu uja kiuu, te
ni junkuei muro yun.
31 Te ja kandija Rahab, ña'a xiko
maa, kuu ja tu ni ji'i in ni ña jin
ñayiu ñuu ña Jericó, ja ka kui
ñayiu inuu so'o ndeva'a nuu ia
Dios. Chi ni janta'u gua'a ña ñayiu
Israel ja ni ka jinkoto yu'u de naxa
oo ñuu yun.

32 Te oo kua'a ka ja ka'an san
nuu siun, su ja'ni kua'a ka ña
tiempu ja ndakani san nagua ni ka
ndo'o Gedeón vi Barac vi Sansón
vi Jefté vi David vi suni saa ni
nagua ni ka ndo'o Samuel vi sava
ka tee ni ka ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a.
33 Chi jin ja ka kandija de ni ka
kundee de nuu ni ka jaxin tna'a
de jin taka ñuu na'nu, te ni ka
tatnuni ndaa de nuu ñuu de, te
ni ka ni'i de nagua ni kee yu'u ia
Dios, vi ni ka jasi de yu'u ndika'a.
34 Te sava de ni ka kaku ni'nu
nuu tnundo'o ja tu ni ka kai de

nuu ñu'u xeen ndeva'a. Te sava
de ni ka kaku ni'nu ja tu ni ka ja'ni
ña jin yuchi kani. Te sava tee tu
inu ndakui, ni ka ndanindee de,
ja ni ka nduu ndakui de nuu ni
ka jaxin tna'a de, te ni ka kundee
de ni ka skunu de jin soldado inka
ñuu.
35 Te ni ka oo sava ñasi'i ja ni
ka ndani'i ña ndiyi ña ja ni ka
ndateku.
Te sava ka ñayiu ni ka tna'a
kua'a ndeva'a tnundo'o vi ndee
ni ka ji'i, chi tu ni ka kuini ja vi
xndoi ichi ia Dios ja vi kaku ni'nui,
nagua ja saa, te vi ni'i in jagua'a
ka nuu vi ndatekui.
36 Te sava kai ni ka tna'i
tnundo'o nuu ni ka sa'a ne'e ka
sa'a yichi ña jin, vi ni ka kani ña
jin, vi ni ka jasi ña vekaa vi ni ka
ju'ni ña jin cadena.
37 Te sava ñayiu ni ka kuun ña
yuu vi ndee ni ka ji'i, vi savai ni
ka ja'nde sagua ña jin sierra. Te
savai ni ka jito tnuni, vi savai ni
ka ja'ni ña jin yuchi kani. Te ya'a
yun ni ni ka ojika savai ja ni ka
oni'nui ñii ndikachi vi ñii ndixi'u,
te nda'u ndeva'a ni ka ndo'i, ni ka
okusuchi ini ja ni ka osa'a ndeva'a
ña jin.
38 Te ñayiu ñuyiu ya'a, chi tu ka
oo tu ka ndai ja vi koi jin ñayiu
ka kandija yun. Te yun guaa ni ka
jika nda'ui nuu ñu'u te'a, vi ni ka
oi yuku vi kava ve'e vi yau ñu'u.
39 Te ndi'i ñayiu ya'a, visi ni
ndakuantno'o ña ia Dios ja ka
kandija gua'i, su tu ni ka ni'i ja ni
kee yu'u ya ja kuña'a ya nui.
40 Chi ni sa'a tua'a ya in jagua'a
ka ja taa ya nuo, nagua ja jin yoon,
te vi ni'i ja vi koi jion nagua kuini
maa ia Dios.

12

Na vi kinuu gua'o Jesús

1 Yun guaa yoon, chi ka jinio
ja ka oo kuakua'a ñayiu ja ka
jionduu ña jion na kuinio viko,
ka ndakani ja ka kandijai. Te
yun guaa na vi xndoo ndi'i ja sa'a
tneñu ña vi yika kuechi ja tnaa ña
jion nuu jakue'e, te na vi kuandee
inio in kiuu in kiuu ja na vi kaka
gua'o kiuu kua'on nuu tno'o ia
Dios.
2 Te na vi kinuu gua'o Jesús, ia
xiin nuu vaji ja ka kandijao, ia sa'a
ja vi kujao nuu tno'o ya. Chi maa
Jesús kuu ia ni tna'a tnundo'o nuu
cruz, te ni tu ni ndi'ni ya ja kanoo
oo nuu ni ji'i ya, chi ja jini ya ja
nuu ya'a tnundo'o, te ndusii ini ya
ja junkoo ya ichi lado kua'a mesa
nuu tatnuni ia Dios.
3 Te vi ndaka'an maa ni naxa
ni ndo'o Jesús nuu ni tna'a ya
tnundo'o, ja ni ka ndakoo ñayiu
ka sa'a jakue'e siki ya. Yun guaa
ma vi kuita ni, ni ma vi ndakaka
yata ni.
4 Chi maa ni, kuini ka ja ken-
takuei ni ja vi ndee vi kuu ni ja
ka nduku ndee ni ja ma vi sa'a ni
yika kuechi.
5 Te ¿a vi ja ni ka ndunaa ini
ni tno'o ni xteku ña ia Dios ja ni
ka'an ya na kuinio se'e maa ya jin
ni? Chi sua'a yoso nuu tutu ii:

Ma vi skexiko ron tnundo'o nuu
ndakanu ndaa ña Jito'o nuu
ichi jin ron, vi se'e,
ni ma vi kuu kui'a ini ron nuu
kuxeen ya nuu ron.
6 Chi tetniuu Jito'o tnundo'o ja
ndakanu ichi ndaa ya jin
ñayiu kutoo ya,
te kani ña ya jin ndi'i ñayiu
janta'u ya, na kuinio se'e
maa ya,
kachi nuu tutu ii.

7 Nuu saa te vi kuandee ini
ni nuu ka tna'a ni tnundo'o ja
ndakanu ndaa ña ia Dios nuu ichi,
chi sa'a ña ya jin ni na kuinio se'e
maa ya, chi tu na in se'e ja ma
kuxeen tatai nui.
8 Su nuu ja tu ka tna'a ni
tnundo'o ja ndakanu ndaa ña ia
Dios jin ni, nagua ndakanu ndaa
ya ndi'i se'e ya, nuu saa te se'e ja

tu na tata ka kuu ni, te masu se'e
ndija maa ia Dios.
9 Chi suni ni ka oo tatao nuu
ñuyiu ya'a nuu ni ka okuelio, te
ni ka ondakanu ndaa ña de jion
nuu ichi, su ni ka onee yiñu'o nuu
de. Nuu saa te gua'a ka kuu ja vi
kuantno'o gua'o nuu Tata Dios oo
ndee andivi nagua ja vi kotekuo.
10 Chi ni ka okuxeen tatao ka oo
ñuyiu ya'a nuo ndee saa ni kiuu,
naxa ka kuini maa de. Su ia Dios,
chi kuxeen ya nuo ja kuu in java'a
mao, nagua ja vi kovio nuu ya,
nagua ia vii kuu maa ya.
11 Te ja ndaa ja tu kusii inio nuu
vi inka ka ndakanu ndaa ña nuu
ichi jion, chi sua'a kusuchi inio.
Su nuu kutua'o jin ma'ñu sagua ja
ka ndakanu ndaa ña nuu ichi, te
yun vaji ja vi sa'a ndao, te vi koo
manio.

Vi koto ni maa ni te ma vi skexiko ni tno'o ka'an ia Dios

12 Nuu saa te vi sa'a ndakui ni
nda'a ni ja ni ka kuita nuu ia Dios.
Te vi kani yutnu ni ko'ndo ni ja tu
oo ndakui.
13 Te vi nduku ndee ni ja vi kaka
ni nuu ichi ndaa, nagua ja ma vi
kujioo ni nuu ichi yun. Saa te
nduva'a ko'ndo ku'u ni.
14 Te vi nduku ndee ni ja vi koo
mani ni jin ndi'i ñayiu, te vi koo
vii ni nuu Jito'o Dios. Chi nuu tuu,
te ni in ni, ma kuu vi kuni ni ya.
15 Vi koto gua'a ni maa ni nagua
ja ni in ni ma vi kendoo ja vi ni'i
javii java'a taa ia Dios, te nagua ja
ni in ni ma vi kokuu ni na kuinio
in yuku ugua ja ni kee yo'o, te
sa'a tneñu, te saa vi kokuu ni na
kuinio kue'e ja vi xtivi ni sava ka
ñayiu.
16 Te ni in ni ma vi sa'a ni kuechi
ñuyiu jin inka ñayiu ja masu
katnu tayu ni kuu, axi skexiko ni
in ja ii ja taa ia Dios, nagua ni
sa'a Esaú ja invaa ko'o ndei, te ni
ndaxiko de nuu ñani de ja kuta'u
de in jagua'a ka ja seyii xtnañu'u
kuu de.
17 Chi ja ka jini maa ni ja nuu
kuee ka, te ni kuini de ja kuta'u
de javii java'a nuu tata de, su tu
ni ni'i de. Te visi ni nda'i ndeva'a
de, su tu na tatna ni kuu ka ja siun
kaa ja ni sa'a de.
18 Chi tu ni ka kuyatni ni nuu
yuku, nagua ni ka sa'a ñayiu Is-
rael ja ni ka kuyatni nuu yuku
Sinaí ja kuu vi ke'o. Te ni kai ja
vi ja'nu ja'nu ñu'u nuu ñunee, te
ni kuun sau vi yi'i xeen tachi.
19 Te ni tu ni ka onini ni ja ni ka
tiuu trompeta, ni tno'o ja ni ka'an
ia Dios nuu ñayiu jana'a yun. Te
ñayiu yun, chi ni ka onini tno'o ni
ka'an ya, te ni ka jikanta'ui nuu ya
ja ma ka'an ka ya.
20 Chi tu ni ka kundee ka ini jin
tno'o ja ni tatnuni ya, chi ni ka'an
ya: “Na ni kuu ni ja jinkani ja'a
nuu yuku ya'a, visi in kiti, te vi
kuun ti yuu axi vi tiuu ti jin kuji
guaa ndee na kuu ti”, jiña'a ya.
21 Te ioo ndeva'a kaa ja ka ndia'i
yun ja vi ndee Moisés jiña'a: “Vi
sua'a ni'i san ja yu'u ndeva'a san”,
jiña'a de.
22 Su maa ni, chi sua'a ni ka kuy-
atni ni yuku Sión, ñuu maa ia Dios
teku, ja kuu Jerusalén oo ndee
andivi nuu oo ya jin kuakua'a mil
ia ka jinokuechi nuu ya,
23 vi nuu ka otutu ñayiu ka kuu
se'e xtnañu'u ia Dios ja ka yoso
sivi nuu liuru oo ndee andivi. Ni
ka kuyatni nuu Dios, ia ja'nde
kuechi ndi'i ñayiu vi nuu ka oo
anu ñayiu gua'a ja ni sa'a ia Dios
ja ni ka ndui ñayiu vii.
24 Vi suni ni ka kuyatni ni nuu
maa Jesús, ia in ni'nu ma'ñu
sagua tratu jaa ni sa'a ia Dios, vi
niñi ya ja ni jati nuu ni ji'i ya ja vi
nduu vio. Chi ya'u ka ndee niñi ya
saa niñi Abel ja ka'an kuechi nuu
ia Dios.
25 Yun guaa vi koto ni maa ni,
ma vi skexiko ni tno'o ka'an ya.
Chi nuu tu ni ka kaku ñayiu ni ka
skexiko tno'o ni ka'an ya nui nuu

ni chindetu ña ya jin ñuyiu ya'a, te
vi'i ka vi ndo'o yoon, nuu ja na vi
skexiko ia chindetu ña jion ndee
andivi.
26 Te tiempu saa, chi tno'o ni
ka'an ia Dios ni sa'a ja ni tnaa
ñuyiu. Su vitna te ni kee yu'u
ya nuu kachi ya sua'a: “Inka jichi
sa'a rin ja tnaa ñuyiu, te masu
maintno'o ni ñuyiu, chi suni ndee
andivi”.
27 Te tno'o ka'an ya “inka jichi”,
jinkui'nu inio ja xtajioo ya taka
ja kuu kujioo ja ni sa'a maa ya,
nagua ja kendoo maa ni ka ja tu
kuini ya ja xtajioo ya.
28 Chi taa ia Dios nuo in nuu
tatnuni maa ya nuu ma xtajioo ya.
Te na vi ndakuanta'uo nuu ya ja
ja'a ya'a, vi na vi chiñu'o ya, te
siun ni vi koyu'u ni'nuo nuu ya,
nagua ja na junkuaan ini ya.
29 Chi ia Dios mao kuu ya na
kuinio ñu'u ja teñu'u ndi'i ja sa'a
jakue'e.

13

Naxa sa'o ja junkuaan ini ña ia Dios jion

1 Siun ni vi koka'an too tna'a ni
jin ñayiu ka kandija jin ni.
2 Te ma vi ndunaa ini ni ja vi
kuña'a nuu ni ve'e ni, nuu ñayiu
ka jionuu. Chi oo jichi ja saa ni ka
sa'a sava ñayiu, ja ni tu ka jini, te
ni ka jiña'a nui ve'i ni ka ndoo ia
ka jinokuechi nuu maa Dios.
3 Te vi kona'a ni ja ja'a ñayiu ka
yi'i vekaa, na kuinio ja vi in ni ka
yi'i maa ni jin vekaa yun. Te suni
vi kona'a ni ja ja'a ñayiu ka tna'a
tnundo'o nuu ka sa'a ndeva'a ña
jin, na kuinio ja vi suni saa ni ka
ndo'o maa ni.
4 Te ndi'i ñayiu na konee
yiñu'i nuu katnu tayui, te ma vi
koskindee tna'i, chi maa ia Dios
sandaa kuechi ñayiu sa'a kuechi
ñuyiu vi ñayiu skindee tna'a.
5 Te ma vi kokutoo ni xu'un. Vi
kosii ini ni jin nagua ka neva'a ni
vitna, chi ni kachi ia Dios: “Ma
xndoo ña rin, te ni ma xndendoo
nda'u ña rin”, kachi ya.
6 Nuu saa te ka kukanu inio, te
vi ka'on:
Maa Jito'o kuu ia chindee chituu
ña jin san,
te ma koyu'u san ja nagua vi sa'a
ña ñayiu jin san.
7 Te vi kona'a ni ja ja'a tee ni ka
ojito veñu'u ni, ja ni ka okaxtno'o
de tno'o ia Dios, te vi ndakuni ni
naxa ni ka osa'a de nuu ñuyiu ya'a
ja ni ka jika de nuu ichi ya, te vi
kondikin ni, saa vi sa'a ni nagua
ni ka okandija de.
8 Te tu sama Jesukristu, chi in ni
ia kuu ya ndee jana'a, vi vitna, vi
nikuii nikani.
9 Te yun guaa ma vi kuandetu
ni ja vi kondikin ni inka tno'o siin,
ja tu na ama ka jini ni, chi gua'a
ka kuu ja vi koyutnu anu ni jin
javii java'a maa ia Dios, saa ja
vi kondikin ni siki tno'o kaxtno'o
nagua kuu ja kuu vi kaa ni, chi tu
nagua ni jiniu'u sa'un nuu ñayiu
ni ka ondikin ichi yun.
10 Te yoon, chi ka neva'o Kristu
ja ni soko ya maa ya ja ja'a yika
kuechio. Su sutu, chi tu nagua ka
ni'i de jin ja ka soko de kiti nuu
ve'e ii.
11 Chi sutu kuu nija'nu ka, soko
de niñi kiti nuu ve'e ii ndeva'a
ka, nagua ja kindee yika kuechi
ñayiu, su yiki kuñu ti teñu'u de
yata ñuu yun.
12 Te suni saa ni ndo'o Jesús nuu
ni ji'i ya, chi ni tna'a ya tnundo'o
yata ñuu, nagua ja ndasavii ya
ñayiu jin ma'ñu sagua niñi maa
ya.
13 Te yun guaa na ki'inkueio
ndee yata ñuu nuu ni ji'i Jesús, te
na vi tna'a inuo jin ya jakanoo ja
ni tna'a ya.
14 Chi ñuyiu ya'a, tu na ñuu ka
neva'o ja vi koo nikuii nikani, chi
sua'a ka ndukuo in ñuu nuu vi koo
ja vaji nuu kuee ka.

15 Te yun guaa vi siun ni vi kon-
dasa'a ka'nuo ia Dios jin ma'ñu
sagua Jesukristu, te ja ka ndasa'a
ka'nuo ya kuu in ja ka soko nuu
ya, chi ka jitao yaa nuu ya ja ka
chiñu'o ya.
16 Te ma vi ndunaa ini ni ja vi
sa'a ni java'a, te vi ka'an mani
ni ñayiu nagua ka neva'a ni. Chi
nuu ja saa ka sa'a ni, te na kuinio
ja ka soko ni nuu ya, chi saa te
junkuaan ini ia Dios.
17 Vi kuantno'o ni nuu tee ka
jito veñu'u ni, te vi kuanyu'u vi
kuandetu ni nuu de, chi suu de
ka jito gua'a ña ja vi koo va'a ni,
chi ka jini de ja ndakan tno'o ña
ia Dios jin de na tniuu ka sa'a de.
Te vi kuantno'o gua'a ni, nagua ja
vi kokusii ini de, te ma vi ka'an
kuechi de, chi nuu tuu, te tu nagua
jiniu'u nuu in in maa ni.
18 Vi ndakuatu ni ja ja'a san, chi
ka kukanu ini san ja ka ndakani
va'a ini san, chi ka kuini san ja na
kee yiñu'u ndi'i tniuu ka sa'a san.
19 Te jikanta'u ndeva'a san ja vi
kakanta'u ni ja ja'a san nuu ia
Dios, nagua ja na kuandetu ya ja
ñama ndenta san nuu ka oo ni.

Tno'o vii tno'o va'a jin tno'o sandi'i ni ka

20 Te maa ia Dios ja taa ya tno'o
mani, kuu ia ni ndaxteku Jito'o
Jesukristu ne'u ndiyi. Te maa
Jesukristu kuu na kuinio in tee
kuu ka'nu ka, ja jito ya ñayiu
ka skua'a, ja ka kui na kuinio
ndikachi ya, chi jin niñi ya ni
sa'a kutu ya in tratu ja oo nikuii
nikani.
21 Te maa ia Dios na sa'a ja koo
gua'a ndi'i ni tniuu ka sa'a ni,
nagua ja vi sa'a ni nagua kuini
maa ya. Te na sa'a ya jin ndi'o
nagua junkuaan ini maa ya, jin
ma'ñu sagua Jesukristu, te nuu
maa ya na koo jayiñu'u nikuii
nikani. Saa na kokuu.
22 Te jikanta'u san, vi ñani, ja vi
kuandee ini ni jin ndee saa tno'o
ja ni tee san ya'a ja xteku ña san
jin ni.
23 Te kaxtno'o san nagua ja vi
kuni ni ja ñanio Timoteo, chi ja ni
kee de vekaa, te nuu ja na ndenta
yachi ni de, te jakuei san jin de, vi
jakoto ña san.
24 Te vi kuña'a ni nuu tee ka
jito veñu'u ni, vi nuu ndi'i ñayiu
ka kandija, ja ndakan tno'o san
jin, ¿a kukueni ka oi. Te suni ka
ndakan tno'o ña ñayiu Italia ja ka
kandija, ¿a kukueni ka oo ni?
25 Te ia Dios na koto na kuni ña
jin ndi'i ni. Saa na kokuu.

Tutu ni tee Santiago nuu ñayiu ka skua'a

1 Maa san kuu Santiago * ja
jinokuechi san nuu ia Dios vi nuu
Jito'o Jesukristu. Tee san tutu ya'a
nuu maa ni, ja ka kandija ni ne'u
ndi uxi uu tatatno'o Israel, ja ni
ka jitenuu ni ja ni ka jinkoo ni
nuu sava ka ñuu ninii ñuyiu. ¿A
kukueni ka oo ni?

Taa ia Dios tno'o ndichi

2 Ñani, kua'a, vi kokusii ndeva'a
ini ni nuu vaji nani kuu tnundo'o
ja jito tnuni ña jin ni,
3 chi ja ka jini ni ja nuu jito tnuni
ña tnundo'o jin ja ka kandija ni
Kristu, te yun ka kutua'a ni ja vi
kuandee ini ni nuu tnundo'o.
4 Te vi kuandee ini ni, nagua
ja kentakuei ni ja vi kokuu ni in
ñayiu vii ñayiu va'a, te vi koyutnu
ni, nagua ja tu nagua ka'ni sa'un
ña.
5 Su nuu ja ndee in ni ja'ni ña
tno'o ndichi, te vi kakan ni nuu ia
Dios, te na taa ya, chi taa kua'a ya
nuu ndi'i ñayiu, te ma skexiko ña
ya jin ni in ñayiu.
6 Su vi kandija gua'a ni nuu ka
jikan ni nuu ia Dios, chi na in tu
kandija gua'a, te kuu inui jin ola
ndute mar ja jiokuita ña tachi, te
ya'a yun ni kua'an de.
7 Te ñayiu sa'a siun, ma ndakani
ini ja na in guaa ni'i nuu Jito'o.
8 Chi ñayiu neva'a uu jajintnuni,
chi ya'a yun ni ndakani ini jin
ndi'i ja sa'i.
9 Te ñayiu skua'a ja kuu nda'u
kuu kee ni, na kokusii ini ja sa'a
ka'nu ña ia Dios jin.
10 Su ñayiu skua'a ja kuu kuikai,
na kokusii ini nuu sa'a nda'u ña ia
Dios jin. Chi ñayiu kuika yun kuu
na kuinio ita nuu yuku, ja ñama
ni te naa.
11 Chi nuu jinonta nikandii te
kuu i'ni xeen, te yichi ni yuku vi
kuei ni ita yun, te ndee ka kona'a
ja luu kaa, te suni saa ni ndo'o
ñayiu kuika, chi ne'u tniuu sa'a
mai yun nai.

Vi kuandee ini ni nuu jito tnuni ña tnundo'o

12 Na ta'u na ndetu ñayiu ja
jandee ini nuu jito tnuni ña taka
tnundo'o, chi nuu kundee ini ndi'i
tnundo'o yun, te ni'i in ja kuta'ui
ja kotekui nikuii nikani. Chi yun
ni kee yu'u ia Dios ja kuña'a ya
nuu ñayiu ka kutoo ya.
13 Nuu ja ndee in ñayiu kii ini
ja sa'a jakue'e, te ma vi koka'an ja
nuu ia Dios vaji jakue'e yun, chi
ma kuu ska'an ña jakue'e jin ia
Dios, te ni tu ska'an ña ya ja vi sa'a
ñayiu jakue'e.
14 Chi ja skanda ña jin in in
ñayiu kuu ja ndioo ini mai ja sa'i
jane'e jayichi, te jayun kundee ja
skanakau ña jin nuu jakue'e.
15 Te ja jio'o ñayiu ja sa'i jane'e
jayichi kuu nuu vaji yika kuechi,
te nuu kaya yika kuechi yun, te
jaka ña ja kui.
16 Yun kuu, vi ñani, vi kua'a, ja
ka'an too ña san, ma vi ndaxnda'u
ni maa ni.
17 Chi ndi'i java'a vi ndi'i ja oo
vii ndeva'a ja ka kuta'uo vaji ndee
sukun yun, chi vaji nuu maa Tata
Ja'nuo, ia ni sa'a ndi'i ja ka ye'e
andivi. Te ia Dios, chi inuu ni kuu
ya ndi'i ni kiuu, te tu sama sa'un
ya nagua sama kati.
18 Te ni taa ya ja ka tekuo jin
ma'ñu sagua tno'o ndaa ya, chi
saa kuini maa ya, nagua ja vi
kokuo se'e xtnañu'u ya saa nuu
ndi'i ja ni sa'a ya.

Vi sa'o nagua ka'an nuu tno'o maa ia Dios

19 Te vi kona'a maa ni tno'o ya'a,
vi ñani vi kua'a, ja ka'an too ña
san, ja ndi'i maa ni na vi koñama

* **1:1 1:1** Santiago nani de vitna, su ama ka, chi Jacobo ni onani de nuu ni oo de ñuyiu.

ini ni ja vi konini ni, te kuekuee vi
ka'an ni, te ma vi kiti ini ñama ni.
20 Chi nuu kiti ini ñayiu, te tu
sa'i tniuu ndaa nagua kuini maa
ia Dios.
21 Te yun kuu ja vi kujioo ni nuu
ndi'i jakue'e vi nuu jane'e jayichi
ja ni kaya ñuyiu ya'a, te vi sa'a
nda'u vi sa'a kee ni, te vi kuanta'u
ni tno'o ja ni skute ia Dios ini anu
ni, chi tno'o ya'a ndiso jaka'nu ja
skaku ni'nu ña jin ni.
22 Te vi sa'a ni nagua ka'an
nuu tno'o maa ia Dios, masu
maintno'o ni ja vi konini ni, chi
nuu ja tuu, te saa ka xnda'u ni
maa ni.
23 Chi nuu na in ñayiu nini sua'a
ni tno'o ia Dios, te tu sa'i nagua
tatnuni maa tno'o ya'a, te kuu inui
jin in tee ndia'a de yunuu de nuu
in speju sua'a ni.
24 Chi sua'a ni ndia'a de yunuu
de, te nuu kua'an de, te naa ni ini
de naxa jito de.
25 Su ñayiu ja tu ndunaa ini
tno'o nini, chi ndia'a guagua'i
naxa ka'an nuu ley ndaa, te ley
ya'a kuu ja ndatau ña nuu jakue'e,
te oo yutnui nuu tno'o yun, chi sa'i
ndi'i tniuu nagua nini yun. Te na
ta'u na ndetu ñayiu yun nuu ia
Dios jin tniuu sa'i yun.
26 Su nuu na in ñayiu jani ini ja
chiñu'u gua'i ia Dios, su tu ja'nu
ni'nui tno'o ka'in, te chia xnda'ui
mai, te tu jiniu'u sa'un ja chiñu'i
ia Dios.
27 Su ja vi chiñu'u vii vi chiñu'u
va'a ñayiu Tata Dios kuu ya'a: na
vi jinkotoi suchi ka kuu la'u vi
ñasi'i ni ka ndonda'u nuu ka tna'a
ña tnundo'o, te na vi kotoi ja ma vi
sa'a tne'e mai jin jakue'e oo ñuyiu
ya'a.

2

Ma vi skexiko ni ñayiu kunda'u

1 Maa ni, vi ñani vi kua'a, ja
ka kandija ni Jito'o Jesukristu, ia
ye'e tajan, ma vi skexiko ni, ni in
ñayiu, chi inuu ni vi sa'a ni jin
ndi'i.
2 Te vi kokachio ja nuu ka ndu-
tutu ni ja ka skua'a ni, te kiukuei
uu tee. In de ñu'u xe'e oro nda'a
de vi ni'nu de sa'un gua'a ndeva'a.
Te suni kiuu in tee kunda'u ja
ni'nu de sa'un tu'u ja ni ndendee
ni.
3 Te ka nee yiñu'u ka ni nuu tee
ni'nu sa'un gua'a ndeva'a yun, te
ka jiña'a ni nuu de: “Jinkoo ni joo
nuu oo gua'a ka ya'a”. Su ka jiña'a
ni nuu tee kunda'u yun: “Jian ni
konokuiin ron” axi “Jinkoo nuu
ñu'u ya'a”.
4 Te nuu ja saa ka sa'a ni, te tu
ka ndakani va'a ini ni jin tna'a ni,
chi ka sa'a siin ni tee kuika jin tee
kunda'u yun.

5 Vi konini ni tno'o ya'a, vi ñani
vi kua'a, ja ka'an too ña san:
ni kaji ia Dios ñayiu ka kunda'u
ñuyiu ya'a nagua ja na vi kukuikai
jin tno'o ka kandijai, te vi ni'i nuu
tatnuni ya ja vi sa'a jajin, nagua ni
kee yu'u ya jin ñayiu ka kutoo ya.
6 Su maa ni, chi ka skexiko ni
ñayiu ka kunda'u yun. ¿Te a
masu tee kuika yun ka kuu tee ka
xnda'u ña ja vi jinkoo va'a ka de
ja ja'a ni? Te suu de ka tnaa ña jin
ni nuu nda'a tee ka netniuu.
7 Te suu tee yun ka kuu tee ka
ka'an kue'e siki sivi vii Jesukristu
ja kuu ya Jito'o maa ni.

8 Vatuka ka sa'a ni nuu ja ka
skunkuu ndaa ni ley ka'nu ka maa
ia Dios nagua yoso nuu tutu ii ja
ka'an sua'a: “Kutoo in ñani in
tna'a ron nagua kutoo ron maa
ron”, kachi.
9 Su nuu ja ka sa'a siin siin ni
ñayiu kuika jin ñayiu kunda'u,
te ka sa'a ni yika kuechi, chi ka
tavi kuechi ni nuu Ley ia Dios jin
jakue'e ka sa'a ni yun.
10 Chi nani kuu ñayiu tava'a
ndi'i nagua yoso nuu Ley, su xtivi
invaa ni tno'o ja tatnuni yun, te

tavi kuechi ndi'i nagua yoso nuu
Ley yun.
11 Chi ni ka'an ia Dios: “Ma sa'a
ron kuechi ñuyiu jin inka ñayiu”.
Te suni ka'an ka ya: “Ma ka'ni ron
ndiyi”. Su vitna nuu ja tu ka sa'a
ni kuechi ñuyiu jin inka ñayiu su
ka ja'ni ni ndiyi, te ja ni ka jiso
kava ni Ley ia Dios ja siun ka sa'a
ni.
12 Te sua'a vi ka'an ni vi sua'a
vi sa'a ni na kuinio in ñayiu ki'in
nuu ia Dios ja sa'a ndaa ya kuechi
jin ma'ñu sagua Ley ja ndatau ña
nuu jakue'e.
13 Chi kiuu ja sa'a ndaa ia Dios
kuechi, te ma kunda'u ini ya
ñayiu tu jini ja kunda'u ini inka
ñayiu. Su ñayiu kunda'u ini inka
ñayiu, chi kundei kaku ni'nui nuu
sa'a ndaa ia Dios kuechi.

Nuu ja tu ka sa'o tniuu gua'a te tu jiniu'u ja ka kandijao

14 Tu nagua jiniu'u, vi ñani vi
kua'a, ja ka'an in ñayiu ja kandijai
nuu ja tu sa'i tniuu gua'a, chi maa
kuu skaku ni'nu ña ja kandijai.
15 Te vi kokachio ja in ñanio axi
in kua'o ja'ni ña sa'un ja vi kui'nui
axi ja vi kokai in kiuu in kiuu.
16 Te nuu ja ndee in maa ni vi
kuña'a sua'a: “Koto kuee ni, saa
na ka'on, te vi kui'nu va'a ni, te vi
kaa va'a ni ndee vi ndutu chii ni”,
su tu ka jiña'a ni nagua ja'ni ña
jin ñayiu yun, te tu nagua jiniu'u
tno'o ka ka'an ni yun.
17 Te suni saa ni kuu jin maa ni
ja ka kandija ni: nuu ja tu ka sa'a
ni tniuu gua'a, te tu nagua jiniu'u
sa'un ja ka kandija ni yun.
18 Su nuu ja ndee in ñayiu ka'an
sua'a: “Maa ni ja kandija ni Je-
sukristu, te sein sa'a san tniuu
gua'a”. Nuu saa, te xne'e ni ja
kandija ni nuu tu na tniuu gua'a
sa'a ni, te na xne'e san ja kandija
san Jesukristu jin tniuu gua'a ja
sa'a san.
19 Te maa ni ja kandija ni ja oo
invaa ia Dios, te vatuka, su suni
tachi, chi ka kandija vi ka kisi ja
ka yu'u.
20 Te maa ni, vi tee vasa,
ndakuni ni ja nuu tu na tniuu
gua'a sa'a ni jin ja kandija ni, te
tu jiniu'u sa'un ja kandija ni yun.
21 Chi ni janta'u ña ia Dios jin
ndi nija'nuo Abraham ja tee ndaa
ni okuu de ja ja'a tniuu gua'a ni
sa'a de nuu ni soko de se'e de
Isaac nuu ya siki in altar.
22 Te vi kondia'a ni ja ni sa'a
Abraham, ja ni kandija de ni
skintna'a de jin tniuu gua'a ni sa'a
de, te tniuu gua'a ni sa'a de yun
sa'a ja kandija ndaa de.
23 Saa te ni skunkuu nuu tutu
ii ja ka'an sua'a: “Ni kandija
Abraham ia Dios, te yun guaa ni
janta'u ña ya ja tee ndaa kuu de”
kachi nuu tutu ii. Te ni jinkonani
de amigo ia Dios.
24 Nuu saa te ja ka jini maa ni
ja janta'u ña ia Dios jin ñayiu ka
kandija ja ka kui ñayiu ndaa nuu
ya jin tniuu gua'a ja ka sa'i, te
masu maintno'o ni ja ka kandijai
ya.
25 Te suni saa ni, ni ndo'o Rahab,
ña'a ni oxiko maa, chi ni janta'u
ña ia Dios na kuinio in ña'a ndaa
jin tniuu gua'a ja ni sa'a ña. Chi
ni jiña'a ña ve'e ña ni ka ndoo
tee ni ja'ankuei yu'u ni ka jinkoto
ñuu yun ja ni ka kaku de, te ni
ndakanu ichi ña jin tee yun ja
kuano'okuei de inka ichi.
26 Chi nuu ja ñayiu tu na anui
oo nuu yiki kuñui, te ndiyi kui. Te
suni saa ni kuu jin ja ka kandijao:
nuu ja tu netna'a jin tniuu gua'a
ka sa'o, te tu nagua jiniu'u ja ka
kandijao, chi ka kuo na kuinio
ndiyi nuu ia Dios.

3

Na vi ka'nu ni'nuo tno'o ka ka'on

1 Ñani, kua'a, ma vi ndioo ini
ni ja kua'a ni vi kokaxtno'o tno'o
va'a Jesukristu, chi ja ka jini ni ja

kua'a ka tnundo'o kii siki yoon,
ja ka kaxtno'o nuu ja ma vi sa'a
gua'o.
2 Chi ndi'o ka ya'a ka tuku kua'a
jichi. Su nuu ja ndee in ñayiu
tu ya'i jin tno'o ka'in, te ñayiu
ya'a kuu ñayiu ndaa ndija, te
suni kundei ja'nu ni'nui ndi'i yiki
kuñui.
3 Te suni ka tnao yo'o yu'u kuai
nagua ja na kuantno'o ña ti, te ka
ja'nuo ti ja ki'in ti ndee ni nuu ka
kuinio.
4 Te suni saa ni kuu jin in barco
ja na'nu ndeva'i, te ni'i ndeva'a
chinda'a ña tachi, su vi jin in timu
luluu ni, te kuu skuiko tee skaka
yun ndee ni nuu kuini maa de ja
ki'in.
5 Te suni ka jini ni naxa kai in
yuku ka'nu ndeva'a jin in ñu'u
luluu ni. Te saa ni kuu jin yao,
chi visi in ja luluu ni kuu, su kua'a
jana'nu sa'a.
6 Te yao kuu in ñu'u luluu ni,
ja kuu na kuinio in ñuyiu nuu
tatnuni jakue'e. Te yao kuu in ja
luluu ja oo nuu yiki kuñuo ja xtavi
kuechi ña. Te ndee andeya vaji
taka tno'o kue'e ja ka ka'on jin
yao, te suu skuikin jakue'e ka sa'o
ndi'i ni kiuu ka oo ñuyiu ya'a.
7 Te ñayiu ñuyiu, chi kundei
ja'nui ndi'i ni nuu kiti yuku, vi kiti
ndagua, vi kiti ñuu chii nuu ñu'u,
vi kiti ñu'u nuu ndute mar, kundei
tatnuni nuu ti.
8 Su ni in ñayiu tu kundei ja
ka'nui yai, chi in jakue'e kuu ja tu
na in kundee ja ka'nu ni'nui, chi
oo na kuinio in koo kaa ja ochitu
jin menenu ja ja'ni.
9 Chi jin yao ka chiñu'o Tata
Dios, te suni jin yao ka xtau tnia'o
ñayiu ni sa'a ia Dios, nagua kaa
nagua oo maa ya.
10 Te vi jin invaa ni yu'o kee
tno'o yiñu'u vi tno'o kuu tnia'a.
Te masu vatuka kuu ja saa vi
koka'on, vi ñani vi kua'a.
11 Chi ¿a kuu jinonta ndute vixin
jin ndute axe invaa ni nuu kee de?
12 Ñani, kua'a, ¿a kuu kuun
aceituna nuu tnu tichi iuu axi tichi
iuu nuu tnu uva? Saa ni kuu
jin nuu ndute yun, chi ma kuu
jinonta ndute axe jin ndute vixin.

Tno'o ndichi ja vaji ndee sukun

13 Te nuu ja ndee in ñayiu ka
oo ne'u ni kui ñayiu ndichi vi
jinkui'nu gua'a ini, te na xne'i mai
jin tniuu gua'a ja sa'i vi sa'a nda'ui
mai jin tno'o ndichi ja ni kutua'i.
14 Su nuu ja ka kukuasun
ndeva'a ini anu ni, te ka nduku
ni ja vi kokuu ka'nu ni, te ma vi
kokuu teyii ni ja inu ndichi ni, chi
chia inu tno'o ni, te ka tayu'u ni
tno'o ndaa.
15 Chi tno'o ndichi ya'a masu
tno'o vaji ndee sukun yun kuu, chi
tno'o ndichi ñuyiu ya'a kuu, tno'o
kue'e ja ndakani ini ñayiu kuu, vi
tno'o maa Tachi kuu.
16 Chi nuu oo tno'o kuasun vi
tno'o teyii ja kokuu ka'nu kai, te
yun kuu nuu oo jakue'e vi ndi'i
jane'e jayichi.
17 Su tno'o ndichi ja vaji ndee
sukun nuu ia Dios, chi sa'a ja
ñayiu xtnañu'u ka ka nduvii anui,
yun te ka kui ñayiu mani ini, vi
ñayiu va'a ini, vi ñayiu tu ni'i ini,
vi ñayiu kunda'u ini in ñani in
tna'i, vi sa'i tniuu gua'a, vi tu sa'a
siin siin ñayiu, te ni ma xnda'u
ñai.
18 Te na ñayiu ka nduku ndee
ja vi koo mani jin tna'i, te ka
xtutenui tno'o mani, te yun vi
ndani'i ja vi koi jin tno'o ndaa.

4

Ma vi kokutoo nagua oo nuu ñuyiu ya'a

1 ¿Ndenu vaji ja ka skiti ini tna'a
ni vi ja ka jaxin tna'a ni? Keja'a jin
ja ka jio'o ni taka jakue'e oo ñuyiu
ya'a, te suu skanda ini anu ni, ja
ka sa'a ni jakue'e.
2 Ka jio'o ni ja vi koneva'a ni, su
tu ka ni'i ni. Te ka ja'ni ni ndiyi,
chi ka kukuasun ndeva'a ini ni ja

ka neva'a ñayiu yun. Te ja siun tu
kuu ja vi ni'i ni, te ka nduku ndee
ni, vi guaa ndee ka jaxin tna'a
ni'nu ni. Su tu ka ni'i ni nagua ka
kuini ni, chi tu ka jikan ni nuu ia
Dios.
3 Su nuu ka jikan ni nuu ya, te
tu ka ni'i ni, chi masu ka jikan
va'a ni, chi nani ja vi xnaa ni ja
vi kokusii ini ni jin yiki kuñu ni
kuu.
4 ¡Ñayiu ni ka xndendoo ia Dios
ka kuu ni! Chi ¿a tu ka jini ni ja
nuu ja ka kutoo ja oo ñuyiu ya'a,
te ka skiti ini tna'o jin ia Dios?
Te nani kuu ñayiu ja kutoi ja oo
ñuyiu ya'a, te jini u'ui ia Dios.
5 Te ¿a ka ndakani ini ni ja tu
jiniu'u tno'o yoso nuu tutu ii nuu
ka'an: “Ni taa ia Dios Espíritu ya
ja oo ini anuo, te kutoo ña ya vi
kuu kuiñu ya ja ja'o”?
6 Su ni ka'an nda'u ni ka'an kee
ña ia Dios, te yun guaa ka'an nuu
tutu ii: “Ndakoo ia Dios siki ñayiu
sa'a teyii mai, su ka'an nda'u
ka'an kee ña ya jin ñayiu sa'a
nda'u mai”.
7 Te yun guaa vi kuanyu'u vi
kuandetu ni nuu ia Dios, te vi
kuiin yutnu ni nuu Tachi, te na
kunu ki'in.
8 Te vi kuyatni ni nuu ia Dios,
te na kuyatni ya nuu ni. Ñayiu
ka sa'a yika kuechi, vi ndakate ni
maa ni nuu jakue'e. Te maa ni ja
ka kutoo ni ia Dios vi ka kutoo ni
ñuyiu, vi ndasavii ni anu ni.
9 Vi kokusuchi ini ni, te vi nda'i
vi kana ni, te ja ka jaku sii ni na
ndasama jin ja ka nda'i ni, te ja ka
kusii ini ni na nduu ja ka kusuchi
ini ni.
10 Vi sa'a nda'u vi sa'a kee ni
maa ni nuu Jito'o, te maa ya na
ndasa'a ka'nu ña jin ni.

Ma vi ka'an kue'o siki in ñani in tna'o

11 Ñani, kua'a, ma vi ka'an kue'e
ni siki in in ni, chi na in ka'an
kue'e jin in ñani in kua'i, te xtavi
kuechi jin ñayiu yun, te suni ka'an
kue'i siki Ley vi xtavi kuechi Ley
yun. Te nuu ja xtavi kuechi maa
ni Ley, te tu skunkuu ni nagua
ka'an maa Ley, chi saa sua'a sa'a
ndaa ni ja ja'a Ley yun.
12 Chi invaa ni ia Dios oo, te suu
ya ni taa Ley, te maa ya kuu ia sa'a
ndaa kuechi, a skaku ni'nu ña ya
axi xnaa ña ya. Su maa ni, ¿na
in kuu ni ja ndanduku ndichi ni
nagua sa'a inka ñanio axi kua'o?

Ma vi kondioo ini ni nagua vi sa'a ni kiuu xtnee

13 Vitna te vi konini ni ja ka
ka'an sava ni: “Vitna axi xtnee
ki'inkueio ñuu ya'a axi ñuu yun,
te vi koo yun in kuia, te vi ki'on vi
vi xiko, te vi ni'i kua'o xu'un”, ka
kachi ni.
14 Te vini ja tu ka jini ni nagua
kokuu kiuu xtnee. Chi ja ka jichi
ka kanda ni, masu ja vavi'i ni kuu.
Chi ka kuu ni nani kuinio viko
no'o ja nunuu ni nukaka, te ndute
ndi'i ni.
15 Te gua'a ka kuu ja sua'a vi
koka'an ni: “Nuu ja maa Jito'o
kuini, te vi kotekuo, te vi sa'o
jaya'a axi jayun”, vi kachi ni.
16 Su maa ni, chi inu vixin
ndeva'a ni, te nino'o ni tno'o teyii
ka ka'an ni. Te ndi'i nuu tno'o
teyii yun kuu jakue'e.
17 Chi na in jini ja sa'i java'a te
tu sa'i, te yika kuechi kuu ja sa'i.

5

Tno'o ja ka'an siki ñayiu kuika

1 Vitna te vi konini maa ni ja
ka kuu ni ñayiu kuika: Vi nda'i
vi kana ni, chi kua'a tnundo'o vi
tna'a ni.
2 Chi ja ni ka te'i jakua'a ka
neva'a ni, te ja ni kiukuei tikixin
sa'un ni.
3 Te oro vi plata ja ka neva'a ni
ja ndi'i ni ka ndakuiso xe'e. Te
yakua ja ndakoo yika xu'un yun
kuu ja ka'an kuechi siki ni, te suni
kuu na kuinio ñu'u ja teñu'u yiki
kuñu ni, chi ni ka xtutu kua'a ni

jakuika ka neva'a ni kiuu ya'a, ja
kuu kiuu sandi'i ni ka.
4 Te ka ka'an kuechi ñayiu ni ka
satniuu ja ni ka ndaxtutu ja kee
nuu ñunde'i ni siki ya'ui ja ni ka
xnda'u ni jin, te tu ni ka tniuya'u
ni. Te ja ka ka'an kuechi siki ni, ni
jini so'o Jito'o, ia tatnuni andivi vi
nuu ñu'u ja siun ni ka sa'a ni.
5 Chi gua'a ndeva'a ka oo ni nuu
ñuyiu ya'a, te ka kusii ka kuvatu
ini ni jin yiki kuñu ni, te ka jaa
va'a ni ja ka nduu ndee ni, na
kuinio isndiki ja ka ndasa'a ndee
ti nuu kuyatni ja vi ka'ni ti.
6 Te ka xtavi kuechi ni ñayiu
ndaa, vi ka ja'ni ni jin, te ni tu ka
ndakindei mai.

Vi kondetu ka'nu ni te vi kondakuatu ni

7 Su maa ni, vi ñani vi kua'a, vi
kondetu ka'nu ni guaa ndee kiuu
na ndii maa Jito'o. Te vi kondia'a
ni naxa ka sa'a tee ka jitu nuu
ñunde'i ja ka ndetu ka'nu ni de
na kiuu saa kuun maa sau, a kuun
sau ne'e axi sau kuee. Te suni
ka ndetu ka'nu ni de na kiuu saa
kuaan ja ka jitu de nuu ñunde'i de
ja vi ndaxtutu de.
8 Te suni saa ni maa ni, vi sa'a
yutnu ni anu ni, te vi kondetu
ka'nu ni, chi ja oo yatni kiuu ja
ndii Jito'o.
9 Ma vi koka'an kuechi ni siki
inka ni, vi ñani vi kua'a, nagua
ja ma vi tavi kuechi ni. Chi ja
oo yatni maa Dios, ia sa'a ndaa
kuechi, ja ndenta ya.
10 Te vi kakuiko ni na kuinio
taniñu naxa ni ka ndo'o tee ni ka
ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a
nuu ni ka tna'a de tnundo'o ja ni
ka ndakani de tno'o maa Jito'o, su
ni ka jandee ka jaka'nu ini de.
11 Chi ka ka'on jin ñayiu yun, na
ta'u na ndetu ñayiu ja ni jandee
jaka'nu ini nuu tnundo'o. Te suni
ja ka jini so'o ni naxa ni jandee
jaka'nu ini Job nuu ni tna'a de
tnundo'o ndee jana'a. Te suni ka
jini ni ja ni ndakuña'a ia Dios
kua'a java'a ni nukoneva'a de, chi
luu ndeva'a ini Jito'o, te kunda'u
ini ña ya jion.
12 Su ja kanuu ka kuu, vi ñani
vi kua'a, ja ma vi kee yu'u ni ja vi
ka'an ni "¡maa ñu'u tikayi san!"
ni ichi andivi, te ni nuu ñuyiu, te
ni inka nuu, ma vi kee yu'u ni. Chi
tno'o vi ka'an ni na kokuu "saa"
nuu ja saa kuu, axi "ña'a" nuu ja
ña'a, nagua ja ma vi junkuei ni
nuu tnundo'o tetniuu ia Dios kiuu
sa'a ndaa ya kuechi.
13 Nuu ja ndee in ni tna'a
tnundo'o, te vi ndakuatu ni nuu ia
Dios. Te nuu ja ndee in ni kusii ini,
te vi kata ni yaa ja ka chiñu'u ni
ya.
14 Nuu ja ndee in ni ka ku'u, te
vi kana ni tee ka kuu nija'nu nuu
veñu'u ni, te vi ndakuatu de ja ja'a
ni, te jin sivi maa Jito'o vi chi'i ña
de texe'en olivo.
15 Chi nuu kandija ñayiu, te
ndakuatui, kuu ja nduva'a ñayiu
ku'u, chi maa Jito'o ndasa'a ña. Te
nuu ja na yika kuechi ni sa'i, te
koneka'nu ini ya.
16 Te yun guaa vi na'ma ni yika
kuechi ni nuu in in ni, te vi
ndakuatu ni ja ja'a in in ni, nagua
ja vi nduva'a ni, chi ja ndakuatu
ni'i ñayiu ndaa kuu ja sa'a kua'a
java'a.
17 Chi Elías, suni ni okuu de in
tee vita nagua ka oo yoon, te ni
ndakuatu ni'i de nuu ia Dios ja ma
kuun sau nuu ñuyiu ya'a, te ña ni
kuun ya nuu uni kuia yosava.
18 Yun te ni ndakuatu de inka
jichi, te ni kuun sau ndee an-
divi, te ni kuva'a vii ndeva'a nuu
ñunde'i.
19 Ñani, kua'a, nuu ja ndee in
ni kujioo nuu ichi ndaa, te inka
ñayiu ndakanu ichi ndaa ña,
20 te vi kona'a ni ja ndee ni
ñayiu ndakanu ichi ndaa ñayiu
sa'a yika kuechi ja jika ichi kue'e
yun, te skaku ni'nui ñayiu yun ja
ma kui. Te suni sa'i ja kua'a yika
kuechi yun kuaka'nu ini ia Dios.

Saa na kokuu.

Tutu xtnañu'u ni tee Pedro, tee ni chitniuu Jesukristu

1 Maa san kuu Pedro, tee ni chitniuu ña Jesukristu, tee san tutu ya'a nuu maa ni ja ni ka jitenuu ni ka jika nda'u ni ñuu ja tnii Ponto vi ñuu ja tnii Galacia vi ñuu ja tnii Capadocia vi ñuu ja tnii Asia vi ñuu ja tnii Bitinia.

2 Te maa ni ja suni ka kuu ni ñayiu ni kaji ña Tata Ja'nuo ndee ama ka naxa kuini maa ya, te jin ma'ñu sagua Espíritu ya ni sa'a ja vi kokuu ni ñayiu maa ya, nagua ja vi kuantno'o ni ya, te vi nduvii ni nuu yika kuechi ni jin niñi ja ni jati nuu ni ji'i Jesukristu. Te na kaya ja chindee chituu ña ia Dios vi jamani ya jin in in ni.

Ka ndetu ka'nuo Jesukristu

3 Te na vi ndakuanta'uo nuu Dios, ia kuu tata yua Jito'o Jesukristu, chi ni kunda'u ndeva'a ini ña ya, te yun guaa ni sa'a ya ja na kuinio ni ka ndakaku jao jin ma'ñu sagua ja ni ndateku Jesukristu ne'u ndiyi. Te yun guaa ka ndani'o tno'o ndee ini ja ka ndetu ka'nuo ya,

4 ja vi ni'o in ja skuta'u ña ia Dios ja vi sa'a jajion ja ni tava'a ya ndee andivi, in ja ma naa sa'un, ni ma kutne'e, ni ma xii.

5 Te jin ma'ñu sagua ja ka kandija maa ni ia Dios, jito jini ña ya jin jaka'nu ya, nagua ja kentakuei ni ja vi kaku ni'nu ni, chi ja neva'a tua'a ya ja xne'e ya naxa skaku ni'nu ña ya kiuu sandi'i.

6 Te ja ja'a yun, guaa vi kokusii ini ni, visi nini kuu ja vi tna'a ni tno'o suchi ini ndee saa kiuu ja kua'a jichi koto tnuni ña tnundo'o jin ni.

7 Chi ja ka kandija ni kuu na kuinio oro ja jito tnuni ñayiu jin ñu'u, te jini a ja gua'a kuu. Te suni saa ni kuu jin ja ka kandija ni, chi jito tnuni ña tnundo'o. Te nuu kundee jakandija nuu tnundo'o yun, te ya'u ndeva'a ka ndee saa oro. Te oro yun, chi ja naa ni kuu, su ja ka kandija ni, chi ni'i jayiñu'u vi jaka'nu vi jaye'e tajan nuu Jesukristu kiuu ndajiokuiin ya.

8 Te visi tu ni ka ojini ni Jesukristu jin nduchi nuu ni, su ka kutoo ni ya. Te visi tu ka ndia'a ni ya vitna, su ka kandija ni ya. Te ka kusii ndeva'a ini ni in jasii ini ja vini ma ni'o naxa ka'on.

9 Chi ja ka kandija ni yun, kenta ja vi ni'i ta'u ni ja vi kaku ni'nu ni.

10 Te ndi'i tee ni ka ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a ni ka ondanduku guagua'a de vi ni ka oskua'a gua'a de ja ja'a tno'o ja skaku ni'nu ia Dios ñayiu ka kandija ya. Te ni ka ndakani de naxa chindee chituu ña ia Dios.

11 Chi ndee ama ka ja ni skuni kaji ña Espíritu Kristu ja oo jin tee yun, te ni ka ndakani de naxa kaa naxa kuu tnundo'o tna'a Kristu, te nuu kuee ka, te koo jayiñu'u nuu ya. Yun te ni ka nduku de ja vi jinkui'nu gua'a ini de na ndee ñayiu xiin ja'a ka'an Espíritu vi na mamaa kiuu skunkuu ndi'i ya'a.

12 Te ni skuni ña ia Dios jin de ja masu nuu maa de skunkuu ya tno'o ya'a, chi mao ka kuu ja vi kuni. Te tno'o ya'a ka kaxtno'o tee ni ka ndakani tno'o va'a Kristu vitna jin ma'ñu sagua Espíritu ia Dios ja ni kuun ndee andivi. Te ndi'i ya'a ka ndioo ini ia ka jinokuechi nuu Dios ja vi kondia'a ya.

Dios kana ña ja vi koo vii vi koo va'o

13 Te yun guaa vi ndakani gua'a ini ni nagua kuu ja vi sa'a ni. Vi kui'nu ini ni, te vi kondetu ka'nu

ni nuu ia Dios ja na ka'an nda'u
ka'an kee ña ya nuu ndajiokuiin
Jesukristu.
14 Te vi kokuu ni ñayiu ka
jantno'o gua'a, te ma vi kondioo
ini ni ja vi kosa'a ni jakue'e, nagua
ni ka osa'a ni ndee ama ka ja vi
kuni ni tno'o Jesukristu.
15 Chi sua'a vi kokuu ni in ñayiu
vii ñayiu va'a jin ndi'i ja ka sa'a ni,
nagua oo maa Dios, ia ni kana ña
jin in in ni ja ia vii kuu ya.
16 Chi sua'a ka'an nuu tutu ii:
"Vi kokuu in ñayiu vii ñayiu va'a,
chi ia vii kuu maa rin" ni ka'an ia
Dios.
17 Te nuu ka jikanta'u ni nuu ia
Dios, te ka ka'an ni "Tata", nuu
saa te kuini ja vi koyu'u ni'nu ni
ya ndi'i ni kiuu ja ka jika nda'u ni
ñuyiu ya'a, chi tu sa'a siin siin ya
ñayiu, chi inuu ja'nde ya kuechi
na kuu na kuu nagua ka sa'a maa
ñayiu.
18 Chi ja ka jini maa ni ja ni
tniuya'u ia Dios nuu ni ndatau ña
ya nuu ndi'i tniuu ja tu jiniu'u
ja ni ka osa'a ni, nagua ni ka
kaxtno'o ndi nija'nu ni. Te tu ni
tniuya'u ya in ja naa, na kuinio
oro axi plata,
19 chi ni ndatau ña ya jin niñi
Jesukristu ja ndee ya'u ndeva'a
ka, ja ni soko ya maa ya na kuinio
in lelu, kiti oo vii oo va'a.
20 Chi ja ja'a ya'a kuu ja ni jani
ña ia Dios jin Jesukristu ama ka
ja junkoo ñuyiu, te ni kenta ya
tiempu ya'a ja kuu kiuu sandi'i ni
ka ja kuu java'a in in maa ni.
21 Te jin ma'ñu sagua ya ni ka
kandija ni Dios, ia ni ndaxteku ya
ne'u ndiyi. Te ni sa'a ka'nu ña ya
jin Jesús ja koo jayiñu'u nuu ya.
Te yun guaa ka kandija ni vi ka
ndetu ka'nu ni ia Dios.
22 Te vitna ja ni ka jantno'o ni
tno'o ndaa, te jin ma'ñu sagua
Espíritu ia Dios ni ka ndundoo
anu ni, nagua ja vi ka'an too tna'a
ndaa ni in ñani ni, in kua'a ni. Te
yun guaa vi ndee ini ndee anu in
in maa ni vi ka'an too tna'a ni.
23 Chi ni ka ndakaku jaa ni, su
masu jin niñi xikui tata ni ja ji'i,
chi maa Dios kuu tatao ja ma naa
ndoñu'u ya, te ni ndaskaku ña ya
jin ma'ñu sagua tno'o ya ja teku,
te oo nikuii nikani.
24 Chi sua'a ka'an nuu tutu ii:
Ndi'i ñayiu ñuyiu ka kui na kuinio
yuku kuii,
te ndi'i ja ka kuu ka'nui kuu na
kuinio ita ja jaa nuu yuku
kuii.
Chi yichi ni yuku kuii, te kuei ndi'i
ni ita,
25 su tno'o va'a maa Jito'o, chi
nikuii nikani oo.
Kachi tutu ii. Te tno'o ya'a kuu
tno'o va'a Jesukristu ja ni ka
kaxtno'o nuu in in maa ni.

2

1 Te yun guaa vi xndendoo ni
ndi'i jakue'e ka sa'a ni, vi ndi'i ja
ka xnda'u ni ñayiu, vi ja ka sa'a
jani ini ni, vi ja ka kuu kuasun ini
ni, vi ndi'i ja ka kani ni kuentu
inka ñayiu.
2 Te vi kokuu ni na kuinio in
suchi yikin inka ni kaku, te vi ni
ini ni anu ni vi nduku ni xikui vii
ndee andivi ja kuu tno'o vii tno'o
va'a ia Dios. Te jin tno'o yun vi
kua'nu ni nagua ja vi kaku ni'nu
ni,
3 chi ja ka jini ndaa ni ja va'a
ndeva'a ini Jito'o.

Kristu kuu na kuinio in kava teku

4 Te vi kintna'a ni Jito'o Je-
sukristu, chi maa ya kuu na kuinio
in kava teku ja yituu skina ve'e,
te visi ni ka skexiko ña ñayiu, su
nuu maa ia Dios, chi Jesukristu
kuu in kava ni kaji ya ja ndee ya'u
ndeva'a.
5 Te suni saa ni in in maa ni,
chi ka kuu ni na kuinio in yuu
teku, ja jantniuu ña ia Dios jin ni
ja sa'a ña ya ja vi kokuu ni ve'e
nuu oo Espíritu maa ya. Te vi

kokuu ni sutu vii ndeva'a maa ya,
te jin ma'ñu sagua Jesukristu vi
soko ni nagua kuini Espíritu ya ja
junkuaan ini maa ia Dios.
6 Chi suni saa ka'an nuu tutu ii:
Vitna te kakin rin in kava ka'nu
ñuu Sión ja ndee ya'u
ndeva'a,
ja ni kaji rin ja yituu skina ve'e,
te na in kandija ña jin ia ni kaji
rin, te ma kendoi ja kanoo.
Kachi tutu ii.
7 Te maa ni ja ka kandija ni,
chi kuu ya na kuinio in kava ja
ndee ya'u ndeva'a. Su ñayiu ja tu
kandija, chi skunkuu nagua ka'an
nuu tutu ii:
Maa kava ja ni ka skexiko tee ka
sa'a ve'e,
ni nduu kava ka'nu ja yituu skina
ve'e.
8 Te suni ka'an nuu tutu ii:
Suu ya kuu yuu ja skachi ja'a
ñayiu
vi kava ja sa'a ja ka kanakau
ñayiu.
Kachi tutu ii. Chi ka kachi ja'a
ñayiu nuu ka kuu so'i ja vi konini
tno'o ia Dios, te ña ka jain ja vi
kandijai, chi saa inu ta'u mai.
9 Te maa ni, chi ñayiu tatatno'o
maa ia Dios ka kuu ni, chi ni
ndakaji ña ya jin ni. Te ka kuu ni
sutu ja ka jinokuechi ni nuu maa
ya ja kuu ya rey. Te ka kuu ni
in ñuu vii, in ñuu ja ni ni'i ya ja
ka kuu ni ñayiu maa ya, nagua ja
vi ndakani ni ndi'i javii java'a sa'a
ya, ia ni ndakana ña ja ni ndekuei
ni nuu ichi nee, te ni ndiukuei ni
nuu ichi ja ye'e ni'nu maa ya.
10 Te ndee ama ka, chi masu
ñayiu ñuu ia Dios ni ka okuu ni,
su vitna, chi ñayiu ñuu maa ya ni
ka nduu ni. Te ndee ama ka, chi
tu ni okunda'u ini ña ia Dios jin
ni, su vitna, chi kunda'u ini ña ya
jin in in maa ni.

Na vi sa'o nagua kuini ia Dios

11 Jikanta'u san nuu in in ni, vi
ñani vi kua'a, ja ka'an too ña san,
ja ka kuu ni na kuinio ñayiu ka
jika nda'u ñuyiu ya'a ja nunuu ni
ka oo ni, ja ma vi sa'a ni taka
jakue'e ja ndioo ini yiki kuñuo ja
jaxin tna'a ni'nu jin java'a ja kuini
anuo sa'a.
12 Te vi kosa'a vii vi kosa'a va'a
ni ne'u ñayiu tu ka jini tno'o ia
Dios, nagua ja saa, te visi vitna
ka xtavi kuechi ñai ja ka kuu ni
ñayiu ka sa'a jakue'e, su nuu na
vi kuni tniuu gua'a ka sa'a ni, te
vi chiñu'i ia Dios kiuu ndajiokuiin
ya ja ka'nde ya kuechi.

Na vi kuantno'o nuu tee ka netniuu

13 Te ja na koo jayiñu'u nuu maa
Jito'o, guaa vi kuantno'o ni nuu
taka tee ka netniuu ñuyiu ya'a, na
kuinio nuu rey, chi tee netniuu
ka'nu ka kuu de,
14 axi na kuinio tee ka tatnuni
taka ñuu, chi tee ni tetniuu maa
rey ka kuu de, ja vi tnaa de vekaa
jin ñayiu ka sa'a jakue'e, te vi
ka'an vii vi ka'an va'a de jin ñayiu
ka sa'a java'a.
15 Chi saa junkuaan ini ia Dios,
ja vi sa'a ni java'a, nagua ja saa,
te vi skasi yu'u ni ñayiu vasa ja
tu ka jinkui'nu ini nagua ka ka'in
siki ni.
16 Te vi kokuu ni na kuinio
ñayiu tu ka jinokuechi, su ma
vi sa'a jani ini ni jin ja tu ka
jinokuechi ni, te vi kosa'a ni
jakue'e, chi vi sa'a ni ja ñayiu ka
jinokuechi nuu ia Dios ka kuu ni.
17 Te vi konee yiñu'u ni nuu
ndi'i ñayiu, te vi ka'an too ni in
ñanio in kua'o. Te vi koyu'u ni'nu
ni ia Dios. Te vi konee ni jayiñu'u
nuu tee kuu rey.

Na vi tna'o tnundo'o ni tna'a Jesukristu

18 Te maa ni ja ka jinokuechi ni,
vi kuantno'o ni nuu lamu ni, te
vi konee ni ndi'i jayiñu'u nuu de,
masu maintno'o ni nuu tee va'a
ini ja junkuaan ini ña de, chi suni
saa ni nuu tee xeen ja oo vijin ja
vi kundee ini ni nuu de.

19 Chi chindee chituu ña ia Dios
nuu ja vi kundee ini ni nuu
tnundo'o nuu ka xtavi kuechi ña
ñayiu, te masu nagua ka sa'a ni
siki ñayiu yun.
20 Chi nuu ja ka sa'a ni jakue'e,
te yun ka kani ña jin ni, te ma
vi ni'i ni ja chindee chituu ña ia
Dios, visi na vi kundee ini ni. Su
nuu ja ka tna'a ni tnundo'o nuu
ka sa'a ni java'a, te ka kundee
ini ni tnundo'o yun, te yun guaa
chindee chituu ña ya jin in in ni.
21 Chi ja ja'a ya'a guaa ni kana
ña ia Dios ja vi kundee ini ni
nuu tnundo'o, chi suni ni kundee
ini Jesukristu nuu ni tna'a ya
tnundo'o ja ja'a in in maa ni. Te
kuu ya taniñu ja vi kondikin ni
nagua ni sa'a ya, te saa vi sa'a ni.
22 Chi ka'an nuu tutu ii:
Maa ya, chi tu sa'un na yika
kuechi ni sa'a ya,
te ni tu ni xnda'u ya ñayiu,
kachi tutu ii.
23 Te nuu ni ka nani ña ñayiu
jin ya, te tu ni ndanani ña ya
jin ñayiu yun. Te nuu ni ka sa'a
ndeva'a ña ñayiu ja ni tna'a ya
tnundo'o, te tu ni skoto ioo ya
ñayiu yun, chi sua'a ni xndendoo
ya nuu nda'a maa ia Dios ja sa'a
ndaa ya nuu ka'nde ya kuechi.
24 Te maa Jesukristu ni jiso siki
ndi'i yika kuechio nuu ni ji'i ya
yika cruz, nagua ja vi kuo nuu
yika kuechio, te vi ndatekuo ja vi
kaka ndao nuu ichi ya. Chi jin ja
ni tuji ya, te ni ka nduva'a yoon.
25 Chi maa ni ni ka okuu ni na
kuinio ndikachi ni ka ndoñu'u ja
ni ka ski'in ti ichi. Su vitna, chi
ja ni ka ndajiokuiin ni nuu nda'a
maa Jesukristu, ia jito jini ña vi
tava'a ña ya jin in in ni.

3

Naxa vi koo gua'a ñayiu ni ka tnanda'a

1 Suni saa ni maa ni ja ka kuu ni
ñasi'i, vi kuanyu'u vi kuandetu ni
nuu yii ni, nagua ja nuu ja ndee in
ni oo yii ni ja ña jaan de ja kandija
de tno'o va'a Jesukristu, te jino ini
de ja kandija de jin ja sa'a va'a ni
sua'a ni. Te masu nini ja vi ndee
ka'an ni tno'o ya nuu de,
2 chi vi ja ndoo ka ni ja ndia'a
de ja ñasi'i vii ñasi'i va'a kuu ni
vi nee yiñu'u ni nuu ia Dios.
3 Te ma vi ndasa'a kutu ndeva'a
ni maa ni ja luu ndeva'a vi kava
ni. Te ma ki'inkuei ni ja vi
ndaskuun vii ndeva'a xini ni axi
vi ndaskutu ni maa ni jin oro vi
sa'un vii ndeva'a.
4 Chi nuu vi ndaskutu vii ni kuu
ini anu ni, in ja vii ja maa naa
sa'un, chi yun kuu in anu va'a anu
mani ini, te suu kuu ja nde'u ini ka
ia Dios.
5 Chi suni ña'a ni ka onee yiñu'u
nuu ia Dios ja ni ka oo ndee ama
ka, ni ka ondaskutu vii ña anu ña,
chi ni ka okukanu ini ña ia Dios,
te ni ka ojanyu'u ka ojandetu ña
nuu yii ña.
6 Te saa ni sa'a Sara, chi ni
jantno'o ña nuu yii ña Abraham,
te ni xnani ña jin de "jito'o san"
ja ni oka'an yiñu'u ña jin de. Te
suni maa ni, chi kentakuei ni vi
kokuu ni sesi'i Sara nuu ja vi sa'a
va'a ni, te ma vi koyu'u sa'un ni
na in guaa siu'u ña.
7 Te suni saa ni maa ni ja ka kuu
ni teyii, inuu ni vi koo vii vi koo
va'a ni jin ñasi'i ni. Te vi konee ni
jayiñu'u nuu ña, chi vi kona'a ni
ja ñasi'i, chi inu ii ka ña, te inuu ni
ka'an nda'u ka'an kee ña ia Dios,
ja vi ni'i ta'u ni nuu vi sa'a jajin ni
jin ña ja vi koteku ni nikuii nikani.
Te saa vi sa'a ni nagua ja tu na
in sa'a tneñu nuu ka ndakuatu ni
nuu ia Dios.

Vi sa'a ni java'a jin ñayiu kane'e ña

8 Nuu saa te tno'o ya'a kuu
ja ndaskintna'a san nagua ja ni
ka'an san. Inuu vi kintna'a ni ja
vi koo ni, te vi ka'an nda'u tna'a
ni, te suni vi ka'an too tna'a ni, te

vi kokuu ni ñayiu va'a ini, te vi
sa'a nda'u ni maa ni.
9 Te ma vi ndajione'e ni jakue'e
jin ñayiu sa'a ña jakue'e, ni ma vi
kane'e ni jin ñayiu kane'e ña, chi
saa sua'a vi ka'an vii vi ka'an va'a
ni jin, chi yun guaa ni kana ña ia
Dios ja vi koneva'a ni javii java'a
ya.
10 Chi sua'a ka'an nuu tutu ii:
Na ñayiu kuini ja koo vii koo va'i,
te kosii ini ndi'i ni kiuu,
na ka'nui yai ja ma ka'an ne'i,
na kotoi yu'i ja ma ka'an tno'i.
11 Te na kujioi nuu jakue'e, te na
sa'i java'a.
Na ndukui ja koo vii koo va'i, te
na kondikin sa'i.
12 Chi jito ña maa Jito'o jin ñayiu
ndaa,
te nini gua'a ya nuu ka ndakuatui
nuu ya,
su ndakoo ya siki ñayiu sa'a
jakue'e.
Kachi tutu ii.

Vi sa'a ni java'a visi vi tna'a ni tnundo'o

13 Te ja in in maa ni, chi ni in
ñayiu ma kuu sa'a ñai jakue'e nuu
ja ndimaa java'a ka sa'a ni.
14 Su visi ka tna'a ni tnundo'o ja
ja'a ja ka sa'a ndaa ni, te nase inu
ta'u inu ndetu maa ni. Te ma vi
koyu'u ni nuu ni in ñayiu ni ma
vi ndakani ndeva'a ini ni.
15 Chi vi ndee ini ndee anu ni vi
chiñu'u ni Jesukristu, ia kuu Jito'o,
te siun ni vi kotua'a ni, te vi sa'a
nda'u ni maa ni vi vi ka'an yiñu'u
ni nuu vi kaxtno'o ni nuu ndi'i
ñayiu ja ka jikan tno'o ña ja ja'a
naxa ka ndetu ka'nu ni ia Dios.
16 Te vi ndakani vii vi ndakani
va'a ini ni, nagua ja ñayiu ka
ka'an kue'e siki ni ja ñayiu ka sa'a
jakue'e ka kuu ni, na vi ndukanoo
mai jin ja ka xtavi kuechi ñai nuu
na vi kuni ja ka sa'a gua'a ni, chi
ka kandija ni Jesukristu.
17 Chi gua'a ka kuu ja vi tna'a ni
tnundo'o nuu ka sa'a ni java'a nuu
ja saa kuini maa ia Dios, masu ja
vi tna'a ni tnundo'o nuu ka sa'a ni
jakue'e.
18 Chi suni saa ni tna'a Je-
sukristu tnundo'o nuu ni ji'i ya
invaa jichi ja ja'a yika kuechi
ndi'o. Te ia vii ia va'a kuu ya, su
ni tna'a ya tnundo'o ja ja'a yoon ja
ni ka okuo ñayiu kue'e, nagua ja
ndakuaka ña ya no'okueio nuu ia
Dios. Chi ni ji'i ya jin yiki kuñu ya,
su ni ndateku ya ni sa'a Espíritu
maa ia Dios.
19 Te ni ja'an Jesukristu ni sa'a
Espíritu ja ni kaxtno'o ya tno'o
va'a ya nuu anu ñayiu ni ka ji'i
ja ka ndesi ñuu ji'i.
20 Te ñayiu yun ka kuu ja tu
ni ka jantno'o nuu ia Dios ndee
jana'a, nuu ni sa'a Noé arca, na
ni ondetu ka'nu ya ja vi ndatna'u
ini ñayiu nini kuva'a arca yun.
Su masu kua'a ñayiu ni ka kaku
ni'nu nuu ndute yun, chi una ni.
21 Te ndute yun kuu na kuinio
ndute ja ni ka janduteo, te jin
ma'ñu sagua ja ni ka janduteo yun
kuu ja ni ka kaku ni'nuo nuu yika
kuechio vitna. Te ja ka janduteo
yun, masu jiniu'u ja ndundoo yiki
kuñuo, chi ja ka kee yu'o nuu ia
Dios ja vi ndakani vii vi ndakani
va'a inio, te skaku ni'nu ña ya
jin ma'ñu sagua ja ni ndateku
Jesukristu.
22 Te maa ya kuu ia mandaa an-
divi, te nukoo ya ichi nda'a kua'a
maa ia Dios, te ia ka jinokuechi
nuu Dios vi ia ka ndiso tniuu vi
ndi'i jana'nu, ka yindee ka yititi
nuu ya.

4

Na vi koo nagua kuini maa ia Dios

1 Te yun guaa vi nagua ni tna'a
Jesukristu tnundo'o jin yiki kuñu
ya, suni saa ni maa ni vi koo ini vi
koo anu ni ja vi tna'a ni tnundo'o,
chi na in tna'a tnundo'o jin yiki
kuñui, te xndendoi yika kuechi,

2 nagua ja kiuu koteku nunuu
kai ñuyiu ya'a, na kosa'i nagua
kuini maa ia Dios, te ma kokuña'a
kai ja kusii ini yiki kuñui.
3 Te ja ni kuu ni, chi kua'a
jakue'e ni ka osa'a ni ama ka,
nagua ka jinkuaan ini ñayiu tu ka
jini ia Dios, te tiempu saa ni ka
osa'a ni ja jio'o yiki kuñu ni, vi ni
ka osa'a ni kuechi ñuyiu, vi ni ka
ojini ni jin texeen, vi ni ka osa'a ni
viko nuu ni ka ojaa ni ka oji'i ni,
vi ni ka ochiñu'u ni chu'chi ja in
jatne'e ndeva'a kuu nuu ia Dios.
4 Te yun guaa vitna, te ka kane'e
ña ñayiu yun jin ni, chi ka tunini
ñai ja tu ka chituu tna'a ka ni jin ja
vi sa'a ni taka jane'e jayichi yun.
5 Su koo in kiuu, te kentakuei
ñayiu yun nuu maa Dios, ia oo
tua'a ja ka'nde ya kuechi ñayiu
teku vi ñayiu ni ji'i.
6 Chi yun guaa suni ni kaxtno'o
ya tno'o va'a ya nuu taka ndiyi,
visi ni ka tna'i tnundo'o jin yiki
kuñui nuu ni ka ji'i, nagua ka
ji'i ndi'i ñayiu, su vi koteku anui
nagua teku maa ia Dios.
7 Te ja makuyatni kiuu ja naa
ndi'i ja oo ñuyiu, te yun guaa vi
kui'nu ini ni, te vi kondakuatu ni
ini ni nuu ia Dios.
8 Te jaka'nu ka kuu ja vi ka'an
too tna'a ni, chi nuu ka ka'an too
tna'a ni, te ka jaka'nu ini ni kua'a
yika kuechi.
9 Te vi kuanta'u in in ni ñayiu ka
skua'a ja jakuei ve'e ni ja vi ndoi,
te ma vi ka'an kuechi ni siki.
10 Te vi kuantniuu maa ni na
kuu na kuu nagua ni ka kuta'u
ni nuu ia Dios, te saa vi chituu
tna'a gua'a ni jin sava ka ñayiu,
na kuinio in tee satniuu gua'a, ja
skunkuu gua'a de nagua ni ka'an
nda'u ni ka'an kee ña ia Dios.
11 Te nuu ja ka'an ndee in ni,
te ka'an ni tno'o nagua kuini maa
ia Dios, te nuu ja ndee in ni
chituu tna'a, te chituu ni ñayiu jin
jandakui taa maa ia Dios, nagua
ja jin ndi'i tniuu ka sa'a ni na vi
chiñu'u ñayiu ia Dios jin ma'ñu
sagua Jesukristu, ia xiin nuu oo
jayiñu'u vi jaka'nu ya ja tatnuni
ya nikuii nikani. Saa na kokuu.

*Ka tna'o tnundo'o chi ka kandi-
jao Jesukristu*

12 Ma vi kukuaka ini ni, vi ñani
vi kua'a, ja ka'an too ña san, nuu
vaji taka tnundo'o xeen ja jito
tnuni ña, na kuinio in ja tu na
ama ka jini sa'un ni.
13 Chi saa sua'a vi kokusii ini ni
ja ka tna'a ni tnundo'o, nagua ni
ndo'o Jesukristu, nagua ja suni vi
kusii ndeva'a ini ni nuu vi kuni ni
ja ye'e tajan ndenta ya.
14 Te nase inu ta'u inu ndetu ni
nuu ka nani ña ñayiu jin in in ni
ja ja'a ja ka kandija ni Jesukristu,
chi ka oo ni jin ia ye'e tajan, ja
kuu Espíritu maa Dios. Chi nuu
ka kane'e ñayiu jin in in ni, te siki
maa Espíritu ya ka ka'in, su maa
ni, chi ka chiñu'u ni ya.
15 Te nuu ja ndee in ni tna'a
tnundo'o, su ma kokuu siki ja ka
ja'ni ni ndiyi, ni ja inu kui'na ni,
ni ja ka sa'a ni jakue'e, ni ja ka
kiunduu ni nuu tniuu inka ñayiu.
16 Su nuu ja ka tna'a ni tnundo'o
ja ka kandija ni Jesukristu, te ma
vi kukanoo ni, chi saa sua'a vi
ndakuanta'u ni nuu ia Dios ja ka
oo ni jin Jesukristu.
17 Chi ja ni kenta kiuu ja sa'a
ndaa ia Dios kuechi ñayiu, te
keja'a ya sa'a ndaa ya kuechi
ñayiu maa ya. Te nuu ja xtnañu'u
ka jinkondee ya jin yoon, te vi'i
ka kokuu jin ñayiu tu ka jantno'o
tno'o va'a ya.
18 Chi yoso nuu tutu ii:
Te nuu ja vijin ndeva'a kuu ja vi
kaku ni'nu ñayiu ndaa,
¿te naxa kaa ja kokuu jin ñayiu
kue'e vi ñayiu ka sa'i yika
kuechi?
Kachi tutu ii.
19 Te yun guaa nuu ja maa ia Dios
kuini ja vi tna'a ñayiu tnundo'o, te
na xndendoi anui nuu nda'a Dios,

ia ni sa'a ña jin, te na vi kosa'a ni
java'a, chi ia ndaa kuu ya.

5

Ni xteku Pedro ñayiu ka skua'a

1 Vitna te xteku ña san jin ni
ja ka kuu ni tee nija'nu ja ka jito
ni ñayiu ka skua'a jin ni, chi suni
maa san kuu in tee nija'nu ja jito
san ñayiu ka skua'a, chi ni jini
san tnundo'o ni tna'a Jesukristu,
te suni koo san nuu vi koo jin ya
kiuu ja ye'e tajan ya nuu ndenta
ya.
2 Te vi koto gua'a ni ñayiu maa
ia Dios ja ni xndendoo ya nuu
nda'a ni, na kuinio in tee jito
ndikachi. Te ma vi kotenini ni
maa ni, chi vi ni ini ni anu ni vi
koto ni jin, nagua kuini maa ia
Dios. Te ma vi kondioo ini ni ja
vi ni'i kua'a ni xu'un, chi sua'a vi
kokusii ini ni ja ka sa'a ni tniuu
yun.
3 Te ma vi tatnuni ni'i ni nuu
ñayiu ka jito ni ja ka kuu ni na
kuinio jito'i, chi sua'a vi nduku ni
ja vi kokuu ni taniñu nui ja ka kui
na kuinio ndikachi maa ia Dios.
4 Te saa nagua ja kiuu na
ndenta maa Jito'o ka'nu ka ja jito
ndikachi, te vi ni'i ni in ja vi kuta'u
ni ja ye'e tajan, in ja ma naa sa'un.
5 Te suni saa ni maa ni ja ka
kuu ni tee kuechi, vi kuanyu'u vi
kuandetu ni nuu tee nija'nu. Te
ndi'i ni vi sa'a nda'u vi sa'a kee ni
nuu in in ni, te vi kuantno'o nuu
tna'a ni, chi yoso nuu tutu ii:

Ndakoo ia Dios siki ñayiu ka sa'a
teyii mai,
te ka'an nda'u ka'an kee ña ya jin
ñayiu ka sa'a nda'u mai.

Kachi tutu ii.
6 Te vi sa'a nda'u vi sa'a kee ni
maa ni, chi ka oo ni nuu nda'a
Dios, ia ndakui ndeva'a, nagua ja
ndasa'a ka'nu ña ya jin ni kiuu ja
ni jani maa ya.
7 Vi xndendoo ni ndi'i ja ka
ndi'ni ndeva'a ni nuu nda'a ia
Dios, chi maa ya jito jini ña jin in
in ni.
8 Te vi kui'nu ini ni vi vi koto ni
maa ni, chi jika nuu Tachi ja jini
u'u ña, na kuinio ndika'a ja kañu
xeen ti nduku ti na in kaa ti.
9 Te ma vi kuandetu ni ja xnda'u
ña Tachi, chi vi koyutnu ni jin
tno'o ka kandija ni, chi ja ka jini
ni ja inuu ni tnundo'o ka tna'a ni
jin ñayiu ka skua'a ninii ñuyiu.
10 Su nuu na ya'a tnundo'o ja ka
tna'a ni ndee saa tiempu, te maa
ia Dios ndatau ña nuu tnundo'o
yun ja vi koo gua'a ni, te vi koo
yutnu ni, te vi koo ndakui ni, te vi
kukanu ini ni ya, chi maa ya kuu
ia ni kana ña, te ka'an nda'u ka'an
kee ña ya nuu ndi'i ja vi koo ni jin
Jesukristu nuu ye'e tajan ya nikuii
nikani.
11 Te nuu maa ya na koo jaka'nu
ya ja tatnuni ya nikuii nikani. Saa
na kokuu.

Sandi'i ni ka ndakantno'o de ñayiu ka skua'a

12 Te jin ma'ñu sagua ñanio
Silvano, in tee jini san ja skunkuu
gua'a de, ka tee san ndee saa tno'o
nuu tutu ya'a, nuu xteku ña san,
vi ndakani kaji san ja jandaa ja
ka'an nda'u ka'an kee ña ia Dios.
Te vi koyutnu ni jin ya'a.
13 Te ñayiu ka skua'a ja ka oo
ñuu ja kuu na kuinio Babilonia ja
ni ndakaji ia Dios nagua ni kaji
ña ya jin in in maa ni. Vi suni
Marcos, tee kuu na kuinio se'e
maa san, ka ndakan tno'o ña, ¿a
kukueni ka oo ni?
14 Te vi ndakantno'o tna'a in in
maa ni, te vi ndatnii nda'a tna'a ni
ja ka ka'an too tna'a ni.

Te ndi'i ni ja ka oo ni jin Je-
sukristu vi koo ni jin jamani ya.
Saa na kokuu.

Tutu kuu uu ni tee Pedro, tee ni chitniuu Jesukristu

1 Maa san kuu Simón Pedro tee
jinokuechi nuu Jesukristu, te ni
chitniuu ña ya jin san ja xtutenuu
san tno'o ya. Tee san tutu ya'a
nuu in in maa ni ja ni kentakuei
ni ka kandija vii ndeva'a ni nagua
ka kandija maa san, chi sa'a ndaa
Dios, ia kuu Jesukristu, ja ni skaku
ni'nu ña ya.
2 Te na kaya kua'a ka javii java'a
sa'a ya vi jamani ya ja vi koo jin
ni jin ma'ñu sagua ja ni ka jini ni
ia Dios jin Jito'o Jesús.

Ni kana ña ia Dios ja vi sa'a vii vi sa'a va'a ñayiu ka skua'a

3 Te jin jaka'nu maa ia Dios, ni
taa ya ndi'i nagua ka ja'ni ña jion
ja vi kotekuo vi ja vi kochiñu'o ya
jin ma'ñu sagua ja ni ka jinio ia
ni ndakana ña ja ndiso ya tniuu
ka'nu ja tatnuni ya vi ndi'i tniuu
na'nu ja sa'a ya.
4 Te jin ma'ñu sagua tniuu ya'a,
ni taa ya jaya'u vi jana'nu ndeva'a
ja ni kee yu'u ya, nagua ja ja'a
ya'a, te kentakuei ni vi kokuu ni
ñayiu vii, nagua oo maa ia Dios,
te vi kaku ni nuu taka jakue'e ja
ka jio'o ñayiu ja oo ñuyiu.
5 Te yun guaa vi nduku ndee ni
ja vi ndaskintna'a ni ja ka kandija
ni jin ja vi koo vii vi koo va'a
ni, te ja ka ovii ka ova'a ni vi
ndaskintna'a ni jin ja ka jinkui'nu
gua'a ini ni.
6 Te ja ka jinkui'nu gua'a ini ni
vi ndaskintna'a ni jin ja ka ja'nu
ni'nu ni maa ni; te ja ka ja'nu
ni'nu ni maa ni vi ndaskintna'a
ni jin ja ka jandee ini ni; te ja ka
jandee ini ni vi ndaskintna'a ni jin
ja ka chiñu'u ni ia Dios.
7 Te ja ka chiñu'u ni ia Dios
vi ndaskintna'a ni jin ja ka ka'an
mani tna'a ni; te ja ka ka'an mani
tna'a ni vi ndaskintna'a ni jin ja
ka ka'an too tna'a ni.
8 Chi nuu ja ndi'i ya'a ka oo jin
ni, te kaya tno'o ya'a ini anu ni, te
ma kuandetu ja vi koo ku'ndu ni,
te ni ja tu na tniuu vi sa'a ni, chi
jiniu'u ja vi kuni gua'a ka ni Jito'o
Jesukristu.
9 Su ñayiu ja tu sa'a tniuu ya'a
kui na kuinio in ñayiu tu ndijin
gua'a nui axi ni ndesi nduchi nui,
chi ni naa ini ja ni ndasavii ña ya
nuu yika kuechi ja ni osa'i.
10 Te yun guaa vi nduku ndee ni,
vi ñani vi kua'a, ja vi koyutnu ni,
nagua ja vi xne'e ni maa ni ja ni
kana ña ia Dios jin in in ni vi ni
ndakaji ña ya. Chi nuu ja sua'a vi
sa'a ni, te ma vi kaka yata ni.
11 Chi saa te june gua'a ia Dios
ichi ja kiukuei ni nuu tatnuni
Jito'o Jesukristu nikuii nikani, ia
skaku ni'nu ña.
12 Te yun guaa siun ni kon-
daska'an ña san tno'o ya'a, visi ja
ka jini maa ni, te ka oyutnu ni jin
tno'o ndaa ja ni ka kaxtno'o nuu
ni.
13 Chi ndakani ini san ja nini
teku ka san, te tniuu maa san kuu
ja ka'an kachi san nuu in in ni vi
xteku ña san.
14 Chi ja jini san ja joo ni ka
kiuu, te xndendoo san yiki kuñu
san, nagua ni kaxtno'o maa Jito'o
Jesukristu nuu san.
15 Su nduku ndee ndeva'a san
xteku ña san nagua ja kiuu na kuu
san, te siun ni vi kondaka'an maa
ni tno'o ya'a.

Ni ka jini Pedro ja ye'e tajan Jesukristu

16 Chi ni ka ndakani san tno'o
maa Jito'o Jesukristu vi naxa ndii
ya jin jaka'nu ya, te tu ni ka
ndakani san kuentu ja ka jani ini
maa san, chi ni ka jini san Jito'o jin
nduchi nuu san jaye'e tajan ya.
17 Chi ni ka jini san nuu ni jiña'a
Tata Dios jayiñu'u vi jaka'nu nuu

ya, te ni ka onini san tno'o ni
ka'an maa ia Dios ndee nuu ye'e
tajan vii ndeva'a nuu oo ya, te
kachi ya: “Suchia'a kuu se'e maa
rin ja kutoo ndeva'a rin vi kusii
ndeva'a ini rin jin”.
18 Te ni ka jini so'o maa san
tno'o ni ka'an ndee andivi nuu ni
ka oo san jin Jesús nuu yuku maa
ia Dios.
19 Chi suni ka kukanu ini ndao
tno'o ni ka tee tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a, te gua'a
ka sa'a ni ja ka nini ni tno'o yun,
chi tno'o yun kuu na kuinio in
ñu'u iti ja ye'e ni'nu nuu nee, guaa
ndee na tuu ndii inka kiuu, te
jinonta kimi ndii ja kuu Jesukristu
ja ye'e ya ini anu in in maa ni.
20 Te xtnañu'u ka vi jinkui'nu
gua'a ini ni tno'o ya'a, ja ni in
tno'o ni ka ka'an tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a ja yoso
nuu tutu ii, masu tno'o ja ni ka
jinkui'nu ini maa de kuu.
21 Chi ni in tno'o ja ni ka
ndakani de, masu tno'o nagua
kuini in ñayiu ñuyiu ja ka'in kuu,
chi tno'o ja ka ndakani ñayiu maa
Dios ja ni jiña'a maa Espíritu ya ja
vi ka'in kuu.

2

Tno'o ja ja'a ñayiu ja ka xnda'u ña

1 Te ne'u ñayiu ñuo Israel suni
ni ka oo tee ni ka oxnda'u ñayiu
nuu ni ka oka'an de ja tno'o ia
Dios ka ndakani de. Te suni saa
ni vi koo tee vi koxnda'u ñayiu ja
vi kokaxtno'o de ne'u maa ni, nuu
vi kokaxtno'o de tno'o jani ini ja
tu jiniu'u, te vi skunaa ña de, chi
ma vi ndaa yu'u de ja Jito'o kuu
ia skaku ni'nu ña, te ñama vi naa
de.
2 Te kua'a ñayiu vi kondikin
taka jane'e jayichi ka sa'a de. Te ja
ja'a tee yun, te vi kane'e ñayiu siki
tno'o va'a Jesukristu ja kuu ichi
ndaa.
3 Te ja ka ndioo ndeva'a ini de
xu'un, te vi kene'e de xu'un nuu
in in ni jin tno'o ja ka xnda'u ña
de, su ndee jana'a ja ndetu ña
tnundo'o ja vi tna'a de, te ja oo
yatni ja vi naa de.
4 Chi tu ni jaka'nu ini ia Dios jin
ia ka jinokuechi nuu ya nuu ni ka
sa'a ia yun yika kuechi, chi ni tnaa
ña ya andeya, te ni jasi ña ya nuu
nee, te ni tava'a ña ya guaa ndee
kiuu ja sandaa ya kuechi.
5 Te tu ni jaka'nu ini ya jin ñayiu
ñuyiu ni ka oo ndee jana'a, chi ni
tetniuu ya sau xeen ja kuu diluvio
siki ñayiu kue'e yun ja ni xnaa
ña ya, te maintno'o Noé, tee ni
okaxtno'o tno'o ndaa ia Dios, guaa
ni skaku ni'nu ña ya jin uja ka
ñayiu.
6 Te suni ni tetniuu ia Dios
tnundo'o ja ni xnaa ya ñuu
Sodoma vi ñuu Gomorra ja ni kai
vi ndee ni nduu yaa, nagua ja
kokuu in taniñu tnundo'o ja kii
siki ñayiu kue'e ja vi koo nuu kuee
ka.
7 Te ni skaku ni'nu ya Lot,
chi tee ndaa ni okuu de, te ni
okusuchi ndeva'a ini de ja ni on-
dia'a de jane'e jayichi ni ka osa'a
ñayiu kue'e yun.
8 Chi in tee ndaa ni okuu de ja
ni oo de ne'u ñayiu kue'e yun, te
ndi'i ni kiuu ni otna'u ini de ja
ni ondia'a de vi ni onini de ndi'i
jakue'e ni ka osa'a ñayiu yun.
9 Te yun guaa jini Jito'o ja skaku
ni'nu ya ñayiu ka chiñu'u ya nuu
jito tnuni ña tnundo'o, te jasi ya
ñayiu kue'e ja vi tna'i tnundo'o
guaa ndee kiuu sandaa ya kuechi.
10 Te vi'i ka kuña'a ya tnundo'o
ja vi tna'a tee kue'e ja ka kusii
ini de jin yiki kuñu de, te ka sa'a
de jane'e jayichi, te ka skexiko de
tniuu ndiso Jito'o.

Te ya'a yun ni ka kiunduu de vi
ka sa'a ndee ini de, te ni ja tu ka
yu'u de ja vi kane'e de jin ia ka
kuu na'nu ka.

11 Su ia ka jinokuechi nuu Dios,
visi ia na'nu ka vi ia ndakui ka ka
kuu ya saa tee ka xnda'u ñayiu
yun, su tu ka xtau tnia'a ya nuu
Jito'o ia ka kuu na'nu yun.
12 Su tee ka xnda'u ñayiu yun,
chi ka ka'an kue'e de jin ja tu ka
jinkui'nu ini de, na kuinio kiti ja
tu jini ti ja ndakani ini ti. Te ka
kaku ti nani ja vi tnii ña ñayiu jin
ti, te vi ka'ni ñai. Te inuu ni ka
kuu de jin kiti, chi vi kuu de nuu
jakue'e ka sa'a de nagua ka ji'i kiti
yun.
13 Te ja ja'a jakue'e ja ka sa'a de
sava ka ñayiu, te kii tnundo'o ja vi
tna'a maa de, chi ka jini de ja luu
kuu nuu ka kusii ka kuvatu ini de
tno'o nduu. Su ka kuu de tee tne'e
ndeva'a ja ka taa kanoo ña de nuu
ka jaa de jin ni xtaa, chi vi yun ka
kusii ndeva'a ini de jin jakue'e ka
sa'a de yun.
14 Te ni ma kuu ja vi kondia'a de
ñasi'i, chi vini ka jio'o ña de, te vi
tu ka jinkuiin de ja ka sa'a de yika
kuechi. Te ka xnda'u de jin ñayiu
inu vita jin ja ka kandijai. Te ni
ka kutua'a de ja ka jio'o de nagua
ka neva'a ñayiu, chi se'e ni ka tau
tnia'a ka kuu de.
15 Chi ni ka xndendoo de ichi
ndaa, te ni ka ndoñu'u de, te ni
ka ki'in de ichi jika Balaam, seyii
Beor, chi ni jio'o Balaam yun ja
ni'i de xu'un jin tniuu kue'e ja sa'a
de.
16 Te in mentu si'i kiti jiso ni
kuxeen nuu de, visi tu ka'an in
kiti, su ni ka'an ti nagua ka'an
in ñayiu, te ni junkani ña ti jin
Balaam, tee ndakani tno'o ia Dios,
ja ma sa'a de in tniuu vasa.
17 Te tee ka xnda'u ñayiu ya'a ka
kuu de na kuinio nuu kee ndute ja
ni yichi de axi viko ja xtechi ña
tachi, su ja ni sa'a tua'a ia Dios
in nuu nee ndeva'a ja vi koo de
nikuii nikani.
18 Chi ka ka'an de tno'o yuchi
ndeva'a vi tno'o ja tu jiniu'u, te
ka xnda'u de ñayiu vi inka ni ka
kujioo nuu ñayiu ka sa'a jakue'e,
chi ka xnda'u ña de jin ja ka jio'o
de vi ja ka kusii ini de jin yiki
kuñu de.
19 Te ka jiña'a de ja kuu vi sa'a
ñayiu nagua ka kuini mai. Su
maa de, chi ka jinokuechi de nuu
jakue'e ja ka jio'o de yun, chi nuu
kundee jakue'e yun nuu in ñayiu,
te ka jinokuechi nuu jakue'e yun.
20 Chi nuu ja jandaa ja ni ka jini
ñayiu Jito'o Jesukristu, ia skaku
ni'nu ña, te ni ka kujioi nuu
jakue'e ja oo ñuyiu ya'a, te nuu ja
na vi kuandetui ja vi ndajiokuiin
tukui inka jichi nuu jakue'e yun,
te ja ni kundee tuku nui, nuu saa
te vi'i ka ñayiu kue'e ni ka ndui
saa jaxtnañu'u.
21 Te vi gua'a ka kuu nuu siun ja
ma vi kuni sa'uin ichi ndaa, masu
ja ni ka jini, te ni ka kujioo tukui
nuu tno'o vii ja ni tatnuni ya nui.
22 Te jin ñayiu ya'a ni skunkuu
ndaa tno'o vi kokanka'an ñayiu
nuu ka ka'in sua'a: “Ti'ina, chi
ndajiokuiin ti ndakaa ti ja ni ndu-
jan ti”. Te “kini ja ni ka skuchi vii,
ni ndajiokuiin tuku ti ndakuchi ñii
ti nuu nde'i”.

3

Koo in kiuu te ndajiokuiin Jito'o

1 Ya'a kuu tutu kuu uu ja tee san
nuu in in maa ni, vi ñani vi kua'a
ja ka'an too ña san. Te nuu ndi
nduu tutu ya'a xteku ña san ja vi
ndakani vii vi ndakani va'a ini ni,
2 nagua ja vi kondaka'an ni
tno'o ni ka ka'an tee vii ndee
jana'a ja ni ka ndakani de tno'o
ia Dios, vi tno'o ja ni tatnuni maa
Jito'o, ia skaku ni'nu ña, ja ni ka
kaxtno'o tee ni chitniuu Jesukristu
nuu in in maa ni.
3 Te xtnañu'u ka vi jinkui'nu
gua'a ini ni tno'o ya'a, ja ama ka ja
kenta kiuu sandi'i, te vi koo ñayiu
ka sa'a jakue'e ja ka kusii ini jin
yiki kuñui, te vi ka'an kuasun ñai

4 nuu vi kakan tno'o ñai:
"¿Ndenu oo tno'o ka ka'an ni ja ni
kee yu'u Jesukristu ja ndajiokuiin
ya? Te vi guaa ndee kiuu ja ni
ka ji'i ndi tata yuao vi guaa ndee
kiuu vitna, inuu ni oo ndi'i, te ni
tu nagua sama sa'un jin ndee nuu
ni jinkoo ñuyiu", vi kachi.
5 Chi tu ka kuini ja vi ndakuni
ndai, ja ndee jana'a ni kuva'a
andivi jin tno'o ni ka'an ia Dios, te
suni saa ni ñuyiu ja ni kuva'a jin
ndute, te jin ma'ñu sagua ndute
yun ni sa'a ya ñu'u yichi.
6 Te suni jin ma'ñu sagua ndute
ni xnaa ya ñuyiu ndee jana'a nuu
ni tetniuu ya sau xeen ja kuu
diluvio.
7 Su andivi vi ñu'u nuu ka oo
vitna, chi oo va'a jin tno'o tatnuni
maa ia Dios ja kai kiuu sandi'i,
nuu tetniuu ya tnundo'o xeen, te
yun vi naa ñayiu ka sa'a jakue'e.
8 Te suni ma vi ndunaa ini ni
tno'o ya'a, vi ñani vi kua'a ja
ka'an too ña san, ja nuu maa
Jito'o, chi in kiuu kuu na kuinio
mil kuia, te mil kuia kuu na kuinio
invaa kiuu.
9 Te masu ja kukuee Jito'o ja
skunkuu ya tno'o ni kee yu'u ya,
nagua ka ndakani ini sava ñayiu
ja ni kukuee ya, chi ndetu nuu ni
ya ja ja'a in in maa ni, chi tu kuini
ya ja ndee in ñayiu junaa, chi ndi'i
na vi ndatna'u ini, te na vi xndoi
yika kuechi.
10 Su kiuu ja ndii maa Jito'o, chi
sanaa ni te ndenta ya na kuinio in
kui'na, ja vi sanaa ni te kiuu su'u
in jakuaa. Te kiuu saa, chi vi ni'i
jiso kokuu andivi, te vi kai ndi'i ja
oo andivi, te vi naa, te kai ñuyiu
vi ndi'i tu'u ja oo nui.
11 Te ja siun ndi'i tu'u ja oo
ñuyiu vi naa, te kanuu ndeva'a ja
vi koo vii vi koo va'a ni nuu ia
Dios, te vi chiñu'u ni ya.
12 Vi kondetu ka'nu ni ja na
kenta kiuu maa ia Dios, te vi
nduku ndee ni vi sa'a gua'a ni
nagua ja ñama na kenta maa kiuu.
Chi kiuu yun kai andivi, te naa,
te ndi'i ja oo andivi xtute ndi'i ña
ñu'u yun.
13 Su mao, chi vi kondetu ka'nuo
andivi jaa vi ñuyiu jaa, chi saa ni
kee yu'u ia Dios, te yun chi nino'o
ni tniuu ndaa koo.
14 Te yun guaa nini ka ndetu
ka'nu ni ya'a, vi ñani vi kua'a ja
ka'an too ña san, te vi nduku ndee
ni ja koo vii vi koo va'a ni nuu
ya, nagua ja kiuu na ndenta ya,
te nuku'un ña ya ja ka oo mani
ni nuu ya, te tu na yika kuechi ka
tavi ka ni.
15 Te vi jinkui'nu ini ni ja ndetu
nuu ni Jito'o, chi kuini ya ja vi
kaku ni'nuo. Te suni sua'a ni
tee ñanio Pablo, tee ka ka'an too
ndeva'o, chi ni tee de nuu in in
maa ni jin ndi'i tno'o ndichi ja ni
jiña'a maa ia Dios.
16 Te ni ka'an de ja ja'a tno'o
ya'a nuu taka tutu ja ni tee de,
visi sava nuu tutu ka ndee tno'o
ja vijin ndeva'a ja jinkui'nu inio.
Te sava ñayiu ja tu ka junkui'nu
gua'a ini vi ñayiu ja tu ka kandija
gua'i ka kaguai tno'o kaxtno'o de,
te suni saa ni ka kaguai sava ka
tno'o ja yoso nuu tutu ii, te jin yun
ka ni'i mai ja vi junai.
17 Su maa ni, chi ja ka jini gua'a
ni tno'o ya'a, vi ñani vi kua'a ja
ka'an too ña san, te yun guaa
vi koto va'a ni maa ni ja ma vi
xnda'u ña ñayiu ka sa'a jakue'e,
te vi jiokuita ñai, te vi kujioo ni
nuu tno'o ka kandija ni.
18 Chi sua'a vi kuni gua'a ka ni
Jito'o Jesukristu, ia skaku ni'nu
ña, te vi koo yutnu ka ni nuu ya
ja kunda'u ini ña ya. Te nuu maa
ya na koo jayiñu'u ndee vitna vi
nikuii nikani. Saa na kokuu.

Tutu xtnañu'u ni tee Juan, tee ni chitniuu ña Jesukristu nuu ñayiu ka skua'a

1 Ka tee san tno'o ya'a nuu in in
maa ni ja ja'a in Tno'o ja oo ndee
nuu ni jinkoo jaa ñuyiu, te ni ka
onini san Tno'o yun, vi ni ka jini
san jin nduchi nuu san vi ni ka
ndia'a san, nagua kaa nagua oo,
vi ni ka ke'e san jin nda'a san, te
maa Tno'o yun kuu ja teku nikuii
nikani.
2 Chi Tno'o ja teku yun kuu ia ja
ni kii, te ni ka jini san ya, guaa
ka ndakani san tno'o ya, te ka
kaxtno'o san nuu in in ni Tno'o ja
vi kotekuo nikuii nikani ja ni oo
ya nuu maa Tata Dios, te ni kii ya.
3 Te ka ndakani san ja ni ka jini
nuu san ya vi ni ka onini san tno'o
ni ka'an ya, nagua ja suni inuu vi
kaka ni jin san, su ndija ja inuu ka
jika ndi'o nuu ka oo jin Tata Dios
vi Se'e ya Jesukristu.
4 Te tno'o ya'a ka tee san, nagua
ja vi kosii ini ndeva'a ni.

Ni ka nduvio nuu yika kuechio jin niñi maa Jesukristu

5 Te ya'a kuu tno'o ja ni kaxtno'o
Jesukristu ja ni ka onini san, te ka
ndakani san nuu in in ni, ja Dios
kuu ia ye'e ni'nu, te tu sa'un na
janee oo nuu ya.
6 Te nuu ja ka ka'on ja ka jika
inuo jin ya, te ka jikao nuu nee, te
chia inu tno'o ja siun ka ka'on, chi
tu ka sa'a ndao.
7 Su nuu ja ka jikao nuu ye'e
ni'nu, te ka jikao jin maa ya ja oo
ya nuu ye'e ni'nu, te yun guaa ka
jika inuu in in mao, te niñi maa
Se'e ya Jesukristu ndasavii ndi'i
yika kuechio.
8 Te nuu ja ka ka'on ja tu na inu
yika kuechio, te chia ka xnda'uo
mao, te tu na tno'o ndaa oo ini
anuo.
9 Te nuu ja vi ndana'mao yika
kuechio nuu Dios, te maa ya kuu
ia ndaa ja skunkuu ya tno'o ka'an
ya, te kuaka'nu ini ya yika kue-
chio, te ndasavii ña ya jin ndi'i
jakue'e ka sa'o.
10 Te nuu ja ka ka'on ja tu na
yika kuechi ka sa'o, te jin tno'o
ya'a ka ka'on ja chia xnda'u ña ya,
te tu ka janta'u ndao tno'o ya.

2

Kristu kuu ia ka'an ni'nu ja ja'o

1 Tee san tno'o ya'a nuu in in ni
ja ka kuu ni na kuinio se'e maa
san ja ka kandija ni, nagua ja ma
vi sa'a ni yika kuechi. Su nuu
ja ndee in ni ka sa'a yika kuechi,
te ka neva'o Jesukristu, ia ndaa,
ja ka'an ni'nu ya ja ja'o nuu Tata
Dios.
2 Te maa Jesukristu kuu ia ni
soko maa ya ja ja'a yika kuechio,
te masu nani ja ja'a yoon, chi
suni ja ja'a yika kuechi ndi'i ñayiu
ñuyiu.
3 Te nuu ja ka jantno'o nagua
tatnuni maa ia Dios, te yun ka
kukanu inio ja ka jinio ya.
4 Su nuu ja na ndee in ñayiu
ka'an: "Sein, chi jini san ya", te
tu jantno'i nagua tatnuni ya, te
ñayiu ya'a, chi chia tno'i, te tu oi
jin tno'o ndaa.
5 Su nuu ja ndee ñayiu skunkuu
tno'o ka'an ya, te ñayiu ya'a guaa
jandaa kuiti ja ka'an toi ia Dios. Te
jin yun ka jinio ja ka oo jin ya.
6 Te nuu ja ndee ñayiu ka'an ja
siun ni oi jin Dios, te kuini ja kakai
nagua ni jika maa Jesukristu.

Tno'o jaa ja tatnuni ia Dios

7 Masu in tno'o jaa ja tatnuni
ia Dios tee san nuu ni, vi ñani vi
kua'a, chi tno'o ja ni tatnuni ya
ndee jana'a kuu, ja ka neva'a maa
ni ndee ja xtnañu'u, te suu tno'o ni
tatnuni ya ndee jana'a kuu tno'o

ja ni ka onini ni nuu ni ka keja'a
ni ka kandija ni.
8 Te visi ni saa, te tee san tno'o
ya'a ja kuu na kuinio in tno'o
tatnuni jaa, chi in tno'o ndaa ja ni
skunkuu maa Jesukristu nagua ka
skunkuu maa ni kuu, chi kua'an
ya'a janee, te vaji ye'e ni'nu ñu'u
ndaa.
9 Te nuu ja na in ñayiu ka'an ja
oi nuu ye'e ni'nu, te ka'an u'ui in
ñani, nuu saa, te jika ii ni nuu nee.
10 Te nuu ja na in ñayiu ka'an toi
ñani, te siun ni oi nuu ye'e ni'nu
ya, te tu na in skanakau ña jin nuu
yika kuechi.
11 Su nuu ja na in ñayiu ka'an
u'ui nuu ñani, te oi nuu nee vi
jikai nuu nee, te tu jini na ichi
ki'in, chi ni ndesi nduchi nui jin
janee yun.
12 Tee san tno'o ya'a nuu in in maa
ni, ja ka kuu ni na kuinio
se'e san,
chi jin tniuu ni skunkuu Je-
sukristu, te ni jaka'nu ini ia
Dios yika kuechi in in maa
ni.
13 Tee san tno'o ya'a nuu in in maa
ni ja ka kuu ni na kuinio
yua,
chi ni ka jini ni Jesús, ia ja oo ndee
jaxtnañu'u nuu ni junkoo
ñuyiu.
Te suni tee rin nuu in in ron ja
ka kuu ron na kuinio suchi
kuechi,
chi ni ka kundee ron nuu Tachi, te
tu ni ka sa'a ron jakue'e.
Te suni tee rin nuu in in ron ja ka
kuu ron na kuinio se'e rin,
chi ni ka jini ron Tata Dios.
14 Tee san ya'a nuu in in maa ni ja
ka kuu ni na kuinio yua,
chi ni ka jini ni Jesús, ia oo ndee
jaxtnañu'u nuu ni junkoo
ñuyiu.
Te suni tee rin nuu in in ron ja
ka kuu ron na kuinio suchi
kuechi,
chi ka oo ndakui ron, te siun ni ka
oo ron jin tno'o va'a ia Dios,
chi ni ka kundee ron nuu Tachi, te
tu ni ka sa'a ron jakue'e.
15 Ma vi kokutoo ni ñuyiu kue'e
ya'a, ni ja oo nui. Te nuu ja ndee
ñayiu kutoo ñuyiu, te tu kutoi
maa Tata Dios.
16 Chi ndi'i ja oo ñuyiu masu
nuu Tata Dios vaji, chi nuu ñuyiu
vaji ja jio'o yiki kuñuo vi ja
junkuaan inio ja kondia'o jin
nduchi nuo, vi ja kuu teyio nuu
ñuyiu.
17 Te ñuyiu ya'a, chi ja ya'a
ni kuu jin ndi'i ja ka jio'o ñayiu
ñuyiu, su na in sa'a nagua kuini
maa ia Dios, te kotekui nikuii
nikani.

Vi ndakoo ñayiu vi xnda'u ña ja Jesukristu ka kuu mai

18 Te maa ni ja ka kuu ni na
kuinio se'e san, ka'an san nuu in
in ni ja ja makuyatni kiuu sandi'i.
Te ja ka jini so'o maa ni ja vaji tee
ndakoo siki Jesukristu, te vitna ja
ni kuu kuakua'a ñayiu ka ndakoo
siki ya, te yun guaa ka jinio ja ni
kuyatni kiuu sandi'i.
19 Te ne'u mao ni kekuei, su
masu ñayiu ka kandija inuu jion
ka kui, chi nuu sua'a te ñayiu ka
kandija inuu jion ka kui, chi vi koo
ni jion. Su ni kekuei kua'ankuei
nagua ja vi xtuu kaji mai ja masu
ndi'i ka kandija jion.
20 Su in in maa ni, chi ni skuun
ia Dios Espíritu ya ja ka oo jin ni,
te ndi'i ya'a ka jini ni.
21 Tee san tno'o ya'a nuu in in
ni, chi ka jini ni tno'o ndaa, te
masu ja tu ka jini ni, chi ka jini
gua'a maa ni ja ni in tno'o tno'o,
tu nagua vaji nuu tno'o ndaa.
22 ¿Te na in kuu ja ka'an tno'o
tno'o yun? Suu kuu ñayiu ka'an ja
masu Jesús kuu ndija Kristu, ia ni
tetniuu Dios. Su ñayiu ya'a kuu ja
ndakoo siki Kristu ja tu ndaa yu'i
ja jini Tata Dios jin Se'e ya.
23 Chi ndi'i ñayiu tu ndaa yu'u
ja kandijai Se'e Dios, te masu oi
jin Tata Dios. Te ñayiu ndaa yu'u

ja kandijai Se'e Dios, te suni oi jin
Tata Dios.
24 Te yun guaa vi tava'a gua'a ni
tno'o va'a ia Dios ja ni ka onini
ni ndee jaxtnañu'u. Te nuu ja ka
tava'a gua'a ni tno'o ja ni ka onini
ni ndee jaxtnañu'u, nuu saa, te
suni vi koo ni jin Se'e Dios vi maa
Tata Dios.
25 Te tno'o ya'a kuu ja ni kee
yu'u Jesukristu nuu in ion ja vi
kotekuo nikuii nikani.
26 Tee san tno'o ya'a nuu in in
ni, nagua ja vi kuni ni ndee ñayiu
ka nduku ja vi xnda'u ña.
27 Su in in maa ni, chi ni skuun
ia Dios Espíritu ya ja ka oo jin
ni, te masu nini kuu ja na in
kaxtno'o nuu ni, chi maa Espíritu
kuu ia kaxtno'o ndi'i nuu in in
ni, te tno'o kaxtno'o ya kuu tno'o
ndaa, te masu tno'o xnda'u ña
kuu. Te yun guaa vi kondikin
ni Jesukristu, nagua kaxtno'o maa
Espíritu ia Dios.
28 Te vitna kaxtno'o san nuu
in in ni ja ka kuu ni na kuinio
se'e san, te siun ni vi kondikin
ni Jesukristu, nagua ja vi koyutnu
anuo nuu na ndenta ya, te ma vi
kukanoo ja vi tayu'u nuo nuu ya
nuu na ndenta ya.
29 Chi nuu ka jini maa ni ja
Jesukristu kuu ia ndaa, te suni vi
jinkui'nu ini ni ja ndi'i ñayiu ja ka
sa'a ndaa ka kuu ndija se'e maa ia
Dios.

3

Ñayiu ka kuu se'e ia Dios

1 Vi kondia'a ni naxa kutoo ña
Tata Dios, ja vi konanio se'e maa
ya, te saa ka kuo. Te yun guaa tu
ka jini ña ñayiu ñuyiu jion, chi tu
ni ka jini ia Dios.
2 Ñani kua'a ja kutoo ña san,
ja se'e maa ia Dios ka kuo, te
chia'an ka ja skuni kaji ña maa
ya naxa vi koo nuu ndajiokuiin
ya. Su ka jinio ja nuu na ndenta
maa Jesukristu, te vi koo nagua oo
maa ya, chi vi kunio ya, nagua oo
nagua kaa ya.
3 Te ndi'i ñayiu ja ka ndetu
ka'nu nuu ndajiokuiin Jesukristu,
chi siun ni ka ndasavii anui,
nagua oo maa ya ja ia vii kuu ya.
4 Te ndi'i ñayiu ka sa'a yika
kuechi, ka jiso kavai Ley ia Dios,
chi yika kuechi yun sa'a ja jiso
kavao Ley ya.
5 Te ja ka jini maa ni ja ni kii
Jesukristu ñuyiu ya'a ja ni kindee
ya yika kuechio, te tu sa'un na
yika kuechi maa ya.
6 Te ndi'i ñayiu ja siun ni ka oi
jin ya, tu na yika kuechi ka sa'a
kai. Su ndi'i ñayiu ja ka sa'a ni
yika kuechi, ni ja tu ka jini ya, te
ni tu ka jinkui'nu ini na ia kuu ya.
7 Te maa ni ja ka kuu ni na
kuinio se'e san, vi koto ni maa ni
ja ni in ñayiu ma vi xnda'u ña, chi
ñayiu sa'a tniuu ndaa, te sui kuu
ñayiu ndaa, nagua oo maa ya ja ia
ndaa kuu ya.
8 Su ñayiu sa'a ni yika kuechi,
te oi nuu nda'a Tachi, chi Tachi
kuu ja sa'a yika kuechi ndee
jaxtnañu'u nuu ni junkoo ñuyiu.
Te yun guaa ni kii Se'e ia Dios ja
ni xnaa ya tniuu sa'a Tachi yun.
9 Te ndi'i ñayiu ja ka kuu se'e
ia Dios, tu ka sa'a kai yika kuechi,
chi ndikin tata maa Dios ka kui, te
siun ni ka oi nuu ya, te ma kuu vi
kondikin kai ichi yika kuechi, chi
se'e maa Dios ka kui.
10 Te ya'a kuu nuu ka xne'i mai
ndei ka kuu se'e ia Dios, te ndei ka
kuu se'e Tachi, chi ndi'i ñayiu tu
ka sa'a tniuu ndaa, te tu ka ka'an
toi ñani, te masu se'e Dios ka kui.

Na vi ka'an too tna'o

11 Chi ya'a kuu tno'o ja ni ka jini
so'o maa ni ndee jaxtnañu'u, ja na
vi ka'an too tna'o.
12 Te ma vi sa'o nagua ni sa'a
Caín, ja ni oo de nuu nda'a Tachi,
te ni ja'ni de ñani de. ¿Te na ja'a
kuu ja ni ja'ni ña de? Chi tniuu

kue'e ni osa'a de, te ñani de, chi
tniuu ndaa ni osa'i.
13 Ñani vi kua'a maa san ja ka
skua'o, ma vi kukui'a ini ni nuu ja
ka ka'an u'u ña ñayiu ñuyiu jin ni.
14 Su yoon, chi ka jinio ja ni ka
okuo na kuinio ndiyi, su vitna te
ka tekuo, chi ka ka'an too in in
ñanio. Te ñayiu tu ka'an too in
ñani, te kui na kuinio ndiyi nuu
ya.
15 Chi ndi'i ñayiu ja ka'an u'u
in ñani, te kui na kuinio in ñayiu
ja'ni ndiyi, te ka jini gua'a maa ni
ja ni in ñayiu ja'ni ndiyi, ma ni'i
ta'ui ja kotekui nikuii nikani.
16 Te ya'a kuu nuu ka jinio naxa
ka ka'an too tna'o, chi ni soko
Jesukristu maa ya ja ja'a in ion,
te suni yoon, na vi soko mao vi
guaa ndee na vi kuo ja ja'a ñayiu
ka skua'a.
17 Su nuu ja ndee ñayiu neva'a
nagua oo nuu ñuyiu ya'a, te ndia'i
in ñani ja kunda'u kukee ñayiu
yun, te kuxii nagua neva'i, ¿nuu
saa te naxa koo ja ka'an too ia Dios
ini anui?
18 Te maa ni ja ka kuu ni na
kuinio se'e maa san, ma vi ka'on
ja ka ka'an too tna'o jin tno'o uun
sua'a ni, chi vi na vi sa'a ndaa
ndijao.
19 Te ya'a kuu nuu ka jinio ja ka
kuo in ñayiu ndaa, te ka kukanu
inio jin anuo ja ka oo gua'o nuu ia
Dios.
20 Su nuu ja anuo xtavi kuechi
ña na in jakue'e ka sa'o, te ka'nu
ka kuu ia Dios saa anuo, te maa
ya, chi jini ya ndi'i nagua ka sa'o.
21 Ñani kua'a ja ka'an too ña
san, nuu ja anuo, tu nagua xtavi
kuechi ña, nuu saa te ka kukanu
inio ja vi kuyatnio nuu ia Dios.
22 Te nani guaa kuu ja ka jikaon
nuu ya, te vi ni'o, chi ka jantno'o
nagua tatnuni ya, te ka sa'o nagua
junkuaan ini ya.
23 Te tno'o ya'a kuu ja tatnuni
ya, ja na vi kandijao sivi Se'e maa
ya Jesukristu, te na vi ka'an too
tna'o, nagua ni tatnuni ya ja vi
sa'o.
24 Te ñayiu ka jantno'o nagua
tatnuni maa ia Dios, chi siun ni ka
oi jin ya, te suni siun ni oo ya jin.
Te ya'a kuu nuu ka jinio ja ka oo
jin ya, chi ni taa ya Espíritu ya ja
oo ini anuo.

4

Oo Espíritu ia Dios vi oo espíritu xnda'u ña

1 Ñani kua'a, ja ka'an too ña
san, ma vi kandija ni ndi'i ñayiu
ka ka'an ja jin Espíritu ia Dios
ka kaxtno'i, chi vi koto tnuni ni
jin kondio'ni a ndija ja Espíritu ia
Dios oo jin. Chi kuakua'a ñayiu
tno'o ka oo ñuyiu ya'a ja ka kachi
ja tno'o ia Dios ka ka'in.
2 Te sua'a saa kuu vi kuni ni na
in kaxtno'o jin Espíritu ia Dios, chi
ndi'i ñayiu ndakuni ja Jesukristu
kuu ia ni tetniuu Dios, te ni okuu
ndija ya teyii jin yiki kuñu, te
ñayiu yun guaa oi jin Espíritu ia
Dios.
3 Te ndi'i ñayiu tu ka ndakuni ja
Jesukristu ni okuu ndija ya teyii,
te tu na Espíritu ia Dios oo jin,
te ñayiu ya'a ka kuu ja ka oo jin
espíritu kue'e ja ka ndakoo siki
Jesukristu. Te ja ka jini so'o maa
ni ja vajikuei, te vitna, chi ja ka oi
nuu ñuyiu ya'a.
4 Te maa ni ja ka kuu ni na
kuinio se'e san, ja ka oo ni jin maa
ia Dios, te ja ni ka kundee ni, ni ka
ja'nu ni ñayiu inu tno'o yun, chi
ka'nu ka kuu ia ka oo jin ni, saa ja
ka oo jin ñayiu ñuyiu ya'a.
5 Chi ñayiu ñuyiu ka kui, yun
guaa ka ka'in tno'o ja oo ñuyiu, te
ñayiu ñuyiu ya'a, chi ka nini tno'o
ka ka'in yun.
6 Su mao, chi ka oo jin ia Dios,
te ñayiu ka jini ia Dios, chi ka
nini tno'o ka ka'on. Te ñayiu tu
ka oo jin ia Dios, chi tu ka nini
tno'o ka ka'on. Te ya'a kuu nuu
ka jini kajio ndee ñayiu ka oo jin

Espíritu ndaa, te ndee ñayiu ka oo
jin espíritu ja xnda'u ña.

Kutoo ña ia Dios jion

7 Ñani kua'a ja ka'an too ña san,
na vi ka'an too tna'a in in mao, chi
nuu Dios vaji ja ka'an too tna'o.
Chi ndi'i ñayiu ja ka'an too tna'i,
te se'e Dios ka kui vi ka jini ia Dios.
8 Te ñayiu ja tu ka'an too tna'i,
te tu jini Dios, chi ia kutoo ña kuu
ya.
9 Chi ya'a kuu nuu ni xne'e ia
Dios ja kutoo ña ya jion, chi ni
tetniuu ya invaa Se'e ya ja ni
kii nuu ñuyiu ya'a, nagua ja jin
ma'ñu sagua Se'e ya, te vi kotekuo
nikuii nikani.
10 Te ya'a kuu nuu xne'e naxa
kutoo ña ia Dios, te masu yoon ni
ka kutoo Dios, chi maa ya ni kutoo
ña, te yun guaa ni tetniuu ya Se'e
ya, ja ni ji'i ya nuu ni tniuya'u ya
yika kuechio.
11 Ñani kua'a ja ka'an too ña
san, Dios chi saa ni sa'a ya ja
kutoo ña ya jion, te suni yoon na
vi ka'an too tna'a in in mao.
12 Ni in ñayiu tu sa'un na ama
ka jini nui Dios, su nuu ja ka ka'an
too tna'a in in mao, te siun ni
oo Dios jion, te ja kutoo ña ya
skunkuu ndaa nuu in ion nuu ka
ka'an too tna'o.
13 Chi ni taa Dios Espíritu ya ja
ka oo jion, te yun guaa ka jinio ja
ka oo jin Dios, vi suni oo ya ini
anuo.
14 Te maa san, chi ni ka jini san
jin nuu san, te ka ndakani san
ja ni tetniuu tata Dios Se'e ya ja
skaku ni'nu ya ñayiu ñuyiu.
15 Te ndi'i ñayiu ndakuni ja
Jesús kuu Se'e ia Dios, te siun ni
oo Dios jin, te suni siun ni oi jin
Dios.
16 Te maa san, chi ka jini san vi
ka kandija san ja ia Dios, chi siun
ni kutoo ña ya jin in ion, chi ia
kutoo ña kuu ya, te na ñayiu siun
ni ka'an too tna'i, te siun ni oi jin
Dios, te suni siun ni oo Dios jin.
17 Saa te skunkuu ndaa ya nuu
in ion ja ka ka'an too tna'o, nagua
ja vi kukanu inio, te ma vi koyu'o
kiuu sandaa ya kuechi, chi nagua
ni oo maa Jesukristu nuu ñuyiu, te
suni saa ni ka oo yoon nuu ñuyiu.
18 Chi nuu ka ka'an too tna'o,
te tu na tno'o yu'u oo, chi kujioo
ja ka yu'o nuu ka ka'an too tna'a
gua'o. Te yun guaa nuu ja ndee
in ñayiu yu'u, te kuini ka ja ka'an
too tna'a ndandai, chi ja yu'i yun
kaxtno'o ja yu'i ja vatuni tetniuu
ia Dios tnundo'o siki.
19 Te yoon, chi ka kutoo ia Dios,
chi maa ya xtnañu'u ka, ni kutoo
ña.
20 Su nuu ja ndee in ñayiu ka'an:
“Sein, chi kutoo san ia Dios”, te
ka'an u'ui in ñani, te chia tno'i.
Chi na in tu ka'an too in ñani
ja jini ñai jin nui, ¿te naxa kuu
kokutoi ia Dios, te tu na ama ka
jini ya jin nui?
21 Te mao, chi ka neva'o tno'o ni
tatnuni maa Jesukristu nuu ka'an
sua'a, ja ñayiu kutoo ia Dios, te
suni na ka'an toi in in ñani.

5

Ñayiu ka kandija ka kundee nuu ñuyiu

1 Te ndi'i ñayiu ja ka kandija
ja Jesús kuu Kristu, ia ni tetniuu
Dios, te se'e maa Dios ka kui. Te
ndi'i ñayiu ka kutoo ia kuu Tata,
te suni ka ka'an toi ñayiu ka kuu
se'e maa ya.
2 Te nuu ka kutoo ia Dios, te ka
sa'o nagua tatnuni ya, te yun kuu
nuu ka jinio ja suni ka ka'an too
ñayiu ka kuu se'e maa ia Dios.
3 Chi ja ka kutoo ia Dios kuu ja
ka jantno'o nagua tatnuni ya, te
tno'o tatnuni ya, chi masu ja vijin
ndeva'a kuu ja vi skunkuo.
4 Chi ndi'i ñayiu ka kuu se'e maa
ia Dios ka kundei nuu ñuyiu. Chi
ja ka kandijao sa'a ja ka kundeo
ka kuu nija'nuo nuu jakue'e oo
nuu ñuyiu.

5 Te ñayiu ja ka kandija ja Jesús
kuu Se'e Dios, maa ni ñayiu yun
guaa ka kundei ka kuu nija'nui
nuu jakue'e oo nuu ñuyiu.

Tno'o ja ka ndakani ndaa ja ja'a
Se'e ia Dios

6 Te Jesukristu kuu ia ni kii
ñuyiu jin ndute vi niñi, te masu
maintno'o ni kii ya ja ni jandute
ya jin ndute, chi suni ni jati niñi
ya nuu ni ji'i ya. Te Espíritu kuu
ia ndakani ndaa ja ja'a ya, chi maa
Espíritu Dios kuu ia ka'an ndaa
ndija.
7 Chi uni testiu ka oo andivi ja
ka ndakani tno'o ndaa: [maa Tata
Dios, vi Tno'o ya, vi Espíritu ya, te
ndi uni ya'a kuu invaa ni Dios]. *
8 Te suni uni testiu ka oo ñuyiu
ja ka ndakani tno'o ndaa: maa
Espíritu vi ndute vi niñi ya, te ndi
uni ya'a inuu ni ka ndakani.
9 Te nuu ja ka janta'uo tno'o
ja ka ndakani ndaa ñayiu, te
ka'nu ka kuu ja vi kuanta'uo tno'o
ndakani maa ia Dios, chi ya'a kuu
tno'o ndaa ja ndakani ya ja ja'a
Se'e ya.
10 Te ñayiu kandija Se'e ia Dios,
chi janta'ui tno'o ni ndakani ya, su
ñayiu ja tu kandija ia Dios ka'in
ja ia xnda'u ña kuu ya, chi tu
kandijai tno'o ni ndakani ya ja ja'a
Se'e ya.
11 Te ya'a kuu tno'o ndaa ja
ndakani maa ia Dios: ja taa ya
ja vi kotekuo nikuii nikani, te jin
ma'ñu sagua Se'e ya vi ni'o ja vi
kotekuo.
12 Chi ñayiu oo jin Se'e ia Dios,
te kotekui nikuii nikani, su ñayiu
ja tu oo jin Se'e ya, te ma kotekui.

Xteku Juan ñayiu ka kandija

13 Tno'o ya'a ni tee san nuu in in
ni ja ka kandija ni sivi Se'e ia Dios,
nagua ja vi kuni ni ja vi koteku ni
nikuii nikani.
14 Te ya'a kuu nuu ka kukanu
inio ia Dios, ja nuu ja ka jikaon
nuu ya nagua kuini maa ya, te
nini ya tno'o ka ka'on.
15 Te nuu ja saa, te ka jinio ja
nini ya nani guaa kuu ja ka jikaon
nuu ka ndakuatuo, te ka kukanu
inio ja vi ni'o nagua ka jikaon nuu
ya.
16 Te nuu ja ndee in ñayiu ndia'a
in ñani ja ka sa'i yika kuechi ja
masu in kuechi ja jaka ña ja kui,
te na ndakuatui ja ja'a ñani yun
nuu ia Dios, te ndakuña'a ya ja
kotekui. Ya'a kuu ñayiu ka sa'a
yika kuechi ja masu ja vi kui kuu.
Oo yika kuechi ja jaka ña ja vi kui,
te ma ka'an san ja vi ndakuatui ja
ja'a ñayiu yun.
17 Chi ndi'i jakue'e kuu yika
kuechi, su oo yika kuechi ja masu
jaka ña ja kuu ñayiu.
18 Chi ka jinio ja ñayiu ka kuu
se'e ia Dios, tu ka sa'a kai yika
kuechi, chi jito ña Jesús, ia kuu
Se'e maa Dios, te tu ska'an ña
Tachi.
19 Te ka jinio ja ka oo jin maa
Dios, te sava ka ñayiu nii ñuyiu
ka yi'i nuu nda'a Tachi.
20 Su ka jinio ja ni kii Se'e maa
Dios, te ni taa ya ja ni ka jinkui'nu
inio, nagua ja vi kunio ia Dios
ndaa. Te ka oo jin ia ndaa, ja kuu
maa Se'e ya Jesukristu. Te ia ya'a
kuu Dios ndandaa ja taa ya ja vi
kotekuo nikuii nikani.
21 Te maa ni ja ka kuu ni na
kuinio se'e san, vi koto ni maa ni,
te ma vi chiñu'u ni chu'chi ñuyiu
ya'a.
Saa na kokuu.

* **5:7 5:7** Tno'o ya'a, chi tu nagua vaji nuu ndi'i tutu jana'a.

Tutu kuu uu ni tee Juan, tee ni chitniuu ña Jesukristu

1 Maa san kuu Juan, tee nija'nu
nuu ñayiu ka skua'a, tee san tutu
ya'a nuu ña'a ni kaji ña ia Dios vi
nuu se'e ña,* ja ka'an too ndeva'a
ndija san, te masu maintno'o sein
ka'an too ña, chi suni ndi'i ñayiu
ka jini tno'o ndaa.
2 Chi ka'an too ña san ja ja'a
tno'o ndaa ja oo ini anuo, te vi koo
jion nikuii nikani.
3 Te maa Tata Ja'nuo jin Jito'o
Jesukristu, ia kuu Se'e ya, na
chindee chituu ña ya, te na
kunda'u ini ña ya, te vi koo ni jin
jamani maa ya vi jin tno'o ndaa ya
vi ja kutoo ña ya.

Vi koyutnu ni jin tno'o va'a Jesukristu

4 Ni kusii ndeva'a ini san, chi ni
nuku'un san sava se'e ni ja ka jikai
jin tno'o ndaa, nagua ni tatnuni
maa Tata Dios nuo ja vi sa'o.
5 Vitna te jikanta'u san nuu ni, vi
kua'a, ja na vi ka'an too tna'o. Te
tno'o ja tee san ya'a, chi masu in
tno'o ja tatnuni jaa kuu, chi tno'o
ja ni ka jinio ndee jaxtnañu'u kuu.
6 Te ja vi ka'an too tna'o kuu
ja vi kakao nagua tatnuni maa ya
nuo. Te ya'a kuu tno'o tatnuni
ya nuu ni: ja vi ka'an too tna'a
ni, nagua ni ka onini ni ndee
jaxtnañu'u.
7 Chi kuakua'a ñayiu ka xnda'u
ña ni kekuei nuu ñuyiu ya'a, te tu
ka ndakuni ja Jesukristu ni okuu
ndija ya teyii. Te ñayiu ka sa'a
sia'a ka kuu ñayiu ka xnda'u ña
vi ka ndakoi siki Jesukristu.
8 Vi koto va'a ni maa ni, nagua ja
ma vi skunaa ni ya'u ja vi ni'i ni ja
ja'a tniuu gua'a ka sa'a ni, chi saa
sua'a vi ni'i ni ndi'i ja vi kuta'u vi
kundetu ni.
9 Chi nani kuu ñayiu ndasonee
inka tno'o siin, te tu oi jin tno'o ni
kaxtno'o Jesukristu, nuu saa te tu
oi jin ia Dios. Su na ñayiu oo ni
jin tno'o ni kaxtno'o Jesukristu, te
ñayiu yun guaa oi jin Tata Dios vi
jin Se'e ya.
10 Te nuu na in ñayiu majakoto
ña jin ni, te tu kaxtno'i tno'o ya'a,
te ma vi kuanta'u ni jin nuu ve'e
ni, ni ma vi ndakantno'o tna'a ni
jin.
11 Chi na in ndakantno'o tna'a
jin, te kiundui nuu tniuu kue'e ja
sa'a ñayiu yun.

Ndetu ka'nu Juan ja jinkoto ña de

12 Oo kuakua'a tno'o ja ka'an ka
san nuu in in ni, su tu kuini san
ja tee san nuu tutu jin tinta, chi
ndetu ka'nu san ja kenta san nuu
ka oo ni, te jian vi ndatno'o, nagua
ja saa te vi kusii ini ndeva'o.
13 Te ka ndakantno'o ña se'e
ña'a kuu ku'u ni, inka ña'a ni kaji
ia Dios, ¿a kukueni ka oo ni? Te
saa vi ka'an ni jin.
Saa na kokuu.

* **1:1 1:1** Kuu vi jinkui'nu inio ja ka'an jin in veñu'u vi jin ñayiu ka skua'a yun.

Tutu kuu uni ni tee Juan, tee ni chitniuu ña Jesukristu

1 Maa san kuu Juan, tee nija'nu
nuu ñayiu ka skua'a, ja tee san
tutu ya'a nuu Gayo, tee ka'an too
ndaa ndija san.
2 Ñani ja ka'an too ña san,
jikanta'u san nuu ia Dios ja ja'a ni,
ja ndi'i tniuu sa'a ni na kee vii kee
va'a jin ni, te koo va'a ni, nagua oo
va'a anu ni nuu ia Dios.
3 Ni kusii ndeva'a ini san nuu
ni kikuei ñani ka skua'a, te ni ka
ndakani de ja skunkuu ndaa ni
nuu ia Dios vi naxa jika ni jin tno'o
ndaa.
4 Te tu na in guaa kuu ka ja kusii
ini san, chi ja ni ni'i tno'o san ja
ñayiu ka kuu na kuinio se'e san
ka jikai nuu ichi ndaa.

Vi chituo ñayiu ka xtutenuu tno'o ia Dios

5 Ñani ja ka'an too ña san, gua'a
ndeva'a sa'a ni ja chituu ni taka
ñanio ja ka skua'a, te vi'i ka ndi'ni
ni ja ja'a ñanio ja tu ni ojini ni.
6 Chi ka ndakani de nuu ñayiu
ka skua'a ya'a naxa ka'an too ni
de. Te tanunda'a ni chituu ni
de nagua ka ja'ni ña jin de ja
kuu ki'inkuei de nuu ichi, nagua
junkuaan ini maa ia Dios.
7 Chi ni kekuei de kua'ankuei
de ja vi kunukuechi de nuu Je-
sukristu, te tu ni ka janta'u sa'un
de nagua ka chituu ña ñayiu tu ka
kandija ia Dios.
8 Te yun guaa yoon, chi kanuu ja
vi chituo tee yun, nagua ja vi chi-
tuu tna'o jin de nuu ka kaxtno'o
de tno'o ndaa nuu ñayiu.

Ni sa'a Diótrefes jakue'e

9 Ja ni tee san in tutu nuu ñayiu
ka skua'a, su Diótrefes, chi tu
janta'u de tno'o ja tatnuni san, chi
junkuaan ini maa de ja kotatnuni
de nuu ñayiu yun.
10 Te yun guaa nuu ki'in san,
te kuxeen san nuu de, ja jika de
ka'an kue'e de vi ka'an tno'o de
sikio. Te ni tu ndenuu ini de
ja siun sa'a de, chi ni tu janta'u
de taka ñani ja jinokuei, te ñayiu
ka kuini ja vi kuanta'u ñai, te tu
jandetu de, te skunu ña de nuu ka
oo ñayiu ka skua'a yun.
11 Ñani ja ka'an too ña san, ma
kondikin ni ñayiu ka sa'a jakue'e,
chi kondikin ni ñayiu ka sa'a
java'a. Chi ñayiu ka sa'a java'a
yun ka kuu se'e ia Dios, su ñayiu
ka sa'a jakue'e yun, chi tu ka jini
ia Dios.
12 Te ndi'i ñayiu ka ndakani
java'a sa'a Demetrio, te vi ndee
tno'o ndaa maa ia Dios ndakani.
Te suni sein, chi ndakani san taka
java'a sa'a de, te jini maa ni ja
tno'o ndaa ndakani san.

Ndetu ka'nu Juan ja jinkoto ña de

13 Te oo kua'a ka tno'o ja ka'an
san nuu ni, su tu kuini san ja tee
san in tnuu jin tinta.
14 Chi ndetu ka'nu san ja yachi
ni jakoto ña san, te jian vi
ndatno'o.
15 Te koo ni jin tno'o mani. Te
ñayiu ka skua'a ja ka oo ya'a ka
ndakan tno'o ña, ¿a kukueni oo
ni? Te tanunda'a ni ndakan tno'o
ni in in ñayiu ka skua'a ja ka oo
jin ni jian, ¿a kukueni ka oi?, te
saa na vi ka'on.

Tutu ni tee Judas, tee ni chitniuu ña Jesukristu

1 Maa san kuu Judas tee ji-
nokuechi nuu Jesukristu, ñani Ja-
cobo. Te tee san tutu ya'a nuu
maa ni ja ka kuu ni ñayiu ni kana
ña Tata Ja'nuo ja kutoo ña ya,
te tava'a ña ya jin ma'ñu sagua
Jesukristu.
2 Te na kaya ja ka'an nda'u
ka'an kee ña ya, vi jamani ya vi
ja kutoo ña ya.

Vi koto ni maa ni jin ñayiu ka xnda'u ña

3 Ñani, kua'a, ja ka'an too ña
san, ni ndioo ndeva'a ini san ja tee
san in tutu ja ja'a ja skaku ni'nu
ña Jesukristu jion. Su ni jini san ja
kanuu ka ja tee san tutu ya'a nuu
xteku ña san ja vi nduku ndee ni
vi kandija gua'a ni tno'o va'a ya ja
ni jiña'a ia Dios invaa ni jichi nuu
ñayiu maa ya.
4 Chi ni ka kiunduu yu'u sava
tee ka xnda'u ña ne'u maa ni.
Te tee yun, chi ndee jana'a ja
ka yikua'a de nuu ia Dios ja vi
tniuya'u de yika kuechi de, chi
tee kue'e ndeva'a ka kuu de, te
ka tee ni de ja Dios, chi ia nda'u
ini kuu ya, te kuu vi sa'a de taka
jane'e jayichi, te tu ka ndakuni de
ja invaa maa Jito'o Jesukristu kuu
ia tatnuni nuu ndi'i.
5 Te kuini san ja ndaska'an
ña san, visi ja ka jini ni ndi'i
tno'o ya'a, ja visi ni skaku ni'nu
ña Jito'o jin ñayiu Israel nuu ni
ndene'e ña ya ñuu Egipto, su nuu
kuee ka, te ni xnaa ña ya jin sava
ñayiu yun ja tu ni ka kandijai ya.
6 Te suni vi kona'a ni ja ia ka
jinokuechi nuu Dios ja tu ni ka jito
va'a ya tniuu ni ka ondiso ya, te
ni ka xndoo ya nuu ni ka oo ya
andivi. Te ni jasi ña ia Dios vekaa
nee nuu siun ni vi koo ya, guaa
ndee maa kiuu ka'nu ja sa'a ndaa
ya kuechi.
7 Te nagua ni ka sa'a ia ka
jinokuechi nuu Dios, te suni saa
ni, ni ka sa'a ñayiu ñuu Sodoma
vi ñuu Gomorra vi sava ka ñuu
ja ka netna'a yatni jin. Chi ni
ka sa'i kuechi ñuyiu vi ndi'i taka
jane'e jayichi ja masu ja vi sa'i
kuu, te ni junkuei nuu tnundo'o
ja ka kai nuu ñu'u nikuii nikani,
te yun guaa ka kui in taniñu nuu
ndi'i ñayiu.
8 Te vi suni saa ni ka sa'a tee ka
xnda'u ña ja ka oo de ne'u maa
ni, chi ka ka'an de ja ni skuni ña
ia Dios nuu jani, te jin yun ka sa'a
de kuechi ñuyiu vi ka skexiko de
tniuu ndiso Jito'o vi ka kane'e de
jin ia ka kuu na'nu ka.
9 Su na ni ka tee tna'a Miguel,
ia kuu ka'nu ka ja jinokuechi
nuu Dios jin Tachi, nuu ni ka
kindee tna'a ya jin Tachi yun yiki
kuñu Moisés, te tu ni kii ini ya
ja xtau tnia'a ya Tachi yun, chi
sua'a jiña'a Miguel: “Maa Jito'o na
kuxeen nuu ron”.
10 Su tee ka xnda'u ñayiu ya'a,
chi ka kane'e de jin ndi'i ja tu ka
jini de. Te ka sa'a de nagua vaji
nuu jajintnuni maa de, na kuinio
kiti, ja tu jini ti nagua sa'a ti, te jin
ja ka sa'a de yun sa'a ja vi naa de.
11 Te nda'u ni ka de, chi ka
ndikin de ichi ni jika Caín ja ni
ja'ni de ñani de, te ka ndioo ini
de ja vi ni'i de xu'un, guaa ni ka
kiunduu de nuu ichi kue'e ja ni
ojika Balaam, te vi naa de nagua
ni ndo'o Coré ja ni xnaa ña ia Dios
nuu ni ndakoo de siki Moisés.
12 Chi ka kuu tee ya'a na kuinio
in ja sa'a tne'e ña jin ni nuu ka
sa'a ni viko ja ka kunda'u ini tna'a
ni, chi ka jaa ka ji'i de, te ka kusii
ndeva'a ini de, te ni tu ka ndi'ni de
nagua ka kuu sava ka ñayiu, chi
nani ja ka kuu maa de ka ndi'ni
de. Te ka kuu de na kuinio viko
ja tu na sau ndiso, te ya'a yun

ni xtechi ña tachi, axi na kuinio
yutnu, ja tu na kiti vixin in yoo
kuun maa ti. Te ka kuu de na
kuinio yutnu ja ni kana ndiso ndi'i
tnu jin yo'o tnu, te ni ji'i sa'un tnu.
13 Te suni ka kuu de na kuinio
nuu jiso xeen ndeva'a nuu ndute
mar, te ndajinonta ti'iñu tne'e, te
saa ndatuu jakue'e ka sa'a de ja
taa kanoo ña nuu ka jini ñayiu. Te
suni ka kuu de na kuinio kimi ja
jino kua'an jino vaa ti, te ja otua'a
in nuu nee ndeva'a nuu vi koo de
nikuii nikani.
14 Te suni sua'a ni ka'an Enoc,
tee ni ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a, tee kuu tatatno'o kuu uja
Adán nuu ni ka'an de sua'a ja ja'a
tee ka xnda'u ña yun: "Ni jini san
Jito'o ja vaji ya jin kuakua'a mil ia
ka jinokuechi nuu ya,
15 ja sa'a ndaa ya kuechi ndi'i
ñayiu, te vi tniuya'u ñayiu kue'e
ndi'i jane'e jayichi ni ka osa'i vi
ndi'i tno'o kue'e ni ka oka'in siki
ya, ja ka kui ñayiu kue'e ja ka sa'i
yika kuechi". Ni kachi Enoc.
16 Te tee ya'a, chi nino'o ni ja
ka ka'an kuechi de vi ka ka'an de
kuentu ñayiu, te maa ni ka nduku
de java'a maa de, te ka ka'an teyii
ndeva'a de vi ka ka'an yiñu'u de
nuu ñayiu nani ja vi kene'e de
jayiñu'u maa de.

Xteku ña Judas jin ñayiu ka skua'a

17 Su maa ni, vi ñani vi kua'a ja
ka'an too ña san, vi kondaka'an
maa ni tno'o ni ka kaxtno'o tee ni
chitniuu Jito'o Jesukristu,
18 nuu ni ka ka'an de: "Nuu kuy-
atni kiuu sandi'i, te vi koo ñayiu
vi kuaku ndee ña, te vi kosa'i
jane'e jayichi nagua ka junkuaan
ini mai", ka kachi de.
19 Te ñayiu kue'e ya'a ka kuu ja
ka sa'a ja ka ja'nde tna'a ñayiu ka
skua'a, chi ka sa'i jane'e jayichi ja
ka kusii ini jin yiki kuñui, te tu na
Espíritu ia Dios ka oo jin.
20 Su maa ni, vi ñani vi kua'a ja
ka'an too ña san, vi koyutnu ni jin
tno'o vii tno'o va'a ka kandija ni,
te vi ndakuatu ni jin ma'ñu sagua
Espíritu ia Dios.
21 Te vi koo ni jin Dios, ia kutoo
ña. Te vi kondetu ka'nu ni ja
kunda'u ini ña Jito'o Jesukristu
guaa ndee na taa ya ja vi koteku
ni nikuii nikani.
22 Te vi kunda'u ini ni sava
ñayiu tu ka kandija gua'a.
23 Te vi ndatau ni sava ñayiu
ja vi skaku ni'nu ni jin nuu ñu'u
andeya, te vi kunda'u ini ni sava
kai, su vi koto ni maa ni jin jakue'e
ka sa'i yun, te vi kukini ini ni guaa
ndee sa'un ka ni'nui, chi ni ka kuu
tne'e jin yika kuechi ka sa'i yun.

Ndakuanta'u Judas nuu ia Dios

24 Maa Dios kuu ia ka'nu
ndeva'a ja tava'a ña ya ja ma
junkuei ni nuu taka jakue'e, te
sa'a ya ja ndentakuei vii ni nuu
ye'e tajan ya, te vi kosii ini ni nuu
ya.
25 Te maintno'o maa ya kuu Dios
ndichi ndeva'a, ia skaku ni'nu ña
jin ma'ñu sagua Jito'o Jesukristu.
Te nuu maa ya na koo jayiñu'u, vi
na koo jaka'nu ndeva'a ya, vi na
kotatnuni ya, vi na kondiso tniuu
ya nuu ndi'i tu'u ndee ama ka
vi vitna vi nikuii nikani. Saa na
kokuu.

Tniuu ja ni skuni ña ia Dios jin Juan

1 Ya'a kuu tno'o ja ni jiña'a
ia Dios nuu Jesukristu, nagua ja
ndaxne'e ya nuu ñayiu ka ji-
nokuechi nuu ya, nagua kuu ja
ñama ni kokuu. Te yun guaa
ni tetniuu Jesukristu ia jinokuechi
nuu ya ja skuni ña ya jin sein
ja kuu san Juan ja jinokuechi san
nuu ya naxa kaa ja kokuu.
2 Te ndakani ndaa san ndi'i ja
ni jini san, vi kuu san testiu tno'o
ka'an ia Dios, vi suni tno'o ja ni
ndakani Jesukristu.
3 Na ta'u na ndetu ñayiu ka ka'u
tutu ya'a nuu ñayiu, te suni nase
inu ta'u ñayiu ka nini tno'o ja ni
ka'an ia Dios naxa kokuu, te ka
tanui tno'o ja yoso ya'a, chi ja ni
kuyatni ja skunkuu taka tno'o ja
yoso nuu tutu ya'a.

Ni tee Juan nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo nuu ndi uja veñu'u

4 Maa san kuu Juan, te tee san
tno'o ya'a nuu ñayiu ka skua'a ja
ka oo nuu ndi uja veñu'u ñuu ja
tnii Asia. Te vi kuta'u vi kundetu
ni javii java'a vi jamani ja vaji nuu
Dios, ia kuu Dios vitna, vi ia kuu
Dios ndee jana'a, vi ia ja kii. Te
suni vi kuta'u ni ja vaji nuu uja
Espíritu ja oo nuu tatnuni ia Dios.
5 Te suni vaji nuu Jesukristu,
ia kuu testiu ndaa, ia ni ndateku
xtnañu'u ka ne'u ndiyi, ia tatnuni
nuu taka rey ka oo ñuyiu. Te ni
kutoo ña Jesukristu jin yoon guaa
ni ndakate ya yika kuechio jin niñi
ya.
6 Te ni sa'a ya ja ka kuo rey vi
sutu ja ka jinokuechio nuu Tata
ya, Dios. Te nuu maa ya na koo
jayiñu'u vi jaka'nu nikuii nikani.
Saa na kokuu.
7 Te vi kondia'a ni ja ndee nuu
viko ndii Jesukristu,
te ndi'i ñayiu vi kuni ya, vi guaa
ndee ñayiu ni ka xtuji ña jin
ya,
te nasaa natu'u ñayiu oo nii ñuyiu
vi nda'i vi kana nuu vi kuni
ja ndenta ya.
Saa na kokuu.
8 “Maa rin kuu ia oo xtnañu'u
vi ia oo sandi'i”, kachi Jito'o, ia
kuu Dios vitna, vi ia kuu Dios
ndee jana'a, vi ia ja kii, ia ndakui
ndeva'a.

Ni jini Juan ja ye'e tajan Jesukristu

9 Maa san kuu ñani ni Juan, te
suni inuu ni tnundo'o ka tna'o ja
ka kandijao Jesukristu. Te inuu ni
vi koo nuu tatnuni ia Dios, te inuu
ni ka jandee inio sa'a Jesukristu.
Te ja ja'a ja ndakani san tno'o
ia Dios vi ka'an ndaa san tno'o
Jesukristu, guaa ni ka kakuiko ña
jin san, te ni ka sia'a ña ja oo san
in isla nani Patmos.
10 Te ni oo san jin Espíritu ia
Dios in kiuu maa Jito'o, te ni skuni
ña ya jin san. Te ni jini san ja ni
kana jaa ichi yata san na kuinio ja
nda'i in trompeta.
11 Te kachi:
—Maa rin kuu ia oo ndee
jaxtnañu'u vi ia oo sandi'i. Te
tee nuu in liuru taka ja kuni ron,
te tetniuu ron na ki'in nuu ndi
uja veñu'u ja ka oo Asia, nuu
ñayiu veñu'u Éfeso vi Esmirna vi
Pérgamo vi Tiatira vi Sardis vi
Filadelfia vi Laodicea —kachi ya.
12 Te ni jionenuu san ja kondia'a
san na in kuu ja ka'an jin san, te
nuu ni jionenuu san, te ni jini san
uja kandeleru oro.
13 Te ma'ñu ndi uja kandeleru
yun ni jini san nukuiin in ia kaa
nagua kaa in ñayiu ñuyiu. Te
ni'nu ya in sa'un kani ja kunjino
ndee nuu ja'a ya, te nu'ni yika ya
in sinchu ja kuu oro.
14 Te ixi xini ya, chi ja yayaa
kuu na kuinio ixi ndikachi axi na
kuinio yua'a ja oo nuu yuku yua'a.

Te nduchi nuu ya, chi vi kanda'a
na kuinio yañu'u.
15 Te si'in ya, chi vi yeye'e
na kuinio kaa kuu bronce ja ni
ndua'a nuu jitnu, te vi jiso kuei
kuei ka'an ya, nagua jiso nuu jika
kua'a ndute.
16 Te nda'a kua'a ya nee ya uja
kimi, te yu'u ya ni kana in yuchi
kani ndugua ja xeen nduu jioo
nuu. Te nuu ya, chi vi na kaa
nikandii nuu kuun xenxeen ka'ni
kaa.
17 Te nuu ni jini san ya, te ni
ndonso san nuu ja'a ya na kuinio
ja ni ji'i san. Su ni sonee ya nda'a
kua'a ya siki san, te kachi ya:
—Ma yu'u ron, chi maa rin kuu
ia oo xtnañu'u vi ia oo sandi'i.
18 Ia teku kuu rin, chi ni ji'i rin,
su ni ndateku rin, te vitna chi teku
rin nikuii nikani. Saa na kokuu.
Te yinda'a rin ndakaa jakue'e ja
ja'ni ñayiu vi ndakaa ñuu ji'i.
19 Nuu saa te tee nuu tutu nagua
kuu ja ni jini ron, nagua oo vitna,
vi nagua kuu ja koo nuu kuee ka.
20 Te ya'a kuu tno'o yiyu'u ja
ka'an siki ndi uja kimi ja ni jini
ron nee rin ichi nda'a kua'a rin
jin ndi uja kandeleru ja ni jini
ron: ndi uja kimi yun ka kuu ia
ka jinokuechi nuu Dios ja ka jito
ndi uja veñu'u yun, te ndi uja
kandeleru ja ni jini ron yun ka
kuu ndi uja veñu'u.

2

Tno'o ja kua'an nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo veñu'u ñuu Éfeso

1 Ni ka'an Jesús nuu maa san ja
kuu san Juan, te kachi ya:
—Tee tno'o ya'a na ki'in nuu ia
jinokuechi nuu Dios ja jito ñayiu
ka skua'a veñu'u oo ñuu Éfeso:
Sua'a ka'an ia nee uja kimi ichi
nda'a kua'a ya, te jika ya ma'ñu
ndi uja kandeleru oro:
2 "Ja jini rin ndi'i ja ka sa'a
ron, te ndia'a rin ja ka nduku
ndee ndeva'a ron ka satniuu ron,
te ka jandee ini ron jin tniuu ka
sa'a ron. Te suni jini rin ja tu
ka kundee ini ron jin ñayiu ka
sa'a jakue'e, chi ka jito tnuni ron
taka tee tno'o ka ka'an ja tee ni
chitniuu rin ka kuu de, su masu
inu ndija de, chi ni ka sinotuu ron
de ja tee tno'o ka kuu de.
3 Ja ni kuu kua'a tnundo'o ka
tna'a ron, su ka jandee ini ron,
te ka nduku ndee ndeva'a ron ka
satniuu ron ja ja'a rin, te tu ka
skuita ron maa ron.
4 Su visi ni saa, te oo in ja ka'an
kuechi rin siki ron: ja tu ka kutoo
ka ña ron nagua ni ka okutoo ña
ron jin rin ndee jaxtnañu'u.
5 Yun guaa vi ndaka'an naxa ni
kuu ja ni ka xndendoo ron ja tu
ka kutoo ka ña ron jin rin, te vi
ndatna'u ini, te vi ndasa'a nagua
ni ka osa'a ron ndee jaxtnañu'u.
Chi nuu tu, te jaa rin, te xtajioo rin
kandeleru ron nuu oo ini veñu'u,
nuu ja ma vi ndatna'u ini ron.
6 Su visi ni saa, te oo na'i in
jagua'a ja ka sa'a ron, chi ka
skexiko ron nagua ka sa'a ñayiu
ka kuu nicolaíta, te suni ru'un, chi
skexiko rin.
7 Na in oo so'o, te na konini tno'o
ka'an Espíritu ia Dios jin ñayiu ka
oo veñu'u. Na ñayiu kundee nuu
jakue'e, te kuña'a rin kiti vixin ja
kuun nuu yutnu taa ja kotekuo ja
vi kai, yutnu nukuiin ma'ñu sagua
ndee nuu oo maa ia Dios, nuu vii
ndeva'a ndee andivi", kachi ya.

Tno'o ja kua'an nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo veñu'u ñuu Esmirna

8 Te suni ni ka'an tuku ya nuu
san, te kachi ya:
—Tee tno'o ya'a na ki'in nuu ia
jinokuechi nuu Dios ja jito ñayiu
ka skua'a veñu'u oo ñuu Esmirna:
Sua'a ka'an ia oo ndee xtnañu'u
vi ia oo sandi'i, ia ni ji'i, te ni
ndateku ya:
9 "Ja jini rin ndi'i ja ka sa'a ron,
te jini rin tnundo'o ja ka tna'a ron,

vi ja ka kunda'u ron, visi jandaa
ja ka oo kuika ron nuu ia Dios. Te
suni jini rin ja ka kane'e ña ñayiu
ka ka'an ja ñayiu judio ja ni kaji
maa Dios ka kui, su masu ndija ja
suu ka kui, chi ka kui na kuinio
ñayiu ka ndututu ja ka jinokuechi
nuu Tachi.
10 Te ma vi koyu'u sa'un ron
taka tnundo'o ja vi tna'a ron, chi
sa'a Tachi ja ki'inkuei sava ron
vekaa, nagua ja koto tnuni ña, te
vi tna'a ron tnundo'o uxi kiuu.
Su vi koyutnu, ma vi yu'u ron, vi
guaa ndee na vi kuu ron, te taa
maa rin in ja vi kuta'u ron ja vi
koteku ron nikuii nikani.
11 Na in oo so'o, te na konini
tno'o ka'an Espíritu ia Dios jin
ñayiu ka oo veñu'u. Na ñayiu
kundee nuu jakue'e, te ma tna'a
kai tnundo'o ja kui jichi kuu uu”,
kachi ya.

Tno'o ja kua'an nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo veñu'u ñuu Pérgamo

12 Te suni ni ka'an tuku ya nuu
san, te kachi ya:
—Tee tno'o ya'a na ki'in nuu
ia jinokuechi nuu Dios ja jito
ñayiu ka skua'a veñu'u oo ñuu
Pérgamo: Sua'a ka'an ia nee
yuchi kani ndugua ja xeen nduu
jioo nuu.
13 “Ja jini rin ndi'i ja ka sa'a ron,
te jini rin ja nuu ka oo ron jian
kuu nuu tatnuni Tachi. Su visi ni
saa, te ka oo yutnu ron jin tno'o
rin, te vini kiuu ni ka ja'ni Antipas,
tee ndaa ja ni ndakani tno'o rin
ne'u maa ron, te tu ni ka ndayu'u
ron ja ka kandija ña ron. Chi ñuu
nuu ka oo ron jian kuu ñuu nuu
tatnuni Tachi.
14 ’Su vini saa, te oo ndee saa
tno'o ja ka'an kuechi rin siki ron,
chi jian ka oo ron jin sava ñayiu
ja tu ka kuini ja vi xndendoi tno'o
ni kaxtno'o Balaam, tee ja ni xteku
Balac ndee jana'a, ja ni skanakau
de ñayiu Israel nuu yika kuechi
nuu ni ka jai ja ni ka osokoi nuu
chu'chi vi ja ni ka osa'i kuechi
ñuyiu jin inka ñayiu.
15 Te suni ka oo ron jin sava
ñayiu ja tu ka kuini ja vi xndendoi
tno'o ka kaxtno'o ñayiu nicolaíta,
te tu jintna'a sa'un ini rin.
16 Yun guaa vi ndatna'u ini, te vi
sama ron maa ron, chi nuu tuu, te
ñama jaa rin, te jin yuchi kani ja
kana yu'u rin kaxin tna'a rin jin.
17 Na in oo so'o, te na konini
tno'o ka'an Espíritu ia Dios jin
ñayiu ka oo veñu'u. Na ñayiu
kundee nuu jakue'e, te kuña'a rin
maná ja yiyu'u ja kai. Te suni
kuña'a rin in yuu kuijin luluu, te
nuu yuu luluu yun kondee in sivi
jaa ja vi ni in ñayiu tu na in kuni
sivi yun, chi maintno'o maa ñayiu
ja ni'i guaa kuni”, sua'a ni ka'an
ya.

Tno'o ja kua'an nuu ñayiu ka skua'a ka oo veñu'u ñuu Tiatira

18 Te suni ni ka'an tuku ya nuu
san:
—Suni tee tno'o ya'a na ki'in
nuu ia jinokuechi nuu Dios ja jito
ñayiu ka skua'a veñu'u oo ñuu
Tiatira.
Sua'a ka'an Se'e ia Dios, ia kan-
danda'a nduchi nuu na kuinio yaa
ñu'u, te si'in ya, chi vi yeye'e
na kuinio kaa kuu bronce ja ni
ndua'a vivii.
19 “Ja jini rin ndi'i ja ka sa'a ron,
te jini rin ja ka ka'an too tna'a ron,
vi ka kandija gua'a ña ron, te ka
jinokuechi gua'a ron vi ka jandee
ini ron nuu tnundo'o. Te jini rin
ja gua'a ka ka sa'a ron vitna, masu
nuu ni ka keja'a ron.
20 ’Su visi ni saa, te oo ndee saa
tno'o ja ka'an kuechi rin siki ron,
chi ka jandetu ron ja kaxtno'o in
ña'a kuu na kuinio Jezabel nuu
ñayiu, te ka'an ña ja ña'a ndakani
tno'o ia Dios kuu ña, te xnda'u
ña ñayiu ka jinokuechi nuu ni, te
jaka ña ña ja ka sa'i kuechi ñuyiu
jin inka ñayiu vi ka jai ja ni ka
soko nuu chu'chi.

21 Te ni ondetu nuu rin nagua ja
na ndatna'u ini ña, su tu kuini ña
ja xndoo ña kuechi ñuyiu ja sa'a
ña yun.
22 'Yun kuu ja vitna te sa'a rin
ja na ki'in ña in kue'e, te kava ña
nuu jito, te tetniuu rin in tnundo'o
ndeva'a ja vi tna'a ñayiu ka sa'a
kuechi ñuyiu jin ña, nuu ja ma
vi ndatna'u ini ja vi xndoi tniuu
kue'e ni ka kutua'i ja sa'a ña'a
yun.
23 Te sa'a rin ja vi kuu ñayiu ka
kandija tno'o ka'an ña'a yun. Saa
te vi kuni ndi'i ñayiu ka skua'a
ja maa rin kuu ia jini ndi'i ndee
jajintnuni vi ndee anu ñayiu. Te
taa rin nuu in in ron nakuu nakuu
nagua ni ka sa'a ron.
24 Su maa ron vi sava ka ñayiu
ja ka oo jin ron ñuu Tiatira ja tu
ka ndikin ron tno'o ni kaxtno'o
ña'a yun, te ni tu ka jini ron nagua
ka kuu tno'o ka xnani ñayiu yun
ja ka kuu tno'o yiyu'u gua'a nuu
Tachi, te ka'an rin ja ma xtavi
kuechi ka ña rin jin ron inka
tniuu.
25 Su vi tava'a gua'a tno'o ni ka
kandija ron, guaa ndee kiuu na
ndenta rin.
26 Te na ñayiu kundee nuu
jakue'e, te kosa'a ni tniuu ni
jiña'a rin nui ndee kiuu sandi'i,
te kuña'a rin tniuu konei ja kotat-
nuni nuu taka ñuu.
27 Te nagua ni chitniuu ña Tata
rin ja tatnuni rin, suni saa vi
kotatnuni xein nuu taka ñuu, na
kuinio in yutnu kaa ja ka kani in
kisi ñu'u, te skuechi kueli ña.
28 Te suni kuña'a rin kimi ja oo
tno'o ne'e nui.
29 Na in oo so'o, te na konini
tno'o ka'an Espíritu ia Dios jin
ñayiu ka oo veñu'u." Sua'a ni
ka'an ya.

3

Tno'o ja kua'an nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo veñu'u ñuu Sardis

1 Te suni ni ka'an tuku ya nuu
san, te kachi ya:
—Tee tno'o ya'a na ki'in nuu ia
jinokuechi nuu Dios ja jito ñayiu
ka skua'a veñu'u oo ñuu Sardis:
Sua'a ka'an ia neva'a ndi uja
espíritu ia Dios vi ndi uja kimi: "Ja
jini rin ndi'i ja ka sa'a ron, te suni
jini rin ja ka kuu ron na kuinio
ndiyi, visi ka teku tno'o ron ja ka
teku ron.
2 Vi kondito te ma vi kusun ini
ron, te vi ndeja'a vi koyutnu ron
jin joo ka ja ka kandija ron, chi vi
ja oo yatni ja naa, chi jini rin ja
kuini ka ja kentakuei ron vi sa'a
ron nagua kuini maa ia Dios.
3 Vi ndaka'an tno'o ja ni ka
onini ron, te ni ka janta'u ron, te
vi kuantno'o vi ndatna'u ini nuu
kuechi ron, te vi kondito, chi nuu
na vi kusun ini ron, te sanaa te kii
rin siki ron, te ni ma vi kuni ron
na ore kii rin na kuinio in kui'na.
4 Su visi ni saa, te ka neva'a ron
sava ñayiu ñuu Sardis jian ja tu
ni ka sa'i yika kuechi, ja kuu na
kuinio ja tu ni ka sa'a tne'i sa'uin.
Te yun kuu ja vi ndee yayaa sa'un
vi kui'nui nuu vi kokakai jin rin,
chi ñayiu va'a ka kui nuu rin.
5 Te na ñayiu kundee nuu
jakue'e, te kui'nui sa'un yayaa, te
ma xnaa rin sivi nuu liuru nuu
ka yoso sivi ñayiu vi koteku nikuii
nikani, chi sua'a ndakuantno'o rin
jin nuu Tata rin vi nuu ia ka
jinokuechi nuu ya.
6 Na in oo so'o, te na konini tno'o
ka'an Espíritu ia Dios jin ñayiu ka
oo veñu'u."

Tno'o ja kua'an nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo veñu'u ñuu Filadelfia

7 Te suni ni ka'an tuku ya nuu
san, te kachi ya:
—Tee tno'o ya'a na ki'in nuu
ia jinokuechi nuu Dios ja jito
ñayiu ka skua'a veñu'u oo ñuu
Filadelfia: Sua'a ka'an ia vii,
ia ndaa, ia yinda'a ndakaa rey
David, ja ndiso ya tniuu ka'nu ja

ndakune ya nuu kiukuei ñayiu,
te ni in ma kuu ndakasi, te nuu
ndakasi ya, te ni in ma kuu
ndakune.
8 “Ja jini rin ndi'i ja ka sa'a ron.
Te ya'a ni june rin na kuinio in
ye'e ichi nuu ron ja kiukuei ron,
te ni in ma kuu ndakasi, chi visi
tu inu ndakui gua'a ron, su ni ka
jantno'o ron tno'o rin, te tu ni ka
tayu'u tno'o ron ja ka kandija ña
ron.
9 Ka oo sava ñayiu ja ka ndututu
nuu Tachi ja ka ka'in ja ñayiu
judio ja ka oo jin Dios ka kui, su
masu inu ndijai, chi chia inu tno'i.
Nuu saa te sa'a rin ja kikuei nuu
ron, te vi jinkuiin jiti nuu ja'a ron,
nagua ja vi kuni ja kutoo ña rin
jin ron.
10 Chi ni ka jantno'o ron tno'o
ni tatnuni rin ja ni ka jandee ini
ron nuu tnundo'o. Yun kuu ja
suni tava'a ña rin jin ron ore
kii tnundo'o siki ñayiu ka oo nii
ñuyiu, chi koto tnuni ña jin ndi'i
ñayiu.
11 Te vi tava'a gua'a tno'o ka
kandija ron, chi ñama ndenta rin,
nagua ja ni in ma ndakindee ja vi
kuta'u ron.
12 Na ñayiu kundee nuu jakue'e,
te sa'a rin jin ja kokui na kuinio in
si'in ndee ja yituu veñu'u ia Dios
maa rin, te ma vi kujioo sa'uin
nuu oo ya. Te tee rin sivi ia Dios
rin nui vi sivi ñuu ia Dios rin ja
kuu Jerusalén jaa ja makuun ndee
andivi nuu oo Dios rin, te suni tee
rin sivi jaa maa rin nui.
13 Na in oo so'o, te na konini
tno'o ka'an Espíritu ia Dios jin
ñayiu ka oo veñu'u.”

*Tno'o ja kua'an nuu ñayiu
ka skua'a ja ka oo veñu'u ñuu
Laodicea*

14 Te suni ni ka'an tuku ya nuu
san, te kachi ya:
—Tee tno'o ya'a na ki'in nuu ia
jinokuechi nuu maa Dios ja jito
ñayiu ka skua'a veñu'u oo ñuu
Laodicea: Sua'a ka'an ia ka'an
“saa na kokuu”, ia kuu testiu
ndaa, ja ka'an ya tno'o ndaa, ia
xiin ma'ñu sagua ni sa'a ia Dios
ndi'i ja oo ñuyiu.
15 “Ja jini rin ndi'i ja ka sa'a ron
ja ni masu ja vijin, te ni masu ja
i'ni ka kuu ron. ¡Vaa nuu sua'a te
ja vijin axi ja i'ni vi kokuu ron!
16 Su ja siun vi joo i'ni ron vi joo
vijin ron, te masu ja vijin ni masu
ja i'ni kuu ron, te yun guaa ndujan
ña rin jin yu'u rin ja tu jintna'a ini
ña rin.
17 Chi kachi ron ja ñayiu kuika
kuu ron, chi ni jinkoo va'a ron, te
tu nagua ja'ni sa'un ka ña jin ron.
Te tu jini ron, su in ja ña kanoo
kuu ron vi tu nagua neva'a ron vi
kunda'u ndeva'a ron, vi kuaa ron
vi kavichi ron.
18 Te yun guaa xteku ña rin jin
ron ja nuu maa rin ki'in ron oro
ja ni nduvii nuu ñu'u, nagua ja
kokuu ron ñayiu kuika ndija. Te
suni nuu maa rin ki'in ron sa'un
kuijin kui'nu ron, nagua ja ma
kokuu kanoo ron ja oo vichi ron.
Vi nuu maa rin ki'in ron tatna kee
nuu ron, nagua ja kuu kondia'a
gua'a ron.
19 Chi kuxeen rin vi tetniuu rin
tnundo'o siki ndi'i ñayiu kutoo
rin. Nuu saa te vi ni ini ni anu
ron vi skunkuu ron tno'o rin, te vi
ndatna'u ini nuu jakue'e ka sa'a
ron.
20 Vi konini gua'a, chi ya'a oo rin
ye'e ron, te kana rin. Te nuu ja
ndee in ñayiu nini tno'o ka'an rin,
te ndakunei ye'i, te kiuu rin ve'i, te
kaxini rin jin, te suni kaxini mai
jin rin.
21 Te na ñayiu kundee nuu
jakue'e, te kuña'a rin nuu mesa
nuu tatnuni rin ja vi konukoi jin
rin, nagua ni kundee maa rin nuu
jakue'e, te ni ka jinkoo rin jin Tata
rin nuu mesa nuu tatnuni ya.
22 Na in oo so'o, te na konini
tno'o ka'an Espíritu ia Dios jin
ñayiu ka oo veñu'u.”

4

Taka ia ka oo andivi ka chiñu'u nuu ia Dios

1 Yun te ni skuni ña ia Dios jin
san, te ni jini san ja nune in ye'e
ichi andivi, te tno'o xtnañu'u ja
ni onini san ka'an ya jin san kuu
na kuinio ja nda'i in trompeta, te
kachi ya:

—Ne'e, makaa ya'a, te na xne'e
rin taka ja kokuu kiuu kua'on
sua'a —kachi ya.

2 Te vi ore saa ni kendoo san jin
jaka'nu maa Espíritu ia Dios, te
ni jini san in mesa nuu tatnuni ja
oo ndee andivi, te nuu mesa yun
nukoo in ia.

3 Te yeye'e nuu ia nukoo yun
na kuinio in yuu yeye'e ja nani
jaspe axi yuu kuakua'a ja nani
cornalina. Te mesa nuu tatnuni
yun ni jionduu in tikoye'nde ja vi
yeye'e na kuinio yuu vii ndeva'a
ja nani esmeralda.

4 Te xiin mesa nuu tatnuni yun,
ni jini san ni ka jionduu ña oko
kuun ka mesa nuu tatnuni, te nuu
mesa yun ka nukoo oko kuun ia
ka kuu nija'nu ja ka ni'nu sa'un
yayaa, te ka ñu'u xini in corona ja
kuu oro.

5 Te ndee nuu mesa nuu tatnuni
yun jandute vi ni'i vi ka'ndi kani
tajan, te nuu mesa nuu tatnuni
yun ka kai uja iti ja kuu ndi uja
espíritu ia Dios.

6 Te ichi nuu mesa nuu tatnuni
ya, oo na kuinio in mar ja ndijin
ndia'o na kuinio vidrio, te ma'ñu
mesa nuu tatnuni yun vi xiin ka
oo kuun ia ka teku ja vi ka oo chitu
nduchi nuu ichi nuu vi ichi yata.

7 Te ia xtnañu'u ja teku yun kaa
nagua kaa in ndika'a, te ia kuu uu
kaa nagua kaa in isndiki, te ia kuu
uni jito nagua jito in tee, te ia kuu
kuun kaa nagua kaa in ya'a na'nu
nuu ndagua ti.

8 Te ndi kuun ia ka teku yun
ka oo iñu iñu ndijin in in, te ka
oo chitu nduchi nuu nii nuu yiki
kuñu guaa ndee ichi chii ndijin
vi ichi yata, te vini tu ka jinkuiin
nduu vi ñuu ja ka ka'an:

Ia ii, ia ndoo kuu ni, vi Jito'o Dios,
Ia ndakui ndeva'a,
Ia ni oo, vi ia oo vitna, vi ia ndii.
Ka kachi ya.

9 Te ndi'i ni jichi ja ka ndasa'a
ka'nu ña ndi kuun ia ka teku
yun vi ka chiñu'u ña ya vi ka
ndakuanta'u ya nuu ia nukoo nuu
mesa nuu tatnuni ya ja teku ya
nikuii nikani.

10 Te vi saa ka jinkuiin jiti ndi
oko kuun ia ka kuu nija'nu nuu
ia nukoo nuu mesa nuu tatnuni
ya, te ka chiñu'u ya ia teku nikuii
nikani, te ka sonee ya corona
ka ñu'u xini ya nuu mesa nuu
tatnuni ya, te ka kachi ya:

11 Jito'o san, Dios maa san kuu ni,
te kanuu ja kuanta'u ni joo ja ka
ndasa'a ka'nu ña san,
vi ka chiñu'u ña san vi ndi'i
jaka'nu ni,
chi maa ni ni sa'a ndi'i ja oo ñuyiu
vi andivi,
te ndee ja ñu'u ka maa ni, te ka oi
vi ni ka kuva'i.

5

Ni tnii Lelu ia Dios tutu

1 Yun te ni jini san ia nukoo
nuu mesa nuu tatnuni ya, te nda'a
kua'a ya tnii ya in tutu kani ja
ñutuu. Te yoso tno'o nduu jioo
nuu tutu yun, te ndesi gua'a jin
uja ñuma ja kuu seyu ja yitnuni.

2 Te suni ni jini san in ia ndakui
ja jinokuechi nuu ia Dios ja kana
jaa ya, jikan tno'o ya:

—¿Na in kuu ja kanuu ja ndiso
tniuu ja kuu ka'nde ñuma ja kuu
seyu, te ndakune nuu tutu ya'a?
—kachi ya.

3 Su vini andivi ni ñuyiu, te ni
ñayiu ni ka ji'i, tu na in ndiso
tniuu ja kuu ndakune nuu tutu
ya'a ja ka'u.

4 Te ni jaku ndeva'a san ja tna'u
ini san, chi vi ni in tu na in kanuu

ja ndiso tniuu ja kuu ndakune nuu
tutu yun ja ka'u, te ni ja kondia'a.
5 Yun te ni ka'an in ia kuu
nija'nu yun jin san, te kachi ya:
—Ma kuaku ni, chi oo maa
Ndika'a ja kuu tatatno'o Judá,
ndikin tata rey David, ja ni kundee
ya nuu jakue'e, te ndiso tniuu maa
ya ja kuu ka'nde ya ndi uja ñuma
ja kuu seyu ja yitnuni nuu tutu, te
ndakune ya nuu tutu ya'a —kachi
ya nuu san.
6 Yun te ni jini san ja ma'ñu
sagua mesa nuu tatnuni vi nuu
ka oo ndi kuun ia ka teku, ma'ñu
ia ka kuu nija'nu yun, nukuiin in
Lelu ia Dios ja vi na'a ka nuu ni
tuji ja ni ka ja'ni ña jin ti. Te oo
uja ndiki vi uja nduchi nuu Lelu
yun, ja kuu ndi uja espíritu ia Dios
ja ni tetniuu ya nii ñuyiu.
7 Te ni ja'an Lelu yun, te ni tnii
ti tutu ja yoso nda'a ia nukoo nuu
mesa nuu tatnuni ya ichi nda'a
kua'a ya.
8 Te nuu ni tnii ti tutu yun, te
ni ka jinkuiin jiti ndi kuun ia ka
teku jin ndi oko kuun ia ka kuu
nija'nu nuu Lelu yun. Te ndi'i ka
nee arpa, vi ka nee ko'o ja ka kuu
oro, ja ka ñu'u chitu suja vixin,
te suja yun kuu taka tno'o ja ka
ndakuatu ñayiu maa ia Dios.
9 Te ni ka jita ya in yaa jaa, ja
ka'an sua'a:
Kanuu maa ni, ja tnii ni tutu ya'a,
te ka'nde ni ñuma ja kuu seyu ja
yitnuni tutu ya'a.
Chi ni ka ja'ni ña ñayiu jin ni,
te jin niñi ni ni ndaki'in ni ñayiu
ndi'i tatatno'o,
vi ndi'i nuu sa'an vi ndi'i ñuu, ja
vi kokui ñayiu maa ia Dios.
10 Te ni sa'a ni ja vi kokui rey vi
sutu nuu maa ia Dios,
te vi kotatnuni nuu ñuyiu.
11 Yun te ni ndia'a san, te ni
jini san ja ka ka'an kua'a ia ka
jinokuechi nuu Dios xiin nuu oo
mesa tatnuni, nuu ka oo ia ka
teku vi ia ka kuu nija'nu. Te ka
oo kua'a ndeva'a ndetnuni ia ka
jinokuechi yun.
12 Te ka kana jaa ya:
Lelu ni tuji ja ni ka ja'ni ña jin ti
kuu ya.
Te kanuu ja ni'i ya jaka'nu,
jakuika,
jandichi, vi jandakui,
vi jayiñu'u vi jaye'e tajan,
te na vi ka'on ja ia vii ia va'a kuu
ya.
Ka kachi ya.
13 Te suni ni jini san ja ka ka'an
ndi'i ja ni sa'a ia Dios ja ka oo
andivi vi nuu ñu'u, vi ñayiu ni ka
ji'i, vi ja ka ñu'u nuu ndute mar,
vi ndi'i tu'u ka ka'an sua'a:
Nuu ia nukoo nuu mesa ja tatnuni
vi nuu Lelu maa ia Dios,
na vi ka'on ja ia vii ia va'a kuu ya,
te na koo jayiñu'u vi jaye'e tajan
vi jaka'nu nuu ya nikuii nikani.
14 Te ndi kuun ia ka teku yun ka
ka'an:
—Saa na kokuu.
Te ni ka jinkuiin jiti ndi oko
kuun ia ka kuu nija'nu yun, te
ni ka chiñu'u ya ia teku nikuii
nikani.

6

Ni ja'nde Lelu ia Dios seyu

1 Yun te ni jini san ja ni ja'nde
Lelu ia Dios in seyu yun, te ni jini
san in ia ne'u ndi kuun ia ka teku
ja ka'an ya na kuinio nuu kana
tajan, te kachi ya:
—Ne'e, te kondia'a ron.
2 Te ni ndia'a san, te ni jini san
in kuai kuijin, te ja yoso ti yun
yinda'a in kuji. Te ni ni'i in corona
ja ku'un xini, chi ni kundee vi
kua'an kundee ka.
3 Te nuu ni ja'nde Lelu yun seyu
kuu uu, te ni jini san ka'an ia kuu
uu ja teku, te kachi ya:
—Ne'e, te kondia'a ron.
4 Te ni kee inka kuai kuakua'a,
te ja yoso ti yun ni ni'i in jaka'nu
ja xnaa tno'o mani ja oo ñuyiu,
te sa'a ja vi ndaka'ni tna'a in in

maa ñayiu. Te ni ni'i in yuchi kani
ndeva'a.
5 Te nuu ni ja'nde lelu yun seyu
kuu uni, te ni jini san ka'an ia kuu
uni ja teku, te kachi ya:
—Ne'e, te kondia'a ron.
Te ni jini san in kuai nde'i, te
ja yoso ti yun yinda'a in yutnu
jatakua'a, chi koo tnama.
6 Te ni jini san in tno'o ka'an
ma'ñu ia ka teku yun, te kachi:
—Invaa ni kilo triu kondee ya'u
ja ni'i ñayiu ja satniui in kiuu,
te nuu ja cebada guaa uni kilo
kondee ya'u ja satniuu ñayiu in
kiuu. Su texe'en jin vinu, chi ma
sa'a kue'e ron ja junaa —kachi.
7 Te nuu ni ja'nde Lelu yun seyu
kuu kuun, te ni jini san ka'an ia
kuu kuun ja teku, te kachi ya:
—Ne'e, te kondia'a ron.
8 Ni ndia'a san, te ni jini san in
kuai ni kuu kuaan kuaan, te ja
yoso ti yun nani jakue'e ja ja'ni, te
ichi yata ndikin ña ñuu ji'i. Te ni
ni'i jaka'nu ja ka'ni in in ndiyi nuu
kuun kuun ñayiu jin yuchi kani,
jin soko, vi jin kue'e xeen vi jin kiti
xeen ja oo ñuyiu.
9 Te nuu ni ja'nde Lelu yun seyu
kuu u'un, te ni jini san ichi chii
altar yun ka oo anu ñayiu ni ka
ji'i ja ja'a tno'o ia Dios, vi ja ni ka
ndakani ndai tno'o ya.
10 Te ni ka kana jaa anu yun, ka
jiña'a:
—Jito'o Dios, maa ni kuu ia vii ia
ndaa ja skunkuu ni tno'o ka'an ni.
¿Nasaa ka tiempu guaa kondetu
ni, te saa sandaa ni ja ja'a san, ja
ndaxtenaa ni ñayiu ñuyiu ja ni ka
ja'ni ñai jin san? —ka jiña'i.
11 Te ni ka ni'i sa'un kuijin ja
ka ni'nui, te jiña'a ya ja na vi
kondatatu ni ndee saa ka tiempu,
guaa ndee na vi chitu ñayiu ka
skua'a ja ka jinokuechi nuu ya, ja
suni vi kuu nagua ni ka ji'i mai.
12 Te nuu ni ja'nde Lelu yun
seyu kuu iñu, te ni jini san ja ni
tnaa xeen ndeva'a. Te ni kunee
nuu nikandii na kuinio sa'un tnuu
ka ni'nu ñayiu nuu ji'i ndiyi, te ni
ndukua'a nii nuu yoo na kuinio
niñi.
13 Te ni junkuei kimi ka oo an-
divi ndee nuu ñu'u, nagua junkuei
tichi iuu kuii nuu kisi ni'i ndeva'a
ña tachi.
14 Te kujioo andivi na kuinio in
tutu ka'nu ja ka ndaxtuu, te ndi'i
yuku vi ñu'u yichi ja oo ma'ñu
ndute mar, ni ka kujioo nuu ni ka
oo.
15 Te ni ka yu'u taka rey ka
oo ñuyiu, vi ñayiu ka kuu na'nu,
ñayiu kuika, vi ñayiu ka tatnuni
nuu soldado, ñayiu ka ndanuu, vi
ndi'i ñayiu ka jinokuechi, vi ñayiu
tu ka jinokuechi, te ni ka tayu'u
nui taka kau ve'e vi ne'u kava ka
oo nuu yuku.
16 Te ka jiña'i nuu yuku vi nuu
kava:
—Junkuei siki rin, te tayu'u ña
ron nuu ia nukoo nuu mesa nuu
tatnuni, vi nuu Lelu ia Dios ja kiti
ini ya siki rin.
17 Chi ni kenta maa kiuu ka'nu
ja kua'a ya tnundo'o ndeva'a, te tu
na in kuu ja kundee ini ja kotekui
—ka kachi ñayiu yun.

7

Ni jinkondee seyu tnee ciento uu xiko kuun mil ñayiu Israel

1 Yun te nuu ni ya'a yun, te ni
jini san kuun ia ka jinokuechi nuu
ia Dios ja ka nukuiin ya ndi kuun
lado ñuyiu ja ka jinkani ya tachi
ja ma junki'i ndi kuun lado, nagua
ja ma ki'i sa'un tachi nuu ñu'u ni
nuu ndute mar ni nuu yutnu.
2 Te suni ni jini san inka ia
jinokuechi nuu Dios ja vaji ya ichi
nuu kana nikandii. Te yinda'a ya
seyu Dios ia teku. Te ni kana jaa
ya nuu ndi kuun ia ka jinokuechi
yun ja ni ka ni'i ya jaka'nu ja vi
sa'a ya jakue'e nuu ñu'u vi nuu
ndute mar.
3 Te jiña'a ya:

—Ma vi sa'a ron jakue'e nuu
ñu'u, ni nuu ndute mar, te ni nuu
yutnu, chi vi kondetu ndee na vi
teo seyu tnee ñayiu ka jinokuechi
nuu ia Dios mao —jiña'a ya.
4 Yun te ni jini san ni ka'an ya ja
oo ciento uu xiko kuun mil ñayiu
ja ka ndee seyu tnei. Te ndi'i
ñayiu yun ka kuu tatatno'o Israel.
5 Chi uxi uu mil ñayiu ka kuu
tatatno'o Judá ja ni ka jinkondee
seyu tnee, vi uxi uu mil tatatno'o
Rubén, vi uxi uu mil tatatno'o
Gad.
6 Uxi uu mil tatatno'o Aser, vi
uxi uu mil tatatno'o Neftalí, vi uxi
uu mil tatatno'o Manasés.
7 Uxi uu mil tatatno'o Simeón,
vi uxi uu mil tatatno'o Leví, vi uxi
uu mil tatatno'o Isacar.
8 Uxi uu mil tatatno'o Zabulón,
vi uxi uu mil tatatno'o José vi
uxi uu mil ja ka kuu tatatno'o
Benjamín. Ndi'i ñayiu ya'a ka
kuu ndikin tata Israel ja ni ka
jinkondee seyu tnee.

Kua'a ndeva'a ñayiu ka ni'nu sa'un kuijin

9 Yun te nuu ni ya'a yun, ni
ndia'a san, te ni jini san kua'a
ndeva'a ñayiu, ja vini tu na
kundee ja ka'u, ndi'i ñayiu ñuu
na'nu jin taka tatatno'o, vi ndi'i
sa'an ka ka'an ñayiu, vi ñuu kueli
ka nukuiin ichi nuu mesa nuu
tatnuni maa Dios jin nuu Lelu
maa ia Dios. Te ka ni'nui sa'un
yayaa vi ka yinda'i in nda'a ñuu.
10 Te ndi'i ka kana jaa, te ka
kachi:
Dios mao jin Lelu ya kuu ia skaku
ni'nu ña,
te nukoo maa ia Dios nuu mesa ja
tatnuni ya.
Ka kachi.
11 Te ndi'i ia ka jinokuechi nuu
Dios ka nukuiin, te ni ka jionduu
ya mesa nuu tatnuni ia Dios jin ia
ka kuu nija'nu vi ndi kuun ia ka
teku yun. Te ni ka chindei ya nuu
ya ndee nuu ñu'u ichi nuu mesa
yun, te ni ka chiñu'u ya ia Dios.
12 Te ka jiña'a ya:
Saa na kokuu.
Na koo javii java'a nuu ia Dios
mao vi jaye'e tajan ya vi
jandichi ya.
Te na vi ndakuanta'uo nuu ya, vi
na vi chiñu'o ya,
chi ka'nu kuu ya vi ndakui ya, te
oo ya nikuii nikani.
Saa na kokuu.
Ka kachi ya.
13 Yun te ni jikan tno'o ña in ia
kuu nija'nu yun, te kachi ya:
—¿Na ñayiu ka kuu ñayiu ka
ni'nu sa'un kuijin yun, te ndenu
vajikuei? —kachi ya.
14 Te jiña'a san:
—Maa ni kuu ja jini, vi Jito'o san
—jiña'a san.
Te kachi ya:
—Ñayiu ya'a ka kuu ñayiu ni ka
ya'a nuu kua'a ndeva'a tnundo'o.
Te ni ka ndakatei sa'un ka ni'nui
jin niñi Lelu, te ni nduyaa vivii.
15 Te yun kuu ja ka oi ichi nuu
mesa nuu tatnuni ia Dios, te nduu
vi ñuu ka jinokuechi nuu veñu'u
ya. Te kokoto ña ia nukoo nuu
mesa ja tatnuni ya ja tu nagua vi
ndo'i.
16 Te ma vi kokokin vi koyichi
kai, ni ma teñu'u ka ña nikandii,
ni ma vi tna'a kai tnundo'o nuu
ka'ni.
17 Chi koto ña maa Lelu Dios,
ia oo ma'ñu nuu oo mesa nuu
tatnuni Dios, nagua jito in ñayiu
ndikachi. Te kondeka ña maa
ya jin ja ki'inkuei nuu kee ndute
teku. Te ndasichi maa ia Dios ndi'i
ndute nui —kachi ia kuu nija'nu
yun.

8

Ni ja'nde Lelu ia Dios seyu kuu uja

1 Te nuu ni ja'nde Lelu yun seyu
kuu uja, te vi na in kuiti ni kuu
andivi ndee sava ore.
2 Yun te ni jini san uja ia ka
jinokuechi nuu Dios ja ka nukuiin

ya ichi nuu ia Dios, te ni ka jiña'a
uja trompeta nuu in in ia yun.
3 Yun te ni jino inka ia ji-
nokuechi nuu Dios, nee ya in ko'o
kuu oro, te ni jinkuiin ya nuu
altar. Te ni ka jiña'a kua'a suja
vixin ja saka tna'a ya jin tno'o ja
ka ndakuatu ñayiu maa ia Dios
nuu ya, ja soko ya nuu altar ja
kuu oro, ja oo ichi nuu mesa nuu
tatnuni ia Dios.
4 Te nuu ko'o ja nee ia ji-
nokuechi nuu Dios, ni kee ñua'a
suja vixin ja makaa ndee nuu ia
Dios, saka tna'a jin tno'o ja ka
ndakuatu ñayiu maa ia Dios.
5 Yun te ni ki'in ia yun ko'o suja
yun, te ni tnaa chitu ya ñu'u tikayi
ja oo nuu altar, te ni skunta ya
nuu ñuyiu. Te ni sa'a ja ni kani
tajan vi ni ni'i vi ni jandute vi ni
oo ñutnaa.

Ni ka tiuu ia ka jinokuechi nuu Dios trompeta

6 Yun te ni ka sa'a tua'a ndi uja
ia ka jinokuechi nuu Dios ja vi tiuu
ya ndi uja trompeta.
7 Te ni xnda'i ia xtnañu'u yun
trompeta ya. Te ni kuun ñiñi
jin ñu'u nuu ñuyiu saka tna'a jin
niñi. Te ni kai in ja uni parte
ñuyiu vi in ja uni parte yutnu, vi
ni ka kai ndi'i yuku kuii.
8 Yun te ni xnda'i ia kuu uu
trompeta ya. Te ni jini san in ja
kaa na kuinio in yuku ka'nu ja
ja'nu ja'nu ñu'u kai, te ni kanakau
nuu ndute mar, te in ja uni parte
ndute mar ni nduu niñi.
9 Te ni ka ji'i in ja uni parte kiti
ka ñu'u nuu ndute mar, vi ni ka
naa in ja uni parte barco ja ka jika
nuu ndute mar yun.
10 Yun te ni xnda'i ia kuu uni
trompeta ya. Te ni kanakau in
kimi ka'nu ndeva'a ichi andivi, te
vi ja'nu ja'nu ñu'u na kuinio in
ñu'u iti ni kanakau siki in ja uni
parte yute vi nuu kee ndute.
11 Te kimi yun nani kimi ugua.
Te in ja uni parte ndute ni nduu
ugua, te kua'a ñayiu ni ka ji'i ja
ja'a ndute ni nduu ugua yun.
12 Yun te ni xnda'i ia kuu kuun
trompeta ya. Te ni tivi in ja uni
parte nuu nikandii, vi in ja uni
parte nuu yoo, vi in ja uni parte
nuu kimi, saa te ni kunee in ja uni
parte nui, te tu ni ye'e ka in ja uni
parte nduu vi suni jakuaa.
13 Saa te ni ndakondia'a san,
te ni jini san ja kana jaa in ia
jinokuechi nuu Dios, ndagua ya
na kuinio ya'a na'nu, ma'ñu sagua
andivi, te kachi ya:
—Nda'u ni ka ñayiu ñuyiu nuu
na vi xnda'i uni ka ia ka ji-
nokuechi nuu Dios trompeta ya,
chi ja oo yatni ja vi xta'i ya
trompeta —kachi ya.

9

1 Yun te ni xnda'i ia kuu u'un
trompeta ya. Te ni jini san in
kimi ja makuun ti ichi andivi, te
ni kunjino ti nuu ñuyiu, te ni ni'i
kimi yun ndakaa ye'e yau kunu
ndeva'a nuu kuu andeya.
2 Te ni june kimi yun yu'u
yau kunu, te ni jinonta ñua'a
na kuinio ñua'a in jitnu ka'nu
ndeva'a. Te ñua'a yun ni sa'a ja
ni kunee nuu nikandii ja tu ndijin
ka.
3 Te nuu ñua'a yun ni kekuei
tika langosta ja ni ka jitenuu ti nii
nuu ñuyiu, te ni jiña'a ya jaka'nu
nuu ti ja vi sa'a ti nagua ka sa'a
ndilo'lo xeen ja ka oo ñuyiu.
4 Te ni tatnuni ya nuu ti ja ma vi
sa'a ti jakue'e jin yuku ja oo nuu
ñuyiu, ni in ja oo kuii, ni yutnu,
chi maa ni ñayiu ja tu ka yitnuni
tnei jin seyu maa ia Dios.
5 Su tu ni jandetu ya ja vi ka'ni
ti ñayiu, chi sua'a ni vi kuña'a
ti tnundo'o xeen nuu u'un yoo,
te vi sa'a ti ja vi kojatu vi ko-
jani'ni ñayiu na kuinio nuu tuu ña
ndilo'lo.
6 Te kiuu yun, guaa vi nduku
ñayiu ja vi kui, su ma vi ni'i ichi.

Te visi na vi ndioo ini ja vi kui, su
kujioo jika kue'e ja ja'ni ña, te ma
vi kui.
7 Te tika langosta yun, chi ka
ndaa ti na kandaa kuai ja ka oo
tua'a ja vi kaxin tna'a. Te xini ti
ka ñu'u na kuinio in corona oro,
te ka jito ti na ka jito ñayiu.
8 Te nani ixi xini ti nagua ka
ndaa ixi xini ñasi'i, te no'o ti, chi
na ka ndaa no'o ndika'a ka ndaa.
9 Te na kuinio ja ka ni'nu ti
sa'un kaa ja ndesi ni'nu nuu yiki
kuñu ti. Te nuu ka ndagua ti, te
ka ni'i ndijin ti, nagua ni'i nuu
kua'ankuei kua'a kuai ja ka ñuu
ti carreta nuu ka jaxin tna'a.
10 Te ndo'o ti, chi na ka ndaa
ndo'o ndilo'lo ka ndaa, te suni oo
iñu nuu ndo'o ti, te nuu ndo'o
ti yun ndiso ti jaka'nu ja sa'a ti
jakue'e jin ñayiu nuu u'un yoo.
11 Te oo in ja kuu nija'nu nuu
tika langosta yun, te suu kuu
ja tatnuni nuu andeya, te nani
Abadón jin sa'an hebreo, te jin
sa'an griego nani Apolión, te jin
nduu sivi yun kei ka'an ja xnaa.
12 Ja ni ya'a tnundo'o xtnañu'u,
su ja'ni ka ña uu ka tnundo'o ja
kii.
13 Te ni xnda'i ia kuu iñu
trompeta ya. Te ni jini san in tno'o
ja ni ka'an ne'u ndi kuun ndiki ja
ka nukuiin skina altar kuu oro ja
oo nuu maa ia Dios.
14 Te jiña'a tno'o yun nuu ia kuu
iñu ja yinda'a trompeta yun:
—Ndajin ndi kuun ia ja ka ji-
nokuechi ja ka nu'ni yu'u yute
ka'nu Éufrates jian —jiña'a.
15 Saa te ni ka ndajin ndi kuun
ia yun, ja vi ka'ni ya in in nuu uni
uni ñayiu ñuyiu, chi ja ka oo tua'a
ya ja kitna'a maa ore vi kiuu vi
yoo vi kuia ja saa kokuu.
16 Te ni jini so'o san kachi ja
oo uu ciento millón soldado ja ka
yoso kuai.
17 Saa ni kuu ja ni skuni ña ia
Dios jin san, te ni jini san kuai,
vi ja ka yoso ti ka ni'nu sa'un
kaa kuu jakua'a na kuinio ñu'u, vi
ndi'i na kuinio yuu vii nani zafiro
vi kuaan na kuinio azufre. Te xini
kuai yun, chi vi na ka ndaa xini
ndika'a ka ndaa, te yu'u ti kee
ñu'u vi ñua'a vi azufre.
18 Te jin uni jakue'e ja kee yu'u
kuai yun ni ka ji'i in in nuu uni uni
ñayiu, jin ñu'u vi ñua'a vi azufre
ja kee yu'u ti yun.
19 Chi jaka'nu kuai yun oo nuu
yu'u ti vi nuu ndo'o ti, chi nagua
kaa koo kaa saa ka ndaa ndo'o ti,
te ka oo xini ndo'o ti, te jin yun ka
sa'a ti jakue'e jin ñayiu.
20 Te sava ka ñayiu ja tu ni
ka ji'i jin tnundo'o ya'a, te ni tu
ka ndatna'u ini ja vi xndoi taka
jakue'e ka sa'i. Te ni tu ka xndoi ja
ka chiñu'i taka tachi vi ka chiñu'i
taka chu'chi ja ni kuva'a jin kaa
kuu oro vi plata vi bronce vi yuu
vi yutnu. Te chu'chi yun, chi tu
kuu vi ka'an, ni tu kuu vi konini,
ni tu kuu vi kaka.
21 Te ni tu ka ndatna'u ini ñayiu
yun ja ka ja'ni ndiyi, ni ja ka sa'a
tasi, ni ja ka sa'i kuechi ñuyiu, ni
ja ka su'i.

10

Ia jinokuechi nuu Dios yinda'a ya in liuru luluu

1 Yun te ni jini san inka ia
ndakui ja jinokuechi nuu Dios
ja makuun ya ichi andivi in
nuu viko, te ichi xini ya oo in
tikoye'nde. Te ye'e nuu ya na
kuinio nikandii, te si'in ya, chi vi
na kuinio ja kanda'a kuakua'a.
2 Te yinda'a ya in liuru luluu ja
nune nuu. Te ni jani ya si'in kua'a
ya nuu ndute mar, te si'in satni ya
nuu ñu'u yichi.
3 Yun te ni kana jaa ya na kuinio
nuu nda'i in ndika'a. Te nuu
sanda'a ja ni kana ya yun ni kana
uja tajan.
4 Te nuu ni kana uja tajan nuu
sanda'a yun, ja oo tua'a san ja

tee san tno'o yun nuu siun. Su
ni onini san in tno'o ja ka'an ichi
andivi, te kachi:
—Tava'a maa ron tno'o ja ni
ka'an ndi uja tajan yun, te kuun
ini maa ron, te ma tee ron —kachi.
5 Te ia jinokuechi nuu Dios ja
ni jini san nukuiin in si'in ya nuu
ndute mar, te inka nuu ñu'u yichi,
ni kane'e ya nda'a kua'a ya ichi
andivi.
6 Te ni kee yu'u ya nuu ia teku
nikuii nikani, ia ni sa'a andivi jin
ñuyiu vi ndute mar vi ndi'i taka ja
oo nui, te ni kachi ya:
—Ja ni kuyatni tiempu ja
skunkuu tno'o ni ka'an ia Dios.
7 Chi nuu na jino kiuu ja ka'an
ia kuu uja, te nuu jinkondee ya
ja xnda'i ya trompeta ya, saa te
skunkuu ia Dios ja sa'a ya nagua
yiyu'u, nagua ni ka'an ya nuu
tee ka jinokuechi nuu ya ja ni ka
ndakani de tno'o ya ndee jana'a.
8 Te tno'o ja ni onini san ichi
andivi, ni ka'an tuku jin san inka
jichi, te kachi:
—Kua'an te tnii ron liuru lu-
luu ja nune, nee ia jinokuechi
nuu Dios ja nukuiin in si'in nuu
ndute mar, te inka nuu ñu'u yichi
—kachi.
9 Te ni ja'an san nuu oo ya, te ni
jikan san ja na taa ya liuru luluu
yun. Te kachi ya:
—Tnii te kaa ron. Te ini yu'u
ron, chi kuni vixin ron na kuinio
nduxi, su nuu kunjino chii ron, te
kuu ugua —kachi ya.
10 Yun te ni tnii san liuru luluu
nee ia yun, te ni jaa san. Te
vixin ni kuu ini yu'u san na kuinio
nduxi, su nuu ni ndi'i ni jaa san,
te ni kuu ugua nuu ni kunjino chii
san.
11 Te kachi ya nuu san:
—Nini kuu ja ki'in tuku ron, te
ndakani ron tno'o ia Dios naxa
kokuu siki kua'a ñayiu ñuu kueli
vi ñuu na'nu vi taka sa'an ja ka
ka'an ñayiu vi nuu tee ka tatnuni
—kachi ya.

11

Tetniuu ia Dios uu testiu

1 Yun te ni taa ya in ndoo ja kaa
na kaa in yutnu chikua'a, te kachi
ya:
—Ndakoo te chikua'a ron
veñu'u ia Dios vi nuu ka soko,
te ka'u ron nasaa ñayiu ka oo yun
ja ka chiñu'u ya.
2 Su ma chikua'a ron ñu'u ja oo
ichi nuu veñu'u, chi ja ni jiña'a ia
Dios nuu ñayiu sava ka tatatno'o,
te sui guaa vi sa'a jakue'e ñuu ii
Jerusalén ya'a nuu uu xiko uu yoo.
3 Te tetniuu rin uu testiu rin ja
vi ndakani tno'o rin nuu in mil uu
ciento uni xiko kiuu. Te vi kui'nu
de sa'un ndayi ja ka tna'u ini de
—kachi ya.
4 Te nduu testiu ya'a ka kuu
nduu yutnu olivo vi nduu kan-
deleru ja ka nukuiin nuu ia Dios
kuu Jito'o ñuyiu ya'a.
5 Te nuu ja na in kuini ja sa'a ña
jakue'e jin nduu testiu ya'a, te kee
ñu'u yu'u ndi nduu de, te teñu'u
ndi'i ña jin na in ka'an u'u ña jin
de. Saa te nani kuu ja ka kuini ja
vi sa'a ña jakue'e jin de vi kuu.
6 Te testiu ya'a, chi ka neva'a
de jaka'nu ja vi kasi de andivi
nagua ja ma kuun ka sau kiuu
vi kaka nuu de ja vi ndakani de
tno'o ia Dios. Te suni ka neva'a
de jaka'nu ja vi sama de ndute ja
nduu de niñi. Te suni ja vi tetniuu
de tnundo'o nuu ñuyiu jin ndi'i ni
nuu kue'e, nasaa ni jichi ka kuini
maa de.
7 Te nuu na vi xndi'i de ja vi
ndakani de tno'o ia Dios, te kee
in ja kaa na kuinio in kiti xeen
ja kana nuu yau kunu yun. Te vi
kaxin tna'a jin de, te kundee ka'ni
ña jin de.
8 Te vi konduei yiki kuñu nduu
de nuu ya'u ñuu ka'nu yun, nuu ni
ka jatakaa Jito'o yika cruz. Te ñuu
yun kuu na kuinio ñuu Sodoma vi
Egipto.

9 Te ñayiu ka oo ñuu na'nu vi
ñuu kueli, ndi'i tatatno'o vi taka
sa'an ja ka ka'in, vi kuni ja vi
konduei yiki kuñu nduu ndiyi yun
nuu uni kiuu yosava, te ma vi
kuandetui ja vi jinkoyu'u.
10 Te vi kusii ini ndeva'a ñayiu
nii ñuyiu ja siun ni ka ji'i nduu
de, te vi sa'i in viko nuu vi skuta'u
tna'i, chi nduu tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios ya'a ni ka jiña'a
ndeva'a de tnundo'o nuu ñayiu
ñuyiu.
11 Su nuu ni ya'a nuu uni kiuu
yosava, te ni ndakuña'a Dios ja
ka jichi ka kanda de. Te ni
ndontakuei de, ni ka nukuiin de.
Te ni ka yu'u ndeva'a ndi'i ñayiu
ni ka jini ja ni ka ndateku de.
12 Yun te ni ka onini nduu testiu
yun ja ni kana jaa in tno'o ichi
andivi, te jiña'a:
—Mananakuei ndee ya'a.
Te ni ka jini ñayiu ka ka'an u'u
ña jin de ja mandakuei de ndee
andivi in nuu viko.
13 Te vi ore saa ni tnaa xeen
ndeva'a, te ni kuei in ja uxi parte
ñuu ka'nu yun, te ni ka ji'i uja mil
ñayiu ja ja'a ñutnaa yun. Te ni
ka yu'u ndeva'a sava ka ñayiu ka
teku yun, te ni ka chiñu'i ia Dios
oo ndee andivi.
14 Ja ni ya'a tnundo'o kuu uu, su
yituu yatni tnundo'o kuu uni vaji.

Ni nda'i trompeta kuu uja

15 Yun te ni xnda'i ia kuu uja
trompeta ya. Te ni ka ka'an jaa
ichi andivi, te ka kachi:
Ndi'i ñuu nuu ni ka otatnuni
ñayiu ñuyiu,
ndaya'a nda'a maa Jito'o Dios jin
Kristu, ia ni tetniuu ya.
Te maa ya guaa kotatnuni nikuii
nikani.
Ka kachi.
16 Te ndi oko kuun tee nija'nu
ja ka nukoo de nuu mesa de nuu
oo ia Dios, ni ka junkuiin jiti de
vi ndee ni ka kunjino tnee de nuu
ñu'u, te ni ka chiñu'u de ya,
17 te ka jiña'a de:
Ka ndakuanta'u san nuu ni, vi
Jito'o san ja kuu ni ia Dios
ndakui ndeva'a,
ja ndi'i ni ja kuu ja sa'a ni.
Chi maintno'o maa ni kuu ia Dios
vitna vi kuu ni ia Dios ndee
ama ka vi ia Dios ja vaji.
Chi ni keja'a ni jantniuu ni jaka'nu
ni, ja jinkondee ni kotat-
nuni ni.
18 Te ni ka kiti ini ñayiu taka ñuu
nuu ni,
su vitna te ni kenta kiuu ja kiti
ini ni nuu ñayiu ka sa'a
jakue'e,
vi ja sandaa ni kuechi ñayiu ni ka
ji'i,
te kuña'a ni ja vi kuta'u tee ni ka
jinokuechi nuu ni ja ni ka
ndakani tno'o ni,
vi ñayiu maa ni ja ka sa'a vii
ka sa'a va'a, vi ñayiu ka
chiñu'u sivi ni,
a kuu ñayiu na'nu axi ñayiu kueli,
te xnaa ni ñayiu ka sa'a jakue'e
nuu ñuyiu.
Ka kachi de.
19 Yun te ni ndanune ye'e
veñu'u ia Dios ja oo andivi, te ni
jini san katuu jatnu tratu ia Dios
ini veñu'u yun. Te ni jandute vi ni
ka kana vi ni kani tajan, te ni tnaa
xeen ndeva'a vi ni kuun ndeva'a
ñiñi.

12

Ni kenta in ñasi'i jin in koo ka'nu ja kuu Tachi

1 Yun te ni jini san in seña ka'nu
ndeva'a ichi andivi: in ñasi'i ja
ñusuku ña nikandii na kuinio
sa'un ña, te ichi nuu ja'a ña oo
yoo, te ñu'u in corona xini ña ja
ndee uxi uu kimi.
2 Te ñu'u lulu ña. Te kana nda'i
ña ja ja'nde chii ña vi jatu jani'ni
ña ja kaku lulu ña.
3 Yun te ni jini tuku san inka
seña ichi andivi: ni kenta in koo
kua'a ka'nu ndeva'a, te oo uja xini
ti, te uxi ndiki ti, te ndi uja xini ti
ka ñu'u in in corona.

4 Te jin ndo'o ti ni xtañuu ti in
ja uni parte kimi ka oo andivi, te
ni skunkuei ti ndee nuu ñuyiu. Te
ni jinkuiin ti ichi nuu ña'a kaku
lulu yun, nagua ja nuu na kakui,
te koko ña ti jin.
5 Te ni skaku ña in seyii ña, te
suchi yun kuu ja kotatnuni xein
nuu ndi'i ñuu. Su ni ka ndakindee
seyii ña, te kuano'i ndee nuu oo ia
Dios vi nuu oo mesa nuu tatnuni
ya.
6 Te ni jino yu'u ña'a yun kua'an
ña guaa ndee nuu ñu'u te'a, nuu
oo in nuu ni sava'a ia Dios, nagua
ja yun koskaa ña ya nuu mil uu
ciento uni xiko kiuu.
7 Yun te ni ka jaxin tna'a
ndeva'a andivi, chi ni ka ndakoo
Miguel, ia kuu ka'nu, jin sava ka
ia ka jinokuechi nuu Dios, te ni ka
jaxin tna'a ya jin koo ka'nu. Te
koo yun, chi ni ka ndachituu tna'a
ti jin sava ka ja ka jinokuechi nuu
ti, te ni ka jaxin tna'a ti jin ya.
8 Su tu ni ka kundee koo yun,
te ni tu ni kuu ka ndenu vi koo ti
andivi.
9 Saa ni kuu ja ni ka skunu ña
ya jin koo ka'nu yun, ja kuu ti koo
oo ndee ja nana'a, ja nani ti Tachi,
ja suni kuu Satanás, te maa ti kuu
ja xnda'u ñayiu nii ñuyiu. Te ni
kene'e ña ya jin ti vi ndi'i ja ka
jinokuechi nuu ti, te ni tnaa ña ya
jin ti ndee nuu ñuyiu.
10 Yun te ni onini san in tno'o ja
ni kana jaa ichi andivi, te kachi:
Vitna te ni kenta kiuu ja skaku
ni'nu ña ia Dios jion,
vi ja xne'e ya jaka'nu ya jin ja
tatnuni ya,
vi ja ndiso tniuu Kristu, ia ni
tetniuu ya.
Chi ni kene'e ya ja ni oka'an
kuechi siki taka ñanio,
chi nduu vi ñuu ni oka'an kuechi
nuu ia Dios mao.
11 Su ni ka kundee ñanio siki Tachi
yun
jin ma'ñu sagua niñi Lelu ia Dios
vi jin tno'o ia Dios ja ni ka ndakani
de,
chi tu ni ka yu'u de ja vi skunaa
de maa de,
chi saa sua'a ni ka oo anu de ja vi
kuu de ja ja'a tno'o ya.
12 Yun guaa na koo jasii ini andivi
te roon ja ka oo ron andivi, vi
kokuu sii ndeva'a ini ron.
Su nda'u ni ka roon ja ka oo ron
ñuyiu vi nuu ndute mar,
chi kiti ndeva'a ini Tachi majaa
nuu ka oo ron,
chi ja jini ja ndee saa ni ka tiempu
kendoo ja sa'a jakue'e.
Kachi tno'o yun.
13 Te nuu ni jini koo ka'nu yun
ja ni ka kene'e ña jin ti kua'an ti
nuu ñuyiu, te ni sondikin ña ti jin
ña'a ni skaku seyii yun.
14 Su ni jiña'a uu ndijin ya'a
na'nu nuu ña'a yun, nagua ja kuu
ndagua ña ki'in ña in nuu oo tua'a
ja koo ña nuu ñu'u te'a. Saa te kuu
jika ña nuu oo koo ka'nu yun, te
yun koni'i ña ja kokaa ña uni kuia
yosava.
15 Te ni ndujan koo yun ndute
na kuinio in yute ja kua'an nuu oo
ña, nagua ja xneni ña ndute yun
jin ña.
16 Su ni chituu ña ñu'u jin ña
yun, chi ni nune nuu ñu'u yun, te
ni ti'vi ndute yute ja ni kee yu'u
koo ka'nu yun.
17 Yun te ni kiti ndeva'a ini koo
ka'nu yun nuu ña. Te kua'an
ti ja kaxin tna'a ti jin sava ka
ñayiu ka kuu tatatno'o ña, ñayiu
ka jantno'o tno'o ni tatnuni ia Dios
vi ka ndakani tno'o Jesukristu.

13

Ni ka jinonta uu kiti xeen

1 Yun te ni jinkuiin san nuu ñuti
yu'u ndute mar. Te ni jini san
ni jinonta in kiti xeen nuu ndute
yun, te oo uja xini ti vi uxi ndiki ti,
te ndi uxi ndiki ti ka ñu'u corona,
te nuu ndi uja xini ti ndee in sivi
ja kane'e jin ia Dios.

2 Te kiti xeen ja ni jini san yun
kaa ti na kaa in yi'i, te nda'a ti kaa
na kaa nda'a oso, te yu'u ti kaa na
kaa yu'u ndika'a. Te ni jiña'a koo
yun jaka'nu ti vi nuu mesa nuu
tatnuni ti vi tniuu ka'nu ja konee
kiti xeen yun.
3 Te ni jini san ja ni tnakue'e
in xini ti, te na tno'o ja vija ni
kuyatni ja kuu ti, su ni nduva'a
xini ti. Te ni ka sa'u kuii ini
ñayiu nii ñuyiu nuu ni ka jini ja
ni nduva'a ti, te ni ka jata ndikin
ñai jin ti.
4 Te ni ka chiñu'i koo ka'nu yun,
chi ni jiña'a ti tniuu ka'nu ja nee
ti nuu kiti xeen yun, te suni ni ka
chiñu'i kiti xeen yun, te ka jiña'i:
—Tu na in kintna'a inuu jin kiti
xeen ya'a, ni tu na in kundee ja
kaxin tna'a jin ti —ka kachi.
5 Te suni ni jandetu ia Dios ja
ka'an teyii ti, vi ja kane'e ti jin ya.
Te ni ni'i ti jaka'nu ja kotatnuni
maa ti nuu uu xiko uu yoo.
6 Te saa ni sa'a ti, chi ni kane'e
ti siki ia Dios, vi ni kane'e ti siki
sivi ya, vi siki nuu oo ndia'a ya, vi
siki ndi'i ia ka oo andivi.
7 Te suni ni jandetu ia Dios ja
kaxin tna'a ti jin ñayiu maa ya,
te kundee ti nui. Te suni ni ni'i
ti tniuu ka'nu ja kotatnuni ti nuu
ñayiu ndi'i ni tatatno'o vi ñuu
na'nu vi ñuu kueli vi ndi'i nuu
sa'an.
8 Te ndi'i ñayiu ñuyiu ni ka
chiñu'u kiti xeen yun, ñayiu ja tu
ka yoso sivi ndee kiuu xtnañu'u
nuu ni jinkoo ñuyiu nuu liuru
teku ja neva'a Lelu ia Dios, ia ni
jati niñi ja ni ji'i ya nuu cruz.
9 Te na ñayiu oo so'o, te na
konini.
10 Na ñayiu oo ja ki'in vekaa
te vekaa ki'in.
Te na ñayiu oo ja kuu jin yuchi
kani,
te jin yuchi kani vi ka'ni ña jin.
Yun kuu ja ñayiu ka oo jin maa ia
Dios, chi kuini ja vi kuandee ini,
te vi kandija gua'i.
11 Yun te ni jini san inka kiti
xeen ja ni jinonta ti nuu ñu'u. Te
oo uu ndiki ti, te na kaa ndiki lelu
kaa ndiki ti, su ka'an ti na kuinio
in koo ka'nu.
12 Te suni tatnuni ti ndi'i nagua
tatnuni kiti xtnañu'u yun jin nuu
maa ti. Te sa'a ti ja vi chiñu'u ña
ñayiu ñuyiu jin kiti xtnañu'u yun,
kiti ni tnakue'e xini ja vi ja yatni
ja kuu ti, te ni nduva'a ti.
13 Te suni sa'a ti taka tniuu
na'nu ja vi ndee sa'a ti ja kai ñu'u
andivi, te makuun ichi nuu ñuyiu
jin nuu ndi'i ñayiu.
14 Te jin tniuu na'nu ja ni kuu
sa'a ti jin nuu kiti xtnañu'u yun, te
ni xnda'u ti ñayiu ñuyiu. Te ni tat-
nuni ti ja vi sa'a ñayiu in chu'chi,
nagua kaa maa kiti xtnañu'u ja ni
tnakue'e xini ti jin yuchi kani, ja
vi ja yatni ja kuu ti, te ni nduva'a
ti.
15 Te ni ni'i kiti kuu uu yun
in jaka'nu ja kuu kuña'a ti ja
teku chu'chi ja kaa nagua kaa kiti
xtnañu'u yun, nagua ja saa, te kuu
ka'an chu'chi yun, te tatnuni ja vi
ka'ni ña jin ñayiu tu ka kuini ja vi
chiñu'u ña jin.
16 Te suni sa'a kiti kuu uu yun ja
ndi'i ñayiu na'nu vi ñayiu kueli, vi
ñayiu kuika vi ñayiu nda'u, ñayiu
jinokuechi vi ñayiu tu jinokuechi,
ja vi jinkondee in tnuni nda'a
kua'i axi tnei.
17 Te ni in ñayiu ma kuu kuaan
axi xiko nuu ja tu na tnuni ndisoi
axi sivi maa kiti xeen yun a
número sivi ti.
18 Ya'a kuu nuu vi ndukuo tno'o
ndichi, te na ñayiu jinkui'nu ini,
te na ka'ui número kiti xeen ya'a,
chi número in ñayiu ñuyiu kuu.
Te número ya'a kuu iñu ciento uni
xiko iñu.

14

Lelu ia Dios jin ñayiu ni ndakaji ya

1 Yun te ni ndakoto san, te ni jini
san ja nukuiin Lelu ia Dios nuu

yuku Sión, ka oo ya jin in ciento
kuun xiko kuun mil ñayiu, te tnei
ka ndee sivi maa ya vi sivi maa
Tata ya, ia kuu Dios.
2 Te ni onini san ja jiso ndeva'a
ichi andivi na jiso nuu kuei ni'nu
ndute axi na jiso kuei nuu kani
tajan. Te ja jita yun ni jini san
na kuinio nuu ka tee kua'a ñayiu
arpa.
3 Te ka jita in yaa jaa ichi nuu
mesa nuu tatnuni ia Dios, nuu ka
oo ndi kuun ia ka teku jin ndi oko
kuun tee nija'nu. Te ni in ñayiu tu
na in kutua'a yaa yun, chi maa ni
ciento uu xiko kuun mil ñayiu ni
ndatau ya nuu ñuyiu.
4 Te suchi ya'a ka kuu suchi tu ni
ka nitna'a sa'un jin ñasi'i, chi ka
oo ndutui. Te suchi ya'a ka kuu
suchi ka ndikin ña jin Lelu ia Dios
ndeni nuu ni kuu ja kua'an ya. Te
suchi ya'a ka kuu suchi ni ka kaku
ni'nu ne'u teyii. Te mai ka kuu
na kuinio in jaxtnañu'u ja kee nuu
ñunde'i ja ni ka soko nuu ia Dios
vi nuu Lelu ya.
5 Te tu sa'un na tno'o tno'o ni ka
ka'in, chi ka oo vii ka oo ndoi nuu
ka oi nuu tatnuni ia Dios.

Tno'o ja ni ka ka'an uni ia ka jinokuechi nuu Dios

6 Yun te ni jini san inka ia
jinokuechi nuu Dios ja ndagua ya
ma'ñu sagua andivi. Te nee ya
tno'o va'a ia Dios ja oo nikuii
nikani, ja kaxtno'o ya nuu ñayiu
ñuyiu, ndi'i ñayiu ñuu na'nu vi
ñuu kueli, ndi'i nuu tatatno'o vi
ndi'i nuu sa'an.
7 Te kana jaa ya:

—Vi koyu'u ni'nu ia Dios, te vi
ndasa'a ka'nu ron ya, chi ja ni
jino kiuu ja sandaa ya kuechi. Vi
chiñu'u ia ni sa'a andivi vi ñuyiu,
ndute mar, vi taka nuu kee ndute
—kachi ya.

8 Yun te ni kenta inka ia ji-
nokuechi nuu Dios vaji, te kachi
ya:

—Ja ni jinokau ñuu ka'nu Ba-
bilonia, chi suu ni sa'a ja ni
junkuei ñayiu taka ñuu ja ka sa'i
jane'e jayichi ja kuu kuechi ñuyiu
—kachi ya.
9 Yun te ni kenta inka ia kuu uni,
te suni ni kana jaa ya:

—Nuu ja ndee ñayiu chiñu'u
kiti xeen yun vi chu'chi ja ni ka
ndane'e nagua kaa ti, te kuandetui
ja kondee tnuni ti tnei axi nda'i,
10 nuu saa te kiti ndeva'a ini
ia Dios nuu ñayiu yun, te ma
kuaka'nu ini ya, chi tnaa ña ya
nuu ñu'u ja kai jin azufre, te
yun kokai kojinjin jin nuu ia ka
jinokuechi nuu Dios vi Lelu ya.
11 Te nikuii nikani ni kokana
ñua'a nuu vi koi ja vi kotna'i
tnundo'o yun. Te ni tno'o nduu
ni tno'o jakuaa, ma vi kondatatu
ñayiu ni ka chiñu'u kiti xeen yun
vi chu'chi ja ni ka ndane'e nagua
kaa ti, axi ñayiu ni ka janta'u
tnuni sivi ti.
12 Te yun guaa na vi kuandee ini
ñayiu maa ia Dios ja ka jantno'i
tno'o ni tatnuni ya vi ka kandijai
Jesús.
13 Yun te ni onini san in tno'o
ichi andivi ja kachi nuu san:

—Tee tno'o ya'a: “Na ta'u na
ndetu ñayiu ka oo jin Jito'o ja vi
kui ndee vitna jin kiuu kua'on”
kachi.

Te ni ka'an Espíritu ia Dios:
“Janjaan. Vi ndatatui jin tniuu ni
ka osa'i, chi ndi'i tniuu gua'a ni ka
osa'i ndeka ña jin ja ki'inkuei”.

Ni ndaxtutu ya ñayiu ñuyiu

14 Yun te ni ndakoto san, te ni
jini san in viko kuijin. Te nuu viko
yun nukoo in ia kaa na kaa Se'e
Teyii, te ñu'u in corona oro xini
ya, te nee ya in jos xeen.
15 Te ini veñu'u yun ni kee inka
ia jinokuechi nuu Dios, te ni kana
jaa ya nuu ia nukoo nuu viko yun:

—Kene'e jos ron, te ndaxtutu
ron ñayiu ñuyiu. Chi ja ni jino
kiuu ja vi ndututui nagua ndo'o

jin triu nuu ni kuaan, te ni jino
kiuu ja te'nde —jiña'a ya.
16 Saa te ni ndaxtutu ia nukoo
nuu viko yun ñayiu, nagua kuu
nuu te'nde triu jin jos.
17 Yun te ni kee inka ia ji-
nokuechi nuu Dios ini veñu'u oo
andivi, te yinda'a ya in yuchi
tikanchu.
18 Te nuu altar yun ni kee inka
ia jinokuechi nuu Dios, ia ndiso
tniuu siki ñu'u, te ni kana jaa
ya nuu ia yinda'a yuchi tikanchu
yun, te jiña'a ya:
—Kene'e yuchi ron jian, te
ndaxtutu ron ñayiu ñuyiu, nagua
kuu nuu te'nde uva, chi ja ni ka
jichi uva yun —jiña'a ya.
19 Yun te ni sia'a ia yun yuchi
ya nuu ñuyiu, te ni ndaxtutu ya
ñayiu, nagua kuu nuu te'nde uva,
te ni tnaa ña ya in nuu jitnu,
nagua ka sa'a jin uva ja ka tnaa
ti in nuu ka ju'ni nduxi ti, te jin
yun kei ja kiti ndeva'a ini ia Dios
jin ñayiu yun.
20 Te ndee yu'u ñuu yun ni tnaa
ya ñayiu yun, te ni jain ni'nu ya,
te ni jika niñi na kuinio nduxi uva.
Te ni jinonta guaa ndee nuu oo
kaa ja yi'i yu'u kuai, te ni jika guaa
ndee uni ciento kilómetro.

15

Uja ia ka jinokuechi nuu Dios ni ka tetniuu uja tnundo'o

1 Yun te ni jini san inka tniuu
ka'nu in ja vi sa'u kuii inio ichi
andivi. Ni jini san uja ia ka
jinokuechi nuu Dios ja ka ndiso
tniuu ya ja vi tetniuu ya uja nuu
kue'e ja kokuu tnundo'o sandi'i ni
ka. Chi jin yun te jino ja kiti ini ia
Dios.
2 Te suni ni jini san in ja kaa
na kaa ndute mar ja kuu vidrio
ja ni saka tna'a jin ñu'u. Te yu'u
mar vidrio yun ka nukuiin ñayiu
ni ka kundee ni ka kuu nija'nu
siki kiti xeen vi siki chu'chi ja ni
ka ndane'e nagua kaa ti, vi ja tu
ni ka jandetui ja vi jinkitnuni jin
número sivi ti. Te ka nei arpa ja
ni jiña'a ia Dios nui.
3 Te ka jitai yaa ni tau Moisés,
tee ni ojinokuechi nuu ia Dios, vi
yaa Lelu maa Dios ja ka'an sua'a:
Ka'nu vi vii ndeva'a tniuu sa'a ni,
vi Jito'o Dios, ja kuu ni ia ndakui
ndeva'a,
te ndi'i ni ja kuu sa'a ni,
te ka oo ndaa ka oo ndija ichi ni
ja kuu ni Rey taka ñuu.
4 Te tu na in oo ja ma koyu'u ni'nu
ña jin ni,
vi ja ma sa'a ka'nu sivi ni, vi Jito'o
san.
Chi maintno'o maa ni kuu ia ii,
te kikuei ñayiu ndi'i ñuu, te vi
chiñu'u ñai jin ni,
chi ja ni ka jini ja sa'a ndaa ni taka
tniuu.
Kachi yaa ka jitai.
5 Te nuu ni ya'a yun, te ni
ndakondia'a san, te ni jini san ja
ni ndanune ve'e ii oo veñu'u nuu
ni sa'a ia Dios tratu jin ñayiu ja oo
andivi.
6 Te ini veñu'u yun ni kekuei
uja ia ka jinokuechi nuu Dios ja
ka ndiso tniuu ya ja vi tetniuu ya
uja nuu kue'e. Te ka ni'nu ya sa'u
kuijin vii ndeva'a ja vi ye'e tajan,
te ka nu'ni chii ya in sinchu ja kuu
oro ja vi jinonta ndee ndika ya.
7 Te in ia ne'u ndi kuun ia ka
teku yun ni jiña'a ya in in vasu
nuu ndi uja ia ka jinokuechi nuu
Dios. Te nuu vasu yun ñu'u chitu
jakiti ini ndeva'a ia Dios, ia teku
nikuii nikani.
8 Te ni chitu ñua'a ini veñu'u
yun ja ye'e tajan ia Dios jin
jaka'nu ya. Te ni in, tu na in kuu
ja kiuu ini veñu'u, guaa ndee na
ndi'i na ya'a ndi uja tnundo'o ja
vi tetniuu ndi uja ia ka jinokuechi
nuu Dios.

16

Uja vasu nuu ñu'u jakiti ini ia Dios

1 Yun te ni onini san ndee ini
veñu'u ja ni kana jaa nuu ndi
uja ia ka jinokuechi nuu Dios, te
jiña'a:
—Kua'ankuei nuu ñuyiu, te vi
koso ron ndi uja vasu nuu ñu'u ja
kiti ini ia Dios —jiña'a.
2 Yun te ni ja'an ia xtnañu'u, te
ni joso ya ja ñu'u nuu vasu ya nuu
ñuyiu. Te ndi'i ñayiu ja ka ndiso
tnuni kiti xeen vi ni ka chiñu'i
ja ni ka ndane'e nagua kaa ti, ni
ki'in ña in kue'e ndi'yi xeen ja jatu
ndeva'a.
3 Yun te ni ja'an ia kuu uu, te
ni joso ya ja ñu'u nuu vasu ya
nuu ndute mar, te ni nduu mar
yun niñi, na kuinio nuu ni ka ja'ni
ndiyi, te ni ka ji'i ndi'i kiti ka ñu'u
nuu ndute mar.
4 Yun te ni ja'an ia kuu uni, te ni
joso ya ja ñu'u nuu vasu ya taka
yute vi nuu kee ndute, te ni ka
nduu de niñi.
5 Yun te ni jini san ja ni ka'an ia
jinokuechi nuu Dios ja ndiso tniuu
ya siki ndute, te jiña'a ya:
Ia ndaa kuu maa ni, vi Jito'o san,
ja ni okuu ni vi kuu ni ia ii,
ja sua'a sandaa ni kuechi ñayiu,
6 chi ni ka jati niñi ñayiu vii maa
ni,
vi ñayiu ni ka ndakani tno'o ni
ndee jana'a.
Te suni ni ndasko'o ni jin niñi,
chi kanuu ja saa vi ndo'i.
Jiña'a ya.
7 Te suni ni onini san ni ka'an
ndee nuu altar, te jiña'a:
—Jandaa ndija, vi Jito'o Dios, ja
maa ni kuu ia ndakui ja ndi'i ni ja
kuu ja sa'a ni, chi sa'a ndaa ndija
ni nuu sandaa ni kuechi —jiña'a.
8 Yun te ni ja'an ia kuu kuun,
te ni joso ya ja ñu'u nuu vasu ya
nuu nikandii, te ni nduu i'ni xeen
nda'a nikandii ja ni teñu'u ña jin
ñayiu.
9 Te ndi'i ñayiu ni ka kai jin ja
i'ni xeen yun. Su visi ni saa, te
tu ni ka ndatna'u ini, te ni tu ni
ka sa'a ka'nu ñai jin ya, chi saa
sua'a ni ka kane'i jin sivi ia Dios, ja
neva'a ya jaka'nu siki jakue'e ya'a.
10 Yun te ni ja'an ia kuu u'un,
te ni joso ya ja ñu'u nuu vasu ya
nuu tatnuni kiti xeen yun, te ni
kunee nii nuu tatnuni ti. Te vi
sua'a ka ndakayi'i ñayiu yai ja ka
jatu ndeva'i.
11 Su visi ni saa, te tu ni ka
ndatna'u ini ja vi xndoi taka
jakue'e ka sa'i, chi saa sua'a ka
kane'i siki ia Dios oo ndee andivi,
ja ja'a ja ka jatu ndeva'i vi ja ka
ku'i kue'e ndi'yi.
12 Yun te ni ja'an ia kuu iñu, te
ni joso ya ja ñu'u nuu vasu ya nii
yute ka'nu Éufrates, te ni yichi
ndute yute yun, nagua ja na nune
ichi kikuei rey ja vajikuei ichi nuu
kana nikandii.
13 Te ni jini san ja yu'u koo
ka'nu vi yu'u kiti xeen vi yu'u
tee ndakani tno'o tno'o, ni kekuei
uni espíritu kue'e ja kaa na kaa
sa'gua.
14 Te sa'gua yun ka kuu espíritu
tachi ja ka sa'a tniuu na'nu, te ni
kekuei kua'ankuei ja vi ndaxtutu
ndi'i rey ja ka tatnuni nii ñuyiu,
nagua ja vi kaxin tna'a jin Dios
kiuu ka'nu maa ya, ja kuu ya ia
ndakui ja ndi'i ni ja kuu ja sa'a ya.
15 Te ni kachi Jito'o:
—Vi kuun ini gua'a, chi sanaa ni
te ndenta rin na kuinio in kui'na.
Te na ta'u na ndetu ñayiu tu kixin
ini vi ni'nui sa'uin, nagua ja ma
kokaka vichi ja tna'i ja kanoo nuu
ñayiu —kachi ya.
16 Te ni ka ndaxtutu tachi yun
ndi'i rey, in nuu nani Armagedón
jin sa'an hebreo.
17 Yun te ni ja'an ia kuu uja, te
ni joso ya ja ñu'u nuu vasu ya nuu
tachi kuiñi. Te ni jini san ja ndee
ini veñu'u andivi nuu tatnuni ia
Dios ni kee in tno'o ja kana jaa:
—Ja ni jino maa kiuu —kachi.
18 Yun te ni jandute, te vi ni'i
kuiti kani tajan, te ni tnaa xeen
ndeva'a, ja vi tu sa'un na in

kiuu kii ñutnaa xeen ndeva'a yun,
ndee nuu ni ka jinkoo ñayiu ñuyiu
saa nagua ni tnaa yun.
19 Yun te ni te'nde maa ñuu
ka'nu ja ni kuu siin uni kua'a, te ni
junkuei ndi'i ñuu ja ka oo ñuyiu.
Saa te ni ndaka'an ia Dios maa
ñuu ka'nu Babilonia, te ni tetniuu
ya tnundo'o ndeva'a ja ni ka tna'i,
chi ni kiti ndeva'a ini ya siki yika
kuechi ja ka sa'i yun.
20 Te ni ka naa ndi'i ñuu ja ka
oo ma'ñu ndute mar, vi suni ni ka
naa yuku.
21 Te ni kuun ñiñi na'nu siki
ñayiu ja vee uu xiko kilo. Te
ni ka kane'e ñayiu jin ia Dios, ja
siun ni kuun ndeva'a ñiñi, chi in
tnundo'o ndeva'a ni kuu.

17

Tnundo'o kii siki ña'a xiko maa

1 Yun te ni kii in ia ne'u ndi uja
ia ka jinokuechi nuu Dios ja ka
nee ya ndi uja vasu. Te ni ka'an
ya nuu san, te kachi ya:

—Ne'e ya'a, te na xne'e rin naxa
koo tnundo'o kii siki ña'a kuu
nija'nu ja xiko maa ja nukoo ña
yu'u nuu jika kua'a ndute.
2 Chi taka rey ñuyiu, na kuinio
ja ni ka sa'a de kuechi ñuyiu jin
ña, chi ni ka sa'a de jane'e jayichi.
Te ni sa'a ña ja na kuinio ni ka jini
ñayiu ñuyiu jin taka jane'e jayichi
sa'a ña —kachi ya.
3 Yun te ni skuni ña Espíritu
ia Dios jin san, te ni jaka ña ia
jinokuechi yun ja kua'an san ndee
nuu ñu'u te'a. Te yun ni jini san in
ña'a yoso kiti xeen, in kiti kua'a, te
nii ti ndee sivi ja kane'e ña jin ia
Dios. Te oo uja xini ti jin uxi ndiki
ti.
4 Te ña'a yun ni'nu ña sa'un
kua'a nditnuu, te ni ndukutu ña
jin kaa ja kuu oro vi yuu vii
ndeva'a vi perla. Te yinda'a ña
in vasu ja kuu oro nuu ñu'u chitu
jakue'e jasua'a jin jane'e jayichi ni
sa'a ña.
5 Te tnee ña ndee in sivi ja kuu
in tno'o oyu'u ja tu na in jinkui'nu
ini, te sua'a ka'an: "Ñuu ka'nu
Babilonia, nana si'i ñayiu ka xiko
maa vi ñayiu ka sa'a jane'e jayichi
ñuyiu ya'a" kachi tno'o yun.
6 Yun te ni jini san ña ja jini
ña, chi na kuinio ja ni ji'i ña niñi
ñayiu maa ia Dios vi ñayiu ni ka
ji'i ja ni ka ndakani tno'o Jesús. Te
nuu ni jini san ña, te vi ni sa'u kuii
ini san.
7 Te kachi ia jinokuechi nuu
Dios:

—¿Nau ja vi ni sa'u kuii ini ron,
ndia'a ron? Te kaxtno'o maa rin
naxa kei ka'an tno'o yiyu'u siki
ña'a yun jin siki kiti oo uja xini
jin uxi ndiki ja yoso ña yun.
8 Te kiti xeen ja ni jini ron yun
kuu in kiti ni oteku ndee ama ka,
su vitna, chi tu ka ti oo. Su ja
oo yatni ja nana tuku ti nuu yau
kunu ndeva'a yun, ama ka ja ki'in
ti nuu naa sa'un ti. Te ñayiu ñuyiu
ja tu na sivi ka yoso nuu liuru teku
ndee nuu ni jinkoo ñuyiu, vi sa'u
kuii ini nuu vi kuni kiti xeen ja ni
oteku ndee ama ka, te tu ka ti oo,
su ndajiokuiin tuku ti.
9 Ya'a oo in tno'o ja jinkui'nu ini
ñayiu ndichi. Ndi uja xini ti yun
kuu na kuinio uja yuku nuu nukoo
ña'a yun.
10 Te ndi uja xini yun, suni ka
kuu na kuinio uja rey. Te u'un rey
yun ja ni ka naa de, te in ni ka de
tatnuni vitna, su inka de chi kuini
ka ja kii de. Su nuu na kii de, te
nini kuu ja joo ni tiempu koo de.
11 Te kiti xeen ja ni oteku ndee
ama ka, te tu ka ti oo vitna, suni
suu ti kuu rey kuu una, visi ja ni
oo ti ne'u rey kuu uja yun, te ki'in
ichi ti kua'an ti ja naa sa'un ti.

12 'Te ndi uxi ndiki ja ni jini ron
yun, ka kuu uxi rey ja ka kuini de
ja vi kotatnuni de. Su ndesaa ni
tiempu vi ni'i tniuu de jin kiti xeen
yun ja vi kotatnuni de.

13 Te ndi uxi rey yun inuu ni ka
ndakani ini de, te vi ndakuña'a de
tniuu ka'nu ka ndiso de nuu kiti
xeen yun.
14 Te vi ndakoo de vi kaxin tna'a
de jin Lelu ia Dios, su kundee Lelu
ya. Chi maa ya kuu Jito'o nuu
taka jito'o, te maa ya kuu Rey nuu
taka rey. Te ñayiu ka oo jin ya,
chi ñayiu ni kaji maa ia Dios vi
ni kana ña ya vi ka skunkuu gua'i
—kachi ia jinokuechi nuu Dios.
15 Te suni kachi ia jinokuechi
nuu Dios:
—Ndute kua'a ja ni jini ron jika
nuu nukoo ña'a xiko maa, ka kuu
ñayiu kua'a ndeva'a ñuu na'nu vi
ñuu kueli vi sa'an ka ka'in.
16 Te ndi uxi ndiki ja ni jini ron
xini kiti xeen yun, ka kuu ndi uxi
rey ja vi kotatnuni jin ti. Te vi kuni
u'u de jin ña'a xiko maa yun, te vi
skendoo nda'u de jin ña, vi tavichi
tia'a ña de, te vi kaa de kuñu ña,
te vi teñu'u de jin ña.
17 Chi maa ia Dios ni ke'e anu
de ja vi sa'a de nagua kuini maa
ya, ja inuu ni ka ndakani ini de,
te vi ndakuña'a de tniuu ka'nu ka
ndiso de ja ka kuu de rey nuu kiti
xeen yun, guaa ndee na skunkuu
tno'o ni ka'an ia Dios.
18 Te ña'a ja ni jini ron yun,
kuu ñuu ka'nu ja tatnuni nuu taka
rey ja ka oo nii ñuyiu —kachi ia
jinokuechi nuu Dios.

18

Ja ni jinokau ñuu Babilonia

1 Te nuu ni ya'a yun, te ni jini
tuku san inka ia jinokuechi nuu
Dios ja makuun ya ichi andivi jin
jaka'nu ndeva'a ya, te vi ni ye'e
ni'nu ninii ñuyiu jin jaye'e tajan
ya.
2 Te kana jaa ndeva'a ya, te
kachi ya:
Ja ni jinokau ñuu ka'nu Babilonia,
te ni nduu ve'e nuu ka oo tachi,
nuu ka yi'i ndi'i espíritu kue'e,
nuu ka oo chioko vi ndi'i kiti tne'e
ja ka ndagua ja ka kuu kini
ndeva'a inio.
3 Chi ñuu yun kuu na kuinio ña'a
xiko maa,
te ni sa'a ña ja na kuinio ni ka
ndajini ñayiu ndi'i ñuu,
ja ka sa'i kuechi ñuyiu,
vi ndi'i rey ñuyiu, na kuinio ja ni
ka sa'a de kuechi ñuyiu jin
ña.
Te ñayiu ja ka xiko ñuu yun ni ka
kuu kuikai jin kua'a xu'un
ja ja'a ñasi'i yun.
4 Yun te ni onini san inka tno'o
ndee ichi andivi ja kachi:
Roon ja ka kuu ron ñayiu ñuu
maa rin, kekuei nuu ñuu
jian,
nagua ja ma vi tavi kuechi ron
yika kuechi ja ka sa'a ñayiu
ñuu jian,
te ni ma vi tna'a ron tnundo'o ja
vi tna'i.
5 Chi ja ni kaya ndeva'a yika
kuechi ka sa'i,
te ja ni jinonta ndee andivi,
te ja ni ndaka'an ia Dios ndi'i
jakue'e ka sa'i.
6 Vi ndasa'a jin nagua ni ka sa'a
ñai jin maa ron,
vi ndakuña'a uu tnundo'o gua'a
ka saa nagua ni ka sa'a ña
mai,
te vi ndasaka tna'a uu jichi ndakui
ka ja na vi ko'o mai saa
nagua ni ka sakai ja ni ka
ji'i inka ñayiu.
7 Te ni sa'a teyii ndeva'a ñuu yun
mai ja kua'a ndatniuu ni
ni'i jin kua'a xu'un ja ni
xnai,
te vi kuña'a tnundo'o nui ja na vi
nda'i vi kanai,
chi ka ndakani ini jin anui:
“Ya'a nukoo na kuinio in ña'a
tatnuni,
te masu ni ndonda'uo,
ni ma kunio tnundo'o”.
Kachi jin anui.
8 Te yun kuu ja vi invaa ni kiuu, te
kii kua'a tnundo'o siki ñuu
yun,

chi vi kuu ñayiu, te koo ndeva'a
tno'o suchi ini, vi koo
tnama,
te kai ñuu yun jin ñu'u,
chi ia ndakui ndeva'a kuu Jito'o
Dios, te ndi'i ni ja kuu ja
sa'a ya,
ja sandaa ya kuechi ñayiu ñuu
yun.
Kachi ya ndee andivi.

9 Te taka rey ñuyiu ja ni ka sa'a
jane'e jayichi jin ña vi ni ka kusii
ini ndeva'a jin ña, vi nda'i vi kana
ja ja'a ñuu yun, nuu na vi kuni ja
kana ñua'a kai.
10 Te vi jinkuiin jika de ja ka
yu'u ndeva'a de ja siun tna'a
ndeva'a ñuu yun tnundo'o, te vi
kachi de:

—¡Su nda'u ni ka ñuu ka'nu
Babilonia! Chi in ñuu ndakui
ndeva'a ni okuu, te vitna, chi
vi nunuu sua'a ni, te ni kenta
tnundo'o ja ni tna'a —vi kachi de.

11 Te taka ñayiu ñuyiu ja
ja'ankuei ka xiko ñuu yun, suni vi
nda'i vi kanai ja ja'a ñuu yun, chi
tu ka na ñayiu vi ki'in ndatniuu
ka xikoi.
12 Te ndatniuu ja ka xikoi kuu
oro, vi kaa ja kuu plata, vi yuu
vii, vi perla, vi sa'un kuijin vii
ndeva'a ja kuu lino, vi sa'un kua'a
nditnuu, vi sa'un seda ja ndi'i vi
jakua'a, vi ndi'i nuu yutnu ja ka
ja'an xiko asin, vi taka ndatniuu ja
ni kuva'a jin yuu finu nani marfil,
vi yutnu vii, vi kaa ja kuu bronce,
vi hierro vi yuu kuijin yeye'e nani
mármol.
13 Te suni ka xikoi canela vi taka
ja ja'an xiko asin, vi suja vixin
vi suja tnuyuja, vi tatna xiko, vi
nduxi uva vi texe'en vi yuchi triu,
vi triu nii, vi kiti jiso, vi ndikachi,
vi kuai vi carreta, vi ka xikoi
ñayiu ja vi kunukuechi.
14 Te vi kachi jin ñuu yun:

—Ja ni ka kujioo ndi'i kiti vixin
ja ni ojio'o ndeva'a ron, te ja ni
naa ndi'i javii java'a vi jakuika ni
oneva'a ron, te ma ndani'i sa'un
ka ron —vi kachi.
15 Te ñayiu ni oja'ankuei ni
ka oxiko ndatniuu, te ni ka kuu
kuikai ja ja'a ñuu yun, vi jinkuiin
jikai, chi ka yu'i ja kana saa vi
tna'i tnundo'o ja tna'a ñuu yun, te
vi nda'i vi kanai.
16 Te vi kachi:
Su nda'u ni ka ñuu ka'nu yun,
chi kuu na kuinio in ña'a ni oni'nu
sa'un kuijin vii ndeva'a ja
kuu lino,
vi sa'un nditnuu jin jakua'a.
Te ni ondukutu vii ña jin oro
vi perla vi yuu vii ndeva'a.
17 Te vi nunuu sua'a ni, te ni naa
ndi'i taka jakuika ni oo nui.
Vi kachi.
Te vi kujioo jika ndi'i tee ka
skaka barco vi ndi'i ñayiu ka jika
nuu barco vi tee ka satniuu nuu
barco yun vi ndi'i ñayiu ka sat-
niuu nuu ndute mar.
18 Te vi kuni ja kana ñua'a kai
ñuu yun, te vi kana ko'i:

—¿Ndenu oo inka ñuu ja
kintna'a inuu jin ñuu ka'nu ya'a?
—vi kachi.
19 Te vi kosoi ñuyaka xini, ja ka
tna'u ini, te vi nda'i vi kanai, te vi
kachi:
Nda'u ni ka ñuu ka'nu ya'a,
chi jin jakuika ni oo ñuu ya'a
ni ka kuu kuika ndi'i ñayiu ka
neva'a barco
ja ka jiondita nuu ndute mar.
Te vitna vi nunuu sua'a ni, te ni
naa ndi'i.
Vi kachi.
20 Su vi kusii ini ron ja ka oo ron
andivi,
ja siun ni naa ñuu yun.
Te vi kusii ini ron ja ka kuu ron
ñayiu maa ia Dios,
vi roon ja ni chitniuu ña Je-
sukristu,
vi roon ja ni ka ndakani ron tno'o
ia Dios,
chi ni sandaa ia Dios kuechi ja ni
ka sa'a ña ñayiu ñuu yun
jin ron.
Kachi tno'o yun.

21 Yun te in ia ndakui ndeva'a
ja jinokuechi nuu Dios ni ki'in ya
in kava ka'nu na kuinio in yoso
molinu, te ni skunta ya makee nuu
ndute mar, te kachi ya:
Suni sua'a kanakau ñuu ka'nu Babilonia
nagua ni kanakau kava ya'a,
te ma vi ndakuni sa'un ka.
22 Te jiña'a ya nuu ñuu yun:
Ma kuni sa'un ka ron yaa ja ka jita ñayiu
ni ja ka tee jin arpa
vi ni ja vi tiuu jin tnuyoo nda'i ni trompeta.
Te ni in ñayiu ma vi kosatniuu sa'un ka nuu ron,
te ni ma koni'i ka molinu nuu ron.
23 Te ni ma kuni sa'un ka ron ja koye'e ñu'u lámpara nuu ron.
Te ni ma kuni ka ron ja vi kana tee jin ña'a ja ka kusii ini nuu ka tnanda'a.
Chi ñayiu ka xiko ñuu ron, ni ka okuu ñayiu ni ka okuu nija'nu ñuyiu,
te ni xnda'u ron ndi'i ñuu jin tno'o tasi ron.
Jiña'a ya.
24 Chi tavi kuechi ñuu yun niñi
ja ni ka jati ja ni ka ja'ni tee ni ka
ondakani tno'o ia Dios, vi ñayiu
maa ia Dios, vi ndi'i ñayiu ni ka
ji'i nii ñuyiu.

19

Ka chiñu'u ia Dios ndee andivi

1 Te nuu ni ya'a yun, te ni jini
san na kuinio ja ka ka'an jaa
kuakua'a ñayiu ndee andivi, te ka
kachi:
Ka'nu kuu ia Dios,
chi nuu maa Jito'o Dios vaji ja skaku ni'nu ña ya,
vi oo jaye'e tajan ya vi jaka'nu ya.
2 Chi maa ya guaa jandaa ja sandaa ndija ya kuechi,
chi ni tetniuu ya tnundo'o siki ñuu yun ja kui na kuinio in ña'a xiko maa,
te jin ja xiko ña'a yun maa ña
te ni xtivi ña ñayiu ñuyiu,
te ni ndaxtenaa ña ia Dios jin ña
ja ni ka ji'i tee ni ka ojinokuechi nuu maa ya.
Ka kachi.
3 Yun te ni ka ndajiokuiin ni ka
ka'an tukui:
Ka'nu kuu ia Dios,
chi nikuii nikani kokana ñua'a ñuu yun ja kokai.
Ka kachi.
4 Te ndi oko kuun tee nija'nu jin
ndi kuun ia ka teku ni ka jinkuiin
jiti de, te ni ka chindei de xini de
ndee nuu ñu'u, te ni ka chiñu'u de
ia Dios ja nukoo ya nuu mesa nuu
tatnuni ya. Te ka jiña'a de:
—Saa na kokuu. Ka'nu kuu ia Dios.
5 Te ndee nuu mesa nuu tatnuni
ya ni kee in tno'o ja ka'an sua'a:
Vi ka'an yiñu'u nuu ia Dios mao,
ndi'i roon ja ka jinokuechi ron nuu ya,
vi roon ja ka yu'u ni'nu ron ya,
a kuu ron ñayiu na'nu a ñayiu kueli.
Kachi.

Viko ja tnanda'a Lelu ia Dios

6 Te suni ni onini san ja na tno'o
ka kana kuakua'a ñayiu, axi na
kuinio ja jiso nuu jika kua'a ndute,
axi na kuinio ja ni'i jiso kani tajan.
Te ka jiña'a:
Ka'nu kuu ia Dios,
chi ni jinkondee maa Jito'o ja tatnuni ya,
chi maa ya kuu ia Dios ndakui ja ndi'i ni ja kuu ja sa'a ya.
7 Te na vi kokuu sii inio, te vi ja ka osii inio,
te na vi chiñu'o ya,
chi ja ni jino kiuu ja tnanda'a Lelu maa ia Dios,
chi ja ka otua'a ñayiu maa Dios
ja vi kokui na kuinio suchi ja vi tnanda'i jin ya.
8 Chi ni jandetu ia Dios ja vi kekui'nui sa'un kuijin ja kuu lino,
sa'un vii ja ye'e tajan.
Ka kachi.

Chi sa'un vii yun kuu taka tniuu
ndaa ja ni ka sa'a ñayiu maa ia
Dios.
9 Te kachi ia jinokuechi nuu
Dios:
—Tee tno'o ya'a: "Na ta'u na
ndetu ñayiu ni kana ya ja vi koi
nuu viko tnanda'a Lelu ia Dios".
Te kachi ka ya:
—Tno'o ya'a kuu tno'o ndaa ja
ni ka'an maa ia Dios —kachi ya.
10 Te ni jinkuiin jiti san nuu ja'a
ya ja chiñu'u san ya nuu siun. Te
kachi ya:
—Ña'a, ma sa'a ron siun, chi
suni jinokuechi rin nuu Dios
nagua ka jinokuechi maa ron jin
sava ka ñani ron ja ka ndikin
ndaa ron tno'o Jesús. Chiñu'u ia
Dios, chi tno'o ja ni ka'an Jesús
kuu tno'o ka ndiso tee ka ndakani
tno'o ya.

Ia yoso kuai kuijin

11 Yun te ni jini san ja nune
andivi. Te yun ni kenta in kuai
kuijin, te ia yoso ti yun nani ia
ndaa, ia skunkuu, chi sa'a ndaa ya
tniuu vi ja'nde ndaa ya kuechi, vi
jaxin tna'a ya.
12 Te nduchi nuu ya, chi vi ye'e
na kuinio yaa ñu'u, te ñu'u kua'a
corona xini ya, te ndee in sivi ja
tu na in jini, chi maintno'o maa
ya guaa jini.
13 Te ni'nu ya in sa'un ni indajin
nuu niñi, te sivi ya kuu: Tno'o
maa ia Dios.
14 Te yata ya ka ndikin kua'a
ña soldado ja ka oo andivi ka
yoso de kuai kuijin, te ka ni'nu
de sa'un finu ndeva'a ja kuu lino
sa'un kuijin vivii.
15 Te yu'u ya ni kee in yuchi
kani xenxeen, nagua ja jin yuchi
kani yun kuña'a ya tnundo'o vi
tna'a ñayiu taka ñuu. Te tatnuni
xeen ya jin in xtnuxii ja kuu kaa,
te sandaa ya kuechi na kuinio
ja kuain ni'nu ya uva, te taxin
ti, te kene'e ya nduxi ti ja kuu
tnundo'o ndeva'a tetniuu ya, ja
kiti ini ndeva'a Dios, ia ndakui
ndeva'a ja ndi'i ni ja kuu ja sa'a
ya.
16 Te nuu sa'un ya jin nuu kuñu
kokin si'in ya yoso in sivi ja ka'an
sua'a: "Maa rin kuu Rey nuu taka
rey, vi maa rin kuu Jito'o nuu taka
jito'o".
17 Yun te ni jini san in ia ji-
nokuechi nuu Dios ja nukuiin ya
nuu nikandii. Te ni kana jaa ya
nuu ndi'i kiti ndagua ja ka jiko ichi
andivi ja ka jaa kuñu, te jiña'a ya:
—Ne'ekuei te vi ndututu ron,
nagua ja vi kaxini ron, chi sa'a ia
Dios in viko ka'nu,
18 nagua ja vi kaa ron kuñu tee
ka kuu rey vi tee ka kuu capitán,
vi kuñu tee inu teyii ndeva'a, vi
kuñu kuai, vi kuñu tee ka yoso
ti, kuñu ndi'i ñayiu ka jinokuechi
vi ñayiu tu ka jinokuechi, ñayiu
na'nu vi ñayiu kueli —jiña'a ya.
19 Yun te ni jini san ja ni ka
ndututu maa kiti xeen jin taka rey
ka oo ñuyiu vi soldado de, ja vi
kaxin tna'a de jin ia yoso kuai vi
soldado ya.
20 Te ni ka kakuiko ya kiti xeen
yun jin tee tno'o ja ni ka ondakani
tno'o ia Dios ja ni ka osa'a de
tniuu na'nu jin nuu maa kiti xeen
yun. Chi jin tniuu na'nu yun ni ka
xnda'u de ñayiu ja ni ka jandetui
ka ndisoi tnuni maa kiti xeen yun.
Te ni ka chiñu'i chu'chi ja ni ka
ndane'e nagua kaa maa ti. Yun
te nduu kiti xeen yun jin tee ni
ondakani tno'o tno'o yun, ni ka
tnaa teku ña ya nuu in jitnu ja kai
jin azufre.
21 Te sava ka ñayiu yun, chi ni
ka ji'i jin yuchi kani ja ni kee yu'u
ia yoso kuai yun. Te ndi'i kiti
ndagua ni ka jaa ti kuñu yun, guaa
ndee ni ka ndenuu ini ti.

20

Tatnuni Jesukristu in mil kuia

1 Yun te ni jini san ja makuun in
ia jinokuechi nuu Dios ichi andivi,

te nee ya ndakaa ja ndakune ya
yu'u yau kunu nuu kuu andeya vi
nee ya in cadena ka'nu.
2 Te ni kakuiko ya koo ka'nu ja
oo ndee jana'a, ja suni kuu Tachi
vi Satanás. Te ni ju'ni ña ya ja
konu'ni mil kuia.
3 Te ni tnaa ña ya ja ma kee
nuu yau kunu nuu kuu andeya, te
ni jasi gua'a ya vi ni tee ya seyu
ya yu'u yau yun, nagua ma kuu
xnda'u ka ñayiu taka ñuu guaa
ndee na jino mil kuia. Te nuu ya'a
mil kuia, te ndajin ja kaka nuu
ndee saa tiempu.

4 Yun te ni jini san kua'a mesa
nuu tatnuni ja ka nukoo ñayiu ni
ka ni'i tniuu ja vi sandaa kuechi.
Te suni ni jini san anu ñayiu ja
ni ka kindoso yiki xini, ja ja'a
ja ni ka kandija ndai Jesús, te
ni ka ndakani tno'o ia Dios. Te
ñayiu yun, chi tu ni ka chiñu'i kiti
xeen, ni ja ni ka ndane'e nagua
kaa ti, te ni tu ni ka jandetui ja
jinkondee tnuni ti tnei axi nda'i.
Te ni ka ndatekui ja ka tatnuni jin
Jesukristu mil kuia.
5 Ya'a kuu jaxtnañu'u ja vi
ndateku ndiyi, te sava ka ndiyi,
chi tu ni ka ndatekui kiuu saa,
chi guaa ndee na jino mil kuia ja
tatnuni ya, saa vi ndatekui.
6 Te na ta'u na ndetu ñayiu
ka oo vii anui nuu ia Dios, chi
xtnañu'u kai vi ndateku. Te ma
vi kuni uun kai ja vi kui jichi
kuu uu, chi ma kundee ka kue'e
siki ja ka'ni ña jin, chi saa sua'a
sutu vi kokui nuu ia Dios vi nuu
Jesukristu, te vi kotatnuni jin ya
mil kuia.

7 Te nuu na jino mil kuia, te yaa
Tachi nuu ndesi vekaa yun.
8 Te kee ki'in ja xnda'u ñayiu
taka ñuu ja ka oo ndi kuun lado
ñuyiu, ja ka kuu ñayiu ñuu Gog vi
ñayiu ñuu Magog, te xtutu kua'a
ndeva'a ñayiu na kuinio ñuti ja
nduei yu'u ndute mar, ja vi kaxin
tna'a.

9 Te ni ndontakuei de ninii
nagua jite ñuyiu, te ni ka jionduu
de nuu ka oo ñayiu maa ia Dios vi
ñuu ja kutoo ya ja vi kaxin tna'a
jin de. Su ni tetniuu ia Dios ñu'u
ja ni kuun ichi andivi, te ni teñu'u
ña jin ndi'i de.
10 Te Tachi ja ni oxnda'u taka
ñayiu, chi ni tnaa ya nuu in jitnu
ja kai jin azufre, nuu ja ka ñu'u
kiti xeen vi tee tno'o ja ni oka'an
ja ndakani tno'o ia Dios, te yun vi
kokai vi kojinjin nikuii nikani.

Sandaa ya kuechi nuu mesa kuijin

11 Yun te ni jini san in mesa
kuijin ka'nu, vi maa ia nukoo ja
tatnuni. Te ni ka kujioo ñuyiu vi
andivi nuu ya, te ni tu na'a ka
ndenu ni oo.
12 Te ni jini san ndiyi kuu ja
na'nu vi ja kueli ka nukuiin nuu ia
Dios. Te ni ka ndanune nuu liuru,
te suni ni ndanune nuu inka liuru
ja kuu liuru nuu yoso sivi ñayiu vi
koteku nikuii nikani. Te ni sandaa
ya kuechi ndiyi yun, nakuu nakuu
nagua ni ka sa'a in in mai, naxa
yoso nuu maa liuru yun.
13 Yun te ni ndakuña'a ndute
mar ndiyi ja ni ka ji'i nuu, vi ni ka
ndakuña'a jaja'ni vi ñuu ji'i ndiyi
ja ka oo nuu, te ndi'i ni sandaa ya
kuechi, nakuu nakuu nagua ni ka
sa'a in in mai.
14 Yun te ni tnaa ya ja ja'ni vi
ñuu ji'i nuu jitnu ja kai jin azufre
ja vi kokai vi kojinjin nuu ñu'u, te
yun kuu jichi kuu uu ja vi kuu.
15 Te nuu jitnu kai yun ni tnaa
ya ñayiu ja tu na sivi ka yoso nuu
liuru ja vi kotekui.

21

Koo in andivi jaa vi ñuyiu jaa

1 Yun te ni jini san in andivi jaa
vi in ñuyiu jaa. Chi ja ni ka naa
andivi vi ñuyiu xtnañu'u, te suni
ja ni naa ndute mar.
2 Te maa san kuu Juan ja ni jini
san in ñuu ii ja kuu Jerusalén jaa,

ja makuun ichi andivi nuu xika
maa ia Dios. Te luu ndeva'a kaa
na kuinio in suchi si'i ja ni ndasa'a
kutu vii mai ja tnanda'i jin yii.
3 Te ni jini san in tno'o ja kana
jaa ndee nuu mesa nuu tatnuni, te
kachi:
—Vi kondia'a chi vitna, te oo
ndia'a ia Dios ne'u ñayiu. Koo ya
jin ñayiu, te mai vi kokuu ñayiu
ñuu ya, te koo maa ya jin, nagua
ja kokuu ya ia Dios mai.
4 Te ndasichi maa ia Dios ndi'i
ndute nui, te ma koo sa'un ka
kue'e ja vi kui, ni ma koo ka
tno'o suchi ini ja vi kokuakui, te
ni ma vi konda'i vi kokanai, ni
ma vi kojatu vi kojani'ni, chi ja ni
ndi'i taka tnundo'o yun ja ni ya'a
—kachi tno'o yun.
5 Yun te ni ka'an ia nukoo nuu
mesa nuu tatnuni ya, te kachi ya:
—Vi kondia'a, chi ndasa'a jaa
rin ndi'i ja oo ya'a.
Te suni kachi ya:
—Tee tno'o ya'a, chi tno'o ndaa
kuu ja kukanu ini ron —kachi ya.
6 Yun te kachi ka ya:
—Ja ni jino ndi'i. Te maa rin
kuu jaxtnañu'u vi jasandi'i, ja ni
skeja'a vi jaxndi'i. Te na ñayiu
yichi, te sua'a ni kuña'a uun rin
ndute ja kee ya'a ko'i, te kotekui
nikuii nikani.
7 Te na ñayiu kundee nuu
jakue'e, te ni'i ndi'i ya'a ja sa'a
jajin, te kokuu rin ia Dios mai, te
mai kokuu se'e rin.
8 Su ndia ñayiu inu ioo vi ñayiu
tu ka kandija, vi ñayiu ka sa'a
jatne'e ndeva'a, vi ñayiu ka ja'ni
ndiyi, vi ñayiu ka sa'a kuechi
ñuyiu jin inka ñayiu, vi ñayiu tasi,
vi ñayiu ka chiñu'u chu'chi, vi
ñayiu tno'o ja ka xnda'u ñayiu,
te ndi'i ñayiu yun guaa ki'inkuei
nuu jitnu ja kai jin azufre. Te yun
kuu jichi kuu uu ja vi kui —kachi
ya.

Makuun Jerusalén jaa

9 Yun te ni kii in ia ne'u ndi
uja ia ka jinokuechi nuu Dios ja
ka nee ya ndi uja vasu ja ka ñu'u
chitu ndi uja tnundo'o sandi'i ni
ka, te kachi ya nuu san:
—Ne'e ya'a, te na xne'e rin suchi
vi tnanda'a jin Lelu ia Dios ja
kokuu ñasi'i ya —kachi ya.
10 Te ni skuni ña Espíritu ia Dios
ja ni jaka ña ia jinokuechi nuu ya
in nuu yuku ka'nu vi sukun. Te ni
xne'e ya nuu san ñuu ka'nu ñuu
ii ja kuu Jerusalén ja makuun ichi
andivi nuu xika maa ia Dios.
11 Te vi ye'e jika ñuu yun jin
jaye'e maa ia Dios. Te jaye'e ñuu
yun kuu nagua ye'e in yuu vii
ndeva'a, nagua ye'e in yuu yeye'e
ja kaa na kaa vidrio.
12 Te yu'u ñuu yun ni jion-
duu ninii ndesi in muro ka'nu
vi sukun, te oo uxi uu ye'e, te
in in ye'e yun ka oo in in ia ka
jinokuechi nuu Dios. Te in in ye'e
yun ka yoso in in sivi ndi uxi uu
tatatno'o Israel.
13 Te ichi nuu kee nikandii oo
uni ye'e, te ichi nuu kana ya oo
uni ka ye'e, te ichi lado kua'a oo
uni ye'e, vi ichi lado satni oo uni
ka ye'e.
14 Te ja'a muro ja ndesi ñuu yun
ka oo uxi uu kava na'nu ja ka
yituu gua'a ña, te nuu in in kava
yun ka yoso in in sivi ndi uxi uu
tee ni chitniuu Jesús, ia kuu Lelu
maa ia Dios.
15 Te ia jinokuechi nuu Dios ja
ni ka'an nuu san, nee ya in ndoo
ja kuu oro ja chikua'a ya maa
ñuu yun vi taka yuye'e vi muro ja
ndesi ñuu yun.
16 Te ñuu yun, chi oo tikute, chi
inuu ni yikua'a ja kani vi ja jite. Te
ni chikua'a ia jinokuechi yun jin
ndoo ja nee ya yun maa ñuu yun.
Te ni kee ja oo uu mil uu ciento
kilómetro ja kani vi ja jite vi ja
sukun, inuu ni ka yikua'a ndi'i ni
lado.
17 Yun te ni chikua'a ya muro ja
ndesi ñuu yun, te ni jino in ciento
kuun xiko kuun yiki ja sukun

nagua ka chikua'a ñayiu ñuyiu,
suni saa ni chikua'a ia jinokuechi
nuu Dios.
18 Te ndimaa yuu yeye'e ni
kuva'a jin muro yun, te maa ñuu
yun, chi vi oro nino'o kuu na
kuinio in vidrio vii ndeva'a.
19 Te kava na'nu ja ka yituu
muro yun, chi ni ka ndukutu jin
ndi'i taka yuu vii ndeva'a. Yuu
xtnañu'u kuu yuu yeye'e, te yuu
kuu uu kuu yuu ndindi'i, te yuu
kuu uni kuu yuu pintu, te yuu kuu
kuun kuu yuu kuikuii.
20 Te yuu kuu u'un kuu yuu
pintu lirenu, te yuu kuu iñu kuu
yuu kuakua'a, te yuu kuu uja kuu
yuu kuaan ndikuii, te yuu kuu una
kuu yuu ndi'i ndikuii, te yuu kuu
iin kuu yuu kuaan, te yuu kuu uxi
kuu yuu kuii na kuinio manzana,
te yuu kuu uxi in kuu yuu ndi'i
nditnuu, te yuu kuu uxi uu kuu
yuu ndi'i ndikua'a axi morado.
21 Te ndi uxi uu ye'e yun kuu
uxi uu perla, chi in in ye'e yun ni
kuva'a jin in in perla, te kayi ka'nu
maa ñuu yun kuu oro nino'o ja
ye'e tajan na kuinio vidrio.
22 Te tu ni jini san ni in veñu'u
ñuu yun, chi veñu'u kuu maa
Jito'o Dios, ia ndakui ndeva'a ja
ndi'i ni ja kuu ja sa'a ya jin Lelu
ya.
23 Te ñuu yun, tu jiniu'u
nikandii ni yoo ja koye'e nuu, chi
jaye'e maa ia Dios sie'e ñuu yun,
te suni ye'e Lelu maa ya ñuu yun.
24 Te ndi'i ñayiu taka ñuu ja ni
ka kaku ni'nui vi kokakai nuu ye'e
ni'nu ñuu yun. Te taka rey ñuyiu
kiukuei de ñuu yun jin jakuika vi
jayiñu'u ja ka neva'a de.
25 Te taka ye'e ñuu yun, ma vi
ndandesi sa'un tno'o nduu, chi tu
na jakuaa koo ñuu yun.
26 Te jakuika vi jayiñu'u taka
ñuu vi koo nuu ñuu yun.
27 Su ma kuu sa'un kiuu in
jatne'e. Te ni ma kuu kiuu ñayiu
sa'a jane'e jayichi axi ja xnda'ui
inka ñayiu, chi maa ni ñayiu ka
yoso sivi nuu liuru ja vi kotekui ja
neva'a Lelu maa ia Dios, guaa kuu
ja kiukuei.

22

1 Yun te ni xne'e ia jinokuechi
nuu Dios in yute ja oo vii ndeva'a,
te ndute yun taa ja kotekuo. Te
ndute yeye'e kuu de, na kuinio
vidrio, te ni kee de nuu oo mesa
nuu tatnuni maa ia Dios jin ia kuu
Lelu ya.
2 Te jika ndute yun ma'ñu sagua
kayi ka'nu maa ñuu yun, te nduu
jioo yu'u yute yun, ka nukuiin
yutnu kuii ja taa ja kotekuo. Te
kuun kiti vixin tnu uxi uu jichi ja
kuia, chi nuu yoo nuu yoo kuun
kiti vixin tnu. Te nda'a yuku tnu
yun kuu tatna ja ka nduva'a ñayiu
taka ñuu.
3 Te ma koo ka nagua ni xtau
tnia'a ia Dios ñuu yun. Te maa
ini ñuu yun koo mesa nuu tatnuni
ya jin ia kuu Lelu ya. Te yun vi
koo ñayiu ka jinokuechi nuu ya vi
kochiñu'u ñai jin ya.
4 Te vi kuni yunuu ya, te tnei vi
kondisoi sivi ya.
5 Te ma koo ka jakuaa ñuu yun,
te ma vi kojiniu'u ka ñayiu vi koo
yun ñu'u ja koye'e nui, ni nda'a
nikandii ja koye'e, chi maa Jito'o
Dios kosie'e, te vi kotatnuni nikuii
nikani.

Ja oo yatni ja ndii Jesukristu

6 Yun te kachi ia jinokuechi nuu
Dios:
—Tno'o ja ni jini ron ya'a, chi
tno'o ndaa ja kukanu ini ron kuu.
Te maa Jito'o Dios ja ni jiña'a ya
Espíritu ya nuu tee ni ka ndakani
tno'o ya, kuu ia ni tetniuu ia ka
jinokuechi nuu ya, nagua ja vi
xne'e nuu ñayiu ka jinokuechi
nuu maa ya nagua kuu ja oo yatni
ja kokuu —kachi ya.
7 Te kachi Jesús:
—Vi kinuu gua'a, chi ñama ndii
rin, te na ta'u na ndetu ñayiu

tava'a tno'o ia Dios ja yoso nuu liuru ya'a ja kaxtno'o nagua kokuu —kachi ya.

8 Te maa san kuu Juan ja ni jini san vi ni onini san taka tno'o ya'a. Te nuu ni ndi'i ni jini san vi ni onini san, te jinkuiin jiti san nuu ja'a ia jinokuechi nuu Dios ja xne'e taka tniuu yun nuu san ja chiñu'u san ya nuu siun.

9 Su yun te kachi ya:

—Ma sa'a ron siun, chi suni jinokuechi rin nuu ia Dios, nagua ka jinokuechi maa ron jin ñani ron ja ka ndakani ron tno'o ia Dios, vi ndi'i ñayiu ka tava'a tno'o ya ja yoso nuu liuru ya'a. Te maintno'o maa ia Dios guaa chiñu'u ron —kachi ya.

10 Te suni kachi ka ya:

—Ma tayu'u ron tno'o ia Dios ja yoso nuu liuru ya'a ja kaxtno'o nagua kokuu, chi ja oo yatni tiempu ja skunkuu.

11 Te ma kondi'ni ron nagua ka sa'a ñayiu, chi na ñayiu sa'a jakue'e, te na kosa'a mai jakue'e yun. Te na ñayiu oo tne'e anu, te na kosa'a tne'e ka mai anui. Su na ñayiu sa'a ndaa, te na kosa'a mai tniuu ndaa. Te ñayiu oo vii anui nuu ia Dios, te na kondasavii kai mai —kachi ya.

12 Yun te kachi Jesús:

—Vi kinuu gua'a, chi ñama ndii rin, te kinda'a rin ja vi kuta'u in in ñayiu, nakuu nakuu na tniuu ni ka sa'i.

13 Te maa rin kuu jaxtnañu'u vi jasandi'i, ja ni skeja'a vi jaxndi'i, nuu jinkondee vi nuu skundi'i —kachi ya.

14 Te na ta'u na ndetu ñayiu ka ndakate sa'uin ja vi koo vii nuu yika kuechi, chi vi ni'i kiti vixin kuun yutnu taa ja kotekuo ja vi kai, te kuu kiukuei ye'e ja vi koi ñuu yun.

15 Su ichi ye'e vi kendoo ñayiu ka sa'a jakue'e ja ka kuu na kuinio ti'ina, vi ñayiu tasi, vi ñayiu ka sa'a kuechi ñuyiu jin inka ñayiu, vi ñayiu ja'ni ndiyi, vi ñayiu chiñu'u chu'chi, vi ñayiu too ja xnda'ui inka ñayiu.

16 Maa rin kuu Jesús, te ni tetniuu rin ia jinokuechi nuu rin nagua ja ndakani ya ndi'i tno'o ya'a nuu ñayiu ka skua'a. Te maa rin kuu yo'o ja kuu ndikin tata rey David. Maa rin kuu kimi ndii ja ye'e vivii tno'o ne'e.

17 Te Espíritu ia Dios vi ñayiu maa ya ka kui na kuinio suchi si'i ja vi tnanda'a jin Lelu ya ka kachi:

—Ne'e ni.

Te na ñayiu nini tno'o ya'a na ka'in:

—Ne'e ni.

Te na ñayiu yichi, te kuini ja ko'i ndute, na ki'in nuu ya, te sua'a ni ni'i uin ndute ko'i, te kotekui nikuii nikani.

18 Te ndi'i ñayiu ka nini tno'o ia Dios ja yoso nuu liuru ya'a ja kaxtno'o nagua kokuu, chindetu san jin, ja nuu ja ndee ñayiu ndasonee ka in uu tno'o saa nagua yoso nuu liuru ya'a, te kona'i ja suni saa ndasonee ka ia Dios tnundo'o tna'i saa nagua yoso nuu liuru ya'a.

19 Te nuu ja ndee ñayiu kindee in uu tno'o ja yoso nuu liuru ya'a ja kaxtno'o nagua kokuu, te suni saa ni ndakindee ia Dios kiti vixin kuun nuu yutnu taa ja kotekuo ja ma kuu vi kai, te ma kuandetu ya ja kiukuei ñuu ii, nagua yoso nuu liuru ya'a.

20 Te ia ndakani ndaa tno'o ya'a kachi:

—Ja ndaa ndija ja ñama ndii rin.

Saa na kokuu. Ne'e ni, vi Jito'o san Jesús.

21 Te maa Jito'o Jesukristu na koto na kuni ña ya jin ndi'i ni. Saa na kokuu.

Liuru yaa ka chiñu'o ia Dios
LIURU XTNAÑU'U
Salmos 1—41

1

Kusii ini ñayiu ja kuantno'i tno'o ia Dios

1 Na ta'u na ndetu ñayiu ja tu ndikin tno'o ja ka ska'an ña ñayiu kue'e,
te ni tu jikai nagua ichi ka jika ñayiu ka sa'a yika kuechi,
te ni tu junkoi jin ñayiu ka jaku ndee ña jin ia Dios.
2 Chi saa sua'a kusii ini ja kuantno'i tno'o tatnuni ia Dios,
te nduu vi ñuu ni, ñu'u ini tno'o tatnuni ya.
3 Te ñayiu yun kui na kuinio in yutnu ja nukuiin tnu in yu'u yute,
te vi mamaa maa yoo kuun kiti vixin tnu,
te ni ja tu xii nda'a tnu,
te ndi'i ja sa'a ñayiu yun kee gua'a jin.

4 Su masu saa sa'un kuu jin ñayiu kue'e,
chi ka kui na kuinio mi'i ja xtechi ña tachi.
5 Te yun guaa ñayiu kue'e,
chi ma kuu vi ka'an ni'nui ja ja'i nuu sandaa ia Dios kuechi,
te ni ma vi koi nuu ka oo ñayiu ndaa.

6 Chi jito ña maa Jito'o Dios jin ñayiu ndaa nuu ichi ka jikai,
su ñayiu kue'e, chi kua'ankuei mai ichi nuu vi nai.

2

Kotatnuni ia ni kaji Dios

1 Ñayiu sava ka ñuu ja tu ka jini ia Dios, chi ka ndakoo vai,
te nino'o ni ja tu jiniu'u ka ndakani ini.
2 Te ka ndakoo tee ka kuu rey vi tee ka tatnuni nuu ñuu siki Jito'o Dios,
te inuu ka ndakani kue'e ini de siki ya vi siki ia ni chitniuu maa Dios,
te ka kachi de:
3 “Na vi kujioo, te ma kotatnuni ka ya nuo,
ni ma vi kunukuechi kao nuu ya”, ka kachi de.

4 Su kuaku ndee ña Dios, ia tatnuni ndee andivi,
te skexiko ya ja ka ndakani ini ñayiu yun.
5 Yun te ka'an xeen ya nuu ñayiu ja kiti ini ya,
te siu'u ña ya jin tno'o xeen ja ka'an ya, te jiña'a ya:
6 “Ni jani maa rin rey rin nuu yuku Sión,
ja kuu yuku ii maa rin”, jiña'a ya.

7 Te jiña'a rey yun:
“Na kaxtno'o san tno'o ni ka'an ia Dios nuu ni ka'an ya sua'a:
Se'e maa rin kuu ron, te maa rin ni sa'a ka'nu ña jin ron vitna.
8 Kakan, te na taa rin ndi'i ñuu na'nu vi ñuu kueli ja sa'a jajin ron,
te vi ndee ja'a ñuyiu taa rin ja kokuu kuenta maa ron.
9 Te kotatnuni xeen ron nuu tee ka tatnuni vi nuu rey,
na kuinio yutnu kaa ja kani kisi ñu'u, te skuechi kueli ña”, jiña'a ya.

10 Te yun guaa maa ni ja ka kuu ni rey, vi tee ka tatnuni, vi junkui'nu ini ni ya'a,
te vi konini ni tno'o ja xteku ña san.
11 Vi kunukuechi ni nuu maa Jito'o,
te vi chiñu'u ni ya ja vi sua'a ka ni'i ni ja ka yu'u ni ya.
12 Vi kindei vi kititi ni nuu Se'e ia Dios,

nagua ja ma kiti ini ya, te xnaa ña
ya nuu ichi ka jika ni,
chi ñama ndeva'a kiti ini ya.

Su na ta'u na ndetu ndi'i ñayiu ka
nduku ja na koto na kuni ña
ya jin.

3

Vi kakanta'uo nuu ia Dios ja na chituu ña ya
Yaa ni tee David nuu ni jino yu'u de nuu seyii de Absalón

1 Kuakua'a ñayiu ka ka'an u'u ña
jin san, vi Jito'o san.
Kuakua'a ñayiu ka ndakoo siki
san.
2 Te kua'a ñayiu ka ka'an ndee ña
jin san, te ka kachi:
"Ma skaku ni'nu ña ia Dios jin de".

3 Su maa ni, vi Jito'o san, kuu ni na
kuinio kaa tikute ja tava'a
ña ni,
te maa ni kuu ia taa jayiñu'u nuu
san,
vi maa ni kuu ia ndataa tno'o ndee
ini.
4 Ni jikanta'u san nuu ni ja chituu
ña ni, vi Jito'o san,
te ni onini ni ndee yuku ii nuu oo
ni.

5 Jinkotuu san, te kixin san, te
ndoto tuku san,
chi maa Jito'o jito jini ña jin san.
6 Te ma koyu'u san visi kuakua'a
ñayiu
ni ka jionduu ña jin san, ja vi sa'a
ñai jakue'e.

7 Ne'e ni, vi Dios, te skaku ni'nu
ña ni,
te kani ni mamaa jiki nuu tee ka
ka'an u'u ña jin san,
te ta'u ni no'o tee ka sa'a jakue'e,
vi Jito'o san.

8 Maa ni, vi Jito'o, kuu ia skaku
ni'nu ñayiu,
te tetniuu ni javii java'a ni ja na
koo jin ñayiu ñuu ni.

4

Ia Dios taa tno'o mani
Yaa ni tee David

1 Konini ni joo tno'o ka'an san
nuu jikanta'u san nuu ni, vi
Dios,
chi maa ni ka'an ni'nu ja ja'a san,
te maa ni ndasa'a sii ini ña nuu
kusuchi ini san.
Ka'an nda'u ka'an kee ña ni, te
konini ni joo nuu ndakuatu
san.

2 Te maa ni ja ka kuu ni tee ka kuu
nija'nu,
¿Nasaa ka kiuu guaa vi kotaa
ni ja kanoo san nuu tniuu
jayiñu'u?
Chi ka kutoo ni ja tu jiniu'u,
te ka nduku ni nino'o ni ja vi ka'an
tno'o ni.
3 Vi kuni ni ja Jito'o, chi junkuaan
ini ya jin ñayiu ndaa,
te yun guaa nini ya nuu jikanta'u
san nuu ya.

4 Nuu ja vi ka kisi ni ja ka kiti ini
ni,
su ma vi sa'a ni yika kuechi.
Te nuu ka nduei ni nuu jito ni, te
vi kasi yu'u ni,
te vi ndakani ini ni nagua kuu ja
sa'a kue'e ña jin ni.
5 Vi soko ni nuu Jito'o jin in anu
ndaa ni,
te vi kukanu ini ni ya.

6 Chi kua'a ñayiu ka ka'an: "¿Na
in kuu ja xne'e in jagua'a
nuo?"
Ka'an nda'u ka'an kee ña ni jin in
in san, vi Jito'o san.
7 Maa ni sa'a ja kusii ndeva'a ini
san, vi Jito'o san,
te kusii ini ka san saa ñayiu ka ni'i
kua'a triu vi vinu.
8 Jinkotuu san jin tno'o mani, te
saa kixin san,
chi maintno'o maa ni, vi Jito'o, taa
tno'o kanu ini.

5

Vi ndakuatuo nuu ia Dios in in ne'e
Yaa ni tee David

1 Konini ni tno'o ka'an san, vi Jito'o san,
te tanuu ña ni joo nuu kana nda'u san.
2 Konini ni nuu jikanta'u san nuu ni,
chi Dios maa san vi rey maa san kuu ni,
te nuu maa ni ndakuatu san.
3 Tno'o ne'e nini ni tno'o ka'an san, vi Jito'o san,
chi in in ne'e ndakuatu san nuu ni,
te ndetu ka'nu san ja taa ni nagua jikan san.

4 Chi masu in Dios ja junkuaan ini jakue'e kuu ni,
te ma kuu vi koo ñayiu kue'e nuu oo ni.
5 Te ni ma vi koo ñayiu ka sa'a teyii mai nuu ni,
chi skexiko ni ndi'i ñayiu ka sa'a jakue'e.
6 Te xnaa ni ñayiu ka ka'an tno'o tno'o,
vi skexiko ni ñayiu ka ja'ni ndiyi vi ñayiu ka xnda'u inka ñayiu.

7 Su sein, chi ja kunda'u ndeva'a ini ña ni jin san,
te kuu kiuu san ini ve'e ni, te junkuiin jiti san,
te chiñu'u ña san nuu veñu'u ii ni.
8 Kondeka ña ni jin san, vi Jito'o san, ja na sa'a ndaa san
ja ja'a ñayiu ka ka'an u'u ña jin san,
te na kaka ndaa san ichi maa ni.

9 Chi tu ka ka'an ndaa ñayiu yun,
te oo chitu jakue'e ini anui,
te sukuin kuu na kuinio yau ñaña ja nune,
chi luu ndeva'a ka ka'in jin yai ja ka xnda'ui ñayiu.
10 Tetniuu ni tnundo'o siki, vi Dios,
te sa'a ni ja na vi nanakau mai nuu jakue'e ka ndukui ja vi sa'i.
Skunu ni jin, chi kuakua'a jakue'e ka sa'i,
chi ka ndakoi siki ni.

11 Su na vi kokusii ini ndi'i ñayiu ka kukanu ini ña jin ni,
te siun ni na vi kokatai ja ka kusii ini,
chi maa ni kuu ia in ni'nu in sagua ja ja'i,
te nuu maa ni na vi kokusii ini ñayiu ka kutoo ña jin ni.
12 Chi maa ni sa'a vii sa'a va'a ñayiu ndaa, vi Jito'o san,
te na kuinio in kaa tikute saa jionduu ni ñayiu ja chindee chituu ni jin.

6

Vi ndakuatuo nuu ia Dios nuu ka tna'o tnundo'o
Yaa ni tee David

1 Ma kuxeen ni nuu san jin ja kiti ini ni, vi Jito'o san,
ni ma tetniuu ni tnundo'o siki san jin ja kiti ini ndeva'a ni.
2 Kunda'u ini ña ni jin san, vi Jito'o san, chi ku'u san.
Ndasa'a ña ni jin san, vi Jito'o san, chi vi sua'a ni'i ninii yiki kuñu san ja jatu san.
3 Yu'u ndeva'a san, vi Jito'o san,
¿te na kiuu saa ndasa'a ña ni?

4 Ndajiokuiin ni, vi Jito'o san, te skaku ni'nu ni anu san.
Skaku ni'nu ña ni jin san jin janda'u ini ni.
5 Chi ñayiu ni ka ji'i, tu na in kondaka'an ka ña jin ni,
te ñuu ji'i, tu na in kosa'a ka'nu ka ña jin ni.

6 Ja ni kuita san ja nda'i san, te vi sua'a tnana nda'u ni ka san,
chi ndi'i ni jakuaa nda'i san, te xtajin san jito nuu kixin san jin tenuu san.

7 Ja ni kuita nduchi nuu san jin tno'o suchi ini ja tna'a san,
te ja mandesi nuu san ja ja'a ñayiu ka ka'an u'u ña jin san.

8 Vi kujioo ni nuu san, ndi'i ni ja ka sa'a ni jakue'e,
chi ja ni onini Jito'o ja nda'i kana san nuu ya.
9 Ja ni onini Jito'o ja jikanta'u san nuu ya,
te ni janta'u ya tno'o ka'an san ja ndakuatu san nuu ya.
10 Te ndi'i ñayiu ka ka'an u'u ña jin san vi kukanoi,
te vi sua'a ka ni'i ja ka yu'u ndeva'i,
chi vi sanaa ni vi ndukanoi, te vi ndakaka yatai ja ma vi sa'a ñai jakue'e.

7

Dios kuu ia ja'nde ndaa kuechi Yaa ni tee David

1 Nuu maa ni nduku san ja tava'a ña ni, vi Jito'o ja kuu ni ia Dios san.
Skaku ni'nu ña ni nuu nda'a ndi'i ñayiu ka sondikin ña jin san.
2 Kana saa vi kakuiko ñai jin san na kuinio ndika'a,
te vi skuechi kueli ñai, te tu na in skaku ni'nu ña jin san.

3 Nuu ja na in jakue'e ni sa'a san, vi Jito'o ja kuu ni ia Dios san,
nuu ja na in guaa tu ni sa'a ndaa san,
4 nuu ja na in jakue'e ni sa'a san jin ñayiu ka oo mani jin san,
axi ni kindee ndeva'a san ja ka neva'a ñayiu ka ka'an u'u ña jin san,
5 te na vi sondikin ña ñayiu ka ka'an u'u ña jin san ndee na vi ni'i ñai,
te na vi kuain ni'nu ñai jin san nuu ñu'u,
te na vi skunta ñai jin san ndee nuu ñuyaka, te na kendoo kanoo san.

6 Ndakoo ni jin ja kiti ini ni, vi Jito'o san,
te vi kintna'a ni jin ñayiu ka ka'an u'u ña,
chi ka kiti ini ndeva'i nuu san.
Chituu ña ni jin san, chi ja ni ka'an ni ja sa'a ndaa maa ni ja ja'a san.
7 Sa'a ni ja na vi ndututu ñayiu ndi'i ñuu, te na vi kionduu ñai jin ni,
te ndee sukun ichi siki nuu ka oi yun, junkoo ni ja tatnuni ni.
8 Te maa ni ja sandaa ni kuechi ñayiu ñuyiu, vi Jito'o san,
sandaa ni nagua tniuu ndaa ja sa'a san, vi Jito'o san,
chi tu na jakue'e sa'a san.
9 Sa'a ni ja na vi xndendoo ñayiu kue'e jin jakue'e ka sa'i yun.
Su sa'a ni ja na vi koyutnu ñayiu ndaa nuu ichi ni,
chi ia Dios ndaa kuu maa ni, te skua'a ni naxa ka ndakani ini ñayiu jin anui.

10 Kaa tikute ja tava'a ña jin san oo nuu maa Dios,
ia skaku ni'nu ñayiu ka oo ndaa ini anui.
11 Maa Dios kuu ia ndaa ja ja'nde ndaa ya kuechi,
te ndi'i ni kiuu kiti ini ya siki ñayiu ka sa'a jakue'e.
12 Te nuu ja ma vi ndatna'u ini ñayiu yun jakue'e ka sa'i,
te ndakuun xenxeen ia Dios yuchi kani ya,
te vi ja oo tua'a ya jin kuji ya ja tiuu ña ya.
13 Te suni ja ni sa'a tua'a ya yutnu ndugua ja ka'ni ña ya,
te ja oo tua'a ya jin yutnu ndugua ja ka kai koko koko nuu.

14 Vi kondia'a ni ñayiu kue'e ja ka ñu'u chitu jakue'e ini anui,
na kuinio ñasi'i ja ñu'u lulu,

chi ñu'u chitu ña jane'e jayichi, te
ka jatui na kuinio ñasi'i ja
ja'nde chii,
te ka skakui tno'o tno'o.
15 Ka jatei in yau, te ka sa'a kunui,
te vi maa nuu yau ja ka jatei yun
vi nanakau mai.
16 Te jakue'e ja ka sa'i yun
nanakau siki mai,
te vi nukuntuu mai jin jaxeen
ndeva'a ka sa'i yun.

17 Sa'a ka'nu san Jito'o, chi ia ndaa
kuu ya,
te kata san yaa ja ndakakune'e
san sivi maa Jito'o, ia oo
ndee sukun.

8

Luu ndeva'a ni sa'a ña ia Dios jin ñayiu
Yaa ni tee David

1 Maa ni, vi Jito'o Dios,
nase vivii ka'nu kuu ni nuu ndi'i
ñuyiu ya'a,
te vii ndeva'a ye'e tajan ni ndee
andivi.
2 Te vi ndee yu'u suchi kueli vi
suchi ka jaxin
ni sava'a ni ja vi katai yaa nuu ni,
ja ja'a ñayiu ka ka'an u'u ña jin
ni,
nagua ja saa, te vi skasi yu'u ñai
jin ñayiu ka ka'an u'u ña
vi ñayiu ka ndakoo siki ni.

3 Te nuu ndia'a san andivi ja ni
sa'a maa ni,
vi yoo vi kimi ja ni jani ni,
4 te ndakani ini san: "¿Nagua ka
kuu ñayiu ja koku'un ini ni
ja ja'i?"
Te tu nagua ka kuu sa'un se'e teyii
ja kondi'ni ni ja ja'i.

5 Chi ni sa'a lule ka ni jin joo saa
ia ka jinokuechi nuu ni,
te ni ndaskutu ni jin jayiñu'u vi
javii java'a.
6 Chi ni chitniuu ni jin ja vi kotat-
nuni nuu ndi'i ja ni sa'a ni,
te ndi'i tu'u ni xndendoo ni nuu
nda'i:
7 Ndi'i ndikachi vi ndi'i isndiki vi
ndi'i kiti yuku,
8 vi ndi'i kiti ka ndagua ichi an-
divi, vi chiaka ja ka ñu'u
nuu ndute mar,
vi ndi'i kiti ka jika ichi nuu ndute
mar.

9 Maa ni, vi Jito'o Dios,
nase vivii ka'nu kuu ni nuu ndi'i
ñuyiu ya'a.

9

Vi ndakuanta'uo nuu ia Dios chi ja'nde ndaa ya kuechi
*Yaa ni tee David**

1 Sa'a ka'nu ña san jin ni, vi Jito'o,
jin ndi'i san jin anu san,
te ndakani san ndi'i tniuu na'nu
sa'a ni.
2 Te kana san ja kusii ndeva'a ini
san nuu ni,
te kata san yaa ja ndakakune'e
san sivi ni ja oo ni ndee
sukun.

3 Te ni ka ndakaka yata ñayiu ka
ka'an u'u ña jin san nuu ni,
te ni ka ndonsoi, te vi yun ni ka
nai.
4 Chi ia ndaa kuu maa ni, te ni
junkoo ni nuu tatnuni ni ja
ka'nde ndaa ni kuechi,
te ni sa'a ndaa ni ja ja'a san.
5 Ni kuxeen ni nuu ñayiu tu ka
kandija ña jin ni, te ni xnaa
ni ñayiu kue'e,
ni xnaa ni jin, ja ma vi kondaka'an
sa'un ka ña ñayiu jin nikuii
nikani.
6 Te ni ka naa ñayiu ka ka'an u'u
ña jin san,
te tu ka na in koo nikuii nikani,
chi ni xnaa ni ñui,
te tu sa'un ka na in kondaka'an ña
jin ñayiu yun.

* **9: 9:0** Salmo ya'a vi ndee Salmo uxi netna'a ja oo jin yukun alfabeto maa hebreo.

7 Su maa Jito'o, chi nikuii nikani tatnuni ya,
te ni jani yutnu ya mesa nuu ja'nde ya kuechi.
8 Te sandaa ya kuechi ñayiu ñuyiu
vi tatnuni ndaa ya nuu ñayiu.
9 Maa ya tava'a ñayiu ka tna'a tnundo'o nuu ka sa'a ndeva'a ña jin,
vi jito jini ña ya nuu ka tna'i tno'o suchi ini.
10 Chi maa ni, vi Jito'o san, ka kukanu ini ñayiu ka jini ña jin ni,
te tu xndendoo nda'u ni ñayiu ka ndanduku ña jin ni.

11 Vi kata ni yaa nuu Jito'o, ia tatnuni ndee Sión,
te vi ndakani ni nuu ñayiu ndi'i ñuu taka tniuu na'nu sa'a ya.
12 Chi ndaka'an ña ia Dios jin ñayiu ni ka ji'i ja tu na kuechi, te xtaku ya niñi ñayiu yun,
te ma ndunaa ini ya nuu ka kana nda'u ñayiu ka tna'a tno'o suchi ini.

13 Te nuu ndakuatu san, te jiña'a san: “Kunda'u ini ña ni jin san, vi Jito'o san,
te kondia'a ni ja ndeva'a ndetnuni ka sa'a ña ñayiu ka skexiko ña jin san,
te ndatau ña ni nuu tnundo'o ja ma kuu san,
14 nagua ja na ndakani san nuu ñayiu ye'e ñuu Jerusalén ja na vi sa'a ka'nu ñai,
te kusii ini san, chi ni skaku ni'nu ña ni jin san”.
15 Ni ka sa'u ñayiu tu ka kandija ña jin ni nuu yau ja ni ka jate mai,
te ni ka ndeku'un si'in nuu ñunu ja ni ka tayu'u mai.
16 Saa te ni ka jini ñayiu ja ia sa'a ndaa kuu Jito'o,
chi ni ka nanakau maa ñayiu kue'e nuu jakue'e ni ka sa'a mai.

17 Ñayiu kue'e vi ndi'i ñayiu ni ka ndunaa ini ia Dios kua'ankuei ñuu ji'i.
18 Su ñayiu ka kunda'u, chi ma ndunaa sa'un ini ña ia Dios,
te ni ma junaa sa'un ja ka ndetu ka'nu ñayiu tu nagua ka neva'a.

19 Ndakoo ni, vi Jito'o, te ma kuandetu ni ja vi kokuu nija'nu ñayiu ñuyiu.
Kana ni ñayiu tu ka kandija ña jin ni, te sandaa ni kuechi.
20 Sa'a ni ja na vi koyu'u ni'nu ña ñayiu jin ni,
te na vi kuni ñayiu tu ka kandija ña jin ni ja masu nagua ka kuu sa'uin,
chi maa ni yiki jin kuñu ka kui.

10

Vi ndakuatuo nuu ia Dios ja na skaku ni'nu ña ya nuu nda'a ñayiu kue'e

1 ¿Nau ja kuu jika ni,
te tayu'u nuu ni nuu tna'a ndeva'a san tnundo'o, vi Jito'o san?

2 Te kuu teyii ndeva'a ñayiu kue'e ja sondikin ñai jin ñayiu nda'u,
te skanakau ñai nuu jakue'e sa'i yun.
3 Ñayiu kue'e, chi kuu teyii jin ja ndioo ini ja koneva'i,
te ka'an vii ka'an va'i jin ñayiu ja jio'o ndeva'i xu'un, te skexikoi Jito'o.
4 Ñayiu kue'e, chi ninu ndeva'a nei nui, te tu ndandukui ia Dios,
te ndakani ini ja tu na Dios oo.
5 Te ndi'i ni ja sa'i kee gua'a jin,
su tniuu ndaa ja sa'a ni, vi Dios, chi jika ndeva'a oo nui,

te skexikoi ndi'i ni ñayiu ka nee
u'u tna'a jin.
6 Te ndakani ini jin anui: “Tu na
in, te sa'a ja kanakauo,
te ni ma tna'a sa'uon tnundo'o”,
kachi.
7 Te nino'o ni xtau tnia'i ñayiu vi
ka'an tno'i vi ndakani kue'e
ini,
vi ka'an ne'e ka'an yichi.
8 Te tayu'u nui taka ñuu kueli,
te yun ndetu yu'i ja ka'ni
ñayiu tu na kuechi,
te ndia'a yu'i ñayiu tu ka nee ini.
9 Te ndee in nuu yu'u neni yu'i
ñayiu tu nee tu kuu ini, na
kuinio ndika'a,
nagua ja kakuiko ñai, te skanakau
ñai nuu nda'i.
10 Te jinkuindei vi ndututui nuu
ñu'u,
te kua'a ñayiu tu ka nee ini ka
kanakau nuu nda'i.
11 Te ndakani ini ñayiu kue'e yun
jin anui: “Ni ndunaa ini ña
Dios jin ñayiu yun,
ni jasi ya nuu ya, te tu ndia'a sa'un
ya nagua sa'o”, kachi.

12 Ndakoo ni, vi Jito'o, te ndone'e
nda'a ni siki ñayiu kue'e
yun,
te ma ndunaa ini ni ñayiu nda'u
ka tna'a tnundo'o, vi Dios.
13 Chi ka skexiko ña ñayiu kue'e
jin ni, vi Dios,
te ka ndakani ini jin anui ja ma
tetniuu ni tnundo'o siki jin
jakue'e ka sa'i.
14 Su maa ni, chi ndia'a gua'a ni
jakue'e vi jane'e jayichi ka
sa'a ñayiu yun,
te sa'a ndaa ni jin nda'a ni, chi ka
ndajatna'a ña ñayiu ni ka
tna'a tnundo'o jin ni,
te in ni'nu in sagua ni ja ja'a la'u
kueli.
15 Kindee ni jandakui ñayiu kue'e,
te ndakantno'o ni jakue'e
ka sa'i
vi guaa ndee kundee ni xnaa ndi'i
ni.
16 Maa Jito'o kuu rey, ia oo nikuii
nikani,
te nuu ñuu ya vi naa ñayiu tu ka
kandija ña jin ya.
17 Nini maa ni, vi Jito'o san, tno'o
ka ka'an ñayiu nda'u nuu
ka ndakuatui nuu ni,
te ndakuña'a maa ni tno'o ndee
ini, vi konini gua'a ni nuu
ka jikanta'ui nuu ni.
18 Sa'a ndaa ni ja ja'a la'u vi ja ja'a
ñayiu ka tna'a tnundo'o,
nagua ja ma vi kosiu'u ndeva'a ka
ña ñayiu ni ka kuva'a jin
ñuyaka.

11

Jito gua'a ña maa ia Dios
Yaa ni tee David

1 Maa Jito'o tava'a ña jin san, te
tu jini san nau ja ka ka'an
ñayiu nuu san:
“Kunu ni kua'an ni ndee yuku
yun, tayu'u nuu ni na
kuinio tisala”.
2 Chi kondia'a ni ñayiu kue'e ya'a,
te kuni ni naxa ka chi'i
yutnu ndugua nuu kuji,
te ka jiokuitai yo'o yun ja vi tiuu
yu'u ñai jin ñayiu ka oo
ndaa ini anui.
3 ¿Te naxa vi sa'a ñayiu ndaa nuu
ja na vi ndakoo vaa ñayiu
kue'e,
te vi sa'i nagua ka kuini mai, te tu
na in kuu ja tatnuni ka?, ka
kachi.

4 Su oo maa Jito'o veñu'u ii ya, te
ndee andivi oo ya tatnuni
ya,
te ndia'a guagua'a ya nagua ka
sa'a ñayiu,
te jin nduchi nuu ya skua'a
guagua'a ya nagua ka sa'a
ñayiu yun.
5 Te jito tnuni ña Jito'o jin ñayiu
ndaa,
te skexiko ya ñayiu kue'e vi ñayiu
inu ni'i ini.
6 Te skuun ya tikayi kai koko koko
vi ñu'u jin azufre,

vi tetniuu ya tachi ni'i ndeva'a ja kuu in tnundo'o ndeva'a ja vi tna'a ñayiu kue'e yun.

7 Chi ia ndaa kuu Jito'o, te kutoo ya ñayiu ka sa'a ndaa,
te vi kuni ña ñayiu ndaa jin ya.

12

Tava'a ña maa ia Dios jin ñayiu ndaa
Yaa ni tee David

1 Skaku ni'nu ña ni, vi Jito'o san, chi tu ka na ñayiu ndaa ka oo,
te ni ka naa ñayiu ka ka'an ndaa nuu ñuyiu ya'a.
2 Te ndimaa ni ka ka'an tno'i nuu tna'a kuikin,
te luu ndeva'a ka ka'in, su chia inu jani ini, chi masu ka ka'an ndai.
3 Te maa Jito'o na skasi yu'u ndi'i ñayiu ka ka'an tno'o luu ja ka sa'a jani ini
vi tno'o teyii ja ka ka'in,
4 nuu ka kachi: "Jin tno'o ka ka'on, te vi kundeo vi ni'o nagua ka kuinio,
chi ka kukanu inio tno'o ka ka'on, te tu na in kundee ja kotat-nuni nuo", ka kachi.

5 Te kachi ia Dios: "Ja ja'a ñayiu ka kunda'u vi ñayiu inu vita ja ka sa'a ndeva'a ña jin,
kuu ja ndakoo rin vitna ñu'ni ja chituu rin jin,
te skaku ni'nu rin ñayiu ka tna'a tnundo'o", kachi ia Dios.
6 Te tno'o Jito'o kuu tno'o vii ndeva'a,
kuu na kuinio kaa kuu plata ja ni nduvii nuu jitnu uja jichi.

7 Te koto ña maa ni, vi Jito'o, nikuii nikani,
te tava'a ña ni nuu nda'a ñayiu kue'e yun.
8 Chi nii ni nuu ka sa'a teyii ñayiu kue'e ja ka jionditai,
nuu ka nee yiñu'u ñayiu nuu jakue'e oo ñuyiu ya'a.

13

Vi ndakuatuo nuu ia Dios ja na chituu ña ya
Yaa ni tee David

1 ¿Nasaa ka kiuu guaa ndunaa ini ña ni jin san, vi Jito'o san?
¿A vi siun ni ndunaa ini ña ni, vi Dios?
¿Nasaa ka kiuu guaa kotayu'u nuu ni?
2 ¿Nasaa ka kiuu guaa kokusuchi ini san?
¿A vi ndi'i ni kiuu kotna'a san tnundo'o?
¿Nasaa ka kiuu guaa vi kokuu nija'nu tee ka ka'an u'u ña jin san?

3 Kondia'a ña ni, vi Jito'o, ja kuu maa ni ia Dios san, te konini ni tno'o ka'an san.
Kosie'e ni nduchi nuu san, nagua ja ma kusun san ja kuu san,
4 nagua ja ma kachi tee ka'an u'u ña jin san: "Ja ni kundeo ni skuitao de",
te vi kokusii ini ñayiu ka ka'an u'u ña jin san nuu ja na skunaa san.

5 Su sein, chi kukanu ini ña san ja kunda'u ini ña ni,
te kusii ini anu san, chi skaku ni'nu ña ni jin san.
6 Te kata san yaa nuu ni, vi Jito'o,
chi ni sa'a ni jagua'a jin san.

14

Ka sa'a ñayiu jakue'e
Yaa ni tee David

1 Kachi ñayiu vasa jin anui:
"Tu na Dios oo".
Chi ndi'i ka kuu ñayiu kue'e ndeva'a,
te ka sa'i tniuu tne'e ndeva'a,
te tu na in ñayiu sa'a java'a.

2 Te ndee andivi jito nuu Jito'o Dios
nuu ka oo se'e ñayiu ñuyiu,

nagua ja kondia'a ya a oo na in ñayiu jinkui'nu ini,
ja ndanduku ña jin ya.
3 Su ndi'i ñayiu ni ka kujioo nuu ichi ia Dios,
te jane'e jayichi ni ka sa'i,
te tu na in ñayiu sa'a java'a, tu ni invaa in tno'i.

4 “Te tu ka jinkui'nu ini ñayiu yun, chi ndi'i ka sa'a jakue'e,
te ka tanda'u ka takei ñayiu ñuu rin,
na kuinio nuu ka jai xtaa,
te ni tu ka ndakakune'e ñai jin rin”, kachi ia Dios.

5 Te vi sua'a ka ni'i ñayiu yun ja ka yu'i,
su oo maa ia Dios jin ñayiu ndaa.
6 Ka jaku ndee ña ñayiu kue'e jin ja ka ndakani ini ñayiu nda'u ja vi sa'i,
su tava'a ña maa ia Dios jin.

7 Ndee ja ñu'u ka maa ia Dios,
te ndee Sión na tetniuu ya ia skaku ni'nu ña jin ñayiu Israel.
Te nuu sa'a Jito'o Dios ja vi ndajiokuiin ñayiu ñuu ya ja ndekuei nuu ni ka oji-nokuechi,
saa te vi kusii ini ndikin tata Jacob ja ka kui ñayiu Israel.

15

Dios janta'u ña jin ñayiu ya'a
Yaa ni tee David

1 ¿Na in kuu koo nuu ve'e ii maa ni, vi Jito'o Dios?
¿Na in kuu koo nuu yuku ii nuu oo ni?

2 Kuu vi koo maintno'o ñayiu tu sa'a jakue'e,
chi maa ni sa'a ndai,
te ni ini ni anui ka'an ndai,
3 vi ñayiu tu ka'an kue'e siki inka ñayiu,
ni tu sa'i jakue'e siki tna'a kuikin,
ni ma kuña'i jakanoo nuu ñayiu oo yatni jin,
4 vi ñayiu skexiko ña jin ñayiu skexiko ia Dios,
su nee yiñu'i nuu ñayiu nee yiñu'u nuu Jito'o Dios,
te skunkui tno'o ka'in, visi na kendoo kue'e mai, su tu sama ini,
5 vi ñayiu jiña'a nuu xu'in, su tu tno'o ñai se'e xu'in,
ni tu janta'ui nagua vi skuta'u ña jin ja sa'i jakue'e jin ñayiu tu na kuechi.

Ñayiu sa'a sia'a, chi siun ni koyut-nui nuu maa ya.

16

Ka kukanu inio Jito'o Dios
Ndakuatu David nuu ia Dios.

1 Koto ña ni jin san, vi Dios,
chi kukanu ini san ja tava'a ña ni.

2 Te kachi san nuu ni, vi Jito'o:
“Maa ni kuu Jito'o san,
te tu na jagua'a oo jin san
nuu ja tu maa ni oo jin san”.

3 Te chu'chi ja ka oo ñuyiu,
ka kachi ñayiu ka junkuaan ini ja ka ndikin,
ja ia ndakui ndeva'a ka kuu.
4 Te kaya kua'a ka tnundo'o vaji siki ñayiu
ka nee yiñu'u ndeva'a nuu chu'chi yun.
Su sein, chi ma vi nitna'a sa'un san jin ñayiu yun
ja vi kati san niñi nuu chu'chi yun,
te ni ma kondakakune'e sa'un san sivi chu'chi yun.

5 Maa ni, vi Jito'o, kuu ia sa'a jajin san,
te taa maa ni javii java'a,
chi nuu maa ni vaji ja ni jine ta'u san ja koo gua'a san.
6 Te vii ndeva'a nuu ni ka chikua'a jin in yo'o
ja ni kuta'u ni kundetu san,

vi luu ndeva'a kaa nuu ni ni'i san
ja sa'a jajin san, vi Dios.

7 Sa'a ka'nu san Jito'o Dios, chi
xteku ña ya jin san,
te vi ndee tno'o jakuaa ndaska'an
ña jajintnuni san jin san.
8 Te siun ni ñuu ini san Jito'o Dios,
te tu na in xtajioo ña jin san nuu
ya,
chi oo ya ichi nda'a kua'a san.

9 Yun kuu ja kusii ini ndeva'a san
jin anu san,
te kukanu ini san ja koo gua'a yiki
kuñu san.
10 Chi ma xndendoo ni anu san
nuu yau ñaña,
te ni ma kuandetu ni ja te'i yiki
kuñu san,
ja kuu san tee jinokuechi gua'a
nuu ni, vi Dios.
11 Chi xne'e ni ichi kaka san ja
koteku san,
te oo ndeva'a jasii ini nuu oo maa
ni, vi Dios,
te siun ni oo tno'o sii ini ichi nda'a
kua'a ni.

17

Vi kakanta'uo nuu ia Dios ja na chituu ña ya
Ndakuatu David

1 Konini ni joo tno'o ja jikanta'u
san nuu ni, vi Jito'o,
te sa'a ndaa ni ja ja'a san, te tanuu
ni joo tno'o ja kana san nuu
ni.
Konini ni tno'o ja ndakuatu san,
chi tno'o ndaa ka'an san, te
masu xnda'u ña san.
2 Te maa ni, guaa sa'a ndaa ni ja
ja'a san,
te ndia'a maa ni nagua kuu ja oo
ndaa.

3 Chi ni jito tnuni maa ni anu
san, te ni ojito ña ni tno'o
jakuaa.
Te ni jito tnuni ña ni jin san, su tu
na jakue'e ni nuku'un ni,
chi ni jani ini san ja ma ka'an san
tno'o ne'e.
4 Te tu sa'a san nagua ka sa'a sava
ka ñayiu,
chi ni kujioo san nuu ichi ka jika
ñayiu inu xeen,
nagua tatnuni maa ni.
5 Chi jika yutnu san nuu ichi ni, te
tu kujioo san.

6 Kana nda'u san nuu ni, vi Dios,
chi jini san ja konini ni
tno'o ka'an san.
Kune'e xini ni, te konini ni joo
tno'o ka'an san, vi Dios.
7 Xne'e ni maa ni ja ia nda'u ini
kuu ni,
ja skaku ni'nu ni ñayiu jin jaka'nu
ni nuu nda'a ñayiu ka ka'an
u'u ña jin,
nuu ka ndanduku ñai jin ni ja
chituu ni jin.
8 Koto ña ni nagua jito ni tinuu
nuu ni,
te tayu'u ña ni nuu kati chii ndijin
ni,
9 nagua ja ma vi kuni ña ñayiu
kue'e ja ka ndakoo siki san
vi ñayiu ka ka'an u'u ña ja ka
ndukui ja vi kindei ja jichi
ja kanda san.
10 Ni ka sa'a ndei ini anui, te ka
ka'an xeen ka ka'an u'u ni.
11 Te vitna, chi ja ni ka jionduu ñai
jin san nuu ichi jika san,
te ka jito gua'a ñai ja vi skunta ñai
jin san ndee ñu'u.
12 Chi ka kui na kuinio ndika'a ja
ndioo ini ti kakuiko ti kuñu
kaa ti,
axi na kuinio ndika'a xeen
ndeva'a ja ndia'a yu'u ti
kuñu kaa ti.

13 Ndakoo ni, vi Jito'o san, te
majinki'in tna'a ni jin ñayiu
yun,
te sa'a ni ja na vi ka'nu jiti nuu ni,
te skaku ni'nu ña ni jin san nuu
nda'a ñayiu kue'e yun jin
yuchi kani ni.
14 Te skaku ni'nu ña ni jin jaka'nu
maa ni nuu nda'a ñayiu
kue'e ya'a, vi Jito'o san,

te xnaa ni jin, te ma vi koo kai nuu ñuyiu ya'a,
chi ja ni chitu chii mai jin jakuika ni sa'a ni,
te ni ka jaa chitu ni ka jaa ne'ne se'i, te vi ni kendoo ka ja ni ka jaa señani.
15 Su ja maa san ja kuu san ñayiu ndaa, chi kuni san yunuu ni,
te kokusii ini san ja kuni ña san kiuu ja xndoto ña ni.

18

Ka ndakuanta'u ñayiu nuu ia Dios ja ni ka kundei

Yaa ni jita David nuu ni kundee de nuu Saúl vi nuu sava ka ñayiu ka ka'an u'u ña

1 Kutoo ndeva'a ña san jin ni, vi Jito'o san,
chi maa ni taa jandakui san.

2 Maa ni, vi Jito'o, kuu kava ja jito jini ña.
Maa ni kuu ve'e ka'nu ja tava'a ña.
Maa ni kuu ia skaku ni'nu ña nuu tnundo'o.
Maa ni kuu ia Dios san.
Maa ni kuu kava ja tava'a ña, te kukanu ini ña san jin ni.
Maa ni kuu kaa tikute ja jasi ni'nu nuu oo san.
Maa ni kuu ia ndakui ja skaku ni'nu ña.
Maa ni kuu in ve'e sukun nuu tayu'u nuu san.
3 Ni ndakakune'e san Jito'o, chi kanuu ja sa'a ka'nu san ya,
te ni skaku ni'nu ña ya nuu nda'a ñayiu ka ka'an u'u ña.

4 Ja ni ka jionduu ña jin san ja vi ka'ni ña,
te ni yu'u san nuu ni jini san ja ka nduku ja vi xnaa ña jin san.
5 Te ja ni ka jionduu ña jin san ja vi tnaa ña ñuu ji'i,
te ja ni ka nduku ja vi skanakau ña jin san nuu yau ja kuu san.
6 Te jin ma'ñu sagua tno'o suchi ini yun ni ndakakune'e san Jito'o,
te ni jikan san ja na chituu ña ia Dios.
Te ni onini ya tno'o ni ka'an san ndee ini veñu'u ya,
chi ni kenta tno'o ja kana nda'u san ni onini ya.

7 Yun te vi ni ni'i vi ni tnaa ñuyiu,
te ni ka kanda nii ndee ja'a yuku,
te vi nii ni kisi, chi ni kiti ini ia Dios.
8 Te ni kee ñua'a xnii ya, te yu'u ya ni kee ñu'u ja teñu'u ña,
te ni skunta ya tikayi ñu'u ja kai koko koko.
9 Te ni ndakune ya andivi, te ni kuun ya siki in viko tnutnuu.
10 Te ni kaa ya yata in ia jinokuechi nuu ya ja oo ndijin, te ni ndagua ya.
Ni ndagua ya nuu yi'i tachi.
11 Te nuu viko tnutnuu yun ni tayu'u nuu ya, te xinxiin ya ni jasi ya
na kuinio in sa'un in viko tnutnuu ja ndiso sau, in ja oo nenee.
12 Te vi ye'e tajan ndia'a ya,
te nuu viko yun ni kuun ñiñi vi tikayi ñu'u ja kai koko koko.
13 Te ni ka'ndi ndee andivi ni sa'a Jito'o,
te ni kana jaa ya ndee sukun yun,
te ni kuun ñiñi vi tikayi ñu'u ja kai koko koko.
14 Te ni skunta ya yutnu ndugua ya,
te ni jatenuu ña ya jin ja ka ka'an u'u ña jin ya,
te ni tetniuu ya kua'a tajan, te ni kundee ya ni skunu ña ya.
15 Yun te nuu ni ka'an xeen ni, vi Jito'o, vi ja ni tiutachi ni jin xnii ni,
te ni ka ndatuu ndijin ndee ka'a ndute mar vi ni ka ndatuu ndee ja'a ñuyiu.

16 Yun te ni skaa ia Dios nda'a ya ndee sukun yun,

te ni tnii ya nda'a san, te ni ndatau
ña ya jin san nuu tnundo'o.
17 Te ni skaku ni'nu ña ya nuu
nda'a tee inu ndakui ja ka
ka'an u'u ña jin san,
vi nuu ñayiu ka skexiko ña jin san,
chi ñayiu ndakui ka ni ka
okui saa sein.
18 Chi ni ka ndakoi siki san kiuu ni
tna'a san tnundo'o,
su ni chindee ni chituu ña maa
Jito'o.
19 Te ni ndatau ña ya ja koo san in
nuu nune jite,
ni skaku ni'nu ña ya, chi junkuaan
ini ña ya jin san.

20 Ni taa ia Dios in ja kuta'u
kundetu san, chi sa'a ndaa
san.
Te ni tniuya'u ña ya jin san, chi
ni sa'a va'a san, te tu na
jakue'e sa'a san.
21 Chi jika san nuu ichi maa Jito'o,
te tu na jakue'e sa'a san, ni tu
kujioo san nuu ia Dios.
22 Chi siun ni ñu'u ini gua'a san
nuu ndi'i tno'o kaxtno'o ya,
te tu kujioo san nuu tno'o tatnuni
ya.
23 Kuu san ñayiu ndaa nuu ya, te
tu na jakue'e sa'a san.
24 Ni taa ia Dios in ja kuta'u
kundetu san, chi sa'a ndaa
san.
Sa'a va'a san, te tu na jakue'e sa'a
san nuu ya.

25 Chi sa'a ndaa ni jin ñayiu ka
sa'a ndaa nuu ni,
te tu xtavi kuechi ni ñayiu tu na
kuechi.
26 Te xne'e ni maa ni ja ia vii kuu
ni jin ñayiu vii,
te ndichi ini ni na tnundo'o tet-
niuu ni siki ñayiu kue'e.
27 Chi skaku ni'nu maa ni ñayiu ka
sa'a nda'u ka sa'a kee,
su sa'a nda'u ni jin ñayiu ka sa'a
teyii mai.
28 Maa ni, vi Jito'o san, guaa sie'e
ni lámpara san.
Maa ni, guaa ye'e nuu ñunee jika
san, vi Dios.
29 Maa ni, guaa chituu ña ni,
vi Dios, te kundee san siki
ñayiu ka jaxin tna'a jin san,
te jin maa ni, vi Dios, te kuiso san
muro ñayiu ka ka'an u'u ña
jin san.

30 Te ichi ndaa kuu ichi ia Dios,
te ka kukanu inio tno'o ka'an
Jito'o,
chi jito jini ya ndi'i ñayiu ka
nutna'a ña jin ya ja na
tava'a ña ya.
31 Chi maintno'o maa Jito'o kuu ia
Dios,
te maintno'o maa ya kuu kava ja
jito jini ña ya.
32 Te maa ia Dios taa jandakui san,
te ndakanu ichi ndaa ña ya.
33 Te sa'a ñama ya si'i san ja jino
san na kuinio isu,
te sa'a ya ja oo yutnu san ndee
sukun, te ma kanakau san.
34 Te sa'a ñama ya nda'a san ja
kaxin tna'a san,
vi sa'a yutnu ya nda'a san nagua
ja kakuiko gua'a san kuji
san ja kuu bronce.
35 Te ndesi ni'nu ni nuu oo san na
kuinio in kaa tikute,
ja skaku ni'nu ña ni, vi Dios, te jin
nda'a kua'a ni tnii gua'a ña
ni,
te vi ja va'a ini ni, te ni chituu ña
ni ja ni kee gua'a san.
36 Chi maa ni skaa ka si'in san ja
jika ñama ka san,
te tu ndee kekaa san ja ndonso
san.

37 Te ni sondikin san tee ka ka'an
u'u ña jin san ndee ni
jintna'a san de,
te tu ni ndajiokuiin san guaa ndee
ni xnaa ndi'i san jin de.
38 Te ni skuechi kueli san de nagua
ja ma vi kundee ka de ja vi
ndakoo de,
te ni ka ndonso de nuu ja'a san.

39 Chi ni taa maa ni jandakui san
ja ni ka jaxin tna'a san, vi Dios,
te ni sa'a ni ja ni ka sa'a nda'u ka
sa'a kee tee ka ndakoo siki san.
40 Te ni sa'a ni ja ni ka ndajiokuiin
tee ka ka'an u'u ña jin san,
saa te ni xnaa san tee yun ja ka
skexiko ña de jin san.
41 Ni ka kana de ja vi chituu ña
jin de, su tu na in ni skaku
ni'nu ña.
Suni ni ka kana de nuu Jito'o, su
tu ni onini ya tno'o ka ka'an
de.
42 Te ni sa'a yuchi san jin de,
na kuinio ñuyaka ja xtechi
tachi,
te ni skunta jika san jin de, na
kuinio nde'i nuu ichi.

43 Te ni skaku ni'nu ña ni nuu
nda'a ñayiu ñuu san ja ka
ndakoo siki san.
Te ni jani ña ni ja kotatnuni san
nuu ñayiu ñuu na'nu,
te ka jinokuechi ñayiu nuu san ja
tu ni ojini san.
44 Te nuu ka'an san, te ka jantno'o
ñayiu yun nuu san.
Te visi ñayiu inka ñuu ka kui, su
ka yindei ka yititi nuu san.
45 Te ni ka kuita ñayiu inka ñuu,
te vi sua'a ka ni'i ja ka yu'i,
ni ndekuei ve'e nuu ni ka tayu'u
nui.

46 Na koteku Jito'o nikaa niki'in,
chi ka'nu kuu ia kuu na kuinio
kava.
Ka'nu kuu Dios, ia ni skaku ni'nu
ña.
47 Chi maa ya kuu ia Dios ja
ndaxtenaa ya ñayiu ni ka
sa'a ña jakue'e,
te sa'a ya ja ka yindei ka yititi
ñayiu yun nuu san.
48 Maa ia Dios skaku ni'nu ña nuu
nda'a ñayiu ka ka'an u'u ña
jin san,
te sa'a ka'nu ña ya nuu ñayiu ka
ndakoo siki san.
Te maa ya skaku ni'nu ña nuu
nda'a tee inu xeen.
49 Te yun kuu ja sa'a ka'nu ña san
jin ni ne'u ñayiu ñuu na'nu,
vi Jito'o,
te kata san yaa nuu ni.
50 Te sa'a Jito'o ja kundee san ja
kuu san rey,
chi xne'e ya ja nikuii nikani
kunda'u ini ña ya jin san
ja kuu san David, vi ndikin tata
san.

19

Maa andivi xne'e ja ka'nu ndeva'a kuu ia Dios
Yaa ni tee David

1 Maa andivi xne'e ja vii ye'e tajan
ia Dios,
te ye'e maa andivi kaxtno'o ja ni
sa'a ya jin nda'a ya.
2 Te in kiuu ndakani ja ka'nu
ndeva'a kuu ia Dios nuu
inka kiuu,
te in jakuaa kaxtno'o tno'o ndichi
nuu inka jakuaa.
3 Visi tu na in ka'an, ni tu na in
ndakani,
te ni tu na in nini,
4 su tno'o kaxtno'o andivi kenta
ninii ñuyiu,
te vi ndee ja'a ñuyiu kenta tno'o
ka'an.

Te nuu andivi ni sa'a ia Dios in
ve'e nikandii,
5 te kusii ini nikandii kee ve'e
yun, na kuinio in tee inka
ni tnanda'a jaa,
te otua'a ja kunu nuu ichi na
kuinio in tee jino.
6 Te kee ndee in lado andivi,
te jionduu kenta ndee inka
lado andivi.
Te ni in, tu na in kuu kaku nuu ja
i'ni nikandii yun.

Luu ndeva'a tatnuni ia Dios

7 Te ley Jito'o Dios kuu ley ndaa,
chi ndasa'a jaa ña jin ñayiu.
Te tno'o tatnuni Jito'o Dios kuu
tno'o kukanu inio,

chi sa'a ndichi ña jin ñayiu sa'a nda'u mai.
8 Tno'o ja xtaku Jito'o Dios ka kuu tno'o ndaa,
chi sa'a ja kusii ini anu ñayiu.
Te tno'o tatnuni Jito'o Dios kuu tno'o vii,
chi sa'a ja ye'e nuu ñayiu.
9 Te ja yu'u ni'nuo Jito'o Dios kuu javii,
te oo nikuii nikani.
Te nuu sandaa Jito'o Dios kuechi, te sa'a ndaa ya,
chi ndi'i ja sa'a ya oo ndaa.
10 Te tno'o ka'an ya, chi junkuaan ka inio saa oro,
vi junkuaan ndeva'a ka inio saa kuakua'a oro ni nduvii,
te vixin ka saa nduxi ñuñu, nduxi ja jati nuu maa jioo.
11 Te tno'o tatnuni maa ni xteku ña jin san ja jinokuechi san nuu ni, vi Jito'o,
te na ñayiu jantno'o, te ni'i in jaka'nu ja kuta'u kundetui nuu ni.

12 Su tu na in, te ndakuni jakue'e sa'i,
su koneka'nu ini ni, vi Jito'o, na jakue'e sa'a san, te tu jini san.
13 Te suni kindee ni ja teyii san ja jinokuechi san nuu ni,
te ma kuandetu ni ja kokuu nija'nu ja teyii yun nuu san,
te junkau san nuu jakue'e.
Chi sa'a ni ja na kokuu san in teyii vii, ja tu na yika kuechi kotavi san.

14 Te na junkuaan ini ni tno'o ka'an san vi ja ndakani ini san, vi Jito'o san,
chi maa ni kuu in kava ja tava'a gua'a ña,
vi ia ni ndatau ña nuu jakue'e.

20

Na skaku ni'nu ña ia Dios nuu nda'a ñayiu ka ka'an u'u ña
Yaa ni tee David

1 Na konini Jito'o tno'o jikanta'u ni nuu tna'a ni tnundo'o,
te na kuiin ni'nu kuiin sagua ia Dios ni ochiñu'u ndi Jacob ja ja'a ni.
2 Te ndee veñu'u ii nuu oo ya, na chindee chituu ña ya,
te ndee Sión na koto na kuni ña ya.
3 Te na ndaka'an ya ndi'i ja soko ni nuu ya,
te na kuanta'u ya kiti teñu'u ni nuu ya.

4 Te na ka'an nda'u ka'an kee ña ya nagua ndioo ini anu ni,
te na sa'a ya ja kuu skunkuu ni ndi'i nagua ndakani ini ni ja sa'a ni.
5 Sein, chi ka jita sii ini san ja ni kundee ni, vi Dios.
Te ka ndasa'a sukun san Jito'o, ja na skunkuu ya ndi'i nagua jikan ni nuu ya.

6 Vitna te jini san ja Jito'o, chi skaku ni'nu ya tee ni kaji ya ja kotatnuni de,
te konini ya tno'o jikanta'u de ndee andivi nuu ii oo ya,
te jin jaka'nu ya skaku ni'nu ña ya.
7 Sava tee ka jaxin tna'a, chi ka kukanu ini de carreta de,
te sava de, chi ka kukanu ini de kuai de,
su yoon, chi ka kukanu inio Jito'o, ia kuu Dios mao.
8 Tee yun, chi ka kuita de, te ka ndonso de,
su yoon, chi ka nduu ndakuio, te ka nukuiin yutnuo.

9 Skaku ni'nu ni rey, vi Jito'o san,
te konini ni tno'o ka ka'an san
kiuu ka ndakakune'e ña san jin ni, vi Dios.

21

Sa'a vii sa'a va'a ña ia Dios
Yaa ni jita David nuu ni kundee de

1 Kusii ini rey, chi ia ndakui kuu ni, vi Jito'o.
Te kusii ini ndeva'a de, chi ni chituu ni de ja ni kundee de.
2 Te ni jiña'a ni ja ndioo ini anu de,
vi ni jiña'a ni ja ni jikan de nuu ni.
3 Chi ni sa'a vii ni sa'a va'a ni de,
te ni ndaskutu ni xini de jin oro vii ndeva'a.
4 Ni jikan de ja koteku de kua'a kuia,
te ni jiña'a ni ja koteku de nikuii nikani.
5 Ni chituu ni de ja ni kundee de, te ni kuu ka'nu de ja teku tno'o de,
te ni jiña'a ni jayiñu'u vi jaka'nu nuu de.
6 Chi ni sa'a vii ni sa'a va'a ni de nikuii nikani,
te kusii ini ndeva'a de ja oo maa ni jin de.
7 Chi kukanu ini ña rey jin Jito'o,
vi kukanu ini de ja kunda'u ini ña ia oo ndee sukun jin de,
te ma kendoo kue'e sa'un de.

8 Te kenta ni kakuiko ni ndi'i ñayiu ka ka'an u'u ña,
te nda'a kua'a ni kakuiko ni ñayiu yun ja ka skexiko ña jin ni.
9 Te nuu na ndenta ni, vi Jito'o, kiuu ja sandaa ni kuechi,
te tnaa ni ñayiu yun nuu in jitnu ja kai koko koko,
te jin jakiti ini ni, te xnaa ndi'i ni jin, te vi kai jin ñu'u.
10 Te xnaa ni se'i vi ndikin tatai ja ka oo ne'u ñayiu ñuyiu.
11 Chi ni ka ndakoi siki ni ja vi sa'a ñai jakue'e,
te ni ka ndakani kue'e ini jin ni,
su ma vi kundei.
12 Chi kundee maa ni, te skunu ni jin,
te koto gua'a ni jin kuji ni, te tiuu ni ñayiu yun.

13 Sa'a ka'nu ni maa ni jin jandakui ni, vi Jito'o,
te na vi kata san ja ka sa'a ka'nu ña san jin ni, chi ia ndakui ndeva'a kuu ni.

22

Vi kana nda'uo nuu ia Dios vi vi ndakuanta'uo nuu ya
Yaa ni tee David

1 Dios maa san, Dios maa san, ¿nau ja ni xndendoo maa in ña ni?
¿Nau ja ni kuu jika ni ja skaku ni'nu ña ni,
te tu nini ka ni ja kana nda'i san nuu ni?
2 Dios maa san, kana san nuu ni tno'o nduu, te tu nini ni tno'o ka'an san,
te kana san tno'o jakuaa, te ni tu kuu ja ndatatu san.

3 Su maa ni, chi ia ii kuu ni,
te nukoo maa ni nuu tatnuni ni,
te ka jita ñayiu Israel nuu ni.
4 Te nuu maa ni, ni ka okukanu ini ndi nija'nu san,
ni ka kukanu ini ñai, te ni skaku ni'nu ni jin.
5 Ni ka kanai nuu ni, te ni skaku ni'nu ni jin,
ni ka kukanu ini ñai jin ni,
te tu ni xndendoo kue'e ni jin.

6 Su sein, chi masu in teyii kuu san, chi kuu san na ni kuinio in tindaku,
ka sa'a kuasun ña ñayiu vi ka skexiko ñai jin san.
7 Ndi'i ñayiu ka ndia'a ña jin san, te ka jaku ndee ñai,
vi ka sa'a xikoi yu'i nuu san vi ka skuiko xini, te ka kachi:
8 “Tee ya'a, chi kukanu ini de Jito'o, tu na skaku ña Jito'o jin de,
te ja siun jinkuaan ini ña ya jin de, te na skaku ni'nu ña ya nuu saa”, ka kachi.

9 Su maa ni, ni sa'a ja ni kaku san ndee chii si'i san,

vi maa ni ni sa'a ja kukanu ini ña
san ndee nuu ni ñundee ña
nana san.
10 Te nuu nda'a maa ni oo san
ndee nuu kuini ka ja kaku
san,
te ndee nuu inee ii ka san chii si'i
san, ja kuu maa ni Dios san.
11 Ma kuu jika ni nuu san,
chi ja oo yatni ja tna'a san tno'o
suchi ini,
te tu na in chindee chituu ña jin
san, vi Dios.

12 Chi ni ka jionduu ña kua'a tee
ka ka'an u'u ña na kuinio
isndiki,
na kuinio isndiki xeen ja ka oo
ñuu Basán, saa ni ka chiko-
rra ña de jin san.
13 Te ka june de yu'u de ja vi kaa
ña de,
na kuinio ndika'a xeen ja kokin ti,
te skuechi kueli ti ja kaa ti.

14 Te ndi joo ndi joo kua'an san
naa san, na kuinio ndute.
Te ndi'i yiki san ni ya'a ndoso
tna'a,
te anu san ni nduu na kuinio
ñuma,
ja ni ndute ma'ñu jiti san.
15 Te ni yichi jandakui san na
kuinio in tichioo,
te ni tnindee yaa san ini la'la san,
te ni siaa ña ni ja vi ja oo ni ka san
ja nduu san ñuyaka ja kuu san.

16 Chi ni ka jionduu ña in tnii tee
kue'e jin san
ja ka kuu de na kuinio ti'ina,
te ni ka kaan jioo de nda'a san vi
si'in san.
17 Te kuu kondia'a san ndi'i yiki
san,
su jin jakue'e ka ndakani ini tee
yun,
te ka ndia'a guagua'a ña de jin
san.
18 Te ni ka ndaka'nde de sua'a ni
sa'un san,
te ni ka jitotnuni de siki sa'un san,
ndee de guaa kendoo jin.
19 Su maa ni, vi Jito'o, ja taa ni
jandakui san,
ma kuu jika ni nuu oo san.
Ne'e ñama ni, te chindee chituu
ña ni.
20 Skaku ni'nu ña ni nuu yuchi
kani tee ka ka'an u'u ña jin
san,
te ma kuandetu ni ja vi ka'ni ña
ti'ina yun jin san.
21 Skaku ni'nu ña ni yu'u ndika'a
vi skaku ña ni nuu ndiki isndiki
yun.

22 Ndakani san ja ia ka'nu ndeva'a
kuu ni nuu ñani san,
te ma'ñu sagua nuu ka ndututu
san kata san yaa nuu ni, vi
Dios.
23 Te maa ni ja ka yu'u ni'nu ni
Jito'o, vi kata ni yaa nuu ya,
vi ndi'i maa ni, ndikin tata Jacob,
vi sa'a ka'nu ni ya,
ndi'i maa ni ja ka kuu ni ndikin
tata Israel, vi chiñu'u ni ya.
24 Chi tu skexiko ya ni tu ni kukini
ini ya tnundo'o tna'a ñayiu
nda'u,
te tu tayu'u nuu ya, chi nini ya
tno'o ka'in nuu jikanta'ui
nuu ya.

25 Te maa ni taa yaa ja jita san nuu
ni, vi Dios,
nuu ka ndututu kua'a ndeva'a
san,
te vi jin nuu ñayiu ka yu'u ni'nu
ña jin ni, skunkuu san tno'o
ni kee yu'u san.
26 Te maa ni ja ka kunda'u ni, vi
kaa ni guaa ndee vi chitu
chii ni,
te maa ni ja ka ndanduku ni Jito'o
Dios, vi sa'a ka'nu ni ya,
te vi koo vii vi koo va'a ni nikuii
nikani.

27 Te ndi'i tu'u maa ni ja ka
oo ndee ja'a ñuyiu, vi
ndaka'an ni Jito'o Dios,
te vi ndajiokuiin ni nuu ya.

Te ndi'i tatatno'o vi ñayiu ñuu,
na vi jinkuiin jiti nuu ni, vi
Dios, ja vi chiñu'u ñai.
28 Chi maa Jito'o Dios kuu rey,
te maa ya tatnuni nuu ñayiu nii
ñuu.

29 Te ndi'i maa ni, ñayiu kuika ja
ka oo ñuyiu ya'a,
vi kindei vi kititi ni, te vi chiñu'u
ni ia Dios.
Te ndi'i ñayiu vi ja ka oi ja vi ndui
ñuyaka,
chi ma kuu vi sa'a mai ja vi
kotekui.
30 Te vi kokunukuechi ndikin tata
san nuu ya,
te vi koka'in tno'o ya guaa ndee
nuu sava ka ndikin tatai ja
kikuei nuu kuee ka.
31 Te vi ndakani ndee nuu ñayiu
kuini ka ja vi kaku,
ja sa'a ndaa ia Dios vi ndi'i tniuu
ja ni sa'a ya.

23

Jito jini ña maa Jito'o Dios jion
Yaa ni tee David

1 Maa Jito'o Dios jito jini ña,
te tu nagua ja'ni ña jin san.
2 Te jaka ña ya na kuinio ndikachi
nuu ite kuikuii,
te yun ndatatu san,
vi jaka ña ya nuu tu jika ni'i ndute.
3 Te ndataa ya jandakui san,
vi jaka ña ya ja na kaka ndaa san
nuu ichi ya,
nagua ja na koo jayiñu'u nuu maa
ya.

4 Te visi na ki'in san in chiko'i nuu
nee ndeva'a,
su ma koyu'u san ja na jakue'e
ndo'o san,
chi oo maa ni jin san, vi Jito'o san,
te xtnuu nee ni ja jito ña ni vi
yutnu ja tuu ni,
ndataa tno'o ndee ini nuu san.

5 Te ndaskutu vii ni nuu kaa san
xtaa jin nuu ñayiu ka ka'an
u'u ña jin san,
te joso ni tatna xiko xini san ja
janta'u ña ni,
te taa kua'a ni nuu san na kuinio
ja vi jati jati vasu san.
6 Te jandaa ndija ja jagua'a ni vi
janda'u ini ni koo jin san
ndi'i ni kiuu ja teku san,
te ve'e maa ni, vi Jito'o, koo san
nikuii nikani.

24

Maa ia Dios kuu rey ia ye'e tajan
Yaa ni tee David

1 Kuenta maa Jito'o kuu ninii
ñuyiu vi ndi'i tu'u ja oo nuu,
vi ndi'i ja ka jichi ka kanda.
2 Chi maa ya ni sa'a ja ni junkoo
ñuyiu siki ndute mar
vi ni jani ya siki taka yute.

3 ¿Te na in kuu kaa ndee nuu yuku
Jito'o?
¿Na in kuu kiuu nuu ii oo ya?
4 Maintno'o na in oo vii nda'a vi
oo vii ini anu ja tu na yika
kuechi sa'a,
na in tu chiñu'u chu'chi ja tu ka
jiniu'u,
ni tu kee yu'u jin tno'o ja xnda'u
ña.
5 Na in sa'a sia'a, te ni'i javii java'a
Jito'o,
te maa Dios, ia skaku ni'nu ña,
sa'a ndaa ya ja ja'i.
6 Te tatatno'o ya'a ka kuu ñayiu ka
ndanduku ña jin ia Dios,
te ka ndanduku ñai ja kuu ya ia
Dios ndi Jacob ja vi koi jin
ya.

7 Na ndanune ye'e veñu'u, na vi
ndanune ye'e ja ka oo nikuii
nikani,
nagua ja na ndiuu rey, ia ye'e
tajan.
8 ¿Te na in kuu rey ye'e tajan ya'a?
Suu ya kuu Jito'o, ia ndakui, ia tu
yu'u,
Jito'o, ia ndakui ja jaxin tna'a ya.

9 Na ndanune ye'e veñu'u, na vi ndanune ye'e ja ka oo nikuii nikani,
nagua ja na ndiuu rey, ia ye'e tajan.
10 ¿Na in kuu rey ye'e tajan ya'a?
Suu ya kuu Jito'o, ia ndakui ndeva'a.
Maa ya kuu rey, ia ye'e tajan.

25

Na vi ndakuatuo ja na chituu ña ia Dios jion
Yaa ni tee David

1 Nuu maa ni kana nda'u san, vi Jito'o san.
2 Kukanu ini ña san jin maa ni, vi Dios,
te ma kuandetu ni ja kendoo san ja kanoo,
te ma vi kuaku ndee ña tee ka ka'an u'u ña jin san.
3 Chi jandaa ja ni in ñayiu ka ndetu ka'nu ña jin ni, ma vi kendoo kanoo sa'uin,
su na vi kendoo kanoo ñayiu ka ndakoo siki ni, visi masu nagua kuu.

4 Xne'e ni ichi ni nuu san, vi Jito'o san,
te kaxtno'o ni ichi kuiñi ni ja na kaka san.
5 Kondeka ña ni ja na kaka san ichi ndaa ni, te kaxtno'o ni nuu san,
chi maa ni kuu ia Dios san ja skaku ni'nu ña ni,
te ndetu ka'nu ña san jin ni ndi'i ni kiuu.
6 Kona'a ni, vi Jito'o, ja ia va'a ini kuu ni,
chi siun ni kunda'u ini ña ni jin san.
7 Te ma kondaka'an ni yika kuechi san vi jakue'e ja ni sa'a san nuu lule san,
su kona'a ña ni jin san nagua nda'u ini ni, chi ia gua'a kuu ni, vi Jito'o san.

8 Ia ndaa vi ia gua'a kuu Jito'o,
te yun kuu ja kaxtno'o ya ichi ndaa ya nuu ñayiu ka sa'a yika kuechi.
9 Te ndeka ña ya jin ñayiu ka sa'a nda'u mai ja na vi sa'a ndai,
vi kaxtno'o ya ichi ya nui.
10 Te ndi'i ichi kuiñi Jito'o kuu ichi ndaa,
te kunda'u ini ya ñayiu ka tava'a tno'o ni kee yu'u ya vi tno'o tatnuni ya.
11 Sa'a ni ja na koo jayiñu'u nuu ni, vi Jito'o san,
te koneka'nu ini ni yika kuechi san,
chi kua'a ja ya'a ja tuku san.
12 Ñayiu ja yu'u ni'nu Jito'o,
chi kaxtno'o maa ya ja kaji na ichi kakai.
13 Te koo vii koo va'i, te kuña'i ñunde'i ja vi sa'a jajin ndikin tatai.
14 Te ka'an vii ka'an va'a ña Jito'o jin ñayiu ka yu'u ni'nu ña jin ya,
te kaxtno'o ya nui naxa oo tratu ni sa'a ya.
15 Te siun ni yinuu san nuu Jito'o,
chi maintno'o maa ya, guaa skaku ni'nu ña ya ja ma kanakau san nuu tnundo'o.

16 Kondia'a ni, vi Dios, te kunda'u ini ña ni jin san,
chi maintno'o ni maa san oo, te kusuchi ini san.
17 Chi kua'an makaya ja kusuchi ndeva'a ini san,
te skaku ni'nu ña ni nuu tno'o suchi ini ya'a.
18 Kondia'a ni tno'o suchi ini vi tnundo'o ja tna'a san,
te kuaka'nu ini ni ndi'i yika kuechi san.
19 Kondia'a ni ja ni ka kaya kua'a ñayiu ka ka'an u'u ña jin san,
te ka sa'a xeen ndeva'i ja ka skexiko ñai jin san.
20 Koto ña ni, te skaku ni'nu ña ni,
te ma kuandetu ni ja kendoo san ja kanoo,
chi kukanu ini ña san jin maa ni.

21 Te tniuu ndaa ja sa'a san vi ja tu na kuechi san,
na koto ña jin san, chi ndetu ka'nu ña san jin ni.

22 Skaku ni'nu ni ñayiu Israel nuu ndi'i tno'o suchi ini ja ka tna'i, vi Dios.

26

Tu na yika kuechi ka tavi kao nuu ia Dios
Yaa ni tee David

1 Sa'a ndaa ni ja ja'a san, vi Jito'o san, chi jika ndaa san, te tu na jakue'e sa'a san,
te kukanu ini ña san jin maa ni, vi Jito'o san, te tu kasiki san ja sa'a san.
2 Koto tnuni ña ni, vi Jito'o san, te kuni ni naxa oo san.
Skua'a ni jajintnuni san vi anu san, te kuni ni.
3 Chi na'a san ja kunda'u ini ña ni,
te siun ni jika san ichi ndaa ni.
4 Te tu ka junkoo san jin tee inu tno'o,
te ni tu ka nitna'a san jin ñayiu ka sa'a jani ini.
5 Te skexiko san nuu ka ndututu tee ka sa'a jakue'e,
te tu ka junkoo in ni san jin tee kue'e ndeva'a.
6 Ndakate san nda'a san ja xne'e san ja tu na yika kuechi san,
te kuu kiondita san nuu ka soko kiti nuu ni, vi Jito'o san.
7 Te kata san yaa ja ndakuanta'u san nuu ni,
te ndakani san ndi'i tniuu na'nu sa'a ni.
8 Kutoo san ve'e nuu oo ni, vi Jito'o san,
vi nuu oo ndia'a ni ja ye'e tajan ni.

9 Te ma kuandetu ni ja in ni vi kuu san jin ñayiu ka sa'a yika kuechi,
te ni ma ndakindee ni ja jichi ja kanda san inuu jin nagua sa'a ni jin ñayiu ka ja'ni ndiyi.
10 Chi nino'o ni jakue'e ka sa'a ñayiu yun jin nda'i,
te nda'a kua'i ñu'u chitu ja ka kuta'ui jin jakue'e ka sa'i.
11 Su sein, chi jika ndaa san,
te kunda'u ini ña ni, te skaku ni'nu ña ni jin san.

12 Chi nukuiin yutnu san nuu ichi ni,
te chiñu'u ña san jin ni, vi Jito'o san, nuu ka ndututu ñayiu maa ni.

27

Maa Jito'o Dios kuu ia ye'e ni'nu vi skaku ni'nu ña ya
Yaa ni tee David.

1 Maa Jito'o Dios kuu ia ye'e ni'nu nuu ichi jika san, vi skaku ni'nu ña ya.
¿Te na in kuu ja koyu'u san?
Te maa Jito'o Dios ndesi ni'nu gua'a nuu oo san,
te tu na in kosiu'u ña jin san.

2 Te nuu ka kuyatni ñayiu kue'e vi ñayiu ka ka'an u'u ña
ja ka ndakoi siki san ja vi xnaa ñai jin san,
te ni ka skunai, te tu ni kuu nagua vi sa'i.

3 Te visi na vi kionduu ña soldado jin san,
su ma koyu'u san jin anu san.
Te visi na vi ndakoo ñayiu ja vi kaxin tna'a jin san,
su kukanu ini san ya.

4 Te invaa ni ja jikan san nuu Jito'o,
te yun kuu ja nduku san ja koo san ve'e ya
ndi'i ni kiuu ja teku san,
nagua ja kondia'a san ja luu ndeva'a kaa Jito'o,
nagua ja kochiñu'u san ya nuu veñu'u ya.

5 Chi nuu kenta kiuu kue'e, te tava'a ña ya nuu ve'e ii ya,
te tayu'u ña ya ndee nuu kunu ka nuu oo maa ya,
te sonee ña ya ndee nuu sukun, siki in kava, te tu nagua ndo'o san.

6 Yun te saa kuu ja ndanenuu san
ndee siki nuu ni ka jionduu ña, ñayiu ka ka'an u'u ña jin san.
Saa te saa soko san kiti nuu ve'e ii ia Dios,
te kana jaa san ja kusii ini san,
vi kata san yaa nuu Jito'o.

7 Konini ni tno'o ka'an san, vi Jito'o san, nuu jikanta'u san nuu ni.
Ka'an nda'u ña ni jin san, te konini ni tno'o ka'an san.
8 Chi kachi anu san nuu san:
"Ndanduku ia Dios".
Te ndanduku ña san jin ni, vi Jito'o san.
9 Ma tayu'u nuu ni nuu oo san,
te ni ma skexiko ña ni jin san
ja jinokuechi san nuu ni jin ja kiti ini ni,
chi maa ni kuu ia chituu ña jin san.
Ma xndendoo ña ni, te ni ma kujioo ni nuu oo san,
chi maa ni kuu ia Dios ja skaku ni'nu ña jin san.
10 Chi visi na vi xndendoo ña tata san vi nana san,
su maa ni, vi Jito'o, chi oo ni jin san.
11 Kaxtno'o ni ichi ni ja na kaka san, vi Jito'o san,
te kondeka ña ni ja na kaka san ichi ndaa,
ja ja'a ñayiu ka ka'an u'u ña jin san.
12 Te ma ndasia'a ña ni nuu nda'a ñayiu ka ka'an u'u ña jin san,
ja vi sa'a ñai nagua ka kuini mai,
chi ni ka ndakoo testiu tno'o siki san,
te ka kuini ja vi sa'a ñai jakue'e.
13 Nuu sua'a te tu kandija san ja kuni san
ja ka'an nda'u ka'an kee ña Jito'o Dios nini oo san ñuyiu ya'a,
vaa vi ja ni kuita sa'un san.
14 Kondetu ka'nu ni Jito'o Dios, te sa'a ndakui ni maa ni.
Sa'a ndee ni ini anu ni.
Saa sa'a ni, kondetu ka'nu ni ja chituu ña Jito'o Dios jin ni.

28

Nini ia Dios nuu ka jikanta'uo nuu ya
Yaa ni tee David

1 Nuu maa ni kana san, vi Jito'o san, chi kuu ni na kuinio in kava ja jito jini ña ni.
Konini ni joo tno'o ka'an san, chi nuu ja ma konini ni tno'o ka'an san,
te kuu san na kuinio ndiyi ja makee nuu yau ñaña.
2 Konini ni joo tno'o jikanta'u san nuu ni, nuu kana san ja chituu ña ni jin san,
te kane'e san nda'a san ichi nuu oo veñu'u ii ni.

3 Te ma kindee ni ja jichi ja kanda san inuu jin nagua sa'a ni jin ñayiu kue'e,
te ni jin ñayiu ka sa'a jakue'e ndeva'a,
ja ka ka'in ja ka oo mani jin in ñani in tna'i,
su nino'o jakue'e ka ndakani ini jin anui.
4 Su tetniuu ni tnundo'o vi tna'i jin nagua ka sa'a mai.
Sa'a ni ja na vi ndatniuya'ui jin jakue'e ka sa'i.
Ndaxtenaa ni jin nagua ka sa'i jin sava ka ñayiu,
te na vi ndani'i vi ndatna'a mai jin jakue'e ka sa'i yun.
5 Chi tu ni ka tanui tniuu na'nu ni sa'a ni, vi Jito'o,
te ni tniuu ni sa'a ni jin nda'a ni,
te yun guaa xnaa ni jin, te ma ndone'e sa'un ka ni jin.

6 Ka'nu kuu Jito'o, chi ni onini ya
tno'o ni jikanta'u san nuu
ya.
7 Te Jito'o, chi taa ya jandakui san,
vi kuu ya kaa tikute ja in
ni'nu in sagua ya ja ja'a san,
te ni kukanu ini anu san ya, te ni
chituu ña ya.
Te yun guaa kusii ini san, te jita
san in yaa ja ndakuanta'u
san nuu ya.

8 Jiña'a Jito'o jandakui ñayiu ñuu
ya,
te in ni'nu in sagua ya vi skaku
ni'nu ya tee ni kaji ya ja
kotatnuni de.
9 Skaku ni ñayiu ñuu ni, vi Jito'o
san, te sa'a vii sa'a va'a ni
ñayiu maa ni.
Koto ni jin na kuinio in tee jito
ndikachi, te kondeka kon-
duu ni jin nikuii nikani.

29

Ioo ndeva'a sa'a maa Jito'o
Yaa ni tee David

1 Vi sa'a ka'nu Jito'o, roon ja ka oo
ron ndee andivi,
te vi kuña'a jayiñu'u vi jaka'nu
nuu ya.
2 Vi sa'a ka'nu Jito'o ja koo
jayiñu'u jin sivi ya.
Vi chiñu'u Jito'o nuu veñu'u ii
ndeva'a nuu oo ya.

3 Te vi sua'a ni'i kana Jito'o siki
ndute mar,
te ka'ndi sa'a Dios, ia ye'e tajan ja
oo ya siki ndute kua'a nuu
mar.
4 Te vi sua'a ni'i jandakui ndeva'a
kana Jito'o,
te vi ye'e tajan kana ya.
5 Te vi tna'nu yutnu kana Jito'o,
te ni ja'nu Jito'o tnu itni na'nu ka
oo Líbano.
6 Te ni skanta ña ya jin Líbano na
kuinio in chikeru ja kanta ti,
te ni skanta ya Sirión na kuinio
se'e isndiki ka kuu búfalo.
7 Te nuu kana Jito'o, te vi sua'a
kanda'a ñu'u.
8 Te nuu kana Jito'o, te vi sua'a kisi
ñu'u te'a,
chi sa'a Jito'o ja kisi ñu'u te'a nani
Cades.

9 Te vi ka tna'nu tnu ndii nuu kana
Jito'o, te xndonso ya ndi'i
yutnu ka oo yun.
Te ndi'i ñayiu ka kana ini veñu'u
ya:
“Ka'nu kuu ia Dios”.

10 Maa Jito'o tatnuni ya nuu sau,
te junkoo ya tatnuni ya ja kuu ya
rey nikuii nikani.
11 Maa Jito'o jiña'a jandakui ñayiu
ñuu ya.
Maa Jito'o sa'a vii sa'a va'a ñayiu
ñuu ya ja vi koo mani.

30

Na vi katao nuu ia Dios ja ka ndakuanta'uo nuu ya
Yaa ni tee David ja vi kata nuu veñu'u

1 Sa'a ka'nu ña san jin ni, vi Jito'o,
chi ni ndatau ña ni nuu
tnundo'o,
te tu ni jandetu ni ja vi kuaku ndee
ña ñayiu ka ka'an u'u ña jin
san.
2 Ni jikan san ja chituu ña ni jin
san, vi Jito'o, ja kuu ni ia
Dios maa san,
te ni ndasa'a ña ni.
3 Te ni ndatau ña ni jin san ñuu ji'i,
vi Jito'o san, te ni ndataa ni
ja teku san,
nagua ja ma ki'in san ja jinkoyu'u
san nuu yau ñaña.

4 Vi kata ndi'i maa ni ja ka kuu
ni ñayiu ndaa in yaa nuu ia
Dios,
te vi sa'a ka'nu ni ya ja ka
ndaka'an ni ya ja ia ii kuu
ya.
5 Chi nunuu ni kiti ini ya, su
nikuii nikani ka'an nda'u
ka'an kee ña ya,

chi tno'o jakuaa ni ka nda'io, te nuu tuu inka kiuu, te ka ndusii inio.

6 Chi nuu kukanu ini san ja oo gua'a san, te ni kachi san:
"Tu sa'un na in kundee nuo ja skanakau ña".
7 Chi ni chituu ña maa ni jin san, vi Jito'o,
te ni sa'a yutnu ña ni na kuinio in yuku ndakui,
su nuu ni xndendoo ña ni, te ni yu'u san vi ni jinonuu ini san.

8 Te ni kana san nuu maa ni, vi Jito'o, vi ni jikanta'u san nuu ni.
9 Chi tu nagua ni'i ni ja kuu san, te ki'in san ja jinkoyu'u san nuu yau ñaña,
chi ma kuu ndasa'a ka'nu ña ñuyaka jin ni,
te ma kuu ndakani ja ia ndaa kuu ni.
10 Konini ni tno'o ka'an san, vi Jito'o, te kunda'u ini ña ni jin san.
Chindee chituu ña ni jin san, vi Jito'o san.

11 Ni ndasama ni tno'o suchi ini ni tna'a san, te jita ja'a san.
Ni xtajioo ni sa'un ndayi ni oni'nu san ja kusuchi ini san, te ni ndusii ini san.
12 Te yun kuu ja kata san yaa ja sa'a ka'nu ña san, te ma kasi yu'u san.
Te siun ni kosa'a ka'nu ña san jin ni, vi Jito'o ja kuu ni ia Dios maa san.

31

Vi kukanu inio ia Dios
Yaa ni tee David

1 Nuu maa ni nduku san ja tava'a ña ni, vi Jito'o,
te ma kuandetu sa'un ni ja kendoo kanoo san.
Skaku ni'nu ña ni jin san, chi ia ndaa kuu ni.
2 Konini ni joo tno'o ka'an san, te ñama skaku ni'nu ña ni,
te kokuu maa ni in kava ndakui ja tava'a ña ni,
vi in ve'e ka'nu ja skaku ni'nu ña.
3 Chi maa ni kuu in kava san vi in ve'e sukun san,
te sa'a ni ja na koo jayiñu'u nuu ni,
te kondeka ña ni jin san na ichi kaka san.
4 Te skaku ni'nu ña ni ja ma kanakau san nuu ja ni ka tayu'u ñayiu,
chi maa ni kuu ia tava'a ña.
5 Te nuu nda'a maa ni xndendoo san anu san,
te ndatau ña ni, vi Jito'o, chi ia Dios ndaa kuu ni.

6 Skexiko san ñayiu ka chiñu'u chu'chi ja tu ka jiniu'u,
su maa san, chi kukanu ini ña san jin ni, vi Jito'o san.
7 Kusii ini ndeva'a san ja kunda'u ini ña ni jin san,
chi ni jini ni tnundo'o tna'a san, vi ni jini ni ja kusuchi ini san.
8 Te tu ni jandetu ni ja kanakau san nuu nda'a ñayiu ka ka'an u'u ña jin san,
chi ni jani ña ni in nuu jite ndeva'a.

9 Kunda'u ini ña ni jin san, vi Jito'o, chi tna'a san tno'o suchi ini,
te mandesi nduchi nuu san ja nda'i ndeva'a san,
vi makuita anu san vi yiki kuñu san.
10 Chi kua'an mandi'i san jin tno'o suchi ini,
te kua'an kuia san jin ja tnana nda'u san,
te kua'an makuita san jin tnundo'o tna'a san vi makuita yiki kuñu san.
11 Te ndi'i ñayiu ka ka'an u'u ña ka sa'a kuasun ña jin san,
te ka jaku ndee ña ñayiu ka oo yatni jin san,

te ka yu'u ña ñayiu ka ndeka tna'a gua'a jin san,
chi nuu ka jini ñai jin san nuu ichi, te ka jinoi.
12 Te ja ni ka ndunaa sa'un ini ña ñayiu jin san, na kuinio ja ni ji'i san,
te kuu san na kuinio in tindo'o ja ni ta'u.
13 Chi nini san ja ka kani ñayiu kuentu san,
te ndi'i ni nuu yu'u ndeva'a san,
chi ka ndatno'o tna'a ñayiu ja vi ndakoi siki san,
te ka ndakani ini ja vi ka'ni ñai jin san.

14 Su sein, chi kukanu ini ña san jin maa ni, vi Jito'o,
te kachi san: “Maa ni kuu ia Dios san”.
15 Te nuu nda'a maa ni oo nagua kokuu jin san.
Skaku ni'nu ña ni nuu nda'a ñayiu ka ka'an u'u ña,
vi nuu nda'a ñayiu ka sondikin ña jin san.
16 Sa'a ni in javii java'a jin san ja jinokuechi san nuu ni,
te skaku ni'nu ña ni jin janda'u ini maa ni.
17 Ma kuandetu ni, vi Jito'o, ja kendoo kanoo san,
chi nuu maa ni jikan san ja chituu ña ni.
Su na vi kendoo kanoo maa ñayiu ka sa'a jakue'e,
te vi saa vi kasi yu'i ndee chii ñu'u chii nde'i.
18 Te na vi kasi yu'u ñayiu inu tno'o ja ka ka'in siki ñayiu ndaa jin tno'o teyii,
vi ka skexiko ñai vi ka ka'an kue'e ñai.

19 Nase vivii ka'nu ja kunda'u ini ni ñayiu ka yu'u ni'nu ña jin ni,
te tava'a ni janda'u ini ni na kuinio in jakuika ndeva'a,
te vi jin nuu sava ka ñayiu, te ja'nde ni jiña'a ni nuu ñayiu ka kukanu ini ña jin ni.
20 Te ndee nuu yu'u ka nuu oo ndia'a maa ni, tayu'u ni jin,
nagua ja ma vi ni'i ña ñayiu ka ndakani ini ja vi sa'a ñai jakue'e,
te tava'a ni jin ve'e nuu oo maa ni, nagua ja ma vi nani ka ña jin.

21 Ka'nu kuu Jito'o, chi ni sa'a ya kua'a tniuu na'nu ja kunda'u ini ña ya jin san,
nuu ni oo san ñuu ka'nu, te ni ka jionduu ña ñayiu ka ka'an u'u ña jin san.
22 Su nuu ni yu'u san, te ni kachi san:
“Ni xtajioo ña ni, te tu ka san oo jin ni”.
Su ni onini ni tno'o ni jikanta'u san nuu ni, nuu ni ndaku-atu san.

23 Ndi'i maa ni ja ka kuu ni ñayiu maa ia Dios, vi kokutoo ni Jito'o,
chi jito jini maa ya ñayiu ndaa,
su tetniuu ya tnundo'o ka ndani'i ka ndatna'a maa ñayiu ka sa'a teyii mai.
24 Te vi koyutnu ndi'i maa ni ja ka kukanu ini ni Jito'o,
te vi kondee ini anu ni.

32

Vi na'mao yika kuechio te koneka'nu ini ia Dios
Tno'o ja'vi ni tee David.

1 Na ta'u na ndetu ñayiu ni jaka'nu ini ia Dios jakue'e sa'i
vi ni kindee ya yika kuechi.
2 Na ta'u na ndetu tee ja tu xtavi ña ia Dios jin yika kuechi de,
vi tu na tno'o xnda'u ña oo ini anu de.

3 Te nuu tu ni na'ma san yika kuechi san,

te makuita yiki kuñu san,
te ndi'i ni kiuu tnana nda'u san.
4 Chi nduu vi ñuu ni tetniuu ni tnundo'o siki san,
te na kuinio ita ja maxii sa'a ja i'ni yoo yichi,
saa makuita san, vi Jito'o san.

5 Su ni na'ma san yika kuechi san nuu ni,
te tu ni tayu'u san jakue'e sa'a san,
chi ni kachi san: “Na na'mao yika kuechio nuu Jito'o Dios”.
Te ni jaka'nu ini ni jakue'e sa'a san vi yika kuechi san.

6 Yun guaa ka ndakuatu ndi'i ñayiu vii
nuu maa ni, nuu ka tna'i tno'o suchi ini.
Te visi na ndachitu kuakua'a ndute,
su ma kenta de nuu ka oi.
7 Chi maa ni kuu ia in ni'nu in sagua,
te tava'a ña ni nuu tno'o suchi ini,
te sa'a ni ja vi kionduu ña ñayiu jin san,
te vi katai yaa ja skaku ni'nu ña ni.

8 Te kachi Jito'o: “Kaxtno'o maa rin nuu ron,
vi xne'e rin na ichi kaka na ichi kuu ron,
vi koxteku ña maa rin,
vi kinuu gua'a ña rin jin ron.
9 Te ma kokuu ron na kuinio kuai, axi na kuinio kiti ndee,
ja tu ka jinkui'nu ini ti,
ja vi nini kuu ja vi tnaa ñayiu yo'o yu'u ti, te vi chi'i in kaa yu'u ti,
saa vi kundei ja vi ka'nui ti ja jatna'a ña ti jin ron”, kachi ya.

10 Te kuakua'a tno'o suchi ini vi tna'a ñayiu kue'e,
su ñayiu kukanu ini Jito'o Dios, chi ka'an nda'u ka'an kee ña maa ya jin.
11 Vi kokuu sii ini maa ni, ñayiu gua'a, nuu Jito'o,
te vi kata vi kana ndi'i maa ni ja ka kuu ni ñayiu ndaa.

33

Yaa ja ndakuanta'uo nuu ia Dios

1 Vi kata maa ni nuu Jito'o ja ka kuu ni ñayiu ndaa,
chi luu ndeva'a kuu ja vi kata ñayiu gua'a.
2 Vi tee ni arpa ja ka ndakuanta'u ni nuu Jito'o,
te vi kata ni jin xtnuu uxi tuchi.
3 Vi kata ni yaa jaa, te vi tee ni yaa vii ja ka sa'a ka'nu ni ya,
te vi kana ni ja ka kusii ini ni.
4 Chi tno'o ndaa kuu tno'o Jito'o,
te sa'a ya ndi'i tniuu nagua ni kee yu'u ya.
5 Te kutoo ya ja sa'a ndaa ya vi sa'a gua'a ya,
te janda'u ini ya oo ninii ñuyiu.

6 Chi jin tno'o ka'an Jito'o, te ni junkoo andivi,
te jin ja tiutachi ya, te ni ka junkoo ndi'i kimi.
7 Te maa ya ni ndatatutu ndute,
te ni tava'a ya ndee nuu kunu ka nuu mar.

8 Ndi'i ñayiu ka oo nuu ñu'u na vi koyu'u ni'nui Jito'o,
te ndi'i ñayiu ñuyiu na vi chiñu'i ya.
9 Chi ni ka'an ya, te ndi'i ni junkoo,
te ni tatnuni ya, te ndi'i ka junkoo yutnu.

10 Maa Jito'o sa'a ja tu jiniu'u nagua ka ndakani ini ñuu na'nu ja vi sa'i,
vi ndasama ya nagua ka skaka tna'a ñayiu ja vi sa'i.
11 Su ja ndakani ini maa Jito'o ja sa'a ya, chi nikuii nikani oo,
te ja kuini ya ja sa'a ya, chi siun ni kosa'a ya.
12 Te na ta'u na ndetu ñayiu ñuu ja maa Jito'o kuu ia Dios mai,

vi na ta'u na ndetu ñuu ja ni kaji maa ya ja sa'a jajin ya.
13 Chi ndee andivi ndia'a Jito'o,
te jini ya ndi'i ñayiu.
14 Te ndee nuu oo ya ndia'a ya ndi'i ñayiu ka oo ñuyiu.
15 Maa ya ni sa'a anu ndi'i ñayiu,
te ndia'a gua'a ya ndi'i nagua ka sa'i.

16 Te ma kaku ni'nu rey jin kuakua'a soldado de,
te ni ma kaku tee ndee ini jin jandakui ndeva'a de.
17 Te kuai, chi tu jiniu'u ti ja skaku ni'nu ti ñayiu,
te visi ndakui ndeva'a ti, su ma kuu skaku ni'nu ti ni in ñayiu.
18 Su Jito'o, chi jito jini ña ya jin ñayiu ka yu'u ni'nu ya
vi ñayiu ka ndetu ka'nu ja ka'an nda'u ka'an kee ña ya,
19 nagua ja skaku ni'nu ña ya ja ma vi kui,
te koxteku ña maa ya kiuu ja koo soko.

20 Yoon, chi ka kukanu inio Jito'o,
chi maa ya chituu ña vi jito jini ña ya.
21 Te ka kusii inio nuu ya,
chi ka kukanu inio ya ja ia ii kuu ya.
22 Te siun ni kokunda'u ini ña ni jin san,
nagua ka ndetu ka'nu ña san jin ni, vi Jito'o san.

34

Jito jini ña ia Dios jin ñayiu ndaa
Yaa ni tee David nuu ni sa'a jani ini de ja ni ndukue'e de

1 Ndi'i ni jichi na kochiñu'u san Jito'o,
te siun ni na kokata san yaa nuu ya.
2 Te kosa'a ka'nu san Jito'o,
te na vi konini ñayiu ka sa'a nda'u ka sa'a kei mai,
te vi kokusii ini.
3 Vi kata ni, na vi kata inuo nuu Jito'o,
te na vi sa'a ka'nuo ya.
4 Chi ni ndanduku san Jito'o, te ni onini ya tno'o ni ka'an san,
te ni skaku ña ya nuu ndi'i ja yu'u san.
5 Te ñayiu ka yinuu nuu ya, chi ka tnuu ka ye'e nui,
te tu ka kendoo kanoi.
6 Chi ni jikanta'u maa sein ja kuu san tee nda'u nuu Jito'o,
te ni onini ya tno'o ni ka'an san,
te ni skaku ña ya nuu ndi'i tno'o suchi ini tna'a san.
7 Te jionduu ña ia jinokuechi nuu Jito'o ninii nuu ka oo ñayiu ka yu'u ni'nu ya,
te skaku ni'nu ña.

8 Vi skua'a ni naxa oo Jito'o, te vi kuni ni ja ia gua'a kuu ya.
¡Na ta'u na ndetu ñayiu kukanu ini ya!
9 Vi koyu'u ni'nu maa ni nuu Jito'o ja ka kuu ni ñayiu maa ya,
chi tu nagua koka'ni ña jin ñayiu ka yu'u ni'nu ya.
10 Chi vi ndee ndika'a ja'ni ña ja vi kaa ti, te ka kokin ti,
su ñayiu ka ndanduku Jito'o, chi tu nagua koka'ni ña jin.

11 Ne'ekuei, vi se'e, te vi konini ron,
na kaxtno'o rin naxa vi koyu'u ni'nu ron Jito'o.
12 Nuu ja ka kuini ron ja vi koo vii vi koo va'a ron,
te vi kosii ini ron ndi'i ni kiuu,
13 vi ka'nu yaa ron ja ma vi kane'e ron
te vi koto yu'u ron ja ma vi ka'an tno'o ron.
14 Vi kujioo nuu jakue'e, te vi sa'a java'a,
vi nduku ja vi koo vii vi koo va'a ron, te saa vi kondikin ron vi sa'a ron.
15 Chi maa Jito'o jito jini ñayiu ndaa,
te nini gua'a ya nuu ka jikanta'ui nuu ya.

16 Su kiti ini ya nuu ñayiu ka sa'a jakue'e, te xnaa ña ya nuu ñuyiu,
te ma vi kondaka'an sa'un ka ña jin ñayiu kue'e yun.

17 Ka jikanta'u ñayiu ndaa nuu Jito'o, te nini ya tno'o ka ka'in,
te skaku ña ya nuu ndi'i tno'o suchi ini ka tna'i.
18 Chi yatni ñu'u oo Jito'o ja chituu ya ñayiu ka tna'a tnundo'o,
vi skaku ni'nu ya ñayiu ka kusuchi ini, ja tu sa'un ka nagua ka ndetui.
19 Te kuakua'a tnundo'o tna'a tee ndaa,
su maa Jito'o skaku ni'nu ña nuu ndi'i tnundo'o yun.
20 Chi maa ya jito ndi'i yiki de,
te ni invaa ma tna'nu.
21 Su ñayiu kue'e, chi kuu mai nuu jakue'e sa'i yun,
te ñayiu ka skexiko ña jin ñayiu ndaa, chi vi tniuya'u mai jakue'e ka sa'i yun.
22 Su ndatau ña maa Jito'o jin ñayiu ka jinokuechi nuu ya,
te ma ki'inkuei ja vi tniuya'ui yika kuechi, chi ka kukanu ini ñai jin maa ya.

35

Vi kakanta'uo nuu ia Dios ja na skaku ni'nu ña ya
Yaa ni tee David

1 Ndakoo maa ni siki ñayiu ka ndakoo siki san, vi Jito'o,
te kaxin tna'a maa ni jin ñayiu ka kuini ja vi kaxin tna'a jin san.
2 Kakuiko ni kaa tikute ni,
te ne'e ni, chituu ña ni jin san.
3 Kene'e ni lanza ni, te kasi ni nuu vajikuei ñayiu ka sondikin ña jin san.
Te kuini san konini san ka'an ni:
“Maa rin kuu ia skaku ni'nu ña jin ron”.

4 Te na vi kunu nuu ini,
vi na vi kendoo kanoo maa ñayiu ka nduku ja vi ka'ni ña jin san.
Te na vi ndakaka yata maa ñayiu
ka kuini ja vi sa'a ña jakue'e jin san ja ka ndukanoi.
5 Te na vi kokui na kuinio mi'i ja xtechi ña tachi,
ja ni ka sondikin ña ia ka ji-nokuechi nuu Jito'o.
6 Te ichi nuu vi kunu yu'i na kokuu ichi nee vi ichi ndi'vi,
te na vi sondikin ña ia ka ji-nokuechi nuu Jito'o jin.
7 Chi vini masu nagua sa'a san, te ni ka ndukui naxa vi skanakau ñai,
vi ni ka jatei in yau nagua ja yun na kanakau san.
8 Te vini ma vi kuni, te tetniuu ni jakue'e siki,
te na vi nanakau mai nuu jakue'e ka sa'i yun,
te na vi nanakau mai nuu yau ni ka jatei.
9 Yun te kokusii ini anu san nuu ni, vi Jito'o,
te kokusii ini san ja skaku ni'nu ña ni.
10 Te ndi'i san jin anu san kachi san:
“Tu na inka ia saa maa ni, vi Jito'o san,
chi skaku ni'nu ni ñayiu ka tna'a tnundo'o nuu nda'a ñayiu inu ndakui,
te skaku ni'nu ni ñayiu ka kunda'u vi ka ja'ni ña jin, nuu nda'a ñayiu ka su'u ña jin”.

11 Te ka ndakoo testiu kue'e ndeva'a,
te ka jikan tno'o ña tno'o ja tu jini san ja vi skanakau ña.
12 Te ka ndasa'a ña de jakue'e jin san nuu tniuu ja gua'a sa'a san,
te yun kuu ja ndende'e kusuchi ini san.
13 Su ndia sein, chi nuu ni ka oku'u maa de,
te ni okusuchi ini san, ni okekui'nu san sa'un ndayi,

vi ni ondite san, te vi ni ini ni anu
san ni ondakuatu san ja ja'a
de.
14 Ni okusuchi ini san ja ja'a de,
na kuinio in ñani maa san axi
na kuinio in tee ndeka tna'a
gua'a jin san,
te ni osa'a nda'u ni osa'a kee san
ja tna'u ini san, na kuinio ja
ni ji'i nana san.
15 Su nuu ni tna'a san tnundo'o, te
ni ka kusii ini de,
ni ka kututu tee tne'e ndeva'a ja
tu jini san na in ka kuu,
te ni ka ndakoo de siki san, te
ndeva'a ndetnuni ni ka sa'a
ña de jin san.
16 Te ka skexiko ña de vi ka sa'a
kuasun ña de,
te vi ka ka'ñi no'o de ja ka kiti ini
ndeva'a de nuu san.
17 Jito'o san, ¿nasaa ka tiempu
kondia'a ni ja siun kondo'o
san?
Skaku ni'nu ña ni nuu jakue'e ka
sa'a ña de.
Skaku ni'nu ña ni nuu nda'a tee
ka kuu na kuinio ndika'a
yun.
18 Te ndakuanta'u san nuu ni, nuu
ka ndututu kua'a ñayiu ka
chiñu'u ña jin ni,
vi sa'a ka'nu ña san nuu ka oo
kuakua'a ñayiu ñuu ni.

19 Te ma kuandetu ni ja kendoo
kue'e san, te vi kokusii ini
tee ka ka'an u'u ña jin san.
Te ni ma vi kondakuene tee ka
skexiko ña jin san nuu san,
chi masu nagua sa'a san.
20 Chi tu ka ka'an de tno'o mani,
chi sua'a ka ndakani ini de ja vi
xnda'u ña de
jin ñayiu ka oo mani ñuu ya'a.
21 Te ka june ko'o de yu'u de ka
xtavi kuechi ña de,
te ka kachi de: “Ni ka jini san de
ja siun sa'a de”.

22 Su maa ni, chi jini ni, vi Jito'o
san,
te ma kasi yu'u ni, te ni ma kuu
jika ni nuu oo san.
23 Ndakoo ni, vi Dios, te sa'a ndaa
ni ja ja'a san,
kuiin ni'nu kuiin sagua ni ja ja'a
san, vi Jito'o san.
24 Ndanduku ni'nu ni ja ja'a san,
vi Dios, chi ia sa'a ndaa kuu
ni,
te ma kuandetu ni ja vi kokuaku
ndee ka ña de jin san.
25 Te ma vi ndakani ini de jin anu
de: “Vi ni kee nagua ni ka
kuinio”.
Te ni ma vi kachi de: “Vi ni ka
koko nio de”.

26 Na vi kendoo kanoo maa de,
vi na vi kunu nuu ini maa tee ka
kusii ini jin tnundo'o tna'a
san,
te sa'a ni ja na vi kuu kanoo vi na
vi kunu nuu ini maa tee ka
sa'a ka'nu ka maa siki sein,
vi Dios.
27 Su maa ni ja ka chituu ña ni jin
san ja kundee san, vi kata
ni, te vi kokusii ini ni.
Te siun ni vi kokuña'a ni: “Ka'nu
kuu Jito'o,
te junkuaan ini ya ja vi koo vii
vi koo va'a ñayiu ka ji-
nokuechi nuu ya”.

28 Te jin yu'u maa san koka'an san
ja sa'a ndaa ni,
te ndi'i ni kiuu kosa'a ka'nu ña
san, vi Dios.

36

Ka sa'a ñayiu jakue'e su ia Dios chi ia nda'u ini kuu ya

Yaa ni tee David tee jinokuechi nuu Jito'o

1 Jakue'e oo ini anu ñayiu kue'e
ka'an nuu anui, te jiña'a:
“Tu yu'u ni'nu ron ia Dios”.
2 Te ndakani ini ja oo jayiñu'u nui,
su tu skexikoi jakue'e sa'i.
3 Te nino'o ni tno'o kue'e vi tno'o
xnda'u ña ka'in,
te ni xndoi ja ñayiu ni'nu ini kui,
vi ja sa'a gua'i.
4 Te vi ndee nuu katui nuu jitoi,
ndakani ini ja sa'i jakue'e,

te vini ja tu kuini ja kujioi nuu
ichi kue'e, te ni ja xndendoi
jakue'e sa'i.

5 Te ja kunda'u ini ni ñayiu, vi
Jito'o, kenta ndee andivi,
te tno'o ndaa ni, kenta ndee nuu
viko.
6 Te tniuu ndaa ja sa'a ni kuu na
kuinio yuku sukun,
te tnundo'o ja tetniuu ni nuu san-
daa ni kuechi kuu na kuinio
in mar ja ka'nu vi kunu.
Te maa ni, vi Jito'o, guaa jito jini
ni ñayiu vi kiti.
7 Te nase vivii kunda'u ini ña ni,
vi Dios.
Yun guaa ndi'i ñayiu ka nduku
kati chii ndijin ni ja kisa'u
ni jin.
8 Te vi ndenuu ini jin kua'a jagua'a
oo ve'e ni,
te kuña'a ni ndute in yute vii
ndeva'a ja vi ko'i.
9 Chi nuu maa ni vaji ja ka teku
san,
te vi kuni san jaye'e, chi maa ni
sie'e nuu san.

10 Te kokunda'u ini ni ñayiu ka jini
ña jin ni,
te sa'a ndaa ni ja ja'a ñayiu ndaa.
11 Te ma kuandetu ni ja vi kuain
ni'nu ña ñayiu inu teyii jin
san,
te ni ma vi xtajioo ña ñayiu ka sa'a
jakue'e jin san nuu ichi ni.

12 Vi kondia'a ni ja ni ka kanakau
ñayiu ka sa'a jakue'e.
Te ni ka ndondisoi, te ma kuu ka
ja vi ndakoi.

37

Siin nuu ki'inkuei ñayiu gua'a te siin nuu ki'inkuei ñayiu kue'e
Yaa ni tee David

1 Ma kiti ini ni ja ja'a ñayiu kue'e,
te ni ma kokuu kuasun ini ni jin
ñayiu ka sa'a jakue'e.
2 Chi ka kui na kuinio yuku ja
ñama xii,
axi na kuinio ite kuii ja ñama
yichi te ji'i.

3 Kukanu ini ni Jito'o, te sa'a ni
java'a,
saa te koo ni nuu ñu'u ja ni kee
yu'u ia Dios, te kokaka ni
nuu ichi ndaa.
4 Kokusii ini ni nuu Jito'o,
te taa ya nagua jikan ni jin anu ni.
5 Kuña'a ni nuu Jito'o ja maa ya
na kondeka kunduu ña nuu
ichi jika ni.
Kukanu ini ni ya, te na chituu ña
ya jin ni.
6 Te sa'a ya ja koye'e tniuu ndaa ja
sa'a ni na kuinio ñu'u,
te ye'e tniuu gua'a ja sa'a ni na
kuinio nikandii nuu sagua
nduu.

7 Kasi yu'u ni, ma ka'an sa'un ni
nuu Jito'o, te kondetu ka'nu
ni ja na chituu ña ya.
Ma kuxii ini ni jin ñayiu ka sa'a
jakue'e ja kekuei gua'i jin ja
ka sa'i.

8 Ma kukui'a ini ni; xndoo ni ja kiti
ini ni.
Ma kuxii ini ni, chi nani ja jaka ña
ja sa'a ni jakue'e kuu.
9 Chi vi naa ñayiu ka sa'a jakue'e,
te ñayiu ka ndetu ka'nu Jito'o vi
sa'a jajin ñu'u ni kee yu'u
ya.
10 Chi joo ni ka kiuu, te ma vi koo
ka ñayiu kue'e.
Visi na ndanduku ka ni, su ma
ndani'i ka ni jin.
11 Su ñayiu ka sa'a nda'u ka sa'a
kee maa, chi vi ni'i ñu'u vi
sa'a jajin,
te vi koo vii vi koo va'i, te vi koo
mani.

12 Ñayiu kue'e, chi ndakani ini ja
ndakoi siki ñayiu ndaa,
te vi sua'a ka'ñi no'i ja kiti ini siki
ñayiu yun.
13 Su jaku ndee ni ña Jito'o jin
ñayiu kue'e yun,

chi jini ya ja makuyatni kiuu ja vi tna'i tnundo'o nuu sandaa ya kuechi.

14 Ñayiu kue'e, chi taui yuchi kani nuu ñii ñu'u,
vi tnai yutnu ndugua nuu kuji,
nagua ja skuntai ñayiu ka kunda'u vi ñayiu ka sa'a nda'u ka sa'a kee maa,
vi ja ka'ni ñayiu ka sa'a ndaa.
15 Su vi maa anu mai ndiuu yuchi kani,
te kuechi kueli kuji.

16 Te gua'a ka kuu jin joo ni ja neva'a ñayiu ndaa,
saa jakuika ja ka neva'a kua'a ñayiu kue'e.
17 Chi kindee ya jandakui ñayiu kue'e,
su kotnii gua'a ña maa Jito'o jin ñayiu ndaa.
18 Chi jito ña maa Jito'o jin ñayiu ka sa'a ndaa in kiuu in kiuu ja ka tekui,
te nikuii nikani oo ja vi sa'a jajin.
19 Te ma vi kendoo kanoi kiuu nuu kenta jakue'e,
chi vi koneva'i ja vi kokai nuu koo tnundo'o soko.
20 Su ñayiu kue'e, chi vi nai, na kuinio ita oo nuu yuku,
te ñayiu ka nee u'u tna'a jin Jito'o, vi ndutei na kuinio ñua'a.
21 Ñayiu kue'e, chi ka kinui, su tu ka ndatniuya'ui,
su ñayiu ndaa, chi inu nda'u ini, te ka jiña'i.
22 Chi ñayiu ni sa'a vii ni sa'a va'a ia Dios, ni ka ni'i ñu'u ja vi sa'a jajin,
su ñayiu ni xtau tnia'a ya, chi vi nai.
23 Chi maa Jito'o ndeka nduu ña jin ñayiu,
te jani ña ya nuu ichi junkuaan ini maa ya.
24 Te nuu ja ka kachi ja'a ñayiu yun, te ma vi ndonsoi,
chi tnii gua'a maa Jito'o nda'i.
25 Chi ni oo lule san, te vitna makunija'nu san,
su tu na in kiuu, te kuni san in ñayiu ndaa ja xndendoo nda'u ña ia Dios,
te ni ndikin tatai ja vi kokakain ja vi kai.
26 Te ndi'i ni kiuu ka kunda'u ini sava ka ñayiu, te ka jiña'a nui nuu ñayiu yun,
te se'i ka kuu in javii java'a.

27 Vi kujioo ni nuu jakue'e, te vi sa'a ni java'a,
te vi ni'i ni in nuu vi koo ni nikuii nikani.
28 Chi kutoo Jito'o ja sa'a ndaa ya,
te ma xndendoo ya ñayiu maa ya,
chi tava'a ña ya nikuii nikani,
su ndikin tata ñayiu kue'e, chi xnaa ya.
29 Ñayiu ndaa, chi vi sa'a jajin ñu'u,
te nikuii nikani vi koi nuu ñu'u yun.

30 Ñayiu ndaa, chi ka ka'in tno'o ndichi,
vi ka ka'in tno'o ndaa.
31 Te tno'o ja tatnuni maa ia Dios oo ini anui,
te ma vi kekai ja vi kujioi nuu tno'o ya.

32 Ka ndia'a yu'u ña ñayiu kue'e jin ñayiu ndaa,
chi ka nduku ndei ja vi ka'ni ñai.
33 Su ma kuandetu Jito'o ja junkuei ñayiu ndaa nuu nda'a ñayiu kue'e,
te ni ma kuandetu ya ja vi xtavi kuechi ña tee ka ja'nde kuechi.

34 Vi kondetu ka'nu ni Jito'o, te vi kaka ni nuu ichi ya,
te sa'a ka'nu ña maa ya jin ni, nagua ja vi sa'a jajin ni ñu'u ni kee yu'u ya,
te vi kuni ni jin nuu ni, nuu vi naa ñayiu kue'e yun.

35 Chi ni jini san in tee kue'e ja ni sa'a teyii ndeva'a de,
te sa'a ka'nu de maa de na kuinio in yutnu ndoko.
36 Su kua'an de, te tu ka de oo.
Ni ndanduku san de, su tu ni nuku'un ka san de.

37 Vi kondia'a ni tee tu sa'a jakue'e ja kuu de tee ndaa,
chi kiuu sandi'i, te oo in nuu sii ini ki'in de ja koo mani de.
38 Su tee ka sa'a jakue'e, chi vi naa ndi'i de,
te nuu ki'inkuei ñayiu kue'e yun kuu nuu vi nai.
39 Su maa Jito'o skaku ni'nu ñayiu ndaa,
te jiña'a ya jandakui nuu ka tna'i tno'o suchi ini.
40 Maa Jito'o chituu ña vi skaku ni'nu ña.
Te ndatau ña ya nuu nda'a ñayiu ka sa'a jakue'e,
chi ni ka kukanu ini ñai jin ya.

38

Vi ndakuatuo nuu ia Dios ja na chituu ña ya
Yaa ni tee David

1 Ma kuxeen ni nuu san jin jakiti ini ni, vi Jito'o san,
te ni ma tetniuu ni tnundo'o siki san nuu kiti ini ndeva'a ni.
2 Chi ni tna'a san jin yutnu ndugua ni,
te ni kanakau nda'a ni siki san.
3 Te vi nii nuu yiki kuñu san ku'u ja ja'a ja kiti ini ni,
te vini ja in yiki san tu oo va'a ja ja'a yika kuechi san.
4 Chi vi ja ni jinonta jakue'e sa'a san ndee xini san,
na kuinio in javee ndeva'a ja ma kundee san kondiso san.
5 Te vi te'i san vi ja'an xiko kue'e san ja ja'a tniuu vasa ja ni sa'a san.
6 Te vi sua'a ndatoso san ja jatu san, te vi makuita sa'un san,
te ndi'i ni kiuu kusuchi ini san jika san.
7 Chi nii yata san jatu ja yi'i ndeva'a ña kiji,
te nii nuu yiki kuñu san ku'u.
8 Te vi makuita sa'un san, te vi jechi kueli san,
vi sua'a kuu kitni anu san ja tnana nda'u san.

9 Ja jini maa ni ndi'i nagua ndioo ini san, vi Jito'o san,
te ja jini maa ni ja jaka nda'u ini san.
10 Te vi sua'a ni ka kanta anu san, te makuita sa'un san,
te vi ndee nduchi nuu san masa'u.
11 Te ni ka kuu jika ñayiu ka ndeka tna'a gua'a jin san
vi ñayiu ka oo yatni jin san ja ja'a kue'e ku'u san,
te vi ndee ñayiu ve'e maa san ni ka kuu jika nuu oo san.
12 Te ñayiu ka nduku ja vi ka'ni ña, ka nduku ndeva'i naxa vi skanakau ñai,
te ñayiu ka kuini ja vi sa'a ñai jakue'e, ka ka'in ja vi xnaa ñai,
te ndi'i ni kiuu ka ka'in tno'o tno'o siki san.

13 Su sein, chi sa'a so'o san maa san, te tu nini san tno'o ka ka'in,
te sa'a san na kuinio ñi'i, te tu ka'an sa'un san.
14 Te kuu san na kuinio in tee ja tu nini,
te ni tu kuu ja ka'an ni'nu de ja ja'a de.
15 Chi ndetu ka'nu ña san jin maa ni, vi Jito'o,
te maa ni, vi Jito'o ja kuu ni ia Dios maa san, ka'an ni'nu ni ja ja'a san.
16 Te ni kachi san: “Ma vi kokusii ini ñayiu ja ja'a san,
te ni ma vi kosa'a ka'nui mai nuu ja kekaa san, te kanakau san nuu tnundo'o”.

17 Su ja oo yatni ja kanakau san, chi ni ja tu junkuiin ka ja jatu san.

18 Te yun guaa na'ma san jakue'e sa'a san,
chi kusuchi ndeva'a ini san jin yika kuechi san.
19 Chi inu na'nu vi inu ndakui tee ka ka'an u'u ña jin san,
te ka kaya ñayiu ka skexiko ña jin san, visi masu nagua sa'a san.
20 Te ja sa'a san jagua'a, te ka ndasa'a ñai jakue'e.
Te ja nduku ndee san ja sa'a san jagua'a, te ka ndakoi siki san.

21 Ma xndendoo ña ni, vi Jito'o.
Ma kuu jika ni nuu oo san, vi Dios.
22 Ne'e ñama ni, te chituu ña ni jin san, vi Jito'o,
chi maa ni kuu ia skaku ni'nu ña.

39

Nunuu ni ka tekuo ñuyiu ya'a
Yaa ni tee David

1 Ni kachi san jin maa san: “Nini oo nuu ka oo ñayiu kue'e ya'a,
te na koto mao naxa koo naxa kakao,
te ma ka'an kue'o ja sa'o yika kuechi,
te na kasi yu'o”, ni kachi san.
2 Te ni jasi yu'u san, te tu ni ka'an sa'un san,
te vini tno'o va'a, tu ni ka'an san,
su ni kusuchi ndeva'a ka ini san.
3 Te vi sua'a jatu anu san ja siun ndakani ini san,
te ni kusuchi ndeva'a ini san, te ni kachi san:

4 “Kaxtno'o ni nuu san na kiuu kuu ja kuu san, vi Jito'o,
vi nasaa ka kiuu kuu ja koteku san,
nagua ja kuni san ja masu na'a koteku san ñuyiu.
5 Chi joo ni kiuu ni taa ni ja koteku san,
te masu na ja vavi'i kuu ja teku san nuu ni.
Te ja ka teku ndi'i ñayiu kuu nani kuinio in ja jaka inio.
6 ’Chi jandaa ja nani kuinio in kuanda'u ka kuu ñayiu, chi nunuu ni ka tekui,
te jandaa ja tu jiniu'u ja ka ndioo ndeva'a ini ñayiu, te ka tatutui ja kuika ka neva'i,
su tu ka jini na xiin nda'a kendoo.

7 ’Nuu saa, ¿te nagua kuu ja ndetu san, vi Jito'o san?
Maintno'o maa ni, guaa ndetu ka'nu san.
8 Ndatau ña ni nuu ndi'i jakue'e sa'a san,
te ma kuandetu ni ja vi kuaku ndee ña ñayiu vasa jin san.
9 Ni jasi yu'u san, te tu ni ka'an sa'un san, chi saa sa'a maa ni jin san.
10 Xtajioo ni tnundo'o ni tetniuu ni siki san,
chi kua'an san mandi'i san jin tnundo'o ja ni tetniuu ni jin nda'a ni.
11 Chi ja ja'a yika kuechi ñayiu kuu ja tetniuu ni tnundo'o ja ndakanu ndaa ni jin,
te na kuinio tikixin, saa xnaa ni jin ja ka kutoo ka ñayiu,
chi jandaa ja ndi'i ñayiu ka kuu nani kuinio in ja jaka inio.

12 ’Konini ni tno'o ndakuatu san nuu ni, vi Jito'o.
Konini ni joo ja kana nda'u san nuu ni, te ma kondia'a ña ni sua'a ni
ja nda'i san jin tenuu san.
Chi kuu san na kuinio in ñayiu inka ñuu,
axi na kuinio in ñayiu jika nda'u nuu ni,
nagua ni ka ojika nda'u ndi tata velu san nuu ñuyiu.
13 Xndendoo ña ni, nagua ja na ndusii ini san,
ama ka ja kuu san, te naa san nuu ñuyiu ya'a.”

40

Na ta'u na ndetu ñayiu kukanu ini ia Dios
Yaa ni tee David

1 Ni ondetu ka'nu san Jito'o, te ni onini ya tno'o ni jikanta'u san nuu ya.
2 Te ni ndatau ña ya nuu yau ja vi ja oo san ja kuu san,
vi ni ndatau ña ya ja ma tnii san nuu nde'i nuu ndo'yo,
te ni jani ña ya siki in kava, ja na kaka san nuu ñu'u kaji.
3 Te ni tnaa ya in yaa jaa yu'u san, in yaa ja sa'a ka'nu san ia Dios mao,
te nuu vi kuni kua'a ñayiu ja sa'a ya, te vi yu'u ni'nui ya, te vi kukanu ini Jito'o.

4 Na ta'u na ndetu ñayiu kukanu ini Jito'o,
te tu ndukui ja vi chituu ña ñayiu ka sa'a teyii mai,
ni ñayiu ka chiñu'u chu'chi ja masu Dios kuu.
5 Kua'a tniuu vii tniuu va'a sa'a ni, vi Jito'o ja kuu ni ia Dios maa san,
te vii ndeva'a ndakani ini ni ja sa'a ni jin san,
te tu sa'un na in kitna'a inuu jin ni.
Te nuu ja na ndakani san, te ka'an san ndi in ndi in tniuu sa'a ni,
te ni ma kenta san ja ndakani san.
6 Chi tu junkuaan ini ni kiti ja ka soko ñayiu ni ndatniuu ja ka soko nuu ni,
te ni tu jikan ni ja vi teñu'u ñayiu kiti, ni ja vi sokoi nuu ni, ja koneka'nu ini ni yika kuechi.
Su ni june ni so'o san ja konini san tno'o ka'an ni.
7 Yun te kachi san: "Ya'a vaji san, nagua yoso nuu tutu ii ja ja'a san,
8 chi junkuaan ini san ja sa'a san nagua kuini maa ni, vi Dios,
te ini anu san ndiso san tno'o tatnuni ni.

9 'Te ni ndakani san tniuu ndaa ja sa'a ni nuu ka ndututu kua'a ñayiu,
te ja jini maa ni, vi Jito'o, ja ka'an san, te tu ni jasi yu'u san.
10 Te tu ni tayu'u san tniuu ndaa sa'a ni,
chi ni ndakani san ja siun ni skunkuu ndaa ni,
te skaku ni'nu ni ñayiu.
Te tu ni tayu'u tno'o san ja ia nda'u ini vi ia ndaa kuu ni
nuu ka ndututu kua'a ñayiu.

11 'Ma kuxii ni ja kunda'u ini ña ni jin san, vi Jito'o,
te siun ni koto kuni ña ni jin ja kunda'u ini ña ni vi tno'o ndaa ni.
12 Chi ni kenta kua'a jakue'e siki san ja vini ma kundee san ja ka'u san,
ja ni kenta jakue'e sa'a san siki san, te ña kuu ka ja kondia'a san.
Te kua'a ka jakue'e yun ni sa'a san saa ixi xini san,
te kua'an makuita anu san, jini san.

13 'Tanunda'a ni ne'e ni, ndatau ña ni nuu tnundo'o, vi Jito'o.
Ne'e ñama ni, te chituu ña ni, vi Jito'o san.
14 Sa'a ni ja na vi kendoo kanoo maa ñayiu ka nduku ja vi ka'ni ña jin san,
vi na vi kunu nuu ini mai,
te na vi ndajiokuiin kanoo mai, chi ka ndukui ja vi sa'a ñai jakue'e jin san.
15 Te na vi ndakaka yata maa ñayiu ka jaku ndee ña jin san,
ja ka nduu kanoi.
16 Su ndi'i ñayiu ka ndanduku ña jin ni, na vi kokusii ndeva'a ini nuu ni,

te ñayiu ka kutoo ja skaku ni'nu
ni jin, siun ni na vi koka'in:
Ka'nu kuu Jito'o.

17 ’Su sein, visi kunda'u san vi
kusuchi ini san,
su ma ndunaa ini ña ni jin san, vi
Jito'o.
Maa ni kuu ia chituu ña vi ia
ndatau ña nuu tnundo'o.
Ne'e ni, te ma kokuu kuee ni, vi
Dios.”

41

Ndakuatu in tee ku'u nuu ia Dios
Yaa ni tee David

1 Na ta'u na ndetu ñayiu ndi'ni ja
ja'a ñayiu kunda'u,
chi kiuu koo tnundo'o siki mai, te
skaku ni'nu ña Jito'o.
2 Chi koto kuni ña maa Jito'o, te
kuña'a ya ja kotekui.
Te koo vii koo va'i nuu ñu'u ni
jiña'a ia Dios ja koi,
te ma kuandetu ya ja kanakaui
nuu nda'a ñayiu ka ka'an
u'u ña jin.
3 Te kuña'a maa Jito'o jandakui
nuu katui nuu jitoi ja ku'i,
te ndasa'a ña ya jin nuu katui nuu
jitoi, te nduva'i.

4 Te jiña'a san: “Kunda'u ini ña ni
jin san, vi Jito'o, te ndasa'a
ña ni,
chi nuu maa ni, ni sa'a san yika
kuechi”.
5 Chi ñayiu ka ka'an u'u ña jin san
ka ka'an kue'e siki san, te
ka kachi:
“¿Na kiuu kuu ja kuu tee ya'a,
te vi naa inio jin de?”, ka
kachi.
6 Te nuu ja vajikuei ja mavikikoto
ñai, te nino'o ni tno'o tno'o
ka ka'in,
te ka xtutui tno'o tika'ndu, te
kua'ankuei ka ndakani nuu
ñayiu.
7 Te ka kututu ñayiu yun ja ka
skexiko ña jin san, te ka
ka'an kue'i siki san,
te ka ndakani ini ja kuechi
maa san kuu ja tna'a san
tnundo'o, te ka kachi:
8 “Kue'e ja ku'u de, chi tinuu u'u
kuu,
te ni jinkau de nuu jito de, te ma
kuu ka ja ndakoo de”.
9 Te vi ndee tee ka ndeka tna'a
guagua'a jin san ja ni
okukanu ini san de,
vi ni ka ojaa in ni san jin de xtaa,
ni ndakoo de siki san.

10 Su kunda'u ini ña maa ni jin
san, vi Jito'o,
te ndone'e ña ni jin san, nagua
ja na ndakuña'a san yu'u
ta'ui.
11 Te jin ya'a, te kuni san ja
junkuaan ini ña ni jin san,
ja ma vi kokuu teyii ñayiu ka
ka'an u'u ña jin san,
ja ja ni ka kundei nuu san.
12 Su ja maa san, chi yinda'a gua'a
ña ni, te tu na jakue'e sa'a
san,
te sa'a ña ni ja siun ni koo san nuu
oo ndia'a maa ni.

13 Ka'nu kuu ia Dios ñayiu Israel,
ja oo ya nikuii nikani.
Saa na kokuu vi saa na kokuu.

LIURU KUU UU

42

Salmos 42—72

Vi kondetu ka'nuo ia Dios
Yaa ka jita ndikin tata Coré

1 Na kuinio isu ja nda'i ti, nduku
ti in yute nuu ko'o ti ndute,
saa kana nda'u san ndanduku ña
san jin ni, vi Dios.
2 Te yichi kokin san ja koo san jin
ni, vi Dios, chi Dios teku kuu
maa ni.
¿Te na kiuu saa kuu ja ndajiokuiin
san ja koo san nuu ni, vi
Dios?
3 Te tenuu san kuu na kuinio xtaa
ja teku san,

te nduu vi ñuu ni nda'i san.
Te ndi'i ni kiuu ka kachi ñayiu nuu san:
“¿Ndenu oo tu Dios ni?”

4 Nuu ndaka'an san ya'a, te vi kukueli san ja kusuchi ini san,
chi ndaka'an san naxa ni ka ojika san jin ñayiu kua'a,
te ni ojaka san jin, ni oja'ankuei san ndee ve'e maa ia Dios.
Te ni ka okana san ja ka kusii ini san vi ni ka ondakuanta'u san nuu ya,
te ni ka osa'a san in viko ka'nu kiuu yun.

5 ¿Te nau ja kokusuchi inio?
¿Nau ja kondi'ni ndeva'o?
Te na kondetu ka'nuo ia Dios,
chi kuu ka ja sa'a ka'nuo ya,
chi maa ya kuu ia Dios mao,
vi ia ja skaku ni'nu ña jion.

6 Chi kusuchi ndeva'a ini san, vi Dios.
Yun kuu ja ndaka'an ña san jin ni ndee nuu ñu'u oo jioo yute Jordán
vi ndee nuu yuku Hermón vi ndee yuku lule Mizar.
7 Te in ndua'a kunu ndeva'a kana jin inka ndua'a
nuu jiso ja kuei ni'nu ndute,
te ndi'i ola ja tetniuu ni, ni jiso siki san.
8 Su tno'o nduu kunda'u ini ña Jito'o Dios jin san,
te tno'o jakuaa kokata san nuu ya.
Te kondakuatu san nuu Dios, ia taa ja teku san.

9 Te kuña'a san nuu Dios, ia kuu kava ja in ni'nu in sagua ja ja'a san:
“¿Nau ja ni ndunaa ini ña ni jin san?
¿Nau ja kokusuchi ini san,
te ndeva'a ndetnuni ni vi kosa'a ña ñayiu ka ka'an u'u ña jin san?”

10 Chi vi ndee yiki kaji san u'u,
nuu ka taa kanoo ña ñayiu ka ka'an u'u ña jin san,
nuu vi ndi'i kiuu ni ka kachi nuu san:
“¿Ndenu oo tu Dios ni?”

11 ¿Te nau ja kokusuchi inio?
¿Nau ja kondi'ni ndeva'o?
Te na kondetu ka'nuo ia Dios,
chi kuu ka ja sa'a ka'nuo ya,
chi maa ya kuu ia Dios mao,
vi ia ja skaku ni'nu ña jion.

43

*Vi ndakuatu ka'nuo nuu ia Dios**

1 Sandaa ni ja ja'a san, vi Dios,
te kuiin ni'nu kuiin sagua ni ja ja'a san
nuu ñayiu ja tu ka kandija ña jin ni.
Skaku ni'nu ña ni nuu ñayiu tno'o vi ñayiu kue'e ndeva'a.
2 Chi maa ni kuu Dios san,
ia jito jini ña.
¿Te nau ja ni skexiko ña ni?
¿Nau ja kokusuchi ini san,
te ndeva'a ndetnuni ni vi kosa'a ña ñayiu ka ka'an u'u ña jin san?

3 Tetniuu ni tno'o ndaa ni, vi ñu'u ni ja koye'e nuu san,
nagua ja na kondeka ña jin san ja na ndenta san nuu yuku ii,
nuu oo maa ni, vi Dios.
4 Saa te kiuu san ndee nuu altar ni, vi Dios,
te yun kata san yaa nuu ni jin arpa.
Chi maa ni kuu ia Dios maa san, ja taa ni jasii ini ndeva'a san.

5 ¿Te nau ja kokusuchi inio?
¿Nau ja kondi'ni ndeva'o?
Te na kondetu ka'nuo ia Dios,
chi kuu ka ja sa'a ka'nuo ya,
chi maa ya kuu ia Dios mao,
vi ia ja skaku ni'nu ña jion.

* **43: 43:0** Salmo ya'a, chi invaa ni kuu jin uu xiko uu nuu tutu jana'a.

44

Ka ndakuatu ñayiu nuu ia Dios ja na chindee chituu ña ya
Yaa ni ka tee ndikin tata Coré

1 Ka nini san jin so'o san, vi Dios, ja ka ndakani tata san
tniuu na'nu ni sa'a ni kiuu ja ni ka oo de ndee tiempu ja ni ya'o yun.
2 Ka ndakani de ja jin jaka'nu maa ni, te ni skunu ni ñayiu ñuu yun,
te ni jiña'a ni ñunde'i yun ja ni ka jinkoo ndi tata velu san,
te ni tetniuu ni tnundo'o siki ñayiu ñuu yun,
te ni sa'a ni ja ni ka kaya ndi tata velu san.
3 Chi masu jin yuchi kani de, te ni ka ni'i de ñunde'i yun,
te ni masu jin nda'a de ni skaku ni'nu ña,
chi jin jaka'nu maa ni vi jin jandakui ni vi jin ja ye'e tajan ni,
chi ni okutoo ni jin de.

4 Maa ni kuu rey san, vi maa ni kuu Dios san.
Sa'a ni ja na vi kundee ndikin tata Jacob.
5 Chi jin maa ni, vi Dios, te vi kundee san nuu ñayiu ka ka'an u'u ña jin san,
te jin sivi ni, te vi kuain ni'nu san ñayiu ka ndakoo siki san.
6 Chi tu kukanu ini san kuji san ni yuchi kani san
ja skaku ni'nu ña jin san.
7 Chi maa ni skaku ni'nu ña nuu nda'a ñayiu ka ka'an u'u ña,
te jiña'a ni ja kanoo nuu ñayiu ka skexiko ña jin san.
8 Te ndi'i ni kiuu vi kokuu teyii san jin ni, vi Dios,
te siun ni vi kondakuanta'u san nuu ni.

9 Su ni skexiko ña ni, te ni sa'a ni ja ni ka kendoo kanoo san,
te tu ja'an ka ni jin soldado ñuu san.
10 Te ni sa'a ni ja ni ka ndakaka yata san nuu ñayiu ka ka'an u'u ña jin san,
te ka su'u ñayiu ka skexiko ña jin san nagua ka neva'a san.
11 Te ni ndasia'a ña ni na kuinio ndikachi ja kua'ankuei ti nuu vi kuu ti,
te ni jatenuu ña ni ne'u sava ka ñuu.
12 Te baratu ni xiko ni ñayiu ñuu ni,
te tu nagua ni ni'i ni ja ni xiko ni jin.

13 Te ni sa'a ni ja ka nani ka ndujin ña ñayiu ka oo yatni jin san,
vi ka jaku ndee ña vi ka sa'a kuasun ña ñayiu ka oo nuu oo san.
14 Te ni sa'a ni ja ka kani ñayiu ñuu na'nu kuentu san,
te ndi'i ñayiu ka skuiko xini nuu ka jini ñai jin san ja ka sa'a kuasun ñai.
15 Te ndi'i ni kiuu tna'a san jakanoo,
te vi sua'a ni ndukua'a san ja kukanoo san,
16 nuu nini san ja ka nani ña vi ka kane'e ña jin san
ja ja'a ñayiu ka ka'an u'u ña jin san
ja ka nduku de ja vi ndaxtenaa ña de jin sein.

17 Te visi ndi'i tnundo'o ya'a ka tna'a san, su tu ka ndunaa ini ña san jin ni,
te ni tu ka jiso kava san tratu ni sa'a ni.
18 Te ni tu ka ndatna'nu ini san,
ni tu ka kujioo san nuu ichi ni.
19 Te visi ni saa, te ni tnaa ña ni ndee kava ve'e nuu ka oo va'u lobo,
te ni chisa'u ña ni jin janee ndeva'a ja na vi kuu san.
20 Axi nuu sua'a te ni ka ndunaa ini ña san jin ni, vi Dios,

te ni ka kane'e san nda'a san nuu
inka chu'chi siin ja tu ka jini
san ja ka chiñu'u san,
21 te kuni maa ni, vi Dios,
chi jini maa ni ndee nagua
ndakani yu'u ini ñayiu jin
anui.
22 Su ja ja'a maa ni, te ndi'i ni kiuu
ka kuini ja vi ka'ni ña jin
san,
chi ka sa'a ña jin san na kuinio
ndikachi ja kua'an ti nuu
kuu ti.

23 Ndoto ni, vi Jito'o san.
¿Nau ja kixin kixin ni?
Ndakoo ni te ma xndendoo nda'u
ña ni nikuii nikani.
24 ¿Nau ja tayu'u nuu ni?
¿Nau ja ndunaa ini ña ni,
te ka tna'a ndeva'a san
tnundo'o?
25 Te vi ndeva'a ndetnuni ka sa'a
ña, na kuinio ñuyaka,
te vi ndee nuu ñu'u ni ka kanduei
san.
26 Ndakoo ni te chituu ña ni.
Skaku ni'nu ña ni jin janda'u
ndeva'a ini ni, vi Dios.

45

Yaa ka jita nuu tnanda'a rey
Yaa ni ka tee ndikin tata Coré

1 Ndee anu san kana tno'o gua'a
ja ka'an san, te jita san nuu
rey.
Te yaa san kuu na kuinio yutnu
tee in tee ñama tee.

2 Maa ni kuu in tee luu ka na'a
ne'u seyii ñayiu, te ka'an ni
tno'o vii ndeva'a,
te yun guaa siun ni sa'a vii sa'a
va'a ña ia Dios.
3 Te ndachindee ni yuchi kani ni
xiin chii ni, chi tee tu yu'u
kuu ni,
te yun kuu ja sa'a ja ye'e tajan ni
vi oo jayiñu'u nuu ni.
4 Te ja ye'e tajan ni kuu nuu
kua'an ni kundee ni ja ja'a
tno'o ndaa,
te sa'a ndaa ni ja ja'a ñayiu ka sa'a
nda'u ka sa'a kee mai.
Te jin nda'a kua'a ni sa'a ni tniuu
ioo ndeva'a.
5 Te vi mamaa anu ñayiu ka ka'an
u'u ña jin ni, kiuu yutnu
ndugua ni, vi rey,
te junkuei ñayiu ñuu na'nu nuu
ja'a ni.
6 Chi nuu tatnuni maa ni, vi rey,
oo nikuii nikani, na kuinio
nuu tatnuni ia Dios,
te vara ja nee ni xne'e ja ndiso ni
tniuu ja tatnuni ndaa ni.
7 Chi kutoo ni ja sa'a ndaa ni, te
skexiko ni jakue'e,
te yun guaa ni kaji ña ia Dios, ia
kuu Dios maa ni,
te ni joso ña ya texe'en ja kokusii
ini ka ni, saa sava ka ñayiu
ka oo jin ni.
8 Te ndi'i sa'un ni ja'an xiko asin
jin tatna xiko ja kuu suja
ugua vi yuku nani áloe vi
canela.
Te ndee ini ve'e tniuu ja ni
ndukutu jin yuu vii ndeva'a
nani marfil,
ka tee yaa nuu ni, ja na kokusii ini
ni.
9 Te ne'u ñasi'i ka kuu na'nu ja ka
oo jin ni, ka oo sesi'i tee ka
kuu rey,
te ichi kua'a ni, nukoo reina ja
ni'nu ña sa'un ni ndukutu
jin oro vii ndeva'a.

10 Konini tno'o ka'an rin, vi sesi'i,
konini gua'a tno'o ka'an rin.
Ndunaa ini ñayiu ñuu ron vi
ñayiu ve'e ron,
11 nagua ja na jio'o ña rey jin ron
ja luu kaa ron,
te kindei kititi nuu de, chi maa de
kuu jito'o ron.
12 Te kikuei sesi'i ñayiu ñuu Tiro
jin ja vi skuta'u ñai jin ron,
te vi kakan ñayiu kuika ñuu yun
in jandiuxi nuu ron.

13 Te vi ye'e vi tajan sesi'i rey oi
ini ve'i,
ni'nui in sa'un ni ndukutu jin
yua'a kuu oro.

14 Te ni'nui in sa'un ni kiku vii
ndeva'a kua'in nuu oo rey,
te ka ndikin ña sava ka suchi si'i
ndutu, ja mavijinsia'a ñai
nuu oo maa rey.
15 Te ndi'i kua'ankuei sii ini
ndeva'a
ja makiukuei ini ve'e tniuu nuu oo
maa rey.

16 Te se'e ni, vi rey, vi kotatnuni
nuu tniuu ndi tata velu ni,
te chitniuu ni jin ja na vi kotat-
nuni ndi'i ñuu.
17 Te sa'a san ja vi siun ni vi
kondaka'an ña jin ni,
te nikuii nikani vi kosa'a ka'nu ña
ñayiu ñuu jin ni.

46

Dios kuu ia jito jini ña
Yaa ni ka tee ndikin tata Coré

1 Dios kuu ia jito jini ña, vi taa ya
jandakuio,
ia chituu ñama ña nuu ka tna'o
tnundo'o.
2 Te yun guaa ma vi koyu'o, visi na
kisi ñu'u,
te na junkuei yuku ndee ka'a
ndute mar.
3 Te visi na kana xeen ndute mar
vi na kagua tna'a xeen nuu
de,
visi na kisi yuku ja xeen ndeva'a
oo de, su ma vi koyu'o.

4 Te oo in yute ja jiña'a jasii ini
nuu ñayiu ñuu maa ia Dios,
te ya'a ndute yun nuu ii, nuu oo
maa ia ka'nu ndeva'a.
5 Te oo maa ia Dios ma'ñu sagua
ñuu yun,
te yituu gua'a ña maa ya,
vi chituu ña ya nuu tuu ndii ja
ndaki'in inka kiuu.
6 Ni ka kuvaa ñayiu, vi ni ka kisi
nuu ka tatnuni rey;
ni kana jaa ia Dios, te ni naa
ñuyiu.
7 Te oo maa Jito'o Dios jion, ia
ndakui ndeva'a,
te maa ia tava'a ña jion kuu ia
Dios ndi Jacob.
8 Ne'ekuei ni te vi kondia'a ni
tniuu ni sa'a Jito'o,
ja siu'u ya ñayiu jin tnundo'o ja
tetniuu ya ñuyiu.
9 Chi maa ya sa'a ja tu ka jaxin
tna'a ka ñayiu nii guaa
ndee ja'a ñuyiu.
Te maa ya ja'nu kuji vi skuechi ya
lanza,
vi teñu'u ya carreta ñayiu ka jaxin
tna'a.
10 Te kachi ia Dios: "Vi koo titi'i,
te vi ndakuni ja maa rin kuu Dios,
chi kokuu ka'nu rin nuu ñayiu in
in ñuu,
vi kokuu ka'nu rin nuu ñayiu ninii
ñuyiu".
11 Te oo maa Jito'o, ia ndakui
ndeva'a jion,
te maa ia tava'a ña jion kuu ia
Dios ndi Jacob.

47

Dios kuu rey ndi'i ñayiu ñuyiu
Yaa ni ka tee ndikin tata Coré

1 Vi katu nda'a maa ni, ñayiu ndi'i
ñuu ja ka oo ñuyiu,
te vi sa'a ka'nu ni ia Dios, te vi
kana ni ja ka kusii ini ni.
2 Chi ndi'i ñayiu ka yu'u ni'nu
Jito'o, ia oo ndee sukun,
ia kuu rey ka'nu ndeva'a ndi'i
ñayiu ñuyiu.
3 Chi ni ja'nu ya ñayiu ñuu, te ni
jani ña ya ja vi kotatnunio
nui,
te ni sa'a ya ñayiu ñuu na'nu ndee
chii ja'o.
4 Te ni kaji ya in nuu taa ya ja vi
sa'a jajion,
ja kuu in nuu luu ndeva'a kaa nuu
ni oo ndi tata veluo Jacob,
tee kutoo ya.

5 Te vi ka kana ñayiu ja ka kusii
ini vi ka tiui trompeta
nuu ni ndaa Jito'o nuu mesa ja
tatnuni ya.

6 Vi kata ni, vi kata ni yaa nuu ia
Dios, vi kata ni.

Vi kata ni yaa nuu ia kuu rey mao.
7 Vi kata ni in yaa ja ka sa'a ka'nu ni ya,
chi ia Dios kuu rey ndi'i ñayiu ñuyiu.

8 Ni junkoo ia Dios nuu mesa ii nuu tatnuni ya.
Te tatnuni ya nuu ndi'i ñayiu ñuyiu.
9 Te ni ka ndututu taka tee ka kuu na'nu nuu ñuyiu
jin ñayiu ñuu maa Dios, ia ni ochiñu'u ndi Abraham.
10 Chi nuu nda'a maa ia Dios oo tniuu ka ndiso ndi'i tee ka tatnuni nii ñuyiu,
te maa ya kuu ia ka'nu ndeva'a.

48

Luu ndeva'a kaa Sión, ñuu maa ia Dios
Yaa ni ka tee ndikin tata Coré

1 Ka'nu kuu Jito'o, te kanuu ja vi sa'a ka'nuo ya
nuu ñuu maa ya nuu oo yuku ii ya.
2 Nase vivii sukun yuku Sión, te jiña'a jasii ini nuu ndi'i ñayiu ñuyiu,
te ichi norte kuu ñuu maa ia ka'nu kuu rey.
3 Te ndee ve'e tniuu maa ia Dios,
xne'e ya ja tava'a gua'a ña ya jin ñayiu.
4 Chi ni ka kututu rey sava ka ñuu,
te tutu kua'ankuei de siki ñuu Jerusalén.
5 Su nuu ni ka jini de ñuu yun, te ni ka sa'u kuii ini de,
te ni ka yu'u de, te ni ka jino yu'u de.
6 Te vi sua'a ka ni'i de ja ka yu'u de,
te vi ka ndakuioo kuiti de ja ka jatu ndeva'a de, na kuinio in ñasi'i ja kaku lulu ña,
7 axi na kuinio tachi ja makana nuu ichi nuu kana nikandii
ja skuechi kueli barco na'nu ñuu Tarsis.
8 Te vi nagua ni ka onini san ja ni ka ndakani,
saa ni ka jini san jin nduchi nuu san nuu ñuu maa Jito'o, ia ndakui ndeva'a,
chi jani yutnu maa ia Dios ñuu Jerusalén ja koo nikuii nikani.

9 Te ka ndaka'an san ja nda'u ndeva'a ini ni, vi Dios,
nuu ka oo san ini veñu'u ni.
10 Te nagua ka'nu kuu ni, vi Dios, saa kenta ja ka sa'a ka'nu ña ndi'i ñayiu ñuyiu,
te jin jaka'nu ni, ja'nde ndaa ni kuechi.
11 Te na vi kokusii ini ñayiu ka oo yuku Sión,
na vi kosii ini ñayiu ka oo ñuu ja tnii Judá,
ja siun sa'a ndaa ni.

12 Vi kiondita maa ni yuku Sión, te vi kionduu ni nii nuu oo,
te vi ka'u ni nasaa torre neva'a,
13 te vi kondia'a guagua'a ni muro ja ndesi ñuu yun vi ve'e tniuu,
nagua ja vi ndakani ni nuu señani ni ja vajikuei nuu kuee ka.
14 Chi ia ni sa'a ndi'i ya'a kuu ia Dios mao, ia oo nikuii nikani,
te kondeka konduu ña maa ya guaa ndee na vi kuo.

49

Ma kuu vi tniuya'uo jin xu'on nuu ia Dios ja skaku ni'nu ña ya
Yaa ni ka tee ndikin tata Coré

1 Vi konini maa ni ñayiu ndi'i ñuu tno'o ya'a.
Vi konini gua'a ndi'i maa ni, ñayiu ñuyiu, tno'o ka'an san.
2 A ka kuu ni ñayiu nda'u axi ñayiu xtila,
a ñayiu kuika axi ñayiu ka kunda'u, ndi'i ni vi konini.
3 Chi ka'an san jin yu'u san tno'o ndichi,

te ka'an san tno'o ja jinkui'nu ini
san vi ndakani ini san jin
anu san.
4 Te nduku ndee san ja ka'an san
tno'o ja'vi,
te vi nini skaxin san arpa,
te kaxtno'o san tno'o
skintna'a san.

5 ¿Te nau ja koyu'u san nuu kenta
kiuu kue'e
vi nuu ka jionduu ña ñayiu ka
ka'an u'u ña jin san ja vi
sa'a ñai jakue'e?
6 Chi ka kukanu ini ñayiu yun jin
jakuika ka neva'i,
vi ka kuu teyii jin kua'a ja ka
neva'i.
7 Su tu na in ñayiu kuu skaku
ni'nui in ñani in tna'i,
te ni ja tniuya'ui jin xu'in nuu ia
Dios ja ndatau ñai.
8 Chi ya'u ndeva'a ndee anu in
ñayiu,
te ma kundee xu'un ja ndatau ña,
9 nagua ja kotekui nikuii nikani,
te ma kuni sa'uin ja te'i yiki kuñui.
10 Su ja ka jinio ja inuu ka ji'i ndi'i
ni ñayiu.
Chi na ni ka ji'i ñayiu ndichi, te
suni saa ni ka ji'i ñayiu vasa
vi ñayiu tu jinkui'nu ini,
te ka xndendoi jakuika ka neva'i
nda'a inka ñayiu.
11 Te visi ka neva'i ñunde'i nuu ka
yoso sivi, su yau ñaña kuu
ve'e nuu siun ni vi koi,
te yun ni kokuu ve'e nuu vi koi
nikuii nikani.
12 Te visi neva'a kuakua'a ñayiu
jakuika,
su ma kotekui nikuii nikani, chi
inuu ni ka ji'i jin nagua ka
ji'i kiti.
13 Saa ka naa ñayiu ka kukanu ini
mai,
te suni saa ka naa ñayiu ka sa'a
teyii mai jin tno'o ka ka'in.

14 Te ñayiu yun, chi ka kui na
kuinio ndikachi,
te ja ja'ni ña kuu na kuinio in
tee jito ña, te jaka ña de ja
kua'ankuei nuu yau ñaña.
Su nuu kenta tno'o ne'e, te vi
kotatnuni ñayiu ndaa nui,
te nuu vi kui, te vi te'i yiki kuñui,
te yau ñaña yun kokuu ve'e
nuu vi koi.
15 Su skaku ni'nu ña maa ia Dios
jin san nuu nda'a yau ñaña,
te ndakuaka ña maa ya jin san.

16 Te ma sa'u kuii ini ni nuu ja kuu
kuika inka ñayiu,
te kaya javii neva'i ve'i.
17 Chi nuu kui, te ni in ja ma
kondisoi ki'in jin,
te ni ma ki'in jin javii neva'i nuu
yau ñaña.
18 Te visi na kachi jin anui: “Na
ta'u na ndetuo ja ni kuu
kuikao”, nini ja tekui,
te na vi sa'a ka'nu ña ñayiu ja ni
jinkoo va'i,
19 su kentai ja ki'in vi ndanitna'i
jin ndi nija'nui,
te ma kuni sa'un kai ja ye'e nui.
20 Te ñayiu ni kuu kuika, chi tu
jinkui'nu ini,
te kuu inui jin kiti ja ka ji'i ti.

50

Gua'a ka kuu ja vi soko yaa nuu ia Dios, masu ja vi soko kiti
Yaa ni tee Asaf

1 Ni ka'an Jito'o, ia kuu Dios ndi'i
chu'chi,
te ndakana ya ñayiu ka oo
ndee nuu jinonta nikandii
vi ndee nuu kee,
ja na vi ndututui.
2 Te ye'e ia Dios ndee Sión, ñuu
nuu oo ndi'i javii ndeva'a.
3 Kii ya, te ma kasi yu'u ya,
te yoxno'o in ñu'u ja teñu'u ndi'i,
te xiin xiin ya kuun xeen sau tachi
vi ye'e te kani tajan.
4 Te kana ña ia Dios jin andivi vi
ñuyiu
ja na vi kokuu testiu nuu sandaa
ya kuechi ñayiu ñuu ya.

5 “Roon ja ka kuu ron ñayiu maa rin, vi ndututu nuu oo rin,
ja ka kuu ron ñayiu ni ka sa'a in tratu jin rin nuu ni ka teñu'u ron kiti nuu rin”.
6 Te ndee andivi ka kana, ja Dios kuu ia ndaa,
chi ia ja'nde ndaa kuechi kuu ya.

7 “Vi konini ron, ñayiu Israel, ja ka kuu ron ñayiu ñuu rin,
chi ka'an kuechi rin siki ron.
Maa rin kuu Dios, maa rin kuu ia Dios ron.
8 Ma kuxeen rin nuu ron ja ja'a kiti ka soko ron, ni kiti ja ka teñu'u ron,
chi siun ni ka soko ron ti nuu rin.
9 Su ma kakan rin chikeru ron, ni chivatu ja ñu'u nuu korra ron,
10 chi kiti maa rin ka kuu ndi'i kiti yuku vi ndi'i kiti tata.
11 Jini rin ndi'i kiti ndagua ja ka oo ti yuku,
vi kiti maa rin ka kuu ndi'i kiti ka jichi ka kanda nuu ñunde'i.
12 Te nuu ja kokin rin, te ma kakan rin nuu ron,
chi kuenta maa rin kuu ñuyiu vi ndi'i ja oo nui.
13 ¿Te a ka ka'an ron ja jaa ru'un kuñu isndiki axi ji'i rin niñi chivatu?
14 Te yun guaa vi soko in yaa ja ka ndakuanta'u ron nuu rin ja kuu rin ia Dios ron,
te vi skunkuu tno'o ni ka kee yu'u ron nuu rin ja oo rin ndee sukun.
15 Vi ndakakune'e ña jin rin kiuu ja ka tna'a ron tno'o suchi ini,
te skaku ni'nu ña rin, te vi kochiñu'u ña ron jin rin.”

16 Su jiña'a ia Dios nuu tee kue'e:
“Tu na tniuu ron ja kondaka'an ron tno'o kaxtno'o rin,
axi tratu ja ni sa'a rin jin ñayiu.
17 Chi skexiko ña ron nuu ndakanu ichi ndaa ña rin,
te chiyata ron tno'o ka'an rin.
18 Te nuu jini ron in kui'na, te ka nitna'a ron jin ja ka su'u ron,
vi ka nitna'a ron jin tee ka skindee ñasi'i de, ja ka jika jin ron.
19 Te nino'o ni tno'o kue'e ka'an ron jin yu'u ron,
te yaa ron, chi oo tua'a ja xnda'u ña jin ñayiu.
20 Te junkoo ron, te ka'an kue'e ron siki ñani ron,
te vi ndee siki ñani maa ron ja ni kaku ji'in ron, kane'e ron.
21 Ndi'i ya'a ni sa'a ron, su tu ka'an sa'un ni rin,
te ¿a ndakani ini ron ja nani sa'a ron te sa'a rin?
Su kuxeen rin nuu ron, te vi jin nuu ron, te ka'an kuechi rin siki ron.

22 ’Te roon ja ni ka ndunaa ini ron ia Dios ron,
vi jinkui'nu gua'a ini ron tno'o ya'a.
Kana saa kakuiko ña rin, te skuechi kueli ña rin,
te tu na in skaku ña jin ron.
23 Na in soko yaa ja ndakuanta'ui nuu rin, te sa'a ka'nu ñai jin rin.
Te na in nukuiin ndaa ja jikai nuu ichi rin, te skaku ni'nu rin jin.”

51

Vi ndatna'u inio nuu yika kuechio

Yaa ni tee David nuu ni xtuu ña Natán, tee ni ndakani tno'o ia Dios, ja ni chitna'a David jin Betsabé

1 Kunda'u ini ña ni, vi Dios, nagua kutoo ni ñayiu,
chi ia nda'u ndeva'a ini kuu maa ni,
te kindee ni jakue'e sa'a san.
2 Ndakate ña ni in kiuu in kiuu ka nuu ndi'i jakue'e sa'a san,
te kindee ni yika kuechi san.

3 Chi ndakuni san jakue'e sa'a san,
te tu kuu ja ndunaa ini san yika kuechi san.

4 Nuu maa ni, ni sa'a san yika kuechi, maintno'o ni nuu maa ni.
Te ni sa'a san jakue'e nuu ni, yun guaa sa'a ndaa maa ni nuu ka'an ni nuu san,
te vatuka ka sa'a ni nuu sandaa ni kuechi san.
5 Chi jandaa ja ñayiu kue'e kuu san ndee nuu ni kaku san,
te vi ja tavi kuechi san ndee chii si'i san.
6 Te jandaa ja kutoo ni ñayiu oo tno'o ndaa ini anui,
te yun guaa ndee ini anu san kaxtno'o ni tno'o ndichi nuu san.

7 Ndasavii ña ni jin nda'a tnu hisopo, te na nduvii san.
Ndakate ña ni, te na nduyaa ka san saa ti iñu nuu kuun.
8 Ndataa ni tno'o sii ini, te na ndusii ini tuku san,
visi ndee yiki kaji san ni kusuchi ini jin tnundo'o ni tetniuu ni siki san.
9 Ma kondia'a ni yika kuechi san,
te kindee ni ndi'i jakue'e sa'a san.

10 Ndataa ni in anu vii nuu san, vi Dios.
Ndasajaa ña ni ja na kokuu san in ñayiu ndaa nuu ni.
11 Ma xtajioo ña ni jin san nuu oo ni,
te ni ma kindee ni espíritu ni ja oo jin san.
12 Ndataa ni tno'o sii ini, ja skaku ni'nu ña ni,
te kinda'a tnuu ña ni ja na kuantno'o gua'a san nuu ni.

13 Saa te saa kaxtno'o san ichi maa ni nuu ñayiu ka sa'a jakue'e,
te na vi kiunduu ñayiu ka sa'a yika kuechi yun nuu maa ni.
14 Skaku ña ni ja ma ka'ni ka san ndiyi, vi Dios,
chi maa ni kuu ia skaku ni'nu ña jin san,
te na kata san yaa ja ia sandaa kuu maa ni.

15 Kune ni yu'u san, vi Jito'o san,
te na kata san yaa ja sa'a ka'nu ña san.
16 Chi tu junkuaan ini ni ja soko san nuu ni,
te ni kiti ja teñu'u san nuu ni,
chi kuu taa san nuu siun, su masu yun junkuaan ini ni.
17 Chi ja junkuaan ini ni ja vi soko nuu ni kuu ja vi kusuchi ini ñayiu jin jakue'e ka sa'i.
Chi ma skexiko maa ni, vi Dios, in ñayiu ja vi kukueli ja ndatna'u ini.

18 Sa'a ni javii java'a jin ñuu Sión,
chi ia nda'u ini kuu maa ni,
te ndasa'a ni muro ja ndesi ñuu ya'a ja kuu Jerusalén.
19 Yun te saa junkuaan ini ni ja vi soko ndaa san nuu ni,
kiti vi ndi'i ja ka soko san vi ja ka teñu'u ndi'i san nuu ni.
Yun te saa vi soko san chikeru nuu altar ni.

52

Xnaa ña ia Dios jin ñayiu kue'e
Yaa ni tee David nuu ni xtuu ña Doeg, tee ñuu Edom, nuu ni kaxtno'o de ja ve'e Ahimelec oo David

1 Maa ni ja ndakani ini ni ja kuu ni in tee ka'nu ndeva'a,
¿nau ja sa'a teyii ni jin jakue'e sa'a ni?
Te siun ni kunda'u ini ña ia Dios.
2 Te ndakani ini ni jin yaa ni ja sa'a ni jakue'e,
chi yaa ni kuu na kuinio in yuchi xeen ja xnda'u ñayiu.
3 Chi kutoo ka ni ja sa'a ni jakue'e, masu java'a,
vi kutoo ni ja ka'an ni tno'o tno'o, masu ja ka'an ndaa ni.
4 Maa ni kuu ja xnda'u ñayiu,
chi kutoo ni ja ka'an ni tno'o ne'e ja sa'a kue'e ña jin ñayiu.

5 Yun kuu ja xnaa ña ia Dios jin ni, in jichi ni.
Kakuiko ña ya, te kene'e nda'a ña ya jin ni nuu ve'e ni,
te kindee ya ja jichi ja kanda ni nuu ñuyiu.
6 Te nuu vi kuni ñayiu ndaa, te vi yu'u ni'nui ia Dios,
su vi kuaku ndee ñai jin ni ja kuu ni ñayiu kue'e, te vi kachi:
7 "Vi kondia'a ni ñayiu yun, ja tu ni ndukui ia Dios ja koto ja kuni ña ya,
chi saa sua'a ni kukanu ini jin kua'a jakuika neva'i,
te ni sa'a yutnui mai nuu jakue'e sa'i yun".

8 Su sein, chi kuu san na kuinio in tnu olivo ja oo kuikuii tnu ini ve'e ia Dios,
chi siun ni kukanu ini san ia Dios ja nikuii nikani kunda'u ini ña ya.
9 Te siun ni kosa'a ka'nu ña san jin ni, vi Dios, jin ja sa'a ni,
te kondetu ka'nu ña san jin ni nuu ka ndututu ñayiu maa ni, chi ia gua'a kuu ni.

53

Ka sa'a ñayiu jakue'e
Yaa ni tee David

1 Kachi ñayiu vasa jin anui: "Tu na Dios oo".
Chi ndi'i ka kuu ñayiu kue'e ndeva'a,
te ka sa'i jakue'e vi tniuu tne'e ndeva'a,
te tu na in ñayiu sa'a java'a.

2 Te ndee andivi jito nuu ia Dios nuu ka oo se'e ñayiu ñuyiu,
nagua ja kondia'a ya a oo na in ñayiu jinkui'nu ini ja ndanduku ñai jin ya.
3 Su ndi'i ñayiu ni ka kujioo nuu ichi ia Dios, te jane'e jayichi ni ka sa'i,
te tu na in ñayiu sa'a java'a, tu ni invaa in tno'i.
4 "Te tu ka jini ñayiu yun, chi ndi'i ka sa'a jakue'e,
te ka tanda'u ka takei ñayiu ñuu rin, na kuinio nuu ka jai xtaa,
te tu ka ndakakune'e ñai jin rin", kachi ia Dios.
5 Te yun vi sua'a ka kanta sukuin ja ka yu'i, nuu tu nagua kuu sa'un ja vi koyu'i,
chi ni jatenuu ia Dios yiki ndiyi ja ni ka ondakoo siki ni,
te vi kuña'a ni jakanoo nui, chi ni skexiko ña ia Dios jin.

6 Ndee ja ñu'u ka maa ia Dios, te ndee Sión na tetniuu ya ia skaku ni'nu ña jin ñayiu Israel.
Te nuu sa'a maa ia Dios ja vi ndajiokuiin ñayiu ñuu ya ja ndekuei nuu ni ka oji-nokuechi,
saa te vi kusii ini ndikin tata Jacob, ja ka kui ñayiu Israel.

54

Vi ndakuatuo nuu ia Dios ja na chindee chituu ña ya
Yaa ni tee David nuu ni ka xtuu ña ñayiu ñuu Zif jin de

1 Skaku ni'nu ña ni jin san, vi Dios, chi ia gua'a kuu ni.
Kuiin ni'nu kuiin sagua ni ja ja'a san jin jaka'nu ni.
2 Konini ni tno'o ka'an san nuu ndakuatu san nuu ni, vi Dios.
Konini ni joo tno'o ka'an san jin yu'u san.
3 Chi ni ka ndakoo tee inka ñuu siki san,
te ka nduku tee inu yachi ndeva'a ini ja vi ka'ni ña de jin san,
te tu ka ndi'ni de ja oo ni, vi Dios.

4 Su maa Dios kuu ia chindee chituu ña jin san,
chi maa Jito'o sa'a ja teku ka san.
5 Te maa ya sa'a ja nanakau jakue'e ka sa'a ña tee ka

ka'an u'u ña jin san siki maa de.

Xnaa ni de, vi Jito'o san, chi ia ndaa kuu ni.
6 Te soko maa san kiti nuu ni, te sa'a ka'nu ña san jin ni, vi Jito'o san,
chi ia gua'a kuu ni.
7 Chi ni skaku ni'nu ña ni nuu ndi'i tno'o suchi ini ja tna'a san,
te ni jini san jin nuu san ja ni xnaa ni tee ni ka oka'an u'u ña jin san, vi Dios.

55

Vi ndakuatuo nuu ia Dios nuu ka sondikin ña jion
Yaa ni tee David

1 Konini ni tno'o ka'an san nuu ndakuatu san nuu ni, vi Dios,
te ma sia'a ni tno'o ja jikanta'u san nuu ni.
2 Konini ni joo tno'o ka'an san, te sa'a ni nagua jikan san,
chi kana san nuu ndakuatu san nuu ni.
Te vi tu ni'i ini ka san nagua sa'a san,
3 ja ja'a ja ka chindetu ña ñayiu ka ka'an u'u ña jin san.
Te ndeva'a ndetnuni ni ka sa'a ña ñayiu kue'e,
chi ni ka xtavi ñai in jakue'e jin san, te vi ja ka kiti ini ndeva'i,
te ka sondikin ñai jin san.

4 Te vi sua'a kanta anu san ja yu'u ndeva'a ndetnuni san
ja vi ka'ni ña jin san.
5 Te vi sua'a ni'i san ja yu'u san,
chi ni kenta in ja ioo ndeva'a ndetnuni oo jin san.
6 Te ni kachi san: “Nuu sua'a te nukoo ndijion na kuinio in sata,
te ndaguao ki'on guaa ndee nuu ni'o in nuu ndatatuo.
7 Te jandaa ndija ja kunu yu'o, te ki'in jikao,
te koo nuu tu na ñayiu ka oo.
8 Te nduku ndeo ja kunu jikao ja skakuo mao nuu yi'i xeen tachi
vi nuu kuun xeen ndeva'a sau”, ni kachi san.

9 Su xnaa ni jin ñayiu yun, vi Jito'o san.
Skunu nuu ini ni jin, chi ndimaa ni ja ka jaxin tna'i kuu ja jini san,
te ka nee u'u tna'i nuu ñuu.
10 Te nduu vi ñuu ka jiondui muro ja ndesi ñuu ya'a,
te ini ñuu ya'a oo kua'a jakue'e vi jane'e jayichi.
11 Chi ini ñuu ya'a oo kua'a jakue'e, te ndeva'a ndetnuni ka sa'a tna'a ñayiu,
vi ka xnda'u tna'i nuu ichi.

12 Chi nuu ja in tee ka'an u'u ña kuu tee nani ña jin san, te kuandee ni ini san,
axi in tee skexiko ña kuu tee ndakoo siki san, te tayu'u nuu san nuu siun.
13 Su ña'a, chi saa maa ni kuu, maa ni ja ka ndeka tna'a gua'o,
maa ni ja kuu ni in tna'a kuikin san, te in ni ka jikao.
14 Te luu ndeva'a ni ka ondatno'o,
te in ni ka ojikao ne'u ñayiu kua'a yun, nuu ni oja'ankueio ve'e maa ia Dios.

15 Te vi sanaa ni, te na vi kuu tee ka ka'an u'u ña jin san,
te vi na junkuei teku de ñuu ji'i, chi oo chitu ña jakue'e jin de.
16 Su ja maa san, chi kana san nuu ia Dios,
te skaku ni'nu ña Jito'o jin san.
17 Te tno'o ne'e vi sau nduu vi tno'o jakuaa ndakuatu san nuu ia Dios,
vi kana nda'u san nuu ya, te nini ya tno'o ka'an san.
18 Te ndatau ña ya nuu ka jaxin tna'a san,

te skaku ni'nu ña ya jin san, visi kuakua'a ñayiu ka ndakoo siki san.
19 Te konini Dios, ia tatnuni nikuii nikani, tno'o ja jikanta'u san,
te tetniuu ya tnundo'o vi tna'a ñayiu yun,
chi tu ka xndendoi jakue'e ka sa'i, te ni tu ka yu'u ni'nui ia Dios.

20 Chi ni ndakoo tee kue'e yun siki tee ka oo mani jin de,
te tu ni skunkuu de tno'o ni kee yu'u de ja vi kondeka tna'a gua'a de.
21 Te ka'an vita ndeva'a de na kuinio xe'en,
su anu de, chi nino'o ni ja kaxin tna'a de ndakani ini de.
Ka'an vita de na kuinio tee xe'en,
su tno'o ka'an de kuu na kuinio yuchi kani ja ni kana nuu ñii ñu'u.

22 Vi xndendoo ni ja ka ndi'ni ndeva'a ni nuu nda'a Jito'o,
te maa ya, guaa kituu gua'a ña ja vi koo yutnu ni,
te ma kuandetu ya ja siun ni kotuu ñayiu ndaa ndee nuu ñu'u.
23 Su maa ni, vi Dios, chi sa'a ni ja junkuei ñayiu ka ja'ni ndiyi vi ñayiu ka xnda'u inka ñayiu nuu yau ñaña ja vi nai,
te ma kentakuei ni sagua ñui ja vi kotekui.
Su sein, chi kukanu ini ña san jin ni, vi Jito'o san.

56

Vi kukanu inio ia Dios
Yaa ni tee David nuu ni ka kakuiko ña ñayiu filisteo jin de

1 Kunda'u ini ña ni jin san, vi Dios, chi ka oo ñayiu ka sondikin ña jin san,
te ndi'i ni ore ka ndakoi siki san, te ndeva'a ndetnuni ka sa'a ñai.
2 Ndi'i ni kiuu ka sondikin ña tee ka ka'an u'u ña jin san,
chi kua'a ñayiu inu teyii ndeva'a ka ndakoo siki san.

3 Su kiuu ja yu'u san,
te kukanu ini ña san jin ni, vi Dios.
4 Te kukanu ini san ia Dios, te sa'a ka'nu san tno'o ya.
Kukanu ini san ia Dios, te tu yu'u san,
chi tu nagua kuu sa'a ña in ñayiu jin san.

5 Te siun ni ka kagua de tno'o ka'an san,
te ka ndakani ini de ja vi sa'a ña de ndi'i jakue'e jin san.
6 Te ka ndututu de, te ka neni yu'u ña de,
te ka jito guagua'a ña de na ndenu jika san,
te ka ndetu de naxa kuu ja vi ka'ni ña de jin san.

7 Ma skaku ni jin de nuu jakue'e ka sa'a de yun, vi Dios.
Xnaa ni ñayiu sava ka ñuu yun jin ja kiti ini ndeva'a ni.
8 Chi ja ni ka'u maa ni na kusaa jichi jino yu'u san,
te ni tnaa va'a ni tenuu san nuu in tindo'o ni,
te yun kuu ja yoso nuu liuru ni.
9 Te vi kunu ñayiu ka ka'an u'u ña jin san kiuu ja kana san nuu ia Dios ja chituu ña ya,
chi jini san ja oo ya yituu ña ya jin san.
10 Te kukanu ini san ia Dios, te sa'a ka'nu san tno'o ya.
Kukanu ini san Jito'o, te sa'a ka'nu san tno'o ya.
11 Te kukanu ini san ia Dios, te tu yu'u san,
chi tu nagua kuu sa'a ña in ñayiu jin san.

12 Skunkuu san tno'o ni kee yu'u san nuu ni, vi Dios,
te soko san in yaa ja ndakuanta'u san nuu ni.

13 Chi ni skaku ni'nu ña ni jin san
ja tu ni ji'i san,
te ni skaku ña ni ja tu ni kanakau
san nuu nda'a ñayiu yun,
nagua ja kaka san nuu ichi ni, vi
Dios, nuu ye'e ni'nu ja ka
jika ñayiu ka teku.

57

Vi ndakuatuo nuu ia Dios ja skaku ni'nu ña ya

Yaa ni tee David nuu ni ka sondikin ña Saúl jin de te ni tayu'u nuu de in kava ve'e

1 Kunda'u ini ña ni jin san, vi
Dios. Kunda'u ini ña ni, chi
kukanu ini ña san jin ni,
te nduku san ja koo va'a san chii
ndijin ni, guaa ndee na ya'a
tnundo'o tna'a san.

2 Te kana san nuu Dios, ia oo ndee
sukun yun,
nuu ia ja ka'an nda'u ka'an kee ña
jin san.
3 Te ndee andivi chituu ña ya jin
san, te skaku ni'nu ña ya,
chi skunu ya tee ka sondikin ña
jin san.
Te tetniuu ya janda'u ini ya vi
tno'o ndaa ya.
4 Te oo san ne'u ñayiu ka kuu na
kuinio ndika'a
vi kixin san ne'u tee xeen ja ka
koko de ñayiu.
Te no'o de ka kuu na kuinio yutnu
ndugua,
te yaa de kuu na kuinio yuchi kani
xeen xeen.

5 Ka'nu ndeva'a kuu maa ni ndee
ichi siki andivi, vi Dios.
Te jaye'e tajan ni na kenta ninii
nuu ñuyiu.

6 Ni ka sa'a tua'a tee ka ka'an u'u
ña jin san
ja vi skanakau ña de nuu ichi jika
san,
te vi ja ni ja'nde ja ni kuu ini san
ja ma kaku san,
su maa de ni ka nanakau nuu yau
ni ka jate de yun.

7 Oo yutnu anu san ja kata san yaa
nuu ni, vi Dios,
te kata san jin ndi'i san jin anu san
yaa nuu ni.
8 Ndoto, vi anu. Ndoto ron ja kuu
ron xtnuu kaxin ja oo uxi
tuchi, vi arpa,
te ne'e ndeva'a na vi ndakoo.
9 Te sa'a ka'nu ña san jin ni, ne'u
ñayiu ñuu ni, vi Jito'o,
vi kata san yaa nuu ni ne'u ñayiu
ninii ñuyiu.
10 Chi ka'nu ndeva'a kuu janda'u
ini ni, ja vi kenta ndee an-
divi,
te kenta tno'o ndaa ni ndee nuu
viko.
11 Chi ka'nu ndeva'a kuu maa
ni ndee ichi siki andivi, vi
Dios,
te jaye'e tajan ni kenta ninii
ñuyiu.

58

Tetniuu ia Dios tnundo'o siki ñayiu kue'e

Yaa ni tee David

1 Te maa ni ja ka netniuu ni, ¿a ka
ka'an ndaa ni?
¿A ka sa'a ndaa ndija ni ja ja'a
ñayiu ñuyiu?
2 Ña'a, chi saa sua'a jakue'e ka
ndakani ini anu ni ja vi sa'a
ni,
te saa sua'a ka june ni ichi
ja vi ndeva'a ndetnuni ka
satna'a ñayiu ñuyiu.
3 Ñayiu kue'e, chi vi ndee chii si'i
ni ka ndoñu'i nuu jakue'e,
te ñayiu tno'o, chi vi ndee nuu ni
ka kakui, ni ka kujioi nuu ia
Dios.
4 Te inu xeen ndeva'i na kuinio
texeen koo,
te ka kui na kuinio in koo xeen
ndeva'a ja sa'a so'o ti, chi
jasi ti so'o ti,
5 nagua ja ma konini ti yaa ja tiuu
lamu ti nuu ti,

te vini tee ja tiuu ñama ndeva'a
yaa, tu nini ti.

6 Ta'u ni no'o ñayiu xeen yun, vi
Dios.
Ta'u ni no'o yoso ñayiu ka kuu na
kuinio ndika'a yun.
7 Te na vi naa de na kuinio ndute
ja jati nuu ñu'u,
te na vi tna'nu yutnu ndugua de
nuu ka nduku de ja vi tiuu
de ñayiu.
8 Te na vi naa de na kuinio kiti
ñu'u nuu yiki ja ndute maa
ti nuu teyu'u ti,
axi na kuinio in lulu ja ni nui, te
tu ni tnuu tu ni ye'e nui.
9 Te vini ma vi kuni, te ñama vi
kai na kuinio tnu iñu,
te xnaa ña ia Dios jin ja kiti ini
ya na kuinio yuku kuii, nuu
kuun xeen sau tachi.

10 Te vi kusii ini ñayiu ndaa nuu
vi kuni ja ndaxtenaa ña ia
Dios jin ñayiu kue'e,
te vi kuchi si'in jin niñi ñayiu
kue'e yun.
11 Yun te vi kachi ñayiu: "Jan-
daa ndija ja ka ndani'i ya'u
ñayiu ndaa.
Jandaa ndija ja oo in Dios ja
sa'a ndaa ndaa ya jin ñayiu
ñuyiu."

59

Vi ndakuatuo ja na skaku ni'nu ña ia Dios nuu nda'a ñayiu ka ka'an u'u ña

Yaa ni tee David nuu ni ka nduku ja vi ka'ni ña jin de

1 Skaku ni'nu ña ni nuu nda'a
ñayiu ka ka'an u'u ña jin
san, vi Dios.
Skaku ña ni nuu nda'a ñayiu ka
ndakoo siki san.
2 Skaku ni'nu ña ni nuu nda'a
ñayiu ka sa'a jakue'e,
vi skaku ña ni nuu nda'a ñayiu ka
ja'ni ndiyi.
3 Chi ka neni yu'u ña tee inu
ndakui jin san ja vi ka'ni ña
de,
te ka ndakoo de siki san, su tu
na yika kuechi san, ni tu
na jakue'e sa'a san, vi Jito'o
san.
4 Te visi tu na in jakue'e sa'a san,
su ka nuu ka ne'e ini de ka
ndakoo de siki san.

Ndakoo ni, te ne'e ni chituu ña
ni, te kuni ni ja sia'a kaa ja
ndo'o san.
5 Chi maa ni, vi Jito'o, kuu ni ia
Dios ndakui ndeva'a.
Maa ni kuu Dios ñayiu Israel.
Ndakoo ni te tetniuu ni tnundo'o
siki ñayiu ndi'i ñuu,
te ma kunda'u ini ni ndi'i ñayiu
ka sa'a jakue'e ja ka ndakoo
yu'u siki inka ñayiu.

6 Te ka ndajiokuiin ñayiu kue'e
yun tno'o jakuaa,
te ka kañu xein na kuinio ti'ina, te
ka jiondui nii ñuu.
7 Te vi sua'a ka jaa ti'iñu yu'i, te ka
ka'in tno'o xeen ndeva'a,
te ka kachi: "Tu na in nini tno'o
ka ka'on".
8 Su maa ni, vi Jito'o, chi kuaku
ndee ni jin,
te sa'a kuasun ni ñayiu ndi'i ñuu
yun.
9 Chi maa ni kuu ia ndakui, te
kondetu ka'nu ña san jin ni,
chi maa ni kuu ia Dios ja in ni'nu
in sagua ni ja ja'a san.
10 Te maa ni kuu ia Dios ja kunda'u
ini ña ni jin san, te koxno'o
ni nuu san,
nagua ja sa'a ni ja kuni san ja vi
skunaa ñayiu ka ka'an u'u
ña jin san.
11 Ma ka'ni ni jin, nagua ja ma vi
ndunaa ini ñayiu ñuu san ja
ia ka'nu kuu ni.
Te jin jaka'nu maa ni, te katenuu
ni jin.
Te nune'e ni jin ja na vi sa'a nda'ui
mai, vi Jito'o san,
chi maa ni jito jini ña jin san.

12 Chi jin ndi'i tno'o ka ka'in ka sa'i yika kuechi.
Te na vi tna'a mai tnundo'o ja inu teyii vi ja ka xtau tnia'i ñayiu vi ja ka ka'an tno'i.
13 Te xnaa ni jin ja kiti ini ni.
Xnaa ni jin, te ma vi koo kai,
nagua ja ndi'i ñayiu ninii ndee ja'a ñuyiu
na vi kuni ja maa ia Dios tatnuni nuu ndikin tata Jacob.

14 Chi ka ndajiokuiin ñayiu kue'e tno'o jakuaa,
te ka kañu xein na kuinio ti'ina, te ka jiondui nii ñuu.
15 Te ka jika nui ka ndukui ja vi kai,
te nuu tu ka ni'i kua'i, te vi sua'a ka kañu xein.

16 Su sein, chi kata san yaa nuu ni, vi Dios,
te ndee tno'o ne'e kata sii ini san nuu ni ja sa'a ka'nu ña san.
Chi nda'u ndeva'a ini ni, te ni tava'a ña ni,
vi ni jito ni jini ña ni kiuu ni tna'a san tno'o suchi ini.
17 Te kata san yaa nuu ni, vi Dios, chi maa ni taa jandakui san, te jito jini ña ni,
chi maa ni kuu ia Dios ja kunda'u ini ña ni jin san.

60

Vi ndakuatuo nuu ia Dios ja na chituu ña ya

Yaa ni tee David nuu ni ka jaxin tna'a de jin ñayiu inka ñuu

1 Nuu ni kiti ini ni nuu san, vi Dios, te ni skexiko ña ni, vi ni skana ichi ña ni,
su ndajiokuiin ni nuu ka oo san, te chituu ña ni.
2 Ni sa'a ni ja ni tnaa ñu'u, te ni ka ndata.
Ndasa'a ni nuu ni ka ndugua, chi kua'an kuei.
3 Te ni sa'a ni ja ni ka tna'a ndeva'a san tnundo'o ja ka kuu san ñayiu ñuu ni,
te ni sko'o ña ni vinu ja ni skuiko ini ña.
4 Su ni jiña'a ni in seña nuu ñayiu ka yu'u ni'nu ña jin ni, vi Dios,
nagua ja na vi kakui nuu nda'a ñayiu ka tiuu ña yutnu ndugua jin,
5 nagua ja na vi kaku ni'nu ñayiu kutoo maa ni.
Konini ni joo tno'o ka ka'an san, te skaku ni'nu ña ni jin jaka'nu ni.

6 Te ni kachi ia Dios ndee ve'e ii nuu oo ya:
"Kusii ini rin ja ni kundee rin, te ka'nde rin ñu'u Siquem
vi chikua'a rin chiko'i Sucot ja kuña'a rin vi koo ñayiu ñuu rin.
7 Chi kuenta maa rin kuu ñuu Galaad vi ñuu nuu ka oo ndikin tata Manasés,
te ndikin tata Efraín ka kuu na kuinio ixini kaa ja ñu'u xini rin,
te ndikin tata Judá ka kuu na kuinio yutnu nee rin ja tatnuni rin.
8 Te ñuu Moab kuu na kuinio in tija'an nuu ñu'u ndute ja nda'a rin,
te siki ñuu Edom skunta rin ndijan rin,
te kana sii ini rin ja ni kundee rin siki ñayiu filisteo."

9 Su ni kachi san: "¿Na in kondeka ña jion ja ki'on nuu oo ñuu ja yikorra gua'a yun?
¿Vi na in kondeka ña jion ki'on ja kentao guaa ndee ñuu Edom?"
10 Tu na inka, chi maintno'o ni maa ni, vi Dios, guaa junsia'a ña ni,
maa ni, ja ni skexiko ña ni jin san,
te tu ka ja'an ni jin soldado san ja chituu ni de.
11 Chituu ña ni ja na vi kundee san siki ñayiu ka ka'an u'u ña jin san,

chi tu nagua jiniu'u ja vi chituu ña
ñayiu ñuyiu jin san.
12 Chi chituu ña maa ia Dios, te vi
sa'o tniuu na'nu,
te kuain ni'nu maa ya ñayiu ka
ka'an u'u ña jion.

61

Vi kukanu inio ia Dios ja na koto na kuni ña ya
Yaa ni tee David

1 Konini ni joo tno'o ja kana nda'u
san nuu ni, vi Dios,
te tanuu ni joo tno'o ja ndakuatu
san.
2 Te ndee ja'a ñuyiu kana nda'u
san nuu ni, chi ja ni kuita
sa'un anu san.
Te kondeka ña ni na ki'in san ndee
siki in kava sukun ka saa
maa san nuu na kaku ni'nu
san.
3 Chi maa ni kuu ia tava'a ña,
te maa ni kuu in si'in ndee ja
skaku ni'nu ña ni nuu nda'a
ñayiu ka ka'an u'u ña jin
san.
4 Te ka'an san ja siun ni koo san
ve'e ii ni,
te kisa'u gua'a san chii ndijin ni.
5 Chi ni onini ni tno'o ni kee yu'u
san,
te ni taa ni in nuu vi sa'a jajin san
jin ñayiu ka yu'u ni'nu ña
jin ni.

6 Kuña'a ni kuakua'a kuia ja na
koteku rey,
te na koteku de kua'a ndeva'a
ndetnuni kuia.
7 Te siun ni na koo de nuu maa ni,
ja kotatnuni de nuu ñayiu.
Te jin janda'u ini ni vi ja siun ni
skunkuu ni, na koto na kuni
ña jin de.
8 Saa te siun ni kokata san yaa nuu
ni ja sa'a ka'nu ña san,
te skunkuu san tno'o ni kee yu'u
san nuu ni in kiuu in kiuu.

62

Maintno'o ia Dios kuu ia tava'a ña
Yaa ni tee David

1 Maintno'o nuu ia Dios ni'i san ja
ndatatu anu san,
chi nuu maa ya vaji ja skaku ni'nu
ña jin san.
2 Maintno'o maa ya kuu kava
ka'nu vi ia skaku ni'nu ña.
Te maa ya tava'a ña, te ma
kanakau sa'un san.
3 ¿Nasaa ka kiuu vi kondakoo
ndi'i ni siki invaa sein
ja ka nduku ni ja vi kuun ndeyuu
ña ni ja kuu san,
na kuinio in yika ve'e ja ni jindita
xiin,
axi na kuinio in korra ja vi ja yatni
ja ndonso?
4 Te maintno'o ni ka ndakani ini
ni ja vi xtajioo ña ni,
ja ma kokuu ka'nu ka san,
te inu too ni ja ka ka'an ni tno'o
tno'o.
Te ka sa'a ni ja ka ka'an vii ka
ka'an va'a ni jin san,
su anu ni, chi ka xtau tnia'a ña ni.

5 Te maintno'o nuu ia Dios ni'i san
ja ndatatu anu san,
chi maintno'o nuu maa ya vaji ja
ndetu ka'nu san.
6 Maintno'o maa ya kuu kava
ka'nu vi ia skaku ni'nu ña.
Te maa ya tava'a ña, te ma
kanakau sa'un san.
7 Te nuu maa ia Dios vaji ja
skaku ni'nu ña jin san, vi ja
yiñu'u,
te maa Dios kuu kava ka'nu ja taa
jandakui san vi tava'a ña
ya.

8 Te maa ni ja ka kuu ni ñayiu ñuo,
siun ni vi kukanu ini ni ia
Dios.
Vi ndakuatu ni nuu ya, te vi ka'an
ni jin ya, chi tava'a ña ya
jion.

9 Tu nagua ka jiniu'u ñayiu ka
kunda'u, te ni ñayiu kuika,
chi nino'o ni ja xnda'u ña
kuu,

te nuu ja na kata kua'o jin ndi in
ndi in nuu chikua'o, te tu
inu vee sa'uin.
10 Ma vi kukanu ini ni ñayiu inu
xeen, te ni ma vi kokuu teyii
ni jin ja ka su'u ni.
Te visi na vi kuu kuika ni, su ma
vi kukanu ini ni jin ja ka
neva'a ni yun.

11 Chi in jichi ni ka'an ia Dios, te
uu jichi ni onini san tno'o
ya'a:
Ja nuu maa ia Dios oo jaka'nu ya.
12 Te maa ni, chi nda'u ndeva'a ini
ni, vi Jito'o,
te tniuya'u ni nuu in in ñayiu na
kuu na kuu nagua ni ka sa'i.

63

Maa ni kuu ia Dios san
Yaa ni tee David nuu ni oo de nuu ñu'u te'a Judá

1 Dios maa san kuu ni, vi Dios,
te ndee nuu inka matuu
ndanduku ña san jin ni,
chi yichi anu san, te ndioo ndeva'a
ini san ja koo san jin ni,
chi kuu san na kuinio ñu'u yichi
ja kua'an makasun, nuu tu
na ndute oo.
2 Te kuini san ja kondia'a san
jaka'nu ni vi jaye'e tajan ni,
nagua ni ondia'a ña san jin ni nuu
ve'e ii ni.
3 Chi gua'a ka kuu ja kunda'u ini
ña ni, masu ja teku san,
te yun kuu ja kata san yaa nuu ni
ja sa'a ka'nu ña san.
4 Te kosa'a ka'nu ña san jin ni ndi'i
ni kiuu ja teku san,
te kane'e san nda'a san nuu ni
nuu ndakuatu san.
5 Saa te ndenuu ini san, na kuinio
in ñayiu jaa sii ini ndeva'a
in ndei asin,
te sii ini ndeva'a kata san nuu ni
ja sa'a ka'nu ña san.
6 Te nuu katuu san nuu jito san, te
ndaka'an ña san jin ni,
te nuu kuu sagua ñuu, te ndakani
ini san jin ni.
7 Te ndee chii ndijin ni kata sii ini
san,
chi maa ni chituu ña jin san.
8 Chi oo ndi'i san jin anu san nuu
nda'a ni,
te jin nda'a kua'a ni tnii gua'a ña
ni.

9 Su ñayiu ni ka nduku ja vi ka'ni
ña jin san,
chi ki'inkuei ndee nuu kunu ka
chii ñu'u chii nde'i.
10 Chi jin yuchi kani vi ka'ni ña jin,
te vi kaa ña va'u lobo jin.
11 Su rey, chi kokusii ini de ja oo
de jin ia Dios,
te ndi'i ñayiu ja ka ndakakune'e
ia Dios vi katai yaa nuu ya
ja ka sa'a ka'nui ya.
Su ñayiu inu tno'o, chi vi ndesi
yu'i.

64

Vi kakaon nuu ia Dios ja na koto ña ya
Yaa ni tee David

1 Konini ni joo tno'o ka'an kuechi
san nuu ni, vi Dios,
te koto ña ni jin san, chi ka skoto
ioo ña ñayiu ka ka'an u'u
ña jin san.
2 Tayu'u ña ni jin san nuu nda'a
ñayiu kue'e ja ka ndatno'o
yu'i ja vi ndakoi siki san,
vi tava'a ña ni nuu nda'a ñayiu
ka sa'a jakue'e ja ka ndakoo
vai siki san.
3 Chi ka ndasa'a xein yai na kuinio
yuchi kani,
te ka ka'in tno'o xeen ndeva'a na
kuinio yutnu ndugua.
4 Te ka neni yu'u ñai, te ndee yun,
te ka tiuu ñai jin ñayiu tu
na kuechi,
te vi sanaa ni, te ka tiuu ñai, te tu
ka yu'i.
5 Te ka ska'an tna'i ja vi sa'i
jakue'e,
te ka ndatno'i naxa vi sa'i ja tno'o
yu'u vi skanakaui ñayiu,
te ka kachi: ¿Na in jini nagua ka
sa'o?

6 Te ñayiu ka ndakani ini ja vi sa'i jakue'e, chi ka skua'a guagua'i nagua vi sa'i,
te tu na in jini nagua ka ndakani ini in in ñayiu jin anui.

7 Su tiuu ña ia Dios jin yutnu ndugua ya,
te vi sanaa ni, te xtuji ña ya.
8 Te vi nanakau mai nuu tno'o ka ka'in,
te ndi'i ñayiu vi kuaku ndee ña jin nuu vi kuni ja siun ka ndo'i.
9 Yun te ndi'i ñayiu vi koyu'u ni'nu ia Dios,
te vi ndakani tniuu na'nu sa'a ya, te vi junkui'nu ini tniuu sa'a ya.
10 Te vi kokusii ini ñayiu ndaa nuu Jito'o,
te vi kokukanu ini ñai jin ya,
te vi sa'a ka'nu ña ñayiu ndaa jin ya.

65

Kua'a javii java'a sa'a ia Dios te na vi chiñu'o ya
Yaa ni tee David

1 Ndee Sión ka sa'a ka'nu ña san jin ni, vi Dios,
te nuu maa ni vi skunkuu san tno'o ni ka kee yu'u san.
2 Chi nini maa ni tno'o ka ka'an san nuu ka ndakuatu san,
te nuu maa ni vajikuei ndi'i ñayiu ñuyiu.
3 Te nuu kundee jakue'e ja skuita ña jin san, te jakuei san nuu ni,
te maa ni, chi jaka'nu ini ni yika kuechi ka sa'a san.
4 Na ta'u na ndetu ñayiu ni kaji maa ni vi jaka ni jin ja vi koo yatni nuu oo ni,
nagua ja na vi koi nuu ve'e ii ni.
Saa te vi koneva'a san ndi'i jagua'a vi javii oo nuu veñu'u ni.

5 Maa ni, vi Dios, kuu ia skaku ni'nu ña, chi nini ni tno'o ka ndakuatu san nuu ni,
te sa'a ni tniuu vii ndeva'a ja sa'a ndaa ni.
Te ndi'i ñayiu ñuyiu ka kukanu ini ña jin ni,
te suni ndi'i ñayiu ka oo ndee jika ka yu'u ndute mar ka kukanu ini ña.
6 Te ni jani yutnu maa ni yuku na'nu jin jaka'nu ni,
chi ia ndakui kuu ni.
7 Te maa ni junkani ja ka kañu xeen ndute mar vi ja jiso ndeva'a kagua tna'a nuu de,
vi ja ka sa'a ni'i ka sa'a ioo ñayiu ndi'i ñuu.
8 Te yun kuu ja ka yu'u ñayiu ka oo ninii ñuyiu tniuu vii tniuu va'a sa'a ni,
te sa'a maa ni ja ka kana ñayiu ka oo ichi nuu jinonta nikandii vi ichi nuu makee ja ka kusii ini.

9 Te jito maa ni ñunde'i, te skuun ni sau ja joso ni,
te sa'a ni ja vii ndeva'a kuva'a.
Te ñu'u chitu ndute yute maa ni, vi Dios, te sa'a tua'a ni ñunde'i,
nagua ja vi kua'nu vii triu.
10 Te joso gua'a ni ja vi ndee kiundo'o ndute nuu yukun vi skuechi ni ti'vi,
vi skuun ni sau ja nduu vita ñunde'i, vi sa'a vii sa'a va'a ni ja kee nuu ñunde'i yun.
11 Te sa'a vii sa'a va'a ni in in kuia,
te ndee nuu viko, skuun vii ndeva'a ni sau.
12 Te vi ndee vivii kuii ka oo ite nuu ñu'u te'a,
te vi ndee sii ini sii ini ka oo tinduu.
13 Te vi ninii nuu yoso ka ñu'u chitu ndikachi,
te ninii chiko'i kaa triu,
te ndi'i ka jita vi ka kana ja ka kusii ini.

66

Yaa ja ndakuanta'u nuu ia Dios

1 Ndi'i maa ni, ñayiu ñuyiu, vi
kata ni nuu ia Dios ja ka
kusii ini ni.
2 Vi kata ni yaa, ja na koo jayiñu'u
nuu ya.
Vi kata ni yaa vii nuu ya, chi ia
ka'nu ndeva'a kuu ya.
3 Te vi kuña'a ni nuu ya: "Nase
vivii na'nu tniuu sa'a ni, vi
Dios,
te jin jaka'nu ndeva'a maa ni, te
vi ndee ñayiu ka ka'an u'u
ña ka ja'nu jiti nuu ni.
4 Te ndi'i ñayiu ñuyiu ka chiñu'u
ña jin ni, te ka jitai yaa nuu
ni.
Ka jitai ja ka ndakakune'e ñai jin
ni."

5 Ne'ekuei ni te vi kondia'a ni
tniuu na'nu sa'a ia Dios,
vi tniuu vii ndeva'a sa'a ya ja
chituu ña ya jin ñayiu.
6 Chi ni ja'nde ya ndute mar, te ni
nduu ñu'u yichi,
te ni ka jika ja'a ñayiu ñuu ya, ni
ka ya'a nuu yute yun,
te yun kuu ja na vi kokusii inio
nuu ya.
7 Chi siun ni tatnuni maa ia Dios
nuu ñuyiu jin jaka'nu ya,
te ndia'a gua'a ya ñayiu ka oo
ndi'i ñuu,
nagua ja ma vi ndakoo ñayiu tu ka
jantno'o yun siki ya.

8 Te maa ni, ñayiu ndi'i ñuu, vi
sa'a ka'nu ni ia Dios,
te na kenta yaa ka jita ni ja ka sa'a
ka'nu ni ya ja na vi konini
ñayiu.
9 Chi maa ya kuu ia jito jini ña jion
ja ka tekuo,
te tu ni jandetu ya ja vi kachi ja'o
te junkueio.
10 Chi ni jito tnuni ña maa ni, vi
Dios, te ni ndasavii ña ni,
nagua ka ndasavii kaa kuu plata.
11 Chi ni jandetu ni ja ni ka junkau
san nuu nda'a ñayiu kue'e,
te ni skuiso ña ni in ja vee ndeva'a
ja kuu nino'o tnundo'o.
12 Te ni jandetu ni ja nani kuu
ñayiu ni ka jain ni'nu ña jin
san,
te ni ka ya'a san nuu tnundo'o
vijin ndeva'a, ja kuu na
kuinio nuu ndute vi nuu
ñu'u,
su sandi'i te ni ndatau ña ni yun,
te ka ndatatu nuu san.

13 Te kiuu san veñu'u ni, te teñu'u
san kiti ja soko san nuu ni,
te skunkuu san tno'o ni kee yu'u
san,
14 tno'o ja ni kee yu'u san nuu ni,
nuu ni tna'a san tno'o suchi
ini.
15 Te soko san kiti inu ndatnu ka
ja teñu'u san ti nuu ni.
Soko san isndiki yii vi chivatu
jin ñua'a karneru ja kuu in
xiko asin nuu ni.

16 Ne'ekuei ndi'i ni ja ka yu'u ni'nu
ni ia Dios, te vi konini ni.
Na ndakani san naxa ni sa'a ya jin
san.
17 Ni kana nda'u san nuu ya vi ni
sa'a ka'nu san ya.
18 Te nuu ja ni ndakani kue'e ini
san,
te ma konini Jito'o san tno'o ni
jikanta'u san nuu ya.
19 Su ni onini ya, te ni sa'a ya
nagua ni jikan san
nuu ni ndakuatu san nuu ya.
20 Te ka'nu kuu ia Dios ja tu ni
skexiko ya tno'o ni ndaku-
atu san nuu ya,
te ni xne'e ya ja kunda'u ini ña ya
jin san.

67

Ndi'i ñayiu ñuu na vi sa'a ka'nui ia Dios

1 Kunda'u ini ña ni jin in in san, vi
Dios,
te sa'a ña ni javii java'a,
vi ka'an nda'u ka'an kee ña ni,
2 nagua ja na vi kuni ndi'i ñayiu
ichi ni,
te na vi kuni ñayiu ndi'i ñuu ja
skaku ni'nu ni jin.

3 Te na vi sa'a ka'nu ña ñayiu jin ni, vi Dios.
Te ñayiu ndi'i ñuu na vi sa'a ka'nu ña jin ni.

4 Na vi kokuu sii ini ñayiu nii ñuu,
te na vi kata vi kanai nuu ni,
chi maa ni tatnuni ndaa nuu ñayiu,
te maa ni jito jini ñayiu ñuyiu.
5 Te na vi sa'a ka'nu ña ñayiu jin ni, vi Dios.
Te ñayiu ndi'i ñuu na vi sa'a ka'nu ña jin ni.

6 Te vii ndeva'a na kuva'a nuu ñunde'i,
chi maa ni, vi Dios, ja kuu ni ia Dios maa san, sa'a ña ni javii java'a.
7 Sa'a vii sa'a va'a ña ni,
te ndi'i ñayiu nii ñuyiu
na vi koyu'u ni'nu ña jin ni, vi Dios.

68

Vi katao yaa nuu ia Dios chi ni kundee ya
Yaa ni tee David

1 Na ndakoo ia Dios, te na katenuu ya ñayiu ka ka'an u'u ña jin ya,
te na vi kunu yu'u ñayiu ka skexiko ña jin ya ki'inkuei.
2 Te na vi nai nagua naa ñua'a nuu yi'i tachi,
te na vi ndutei nagua ndute ñuma nuu ñu'u.
Saa na vi naa ñayiu kue'e nuu ia Dios.
3 Su ñayiu ndaa, chi vi kokusii ini nuu ia Dios,
te vi kantai ja ka kusii ini ndeva'i.

4 Vi kata ni nuu ia Dios, vi kata ni yaa ja ka ndakakune'e ni sivi ya,
vi sa'a ka'nu ni ia yoxnee ndee siki viko,
vi kokusii ini ni nuu ya, chi maa ya nani Yavé.
5 Te Dios, ia oo ve'e ii ya, kuu tata suchi kueli ka kuu la'u,
vi ia ka'an ni'nu ja ja'a ñasi'i ni ka ji'i yii.
6 Maa ia Dios jiña'a in ve'e nuu ka oo ñayiu ja vi koi jin in ñayiu oo maintno'o ni,
te kene'e ya ñayiu ka ndesi vekaa, te chituu ña ya ja vi kee va'i.
Su ñayiu ka ndakoo siki ya, chi vi koi nuu ñu'u yichi.

7 Nuu ni kee ni, vi Dios, ja ni oyoxno'o ni nuu ñayiu ñuu ni,
nuu ni ka ojika ni jin nuu ñu'u te'a,
8 te ni tnaa nuu ñu'u, te suni ni kuun sau ndee andivi nuu ndia'a maa ni, vi Dios,
te ni tnaa yuku Sinaí yun nuu ni, ja kuu maa ni ia Dios ñayiu Israel.
9 Te ni sa'a ni ja ni kuun gua'a sau, vi Dios,
nagua ja nuku'un ndee ini ñu'u ni ja ni kuu ava.
10 Te nuu ñu'u yun ni ka junkoo ñayiu ñuu ni,
chi ia nda'u ndeva'a ini kuu ni, te ni sava'a ni nuu vi koo ñayiu ka kunda'u.

11 Te maa Jito'o ni jiña'a tno'o,
te kua'a ndeva'a ñasi'i ni ka xtutenuu ña tno'o va'a ya.
12 Ni ka jino yu'u rey vi soldado de,
te ñasi'i ja ni ka kendoo ve'e yun ni ka ndaka'nde ña
ja ni ka kindee nuu ñayiu ka nee u'u tna'a jin ña.
13 Te roon ja ni ka tayu'u nuu ron ne'u nuu ka yi'i lelu,
te suni vi ni'i ron in jagua'a na kuinio ndijin sata ja ni ndukutu jin kaa kuu plata
te kuaan kuaan tnoo ti ja ni ndukutu jin oro.
14 Te nuu ni jatenuu ña ia Dios ndakui ndeva'a jin rey,

kuu na kuinio ja kuun ti'iñu nuu yuku Salmón.

15 Yuku maa ia Dios kuu yuku Basán,
yuku inu sukun ka kuu yuku Basán.
16 Te roon yuku inu sukun yun,
¿nau ja ka kukuasun ini ron nuu yuku ni jinkuaan ini maa ia Dios ja koo ya?
Te jandaa ndija ja yun koo Jito'o nikuii nikani.

17 Te kua'a ndeva'a ndetnuni carreta ja jaxin tna'a neva'a ia Dios,
te ni kii Jito'o jin carreta yun ndee yuku Sinaí nagua ja ndiuu ya ve'e ii ya.
18 Te ni ndaa ni ndee sukun ka, vi Dios,
te kua'an ni jin ja ni ju'ni ni ja xiin siki ni kundee ni,
te ni janta'u ni ja ka soko ñayiu nuu ni,
te suni ndee ñayiu ka ndakoo siki ni, ni ka soko nuu ni,
nagua ja koo ni ne'u nuu ka oi, vi Jito'o san.

19 Te vi sa'a ka'nu ni Jito'o, chi in kiuu in kiuu jiso ya tnundo'o ka tna'o,
te maa ya kuu ia Dios ja skaku ni'nu ña ya jion.
20 Te maa ya kuu ia Dios mao, ia skaku ni'nu ña,
te maa Jito'o kuu ia ndatau ña ja ma vi kuo.

21 Te jandaa ndija ja kaxin yuu maa ia Dios yiki xini ñayiu ka ka'an u'u ña jin ya,
chi xtuji ya yiki xini ñayiu ka sa'a yika kuechi.
22 Te jiña'a Jito'o nuu ñayiu ñuu ya: “Ndee Basán ndajione'e ña rin ja no'okuei ron ñuu ron,
te ndee kaka'a ndute mar, te ndajione'e ña rin ja vi ndajiokuiin ron,
23 nagua ja vi ndukua'a si'in ron ja vi kuchi niñi ñayiu ka ka'an u'u ña jin ron,
te vi yundee ti'ina ron ja suni vi ndakuni ndee ti joo”.

24 Te vi kuni ñayiu ichi jika ni kua'an ni, vi Dios,
te ichi nuu ndajiokuiin ni, vi chiñu'u ña ñayiu jin ni, vi Dios san vi rey san,
ja ndiuu ni ini ve'e ii ni.
25 Te ichi nuu, kua'ankuei ñayiu ka jita, te ichi yata kua'ankuei ñayiu ka tee yaa,
te ma'ñu kua'ankuei suchi si'i kuechi ka skaxin pandero.
26 Vi sa'a ka'nu ni ia Dios nuu ka ndututu ni,
vi sa'a ka'nu ni Jito'o, maa ni ja ka kuu ni ndikin tata Israel.
27 Te yun ka oo ñayiu ka kuu ndikin tata lule Benjamín, ja ka ndeka ña jin ñayiu kua'a yun,
vi tee ka tatnuni ja ka kuu ndikin tata Judá, kua'ankuei de jin ñayiu ka kuu tatatno'o de,
vi tee ka tatnuni ja ka kuu ndikin tata Zabulón, vi tee ka tatnuni ja ka kuu ndikin tata Neftalí,
ka ndikin ña kua'ankuei.

28 Xne'e ni jaka'nu ni, vi Dios,
ndasa'a yutnu ni nagua ni sa'a ni nuu ni chituu ña ni jin san.
29 Te ja ja'a veñu'u ni ja oo Jerusalén,
te kikuei rey jin ja vi soko de nuu ni.
30 Tetniuu ni tnundo'o siki ñayiu ka jaxin tna'a ja ka kuu na kuinio kiti xeen ka oo ne'u yuku ja ni nana yu'u ndute,
vi ka kuu na kuinio isndiki xeen ja ka oo ne'u ñayiu sava ka ñuu ja ka kuu na kuinio chikeru.
Sa'a ni ja na vi kindei vi kititi ndi'i ñayiu yun nuu ni, te

na kikuei jin kaa kuu plata
ja vi sokoi nuu ni.
Te katenuu ni ñayiu ñuu ka
junkuaan ini ja vi kaxin
tna'a, na ki'inkuei.
31 Te ndee Egipto kikuei tee ka
jinokuechi nuu rey,
te kikuei ñayiu ñuu Etiopía jin ja
vi sokoi nuu ni.

32 Maa ni ja ka kuu ni ñayiu ñuu
nuu ka tatnuni rey,
vi kata ni nuu ia Dios, vi kata ni
yaa nuu Jito'o.
33 Chi maa ya kuu ia yoxnee
ndee siki andivi, andivi ja
oo ndee ja nana'a.
Te vi konini ni, chi vi jiso kuiti
ka'an ya na kuinio tajan, chi
ndakui ndeva'a ka'an ya.
34 Vi ndakuni ni jaka'nu ia Dios,
chi ye'e tajan ya ninii nuu
ka oo ñayiu Israel,
te jaka'nu ya oo ndee andivi.
35 Chi ka'nu ndeva'a kuu ni, vi
Dios, ndee ve'e ii nuu oo ni,
te maa ni kuu ia Dios ñayiu Israel
ja jiña'a ni jaka'nu vi jan-
dakui nuu ñayiu ñuu ni.

Ka'nu kuu ia Dios.

69

Ndatau ña ni nuu tnundo'o, vi Dios
Yaa ni tee David

1 Skaku ni'nu ña ni jin san, vi Dios,
chi na kuinio ja ni jinonta ndute
guaa ndee sukun san.
2 Te makee san nuu ndo'yo kunu
ya'a, te tu na ndenu chituu
san si'in san,
chi ni kunjino san ndee ka'a
ndute, te ni jiso ña teñu'u
jin san.
3 Te ja ni kuita san ja kana san nuu
ni, te ja ni kukaya sukun
san ja kana kana san,
te ja mavikuita nduchi nuu san
ja ndetu ndeva'a ña san ja
chituu ña ni jin san, vi Dios.
4 Te ni ka kaya kua'a ka ñayiu ka
skexiko ña jin san, saa ixi
xini san,
te inu ndakui ka ñayiu ka ka'an
u'u ña jin san ja ka kuini ja
vi xnaa ñai,
visi masu nagua sa'a san, te ka
xtavi kuechi ñai ja ni su'u
san,
su ¿nagua ndatniuya'u san, te
masu nagua su'u san?
5 Ja jini maa ni, vi Dios, nagua tu
jiniu'u ja sa'a san,
te ma kuu tayu'u san yika kuechi
san nuu ni.
6 Te ma vi kendoo kanoo ñayiu
ka kukanu ini ña jin ni ja
ja'a sein, vi Jito'o, ia ndakui
ndeva'a,
te ma kuandetu ni ja vi kendoo
kue'e ñayiu ka ndanduku
ña jin ni, ja kuu ni ia Dios
ñayiu Israel.
7 Chi ja ja'a maa ni, te kundee ini
san ja ka nani ña ñayiu jin
san,
vi tna'a san jakanoo.
8 Te na kuinio ja ñayiu inka ñuu
kuu san nuu ñani san,
na kuinio ja tu ka jini ña ñani ni
kaku ji'in san.
9 Chi vi sua'a kai anu san ja ndi'ni
ndeva'a san ja ja'a ve'e ni,
chi ja ni ka nani ña ñayiu ka
kane'e ña jin ni, kuu na
kuinio ja ka ka'in siki maa
san.
10 Te nuu nda'i san vi ondite san
ja kusuchi ini san,
te ka sa'a kuasun ña ñayiu jin san.
11 Te nuu kekui'nu san sa'un
ndayi,
te ka kani ñayiu kuentu san.
12 Te ñayiu ka junkoo ye'e nuu
ndiukuei ñayiu ñuu ka
ka'an kue'e siki san,
te ka jita yaa ña ñayiu ka jini jin
ndixi jin san.

13 Su sein, chi ndakuatu san nuu
ni, vi Jito'o san, mamaa
kiuu ja chituu ña ni jin san.

Te jin janda'u ndeva'a ini maa ni,
vi Dios, te konini ni tno'o
jikanta'u san nuu ni,
te ja ia skunkuu ndaa kuu ni, te
skaku ni'nu ña ni.
14 Ndatau ña ni nuu nde'i ya'a, te
ma kuandetu ni ja sa'u san.
Skaku ni'nu ña ni nuu nda'a
ñayiu ka ka'an u'u ña jin
san,
vi nuu ñu'u kunu ndute ja kuu
tnundo'o ja tna'a san.
15 Te ma kuandetu ni ja tneni san
nuu teñu'u,
te ni ma kuandetu ni ja sa'u san
ka'a ndute,
te ni ma kee san nuu poso, te
ndandesi yu'u siki san.

16 Konini ni tno'o ka'an san, vi
Jito'o san, chi va'a ndeva'a
ini ni vi nda'u ini ni.
Te ndajiokuiin ni nuu oo san, te
chituu ña ni, chi kunda'u
ndeva'a ini ña ni jin san.
17 Te ma kuu jika ni nuu oo san ja
kuu san tee jinokuechi nuu
ni,
te ñama konini ni tno'o ka'an
san, chi tna'a ndeva'a san
tnundo'o.
18 Ne'e ni nuu oo san, te ndatau ña
ni.
Skaku ni'nu ña ni nuu nda'a
ñayiu ka ka'an u'u ña jin
san.
19 Chi ja jini maa ni ja ka kane'e
ña jin san,
vi ka taa kanoo ña jin san vi ka
sa'a ne'e ka sa'a yichi ña.
Te ja jini maa ni na ñayiu ka kuu
ñayiu ka ka'an u'u ña jin
san.
20 Te jin ja ka kane'e ña jin san ni
ka xtuji anu san, te kusuchi
ndeva'a ini san,
te ni ondetu san na in kunda'u ini
ña jin san, su tu na in ni
kunda'u ini ña,
te ni nduku san na in ndataa tno'o
sii ini, su tu na in ni ni'i san.
21 Te ni ka tnaa kagua kiti nuu
ndei ja kaa san,
te nuu yichi san, te ni ka taa
vinagre ja ko'o san.

22 Te viko kueli ja ka sa'i, na nduu
in ja skanakau ña jin mai,
te ja kekuei va'a jin, na nduu in
nuu vi nanakau mai.
23 Te na vi ndesi nduchi nui nagua
ja ma vi kondia'a kai,
te na vi koni'i vi kondeyui nikuii
nikani.
24 Tetniuu ni tnundo'o jin ja kiti ini
ni siki ñayiu yun,
te na kenta ja kiti ini ndeva'a ni
na jinki'in ña jin.
25 Te na kendoo nda'u ve'i,
te tu ka na ñayiu vi koo nuu ve'e
sa'uin.
26 Chi ni ka sondikin ña ñayiu jin
tee ni xtuji ni,
te ka jaku ndee ñai ja jatu ndeva'a
tee ni xtuji ni yun.
27 Te ndatetniuu ni jakue'e siki
ñayiu ka sa'a jakue'e yun,
te ma kuandetu ni ja kiukuei ja vi
koi nuu ka oo ñayiu ndaa
ni.
28 Xnaa ni sivi ñayiu kue'e yun
nuu liuru nuu ka yoso
ñayiu ka teku,
te ma vi koyoso sivi jin sivi ñayiu
ndaa.

29 Su sein nda'u ja kusuchi ini san
vi jatu san.
Ndone'e sukun ña ni, vi Dios, te
skaku ni'nu ña ni.

30 Te kata san yaa ja sa'a ka'nu san
sivi ia Dios,
te sa'a ka'nu san ya jin yaa ja
ndakuanta'u san nuu ya.
31 Te junkuaan ka ini Jito'o yaa ja
soko san nuu ya,
masu ja soko san in mansu axi in
chikeru jin ndiki ti vi tnii ti.
32 Te nuu vi kuni ñayiu ka kusuchi
ini, te vi kusii ini.
Te vi nuku'un ndee ini ñayiu ka
ndanduku ia Dios.
33 Chi nini Jito'o tno'o ka jikanta'u
ñayiu ka kunda'u,

te tu skexiko ya ñayiu maa ya ja
ka ndesi vekaa.

34 Roon ja ka oo ron andivi vi nuu
ñu'u vi nuu ndute mar,
ndi'i ron ja ka jichi ka kanda ron
ja ka oo ron nii nuu, vi sa'a
ka'nu Jito'o.
35 Chi skaku ni'nu ia Dios ñayiu
Sión, te ndasa'a ya ndi'i
ñuu ja tnii Judá,
te yun vi koo ñayiu ñuu ya, te vi
sa'a jajin ñuu yun.
36 Te vi sa'a jajin ndikin tata tee ka
jinokuechi nuu ya,
te yun vi koo ñayiu ka kutoo ia
Dios.

70

Vi ndakuatuo nuu ia Dios ja na chindee chituu ña ya
Yaa ni tee David

1 Tanunda'a ni ne'e ni, vi Dios, te
ndatau ña ni nuu tnundo'o.
Ne'e ñama ni, te chituu ña ni jin
san, vi Jito'o san.
2 Sa'a ni ja na vi kendoo kanoo
maa ñayiu ka nduku ja vi
ka'ni ña jin san, vi na vi
kunu nuu ini mai,
te na vi ndajiokuiin kanoo mai,
chi ka ndukui ja vi sa'a ñai
jakue'e jin san.
3 Te na vi ndakaka yata maa ñayiu
ka jaku ndee ña jin san,
ja ka ndukanoi.
4 Su ndi'i ñayiu ka ndanduku ña
jin ni, na vi kokusii ini
ndeva'i nuu ni.
Te ñayiu ka kutoo ja skaku ni'nu
ni jin, siun ni na vi koka'in:
“Ka'nu kuu ia Dios”.

5 Su sein, chi kunda'u san vi
kusuchi ini san.
Ne'e ñama ni, vi Dios,
chi maa ni kuu ia chituu ña vi ia
ndatau ña nuu tnundo'o.
Ne'e ni te ma kokukuee ni, vi Jito'o
san.

71

Ndakuatu in tee nija'nu nuu ia Dios

1 Nuu maa ni, vi Jito'o, nduku san
ja tava'a ña ni,
te ma xndendoo sa'un ña ni ja
kendoo kanoo san.
2 Maa ni kuu ia Dios ndaa, te
chituu ña ni vi ndatau ña ni
nuu tnundo'o.
Konini ni joo tno'o ka'an san, te
skaku ni'nu ña ni.
3 Te kokuu maa ni na kuinio in
kava, te siun ni kojaa san
nuu ni ja tava'a ña ni jin
san,
chi ni tatnuni ni ja kaku ni'nu san,
chi maa ni kuu kava san vi
ia ndakui san.
4 Skaku ña ni nuu nda'a ñayiu
kue'e, vi Dios,
vi nuu nda'a ñayiu ka sa'a jakue'e
ndeva'a vi ñayiu ni'i ini.
5 Chi ndetu ka'nu ña san jin maa
ni, vi Jito'o san,
te ndee kuechi san kukanu ini ña
san jin ni.
6 Te maa ni kuu ia xteku ña jin san
guaa ndee nuu ni ñu'u san
chii si'i san.
Te maa ni ni sa'a ja ni kaku san, te
siun ni kosa'a ka'nu ña san.

7 Te kua'a ñayiu ka sa'u kuii ini ka
ndia'a ñai jin san,
su maa ni kuu ia ndakui ja tava'a
ña jin san.
8 Te na ku'un chitu yaa yu'u san,
te ndi'i ni kiuu na kokata san ja ia
ka'nu ndeva'a kuu ni.
9 Te ma skexiko ña ni kiuu ja kuu
nija'nu san,
te ma xndendoo ña ni nuu ma koo
ndakui ka san.
10 Chi ka ndatno'o tna'a tee ka
ka'an u'u ña jin san ja vi
ndakoo de siki san,
te ka ska'an tna'a ñayiu ka kuini
ja vi ka'ni ña jin san.
11 Te ka kachi: “Ni xndendoo ña
ia Dios jin de, te vi sondikin
ni de,

te vi kakuiko ni de, chi tu na in skaku ni'nu ña jin de”, ka kachi.

12 Ma kuu jika ni nuu oo san, vi Dios.
Ne'e ñama ni, vi Dios, te chituu ña ni jin san.
13 Te na vi kendoo kanoo tee ka ka'an ja vi ka'ni ña jin san, vi na vi naa de.
Te ñayiu ka nduku ja vi sa'a ñai jakue'e, na vi kendoo kanoi, vi na vi kunu nuu ini.

14 Su sein, chi siun ni kondetu ka'nu ña san,
te in kiuu in kiuu ka, kosa'a ka'nu ña san jin ni.
15 Te ndi'i ni kiuu koka'an san ja sa'a ndaa ni,
vi ni skaku ni'nu ña ni, visi ma kenta san ja jinkui'nu ini san.
16 Te ndakani san tniuu na'nu ja sa'a ni, vi Jito'o san,
te kondaska'an san ñayiu tniuu ndaa ja sa'a ni, chi maintno'o maa ni guaa sa'a ni.

17 Te ndee nuu lule san ni kaxtno'o ni nuu san, vi Dios,
te ndee kiuu vitna ndakani ni san tniuu na'nu ja sa'a ni.
18 Te ma xndendoo ña ni jin san, vi Dios,
visi ja ni kuu nija'nu san vi ja ni kuvixi sa'un san,
guaa ndee na ndakani san jaka'nu ni nuu ñayiu kuechi ka,
vi nuu ñayiu vi koo nuu kuee ka ja ia ndakui ndeva'a kuu ni.
19 Te tniuu ndaa ja sa'a ni kenta ndee andivi,
te sa'a ni tniuu na'nu ndeva'a, vi Dios,
te tu na in kuu sa'a nagua sa'a maa ni.
20 Te visi ni sa'a ni ja ni kii kua'a jakue'e siki san, vi ni tna'a san tno'o suchi ini,
su ndaxteku ña ni, te ndatau ña ni ndee nuu kunu chii ñu'u.
21 Te ndataa ni kua'a jayiñu'u nuu san,
vi ndataa ni tno'o sii ini.

22 Te sa'a ka'nu ña san jin ni, vi Dios, chi tee san yaa jin arpa,
te kata san ja ia ndaa kuu ni, vi kata san yaa jin xtnuu kaxin, chi ia ii ñayiu Israel kuu ni.
23 Te kokusii ini san ja kata san nuu ni,
vi suni kokusii ini ndi'i san jin anu san, chi ni skaku ni'nu ña ni.
24 Te ndi'i ni kiuu koka'an san ja sa'a ndaa ni,
chi ka kendoo kanoo ñayiu ka nduku ja vi sa'a ñai ja kue'e jin san,
vi ni ka jinonuu ini.

72

Na koo in rey ndaa ja kotatnuni de
Yaa ja kua'an nuu rey Salomón

1 Kuña'a ni tno'o ndichi nuu rey ja na kuni de ka'nde ndaa de kuechi nagua sa'a maa ni, vi Dios,
te kaxtno'o ni nuu seyii rey ja na sa'a ndaa de.
2 Te na tatnuni ndaa de nuu ñayiu ñuu ni,
vi sa'a ndaa de ja ja'a ñayiu ka tna'a tno'o suchi ini.
3 Te na vi kuña'a yuku vi tinduu javii java'a ja na vi koo va'a ñayiu ñuu ni.
4 Te sa'a ndaa rey ja ja'a ñayiu ka kusuchi ini nuu ñuu,
vi skaku ni'nu de se'e ñayiu ka kunda'u,
te tetniuu de tnundo'o siki ñayiu ka tatnuni xeen.
5 Te siun ni na vi koyu'u ni'nu ña ñayiu jin ni, vi Dios,
nini ye'e nikandii vi yoo andivi.
6 Te rey yun kokuu na kuinio sau ja kuun siki yuku ja ni te'nde

axi na kuinio yuyu ja joso nuu ñunde'i.
7 Te kosa'a ndaa de tiempu ja kotatnuni de, te vi koo mani ñayiu,
te vi koo vii vi koo va'i, guaa ndee nuu ma ye'e ka yoo andivi.
8 Te kenta de kotatnuni de guaa ndee nuu jinkituu ndute mar
jin guaa ndee inka nuu jinkituu ndute mar.
Keja'a guaa ndee yute Éufrates te kenta guaa ndee ja'a ñuyiu.
9 Te na vi kindei vi kititi ñayiu ka ka'an u'u ña jin de ja ka oo nuu ñu'u te'a,
te na vi kindei ñayiu yun guaa ndee nuu ñuyaka.
10 Te rey ka oo Tarsis vi ñayiu ka oo yu'u ndute mar kikuei jin ja vi skuta'u ñai jin de.
Te rey ka oo ñuu Sabá vi ñuu Seba kikuei de ja vi kuña'a de xu'un impuestu nuu de.
11 Te ndi'i tee ka kuu rey vi kindei vi kititi nuu de.
Te ndi'i ñayiu ndi'i ñuu na'nu vi kunukuechi nuu de.
12 Chi skaku ni'nu tee kuu rey yun ñayiu ka kunda'u ja ka jikanta'u nuu de,
vi ñayiu nda'u kusuchi ini ja tu na in chituu ña jin.
13 Te kunda'u ini de ñayiu ka kunda'u vi ñayiu tu nagua ka neva'a sa'un,
te skaku ni'nu de ñayiu ka kunda'u ja ma vi kui.
14 Te skaku ni'nu ña de nuu nda'a ñayiu ka sa'a ndeva'a ndet-nuni ña
vi nuu nda'a ñayiu inu xeen ndeva'a,
chi ya'u ndeva'a ndee ja ka teku ñayiu ka kuu nda'u yun nuu de.

15 Te na koteku rey nikuii nikani, te na vi kuña'a oro oo ñuu Sabá nuu de,
te siun ni na vi kondakuatuo nuu ia Dios ja ja'a de,
te ndi'i ni kiuu na kosa'a vii kosa'a va'a ña ia Dios jin de.
16 Te na koo kua'a triu nuu ñuu de, te na kava kua'a triu nuu yuku,
te na vi kokanda yoko triu na kuinio yutnu ka oo Líbano,
te na vi kaya kua'a ñayiu vi koo ñuu de na kuinio yuku ja nana kua'a nuu ñunde'i.
17 Te nikuii nikani koo sivi rey yun, te siun ni vi kosa'a ka'nu ña jin de nini ye'e ka nikandii.
Te ndi'i ñayiu ñuyiu vi koo vii vi koo va'a jin ma'ñu sagua de, te ndi'i ñayiu vi ka'an nuu de:
“Na ta'u na ndetu ni”.

18 Ka'nu kuu Jito'o Dios, ia Dios ñayiu Israel,
chi maintno'o maa ya sa'a tniuu vii ndeva'a.
19 Te ka'nu kuu sivi ya, chi siun ni ye'e tajan ya,
te ninii nuu ñuyiu ye'e tajan ya.
Saa na kokuu vi saa na kokuu.

20 Ya'a jindi'i tno'o ndakuatu David, seyii Isaí.

LIURU KUU UNI

73

Salmos 73—89

Ka'an nda'u ña ia Dios jin ñayiu ndaa
Yaa ni tee Asaf

1 Jandaa ndija ja ia va'a ini kuu Dios jin ñayiu Israel,
vi va'a ini ya jin ñayiu ka oo vii ini anui.
2 Su sein, chi joo ni ka te kanakau san nuu jakue'e,
te vi joo luluu ni ka, te kekaa si'in san.
3 Chi ni kuu kuasun ini san jin ñayiu inu teyii,
vi ja mavikukuika ñayiu ka sa'a jakue'e.
4 Chi ni tu ka ndi'ni ja vi kui,
chi ka oo ndakui vi ka oo va'i.

5 Chi tu na tno'o suchi ini ka tna'i nagua ka ndo'o ñayiu ñuyiu,
te ni tu na tnundo'o ka tna'i nagua ka ndo'o sava ka ñayiu.
6 Te yun guaa ja inu teyii yun kuu na kuinio chi'i ja ka ñu'u sukuin,
te ja inu xein yun kuu na kuinio sa'un ja ka ni'nui.
7 Te vi ja yatni ja kanakuei nduchi nui ja inu ndatnui,
te kua'a ndeva'a jakue'e ka ndakani ini.
8 Te ka sa'a kuasun ñai jin ñayiu vi ka ka'in nino'o tno'o kue'e,
vi ka ka'an teyii ndeva'i vi ka sa'a xeen ndeva'i.
9 Te ka ka'an ne'i siki ia Dios oo ndee andivi,
vi ka ka'in kuentu ñayiu nii ñuyiu.
10 Te ka kani ka kani ñayiu maa ia Dios,
te ka nda'i ñayiu ya guaa ndee ka yichi tenui.
11 Te ka kachi ñayiu kue'e yun: "¿Naxa kuni tna ia Dios?
¿Naxa jinkui'nu tna ini ia oo ndee sukun yun?"
12 Te kondia'a ni ñayiu kue'e ya'a, ja vini ja tu ka nduku ndei nuu ñuyiu,
te kua'ankuei mavikukuikai.

13 Te jandaa ja tu nagua jiniu'u ja ni ndasavii san anu san,
vi ni ndakate san nda'a san jin ndi'i jakue'e.
14 Te ndi'i ni kiuu ka kuun ka kani ña jin san,
te ndi'i ni ne'e tna'a san tnundo'o.

15 Te nuu ja na kachi san: "Na ka'on nagua ka ka'an mai",
nuu ja saa te xnda'u san ndikin tata ni, vi Dios.
16 Te nuu ni, nduku ndee san ja jinkui'nu ini san ndi'i ya'a,
su vijin ndeva'a ni kuu ja kuni san.
17 Guaa ndee ni kiuu san ini ve'e ii ni, vi Dios,
te ni jinkui'nu ini san ndenu kentakuei ñayiu kue'e.
18 Chi ja ndaa ndija ja ni sa'a ni jin in nuu ndi'vi ndeva'a
te tunda'a ni jin ja junkuei nuu vi nai.
19 Te vi nunuu ni te vi nai,
te ioo ndeva'a kokuu nuu vi naa ndi'i.
20 Te ñayiu kue'e yun, chi vi kokuu na kuinio in jani ja ñama ndunaa ini ñayiu nuu ndotoi,
te saa ñama skexiko ni jin nuu ndakoo ni siki, vi Jito'o san.

21 Te kusuchi ndeva'a ini san,
te vi sua'a jatu anu san ja tna'u ini san.
22 Te nase nde'e ña jini san nagua kuu, ja tu ni jinkui'nu ini san,
te ni okuu san na kuinio in kiti ndee nuu ni.
23 Te visi ni saa, te siun ni oo san jin ni,
te tnii ni nda'a kua'a san.
24 Te ndeka ña ni jin san ichi jika san vi xteku ña ni jin san,
te nuu kuee ka, te ndakuaka ña ni nuu ye'e tajan ni.
25 Te tu nagua neva'a san andivi, chi maintno'o maa ni, vi Dios.
Te nuu ja oo san jin ni, te tu ndioo ka ini san nagua oo nuu ñuyiu ya'a.
26 Kua'an yiki kuñu san vi anu san makuita,
su maa ni kuu kava, vi Dios, ja ndasa'a ndakui ni anu san,
te maa ni kuu ia sa'a jajin san nikuii nikani.

27 Chi vi jinaa ñayiu ka kuu jika nuu ni,
te xnaa ni ndi'i ñayiu ka kujioo nuu ni.
28 Su ja maa san, chi gua'a ka kuu ja koo yatni san nuu ni, vi Dios,
te kukanu ini ña san jin ni, vi Jito'o san, ja maa ni kuu ia Dios san,

ja jito jini ña ni, nagua ja ndakani
san ndi'i tniuu na'nu sa'a
ni.

74

Vi ndakuatuo ja na skaku ni'nu ña ia Dios
Yaa ni tee Asaf

1 ¿Nau ja vi nikuii nikani ni xn-
dendoo ña ni, vi Dios?
¿Nau ja kiti ini ndeva'a ni nuu
ñayiu ñuu ni
ja ka kui na kuinio ndikachi ja ka
ñu'u ti nuu ite kuikuii ni?
2 Ndaka'an ni jin ñayiu ñuu ni ja
ni ni'i ni ndee janana'a,
ñayiu ni ndatau ni ja vi kokui
ñayiu sa'a jajin ni,
te ndaka'an ni yuku Sión nuu ni
oo ni.
3 Ne'e ni te kiondita ni nuu ka
nduei ve'e ñuu ni ja ni ka
ndaa ya'a,
te kondia'a ni ja ni ka xnani ndi'i
tee ka ka'an u'u ña jion ve'e
ii ni.

4 Te ka kañu xeen tee ka ndakoo
siki ni ini ve'e ii ni,
te ni ka jani de sa'un ii ja xne'e ja
ni ka kundee de.
5 Te ni ka ndakoo de siki veñu'u ni
jin kaa yoko,
na kuinio tee ja'nde yutnu nuu ka
ndaa nenee tnu.
6 Te jin kaa yoko yun vi jin mar-
tiyu ni ka ja'nde de ndi'i
yutnu
ja ni ndukutu ini veñu'u ni.
7 Te ni ka teñu'u de veñu'u ni,
vi ni ka sa'a ne'e ni ka sa'a yichi de
ve'e ii nuu ka ndakakune'e
sivi ni,
te ni ka skunta de ndee nuu ñu'u.
8 Te ni ka ndakani ini de jin anu
de: “Na vi xnao in jichi ni
jin”.
Te ni ka teñu'u de ndi'i ve'e ii nuu
ni ka ondututu san ja ni ka
ochiñu'u ña san, vi Dios.

9 Te tu ka jini ka san tniuu na'nu
ja sa'a ni,
te ni tu ka na tee ka ndakani tno'o
ni ka oo,
te ni tu na in ka'an na kiuu saa
ndi'i tnundo'o ya'a.
10 ¿Te nasaa ka kiuu guaa vi
kokuaku ndee ña tee ka
ka'an u'u ña jin san, vi
Dios?
¿A vi nikuii nikani vi kokane'e ña
ñayiu ka ka'an u'u ña jin
ni?
11 ¿Nau ja vi tu sa'un nagua sa'a
ni jin ñayiu yun?
¿Nau ja tayu'u ni nda'a ni, te vi
sua'a ni ndia'a ni?

12 Su maa ni kuu rey san ndee
janana'a, vi Dios,
te maa ni sa'a tniuu na'nu ja
skaku ni'nu ni ñayiu ñuyiu.
13 Te ni ja'nde maa ni ndute mar
jin ja ka'nu ni,
vi ni ta'u ni xini kiti na'nu ka ñu'u
nuu ndute mar yun.
14 Te ni jaxin ni xini inka kiti ka'nu
oo nuu ndute mar,
te ni jiña'a ni ja ni ka jaa kiti ka
oo nuu ñu'u te'a.
15 Te ni sa'a ni ja ni ka jinonta nuu
ndute vi yute,
te ni sichi ni yute nuu jika ni'i
ndute ja tu yichi de.
16 Te kuenta maa ni kuu tno'o
nduu vi suni tno'o jakuaa,
te maa ni, ni jani yoo vi nikandii
ja ka oo yutnu.
17 Te maa ni, ni chikua'a ndenu
yituu ja'a ñuyiu,
vi ni sa'a ni yoo i'ni vi yoo vijin.
18 Te ma ndunaa ini ni, vi Jito'o
san, jin ñayiu ka ka'an u'u
ña jin ni,
ja ka jaku ndee ñai, vi ñayiu ja
tu ka jini nagua kuu, te ka
kane'e ñai jin ni.
19 Te ma kuandetu ni ja vi ka'ni ña
ñayiu ka kuu na kuinio kiti
xeen, jin sein
ja tu inu ndakui san ja ka kuu san
na kuinio kuku.
Te ni ma ndunaa ini ni in jichi ni
jin ñayiu ñuu ni ja ka tna'i
tno'o suchi ini.

20 Te kondia'a ni tratu ni sa'a ni jin ñayiu ñuu ni, te koto kuni ña ni,
chi vi ninii nuu yu'u ñuu ya'a ka oo ñayiu xeen.
21 Te ma kuandetu ni ja vi kendoo kanoo ñayiu ka tna'a tnundo'o,
te na vi sa'a ka'nu ña ñayiu ka tna'a tno'o suchi ini vi ñayiu tu nagua ka neva'a.

22 Ndakoo ni, vi Dios, te ka'an ni'nu ni ja ja'a maa ni.
Ndaka'an ni ja in kiuu in kiuu, ka kane'e ña ñayiu vasa jin ni.
23 Te ma ndunaa ini ni ja ka kana jaa ñayiu ka ka'an u'u ña jin ni,
vi ja ka kuvaa ka kuu ioo ñayiu ka ndakoo siki ni.

75

Maa Dios kuu ia sandaa
Yaa ni tee Asaf

1 Ka ndakuanta'u san nuu ni, vi Dios,
ka ndakuanta'u san nuu ni, chi yatni ñu'u oo ni,
te ka ndakani ñayiu tniuu na'nu sa'a ni.

2 Te kachi Jito'o: "Vi mamaa kiuu ja jani rin,
te sa'a ndaa rin ja ja'a in in ñayiu.
3 Te nuu tnaa ñuyiu vi ndi'i ja oo nui,
te maa rin guaa yituu gua'a ndee ja'a ñuyiu ja tu ndonso.
4 Te jiña'a rin nuu ñayiu ka sa'a ka'nu maa: Ma vi sa'a sukun ron maa ron.
Te nuu ñayiu ka sa'a jakue'e, jiña'a rin: Ma vi kokuu teyii ron.
5 Ma kokuu vixin ron ja ka'nu kuu ron,
ni ma ka'an teyii ron."

6 Chi ni masu ichi nuu jinonta nikandii, ni masu ichi nuu makee,
ni masu in ñu'u te'a, vaji ja kuu ka'nu ñayiu.
7 Chi maa Dios kuu ia sa'a ndaa, te nune'e ña ya jin sava ñayiu,
su sa'a ka'nu ña ya jin sava ka ñayiu.
8 Te nee tua'a Jito'o in vasu nuu ñu'u chitu vinu ja kuu ja kiti ini ya,
vi jaa jaa ti'iñu nuu ja ni saka tna'a jin ndinuu nuu yuku,
te nuu koso ya, te ndi'i ñayiu ka sa'a jakue'e vi ko'o, te vi ni in yuyu ka ma kendoo.

9 Su sein, chi siun ni koka'an san tno'o ya'a,
te kata san yaa ja sa'a ka'nu san ia Dios ndi Jacob.
10 Chi kachi Jito'o: "Kindee rin ndi'i ja ka sa'a teyii ñayiu ka sa'a jakue'e,
su skaya kua'a rin jandakui ñayiu ndaa", kachi Jito'o.

76

Maa Dios kuu ia kundee siki ñayiu kue'e
Yaa ni tee Asaf

1 Ñayiu Judá, chi ka jini gua'i ia Dios,
te teku tno'o ndeva'a ya nuu ñayiu Israel.
2 Te ñuu Salem oo veñu'u ya,
te yuku Sión kuu nuu oo ndia'a ya.
3 Te yun ni ja'nu ya yutnu ndugua ja ka tiuu jin kuji,
vi kaa tikute vi yuchi kani vi ndi'i ja ka jantniuu ñayiu nuu ka jaxin tna'a.

4 Te maa ni, guaa vivii ye'e tajan ni, vi Dios,
te ka'nu ka kuu ni saa yuku ja ka oo nikuii nikani.
5 Te ni ka ndondee ndi'i ja ka neva'a tee inu ndakui yun,
te ni ka kixin in jichi ni de, te ni tu ni ka ndone'e nda'a sa'un ka de.

6 Te nuu ni kuxeen ni, vi Dios ndi Jacob,
te vini ja tu ni ka kanda ka carreta vi kuai ñayiu ka ka'an u'u ña.
7 Ka yu'u ndeva'a ña ñayiu jin ni, vi Dios,
¿te na in kundee ini ja konokuiin nuu ni nuu kiti ini ni?
8 Te ndee andivi oo ni, te sandaa ni kuechi ñayiu,
te ndi'i ñayiu ni ka yu'u, te ni ka jasi yu'i.
9 Te nuu ndakoo ni, vi Dios, ja sandaa ni kuechi ñayiu,
te skaku ni'nu ni ndi'i ñayiu inu luu ini nuu ñuyiu ya'a.
10 Te ja ka kiti ini ñayiu nduu yaa ja vi katai nuu ni,
te visi joo luluu ni ka ñayiu vi kendoo, su vi sa'a ka'nu ñai jin ni.

11 Vi kee yu'u ni nuu ia Dios, su vi skunkuu ni nuu ya.
Te ndi'i maa ni ja ka oo ni nii nuu oo ia ka yu'u ndeva'a ñayiu,
ne'ekuei ni te vi soko ni nuu ya,
12 chi maa ya kindee ja ka jichi ka kanda tee ka kuu na'nu,
vi sa'a ya ja ka yu'u tee ka kuu rey nuu ñuyiu.

77

Na vi ndaka'on tniuu na'nu ni sa'a ia Dios
Yaa ni tee Asaf

1 Ni kana jaa san nuu ia Dios, ni kana jaa san nuu ya,
nagua ja na konini ya tno'o ja jikanta'u san nuu ya.
2 Kiuu ja kusuchi ini san, te ndanduku san Jito'o,
te ni ja tu jinkuiin san ja kane'e san nda'a san nuu ndakuatu san tno'o jakuaa,
su tu ya'a ini anu san ja ndusii ini san.
3 Te nuu ndaka'an san ia Dios, te tnana nda'u san,
te ndakani ini san tniuu sa'a ya, te kuita anu san.
4 Te tu jandetu ni ja kusun san, vi Jito'o san,
te vini ja tu jini san nagua sa'a san, te ni ja tu kuu ja ka'an san.
5 Ndaka'an san ndee kiuu xtnañu'u
vi nagua ni kuu ndee janana'a yun.
6 Te ndaka'an san yaa ja ni ojita san tno'o jakuaa,
te ndakani ini san jin anu san, te kachi san:
7 "¿A vi in jichi ni, ni skexiko ña Jito'o,
te ma ka'an nda'u ka'an kee ka ña ya jion?
8 ¿A vi ma kunda'u sa'un ka ini ña ya jion?
¿A vi nikuii nikani ja ni ndi'i tno'o ni kee yu'u ya?
9 ¿A ni ndunaa ini ia Dios ja kunda'u ini ña ya jion?
¿A kiti ini ndeva'a ya ja vini ja tu ka'an nda'u ka'an kee ka ña ya?"

10 Te ni kachi san: "Ya'a kuu ja kusuchi ka inio,
chi masu inuu ka sa'a ia oo ndee sukun tniuu na'nu jin nagua ni osa'a ya ndee ama ka".
11 Kondaka'an san tniuu na'nu ni sa'a Jito'o,
te kondaka'an san javii java'a ni sa'a ya ndee ja ni kuu nana'a yun.
12 Te kondaka'an san ndi'i tniuu na'nu ni sa'a ni, vi Dios,
te koka'an san tniuu vii ni sa'a ni.
13 Te ichi vii kuu ichi ni, vi Dios.
Te tu na inka chu'chi ka'nu ka saa maa ni.
14 Chi maa ni kuu ia Dios ja sa'a ni tniuu vii tniuu va'a,
te ni xne'e ni jaka'nu ni nuu ñayiu taka ñuu.
15 Te jin jandakui ni, ni ndatau ni ñayiu ñuu ni,
ja ka kui ndikin tata Jacob vi se'e de José.

16 Nuu ni jini ña ndute mar jin ni,
vi Dios, te ni yu'u de,
te vi ni kisi ka'a ndute mar ja ni
yu'u.
17 Te ni kuun sau ndee nuu viko,
te ni ka'ndi andivi, vi ni kuun
tajan.
18 Te vi jiso kuiti ka'ndi sa'a ni nuu
yi'i tikacha andivi,
te nii kuiti ñuyiu ye'e ja kuun
tajan, te ni kisi ñu'u ja ni
tnaa.
19 Te ni june ni ichi nuu ndute
mar, vi ni ja'nde ni ndute
mar,
su tu na in ni nuku'un ndenu na'a
si'in ni.
20 Te ni ondeka ni ñayiu ñuu ni
ja ni ka ojikai na kuinio
ndikachi,
jin ma'ñu sagua Moisés vi Aarón.

78

Siun ni jito jini ia Dios ñayiu ñuu ya
Yaa ni tee Asaf

1 Maa ni ja ka kuu ni ñayiu ñuu
san, vi tanuu ni tno'o ja
kaxtno'o san nuu ni,
te vi konini gua'a ni tno'o ka'an
san.
2 Chi ndakani san tno'o ja'vi,
te ka'an san tno'o ja ni yiyu'u ndee
janana'a yun.
3 Su ja ka jinio tno'o yun,
chi ja ni ka oninio ni ka ndakani
ndi tata ja'nuo.
4 Te ma vi tayu'u tno'o nuu se'o,
chi na vi kondakanio nuu
ndikin tatao ja vajikuei nuu
kuee ka,
te siun ni vi kosa'a ka'nuo Jito'o,
te na vi kondakanio jaka'nu
ya vi tniuu na'nu ja ni sa'a
ya.
5 Ni tatnuni Jito'o nuu Jacob vi
nuu ndikin tata de ja ka kui
ñayiu Israel
naxa vi koo naxa vi kakai, vi ni
jiña'a ya ley ya nui.
Te ni tatnuni ya nuu ndi nija'nuo
ja na vi kaxtno'o de nuu
ndikin tata de,
6 nagua ja na vi kuni ñayiu kikuei
nuu kuee ka,
vi na vi kuni se'i ja inka vi kakui,
te ñayiu yun na vi ndakani
nuu se'i,
7 nagua ja vi kukanu ini ia Dios,
te ma vi ndunaa ini tniuu
na'nu ni sa'a ya,
te na vi kuantno'i tno'o ja tatnuni
ya,
8 te ma vi kosa'i nagua ni ka osa'a
ndi nija'nui,
ja ni ka okuu ñayiu tu ka jini
nagua ka sa'a, vi ni ka on-
dakoo siki ia Dios,
vi ni ka okuu ñayiu ja ya'a yun ni
ja ni ka ondakani ini,
te tu ni ka okuu ñayiu ndaa nuu
ia Dios.

9 Te tee ka kuu tatatno'o Efraín,
chi visi ka nee de kuji de vi
yutnu ndugua de,
su ni ka jino yu'u de kiuu ja ni ka
jaxin tna'a de.
10 Te tu ni ka skunkuu de tratu ni
ka sa'a de jin ia Dios,
ni tu ni ka kuini de ja vi kondikin
de tno'o ni kaxtno'o ya nuu
de.
11 Chi ni ka ndunaa ini de tniuu
na'nu ni sa'a ya
vi tniuu vii tniuu va'a ja ni xne'e
ya nuu de.
12 Chi ni sa'a ia Dios javii java'a jin
nuu ndi nija'nu de
nuu ñunde'i Zoán ja oo ñuu
Egipto.
13 Ni ja'nde sagua ya ndute mar, te
ni ka ya'a ndi nija'nu de,
te ni oyituu gua'a ya ndute yun na
kuinio in muro.
14 Te tno'o nduu ni ondeka ya
ñayiu yun jin in viko,
te niñu niñu tno'o jakuaa ni oye'e
ni'nu in ñu'u.
15 Te ni ndata sagua ya kava nuu
ñu'u te'a,

te ni kee in nuu ka'nu ndute ja ni jiña'a ya ja ni ka ji'i ñayiu Israel.
16 Chi ni sa'a ya ja ni jinonta in nuu ndute yika kava,
te ni jika de na kuinio yute.

17 Su visi ni saa, te ni ka sa'a ni de yika kuechi nuu ia Dios,
chi ni ka ndakoo de siki ia oo ndee sukun nuu ñu'u te'a yun.
18 Chi ni ka kii ini de ja ni ka jito tnuni de ia Dios,
te ni ka jikan de ja vi kaa de vi nagua ka junkuaan ini maa de.
19 Te ni ka ka'an kuechi de siki ia Dios, te ni ka kachi de:
"¿A kuu taa ia Dios ndei nuu ñu'u te'a ya'a, te vi junkoo ja vi kao?
20 Chi jandaa ja ni ndata ya kava yun, te ni jinonta ndute ja ni jika de na kuinio in yute,
te ni junku'un de nuu ñu'u te'a yun. Te vitna, ¿a kuu taa ya xtaa ja vi kao?
¿Vi a kuu taa ya kuñu ja vi kao?", ka kachi de.

21 Te nuu ni onini Jito'o tno'o ya'a, te ni kiti ini ya,
te ni kiti ini ndeva'a ya na kuinio in ñu'u ja ni ja'nu ja'nu siki ñayiu Israel ja ka kui tatatno'o Jacob.
22 Chi tu ni ka kukanu ini de ia Dios,
te ni tu ni ka kandija de ja skaku ni'nu ña ya jin de.
23 Su visi ni saa, te ndee sukun yun ni tatnuni ia Dios nuu viko,
te ni june ya ye'e andivi.
24 Te ni sa'a ya ja ni kuun na kuinio xtaa triu nani maná ja oo ndee andivi yun,
ja ni ka jaa ñayiu ñuu ya.
25 Te ni ka jaa ñayiu xtaa ja ka jaa ia ka jinokuechi nuu Dios,
te ni tetniuu ya ja ni ka jai vi ndee ni ka ndutu chii.
26 Te ni sa'a ia Dios ja ni jinki'i in tachi ichi andivi ja vaji nuu jinonta nikandii,
te jin jaka'nu ya ni sa'a ya ja ni kii in tachi ichi sur.
27 Te ni sa'a ya ja ni junkuei kuñu na kuinio sau nuu ka oo ñayiu ñuu ya,
chi ni junkuei kiti ndagua na kuinio ñuti ja nduei yu'u ndute mar.
28 Chi ni sa'a ya ja ni junkuei ti ma'ñu nuu ka ndaa ve'e ka oi
vi nii xiin ve'e sa'un nuu ka oi.
29 Te ni ka jai vi ndee ni ka ndenuu ini,
chi saa te ni skunkuu ia Dios nagua ni ka ondioo ini.
30 Te vi kuini ka ja vi ndutu chii,
chi vi ka jaa ii kai
31 nuu ni kiti ini ia Dios jin ñayiu yun, te ni sa'a ya ja ni ka ji'i ñayiu inu ndakui ka
vi ni ka naa ñayiu gua'a ka ne'u ñayiu Israel.

32 Su visi ndi'i yun ni sa'a ya, su ni ka sa'a ni ñayiu yun yika kuechi,
te tu ni ka kandijai tniuu na'nu ja ni sa'a ya.
33 Yun kuu ja ni sa'a ya ja joo ni kiuu ni ka oteku ñayiu yun,
chi ni okuu na ni kuinio nuu jaka inio,
te kuia ja ni ka otekui ni okuu nino'o ni tnundo'o.
34 Su nuu ni osa'a ia Dios ja ni ka oji'i sava ñayiu yun, te ni ka ondanduku sava kai ia Dios,
saa ndia te vi ni ini ni anui ni ka ondandukui ya.
35 Chi saa te ni ka ondaka'in ja Dios kuu ia tava'a ña,
te suu maa ia Dios oo ndee sukun yun kuu ia ni ndatau ña jin.
36 Su masu inu ndijai ja ni ka oka'an lui nuu ia Dios,
chi chia inu tno'i.
37 Chi masu ñayiu ndaa ni ka okui nuu ia Dios,

te tu ni ka oskunkui tratu ni sa'a
ya jion.
38 Su visi ni saa, te ni okunda'u ini
ña ia Dios jin ñayiu yun,
te ni ojaka'nu ini ya jakue'e ni ka
osa'i, te tu ni xnaa ña ya jin,
te kua'a jichi ni ja'nu ni'nu ya ja
kiti ini ya, te tu ni tetniuu
ya tnundo'o siki ñayiu yun.
39 Chi ni ndaka'an ya ja in ñayiu
ñuyiu sua'a ni ka kui,
na kuinio nuu junki'i tachi, te ya'a
kua'an, te tu ndajiokuiin ka.
40 Chi kuakua'a jichi ni ka ondakoi
siki ia Dios nuu ñu'u te'a
yun,
te ni ka ojiña'i tno'o suchi ini nuu
ya nuu tu na ñayiu ka oo.
41 Te ni ka ondajiokuiin kua'a jichi
ni ka ojito tnuni ia Dios,
te ni ka osa'i ja ni okiti ini ia Dios
ñayiu Israel.
42 Chi ni ka ndunaa ini jaka'nu ia
Dios
vi naxa ni sa'a ya ja ni ndatau ña
ya nuu nda'a ñayiu ni ka
oka'an u'u ña jin,
43 na ni sa'a ya tniuu na'nu ñuu
Egipto
vi ni sa'a ya javii java'a nuu
ñunde'i Zoán,
44 vi ni sa'a ya ja ndute yute Egipto
ni nduu niñi,
te tu ni kuu ka vi ko'o ñayiu ndute
yun.
45 Vi ni tetniuu ya kua'a ndeva'a
chiukun ja ni ka jaa ña ti jin
ñayiu Egipto yun,
vi likuara ja ni ka sa'a ti kua'a
jakue'e.
46 Vi ni tetniuu ya tika langosta
ja ni ka jaa ti ja kee nuu
ñunde'i
vi ni ka xnaa ti taka ja ka jitu
ñayiu.
47 Vi ni sa'a ia Dios ja ni kuun ñiñi
na'nu ndeva'a ja ni xnaa ña
jin tnu uva
vi yua'a xeen ndeva'a ja ni teñu'u
ña jin tnu tichi iuu.
48 Te ni ja'ni ña ñiñi yun jin
ndikachi,
te ni kuun ña tajan jin isndiki, te
ni ka ji'i ti.
49 Te ni sa'a ya ja ni ka tna'a
ndeva'a ñayiu Egipto
tnundo'o,
chi ni tetniuu ya ja kiti ini ya vi
tno'o xeen vi tno'o suchi ini,
ndi'i ka kuu na kuinio in yukun
ka'nu ia ka jinokuechi nuu
ya ja vi xnaa ña.
50 Chi ni xne'e ia Dios ja kiti ini
ya siki ñayiu yun, te tu ni
skaku ña ya ja vi kui,
chi ni jandetu ya ja ni ka ji'i ñayiu
yun ndi'i ni nuu kue'e.
51 Chi ni sa'a ya ja ni ka ji'i ndi'i
seyii xtnañu'u ñayiu Egipto,
ja ka kui tatatno'o Cam.

52 Yun te ni ndene'e ya ñayiu
ñuu ya na kuinio jin in taju
ndikachi,
te kua'an ya jin, ichi nuu ñu'u te'a.
53 Te ni ondeka gua'a ña ya jin,
nagua ja ma vi koyu'i.
Su ñayiu Egipto ja ni ka oka'an u'u
ña, chi ni sa'a ya ja ni ka
sa'ui nuu ndute mar.
54 Yun te ni jino ya jin ñayiu ñuu
ya nuu ñu'u ii ya,
nuu oo yuku ja ni kindee ya jin
jandakui ya nuu ñayiu ni ka
oo ñuu yun.
55 Te vi jin nuu ñayiu ñuu ya, te
ni skunu ya ñayiu ni ka oo
ñuu yun,
te ni ja'nde ya ñu'u yun ja vi sa'a
jajin ñayiu Israel,
te ni jiña'a ya ve'e ja ni ka xnden-
doo ñayiu yun ja vi koi.

56 Su ni ka jito tnuni ñayiu Israel
ia Dios, te ni kiti ini ia oo
ndee sukun,
chi tu ni ka skunkui tno'o ni
tatnuni ya.
57 Chi saa sua'a ni ka ndajiokuiin,
te ni ka ndakoi siki ia Dios,
nagua ni ka osa'a ndi nija'nui,
chi inu tno'o ndeva'i, nagua
sa'a in kuji ja tu tiuu ndaa.

58 Chi ni ka sa'i ja ni kiti ini ya nuu ka chiñu'i chu'chi,
vi ni kuu kuiñu ya nuu ni ka sa'i chu'chi jin yutnu.
59 Te nuu ni jini ia Dios ja siun ka sa'i, te ni kiti ini ndeva'a ya,
te in jichi ni ni skexiko ya ñayiu Israel.
60 Te ni xndendoo ya ve'e ii ya ja oo ñuu Silo,
ja ni okuu ve'e sa'un nuu ni oo ya ne'u ñayiu Israel.
61 Te ni jandetu ya ja ni ka jiso ñayiu ka ka'an u'u ña jin ya,
jatnu ii nuu xne'e ja ni oo jaka'nu ya vi ja ye'e tajan ya.
62 Te ni kiti ini ndeva'a ya nuu ñayiu ñuu ya,
te ni jandetu ya ja kua'i ni ka ja'ni ña jin yuchi kani.
63 Te ni ka kai suchi yii kuechi,
te tu na in ni jita ka yaa ja vi tnanda'a suchi si'i ndutu.
64 Te jin yuchi kani ni ka ja'ni ña jin sutu,
te tu ni kuu ja vi nda'i ndee ña ñasi'i de ja ni ka ndonda'u ña.

65 Yun te ni ndakoo Jito'o na kuinio in ñayiu ja ni ndoto nuu kixin,
axi kuu ya na kuinio in tee jaxin tna'a ja ni jini de jin texeen,
te kana kua'an kana vaa de.
66 Te ni kundee ya nuu ñayiu ka ka'an u'u ña jin ya, te ni ka ndakaka yatai,
te ni ka kendoo kanoi nikuii nikani.
67 Te ni skexiko ya ñayiu ka kuu ndikin tata José,
te tu ni kaji ya ñayiu ka kuu tatatno'o Efraín.
68 Su ni kaji ya tatatno'o Judá,
vi yuku Sión ja kutoo ndeva'a ya.
69 Te nuu yuku sukun yun ni sa'a ya ve'e ii ya ja sukun na kuinio andivi,
te ni jani yutnu ya ja siun ni na koo nagua oo ñuyiu.
70 Te ni kaji ya David, tee ji-nokuechi nuu ya,
ja ni okuu de tee ni ojito ndikachi.
71 Te ni xtajioo ña ya ja ma kotaa ka de ndikachi,
nagua ja kokoto de ñayiu ñuu ya ja ka kui ndikin tata Jacob,
ja suni ka kui ñayiu Israel, ja ni sa'a jajin maa ia Dios.
72 Te ni ojito gua'a ña David jin ñayiu ñuu ia Dios
vi ni ondeka ndaa kuiti ña de vi ni ojini de naxa koto ña de.

79

Ka kusuchi ini ñayiu ja ni naa Jerusalén
Yaa ni tee Asaf

1 Ni kiukuei ñayiu inka ñuu nuu ñuu ja ni sa'a jajin ni, vi Dios,
te ni ka sa'a ne'e ni ka sa'a yichi veñu'u ii ni, vi ni ka xnani ndi'i Jerusalén.
2 Te ni ka xndendoi yiki kuñu tee ni ka ojinokuechi nuu ni,
ja ni ka jaa ña kiti ndagua, vi ni ka jaa ña kiti yuku jin ñayiu maa ni.
3 Te ni ka jati niñi ñayiu Israel ninii Jerusalén na kuinio ndute,
te ni in ñayiu, tu na in ni oo ja tayu'u ña jin.
4 Te ka kendoo san jakanoo nuu ñayiu sava ka ñuu ja ka oo yatni jin san,
vi ka jaku ndee ña ñayiu ka oo xiin nuu ka oo san, vi ka sa'a kuasun ñai.

5 ¿Nasaa ka kiuu kuu ja kokiti ini ni nuu in in san, vi Jito'o san?
¿A vi siun ni kokiti ini ni, na kuinio in ñu'u ja kai koko koko?
6 Kokiti ini ni nuu ñayiu sava ka ñuu ja tu ka jini ña jin ni,
vi nuu ka tatnuni rey ja tu ka ndakakune'e ña jin ni.

7 Chi ni ka ja'ni ña de jin ndikin tata Jacob,
te ni ka xnaa de ñuu ni.
8 Te ma tetniuu ni tnundo'o siki in in sein ja ja'a yika kuechi ni ka osa'a ndi nija'nu san.
Ne'e ñama ni, te kunda'u ini ña ni, chi ja ni ka kuita sa'un san.

9 Chituu ña ni, vi Dios, chi maa ni kuu ia skaku ni'nu ña, nagua ja na koka'nu sivi ni.
Skaku ni'nu ña ni nagua ja na koo jayiñu'u nuu ni,
te kuaka'nu ini ni jin yika kuechi ka sa'a san.
10 Chi kana saa vi kachi ñayiu sava ka ñuu: "¿Ndenu oo tu Dios ñayiu ya'a?"
Te kuandetu ni na vi kuni san naxa ndaxtenaa ni ñayiu ni ka ja'ni ña jin tee ni ka ojinokuechi nuu ni,
nagua ja suni na vi kuni ñayiu tu ka jini ña jin ni.
11 Te konini ni ja ka kana nda'u ñayiu ka ndesi vekaa,
te jin ja jaka'nu ni skaku ni'nu ni ñayiu ka oo ja vi kui.
12 Te ndajione'e ni uja jakue'e siki ñayiu sava ka ñuu ja ka oo yatni jin san,
nagua ni ka takanoo ñai jin ni, vi Jito'o san.
13 Te sein, chi ñayiu ñuu maa ni ka kuu san,
vi ka kuu san na kuinio ndikachi ja ka ñu'u ti nuu ite kuikuii ni,
te siun ni vi kosa'a ka'nu ña san,
te nikuii nikani vi kokata san yaa ja ka sa'a ka'nu ña san.

80

Vi kakanta'uo ja na chituu ña ia Dios
Yaa ni tee Asaf

1 Konini ni joo tno'o ka'an san, vi Dios, maa ni ja jito jini ni ñayiu Israel,
vi ndeka nduu ni ndikin tata José na kuinio ndikachi,
maa ni ja nukoo ni tatnuni ni ne'u nuu ka nukuiin ja ka nani querubin siki jatnu ii ni.
Xtuu nuu ni,
2 te xne'e ni jaka'nu ni nuu ndikin tata Efraín vi nuu ndikin tata Benjamín,
vi nuu ndikin tata Manasés.
Ne'e ni te skaku ni'nu ña ni.
3 Tata Dios, ndasa'a ña ni nagua ni ka oo san ndee ama ka.
Kunda'u ini ña ni jin in in san, te skaku ni'nu ña ni.

4 Jito'o ja kuu ni ia Dios ndakui ndeva'a, ¿nasaa ka kiuu kuu ja kokiti ini ni
ja vi ma konini kuiti ni tno'o ja ka ndakuatu ñayiu ñuu ni?
5 Te ni sa'a ni ja ka kusuchi ndeva'a ini san,
te vi tenuu san kuu ja ka jaa ka ji'i san.
6 Te ni jandetu ni ja ka sa'a kuasun ña ñayiu sava ka ñuu ja ka oo yatni jin san,
vi ka jaku ndee ña ñayiu ka ka'an u'u ña jin san.

7 Tata Dios ja kuu ni ia ndakui ndeva'a, ndasa'a ña ni nagua ni ka oo san ndee ama ka.
Kunda'u ini ña ni jin in in san, te skaku ni'nu ña ni.
8 Chi ni ndene'e ña ni na kuinio in tnu uva ndee ñuu Egipto,
te ni skunu ni ñayiu tu ka jini ña jin ni,
ja ni ka oo ñuu ya'a, te yun ni ndaxtee ña ni na kuinio in tnu uva.
9 Te ni ndasavii ni ñunde'i nuu oo tnu,
te ni ndee yo'o tnu, te ni chitu nii ñuu ya'a.
10 Te ni chisa'u kati tnu yuku ka oo ya'a,
vi ni ka chisa'u nda'a tnu uva yun tnu itni na'nu.
11 Te ni ka kuu nani nda'a tnu ja ni kentakuei guaa ndee yu'u ndute mar,

te se'e tnu ja ni nana ndee yika
tnu, ni kentakuei guaa ndee
yute Éufrates.
12 Te ¿nau ja ni xnani ni korra ja
ndesi nuu oo tnu uva ni?
Te ndi'i ni ñayiu ka ya'a ichi yun
ka ja'nde ti.
13 Te ka skuechi kueli ña kini yuku
vi ka jaa ña kiti yuku.

14 Vitna te ndajiokuiin ni, vi Dios,
ja kuu ni ia ndakui ndeva'a,
te nuu oo ni ndee andivi, kondia'a
ni naxa ndo'o tnu uva ni.
Ne'e ni te kokoto ni tnu.
15 Chi jin nda'a maa ni ni ndaxtee
ni tnu,
te ni sa'a yutnu maa ni se'e tnu ja
ni nana ndee yika tnu.
16 Te ni ka ja'nde ñayiu tnu uva ni
vi ni ka teñu'u tnu.
Te xnaa ni ñayiu yun jin ja kiti ini
ni.
17 Su chituu ni tee ni kaji maa ni
vi se'e tee ni jani yutnu ni.
18 Chi saa te ma vi kujioo san nuu
ni.
Ndataa ni ja ka teku san, te vi
kondakakune'e ña san jin
ni.
19 Jito'o ja kuu ni ia Dios ndakui
ndeva'a, ndasa'a ña ni
nagua ni ka oo san ndee
ama ka.
Kunda'u ini ña ni jin in in san, te
skaku ni'nu ña ni.

81

Vi kata sii ini ni nuu ia Dios
Yaa ni tee Asaf

1 Vi kata sii ini ni nuu ia Dios, ia
taa ja ndakuio.
Vi kana sii ini ni ja ka sa'a ka'nu ni
ia Dios ñayiu ka kuu ndikin
tata Jacob.
2 Vi kata ni yaa vi skaxin ni pan-
dero,
te vi tee ni yutnu kaxin vi yutnu
nda'i.
3 Te vi tiuu ni ndikin kiuu ndayoso
jaa yoo, vi kiuu ja nduu
sagua yoo ja kuu llena,
vi kiuu ka sa'o viko ka'nu.
4 Te ya'a kuu in ja kanuu ja vi sa'a
ñayiu Israel,
chi in tno'o ja ni tatnuni ia Dios
nuu ndikin tata Jacob kuu.
5 Te ya'a kuu ja ni tatnuni ya nuu
ndikin tata José,
na ni ndakoo ya siki ñayiu Egipto.

Ni onini san in sa'an ka ka'an
ñayiu ja tu jinkui'nu ini san.
6 Te kachi ia Dios: “Ni kindee rin
in javee ja ni ka ondiso ron,
te ni ka ndoo uun nda'a ron jin
tniuu ndee ja ni ka osa'a
ron.
7 Te nuu ni ka tna'a ron tno'o suchi
ini, ni ka kana ron nuu rin,
te ni skaku ni'nu ña rin, te ndee
nuu viko tnutnuu yun oo
rin,
te ni onini rin tno'o ka ka'an
ron, te ni jito tnuni ña rin
nuu ñu'u ndute nuu nani
Meriba.

8 ’Te maa ron ja ka kuu ron ñayiu
ñuu rin, vi konini tno'o ja
na ka'an rin nuu ron,
vaa nuu sua'a te vi konini ron
ñayiu Israel tno'o ka'an rin.
9 Vaa ma vi koneva'a ron chu'chi
ñayiu inka ñuu ve'e ron,
ni ma vi junkuiin jiti ron nuu
chu'chi ja tu ka jini ron.
10 Chi maa rin kuu Jito'o Dios ron
ja ni ndene'e ña rin Egipto.
Vi kune yu'u ron, te na tnaa rin ja
vi kaa ron, jiña'a rin.

11 ’Su tu ni ka kuini ñayiu ñuu rin
ja vi konini tno'o ni ka'an
rin,
te ni tu ni ka kuini ñayiu Israel ja
vi kuantno'o ñai.
12 Te yun kuu ja ni xndendoo rin
jin, chi inu ndee ndeva'a ini
anui,
te ni ka sa'a mai nagua ka kuini.
13 Su nuu sua'a te ni ka onini
ñayiu ñuu rin tno'o ni ka'an
rin nui,
te ni ka jika ñayiu Israel nuu ichi
rin.

14 Nuu saa, chi vi nunuu sua'a ni,
te xnaa rin ndi'i ñayiu ka
ka'an u'u ña jin nuu siun,
te tetniuu rin tnundo'o vi tna'a
ñayiu ka ndakoo siki.
15 Te ñayiu ka skexiko ña jin rin
ja kuu rin Jito'o, vi ka'nu
jiti nuu rin ja vi chiñu'u ñai
nuu siun.
Su tuu, chi nikuii nikani vi kotna'i
tnundo'o.
16 Te nuu maa ñayiu ñuu rin, chi
kokuña'a rin triu gua'a ja vi
kokai,
te kokuña'a rin nduxi ja kee yika
kava ja vi koko'i vi ndee vi
ndenuu ini nuu siun”,
kachi ia Dios.

82

Dios kuu ia ka'nu ja ja'nde ndaa ya kuechi
Yaa ni tee Asaf

1 Maa ia Dios tatnuni nuu ka
ndututu chu'chi ka oo ndee
andivi,
nagua ja ka'nde ndaa ya kuechi
siki chu'chi yun.
2 Te jiña'a ya: “¿Nasaa ka kiuu
vi koka'an ni'nu ron ja ja'a
tniuu kue'e,
ja maa ni ka chituu ron ñayiu ka
sa'a jakue'e?
3 Vi ka'an ni'nu ja ja'a ñayiu inu
vita vi ja ja'a suchi ka kuu
la'u.
Vi sa'a ndaa ja ja'a ñayiu ka tna'a
tnundo'o vi ñayiu tu sa'un
nagua ka neva'a.
4 Vi ndatau ñayiu ka tna'a
tnundo'o vi ñayiu tu sa'un
nagua ka neva'a.
Vi skaku ni'nu jin nuu nda'a ñayiu
kue'e.

5 ’Chi tu ka jini ron ja ka kuu ron
chu'chi, te ni tu ka jinkui'nu
ini ron,
te ka jika ron ñunee, te ka kisi
ndi'i ja oo ñuyiu.”
6 Te jiña'a rin: “Chu'chi ka kuu
maa ron,
te ndi'i ron ka kuu se'e Dios, ia oo
ndee sukun.
7 Su visi ni saa, te vi kuu ron,
nagua ka ji'i ndi'i ñayiu,
te vi ndonso ron nagua ka ndonso
tee ka tatnuni”, jiña'a rin.

8 Ndakoo ni, vi Dios, te sandaa ni
kuechi ñayiu ñuyiu,
chi maa ni kuu Jito'o ñayiu ndi'i
ñuu.

83

Ka ndakuatu ñayiu ja na chituu ña ia Dios
Yaa ni tee Asaf

1 Ma kasi yu'u ni, vi Dios, ja ma
ka'an ni,
te ni ma kendoo titi'i ni.
2 Chi ni ka kuvaa ñayiu ka ka'an
u'u ña jin ni,
te ni ka ndakoo ñayiu ka skexiko
ña siki ni.
3 Chi ka ndatno'o yu'i ja vi ndakoi
siki ñayiu ñuu ni,
vi ka ndatno'i ja vi ndakoi siki
ñayiu jito jini maa ni, vi
Dios.
4 Te ka kachi: “Ne'ekuei ni te na
vi xnao jin, nagua ja ma vi
koo kai ñuu ya'a,
nagua ja ma vi kondaka'an sa'un
ka ña jin ñayiu Israel”, ka
kachi.
5 Chi ni kintna'a tno'o ka ndatno'i,
te invaa ni tno'o ka ka'in,
te ni ka sa'i in tratu ja vi ndakoi
siki ni, vi Dios.
6 Te sui ka kuu tatatno'o Edom vi
tatatno'o Ismael,
vi ñayiu ñuu Moab vi ndikin tata
Agar,
7 vi ñayiu Gebal vi ñayiu Amón, vi
ñayiu Amalec,
vi ñayiu filisteo vi ñayiu ka oo
ñuu Tiro.
8 Te suni ndee ñayiu Asiria ni ka
kututu jin ñayiu yun,
te ni ka chituu ñai jin ñayiu ka
kuu tatatno'o Lot.

9 Sa'a ni jin ñayiu yun, vi Dios,
nagua ni sa'a ni jin ñayiu
ñuu Madián
vi nagua ni sa'a ni jin Sísara vi jin
Jabín yute Cisón.
10 Te ni xnaa ni de nuu nani
Endor,
te ni ka te'i yiki kuñu de ja ni ka
nduu ja'an nuu ñu'u yun.
11 Sa'a ni jin tee ka kuu nija'nu
yun nagua ni sa'a ni jin
Oreb vi jin Zeeb.
Sa'a ni jin ndi'i tee ka tatnuni yun
nagua ni sa'a ni jin Zeba vi
jin Zalmuna,
12 chi ni ka kachi de: “Na vi sa'a
jajion nuu oo ite maa ia
Dios”.

13 Sa'a ni, vi Dios, ja na vi kio-
tuu de na kuinio in yutnu
tindiki ja jiso ña tikacha,
axi na kuinio nda'a yichi ja xtechi
ña tachi,
14 axi na kuinio ñu'u ja teñu'u in
tinduu ka'nu,
na kuinio yaa ñu'u ja teñu'u yúku
nuu ka oo yutnu.
15 Te saa sondikin ni ñayiu yun jin
sau xeen ni,
vi siu'u ni ñayiu jin tikacha ni.
16 Sa'a ni ja na vi ndukanoo
ndeva'a ñayiu yun,
nagua ja na vi ndanduku ñai jin
ni, vi Jito'o san.
17 Te siun ni na vi kendoo kanoi vi
na vi kunu nuu ini,
te vi ka kukanoi, te na vi kui.
18 Te na vi kuni ñayiu yun ja maa
ni kuu Jito'o,
te maintno'o maa ni oo ndee
sukun, siki ndi'i ja oo
ñuyiu.

84

Ka ndioo inio ja vi koo ve'e ia Dios
Yaa ni ka tee ndikin tata Coré

1 Nase luluu kaa ve'e nuu oo ni,
vi Jito'o san, ja kuu ni ia
ndakui ndeva'a.
2 Te ndioo ndeva'a ini anu san ja
koo san veñu'u ni, vi Jito'o
san,
te ndi'i san jin anu san vi jin yiki
kuñu san kata san yaa ja
kusii ini san nuu ni, vi Dios,
ja kuu ni ia teku.

3 Te vi ndee tisala ka kuu tixi'i ka
ni'i ti ve'e ti ini veñu'u ni,
vi tixiko ka sa'a ti taka ti nuu vi
ta'u se'e kueli ti yatni nuu
oo altar ni, vi Jito'o san,
ja kuu ni ia ndakui ndeva'a, vi rey
san vi Dios san.
4 Na ta'u na ndetu ñayiu ka oo ve'e
ni,
chi nikuii nikani ka sa'a ka'nu ñai
jin ni.

5 Na ta'u na ndetu ñayiu ka ni'i
jandakui nuu ni,
te maa ni ka ndioo ini ja vi kakai
nuu ichi ni ja kentakuei
ndee yuku Sión, vi Dios.
6 Te nuu ka jikai in chiko'i nani
“nuu ka nda'i” ja kuu ñu'u
yichi,
te ndasama ja nduu na kuinio in
nuu kee ndute,
te kuun sau, te chitu ndute nuu
pila.
7 Te in kiuu in kiuu vi nduu ndakui
kai nuu kua'ankuei,
te nuu kentakuei Sión, te yun vi
kuni ia Dios.

8 Konini ni joo tno'o ja ndakuatu
san nuu ni, vi Jito'o san, ja
kuu ni ia ndakui ndeva'a.
Konini ni joo tno'o ka'an san, vi
Dios Jacob.
9 Kondia'a gua'a ni tee kuu rey ja
ni kaji maa ni, vi Dios,
chi maa ni kuu ia jito jini ña jin in
in san.

10 Chi gua'a ka kuu ja koo san
in kiuu nuu ve'e maa ni, vi
Dios,
masu ja koo san in mil kiuu ndee
inka nuu.

Chi junkuaan ka ini san ja kokoto
san ye'e ve'e ia Dios, masu
ja koo san nuu oo jakue'e.
11 Chi ye'e ia Dios nuu ka oo vi jito
jini ña ya jion.
Te jiña'a ya java'a vi jayiñu'u nuu
ñayiu ka jika ndaa nuu ya,
te tu kuxii ya javii java'a ya nui.
12 Te na ta'u na ndetu ñayiu ka
kukanu ini ña jin ni, vi
Jito'o san,
ja kuu ni ia ndakui ndeva'a.

85

Xne'e ni ja kunda'u ini ña ni, vi Dios
Yaa ni ka tee ndikin tata Coré

1 Gua'a ndeva'a Jito'o kuu ni jin
ñayiu ñuu ni, vi Dios,
chi ni sa'a ni ja ni ka ndajiokuiin
ndikin tata Jacob nuu ni ka
oi ñuu ñayiu ni ka ka'an u'u
ña.
2 Te ni jaka'nu ini ni jakue'e ka
sa'a ñayiu ñuu ni,
vi ni xnaa ni ndi'i yika kuechi.
3 Te ni ya'a ini ni jin ja kiti ini ni,
te tu ka kiti ini ndeva'a ni nuu in
in san.

4 Ndasa'a ña ni inka jichi, vi Dios,
ja kuu ni ia skaku ni'nu ña,
te ma kokiti ini ka ni nuu in in san.
5 Chi ¿a vi siun ni kokiti ini ni nuu
in in san?
¿Te a vi nikaa niki'in ni kokiti ini
ni?
6 ¿A ma ndataa ni tno'o ndee ini,
nagua ja na vi ndusii ini ñayiu
ñuu ni?
7 Ne'e ni, te kunda'u ini ña ni, vi
Jito'o san,
te skaku ni'nu ña ni.

8 Te konini san tno'o ja ka'an Jito'o
Dios,
chi ka'an ya ja vi koo mani ñayiu
ñuu ya vi ñayiu ka sa'a
ndaa nuu ya,
nagua ja ma vi ndukue'i ja vi nda-
jiokuiin vi sa'i taka jakue'e.
9 Chi jandaa ja yatni ñu'u oo ia
Dios ja skaku ni'nu ya ñayiu
ka yu'u ni'nu ña jin ya,
nagua ja koo ja ye'e tajan ya nuu
ñuo.

10 Te vi nukuntna'a ja nda'u ini ya
jin tno'o ndaa,
te vi ndakanu ni'nu tna'a tniuu
ndaa jin jamani.
11 Te kute tno'o ndaa nuu ñu'u,
te vi kunio tniuu ndaa ndee an-
divi.
12 Chi tetniuu Jito'o kua'a sau,
te vii ndeva'a vi kuva'a nuu
ñunde'io.
13 Te kokoxno'o tniuu ndaa nuu ya
ki'in
ja kosava'a ichi nuu ki'in ya.

86

Maintno'o maa Dios kuu Jito'o
Yaa ni tee David

1 Kune'e xini ni joo, vi Jito'o san,
te konini ni tno'o ka'an san,
chi kusuchi ndeva'a ini san vi tu
sa'un nagua neva'a san.
2 Koto kuni ña ni jin san, chi tee
ndaa kuu san nuu ni, vi
Dios.
Skaku ni'nu ña ni jin san, chi nuu
maa ni jinokuechi san, te
kukanu ini ña san jin ni.
3 Kunda'u ini ña ni jin san, vi Jito'o
san,
chi ndi'i ni kiuu jikanta'u san nuu
ni.
4 Ndataa ni tno'o sii ini nuu
anu san ja kuu san tee ji-
nokuechi nuu ni,
chi nuu maa ni ndakuatu san, vi
Jito'o san.
5 Chi ia gua'a kuu ni, vi Jito'o san,
te jaka'nu ini ni yika kuechi
ñayiu,
te kunda'u ndeva'a ini ni jin ndi'i
ñayiu ka ndakakune'e ña
jin ni.
6 Konini ni joo tno'o ja ndakuatu
san nuu ni, vi Jito'o san,
te tanuu ni tno'o ja jikanta'u san
nuu ni.

7 Te kiuu ja tna'a san tno'o suchi ini, te kana nda'u san nuu ni,
chi jini san ja konini ni tno'o ka'an san.

8 Tu na in chu'chi ja kitna'a inuu jin maa ni, vi Jito'o,
te ni tu na in kuu sa'a tniuu sa'a maa ni, vi Dios.
9 Te ndi'i ñayiu ñuyiu ja ni sa'a ni, kikuei nuu maa ni, vi Jito'o san,
ja vi chiñu'u ñai, te vi sa'a ka'nu ñai jin ni.
10 Chi ia ka'nu kuu ni, te sa'a ni tniuu vii tniuu va'a,
te maintno'o maa ni kuu ia Dios.

11 Kaxtno'o ni ichi ni nuu san, vi Jito'o san, te na kaka san ichi ndaa ni.
Sa'a ni ja ndee ini ndee anu san na koyu'u ni'nu ña san jin ni.
12 Te na kosa'a ka'nu ña san jin ni, jin ndi'i san jin anu san, vi Jito'o, ja kuu ni ia Dios san,
te nikuii nikani kochiñu'u ña san jin ni.
13 Chi kunda'u ndeva'a ini ña ni jin san,
te ni skaku ni'nu ña ni ja tu ni kanakau san nuu ñuu ji'i.

14 Ni ka ndakoo ñayiu inu xeen siki san, vi Dios,
vi in tnii ñayiu ka ja'ni ndiyi ka nduku ja vi ka'ni ña jin san,
te ñayiu yun, chi tu ka nee yiñu'u sa'uin nuu ni.
15 Su maa ni, vi Jito'o, chi kuu ni ia Dios nda'u ini vi ka'nu ndeva'a ini ni,
te kuekuee kiti ini ni vi kutoo ni ñayiu, te sa'a ndaa ni.
16 Ndaka'an ña ni jin san, te kunda'u ini ña ni.
Ndataa ni ja ndakui ni nuu san ja kuu san tee jinokuechi nuu ni,
te skaku ni'nu ña ni jin san.
17 Xne'e ni ja kunda'u ini ña ni jin san, nagua ja na vi kuni ñayiu ka skexiko ña jin san,
te na vi kukanoi, chi ni chituu ña maa ni, vi Jito'o, vi ni ndasa'a sii ini ña ni.

87

Kutoo ia Dios ñuu Jerusalén
Yaa ni ka tee ndikin tata Coré

1 Ndee nuu yuku ii Sión ni skuja ia Dios cimiento ñuu ya.
2 Te kutoo ka Jito'o ye'e yuku Sión,
saa nagua kutoo ya sava ka ñuu ñayiu Israel.
3 Ka kachi ñayiu ja luu ndeva'a ka kaa ron ja kuu ron ñuu ia Dios.

4 Te ñayiu ja ka jini ña jin san ka kuu ñayiu Egipto vi ñayiu Babilonia,
vi ñayiu filisteo vi ñayiu ñuu Tiro vi ñayiu Etiopía,
te ka kachi: “Ñayiu ya'a ni ka nduu ñayiu yuku Sión”.
5 Te ñayiu yuku Sión ya'a vi kachi: “Ñayiu ya'a vi ñayiu yun ni ka kaku ñuu ya'a,
te maa ia Dios oo ndee sukun ni jani yutnu ñuu ya'a”.
6 Te ndasoo maa Jito'o sivi in in ñayiu nuu liuru nuu ka yoso sivi maa ñayiu ñuu ya,
te tee ya nuu tutu ja koka'an: “Ñayiu ya'a ni ka kaku yuku Sión”.

7 Te ñayiu ka jita yaa vi ñayiu ka jita ja'a, vi kachi:
“Nuu maa ron ja kuu ron yuku Sión oo ndi'i ja teku rin”.

88

Chituu ña ni jin san, vi Dios
Yaa ni ka tee ndikin tata Coré vi Hemán

1 Jito'o san, maa ni kuu Dios, ia skaku ni'nu ña jin san,

te nduu vi ñuu ni kana nda'u san nuu ni ja chituu ña ni jin san.
2 Te na kenta joo tno'o ja ndakuatu san ndee nuu ni,
te konini ni joo tno'o ja kana nda'u san.
3 Te kua'a ndeva'a jakue'e oo siki san,
ja vi ja oo ni ka san ja kanakau san nuu ñuu ji'i.
4 Te vi ja ka ka'u ña jin san ne'u ñayiu ka jinkoyu'u,
te kuu san na kuinio in tee ja tu ondakui sa'un ka de,
5 ja ni ka xndendoo ña jin san ne'u ndiyi.
Te kuu san na kuinio in tee ni ka ja'ni ña jin yuchi kani,
te ni ka tayu'u ña chii ñu'u, na kuinio ñayiu ni ndunaa ini ni,
te tu jito jini ka ni jin.
6 Te ni tnaa ña ni in yau kunu ndeva'a,
vi in nuu nee ndeva'a.
7 Te kiti ini ndeva'a ni siki san,
te ni tetniuu ni tnundo'o tna'a san, na kuinio nuu kani xeen ña ola ndute mar.
8 Te ni xtajioo ni ñayiu ka ndeka tna'a gua'a jin san,
te ni sa'a ni ja ni ka skexiko ñai jin san,
te na kuinio ja ni ndesi san, te ña kuu ja yaa san.
9 Te kua'an masa'u nduchi nuu san ja nda'i ndeva'a san,
te ndi'i ni kiuu kana san nuu ni, vi Jito'o san,
te kane'e san nda'a san ichi nuu oo ni.
10 Te ¿a sa'a ni in tniuu vii tniuu va'a nuu ñayiu ni ka ji'i?
¿A kuu vi ndakoo ndiyi, te vi ndakuanta'ui nuu ni?
11 Te ¿a kuu vi kuña'a nuu ndiyi ja ka yiyu'u chii ñu'u ja kunda'u ini ni jin?
¿Axi kuu vi kuña'a ja ia ndaa kuu ni nuu ndiyi ka oo ñuu ji'i?
12 ¿Te a kuu vi ndakuni ndiyi ka oo ñunee, tniuu vii tniuu va'a vi tniuu ndaa ja sa'a ni nuu ka oi ñuu nuu ni ka ndunaa ini?

13 Su sein, chi kana nda'u san nuu ni, vi Jito'o san, ja chituu ña ni,
te in ne'e in ne'e ndakuatu san nuu ni.
14 Te ¿nau ja skexiko ña ni jin san, vi Jito'o san?
¿Nau ja tu kuini ni ja konini ni tno'o ka'an san?
15 Te vi ndee nuu lule san tna'a ndeva'a san tno'o suchi ini,
te vi ja oo yatni san ja kuu san, chi ni tetniuu ni tnundo'o xeen ndeva'a ja tna'a san,
te ma kundee ka ini san.
16 Chi ni junkau ja kiti ini ni siki san,
te ni skuita ña tnundo'o ni tetniuu ni.
17 Te ndi'i ni kiuu jionduu ña tnundo'o jin san na kuinio ndute,
te ja ni jasi sa'un ña jin san.
18 Chi ni xtajioo ni ñayiu ka ndeka tna'a gua'a jin san, vi ñayiu ka jika in ni jin san,
te vitna, chi maa ni ñunee kuu ja ka oo gua'a jin san.

89

Tu na inka ja kuu inuu jin Jito'o Yaa ni tee Etán, ndikin tata Ezra

1 Siun ni kokata san ja ia nda'u ini kuu ni, vi Jito'o san,
te nikuii nikani kondakani san ja ia skunkuu ndaa kuu ni.
2 Chi kachi san: “Siun ni oo yutnu ja kunda'u ini ni ñayiu, vi Dios,
te maa andivi ja tu sama, xne'e kaji ja skunkuu ndaa ni”.
3 Te ni kachi ni, vi Dios: “Ni sa'a rin in tratu jin in tee ni kaji rin,
te ni kee yu'u rin nuu David, tee jinokuechi nuu rin, te jiña'a rin:
4 Sa'a rin ja siun ni vi koo ndikin tata ron,

te nikuii nikani vi koo tee vi kotatnuni nuu tniuu ron”, kachi ya.

5 Ndi'i ja ka oo andivi ka sa'a ka'nu ña jin ni, vi Jito'o san, jin tniuu vii tniuu va'a ja sa'a ni,
te suni ka chiñu'u ña ia ka jinokuechi nuu ni ja skunkuu ndaa ni.
6 Chi tu na in ia oo andivi ja kintna'a inuu jin maa Jito'o,
te ni tu na in chu'chi ja kintna'a inuu jin ya.
7 Ka ndututu ia Dios jin ia ka jinokuechi nuu ya,
te ndi'i ia yun ka yu'u ni'nu ña vi ka nee yiñu'u nuu ya,
te ka'nu ndeva'a kuu ya vi ioo ndeva'a tniuu sa'a ya saa ndi'i ia ni ka jionduu ña jin ya.
8 Maa ni kuu ia ka'nu ndeva'a, vi Jito'o san,
te tu na in kintna'a inuu jin ni, te oo maa ni jin ndi'i jaka'nu ni vi tno'o ndaa.
9 Te maa ni tatnuni nuu ndute mar ja jiondiso xeen ndeva'a nuu de,
vi junkani ni ola ndute ja ndakoo sukun ndeva'a de.
10 Te ni skuechi ni kiti xeen ñu'u nuu ndute mar nani Rahab na kuinio in yiki kuñu ndiyi,
te jin jandakui ni, ni jatenuu ni ja ka ka'an u'u ña jin ni.
11 Te kuenta maa ni kuu andivi vi suni kuenta maa ni kuu ñuyiu,
chi maa ni ni sa'a ñuyiu vi ndi'i ja oo nui.
12 Maa ni, ni sa'a ñu'u oo ichi norte vi ñu'u oo ichi sur,
te yuku Tabor vi yuku Hermón ka jita yaa nuu ni.
13 Te ka'nu ndeva'a kuu nda'a ni, te ndakui nda'a kua'a ni,
te xne'e nda'a ni ja kundee ni, kuu nija'nu ni.
14 Te tatnuni ni jin tno'o ndaa vi sa'a ndaa ni,
te yoxno'o ja nda'u ini ni vi tno'o ndaa ichi nuu ni kua'an.
15 Na ta'u na ndetu ñayiu ka jini vi ndakakune'e ña jin ni,
chi koye'e ni nuu ichi ka jikai.
16 Chi ndi'i ni kiuu ka kusii ini ja ka ndakakune'e ñai jin ni,
te ka sa'a ka'nu ñai jin tniuu ndaa ja sa'a ni.
17 Chi maa ni kuu jandakui mai vi in jaka'nu ndeva'i,
te kaya kua'a jandakuio, chi saa kuini maa ya ja sa'a ya.
18 Chi maa ni, vi Jito'o san, kuu ia jito jini ña,
te maa ni kuu ia ii ñayiu Israel, vi kuu ni rey san.

19 Yun te ni ka'an ni nuu ni skuni ni ñayiu ka jinokuechi ndaa nuu ni,
te jiña'a ni: “Ni kaji rin in tee tu ioo,
te ni sa'a ka'nu rin de vi ni chituu rin jin de.
20 Te ni junku'un rin David, tee jinokuechi nuu rin,
te ni joso rin texe'en rin xini de, te ni jani rin de ja kokuu de rey.
21 Te siun ni kochituu rin de,
te jin jaka'nu rin, suni kuña'a rin jandakui de.
22 Te ma vi kakuiko sanaa ña tee ka ka'an u'u ña jin de,
te ni in tee ka sa'a jakue'e ma vi kundee siki de.
23 Chi vi jin nuu de, te vi sua'a kitu xia'an rin ñayiu ka ka'an u'u ña jin de,
te xnaa rin ñayiu ka skexiko ña jin de.
24 Te koo de jin tno'o ndaa rin vi jin ja nda'u ini rin,
te jin maa rin, te kokuu ka'nu de.
25 Chi kuña'a rin jaka'nu rin nuu de ja kotatnuni de nii ñuu ka oo yu'u ndute mar,
vi guaa ndee yute Éufrates.”

26 Yun te kachi de: “Maa ni kuu tata san, maa ni kuu ia Dios san,
vi maa ni kuu kava ja skaku ni'nu ña jin san”.
27 “Te sa'a rin ja nduu de seyii xtnañu'u rin,
te kokuu de in rey ka'nu ndeva'a ka ja oo ñuyiu ya'a.
28 Te siun ni kokunda'u ini rin jin de,
te koo yutnu tratu ja ni sa'a rin jin de.
29 Te siun ni vi koo ndikin tata de,
te vi kotatnuni nagua kiuu ja koo andivi.

30 ’Su visi na vi xndendoo ndikin tata de ley rin,
te ma vi kondikin kai nagua tatnuni rin,
31 te nuu ja na vi kuiso kavai tno'o ja kaxtno'o rin,
te ma vi kuantno'o kai tno'o ja tatnuni rin,
32 te visi na ki'in rin in xtnuu xii, te na kani rin jin ja ja'a jakue'e ka sa'i,
te na kuun na kani rin jin ja ja'a yika kuechi,
33 su ma xndendoo sa'un rin ja kunda'u ini rin jin David,
te ni ma ka'ni ña ja sa'a ndaa rin jin de.
34 Te ma ndunaa ini rin tratu ja ni sa'a rin jin de,
te ni ma ndasama rin tno'o ja ni kee yu'u rin jin de.
35 Chi ni kee yu'u maa rin ja ia ii kuu rin,
te ma skua'a tno'o rin nuu David.
36 Chi jiña'a rin nuu de, siun ni vi koo tatatno'o de,
te koo ni nuu tatnuni de nini ye'e nikandii.
37 Te siun ni koyutnu nuu tatnuni de nini oo yoo andivi,
te yoo yun kokuu testiu ndaa ja siun ni kotatnuni de.”

38 Su ni xndendoo nda'u ni rey ja ni kaji maa ni, vi Dios, vi ni skexiko ni de,
te ni kiti ini ndeva'a ni nuu de.
39 Te ni ndaxtu'u ni tratu ja ni sa'a ni jin David, tee jinokuechi nuu ni,
te ndee ñuñu'u ni skunta ni tniuu ka'nu ja ndiso de.
40 Te ni xnaa ni ndi'i muro ja ndesi ñuu de,
vi ni xnani ni ndi'i ñuu ndakui de.
41 Te ndi'i ñayiu ja ka ya'a yun ka su'u nagua ka kuini maa,
te ka jaku ndee ña ñayiu sava ka ñuu ja ka oo yatni yun.
42 Te ni sa'a ni ja ni ka kundee ñayiu ka ka'an u'u ña jin de nuu ni ka jaxin tna'a de,
vi ni sa'a ni ja ka kusii ndeva'a ini ñayiu yun ja ni ka kundei.
43 Vi ni sa'a ni ja tu inu xeen ka yuchi kani ka nee de,
te tu ni chituu ni jin de ja vi kundee de nuu ni ka jaxin tna'a de.
44 Te ni kindee ni jaka'nu de, te ni xnani ni nuu tatnuni de,
te ni skunta ni ndee nuu ñu'u.
45 Chi ni sa'a ni ja ñama ni yii de, visi ñayiu kuechi kuu de,
te ni sa'a ni ja kukanoo ndeva'a de.

46 ¿Nasaa ka kiuu ma konini ni tno'o ka ka'an san, vi Jito'o san?
¿A vi siun ni kokiti ini ndeva'a ni nuu in in san na kuinio ñu'u ja kanda'a?
47 Ndaka'an ni, vi Dios, ja nunuu ni oo san ñuyiu ya'a,
te ndi'i ñayiu ja ni sa'a maa ni, chi nunuu ni ka tekui, te vi kui.
48 Chi tu na in ñayiu teku nikuii nikani ja ma kui,
te ni in ñayiu ma kuu ja kaku nuu kue'e ja ja'ni ña.

49 Jito'o san, ¿ndenu oo ja ni okunda'u ini ni David ndee jana'a,
nagua ni kee yu'u ni jin tno'o ndaa ni?
50 Ndaka'an ni tee ka jinokuechi nuu ni, vi Jito'o san,

ja kua'a ñayiu ka jaku ndee ña jin
san, vi ñayiu kua'a ñuu ka
nani ña jin san.
51 Chi ka kane'e ña ñayiu ka ka'an
u'u ña jin ni, vi Jito'o san,
te ka nani ñai jin san ja kuu san
tee ni kaji ni, ndee ni nuu
jika san.

52 ¡Ka'nu kuu Jito'o nikuii nikani!
Saa na kokuu vi saa na kokuu.

LIURU KUU KUUN

90

Salmos 90—106

Joo ni kuia ka teku ñayiu
Ndakuanta'u Moisés nuu ia Dios

1 Maa ni kuu ia tava'a ña jin san,
vi Jito'o san,
ndee janana'a vi ndee kiuu vitna.
2 Ndee ama ka ja vi junkoo yuku,
vi ja sa'a ni ñu'u vi ñuyiu,
guaa ndee janana'a vi guaa ndee
kiuu sandi'i, maa ni kuu
Dios.

3 Chi maa ni sa'a ja ka nduu ñayiu
ñuyaka,
nuu kachi ni: "Roon, ñayiu ñuyiu,
chi vi nduu ron ñuyaka".
4 Chi in mil kuia kuu na kuinio iku
ja inka ni ya'a nuu maa ni,
axi na kuinio ndesaa ni ore ja ni
ya'a nuu jakuaa.

5 Te xnaa ni ñayiu na kuinio nuu
kee teñu'u,
chi ka kui na ni kuinio in jani,
axi na ni kuinio yuku ja ni jite, te
oo kuikuii tno'o ne'e.
6 Tno'o ne'e ja'nu, te jaa ita,
su tno'o jañini xii, te yichi ndi'i.

7 Chi nuu kiti ini ni, te xnaa ña ni
jin san,
te nuu ka'an xeen ni, te ka yu'u
san.
8 Ni xne'e ni jakue'e ka sa'a san
nuu ni,
te ni ndaxtuu ni yika kuechi ja ka
sa'a yu'u san.
9 Chi ndi'i kiuu ja ka teku san
kua'an naa ja ja'a ja kiti ini
ni,
te ñama ya'a kuia ja ka teku san,
na kuinio nuu jaka nda'u
ini san.
10 Te kuia ja ka teku san kuu maa
ni uni xiko uxi kuia,
te ñayiu inu ndakui ka kentakuei
kuun xiko kuia.
Su visi kua'a kuia ka teku san, su
ndimaa ni ka satniuu ndee
ndeva'a san,
te kua'a tnundo'o tnuneni ka tna'a
san,
te kuia, chi ñama ya'a, te suni
sein, chi ñama ka ji'i san.

11 Chi tu na in jini jandakui
ndeva'a kuu ja kiti ini ni,
te ka'nu ndeva'a kuu ja kiti ini ni
ja kuini ja vi koyu'u ni'nu
ña ñayiu jin ni.
12 Kaxtno'o ni nuu san ja na vi
ka'u san nasaa kiuu ka teku
san,
nagua ja na vi ni'i san tno'o ndichi
ni ja koo ini anu san.

13 ¿Nasaa ka kiuu te saa nda-
jiokuiin ni nuu ka oo san, vi
Jito'o san?
Kunda'u ini ña ni jin san ja ka
jinokuechi san nuu ni.
14 Ka'an nda'u ka'an kee ña ni nuu
ndaki'in in kiuu in kiuu,
te na vi kokata san vi na vi kokusii
ini san ndi'i ni kiuu ja ka
teku san.
15 Ndataa ni tno'o sii ini,
nagua kiuu ja ni tetniuu ni
tnundo'o ni ka tna'a san,
vi nagua kuia ja ni ka jini san
jakue'e.
16 Xne'e ni tniuu ka'nu sa'a ni nuu
maa san
ja ka jinokuechi san nuu ni,
vi jaye'e jatajan ni nuu ndikin tata
san.
17 Te na koo javii java'a ni nuu in
in san, vi Jito'o san.
Sa'a ni ja na kee gua'a tniuu ka
sa'a san jin nda'a san.

Janjaan, sa'a ni ja na kee gua'a
tniuu ka sa'a san jin nda'a
san.

91

Skaku ni'nu ña Jito'o Dios nuu tnundo'o

1 Na ñayiu ja oo nuu nda'a ia oo
ndee sukun,
te koo va'i nuu kati maa ia ndakui
ndeva'a yun.
2 Te kuña'i nuu Jito'o Dios: "Maa
ni kuu ia tava'a ña,
vi ia yituu gua'a ña, vi Dios san, ia
kukanu ini san".
3 Te maintno'o maa ya, guaa skaku
ña jin ni nuu nda'a ñayiu ka
ka'an u'u ña,
vi nuu kue'e xeen ja kuini ja ka'ni
ña jin ni.
4 Te chisa'u ña ya jin ndijin ya,
te ndachindijin ña ya, na kuinio in
kiti ndagua,
te yun koo gua'a ni,
chi tava'a ña tno'o ndaa ya jin ni,
na kuinio kaa tikute.
5 Te ma koyu'u ni ja siu'u ndeva'a
ña tno'o jakuaa,
ni yutnu ndugua ja ka tiuu ña jin
ni tno'o nduu,
6 ni kue'e xeen ja jika nuu nee,
ni jakue'e ja jika sagua nduu ja
xnaa ña.

7 Chi visi in mil ñayiu vi ndonso ja
vi kuu ichi nda'a satni ni,
te uxi mil ichi nda'a kua'a ni,
su maa ni, chi tu nagua ndo'o ni.
8 Chi maa ni kondia'a gua'a ni,
te kuni ni ja vi ndani'i vi ndatna'a
maa ñayiu kue'e jin ja ni ka
sa'i.

9 Chi ni kaji ni Jito'o Dios ja tava'a
ña ya jin ni,
te maa ia ka'nu ndeva'a yun kuu
ia jito jini ña jin ni.
10 Te ma kii ni in jakue'e siki ni,
te ni kue'e xeen, ma koo nuu ve'e
ni.
11 Chi tatnuni ya nuu ia ka ji-
nokuechi nuu ya
ja vi kokoto ña ya ndi'i ni nuu ichi
jika ni.
12 Te vi kotnii ya nda'a ni ki'in ni
nagua ja ma kachi ja'a ni jin ni in
yuu.
13 Te kuain ni'nu ni ndika'a vi koo
xeen ndeva'a,
vi kachi ja'a ni se'e kueli ndika'a
vi kiti xeen ndeva'a.

14 Te kachi ia Dios: "Skaku
ni'nu maa rin jin nuu ndi'i
jakue'e yun,
chi kutoo ñai jin rin,
te koto kuni rin jin, chi jini ñai jin
rin.
15 Te nuu ndakakune'e ñai jin rin,
te konini rin tno'o ka'in,
te koo maa rin jin nuu tna'i tno'o
suchi ini,
te skaku ni'nu rin jin, te kuña'a
rin jayiñu'u nui.
16 Te suni kuña'a rin kuakua'a
kuia ja kotekui,
te xne'e rin nui ja na kuni ja skaku
ni'nu rin jin."

92

Ka ndakuanta'u ñayiu nuu ia Dios

Yaa ka jita kiuu ndatatu

1 Nase guagua'a kuu ja
ndakuanta'u san nuu ni, vi
Jito'o san,
te kata san in yaa nuu maa ni, vi
Dios, ja oo ni ndee sukun.
2 Te tno'o ne'e ndakani san ja ia
nda'u ini kuu ni,
te tno'o jakuaa ndakani san ja ia
skunkuu ndaa kuu ni,
3 nagua kua'an maa yaa ja jita
xtnuu kaxin ja oo uxi tuchi,
vi nagua vita vita jita arpa.
4 Chi sa'a ni ja kusii ndeva'a ini
san jin tniuu vii tniuu va'a
sa'a ni, vi Jito'o san,
te kana san ja kusii ini san jin
tniuu ja sa'a ni jin nda'a ni.

5 Nase nde'e ka'nu tniuu sa'a ni, vi
Jito'o san,
te ndichi ndeva'a ndakani ini ni.

6 Te ñayiu vasa, chi tu ka jini naxa ndakani ini ni,
te ni tu ka jinkui'nu ini.
7 Te ñayiu ka sa'a jakue'e, chi ka jitei na kuinio yuku kuii,
te ndi'i ñayiu ka sa'a jane'e jayichi, chi ka jai na kuinio ita jin ja ka sa'i,
su nikuii nikani ni vi nai.
8 Su maa ni, vi Jito'o san, chi nikuii nikani kuu ni ia ka'nu ndeva'a.
9 Chi jandaa, vi Jito'o san, ja ndi'i ja ka ka'an u'u ña jin ni vi naa,
te vi kutenuu ndi'i ñayiu ka sa'a jakue'e.

10 Su maa ni, ndataa jandakui san, nagua ndakui in is-ndiki makaa sukun.
Te ni joso ni tatna xiko asin xini san ja ni kaji ña ni.
11 Te kuni san jin nuu san naxa ka ndondiso ñayiu ka ka'an u'u ña jin san,
te konini san ja ka kana nda'u ñayiu ka ndakoo siki san.

12 Te ñayiu ndaa, chi vi jaa vii ndeva'i na kuinio yutnu kuun ñuu,
te vi kua'nui na kuinio tnu itni ka oo Líbano,
13 ja ka nukuiin tnu ini ve'e maa Jito'o,
te ka jaa ita tnu ini nuu oo ve'e ia Dios.
14 Te visi ja ni ka yii tnu, su vi kokuun ni ndia'a tnu,
te siun ni vi koo ndakui tnu vi vi koo kuii tnu.
15 Te yun vi koi nagua ja vi koka'in nuu ñayiu ñuyiu ja ia ndaa kuu Jito'o,
te maa ya guaa tava'a ña, te tu na tniuu ja tu sa'a ndaa ya.

93

Maa Jito'o kuu ia tatnuni

1 Maa Jito'o kuu rey, te ni ndekui'nu ya sa'un vii ya ja tatnuni ya
vi ni ndaku'ni ya sinchu chii ya ja kuu jaka'nu ya,
te ni sa'a yutnu ya ñuyiu nagua ja ma kokanda sa'un.
2 Te ndee janana'a oo yutnu nuu tatnuni ni, vi Jito'o san,
te nikuii nikani oo ni.

3 Ka kajan yute, vi Jito'o san, vi jiso ja jika ni'i ndute,
vi ka ja'nu nuu ndute ja kagua tna'a de.
4 Su ka'nu ka kuu maa ni, vi Jito'o, ja oo ni ndee sukun, saa ja jiso nuu jika kuakua'a ndute,
vi ka'nu ka kuu ni saa ja kañu xeen ndute mar.
5 Te kukanu ini san tno'o ja tat-nuni ni, vi Jito'o san,
te ve'e ii kuu veñu'u ni ja oo nikuii nikani.

94

Maa Jito'o kuu ia sandaa kuechi ñayiu ñuyiu

1 Maa ni, vi Jito'o san, kuu ia Dios ja ndaxtenaa ni ñayiu,
xne'e ni maa ni ja ndaxtenaa ni ñayiu ka sa'a jakue'e, vi Dios.
2 Maa ni kuu ia sandaa kuechi ñayiu ñuyiu,
ndakoo ni te tetniuu ni tnundo'o, na vi tna'a ñayiu ka sa'a teyii mai.
3 ¿Nasaa ka kiuu guaa vi kokusii ini ñayiu ka sa'a jakue'e, vi Jito'o san?

4 Te ndi'i ñayiu ka sa'a jakue'e yun, ka kane'e
vi ka kuvixin vi ka kuteyii ndeva'a jin jakue'e ka sa'a.
5 Te ka sa'a jakue'e jin ñayiu ñuu ni,
vi ndeva'a ndetnuni ka sa'a ña jin ñayiu ni sa'a jajin ni.

6 Ka ja'ni ña jin ñasi'i ni ka ndonda'u vi ñayiu ka jika nuu nda'u nuu ñuu san,
vi ka kindee ja ka jichi ka kanda suchi ka kuu la'u.
7 Te ka kachi: “Tu ndia'a Jito'o,
te ni ma kuni ia Dios ndi Jacob nagua ka sa'o”, ka kachi.

8 Te maa ni, ñayiu vasa, vi ñayiu tu ka jini sa'un nagua kuu,
¿na kiuu te saa vi jinkui'nu ini ni?
9 Chi ¿a ma kuu konini ia ni sa'a so'o ni, tno'o ka ka'an ni?
Te ¿a ma kuu kondia'a ia ni sa'a nduchi nuu ni, nagua ka sa'a ni?
10 Te ia ndakanu ichi ndaa ña jin ñayiu sava ka ñuu,
chi tetniuu ya tnundo'o siki ñayiu ka sa'a jakue'e,
te kuni ia kaxtno'o tno'o ndichi nagua ka sa'a ñayiu yun.
11 Chi jini Jito'o nagua ka ndakani ini ñayiu,
ja nino'o ni masu ja jiniu'u kuu ja ka ndakani ini.

12 Na ta'u na ndetu ñayiu ndakanu ichi ndaa ni, vi Jito'o,
vi kaxtno'o ni ley ni nui,
13 nagua ja vi kosii ini nuu na kenta kiuu tnundo'o,
nini sava'a ni in yau nuu vi kanakau ñayiu ka sa'a jakue'e.
14 Chi ma xndendoo nda'u Jito'o ñayiu ñuu ya,
ni ma xndendoo maintno'o ya ja ni sa'a jajin ya.
15 Te tnundo'o ja tetniuu ia Dios nduu ja ka'nde ndaa ya kuechi,
te ndi'i ñayiu ndaa vi kondikin tniuu ndaa ja sa'a ya.

16 ¿Na in ndakoo ja ja'a san ja kaxin tna'a jin ñayiu kue'e?
¿Na in chituu ña jin san ja kaxin tna'a jin ñayiu ka sa'a jakue'e?
17 Nuu sua'a te tu ni chituu ña Jito'o jin san,
vaa vi ñama kuiti ja katuu san ndee chii ñu'u nuu tu na in ka'an na in kuu.
18 Te nuu ni kachi san nuu ni: “Ni kekaa si'in san”,
te ni kunda'u ini ña ni jin san, vi Jito'o san, te ni chituu ña ni.
19 Te nuu ndakani ndeva'a ini san vi kusuchi ini san,
te ni ndataa ni tno'o sii ini ja ni ndusii ini anu san.
20 Maa ni, chi ma kuu vi kondeka tna'a gua'a ni jin tee kue'e ja ka ja'nde kuechi,
ja ka jantniuu de Ley ja vi sa'a de jakue'e jin sava ka ñayiu.
21 Te ka kututu de ja ka ndakoo de siki ñayiu ndaa,
te ka ka'an de ja na kuu ñayiu tu na kuechi.
22 Su maa Jito'o kuu ia tava'a ña jin san,
vi ia Dios san, chi kuu ya na kuinio kava ja jito jini ña ya.
23 Te sa'a ya ja nanakau jakue'e ka sa'a maa de siki de,
te nuu maa jakue'e ka sa'a de yun, xnaa ña ya jin de.
Chi xnaa ña maa Jito'o, ia kuu Dios mao.

95

Ne'ekuei ni na vi katao nuu ia Dios

1 Ne'ekuei ni na vi katao nuu Jito'o Dios ja ka kusii inio,
na vi katao vi kanao ja ka kusii ndeva'a inio nuu ia kuu kava
ja jito jini ña ya vi skaku ni'nu ña ya.
2 Na ki'inkueio nuu oo ya, ja vi ndakuanta'uo nuu ya.
Te na vi katao yaa nuu ya.
3 Chi maa Jito'o kuu ia Dios ka'nu ndeva'a,
te maa ya kuu rey ka'nu ka saa ndi'i chu'chi.
4 Te nuu nda'a maa ya oo ndee nuu kunu ka chii ñu'u,

te kuenta maa ya ka kuu yuku sukun.
5 Te suni kuenta maa ya kuu ndute mar,
chi maa ya ni sa'a,
te jin nda'a maa ya ni sa'a ya ñu'u yichi.

6 Ne'ekuei ni na vi jinkindei vi jinkititio nuu ia Dios,
ja vi chiñu'o ya.
Na vi junkuiin jitio nuu Jito'o Dios, ia ni sa'a ña jion.
7 Chi maa ya kuu ia Dios mao,
te yoon ka kuu ñayiu ñuu ya ja ka oo nuu ite kuii ya,
chi ka kuo na kuinio ndikachi ja jito maa ya.

Vitna te vi konini ni tno'o ka'an ya:
8 Ma vi sa'a ndee ron ini anu ron,
nagua ni ka sa'a ñayiu nuu ni ka oi nuu nani Meriba,*
vi nagua ni ka sa'i in kiuu nuu suni nani Masah† nuu ñu'u te'a yun,
9 na ni ka ndakoo ndi nija'nu ron siki rin,
te ni ka jito tnuni ñai,
visi ni ka jini tniuu na'nu sa'a rin.
10 Te uu xiko kuia ni okiti ini rin nuu ñayiu yun,
te ni kachi rin: "Ñayiu ñuu ya'a, chi ya'a yun ni ka jikai,
te tu ka jini ichi mao", ni kachi rin.
11 Te yun kuu ja ni kee yu'u rin jin ja kiti ini rin,
ja ma kiukuei sa'uin nuu ñuu kuña'a maa rin ja vi ndatatui,
kachi ya.

96

Na vi katao in yaa jaa nuu ia Dios

1 Vi kata ni in yaa jaa nuu Jito'o Dios.
Na vi kata ndi'i ñayiu ñuyiu nuu Jito'o Dios.
2 Vi kata ni nuu Jito'o Dios, te vi sa'a ka'nu ni ya.
Vi kana ni in kiuu in kiuu ja skaku ni'nu ña ya.
3 Vi ndakani ni nuu ñayiu ninii ñuu ja ia ye'e tajan kuu ya,
te vi kaxtno'o ni tniuu vii tniuu va'a ja sa'a ya nuu ndi'i ñayiu.
4 Chi ka'nu kuu Jito'o Dios, te gua'a kuu ja koo kua'a jayiñu'u nuu ya.
Te na vi koyu'u ni'nu ka ñayiu nuu ya saa nuu ndi'i chu'chi.
5 Chi ndi'i chu'chi sava ka ñuu, chi masu nagua ka kuu sa'un,
su maa Jito'o Dios kuu ia ni sa'a andivi.
6 Chi vii ndeva'a ye'e tajan ndia'a ya,
te oo jaka'nu ya vi luu ndeva'a kaa ini ve'e ii ya.

7 Vi chiñu'u ndi'i ñayiu nii ñuu Jito'o Dios.
Vi chiñu'u ni Jito'o Dios, chi ia ka'nu ia ye'e tajan kuu ya.
8 Vi chiñu'u ni Jito'o Dios, chi kanuu ja koo jayiñu'u nuu ya.
Kua'ankuei ni veñu'u ya, te vi soko ni nuu ya.
9 Vi chiñu'u ni Jito'o Dios nuu luu ndeva'a kaa ini ve'e ii ya.
Te ndi'i ñayiu ñuyiu na vi koyu'u ni'nu ña jin ya.

10 Vi kuña'a ni nuu ñayiu nii ñuyiu ja maa Jito'o Dios kuu ia tatnuni,
te ni jani yutnu ya ñuyiu ja ma kanda sa'un,
te sa'a ndaa maa ya kuechi ñayiu ndi'i ñuu.
11 Te na koo jasii ini andivi, te na koo tno'o sii ini ñuyiu.
Na kana ndute mar ja kusii ini vi ndi'i ja oo nuu de.
12 Na koo jasii ini nuu yuku vi ndi'i ja oo nuu.

* **95:8 95:8** Meriba kei ka'an: ndakoo siki.
† **95:8 95:8** Masah kei ka'an: jito tnuni.

Na vi kata yutnu ka oo nuu yuku
ja ka kusii ini tnu.
13 Na vi kata ja ka kusii ini nuu
maa Jito'o Dios, ia vaji,
chi vaji ya ja sandaa ya kuechi
ñayiu ñuyiu.
Vaji ya ja ka'nde ndaa ya kuechi
ñayiu ñuyiu jin tno'o ndaa
ya.

97

Maa Jito'o kuu ia tatnuni nuu ñuyiu

1 Vi kokuu sii ini maa ni ja ka oo
ni nii ñuyiu,
te vi kokusii ini ndi'i ni ja ka oo
ni ndee yu'u ndute mar, chi
maa Jito'o tatnuni.

2 Te ni jionduu ña viko kokin vi
viko tnutnuu jin ya,
te yituu gua'a ña tniuu ndaa vi
tniuu gua'a jin nuu tatnuni
ya.
3 Te yoxno'o ñu'u ichi nuu ya
kua'an,
te teñu'u ña jin ñayiu ka ka'an u'u
ña jin ya, ja ka oo xiin ya.
4 Te ye'e ni'nu ja kuun tajan ya
nuu ñuyiu,
te nuu jini ñu'u, te kisi.
5 Te ka ndute yuku na kuinio
ñuma nuu ka jini Jito'o,
ia kuu Jito'o ndi'i ñuyiu.
6 Te kana andivi kaxtno'o tniuu
ndaa sa'a ya,
te ñayiu ndi'i ñuu ka ndia'a ja ye'e
tajan ya.
7 Te ka kendoo kanoo ñayiu ja ka
chiñu'u chu'chi,
vi ñayiu ka kuu teyii jin chu'chi
yun.
Te ndi'i roon, chu'chi, vi jinkindei
nuu ia Dios.

8 Nuu ni ka onini ñayiu yuku Sión
tno'o ya'a, te ni ka kusii ini,
vi ni ka kusii ini ñayiu ñuu Judá
ja sa'a ndaa ni, vi Jito'o san.
9 Chi ia oo ndee sukun yun kuu ni,
vi Jito'o san,
te tatnuni ni siki ndi'i ñuyiu, vi
ka'nu ndeva'a ka kuu ni saa
ndi'i chu'chi.

10 Te maa ni ja ka kutoo ni Jito'o,
vi skexiko ni jakue'e,
chi jito jini ña ya jin ñayiu maa ya,
vi skaku ni'nu ña ya nuu nda'a
ñayiu ka sa'a jakue'e.
11 Chi ye'e ni'nu ya nuu ñayiu
ndaa,
te jiña'a ya jasii ini nuu ñayiu ka
oo ndaa ini anui.
12 Te maa ni ja ka kuu ni ñayiu
ndaa, vi kokusii ini ni nuu
Jito'o,
te vi sa'a ka'nu ni ya, chi ia ii kuu
ya.

98

Ndi'o na vi kata in yaa nuu ia Dios

1 Vi kata ni in yaa jaa nuu ia Dios,
chi ni sa'a ya tniuu vii tniuu va'a,
te jin nda'a kua'a ya vi jin jaka'nu
ya ni kundee ya.
2 Chi ni xne'e ya nuu ñayiu ja maa
ya ni skaku ni'nu ña,
te vi jin nuu ñayiu sava ka ñuu,
ni xne'e ya tniuu ndaa sa'a
ya.
3 Chi ni ndaka'an ya ja kunda'u ini
ña ya,
vi ja sa'a ndaa ya jin ñayiu ñuu
Israel.
Te ndi'i ñayiu ka oo ndee ja'a
ñuyiu ni ka jini ja ni skaku
ni'nu ña ia Dios mao.

4 Ndi'i ni ja ka oo ni ninii ñuyiu,
vi kata ni ja ka kusii ini ni
nuu Jito'o,
vi kana jaa ni, te vi katu nda'a ni,
vi kata ni yaa nuu ya.
5 Vi kata ni yaa nuu Jito'o, nagua
kua'an yaa ja ka tee jin
arpa.
Vi kata ni nagua kua'an yaa ja ka
tee jin xtnuu kaxin.
6 Vi kata ni yaa ja ka kusii ini ni
nuu Jito'o, ia kuu rey,

nagua kua'an yaa ja ka tiuu jin
ndiki vi jin strumentu.

7 Na kañu ndute mar jin ndi'i kiti
ka ñu'u nuu,
vi na kana ñuyiu vi ndi'i ja ka oo
nuu.
8 Te na vi katu nda'a yute,
vi na vi kata ndi'i yuku ja ka kusii
ini,
9 te na vi kata nuu Jito'o, chi
vaji ya ja kotatnuni ya nuu
ñayiu ñuyiu.
Te sa'a ndaa ya, te inuu inuu
ka'nde ndaa ya kuechi
ñayiu ñuyiu.

99

Maa Jito'o kuu rey ka'nu ndeva'a

1 Maa Jito'o kuu rey, te nukoo
ya ichi siki nuu ka oo ia
ka jinokuechi nuu ya ja ka
nani querubin,
te ñayiu ndi'i ni ñuu ka ni'i ja ka
yu'i, vi kisi nii ñuyiu.
2 Ka'nu kuu Jito'o nuu yuku Sión,
te ka'nu ka kuu ya siki ndi'i ñuu.
3 Na vi sa'a ka'nu ñayiu sivi Jito'o,
chi ia ka'nu ndeva'a kuu ya,
te ioo ndeva'a tniuu sa'a ya, chi ia
ii kuu ya.

4 Maa ni, vi Dios, kuu rey ndakui
ndeva'a, te kutoo ni ja sa'a
ndaa ni,
te maa ni sa'a ja inuu ka kuu
ñayiu, te ni ja'nde ndaa ni
kuechi ñayiu,
vi ni sa'a ndaa ni ja ja'a ndikin
tata Jacob.
5 Vi sa'a ka'nu ni Jito'o, ia kuu Dios
mao,
te vi junkuiin jiti ni nuu ja'a ya,
chi ia ii kuu ya.

6 Chi Moisés vi Aarón ni ka oo de
ne'u tee ni ka okuu sutu ya,
te Samuel ni oo de ne'u ñayiu ni
ka ojikanta'u nuu ya.
Te nuu ni ka ojikanta'u de nuu
Jito'o ja chituu ña ya,
te ni onini ya tno'o ni ka oka'an
de.
7 Te ndee nuu viko kani ni oka'an
ia Dios jin de,
te ni ka skunkuu de tno'o ni tat-
nuni ya, vi ley ja ni jiña'a
ya nuu de.
8 Te ni onini maa ni tno'o ja ni
ka ojikanta'u de nuu ni, vi
Jito'o, ja kuu ni ia Dios maa
san,
te ni okuu ni in ia Dios ja ni
ojaka'nu ini ni ja ni ka osa'a
de,
visi suni ni tetniuu ni tnundo'o ni
ka tna'a de ja ja'a jakue'e ni
ka osa'a de.

9 Vi sa'a ka'nu ni Jito'o, ia kuu Dios
mao,
te vi junkuiin jiti ni nuu yuku ii
ya,
chi ia ii kuu Jito'o, ia kuu Dios
mao.

100

Na vi konee yiñu'u nuu ia Dios

1 Vi kata sii ini ndi'i maa ni ja ka
oo ni nii ñuyiu nuu ia Dios.
2 Vi chiñu'u sii ini ni Jito'o Dios.
Ne'ekuei ni te vi kana sii ini ni nuu
ya.

3 Vi ndakuni ni ja Jito'o kuu maa
ia Dios.
Te maa ya ni sa'a ña, masu yoon
ni ka ndasa'o mao.
Ñayiu ñuu maa ya ka kuo,
te ka kuo na kuinio ndikachi ya
ja ka jao ite kuii maa ya.

4 Ne'ekuei ni ichi yuye'e ya ja ka
ndakuanta'u ni nuu ya.
Te makiukuei ni ini veñu'u ya,
te vi ka jita ni yaa ja ka sa'a ka'nu
ni ya.
Te vi ndakuanta'u ni nuu ya,
te vi ka'an vii vi ka'an va'a ni jin
ya.
5 Chi ia gua'a kuu maa Jito'o Dios,
te nikuii nikani kunda'u ini ña ya,
vi siun ni skunkuu ndaa ya.

101

Na vi nduku ndeo ja vi kovio nuu ia Dios
Yaa ni tee David

1 Na kata san yaa ja kunda'u ini ni ñayiu vi ja sa'a ndaa ni,
chi kuini san ja kata san yaa nuu ni, vi Jito'o san.
2 Te kuini san kutua'a san ja kaka san nuu ichi ndaa.
¿Te na kiuu saa kii ni ja kikoto ña ni jin san?

Te kokuu san ñayiu vii ñayiu va'a nuu oo san jin ñayiu ve'e san.
3 Te ma ndakani ini san ja sa'a san ni in jakue'e.

Chi skexiko san ñayiu ka kujioo nuu ichi ndaa,
te ma kuandetu san ja na in kitna'a ña ja chikuechi ña jin san.
4 Te xtajioo san ndi'i jakue'e ja ndakani ini san,
te ma sa'a san ni in jakue'e.

5 Te skasi yu'u san in jichi ni jin ñayiu ka ka'an kue'e siki inka ñayiu,
te ma kuandee ini san jin ñayiu inu vixin vi ñayiu inu teyii.

6 Su ndanduku san ñayiu ja siun ni ka sa'a gua'a ja ka oo taka ñuu,
nagua ja vi koo yatni san jin.
Te maa ni ñayiu ka jika ichi ndaa ka kuu ja vi kokunukuechi nuu san.
7 Te ma vi koo ñayiu xnda'u ña nuu ve'e san,
te ni in ñayiu tno'o, ma koo nuu san.
8 Te in in ne'e koskasi yu'u san in jichi ni jin ndi'i ñayiu kue'e ja ka oo nuu ñuu san,
nagua ja saa te xnaa san ndi'i ñayiu ja ka sa'a jakue'e nuu ñuu Jito'o.

102

Ndakuatu in ñayiu tna'a tnundo'o nuu ia Dios

1 Konini ni joo tno'o ka'an san nuu ndakuatu san nuu ni, vi Jito'o san,
te na kenta tno'o ja kana nda'u san nuu ni.
2 Ma chiyata ña ni jin san nuu tna'a san tnundo'o.
Tanunda'a ni konini ñama ni joo tno'o ka'an san nuu jikanta'u san nuu ni.
3 Chi ñama kuiti kua'an mandi'i kiuu ja teku san na kuinio ñua'a,
te kai yiki san na kuinio ñu'u tikayi.
4 Chi kua'an ma kuita anu san, te ni yichi na kuinio yuku kuii,
te vini ja tu kokin san ja kaa san xtaa.
5 Te vini ndatnii yiki san nuu ñii san ja kana nda'u ndeva'a san.
6 Te kuu san na kuinio chiukun maa ja oo ti nuu ñu'u te'a,
axi kuu san na kuinio ndikasa kutu ja oo ti nuu ka ndaa ve'e tikundu.
7 Te tu kii ñua'na nuu san ja kusun san,
te kuu san na kuinio tisala ja oo maintno'o ni ti xtuu in ve'e.
8 Te ndi'i ni kiuu ka nani ña ñayiu ka ka'an u'u ña jin san,
te ka jaku ndee ña vi ka xtau tnia'a ña jin san.
9 Te jaa san yaa nuu tniuu ja kaa san xtaa,
te tenuu san saka tna'a jin ndute ji'i san.
10 Te ja ja'a ja kiti ini ndeva'a ni vi ja tu nini ña ni,
te ni kakuiko ña ni, te ni skunta jika ña ni.
11 Te kua'an mandi'i kiuu ja teku san na kuinio in kuanda'u ja ya'a kua'an,
te kua'an san mayichi sa'un san na kuinio yuku kuii.

12 Su maa ni, vi Jito'o, chi nikuii nikani oo ni,
te siun ni vi kondaka'an ña ñayiu jin ni.
13 Ndakoo ni, te kunda'u ini ni ñuu Sión,
chi ja ni jino tiempu ja kunda'u ini ni,
te ja ni jino kiuu ja ni jani ni.
14 Chi ka kutoo ñayiu ka jinokuechi nuu ni yuu nduei yun,
vi ka kunda'u ini ve'e tikundu yun.

15 Te ñayiu ndi'i ñuu vi koyu'u ni'nu ña jin Jito'o,
te ndi'i tee ka kuu rey vi sa'a ka'nu ña de jin ya.
16 Chi nuu ndasa'a Jito'o ñuu Sión,
te yun xne'e ya ja ye'e tajan ya ja vi kuni ñayiu.
17 Te konini ya tno'o ja ka ndakuatu ñayiu ni ka kendoo nda'u,
te ma skexiko ya tno'o ja ka jikanta'ui nuu ya.

18 Te na vi tee tno'o ya'a, nagua ja na vi kuni ñayiu vajikuei nuu kuee ka,
saa nagua ja ñayiu kuini ka ja vi kakui vitna, na vi sa'a ka'nui Jito'o.
19 Chi ni ndia'a Jito'o ndee ini ve'e ii nuu oo ya ndee andivi,
chi ndee sukun yun oo ya, te ni ndia'a ya ndee nuu ñu'u,
20 nagua ja konini ya nuu ka kana nda'u ñayiu ka yi'i vekaa,
te skaku ni'nu ya ñayiu vi ja ka oo ja vi kuu,
21 nagua ja na vi kana ndoso sivi Jito'o nuu ñuu Sión,
te na vi sa'a ka'nu ña ñayiu Jerusalén jin ya,
22 nuu vi ndututu ñayiu ndi'i ñuu,
ja vi koi ja vi chiñu'i Jito'o.

23 Ni skuita ña ia Dios jin san nuu ichi jika san,
vi ni sa'a ya ja joo ni ka kiuu koteku san.
24 Te jiña'a san: “Tata Dios, ma ndakuaka ña ni nuu inka makuu ma'ñu san,
chi maa ni, chi nikuii nikani oo ni.
25 Chi ndee jaxtnañu'u ni sa'a maa ni ñuyiu,
te jin nda'a maa ni ni sa'a ni andivi.
26 Te ñuyiu vi andivi, chi vi naa,
su maa ni, chi nikuii nikani oo ni,
te ndi'i yun, chi vi kutu'u na kuinio in sa'un,
te ndasama ni nagua ka sa'a ja ka ndasama sa'un, te ndasama ndi'i.
27 Su maa ni, chi in ni oo ni, te tu sama sa'un ni,
te ma naa ni, chi nikuii nikani oo ni.
28 Te se'e ñayiu ka jinokuechi nuu ni,
chi vi kukanu ini ja koo jamani nuu vi koi ñuu Sión,
te señani, chi siun ni vi koi nuu ni.”

103

Na vi sa'a ka'nuo ia Dios
Yaa ni tee David

1 Na sa'a ka'nuo Jito'o Dios jin ndi'o jin anuo.
Na sa'a ka'nuo sivi ya jin ndi'o jin yiki kuñuo.
2 Na sa'a ka'nuo Jito'o Dios jin ndi'o jin anuo,
te ma ndunaa inio taka tniuu gua'a sa'a ya jion.
3 Chi maa ya kuu ia jaka'nu ini ndi'i jakue'e sa'o.
Te maa ya kuu ia ndasa'a ña ndi'i ni nuu kue'e ja ku'o.
4 Te maa ya skaku ña nuu yau ñaña,
te maa ya ndaskutu ña jin ja kutoo ña ya
vi ja kunda'u ini ña ya jion.
5 Maa ya taa ndi'i jagua'a neva'o,
te ndasajaa ña ya ja nduu kuechio na kuinio in ya'a na'nu.

6 Ia ndaa kuu maa Jito'o Dios,

te sandaa ya ja ja'a ñayiu nuu ka sa'a ndeva'a ña jin.
7 Te ni xne'e ya ichi ya nuu Moisés,
te ni ka jini ñayiu Israel tniuu na'nu ni sa'a ya.
8 Nda'u ndeva'a ini Jito'o Dios vi ka'nu ini ya.
Te kuekuee kiti ini ya, vi kutoo ndeva'a ña ya jion.
9 Chi masu vi siun ni kokuxeen ya nuo,
ni masu vi nikuii nikani kokiti ini ya.
10 Chi tu ndaxtenaa ña ya jin nagua jakue'e ka sa'o,
ni tu sa'a ya ja vi ndatniuya'uo jin yika kuechio.
11 Chi vi nagua sukun ndeva'a ndee nuu ñu'u jin ndee andivi,
saa ka'nu ja kunda'u ini ña ya jin ñayiu ka yu'u ni'nu ya.
12 Chi vi nagua jika nuu kana nikandii jin nuu kee,
saa jika ni skunta ya yika kuechio.
13 Chi vi nagua kunda'u ini tata jin se'e de,
saa kunda'u ini ña Jito'o Dios jin ñayiu ka yu'u ni'nu ya.
14 Chi ja jini ya naxa ni ka kuva'o,
te ja na'a ya ja ñuyaka ni ka kuo.

15 Chi nani kuinio yuku kuii ka kuu ñayiu,
te kiuu ja ka tekui kuu na ni kuinio nuu jaa ita nuu yuku.
16 Te ni tee sua'a ni tee sua'a ni ña tachi,
te ni naa ndi'i ni, te ni ja tu na ndena'a ka ndenu ni oo.
17 Su ñayiu ka yu'u ni'nu ia Dios, chi siun ni kunda'u ini ña ya,
te sa'a ndaa ya jin se'e ñayiu yun vi señani,
18 vi ka skunkui tratu ni sa'a ya jin,
te ka ndaka'in tno'o ni tatnuni ya,
te ka sa'i nagua kuini ya.
19 Chi ni jinkoo Jito'o Dios nuu tatnuni ya ndee andivi,
te tatnuni ya nuu ndi'i tu'u.

20 Vi sa'a ka'nu ni Jito'o Dios, maa ni ja ka kuu ni ia ka jinokuechi nuu ya,
ja ka ndiso ni tniuu na'nu ndeva'a,
te ka sa'a ni nagua ka'an ya vi ka jantno'o ni tno'o tatnuni ya.
21 Vi sa'a ka'nu ni Jito'o Dios,
maa ni ja ka oo ni ndee andivi ja ka jaxin tna'a ni ja ja'a ya,
vi ka jinokuechi ni nuu ya, vi ka sa'a ni nagua kuini ya.
22 Vi sa'a ka'nu Jito'o Dios, ndi'i ron ja ni sa'a ña ia Dios,
vi ndi'i tu'u nuu tatnuni ya.

Na sa'a ka'nuo Jito'o Dios jin ndi'o jin anuo.

104

Jito Jito'o ndi'i ja ni sa'a ya

1 Na sa'a ka'nu san Jito'o jin ndi'i san jin anu san.
Nase vivii ka'nu kuu ni, vi Jito'o, ja kuu ni ia Dios san,
ja ye'e tajan ni vi oo jayiñu'u nuu ni.
2 Te vi ninii ni ye'e na kuinio ja ñutuu ni in sa'un,
te jata ni andivi na kuinio in sa'un.
3 Te ni sa'a ni ve'e sukun nuu oo ni siki ndute,
te viko ni jantniuu ni na kuinio karreta ni,
te jiondita ni nuu yi'i tachi ndee andivi.
4 Te tachi ja yi'i, sa'a ni ja ka xtutenuu tno'o ni,
te yaa ñu'u ka kuu ja ka jinokuechi nuu ni.

5 Te ni sonee ni ñuyiu siki nuu ni sama gua'a ni,
nagua ja ma kujioo sa'un nuu oo.
6 Te ni skakondii ni jin ndute mar na kuinio in sa'un,
te ni chisa'u ña ndute yun jin yuku na'nu.
7 Su nuu ni kuxeen ni nuu ndute yun, te ni jino de kua'an de,

te nuu ni kana ni'i ni nuu de, te
ñama kuiti ni jino yu'u de
kua'an de.
8 Ni ndaa sukun ndute yun ndee
nuu yuku, te ni nujino de
ndee chiko'i,
te ni jino de ndee nuu ni jiña'a
maa ni ja koo de.
9 Te ni chikua'a maa ni nuu kituu
ndute mar,
nagua ja ma ya'a ka de ja ndachitu
de nuu ñuyiu.
10 Chi maa ni sa'a ja ta'u nuu
ndute,
te jika de ja kuu in yute ja makuun
de ndee ne'u yuku.
11 Te ndute yun ka ji'i kiti yuku,
vi yun ka ji'i mentu ka oo yuku
yun ndute nuu ka yichi ti.
12 Te yu'u ndute yun ka tnaa kiti
ndagua taka ti,
te ka jita ti taka nuu nda'a yutnu
yun.
13 Te maa ni joso ndute nuu yuku
na'nu guaa ndee sukun jian
nuu oo ni ve'e ni, vi Dios,
te kuva'a vii ñunde'i jin sau ja
skuun ni.
14 Te sa'a ni ja ka jite yuku kuii ja
ka jaa kiti tata,
vi ka jite ja ka jitu ñayiu, nagua ja
vi ni'i ja vi kai nuu ñunde'i.
15 Te vi ni'i ñayiu vinu ja ndasa'a
sii ini anui,
vi ndute xe'en ja sa'a ja nduye'e
nui,
vi xtaa ja jiña'a jandakui ja vi
kotekui.

16 Te joso gua'a maa Jito'o yutnu
ka oo yun
vi tnu itni ja ni ndaxtee ya Líbano.
17 Te nuu nda'a yutnu yun ka tnaa
kiti ndagua taka ti,
te nuu tnuyuja na'nu yun ka oo
ve'e kiti ka nani cigüeña.
18 Te nuu yuku sukun yun ka oo
ndixi'u yuku,
te taka kava ve'e ka yi'i ndiñaña.

19 Te ni sa'a ni yoo andivi ja xne'e
na kiuu ndaki'in in in yoo,
vi nikandii ja jini gua'a maa na
ore kuu ja sa'u ki'in.
20 Te ni sa'a ni janee ja kuu tno'o
jakuaa,
te nuu nee yun kekuei ndi'i kiti
yuku ja ka jiondita ti.
21 Te ka kañu ndika'a ja ka nduku
ti ja vi kaa ti,
te ka jikan ti nuu ni, vi Dios, ja
kuña'a ni ja vi kaa ti.
22 Su nuu jinonta nikandii, te ka
ndajiokuiin ti kava ve'e ti,
te ka jinkonduei ti, te ka ndatatu
ti.
23 Yun te kekuei ñayiu kua'ankuei
ka satniui,
te guaa ndee nuu mañini, te saa
ka ndajiokuiin ve'i.

24 Nase kuakua'a tniuu ni sa'a ni,
vi Jito'o,
te ndi'i ni sa'a ni jin jandichi ni,
te oo chitu ndi'i ja ni sa'a ni nuu
ñuyiu.
25 Te yun oo mar ka'nu vi
jite ndeva'a nuu ka ñu'u
kuakua'a kiti ndute,
kiti na'nu vi kiti kueli ja vini ja ma
vi kundee san ja vi ka'u san
ti.
26 Te nuu ndute mar yun ka jika
barco
vi yun inee kiti ka'nu ndeva'a
nani Leviatán ja ni sa'a ni
ja kasiki ti nuu ndute yun.
27 Te ndi'i ti ka ndetu ka'nu ña ti
jin ni, vi Dios,
ja kuña'a ni ja vi kaa ti mamaa ore
ja ka kokin ti.
28 Te jiña'a ni ja vi kaa ti, te ka
ndaxtutu ti,
chi june ni nuu nda'a ni ja jiña'a
ni, te ka jaa ti vi ndee ka
ndutu chii ti.
29 Te nuu kujioo ni nuu ka oo ti, te
ka yu'u ti,
te nuu kindee ni ja ka ndakuan-
tachi ti, te ka ji'i ti,
te ka nduu ti ñuyaka.
30 Te nuu tetniuu ni Espíritu ni, te
ka ndakaya ti,

te ja saa sa'a ni, te ndasa'a jaa ni ñuyiu.

31 Te nikuii nikani na koye'e kotajan Jito'o,
te na kokusii ini Jito'o jin ja ni sa'a ya.
32 Te nuu ndia'a Jito'o nuu ñuyiu ya'a, te kisi,
te nuu kunjino ya nuu yuku, te kana ñua'a.

33 Te nini teku san, te kokata san yaa nuu Jito'o,
te nini jichi kanda san, te kokata san yaa nuu ia Dios san.
34 Te na kondetu ka'nu san ja junkuaan ini ya nagua ndakani ini san,
chi kusii ini san nuu maa Jito'o.
35 Te na vi naa ñayiu ka sa'a yika kuechi nuu ñuyiu,
te ni ma vi koo ka ñayiu kue'e.

Na sa'a ka'nu san Jito'o jin ndi'i san jin anu san.
¡Ka'nu kuu Jito'o!

105

Ni sa'a ia Dios tniuu vii tniuu va'a ja ni chituu ya ñayiu Israel

1 Vi ndakuanta'u ni nuu ia Dios, te vi ndakakune'e ni sivi ya.
Vi ndakani ni nuu ñayiu taka ñuu tniuu na'nu ni sa'a ya.
2 Vi kata ni yaa ja ka chiñu'u ni ya,
te vi ka'an ni ndi'i tniuu vii tniuu va'a ja sa'a ya.
3 Te vi kokuu teyii ni ja ia ii kuu Dios ni,
te na vi kokusii ini ñayiu ka ndanduku Jito'o.
4 Vi ndanduku ni Jito'o vi jaka'nu ya,
te siun ni vi kondanduku ni ya.
5 Vi kondaka'an ni tniuu vii tniuu va'a vi tniuu na'nu ni sa'a ya,
vi tno'o ni ka'an ya ja ni sandaa ya kuechi ñayiu,
6 maa ni ja ka kuu ni ndikin tata Abraham,
vi se'e Jacob, tee ni kaji ya.

7 Te maa Jito'o kuu ia Dios mao,
te maa ya tatnuni nuu ndi'i ñuyiu.
8 Chi siun ni na'a ya tratu ni sa'a ya
vi tno'o ja ni tatnuni ya nuu kuakua'a ñayiu ja vi koo nuu ya'a kua'a ndeva'a ka kuia.
9 Te suu kuu tratu ja ni sa'a ya jin Abraham
vi tno'o ja ni kee yu'u ya nuu Isaac.
10 Te ni ndasa'a kutu ya jin Jacob ja kuu na kuinio in ley,
vi jin ñayiu Israel ni ndasa'a kutu ya in tratu ja koo nikuii nikani,
11 nuu jiña'a ya: “Nuu maa ron taa rin ñu'u ja oo taka ñuu ja tnii Canaán
ja kuu ñu'u ja vi ni'i maa ron ja vi sa'a jajin ron”.

12 Te nuu joo ni ñayiu yun ni ka okuu,
te joo kuiti ni ka ojika nda'u nuu ñuu yun,
13 te ñuu ñuu ni ka ojikai
vi ni ka ojika nda'ui in in ñuu nuu ka tatnuni rey,
14 te tu ni jandetu ia Dios ja vi sa'a ndeva'a ña ñayiu jin,
te ja ja'i guaa ni ka'an xeen ya jin tee ka kuu rey.
15 Te jiña'a ya: “Ma vi koxna'a ron ñayiu ni kaji rin,
te ni ma vi kosa'a ron jakue'e jin ñayiu ka ndakani tno'o rin”, jiña'a ya.

16 Yun te ni tetniuu ia Dios soko nuu ñuu yun,
te ni xnaa ya ndi'i ja vi kaa ñayiu yun.
17 Su ni tetniuu ya in tee nani José ja kokoxno'o de nuu ñayiu ñuu de,
ja ni ka xiko ña ja kokunukuechi de nuu ñayiu inka ñuu.
18 Te ni ka ju'ni si'in de jin cadena,

te ni ka chi'i ña jin de vekaa,
19 guaa ndee nuu ni skunkuu tno'o ja ni ka'an José,
te ni xne'e maa ia Dios ja ndija de tno'o ka'an de.
20 Yun te ni tatnuni rey ja ni ka siaa ña jin de,
te ni siaa ña tee tatnuni nuu ñayiu ñuu yun.
21 Te ni jani ña rey yun jin José ja kotatnuni de nuu ndi'i ñayiu ve'e rey,
vi ni skuiso siki ña de ndi'i ja neva'a de jin José,
22 nagua ja kaxtno'o de nuu tee ka netniuu na'nu,
vi skua'a ña de tno'o ndichi jin tee ka kuu nija'nu nuu ñuu yun.

23 Yun te saa ni jino Israel ja suni nani de Jacob nuu ñuu Egipto,
te ni oo nda'u ni de ñuu yun ja kuu nuu ka oo ñayiu tatatno'o Cam.
24 Te ni sa'a ia Dios ja ni ka kaya kua'a ndeva'a ñayiu ñuu ya,
te ni sa'a ya ja inu ndakui kai saa ñayiu Egipto yun ja ka ka'an u'u ña jin ya.
25 Te ni sama ya anu ñayiu Egipto yun ja ni ka skexikoi ñayiu ñuu ya,
te ni ka ndakani kue'e ini siki ñayiu ka jinokuechi nuu ya.

26 Yun te ni tetniuu ña ia Dios jin Moisés, tee jinokuechi nuu ya,
vi jin Aarón, tee ni kaji ya.
27 Te ni ka sa'a de kua'a tniuu na'nu ia Dios,
vi tniuu vii tniuu va'a nuu ñuu ñayiu tatatno'o Cam.
28 Te ni tetniuu ia Dios ñunee ja ni kunee ninii ñuu yun,
su tu ni ka onini ñayiu Egipto tno'o ni ka'an ya.
29 Te ni sa'a ya ja ni ka nduu ndute yun niñi,
te ni ka ji'i chiaka de.
30 Te ni ta'u kua'a ndeva'a likuara nuu ñuu Egipto,
te vi ndee ini ve'e rey ni kiukuei ti.
31 Te ni ka'an ia Dios, te ni kikuei kuakua'a chiukun na'nu
vi chiukun kueli ja ni chitu ti nii ñuu Egipto yun.
32 Te ni tetniuu ya ñiñi nuu tniuu sau,
vi ni kuun ñu'u siki ñuu yun.
33 Te ni skuechi ña jin tnu uva vi tnu tichi iuu,
vi ni skuechi kueli ña jin ndi'i yutnu ka oo ñuu yun.
34 Te ni ka'an ia Dios, te ni kikuei kua'a ndeva'a ndetnuni tika langosta,
ja ni ka jaa ti yuku kuii.
35 Te ni ka jaa ti ndi'i yuku kuii ja oo nuu ñuu yun,
vi ni ka jaa ti ndi'i ja ka jitu ñayiu nuu ñunde'i.
36 Yun te ni ja'ni ya ndi'i seyii xtnañu'u ñayiu Egipto,
ndi'i seyii xtnañu'u ñayiu nuu ka ochitu chitui jin jandakui.

37 Yun te ni ndene'e ya ñayiu ñuu ya ka ndiso ndei ndatniuu ja kuu oro vi plata,
te tu na in ñayiu ku'u ne'u tatatno'o Israel.
38 Te ni ka kusii ini ñayiu Egipto ja ni ndekuei ñayiu Israel,
chi ka yu'u ndeva'a ñai.
39 Te ni jata ia Dios in viko ja kokuu kati ja kisa'u ña jin ñayiu Israel,
vi in ñu'u ja koye'e tno'o jakuaa.
40 Ni ka jikan ñayiu ñuu ya ja vi kai, te ni tetniuu ya kañu'u,
vi ni tetniuu ya xtaa tikute kueli ndee andivi ja ni ka ojai vi ndee ni ka ondutu chii.
41 Te ni june ya yika kava, te ni jinonta in nuu ka'nu ndute,
ja ni jika de nuu ñu'u yichi, na kuinio in yute.
42 Chi ni ndaka'an ya tno'o ii,

ja ni ka'an ya nuu Abraham, tee
ni ojinokuechi nuu ya.
43 Saa ni kuu ja ni ndene'e ia Dios
ñayiu ñuu ja ni kaji ya,
te vi sua'a ka kanai ja ka kusii ini
ni ndekuei.
44 Te ni jiña'a ya ñunde'i ñayiu
inka ñuu nuu ñayiu ñuu ya,
te ni ka sa'a jajin ja ka jitu ñayiu
inka ñuu yun,
45 nagua ja vi kuantno'i tno'o tat-
nuni ya,
te vi skunkui ley ya.
¡Ka'nu kuu Jito'o!

106

Siun ni ka kuso'o ñayiu Israel nuu ia Dios

1 ¡Ka'nu kuu ia Dios!
Vi ndakuanta'u ni nuu ia Dios, chi
ia gua'a kuu ya.
Te nikuii nikani kunda'u ini ña ya.
2 ¿Na in kuu ka'an na kua'a na'nu
tniuu sa'a Jito'o,
axi na in kuu ka'an na kua'a ka'nu
kuu maa ya?
3 Na ta'u na ndetu ñayiu ka
skunkuu tno'o tatnuni ya,
te siun ni ka sa'a ndai.

4 Ndaka'an ña ni jin san, vi Jito'o,
nuu kunda'u ini ni ñayiu
ñuu ni,
ku'un ini ña ni jin san kiuu kii ni
ja skaku ni'nu ni ñayiu,
5 nagua ja kuni san ja vi jinkoo
va'a ñayiu ni kaji ni,
te na vi kokusii ini san jin ñayiu
ñuu ni,
te na kokuu teyii san jin ñayiu ni
sa'a jajin maa ni.

6 Ni ka sa'a san yika kuechi, inuu
jin nagua ni ka osa'a ndi
tata velu san,
ni ka sa'a san jakue'e vi ni ka sa'a
san jane'e jayichi.
7 Chi tu ni ka tanuu ndi tata velu
san tniuu vii tniuu va'a ni
sa'a ia Dios nuu ni ka oi ñuu
Egipto,
te tu ni ka ndaka'in ja kunda'u ini
ndeva'a ña ya jin,
te ni ka ndakoi siki ya yatni yu'u
ndute mar kua'a.
8 Su ni skaku ni'nu ña ya nagua
ja na koo jayiñu'u nuu maa
ya,
saa te ni xne'e ya jaka'nu ya.
9 Ni kuxeen ya nuu ndute mar
kua'a, te ni yichi de,
te ni ondeka ña ya ja ni ka ya'a
ñayiu Israel ndee nuu kunu
ka'a mar,
na kuinio ja ni ka ya'i in nuu ñu'u
te'a.
10 Te ni skaku ni'nu ña ya nuu
nda'a ñayiu ka ka'an u'u
ña,
vi nuu nda'a ñayiu ka skexiko ña.
11 Te ni ndachisa'u ña ndute yun
jin ñayiu ka ka'an u'u ña
yun,
te ni in tu ni kaku ja koteku.
12 Yun te saa ni ka kandija ñayiu
Israel tno'o ni kee yu'u ia
Dios,
te ni ka jitai in yaa ja ni ka sa'a
ka'nui ya.

13 Su ñama kuiti ni ka ndunaa ini
tniuu na'nu ni sa'a ya,
te tu ni ka ondetui ja vi kuni tniuu
ka'an ya ja sa'a ya.
14 Te ni ka jio'o ndeva'a ndetnuni
ñayiu Israel ja vi kai kuñu
nuu ni ka oi nuu ñu'u te'a
yun,
te ni ka jito tnuni ia Dios nuu tu
na ñayiu ka oo.
15 Te ni jiña'a ia Dios nagua ni ka
jikain,
su suni ni tetniuu ya in kue'e xeen
ndeva'a ja ni ka ji'i kua'a
ñayiu.

16 Te nuu ka oi nuu ka ndaa ve'e
sa'uin yun,
ni ka kukuasun ini nuu Moisés
vi nuu Aarón, tee ni sa'a ii
maa Jito'o.
17 Yun te ni nune nuu ñu'u, te ni
koko ña jin Datán vi ni ka
jinkisa'u Abiram,

vi ñayiu ka ndikin ña jin de.
18 Te ni kanda'a ñu'u ja ni teñu'u
ña jin ñayiu yun,
te ni teñu'u ña yaa ñu'u yun jin
ndi'i ñayiu kue'e.

19 Te nuu ni ka oo de yuku Horeb,
ni ka sa'a de in chikeru, ni
ka xtute de oro,
te ni ka sa'a de in chu'chi, te ni ka
chiñu'u ñayiu Israel.
20 Saa te ni ka xndendoi Dios, ia
ye'e tajan,
te ni ka chiñu'i chu'chi ja kuu in
isndiki jaa yuku.
21 Te ni ka ndunaa ini Dios, ia ni
skaku ni'nu ña jin,
ja ni sa'a ya tniuu na'nu ñuu
Egipto.
22 Vi ni sa'a ya tniuu na'nu ñuu
nuu ka oo ñayiu tatatno'o
Cam,
vi tniuu ja sa'u kuii inio jin ndute
mar kua'a.
23 Te ni kuini ia Dios ja xnaa ña ya,
su ni jinkuiin ni'nu sagua
Moisés, tee ni kaji ya,
te ni ya'a ini ya jin ja kiti ini ya, te
tu ni xnaa ña ya.

24 Su ni ka skexiko ñayiu Israel
ñuu vii ndeva'a yun,
te tu ni ka kandijai tno'o ni kee
yu'u ia Dios.
25 Chi saa sua'a ni ka ka'an kuechi
siki ia Dios nuu ka oi nuu
ve'e sa'uin,
te tu ni ka jantno'i tno'o ni tatnuni
ya.
26 Yun te ni skaa ya nda'a ya nuu
ka oo ñayiu yun,
te ni kee yu'u ya ja vi kui nuu ñu'u
te'a yun.
27 Te sa'a ya ja junkuei ndikin
tatai nuu nda'a ñayiu sava
ka ñuu ja ka ka'an u'u ña,
te katenuu ña ya ja ki'inkuei taka
ñuu.

28 Yun te nuu kuee ka, te ni ka ki-
undui ja ni ka chiñu'i Baal-
peor,
te ni ka jai ja ni ka soko nuu
chu'chi ja masu teku.
29 Te ni ka skiti ini ia Dios jin
jakue'e ndeva'a ka sa'i yun,
te ni tetniuu ya in jakue'e siki.
30 Yun te ni ndakoo Finees, te ni
sa'a ndaa de,
te ni junkuiin jakue'e yun.
31 Te ni chikuenta ia Dios tniuu
ndaa ja ni sa'a de,
ja siun ni vi kondaka'an nikuii
nikani.

32 Te suni ni ka skiti ini ia
Dios yu'u ndute nuu nani
Meriba,
te vi ja kuechi ñayiu yun, te ni
kendoo kue'e Moisés nuu ia
Dios.
33 Chi ni ka skiti ini ñai jin de, te
ñama ni ka'an de,
te tu ni ndakani ini de na tno'o ni
ka'an de.
34 Te tu ni ka xnaa de ñayiu taka
ñuu
nuu ni ka'an ia Dios ja vi xnaa de.
35 Chi saa sua'a ni ka saka tna'a de
jin ñayiu taka ñuu yun,
te ni ka kutua'a de nagua ka sa'a
ñayiu yun.
36 Te ni ka chiñu'u ñayiu Israel
taka chu'chi ñayiu yun,
te ja ja'a yun kuu ja ni ka
kanakaui nuu tnundo'o.
37 Chi ni ka ja'ni seyii vi sesi'i ja ni
ka sokoi nuu ja ka kuu tachi
yun.
38 Te ni ka jati niñi ñayiu tu na
kuechi tavi,
niñi seyii vi niñi sesi'i ja ni
ka sokoi nuu taka chu'chi
ñayiu ñuu Canaán,
te ni kutne'e ñuu yun jin niñi ja ni
ka jati yun.
39 Te ni ka kutne'e mai ja siun ni
ka sa'i,
chi tu ni ka okui ñayiu ndaa nuu
ia Dios jin ndi'i jakue'e ka
sa'i yun.

40 Te ni kiti ini ndeva'a ia Dios nuu
ñayiu ñuu ya,
te ni skexiko ya ñayiu ni sa'a jajin
ya.

41 Te ni xndendoo ña ya nuu nda'a ñayiu sava ka ñuu,
te ñayiu ka skexiko ña, ni ka otatnuni nui.
42 Te ndeva'a ndetnuni ni ka osa'a ña ñayiu ka ka'an u'u ña jin,
vi ni ka otatnuni xeen ndeva'a.
43 Te kua'a jichi ni skaku ni'nu ña ia Dios,
su visi ni saa, te tu ni ka jantno'i tno'o ja ni xteku ña ya jin,
te ni ka tnaa ni'nui mai nuu jakue'e ka sa'i.
44 Su visi ni saa, te nuu ndia'a ia Dios ja ka kusuchi ini,
vi nini ya ja ka kana nda'ui ja chituu ña ya,
45 te ni ndaka'an ya tratu ni sa'a ya jin ñayiu yun,
te ja siun nda'u ndeva'a ini ya, te ni ndasama ini ya ja ni tetniuu ya tnundo'o.
46 Te ni sa'a ya ja suni ni ka kunda'u ini ña ñayiu ni ka jiso ña jin.

47 Skaku ni'nu ña ni, vi Jito'o, ja kuu ni ia Dios maa san,
te ndaxtutu ña ni ne'u ñayiu sava ka ñuu,
nagua ja na vi ndakuanta'u san nuu ni,
te sii ini ndeva'a na vi sa'a ka'nu ña san jin ni.

48 Na vi ndakuanta'uo nuu Jito'o, ia Dios ñayiu Israel, ja oo ya nikuii nikani.
Te ndi'i ñayiu ñuu na vi kachi: “Saa na kokuu”.
¡Ka'nu kuu Jito'o!

LIURU KUU U'UN

107

Salmos 107—150

Ni skaku ni'nu ña ia Dios nuu tnundo'o

1 Vi ndakuanta'u ni nuu ia Dios,
chi ia gua'a kuu ya, te nikuii nikani kunda'u ini ña ya.
2 Te na vi ka'an ñayiu ni ndatau Jito'o ja ia gua'a kuu ya,
ñayiu ni ndatau ya ja ni ka oi nuu nda'a ñayiu ka ka'an u'u ña,
3 vi ñayiu ni ndaxtutu ya nuu ndi'i ñuu,
ja mandikuei ichi nuu jinonta nikandii vi ichi nuu makee,
vi ichi norte vi ichi sur.

4 Te ni ka ojika ndoñu'i nuu ñu'u te'a nuu tu na ñayiu ka oo,
te tu ni ka ni'i in ichi ja vi ni'i in ñuu nuu vi koi.
5 Te ka yichi vi ka kokin,
te vi ja mavikuita kuiti ja vi sandee ni ka ja vi kui.
6 Yun te nuu ka kusuchi ndeva'a ini, te ni ka kana nda'ui nuu Jito'o,
te ni skaku ni'nu ña ya nuu tnundo'o ka tna'i.
7 Yun te ni jaka ña ia Dios in ichi ndaa
guaa ndee ni kentakuei in ñuu nuu vi koi.
8 Na vi ndakuanta'u ñayiu yun nuu Jito'o, chi kunda'u ini ña ya jin,
vi sa'a ya tniuu vii tniuu va'a ja ja'a ñayiu.
9 Chi jiña'a ya ndute ka ji'i ñayiu ka yichi,
te jiña'a ya ja gua'a ka jaa ñayiu ka kokin.

10 Te sava ñayiu ka oo ñunee ja vi ja yatni ja vi kui,
te ka yi'i vekaa vi ka kusuchi ini vi ka nu'ni jin cadena.
11 Chi ni ka kuso'i nuu tno'o ni tatnuni Jito'o,
te ni ka skexikoi tno'o ja ni xteku ña ia oo ndee sukun yun.
12 Te yun kuu ja ni sa'a ia Dios ja ni ka satniuu ndee ndeva'i,
te ni junkuei nuu tnundo'o, te tu na in ni chituu ña jin.
13 Yun te nuu ka kusuchi ndeva'a ini, te ni ka kana nda'ui nuu Jito'o,
te ni skaku ni'nu ña ya nuu tnundo'o ka tna'i.

14 Te ni ndatau ña ia Dios nuu ñunee ja vi ja yatni ja vi kui
vi ni ja'nde ya cadena ja ka nu'ni.
15 Na vi ndakuanta'u ñayiu yun nuu Jito'o, chi kunda'u ini ña ya jin,
vi sa'a ya tniuu vii tniuu va'a ja ja'a ñayiu.
16 Chi ni skuechi ya ye'e kaa ja kuu bronce,
vi ni skuechi kueli ya ndakaa ja yi'i ye'e yun nuu ni skaku ni'nu ña ya.

17 Te sava ñayiu vasa, chi ni ka ndakoi siki ia Dios,
te ni ka tna'i tno'o suchi ini ja ja'a jakue'e ka sa'i yun.
18 Te ni ka kukini ini ndi'i ndei ja ka jai,
te vi ja yatni ni ka ja vi kui.
19 Su nuu ni ka kusuchi ndeva'a ini, te ni ka kana nda'ui nuu Jito'o,
te ni skaku ni'nu ña ya nuu tnundo'o ka tna'i.
20 Yun te ni tetniuu ya tno'o ya, te ni ndasa'a ña ya,
te ni skaku ni'nu ña ya nuu yau ñaña.
21 Na vi ndakuanta'u ñayiu yun nuu Jito'o, chi kunda'u ini ña ya jin,
vi sa'a ya tniuu vii tniuu va'a ja ja'a ñayiu.
22 Vi soko ni kiti ja ka ndakuanta'u ni nuu Jito'o,
te vi ndakani sii ini ni ndi'i tniuu vii tniuu va'a ja sa'a ya.

23 Yun te ni ka skaka tee ka xiko ndatniuu jin barco,
te ni ka jiondita de nuu ndute mar.
24 Te ndee nuu kunu ka nuu ndute mar yun
ni ka jini de tniuu na'nu vi tniuu vii tniuu va'a ja sa'a Jito'o.
25 Chi ni ka'an ia Dios, te ni junki'i in tachi ni'i ndeva'a,
te ni ka ndakoo sukun ola ndute mar,
26 te ni ndaa ndute yun guaa ndee andivi, vi ni nuu de ndee ka'a ndute mar.
Te vi tu ka na inu anu de ja ka yu'u ndeva'a de nuu jakue'e yun.
27 Te vi sua'a ka ni'i de, te ka ndondiso de na kuinio ñayiu ka jini,
te tu nagua ni jiniu'u sa'un ja ka jini gua'a de naxa ka jika de jin barco yun.
28 Su nuu ni ka kusuchi ndeva'a ini de, te ni ka kana nda'u de nuu Jito'o,
te ni skaku ni'nu ña ya nuu tnundo'o ka tna'a de.
29 Te ni sama ya sau tachi yun jin in tachi vita ni,
vi ni ka junkuiin ola ndute mar yun.
30 Te nuu ni ka jini de ja ni junkuiin ola ndute mar yun, te ni ka kusii ini de.
Te ni jaka ña ia Dios ja kua'ankuei de in ñuu kaa yu'u ndute mar,
saa te ni kentakuei de nuu ka ndioo ini de ja ki'inkuei de.
31 Na vi ndakuanta'u ñayiu yun nuu Jito'o, chi kunda'u ini ña ya jin,
vi sa'a ya tniuu vii tniuu va'a ja ja'a ñayiu.
32 Vi sa'a ka'nu ni ya nuu ka ndu-tutu ni ja ka kuu ni ñayiu ñuu ya.
Vi sa'a ka'nu ni ya nuu ka ndututu ni ja ka kuu ni ñayiu ka kuu nija'nu.

33 Ni sa'a ia Dios ja ni ka yichi yute,
vi ni sichi ya nuu kee ndute ja ni nduu ñu'u yichi.
34 Te ni sa'a ya ja tu kuva'a ka ñunde'i ja ni okuva'a vii ndeva'a,
ja ja'a jakue'e ka sa'a ñayiu ka oo nuu ñunde'i yun.
35 Te suni ni sa'a ya ja ñu'u te'a yun ni nduu in nuu ñu'u ndute,

te ñu'u yichi yun ni nduu in nuu kee ndute.
36 Te yun ni jiña'a ya in nuu vi koo ñayiu ka ji'i soko,
te ni ka sa'a mai in ñuu nuu vi koi.
37 Te ni ka jitui nuu ñunde'i vi ni ka ndaxtei tnu uva,
te ni kuva'a vii ndeva'a ñunde'i yun.
38 Te ni sa'a vii ni sa'a va'a ña ia Dios, te ni ka ndakaya kua'a ndeva'i,
vi ni ka kaya kiti ka neva'i.

39 Su nuu ndeva'a ndetnuni ni ka sa'a ña jin,
te ni kii jakue'e siki vi tnundo'o ja ni ka tna'i,
saa te ni ka ji'i, te ni ka nduu joo ni.
40 Te ja ja'a yun kuu ja ni skexiko ña ia Dios jin tee ka kuu nija'nu ja ni ka sa'a jakue'e yun,
te ni sa'a ya ja ni ka ndoñu'u de, te ya'a yun ni ka jika de.
41 Su ndatau ya ñayiu ka kunda'u nuu tno'o suchi ini ja ka tna'i,
te sa'a ya ja vi ndakaya kua'a ñayiu ve'i na kuinio ndikachi.
42 Te nuu vi kuni ñayiu ndaa ja siun sa'a ya, te vi kokusii ini,
su ndi'i ñayiu kue'e, chi vi kasi yu'i.
43 Na in kuu ñayiu ndichi, te na ku'un ini tno'o ya'a,
te na jinkui'nu ini ja kunda'u ndeva'a ini ña Jito'o.

108

Ndee ja ñu'u ka maa ia Dios te vi kundeo
Yaa ni tee David

1 Oo yutnu anu san, ja kata san yaa nuu ni, vi Dios,
te kata san jin ndi'i san jin anu san yaa ja sa'a ka'nu ña san jin ni.
2 Te ndoto ron ja kuu ron xtnuu kaxin ja oo uxi tuchi, vi arpa,
te na vi xtoto inka kiuu jaa.
3 Te sa'a ka'nu ña san jin ni ne'u ñayiu ñuu ni, vi Jito'o,
te kata san yaa nuu ni ne'u ñayiu ninii ñuyiu.
4 Chi ka'nu ndeva'a ka ja nda'u ini ni saa andivi,
te tniuu ndaa ja sa'a ni kenta ndee andivi.
5 Chi ka'nu ndeva'a kuu maa ni ndee ichi siki andivi, vi Dios,
te ja ye'e tajan ni kenta ninii ñuyiu,
6 nagua ja na vi kaku ni'nu ñayiu kutoo maa ni.
Te konini ni joo tno'o ka ka'an san, te skaku ni'nu ña ni jin jaka'nu ni.

7 Te ni kachi ia Dios ndee ve'e ii nuu oo ya:
"Kusii ini rin ja ni kundee rin, te ka'nde rin ñu'u Siquem
vi chikua'a rin chiko'i Sucot ja kuña'a rin vi koo ñayiu ñuu rin.
8 Chi kuenta maa rin kuu ñuu Galaad vi ñuu nuu ka oo ndikin tata Manasés,
te ndikin tata Efraín ka kuu na kuinio ixini kaa ja ñu'u xini rin,
te ndikin tata Judá ka kuu na kuinio yutnu nee rin ja tatnuni rin.
9 Te ñuu Moab kuu na kuinio in tija'an nuu nda'a rin,
te siki ñuu Edom skunta rin ndijan rin,
te kana sii ini rin ja ni kundee rin siki ñayiu filisteo."

10 Su ni kachi san: "¿Na in kondeka ña jion ja ki'on nuu oo ñuu ja yikorra gua'a yun?
¿Vi na in kondeka ña jion ki'on ja kentao guaa ndee ñuu Edom?"

11 Tu na inka, chi maintno'o ni maa ni, vi Dios, guaa jun-sia'a ña ni,
maa ni, ja ni skexiko ña ni jin san,
te tu ka ja'an ni jin soldado san ja chituu ni de.
12 Chituu ña ni ja na vi kundee san siki ñayiu ka ka'an u'u ña jin san,
chi tu nagua jiniu'u ja vi chituu ña ñayiu ñuyiu jin san.
13 Chi jin maa ia Dios, te vi sa'o tniuu na'nu,
te kua'in ni'nu maa ya ñayiu ka ka'an u'u ña jion.

109

Skaku ni'nu ña ni nuu tnundo'o, vi Jito'o
Yaa ni tee David

1 Maa ni kuu Dios san, ia sa'a ka'nu san.
Te nuu ndakuatu san nuu ni, ma kasi yu'u ni,
2 chi tee kue'e vi tee tno'o ka ka'an kue'e siki san,
te chia inu tno'o de ja ka xtavi kuechi ña de jin san.
3 Te ka jionduu ña de jin tno'o kiti ini,
vi ka ndakoo de siki san, visi masu nagua sa'a san.
4 Te visi ka'an too san jin de, su ka ndatniuya'u kue'e de, chi ka ka'an kue'e de siki san,
su sein, chi ndakuatu san ja ja'a de.
5 Te nuu tniuu ja sa'a san java'a jin de, te ka ndatniuya'u de jin jakue'e,
te sein, chi ka'an too san jin de; su maa de, chi ka skexiko ña de jin san.

6 Te kani ni in tee kue'e ja na ndakoo siki de,
te ichi nda'a kua'a de, na koo Tachi ja koka'an kuechi ja ja'a de.
7 Te na tavi kuechi de nuu ki'in de ja kundaa ja ja'a de,
te tno'o ja ka'an de nuu ndakuatu de na kokuu ja xtavi kuechi ña jin de.
8 Te joo ni kiuu na koteku de,
te inka ñayiu na nukonee tniuu ni onee de.
9 Te na vi kendoo nda'u se'e de, vi na kendoo nda'u ñasi'i de.
10 Te na vi kokaka nda'u se'e de,
te na vi kokakain ja vi skuta'u ña ñayiu jin,
te ndee jika nuu kaa ve'e tikundui, na vi ndukui ja vi kai.
11 Te na kikuei ñayiu ka ndita nuu de, te na vi kindei ndi'i ja neva'a de,
te na vi su'u ñayiu inka ñuu ndi'i ja ni ni'i de ja ni jinkoneva'a de.
12 Te ni in ñayiu ma vi kunda'u ini ña jin de,
te ni in, ma vi ka'an nda'u se'e de ja ni ka ndonda'ui.
13 Te na vi naa ndikin tata de, te na naa in jichi ni sivi de,
te ma vi kuni uun ka ña ñayiu vajikuei nuu kuee ka.
14 Te na ndaka'an Jito'o jakue'e ni sa'a tata de,
te ma xnaa ya yika kuechi ni sa'a nana de.
15 Te siun ni na kondaka'an Jito'o yika kuechi yun,
te na xnaa ña ya nuu ñuyiu ya'a, nagua ja ma vi kondaka'an ka ña ñayiu jin de.

16 Chi tu ni ndaka'an de ja kunda'u ini de ñayiu ka kunda'u,
vi ñayiu ka kusuchi ini vi ñayiu tu nagua ka neva'a sa'un,
chi saa sua'a ni sondikin ña de guaa ndee ni ja'ni ña de.
17 Chi too de ja xtau tnia'a de ñayiu, te na nanakau tnia'a yun siki maa de.
Te ja siun tu ni kuini de ja ka'an vii ka'an va'a de jin ñayiu,
te na kujioo javii java'a ia Dios nuu oo de.
18 Te na kekui'nu de tnia'a yun na kuinio sa'un de,

te na kiundo'o nuu jiti de na kuinio ndute,
vi na kenta ndee nuu yiki de na kuinio ndute xe'en.
19 Te na kondii de tnia'a yun na kuinio in sa'un,
te suni na koxtatnuu chii de na kuinio sinchu de.
20 Te ya'a na kokuu ya'u ja kuña'a Jito'o nuu ñayiu ka ka'an kuechi siki san,
vi nuu ñayiu ka ka'an kue'e ja ja'a san.

21 Su maa ni, vi Jito'o, sa'a ni java'a jin san ja na koo jayiñu'u nuu ni.
Skaku ni'nu ña ni jin ja nda'u ndeva'a ini ni vi ja kutoo ña ni.
22 Chi tna'u ini san, te tu sa'un nagua neva'a san,
vi kusuchi ndeva'a ini san.
23 Chi ndi joo ndi joo kua'an san mayichi san, na kuinio kuanda'u ja kua'an manaa,
te ka siu'u ña jin san na kuinio tika langosta.
24 Te vi sua'a ka kisi ko'ndo san ja mavikuita ja kua'a jichi ondite san,
te vi sa'un ni makuxii san, te tu oo ndakui ka san.
25 Te kuu san na ni kuinio in ja ka jaku ndee ñayiu,
te nuu ka ndia'a ñai jin san, te ka skuiko xini ja ka sa'a kuasun ñai.

26 Chituu ña ni, vi Jito'o, ja kuu ni ia Dios maa san.
Skaku ni'nu ña ni jin ja nda'u ini maa ni.
27 Saa te na vi kuni ñayiu yun, ja jin nda'a maa ni, vi Jito'o san, kuu ja ni sa'a ni ya'a.
28 Te tu ni ja sa'i ja ka xtau tnia'a ña jin san, su sa'a vii sa'a va'a ña maa ni jin san,
te nuu vi ndakoo de siki san, te vi kendoo kanoo maa de,
su maa san ja jinokuechi san nuu ni, chi kokusii ini san.
29 Te na vi kendoo kanoo maa tee ka ka'an kuechi siki san,
te na vi kakondii de ja kanoo yun na kuinio in sa'un.

30 Te jin yu'u maa san ndakuanta'u san nuu Jito'o,
te sa'a ka'nu san ya ne'u nuu ka oo kuakua'a ñayiu.
31 Chi ka'an ni'nu maa ya ja ja'a ñayiu ka kunda'u,
nagua ja skaku ni'nu ña ya nuu nda'a ñayiu ka xtavi kuechi ña.

110

Ni jiña'a Jito'o Dios in tniuu ka'nu nuu rey
Yaa ni tee David

1 Jiña'a Jito'o Dios nuu Jito'o san:
“Jinkoo ichi nda'a kua'a rin,
vi guaa ndee na sa'a rin ja ka ka'an u'u ña jin ron
ndee chii ja'a ron”.

2 Te ndee Sión taa Jito'o Dios vara ya ja kuu tniuu ka'nu skuiso ña ya ja kotatnuni ni,
te kokuu nija'nu ni nuu ja ka ka'an u'u ña jin ni.
3 Ñayiu maa ni, chi maa ni mai jakuei ja vi koi jin ni,
kiuu xne'e ni jaka'nu ni ja kundee ni.
Te ka ye'e ñayiu maa ni nuu ka oi nuu ni,
na kuinio nuu inka ni ye'e ja matuu inka kiuu.
Te kuu ni na kuinio suchi kuechi, chi yeye'e ni,
na kuinio yuyu ja oo tno'o ne'e.

4 Ni kee yu'u Jito'o Dios, te ma ndatna'nu ini ya:
Maa ron kuu sutu ja oo nikuii nikani,
te kokuu inuu ron jin naxa oo Melquisedec.

5 Te oo maa Jito'o Dios ichi nda'a kua'a ni,

te kiuu na kiti ini ya, te xnaa ya tee ka kuu rey.
6 Te kiuu ja sandaa ya kuechi ñayiu ñuyiu,
te tatutu ya yiki kuñu ndiyi,
vi kaxin yuu ya xini ñayiu ninii ñuyiu.
7 Te nuu kua'an Jito'o nuu ichi, te ko'o ya ndute nuu in yute,
te ndundakui ya.

111

Na vi sa'a ka'nuo ia Dios, chi kua'a tniuu na'nu sa'a ya

1 ¡Ka'nu kuu Jito'o!
Sa'a ka'nu san Jito'o jin ndi'i san jin anu san nuu ka ndututu ndi'i ñayiu ka sa'a ndaa.
2 Na'nu tniuu sa'a Jito'o,
te ndi'i ñayiu ka junkuaan ini, ka ndachikua'a tniuu sa'a ya.
3 Te luu kaa tniuu na'nu ja sa'a ya vi ye'e tajan,
te nikuii nikani oo tniuu ndaa ja sa'a ya.
4 Te ni sa'a ya ja vi kondaka'on tniuu vii tniuu va'a sa'a ya,
chi ka'nu ini Jito'o vi nda'u ini ya.
5 Te jiña'a ya ja ka jaa ñayiu ka nee yiñu'u nuu ya,
te siun ni na'a ya tratu ja ni sa'a ya jin ñayiu.
6 Te ni xne'e ya jaka'nu ya jin tniuu sa'a ya
nuu ni jiña'a ya ñu'u ñayiu inka ñuu ja vi sa'a jajin ñayiu ñuu ya.
7 Te tniuu sa'a ya kuu tniuu ndija vi tniuu ndaa,
te ndi'i tno'o tatnuni ya kuu tno'o ndaa ja kukanu inio.
8 Te oo yutnu nikuii nikani,
chi ni kuva'a jin tno'o ndija vi tno'o ndaa.
9 Chi ni ndatau ia Dios ñayiu ya,
te ni sa'a ya jin ñayiu yun in tratu ja siun ni koo.
Te Dios kuu ia ii vi ia yu'u ndeva'o.
10 Nuu yu'u ni'nuo Jito'o kuu nuu keja'a ja kuu ndichio,
te ndi'i ñayiu ja ka skunkuu tno'o tatnuni ia Dios ka kuu ñayiu ja ka jinkui'nu gua'a ini.
Te nikuii nikani na vi kosa'a ka'nuo ia Dios.

112

Ñayiu yu'u ni'nu ia Dios chi koo vii koo va'i

1 ¡Ka'nu kuu Jito'o!
Na ta'u na ndetu ñayiu yu'u ni'nu Jito'o,
te junkuaan ndeva'a ini tno'o ja tatnuni ya.
2 Te vi kokuu na'nu ndikin tatai nuu ñuyiu,
te vi ni'i ndikin tata ñayiu ndaa javii java'a ia Dios.
3 Te koneva'a kua'i jakuika nuu ve'i,
te siun ni kosa'a ndai.
4 Te koo in ñu'u ja koye'e ni'nu ma'ñu sagua ñunee nuu ka oo ñayiu ndaa,
chi ka'nu ndeva'a ini ia Dios vi nda'u ini ya vi sa'a ndaa ya.
5 Ñayiu nda'u ini, te jiña'a nui nuu inka ñayiu,
chi kevii keva'i, te jini sa'a ndai jin ja neva'i.
6 Te yun kuu ja ma kendoo kue'e sa'uin,
te siun ni vi kondaka'an ña jin ñayiu ndaa yun.
7 Te ma koyu'i nuu ka ka'an ñayiu ja koo tnundo'o,
chi oo yutnu anui, te kukanu ini Jito'o.
8 Te kukanu ini ja oo yutnu anui, te tu yu'i,
guaa ndee na kuni ja vi skunaa ñayiu ka ka'an u'u ña jin.
9 Te ja'ndei ja neva'i ja skuta'ui ñayiu ka kunda'u,
te siun ni kosa'a ndai, saa te kokuu ka'nui, te ni'i kua'a jayiñu'u.

10 Te nuu vi kuni ñayiu kue'e ya'a,
te vi kiti ini ndeva'i, te vi ndaka'ñi no'i,

su ndi joo ndi joo te vi nai,
te suni naa ja ni ka ondioo ini ñayiu kue'e ja vi ni'i.

113

Sa'a ka'nu ña ia Dios jin ñayiu ka kunda'u

1 ¡Ka'nu ndeva'a kuu Jito'o!
Maa ni ja ka jinokuechi ni nuu ia Dios, vi sa'a ka'nu ni Jito'o,
vi sa'a ka'nu ni sivi Jito'o.
2 Na vi chiñu'o Jito'o, ndee kiuu vitna vi nikuii nikani.
3 Na vi sa'a ka'nuo Jito'o, guaa ndee nuu jinonta nikandii
vi guaa ndee nuu makee.
4 Ka'nu ndeva'a kuu Jito'o ja oo ya siki ndi'i ñuu,
te ja ye'e tajan ya oo ndee siki andivi.

5 Tu na inka ja kintna'a inuu jin Jito'o, ia kuu Dios mao,
ja nukoo ya ndee sukun yun tatnuni ya.
6 Su ndee yun jinkindei ya, te ndia'a ya andivi vi nuu ñuyiu.
7 Te ndone'e ya ñayiu ka kuu nda'u guaa ndee nuu ñuyaka,
vi ndatau ya ñayiu tu sa'un nagua ka neva'a guaa ndee nuu mi'i.
8 Te juntaa ña ya jin ñayiu ka kuu na'nu,
ja ka kui ñayiu ka nee tniuu na'nu nuu ñui.
9 Te jiña'a ya in ve'e nuu vi koo ñasi'i ja tu kuu ja vi koo se'e ña,
vi jiña'a ya in jasii ini nuu ñasi'i yun ja kuu vi koo se'e ña.
¡Ka'nu kuu Jito'o!

114

Ni sa'a ia Dios javii java'a nuu ni ndekuei ñayiu Israel ñuu Egipto

1 Nuu ni ndekuei ñayiu Israel ñuu Egipto,
te ni ka xndendoo ndikin tata Jacob inka ñuu ja ka ka'an inka nuu sa'an,
2 te Judá ni nduu veñu'u maa ia Dios,
te Israel ni jinkokuu nuu tatnuni ya.

3 Te nuu ni jini ña ndute mar jin ñayiu Israel, te ni jino yu'u de,
vi ni ndakaka yata ndute yute Jordán.
4 Te ni ka kanta sukun yuku na'nu na kuinio karneru,
vi ni ka kanta sukun tinduu na kuinio lelu kueli.

5 ¿Te nagua ni ndo'o ron ndute mar?
¿Nau ja ni jino yu'u ron?
Te roon yute Jordán, ¿nau ja ni ndakaka yata ron?
6 Te roon yuku na'nu, ¿nau ja ni ka kanta sukun ron na kuinio karneru?
Te roon tinduu, ¿nau ja ni ka kanta sukun ron na kuinio lelu kueli?

7 Te tnaa ron ñu'u nuu oo ndia'a Jito'o,
vi tnaa ron nuu oo ndia'a Dios, ia ni ochiñu'u ndi Jacob.
8 Te maa ia Dios sa'a ja in kava ni nduu nuu ñu'u ndute,
chi kava yun ni nduu in nuu jinonta nuu ndute.

115

Ndee andivi oo ia Dios mao

1 Ma sa'a ni ja na koo jayiñu'u nuu in in san, vi Dios,
chi ndi'i jayiñu'u na koo nuu maa ni,
chi maintno'o maa ni kuu ia ka'nu, chi kunda'u ini ña ni vi sa'a ndaa ni.
2 Chi ¿nau ja vi kokakan tno'o ña ñayiu sava ka ñuu
ndenu oo ia Dios ni vitna?
3 Te ia Dios mao, chi ndee andivi oo ya,

te sa'a ya ndi'i nagua kuini maa ya.
4 Su chu'chi ñayiu sava ka ñuu yun, chi nino'o ni oro vi plata ka kuu,
ja ni ka sa'a ñayiu jin nda'i ka kuu.
5 Ka oo yu'u, su tu kuu vi ka'an,
ka oo nduchi nuu, su tu kuu vi kondia'a.
6 Ka oo so'o, su tu kuu vi konini,
ka oo xtnii, su tu kuu vi tna'ni.
7 Ka oo nda'a, su tu kuu vi ke'e,
ka oo si'in, su tu kuu vi kaka,
ni tu kuu ja vi kañu yoo sukun.
8 Te na kandaa chu'chi yun saa kandaa maa ñayiu ka sa'a ña jin,
vi suni saa kandaa ñayiu ka kukanu ini ña jin chu'chi yun.

9 Te maa ni, ñayiu Israel, vi kukanu ini ni Jito'o,
chi maa ya kuu ia chituu ña vi jito jini ña ya jin in in ni.
10 Te maa ni ja ka kuu ni tatatno'o Aarón, vi kukanu ini ni Jito'o,
chi maa ya kuu ia chituu ña vi jito jini ña ya jin in in ni.
11 Te ndi'i maa ni ja ka yu'u ni'nu ni Jito'o, vi kukanu ini ni ya,
chi maa ya kuu ia chituu ña vi jito jini ña ya jin in in ni.

12 Chi ni ndaka'an ña Jito'o jion, te sa'a vii sa'a va'a ña ya,
chi sa'a vii sa'a va'a ya ñayiu Israel, vi sa'a vii sa'a va'a ya ñayiu ka kuu tatatno'o Aarón.
13 Te sa'a vii sa'a va'a ya ndi'i ñayiu ka yu'u ni'nu Jito'o,
vi sa'a vii sa'a va'a ya ñayiu na'nu ka vi ñayiu nda'u ka.

14 Te sa'a vii sa'a va'a ña ia Dios jin ni,
ja vi kaya kua'a ndikin tata ni vi ndikin tata se'e ni.
15 Te na sa'a vii sa'a va'a ña Jito'o,
ia ni sa'a andivi vi ñuyiu.
16 Andivi kuu nuu oo maa Jito'o,
su ni jiña'a ya ñuyiu ja ka oo ñayiu.
17 Te ndiyi ja ni ka ji'i ja kua'ankuei chii ñu'u chii nde'i nuu tu na in ka'an na in kuu,
chi ma kuu vi sa'a ka'nui Jito'o.
18 Su yoon ja ka tekuo, chi vi kosa'a ka'nuo Jito'o
ndee kiuu vitna vi nikuii nikani.
¡Ka'nu kuu Jito'o!

116

Na vi ndakuanta'uo nuu Dios, ia skaku ni'nu ña jion

1 Kutoo san Jito'o, chi nini ya tno'o ja jikanta'u san nuu ya.
2 Chi chindei ya xini ya, te nini ya tno'o ja ka'an san nuu ya,
te yun guaa kondakakune'e san ya ndi'i ni kiuu ja teku san.
3 Te vi ja oo san ja kuu san, te ni junkuntna'a san jin tno'o suchi ini
ja vi sandee ni ka ja kanakau san nuu yau ñaña,
chi ni tna'a san tnundo'o vi tno'o suchi ini.
4 Yun te ni ndakakune'e san Jito'o, te jiña'a san:
"Jikanta'u san nuu ni, vi Jito'o san, ja skaku ni'nu ña ni jin san".

5 Ka'nu ndeva'a ini Jito'o vi ia ndaa kuu ya,
chi ndija ja kunda'u ndeva'a ini ña ia Dios mao.
6 Te jito jini ña Jito'o jin ñayiu ka sa'a nda'u ka sa'a kee,
chi nuu vi ja ni kuita sa'un san, te ni skaku ni'nu ña ya jin san.
7 Vitna te kuu ndatatu sii ini ron, vi anu,
chi ni sa'a gua'a ña Jito'o jin ron.

8 Chi ni skaku ni'nu ña ni jin san, vi Dios, ja tu ni ji'i san,
te ni ja'a ni tenuu san,
vi tu ni jandetu ni ja ndondiso san.

9 Te yun kuu ja siun ni kokaka san nuu ichi maa ni, vi Jito'o,
nuu ka oo ñayiu ñuyiu.
10 Ni kandija san ia Dios, te yun guaa ni ka'an san:
“Tna'a ndeva'a san tno'o suchi ini”,
11 te nuu tu ni ni'i ini ka san nagua sa'a san,
te ni kachi san: “Ndi'i ñayiu inu tno'o”.

12 ¿Te nagua kuu ja tniuya'u san nuu Jito'o,
jin ndi'i jagua'a ja ni sa'a ña ya jin san?
13 Te soko san vinu nuu Jito'o ja ndakakune'e san ya
ja ni skaku ni'nu ña ya jin san.
14 Te skunkuu san tno'o ni kee yu'u san nuu Jito'o
jin nuu ndi'i ñayiu ñuu ya.
15 Te kusuchi ndeva'a ini Jito'o nuu ndia'a ya
ja ka ji'i ñayiu vii maa ya.
16 Te jandaa, vi Jito'o, ja maa san kuu tee jinokuechi nuu ni,
chi maa san kuu seyii ña'a jinokuechi nuu ni,
te ni ja'nde ni kaa ja ni onu'ni san.
17 Te soko san kiti ja ndakuanta'u san nuu ni,
te ndakakune'e san sivi ni, vi Jito'o san.
18 Te skunkuu san tno'o ni kee yu'u san nuu ni, vi Jito'o,
jin nuu ndi'i ñayiu ñuu ni,
19 ini nuu oo veñu'u maa ni, vi Jito'o,
ma'ñu sagua nuu oo maa ron, vi Jerusalén.
¡Ka'nu kuu Jito'o!

117

Yaa ja ka sa'a ka'nu ñayiu Jito'o

1 Vi sa'a ka'nu ni ia Dios, maa ni ja ka oo ni ndi'i ni ñuu
vi ndi'i maa ni ja ka kuu ni ñayiu sava ka tatatno'o,
vi kata ni yaa nuu ia Dios.
2 Chi nda'u ndeva'a ini ya jin in in yoon,
te siun ni skunkuu ndaa ya.

Ia ka'nu ndeva'a kuu Jito'o.

118

Nikuii nikani kunda'u ini ña ia Dios

1 Vi ndakuanta'u ni nuu ia Dios, chi ia gua'a kuu ya,
te nikuii nikani kunda'u ini ña ya.
2 Vi ka'an maa ni, ñayiu Israel:
“Nikuii nikani kunda'u ini ña ia Dios”.
3 Vi ka'an maa ni, ñayiu ka kuu tatatno'o Aarón:
“Nikuii nikani kunda'u ini ña ia Dios”.
4 Vi ka'an maa ni, ñayiu ka yu'u ni'nu Jito'o:
“Nikuii nikani kunda'u ini ña ia Dios”.

5 Nuu ni tna'a ndeva'a san tno'o suchi ini, te ni ndakakune'e san Jito'o,
te ni onini ya tno'o ni ka'an san, te ni ndatau ña ya nuu tnundo'o.
6 Oo maa Jito'o jin san, te ma koyu'u san
ja nagua vi sa'a ña ñayiu jin san.
7 Oo maa Jito'o jin san, te maa ya kuu ia chindee chituu ña jin san,
te yun kuu ja kuni san ja vi ndee ñu'u vi konduei ñayiu ka ka'an u'u ña jin san.
8 Gua'a ka kuu ja vi kukanu inio Jito'o,
masu ja vi kukanu inio in ñayiu.
9 Gua'a ka kuu ja vi kukanu inio Jito'o,
masu ja vi kukanu inio tee ka tatnuni.

10 Ni ka jionduu ña ñayiu ndi'i ñuu jin san,
su jin sivi maa Jito'o, te ni xnaa san ñayiu yun.
11 Ni ka jionduu ña ñayiu jin san, te ni ka tnaa ma'ñu ña,
su jin sivi maa Jito'o, te ni xnaa san ñayiu yun.

12 Ni ka jionduu ña na kuinio ñuñu,
te ñama ni naa ja ka kiti ini ndeva'a na kuinio ñu'u, ja ñama teñu'u ña jin tnu iñu,
chi jin sivi maa Jito'o, te ni xnaa san ñayiu yun.
13 Ni ka chinda'a ni'i ndeva'a ña jin san, nagua ja na ndonso san,
su ni chituu ña maa Jito'o jin san.
14 Maa Jito'o taa jandakui san, te jita san yaa nuu maa ya,
chi maa ya kuu ia skaku ni'nu ña.

15 Te ka kana ñayiu ndaa vi ka jitai ndee nuu ve'i, ja ka kusii ini ja ni skaku ni'nu ña ya,
te jin jaka'nu maa Jito'o, sa'a ya tniuu na'nu.
16 Te jin jaka'nu maa Jito'o, xne'e ja ia ka'nu ndeva'a kuu ya,
te jin jaka'nu maa Jito'o, sa'a ya tniuu ja sa'u kuii inio.

17 Te ma kuu san, chi koteku san,
nagua ja ndakani san tniuu na'nu sa'a Jito'o.
18 Ni tna'a ndeva'a san tnundo'o, ni tetniuu Jito'o,
su tu ni jandetu ya ja kuu san.

19 Vi ndakune ni ye'e veñu'u nuu oo tno'o ndaa,
nagua ja kiuu san, te ndakuanta'u san nuu Jito'o.
20 Te ye'e veñu'u ya'a kuu ye'e maa Jito'o,
te ye'e ya'a kiukuei ñayiu ndaa.

21 Te ndakuanta'u san nuu ni, vi Jito'o,
chi ni onini ni tno'o ni jikanta'u san nuu ni, te ni skaku ni'nu ña ni jin san.
22 Kava ja ni ka skexiko tee ka sa'a ve'e,
ni nduu kava ka'nu ja yituu skina ve'e.
23 Tniuu ya'a ni sa'a maa Jito'o,
te vi ni ka sa'u kuii inio ka ndia'o.
24 Vitna kuu kiuu ja ni sa'a maa Jito'o, te na vi kokusii inio,
te vi kosii inio nuu ya.

25 Jikanta'u san nuu ni, vi Jito'o, ja skaku ni'nu ña ni jin in in san.
Jikanta'u san nuu ni, vi Jito'o, ja sa'a ni ja na kekuei gua'a san.
26 Na ta'u na ndetu ñayiu vaji jin sivi maa Jito'o,
chi ndee nuu ka oo san ve'e maa Jito'o, ka jikanta'u san ja na sa'a vii sa'a va'a ña ya jin.
27 Maa Jito'o kuu ia Dios mao, te ye'e ya nuo.
Vi ku'ni ni kiti ja vi soko ni nuu ya, te kua'ankuei ni jin ti ndee nuu oo ndiki nuu altar.

28 Maa ni kuu ia Dios san, te ndakuanta'u san nuu ni,
vi sa'a ka'nu ña san jin ni, vi Dios.
29 Vi ndakuanta'u ni nuu ia Dios, chi ia gua'a kuu ya,
te nikuii nikani kunda'u ini ña ya.

119

Na ta'u na ndetu ñayiu ka jika nuu ichi ia Dios

1 Na ta'u na ndetu ñayiu ka jika nuu ichi ndaa,
te ka sa'i nagua kaxtno'o maa Jito'o.
2 Na ta'u na ndetu ñayiu ka jantno'o tno'o tatnuni ya,
te vi ni ini ni anui ka ndandukui ia Dios.
3 Te ñayiu ya'a, chi tu sa'un na jakue'e ka sa'i,
chi ka jikai nuu ichi maa ya.
4 Chi ni skuiso siki ña ni tno'o tatnuni ni,
ja na vi skunkuu ndaa kuiti san.
5 Vaa nuu sua'a te kuu kaka yutnu san nuu ichi ni,
nagua ja skunkuu san nuu tno'o xtaku ni,
6 te ma kendoo kanoo san, nuu na kuantno'o san ndi'i tno'o tatnuni ni.

7 Te sa'a ka'nu ña san jin in anu ndaa san,
nuu na kutua'a san tniuu ndaa ja sa'a ni.
8 Kuini san ja skunkuu san tno'o tatnuni ni,
te ma xndendoo sa'un ña ni jin san.

9 ¿Naxa sa'a in suchi kuechi ja koo vii anui?
Kuini ja sa'i nagua ka'an nuu tno'o ni.
10 Te jin ndi'i san jin anu san ndanduku ña san jin ni, vi Dios,
te ma kuandetu ni ja kujioo san nuu tno'o tatnuni ni.
11 Chi ndee ini ndee anu san tava'a san tno'o ka'an ni,
nagua ja ma sa'a san yika kuechi nuu ni.
12 Ka'nu ndeva'a kuu maa ni, vi Jito'o,
te kaxtno'o ni tno'o ja xtaku ni nuu san.
13 Te jin yu'u maa san ndakani san,
ndi'i tno'o ni ka'an ni ja tatnuni ni.
14 Kusii ini ndeva'a ka san ja kaka san nuu ichi nagua tatnuni ni,
masu ja koneva'a san ndi'i jakuika.
15 Te ndachikua'a san tno'o tatnuni ni,
te kinuu gua'a san nuu ichi ni.
16 Te kokuu sii ini san ja sa'a san nagua xtaku ni nuu san,
te ma ndunaa sa'un ini san nagua ka'an nuu tno'o ni.

17 Sa'a ni java'a jin san ja jinokuechi san nuu ni, ja na koteku san,
te na kuantno'o san nagua ka'an nuu tno'o ni.
18 Kune ni nduchi nuu san, nagua ja na kondia'a san,
ja luu ndeva'a ka'an nuu tno'o kaxtno'o ni.
19 Chi in ñayiu jikanuu nda'u ni kuu san ñuyiu ya'a,
te ma tayu'u ni tno'o tatnuni ni nuu san.
20 Te vi ndi'i ni ore kuita ndeva'a anu san,
ja ndioo ndeva'a ini san ja kuni san tno'o ja xtaku ni nuu san.
21 Chi tetniuu ni tnundo'o ka tna'a ñayiu ka sa'a teyii maa,
vi ñayiu ni ka tau tnia'a, ja ka kujioo nuu tno'o tatnuni ni.
22 Xtajioo ni ñayiu ka kane'e ña jin san, vi ñayiu ka skexiko ña,
chi jantno'o san tno'o tatnuni ni nuu san.
23 Te visi ka ndatno'o tna'a tee ka tatnuni ja vi sa'a ña de jakue'e jin san,
su maa san ja jinokuechi san nuu ni, chi ndachikua'a san nuu ley ni.
24 Chi kusii ini san jin tno'o tatnuni ni,
te suu kuu tno'o ja xteku ña jin san.

25 Te vi ndee nuu ñuyaka ni ka katuu san, ndataa ni ja na koteku san,
nagua ni ka'an ni nuu tno'o ni.
26 Ni xne'e san nagua sa'a san nuu ni, te ni janta'u ni.
Vitna te kaxtno'o ni tno'o ja xtaku ni nuu san.
27 Chituu ña ni ja na jinkui'nu ini san naxa ka'an tno'o tatnuni ni,
te na ndachikua'a san tniuu vii ndeva'a sa'a ni.
28 Te vi ja ni kuita sa'un anu san ja kusuchi ndeva'a ini san,
ndasa'a yutnu ña ni nuu tno'o ni, nagua ni kee yu'u ni.
29 Xtajioo ña ni nuu ichi ka jika ñayiu inu tno'o,
te ka'an nda'u ka'an kee ña ni ja na kondikin san tno'o kaxtno'o ni nuu san.
30 Chi ni kaji san ichi ndaa ja kaka san,
te ndioo ini san ja kondikin san tno'o ja xtaku ni nuu san.

31 Te kuini san ja kondikin
guagua'a san tno'o tatnuni
ni, vi Jito'o san,
te ma kuandetu ni ja kendoo
kanoo san.
32 Te nduku ndee san ja skunkuu
san tno'o tatnuni ni,
chi sa'a ni ja jinkui'nu gua'a ka ini
san.

33 Te kaxtno'o ni nuu san, vi Jito'o,
ja na kondikin san ichi ja
xtaku ni nuu san,
te na kondikin san guaa ndee kiuu
sandi'i ja koteku san.
34 Taa ni tno'o ndichi ja jinkui'nu
ini san, nagua ja tava'a san
ley ni,
te skunkuu san ndi'i san jin anu
san.
35 Te kondeka ña ni ichi nuu tat-
nuni ni,
chi yun kuu nuu ni'i san jasii ini
ja oo jin san.
36 Sa'a ni ja na ndioo ini anu san
tno'o tatnuni ni,
te masu ja ndioo ini san ja
koneva'a san ja kua'a ja ioo.
37 Te ma kuandetu ni ja kondia'a
san nuu ja tu jiniu'u.
Taa ni ja koteku san, nagua ja na
kaka san nuu ichi ni.
38 Te skunkuu ni tno'o ni kee yu'u
ni nuu san,
ja kuu san tee jinokuechi nuu ni,
nagua sa'a ni jin ñayiu ka
yu'u ni'nu ña jin ni.
39 Xtajioo ni tno'o kanoo ja ka
ka'an ñayiu jin san, chi yun
kuu ja yu'u ka san,
chi oo gua'a tno'o ja xtaku ni nuu
san.
40 Chi ndioo ini san tno'o tatnuni
ni,
te taa ni ja koteku san jin ma'ñu
sagua tniuu ndaa ja sa'a ni.

41 Ne'e ni, te ka'an nda'u ka'an kee
ña ni jin san, vi Jito'o san.
Skaku ni'nu ña ni jin san, nagua
ni kee yu'u ni ja sa'a ni.
42 Saa te ni'i san tno'o ja nda-
jione'e san nuu ñayiu ka
skexiko ña jin san,
chi kukanu ini san tno'o ka'an ni.
43 Te ni in jichi ma kindee ni tno'o
ndaa nuu yu'u san,
chi ndetu ka'nu san tno'o xtaku ni
nuu san.
44 Te nikuii nikani kosa'a san
nagua ka'an nuu tno'o
kaxtno'o ni.
45 Saa te tu na in kasi ichi,
chi ni ndanduku san tno'o tatnuni
ni.
46 Te ka'an san tno'o tatnuni ni
nuu tee ka kuu rey,
te ma kukanoo san.
47 Te kusii ini san jin tno'o tatnuni
ni,
chi kutoo ndeva'a san.
48 Kee yu'u san ja skunkuu ndaa
san tno'o tatnuni ni, chi
kutoo san,
te ku'un ini san tno'o ja xtaku ni
nuu san.

49 Te ndaka'an ni tno'o ni ka'an ni
nuu san, ja jinokuechi san
nuu ni,
chi jin tno'o yun, te ni sa'a ni ja
ndetu ka'nu ña san jin ni.
50 Chi tno'o maa ni kuu ja
ndataa jasii ini nuu san nuu
kusuchi ini san.
Te tno'o ni kee yu'u ni, taa ja teku
san.
51 Te ka jaku ndee ña ñayiu ka sa'a
teyii ndeva'a jin san,
su sein, chi ma kujioo san nuu ley
ni.
52 Chi ni ndaka'an san tno'o ja
xtaku ni nuu san, ndee ja ni
kuu nana'a, vi Jito'o san,
te yun ndani'i san jasii ini.
53 Te kiti ini ndeva'a san nuu
ndia'a san ñayiu kue'e,
ja ka kujioo nuu tno'o kaxtno'o ni.
54 Te tno'o ja xtaku ni nuu san kuu
yaa
ja jita sii ini san nuu oo san inka
ñuu.
55 Te ndaka'an ña san jin ni tno'o
jakuaa, vi Jito'o san,
chi kuini san ja sa'a san nagua
kaxtno'o ni.

56 Te ni ni'i san javii java'a,
chi ni jantno'o san tno'o tatnuni ni.

57 Maa ni, vi Jito'o san, kuu in ja kuta'u kundetu san,
Te kee yu'u san ja sa'a san nagua ka'an nuu tno'o ni.
58 Te ndi'i san jin anu san jikanta'u san nuu ni.
Kunda'u ini ña ni jin san, nagua ni kee yu'u ni ja sa'a ni.
59 Chi ni ndakani ini guagua'a san nagua sa'a san,
te ni ndajiokuiin san nuu ni, nagua ja skunkuu san tno'o tatnuni ni.
60 Ni onuu ini san, te tu ni okukuee san,
ja sa'a san nagua tatnuni ni.
61 Ni ka jionduu ña in tnii ka'nu ñayiu ka sa'a jakue'e jin san,
su visi ni saa, te tu ndunaa ini san tno'o kaxtno'o ni.
62 Te ndakoo san sau ñuu ja ndakuanta'u san nuu ni,
chi oo ndaa tno'o ja xtaku ni nuu san.
63 Te ka ndeka tna'a gua'a maa san jin ndi'i ñayiu ka yu'u ni'nu ña jin ni,
vi ka jantno'i tno'o tatnuni ni.
64 Te kunda'u ini ni ndi'i ja oo ñuyiu ya'a, vi Jito'o san.
Te kaxtno'o ni nuu san naxa ka'an tno'o tatnuni ni.

65 Ni sa'a ni in java'a jin san ja jinokuechi san nuu ni, vi Jito'o san,
nagua ni ka'an ni ja sa'a ni.
66 Kaxtno'o ni nuu san, ja na kuni san tno'o ndaa, vi na jinkui'nu ini san,
chi kandija san tno'o tatnuni ni.
67 Chi ama ka ja tna'a san tnundo'o, te ni ojika ndoñu'u san nuu ichi ni,
su vitna, te jantno'o san nagua ka'an nuu tno'o ni.
68 Maa ni kuu ia gua'a, te sa'a ni java'a.
Kaxtno'o ni nuu san naxa ka'an tno'o tatnuni ni.
69 Chi visi ni ka ka'an tno'o ñayiu ka sa'a teyii mai siki san,
su sein, chi skunkuu san tno'o tatnuni ni jin ndi'i san jin anu san.
70 Chi ni ka kundee ndeva'a ini anu ñayiu yun, na kuinio xe'en ja ni jija,
su sein, chi kusii ini san nuu tno'o kaxtno'o ni.
71 Gua'a kuu ja ni tna'a ndeva'a san tnundo'o,
chi saa te kutua'a san naxa ka'an tno'o ja xtaku ni nuu san.
72 Te ja nuu maa san, chi gua'a ndeva'a ka kuu tno'o kaxtno'o maa ni jin yu'u ni,
masu kuakua'a mil xu'un ka kuu oro vi plata.

73 Chi jin nda'a maa ni, ni sa'a ña ni jin san,
te taa ni ja jinkui'nu ini san, nagua ja na kutua'a san tno'o tatnuni ni.
74 Te na vi kusii ini ñayiu ka yu'u ni'nu ña jin ni, nuu vi kuni ñai jin san,
chi kukanu ini san nagua ka'an nuu tno'o ni.
75 Chi jini san, vi Jito'o, ja oo ndaa tno'o ja xtaku ni nuu san,
te ndija ni ja tetniuu ni tnundo'o siki san.
76 Su vitna, te ka'an nda'u ka'an kee ña ni jin san, te ndataa ni tno'o sii ini,
nagua ni kee yu'u ni ja sa'a ni jin san, ja jinokuechi san nuu ni.
77 Ne'e ni, te ka'an nda'u ka'an kee ña ni jin san, nagua ja na koteku san,
chi kusii ini san jin tno'o kaxtno'o ni.
78 Sa'a ni ja na vi kendoo kanoo maa ñayiu ka sa'a teyii mai,
chi ka xtavi kuechi ñai jin san jin tno'o tno'o, su masu nagua ni sa'a san jin,
te sein, chi ñu'u ini san tno'o tatnuni ni.

79 Na vi ndututu san jin ñayiu ka yu'u ni'nu ña jin ni,
te na vi kutua'i naxa ka'an nuu tno'o ni.
80 Te ndi'i san jin anu san na kuantno'o ndaa kuiti san tno'o ja xtaku ni,
nagua ja ma kendoo kanoo san.

81 Te vi makuita sa'un anu san ndetu san, na kiuu guaa skaku ni'nu ña ni jin san,
su ndetu ka'nu ña san jin ni nagua ka'an nuu tno'o ni.
82 Te vi makuita sa'un nduchi nuu san ja ndetu san tno'o ni kee yu'u ni,
te kachi san: “¿Na kiuu saa kii ni ja ndasa'a sii ini ña ni?”
83 Chi ni kasun sa'un san na kuinio in itni ñii ja intakaa nuu ñua'a,
su tu ndunaa ini san tno'o ni xtaku ni.
84 ¿Nasaa ka kiuu kuu ja koteku san, ja jinokuechi san nuu ni,
te saa tetniuu ni tnundo'o siki ñayiu ka sondikin ña jin san?
85 Ni ka jate ñayiu ka sa'a teyii mai in yau ja vi skanakau ñai jin san.
Te ñayiu yun, chi tu ka ndikin nagua kaxtno'o ni.
86 Ndi'i tno'o tatnuni ni kuu tno'o ndaa.
Chituu ña ni, vi Dios, chi ka sondikin ña ñayiu jin san, su masu na jakue'e sa'a san.
87 Chi vi ja yatni ja vi xnaa ñai jin san,
su tu xndendoo san tno'o tatnuni ni.
88 Te vi nagua kunda'u ini ña ni jin san, saa taa ni ja koteku san,
te skunkuu san tno'o tatnuni ni.

89 Nikuii nikani oo yutnu tno'o maa ni ndee andivi, vi Jito'o san.
90 Tniuu ndaa ja sa'a ni, chi nikuii nikani oo,
chi maa ni, ni sa'a ñuyiu, te ni junkuiin yutnu.
91 Te ndi'i nagua ni chiyukun ni ja vi koo, te saa ka oo ndee kiuu vitna,
chi ndi'i ka jinokuechi nuu maa ni.
92 Chi nuu sua'a, te tu ni ndataa tno'o kaxtno'o ni in jasii ini nuu san,
vaa ja ni naa san nuu tno'o suchi ini ja tna'a san.
93 Te ma ndunaa sa'un ini san tno'o tatnuni ni,
chi jin ma'ñu sagua tno'o yun, te taa ni ja teku san.
94 Skaku ni'nu ña ni jin san, vi Dios, chi ñayiu maa ni kuu san,
chi ndikin san nagua tatnuni ni.
95 Chi ka jito gua'a ña ñayiu kue'e ja vi xnaa ñai jin san,
su sein, chi ñu'u ini san tno'o tatnuni ni.
96 Chi jini san ja ndi'i nagua oo ñuyiu vi naa,
su tno'o tatnuni ni, chi ma naa sa'un.

97 Kutoo ndeva'a san tno'o kaxtno'o ni,
te ndi'i ni kiuu ñu'u ini san.
98 Siun ni oo san jin tno'o tatnuni ni,
te sa'a ja kuu ndichi ka san, saa ñayiu ka ka'an u'u ña jin san.
99 Te jinkui'nu gua'a ka ini san saa tee ka kaxtno'o nuu san,
chi siun ni ñu'u ini san tno'o kaxtno'o ni.
100 Te jinkui'nu gua'a ka ini san saa tee nija'nu,
chi jantno'o san tno'o tatnuni ni.
101 Te kujioo san nuu ndi'i ichi kue'e,
nagua ja skunkuu san nagua ka'an nuu tno'o ni.
102 Te tu ni kujioo san nuu tno'o ja xtaku ni,
chi saa ni kaxtno'o maa ni nuu san.
103 Chi in ja vixin ndeva'a kuu tno'o ni nuu yu'u san,

te vixin ndeva'a ka saa nduxi ñuñu.
104 Chi nuu tno'o tatnuni ni, ni'i san ja jinkui'nu ini san.
Yun kuu ja skexiko san ndi'i tno'o tno'o.

105 Tno'o maa ni kuu in ñu'u ja ye'e nuu ja'a san,
vi in ñu'u ja ye'e ni'nu nuu ichi jika san.
106 Ni kee yu'u san, te skunkuu san tno'o ndaa
ja xtaku ni nuu san.
107 Kusuchi ndeva'a ini san, vi Jito'o.
Taa ni ja koteku san nagua ni ka'an ni nuu tno'o ni.
108 Jikanta'u san nuu ni, vi Jito'o, ja kuanta'u ni joo tno'o ja sa'a ka'nu ña san jin ni,
te kaxtno'o ni tno'o ja xtaku ni nuu san.
109 Ndi'i ni kiuu oo san ja kuu san,
su tu ndunaa ini san tno'o kaxtno'o ni.
110 Ni ka nduku ñayiu kue'e ja vi kakuiko ñai jin san,
su sein, chi tu kujioo san nuu tno'o tatnuni ni.
111 Te nikuii nikani sa'a jajin san tno'o tatnuni ni,
chi suu ndasa'a sii ini anu san.
112 Chi vi ni ini ni anu san kuini san ja skunkuu san tno'o tatnuni ni,
te siun ni kosa'a san guaa ndee kiuu sandi'i.

113 Skexiko san ñayiu inu jani ini,
su kutoo san tno'o kaxtno'o ni.
114 Maa ni kuu ia tayu'u ña vi ia jito jini ña,
te kukanu ini san tno'o ni.
115 Te maa ni ñayiu ka sa'a jakue'e, vi kujioo ni nuu oo san,
chi kuini san ja skunkuu san tno'o tatnuni ia Dios san.
116 Chindee chituu ña ni jin san, nagua ni kee yu'u ni, te na koteku san,
te ma kendoo kanoo san ja ndetu ka'nu ña san jin ni.
117 Chindee chituu ña ni jin san, te na kaku ni'nu san,
te siun ni na koskunkuu san nuu ley ni.
118 Te skexiko ni ñayiu ka kujioo nuu ley ni,
chi nino'o ni ja vi xnda'ui ñayiu ka ndakani ini.
119 Chi skexiko ni ndi'i ñayiu ka sa'a jakue'e nuu ñuyiu ya'a, na kuinio mi'i.
Yun kuu ja sein, chi kutoo san tno'o tatnuni ni.
120 Te vi sua'a ni'i yiki kuñu san ja yu'u ña san,
te yu'u ni'nu san tno'o ja xtaku ni nuu san.

121 Siun ni sa'a ndaa san,
te ma skanakau ña ni nuu nda'a ñayiu ka sa'a ndeva'a ña jin san.
122 Sa'a ni java'a jin san ja jinokuechi san nuu ni,
te ma kuandetu ni ja vi sa'a ndeva'a ña ñayiu ka sa'a teyii mai.
123 Te vi ja makuita sa'un nduchi nuu san ja ndetu ndeva'a san ja skaku ni'nu ña ni,
chi ndetu ka'nu san ja skunkuu ni tno'o ni ka'an ni ja sa'a ndaa ni.
124 Sa'a ni java'a jin san ja jinokuechi san nuu ni, nagua kua'a nda'u ini maa ni,
te kaxtno'o ni ja na sa'a san nagua ka'an nuu ley ni.
125 Tee jinokuechi nuu maa ni kuu san, te taa ni ja jinkui'nu ini san,
nagua ja na kuni san tno'o tatnuni ni.
126 Ja oo kiuu ja sa'a na in ni joo, vi Jito'o san,
chi ni ka jiso kava ñayiu ley ni.
127 Yun kuu ja kutoo ka san tno'o tatnuni ni, masu oro,
chi kutoo ka san saa oro ja ni nduvii ndeva'a.
128 Yun kuu ja ndakani ini san ja oo gua'a ka ndi'i tno'o

tatnuni ni, saa ndi'i ja oo ñuyiu ya'a,
te skexiko san ndi'i ichi xnda'u ña.

129 Te vi ni sa'u kuii ini san nuu tno'o tatnuni ni,
yun kuu ja tava'a san ndee ini ndee anu san.
130 Te maa tno'o ni ye'e nuu ñayiu,
te sa'a ja ka jinkui'nu ini ñayiu ka sa'a nda'u ja tu ka jini.
131 Ni june san yu'u san, te ni jaka nda'u ini san,
chi ndioo ndeva'a ini san tno'o tatnuni ni.
132 Kondia'a ña ni jin san, te ka'an nda'u ka'an kee ña ni,
nagua sa'a ni jin ñayiu ka kutoo ña jin ni.
133 Kondeka ña ni jin san ja na kaka san nagua ka'an nuu tno'o ni,
te ma kuandetu ni ja ni in jakue'e ma kundee kuu nija'nu nuu san.
134 Skaku ni'nu ña ni nuu nda'a ñayiu ka sa'a ndeva'a ndet-nuni ña jin san,
nagua ja na skunkuu san tno'o tatnuni ni.
135 Ka'an nda'u ka'an kee ña ni jin san ja jinokuechi san nuu ni,
te kaxtno'o ni ley ni nuu san.
136 Te nuu nda'i san, te jika tee nuu san na kuinio in yute,
chi tu ka jantno'o ñayiu tno'o kaxtno'o ni.

137 Maa ni kuu ia ndaa, vi Jito'o san,
te oo ndaa tno'o xtaku ni nuu ñayiu.
138 Te tno'o tatnuni ni, ja ni skuiso siki ña ni jin san,
kuu tno'o ndaa vi tno'o ja kukanu ini san.
139 Te vi sua'a kai anu san ja ndi'ni ndeva'a san,
chi ni ka ndunaa ini ñayiu ka ka'an u'u ña jin san naxa ka'an tno'o ni.
140 Tno'o vii ndeva'a kuu tno'o ni,
te kutoo maa san ja jinokuechi san nuu ni.
141 In tee sa'a nda'u sa'a kee ni kuu san, te ka skexiko ña ñayiu jin san,
su tu ndunaa ini san tno'o tatnuni ni.
142 Te nuu ja'nde ni kuechi, chi siun ni sa'a ndaa ni,
te tno'o ja kaxtno'o ni kuu tno'o ndaa.
143 Tna'a ndeva'a san tnundo'o vi tno'o suchi ini,
su tno'o tatnuni ni ndataa jasii ini nuu san.
144 Te tno'o tatnuni ni, chi siun ni kuu tno'o ndaa.
Taa ni ja jinkui'nu ini san nagua ja na kuu koteku san.

145 Te jin ndi'i san jin anu san kana san nuu ni, vi Jito'o.
Tanunda'a ni konini ni joo tno'o ka'an san, te na skunkuu san nagua ka'an nuu Ley ni.
146 Nuu maa ni kana san, ja skaku ni'nu ña ni,
te skunkuu san tno'o tatnuni ni.
147 Te ama ka ja tuu ja ndaki'in inka kiuu, te ndakoo san jikanta'u san nuu ni, ja chi-tuu ña ni jin san,
chi ndetu ka'nu ña san jin ni, nagua ka'an nuu tno'o ni.
148 Te vi niñuu niñuu ni nduku ndee san ja ndito san,
nagua ja ndaka'an san naxa ka'an nuu tno'o ni.
149 Konini ni joo tno'o ka'an san, vi Jito'o, nagua kua'a nda'u ini ni,
te taa ni ja koteku san nagua kua'a sa'a ndaa ni.
150 Chi ni ka kuyatni ñayiu ka sondikin ña jin san ja vi sa'a ñai jakue'e,
su ni ka kuu jikai nuu tno'o kaxtno'o ni.
151 Yatni ñu'u oo ni, vi Jito'o,
te ndi'i tno'o tatnuni ni kuu tno'o ndaa.
152 Te ndee ja ni kuu nana'a, ni jini san tno'o tatnuni ni,
ja ni sa'a ni ja koo nikuii nikani.

153 Kondia'a gua'a ni tnundo'o
tna'a san, te skaku ni'nu ña
ni,
chi tu ndunaa ini san tno'o
kaxtno'o ni.
154 Kuiin ni'nu kuiin sagua ni ja
ja'a san, te ndatau ña ni
nuu tnundo'o.
Taa ni ja koteku san nagua ni
ka'an ni nuu tno'o ni.
155 Jika oo ja vi kaku ni'nu ñayiu
ka sa'a jakue'e,
chi tu ka ndandukui ley ni ja vi
kondikin.
156 Ka'nu ndeva'a ja nda'u ini ni,
vi Jito'o.
Taa ni ja koteku san nagua kua'a
sa'a ndaa ni.
157 Kuakua'a ñayiu ka ka'an u'u
ña jin san, vi kua'a ñayiu ka
sondikin ña,
su tu kujioo san nuu tno'o tatnuni
ni.
158 Ndia'a san ñayiu kachi yata
tno'o ni, te kiti ini ndeva'a
san,
chi tu ka jantno'i nagua ka'an nuu
tno'o ni.
159 Kondia'a ni, vi Jito'o, ja kutoo
ndeva'a san tno'o tatnuni
ni.
Taa ni ja koteku san nagua kua'a
kunda'u ini ña ni.
160 Ndi'i tno'o maa ni kuu tno'o
ndaa,
te ndi'i tno'o ndaa ja xndaku ni
koo nikuii nikani.

161 Ni ka sondikin ña tee ka tat-
nuni jin san, su masu na
jakue'e ni sa'a san de.
Su maa san, chi yu'u ni'nu san
tno'o ni.
162 Kusii ini ndeva'a san jin tno'o
ni kee yu'u ni,
nagua kusii ini in ñayiu ni ndani'i
in jakuika ndeva'a.
163 Skexiko san tno'o tno'o vi tu
janta'u san,
su kutoo san tno'o kaxtno'o ni.
164 Te uja jichi sa'a ka'nu ña san
jin ni in in kiuu,
chi tno'o ndaa kuu tno'o ja xn-
daku ni nuu san.
165 Ka oo mani ndeva'a ñayiu ka
kutoo tno'o kaxtno'o ni,
te tu sa'un na in guaa skanakau
ña jin.
166 Ndetu san ja skaku ni'nu ña ni
jin san, vi Jito'o san,
vi sa'a san nagua tatnuni ni.
167 Skunkuu san tno'o tatnuni ni,
vi kutoo ndeva'a san.
168 Jantno'o san tno'o tatnuni ni vi
tno'o xtaku ni nuu san,
chi jini maa ni ndi'i nagua sa'a
san.

169 Ndetu ka'nu san ja na kenta
tno'o ja kana nda'u san.
Konini ni, vi Jito'o san, te taa ni
ja jinkui'nu ini san nagua
ka'an nuu tno'o ni.
170 Te na kenta tno'o ja ndakuatu
san nuu ni,
te skaku ni'nu ña ni, nagua ni kee
yu'u ni ja sa'a ni.
171 Te na kana in yaa nuu yu'u san
ja sa'a ka'nu ña san,
chi kaxtno'o maa ni naxa ka'an
nuu ley ni.
172 Te na kata san in yaa ja ka'an
tno'o ni kee yu'u ni ja sa'a
ni,
chi ndi'i tno'o tatnuni ni kuu tno'o
ndaa.
173 Te kotua'a ni ja chituu ña ni,
chi ni kaji san tno'o tatnuni ni ja
kondikin san.
174 Ndioo ndeva'a ini san ja skaku
ni'nu ña ni jin san, vi Jito'o
san,
chi kusii ini san jin tno'o kaxtno'o
ni.
175 Kuandetu ni ja koteku san,
nagua ja na kosa'a ka'nu ña
san jin ni,
te na chituu ña tniuu ndaa ja sa'a
ni jin san.
176 Ni ojika ndoñu'u san, na kuinio
in ndikachi ja ni ndoñu'u ti,
su ne'e ni, te ndanduku ña ni jin
san ja jinokuechi san nuu
ni,
chi tu sa'un ndunaa ini san tno'o
tatnuni ni.

120

Na vi ndakuatuo nuu ka tna'o tnundo'o
Yaa ka jita ñayiu nuu mavindanui Jerusalén

1 Nuu tna'a san tno'o suchi ini, te kana nda'u san nuu Jito'o,
te nini ya tno'o ka'an san.
2 Skaku ni'nu ña ni nuu nda'a ñayiu inu tno'o, vi Jito'o san,
vi nuu nda'a ñayiu tu ka ka'an ndaa.

3 Te maa ni ñayiu ka'an tno'o tno'o, ¿nagua ni'i ka ni,
axi nagua vi taa nuu ni ja ka'an tno'o ni?
4 Ja ni'i ni kuu yutnu ndugua tee jaxin tna'a,
vi ñu'u tikayi tnu itni ja kai koko koko.

5 Su nda'u ni ka san ja jika nda'u san ne'u nuu ka oo ñayiu ñuu Mesec,
vi oo san ne'u nuu ka ndaa ve'e sa'un ñayiu Cedar.
6 Te ja kuu kua'a tiempu oo san ne'u ñayiu,
ka skexiko ja vi koo mani.
7 Sein chi ka'an san ja koo mani san,
su nuu ka'an san ja vi koo mani san jin ñayiu yun,
te ka ka'in ja vi kaxin tna'i jin san.

121

Maa Jito'o kuu ia jito jini ña
Yaa ka jita ñayiu nuu mavindanui Jerusalén

1 Nuu ndakoto ni'ni san nuu yuku ka'nu yun
te ndakani ini san, ¿ndenu kii ia chituu ña jion?
2 Te ia chituu ña jin san kuu maa Jito'o,
ia ni sa'a andivi vi ñuyiu.

3 Te ma kuandetu ya ja kekaa ni ja ndonso ni,
te ni ma kusun sa'un ia jito jini ña jin ni.
4 Chi tu sa'un kixin ia jito ña jin ñayiu Israel,
te ni tu kixin ndei ya.

5 Maa Jito'o Dios kuu ia jito jini ña,
te nuu kati maa ya ka oo ni.
Te oo ya ichi nda'a kua'a ni ja chituu ña ya.
6 Te ma teñu'u ña nikandii tno'o nduu,
ni ma sa'a kue'e ña nda'a yoo tno'o jakuaa.

7 Chi maa Jito'o Dios kuu ia tava'a ña nuu ndi'i jakue'e.
Maa ya kuu ia tava'a ña jin ni.
8 Chi maa Jito'o Dios kuu ia jito jini ña ndee nuu kee ni ve'e ni
vi ndee nuu ndajiokuiin ni,
ndee vitna vi nikuii nikani.

122

Vi ndakuatuo ja ja'a ñuu Jerusalén
Yaa ni tee David ja ka jita ñayiu nuu mavindanui Jerusalén

1 Ni kusii ini san jin ñayiu nuu ni ka kachi:
“Na no'okueio ve'e maa Jito'o Dios”.
2 Jerusalén, ja ni ndiukuei rin ndee ye'e ron.
3 Te Jerusalén, kuu ron in ñuu ja ni kuva'a gua'a,
na kuinio in ñuu ja inuu tutu ka oo ñayiu.
4 Te nuu maa ron ndakuei ñayiu ka kuu tatatno'o maa Jito'o Dios,
nagua ja vi chiñu'u ñai jin ya,
nagua ni tatnuni ya nuu ñayiu Israel.
5 Chi nuu maa ron oo ve'e tniuu nuu ka sandaa kuechi,
vi nuu ka tatnuni ndikin tata rey David.

6 Vi ndakuatu ni nuu ia Dios ja na koo jamani Jerusalén, te vi kachi ni:

"Na vi koo vii vi koo va'a ñayiu
ka kutoo ña jin maa ron, vi
Jerusalén.
7 Te na koo jamani ini muro ron,
te na vi koo vii vi koo va'a ñayiu
ini ve'e tniuu ron."
8 Te suni ja ja'a ñani rin vi ñayiu
ka ndeka tna'a gua'a jin rin,
ka'an rin jin ron, vi Jerusalén: "Ja
na koo jamani nuu ron".
9 Te ja ja'a ve'e Jito'o Dios mao,
nduku rin ja koo vii koo va'a ron.

123

Vi ndakuatuo nuu ia Dios ja na chindee chituu ña ya jion

Yaa ka jita ñayiu nuu mavindanui Jerusalén

1 Ndanenuu san te jito ni'ni san
ichi nuu oo ni, vi Dios,
ichi nuu oo maa ni ja tatnuni ni
ndee andivi jian.
2 Nagua ndia'a nda'u in tee ji-
nokuechi nuu nda'a jito'o
de,
vi nagua ndia'a nda'u in ña'a
jinokuechi nuu nda'a ña'a
xiin nuu jinokuechi ña,
Saa ka ndia'a nda'u san nuu ni, vi
Jito'o, ja kuu ni ia Dios san,
guaa ndee na kunda'u ini ña ni jin
in in san.

3 Kunda'u ini ña ni jin san, vi
Jito'o.
Kunda'u ini ña ni jin in in san,
chi ja ni ka tunini ndeva'a san ja
ka skexiko ña ñayiu jin san.
4 Ja ni kuu kua'a ndeva'a tnundo'o
ka tna'a san,
ja ka sa'a kuasun ña ñayiu ka oo
gua'a ja tu nagua ka ja'ni ña
jin,
vi ka skexiko ña ñayiu ka sa'a teyii
mai.

124

Ni skaku ni'nu ña ia Dios nuu nda'a ñayiu kue'e

Yaa ni tee David ja ka jita ñayiu nuu mavindanui Jerusalén

1 ¿Naxa kaa ja vi ndo'o, nuu sua'a
te tu ni chituu ña Jito'o jion?
Vitna te na vi ka'an ñayiu Israel:
2 Nuu sua'a te tu ni chituu ña Jito'o
jion,
na ni ka ndakoo ñayiu yun sikio
ja ni ka jaki'in ñai,
3 nuu saa, te vaa vi ka teku kao, te
ja ni ka koko nii ñai,
chi ni ka kiti ini ndeva'i.
4 Te nuu saa, vaa vi ja ni ka
xnaa ña jion, na kuinio nuu
ndachitu ndute,
te xnaa de ndi'i nagua oo, te ni jiso
ña teñu'u jion,
5 te kuiso ña ndute jika ni'i yun
jion nuu siun.

6 Su ka'nu kuu Jito'o ja tu ni
jandetu ya ja vi xnaa ña
ñayiu yun jion,
nagua sa'a in kiti xeen, ja jin no'o
ti skuechi kueli ti ja ni'i ti
jaa ti.
7 Te ni ka kakuo, na kuinio in
tisala ja kaku ti nuu ñunu
ñayiu ka kakuiko ti,
Chi ni te'nde ñunu yun, te ni ka
kakuo.
8 Chi maa Jito'o kuu ia chindee
chituu ña jion,
vi maa ya kuu ia ni sa'a andivi vi
ñuyiu.

125

Maa ia Dios jito jini ña jin ñayiu ñuu ya

Yaa ka jita ñayiu nuu mavindanui Jerusalén

1 Ñayiu ka kukanu ini ña jin Jito'o,
ka kui na kuinio yuku Sión, ja tu
kanda sa'un,
chi nikuii nikani ni oo.
2 Nagua ni ka jionduu ña tinduu
jin ñuu Jerusalén,
saa jionduu ña Jito'o jin ñayiu ñuu
ya,
ndee vitna vi nikuii nikani.
3 Te masu vi siun ni vi kotatnuni
tee kue'e,
nuu ñuu ja ni jiña'a ia Dios nuu
ñayiu maa ya,

nagua ja ma vi koka'an ñayiu maa
ia Dios ja vi sa'i jakue'e.

4 Sa'a ni javii java'a jin ñayiu va'a
ini,
vi jin ñayiu ka sa'a ndaa, vi Jito'o
san.
5 Su xnaa ni ñayiu ja kua'ankuei
nuu ichi kue'e,
inuu jin ñayiu ka sa'a jakue'e
ndeva'a, vi Dios.

¡Na koo jamani ia Dios jin ñayiu
Israel!

126

Ka ndakuatu ñayiu ja na sa'a ia Dios ja vi ndusii ini
Yaa ka jita ñayiu nuu mavindanui Jerusalén

1 Nuu ni sa'a Jito'o Dios ja ni
ka ndajiokuiin san ñuu san
Sión,
ja ni ka jika nda'u san inka ñuu,
te kuu na kuinio nuu ka jani san.
2 Chi saa te ni ka jaku sii san vi ni
ka jita san yaa nuu ia Dios.
Yun te ni ka kachi ñayiu sava ka
ñuu:
"Ka'nu ndeva'a tniuu ni sa'a Jito'o
Dios jin ñayiu yun".
3 Te saa kuu, chi ka'nu ndeva'a
tniuu ni sa'a Jito'o Dios jin
san,
te yun kuu ja ka kusii ini san.

4 Vitna te sa'a ni ja na vi ndasama
san, te vi koo gua'a san,
nagua sa'a ni ja ndajiokuiin yute
nuu ñu'u yichi Neguev, vi
Jito'o san.
5 Chi na ñayiu jate ndikin tata jin
tenui,
te kokusii ini nuu ndaxtutui ja kee
nuu ñunde'i.
6 Te na ñayiu nda'i kua'in nuu
jatei triu tatai,
te vi sua'a jitai ja kusii ini nda-
jiokuiin jin nu'ni triui.

127

Ndi'i javii java'a vaji nuu Jito'o
Yaa ni tee Salomón ja ka jita ñayiu nuu mavindanui Jerusalén

1 Nuu ja masu maa Jito'o sa'a in
ve'e,
te tu jiniu'u, visi ka satniuu
ndeva'a ñayiu ka sa'a ve'e
yun.
Te nuu ja tu in ni'nu in sagua maa
Jito'o ja koto ya in ñuu,
te tu jiniu'u, visi oo ñayiu jito
guagua'a ñuu yun.
2 Te tu jiniu'u visi ne'e ndeva'a ka
ndakoo ni ka satniuu ni,
te ndee ñini sa'un, te saa ka
ndatatu ni,
te vi jin kuakua'a tnundo'o, te ka
ni'i ni ja ka jaa ni.
Chi maa Jito'o kuña'a ja vi kaa
ñayiu kutoo ya nini ka
kixin.

3 Te se'e kuelio ka kuu in javii
java'a, in ja ndee ya'u
ndeva'a,
ja ni ka kuta'uo nuu Jito'o.
4 Te suchi ka kaku nuu kuechio
ka kui na kuinio yutnu ndugua ja
nee tee jaxin tna'a.
5 Te na ta'u na ndetu tee neva'a
chitu jatnu de jin yutnu
ndugua de,
ja ka kuu se'e de,
chi ma kendoo kanoo de nuu
ñayiu ka ka'an u'u ña jin de
nuu ka'an ni'nu de ja ja'a de nuu
tee ka ja'nde kuechi ja ka oo
ye'e ñuu.

128

Sa'a vii sa'a va'a ia Dios nuu ve'e ñayiu ka yu'u ni'nu ya
Yaa ka jita ñayiu nuu mavindanui Jerusalén

1 Na ta'u na ndetu ndi'i maa ñayiu
ka yu'u ni'nu Jito'o,
vi ka jikai nuu ichi ya.
2 Te nuu jaa ni ja ni'i ni nuu
satniuu ni jin nda'a ni,
te kokusii ini ni vi kevii keva'a ni.

3 Te ñasi'i ni kokuu ña na kuinio
tnu uva, ja kuun vii ndeva'a
kiti vixin nuu ve'e ni.
Te se'e ni vi kokui na kuinio nda'a
tnu olivo ja vi konukoi xiin
yutnu nuu jaa ni xtaa.
4 Saa sa'a vii sa'a va'a ña ia Dios
jin ñayiu ka yu'u ni'nu ya.

5 Te ndee yuku Sión na tetniuu
Jito'o javii java'a ya nuu oo
ni,
te kuni ni ja koo vii koo va'a ñuu
Jerusalén, ndi'i ni kiuu ja
koteku ni.
6 Te kenta ni ja kuni ni señani ni.

¡Na koo jamani ia Dios jin ñayiu
Israel!

129

Ni skaku ni'nu ña ia Dios nuu nda'a ñayiu ka ka'an u'u ña
Yaa ka jita ñayiu nuu mavindanui Jerusalén

1 Kuakua'a ñayiu ni ka otaa tno'o
suchi ini guaa ndee nuu
kuechi san.
Te na vi ka'an ñayiu Israel vitna:
2 Kuakua'a ñayiu ni ka otaa tno'o
suchi ini guaa ndee nuu
kuechio.
Su tu ni ka kundee ja vi xnaa ña
jion.
3 Te ni ka xtuji yatao nuu ni ka
kuun ni ka kani ña jin ñii,
te ni ka junkuiin jichi yatao, na
kuinio ñu'u nuu ka jani
ñayiu yukun.
4 Su ia ndaa kuu Jito'o, te ni
skaku ni'nu ña ya nuu
nda'a ñayiu kue'e yun.

5 Te sa'a ni ja ndi'i ñayiu ka ka'an
u'u ña jin ñayiu ñuu Sión,
na vi kendoo kanoi, te na vi
ndakaka yatai.
6 Te na vi kokui na kuinio yuku ja
nana xtuu ve'e,
ja vi kueli ni, te ka yichi,
7 ja vini ja tu ni'i ñayiu ja'nde
yuku yun ja chitu nuu nda'i,
te ni ja ni'i ñayiu ku'ni ja sa'a
nu'ni.
8 Te ni in ñayiu ka ya'a yun, ma
vi ka'in nuu ñayiu ka ka'an
u'u ña yun:
"Na sa'a vii sa'a ña Jito'o jin in in
ni".
Te ni ma vi ka'in: "Jin sivi maa
Jito'o ka sa'a vii ka sa'a va'a
ña san".

130

Na vi kondetu ka'nuo Jito'o Dios
Yaa ka jita ñayiu nuu mavindanui Jerusalén

1 Visi ja oo san ndee kunu kunu
nuu tnundo'o,
te ndakakune'e ña san jin ni, vi
Jito'o san.
2 Te konini ni tno'o ka'an san.
Tanunda'a ni konini gua'a ni joo
tno'o jikanta'u san nuu ni,
vi Jito'o san.

3 Nuu ja na sa'a ni kuenta yika
kuechi ñayiu,
te tu na in kuu ja koo nuu ni.
4 Su maa ni, chi jaka'nu ini ni yika
kuechi ñayiu,
yun guaa ka nee yiñu'i nuu ni.

5 Ndetu ka'nu san Jito'o Dios jin
ndi'i san jin anu san,
te kukanu ini san tno'o ka'an ya.
6 Ndetu ka'nu ka san Jito'o Dios
saa nagua ka ndetu ñayiu ka jito
ñuu ja tuu inka kiuu.
Ndetu ka maa san saa nagua ka
ndetu ñayiu ka jito ñuu ja
tuu inka kiuu.

7 Saa vi kondetu ka'nu maa ni,
ñayiu Israel, jin Jito'o Dios,
chi siun ni kunda'u ini ña ya jin
ni,
te nuu maa ya oo ndi'i ja ndatau
ña ya nuu yika kuechi ni.
8 Te maa ya ndatau ña jin ñayiu
Israel nuu ndi'i yika kuechi.

131

Na vi kondetu ka'nuo ia Dios
Yaa ni tee David ja ka jita ñayiu nuu mavindanui Jerusalén

1 Tu sa'a teyii san maa san, vi Jito'o,
te ni tu ndia'a san maa san ja ñayiu kanuu ka, kuu san,
te ni tu nduku san jana'nu, te ni ja luu ndeva'a ka na'a ja ni'i san ja koneva'a san.
2 Te vi jandaa ja titi'i ni oo san, te tu ka'an sa'un san,
na kuinio in lulu ja ni ndondee ja tu jaxin kai, te ñundee ña nanai.
Kuu san na kuinio in lulu ni ndondee.
3 Te maa ni, ñayiu Israel, vi kondetu ka'nu ni Jito'o,
ndee vitna vi nikuii nikani.

132

Ni kee yu'u ia Dios in tno'o ndaa nuu David
Yaa ka jita ñayiu nuu mavindanui Jerusalén

1 Ndaka'an ni naxa ni ndo'o David, vi Jito'o,
vi ndi'i tnundo'o ni tna'a de.
2 Ndaka'an ni tno'o ni kee yu'u de nuu ni, vi Jito'o san,
vi tno'o ja ni ka'an de nuu ni, ja kuu ni ia Dios ndakui ndi Jacob.
3 Te kachi de: “Ma ndiuu sa'un san ve'e san,
te ni ma jinkotuu san nuu jito san ja ndatatu san,
4 te ni ma ndakuene san,
te ni ma kusun ndei san,
5 guaa ndee na ni'i san in nuu koo Jito'o,
vi in nuu koo veñu'u ia ndakui ndi Jacob”.

6 Chi guaa ndee ñuu Efrata ka oo san, te ni ka onini san ka ka'an ñayiu ja ja'a jatnu ii ni,
te ni ka ndani'i san nuu ñunde'i ñayiu tatatno'o Jaar.
7 Na ki'inkueio te na kiukueio ndee ini ve'e ii Jito'o,
te na vi jinkuiin jitio ndee nuu ja'a ya.

8 Ndakoo ni, vi Jito'o, jin jatnu ii nuu oo jaka'nu ni,
te ne'e ni nuu koo ni ja ndatatu ni.
9 Te na vi kui'nu sutu ni na kuinio in sa'un ja vi sa'a ndaa de,
Te na vi kana ñayiu maa ni nuu ka jitai ja ka kusii ini.
10 Te ja ja'a ja kutoo ni David, tee jinokuechi nuu ni,
te ma chiyata ni tee ni kaji maa ni.
11 Te jandaa ja ni kee yu'u Jito'o nuu David,
te ma ndasama ya tno'o ni ka'an ya,
te jiña'a ya: “Kani rin in ndikin tata ron ja kotatnuni nuu tniuu maa ron”.
12 Te nuu ja na vi skunkuu se'e ron tratu ni sa'a rin jin ron,
vi tno'o tatnuni rin ja kaxtno'o rin nui,
te suni vi kotatnuni se'i nikuii nikani, nagua ni otatnuni maa ron.

13 Te ni kaji Jito'o yuku Sión,
chi yun ni kuini ya ja koo ve'e nuu koo ya.
14 Te ni kachi ya: Ya'a kuu nuu koo rin nikuii nikani ja ndatatu rin.
Ya'a kuu nuu koo rin, chi saa junkuaan ini maa rin.
15 Te sa'a vii sa'a va'a rin ñuu ya'a,
ja vi koneva'a kua'a ndeva'a ron ja vi kokaa ron,
te suni vi koneva'a kua'a ñayiu ka kunda'u xtaa ja vi kokai.
16 Te skui'nu rin sutu ron na kuinio in sa'un ja vi kaku ni'nu de,
te vi kokata ñayiu maa rin yaa ja ka kusii ini.
17 Te yun sa'a rin ja nana ndee in tee ndakui ja kotatnuni ne'u ndikin tata David,
chi ja ni sa'a tua'a rin in ñu'u ja koye'e nuu tee ni kaji rin.

18 Te sa'a rin ja vi kukanoo ndeva'a ñayiu ka ka'an u'u ña jin de,
su maa de, chi sa'a rin ja ye'e tajan de jin tniuu ka'nu nee de.

133

Nase luluu kuu nuu ka otutu ñayiu ka skua'a
Yaa ni tee David ja ka jita ñayiu nuu mavindanui Jerusalén

1 Vi kondia'a ni nase guagua'a vi nase luluu kuu
nuu ka ndututuo jin ñanio vi kua'o ja vi inuu inuu ka kintna'o.
2 Chi kuu na kuinio tatna xiko ja ni ka joso xini ndi sutu Aarón,
te makee ndee nuu ixi nuu de,
te kunjino ndee yu'u sa'un ni'nu de.
3 Te suni kuu na kuinio yuyu ja makuun nuu yuku Hermón,
te kunjino ndee nuu yuku Sión,
chi ndee yun tetniuu Jito'o Dios javii java'a ya,
vi ja vi kotekuo nikuii nikani.

134

Ka chiñu'u ñayiu ia Dios
Yaa ka jita ñayiu nuu mavindanui Jerusalén

1 Ne'ekuei ni, na vi chiñu'o Jito'o Dios,
ndi'i maa ni ja ka jinokuechi ni nuu ya,
ja ka oo ni tno'o jakuaa ve'e maa Jito'o.
2 Vi ndane'e ni nda'a ni ichi nuu oo ve'e ii maa ia Dios,
te vi chiñu'u ni ya.

3 Te ndee Sión na tetniuu Jito'o Dios javii java'a ya siki ni,
ia ni sa'a andivi vi ñuyiu.

135

Ka'nu ndeva'a kuu ia Dios

1 ¡Ka'nu kuu Jito'o!
Vi sa'a ka'nu ni sivi Jito'o.
Maa ni ja ka jinokuechi ni nuu ya, vi sa'a ka'nu ni ya,
2 maa ni ja ka oo ni ini veñu'u maa Jito'o,
vi maa ni ja ka oo ni ini nuu oo veñu'u ia Dios mao.
3 Vi sa'a ka'nu ni Jito'o, chi ia gua'a kuu ya,
vi kata ni yaa ja ka sa'a ka'nu ni sivi ya, chi ia luu ndeva'a ini kuu ya.
4 Chi ni kaji ña Jito'o jin Jacob ja suni kuu Israel,
ja vi kokui ñayiu maa ya.

5 Chi jini gua'a san ja ia ka'nu kuu Jito'o,
te ka'nu ndeva'a ka, kuu ia Dios mao saa ndi'i chu'chi.
6 Te sa'a Jito'o ndi'i nagua ka'an maa ya ja koo
andivi vi nuu ñu'u vi nuu ndute mar vi ndi'i ndee ka'a ndute mar.
7 Chi sa'a ya ja nukoo viko ninii ñuyiu,
vi sa'a ya ja kani tajan nuu kuun sau,
vi sa'a ya ja junki'i ni'i tachi, ndee ni nuu ni kuu.

8 Maa ia Dios ni sa'a ja ni ka ji'i seyii xtnañu'u ndi'i ñayiu Egipto,
te ni ka ji'i seyii xtnañu'u ñayiu yun, vi ni ka ji'i se'e xtnañu'u ndi'i kiti tatai.
9 Te ni sa'a ya kua'a tniuu na'nu vi javii java'a nuu ñuu Egipto,
vi ni tetniuu ya tnundo'o siki Faraón vi siki ndi'i ñayiu ka jinokuechi nuu de.
10 Te ni xnaa ya ñayiu nuu kua'a ñuu na'nu,
vi ni ja'ni ya tee ka kuu rey ja inu ndakui ndeva'a.
11 Ni ja'ni ya Sehón tee ni okuu rey ñayiu amorreo,
vi Og, tee ni okuu rey ñayiu Basán,
vi ni ja'ni ya ndi'i tee ni ka okuu rey ñayiu ñuu Canaán.

12 Te ni jiña'a ya ñu'u ñayiu yun nuu ñayiu Israel,
te ni ka sa'a jajin ñayiu ñuu ya.

13 Nikuii nikani oo sivi ni, vi Jito'o san,
te siun ni vi kondaka'an ña ñayiu jin ni.
14 Chi sa'a ndaa Jito'o ja ja'a ñayiu ñuu ya,
te kunda'u ini ya ñayiu ka jinokuechi nuu ya.

15 Te chu'chi ñayiu sava ka ñuu yun, chi nino'o ni oro vi plata ka kuu,
ja ni ka sa'a ñayiu jin nda'i ka kuu.
16 Ka oo yu'u, su tu kuu vi ka'an,
ka oo nduchi nuu, su tu kuu vi kondia'a,
17 Ka oo so'o, su tu kuu vi konini,
ka oo xtnii, su tu kuu vi ndakuantachi.
18 Te na kandaa chu'chi yun saa kandaa maa ñayiu ka sa'a ña jin,
vi suni saa kandaa ndi'i ñayiu ka kukanu ini ña jin chu'chi yun.

19 Maa ni ja ka kuu ni ñayiu Israel, vi sa'a ka'nu ni Jito'o,
vi maa ni ja ka kuu ni tatatno'o Aarón, vi sa'a ka'nu ni Jito'o,
20 vi maa ni ja kuu ni tatatno'o Leví, vi sa'a ka'nu ni Jito'o,
vi maa ni ja ka yu'u ni'nu ni Jito'o, vi sa'a ka'nu ni ya.
21 Maa ni ja ka oo ni yuku Sión, vi sa'a ka'nu ni Jito'o,
ia oo ñuu Jerusalén.

¡Ka'nu kuu Jito'o!

136

Nikuii nikani kunda'u ini ña ia Dios jion

1 Vi sa'a ka'nu ni Jito'o, chi ia gua'a kuu ya,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
2 Vi sa'a ka'nu ni ia Dios, chi ia ka'nu ka kuu ya saa sava ka chu'chi,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
3 Vi sa'a ka'nu ni Jito'o, chi ia ka'nu ka kuu ya saa sava ka jito'o,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
4 Te maintno'o maa ya kuu ia sa'a tniuu vii tniuu va'a,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
5 Te maa ya ni sa'a andivi jin ja ndichi ini maa ya,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
6 Te maa ya ni jata ñuyiu siki ndute mar,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
7 Te maa ya ni sa'a nikandii vi yoo andivi,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
8 Ni sa'a ya nikandii nagua ja koye'e tno'o nduu,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
9 Ni sa'a ya yoo andivi vi kimi nagua ja vi koye'e tno'o jakuaa,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
10 Te maa ya ni ja'ni seyii xtnañu'u ndi'i ñayiu Egipto,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
11 Te maa ya ni ndatau ñayiu Israel, ne'u ñayiu Egipto,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
12 Te ni skaa ya nda'a ya jin jaka'nu ndeva'a ya,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
13 Te maa ya ni ja'nde sagua ndute mar kua'a,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.

14 Te maa ya ni sa'a ja ni ka ya'a ñayiu Israel ma'ñu ndute mar yun,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
15 Te maa ya ni tnaa ña jin Faraón vi soldado de nuu ndute mar kua'a,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
16 Te maa ya ni jito ni jini ña jin ñayiu ñuu ya ja ni ka jikai nuu ñu'u te'a,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
17 Te maa ya ni ja'ni rey, tee ka kuu na'nu ndeva'a,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
18 Vi ni ja'ni ya rey, tee inu ndakui ndeva'a,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
19 Ni ja'ni ya Sehón, tee ni okuu rey ñayiu amorreo,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
20 Vi ni ja'ni ya Og, tee ni okuu rey ñayiu Basán,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
21 Te ni ja'nde ya ñu'u ñayiu yun,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
22 Te ni jiña'a ya ñu'u yun ja vi sa'a jajin ñayiu Israel ja ka jinokuechi nuu ya,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.

23 Te maa ya kuu ia ndaka'an ña jion nuu ja ka kuita sa'uon,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
24 Te maa ya ni skaku ni'nu ña jion nuu nda'a ñayiu ka ka'an u'u ña,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.
25 Te maa ya jiña'a ja ka jaa ndi'i tu'u ja ka jichi ka kanda nuu ñuyiu,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.

26 Vi sa'a ka'nu ni ia Dios oo ndee andivi,
chi nikuii nikani kunda'u ini ña ya jion.

137

Ka ndaka'an ñayiu Israel ñuu Jerusalén

1 Ni ka ojunkoo san yu'u yute ja ya'a ñuu Babilonia,
te ni ka onda'i san, ja ni ka ondaka'an san ñuu Sión.
2 Te nuu tnu ñuu ja oo ñuu yun,
ni ka ojatakaa san arpa san.
3 Te ñayiu ni ka kakuiko ña ja ka jinokuechi san nuu,
ka jikan ja na vi kata san in yaa.
Chi ñayiu ka sa'a ndeva'a ndetnuni ña ka jikan ja vi kosii ini san,
te ka kachi: “Vi kata ni in yaa ñuu Sión”.

4 ¿Te naxa vi kata san yaa ja vi sa'a ka'nu san Jito'o,
nuu ka oo san inka ñuu?
5 Te nuu ja na ndunaa ini ña rin jin ron, vi Jerusalén,
te na yichi nda'a kua'a rin.
6 Te na ndatnindee yaa rin la'la rin,
nuu ja ma ndaka'an ña rin jin ron, vi Jerusalén,
nuu ja tu sa'a ka'nu ña rin jin ron,
ja maa ron kuu ja sa'a ja kusii ini ndeva'a rin.

7 Ndaka'an ni, vi Jito'o, jakue'e ni ka sa'a ñayiu Edom,
kiuu ja ni ka xnai ñuu Jerusalén, te ka kachi:
“Vi xnaa ni ñuu Jerusalén. Vi xnaa ndi'i ni guaa ndee ka'a ve'e.”

8 Te maa ni, ñayiu ñuu Babilonia, chi vi naa ni.
Te na ta'u na ndetu tee tetniuu tnundo'o siki ni,
chi vi ndani'i vi ndatna'a ni nagua ni ka sa'a ña ni jin san.
9 Te na ta'u na ndetu tee kakuiko suchi kueli ni,
te kani ña de jin yika kava vi ndee skuechi kueli ña de.

138

Vi sa'a ka'nuo ia Dios
Yaa ni tee David

1 Sa'a ka'nu ña san jin ni jin ndi'i san jin anu san, vi Jito'o,
te kata san in yaa ja sa'a ka'nu ña san jin ni nuu taka ia ka oo andivi.
2 Te junkuiin jiti san ichi nuu oo veñu'u ii ni,
te sa'a ka'nu ña san jin ni, chi kunda'u ini ña ni vi ia ndaa kuu ni,
chi ni sa'a ka'nu ka ni maa ni vi ni sa'a ka'nu ka ni tno'o ka'an ni saa ndi'i tu'u.
3 Chi kiuu ja ni kana nda'u san nuu ni, te ni onini ni tno'o ni ka'an san,
te ni ndataa ni tno'o ndee ini vi ni ndataa ni jandakui san.

4 Te ndi'i tee ka kuu rey nuu ñuyiu, vi sa'a ka'nu ña de jin ni, vi Jito'o san,
nuu ka nini de tno'o ka'an ni.
5 Te vi kata de yaa ja ka'an taka tniuu na'nu sa'a Jito'o,
chi ka'nu ndeva'a ja ye'e tajan ya.
6 Chi visi ndee sukun oo Jito'o, te chindee chituu ya ñayiu ka sa'a nda'u mai,
su jika ni ndia'a ña ya jin ñayiu ka sa'a teyii mai.

7 Te visi tna'a ndeva'a san tno'o suchi ini,
su maa ni sa'a ja teku san ndee vitna.
Te jin jaka'nu ni, skaku ni'nu ña ni jin san, nuu nda'a ñayiu ka ka'an u'u ña,
visi ka kiti ini ndeva'i nuu san.
8 Te skunkuu maa ni, vi Jito'o, ja sa'a ni nagua kuini ni, ja chituu ña ni jin san.
Chi nikuii nikani kunda'u ini ni jin ñayiu maa ni,
te ma xndendoo ni tniuu ja ni keja'a ni sa'a ni jin san, vi Jito'o san.

139

Ndi'i ni ja jini maa ia Dios
Yaa ni tee David

1 Ja ni skua'a guagua'a ni naxa oo san, vi Dios,
te jini ni na ñayiu kuu san.
2 Ja jini maa ni nagua sa'a san vi guaa ndee nuu nukoo san vi guaa ndee nuu ndakoo san.
Te visi jika oo ni, su jini ni nagua ndakani ini san.
3 Ja ni skua'a guagua'a maa ni, te jini ni a jika san axi ndatatu san,
chi jini ni ndi'i na ichi jika san.
4 Chi vi kuini ka ja ka'an san in tno'o,
te ndi'i ja jini maa ni, vi Jito'o san.
5 Chi vi ninii san ni jionduu ña ni,
te ni chisa'u gua'a ña ni jin nda'a ni.
6 Te ja jini ni ja ja'a san kuu in ja sa'u kuii ini maa san,
in jaka'nu ndeva'a, ja tu kenta san ja jinkui'nu ini san.

7 ¿Ndenu kuu ki'in san ja kuu jika san nuu espíritu ni?
¿Axi ndenu kuu ki'in san ja kuu jika san nuu maa ni, vi Dios?
8 Chi visi na kaa san ndee andivi, te yun oo ni.
Axi visi na kee san ndee chii ñu'u nuu ka yiyu'u ndiyi,
te suni yun oo ni.
9 Chi visi na ndagua san ki'in san ichi nuu kana nikandii,
axi visi na koo san ndee inka jioo yu'u ndute mar nuu kee ya,
10 te ndee yun te kokoto ña ni jin san,

te kotnii gua'a ña ni jin nda'a kua'a ni.
11 Axi kachi san: “Na tayu'u nuo nuu ñunee,
axi na kunee nuu ñu'u ye'e ja ni jionduu ña jion
nagua ja na tayu'u ña”.
12 Su vi ni ñunee, ma kuu tayu'u ña jin san nuu maa ni.
Te jakuaa, chi ye'e na ni kuinio tno'o nduu,
chi inuu ni kuu janee jin jaye'e nuu maa ni.

13 Chi maa ni ni sa'a ndi'i jiti san,
te maa ni ni sa'a ña jin san ndee chii si'i san.
14 Sa'a ka'nu ña san jin ni, chi luu ndeva'a ni sa'a ña ni,
te vi ni sa'u kuii ini san tniuu sa'a ni,
chi ja jini gua'a san ja luu ndeva'a sa'a ni.
15 Chi tu ni oyu'u nuu maa ni naxa ni kuva'a ndi'i yiki kuñu san,
visi oyu'u nuu ni kuva'a san.
Te ni tniuu tna'a ña ni ndee kunu kunu chii ñu'u, ja kuu chii si'i san.
16 Chi ni ondia'a ni naxa ni kuva'a san,
te ndi'i yun ni jinkoso nuu liuru ni.
Te ja ni chikua'a ni nasaa kiuu koteku san,
visi chia'an ka ja koo san ni in kiuu.
17 Nase luluu kuu nuu maa san tno'o ja ndakani ini ni, vi Dios.
Te nase kuakua'a tno'o ndakani ini ni.
18 Chi nuu ja na ka'u san, te kuakua'a ka kuu saa ñuti.
Te nuu ndoto san, te vi oo ni san jin ni.

19 Nuu ja sua'a te kuu, te kindee ni ja ka jichi ka kanda ñayiu kue'e, vi Dios,
te xtajioo ni ñayiu ka ja'ni ndiyi nuu oo san.
20 Chi ka kane'e ña ñayiu yun jin ni,
te ñayiu ka ka'an u'u ña,
chi ka jantniuu kue'i sivi ni.
21 Chi ka'an u'u san nuu ñayiu ka ka'an u'u ña jin ni, vi Jito'o san,
te kiti ini san nuu ñayiu ka ndakoo siki ni.
22 Chi ka'an u'u san nui jin ndee ini ndee anu san,
te ka'an san ja ka kui na ni kuinio ñayiu ka nee u'u tna'a jin san.

23 Skua'a guagua'a ni naxa oo san, vi Dios,
te kuni ni naxa oo anu san.
Koto tnuni ña ni, te kuni ni nagua ndakani ini san.
24 Saa te kuni ni a jika san nuu ichi kue'e,
te kondeka ña ni ja na kaka san nuu ichi oo nikuii nikani.

140

Vi ndakuatuo nuu ia Dios ja na koto na kuni ña ya jion
Yaa ni tee David

1 Skaku ni'nu ña ni nuu nda'a ñayiu kue'e, vi Jito'o san,
te koto kuni ña ni jin san nuu ñayiu inu yachi ndeva'a ini.
2 Chi nino'o ni jakue'e ka ndakani ini ja vi sa'i,
te ndi'i ni kiuu ka skaxin tna'i ñayiu.
3 Te tno'o ka ka'in kuu na kuinio yaa ndugua in koo,
te ñu'u chitu texeen koo yun nuu yu'i.

4 Koto kuni ña ni jin san, vi Jito'o, nuu nda'a ñayiu ka sa'a jakue'e,
te skaku ni'nu ña ni nuu nda'a ñayiu inu yachi ndeva'a ini,
ja ka kuini ja vi skanakau ñai jin san.
5 Chi ni ka jakin yu'u ñayiu inu teyii ndeva'a yun in xeyu
vi yo'o kuiñi nuu ichi jika san, ja vi kakuiko ñai jin san.

6 Te jiña'a san nuu Jito'o: “Maa ni kuu ia Dios san,
te tanunda'a ni, konini ni joo tno'o ka'an san nuu jikanta'u san nuu ni.
7 Jito'o, maa ni kuu ia Dios san, ia ndakui ja skaku ni'nu ña ni jin san.
Maa ni kuu na kuinio in ixini kaa ja yisa'u ni xini san, kiuu ja ka jaxin tna'a san.

8 ’Ma kuandetu ni ja vi ni'i ñayiu kue'e yun nagua ka ndioo ini mai, vi Jito'o,
te ni ma kuandetu ni ja vi sa'i nagua ka ndakani ini, nagua ja ma vi kokuu teyii.
9 Te sa'a ni ja na nanakau jakue'e ni ka ka'an maa ñayiu ka jionduu ña jin san siki mai,
te na vi ndani'i vi ndatna'a mai,
10 te na junkuei ñu'u tikayi ja kai koko koko siki mai.
Te tnaa ni jin nuu ñu'u, in nuu jitnu kunu ndeva'a, nagua ja ma nanakuei sa'un kai.
11 Te ma vi koo ka ñayiu ka ka'an tno'o kue'e nuu ñuyiu ya'a,
te na kenta jakue'e siki ñayiu inu yachi ndeva'a ini, te na xnaa ña jin.

12 ’Chi jini san ja sa'a ndaa Jito'o ja ja'a ñayiu ka kunda'u,
te kuiin ni'nu kuiin sagua ya ja ja'a ñayiu ka kusuchi ini.
13 Chi ndija ja vi sa'a ka'nu ñayiu ndaa sivi ni,
te vi koo ñayiu ka sa'a gua'a nuu ndia'a maa ni, vi Dios.”

141

Na vi kakanta'uo nuu ia Dios ja na chindee chituu ña ya jion
Yaa ni tee David

1 Nuu maa ni kana nda'u san, vi Jito'o. Ne'e ñama ni, te chituu ña ni jin san.
Konini ni joo tno'o ka'an san nuu jikanta'u san nuu ni.
2 Te na kenta tno'o ja ndakuatu san guaa ndee nuu ni,
na kuinio in xiko asin nuu kai suja vixin.
Te ja kane'e san nda'a san ichi nuu oo maa ni,
kuu na kuinio in kiti ja soko san nuu ni ore mañini.

3 Koto ni yu'u san, vi Jito'o, nagua ja ma ka'an san tno'o kue'e.
4 Te ma kuandetu ni ja ndakani ini san sa'a san in jakue'e,
ni ma kuandetu ni ja sa'a san jakue'e, nagua ka sa'a ñayiu ka sa'a jane'e jayichi,
te ni ja kaa san ndei ka jaa ñayiu kue'e yun nuu ka sa'i viko.
5 In java'a kuu nuu maa san, nuu ja in ñayiu ndaa na kani ñai jin san,
te tno'o ja ka kuxeen nuu san kuu na kuinio in tatna xiko ja ka chi'i xini san.

Su siun ni kondakuatu san siki ja ka sa'a ñayiu kue'e yun.
6 Te nuu junkuei tee ka tatnuni nuu ñayiu ka sa'a jakue'e yun in yu'u kava,
saa te vi kuni ja tno'o ndaa kuu tno'o ka'an san.
7 Te na kuinio ja junkuiin jichi nuu ñu'u ja ka jani yukun,
saa vi kutenuu yiki ñayiu kue'e yun yu'u yau ñaña.

8 Nuu maa ni yinuu gua'a san, vi Jito'o san,
chi kukanu ini ña san jin ni, te ma kuandetu ni ja vi ka'ni ña jin san.
9 Te koto kuni ña ni jin san, nagua ja ma kanakau san nuu xeyu vi nuu ñunu
ja ka jakin ñayiu ka sa'a jakue'e, ja vi kakuiko ña jin san.
10 Te na vi nanakau maa ñayiu ka sa'a jakue'e nuu ñunu ja ka jakin yun.

Su sein, chi na ya'a jioo ni san, ki'in san.

142

Na vi ndakuatuo nuu ia Dios nuu ka tna'o tnundo'o
Yaa ni tee David nuu ni oo de in kava ve'e

1 Kana jaa san nuu jikanta'u san ja na chituu ña Jito'o,
vi kana jaa san nuu jikan san ja na kunda'u ini ña ya jin san.
2 Te nuu maa ya ka'an kuechi san siki tnundo'o tna'a san,
vi nuu maa ya kaxtno'o san tno'o suchi ini ja tna'a san.

3 Te nuu vini ja tu ka na anu san ja kusuchi ndeva'a ini san,
su jini maa ni na ichi jika san, vi Dios.

Te nuu ichi jika san ni ka tayu'u in xeyu ja vi kakuiko ña jin san.
4 Kondia'a ni ichi nda'a kua'a san, te kuni ni,
ja tu na in ñayiu kii ja chituu ña jin san,
te tu na ndenu tayu'u nuu san,
ni tu na in ndi'ni ja ja'a san a kuu san axi koteku san.

5 Ni kana nda'u san nuu ni, vi Jito'o,
te kachi san: “Maa ni kuu ia jito jini ña.
Maa ni kuu ndi'i ja neva'a san nuu teku san ñuyiu ya'a.”
6 Konini ni joo tno'o kana nda'u san nuu ni,
chi ja makuita sa'un san ja kusuchi ndeva'a ini san.

Skaku ni'nu ña ni nuu nda'a ñayiu ka sondikin ña jin san,
chi inu ndakui kai saa sein.
7 Ndatau ña ni nuu tnundo'o tna'a san ya'a ja kuu na kuinio vekaa,
nagua ja na kuu sa'a ka'nu san sivi ni.
Te vi kionduu ña ñayiu ndaa,
nuu vi kuni ja ni sa'a ni in jagua'a jin san.

143

Vi kukanu inio ia Dios
Yaa ni tee David

1 Konini ni joo tno'o ndakuatu san nuu ni, vi Jito'o.
Tanuu ni joo tno'o ja jikanta'u san nuu ni.
Chituu ña ni jin san, chi ia ndaa kuu ni, vi sa'a ndaa ni.
2 Te ma kana ña ni ja sandaa ni kuechi san ja jinokuechi san nuu ni,
chi tu na in ñayiu kachi ja tu na kuechi tavi nuu ni.

3 Chi ni ka sondikin ña ñayiu ka ka'an u'u ña jin san,
te ka kuini ja vi skunta ñai ndee ñu'u jin san.
Te ka tenini ñai ja koo san nuu nee,
na kuinio in ñayiu ja ni kuu na'a ni ji'i.
4 Te vi sua'a kanta anu san ja kusuchi ndeva'a ini san,
te vini ja tu na anu ka san.
5 Te ndaka'an san ndi'i tniuu na'nu ni sa'a ni, ndee tiempu ja ni kuu nana'a,
te ndakani ini san ndi'i ja ni sa'a ni jin jaka'nu ni.
6 Te kane'e san nda'a san ichi nuu oo ni,
chi yichi kokin san ja koo san jin ni, na kuinio ñu'u yichi jin sau.

7 Ne'e ñama ni, te chituu ña ni jin san, vi Jito'o san, chi makuita sa'un anu san.
Ma chiyata ña ni jin san, chi nuu tuu, te kokuu san na kuinio ndiyi,
ja kua'an jinkoyu'u nuu yau ñaña.
8 Te ndee tno'o ne'e xne'e ni nuu san, ja kunda'u ini ña ni jin san,
chi kukanu ini ña san jin ni.

Xne'e ni nuu san na ichi kaka san,
chi soko san maa san nuu ni.
9 Skaku ni'nu ña ni nuu nda'a ñayiu ka ka'an u'u ña jin san,
chi nuu maa ni nduku san ja tava'a ña ni jin san.
10 Kaxtno'o ni nuu san ja sa'a san nagua kuini ni, chi maa ni kuu ia Dios san.
Te maa espíritu gua'a ni, na kondeka konduu ña jin san ja na kaka san ichi ndaa.

11 Te jin sivi maa ni, vi Jito'o, te taa ni ja koteku san,
chi ia sa'a ndaa kuu ni, te skaku ni'nu ña ni nuu tno'o suchi ini tna'a san.
12 Te jin ja kunda'u ini ña ni, te xnaa ni ñayiu ka ka'an u'u ña jin san.
Xnaa ni ndi'i ñayiu ka taa tno'o suchi ini nuu san,
chi tee jinokuechi nuu maa ni kuu san.

144

Vi ndakuatuo nuu ia Dios ja na koto na kuni ña ya
Yaa ni tee David

1 Ka'nu kuu Jito'o, ia kuu kava ja jito jini ña ya,
chi maa ya sa'a tua'a nda'a san vi yinda'a san ja ka jaxin tna'a san.
2 Maa ya kuu ia kunda'u ini ña jin san, vi maa ya kuu in ve'e sukun nuu koo gua'a san.
Maa ya taa ja ndakui san, vi maa ya skaku ni'nu ña jin san.
Maa ya kuu kaa tikute ja ndesi ni'nu ya nuu oo san, te kukanu ini san ya.
Te maa ya kuu ia sa'a ja ka janyu'u ka jandetu ñayiu ñuu san nuu tatnuni san.

3 ¿Nagua ka kuu ñayiu ja kondakani ini ni ja ja'i?
Axi ¿nagua ka kuu se'e ñayiu ñuyiu ja kondi'ni ni ja ja'i, vi Jito'o san?
4 Te ñayiu, chi ñama ka nai na ni kuinio nuu jaka inio,
te ñama ya'a kiuu ja ka tekui na ni kuinio kuanda'u ja nunuu ni oo, te naa.
5 Ndakune ni andivi, te makuun ni ndee nuu ñu'u, vi Jito'o.
Ke'e ni xtuu yuku sukun, te na vi kana ñua'a ja ka kai.
6 Tetniuu ni tajan ja na kuun, te katenuu ni ñayiu ka ka'an u'u ña jin ni.
Skunta ni yutnu ndugua ni, te skunu ni jin na ki'inkuei.
7 Skaa ni nda'a ni ndee sukun jian, te ndatau ña ni nuu tnundo'o tna'a san,
ja kuu na kuinio nuu jika ni'i ndute.
Skaku ni'nu ña ni nuu nda'a ñayiu inka ñuu,
8 ja ka ka'in nino'o tno'o tno'o,
te ka kane'i nda'a kua'i ja ka kee yu'i nino'o tno'o xnda'u ña.

9 Te kata san in yaa jaa nuu ni, vi Dios,
te tee san xtnuu kaxin ja oo uxi tuchi ja kata san yaa nuu ni.
10 Chi maa ni sa'a ja ka kundee tee ka kuu rey nuu ja jaxin tna'a de.
Te maa ni skaku ña jin san ja kuu san David, tee jinokuechi nuu ni, nuu yuchi kani tee inu kue'e ndeva'a.
11 Skaku ni'nu ña ni, vi ndatau ña ni nuu nda'a ñayiu inka ñuu,
ja ka ka'in nino'o tno'o tno'o,
te ka kane'i nda'a kua'i ja ka kee yu'i nino'o tno'o xnda'u ña.

12 Sa'a ni ja na vi kua'nu seyii san nuu kuechi,
nagua ka ja'nu yutnu ndoko ja ka nukuiin tnu nuu ñu'u yi'i ja'an.

Te sesi'i san na vi kokui na kuinio
in kava ja ni ka tuji vii, ja
koo skina ve'e ja ndukutu in
ve'e tniuu.
13 Te na vi ku'un chitu ve'e san jin
ndi'i nuu ja vi kokaa san.
Te sa'a ni ja na vi ndakaya kua'a
kiti tata san,
te na vi koo kua'a ndeva'a kiti tata
san nuu ñunde'i san.
14 Te na vi koo ndakui isndiki san
ja vi satniuu san jin ti.
Te ma kiukuei ñayiu ja vi su'u ñuu
san,
te ni ma vi kuiso ña ja ki'inkuei
san inka ñuu,
te ni ma vi koo ñayiu vi konda'i ja
ka tna'i tnundo'o nuu ñuu
san.
15 Na ta'u na ndetu ñayiu ja ka oi
jin javii java'a ya'a,
vi na ta'u na ndetu ñayiu ñuu ja
maa ia Dios kuu Jito'i.

145

Ndi'i tu'u ñayiu na vi sa'a ka'nu ia Dios
Yaa ni tee David

1 Sa'a ka'nu ña san jin ni, vi Dios,
vi rey,
te nikuii nikani koka'an vii
koka'an va'a san jin ni.
2 Te in kiuu in kiuu koka'an vii
koka'an va'a san jin ni, vi
Dios,
te nikuii nikani kosa'a ka'nu ña
san jin ni.
3 Chi ka'nu kuu ni, vi Jito'o Dios,
te kanuu ja na koo ndi'i
jayiñu'u nuu ni.
Te ka'nu ndeva'a kuu jaka'nu ni
ja ma kentakuei san ja vi
jinkui'nu ini san.

4 Vi kondakani tata nuu se'e de vi
nuu señani de tniuu sa'a ni,
te vi kondakani taka tniuu na'nu
ja sa'a ni.
5 Vi koka'in ja luu ndeva'a kaa ni
vi ye'e tajan ni,
te ndakani ini maa san siki tniuu
vii ndeva'a ja sa'a ni.
6 Te vi ka'an ñayiu ja ja'a jaka'nu
ja sa'a ni tniuu gua'a,
te suni ndakani maa san siki tniuu
na'nu sa'a ni.
7 Te vi kana ndoso ñayiu ja vi kon-
daka'in ja ia gua'a ndeva'a
kuu ni,
te vi kata ñayiu yaa ja ia sa'a ndaa
kuu ni.

8 Ka'nu ndeva'a ini Jito'o Dios vi
nda'u ini ya.
Kuekuee kiti ini ya, vi kutoo
ndeva'a ña ya jion.
9 Chi va'a ini Jito'o Dios jin ndi'i
ñayiu,
te kunda'u ini ya ndi'i ja ni sa'a
ya.

10 Na vi sa'a ka'nu ña ndi'i ja ni
sa'a ni jin ni, vi Dios,
te na vi ka'an vii vi ka'an va'a
ñayiu maa ni jin ni.
11 Na vi ka'in ja ye'e tajan nuu
tatnuni ni,
te na vi ndakani tniuu na'nu ja
sa'a ni,
12 nagua ja na vi kuni ñayiu tniuu
na'nu ja sa'a ni,
vi ja vii ndeva'a ye'e tajan nuu
tatnuni ni.
13 Chi nuu tatnuni ni kuu in nuu
tatnuni nikuii nikani,
te siun ni kuu nija'nu ni,
[chi skunkuu ni, vi Jito'o Dios,
tno'o ni kee yu'u ni,
te luu ini ni jin ndi'i ja sa'a ni].*

14 Chi ndone'e ni ndi'i ñayiu ka
kanakau, vi Jito'o Dios,
te tnii gua'a ni ñayiu ka tna'a
tnundo'o.
15 Ndi'i ñayiu ka yinuu nuu ni, te
ka ndetu ka'nui
ja kuña'a ni ja vi kai mamaa kiuu
ja ka kuini.
16 Kune ni nuu nda'a ni, te kuña'a
ni kua'a javii java'a ni,
nagua ja na vi ni'i ja ka jichi ka
kanda nagua ka ja'ni ña jin.

* **145:13 145:13** Masu ndi'i nuu tutu ii yoso tno'o ya'a.

17 Ndi'i ichi Jito'o Dios kuu ichi ndaa,
te luu ini ya jin ndi'i ja ni sa'a ya.
18 Yatni ñu'u oo Jito'o Dios nuu ndi'i ñayiu ka ndakakune'e ya,
ñayiu ja vi jandaa ja ka ndakakune'i ya.
19 Chi skunkuu ya nagua ka ndioo ini ñayiu ka yu'u ni'nu ya,
chi nini ya tno'o ka ka'in nuu ka jikanta'ui nuu ya,
te skaku ni'nu ña ya.
20 Chi jito jini ña Jito'o Dios jin ñayiu ka kutoo ya,
su xnaa ya ndi'i ñayiu kue'e.

21 Na koka'an ni san ja ia ka'nu ndeva'a kuu Jito'o Dios,
te ndi'i ñayiu ñuyiu na vi koka'an vii vi koka'an va'i jin ya,
ndee vitna vi nikuii nikani.

146

Vi kosa'a ka'nuo ia Dios ndi'i ni kiuu ja ka tekuo

1 ¡Ka'nu kuu Jito'o!
Sa'a ka'nu san ia Dios jin ndi'i san jin anu san.
2 Kosa'a ka'nu san Jito'o ndi'i ni kiuu ja teku san.
Kokata san yaa nuu ia Dios san nini teku san.

3 Ma kukanu ini ni tee ka kuu na'nu,
te ni ñayiu ja ji'i, chi ma kuu vi skaku ni'nu ñai jin ni.
4 Chi ka kana anui te ka ji'i, te ka ndajiokuiin ka ndui ñuyaka.
Te vi maa kiuu yun ka naa ndi'i ja ka ndakani ini ja vi sa'i.

5 Su na ta'u na ndetu ñayiu ja chindee chituu ña ia Dios ndi Jacob,
jin ñayiu ja ka ndetu ka'nu ña jin Jito'o, ia kuu Dios mai.
6 Chi maa ya ni sa'a andivi vi ñuyiu vi ndute mar vi ndi'i tu'u ja oo nuu,
te siun ni skunkuu ya tno'o ndaa ja ka'an ya.
7 Te sa'a ndaa ya ja ja'a ñayiu ka tna'a tno'o suchi ini,
te jiña'a ya ja ka jaa ñayiu ka kokin,
vi kene'e ya ñayiu ka ndesi vekaa.
8 Vi ndasa'a Jito'o nduchi nuu ñayiu ka ndesi nuu,
vi ndone'e ña Jito'o jin ñayiu ka ndondiso,
vi kutoo ña Jito'o jin ñayiu ndaa.
9 Te jito jini ña Jito'o jin ñayiu inka ñuu ja ka jika nuu nda'u,
vi chituu ña ya jin suchi ka kuu la'u vi ñasi'i ja ni ka ndonda'u.
Su sa'a ya ja ka kujioo ñayiu ka sa'a jakue'e nuu ichi ndaa.

10 Te siun ni kotatnuni Jito'o.
Te nikuii nikani kotatnuni ia Dios maa ni, ja ka kuu ni ñayiu ñuu Sión.

¡Ka'nu kuu Jito'o!

147

Vi katao nuu ia Dios ja vi sa'a ka'nuo ya

1 ¡Ka'nu kuu Jito'o!
Nase gua'a kuu ja vi katao yaa ja ka sa'a ka'nuo ia Dios mao,
chi luu ndeva'a kuu ja vi katao yaa ja ka sa'a ka'nuo ya.
2 Chi ndasa'a Jito'o ñuu Jerusalén,
te ndatatutu ya ñayiu Israel ja ni jatenuu ya ja ka oi nuu sava ka ñuu.
3 Te maa ya ndasa'a ñayiu ka kusuchi ini anui,
te kasi ya in sa'un nuu ni ka tuji.
4 Te maa ya ni chikua'a nasaa kimi ka oo andivi,
te kana sivi ya ndi in ndi in ti.
5 Ka'nu ndeva'a kuu Jito'o, vi ka'nu kuu jaka'nu ya,
te ndi'i kuiti ni ja jinkui'nu ini ya.

6 Te ndasa'a sukun ña Jito'o jin ñayiu ka sa'a nda'u ka sa'a kee mai,
su ndee ñuñu'u nune'e ya ñayiu ka sa'a jakue'e.

7 Vi kata ni yaa ja ka sa'a ka'nu ni Jito'o.
Vi kata ni yaa jin xnuu kaxin ja ka ndakuanta'u ni nuu ia Dios mao.
8 Chi maa ya sa'a ja ndachitu viko andivi,
te maa ya tetniuu sau ja kuun nuu ñunde'i,
vi maa ya sa'a ja nana yuku kuii taka nuu yuku.
9 Te maa ya jiña'a ja ka jaa kiti,
vi jiña'a ya ja ka jaa tikaka yikin nuu ka nda'i ti.
10 Te tu kusii ini ya jin ja inu ndakui kuai,
te ni tu junkuaan ini ya ja inu ñama si'in teyii ja vi kunu de.
11 Chi ja junkuaan ini ya kuu ja vi koyu'u ni'nu ña ñayiu jin ya,
vi ñayiu ka ndetu ka'nu ja kunda'u ini ña ya jin.

12 Te maa ni, ñayiu ñuu Jerusalén, vi sa'a ka'nu ni Jito'o.
Vi maa ni, ñayiu ñuu Sión, vi sa'a ka'nu ni ia Dios maa ni.
13 Chi ni ndasa'a ndakui ya ndakaa yi'i ye'e ñuu ni,
vi ni sa'a vii ni sa'a va'a ya ñayiu ka oo ñuu ni.
14 Te maa ya sa'a ja koo jamani nuu ñuu ni,
te taa ya kua'a ndeva'a nuni gua'a ja vi kokaa ni.

15 Te tetniuu ya tno'o ya nuu ñayiu ñuyiu,
te ñama kuiti jika jino tno'o ya.
16 Te sa'a ya ja junkau yaa ti iñu ninii nuu ñu'u na kuinio kachi,
te skuun ia Dios ti iñu na kuinio yaa oo nuu ñu'u.
17 Te skuun ya ñiñi na kuinio yuu kueli,
te tu na in kundee ini ja vijin ndeva'a.
18 Yun te tetniuu ya tno'o ya, te xtute ña jin yua'a yun.
Sa'a ya ja junki'i in tachi ni'i, te xtute ña jin, te jika ndute yua'a yun.
19 Te ni xne'e ia Dios tno'o ya nuu ndikin tata Jacob,
vi ni jiña'a ya tno'o tatnuni ya vi tno'o kaxtno'o ya nuu ñayiu Israel.
20 Te tu ni sa'a ya siun jin ñayiu sava ka ñuu,
te ni tu ni ka jini ñayiu yun tno'o tatnuni ya.

¡Ka'nu kuu Jito'o!

148

Ndi'i ja ni sa'a ia Dios na vi sa'a ka'nu ña jin ya

1 ¡Ka'nu kuu Jito'o!
Roon ja ka oo ron ndee andivi, vi sa'a ka'nu Jito'o.
Roon ja ka oo ron ndee sukun, vi sa'a ka'nu ya.
2 Ndi'i roon, ia ka jinokuechi nuu Dios, vi sa'a ka'nu ya,
vi ndi'i roon ka oo ron ndee andivi ja ka jaxin tna'a ron ja ja'a ya, vi sa'a ka'nu ya.
3 Roon ja ka kuu ron nikandii vi yoo andivi, vi sa'a ka'nu ya,
vi ndi'i roon ja ka kuu ron kimi ja ka ye'e ron, vi sa'a ka'nu ya.
4 Vi roon ja ka kuu ron andivi oo ndee sukun,
vi roon ndute, ja oo ron siki andivi, vi sa'a ka'nu ya.

5 Vi sa'a ka'nu sivi Jito'o,
chi ni tatnuni ya, te ndi'i ni ka junkoo.
6 Te ni sa'a ia Dios ndi'i, nagua ja na vi koo nikuii nikani.
Te ni tatnuni ya in tno'o ja tu na in kuiso kava sa'un.

7 Te roon ja ka oo ron ndee nuu ñu'u, vi sa'a ka'nu Jito'o,
vi suni roon, kiti na'nu ja ka ñu'u nuu ndute mar, vi roon ka'a ndute mar,
8 vi roon, tajan vi ñiñi vi ti iñu vi viko no'o,
vi roon, tikacha ni'i ndeva'a, ja ka sa'a ron nagua tatnuni ya,
9 vi roon, yuku sukun vi ndi'i roon tinduu,
vi yutnu ja ka kuun kiti vixin vi ndi'i roon tnu itni,
10 vi kiti yuku vi kiti tata, koo, vi kiti ndagua,
11 vi tee ka kuu rey vi ndi'i ñayiu ñuyiu,
ñayiu ka tatnuni vi ndi'i ñayiu ka ja'nde kuechi nuu ñuyiu,
12 teyii vi ñasi'i, suchi kuechi vi ñayiu nija'nu,

13 ndi'i tu'u na vi sa'a ka'nu sivi Jito'o,
chi maintno'o sivi maa ya kuu sivi ka'nu ndeva'a,
te ye'e tajan ya nii nuu ñu'u vi andivi.
14 Chi ni jiña'a ya jaka'nu ya nuu ñayiu ñuu ya,
te ndi'i ñayiu ka skunkuu ndaa ka sa'a ka'nui ya,
ja ka kui ñayiu Israel, vi ka kui ñayiu ñuu ya,
ja ka oo yatni nuu oo ya.

¡Ka'nu kuu Jito'o!

149

Ndi'i ñayiu ñuu maa ia Dios ka sa'a ka'nu ña jin ya

1 ¡Ka'nu kuu Jito'o!
Vi kata ni in yaa jaa nuu Jito'o,
Vi sa'a ka'nu ni ya nuu ka ndututu ni jin ñayiu maa ya.
2 Vi kokusii ini maa ni, ñayiu Israel, nuu Dios, ia ni sa'a ña jin ni.
Vi kokusii ini maa ni, ñayiu ñuu Sión, nuu ia kuu rey ni.
3 Vi kata ja'a ni nuu ya ja ka sa'a ka'nu ni sivi ya.
Vi kata ni yaa nuu ya jin nagua ka tee xtnuu kaxin vi jin pandero.
4 Chi kusii ini Jito'o jin ñayiu ñuu ya,
te kuña'a ya jayiñu'u nuu ñayiu ka sa'a nda'u ka sa'a kee mai,
nuu skaku ni'nu ña ya.
5 Vi kokusii ini maa ni ja ka kuu ni ñayiu maa ya,
ja ye'e tajan ya nuu ka oo ni,
te visi ka nduei ni nuu jito ni, te vi kata ni yaa ja ka kusii ini ni nuu ya.
6 Te vi kana jaa ni ja ka sa'a ka'nu ni ia Dios.
Te vi konee ni in yuchi kani ja xeen nduu jioo nuu,
7 nagua ja vi ndaxtenaa ni ñayiu sava ka ñuu,
te vi tetniuu ni tnundo'o vi tna'a ñayiu ja tu ka jini ia Dios.
8 Saa te vi ku'ni ni tee ka kuu rey jin cadena,
te vi ku'ni ni tee inu ndakui jin yo'o gua'a ja kuu nino'o kaa,
9 nagua ja na skunkuu nagua yoso nuu tutu ii ja vi tna'a de tnundo'o.
Te yun kokuu in jayiñu'u ndeva'a nuu ndi'i ñayiu maa ya.

¡Ka'nu kuu Jito'o!

150

Na vi kata ndi'i tu'o nuu ia Dios

1 Vi sa'a ka'nu ni ia Dios ini veñu'u.
Vi sa'a ka'nu ni ya ndee andivi nuu oo jandakui ya.
2 Vi sa'a ka'nu ni ya ja ja'a tniuu na'nu ja sa'a ya.
Vi sa'a ka'nu ni ya, chi ia ka'nu ndeva'a kuu ya.
3 Vi sa'a ka'nu ni ya nuu ka tiuu ni trompeta.
Vi sa'a ka'nu ni ya nuu ka tee ni xtnuu kaxin vi arpa.

4 Vi sa'a ka'nu ni ya jin pandero vi nuu ka jita ja'a ni nuu ya.
Vi sa'a ka'nu ni ya jin yutnu kaxin vi nuu ka tiuu ni tnu yoo.
5 Vi sa'a ka'nu ni ya jin nuu ka skaxin ni kaa tikute ja kaxin kuiñi,
vi nuu ka skaxin ni kaa tikute ja kaxin ndee.

6 Te ndi'i tu'u ja ndakuantachi na sa'a ka'nu Jito'o.

¡Ka'nu kuu Jito'o!